

M. FETHULLAH GÜLEN

RÖPORTAJLARI

tr.fgulen.com

İçindekiler

1. [Zaman'da Nuriye Akman'la](#)
2. [Radikal'de Avni Özgürel'le](#)
3. [Milliyet'te Özcan Ercan'la](#)
4. [Zaman'da Ali Aslan'la](#)
5. [Milliyet'te Hakan Yavuz'la](#)
6. [Milliyet'te Yasemin Çongar'la](#)
7. [Cumhuriyet'te Oral Çalışlar'la](#)
8. [Sabah'ta Nuriye Akman'la](#)
9. [Bulgar Trud'da Ivan Genov](#)
10. [Zaman'da Eyüp Can'la](#)
11. [Hürriyet'te Ertuğrul Özkök'le](#)
12. [Yeniüzyıl'da Nevval Sevindi İle](#)
13. [İtalyan Haber Ajansı'ndan Giulio Gealibter'la](#)
14. [Sabah'ta Hulûsi Turgut'la](#)
15. [Fransız Le Monde'da Nicole Pope'la](#)
16. [Hürriyet'te Sefa Kaplan'la](#)
17. [Tercüman'da Mehmet Koca İle](#)
18. [Kenya Daily Nation Gazetesinde Hezron Mugambi'yle](#)
19. [Milliyet'te Mehmet Gündem'le](#)
20. [Televizyon Röportajları](#)
21. [Dergi Röportajları](#)
22. [Fred A. Reed'le](#)

İçindekiler

1. [Bugün İslam Dünyası Diye Bir Dünya Yok](#)
2. [Teröre Girmiş İnsan Müslüman Kalamaz](#)
3. [Hükümetin AB Gayretini Samimi Buluyorum](#)
4. [Türkiye'de İrtica Yok Demiyorum; Ama İrticadan Daha Çok İrtica Yaygarası Var](#)
5. [Türkiye Hasretini Sineme Gömdüm](#)
6. [Kaset Olayını Şantaj Aracı Olarak Kullanan Üst Düzey İnsanlar Oldu](#)
7. [Bir Dertli Gönül Arıyorum](#)
8. [Yahudi ve Hristiyan Kavgası Bilhassa Ortadoğu İçin İyi Olmaz](#)
9. [Kur'an'a olan İtimadınız Sağlamsa Diyalogdan Korkunuz Olmamalı](#)
10. [Necip Fazıl, Risale-i Nur'ları Sadeleştirmek İstedi](#)
11. [Türkiye Olması Gereken Yerin Çok Gerisinde](#)

Bugün İslam Dünyası Diye Bir Dünya Yok

Sağlık sorunları sebebiyle Amerika'da bulunan Fethullah Gülen, 5 yıllık aradan sonra ilk kez Nuriye Akman'a konuştu.

Gülen, dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeleri değerlendirdi, hakkındaki iddiaları bütün ayrıntılarıyla cevapladı. Güncel konuların yanı sıra gurbet yıllarının kendisi için nasıl bir anlam taşıdığını anlattı. Fethullah Gülen, vatanına duyduğu hasretin ruhunda bıraktığı izlerini aktarırken, "Bu beş yıl belki de hayatımın en acı yılları oldu." ifadesini kullandı.

Fethullah Gülen ile 10 yıl önce İzmir'de Sabah mensubu olarak bir röportaj yapmıştım. Bir dönüm noktası idi, ilk kez görüşlerini "dışarıdan" bir gazeteciyle paylaşıyor, kim olduğuna, ne yapmak istediğine dair zihinlerde oluşan sorulara açıklık getiriyordu. 10 yıl sonra Amerika'da bu kez Zaman adına bir söyleşi yapmak kısmet oldu. Kısmet diyorum çünkü son 5 yıldır bütün meslektaşlarım gibi ben de onun ABD'de nasıl yaşadığını, bu uzun ayrılığın duygu ve düşüncelerine nasıl yansıdığını ve ne zaman Türkiye'ye döneceğini merak ediyor, onun açıklamalarını yansıtan ilk gazeteci olmayı arzu ediyordum. Bu sürgün sürecine tanıklık fırsatı bulduğum için kendimi şanslı hissediyorum.

İzlenimlerimi aktarırken yandaşlarının ve karşıtlarının en fazla merak ettiği konudan başlamak istiyorum: Nerede ve nasıl yaşıyor?

Küçük bir kasabada; çam, kestane, ardıç, meşe ağaçlarından oluşan bir koruluğun içinde bulunan yeğenine ait bir evde kalıyor. Hani Yahya Kemal, şiirlerinde serin serviler altında ruhlara sükun veren bir mekanı betimler ya, işte öyle bir yer. Çılgın kalabalıklardan uzak, zamanın dışı değil içe bağlı olarak usul usul aktığı, ara sıra ABD'deki Türklerin ziyaretleriyle şenlenen, gündüzleri çatılara telaşlı kuş sürülerinin kanat seslerini bıraktığı, geceleri ılık kirlenmesinden azade gökte Ay'ın ve yıldızların bütün haşmetiyle parladığı, sincabı ve geyiği bol bir belde.

Ama Fethullah Gülen'in korulukta uzun yürüyüşler yaptığını, coşkusu kıt bir derenin, göl yavrusu bir su birikintisine karışmasını zevkle seyrettiğini zannediyorsanız yanılıyorsunuz. Odasından sadece namaz ve yemek vakitlerinde çıkıyor. Bırakın koruluğu bahçeye bile 5 yıldır beş kez adımını atmamış.

Peki neden? Şekerden kalbe, tansiyondan kolesterol problemlerine kadar pek çok fiziksel rahatsızlığın bunda payı var tabii; ama asıl cevap ruhunun ikliminde gizli diye düşünüyorum. Bu konuda sohbetimizde bazı ipuçları bulacaksınız.

Normal bir insanın kaldırmakta güçlük çekeceği sağlık sorunlarının onu ne kadar hırpaladığına şahit oldum. Bir günü bir gününe, bir anı bir anına uymuyordu. İstirap çektiği başta gözleri olmak üzere her halinden belli olmasına rağmen, bunu belirtmeyi nezaketsizlik addetti ve benim bitmez tükenmez sorularıma en detaylı şekilde cevap vermeye çalıştı. Tansiyonunun yükseldiğini, vücudunun harareten yandığını, beyninin zonkladığını, artık bir kelime dahi edemeyecek duruma geldiğini hisseden doktoru, ara verilmesini talep ediyor ve kendisini istirahatata gönderiyordu. Kısa bir süre evvel kalbine takılan stende alışma süreci tamamlanmadan onu konuşmaya zorladığım için kendime kızıyordum ama meslekî heyecanım baskın çıkıyor, "Peki bugünlük bu kadar olsun ama yarın devam edelim." diyordum. O da "Eğer ölmezsem." diye mukabelede bulunuyordu.

Sınırlarını zorladığımı ima etmesine rağmen, egom bunu duymak istemiyordu.

O nedenle fotoğraflarındaki diri duruşa, özenli giyime aldanılmaması gerektiğini ifade etmem gerek.

Zaten bir röportaj sözü alıp da karşısına dikilmiş değilim. Duygu ve düşüncelerini beyan etmenin henüz zamanı gelmediğini düşünmesine rağmen ısrarlarımı kırmadığı için teşekkür ediyorum.

Kendini iyi hissettiği bir gün misafirlerine yaptığı bir sohbette bulundum. Onu ilk kez bu şekilde dinledim. Sufizm, tarih, coğrafya, politika ve edebiyatla harmanlanmış, dinleyenlerin entelektüel birikimi ölçüsünde farkındalık dairesini genişletebileceği, hem kalbe hem akla hitap eden, çok katmanlı bir konuşma idi. Mağduriyetinin yarattığı iç fırtınaları dizginleyip nasıl bu kadar akıcı konuşabiliyor diye düşündüm.

Yaşadığı odayı görme isteğim de reddolmadı. Tek kişilik bir yatak, renkli basma parçalarından oluşan mütevazı bir örtü ile örtülmüştü. Bir köşede bir yürüme bandı vardı. Odada bulunan bütün eşyalar sembolik değerleri olan hediyelerden ibaretti. Türkiye'nin değişik bölgelerinden gelen bazıları naylon torba içinde bazıları minik kavanozlarda saklanan toprakların görevi vatan hasretini gidermekti.

Bu beş yıl hayatımın en acı yılları oldu

Amerika'ya geleli yaklaşık 5 yıl oldu değil mi?

Martin 22'sinde (bugün) 5 yıl olacak.

5 yıl önceki Fethullah Gülen Hocaefendi nasıldı, 5 yıl sonra bugün nasıl?

Geçen bunca zamanın insanın üzerinde tesiri mutlaka oluyor. Mizacım, karakterim itibarıyla çok değiştiğimi söyleyemem. Ancak farklı şeyler gördüm, farklı şeyler işittim. Bazen yerin gayyalarına indirildim. Ağzıma neşter vurdurdum. Bu 5 yıl belki hayatımın en acı yılları oldu. Daha evvel de 6 yıl kadar yine böyle haksız bir takibe maruz kaldım. Tahriplerine neticede takipsizlik verildi. Denebilir ki 27 Mayıs'tan bu yana defaatle sebeplerini bildiğim bilemediğim şekilde birileri düğmeye bastı, birileri hemen harekete geçti. 66 yaşındayım; aşağı yukarı 20 yaşından bu yana ömrüm hep böyle geçti. Bana en acı gelen bu oldu. Çünkü bir yönüyle de çok hassasım. Histerik denecek kadar duyarlıyım. Kahve içtiğim bir yerde bir daha oturmamayı o mekana vefasızlık sayarım. Geçtiğim bir yoldan bir daha geçmemeyi vefasızlık sayarım. Odamda Türkiye'nin belki 50 ayrı yerinden topraklar var. Muhafazalar içinde. Kâbe'den gelmiş toprak gibi. Bunlara bakıp teselli oluyorum. Fakat birilerini tahrik etmemek için de bir kor gibi adeta sineme basıyorum, dişimi sıkıyorum.

Bu süreç size ne getirdi ne götürdü? Sağlığınızı, psikolojinizi nasıl etkiledi?

Meselenin iki yönü var. Büyük ölçüde tedavi maksadıyla geldim. MAYO Kliniği'nde Said Bey var, Kıırlı. Türkiye'ye gelip gidiyordu. Yönetim kurulundan bir ekiple geldiler. Beni gözden geçirmek istiyorlardı. Meselenin diğır yönü ise baskılar vardı. Dedikodular sürüp gidiyordu. Bir yandan hoşgörünün Türkiye'de yükseltilmesi, insanların kendi konumlarına saygı göstermesi hatta bunun bir kültür haline gelmesi gibi sevindirici işler vardı. Diğır yanda da bir kesim nedense fevkalade rahatsız oluyordu. Kalbim oldukça rahatsızdı. Şekerim yükseliyordu. Hatta kolesterol kontrol altına alınamıyordu. MAYO'ya geldim. Burada birkaç gün kalıp döneyim dedim. Birkaç gün birkaç ay oldu. Bu hadiselerin üzerine Türkiye'ye gidersen sıhhatine çok dokunur dediler. Burada bir taraftan tedavi olmaya çalıştım. Kireçlenmeler vardı. Kalp için sık sık hastanelere gittim. 20 kez hastanelere gittim. Hastanelerden başka yerlere gitmedim. Rahatsızlığım biraz daha arttı buraya geldiğimde. Biraz üzüntüden, biraz sıkıntıdan. Gazete havasının ulaşmadığı, radyo dinlemediğim yerlerdi. Sanki biraz rahat edebiliyorum gibi geldi bana. Çevremde olan hadiselerden biraz daha rahattım. Ancak Türkiye hasreti yüreğimi yakıyordu.

İslamî kesim yıllarca "İslam'la terör bağdaşmaz" deyip bir kenara çekildi. Ama 11 Eylül olayı yaşandı. Sonrasında Türkiye dahil birçok ülkede bombalamalar meydana geldi. Bu eylemleri yapanlar da bizim içimizden çıktı. Her şeyden evvel bizim isyan etmemiz gerekmez miydi?

Çok haklısınız. Günümüzde Müslümanlık bilinmiyor. Müslümanlar çıkıp demeliydiler; 'Hakiki Müslümanlıkta terör yoktur.' Çünkü İslam bir insanın öldürölmesini küfre denk tutuyor. Bir insanı öldüremezsiniz. Savaşırken bile masum insanlara ilişemezsiniz. Bu mevzuda kimse fetva veremez. Kimse intihar komandosu olamaz. Kimse vücuduna bombalar bağlayıp, masum insanların içine giremez. İçine girdiğı bu toplum hangi dinden olursa olsun caiz değildir. Savaş halinde bile -ki orada dengeler çok korunamaz- buna cevaz verilmemiştir. Çocuklara ilişmeyin, kilisede ibadet edenlere dokunmayın denmiş. Bir dönemde böyle denmiş de bitmiş değildir yani. Efendimiz ne demişse onu Hz. Ebu Bekir demiş, Hz. Ebu Bekir ne demişse Hz. Ömer demiş, o ne demişse daha sonraki dönemlerde Selahaddin Eyyübi demiş, Alparslan demiş, Kılıçarslan demiş. Fatih de bunu demiş. Demiş de ondan dolayı karmakarışık bir curcunanın yaşandığı Kostantiniye İstanbul olmuş. Yani ne Rum Ermeni'ye bir şey yapmış, ne Ermeni Rum'a. Ne de Müslümanlar onlara bir şey yapmışlar. İstanbul fethedildikten sonra Patrikhane'de Fatih'in kocaman bir posteri vardı. Zamanında yapmışlar. O

zamanki patriği çağırması, anahtar vermiş. Saygıyla yâd ediyorlar. Şimdi bütün fikirlere karşı hep saygılı olmuş; ama günümüzde her şeyin eksikliği gibi bir yönüyle Müslümanlığı anlamada da bir eksiklik var.

Üzülerek ifade edeyim ki, İslam dünyasında bazı softa hocaların, ham Müslümanların kullanacağı başka silah yok. Müslümanlık hak bir dindir, doğru yaşanmalı. Ona giderken de batıl vesileler kullanılması katiyyen doğru değildir. Hedef doğru olduğu gibi o hedefe ulaşmak için kullanılacak bütün vasıtaların da doğru olması lazım. Bu açıdan adam öldürerek cennete gidilmez. Müslüman "ben adam öldüreyim cennete gideyim" diyemez. Adam öldürerek Allah'ın rızası kazanılmaz. Bir Müslüman'ın en önemli hedefleri Allah'ın rızasını kazanmak, Allah'ın yüce adını aleme duyurmaktır.

Mantıkları şu şekilde mi işliyor; savaş eskiden cephelerde olurdu. Ama şimdi her yer savaş alanı. Dolayısıyla bunu da bir savaş, bir cihad olarak mı kabul ediyorlar? Buradan mı kendilerine cennette kapı açılacağını düşünüyorlar?

İslam'ın kuralları bellidir. Savaşı fertler ilan edemezler. Savaşı bir hizip, bir organizasyon ilan edemez. Savaş, devletin ilan edeceği bir şeydir. Devlet başkanı savaş demeden, bir ordu savaş demeden savaşa kalkamazsın. O zaman herkesin kafasına göre bir savaş olur. Alır etrafına üç-beş tane -bağışlayın- çapulcu, onlarla bir savaş cephesi oluşturur. Bir başkası da başkalarını alır. Türkiye'yi düşünün. Sağlam düşünen insanlar vardır. Bunların bile birbirlerine karşı hazmedemedikleri yanları olduğundan dolayı cephe olabilir. Bunlar kalkar derler ki ben de falana karşı savaş ilan ediyorum. Hristiyanlığa karşı müsamaha ile bakan bir insan için biri kalkar "Hristiyanlığa yardım ediyor, Müslümanlığı zaafa uğrattıyor. Buna karşı savaş ilan edilmeli ve bu öldürülmeli." der, o da bir savaş ilan eder. Devlet savaş ilan etmeyince gidilmez. Bu öyle çok kolay değil. Bunu başkası da yapsa, benim en çok sevdiğim ilim adamları da yapsa doğru değil. Çünkü İslam'ın ruhuna aykırı. İslam'da sulh ve savaş kuralları belirlenmiştir.

İslam'ın ruhuna aykırı da neden İslam dünyası böyle?

Bana göre İslam dünyası diye bir dünya da yok. Müslümanların yaşadığı yerler var. Bazı yerlerde çok, bazı yerlerde az. O da kültür Müslümanlığı. İslam'ı kendi düşüncelerine göre yeniden inşa etmiş Müslümanlar var. Bununla radikalizmi, sert ifratkâr Müslümanları kast etmiyorum. İnsanın inandığı şeylere doğru inanması, doğru inandığı şeyleri de doğru uygulaması lazım.

Müslümanlığa sahip çıkması lazım. İslam dünyası dediğimiz coğrafyada bu anlayışta, bu felsefede toplumların var olduğu söylenemez. Var olduğunu söylersek Müslümanlığa iftira etmiş oluruz. Hiç Müslümanlık yok desek o zaman da insanlara iftira etmiş oluruz.

Müslümanların dünya muvazenesine katkıda bulunacaklarına şu anda ihtimal vermiyorum. İdarecilerde o mantığı görmüyorum. İslam dünyası şimdilerde belli ölçüde bir aydınlanma olsa da çok cahil. Bunu hacda görebiliyorsunuz. Muttali olabildiğiniz kadar konferanslarında, panellerinde de görebiliyorsunuz. Televizyonlarla parlamentolarına muttali olabilirsiniz oralarda da görebiliyorsunuz. Ciddi bir seviyesizlik söz konusu. Dünyanın problemlerini çözemezler. Belki ileride olabilir.

Yani size göre "İslam dünyası" tabirini kullanmamak mı lazım?

Yok böyle bir dünya. Ferdî Müslümanlık var. Bazı Müslümanlar var dünyanın değişik yerlerinde. Parça parça, kopuk kopuk. Dört başı mamur Müslümanların var olduğunu şahsen görmüyorum. Başkalarıyla münasebet içinde olabilecek ve aynı zamanda bir birlik teşkil edebilecek, müşterek problemlerini halledebilecek, kâinatı yorumlayacak, kâinatı çok iyi okuyacak, Kur'an'la kâinatı mütalaa edebilecek, geleceği çok iyi okuyacak, gelecek adına projeler üretebilecek, istikbaldeki yerini belirleyebilecek Müslümanların olmadığı bir dünyaya ben İslam dünyası demiyorum. İslam dünyası diye bir dünya olmadığına göre herkes kendi seviyesine göre bir şey yapıyor. Hatta denebilir ki, Müslümanlık adına kendi doğrularıyla Müslüman insanlar var. Kendileriyle mutabakata varılmış, icma ile test edilmiş, sağlam bir Kur'an telakkisine bağlanmış, defaatle test edilmiş bir İslamî anlayışın var olduğu söylenemez. Bir kültür Müslümanlığının hakim olduğu söylenebilir.

Belki de hep böyle oldu. Ve böyle olmaya devam edecek dünyanın sonuna kadar.

Hicri beşinci asırdan sonra böyle. Abbasi döneminden ya da Selçukluların ortaya çıkma döneminden başlıyor. İstanbul'un fethiyle daha çok öyle olmaya başladı. Bizim için takdir edilen bir dönemdir. Daha sonraki dönemlerde ise yeni yorumlara kapılar kapatıldı. Düşüncenin ufukları daraltıldı. İslam'ın ruhundaki genişlik daraltıldı. İslam dünyasında daha vicdansız insanlar görülmeye başlandı. Hazımsız insanlar. Başkalarını kabul edemeyen insanlar. Herkese bağrını açamayan insanlar. Hizipleri, birer vesile ve vasita olarak gayenin önüne çıkaran insanlar. Tekkede de bu darlık yaşandı, zaviyede de. Çok acıdır

medreselerde de yaşandı. Ve bunların hepsi de tabii kendi alanlarında büyük insanlar tarafından bir değişiklik, tecdid ister.

Belki de kapatılmaları hayırlı oldu diye düşünöyörsünüz.

Kapatılması Allah'ın cezası oldu onlara.

Dönüp fırtınalara yol açmak istemiyorum

Fethullah Gülen, ciddi sağlık sorunlarıyla mücadele ediyor. Nuriye Akman'ın sorularını cevaplandırırken, yer yer rahatsızlığı nüksetti. Çektiği ıstırap yüzüne aksetti. Tansiyonunun yükseldiği ve vücudunun harareten yandığı anlarda röportaja ara verildi. Vatan hasretini Türkiye'nin 50 ayrı yerinden getirilen topraklarla dindirdiğini söyleyen Gülen, çok sevdiği ülkesine henüz dönmeyi düşünmüyor. Sebebi sorulduğunda, "Tedavim devam ediyor. Fırtınalara yol açmak da istemiyorum." dedi.

Teröre Girmiş İnsan Müslüman Kalamaz

El-Kaide örgütünün Türkiye ayağı olduğu ortaya çıktı. İşin dinî yönünü anlattınız. Bunun başka anlamları da var mı?

Dünyada en nefret ettiğim insanlardan bir tanesi Bin Ladin'dir. Çünkü Müslümanlığın dırahşan (aydınlık) çehresini kirletmiştir. Bir kirli imaj meydana getirmiştir. O korkunç tahribatı bundan sonra biz bütün gücümüzle tamire kalkışsak bile seneler ister. Her yerde değişik platformlarda anlatacağız. Kitaplar yazacağız. Müslümanlık bu değildir diyeceğiz. Bin Ladin, hissini, hevesini İslamî mantık yerine koymuş, canavarlık yapıyor. Etrafındaki adamlar da öyledir. Türkiye'de öyle düşünen insanlar varsa onlar da canavarlığa kilitlenmiş insanlardır. O mülahazayı lanetleriz. Fakat bunun önünü almanın yolu Müslüman görünen dünyada -ki bir İslam dünyası olduğunu kabul etmediğimi beyan etmiştim. Müslümanların yaşadığı ülkeler vardır-müslümanların problemlerini çözmesidir. Kendilerini idare edecek insanları seçerken daha farklı şeyler mi düşünürler? Reformlar mı yaparlar? İyi nesillerin yetişmesi için Müslümanlar problemlerini çözmeli. Sadece terör mevzuunda değil, o Allah'ın bir belası. Uyuşturucu da, sigara da Allah'ın başka bir belası. Tefrika bir başka belası. Milletin birbirini yemesi başka bir belası. Fakirlikten kurtulamama ayrı bir belası. Başkaları tarafından hep zillet içinde idare edilme, idare edilmeye katlanma, hep ezilme başka bir belası. Akif'in ifade ettiği gibi her yerde tegallübler, tehakkümler, esaretler, mezelletler, türlü illetler, türlü ibtilalar... Bunların hepsi hususiyle başta milletimize musallat olmuş Allah'ın belasıdır. Bunlardan sıyrılmanın yolu da bence doğru dürüst insan olmaya bağlıdır. Doğru dürüst insan olma da Allah'a kulluktan geçer.

Bu terör yanlısı insanlar Müslüman ailelerde, gözümüzün önünde büyüdüler. Biz onları Müslüman sandık. Onlar nasıl bir süreç geçirdiler de terörist oldular? Hepimiz suçlu değil miyiz?

Bizim suçumuz. Milletin suçu. Eğitimin suçu. Hakiki Müslüman'ın, İslamiyet'i dört bir yanıyla anlamış bir insanın terörist olması düşünülemez. Teröre girmiş bir insanın Müslüman olarak kalması zordur. Hedefe ulaşmak için insan öldürmeyi din tecviz etmez. Tabii onların mükemmel yetiştirilmesi mevzuunda hangi gayretleri ortaya koyduk ki? Hangi bağlayıcı unsurlarla onların ellerini ve kollarını bağladık ki? Hangi sorumluluk duygusu altında onları yetiştirdik ki onlar terör yapmasın diye bekliyoruz. Eğer İslamî değerlere bağlılık içinde Allah korkusuyla, ahiret korkusuyla, dinin emirlerine muhalefet etme korkusuyla insanlar terör yapmayacaklarsa o mevzuda biz gerekli olan hassasiyeti ortaya koymadık. Şimdi bile kenarından köşesinden belki o meseleyi işleyen bazı yol ve yöntemler var. Onları da tıkamaya çalışıyoruz. Olmasın diyoruz. Yani bir kültür ve ahlak dersi olmasın diyoruz. Eğitim müesseselerinden kalsın diyoruz. Biz diyoruz ki hayat için lazım olan her şey mektepte verilmeli. Sağlık bilgisi de verilmeli. Doktorlar o dersi vermeli diyorum ben. Hayatla alakalı, yuvayla alakalı dersler orada iyi verilmeli. Eşler arasındaki münasebetler iyi verilmeli. Çocuk yetiştirme mevzuu çok iyi verilmeli. Mesele sadece o değil ki. Türkiye, Müslüman görünen dünya uyuşturucu ile kıvranıyor, kumarla kıvranıyor, hortumlamayla kıvranıyor. Türkiye'de hırsızlık yapmayan insan kalmadı neredeyse. Ulaşılabilen yerlere ulaşıldı. Ama ulaşılamayan yerler var ki, sorgulayamıyorsunuz. Onlara hesap soramıyorsunuz. Dolayısıyla kapatılıyor, örtbas ediliyor ve gidiliyor.

Bütün bunlar bizim içimizde yetişen insanlardır. Hepsi bizim çocuklarımızdır. Nasıl oldu da bazıları bunları kabadayı gibi yetiştirdi? Nasıl oldu da bazıları kaba kuvvetin temsilcisi gibi yetişti? Nasıl oldu da bazıları insani değerlere karşı isyan etti? Nasıl oldu da kendi milletin başına gelip bomba gibi patladılar? Bunların hepsi bizde yetişti. Demek ki eğitimde bir şey vardı. Demek ki sistemin sorgulanacak yanları, eksiklikleri vardı. Bunun giderilmesi lazımdı. Demek ki insan yetiştirme birinci planda ele alınmış bir mevzu değildi. Ve bu arada heder olup giden harap olan nesiller oldu. Tatmin edilmeyen gençler, maneviyattan mahrum gençler oldu. Birileri bunlara üç beş kuruş verdi. Veyahut da robotlaştırdı. İlaç verdiler. Şimdilerde o da konuşuluyor. Mecmualarda çıkıyor. Onları şuursuz hale getirdiler. Bunları mefkure diye, gaye diye bu türlü caniliklere saldırlar ve insan öldürttüler. Onlarla bir yere varmak istediler.

Bir arkadaşımız İsrail'e gitmişti. Biraz Filistin'de de kaldı. Bana çok enteresan bir şey anlattı. Orada doktora yapan çok akıllı bir arkadaş. "Beş altı ay kaldım

İsrail'de. Bir barış organizasyonunun yönetim kuruluna girmem için bana teklifte bulundular." dedi.

Kim teklif etmiş?

"İsrailliler tarafından teklif edildim." diyor. "Orada bir Filistinli mani oldu buna. Gördüm ki o Filistinli bir silah tüccarı. Bu kavganın devamını istiyor. Alış verişi var o işte. Belki başa yakın çok insanlar da aynı şeyi düşünüyorlar." dedi. Dolayısıyla birileri bu türlü hadiseleri hep canlı tutmak suretiyle bir yere varmak istiyor.

Bu insanlar robotlaştırılıyor. İstanbul'da da aynı şeyin olduğu söylenebilir kanaat-i acizanemce. Terörist saldırıları yapanlar akli başında inanmış, camiden çıkmış o işi yapmış insanlar değil. Dini bilgisi zayıftır. Bir hocası ve piri vardır, "falan öldürülsün." demiştir. Türkiye'de az insan öldürülmedi ki. O grup onu öldürttü, öbür grup diğerini. 12 Mart'ta da millet kanlı bıçaklıydı. Asker geldi müdahale etti. 12 Eylül'de yine millet kanlı bıçaklıydı. Millet birbirini öldürüyordu. Birbirini öldürerek bir yere varmaya çalışılıyordu. Bunların hepsi teröristti. O taraf da teröristti, bu taraf da. Ama ad koyuyorlardı. Biri diyor ki: "Ben Müslümanlık için yapıyorum." Öbürü de diyor ki: "Ben toprağım için, milletim için yapıyorum." Diğer de diyordu ki: "Ben kapitalizme, sömürüye karşı savaşıyorum." Onların hepsi bir kısım laflardı. Kur'an-ı Kerim aynen "laf" diyor. Hiçbir kıymet-i harbiyesi olmayan şeylerdi. Ama öldüren öldürene. Ve herkes bir mefkure uğruna öldürüyordu. O yıkılası mefkure uğruna niceleri öldürüldü. "Bu kaldırılсын." diyordu baştaki birisi, onun vücudu kaldırılıyordu. Falan da kaldırılсын diyordu, filan da. Belki sizler için de bizler için de bu türlü takdirler vardı; ama kader o mevzuda fetva vermediği için olmamıştır. Açıktan açığa benim elime geçen bir şey de vardı: "Kaldırılması lazım onun da" deniliyordu. Bütün bunların hepsi terördü. Sadece Müslüman yapmıyordu, herkes yapıyordu. Herkes yapa yapa bu işi yapılı hale getirdiler. Me'luf hale getirdiler. Herkesi alıştırdılar. Benim çok kıymetli bir arkadaşım bir yılanın belini kırdı. Vaizdi bir yerde. İlahiyat mezunu. Bir ay konuşmadım onunla. "Yılanın yaşama hakkı vardı tabiatta. Sen ne hakla belini kırdın?" dedim. Fakat öyle bir hale getirdiler ki on insanın, yirmi insan öldürüldüğü bir yerde, artık bakıyorduk, şimdiye kadar alışabildiğimiz rakamlara varmamışsa, "İyi çok fazla ölmemiş" diyorduk. Bizde de bu vahşet duygusu kabullenildi. "Yirmi insanla otuz insanla kurtulmuşuz." diyoruz. Yani toplumu bu hale getirdiler.

Bu meseleleri önleyecek eğitimdi. Bu meseleleri engelleyecek devletin

çıkarcacağı kanunlar ve kurallardı. Ve şu anda da çok küçük şeylere karşı tepki gösteren müdahale etmek isteyen bazı kesimler biraz da o tekvinî zırhtan dolayı kendilerine müdahale edilemediği için belki çok küçük meseleleri büyütüyorlar. Pireyi büyütüyorlar, deveyi küçük gösteriyorlar. Bu işin bir çaresi var. Çaresi doğrunun öğretilmesi. Müslüman'ın terörist olamayacağı anlatılmalı. Neden anlatılmalı? "Femen ya'mel miskale zerretin hayran yerah ve men ya'mel miskale zerretin şerran yerah." (Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur. Zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur. Zilzal Suresi 7. ve 8. ayetler) Atom ağırlığında bir şer yapmışsan hesabını vereceksin. Bir insanı öldürmenin bütün insanları öldürme gibi olduğunu Kur'an-ı Kerim söylüyor. İbn-i Abbas insan öldürenin ebediyyen cehennemde kalacağını söylüyor. Bu hüküm kâfirler için söz konusudur. Demek ki insan öldüren, kâfirin maruz kalacağı aynı şeye maruz kalıyor. Yani, Allah'ı, peygamberi kabul etmeyen insan (ateist de denebilir) ne ise, ahiretteki hüküm bakımından, insan öldüren de onunla eşdeğerdir. Şimdi dinin temel esprisi buysa o zaman bunun eğitimle verilmesi lazım. Onu vermiyorlar.

Müslümanlıkta olduğu kadar başka yerde özeleştirisi yok

11 Eylül'den sonra Müslümanların komplo teorilerine biraz daha yatkın olduğunu gördük. Hep mi 'ötekiler' suçlu? Hep mi onlar bizim 'kötü' olmamızı istiyorlar? İslamî kesimde bir özeleştirisi kültürü niye yok?

Şimdi "Müslümanlıkta özeleştirisi kültürü yok" ibaresini tashih etmek lazım. Müslümanlıkta özeleştirisi vardır. Vahiy ile müeyyed olmayan her şey Müslümanlar arasında sorgulanmıştır. Ben Müslümanlıkta olduğu kadar başka bir yerde özeleştirisi zannetmiyorum bulunsun. Mesela Hz. Ömer gibi bir halife İslam'ı temsil ediyor. Minberde hutbe irad ederken bir kadın itiraz ediyor. "Bunu yanlış söyledin. Bu meselenin doğrusu budur" diyor. Bir yerde bir ordu komutanı bana şunu yaptılar falan diyor. Hiç tanınmadık bilinmedik bir nefer eğri kılıcına dayanarak diyor ki: "Komutanım senin yaptığın bu şey isyandır. Eğer doğru olmazsan sana şöyle yaparız." Fukahanın, kelimcilerin kendi aralarında İslamî meseleleri alıp vermeleri, münazara ve münakaşa yapmaları o kadar yaygındır ki bu kitaplar dolusudur. Herkes birbirini eleştirmiştir Müslümanlıkta. Ve bu eleştiriler belli ölçüde hoşgörüyle karşılanmıştır. Mesela Gazali bir tahafüt (felsefecilerin tutarsızlıklarını eleştiren yazı) yazmış. Sonra bir başkası buna eğri büğrü bir cevap yazmış. Ve o dönemde bir İslam devleti vardır. Bu insanı cezalandırabilirlerdi. Fakat bir şey dememişler. O insan da yaşamış. Elli türlü düşünce vardır.

Ama bugün yok?

O zaman meseleyi Müslümanlıkta değil de bugün Müslümanlığı okumayan, bilmeyen veya yanlış yorumlayan kimselerde aramalıyız şeklinde düzeltmek daha doğru olur.

Hükümetin AB Gayretini Samimi Buluyorum

Tayyip Erdoğan'ı nasıl buluyorsunuz?

Benim çok yakın temasım olmadı. Belediye başkanırken birkaç defa görüştük. Başbakan olduktan sonra hiç görüşmedik. Başkaları bazı yakıştırmalarda bulundular. Yani görüşüyor, görüştü gibi şeyler. Hiçbiri doğru değil. Bana göre namuslu ve terbiyeli bir insan. Çalışkan, cesur, kararlı bir insan gibi geliyor. Avrupa Birliği'ne girme mevzuunda ortaya koyduğu performansı şahsen takdir ediyorum. Yapılması gerekli olan bir şeyi yapıyor. Birileri tarafından beğenilmemesi, arzu edilmemesi, ne yaparsa yapsın, onlar gibi düşünse bile onlar olmadığı için yine memnuniyetle karşılanmaz. Ben şimdiye kadar olumsuz bir şeyini görmedim. Siyasi değilim, hiçbir siyasi parti içinde de olmadım. Hiçbir zaman rey kullanmadım. Fırsat olmadı. Şimdi buradayım, bundan evvelki seçimlerde de buradaydım. Ama bir hakikati itiraf etmek lazım. Çalıp çırpmayacak bir insan. Son zamanlarda çok sevmediğimiz bir tabir, hortumlama yapmayacak bir insan olarak tanıyorum. Türkiye için iyi şeyler düşündüğü kanaatindeyim. Ama Türkiye'ye daha yararlı, daha iyi bir siyasi oluşum olur, millet bu defa ona yönelir. Bunlar Allah'ın bileceği şeyler. Şimdilik Cenab-ı Hak onlara bir fırsat vermiş. Bence Türkiye için yapmaları gerekli olan şeyleri yapmalılar. Ve bu olumlu şeyleri de kimse engellememeli. Türkiye'nin lehine ise kimse engellememeli. Kim yaparsa yapsın. Bunu Bülent Bey yapsaydı engellenmemeliydi. Deniz Bey yapacaksa engellenmemeli. Bugün Tayyip Bey'e Cenab-ı Hak nasip etmiş. Cesurca bazı şeylerin üzerine gidiyor. Türkiye'nin geleceği adına gerçekten bir şey vaat ediyorsa, aklı başında insanlar, işadamları bunu böyle kabul ediyorlarsa engellenmemeli. Demokrasi var, beğenmiyorlarsa seçimde onu alaşağı ederler. Başka birisini getirirler.

AK Parti sizce kendini tanımladığı 'muhafazâkar demokrat' kavramının içini doldurabildi mi?

Belki eskiden öyle düşünmüyor olabilirler. Ama insanlar zamanla değişiyor. Bunu kabul etmek lazım. Demokrasiyi Müslümanlar on beş-yirmi yıl önce telaffuz etmiyorlardı. Demokrat Parti vardı, telaffuz etmiyorlardı. 'Biz de demokrat olalım' demiyorlardı. Herhalde zamanla değişiyor insanlar. Doğruyu bulmuş olabilirler şimdi. Demokrasi mevzuunda ciddi gayretleri var. Ciddi gayretleri Avrupa Birliği'ne girme çabalarından anlaşılıyor. Amerika ile temaslarından anlaşılıyor. Hatta Rusya ile gidip görüşmelerinden anlaşılıyor. Onların o mevzudaki demokratik gayretleri, -içlerini Allah bilir- bana samimi gibi geliyor. Çünkü demokrasi dediğimiz şey aslında biraz da yoruma bağlı. Dünyada çeşit çeşit demokrasiler var. Komünizmin olduğu dönemde onlar da demokrasi diyorlardı. Belki Çinliler de demokrasi diyor, Amerika da demokrasi diyor, İngiltere de, Belçika da. Dünyada elli çeşit demokrasi var. Hristiyan demokratlar var. Budist demokratlar var. Yahudi demokratlar var. Bir anlayışın, bir inanışın, bir felsefenin yanı başında aynı zamanda demokrat da olabiliyor insanlar. İslamî gelenekleri ve görenekleri, teamülleri yaşamanın yanı başında bir demokrasinin olmasının hiçbir mahzuru yok. Bence böyle bir demokrasi olabilir.

Hatta bu demokrasiye şu da ilave edilebilir: Bir insanın ihtiyaçları sadece dünyevî ihtiyaçlardan ibaret değildir. Düşünce hürriyeti olsun, fikir hürriyeti olsun, kazanma hürriyeti olsun bunların hepsinden istifade edeyim, yararlanayım; ama benim bir de ebede açık yanımda var. Ebed için yaratılmışım. Ebediyetten başka bir şeyle tatmin olmuyorum. Demokrasi eğer tam demokrasi ise benim bu arzumu yerine getirme istikametinde de bir şeyleri içermesi lazım. Buna da desteği olması lazım. Yani demokrasinin bir de metafizik buudunun olması lazım. Bizim uhrevi hesaplarımızı, görülmemiş hesaplarımızı görmeye açık bir yanının bulunması lazım. Niye böyle bir demokrasi olmasın ki? Şimdi bunlar da teklif ederken niyetleri o mudur değil midir, bilmiyorum. Böyle bir demokrasi teklif ediyorlarsa bence çok modern bir demokrasi teklif ediyorlar. Ben onların demokrasi tekliflerinde, gayretlerinde, Avrupa Birliği gayretlerinde samimi olduklarına inanıyorum. Kendileri bana nasıl bakarlar, beni nereye koyarlar, nasıl değerlendirirler önemli değil. Hakkın hatırı âlidir. Onu ifade etmek lazım.

Fakat bir şey daha var. Dün demokrasi diyenler bugün demokrasi demek istemiyorlar. "Demokrasiyi dindarlar değerlendirecek, gericiler değerlendirecek.

Dolayısıyla demokrasi oyununa da gelmemek lazım." diyorlar. Bazı yerlerde açıkça ifade ediliyor bunlar.

Clinton'ın Söylediğini Bir Müslüman Söylese Ayıplardım

Geçen ay, Suudi Arabistan'da Clinton'ın da katıldığı uluslararası bir toplantı yapıldı. Kadın ve erkekler aynı çatı altında olduğu halde bir perde ile ayrıldılar. Bu size göre İslam'ın özünü ne kadar yansıtan bir görüntüdür? Kadınlarla erkekler aynı çatı altında yan yana problemlerini tartışamazlar mı? Bir de Clinton orada çok dikkat çekici bir şey söylemişti. 'Hz. Muhammed yaşasaydı hanımı araba sürerdi. Üstelik otomotiv endüstrisinin de başına geçerdi.' Kimileri saygısızca buldu, kimileri gerçekçi. Siz nasıl değerlendirdiniz?

Şimdi meselenin bir dinî yönü var. Dinin ortaya koyduğu ölçüler içinde kadın-erkek çok defa yapıldığı gibi beraber bir arada oturabilirler, görüşebilirler. Peygamberimiz'e de kadınlar gelirdi. Maslahatları olurdu. Soruları olurdu, sorarlardı. Bazen ailelerinden birisine Aişe validemize tavassut etmeden doğrudan doğruya kendisine sorarlardı. Mahrem bir husus olursa, kadınlıkla alakalı bir husus olursa Aişe validemize onu tevdi ederlerdi. Buhari gibi Müslim gibi sağlam hadis kaynaklarında benzer meseleler var. Namaz kılma mevzuunda erkekler kadınlarla beraber namaz kılıyorlardı. Ama arkada saf tutuyorlardı. Onlar arkada duruyorlardı genellikle. Hususiyle husuf küsuf dediğimiz dualarda, güneş tutulması gibi durumlarda, yağmur için namaz kılar kılmaz ayrı mesele. Fukaha arasında farklı mütalâalar var. Yağmur duasına herkes çıkardı. Beraber olurlardı. Ancak, Allah'ın huzurunda dururken kalplerin safveti korunması adına belki orada böyle bir ayrılık konuldu. Onlar arkaya dururdu öbürleri önde. Bunlar bir vakıa. Bunları görmezlikten gelmek doğru değil. Fakat, böyle davranılmaya sevk eden fıkıh metodolojisi açısından köküdeki menat (gerekçe) neydi, bulmak lazım.

Bence erkekler ile kadınlar böyle kanepelerde yan yana oturabilirler. Birisi bir koltukta, diğeri de bir koltukta oturabilir. Şahsen bunda bir mahzur görmüyorum. Beraber arabaya biniyorlar, çarşıda dolaşıyorlar, bir okulda okuyorlar, okula girip çıkarken beraber olabiliyorlar. Böyle önemli bir maslahat için bir araya geldiklerinde böyle de oturabilirler. Bu meselenin bir yanı. Diğer yanı, o insanlar orada onun öyle olmasına önem veriyorlarsa dini telakkileri içinde onu öyle görüyorlarsa şayet, ona da saygılı olmak lazım. Onlar da onu öyle görüyorlar. Ben televizyonda Yemen Meclisi'ni gördüm. Bakıyorum orada

başı kapalı kadınlar beraber oturuyorlar sandalyelerde. Bazı yerlerde daha rahatlar. İran'da zannediyorum ayırıyorlar. Bazı toplantılarda aynı mekanda oluyorlar da, kadınlar arkada erkekler önde oluyor. Bir taraftan bu meselenin dindeki yeri nedir, bu belirlenmeli. Uzmanlar bunu söylemeli. Diğer taraftan da birileri şimdiye kadar bir meseleye öyle inanmışsa bence insanların hissiyatlarına, duygularına, kanaatlarına saygılı olunması gerektiği bir dönemde ona da saygılı olmalıyız.

Clinton'ın, Efendimiz (sav) hakkında söylediği şeye gelince... Efendimiz belki öyle yapardı, belki yapmazdı; ama Peygamberimiz hakkında bir insan öyle rahat konuşmamalı. Bunu Clinton söylediği için ben ona bir şey demem; çünkü onun peygamberi tanıma ufku o kadardır. Peygamber hakkında kanaati o kadar. Ama bir Müslüman bunu söyleseydi, ayıplardım. Efendimiz'in ne zaman, nerede, nasıl davranacağını sen bilemezsin. Çünkü o vazifeli bir insandır. O nasıl davranmışsa isabetli davranmıştır. Çünkü O, Allah'ın emriyle davranır. Orada öyle demek ona düşmezdi.

Baykal Hırçın Bir İnsan Değil

Deniz Bey'in muhalefet anlayışını nasıl buluyorsunuz bu dönemde? Biraz hırçın mı?

Deniz Bey aslında hırçın bir insan değildir. Fakat zannediyorum hepsinin kendine göre bir takımı var. Bir arkası, bir tabanı var. İnsanlar biraz farklı düşünürler de çevresiyle beraber yürümek için biraz çevrenin genel hissiyatını da hesaba katarlar. O da kendi cephesinin hissiyatını hesaba katmak mecburiyetinde herhalde. Veya öyle hissediyor. Yoksa onu da uzaktan tanıyorum. Karakter bakımından tanıyorum. Yani o hırçınlıkları yapacak bir insan değil. Ama herhalde bazen insanlar oldukları gibi durdukları yerde duramıyorlar.

Cuntacılar Varsa İflah Olmazlar

Geçen aylarda bir cunta tartışması yaşandı. "Genç subaylar tedirgin" haberleriyle Cumhuriyet'te başladı. Peşi sıra tartışmalar oldu, izlemiştinizdir.

Medyadan izlediğim kadarıyla, gerçekten öyle bir şey var mı, yok mu onu o müessesenin başındakiler, orada önemli yerlerde olan insanlar bilirler. Bilirlerse zannediyorum oradaki birliğin bozulmaması için yapılması gerekli olan şeyleri de yaparlar. Varsa gerçekten cunta, -olmamasını dilerim- onları da diskalifiye ederler, ayıklarlar ve onlara fırsat vermezler. Cuntacılar iflah

olmamışlardır. 27 Mayıs'tan bu yana ben o müesseseyi biliyorum. Talat Aydemir'in başı ezildi. O dönemde askerdim ben Mamak'ta. Bu açıdan var olup olmadığını bilemem ben. Olabilir de. Ama varsa iflah olmaz cuntacılar. Bugün bir şey yapsalar bile yarın kahhar bir kuvvet, Cenab-ı Hakk'ın kuvveti, iflahlarını keser.

Türkiye'de İrtica Yok Demiyorum; Ama İrticadan Daha Çok İrtica Yaygarası Var

Tayyip Bey'le sizin fotoğrafınızın bir gazetede yan yana verilmesinden murat hükümeti vurmak mı, sizi incitmek mi, yoksa bir taşla iki kuş mu?

Sonuncusu gibi geliyor bana. Olmayan bir müşterek hareket tarzı, bir münasebet, bir yakınlık filan. Ben de cürmü sabit bir insan gibi kabul edildim bazı çevrelerde. Öyle görüyorlar. Kırk senedir iddia ve isnat ettikleri şeyler var. Bunların hepsi tekzip edilmiş. Tazminat ödemişler. Bunlar Türkiye'de gazetelerde, televizyonlarda yayınlanıyor da. Ama doymadılar. Hayatlarını kine ve nefrete bina etmişler. Kin ve nefret olmayınca mevcudiyetlerini devam ettireceklerine inanamıyorlar. Ben hep nazikane davrandım. Hep diyalog teklif ettim. Hatta o uğraşan insanlara randevu talebinde bulundum. Önce "evet" dediler. Sonra "Aman gelmesin. Gazetede her şey karışır." dediler. Oysaki ben herkesle kucaklaştım. Herkesle el sıkıştım. Hiç kimse hakkında kötülük düşünmedim. Aksine iyilik düşüncelerimden, kibarca tavırlarımdan dolayı yakın olan bazı dostlarım tarafından sorgulandım, tenkide uğradım.

Mesela kırk senedir bana en çirkin şekilde saldıran, yalan ve iftiralarda bulunan, 'tanıyoruz' diyen; ama benimle bir defa karşı karşıya gelmemiş insanın hiçbir yanını deşifre etmedim. Bu adamın paranoyası vardır demedim. Bir otelin damına çıkıp da oradan ihtiyacını halkın başına görmüş bir insan olduğu vesikalarla sabit demedim. Akıl hastanesinde yatmış demedim. Mesela bir arkadaşını "komünizme kaydı" diye ihbar ettiği emniyet kayıtlarında var demedim. Çünkü üslubuma ters şeyler bunlar. Yakışksız şeyler. Ama ben ne kadar yakışıklı konuşursam konuşayım herkes karakterinin gereğini sergiler. Onlar kendileri gibi davrandılar. Onların kendileri gibi davranmaları benim

kendim gibi davranmama mani değildir. Ben neye inanıyorsam, insana nasıl saygı duyuyorsam, yalandan nasıl uzak duruyorsam, iftirayı nasıl küfre eş değer görüyorsam hep öyle düşünecek, öyle göreceğim. Ama hukuki meselelerde meşru haklarımı kullanmadan da geri kalmayacağım. Avukatlar tavzih davası açacaklar, tashih davası açacaklar, belki tazminat davası açacaklar, hepsi olacak, şimdiye kadar oldu. Yine olacak.

Bu kişi tek başına mı hareket ediyor sizce? Yoksa başka bir organizasyon mu var?

Önceleri tek başına kendi hisleriyle hareket ediyordu; ama zannediyorum şimdi ekip halinde bir grup var. Bazı yerlerden de güç alıyorlar. Arkadan bu işin böyle olmasını isteyenler var. Herhalde biraz falanın kötülüğü var onlara göre, onların kriterlerine, düşünce dünyalarına, hayat felsefelerine göre, filanın da biraz var. İki kötü yan yana gelince üç kötü olur. Haziran fırtınasında işi tamamen bitirdik nazarıyla bakıyorlardı. Bu, dine karşı tavırlarının gereği. Bunun altında din düşmanlığı vardır. Türkiye'de irtica yoktur demiyorum. Vardır da onların büyüttüğü, abarttığı kadar değil. Ama Türkiye'de irticadan daha çok, daha büyük, daha korkunç, daha ürpertici irtica yaygarası vardır. İrticayı, başkalarının üzerinde bir paranoya hasıl etmek için kullananlar vardır.

Sizin bahsettiğiniz irtica nedir?

İrtica Arapça bir kelime. Milleti geriye götürme demektir. Türkiye'nin içinde bugünü yaşayan insanlar arasında Türkiye'yi alıp ortaçağlara götürmek isteyen insan görmedim ben. Köylerde bile görmedim. Herkes eğitimi sever, öğrenmeyi sever. Herkes keşfi sever. Olimpiyatlara iştirak eden lise ve ortaokul talebelerini avam halk bile, köylü bile alkışlıyor, takdir ediyor. Bizde bir kompleks vardır; biz ilim yapamayız, teknoloji geliştiremeyiz. Bizde bir rönesans olmaz. Fakat bu çocuklar bizim bu duygularımızı düşüncelerimizi yıktılar. Köylü söylüyor bunu, kentli söylüyor. İrtica dedikleri şey bazı kimselerin başlarını kapatmaları ise bu eskiden beri vardı. Atatürk döneminde de, İsmet Paşa döneminde de vardı. Ama insanlar okudular. Eskiden kadınlar okutulmuyor diye sorguluyorlardı. Şimdi okudular. Bazıları da başlarını kapatıyorlar. Türban demeye başladılar. O mevzuda da ben şahsen düşüncelerimi ifade ettim. Başını açarsa bir insan kafir olmaz. Bu, fûruata ait bir meseledir. Amentü'nün şartları gibi değildir. İslam'ın esaslarını kabul etmeme gibi bir şey değildir. Belki en kritik bir dönemde sinirlerin çok yükseldiği, asabın bozulduğu bir dönemde yatıştırıcı gibi oldu kanaatindeyim. Fakat esas bir kesim var ki, onların sinirlerini hiçbir şey

yatıştırmıyor. Sürekli ciddi bir gerilim içinde bulunuyorlar. Kendilerini de harap ediyorlar.

Bir de zannediyorum onlar, her gün biraz daha marjinalleşiyorlar. Bu marjinalleşme onları biraz daha hırçınlaştırıyor. Azaldıkça daha da hezeyana uğruyorlar. Onlar gibi düşünmüyor insanlar. Müslümanlar Avrupalı olmayı düşünüyor. Dünya ile atbaşı gitmeyi düşünüyor. Fakat onların umurunda değil. İnanan insanların başarıları bile onlara dokunuyor. Bunlar artık açık yani.

Yani sizin söz ettiğiniz irtica Müslüman kesim içinde mi, dışında mı?

Evet, irtica vardır. Belki Müslümanlar içinde de öyle düşünenler vardır. Bilemiyorum. Camilere gidip anket yapmak lazım. Kaç tane insan 'aman Avrupa ile beraber olmayalım' diyor? 'Muasır medeniyet' demişti Atatürk. Şimdi öyle olmayalım, çağdaş olmayalım, eskiden daha iyiydi filan diyecek bir insan çıkmaz o camiye giden cemaat içinden. Müslümanlar da kendilerini daha ziyade camide ifade ediyorlar. Namaz kılıyorlar, orada bir araya geliyorlar. Bana göre esasen Türkiye'de gelişmeler kendilerine ait olursa hazmeden; ama başkaları bir kısım gelişmeleri ortaya koyarsa hazmedemeyen insanlar var. Ve hiç tereddüt etmeden şunu arz ediyorum: İnançlı insanlar zannediyorum cennete merdiven uzatsalar, cennete gitmeye çok arzusu olan bazı Müslümanlar, bu merdiveni yapan o inancılı insanlar olduğu için uzatılan bu merdivenden cennete girmeyecekler. Yani bu mevzuda o kadar kararlılar.

Bir sohbetinizde Sünni inancında takiyyenin olmadığını ama Şii inancında olduğunu anlattınız.

Aslında Şiilerde de olmaması lazım. Takiyye şimdiki manasıyla aldatma, olduğundan başka görünme, birilerini aldatma demektir. Mesela bir hususta farklı düşünüyorsunuz ama başka bir düşünce ortaya koyuyorsunuz. Takiyye buna deniyor. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanları aldatmaktan men etmiş. "Men ğaşşena feleyse minna" orijinal metniyle buyuruyor. "Aldatan bizden değildir." Dolayısıyla İslami düşüncede takiyyenin yeri yoktur. Fakat Şii gelenekte, telakkide İmam Caferi Sadık'ın söylediği rivayet edilen "Sizden olmayanları aldatmazsanız Şii olamazsınız, Müslüman olamazsınız." gibi bir söz var. Bu söz güvenilir olmayan kaynaklarda geçmektedir. İmam Cafer, onlar için çok önemli bir imamdır. Ehl-i beyttendir. Ebu Hanife'den yaşlı, Ebu Hanife'nin muasırıdır. Hatta Ebu Hanife'nin annesiyle evlendiği, dolayısıyla Ebu Hanife'nin ona muvakkaten evlatlık yaptığı, kendisinden çok şey istifade ettiği söylenir. Böyle bir imamın bu sözü söylemesi zayıf bir ihtimaldir. Son zamanlarda Şii

geleneginden olan bu meseleyi tüm Müslümanlar için kullanmaya başladılar. Bir insan hakiki Müslümansa başkalarını aldatmaz. Olduğu gibi görünür. Belki her şeyi söylemeyebilir. Ama her söylediği doğrudur. Bediüzzaman diyor ki, "Her söylediğiniz doğru olmalı. Fakat her doğruyu söylemek doğru değildir." Eğer bu bir takiyye ise herkes takiyye yapıyor. Mesela kör bir hakime kör demek doğrudur ama bu doğruyu söylemek doğru değildir. Mesela devletin başındaki bir adam yetersizdir, koltuğunu doldurmuyordur. Bu doğrudur yani. Fakat kim bilir bu doğruyu söylemek doğru değildir.

Bir savaş stratejisi olarak...

Savaşın hususi kurallarının olduğu gibi... Savaşın değişik alanlarında hususi kurallar var. Strateji olarak düşmanı aldatma, yanıltma, farklı bir tabyadan çıkartma yapıyor gibi yapıp başka bir yerden çıkartma yapma gibi. Savaşta tecviz edilen bazı şeyler vardır ki, normal durumlarda tecviz edilmez. Takiyye tecviz edilemez. Takiyyeyi tecviz etmemiz o ölçüde olmasa bile teröre yumuşak bakmamız gibi olur. Müslüman kimseyi aldatmamalı. Müslüman aldatan insan olmamalı, güven telkin eden insan olmalı.

Efkarlandığınızda bir Erzurum türküsü söylediğiniz olur mu?

Bildiğim bazı türküler vardır. Kulaktan dolma. Merakımdan dolayı değil de. Musikiye karşı daha fazla alaka duydum. Bilhassa tekke musikisine karşı daha fazla alaka duydum. Onları dinlediğim olur. Daha çok onların deyişlerini mırıldanma şeklinde olur. Bazen Niyazi-i Mısri'den, Yunus Emre'den, Alvar İmamı'ndan, bir Fuzuli'den, bir Seyyid Nigari'den belki Galip'ten. Daha derin gelir bana. His dünyam itibariyle Mevlana gibi sohbet-i canan demek şimdilerde daha çok hoşuma gidiyor. Evirip çevirip her şeyi O'na bağlamak, madem her şey O'na bağlı, ben de her şeyi O'na bağlayayım diyorum. Biraz kasdi ve iradi olarak bazı şeylerden uzak duruyorum.

Allah'ın helal ettiği pek çok şeyi siz sanki kendinize haram ediyorsunuz.

Haram demiyorum. Sadece kendimce, gönlümce, kalbimce Rabbime bakan daha güzel bulduğum şeylerle meşgul olmayı tercih ediyorum.

Askeriyeden yaşamınızı merak edip sizinle iyi ya da kötü niyetle görüşme talebinde bulunanlar oldu mu?

Kötü niyetle yanıma gelen olmadı. Eskiden tanıdığım, ismini veremeyeceğim emekli bir iki insan ziyarete geldiler. Sadece yemek yediler.

Üst düzey mi bunlar?

Oldukça üst düzeyden olan da var; ama çok değil bir iki kişi. Samimi, temiz insanlar. Ziyaret için geldiler. İki saat kalıp gittiler. Başka mülahazaları yoktu.

Türkiye Hasretini Sineme Gömdüm

Yasal olarak dönmenize bir engel yok. Neden burada kalmayı tercih ettiniz?

Endişeye kapıldım. Türkiye'ye ne zaman gelirim geleyim o gün fırtınayı koparanlar, hortumları meydana getirenler, isnatlarda bulunanlar, idam fermanı kesenler yine aynı şeyleri yapacaklar. Bu yaştan sonra da tansiyonum yirmiye yükseldi, ilaçla düşüremediler. Her zaman aynı şeyleri duyarak yaşamının zor olacağını düşündüm. Aklımla, mantığımla kaldım. Kendime rağmen kaldım. Hasreti sineme gömerek kaldım. Fakat dolaylı yoldan kendimi ölüme itmek gibi gördüm. Çok insafsız bazıları. Olmayacak şeyler yazıyorlar. Yalan olduğunu bildikleri halde yazıyorlar. Çeşitli çevrelerin baskılarına rağmen bir kısmı mahkemeye "âraf" fikri verdi. Ne cennet ne cehennem. Ortada bir şey. Bu şunu gösteriyor: Vicdanları olumlu bir şey söylemek istiyordu. Fakat Türkiye'de birileri tarafından ikna edilen suni bir kamuoyu vardı, öfkelenme vardı. Bunu hesaba kattılar. Burada Amerika savcısına ifade verdim. Kasemle teminat veririm. Savcı iddialardan yüz kadar soru çıkarmıştı. Hepsine gülüyordu, kahkaha atıyordu. Bu nasıl hukuk, böyle şeyler suç sayılır mı?

Örnek verebilir misiniz?

Mesela demişsiniz ki birileri tarafından takip ediliyorsanız, devlet dairesinde kalmayı düşünüyorsanız, idare edin, hissiyatınızı belli etmeyin. Bunun gibi gerçek dışı iddialar. İdareyi ele geçirmek gibi bir organizasyon iddiaları. Savcı güldü bunlara. Bir diğer husus da ilk defa karşılaştım. Savcı ile bir kez görüştüm. Beni dış kapıda karşıladı. Tercüman da vardı. Sandalyeyi kendi tuttu. Eliyle bardağı yıkayarak su getirdi. Yani bir psikiyatrist gibi, psikolog gibi hissiyatı hesaba katarak, beni rahatlattıktan sonra ifadelerimi almak istedi. Bir

kez daha düşünmem, avukatlarımla görüşmem için üç kez dışarı çıktı. Bana soru sorarken "no" veya "yes" cevaplarını istedi. Ben bir şeyler katmak istedim, gereksiz buldu. Sonra beni kapıya kadar selametledi. Ben kendi kendime 'Eğer adliyesi bu ise Amerika uzun süre devam eder.' dedim.

Amerikalı yetkililer sizi ne gözle görüyorlar? Misafir olarak mı, mülteci gibi mi?

Bu 5 yıllık süreçte kimseyle görüşmedim. 1997'de geldiğimde görüştüğüm insanlar vardı. Türkiye'ye geldiklerinde görüştüğüm insanlar vardı. Akademisyenler, think tank kuruluşlarının başında olan insanlar vardı. Dostluk çerçevesinde görüştüğüm insanlar vardı. Ancak bizdekiler mana çıkarırlar diye hiçbir Amerikalıyla görüşmedim.

Nasıl bir mana çıkarırlar diye düşündünüz?

Okullar Amerika tarafından destekleniyor dediler. Vakıa ben bunları tekzip etmedim. Tekzip etsek de etmesek de bunu söyleyecekler. Türkiye'de bir kısım güç kaynakları her şeyi olumsuz değerlendiriyorlardı. Bu görüşmeleri de değerlendirirler diye içtinab ettim. Lehimde konferans verildi, iştirak edenler oldu. Elisabeth Özdalga vardı, 'görüşelim' dedi, yok dedim. Eskiden bildiğim Yasemin Çongar vardı, gazetesi çok ısrar etti, görüşmedim. Aslı Aydıntaşbaş vardı, görüşmedim birilerini tahrik etmemek için. Buradan da tahrik olanlar vardı.

Sizin için 'Amerika desteklemeseydi bunca süre orada kalamazdı' diyenler var.

Ben burada din görevlisi olarak görölüyorum. Din görevlisi olarak da geçici ikametim var. Her sene uzatıyorum. Aynı zamanda kitaplardan gelen telif ücreti ile geçiniyorum. Burada benim durumumda yüzlerce insan var. Değişik yerlerde camilerde görev yapıyorlar. Bunlar Diyanet'e de ait olmayabiliyor. Burada sohbet ettiğimi, ikametle alakalı tahkikat için gelen FBI ile konuşurken onlara da söyledim. Bazı kimseler geliyor, onlara da sohbet ediyorum.

Amerikalıların sizi yakından gözlediklerine dair hissiyatınız oluyor mu?

İhtimal verebilirim. Amerikalıların ister dünya üzerindeki düşünceleri, mülahazaları, emelleri, ister İslam dünyasına, ister Türklere bakışı açısından ihtimal vermek lazım. Kendileri de derler herkes bir yönüyle burada gözetilmedir, kontrol ediliyordur. Fakat bana saygısızlıkta bulunmadılar. Kendi işlerimle alakalı başka bir meseleden dolayı saygıyla 'fikirlerinden istifade

edelim' dediler. Tahkikat nedeniyle biri FBI'dan diğeri Dışışleri Bakanlığı'ndan iki genç insan geldi.

Bu olay ne zaman yaşandı?

İki ay önce. Malavi'de Türklerin de içinde olduğu bir iki hadise oldu. 'Onlarla alakalı bilgin var mı?' diye sordular. Bir de birkaç arkadaş ziyarete gelmişti. Hepsi aynı adresi vermiş. 11 Eylül'den sonra bilgi havuzu oluşturdular. Farklı değerlendirmelere tabi tutuluyor gelenler. Geldiklerinde 'fikirlerinden de istifade edelim' diye birkaç soru sordular. Gayet yumuşak davrandılar. Bizi tanıyan birisi meseleyi duyunca 'Acaba beyefendiye saygısızlık yaptılar mı, yaptılarsa arkadaşların yanında özür dileyelim.' demiş. Burada birimler birbiriyle irtibatlı değil. Esas bağlı bulundukları birimin haberi yok. Yoksa temel olarak saygılıydılar. Tahkikat için gelmişlerdi; ancak bana samimi olarak şunu sordular: 'Siz Irak'ta Amerikalıların nasıl tasarrufta bulunmasını istersiniz? İşgalden sonra Irak'ta nasıl bir idare olsa makul olur?' Dedim ki: 'İşgal olmuş. Siz ne dersiniz deyin, halk bu meseleye işgal diyor. Benim fikrimi soruyorsanız Irak'ta öyle bir demokrasi kurun ki Türkiye'den ileri olsun. Türkiye'ye imrenmesinler. Müslümanlara öyle müsamahalı olun ki İran'a imrenmesinler.' Zannediyorum bunlar kendi üstlerine o düşüncayı de götürdüler. Ben bunu da samimiyetlerine verdim. Benden bir şey öğrenme değil de herhalde neyim, neciyim, nasıl düşünüyorum, mülahazalarım nedir? Ben de Ortadoğuluyum, Türk'üm. Bu mülahazalara binaen düşüncelerimi öğrenmek istediler. Fakat ben, bizde olandan farklı müsamaha gördüm. Yumuşaklık gördüm. İnsani değerlere saygı gördüm. Konuma saygı gördüm. İnançlarıma hürmet gördüm. Her şeye rağmen kendi insanımı tercih ederim.

Hem memnun oldunuz hem Türkiye'de bunları göremeyince hüzünlendiniz...

Bunu, hem hastanelerde hem bu tür durumlarda yaşadım. Neden bizde de böyle olmuyor? Burada Richard adında bir komşu var. Çelik konstrüksiyon yapıyor. Bir ara sofrada beraber bulunduk. Ben "Amerika büyük bir devlet, dünyayı kontrol ediyor." diye kelim ettiim. Bana dedi ki, "Hocam sen ne diyorsun? Siz üç bin senelik milletsiniz?" Hastanede, adliyede, görüşmelerde ben insanların bu tavırlarını görünce, bunca zaman medeni olarak yaşamış benim milletim de neden bunları göstermiyor, neden bunları milletimden göremiyorum diyorum. Bütün hesaplarını, planlarını kine, nefrete bina etmiş insanlar var. Bunlar maalesef her zaman haşin davranıyorlar. Şu anda da öyle

davrananlar var. Belli planlar takip edenler var.

28 Şubat Sürecindeki Bir Raporda Allah'a ve Peygamber'e Küfredildi

28 Şubat'ın o hırçın günleri geride kaldı. Seçimlerden sonra biraz daha istikrar geldi. Yine de puslu mu görüyorsunuz havayı?

Bazı yönleriyle mesafe alınmıştır. Ben söylemiyorum. Radyodan, kendi televizyonlarımızdan Türkiye'yi dinliyorum. Geçenlerde de tevafulen TÜSİAD'ı dinledim. Koç'u, Sabancı'yı dinledim. Hepsi enflasyonun şimdiye kadar olmadık şekilde düştüğünden, döviz rezervinin yükseldiğinden, büyümeden bahsettiler. 'Türkiye iyiye gidiyor' dediler. İş çevresi iyiye doğru gidiyor diyorsa demek ki iyiye doğru gidiyor. Bunca insan bir araya gelip yalanda ittifak edemezler. Bir taraftan işler iyiye giderken, diğer taraftan "ötekiler" diyen bir kesim var. Bir kesime "ötekiler" diyen bir grup var. Bunların hırçınlığı her gün biraz daha artıyor. Belki niyetleri hiç değişmiyor da stratejileri bakımından değişmeler olabilir. Yine farklı kıyamet koparmalar olabilir. Bu kıyamet koparmaları değerlendirmek isteyenler devreye girebilirler. Türkiye bunları defaatle yaşadı, yine yaşayabilir. O bakımdan puslu mu buyurdunuz! Pusun rengi değişiyor, deseni değişiyor. Daha puslu gibi, güç daha fazla artmış gibi, saygısızlık artmış gibi... Medyanın takdire şayan yanı var. Değişik dönemlerde olduğu gibi hepsi birden kıyamet koparmıyor. İktidara hücum etmiyor, iyi yanlarını da söylüyor. Yer yer irticadan bahsediyorlar. Bazı çevreler var, bunların insafsızlığı daha bir köpürüyor, daha bir kabarıyor. Hatta bazen dediklerine, ettiklerine muttali oldukça bağışlayın hezeyan yaşadıklarına hükmediyorum. Çok ciddi paranoya yaşanıyor.

Bütün bunlara neden olan nedir? Madem ekonomik ve siyasi açıdan istikrar var...

Ben çok gerilere giderek bu hususta bir iki kare içinde bir şey arz etmek istiyorum.

28 Şubat süreci devam ettiği sırada bir rapor çıktı. Bu raporun hangi ellerle hazırlandığını, kimler tarafından dağıtıldığını az çok öğrenebildim. Raporun büyük bir kısmı benimle alakalıydı. İddianameye giren şeyler vardı. Emniyet'ten bir kesim hazırlamıştı bunu. Fakat raporun sonuna iki sayfa eklenmişti. Orada Allah'a tecavüz vardı. Peygamberimiz'e hakaret vardı. Hatta ben Allah'a ve Peygamber'e hakareti görünce, bana söylenmiş bütün şeyler karşısında biraz gevşedim, rahatladım. Dedim ki, Allah'ım, Peygamber'im hakkında böyle düşünen insanlar eğer beni takdir ediyorsa benim Allah yanındaki yerimi bir

daha gözden geçirmem lazım. Benim Allah'ıma, Peygamber'ime küfreden insanların elbette ki bana karşı saldırıları olacak.

Afedersiniz, bu raporu hatırlayamadım. Kim kime vermişti?

Bunu Emniyet'ten bir kesim hazırlamıştır. Bir kısım başka resmîler de ona iki sayfa bir sonuç yazmışlardı. Bunu kimin yaptığını milletimiz biliyor. Ben o raporu tarihe emanet ettim. Bir dönemin insanların, Türk milletinin kaderine şöyle böyle hükmeden insanların niyetlerini aksettirmesi açısından bir yerde saklı dursun.

Hiçbir zaman nezahat-i insaniyemi bozmadım, saygısız davranmadım. Ama Allah ve Peygamber söz konusu olduğu yerde tarafımızın belli olması lazım. Şimdi böyle düşünen insanların sizin için hiçbir zaman yumuşak düşüneceklerini düşünmemek lazım. Hakkınızda mütalaası böyle olan insanlar hep böyle düşüneceklerdir. Sayıları iki elin parmakları sayısına düşse bunlar yine hırçınlık yapacaklar. Azınlıklaştıkça daha da hırçınlaşacaklar, kaybettikçe daha da hezeyana gireceklerdir. Yeni yeni senaryolar hazırlayacaklardır. Dolayısıyla Türkiye'de benim durumumda olanlar her zaman aynı şeylere maruz kalacaklar gibi geliyor bana. Hatta ne zaman öldü, ne zaman ölecek diye bekleyecek kadar çok küçük düşünen insanlar. Yüce Türkiye'nin dışında, dünyada böyle çok fasit düşünen insanlar görmedim. Burada dediler ki Nobel'e aday gösterelim, plaket verelim. Hoşgörü dediler. Burada yapılan konferanslarda gönüllü barışçılar sırasına koydular. Bunların da kendilerine göre gözleri, kulakları var, kriterleri var. Ve daha hassaslar, daha duyarlılar. Türkiye'de ruhlarında Allah, Peygamber düşmanlığı olan, değişik yerlerde müessir olabilecek insanlar hâlâ var.

Kaset Olayını Şantaj Aracı Olarak Kullanan Üst Düzey İnsanlar Oldu

1999 Haziran'ında başlayan kaset kasırgası ile ilgili bir özeleştiriniz varmı?

Kaset olayı hazıranda başlamadı. Daha önce parça parça bazıları onu ileriye sürüyorlardı. Onun evveliyatı vardı. Belli ölçüde bazılarının ne yapacağına muttali olmuştuk. O işi o şekilde pazarlayan ekibin, bugün televizyonda ekrana çıkan insanların bir yerde hatta Emniyet'in de muttali olduğu bir yerde gayri resmi sağdan soldan topladıkları kasetleri montaj yaptıklarını daha önceden birisi haber yapmıştı. Ama benim elimden bir şey yapmak gelmezdi. Aşamayacağımız, söz geçiremeyeceğimiz güçlü kimseler vardı. Onlar istediklerini mutlaka yapmak istiyorlardı. Bir de o zaman arkadaşlarımızdan, esnaftan birisine de şantaj yapmak istediler. Ben o zaman İstanbul'da kalıyordum. Geldi, "Bana böyle bir şey diyorlar; ama bu hususta haber verirsem beni atarlar." dedi. İşin şantaj yanı da vardı. O açıdan çok önceden başlamıştı. Cımbızlama şeyler alınıyordu kasetlerden. Onlar bir araya getiriliyordu. Mutlaka insan olarak hepimizin burada röportaj yaparken bile boş bulunup konuştuğumuz, tartamadan konuştuğumuz şeyler olabilir. Bunlar sonradan gözden geçirilir. Tafradan konuştuğumuz şeyler olmuştur. Benim kendi üslubuma aykırı sözlerimden dolayı hicap duyduğumu itiraf etmeliyim.

Bu kasette yayınlanan sözlerinizden dolayı mı?

Evet. Arkadaşlarımın arasında herhalde zamanla şimdi birisinin yaptığı gibi o meseleyi ticaret haline getirip, kötülük düşünen kötülük yapan kimseler vardı. Şimdi de vardır. Olabilir yani. Sohbeta geliyordur. Çünkü herkes geliyordu. Herkese açtı. Yeşilçam'daki insanlardan müzik dünyasına kadar, ilahiyatçılara

kadar hemen herkes geliyordu. Herkesin soracağı şeyler oluyordu. Ben yanıma ülkücü kesimden gelen insanlara da şahit oldum. Hatta aranan insanlara da şahit oldum. "Belki yakalanırsınız. 'Vaazınızı dinlemiştik. Hakkınızı helal edin' demeye geldik." dediler. Devlet dairesinden gelen insanlar da vardı. Onlar da maruz kaldıkları baskılardan dert yaşıyorlardı. Ben de, 'Kendinizi amirleriniz karşısında saklayın.' dedim. Yani bir grubun hissiyatına göre konuşmadım. Herkesin durumuna göre kim ne dert yandıysa, ona kendimce derman olmaya çalıştım. Ama bunların çoğu hususiydi. Üç beş insan arasında cereyan eden şeylerdi. Demek ki o hususi gelen, belki böyle şeyler soran insanlar arasında su-i niyetli kimseler de vardı. Bunlar küçük teyplerle kayıt ediyorlardı. Belki çantalarının içinde kameraları da vardı. Öyle birer parça şeyleri alıp onlara ya sattıklarını veyahut da onlar hesabına çalıştıklarını o gün bugün düşünüyorum. Kafamda yerleştirdiğim bazı tipler, bazı simalar var. Onları tahmin de ediyorum. Yapıyorlardı o kötülüğü. Fakat onu şimdi söylemenin bir manası yok. Zamanı geriye işletmeye gücümüz yetmez. Allah'ın takdir ettiği şeyde hayır vardır diyorum. Fakat çok su-i niyetle hazırlanmıştı her şey. Yani mutlaka bir insanı mahkum etmek için hazırlanmıştı. Aslında kimin kitabı, kimin konuşmaları o ölçüde bir araştırmaya tabi tutulsa insanı idam edecek şeyler çıkabilir onun içinden.

O konuşma, sizin hoşgörü ve diyalog çalışmaları görüntüsünün arkasında, aslında devleti içeriden ele geçirmek istediğinizin ortaya çıktığı şeklinde algılandı. Haksız mıydı?

Hoşgörü benim o günlerde başlattığım bir şey değil. Hoşgörü ruhumda vardı, tabiatımda vardı. Ölçü veya Yoldaki Işıklar, Kriterler diye kitap var, benim Kestanepazarı'nda idarecilik yaptığım dönemlerde aldığım notlar. Daha sonra çıkardıkları mecmualarda arkadaşlar parça parça onları vecize gibi koydular. Orada devlet, cumhuriyet, demokrasi mevzularındaki mütalaalarım var. Sonra bir kıymet-i harbiyesi olsun, bir şey ifade etsin etmesin, değişik düşüncelerimi değişik zamanlarda hep ifade ettim. Ta Edirne'de genç yaşında vaaz ederken Atatürk'e karşı birisinin hakaretini cami kürsüsünden cevapladım. Yani bugün ne düşünüyorsam, nasıl hoşgörölüysem ta o günlerde öyleydim. Zaten kimseyle öyle senli benli olma gibi bir halim olmadı. Belki genel tavrım itibarıyla insanlar kendilerini yakın hissettiler. Tavırlarım öyleydi. Cami kürsülerinde duygularımı hep ifade ediyordum. Otuz-kırk sene cami kürsülerinde vaaz ettim. Bir insanın bir hesabı ve planı varsa eskilerin ifadesiyle bir müzmeratı varsa şayet, bir gün mutlaka bunu ifade eder. Ben hiçbir zaman bu konuşmalarımdan dolayı istintak

edilmedim. Bir memurdum. Memurin Muhakematı Kanunu'na göre de sorgulanmadım. Hiç mahkeme olmadım. Sıkı yönetimlerde takibe alındım. Askerî idarenin olduğu dönemdi. 12 Mart'ta daha mahkeme bitmeden af kanunu çıkmıştı. Yargıdaydı, mahkum etmek istemişlerdi. Ben o günün savcısıyla görüşürken dedi ki: "Üç beş tane onlardan, üç beş tane de sizden dengelemeye çalışıyoruz." Yani solcusu sağcısı karşılıklı... Bu hesaplarla cereyan eden sıkı yönetim mahkemesinde böyle bir şey oldu; ama ben vazifeden dolayı sorguya çekildiğimi hiç hatırlamıyorum.

Herkes geliyordu. Çok kalabalık bir cemaat dinlemeye geliyordu. Süleymaniye Camii'nde, Sultanahmet Camii'nde, Fatih'te de haddim olmayarak vaaz ettim. 15-20 bin insan geldi. Bunların içinde herkes vardı. Bilinen bir insan olmam itibarıyla herhalde dinleyenler, o anda bunları kasete alanlar vardı. Bunların içinde bir şey çıkmadı. Eğer benim gizli bir hesabım olsaydı buralarda da şöyle böyle onları ifade etmiş olurum. İnsan ağzından kaçırır bunu. Devleti ele geçirme gibi, devlete nüfuz etme gibi hususlarla alakalı açık sarıh bir şey yoktur. Bu iddialar müdde-i umuminin önüne geldiğinde onlara gülmüştü: "Bunlarla mı devlet ele geçiriliyor?"

Ben insanları hep teşvik ettim

Bir diğer mesele; benim hakkımda konuşuldu duruldu, hakkımda dosya tanzim edildi. Ama kimdi bu devleti ele geçirmek isteyen insanlar? Bunlardan birkaç tanesinden bahsetselerdi. Bir terör örgütü deyip ezbere dava açan insanlar, birkaç tane de örgütün üyesinden bahsetselerdi. Bir yerde iki kişi sabotaj yapınca yirmi tane insanı içeriye alıyorlar. Son hadiselerde aldılar da.

Yanıma herkes gelip gidiyordu. Siyasi partilerin liderlerinden gelmeyen kimse yoktu. Gelip görüşüyorlardı. Onların bir mülahazaları olabilir, beklentileri olabilir. Sempati duyan insanları kendi taraflarına yönlendirmeyi düşünebilirler. Su-i zan etmeyeyim. Olabilir. Ama gelip gidiyorlardı. Yapılan bu şeylere destek de veriyorlardı. Oysaki onların o iddia ettikleri istikamette hiçbir hareket olmadı. Yani hoşgörü dediğimiz andan itibaren yaptığımız şeyler daha ziyade teşvik mahiyetinde hep eğitim faaliyetlerinden ibaret oldu. Benimkisi hep teşvik oldu. Hatta açılan onca okulun bile nerede açıldığını bilmem. Gezdiğim her yerde, cami kürsülerinde 'eğitime sahip çıkın' dedim. 'Seviyeli insan yetiştirin' dedim. Ülkemizin derdi cehalettir, tefrikadır, birbirini yemedir, fakirliktir. Bunların çaresi de zenginlerin organize olması, çalışmayı öğrenmeleridir. Bugün bile yanıma gelen insanların, Türk müteşebbislerin burada mutlaka bir

şeyler yapmalarını arzu ediyorum. Ve onlara 'iyi bir pazar araştırması, zemin yoklaması yaptınız mı? Dünyada bu mevzuda karşınıza çıkacak rakiplerinizi var mı?' gibi hüsnüniyetle düşüncelerimi ifade ediyorum. Orada da aynı şeyleri ifade ettim.. Ma'kes buldu. Millete mâl oldu. Büyük bir kısmı esasen onların o iddia ettikleri şeyin dışında Türkiye'nin geleceğine ait çok önemli şeyler yaptılar. Vaaz ediyordum. Binlerce insan dinliyordu. Ama ben hepsini tanıyamam. Belki kürsüye yakın duran bazı kimseleri simalarından tanıyabilirim. Eğitim faaliyetlerine yönlendireceğime başka taraflara yönlendirirdim.

İkincisi o günden bu güne onların iddia ettiği mevzuda ne yapıldı? Organizenin birine rastladılar mı? Böyle bir şeyin en küçük bir emaresi görüldü mü? Böyle bir şey yoktur. Kaldı ki aynı savcı bey, daha önce de bir hadise münasebetiyle ifademi almıştı ve takipsizlik kararı vermişti. O da yine öyle komplo gibi bir şeydi. Sonra birdenbire değişti. Daha başka şeyler var. Söyleyemeyeceğim ben onları. O meseleyi şantaj yapan insanlar oldu. Telefon edenler oldu. Yani şunu tutarsanız, şunu desteklerseniz temizleriz diyen insanlar oldu. Ama isim veremeyeceğim. Bunlar benimle beraber kabre gömülecek. O gün olup bitenler, kim ne yaptı, ne söyledi dokümanlarıyla biliniyor. Ben bunu tarihe emanet ediyorum. Bir gün bunlar mutlaka ortaya çıkacak. Çok büyük gibi görünen kimseler, çok hicap duyacaklar, hilaf-ı vaki beyanları karşısında, komploya nasıl tenezzül ettikleri karşısında, nasıl baskılar yaptıkları karşısında. 'Ne yaparsanız yapın bir şeyini bulun mutlaka' demeleri... Bütün bunlar yazılı olarak var. İmzalı bunlar aynı zamanda. "Ne yapın edin kendisinde bir şey yoksa, para gibi, çalma çırpma gibi bir zaafı yoksa, hatta başkalarını dize getirdikleri türden bir zaafı yoksa, yakınlarından birisinde bulun bunları. Onu yakınıyla yıkın." sözleri var. Bunları bir gün birisi neşrecek.

Bunlar ne zaman yayınlanır?

Ben ölümümü bekliyorum. Ölümüme emanet etmişim bunları.

Bu beş yıl içinde hangi kitapları okudunuz? Kimleri keşfettiniz?

Öyle çok sistemli kitap okumuyorum. Biraz da klasikleri okuyorum. Mesela burada kariyer yapan bazı arkadaşlarla fıkıh metodolojisiyle alakalı Şatıbi'nin Muvafakat'ını okuyoruz. Fıkıhtan yeni yazılmış bazı şeyleri okuyorum. Hadisten bir külliyyatı okumaya çalışıyoruz. Biraz farklı bir şey, rical dediğimiz hadisin senedinde bulunan insanlar... Eskiden, zannediyorum beşinci, altıncı asırda da

yapılıyordu. Ama şimdilerde yapılmıyor, bilinmiyor bu mesele. Ben yanıma gelen arkadaşlara o kapıyı aralayarak o hususta biraz da sinevizyonla göstererek ricali öğretmeye, tanıtmaya çalıştım. Çünkü hadis metninin nesebi onlardır. Hadisin o zatlarla sıhhati, sağlığı belli olur. Onun dışında başka yerlerde yazılan, tercüme edilen kitaplar da oldu İslam dünyasının dünü ve bugünüyle alakalı. Türkiye'de yazılanları gönderdiler. Onlar da oldu. Bazen uzun boylu bir ansiklopediye bakmak icap etti. Bazen terimler ve deyimlerle alakalı kendime göre bir araştırma yaptım. Daha çok kendim yapacağım şeylerle meşgul oldum.

Bir Dertli Gönül Arıyorum

Burada görebildiğim kadarıyla şartlarınızı daha da zorlaştırma gibi bir eğiliminiz var. Binadan da, odanızdan da neredeyse hiç çıkmıyorsunuz. Aşağıdaki göle kadar dahi gitmediğinizi öğrendim. Neden böyle yapıyorsunuz? Kendinize bir ceza mı veriyorsunuz? Yoksa ruhen gücünüz mü yok dışarıya adım atmaya?

Öyle gezme, eğlenme, zevku sefa sürme yoktur tabiatımda. Gençliğimde bile askerlik öncesi riyazat gibi bir şey yapıyordum kendime göre. Bazen kahveye çıkar, yararlı olacağım mülahazasıyla otururdum. Bir şeyler yararlı olmuyorsa onu yapmak istemem. Bu gezme bile olsa yararlı olsun isterim. Onun için içerde oturup ya Kur'an'ımı ya evradü ezkarımı okurum. Müsait olursam birinin bir kitabını redakte ederim veya yazacağım bazı yazıları yazmaya çalışırım. Işık yakmayı, insanlara faydalı olmayı daha yararlı görüyorum. Hakikaten gölün yanına iki defa belki 3 defa gitmiş olabilirim beş senedir. Kaldığım yerin dört bir yanını görmedim.

Doğanın teskin edici bir yanı var. Niye ondan yararlanmak istemediniz? Şırıl şırıl su, kocaman ağaçlar...

Doktorlar da söylüyorlar kalsiyuma da ihtiyacım var bu yaştan sonra. Yaz günleri biraz da zorla 15 dakika çıkarıp şuradaki kamelyanın yanında oturtuyorlardı. Yani bir küskünlük, hasta olmuş bir ruh haleti değil. Ben Türkiye'de iken de çok gezmezdim. Kaldığım yerlerde kitaplarla meşgul olurum. Yanıma gelip de oturan olursa onlarla sohbet etmeyi yeğlerim. İstanbul'da kaldığım zaman da böyleydi. Belki gençliğimde gezmişimdir. Türbelere gidip Yasin okurdum. Şimdilerde böylesi daha hoşuma gidiyor.

Türkiye'de olan şeyler beni rahatsız ediyor, içimi kanatıyor. Olumlu şeyleri darbelemeler, istikrarı bozmalar, şom ağızlar, üslupsuz beyanları duydukça gelişmişliğini düşündüğüm bir Türkiye'de gelişmemiş dimağların mevcudiyeti beni çok rahatsız ediyor. Bu kadar gerici insanın bulunmasını hazmedemiyorum. Gerici genelde dindarlar arasında arandı; ancak zannediyorum fikir yobazlığı Türkiye'de olduğu kadar başka bir yerde yok.

Sizin seveniniz çok ama arkadaşınız var mı? Kalabalıklar içinde yapayalnız insansınız sanki. Yanılıyor muyum?

Mutlaka bazı meseleleri görüşebileceğim seviye derken kendime bir seviye takdir etmiş gibi oluyorum, ondan da utanıyorum. İslam dünyasının, Türkiye'nin durumunu konuşabileceğim içerden dertli bir insan gibi oturup dertleşeceğim bir insan arıyorum. Bir dertli gönül arıyorum.

Yok ama öyle biri, değil mi?

O ölçüde her şeyi benimle paylaşacak bir insanın var olduğunu söyleyemem. Bazen gece hafakanlarım kabarıyor. Bir şey yine kafama takılıyor. Televizyonda gördüğüm ya da duyduğum bir şey. Kalkıp ya namaz kılıyorsun ya dua ediyorsun. Bazen ondan da yoruluyorsun. İstiyorsun ki biri olsun ona içini dökesin. Dert paylaşılınca azalır. O manada bir yar-ı vefadar bulduğumu söyleyemem. Çok yakın arkadaşım, çok seven arkadaşım var da fikirdaş diyeceksek, sizin gibi olması, gam izhar eylememesi bunu belli etmemesi, ocaklar gibi yanması, Allah'la münasebette kavi olması, bunu da hissettirmemesi, konuşacağın hususları seninle paylaşması lazım.

Ben kendimi düşünmeyi bir yönüyle kendime karşı saygısızlık sayıyorum. Ben kendimi düşünmemeliyim. Allah'a inanmışsam benim bütün mülahazalarım onun için olmalı. Hep onu düşünmeliyim. Peygambere inanmışsam hep onu düşünmeliyim. Hayatımda milletimden başka bir şey düşünmedim. Düşünmemeliyim. Onun iyiliğini düşünmeliyim. Şimdi o ölçüde dertlerinizi paylaşacağınız biri olmayınca gerçekten sizin nasıl tespit ettiğinizi bilemiyorum; ama zekisiniz, tesbit etmiş olabilirsiniz. Yalnızlığımı itiraf etmeliyim.

Çok sevilen din adamlarının yazgısı bu. İster istemez seven ve sevilen arasına bir mesafe giriyor. Hocalarına arkadaş olamıyorlar. İşin böyle bir psikolojik boyutu var. Sizde de böyle oldu mu acaba?

Ben elimden geldiğince Cenab-ı Hakk'ın lütufları, ihsanları karşısında esbabı yıkmaya çalışıyorum. Bana dua edin, dualarınızda beni eksik etmeyin diyorum. Ben bir şey söylüyorsam sizin yüzünüze bakarken söyleyebiliyorum. Adeta benim için ilham kaynağı oluyorsunuz diyorum. Ama benim böyle demem, böyle düşünmem, kendimi her gün birkaç defa sıfırlamam, -bir sonsuz karşısında sıfırlamasak dahi zaten bir yönüyle ona serhat takdir etmişiz olur. Allah sonsuzdur. Biz de sıfır- bunlar da belki karşı tarafta takdir hissi uyandırıyor. Bilemiyorum onu yani. Siz kendinizi küçük gördükçe hep tevazu, mahviyet, hacalet dedikçe ya işte diyemiyorsunuz, veya ben demesini bilemiyorum. Ya da karşı tarafı ikna edemiyorum. Dolayısıyla kutsama şeklinde olmaz yani.

Müslümanlar kimseyi kutsamazlar. Kutsallar bellidir. Ama bir fikri takdir olabilir. Onunla her şey konuşulmaz, rahatsız edilmez fazla. Bırakalım kendi alemini kendi yaşasın. Kendine göre bir ufku var. Kendi ufkunun üveyki olarak uçsun dursun filan diyebilirler yani. Bu düşünceyi insanlardan izale etmek mümkün değil. Beraber yemek yiyoruz, beraber aynı sofrada oturuyoruz. Çayı beraber içiyoruz. Üç beş arkadaş olduğunda bazen oturup sohbet ediyoruz. Ama yine de tespit ettiğiniz husus, insanların içlerinden atılmayacak bir şey olarak her zaman olabilir. Buna da bir şey diyemem.

Acaba böyle bir ruhdaş, bir kankanın olmaması, size sevgiyle bağlı olan insanların, sizi yeterince anlayamamalarıyla, ufkunuzu kavrayamamalarıyla ilişkili bir şey olabilir mi?

Anlaşılması, kavranması zor bir insan değilim. Düz bir insanım, ayaklarım yerde. Neşet ettiğimiz yer itibariyle de öyleyim. Ama onların üstünlük telakki etmelerine mani olamıyorum, olamayabilirim. Anlayamıyorlar diyemem. Haksızlık etmiş olurum. Aslında yapılması gerekli olan şey nedir, bunu cami kürsülerinde, umuma açık yerlerde, konferanslarda, seminerlerde ifade ettim. Böyle bir organize değil yani. Bu insanlar bu tavsiyeleri tuttular. Dünyanın dört bir yanına gittiler. Oralarda bir şeyler yaptılar ve yapıyorlar. Bugün de söylediğimiz şeyleri yaparlar. Demek ki siz neyseniz anlıyorlar, hatta üstünde anlıyorlar. Siz eğitim faaliyeti diyorsunuz, hoşgörü diyorsunuz. Bunların hepsi aliyyül âlâ yapılıyor. Bu da bir takdirin ifadesidir. Sizin düşüncelerinize, fikirlerinize bu kadar saygılı olmasalar hiçbirini yapmazlar. Size güvenmeseler hiç yapmazlar. Zannediyorum arkadaşlar olurundan fazla inanıyorlar, olurundan fazla güveniyorlar, ediyorlar. Bu başka mesele, belli meseleleri paylaşma bir başka mesele. Belki onlar içlerini dışa vurmuyorlar. Belki ben bela-i dertten ah ediyorum. Ağyar-ı ahımdan agâh ediyorum. Onlar bunu yapmıyorlar. Dolayısıyla bana göre derinlikleri biraz gizli kalıyor. İhtimal ben de sabırsız insanım. Bir yerde yangın var diyor ona üzüldüğüm. Filan yerde şu afet var diyor ona üzüldüğüm. Falan yerde insanlar şunu çekiştiriyorlar ona üzüldüğüm. Ama onlar ihtimal sabırlı. Bunları mesele yapmıyor, sinelerine atıyorlar. Öyle bir şey, bir diyalogsuzluk belki. Kopukluk bundan dolayı oluyor. Tam kopukluk da yok. Oturup herkesle, Ali beyle de Veli beyle de konuşabiliyor, görüşebiliyor, dertleşebiliyor, bazı şeyleri paylaşabiliyoruz.

İslami camianın komplo teorilerine yatkın olduğu görüşü var. Mesela 11 Eylül'ü Amerika'nın yaptırdığına dair bazı teoriler oldu. Başka komplo teorileri de var dünyayı algılama tarzı olarak...

Dünyada çok yaygın komplo teorileri var. Yapıyorlar da bunları. Ve dünyanın bir yanını kendi hesaplarına fethetmek için diğer yanını yakmaya hazır düşünceler de var. Bu düşüncelerine mesnet bulabilmek için belki toplumda paranoyalar uyarma düşünceleri de var. Korkutmalar da var. Ancak 11 Eylül'ü bu kategori içinde mütalaa eder miyiz, etmez miyiz, o mevzuda bir şey söyleyemeyeceğim. Fakat çok yaygın bir komplonun söz konusu olduğu her zaman üzerinde durulacak. Bütün dünyada aynı şey yapılıyor. Dolayısıyla bazı şeyler birkaç sene sonra o gün üzerinde yazılan çizilenden farklı olarak karşımıza çıktığında bu defa biz hepimiz öyle komplo teorilerine inanmaya başlıyoruz. İstanbul'da patlamalar oldu. Başka yerlerde de oldu. İster istemez insanlar diyorlar ki, acaba bu adamlar robotlaştırıldı da mı yapıldı bu iş? Yoksa birileri falan dünya ile filan dünyayı yan yana getirmek istediği için mi aynı mağduriyeti, aynı mazlumiyeti, aynı gadri, aynı terörü yaşıyoruz hep beraber? Gelin beraber olalım diye mi yapıldı? Çünkü emsali o kadar çok şey oluyor ki. İster istemez insan onlara da ihtimal veriyor. Hatta şimdilerde böyle açıktan açığa yazılıp çizilen her şeyin arkasında acaba bu böyle diyor da bunun arkasında ne var, mülahazası hemen insanın aklına geliyor.

Biraz da dünyada cereyan eden hadiseler insanları kuşkulu hale getirdiler. Her şeye bir komplo nazarıyla bakma. Medyada da var böyle. Onlar da komplocu gibi onun yanında gösterilen insanlar da var. Yani meseleyi tam öyle kabul etmesek bile bütün bütün dünyada bir kısım komploların olduğunu inkar etmek de mümkün değil.

11 Eylül, teşvik ettiğiniz eğitim çalışmalarına, dünyadaki okullaşma hareketlerine olumsuz etkide bulundu mu?

Çok yaygın bir şey olmadı. Belki bir iki yerde bazı kimselerden endişe duyular. Şimdiye kadar hiç öyle bir şeye maruz kalmadılar. Bir yerde bir iki insanı içeriye aldılar. Sonra da salıverdiler. Yanılmışız dediler. Onu da bizim insanımızın terbiyesine bağlıyorum. Arkadaşlarımızın terbiyelerine, namuslu çalışmalarına bağlıyorum. Gittikleri yerlerde o yerin halkıyla hemen diyaloga geçmelerine bağlıyorum. İyi idare etmişler, diplomat gibi davranmışlar diyebilirim.

Ama 11 Eylül'ün Amerika halkı üzerinde ciddi bir tesiri oldu. Bir endişe bir korku uyardı onlarda. Tedbir aldılar. Yeni bakanlık kurdular. Amerika'da ciddi bir baskı havası oluştu denebilir. Bunu hava meydanlarında da görüyorsunuz. Parmak izi alınıyor, resimler çekiliyor. Eskiden çok rahatlıkla insanlara ikamet

verirken Şimdi biraz zor veriyorlar. Fakat bizimle alakalı meselede hususiyle Türklerle alakalı çok fazla bir endişeye girmediler. Türkler de Müslüman. Aynı kategoride değerlendirilebilirlerdi. Ama bir Türkiye farklılığı oldu. Bundan biz de istifade ettik. Türkiye demokrat, laik bir lke. Orada bu türlü Şeyler olmaz. Dindarların yapabileceği terör olmaz gibi Şeyler oldu. Arapların, Filistinlilerin, rdnllerin, Suudların camilerini yakın takibe aldılar. Fakat Türklere karşı böyle bir Şeyin olduğuna ihtimal vermiyorum. Hiç duymadım da.

Yahudi ve Hristiyan Kavgası Bilhassa Ortadoğu İçin İyi Olmaz

Efendim, dün akşam Hz. İsa ile ilgili "Tutku" filmine gittim. Hz. İsa'nın son on iki saatini anlatıyor. Bana son derece kışkırtıcı geldi. Yahudilerin ve Romalıların Hz. İsa'ya nasıl eziyet ettiğini çok etkileyici biçimde anlatıyor. Hristiyan olsaydım, sinemadan çok rahat Yahudi düşmanlığıyla çıkabilir, gidip iki Yahudi'yi tokatlamak isteyebilirdim. Böyle bir film sizce barışa hizmet edebilir mi?

Dünyada ne kadar barış yolları araştırılırsa araştırılsın, öteden beri hemen hemen aynı şeyler yapılıyor. Ben daha farklı versiyonlarını da gördüm filmin. Aslında Ben Hur da o istikamette bir filmdi. Orada da Hz. İsa çok hırpalanıyordu. Burada Belçikalıların yaptığı bir film vardı. Batılı bir tip temsil ediyordu Hz. İsa'yı. Yeşil gözlü, sarı saçlı bir adam. Genelde Ortadoğulu bir tip olmasına dikkat ederler. Fakat öyle yapmamışlardı. Orada da çok hırpalanıyordu. Tabii gammazlayan Yahudiler, eziyet eden de Romalılar oluyor. Tutku filmini görmedim. Bahsettiler. Aynı şeyler var. Fakat burada şiddette biraz daha ileri gidilmiş. Yahudilerin "antisemitizm hortluyor" diyebilecekleri çizgide bir şey.

Bu aslında bazı Hristiyanların ruhunda var. Müslümanlığın mevcudiyeti büyük ölçüde bazı Hristiyanlar ile Yahudileri bir araya getiriyor. Müslümanlık var diye anlaşıyorlar. Avrupa medeniyeti, Yahudi medeniyeti, Hristiyan medeniyeti telaffuz ettiler bunu. Şimdi bu bir yönüyle belki endişe verici bir şey. Çünkü karşı cephe Müslümanlar oluyor.

Temelde insanların ruhlarında var. Amerika'da da var. Kendini Amerikalı olarak Amerika'nın yerlisi hissedenler var. Onları sonradan buraya gelmiş

muhacirler olarak kabul eden, sığınmış kabul edenler var. Aynen bizde İspanya'dan gelen Yahudiler gibi... Orada Osmanlılara sığınmışlar, burada da Amerikalılara sığınmışlar gibi düşünen insanlar var. Hatta bazı şehirlerde eskiden gezdiğimde, şu mahalle şöyledir, bu mahalle böyledir dediler. Ve iki mahalle arasında birbirlerine karşı ciddi bir tavır vardır. Kendilerini Amerikalı hissedenler, bir de Yahudiler. Burada ciddi bir Yahudi gücünün mevcut olduğu muhakkak. Malezya'nın eski başbakanı Mahathir Muhammed söyledi zannediyorum, "Dünyada Yahudi gücü hakimdir." diye. Hatta "Dünyadaki bütün hareketlerin arkasında Yahudiler vardır." gibi sözleri burada antisemitik bir düşünce olarak mütalaa edildi. Ve bayağı bir tavır oldu.

Anladığım kadarıyla filmin tutumunu yanlış buluyorsunuz?

İnsanların sulh aradıkları bir dönemde bence bu film isabetli olmadı. Yahudi ve Hristiyanlar arasında olsa bile. Amerika'daki halihazırdaki idare ve demokratlar büyük ölçüde zaten müşterek hareket ediyorlar. Hepsinin içinde Yahudi var. Fakat bir Yahudi ve Hristiyan kavgası bilhassa Ortadoğu'da iyi sayılmaz. Hiç olmazsa bir yerde sulh adası oluşturulmalı, diğer yerlerdeki problemleri o yolla çözmeye çalışmalı. Ama ayağınızı sağlam basabileceğiniz bir bölge yoksa, bir yerde kavga varsa, cihanda sulhu temin edemezsiniz.

11 Eylül'den sonra Müslümanlar dünyanın 'ötekisi' haline geldi. Bu filmle birlikte 'öteki' kavramı değişebilir mi? 30 milyon dolara mal olmuş ve ilk günkü hasılatla bunu karşılamış. Burada bir kesim Müslümanlar 'Aa ne güzel işte birbirlerini yesinler, biz aradan çıkarız' gibi bir düşünceye kapılabilirler mi?

Böyle düşünen Müslümanlar da olabilir. Meseleye sathi bakılınca haklı da olabilirler. "İyi, Hristiyanlar ile Yahudiler birbirlerini yesinler, biz aradan sıyrılırız." denebilir. Bu da mantıktır bir yönüyle. Ama bir seviyenin mantığıdır. Bunu olduğu gibi kabul etme başka bir mesele. Fakat olabileceğine ihtimal verme, bu düşünülür deme ayrı bir meseledir. Ben o manada diyorum. Onu düşünebilecek çok insan Amerika'da da çıkabilir. Çünkü Amerika'da da çok rahatsız ediliyor, fişleniyorlar. Müslüman'ım diyen herkes bazen radikal ve terörist gibi algılanıyor. Camilere gidip gelirken kontrol edildikleri endişesini yaşıyorlar. Böyle olunca 'birbirlerine düşsünler' diyebilirler. Ama dünya çapında bakınca mesele öyle değildir.

Siz yönetmen olsaydınız, Hz. İsa ile ilgili nasıl bir film çekerdiniz? O son on iki saati nasıl verirdiniz?

Kur'an ve sünnette Hz. Mesih'in son on iki saati diye bir şey yok. Son dakikaları var. Hadis-i şeriflerde anlatılıyor. Kur'an'da icmalen geçiyor. Çok yerde yer veriyor da üç dört yerde tasrihen Meryem Sûresi'nde veriyor, Al-i İmran Sûresi'nde, En'amda yer ayırıyor. Hz. Mesih ve Meryem'e oldukça yer ayırıyor.

Burada mü'minler diyalog adına kiliselerde değişik ruhanî liderlerle görüşürken Kur'an-ı Kerim'den bu ayetleri okuyorlar. Sünnette Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)'den bu istikamette şerefsüdur olmuş sözlerini naklediyorlar. Uzlaşma ve anlaşmaya vesile olabiliyor. İslam'ın Hz. Mesih'e bakışı çok yüceltici mahiyettedir. Onu gerçek konumunda ele aldığından dolayı bir ifrat yoktur. İfrat olmadığından dolayı da bir tefrit doğurmaz. Hz. Mesih ne ise odur. Allah'ın yüce bir kuludur. Allah'ın ruhundan, nefhasından meydana gelmiştir. Babası yoktur. Annesi kutsal bir kadındır. Kur'an'da adı geçen tek kadındır. Bu yönüyle Müslümanlık nerede Hz. Mesih'le alakalı mülahazalarını ortaya koyarsa memnuniyet uyarır zannediyorum.

Hz. Mesih'in son anları itibarıyla sünnette gördüğümüz şeyler var. Yanındakilere nasihat ediyor. "İçinizden birisi bana ihanet edecek." diyor. Bunlar da onu Yahuda diye kabul ediyorlar. Hristiyanlar da kabul ediyorlar. Bir dönemde bunun kavgası da olmuş zaten. Ve daha sonra Müslümanlığın mevcudiyetiyle bu türlü şeyleri şimdilik münakaşa mevzuu yapmayalım demişler. Böyle aklî bir anlaşma ve sulh durumu var. Hissî değil yani. İçlerde ukde var da aklî mantıkî bir sulh olma gibi bir şey. Geçştirmişler o işi.

Geçmişte değişik dinler arasında hep problemler olmuş. Hatta en problemsiz gibi görünen Budistlerle bile son zamanlarda problem olmuştur. Hristiyan ve Yahudiler arasında problemler olmuştur. Bir dönemde bazı Hristiyanlar Haçlı Seferleri'nde Müslümanlara yaptıkları aynı şeyi Yahudilere de yapmışlardır. Bu, içte kanayan bir yaradır. Ve hep konuşuluyordu. Hususiyle Doğu kiliselerinde konuşuluyordu. Doğu kilisesi o zaman Haçlıların karşısında yerini aldı. Şimdi geçmişte bu hadiseler olmuş, Müslümanların da müdafaa savaşları olmuş. Kamplarına saldırı olduğundan dolayı savaş olmuş, kendi ülkelerini koruma savaşları olmuş. Haçlı Seferleri'ne karşı bizim karşı koymamız, cephe oluşturmamız bizi utandıracak şeyler değildir. Ne Alparslan'ın mücadelesi ne Kılıçaslan'ın Niğde ovasında haçlılarla göğüs göğüse savaşı ne Nureddin Zengi'nin savaşları, ne de Selahaddin'in onlara karşı mücadelesi bizi utandıracak şeylerdir... Çok adilanedir bunlar. Bir Hz. Ömer tavrı sergilenmiştir. Fakat bunlarla bitmemiş. Osmanlı döneminde de devam etmiş. İstanbul'u işgal

etmişler. İşgal komutanı "Şimdi Haçlı Seferleri bitti" demiş. Bunlar birer vak'adır. Ve bu vak'alar düşünöldükçe insanların içinde tahrik edici birer unsur haline gelebilirler. Parçalanmalar olabilir. Parçalanmalar gücü yetmediğı zaman başka yerden kuvvet almaya çalışır. Başkalarıyla birleşir. Yeni kamplar oluşur. Eskiden demokrat cephe, komünist cephe vardı. Şimdi ise farklı cepheler oluşur. Geçmişte kavgaya vesile olmuş şeyleri günümüze taşıyarak yeniden kavga vesilesi yapmamak lazım. Onlar maziye gömölmesi, unutulmalı. Bundan sonra insanlık adına iyi şeyleri düşünmeliyiz. "Geçmiş harap oldu, onun intikamını alalım, bugünümüzü de harap edelim." Bunun bir anlamı ve mantığı yoktur kanaat-i acizanemce.

Bir kesim işbirlikçi diyor, bir kesim şeriatçı. Bu ne tezat...

Türkiye'de bir kesim, sizin Hıristiyanlık misyonerliği yaptığınızı iddia etti. Bu konuda söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Bir kesim çekememezlikten 'Amerikancı' diyor, bir kesim 'işbirlikçi.' Bir kesim de gariptir ki, 'şeriatçıdır, dini getirip hayata hakim kılacak' diyor. Bunlar öyle birbirine zıt şeyler ki, hepsi bana isnat ediliyorsa bu taarruzlar çok şeyleri düşürür, dolayısıyla çok şey havada kalır. Bir kesim de Hıristiyanlara yaklaşmayı, onların rahat ve serbest dolaşmalarına, propaganda yapmalarına, kilise teşkilatlarına, faaliyetlerine destek gibi görüyor. Kanaat-i acizanemce haset ve kıskançlık var. Olumlu bazı şeyler var. Bunları hazmedemiyorlar.

Hoşgörü ve diyalogu ben icat etmedim. Bunun öteden beri toplantıları yapıyordu dünyanın değişik yerlerinde. Müslümanlar da çağrılıyorlardı. Arap âleminde de yapıyordu. Uzakdoğu'da da, Vatikan'da da, Avrupa'da da, Amerika'da da yapıyordu. Türkiye'den bilim adamları geliyordu. Fakat senaryoyu kendileri yapıyorlardı. Kendileri hazırlıyorlar, her yerde rahat rahat dolaşıyorlar, hatta misyonerlik yapıyorlardı. Müslümanlar işin içinde yoklardı. Kendi düşüncelerini söyleyemiyor, bu defa da şöyle yapalım diyemiyorlardı. Abant'ta yapalım, Harran'da yapalım diyemiyorlardı. Senin de bir düşüncen olması, o işin planlanmasında bir dahlin olması için işin planlamasında bulunman lazım. Hoşgörü ve diyalogdan onlar kendi düşünceleri adına ne kadar istifade ediyorlarsa senin de dinin ve diyanetin adına o kadar istifade etmen lazım. Bunu ya göremiyorlar, ya bilemiyorlar. Kıskançlık bazılarının gözlerini kör etmiş.

Ben bu hoşgörü ve diyalog sürecinin başlamasıyla Hıristiyanlığa yönelmiş insan bilmiyorum. Türkiye'de Hıristiyanlığa yönelenler vardır. Bir arkadaşımız

bir kitaptan bahsetti bana. Ta on dördüncü, on beşinci asırda yazılmış bir kitap. O zaman Hıristiyan teşkilatının, devlet-i âliyye sınırları içinde Ermeni, Süryani ne kadar azınlık varsa, "Olduğunuz yerde olduğunuz gibi kalın, kanaatlerinizi saklayın, onlardan görünün, bir gün her şey değişecek ve biz oraya geleceğiz." dediklerinden bahsetti.

Eskiden zaten Hıristiyan olanlar dinini değiştirmemiş. Şu anda da içimizde işi idare eden bir sürü insan var. Ve bugünkü Türkiye felsefesiyle de rahatlar. Sabiha Gökçen ile alakalı bir komutanımızın dediği bir şey var. Atatürk'e göre kim kendisini Türk hissediyorsa Türk'tür. Şimdi bunları söz konusu etmiyoruz. Yahudiler "Siz işte bu vatanın asıl evladısınız." dediler. "Valla bilemiyorum." dedim. Ahlat'tan benim atalarım iki üç asır evvel gelmiş. Siz beş yüz sene evvel gelmişsiniz. Şimdi kim İstanbullu, oturup konuşmak lazım.

Kur'an'a olan İtimadınız Sağlamsa Diyalogdan Korkunuz Olmamalı

Hz.İsa'nın döneceği Aksiyon Dergisinde kapak olmuştu. 'Bunun Aksiyon'da yayınlanmasının anlamı nedir?' diye soruldu. 'Neden bizim peygamberimiz, son peygamber olduğu halde dönmüyor da Hz. İsa'nın döneceği kabul ediliyor?' dendi. Bu konuyla neden bu kadar ilgileniyorlar, ne yapılmak isteniyor gibi, televizyonlarda birtakım tartışmalar oldu. Din adamları arasında da bu konuda farklı düşünenler var. Kimisi Kur'an'da bu konuda hiç açık bir işaret olmadığını söylüyor. Siz ne düşünüyorsunuz? Hz. İsa geri gelecek mi?

Hz. İsa'nın geriye dönüşü muğlak zikrediliyor. Dönüş keyfiyetiyle alakalı bir şey söylenmiyor. Dönüşü eskiden beri diğer dinlerde de üzerinde durulan bir husus. Musevilerin de bekleyişi olmuş. Museviler Hz. İsa'yı bekliyorlarmış. Yani o fonksiyonu eda edecek birisini. Refetle, şefkatle gelecek, herkesi kucaklayacak birisini. Ama Hz. Mesih zuhur edince "Sen o değilsin." denmiş.

Efendimiz de bekleniyordu. Kur'an-ı Kerim bunu açık söylüyor. Ama o peygamber karşılına çıktığında onu da inkar ettiler. "Sen o değilsin. Bizim beklediğimiz başkasıydı." dediler. Yani her dinde ahir zamanda gelecek birisinin beklentisi vardır. Hatta İmamiye'de de vardır. İntizar edilen bir imam beklerler. Şia'da da vardır. Ahir zamanda gelecek bir imam beklerler. Şia kesimindeki ahenksizliği yeniden düzene koyacak, onlara rehberlik yapacak ve onları içinde bulundukları gayyadan çıkaracak beklentileri var. Bugün Hıristiyanların da böyle bir beklentisi var. Dolayısıyla değişik yerlerde bir kısım kimseler Mesih unvanıyla çıkıyor. Zannediyorum şimdiki işgallerin arkasında bazı kimseler kendilerini öyle görüyor. Halk aynı zamanda o istikamette inandırılıyor da.

Müslümanlıkta da Kur'an'da sarıh olarak geçmiyor. Fakat bazı büyük alimler Allame Keşmirî diye Hindistan'da yetişen bir zat, dört ayetin ahir zamanda Hz. Mesih'in ineceğine işaret ettiğini söylemiş. Ve yüz tane de hadis toplamış bu mevzuda. Bu hadislerden kırk küsuru sahihtir, yani hadis erbabınca itimat edilir hadislerdir. Ona yakını için de hasen diyorlar. Ondan bir derece aşağıya sıhhatine güven duyulan hadis demek. Yirmi otuz tane de zayıf hadis var. Ama Hz. İsa'nın ineceğiyle alakalı yüz tane hadis var. Dört tane ayeti açık değil, işaret olarak çıkarıyor.

Hangi ayetler?

Nisa, 4/159; Zuhruf, 43/61; Âl-i İmran, 3/46; Meryem, 19/33.

Siz Keşmirî'ye güvenir misiniz?

O mevzuda sahib-i salahiyet bir zat. Fakat mesele hadislere dayandığı için Türkiye'de hadisleri inkar eden, 'sadece Kur'an' diyen insanlar var. Onlar tarafından tenkit görür; ama dünden bugüne bütün ehl-i sünnet ve'l-cemaat kaynaklarımız demiş. Yani Kur'an-ı Kerim ve hadislerde o zatın ineceği söyleniyor; ama inme meselesi muğlak bırakılıyor. Nasıl inecek? Semadan diri olarak insanların arasına inecek, vazifesini, fonksiyonunu eda edecek şeklinde mi anlamak lazım bunu? Yoksa bir ruh ve mana olarak mı? Mesih'in vaz ettiği mesajın ruhu nedir? Şefkattir, merhamettir, mülayemettir, herkesi barıştırma ve kucaklamadır. Acaba ahir zamanda böyle mi olacak? Hristiyanlar ile Müslümanlar arasında böyle bir şey mi oluşacak?

Bediüzzaman Hazretleri her iki şıkka da ihtimal veriyor. Diyor ki, dini mübini İslam'ın yeniden dünyanın değişik yerlerinde kendisini ifade etmesi için ihtiyaç varsa Hz. Mesih öteki âlemin ta öbür ucunda bile olsa böyle önemli bir fonksiyon için döner gelir. Ama genel yorumu itibariyle onu şahs-ı manevi olarak yorumluyor. "Bir şahs-ı manevi olarak gelecek" diyor. Buna kimsenin itiraz etmeye hakkı yok. Şahs-ı manevi olarak gelecek demek, bir ruh, bir mana gelecek, insanlar üzerinde bir esinti belirecek. İnsanlar anlayacak, uzlaşacaklar. Ama böyle bir hareketin önünde bu işin bayraktarlığını yapan belki rehberler olacak.

Şahsen kimse "Ben Mesih'im" diyemez. Çünkü Hz. Mesih gelmiş, içimizden ayrılmış ve gitmiştir. Peygamber olarak gitmiştir. Birisinin kalkıp da "Mesih'im" demesi küfür olur. Çünkü peygamber olmayanın "peygamberim" demesi küfürdür. Hz. Mesih de kendisine "Ben peygamber değilim" deseydi o da aynı

çukura düşerdi. Tehlikeli şeyler bunlar. Peygamber "Peygamber değilim" diyemez. Peygamber olmayan da "Ben peygamberim" diyemez. Ama dünyada çokları söylüyor. Bazılarına hapisanede ilaç içirip delirtiyorlar, söyletiyorlar. Bugün çok rahatlıkla yapıyorlar. Dünyanın değişik yerlerinde oluyor. Bu Kapadokya'da da olmuştur. Bir insan sapasağlam içeriye girer, dışarıya çıkarken 'ben Mesihim' diyorsa işin arkasını o yönüyle de araştırmak lazım. Nörolojide o meseleye bakmak lazım.

Afedersiniz. Kapadokya'da bu çağda mı oldu bu?

Evet. Ben onu o kadarlıkla bırakayım. Zaten akla hayale gelmedik ne kadar tuhaflıklar varsa hepsi bu çağda oldu. Toprak çok münbit, her şey yetişiyor. Eğer bir şahs-ı manevi olarak Hz. Mesih incekse ben onu çok uzak görmüyorum. Olabilir, o ruh, o mana inebilir.

Diyalog ve hoşgörü adına değişik kiliselere gidilip "Gelin Kur'an'ı beraber okuyalım" deniliyor. Değişik yerlerde "Siz de bizim İncil derslerimize iştirak edin" diyorlar. Bu karşılıklı olur. Sizin kendi değerlerinizden şüpheniz varsa, Kur'an'a olan güveniniz ve itimadınız hemen sarsılacaksa böyle mail-i inhidam olan bir inanç bugün olmazsa yarın yıkılacak. Varsın yıkılsın. Ama sağlam inanmışsanız, kimsenin size bir şey bulaştırmayacağına inanıyorsanız korkunuz olmamalı. Değişik yerlere gidiliyor. Ruhani reislerle görüşülüyor. Çağın başındaki büyük insan, büyük düşünür, fikir mimarı diyor ki; "Hristiyanlarla medar-ı münakaşa meseleleri bahsetmemek lazım." Anlaşma ve uzlaşma düşünüyorsanız bunları konuşmamak lazım. Diyalog çabasındaki insanlar da o istikamette hareket ediyorlar. Çok kimse bugün -Hristiyan Müslüman diyebileceğim çerçeve içinde mütalaa edilebilir bunlar- "Ben Hz. İsa'ya inanıyorum, peygamberdir. Fakat Hz. Muhammed Allah'ın son peygamberidir. Kur'an-ı Kerim de kitab-ı münzeldir." diyor. Hiçbir Müslüman'ın dinini değiştirip Hristiyan olduğunu hatırlamıyorum; ama dünya kadar insanın ihtida ettiğini hatırlıyorum.

Ancak dergide Hz. Mesih'in resmi konulmuş. Hz. Mesih'in resminin nasıl olduğunu bilmiyoruz. Elde dolaşan bir resim var. Afrika'daki resimlerde saçları biraz kıvrıktır. Batı'da filmlerde sarı saçlı ve mavi gözlüdür. Ortadoğu'da biraz Ortadoğu'daki insanların tipindedir. Ama esas Ortadoğuludur. Nasıra'da doğmuştur. Adı 'Nasıralı genç'tir. Herkes kendi bölgesindeki insanlara benzetiyor. Ortada çok Hz. Mesih resmi geziyor. Burada da noellerde, karnavallarda yolların kenarlarına asıyorlar. Değişik tipte resimler oluyor.

Onlardan bir tanesini bulmuşlar, dergide neşretmişler. 'Acaba hoşgörü içinde bulunmak istediğimiz kimselerin gönüllerini biraz daha yumuşatır mı?' diye düşünmüş olabilirler. Bence buna gerek yoktu. Zaten Kur'an-ı Kerim, sünneti sahiha Hz. Mesih'e verdiği makamı veriyor. Kısmen maddeciliği çok öne çıkarmış bir dönemde belli bir kavme gönderilmiş bir peygamber. Mana ile geliyor, ruh ile geliyor. Yani her tarafında mana ağırlıklı bir insan. Babasız dünyaya geliyor. Hz. Meryem gibi bir pakizeden dünyaya geliyor. Sadece "ruh" diyor, "Kavga etmeyin" diyor. O gün kiliselerde papazlık yapmayı, daha doğrusu hahamlık yapmayı adeta bir ticari sektör halinde gören insanlara karşı Yuhanna İncili'nde lanet okuyor. "Allah canınızı alsın, böyle olmaz" diyor. Bir şeyi tadil etmek, yanlış düzeltmek, maddeyi kırmak için gelmiş. Kur'an-ı Kerim'de buna işaretler verilebilir. Kur'an-ı Kerim Hz. Mesih'i anlatırken ayrı anlatıyor, Tevrat'ta mesele anlatılırken ayrı anlatılıyor. Tevrat'ın karakteri cemaatiyle mebsuten mütenasip. Veya cemaatinin karakteri Tevrat'la mebsuten mütenasip. Hz. Mesih'in de bir hususiyeti var. Dolayısıyla her ikisine de ayrı bir bakışı var. Fetih Suresi'nin sonundaki en son ayet, bu iki hususu çok güzel bir şekilde ifade ediyor.

Şimdi dergideki arkadaşlar belki orada biraz da işi ileri götürmüş olabilir. Ben de hafif rahatsız oldum. Türkiye'de zaten bahane arayan bazı kimseleri rahatsız edebilir bu. Hatta İbrahimî dinler tabirinden de rahatsız olanlar var. Oysaki Hz. İbrahim'e karşı Efendimiz çok ciddi saygı duyuyor. "Benden evvel gelmiş peygamberler içinde ben Hz. Mesih'e ve Hz. İbrahim'e benzerim." diyor. Hz. İbrahim, Hz. Musa'nın da rehberi, Hz. Davud'un da, Hz. Süleyman'ın da, Hz. Mesih'in de, Hz. Zekeriyya'nın da, Hz. Yahya'nın da. Ve Efendimiz bir peygambere intisapla iftihar duyuyorsa bence o peygambere karşı saygısız davranmamak lazım. O peygamberin ismi altında bir yerde platform oluşturmak, birlik düşüncesini tahlil etmek için çalışılıyor. Bundan kendi dinimizde pişmanlık aramak, başka bir dini tervic etmek gibi manalar çıkarmak çok insafsızca şeylerdir.

Bediüzzaman Vatikan'a mektup yazmış

Ben bu hoşgörü ve diyalog mevzuunda değişik insanlar gördüm. "Acaba iyi yapıyor muyum, yapmıyor muyum?" diye şüpheyeye düşenler oldu. Ama başta Efendimiz Hristiyanlara karşı çok iyi davranıyor. Hz. Ömer Filistin'i fethettiği zaman hem Hristiyanlara hem de Yahudilere karşı çok iyi davranmış. Selahaddin-i Eyyübi onlara karşı çok iyi davranmış. Fatih İstanbul'u fethedince, Ortodokslar ve Ermeniler "Batı barbarlığından kurtulduk" demişler,

Müslümanların müsamahasını, hoşgörüsünü görünce.

Seleflerimiz var bu mevzuda. Bediüzzaman Vatikan'a mektup yazmış. Aynı zamanda Ortodokslara mektup yazmış. Onlardan cevabî mektuplar almış. Bayram tebriği almış. Hoşgörü içinde olmanın yollarıdır bunlar. Ama bununla beraber 'acaba iyi ediyor muyuz, yanlış anlaşılır mı bu mesele?' diye oturup bir yerde hıçkırığa hıçkırığa ağladığımı bilirim. Fakat uçakta giderken yanımda olan insanlardan birisi eğildi kulağıma, -isim vermeyeceğim- "Ben senden saklayamam ki, La ilahe illallah Muhammedun Rasulullah" dedi. Onlardan birisi dedi bana bunu. On tane şahidim var bu meseleyle ilgili. Dünya kadar insan var, burada grup halinde geziyorlar. Tabirleri de şudur: Kur'an, kitab-ı münzeldir, Allah'ın indirdiği bir kitaptır.

Bana bir arkadaşım geldi dedi ki: "Bunlar biz Hıristiyanız diyorlar; ama falan yerde ekip halinde peygamberimiz ve Kur'an'ın propagandasını yapıyorlar. Biz Hıristiyanız demeyin diyeyim mi onlara?" Ben, 'Hayır' dedim. Öyle dediğiniz zaman siz taraf olursunuz. Sözleriniz o derece tesirli olmaz. Efendimiz'in kabulü çok önemlidir. Necip Fazıl ya Pascal için veya bir başka düşünür için, çok hayranlık duyduğundan, "Limana kadar geldi gemiyi kaçırdı" derdi. Şimdi onun gemisine binmek çok önemlidir. Sadi, Bostan'ında "O ümmete ne gam var ki onun gemisine binmişler. O geminin kaptanı O'dur." diyor. Onu dedirtmek çok önemlidir. Binlerce insana "La ilahe illallah Muhammedun Rasulullah" dedirtilmişse şayet...

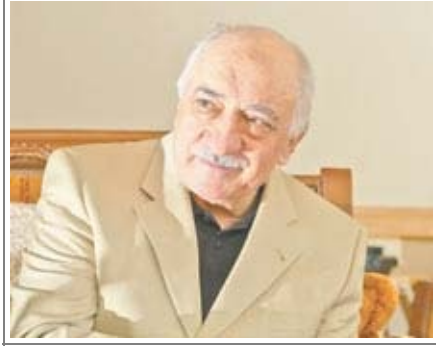
Burada Katolik kilisesindeki bir direktörün hocalık yapan bir arkadaşımızla arasında geçen bir olayı anlatayım: Arkadaşımız anlatıyor: "Direktör bir keresinde 'Ben derse giremeyeceğim. Dersime sen gir' dedi. Hocam dedim 'Derse gireyim ama ben ne anlatayım orada?' 'Canım ne anlatacağım var mı? Gir Fatiha'yı anlat. Sizinle bizim aramızda müşterek bir suredir bu.' dedi. Ben de girdim, onun sınıfında Hıristiyanlara Fatiha'yı anlattım. Hiçbir tepki almadım. Takdir aldım. Bir gün yanına gittim. Odasında oturuyordu. Elinde Kur'an, okuyordu. 'Ne yapıyorsunuz?' dedim. 'Kur'an-ı Kerim okuyorum' dedi. 'Ama bilirsiniz, sizin Eski Ahid'i okuduğunuz gibi sadece bilgi edinmek için değil Kur'an Allah'ın kitabı olduğu için sevap kazanayım diye okuyorum.' (Duygulanıyor, gözleri doluyor.)

Şimdi eğer elit sınıf arasında bu kadar bir yumuşaklık meydana getirmişse bence bu kazançtır. Bunu sadece inananlarla, ihtida edenlerle ölçmemek de lazım. Müslümanlığı şöyle böyle kabul edenleri de bu işin içinde düşünmek

lazım. "Kur'an Allah'ın kalamı olabilir" diyenleri bu işin içinde mütalaa etmek lazım. "Hz. Muhammed peygamber olabilir." diyenleri de. Bunlar çok önemli şeyler. Bu nesilden sonra gelecek nesiller vardır. Siz bu uçurumları bugün kapamazsanız yarın kendinizi, doğru düşüncelerinizi ifade etme imkanını bulamazsınız. Şimdiye kadar hep uçurumlarla birbirimize karşı uzak durmuşuz. Onlar gelsinler diye beklemişiz. Öyle değildir mesele. Uçurumların kapatılması lazım. Üstad diyor ki: "Bir yerde Hıristiyan'a ve Yahudi'ye değil, kafiye kafir demek doğru değildir, su-i edeptir, saygısızlıktır." Bu ne terbiyedir, bu ne keşiftir, bu ne tespittir. Şimdi bunlar ehl-i kitap. Onlara hitabında Kur'an, "Ya ehlelkitap" diyor. Hiç kimsenin yapmadığı bir yorumu yapıyor, "ya ehlelmektep" diyor. "Siz okumuş insanlarsınız. Gelin bir kelimedeyi, Allah kelimesinde birleşelim." O ayete öyle yorum getiriyor. Bunu binlerce insan bilir. Bu çerçevede bir hoşgörü aktivitesi, faaliyeti sürdürülüyor. Her platform değerlendiriliyor. Bizim büyüklerimiz anlatılıyor. Muhyiddin İbn Arabi anlatılıyor, Mevlana Celaleddin Rumi anlatılıyor.

Necip Fazıl, Risale-i Nur'ları Sadeleştirmek İstedi

Risalelerin, bugünün insanının anlayabileceği, lezzet alabileceği bir dile çevrilmesi fikrine nasıl bakarsınız? Çünkü İngilizce okuyanlar daha rahat anlıyor. Böyle bir şeyi teşvik eder misiniz?

Hayatını bu işe vermiş, "Benim hayatımın gayesi budur" demiş insanlar var. Bunların düşüncelerine saygılı olmaya bağlı zannediyorum. Ben bu mevzuyla alakalı bir anekdot arz edeyim.

Merhum Necip Fazıl'ı Kırklareli'ne konferansa çağırmıştık. O zaman orada vaizdim. Kendisine talebelik yapanlarla gelmişti. Onu arabasına koyup getiren arkadaş daha ziyade Nur'lardan istifade etmiş, Bediüzzaman Hazretleri'ne saygı duyan bir arkadaştı. Gelirken onun hali, tavırları, davranışları da Üstad Necip Fazıl'a çok tesir etmiş. Ondan takdirle bahsetti orada. Akşam bir yemekte de beraber bulunduk. Güzel şeyler konuşuldu. Ben saygımı ifade ettim. Necip Fazıl bana dedi ki: -ben bunu kemal-i samimiyetle itiraf ediyorum- "Bediüzzaman, Sultanahmet'in mimarı gibi büyük bir adamdır. Bu büyük insanın büyük düşünceleri var. Fakat köprünün altında, dubalarda yaşayan insanlar var. Bunlar Bediüzzaman'ı, bu büyük mimarın sözlerini anlamazlar. Bana müsaade edilse de o dubalarda yaşayan insanların diline göre onu sadeleştirsem." Ben burada Necip Fazıl'ın tevazuunu ve mahviyetini görüyorum. Ona kendi tabirimle "Üstadım bu mesele beni aşar. O büyük zata birinci safta hizmet etmiş, kitaplarını yazmış, istinsah etmiş, basmış, dağıtmış insanlar vardır. Bu mevzuda söz onlarındır. Bana sadece bir elçilik düşer. Bu elçiliği yaparım." dedim. Çok yumuşamıştı. Hatta Büyük Doğu'nun üst üste iki sayısında yazdı. Bu yazıları bizim arkadaşlarımız sorguladılar. Üstad için ölebilecek çok vefalı birisi, sorguladı.

Hoşlanmadı yani.

Hoşlanmadı. Sonra bizim rahmetli Bekir Berk Bey geldi. Necip Fazıl'ı kastederek bana dedi ki, "Keçeli ne yaptınız, adamı fethetmişsiniz? Sen kitap vaat etmişsin ona. Külliyyatı verecekmişsin. Gel ver." Ben de İstanbul'a kitapları vermeye gittim. O gün evinde beraber yemek yediğimiz arkadaş da vardı. Fakat bizim gibi düşünmeyen, benim de hatırını kıramayacağım birisi beni çağırdı. Oldukça ciddi itap etti. "Bu kitaplar böyle isteyene uluorta verilmez. O kim oluyor sadeleştirecek?" dedi. Ben de haşlandım orada. Sonra Bekir Berk'e "Abi beni mahvettin. Söz verdim bu işi yapmaya. Buraya geldim, hışma uğradım." dedim. O da "Kardeşim bizim aklımız her şeye ermez. Onlar bilirler." dedi. Bu sözleri söyleyen kişiye onun da saygısı vardı. Öyle geçiştirdi meseleyi.

Çok dar görüşlülük. Öyle değil mi?

Ben artık vefat etmiş, çok önemli hizmetler etmiş o zat hakkında öyle düşünmek istemiyorum. Fakat keşke öyle olmasaydı. Necip Fazıl gibi belli kredisi olan bir insan tarafından onun kendisine has üslubuyla, kendisini sevenlerle olabilirdi o gün. Geç kalındı. Haddim olmayarak, korkarak, titreyerek bazı parçaları kendi kırık dökük cümlelerimle bir mecmuada biraz sadeleştirdim. İktibaslar halinde bir kitap olarak da çıktı. O zaman da o eserlere öyle bağlanan, öyle inanan, öyle olmasında bir kudsiyet gören birisi bir yazı yazdı. O duygulara da saygılı davranırım. Ben de ona karşılık "İnkisar" diye bir yazı yazdım. Fakat çok vefalı bir şekilde, "Siz yeise düşmezsiniz, inkisar yaşamazsınız" diye bana bir mektup yazdı. Ben de o sadeleştirmeyi bıraktım. Kalbin Zümrüt Tepeleri diye hiç olmazsa yanlış anlaşılan tasavvufu, günümüzde ehl-i sünnet ve'l-cemaat anlayışı içinde ifade etmeye çalışayım dedim. Baştan öyle kafamda oluşturduğum bir kurgu ve proje yoktu. Sonra arkadaşlar dediler ki: "Devam etsin. İyi oluyor. Gelecek nesiller adına önemli. Bazen su-i istimal edilen bir meslek hakkında Sünni çerçevede yoruma tabi tutuluyor, iyi bir şey olur." Bir de öyle bir macera yaşadık. Ben kendim iki defa zılgıt yedim.

Daha sonra başka yayınevleri Sözler'i, sadece kelimeleri altına koymak suretiyle bir kolaylaştırmaya gidebildiler. Şimdi kimse bir şey demiyor; fakat işin doğrusu bize göre, onu çok okuyanlara göre olmasa da, bazı muğlak ifadeleri, orijinal tespitleri herkes doğrudan doğruya okurken hemen anlayabilse çok güzel olur. Sizin sadeleştirme düşüncenize iştirak ediyorum. Fakat benim dar aklım anlamıyor mu acaba? Anlamadığım bir şey mi var acaba, diye kendi kendime de soruyorum.

Size bir hatıramı anlatmak istiyorum. Aynı mülahazalarla bazı kısımlar sadeleştirilerek Şule Dergisi'nde neşrediliyordu. Konya'da bulunuyordum. O ayın mecmuasını alayım diye bir kitapçıya girdim. İslamî konularla ilgili görünmeyen bir kız geldi. Heyecanla "Şule geldi mi?" dedi. Gözlerim doldu. Fakat bazıları "Neden sadeleştiriliyor, bu tahrif oluyor." dediler. Onlara da bu mülahazalarında, bütün bütün yanlış yapıyorlar demiyorum. Fakat acaba bu büyük zatın, çağın düşünce mimarının eserleri, ifadesi ve üslubu güzel birisi tarafından herkesin anlayabileceği bir dille sadeleştirilemez mi? İngilizceye çevrildi İngiltere'de okunuyor. İngilizceden İspanyolcaya çevirdiler. Arjantin'de okunuyor, Brezilya'da okunuyor. Almancaya çevirdiler, Almanya'da öyle okunuyor. Hatta Uzak Doğu dillerine çevriliyor. Koreceye çevirmişler.

Herkes istifade ediyor. Fakat esas kaynağı Bediüzzaman'ın yetiştiği yer. O, toplumun psikolojisini çok iyi biliyor. O toplum da onun ifade ettiği şeyleri çok iyi anlar. Yabancı değildi onlara. Ama bir dil meselesi. Acaba olsaydı ne olurdu? Risale-i Nur'lara temerrüd edenler zaten temerrüd ediyorlar. Onu duydukları zaman hezeyana giriyorlar.

Bu eserler kimsenin tekelinde değil ki... Niye bazılarının sözünün dinlenmesi gerekiyor?

Kim bilir belki de bizim bir zaafımız. Bu hoşgörü mülahazasına tamamen motive olmuşuz. Bütün dünyada hoşgörü ararken yakın durduğumuz, çok meseleleri paylaştığımız, aynı kaynaktan istifade ettiğimiz arkadaşları darıltmak, kırmak, küstürmek... Hoşgörü diyorsun kendi arkadaşlarını niye kırıyorsun? Acaba böyle bir şeyin tesirinde miyiz? Yoksa saygı manasını yanlış mı anlıyoruz? Ayrı gayrı bir şey mi yapıyoruz? Yoksa telif hakkına saygı icabı mı yapmamak gerekiyor gibi kim bilir bilemediğim bazı mülahazalara takılıyoruz. Tabii ben öyle bir şey yapmaya cesaret edemem. Hem öyle bir şeyi ifade etmeyi beceremem, itiraf etmeliyim. Dili çok iyi kullananengin birisinin, biriyle müşterek bu işi yapmasında hiçbir mahzur yok. Zaten alıntılarımızda hep aynı şeyi yapıyoruz.

Kimin tekelinde? Bana bir isim söyler misiniz?

Bir şahsın tekelinde diyemeyeceğim. Öteden beri naşirleri var. Benim çok sevdiğim, bu eğitim faaliyetlerine de saygılı bir zatla bir gün namaz kılmıştık. Zannediyorum namazı da ben kıldırmıştım. Bana dedi ki "Kardeşim, Üstad Hazretleri'nin çok gönlü yoktu değiştirilmesinde. Üstad Hazretleri'nin söylediği bazı sözler var ki, sehl-i mümtenidir, zor söylenir onlar." Şu misali verdi bana:

"Şu kainat mescid-i kebirinde Kur'an kainatı okuyor. Onu dinleyelim. Vird-i zeban edelim. Mesela bu söz çok güzel. Başkaları bunu alıp değiştirerek, 'Kainat mescid-i kebirinde Kur'an okunuyor. Onu dinleyelim.' derse olmaz. Zayıf düşüyor bu. Esas Kur'an kainat mescid-i kebirinde kainatı okuyor. Kur'an, kainatı okuyan bir kitaptır. Böyle zor söylenen sözler değiştirilirse acaba bu derinlik kalır mı?" Ben de işin doğrusu, sesimi kestim. Yani vicdanı bu mevzuda rahat etmezdi. Evet tamam tatmin oldum deme başka mesele, insanların hissiyatlarına saygılı olma başka bir meseledir. Fakat düşüncelerinize ben aynen iştirak ediyorum. Keşke cesur birisi çıksa, hiç kimsenin gönlünü kırmadan herkesin anlayacağı bir dilde sadeleştirse. Mesela bir Yirmi Beşinci Söz var. Hatta onun sadece ayetlerle işaret edip geçtiği şeyler var. Onların biraz daha açılarak neşredilmesi bence fütihat olur. Diyebilirim ki Kur'an-ı Kerim'i o ölçüde ifade etme şimdiye kadar kimseye müyesser olmamıştır.

Beyin fırtınası yapmanın öneminden söz ettiniz misafirlerinizle yaptığınız sohbette. Şöyle bir eleştiri getireceğim. Burada bir beyin fırtınası olmuyor. Kimse size aykırı bir görüş ileri sürmüyor. Genelde sessizlik içinde dinleniliyorsunuz. Fikirlerin çarpışması değil de, kabul etme durumu var. İster miydiniz farklı fikirler, fırtınalar çıksın, demokrat bir tartışma ortamı olsun? Sanki birey olmayı baskılayan bir şey var burada.

Arkadaşların bazıları büyük ölçüde belki saygılarının tesirinde kendilerini her zaman ifade etmek istemiyorlar. İfadeden biraz geri duruyorlar. Fakat sizin arzu ettiğiniz şekildeki anlar da az değildir. Çok konuşuluyor, düşüncelerini ifade ediyorlar. Belki bazen utanıyorlar veya 'onun düşüncesine muhalif bir beyanda bulunduk' diye üzüldükleri de oluyor; ama ben hep arkadaşlara telkin ediyorum. Ebu Hanife hep meseleleri müzakere ediyordu talebeleriyle. Bir karara varılıyordu. Bazen onun görüşü istikametinde oluyordu. Bazen Ebu Yusuf'un, bazen İmam Muhammed'in, bazen Şeybani'nin. Bazen Ebu Hanife'nin görüşü istikametinde bir karar alınıyordu; ama sonradan diyordu ki: "Ben kaynakları bir kez daha gözden geçirdim. Benim değil sizin dediğiniz doğruymuş." Bunları da görüşüyoruz arkadaşlarla. Teslimiyetçi bir ruhla illa falan hep doğru konuşur demeyelim diye.

Kendi kendime de sorguluyorum, bunlar yanlış olabilir diye. Benim yorumlarım, şahsi yorumlarım. Bunlara katılmayabilirsiniz. Ama bazı şeyler var ki, bunlar doğruysa kitap ve sünnetle müeyyedse ille de beyin fırtınası yapacağım diye yok yere bir fırtına çıkarmanın da manası yoktur.

Yani şöyle bir tehlike sezer misiniz? Tamam, bir yere ait olmanın olumlu yanları var; ama kişisel özellikleri törpüleyen, baskılayan, birey olma kültürünü zayıflatan bir yanı da yok mu?

Mutlaka tesiri vardır. Saygı duyup saygının altında ezilme söz konusu olabilir, fakat her zaman olan şeylerden değildir. Bunu hepimizin beraber çözmemiz lazım. Ebu Hanife gibi o mevzuda öyle bir ufkum yok. Ancak arkadaşlar da düşüncelerini rahatlıkla ifade etmeliler. Bu, televizyonlarda olduğu gibi tartışma şeklinde değil de eskilerin va'z ettikleri bir ilim var; münazara ilmi. Yani edebe muvafık şekilde, her meseleyi birbirimize karşı saygıyı koruyarak açık müzakere edebiliriz. "Müsademe-i efkardan barika-yı hakikat doğar." Bu da olur zamanla zannediyorum. Şu anda da burada herkes düşüncesini çok rahatlıkla ortaya koyuyor. Doğruysa hüsnü kabul görüyor. Münakaşası yapılabilir bu meselenin; fakat öyle bir darlık olduğu da söylenemez. Misafirlerin yanında biraz da böyle karışık havada şerareler meydana getirmeyelim diye...

Ama genelde topluluk ruhunun bir psikolojisi vardır. Herkes birbirine benzemek ister. Aykırı olmak pek teşvik edilmez. Okullarda böyledir, partilerde böyledir.

Bir Türk terbiyesi. Bu kültürde var. Siz de düşüncelerinizi beyan edin dediğinizde bu defa, hiçbir bilgiye dayanmayan, avam ifadesiyle ipe sapa gelmeyen, sırf bir şey konuşmak için konuşmaya başlar. Bir de burada sizin şahit olduğunuz süre zarfında zannediyorum yazılmış, çizilmiş, üzerinde başka büyüklerin mutabakata vardıkları şeyler konuşuldu. Onlar da bunlara bir şey demiyorlar. Biraz kaynaklara, konuşana saygı olabilir.

Türkiye Olması Gereken Yerin Çok Gerisinde

Dünyanın ve Türkiye'nin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Dünyanın geleceği adına ben inanan insanların, müminlerin hususiyle de Türkiye'deki Müslümanların kendilerini çok iyi hazırlamaları lazım geldiğine inanıyorum. Yine Üstad Bediüzzaman'ın ifadelerine müracaat edeceğim: Kafalar fünunu medeniye ile çok aydın olmalı, gönüller de iman nuruyla. Asırlardan beri ayrı olan bu kalp kafa izdivacı yeniden gerçekleştirilmeli. İnsanlar kalpleriyle görmeli. Sırlarıyla Allah'a ait esrarı müşahede etmeliler. Hem O'nunla yaşamalılar hem de kâinatı bir Batılının hallaç ettiği gibi hallaç etmesini bilmeliler. Dünyayı çok iyi okumalılar. İnsanlığı çok iyi okumalılar. Dünyada - kendi insanım için söylüyorum- yerlerini almaya çalışmalılar. Şahsi hislerim, şahsi mülahazalarım, şahsi düşüncelerim itibariyle böyle güçlü, büyük bir milletin evladı olarak, belli bir dönemde belli alanlarda çok iyi idarecilik yapmış bir milletin evladı olarak halihazırdaki durumumuzdan rahatsızlık duyduğumu da ifade etmeliyim. Çünkü dünyada onca hadise olup bitiyor. Kararlar veriliyor. Bir yere giriliyor. Belki bir yer "işgal ediliyor" veya "demokratlaştırılıyor." İnsanlar zincirlere vuruluyor, bir yerlere götürülüyor. Fakat milletimize hiçbir şey sorulmuyor. Milletimizin bu mevzuda hiçbir şeyi olmuyor. Parmağını kaldırmasına değer verilmiyor. İnsanlar kendilerine göre konuşuyorlar meseleleri. Bir yere girmek suretiyle kendimizi ifade edeceğimizi zannediyoruz. Bir yere girmeyi bahane etmeden kendi adımıza güzel bazı şeyler yapamıyoruz.

Mesela demokrasi güzel bir insanî sistemse şayet şimdiye kadar kendimiz düşünüp demokrat olamamışız. Başkaları bu mevzuda bizi sorgulamış. Demokrasiyi ihlalden, insan haklarından dolayı bilmem kaç bin tane dava açılmış. Türkiye şu kadar tazminata mahkum olmuş. Böyle bir Türkiye'de biz bu mevzuda kendimiz düşünerek, ne olur yani bir an evvel insan haklarına, vicdan hürriyetine, söz hürriyetine, düşünce hürriyetine, insanların yaşama hürriyetine karışmasak. Bunları kanunlarla yeniden gözden geçirsek, düzene koysak. Bu türlü şeyler, aynı şeyleri paylaşan bir toplum içinde kavga mevzuu olmasa diyemiyoruz da yapacağımız şeyleri Avrupa Birliği'ne gireceğimiz bahanesi içinde kim ne derse desin yapmaya çalışıyoruz. Bu da bizim için çok ayıp oluyor diye düşünüyorum. Dün ortaya çıkmış, ne idüğü belirsiz bir millet hissi uyarıyor. Bu da bana çok dokunuyor. Devletler muvazenesinde bir yerde durmuşsunuz, size müracaat etmişler, bazı haksızlıklar sizin elinizle giderilmiş,

ihkak-ı haklar sizinle gerçekleştirilmiş, fakat şimdi hakkınızı alabilmek için bir yere dayanma mecburiyetinde kalıyorsunuz. Acaba Amerika'ya mı başvursak, Avrupa'ya mı başvursak, Rusya'ya mı başvursak? diye düşünüyorsunuz. Bu millet kendini çok iyi yetiştirerek, kendi olması lazım. Problemlerini kendisinin çözmesi lazım.

Siz hani beyin fırtınası mevzuunda, dar bir dairede bana aşırı saygısından yanlışlık yapan, içti had hatası yapan, mütalaalarını beyan etmeyen arkadaşların durumlarını haklı olarak söz konusu ettiniz. Sorgulama demiyorum. Size karşı saygısızlık olur. Fakat aynı meseleler Türkiye için de söz konusu. Türkiye'de insanlar düşündüklerini ifade edemiyorlar. Mesela farklı bir demokrasi olabilir. Bu demokrasinin aynı zamanda bir ukba buudu da olabilir. Yani ötelere açılan bir kapısı da olmalı bunun. Benim ebediyet arzularıyla alakalı, ebedi mülahazalarım ile alakalı, gökler ötesi âlemle alakalı mülahazalarıma da demokrasinin bir şeyler söylemesi lazım. Aksi halde eksik olur. Ben insansam tamamiyetim bunlara bağlı. Ama benim tamamiyetimle alakalı bazı şeyler söyleyemiyorsa o demokrasinin eksikliğidir. Türkiye'de hâlâ bunlar yaşanıyor. Ve hâlâ bunları ifade ettiğinden dolayı, hatta ifade etmesi muhtemel olduğundan dolayı; ihtimaller vukuat yerine konarak insanlar bir şakî gibi takip ediliyor. Hatta sürgüne gönderilmek isteniyor. Türkiye'nin alması gerekli olan mesafe var. Şu anda Türkiye durması gerekli olan yerin çok gerisinde duruyor kanaat-i acizanemce.

Türk insanı aptal değildir. Burada bile çok önemli yerlerde Türk aydınları, Türk bilim adamları var. Önemli yerlerde sorumluluk almışlar. Buradaki sistemden ötürü bizim insanımız bir yıldız gibi parlıyor. Türk öğrenciler geliyor, olimpiyat kazanıyor. Bunlar, evvela benim zihnimdeki bir şey yapamayacağımız düşüncesini, o kötü düşünceyi yıkmıştır. Bizim insanımızın akli her şeye erer. İcabında dünyayı bile idare edebilir. Fakat öyle değil de acaba biz şuna mı dayansak, buna mı dayansak sürekli böyle bir dayanma mülahazasıyla kendi kendimize ayakta duramayacağımız düşüncesini, o yıkılası düşünceyi hep diri tutmaya çalışıyoruz. "Birileri olursa ayakta durabiliriz." düşüncesini bir kere yıkmak lazım. Kendimiz olmamız için, ayakta durmamız için denememiz lazım. Sakat olan insanlara bile "hele bir ayakta durmaya bak" derler. Sonra da o değneği atar, kendi kendine ayakta durmaya başlar. Fakat bizde bir 'şirzime-i kalil' diyorum ben, oligarşik bir azınlığın nedense insanımızın kendi olmasına tahammülü yok. Neyse onlar, nasıl düşünüyorlarsa kendi darlıkları içinde toplumu da o darlığa mahkum ederek geleceği karartıyorlar diyeceğim.

Pençem yok pençe atamıyorum, onlar ısıyor yanlarına kalıyor

Burada bulunuşunuzu hangi kelime daha iyi açıklar? Sürgün mü, hicret mi, kaçış mı?

Hangi niyete bağlanmışsa ona göre hüküm verilir. Ben hastaneye geldim check-up yaptırmak için. Buraya hastalığım biraz geçsin diye geldim. Dolayısıyla kendi düşüncem, kültürüm için onu anlatayım diye hicret ettim diyemem. Şu anda da onu yapamıyorum zaten. Çevreyle görüşmüyorum. Keşke öyle bir niyetle gelseydim. Bediüzzaman'ın da dediği gibi milletimin 5 bin senelik kültürüne dair bazı şeyleri anlatma imkanım olsaydı. Değişik yerlerde seminerler yapmaya çalışsaydım. Konferanslara iştirak etseydim. Konferanslara çağırdılar gidemedim. Bir yere bildiri gönderdim. Şimdi Barcelona'dan istiyorlar. Hatta küçük bir şey hazırlamıştım, sonra geri çektim. Ben böyle bir insan değilim; ama değişik yerlerden ısrarla dünya barışı, hoşgörü ve diyalog çerçevesi içinde mutlaka katılın diyorlar. Müstenkif davranıyorum hep. Çünkü Türkiye'de birilerinin başarısını hiçbir zaman 'Cenab-ı Hak benim gayretime lutfetti' demedim. Bunu şirk sayıyorum. Her şeyi Allah yapar. Fakat birinin elinden böyle hayırlı iş meydana gelince bunu hazmedemeyen, bütün güzel şeylerin kendilerine gönderilmesini isteyen kimseler var. Bunlar rahatsızlık duyuyorlar. Size birileri barış kahramanı dese zannediyorum kalpten gidecekler. Bunların hepsini hesap ediyorum. Onun için tam kendime muvazzaf demiyorum. Tedavi için geldim, tedavi için geldikten sonra da biraz daha burada kalmada maslahat görüyorum. Çünkü başkaları gibi dişim yok ısramıyorum. Pençem yok, pençe atamıyorum. Onlar ısıyor yanlarına kalıyor. Pençeliyorlar, parçalıyor bazı yerler. Onuruma, gururuma dokundurucu şeyler söylüyorlar. Dinim var, diyanetim var. Kimseye minnetsiz yaşadığım bir hayatım var; ama karşı taraf insani değerleri hiç bilmiyor. Tecavüz ederken insanî değerlerin üzerinde tepindiğinin hiç farkında değil. Öyle olunca onlar bilmiyorlar bâri ben kendime üzülmeiyim, horlatmayayım; üzerimde raksetmelerine izin vermeyeyim mülahazasıyla daha olumlu bir zaman bekleme düşüncesiyle burada intizardayım. Bunlar da bana "çık git" demezlerse Türkiye'deki havanın biraz daha durulmasını bekleyeceğim. Ama şimdi diyorum, muhacirliğe çıktım ben, sevap olsun bari. Yanıma gelen az dahi olsa bazı arkadaşlarla görüşüyorum.

Sürgün kelimesi ruhunuza uygun geliyor mu?

Canım sıkıldığı zaman sürgün diyorum. Ve onda da teselli buluyorum kendime göre. Dünyada çok kıymetli insanlar sürgüne uğramıştır. Abdülhamit

gibi vatanını seven bir insan bile sürgüne gönderilmiş. Mehmet Akif, Namık Kemal, dünya kadar insan sürgün yaşamış. Hatta kendi hoşgörü telakkilerim içinde kimseye "onlar" "ötekiler" "karşı taraf" "karşı cephe" demeyi yakışksız buluyorum; ama kendine göre bir düşüncesinden dolayı Troçki de Meksika'da sürgün yaşamış.

Türkiye'de binlerce insan bugün de anket yapılsa sevdiklerini söylüyorlar. Benim için utandırıcı bir şey yok. Ben hırsız filan değilim. Allah'ıma sena olsun haram yemedim. Çalmadım, çırpmadım. Kardeşlerimin durumu bellidir. Bir işle uğraşıyorlar. Bir ağaç kovuğundan da çıkmadık. Yani geniş bir ailemiz vardı, fakat neyleyelim hep böyle kalsın kardeşlerim. Böyle olduğum halde değişik şeylerden dolayı ilişkilerin incittiğini, acıttığını ve içimi kanattığını söylemeliyim.

Nasıl bir işaret beklersiniz dönebilmek için? Bu pusun tamamen kaybolmasını mı?

Sağlığım müsait değil benim bunları dinlemeye. Burada bir sıkıntım da yok. Yani ben zaten bekâr bir insanım. Şeker hastasıyım, damla damla bir şeyler yiyorum. Bana çok az şey yetiyor. Allah'ın lütfu, 40-50 tane kitap yazdım, teliflerini gönderiyorlar. Bu mevzuda bir problemim yok. Nerede bir delik bulursam başımı sokup orada kalıyorum. Sular tam durulmadıktan sonra yeniden Türkiye'de bir kıyamet kopmasına vesile olmak istemem. Çünkü sûru dudağında üflemek için bekleyen bir sürü insan var.

İçindekiler

1. [İrtica Abartılıyor](#)

İrtica Abartılıyor

Herkesin enerjisini tüketen bir ortam bu. ABD'ye bakıyoruz, türlü türlü milletten farklı inançlarda, farklı fikirlerde insanlar bir araya gelmişler ve birlikte yaşamayı başarıyorlar. Bizim şartlarımız onlardan daha mı zor, anlamıyorum. Birileri toplumda uzlaşmanın olmasını istemiyor, başka izah yok.

Devlet 'irtica tehdidi var' diyor. Bu ne oranda önemli sizce?

İrtica tehdidinin olmadığı hiçbir devir yaşanmadı. Peygamberin dönemi dahil. Onun nebilik sıfatına ve ona karşı gelmenin Allah'a karşı gelmekle aynı anlama geldiği bilinmesine rağmen. Sonraki dönemlerde de bu hareketler eksik olmadı. Selçuklu'da, Osmanlı'da da. Onun için bugün de var irtica tabii.

İrtica'nın ne oranda tehdit oluşturduğunuzu düşünüyorsunuz?

İrtica kelime manasıyla toplumu geriye götürme niyetidir. Bugün var olan da budur. Bununla mücadele ederken öyle hatalar ve haksızlıklar yapılıyor ki, adları irticayla birlikte anılamayacak insanlar dahi irtica'nın yanında yer almaya itilebilir. Ben, bir manga askerle halledilir bu iş, demiştim. Hoca irtica'yı hafife alıyor, dediler. Hafife almıyorum aksine ama bu adamlar tarikat cübbesiyle sarığıyla tepkilerini dile getiriyorlar, yani başkaldırmaların emaresi bu.

Sadece sarık ve cübbe değil herhalde, gösteriler de kastediliyor.

Türkiye'de siyasete bir müdahale oldu mesela. Bu insanlar tarafından tepki diye nitelendirilebilecek ne yapıldı? Hiçbir şey. İstanbul Belediye Başkanı'na mahkemenin verdiği ceza ile ilgili toplanan insanların zarar verici bir şey yaptıkları söylenebilir mi? Başkaları bir araya geldiklerinde farklı davranıyorlar. Kan dökmekten, kamu malına zarar vermekten hoşlanıyorlar. Bu farkı görmemek mümkün mü?

Görülmediği kanaatinde misiniz?

Ne görüldüğünü bilmiyorum. Ama nasıl görülmesi gerektiğini söylüyorum ben. İmam Hatip Liseleriyle ilgili karara tepki gösterenler tek bir vatandaşın camına, çerçevesine zarar vermediler. Askere, polise karşı çıkmadılar.

O tepkinin haklılığı...

Haklılık, haksızlık önemli değil. Davranışın mahiyetinden, hedefinden söz ediyorum. İmam-Hatip Liseleri kapatılmadı, isteyen çocuğunu yine lise döneminde bu okullara gönderebiliyor. Bazı vatandaşlar farklı anladı ve karşı çıktı.

Olaylar büyüyebilir miydi?

Açık söylemek gerekirse benim ciddi endişelerim vardı. Sanırım Attila İlhan Bey'e ait bir tespittir: 'Tanzimattan beri yapılan hataları hep halk tashih etti' diyor. Bu çok doğru. Halkın basireti, sağduyusu tartışılmaz. Yoksa kitle psikolojisiyle kötü şeyler olabilirdi pekala.

İrtica tehdidi tespitinin abartılı olduğu kanaatinde olduğunuz anlaşılıyor...

Büyük çapta bir irticai tehlikeden bahsetmek mümkün değil bana göre. Bu, irtica'nın olmadığı manasına gelir. Sadece çok ciddi bir tehdit oluşturmadığını söylüyorum. Bazı şeyleri günah sayıp, akli ihmal edenler var elbette. Sarıkla, cübbeyle, asayla dindarlık yapanlara, bunun dinle irtibatlandırılmasının doğru olmadığı ilahiyatçılar tarafından anlatılabilir. Ve ikna edilebilirler kanaatimce...

Cehalet herkese hakim olunca aralarındaki mücadele de cahilce olmuyor mu? Sakal, cübbe, başörtüsünden öteye geçilemiyor...

Elbette... Birileri bunları yaparken yaptıklarının önemli şeyler olduğunu düşünerek ifrada varıyor; diğerleri de bunların çok kötü şeyler olduğu fikrinden hareketle tefride düşüyor. Sonuçta milletin enerjisi, aktivitesi heder oluyor tabii...

Siz kravat taksanız bir problem halledilecek gibi..

Mesela öyle bir durum çıktı ortaya. Kendimce bu davranışım için mülahazalarım var tabii. Yine de başkalarına rahatsızlık veriyor olsam buna hakkım bulunmaz. Birilerinin beni yanlış değerlendirip hakkımda su-i zanna kapılarak günaha girmesine sebep olmak da istemem. Ama şimdi birileri tepki gösteriyor diye kravat takarsam o zaman takiiye yapmış olurum. Bunlar konuşulacak, üzerinde tartışılacak meseleler değil ama maalesef konuşmak durumunda oluyoruz... Yakınımdaki herkes kravat takıyor. Ben mi sözümü geçiremiyorum, onlar mı beni önemsemiyor?

Üniversitelerde devam eden başörtüsü direnişini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Genç kızlarımızın zorlanmaları halinde tercihlerini eğitim görme hedefinden

yana yapmalarını arzu ederim. Tabii ki dini mülahazalarla başlarını örten hanımlara müdahale edilmesine karşıyım. Onların dinin detayına ait bir konuyla tahsilleri arasında tercih yapmak zorunda bırakılmalarına üzülüyorum. Ama toplumumuz hassas bir dönemden geçiyor. Herkesin bunu göz önüne alması lazım. Bir taraf bunu kavga sebebi yapmamalı, diğer taraf da tepkileri kavga başlatıldı diye görüp üzerine gitmemeli... Hukukçu bir dostumuz yazdığı kitaba 'Müntesiplerinin Cehaleti, Hasımlarının Kör Düşmanlığı Arasında Talihsiz Müslümanlık' adını koymuş.. Çok doğru.. Durumumuzu özetliyor kitabın ismi. İki taraf da cehalete yenik düşüyor.

Sizin orta yolun bulunmasına katkınız olabileceğini düşünenler var.

İki taraf arasında hakemlik yapacak birine ihtiyaç olduğu gerçek. Ama ona da bir kesim kafir diyor, diğer kesim mürteci...

Resmi raporlarda, MGK toplantılarında sizinle ilgili değerlendirmeler yapıldığı haberleri basına yansıyor. Bir ara bırakıp gitmekten söz etmiştiniz?

Kendimi saklamakta bu kadar başarılı olduğunu düşünülüyorsa korkmakta haklı olabilirler. Bir insan kırk senedir göz önündeysen ve hiç iz bırakmamışsa deha sayılmalı. Ki ben çok akıllı birisi olduğum kanaatinde değilim.. Kurgu romanlara konu olacak bir durum kısacası...

Son zamanlarda mafyayla da irtibatlandırıldınız. Akın Birdal'a suikast teşebbüsünü organize edenlerle bağlantılı olduğunuz iddia edildi.

Hiç bir vicdan kabul etmez bunu. Tanıdığım, tanımadığım, ilgi duyan, merak eden birçok insanla birlikte oluyorum. Bir kısmı kitaplarımı okuyor, bir kısmı konuşmalarımı dinliyor. Kimseden saygı, sevgi beklemem. Ama insanlara, neden bana saygı duyuyorsunuz, diye soramam, gazetelere düzeltmeler yazamam. Oturup kusurlarımı kitaplaştıırıp insanları, çevremden kaçırmam mı bekleniyor? Beni takdir ettiğini söyleyen bir kişi suça karışmışsa onunla birlikte ben de zanlı olacağım, suç ortağı sayılacağım; bunun mantığı var mı?

Bu da şüpheli bir hal. Üstüne vazife mi? 'Meclis var, hükümet var' deniliyor.

Ben devletimize rağmen bir şey yapmıyorum ki. Dün rahmetli Özal destekledi; bugün Sayın Demirel ve Sayın Hikmet Çetin destek. Çünkü yapılanın Türkiye'nin çıkarına olduğuna inanıyorlar. Halkımız da açılan okullara dört elle sarılmış vaziyette. Bu müesseselerin cennete girmelerine vesile olacağına inanıyorlar. Milletin azminin karşısına çıkmanın izahı nasıl yapılır

anlamıyorum.

Okulları devretme girişiminde bulunmuştunuz.

Bu okullar benim değil, ama devlet çıkıp, şimdiye kadar siz yaptınız, bugüne getirdiniz, bundan sonra bize bırakın biz yapacağınız artık bu işi, dese; kimse itiraz etmez.

Bu tartışmalar okulların bulunduğu ülkelerde sıkıntı doğurdu mu?

Hayır. Oralarda bu iddialara inanan yok. Söylentilerin orduyla irtibatlandırıldığını duymak onları büsbütün şaşırtıyor.

Suudi Arabistan okul açmak isteğinizi kabul etmedi herhalde.

Aslında var olan bir okulun sürdürülmesi söz konusuydu. Türkiye Büyükelçiliği bünyesinde bir okul vardı ve kapatılmasını istiyordu Suudlar. Bizim arkadaşlarımız sürdürmek için girişimde bulundular ama netice almak mümkün olmadı.

Araplar, sizinle bağı olan bir okulun varlığını mi istemediler?

Türkiye'deki bazı kimselerin, Suudi Arabistan'ın, İran'ın tavrını değerlendirmesi lazım. Kaddafi Libya'da izin vermedi. Esad, Suriye'de vermedi.

Yunanistan?

Konuyu şimdiki Hava Kuvvetleri Komutanımız İlhan Kılıç Paşa biliyor. O zaman MGK Genel Sekreteri'ydi kendisi. Patrik hazretleriyle bir görüşme yapmam söz konusu olmuştu, kendisinin Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılması için siyasetler nezdindeki girişimlere destek vermemi isteyeceğini biliyordum. Ortodoks dünyasının din görevlilerinin Türkiye'de eğitim görmeleri vicdanen de, siyaseten de doğrudu bana göre. Karşılık olarak Selanik'te Atatürk adına bir lise açılmasına izin verilmesini sağlamasını istemeyi düşündüm. Bu düşüncemi Kılıç Paşa'ya ilettim, yerinde bulmaları üzerine Patrik Hazretlerine yansıttım. Ama netice alınamadı.

Hiç bir dini lider sizin kadar popüler olmadı. Tehdit diye algılanmanız bu manada doğru sayılmaz mı?

Beni kimin tehdit gibi gördüğünü bilmiyorum. Ülkenin Cumhurbaşkanı'ndan başlayarak kimse öyle görmüyor. Başbakanlar öyle görmüyor, parti liderleri öyle görmüyor. Gören varsa oturup konuşalım, kendimizi anlatalım. Tehdit diye görenler yanılmış olabileceğini düşünmüyorlar. Kendilerini mercek altına koyup

gözden geçirsinler, biz yanılıyor olmayalım desinler bence. Çünkü ben kendimi nasıl yok edeceğimi veya nefyedeceğimi bilmiyorum. Din intiharı men ediyor. İnsanın kendi kendini öldürmesi inancımıza göre cezası ağır olan bir günah. Ve ben buna inanıyorum. Nasıl kendimi nefyedeyim yani.

Bunaldığınız bir anda, istenmiyorsam giderim, demiştiniz.

Dedim ama yurtdışına gitsem kendi kendimi idare edecek durumda değilim. Yakınımda doktor olması, bir bakanın olması lazım. Sağlık durumum bilindiği için burada yatarken dahi aletlere bağlı olarak uyumam gerektiğini, sürekli kontrol altında olmam gerektiğini söylüyor dostlarım. Gerçi kısa bir süre ABD'de kaldım, oradaki masraflarımı redaktörlüğünü yaptığım müessese karşıladı ama sürekli karşılayacak halde de değilim. Hep, kendimi nasıl nefyedeyim diye düşünüyorum. Oturulup konuşulsa bu tür kaygıların varid olmadığı görülecek. Bir kesimde benden yana kuşkular var, bir kesim beni takdir ediyor, anlayamıyorum.

Dini siyasetin odağına yerleştirirerek particilik yapanların yerine kendimizi koysak, sizin gibi bağımsız birinin varlığını istememek mantıklı geliyor...

O zaman rica ediyorum, bir yol gösterin. Ne yapayım ben?

İçindekiler

1. [Asker Olmak İstemiştim](#)

Asker Olmak İstemiştim

Orduyla arasında bir gerginlik olduğunu kabul etmeyen Fethullah Gülen 'askere karşı bir sevgim var. Bir rahatsızlık varsa o benim bazı tavırlarımdan kaynaklanmış olabilir' dedi.

Son MGK toplantısı öncesi ve sonrası Türkiye'nin gündemine yerleşen Fethullah Gülen'in ikametgahındayız. Vakfın Altunizade'deki misafirhanesinde yaşıyor. Daha önce yaşadığı bodrum katına camı kırarak hırsız girdiği için güvenlik nedeniyle buraya taşınmış. Bina bir işadamı tarafından inşa edilip vakfa bağışlanmış. Hayli konforlu. Önemli konuklarını da burada ağırlıyor Hocaefendi.

Hocaefendi dört saati aşan söyleşimizde ilginç 'ilk'lerin altını çiziyor, irticadan laikliğe, cezaevi günlerinden 12 Eylül'e, kadın eli sıkmamaktan kravat takmamaya, dinde rönesanstan hoşgörüyeye ve yoksul günlerine kadar her konuya değiniyor. Konumuz mu? Tabii ki kendisine yöneltlen irtica suçlamaları...

Sayın Gülen, irtica tehdidi oluşturduğunuz iddiaları var?

Bir kere orduyla aramızda bir gerginlik olduğunu kabul etmiyorum. Ben kim oluyorum ki böyle gaziler evladı şehitler namzedi bir orduyla arasında gerginliğe hak versin. Burada orduya karşı saygı duyuyorum derken de bazıları acaba mülahazası ne diye aklına gelebilir. Ama benim atalarım asker. Edirne'de Bulgara karşı savaşan Şükrü Paşa özbeöz benim dedem. Ailemde hep asker kahramanlıkları duydum. O kahramanlık yanının etkisiyle okuyup asker olayım diye düşünmüşümdür.

Askere karşı bir sevgim var. Bir rahatsızlık varsa o benim bazı tavırlarımdan kaynaklanmış olabilir. Ordu bazı konularda hassastır, duyarlıdır. Onlar da zamanın ve kendi bildiklerinin tesirlerinde bazı yorumlar yapıyorlardır. Onlar laiklik ve cumhuriyet gibi hassas konularda vazifeleri ve sorumlulukları gereği daha fazla hassas olma durumundadır. Bazı manipölasyonlar bu hassasiyete çarpınca böyle şeyler olabiliyor.

Kimler üretiyor bu manipölasyonları?

Türkiye'nin dışa açılması birilerini rahatsız etti. Türkiye bir çember içinde

otururken bu eğitim işi nereden çıktı dediler. 25 sene sonra Türkiye'nin lobi faaliyeti olacak dediler. Belli düşünceler ürettiler ve bir yerlere servis yaptılar. Ben bunu zamana bırakıyorum. Bir süre sonra anlayacaklar ve bu yanlışta ısrar etmeyecekler.

Takıyyeden söz ediliyor?

İçimde bir ukde yok. Ben samimi olup olmadığım açısından kendimi sorguluyorum bu konuda. Bir beklentim yok. Allah'ın rızasının ötesinde de hiçbir mülahazam yok.

Geçmişte nurculuk faaliyetinde bulunmak ve tarikat yoluyla dine dayalı devlet düzeni kurmakla suçlanıyorsunuz?

Ben Bediüzzaman'ın risalelerini okuduğumu hiçbir zaman inkar etmedim. Ve bundan dolayı da takip aldım. Ama bir dönem bazı kimseler öyle küçük şeylerden takip alıyorlardı ki. Ben 12 Mart'ta içeri girdim. Orada solcusu da vardı, Maocusu da. Hepimizi bir koğuşta kaldık. Gençtim. Koğuş kıdemlisi bile oldum. Hiçbir kavgamız olmadı. Mahkeme zabıtlarına baksanız, savcı 'Bir yerde toplantı yapmışsınız, risaleleri okumuşsunuz' diyor. 163'ün 1. fıkrası bu. Savcı 'Suçu budur' diyor. O dosyalara baksalar neden içeri almışlar sizi, temyiz bozmuş geri çevirmiş. Diyorlar ki Lemalardan ism-i Kudüs'ün civelere okuyorlardı. Lemalar bir kitap. Cenabı hak temizlikleri bu ismin tecellileriyle yapıyor. Suç unsuru kitap okumuşsunuz ve ism-i Kudüs'ten bahsetmişsiniz. Bir dönemde size bundan dolayı mahkumiyet veriyorlar. Tarih gülecektir bunlara.

Ben hodri meydan diyorum. Dosyalara baksınlar. Ben hayatımda çakı bile taşımadım. Şimdi acaba eyleme mi bakılır tavra mı? Beni mahkum eden savcıyla sonradan beraber oldum. Neden yaptınız diye sorduğumda güldü: 'Öbür taraftan onlarca aldık, birkaç da sizden aldık çok mu?' dedi.

Size göre Türkiye'de irtica var mı?

İrtica olabilir. İrticanın olmadığı hiçbir dönem yoktur. Allah resulün atılımcı bazı tavırlarını o gün hazmedemeyen, geleceğe yürümesini kavrayamayan insanlar olmuştur. Ama sayıları azdır. Osmanlı döneminde de vardır, Kabakçı hadisesi irticadır. Yavuz da, Fatih Sultan Mehmet de irticayla savaşmıştır. Ayasofya neden öyle bırakıldı, resimler silinmedi diye. Cumhuriyet dönemi irticayla yaka paça olmuştur. Bugün de vardır irtica. Fakat o kadar büyütmek doğru değildir. Türkiye'de bir yanlış yapılıyor. Bütün dini böyle irtica zeminine oturtur, bütün dindarları mürteci görürseniz, gönüllerini kırarsınız, incitirsiniz

ve bunlar gerçekten yerlerini mürtecilerin yanında alabilir.

`Ben ilim istemiyorum, ilerleme istemiyorum' diyenler. Ama zannediyorum Türkiye'de irticaya açıldı diye siyasi haklardan mahrum edilen RP, kendi çerçevesi bulunarak, hakiki manada çok iyi yorumlansa, Refah'ın içinde bile mürteci sayısı yoktur, ya da çok azdır zannediyorum.

Bu durumda irtica sorunu suni mi oluyor?

Zannediyorum mesele tamamen suni. Vardır tabii ki radikal bir kesim. Ama bunlar iki manga askerle batırılacak şeylerdir. Sap saman birbirine karıştırılıyor Türkiye'de.

Neden suni bir irtica imajı yaratılsın?

Onu bilemeyeceğim. Bazıları belki mantıklarıyla değil, hisleriyle yaşıyor. Türkiye oturmamış bir devlet. İstikrarsızlık Türkiye'ye kaybettirdi. Türkiye'nin büyümesini istemeyenler bunları manipüle ediyor ve kafaları karıştırıyorlar. İrtica bu kadar büyütülmemeli, herkese bunları hoş görmeyin, bunlar takıyye yapıyor diyorlarsa şayet cepheyi çok genişletiyorlar. Herkesi küstürüyorlar. Toplum çapında ciddi komplikasyonlara sebebiyet verirler ve bu vebalin altından kalkamazlar.

Yaşanan krizde siyasi iktidarların rolü sizce ne ölçüde?

Bu türlü konularda çok defa sükut ediyorum. Ama şu kadar söylememin mazur görüneceğini sanıyorum. Büyük ve güçlü devlet olsa, boşluğu olmasa, bu boşlukları doldurma lüzumu da duyulmayacak sanıyorum. Hükümet ederken devleti sarsmasak, devlet mefhumunu delmesek, devletle sık sık oynamasak. Devlet yerinde kalsa vazifesini yapsa, ordu da devletin bir parçasıdır; oturur konuşurlar, devletin bugününü yarınını görüşürler. Ama temelde siyasi mülahazalar, devlete olan derin saygımızın yerini alınca, o boşluk bir yönüyle değişik bir şekilde doldurulmak isteniyor ve demokrasi sarsılıyor, değerler de altüst oluyor.

Trilyonları aşan mal varlığınıza dikkat çekiliyor. Size mal edilen 85 vakıf, 18 dernek, 89 özel okul, 207 şirket, 373 dersane, 14 adet dergi, Zaman Gazetesi ve Samanyolu TV'den söz ediliyor.

Bütün bunların bana mal edilmesi, bunca insanın hukukuna tecavüzdür. Buralara yatırım yapan insanların yüzde 80'ini tanımam bile. Neden benimle özdeş dersanız, ben teşvik ediyorum, `Gidin yatırım yapın' diyorum. Bunu

yapmaya da bir Türk vatandaşı olarak kendimi selahiyetli görüyorum. Böyle bir alaka ve sempatiyi çekemeyenler çok ciddi haset demektir. Bunları bir yere oturtuyor, bir cemaat diyorlarsa, sorun adamlara ne cemiyetten anlarlar ne de cemaatten.

Dışarıdaki okullar dış kaynaktan mı yararlanıyor?

Bulunduğu ülkenin desteği oluyor. Binayı veriyor, restore ediyor, masraflara katılıyor. Siz de onu öğrencinin verdiğiyle karıştırıp masrafları çıkarıyorsunuz. Bazıları kendi yağıyla kavrulur hale geldi. Ben el insaf diyerek bir şey söyleyeceğim, eğer o okullarda demokrasiye, Cumhuriyete, Atatürkçülüğe, inkılaplara ters bir tek cümle gösterebilirlerse, ben açılması istikametinde tavsiyelerimi geri çekip, elinizi ayağınızı öpeceğim şu şer yuvalarını kapatın diyeceğim.

Papa'yı ziyaretiniz, Diyanet İşleri Başkanlığı'na alternatif bir liderlik arayışı olarak yorumlandı ve eleştirildi?

Din müntesipleri arasında böyle bir diyalogun yararına inanıyorum. Bunu resmi kuruluşlar da yapabilir. Benim öne çıkma gibi bir gayretim olmadı.

Üç yıl önce Diyanet İşleri Başkanlığı'nın müracaatı halen kabul olmamış?

Bizim değişik Hıristiyan topluluklarıyla olduğu gibi, Musevilerle de temaslarımız oldu. Hem işadamlarıyla, hem dindarlarıyla münasebetlerimiz iyi. Buradaki bu dar temaslar Türkiye'yle sınırlı kalmıyor. New Jersey'e gittiğimiz zaman orada Musevi cemaati geldi, bu görüşmenin ne demek olduğunu izah ettiler. Ben Diyanet İşleri'nin eksiklikleri var demiyorum. Ama ben böyle bir alâkayı devir teslime hazırım.

ABD'de çok üst düzey temaslarınız oldu. Onlar da irtica tehlikesi görüyorlar mı Türkiye'de?

ABD entellektüelinde 'irtica Türkiye'yi götürür' endişesini görmedim. Bizden başkaları da gidip araştırma yapabilir. Beyaz Saray'a kadar yolu var. Çünkü görüştüklerim arasında Beyaz Saray'a yakın insanlar da vardı. Hiçbirinde bu kadar ürpertici irtica endişesine sahip olmadım. Refah'tan rahatsızlıklarını ifade ettiler, aynen bizim gibi onlar da takip ediyorlar. Sincan'daki bir hadise gözlerine, kulaklarına takılmış. Bir başka yerdeki belediye başkanının tavrından rahatsızlık duymuşlar. Ama şunu da ifade ettiler: Bunlar müdahale edilmesini gerektiren hadiseler değildi. İrticayı ifade aynen şöyleydi: 'Arzu etmeyiz irticaya teslim olmasını, çünkü Türkiye bizim müttefikimizdir. Fakat irtica var diye, bu

türlü sık sık müdahaleler yapılmasını Türkiye gibi bir müttefikimize istikrarsızlığa sebebiyet vermesi açısından onu da istemeyiz' dediler.

Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Başkaları benim aleyhimde yayınlar yaparak düşmanca tavırların hasıl olmasına vesile olamazlar. Türkiye'nin ihtilaftan çok çektiği belli. Bizi bu olumsuzluğa çeken şeyleri düşünerek, diğer taraftan iyi günlerin arefesinde bulunmayı değerlendirerek, bir kere daha diyalog ve hoşgörüyü gözden geçirelim, sarmaş dolaş olma yollarını araştıralım.

Türkiye'de kadınlarla el sıkışmayan bazı kaymakamların merkeze çekilmesi söz konusu.

Devlet kendi memuru olan bir insanın el sıkımmasını ciddi bir eksiklik sayıyorsa, bu mevzuda tamimler gönderir, kim olursa olsun bu mevzuda nezaket istiyorum der. Böyle dememişlerse, insanları, kanaati vicdanlarıyla başbaşa bırakmışlarsa ona saygılı olmamız icap eder. Bu da demokrasinin gereğidir. Memurunu uyarmış ise, gereğini yerine getirmediği için merkeze çeker.

Bir diğer mesele, bu memurlarla ilgi adli kovuşturma yapılmış mı? Yoksa istihbarat raporlarına dayanarak mı harekete geçilmiş. Hakkında istihbarat raporlarıyla dosya olmayan kimse yoktur Türkiye'de. Bunlar delil sayılacaksa Türkiye'de herkes suçludur. Hukuk sitemlerinde bir prensip vardır: İddia eden ispat edemezse müfteri sayılır.

Sizin de tokalaşmaya dönük hassasiyetiniz var? Dini bir yasak mı bu?

Bu tür meselelerin doğrudan kaynağı olabilir. Dini birisi tarafından yorumu da olabilir. Bu o şahsa ait bir şeydir. Ve İslamda usulden değildir. Hiç kimse inat da etmiyor bu konuda. Değişik yerlerde benim kravat takmamamdan bahsediliyor. Ben kravat takmadım değil. Gençliğimde bulduğumda taktım.

Ben fakir bir aile çocuğuyum. Bir elbiseyi ben bir sene giydim. Bunları kimseyi acındırmak için söylemiyorum. Ev kirası veremediğim dönemde, askerlik öncesi imamlık yaptığım caminin penceresinde 2.5 yıl yattım. Üç öğün yemeğe imkanım yetmediğinden bir öğün yiyordum. İmam maaşım 200 liraydı ve yetmiyordu. Para bulduğumda kravat aldım, eskidiyse alma imkanı bulamadım. Hala yün çoraplarımı örerim. ABD'ye gidebilmek için hediye edilen antika eşyalarımı sattım. Bir sonraki biletimi THY gönderdi. Yokluk içinde yaşadığımdan bulamadığım bir şey olmuş kravat.

Bugün kravat takarsam birilerine şirin görünmem mülâhazası olur. İşte ona takıyye derler. Tavrımı öyle bir İran mülâhazası olarak görüyorlarsa, dünyada İranlılarla yıldızı barışmayan bir insan var, o da benimdir.

İçindekiler

1. [Milliyetçilik Irkçılık Değildir](#)
2. [Güç Asli Çözüm Değil](#)
3. [Refah'ı Kapatmazlar](#)

Milliyetçilik İrkçılık Değildir

Atatürk ve Batılılaşma

Kemalizm ve batılılaşma konusundaki görüşlerini de açıklayan Hocaefendi, her Kemalistim diyenin mutlak batılılaşma yanlısı olacağı diye bir kuralın olmadığını belirtti. Hocaefendi, Atatürk'ün bazıları tarafından yanlış anlaşılıp yanlış anlatıldığını söyledi. 'Bizi alıp ileriye götürecek, çağımızla hesaplaşacak seviyeye yükseltebilecek şeyler alınmalı, ayıklanacak şeyler de ayıklanmalı. Kuru taklitçilik yapılmamalı.' diyen Hocaefendi bu zaviyede kimsenin batılılaşmaya karşı çıkmadığını ifade etti.

Eleştirilere Cevap

Fethullah Gülen Hocaefendi, bazıları tarafından kendisine yöneltilen 'milliyetçi, devletçi' eleştirilerinin haksız eleştiriler olduğunu söyledi. Hocaefendi, herkesin milletini sevmek suretiyle azçok milliyetçi olduğunu belirterek, kendisinin milliyetçiliğinin bu zaviyeden değerlendirilmesi gerektiğini kaydetti. Hocaefendinin devletçilik eleştirilerine cevabı ise şöyle: 'Biz ferdi devlete feda eden menfur devletçilik anlayışından magrip ve maşrik arası uzağız.'

Kemalist Görünenler Batıcı mı?

'Şimdi uluorta şunun bunun hakkında, şöyle böyle konuşmak yanlış. Birileri, 'Onlar öyle düşünüyordu, biz de onların arkasından gelenleriz. O, bir esastır, ateizm bir esastır, inkar-ı uluhiyet bir esastır, küfür bir esastır' diyorlarsa bence temelde ciddi bir yanlış içindeler. Evvela şunu düzeltmek lazım, bu bir kere yanlış. Türkiye'de Batıcı görünenler acaba hakikaten tam Kemalist mi? Allah bilir onu. Ben çok rahat değilim o mevzuda, diyemeyeceğim yani. Batı'nın eğer ilmi alınacaksa, Mehmet Akif'in de yaklaşımı bu, 'Alınız ilmini, alınız sanatını, hem dahi veriniz mesainize son süratini' der. Yani onlar bile, ki onlar, o gün maneviyat cephesinin kahramanları, o Meclis'e ilk girenlerden, Batı'ya karşı kapalı değiller. Hiçbir zaman da olmamışız. Hatta onlar bizim ahlakımızı almışlar. Bediüzzaman diyor ki; onların iyi hususiyetleri bizde olması gerekiyordu, kötü şeyleri bizde. Niye bu oldu? Onlarda bulunması gerekenler bizde, bizde olması gerekli şeyler de oraya gitti. Ve yüz sene evvel, cehalete karşı, tefrikaya karşı, fakirliğe karşı savaş diyor. Bugün sosyologlar,

iktisatçılar ne diyorlar? Aynı şeylerdir. Bu insanların Batı'ya karşı olması düşünülemez.

Bizi alıp ileriye götürecek, çağımızla hesaplaşacak seviyeye yükseltebilecek şeyler alınmalı, ayıklanacak şeyler de ayıklanmalı. Kuru taklitçilik yapılmamalı. Türkiye'de çok kullanıldı; taklitçiler dendi, şabloncular dendi. Kuru bir şablonculuğa girilmemeli. Batı'yı bugün Batı yapan onun eşya ve hadiseleri hallaç etmesi, varlığın altından vurup üstünden çıkması, kainatı yorumlaması' Allah'ın kudret ve iradesinden gelen şariat-ı fitriye diyeceğimiz kainat kitabı, fiziğin, kimyanın, astronominin kaynağı sayılacak; bu besteyi bence bir senfonizma ile seslendirme meselesi. O Müslümanların da bir vazifesidir bence, bunu yapmalıydılar. Bunu yapmak, asıl milletimize karşı bir vefa borcudur.

Öz Benliği Koruyarak Batı'yla Entegrasyon

Bu manada inanmış bir insanın Batı karşısında, Batı'yla entegrasyon karşısında, Amerika'yla entegrasyon karşısında olması katiyen düşünülemez. Ancak tabii ki kendi menfaatlerimizi, milli şerefimizi, haysiyetimizi, kendi rengimizi, kendi kimliğimizi, korumamız önemli faktörler. O havuz içinde hemen içine düşmüş bir kar parçası gibi erimeyecek, kendi benliğimizi koruyacağız.'

Devletçi İddiasına Cevap

Bazıları tarafından cemiyeti ön planda tutmakla, neredeyse devletçi olmakla, biraz fazla milliyetçi olmakla itham ediliyorsunuz.

Bazı şeyleri olduğu gibi kavrayamama var. Herkes bir ölçüde milliyetçidir. Milletini sevmek, insanını sevmek... Milliyetçilik deyince biz hemen Turancılık, ırkçılık gibi anlarız. Uzağız biz ondan. Ve bugün Misak-ı Milli'yle sınırları belirlenmiş. Allah başka yollarla bir araya getirirse şayet, başkalarını da kucaklayabilecek bir anlayışımız var.

Anadolu'da Saf Irkçılık Olmaz

Anadolu'da yaşayan insanları saf ırkçılığa irca etmek zaten mümkün değildir. Bediüzzaman'ın yaklaşımı da budur. Diyor ki 'Alem-i misalde perde açılması lazım ki esas kimin ne olduğu ortaya çıksın.' (Bediüzzaman, İslamcı falan deniyor da, o tabiri tesvip etmiyorum aslında.) Bediüzzaman bugün bu olmasın denemez diyor belki; ama o inanca, İslamiyet'e kalkan olmalı, sur olmalı, onun yerine geçmemeli, diyor. Bugün buna yok diyemezsiniz.

Milletler ne manada o bir aradalığı değerlendiriyorsa, işte ona milliyetçilik denecekse, terk edilemeyecek bir şeydir. Biz kendimize Türk diyoruz, Türkiyeli diyoruz. Ne dersiniz deyiniz. Bunu terk etmek, bundan uzaklaşmak mümkün değildir. Fakat bir iltibas var, burada bir karıştırma var. Ve burada Bediüzzaman'la arkasından gelen insanların anlayışları arasında fark yoktur. O aşırı ırkçılık, deme-damara dayanan, kana dayanan, kafatasına dayanan, o kaba üslubunun, hususiyle eserleri yazdığı dönem de Almanya'da Nazizm'in yaşandığı bir dönemdir, bu mülahazalarını ortaya koymuş, sadece o değil Ahmet Naim Bey, Filibeli Ahmet de koymuş. Sonra bunları bir araya getiren Ertuğrul Düzdağ Bey bir kitap yazmış.

Bence o farklıdır, insanın kendi milletini sevmesi ayrı bir meseledir. Bu meseleyi 'milliyetçilik dinin yerine konulmuş' şeklinde görme çok ciddi bir yanılgıdır. Ben şahsen bunun düzeltileceğini umuyorum.

Nereye Kadar Devletçi?

İkinci mesele, devletçilik başkadır, devletin karşısında olma başkadır. Devletçi deyince genelde, dünyadaki devletçi idareler kendileri nasıl hareket ediyorlar, ferdin ferdi hürriyeti düşüncesi, hukuku nasıl kaale alınmıyor. Milletın veya devletin bekasının mevzubahis olduğu yerde ferdin bekasından söz edilemez mülahazaları içinde bir devletçilik, menfur bir devletçiliktir. Biz ondan mağrip maşrik arası uzağız.

Ama her milletin bir devleti vardır. O milleti idare eder bu devlet. Amerika devletinin kendine göre politikaları vardır. Ve devlet, hükümetlerin gelip onun üzerinde milleti idare ettiği esastır, bir projedir. 'Devletçiyim' dediğimi hatırlamıyorum. Fakat hep şunu demişimdir: 'Hükümetlerin aleyhinde olurken elimizdeki neşteri biraz sertçe vurabiliriz ve bu devlete raci olabilir. Devleti temelden sarsabilir. Devletin yıkılması, devletin bir sarsıntıya maruz kalması, bu millet için bir felaket olur.' Böyle bir yaklaşımı bir devletçilik şeklinde ele alıyorsa yine yanılgıdır demektir.

Ben, hür düşüncenin, hür teşebbüsün, ferdi kazancın, belli bir ölçüde liberalizmin, bir ölçüde bunların da halihazırdaki sosyal tavırlarını tenkit edebilirim. İnsanlığın iftihar tablosunda misaller vererek arz etmişimdir. Allah Rasulü, çarşıda, pazarda ticaret yapmış bir insandır. Siz ondan bin dört yüz sene sonra pazar ekonomisi, piyasa ekonomisi falan diyorsunuz. Ve kendi insanına öğretmiş bunu. Kaynuka Çarşısı'nda, Nadr Çarşısı'nda, Kureyza Çarşısı'nda Museviler gibi hayata çok erken uyanmış, çok akıllı, dünyayı idare eden

insanların hakim oldukları bu pazarlarda Müslümanları öne çıkarmıştır. Onlara o imkanı vermiştir.

Gönüllüler Kadrosu

Bir dimağın düşünmesi, bir ağzın konuşması, merkeze tabi olması, ağızlarına fermuar vurması meselesi söz konusu edilmeyecek bir arkadaşlar kadrosu, duygu ve düşüncenin bir araya getirdiği bir gönüllüler kadrosu varsa, bence o da bu kadrodur. Ben Asya'daki okullara ne gittim, ne de gördüm. Burada oturup genelde bu meselenin yapılması lazım geldiği hususunu konuştuk. Rical-i devletle teması oraya giden insanlar yaptılar. Okul açmayı onlar yaptılar. Planlamayı onlar yaptılar. Onlar idare ettiler. Ve her birisi bir hariciyeci gibi, devletin hariciyesi gibi, orada çok başarılı hizmetler sergilediler.

Her bölge, kendine göre oturdu, istişari şeyini kurdu; ya bir vakıftır, ya başka bir şeydir. Muallimi aldı, rehberi aldı, bu talebelerle meşgul olan insan aldı. Bana burada düşen şey sadece; eğer arkadaşlarım saygılarının esiri, zebunu olarak bana bazı şeyleri sordularsa doğru bildiğim şeyleri söyledim. Bunda da ben şahsen bir mahzur görmüyorum. Fakat keşke diyorum, milletin başındakiler kendilerini dinletmeye milleti zorlamasalar da millet onları dinlemede fayda olduğuna inanarak mecbur hissederek gitse, onları dinlese.

Amerika'ya Okul Projesi

Fethullah Gülen Hocaefendi'nin fikirleri ve tavsiyeleri doğrultusunda hareket eden sevenlerinin, Türkiye'de dünyanın dört bir yanında açtığı özel okullar kervanına yakında Amerika'da açılması düşünülen üniversitenin de katılması bekleniyor. Hocaefendi arkadaşımız Ali Aslan'ın bu konuda kendisine yönelttiği soruya şu şekilde cevap verdi:

'Eğitim faaliyetleri kadimden beri meşgul olduğum meselelerdir. Asya'ya açılma olduğu ölçüde acaba dünyanın dümeninde oturan Amerika'da kendimizi nasıl ifade ederiz, nasıl anlatırız? Yeni dünya oluşumu sürecine giriliyor. Acaba birkaç bin senelik kültürümüzden bir harç olarak bu oluşuma nasıl bir katkıda bulunabiliriz? Bizi tanımayan bu insanları nasıl tanıyabiliriz. Bizim tanımadığımız bu insanlara kendimizi nasıl tanıtabiliriz? Onların istifade edilecek dünya kadar zenginlikleri var. Bir dönemde dünya rampadan zenginliğe yürürken o rampanın idarecileri de bunlar olmuşlar. Bunların adesesıyla yeni oluşumlara bakmak, yani oturup bunları düşünmek, görüşürken bunları görüşmek... Ümitbahş olan şeyler bende inşirah hasıl ediyor tabii.

Şimdilik ufukta bir şey görünmeyen konularda da bu gayeyi hayali gerçekleştirmek için stratejiler üretelim, politikalar üretelim. Bu, daha yumuşak bir yaşayış oluyor benim için. Yani alakadar olduğum mevzular... Bizde bir atasözü vardır, hadis gibi bayağı derindir: Dervişin fikri ne ise zikri odur. Benim de fikrim hep o olduğu için hep bunları zikredip duruyorum. Arkadaşlarımızdan birisi 'Hocam bunlarla bizi çatlatacak' dedi.

Ben Amerika'ya ilk kez 92'de geldim. Amerika toplumunun katmanları içinde Türk varlığını, böyle ikinci Kristof Kolomb'luk sayılmasın da, keşfetmeye çalıştım. Hatta Diyanet Ataşesi'ne sordum, müftülere sordum. Ne kadar mevcudumuz var? Chicago'da, California'da, Washington'da sordum. Ciddi bir rakam alamadım. Hele Asya'dan milletimizden, yani Özbek gelmişse, Türkmen gelmişse, Kırgız gelmişse, milletimizle kader birliği yapmış veya bizimle beraber aynı ruh köküne dayalı, aynı mana köküne bağlı bu insanlar toplum içinde erimiş, kaynamış gitmişler.

Bizimle İrtibatları Kalmamış

Aradan bir sene geçti. Çok ciddi bir şeyler yapılamadı; ama ben buraya geldiğimde görüyorum ki, hem Washington'da, hem New Jersey'de, hem California'da, hem de Chicago'da bu mevzuda ciddi araştırmalar peşindeler. Yani oradaki Türk insanını çıkarmışlar ortaya. Onlardaki o teşebbüs gücünü coşturuyorlar. Önümüzdeki günlerde inşaallah buralarda da; ama temelde Türkiye'deki espriye uygun olarak.

Washington yakınlarında, Virginia'da küçük bir yerleşim birimi. Hastaneleri var. 1000 küsur talebe alabilecek bir bina. O hastaneyi kapatmayı düşünüyorlarmış. Arkadaşlardan birisi gezerken görmüş o binayı. Size bedava verelim demişler. Burayı tanzim edin. İç-dış dizaynını yapın, isterseniz kullanın. İngiltere'de kolej açmış bir arkadaşımız vardı. Kendisi matematik doktoru. Kendisi buraya gelince bu işe teşebbüs etti. Belediye Konseyi karar verdikten sonra, halk karar veriyor. Mevzuatın gereği var. Merkezi burada, Amerika'dan dünyanın her yerinden gelecek talebelere evet diyebilecekler. Şimdilik orası 1000 öğrencilik; ama daha sonra ek bina yapma imkanı olabileceği gibi onların da yardım etme ihtimalleri var. Yani biz eğer orada kendimizi iyi ifade edebilirsek, verdikleri bina verecekleri binalara referans olacak.

Amerikan toplumunu gözlemlediğiniz kadarıyla nasıl değerlendiriyorsunuz?

Amerikalıları çok tanımış sayılmam. Ancak münasebetim daha çok hastanelerde oldu. Ama yeni ifadesiyle gözlemlediğim bir husus var. Hastanelerde, arkadaşlara defaatle ifade ettim. Hem Cleveland'da bir check-up oldum. Sadece kalp değil çünkü benim yüksek şekerim de var. Yüksek tansiyonum var, onlara baktılar. Ve kulaklarımdan bir rahatsızlığım olmuştu Türkiye'de, tedavi olmuşum, ona da baktılar. Şekerin komplikasyonu olarak gözümde serum sızmaları oluyor. Ben burada hipokrat yemininin hayat halinde kliniklerde hükümferma olduğuna şahit oldum. Ciddi bir meslek ahlakı, ciddi bir hekimlik ahlakı, fevkalade bir metodoloji, çok ciddi bir mesai tanzimi ve fevkalade bir iş bölümü. Eğer Amerika toplumu elit sınıfıyla, entelektüeliyle böyle ise, bu toplum daha bir yarım asır yaşar.

'Siyaset'i Düşünmüyorum'

Washington muhabirimiz Ali Aslan, Hocaefendi'ye, kendisinin parti kuracağı yolundaki söylentileri sordu. Hocaefendi, bu tür iddiaları kendine yapılmış hakaret telakki ettiğini ifade ederek, bu söylentileri kesin bir dille yalanladı. 'Benim kendime ait bakış zaviyem var. Şundan dolayı diyorum: Siyasetle iştigal edenleri, uğraşanları hafife almış gibi görünebilirim. Ben öyle parti kuruyor, siyasete giriyor, siyasetle uğraşacak iddialarını hayatta kendime yapılan en büyük hakaret saydım. Ben kendime göre bir yolun adamı olmaya çalışıyorum. O da, Allah'ı arama yolu. Arayışımı yetersiz görüyorum. Çok samimi söylüyorum bunu. Yani şimdiye kadar Ravza'-i Tahire karşısında da hissettim bunu. Ya Resulallah, bende dedim eğer sana iştihak duyan bir kalp olsaydı Mecnun gibi olurdum burada. Şimdi bu ölçüde kendine göre bir şey bulmuş insanın hala arayışta bir insan gibi telakki edilmesi yanlıştır. Allah'ı bulan, her şeyi bulmuştur belli ölçüde. Ve onun dışında arayış da abestir.

Elbette ki bu ülkede siyasiler olacak, ülkeyi idare edecekler. Dünya kadar var ve herkes bizden çok iyi biliyor. Bu ülkede ihmal edilen şeyler vardır. Bizim değerlerimiz var. Bunların hayata hayat olması, hayata taşınması lazımdır. Ben bu meselenin ihmal edildiğini gördüm. Bana daha çok gönüllü kuruluşlar çıksınlar, böyle kenarda köşede kalmış bu meseleleri, bizim kültürümüzü, bizim geçmişimizi, bizim insanlığa vereceğimiz değerleri, bunları yeniden hayata taşınsınlar ve biz de bunları götürelim, yeniden kurulacak bir dünyada harç olarak kullanalım mülahazası var. Ufkumu bütünüyle bu doldurduğundan, hani bazen insanlar bir noktaya bakarken hayallerinde başka şey vardır, baktıkları noktayı göremezler.

Siyaset böyle bir kanlı arena gibi kavga yeri de olsa, orada kanlar, irinler gövdeleri götürse, benim nazarımı teksif ettiğim nokta beni o kadar üzerine çekiyor ki, ben görmüyorum onları.'

Güç Asli Çözüm Değil

Binlerce insanın ölümüne sebep olan ve adını koymakta bile yoğun tartışmaların yaşandığı Doğu ve Güneydoğu'daki sorunlar için Fethullah Gülen Hocaefendi bölgesel barışa dikkat çekti. 'Yavuz Selim oradaki aşiret reisleriyle anlaşıp birkaç asırlık bir sulh yemini hazırladıktan sonra dört asır hiçbir problem olmamış.' diyen Hocaefendi'nin ilgili sorulara verdiği cevapları yayınlamaya devam ediyoruz.

Kimine göre PKK ve terör sorunu, kimine göre Kürt sorunu. Acaba bu sorun da sizin öngördüğünüz hoşgörü, tolerans yöntemiyle çözülebilecek mi? Hangi aşamadayız, bu konuda?

Aslında o çok eskilere dayanan bir sorun. Güneydoğu sorunu demek belki daha iyi. Yavuz Selim oradaki aşiret reisleriyle anlaşıp birkaç asırlık bir sulh yemini hazırladıktan sonra dört asır hiçbir problem olmamış.

Ruslar Türkiye'den çekilirken, Erzurum'dan çekilirken, silahları Ermeni Taşnaksiyonu'na teslim etmişler. Ve o zaman zannediyorum Güneydoğu'daki bazı vatandaşlarımızın da ayrıntı kabarmış. Bugün olduğu gibi bazıları onlarla müşterek hareket etmiş. Ama hiçbir zaman Doğulu ve Güneydoğulu, o bölgedeki bu olumsuz hadiselerle toptan iştirak etmemiş. O gün de dünya kadar insan, hem orada Ermeni mezalimini göğüslemiş, hem Ruslara karşı savaşmışlar, hem de kendi içlerinde. Bunlar zannediyorum arşivlerde de vardır.

Güneydoğu Sorunu Anlaşılamadı

Güneydoğu derken bu problemi umum o bölgenin insanına mal etmek o bölgeye karşı da, bölge insanına karşı da haksızlık olur. Bunun eskiden de tam anlaşılmadığı kanaatindeyim. Şimdilerde de tam anlaşılmadığı kanaatini taşıyorum. Devletin orada askeri var. Asker güçle ve kuvvetle yapılacak şeyi yapıyor. Güçle ve kuvvetle yapılan çözümlerde mantıki çözümler, muhakemeye alakalı çözümler, asli çözümler aramak doğru değildir. Gücü elinde tutan insanların mantık güçlerini, muhakeme güçlerini kullandıkları çok azdır.

Güneydoğu'da bazı meseleler var ki, caydırıcı yanı itibarıyla bunlar, kuvvetle çözülür, halledilir. Fakat kuvvetle çözülen mesele, akılla, mantıkla, muhakemeye pekiştirilmezse, arkasından bir siyasi çözüm de getirilmezse, eğitimle alakalı problemler var, o da çözülmezse...

Bülent (Ecevit) Bey'in çok sık tekrar ettiği bir Şey var: Feodalizm. Ve Şimdilerde de yine gündemde zannediyorum o mesele. Yani yeniden bir arazi reformu. Türkiye'de bu defaatle olmuştur, arazi reformu olmuştur. Ömer Nasuhi Hoca, İstilahat-i Fıkhiye Kamusu'nda, beşinci ciltte, vakıflarla alakalı bölümde defaatle değinmiştir. Arazi, emir arazisi, devleti idare eden eyalet valileri gibi, büyük insanlar gibi, saraya mensup insanlar gibi, büyüklerin elindeki arazi de, diğerlerine işletmek için veriliyor. Sonra alınıyor, mülk olarak veriliyor. Belli bir dönemde tamamen şahıslara, eski ifadesiyle temlik ediliyor, yani bu mevzuda defaatle hukuki reformlar yapılıyor. Bu olmamış bir Şey de değil, olabilir. Her Şeyi ona bina etmek ne kadar isabetli bilemiyorum; ama Bülent Bey öteden beri hep ısrar eder o mevzuda. Şimdi böyle bir Şeyi de eskilerin ifadesiyle yine nazardan dur etmemek lazım. Bu da kulak ardı edilip göz ardı edilmemeli.

Eğitim Meselesi Çözölmeli

Diğer taraftan eğitim sorunu çözölmeli. Burada bir parantez açarak bir hususu dikkatlerinize arz etmek istiyorum. Tansu Hanım başbakanken onun müşavirlerinden bir tanesi, bilvasıta anlattı. Sayın Başbakan orada herhangi bir konuyla alakalı bir araştırma yaptırıyor. O konunun ne olduğunu bilemiyorum ben. Bölgeyle alakalı bir araştırma. Her ne ise, fakat Van civarında terörün birdenbire yavaşladığını, rölantiye geçtiğini görüyor. Ve bu meseleyi araştırınca, bana o müşavir anlattı, karşısına Şu çıkıyor: Burada kabile reislerinin, aşiret insanların, şeyhlerin, hocaların -toplum içinde bunlar DNA gibi ana unsurlardır. Programı planı bunlar yapar ve topluma bu işi tatbikata koyacak RNA'sına bunlar sunarlar- çocukları buraya alınmış, yetiştirilmişler. Oradaki Serhat Lisesi'nin müessiriyetini görüyor. Her kabile reisinin oğlu adeta, her aşiret reisinin oğlu, her hocanın oğlu, her şeyhin oğlu, bir kısım tevafuklarla, rastlantılarla, gelmiş oraya girmiş, okumuş; belli bir kültür almış. Anadolu'da yetişen insanların eğitiminden geçmiş. Ve bu birer insan orada birer oymak olmuş; birer oymak da ses olmuş, soluk olmuş. Ve terör orada rölantiye geçmiş. Bir vakıa bu. Ben zannediyorum, Güneydoğu'da ve Doğu'nun belli bir bölümünde, eğitim politikamız, bu ölçüde müessir olabilecek şekilde ele alınmadı, teminat altına alınmadı.

Bediüzzaman, Meşrutiyet yıllarında Abdöhlamid'e teklif ediyor: Medresetu'z-Zehra adıyla diyor, Van'da bir üniversite açın, Şark'taki Őekaveti, oradaki ayaklanmaları durdurmak için. Bana göre bu problemin çaresi burada bir üniversite açılmasıdır. Bu üniversitede Arapça farz, Türkçe vacip olarak

öğretilmelidir. Vacip dinde tatbiki farz olan bir hükümdür, itikadi farz değildir. Bir Türk büyüğünün Türkçe vaciptir dediğini bilmiyorum. Karamanlı Mehmet Bey Türkçe konuşulsun demiştir de, vacip tabiri yoktur. Vacip tabiri dini bir tabirdir. İnsan vacibi terk ederse günahkar olur. O gün için enteresan bir şey daha söylüyor. Kürtçe de caizdir. Caiz demek, konuşsa da olur konuşmasa da olur. Bunun manası şudur, bırakın kendi aralarında konuşsunlar.

Bunu Turgut Özal Bey 70 sene sonra telaffuz etti, fakat Türkiye'de yine tansiyon yükseldi. Demek ki 70 sene sonra dahi bu meseleyi hazmedecek insan yetişmemiş. Şimdi meseleyi basite irca etmemek lazım. Biz onların eğitimini gerektiği gibi, eskiler derpiş derler, edememişiz. Onları yetiştirememişiz, üniversitede okutamamışız. Belli ölçüde içlerine girince gördük ki, bir üniversiteye hazırlık kursu, bir okul büyük ölçüde dağa çıkacak, dağa çıkmaya namzet insanları şehrin içine çekti, onlara okuma zemini, imkanı hazırladı ve Türkiye'nin değişik yerlerinde üniversiteye girmeye yardımcı oldu. Dağa çıkanların sayısı azaldı. Devlet, üzülerken arz edeyim, hani askeriye'nin yaptığı şey oldu, onunla kaldı. Aslında bu mevzuda ciddi bir politikaları olamadı veya politikalar takip edemedi. Yakın takibe alamadı, öğretmenini koruyamadı, eğitimcisini koruyamadı, çokça okul açamadı, okulları avantajlı kılamadı, onlara bir hususiyet tanıyamadı.

Mesela özel okullardan veyahut da Anadolu liselerinden üniversiteye girerken talebelerden üniversiteye yerleştirme merkezi 2-3 puan kırıyor. Güneydoğu'daki insanlara da 3 puan verirdiniz, olur biterdi. Bunların hepsi olabilirdi. Eğitim seviyesi standardı düşük bunların. Çözüm adına eğitim şuralarında düşünülebilirdi, konuşulabilirdi ve büyük ölçüde problem çözülebilirdi. Bu da meselenin bir yanı.

Bir diğer yanı, baştan arz etmeye çalıştım, Güneydoğu'da herkesi birbirine karıştırmamak lazım. Zannediyorum, epey zamandan beri, belki 60 seneden beri, bağışlayın sapı samanı birbirine karıştırıyoruz. Biz, Güneydoğu'yu zannediyoruz ki, biri çıkacak orda, bir PKK kuracak. Ermenilerle, o eski Taşnaksiyon'la işbirliği yapacak, Türkiye'nin aleyhinde olacaklar, bütün Güneydoğu da onların arkasından gidecek. Katiyyen ve katibeten...

Halk PKK'yı İstemiyor

Bizim Güneydoğu'da halkın nabzını tutabildiğimiz zaman gördüğümüz şey şu oldu, tablo karşımıza şöyle çıktı: Yüzde 95 halk PKK'yı kesinlikle istemiyor. Onu isteyenlerin de bilmem kaçta kaç bir devlet olabilir burada diyor. Bazıları da

federasyon olsun diyorlar. Yadırganacak bir şey değil bu diyorlar. Almanya öyle idare ediliyor, Birleşik Devletler öyle idare ediliyor, diyorlar.

Yani Türkiye'deki şartlar farklı, öyle olmamış şimdiye kadar, öyle olamaz mülahazasına karşı bir şey. Evet, karşımıza çıkan tablo yüzde 95 Türk milletinin yanında, onu her şeyiyle bağrına basıyor. O bakımdan bir kısım yanlışlıklar yapılmış. Devletin orada koruyuculuğu bazen orada baskı yapıyor gibi algılanmıştır. Birileri onları tahrik etmiştir. Onların içine hiç durmadan propagandistler gelmiş, kafalarını bozmuşlardır. Onları bir kısım yanlış şeylere şartlandırmışlardır. Bütün bu psikososyolojik şeyler bir araya getirilerek, yeniden Güneydoğu meselesi masaya yatırılmalı, gözden geçirilmeli, nedir, ne değildiriyle beraber ileriye matuf alternatif çözüm yolları, çareler düşünülmelidir.

Refah'ı Kapatmazlar

Refah Partisi'ne oy veren vatandaşların bir bölümünün daha önceki hükümetlerin meydana getirdiği gayri memnunlar olduğunu hatırlatan Fethullah Gülen Hocaefendi, bu partinin gerçek oyunu yüzde 15 civarında tahmin ettiğini ifade etti.

Amerika'da Türk gazetecilerle görüşen Fethullah Gülen Hocaefendi'nin Türkiye'deki sosyal ve siyasi gelişmelere ilişkin değerlendirmelerinin bir bölümü Refah Partisi'ne ilişkindi. Hocaefendi'nin RP mülâhazalarından birini bu partinin gerçek oy yüzdesiyle ilgili tahmini oluşturuyordu. İşte Hocaefendi'nin RP değerlendirmeleri ve RP tahminleri...

Refah'ın Oyu

'Büyük ölçüde, aslında, Refah'ın aldığı oylar, bana göre, bilemiyorum, Refahlı dostlarımız rencide olabilirler, Refah'ın oyu yine yüzde 15'tir zannediyorum. Türkiye'de böyle güçlü, güven veren bir hükümet olmadığından dolayı Refah'taki oyların bir bölümü itibarıyla gayri-memnunların oylarıdır. Gayri memnunlar bir araya gelerek bir şeyi, bir partiyi öne çıkarabilirler. Fakat onlar kalıcı olmadıklarından dolayı yapmalarından daha çok yıkabilirler. Kimisi ev peşindedir, kimisi mahalle peşindedir, kimisi göç probleminin halli peşindedir, kimisi küçük bir destek peşindedir... Bütün bu telakkiler, bu anlayışlar, zannediyorum oy potansiyelinin bir bölümünü bu yöne tevcih etmiştir. Ben şimdi mağduren, mazlumen böyle itilerek, bir kenara itildiler, dolayısıyla bu millet mazlumun mağdurun yanında yerini alarak oy bakımından daha bir zenginleşmiş olarak karşımıza çıkacaklar şeklinde de düşünmüyorum.

Sizce RP'nin kapatılması Refah'ın seçmenleri açısından, Türkiye'nin genel dengeleri açısından nasıl bir sonuç doğurabilir?

Amerika'daki yetkililerden, bana intikal ettiği kadarıyla, Refah Partisi'nin kapatılacağı merkezinde düşünceleri, mülâhazaları var. Ben eskilerin ifadesiyle bila kayd-u şart o mülâhazaya katılmıyorum. Kapamayabilirler. Kapama bir iştir yani. Refah Partisi'nden kurtulmak isteyenler için kapamak bir iştir. 5 sene de bunlar seçme seçilme hakkını kaybederler. Ve Fransız Kralı'nın atına Fransızca öğretme hikayesi. Bakalım, ya kral olur, ya at olur, ya biz oluruz mülâhazasıyla hareket etmek gibi bir şey oluyor. Bunu yapmak isteyenlerin kendileri

açısından, makul olanı Refah'ı kapatmamak, mahkemeyi devam ettirmek, mahkeme devam ederken seçime girmek. Seçim sath-ı mailine girilirken Refah'ın mahkemesinin devam etmesi, Refah'a olan güveni sarsar, kapatılacak bir parti mülâhazası hasıl eder, oy verilmez ona. Daha demokratik bir yolla... Fakat o oylar Refah'a yakın partilere kayar büyük ölçüde, maksat hasıl olur. Belki böyle yapmayı tercih ederler. Böyle yapma da, toplum tarafından birilerini büyük ölçüde töhmet altına itmez. Mahkemedeydiler, karar verilmemişti, kapatılmamıştı. Ne yapalım, millet tercihini bu istikamette yaptı, diyebilirler. Zannediyorum, kendilerince böyle bir yolu daha makul bulup bunu seçebilirler.

Efendim. Mağduriyet hissinden dolayı tam tersi bir tepki de olamaz mı?

Türk toplumunu biraz biliyorum. Öyle olacağına ihtimal vermiyorum. Refah, partiler içinde teşkilatlanma bakımından, organize bakımından, üye kaydı bakımından, yüksek bir performans göstermiştir. Bunu kimse inkar edemedi. Diğer partiler zaten o kadar çalışsaydı, o kadar can siperane mücadele verselerdi, zaten Türkiye'de dengeler bu ölçüde bozulmazdı. Refah çalıştı, ama büyük ölçüde gayrimemnunların oyuyla büyüdü. Halk diğerlerinden ümidini kesti, aradığını bulamadı. Vefa umarken hükümetlerden, gözü her defasında hicranla doldu ve kaçtı. Kaçanların oyları gitti. Refah havuzunda toplandı. Ben öyle bir durumun yeniden yaşanacağına ihtimal vermiyorum.

İyimserlik sayılabilir bu, birilerine göre kötümserlik de sayılabilir. İhtimal vermiyorum. Çünkü, bir de şu var yani; Refah çizgisinde yayın yapan bir televizyon var. Seyircisi bellidir. Demek ki bilerek ve şuurlu olarak bir düşünceyi bir anlayışı iltizam etmekten daha çok belli beklentilerle onu iltizam ediyor, arkasından geliyor. Refah Partisi'nin hissiyatına, politik mülâhazalarına tercüman olan gazeteler var. Bunların bütününe toptasınız 50 bin tirajı olmaz. Bu bir şeyi gösteriyor. Görülen şey şudur: Demek ki Refah seçmenlerinde, Refah'ın oy potansiyelinden daha ziyade kitle ruh haleti müessir oluyor. Kitle psikolojisi değerlendirilerek yönlendiriliyor. Yoksa düşünce düşünce, taşına taşına herkes orada kendi hür iradesiyle bir seçim yapmıyor yani. Vakıa kitle hareketlerinde ve kitlede kendileri hareket ediyor gibidirler; ama aslında kitle psikolojisini siz de çok iyi bilirsiniz; böyle giderken döner birdenbire bu tarafa doğru giderler. Hedef bu taraftadır, bu tarafa doğru giderler. Büyük ölçüde Refah da öyle olmuştur. Refahlı dostlarımız dilerim bundan müteessir olmazlar. Ama bu bir gerçektir. İfade edilmesinde yarar var. Çünkü bir Refah gerçeğinin yanında bir Türkiye gerçeği vardır. Tercihimiz hep bu istikamettedir.

Refah'a oy veren kitlenin radikalleşmesi ya da kendini gittikçe sisteme muhalif hissetmesi gibi bir sorunla karşı karşıya Türkiye. Refah'a mensup birçok insan kendini direkt devletle ya da sistemle ya da diğer partilerle karşı karşıya bir durumda hissediyor, alternatif gibi hissediyor. Bu kitlenin radikalleşmesi Türkiye için sorun olmayacak mı?

Aslında Türkiye bu türlü sorunlara öteden beri sebebiyet verdi. Yani 27 Mayıs yaşandı. Burada da belli tavırlar ortaya kondu ve sertçe davranıldı. Milletin büyük çoğunluğu da belki sertçe davranmaya zorlandı. Belli ölçüde 12 Mart'ta da oldu. Bu hadiseleri de içinde olarak duyduk, yaşadık, hissettik. Sonra 12 Eylül oldu. Orada da yine bir kesim küstürüldü. Fakat Türk toplumu büyük çoğunluğu itibariyle esasında çok basiretli hareket etti. Yani bir kısım mağduriyetleri, mazlumiyetleri kin ve nefrete vesile kılmadı, basiretli davrandı. Hatta ben Attila İlhan'ın bir yerdeki konuşmasını dinlemiştim. Bana çok enteresan gelmişti. Tanzimat'tan bu yana demişti, Türkiye'nin meselesini veya Osmanlı Devleti'nin meselelerini, Cumhuriyet dönemi dahil, hep aydınlar karıştırmıştır, halk yığınları gelmiş onu düzeltmiştir. Halk, isterseniz buna içgüdü deyin, insiyak deyin, onda iyiyi, doğruyu, güzeli seçme gibi böyle bir bizim bilemeyeceğimiz, herhangi bir kıstasa vuramayacağımız bir kabiliyet var, bir istidat var. Bakıyorsunuz, biz her şeyi darmadağın ediyoruz, o geliyor biiznillah düzeltiyor.

Radikal Bir Tepki Olmaz

Ben burada öyle bir mazlumiyete, mağduriyete uğramış olmanın büyük bir çoğunluğu radikalizme iteceğine kani değilim. Çünkü çoğu zaten şuurluca, bilerek o meselenin içinde değil yani belli vaatlerden ötürü. Hatta sorulsa bile üzerinde durmak istemiyorum. Çünkü zaman ve tarih o mevzuda artık başka şekilde üzerinde durulmayacak ölçüde tefsirini, yorumunu ortaya koymuştur. Biz hepimiz de bir yönüyle böyle bir mülahaza karşısında bu işe evet diyebiliriz. Yani; çoğumuz evet diyebiliriz. Ne var ki, sekiz-dokuz aylık bir süre zarfında gördük ki o vaadedilen meselelerin öşrü bile -malum öşür onda bir vergidir-yapılmadı. Millet çok şey anladı. Bir nabız tutulsa anlaşılacaktır.

Ben, başkaları gibi böyle toplumumuzun provoke edilmezse, tahrik edilerek sokağa dökülmezse bu türlü olumsuz şeylere karşı çok basiretli davranacağına kaniyim. Böyle bir radikalizme girmeyeceğine kaniyim. Sağda da bu böyledir, solda da böyledir. O kesimde de bu kesimde de böyle bir marjinal kesim kendi dedikleriyle kalacak, fakat kitlelere dediklerini yaptıramayacaklardır. Tabii

bunlar da benim kehanetim sayılabilir. Ama ben toplum içinden geldim. Ve bu toplum eğer camide varsa kahvede varsa, ömrümün yarısına yakını kahvelerde sohbet ederek, camilerde vaaz ederek geçti; milletimiz ne yapar, ne yapmaz, onu çok iyi biliyorum. Tahrik edildiğinde bir kısım yanlışlıkları yapmıştır; ama hiçbir kesimin uzun süre bu büyük yanlışlıklara iştirak etmesi, katılması görülmemiştir ve bundan sonra da görülmez.

Türkiye'deki siyasi tıkanıklığın genel sebepleri nelerdir ve nasıl aşılabılır?

Vallahi o çok büyük bir destan, onu siyasilere sormak lazım. Bu Siyasi Partiler Kanunu'ndan alın da delegelerin seçimine kadar; ondan büyük ölçüde her partinin başına gelen insanın sultasını devam ettirme arzusuna kadar ve bu problemleri kanunlarla, mevzuatla Meclis'te çözebileceğimize anti demokratik yollarla çözmeden alın da işte son zamanlarda olan müdahalelere kadar pek çok faktör var ki Türkiye'de değişik çıkmazlar hasıl ediyor, açmazlar meydana getiriyor. Bunu bir televizyon kanalında arız ve amik arzettim.

İçindekiler

1. [Farklılaşma Yoksa Hayat Olmaz](#)
2. ["Aklın Nuru Bilim, Kalbin Ziyası Din"](#)
3. [Devlete İnanırım, Devletçi Değilim](#)

Farklılaşma Yoksa Hayat Olmaz

Neo Nurcu öğreti bir kimliğin veya toplumsal hafızanın yeni Anadolu burjuvazisi, yetişen 'organik' aydınlar ve demokrasi içinde üretilmesiyle bu şuurun (kimliğin) dışarıya yansıtılma yöntemleri, siyaset mi, ekonomi mi yoksa sanat mı olmalıdır?

Önce, meseleye, daha önceki sorularda olduğu gibi, bu soruda da tanım için kullanılan ifadelerin ışığında değil, kendi karakteri çerçevesinde yaklaşmak gerektiği kanaatindeyim. Çünkü bu karakterde ne bir 'neo' düşünce akımı, ne de, kelimenin ifade ettiği asıl anlam içinde bir burjuvazi sözkonusu değildir. Dolayısıyla, bu karakterin kendini ifadesinde siyaset, ekonomi, sanat gibi ayırımlara gitmek de, anlamayı zorlaştırabilecek özelliktedir.

Bugün, yukardaki sorularda ifadesine çalışılan hizmet çizgisi içinde yer alan 'himmet' sahipleri, bilinen manada bir burjuvazi değil, sadece izafi planda bazılarından biraz daha zengin, inanmış Türkiye - Anadolu - Trakya insanıdır. Şüphesiz belli temellere dayanmakla birlikte, yapabileceğini yapmaktadır. Hizmetin temelinde yatan, ferdi planda imanın kurtarılması ve bilhassa Allah'ın rızasını kazanma yoluyla Ahiret saadatinin ve dünya saadeti de büyük ölçüde burada yattığı için, gerçek saadetin emniyete alınmasıdır.

Bu emniyete alma, eğitimi, dolayısıyla zihni ve kalbi aydınlanmayı, insanlar arası münasebetlerde ise adalet, şefkat, merhamet ve hatta bunların da ötesinde başkalarını kendimize tercih, yaşatmak için yaşama sevdasından vazgeçme, lezzeti başkalarının lezzetinde bulma manasında diğergamlığı getirmekte. Şüphesiz bu münasebetlerin tesisi ve hizmetin idamesinde ekonominin sadece araç olarak bir yeri olduğu gibi, insanın her yanıla kendisini adeta kendiliğinden ifadesi manasında sanatın da yeri olacaktır. Bunları ayrı ayrı ele almak çok doğru olmasa gerektir.

Bu çerçevede ferde yapılan hizmet aynı zamanda ülke ve millet hizmeti, ülkeye ve millete yapılan hizmet de ferde yapılan hizmet olmaktadır. Nasıl bütün bedenin beslenmesi tek tek hücrelerin beslenmesiyle aynı anda ve aynı paralelde oluyorsa, nasıl hücreler beslenmekle beden de besleniyorsa, bu hizmeti bu çerçevede ele almak lazımdır. Tabii bunları derken, dar manada bir dini hizmet veya dar manada dine dayalı bir hizmeti kastetmiyorum. Bir hücre veya bedenin beslenmesinde nelere ihtiyaç duyuluyorsa, ferdin ve milletin

beslenme ve bekasında da gerekli her şeyin kendi ölçüsünde ifade ettiği bir değer ve önemi, ona göre de hizmet içinde yeri vardır.

Okullarımızda yetişen öğrencilerinizin 'girintili - çıkıntılı' düşünmekten hoşlanmadıkları, sanat ve edebiyata ilgisiz oldukları ve formülle düşünmeye alışık bulundukları ve yaratıcılıktan uzak oldukları yönündeki yapıcı eleştirileri nasıl karşılıyorsunuz?

Öğrencilerle doğrudan temasım olmadığı için, böyle bir soruya evet veya hayır şeklinde cevap vermem zor olacaktır. Fakat, şu kadarını söyleyebilirim ki, okullarda tek yönlü formalist ve belli kalıplara dayalı bir eğitimden çok, düşünmeye, araştırmaya yönelik bir eğitimin verildiğini zannediyorum.

Eğitimi hiçbir zaman öğrenciye üniforma giydirmek şeklinde algılamadığımızı, tam tersine, ferdi farklılıkların önemine her zaman önem verildiğini, hatta bu farklılıkların teşvik edildiğini belirtmek isterim. Şu kadar ki, hiçbir zaman okulların değil, günümüzün şartlarının belirlediği şekilde, bugünkü öğrenci daha çok fen derslerine ilgi duymakta, o tarafa yönelmekte ve dolayısıyla bir dereceye kadar ferdi farklılıklarını sanat ve edebiyat yoluyla tam olarak ortaya koyma imkanı ve fırsatını yetirince bulamamaktadır.

Bunun da sebebi, okullar ve uyguladıkları eğitim değil, günün dikte ettiği şartlardır. Bununla birlikte, kendileriyle temas kurulduğunda, zannederim öğrenciler içinde düşünce, zevk, sanat ve edebiyat alanlarında da çok renklerin, çok televvünlerin ve tonların olduğu görülecektir.

Günümüz siyasi düşüncelerinin odağındaki temel soru şu: Hem ekonomik faktörlerin öncülüğünde gelişen globalleşmenin (AB, NAFTA, ASEAN, vb) hem de yerel dini - milliyetçi akımların 20. yüzyılın ürünü olan ulus - devleti üstten ve alttan saldırı altında tuttukları bu ortamda, yeni bir 'siyasi' örgütlenme anlayışına ihtiyaç var mıdır? Sizce, ulus - devlet yerine nasıl bir yapı düşünülebilir?

Şahsen, milli devletlerin tamamıyla ortadan kalkacağını sanmıyorum. Bununla birlikte, medeni bir varlık olarak insan hemcinsleriyle bir arada yaşama mecburiyeti hisseder ve en azından ürünlerinin mübadelesi, karşılıklı yardımlaşma ve başkalarına muhtaç olma açısından, 'Komşu komşunun külüne muhtaçtır' atasözümüzde ifadesini bulduğu üzere, komşuluk münasebetlerine ihtiyaç duyar.

Bugün bu münasebetler bütün dünyayı içine almış bulunmaktadır. Yani, artık

dünyanın batısındaki ve doğusundaki insanlar birbirine adeta kapı - komşusu konumundadır ve bu yakınlaşma artarak devam edecektir. Sözüünü ettiğiniz kuruluşlar, daha çok bu yakınlaşmanın ve karşılıklı ihtiyacın, ayrıca en azından belli ölçülerde büyük güçler karşısında eriyip gitmeden milli varlığı sürdürme gayesinin ürünü olarak ortaya çıkmışlardır.

En fazla, bir milletler konfederasyonundan bahsedebileceğimiz bir zaman gelir mi gelmez mi tartışılabilir ama, herhalde yine de milletler ve milli devletler belli ölçülerde varlıklarını sürdüreceklerdir. Bu çerçevede insanları ve milletleri bir arada olmaya mecbur ve mahkum edecek ortak paydalar artacak, fakat, farklılıkları bütün bütün ortadan kaldırmaya yetmeyecektir.

Kaldı ki, farklılaşmanın olmadığı yerde hayat da olmaz. Bu çerçevede siyasi yapılanma, içte daha çok demokrat, daha özgürlükçü, daha gevşek, yani daha az bürokratik, ferdi haklara ve ferdi teşebbüse daha çok saygılı, bununla birlikte kendi DNA'sındaki farklılıkları kısmen koruyucu, milletlerarası münasebetlerde ise daha esnek, hemen her ülkeyle münasebete açık, inisiyatif almaya her zaman hazır, fakat kendi içinde kavgasız ve çatışmasız özellikte olmayı gerektirebilir.

Güç Peşinde Olmadım

'Eğitim - Şuur - Aksiyon - Güç' Olarak Tanımlanan Yeni Nurcu Öğretinin Bölgesel Bir 'İmparatorluk' olarak tanımlanması veya 'neo - Osmanlıcılığın' oluşumu olarak görülmesi sağlıklı bir bakış açısı mı? Yoksa Bediüzzaman'ın 'iman, hayat ve şariat' hedefinin ikinci aşaması mı?

Daha başka bazılarının da iddia ettiği gibi, hiçbir zaman güç peşinde olmadım ve 'eğitim - şuur - aksiyon - güç' veya 'iman - hayat - şariat' şeklinde birkaç basamaklı bir çizgiden de söz edilemez. Bir defa, eğitim ve aksiyon olduğu gibi, şuur da bütün insan faaliyetlerinin tabii bir unsurudur. İnsani olmaktan kaynaklanan ruhudur.

Bediüzzaman'ın 'iman - hayat - şariat' şeklindeki sözleri de yanlış tefsir edilmektedir.

Bunu, onun düşünce yapısının bütünlüğü içinde değerlendirmek gerekir. O, bir başka yerde, 'İman, taklide dayalı olarak yalnızca 'inandım' demekten ibaret değildir. Bir ağacın çekirdeğinden meyvelerine kadar ve güneşin eldeki aynada görülen aksinden, deniz yüzündeki aksine ve ta bizzat kendisine kadar temsil ve tecelli mertebeleri olduğu gibi, iman da o derece çok hakikatleri, Allah'ın binbir ismi ve diğer iman esaslarının kainatla bağlantılı hakikatlarıyla alakalı o

kadar çok hakikatı vardır ki, bütün ilimlerin ve marifetlerin ve insani kemalatın en büyüğü imandır ve araştırmaya, bürhana dayalı imandan gelen Allah bilgisi, 'Allah hakkında duyulup, yaşanan, tecrübe edilen vicdan kültürü'dür' şeklindeki ifadeleriyle, İslam'ın tamamını adeta imanın tahsili olarak görüyor, hatta İslam - iman anlayışını ortaya koyuyor.

Yine bir başka yerde, 'Katiyyen bil ki, yaratılışın en yüksek gayesi ve fitratın en yüce neticesi, Allah'a imandır. Ve, insaniyetin en yüce mertebesi ve beşeriyetin en büyük makamı, Allah'a iman içindeki marifetullah - Allah'ı vicdanda duyma ve O'nunla ilgili olarak bir 'vicdan kültürü' edinmedir. Cin ve insanın en parlak saadeti ve en tatlı nimeti, o marifetullah içindeki muhabbetullah - Allah aşkı - dır. Ve, beşer ruhu için en halis sürur ve insan kalbi için en safi sevinç, o muhabetullah içindeki ruhani lezzettir' diyerek, her şeyi adeta imanda düğümlüyor.

Bu takdirde, onun 'iman - hayat - şeriat' şeklindeki ifadelerini, merhalelerden çok, fertlerle başlayan iman hizmetinin herkese götürülmesi ve imanın hayatı yönlendiren bir ışık olması gerektiği şeklinde anlamak daha doğru olacaktır. O, bunun dışındaki hedefleri, 'Allah'ın vazifesi'ne veya 'şe'n - i Rububiyet'e karışmak olarak değerlendirir ve fakirin de yıllardır söylediği hep bu olmuştur.

Onun 'şeriat'tan kasdettiği de, bugün bazılarının iddia ettiği gibi, teokratik bir devlet özlemi değildir. Çünkü, 'İslam'ın yüzde 95'i iman, ibadet ve ahlaka mütealliktir, ancak yüzde 5'i idareye bakar, onu da idarecilerimiz düşünsün' diyen de odur ve bu sözü tek parti döneminde söylemiştir.

O, 'şeriat'ı dinle aynı manada, İslam'ın itikad, ibadet ve ahlakla alakalı yanlarını ifade için kullanmıştır. Ayrıca, mesela, yatarken Peygamber Efendimizin okuduğu duaları okuma gibi, davranışlarımızda Peygamberimizi örnek almanın her günkü basit hareketlerimizi bile ibadete dönüştüreceğini söyleyerek, günlük hayatımızı da sünnet yoluyla imanın, İslam'ın çizgisinde sürdürmeyi de şeriat kavramıyla ifade etmektedir.

Başka türlü değerlendirme ve hele hele yapılan hizmetleri güç elde etmeye vasıta olarak görme, menfaati, iktidar olmayı ve maddeyi hayatın merkezine yerleştiren modern anlayışları mutlak hakem yapma demek olur ki, büyük bir yanlış ve çok büyük bir yanılgıdır.

"Aklın Nuru Bilim, Kalbin Ziyası Din"

Bu hizmetin temel dinamiklerini ve hangi çerçevede cereyan etmesi gerektiğini, yine Bediüzzaman çok güzel tespit etmiştir. O, bir yerde, 'Bizim düşmanımız cehalet, fakirlik ve iftiraktır. Bu üç düşmana karşı ilim, sa'y - servet ve ittihad silahlarıyla mücadele edeceğiz' der.

Bir başka yerde, 'çeşit çeşit istibdad, ahlaksızlık; iç ve dış durumumuzda, işlerimizde ve içtimai hayatımızda karışıklık, düzensizlik ve hareketsizliğe sebebiyet veren ye's ve İslam ile fenler - tabii ilimler arasında var olduğu zannedilen çelişki İslamiyet'in zamanımızda küsüfuna sebep olmuştur' açıklamasında bulunur.

'Gelecek bir saadet sarayı olacaktır ve bu sarayın tahtı gerçeklerden ve maariften, ilim ve eğitimden oluşacaktır' diyerek, çareyi ortaya koyar. Eğitimden ne anladığını, 'Aklın nuru fünün - u medeniyedir. Kalbin ziyası ulum - u diniyedir. İkisinin birleşmesiyle hakikat ortaya çıkar ve talebenin himmeti kanatlanır. Birinin - fenlerin - yokluğundan taassup ve taklit, diğerinin yokluğundan inkar ve şüphe doğar' sözüyle ifade eder.

Kısaca, dertlerimizin çaresi, Batı'da olduğu gibi, sadece zihni veya akli değil. Şark'ta olduğu gibi, sadece kalbi - ruhi de değil... Hem akli - zihni, hem de ruhi - kalbi aydınlanmaya dayalı eğitimde, işbölümüne dayalı çalışmada ve ayrılıklar yerine, birliktedir.

Ayrıca o, 'medenilere galebe ikna iledir' der. Çağımız, medeniyet, ilim ve bürhan çağıdır. Bu çağda, ikna, ilim ve müsbet hareket hükmeder. Bilhassa haberleşme ve ulaşım vasıtalarının alabildiğine gelişmesinin neticesinde dünya bir köy halini almış bulunmaktadır. Böyle bir dünyada düşmanlıklara ve çatışmalara yer olmamalı, insanlar insan olma ve aynı dünyayı, aynı hava ve atmosferi paylaşma gibi asgari müştereklerde birleşerek ve bu asgari müştereklerini artırarak barış içinde bir arada yaşamının yollarını bulmalı, bunun için de bir hoşgörü ve diyalog ortamı meydana gelmelidir. Çatışma, savaş, kirlenme ve acımasız rekabetten yorgun yaşlı dünyamızın - eğer ömrü tamamlanmamışsa - bu çizgiye geleceğine inanç ve ümidim tamdır.

Fethullah Gülen Hocaefendi öncülüğündeki hareket bir 'kimlik' hareketi mi? Amaçlanan kimliğin ('Türkiye Müslümanlığı') ana unsurları neler? Bu kimliğin

işlenmesini amaçlayan eğitim seferberliğiniz hedefine uygun mu?

'Neo - Nurcu öğreti' veya 'hareket' gibi ifadeler, yine her şeyi sadece kendi ölçülerinde bir kalıp içinde değerlendirmeye dayalı modern sosyolojik tanımlamalar olmaktadır. Bunların mutlak yanlış olduğunu iddia etmemekle birlikte, meseleyi tam ifade edemeyecek ve zihinlerde başka çağrışımlar yapması, dolayısıyla yanlış anlama ve tanımlara kapı açması pekala mümkün ve muhtemel tanımlamalar olduğunu da belirtmem gerekiyor.

Yapmaya çalıştığımız, Türkiye Müslümanlığı şeklinde bir kimlik arayışı da değildir. Sadece, bugünkü şartlarda, Allah'ın rızasını kazanma istikametinde, tabii ki önce kendi milletimize ve sonra bütün insanlığa hizmet götürme hedefi güden bir çalışma içinde olduğumuz söylenebilir. Söz konusu olan, bir hareket, bir örgüt çalışması değil, aynı hizmet çizgisini benimsemiş insanların gönüllü katıldığı bir 'rıza pazarı', dokusu son derece gevşek ve fertlerin iradelerini serbestçe kullanmalarına dayalı bir aradalıktır.

İslam'ın mesajı evrensel olduğu gibi, dili de evrenseldir. Bilhassa 19'uncu asırdaki bütün anlayış ve felsefeler düz çizgili bir ilerleme ve mutlak değişim esnasına dayalı olduğu ve bu anlayış büyük ölçüde hala hakim bulunduğu için İslamı değerlendirmede de aynı hatalara düşülmektedir. Halbuki, her Peygamberin ve dolayısıyla Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV)'in getirdiği dinin de ana mesajı, yani iman, ibadet ve ahlak esasları ayrıdır.

Bunlar, hiçbir zaman değişmeyen evrensel doğrular ve ölçülerdir, dolayısıyla bütün bu değişmez ölçüler çerçevesinde olmalıdır. İşte, bu temel prensip ve ölçülere dayalı olarak, hiç şüphesiz milletimizin kendine has dinamik, örf ve karakterini de nazara alarak, günümüz şartlarında nasıl bir hizmet yapılabilir anlayışı, takip etmeye çalıştığımız çizginin ana vasfını oluşturmaktadır.

Belli kelime ve akım isimlerine dayalı değerlendirme ve adlandırmalar birer ayırım ifade ettiği ve dolayısıyla 'biz ve onlar veya başkaları' şeklinde farklılaşmalara sebep olacak şekilde duvarlar ve perdeler inşasına yol açtığı gibi, içinde bulunduğumuz hizmet ve faaliyet çizgisini de yanlış tanımlara sebep olmaktadır.

Öze dönmek (Sızıntı, 1985) düşüncesini biraz açar mısınız? Öz olarak tanımlanan noktada İslam, Osmanlılık ve Türklük mü var? Türklükle Müslümanlık arasındaki bağ nasıl olmalı?

Öze dönmek, Sızıntı'da bu adı taşıyan yazının yanı sıra, ondan önce

yayınlanmış 'Yabancılaşma' yazısında da ifade edilmeye çalışıldığı üzere, bir 'Osmanlılık, Türklük ve Müslümanlık'tan ziyade, içinde yaşadığımız çağda ve gelecek çağlarda hayatîyetini ve devletler - milletler dengesindeki yerini muhafaza edebilecek bir millet olmanın dinamiklerini ifade etmektedir.

Bugün bir küreselleşmeden tabii olarak bahsediyorsak da, bu milletlerin her bakımdan aralarındaki farklılıkları atarak aynı inanç, aynı düşünce, aynı örf ve aynı anlayış etrafında birleşecekleri manasına değildir. Belki tam tersine, fertlerin bile kendi konum ve düşüncelerini, inançlarını koruyarak, bütün milletlerin ortak paydalarda, fakat kavga değil, barış içinde bir arada yaşamak üzere birleşmelerini öngören bir anlayıştır.

Küreselleşme sürecinde fertler gibi, milletler de yok olmayacaktır. Çünkü, fertler arasındaki mizaç, mezaç, karakter farklılıklarını ortadan kaldırmak mümkün olmadığı gibi, dünya üzerindeki anlayışları, dünya görüşlerini, düşünce ve hayat şekillerini bile icra etmek de asla mümkün değildir. İşte bu noktada, herkesin ve her ferdin varlığını koruması, başkalarıyla iradi ve tabii olarak paylaştığı ortak noktaların yanı sıra, kendi olarak kalmasını da gerektirmektedir.

Cemil Meriç, 'Medeniyetlerin birbirine istihale edemeyeceği, Danilevsky'den beri bir kazıye - i muhkemedir' der. Medeniyetlerin temelinde kültür yatıyor, kültür de belli bir inanç, dünya görüşü, hayat anlayışı, hatta dil ve tarihi birikim ve dinamiklerden oluşuyor. O kadar ki, bunda coğrafyanın, iklimin, tabiatın ve bir dereceye kadar ırki farklılıkların bile tesiri oluyorsa, bu takdirde bir milli özden bahsetmek her zaman mümkündür.

Buna karşılık, bir iki asırdır bu gerçeğe zıt olarak, suni ve taklide dayalı bir başkası olma yarışına girdiğimiz ve bunun neticesinde, adeta hiçbir şey olmadığımız da bir vakıadır. Bugün ülkemizde yaşanan çatışmanın ve halk - aydın farklılaşmasının temelinde de, esasen bu 'bir şey olamama', 'kekliğin yürüyüşünü taklit edelim derken, kendi yürüyüşümüzü unutma' garabeti yatmaktadır.

Kısaca, değişmeyen kültür ve millet dokumuzun üzerinde, çağın ve şartların gerektirdiği değişen unsurların inşasıyla, bir başka şekilde ifade edecek olursak, doku uyuşmazlığı sebebiyle ölüme mani olamayacak bir 'organ transplantasyonu' yoluyla değil, kendi DNA'sına sahip temel hücrelerimiz üzerine yeni, 'çağdaş' beslenme kaynaklarından gelecek hücreler inşasıyla oluşacak bünyemizdeki ana unsur, yani ana hücreler bizim özümüzü teşkil

etmektedir.

Tarikat Değil Hakikat

Bu söylemle Nakşilik ve Bediüzzaman arasındaki düşünsel bağı nasıl tarif edersiniz? Yoksa, kendinizi günün koşulları içinde 'yeni ve farklı' bir söylemin sesi olarak mı anlıyorsunuz? Örneğin, Şerif Mardin, Bediüzzaman'ı Nakşi düşüncenin devamı olarak ele alıyor. Siz bu düşüncüyü paylaşırsanız, kendinizi Nakşiliğin bir başka versiyonu olarak görebilir misiniz?

Nakşiliğin de, Bediüzzaman'ın düşüncelerinin de temel kaynağı İslam olduğu için, aralarında şüphesiz paralellikler bulmak mümkün olmakla birlikte, meslek ve meşrebi itibarıyla Bediüzzaman, Nakşi olmadığı gibi, onun hizmet çizgisinin de Nakşilikle doğrudan bir alakası yoktur. Bilindiği gibi Nakşilik, bilhassa Türkler arasında daha çok yayılmış Sünni bir tarikattır.

Tarikatların Osmanlı toplumunda kaynaştırıcı, birleştirici bir fonksiyonu, hatta Osmanlı iktisadi hayatında belli tesirleri olmuşsa da, esasen tarikatın bir insanın yetişmesinde en önemli unsurlarından biri olan nefis terbiyesini esas alması hasebiyle, bu tesirin tabi ve normal olduğu kabul edilmelidir.

Fakat, Bediüzzaman tarikatlar karşısındaki tavrını açıkça belirtmiştir. Tarikatlarda nefis terbiyesinin esas olmasına mukabil, 'Gelecekte akıl ve ilim hükmedecektir. Dolayısıyla, bütün meselelerini akla ve ilme tasdik ettiren Kur'an hükmedecektir' diyen ve öncelikle pozitivist ve materyalist anlayışa dayalı eğitimden, Batı'da büyük ölçüde dine karşı gelişen fen ve felsefeden kaynaklanan inkar karşısında iman esaslarını müdafaaya birinci derecede önem veren, dolayısıyla her şeyden önce zihindeki şüpheleri silerek, aklın aydınlanmasına çalışan Bediüzzaman'ı tarikatla bir arada değerlendirmek doğru bir hareket olmasa gerektir.

İkinci olarak, şüphesiz Bediüzzaman'ın çizgisinde terbiyesi ve ruhi - manevi tekamülün de önemli bir yeri vardır. Fakat burada bile Bediüzzaman tarikatlardan, bilhassa Nakşilikten ayrılır. Bir yerde, 'Nakşibendi yolunda dört şeyi terketmek esastır; dünyayı terk, ukbayı terk, benliği terk ve terk düşüncesini terk. Benim, insanın aczini itirafına dayalı yolumda ise, dört şey lazımdır. İnsanın Allah karşısında mutlak yoksunluk ve yoksulluğunun, mutlak aczının idraki. O'nun servet ve kudretine dayanarak şevkle hizmet edip, bütün muvaffakiyetleri O'ndan bilerek tam bir şükür içinde olması, ayrıca tefekkür,' der.

Kaldı ki, 'Zamanımız tarikat değil, doğrudan hakikatı bulma zamanıdır' diyen de odur. Aynı şekilde, tarikatlarda mürşidler silsilesi, bir mürşidin ölmeden önce bir başkasına 'hilafet' vermesi esastır, fakat Bediüzzaman'ın çizgisinde böyle bir şey yoktur. Sonra, Bediüzzaman'ın hayat, İslami anlayış ve hizmet yolunun sosyolojik bir tetkiki bile, onunla Nakşiliğin içtimai hizmet çizgisi arasında dahi, birbirinin devamı sayılabilecek paralellikler bulmanın ne kadar zor olduğunu ortaya koyacaktır.

Devlete İnanırım, Devletçi Değilim

Benim 'Dadaş ruhu' olarak tanımladığım 'sınır İslamı'na özgü, devlet eksenli İslam anlayışının sizin ve Mehmed Kırkıncı Hoca'nın öncülüğünde günümüze taşındığı düşüncesi doğru mu? 'Devlet ve millet bütünleşmeli' diyorsunuz (Hürriyet, 25 Ocak 1995). Bütünleştirici köprü İslam mı?

'Dadaş ruhu'ndan kasdınız, bilhassa tarihten ve tarihi dinamiklerden güç alan milliyetçilik temeline dayanan ve kahramanlık öykü ve duygularıyla beslenmiş bir İslam anlayışı ise, bu ruh, yalnızca Dadaşlar'da değil, şu veya bu ölçekte milletimizin tamamında vardır dersek, herhalde yanlış bir tesbitte bulunmuş olmayız. Gerçekten de, Selçuklular'ın ve bilhassa Osmanlılar'ın kendi milli karakterleri veya Orta Asya Türk idare gelenekleriyle birleştirdikleri ve bir devlet dini haline getirdikleri İslam anlayışı, malumunuz olduğu üzere, milletimizin en azından önemli bir kesiminde 'şanlı tarih' örgüsünün en önemli atkılarından birini oluşturmaktadır.

Bir şairimiz, 'Aziz-i vakt idik, a'da zelil etti bizi' der. İzzet ve ihtişam asırlarından sonra zillet, veya Cemil Meriç'in ifadesiyle, 'bozgun akşamları'na duçar oluşumuz, tabii olarak kendisini en fazla serhat illerinde hissettirmiştir. Fakat, nispeten bir serhat şehri olarak da bakabileceğimiz Dadaşlar diyarının havasını teneffüs etmenin bilhassa yetişme dönemlerinde yaptığı tesiri inkar etmemekle birlikte, bunun gerek fakir, gerekse Mehmet Kırkıncı Hocaefendi tarafından İslam'a yamanmış katı bir devletçilik ve devlet eksenli İslam şeklinde günümüze taşındığı sonucuna varmak, biraz, tabii bilimler gibi, sadece zahiri gözlemlere dayalı, kısmen subjektif ve modern 'sosyolojik' bir tespit olmaktan öte fazla bir mana ifade etmediğini arz etmek isterim. İslam'ın temelinde, yeryüzünde fitne ve fesadın olmaması, insanın hür iradesiyle, fakat ilahi düsturlar çerçevesinde tasarrufuna bırakılmış olan yeryüzünün, tam bir nizam, denge ve ahengin hüküm sürdüğü kainatın diğer yöreleriyle aynı nizam ve ahenk içinde bütünleştirilmesi hedefi yatar.

Şu halde İslam, her zaman güvenlik, esenlik, sulh, barış ve dolayısıyla istikrardan yanadır. Bunun sağlanması, en azından devamında devlet örgütünün ne kadar önemli olduğu inkar edilemez. Ama, bu devlet örgütünün katı bir bürokratik yapıda olması, modern tabirlerle 'faşit' veya 'komünist' devlet örgütlenmelerindeki gibi, bir yumruk veya bir duvar manzarası arz etmesi, tabii

ki çok farklı şeydir. Böyle bir devlet veya devletçilikle alakam olmadığını da belirtmem gerekiyor.

Kendinizi Bediüzzaman'ın öğrencisi (talebesi) olarak mı, yoksa Bediüzzaman'dan etkilenen bir alim aydın olarak mı görüyorsunuz?

Bir tevazu gösterisi olarak değil, fakat kalbimin ve ruhumun bir sesi olarak ifade etmem gerekirse, kendimi, bazılarının mutlaka insanları bir yere koymak için yaptıkları sınıflama çerçevesi içinde ne bir 'aydın alim' olarak gördüm, ne de daha başka bir ad, ünvan veya fonksiyonun sahibi olarak telakki ettim.

Esasen bu türden değerlendirmeler, insanı her şeyden önce kalbi, ruhu, duyguları ve daha iç fakülteleriyle sarıp sarmalayan ve bir tatma, yaşama, tecrübe etme meselesi olan İslam'ı, dini, ana özelliği gereği daha çok görüntüleriyle ele alan ve ilahi bir vahiy olmaktan çok, insan ürünü bir sistem olarak gören modern sosyolojik kalıplara dayanmaktadır. Evet, kendimi herhangi bir ad, ünvan ve fonksiyonun insanı olarak görmediğim gibi, Bediüzzaman'a talebe olabilmeyi, o şerefi elde edebilmeyi cana minnet bildiğimi de arz etmek isterim. Bediüzzaman, benim değerlendirip kabul etmem bir mana ifade edecekse, çağın en büyük müttetikiri, İslam'ın ve insanlığın dertleriyle muzdarip çilekeş bir aksiyon insanı, hayatını gayesine adanmış bir ilim, mana, iffet, istigna ve hizmet kahramanıdır.

Fikirleri, hizmet metodu, yaşayışı, hemen herkes gibi, beni de derinden etkilemiştir. Bu etkilenme içinde, dinime ve milletime yararlı bir şeyler ortaya koyabilme niyet ve gayreti dışında bir sermayemin olduğunu söyleyemem. Eğer zat-ı aliniz veya daha başkaları bunu Bediüzzaman'a talebe olmak gibi çok yüksek bir paye ile ifade ederseniz, bunu sadece bir 'hüsn-ü zan'nın verdiği en büyük bir makam olarak kabul ederim.

İçindekiler

1. [İnanan Batı'ya Karşı Olmaz](#)
2. [Türkiye'de Din Özgür](#)
3. [Refah Oyları % 15'in Altında](#)

İnanan Batı'ya Karşı Olmaz

Son iki yüzyılda Türkiye'de taklitçilik yüzünden kendimizi bulamadığımızı savunmuştunuz. Batıcılık ve onun bir temsilcisi olarak Kemalizm, Türkiye'nin yeni gerçekliğini ne kadar anlayabiliyor?

Atatürk dini karşısına almış bir insan değildi. Bu talihsizce bir yorumdur. Atatürk, Şemsettin Günaltay'ı hiç yanından ayırmamış bir insan. Bu, önemli bir ilahiyatçı, önemli hocalardan. Seyit Beyler var o dönemde, önemli ulemeden zatlar, bunlar hadis ilmine vakıf insanlar. Aksekili gibi kimseler bu dönemde yaşıyorlar. Uzun zaman Diyanet İşleri Reisliği yapıyor. Rıfat Börekçi var. Atatürk bunlarla sürekli uyum içinde olabiliyor. Marksist ve Leninistler'in böyle birdenbire Atatürkçü kesilmeleri ve adeta o da dinsizmiş, Ateistmiş gibi, onun namına dine ve diyanete hücum etmeleri, bence onu istismar ediyorlar.

Cumhuriyeti kuranlar ağır şartlar altında kurmuşlar. Dış, ne istiyordu, bilemiyoruz biz onları. Oturup bugün uluorta konuşmak kolay. Hangi şartlar altında, kimlere neler diyerek, hangi sözler verilerek o istiklal koparıldı onu bilemiyorum. Acaba böyle rahatlıkla 'Adalar gitsin' diyebildik mi o zaman yani, Süleymaniye gitsin, Kerkük gitsin?

Bana hukukçu bir zat, 'Ben İnönü savaşlarında İsmet Paşa'nın yaverliğini yaptım' demişti. 'Çadırdan içeriye girdim. Seccadesinde oturuyor ve şöyle dua ediyordu: Allahım, esvaba riayet ettik. Buraya kadar iş bize düşüyordu. bundan öte bu milleti muvaffak kılmak sana düşüyor.'

Şimdi Türkiye'de Batıcı görünenler acaba hakikaten Kemalist mi? Ben çok rahat değilim bu mevzuda. Batı'nın eğer ilmi alınacaksa, Mehmet Akif'indir bu yaklaşım, onun ilmini alırız, sanatını... Onlar bile ki, maneviyat cephesinin kahramanlarıdır, o Meclis'e ilk girenler, Batı'ya karşı kapalı değillerdi. Bediüzzaman gibi birisi diyor ki: 'Cehalete karşı savaş' diyor 100 sene evvel, 'Tefrikaya karşı savaş' diyor.

Bu insanların Batı'ya karşı olmaları düşünülemez. Bu manada Batı'dan alınacak şeyler çok iyi ayıklanarak alınmalı. Bizi alıp ileriye götürecek, çağımızla hesaplaşabileceğimiz seviyeye yükseltecek şeyler çok iyi alınmalı. Ayıklanacak şeyler de ayıklanmalı. Kuru taklitçilik yapılmamalı.

Batı'yı bugün Batı yapan eşya ve hadiseleri hallaç etmesi onun, varlığın

altından vurup üstünden çıkması, kainatı yorumlaması, Allah'ın kudret ve iradesinden gelen 'şariat-ı fitri' diyeceğimiz Kainat Kitabı, fiziğin, kimyanın, matematiğin, astrofiziğin kaynağı sayılacak bu besteyi, senfonizmayla seslendirme meselesi, Müslümanların da bir meselesidir bence. Biz bunu yapamamışsak büyük kusur etmişiz. Bunu yapmak milletimize karşı büyük bir vefa borcudur.

Bu manada, inanmış bir insanın Batı karşısında, Batı'yla entegrasyon karşısında, Amerika ile entegrasyon karşısında olması düşünülemez.

Milliyet'te Dr. Hakan Yavuz, sizi Said Nursi'nin 'düşünen, sorgulayan, eleştirel birey özlemini' terk ederek, kendinize ve devlete itaat eden, kutsayan, milliyetçi, 'girintili çıkıntılı' düşünemeyen bir arı kovanı üretmekle eleştirdi. Bunu nasıl karşılıyorsunuz?

Herkes kendine göre milliyetçidir yani. Milletini sevmek başka... Milliyetçilik deyince biz, Turancılık, ırkçılık gibi anlarız, uzağız biz ondan. Bugün Misak-ı Milli sınırları ile belirlenmiş, Allah başka yollarla bir araya getirirse şayet, başkalarını da kucaklayabilecek bir anlayışımız var.

Bediüzzaman eserler yazdığı dönemde, kafatasçılığa, kana, damara dayanan aşırı ırkçılığın, Almanya'da Nazizm'in yaşandığı dönemdir. Bence o başkadır, insanın kendi milletini sevmesi ayrı meseledir. 'Dinin yerine konmuş milliyetçilik' şeklinde görmek o meseleyi, çok ciddi bir yanılığdır. Ben şahsen (Hakan Yavuz'un) onu düzelteceğini tahmin ederim.

İkinci mesele, devletçilik başkadır, devletin karşısında olmak başkadır. Hep şunu söylemişimdir. Hükümetlerin aleyhinde olurken, neşteri biraz sertçe vurabiliriz ve devleti temelden sarsabiliriz. Devletin yıkılması, devletin sarsıntıya maruz kalması millet için felaket olur. Böyle bir yaklaşımı 'devletçilik' şeklinde ele alıyorlarsa, yine yanıılıyorlar. Ben hür düşüncenin, hür teşebbüsün, ferdi kazancın belli bir ölçüde liberalizmin yanında. Bir ölçüde, halihazırdaki ifratkar tavırlarını tenkit edebilirim.

Ben Asya'daki okulları ne gittim, ne gördüm. Oturup, temelde bu meselenin yapılması gerektiği hususunu konuştuk. Bana düşen şey sadece, eğer arkadaşlarım saygılarının esiri olarak bana bazı şeyler sordularsa, doğru bildiğim şeyleri söyledim ben. Bunda da şahsen ben bir mahzur görmüyorum. Hatta diyorum, keşke milletin başındakiler kendilerini dinletmeye milleti zorlamasalar da, millet onları dinlemeye fayda olduğuna inanarak, kendini mecbur hissederek onları dinlese. Ben de böyle bir dinlemeye karşı çıkamam,

yani... Arkadaşlara güvenim sonsuz. Hem de ben kim oluyorum.. Hepimiz faniyiz. Bir gün çekilip gideceğiz. Böyle baki hakikatler bazı şahıslara mal edilemez. Bu açıdan Hakan Yavuz Bey, bu hususu da çok kavrayamamış. Aslında değişik bölgelerde çalışan kolektif bir şuur var. Bunu tespit edememiş.

Türkiye'de Din Özgür

Son dönemde, İslami hayat tarzı ve dinsel özgürlükler üzerindeki baskı arttı mı?

Türkiye'de bana göre İslam hak ve özgürlükleri, hür düşünce, hür teşebbüs dünyada çok ender yerlerde varolan düzeydedir. Türkiye İran'dan çok müsaittir, çok yumuşaktır, hatta Suudi Arabistan'dan daha hürdür, dinsel duyguları açığa vurma, yaşama açısından. Güney Irak'tan, Libya'dan, Fas'tan, Tunus'tan, Cezayir'den daha hürdür. Bu hürriyetin kadri bilinmeli.

Daha fazla demokrasi istiyorsak, onu da demokratik yollarla istemeli. Türkiye'de hangi çizgide, hangi renkte, hangi dinde, hangi mezhepte olursa olsun herkesin bila kaydı şart üzerinde ittifak edecekleri bir mesele varsa, o da biraz daha demokrasi lazım.

Türkiye'de dini hayatı yaşama, düşünme adına bir kısıtlama yoktur aslında. Herkes şahsi ibadetini yapar, bir yönüyle ailevi çerçeve içinde Müslümanlığı yaşamasına kimse müdahale etmez.

Bazıları Müslümanlığın o yanını yaşarken ifrat etmişlerdir. Temel meseleler diyeceğimiz şeylerin yerine koyar gibi yapmışlardır, tali meseleleri. Buna karşılık bazıları da biraz rejim adına, siyasi ideoloji adına fazlaca hassas hale getirmişlerdir. Türkiye'deki kavga, ifratla tefritin kavgasıdır. Akliselimin kavgası değildir. Birileri olmayacak şeyler istemiş, öbürleri de olmayacak şekilde karşı koymak istemişlerdir. Bu dengenin bulunması lazım. Kim bulacak bilmiyorum.

Sekiz yıllık kesintisiz eğitimi zorunlu kılan yasa ve İmam Hatiplerin akıbeti konusundaki görüşleriniz, İslami kesime mesajınız nedir?

İslami olan kesim, olmayan kesim diye bir ayrım beni rahatsız eden bir ayrım. Hiçbirimiz İslam'dan soyutlanmaya razı olmayız. O bizim dinimiz, damarımız, alyuvarlarımızdır. Ama birileri çıkıp onun bayraktarı gibi görünüyorsa, hakları var mı yok mu ayrı bir mesele.

Ne diyorlar: Bu Türk milleti de diyorlar, mecburi sekiz yıl eğitim yapsın, ben de arzu ederim, keşke 11 yıl mecburi eğitim yapsalar. Keşke herkes bir lise bitirmiş olsa, bu arada bir yabancı dil de öğrenmiş olsa. Güzel olur. Arzu ederiz

bunu. Ancak bütün bunlar planlanırken problem orada çıktı. Burada da yine ifratla tefrit yaşandı.

Ben şahsen herkesi hoş görmek istiyorum. Bence Türk toplumu artık bir ölçüde kendini arayışı çok gerilerde bırakmış, ne olmaya çoktan karar vermiştir. Allah'a inanılması gerektiğine inanmışsa, onu bundan kimse geriye çeviremez. Ortaokuldan sonra mı, ilkokuldan sonra mı, liseden sonra mı, nerede fırsat bulursa dinini öğrenecek icabında. Kur'an'ını da öğrenecektir. Kur'anın mealini de öğrenecektir. Türk toplumunu bundan geriye çevirmek mümkün değildir.

Bence iki kesim de dengeli davranmıyor. Dengeli davranmakta yarar var. Acaba kesintisiz eğitim diyenler, dini eğitim yapılmasın mülahazasını mı taşıyorlar? Ben böyle düşünen, böyle diyenlerin hepsini töhmet altında bulundurmuş olurum. Onların hissiyatlarına saygısızlıkta bulunmuş olurum. Çünkü böyle diyenler aynı zamanda, başka projeler de teklif ediyorlar, diyorlar ki ilkokuldan din dersleri koyalım.

İmam Hatip'e ihtiyaç vardır. Atatürk zamanından bu yana hep açıla gelmiştir. En çok İmam Hatip açan da Sayın Süleyman Demirel'dir. İnönü döneminde de İmam Hatip açılmıştır. İlahiyat açılmıştır. Modernleştığımız, Batılılaştığımız bir dönemde bile bu süreç durdurulmamış. Türkiye'yi idare edenler de zannediyorum böyle bir şey teklif etmiyorlar. Bence bunu aklından geçirenler, bunu kafalarından çıkarmalıdır. Bu, kavga meselesi oluyor. Öbürleri de İmam Hatip'te millet dinini öğrenemezse katiyyen öğrenemez gibi bir yanlış mülahazayı kafasından çıkarıp atsın. İmam Hatip'te okumadığı halde, ortaokulda, lisede okumuş, hiç ilahiyat görmemiş bir yığın imanlı ve bilgili insan vardır. İmam Hatip mevcudunun elli katı Allah'ına, peygamberine, Kur'an'ına inanan dünya kadar insan vardır.

Refah Oyları % 15'in Altında

Geride kalan siyasi krizin tortusu nedir?

Türkiye'de sistem, demokrasi açısından bir darboğazdan geçti denebilir. Türkiye bir kaostan çıktı, hemen birdenbire mutlak hayra açılması düşünülemez. Askeriye'nin müdahalesi oldu. Biraz askeriye'nin isteğiyle o çizgide bir hükümet kuruldu. Bunda başkalarının oyunları da oldu. Bunlar demokrasinin hakim olduğu, olunmasının istendiği bir ülkede sevimli şeyler değildi, olmaması gerekli şeylerdi. Fakat tıpkı bir kangren olmuştu...Buna neşter vurma manasında bir şey yapıldı. Birdenbire böyle kaosu bir durumdan, nizama, intizama, ahenge geçilmesi elbette pek mümkün değil. Fakat şu anda bir uçurumdan geriye dönülmüştür. Dilerim inşallah, birileri çıkıp içinden zor sıyrıldığımız o fasit dairenin içine milleti bir daha çekmez.

Seçimlerden RP'nin yine güçlü çıkacağı, eski siyasi şemaya döneceği fikrine katılıyor musunuz?

Çok katılmıyorum, katılmak da istemiyorum. Belli yerlerde bu işi planlayanlar arasında tablo çok değişti birdenbire. Bunlara dönülmez. İkinci mesele de, hani Refah oy alabilir mi? Refahlı dostlarımız rencide olabilirler, Refah'ın oyu yine yüzde 15'tir zannediyorum. Hatta o kadar bile yoktur.

Türkiye'de böyle güçlü, güven vadeden hükümet olmadığından Refah'taki oy büyük çoğunluğu itibarıyla gayri memnunların oylarıdır. Kimisi bunların ev peşindedir. Kimisi mahalle peşindedir. Kimi işte göç probleminin halli peşindedir. Kimisi küçük bir destek peşindedir. Ve kimisi de, bir iki asırdan beri uzak kaldığımız tarihi değerlerimiz, dinamiklerimize sanki böyle yeniden dönecek gibi, acaba devletler muvazenesinde yoksa bir Kanuni dönemini yeniden idrak mi edeceğiz gibi hülyalar yaşayan insanlar olabilir. Bütün bu telakkiler zannediyorum, oy potansiyelinin yarısı kadarını bugüne tevci etmiştir. 'Mağduren, manzulen bir kenara itildiler. Bu millet mağdurun yanında yerini alarak oy bakımından daha bir zenginleşmiş olarak karşımıza çıkacaklar' şeklinde düşünüyorum.

RP'nin kapatılması, Türkiye'nin genel dengeleri açısından ne sonuç verir?

Amerikalı yetkililerin, kanaatleri bana intikal ettiği kadar, Refah'ın kapatılacağı merkezinde düşünceler var. Ben eskilerin ifadesiyle 'bila kaydu şart'

o mülâhazalara katılmıyorum. Hiç kapamayabilirler. Refah Partisi'nden kurtulmak isteyenler için kapamak bir iştir. Bana yapacakları şey, kendileri açısından bunu yapmak isteyebilirler, daha makulü, Refah'ı kapatmamak, mahkemeyi devam ettirmek, mahkeme devam ederken seçime girmek. Seçim sathı mahalline girilirken mahkemenin devam etmesi Refah'a olan güveni sarsar. Kapatılacak olan bir parti mülâhazası hasıl eder. Oy verilmez ona. Daha demokratik yolla bu oylar Refah'a yakın partilere kayar, büyük ölçüde. Maksat hasıl olur. Belki böyle yapmayı tercih ederler. Böyle yapmada, toplum tarafından birilerini büyük ölçüde töhmet altına itmez. Mahkeme bitmemiştir. Karar verilmemiştir. Kapatılmamıştır. 'Eh, ne yapalım, millet tercihini bu istikamette yaptı' diyebilirler.

Seçmende mağduriyet hissi tam tersi tepki doğurmaz mı?

Türk toplumunu biraz biliyorum. Öyle olacağına ihtimal vermiyorum. Refah, partiler içinde teşkilatlanma, üye kaydı bakımından yüksek performans göstermiştir. Bunu kimse inkar edemez. Diğer partiler o kadar can siperane mücadele verselerdi, üzülmek ifade edeyim, Türkiye'de dengeler bu ölçüde bozulmazdı.

Refah çizgisinde yayın yapan bir televizyon var. Seyircisi bellidir bunun. Demek ki toplum, bilinçli olarak bir düşüncüyü iltizam etmekten daha çok, belli beklentilerle Refah'ın arkasından gidiyor. Doğrudan doğruya Refah'ın hissiyatına tercüman olan gazeteler var. Bunların bütünü toplasanız elli bin tirajı olmaz. Bu bir şeyi gösteriyor.

Demek ki, Refah seçmeninde daha ziyade kitle ruh hali müessir oluyor. Yoksa düşünce taşına, herkes orada hür iradesiyle bir seçim yapmıyor. Refahlı dostlarımız, dilerim bundan müteessir olmazlar. Ama bu bir gerçektir. İfade edilmesinde yarar var. Çünkü bir Refah gerçeğinin yanında bir de Türkiye gerçeği vardır. Biz tercihimizi hep bu istikamette kullanıyoruz.

Refah tabanında radikalleşme olursa?

Aslında Türkiye bu gibi sorunlara bir ölçüde, öteden beri sebebiyet verdi. Sertçe davranıldı. 12 Mart'ta oldu, sonra 12 Eylül oldu. Fakat Türk toplumu her defasında büyük bir çoğunluğuyla çok basiretli hareket etti. Mağduriyetlerini kin ve nefrete vesile yapmadılar.

Ben burada böyle bir mağduriyete uğramış olmanın büyük çoğunluğu radikalizme iteceğine kani değilim. Çünkü çoğu zaten şuurluca bilerek

meselenin içinde değil. Belli vaatlerinden ötürü. Bir şeyler vaat ettiler. Ne var ki, sekiz dokuz aylık bir süre zarfında gördük ki vaad edilen meselelerin öşrü bile - malum öşür bir vergidir - yapılmadı. Bir nabız tutulsa anlaşılacaktır.

İçindekiler

1. [Yeni Asyacılardan Neden Koptum?](#)
2. [Kabe'de Sinekler Beni Sokmadı](#)
3. [Devlet Yanlısı Üslûp](#)
4. [Devlet mi Değişti Fethullah Hoca mı?](#)

Yeni Asyacılardan Neden Koptum?

Siz Said Nursî ekolünden geliyorsunuz. Yani bir anlamda Nur öğrencisisiniz. Ancak diğer Nur öğrencileriyle, örneğin Yeni Asya grubu ve Mehmet Kutlular'la 12 Eylül döneminde ayrıldınız. Sizin 12 Eylül yönetimiyle işbirliği yaptığınız ve bu nedenle diğer arkadaşlarınızı terk ettiğiniz söylenir.

Bir kopma söz konusu değil. Belki eskiden daire dardı. Bazı insanlar, yer yer bir araya geliyorlardı. Bunlarla, zannediyorum, eskiden görüştüğümüz kadar şimdi de görüşüyoruz. Mehmet Kutlular bey'i geçenlerde hastanede gidip ziyaret ettim. Ameliyat olmuştu. Oradan arkadaşlar geliyorlar, burada da bu türlü arkadaşlar var. Evvelki beraber olma meselesi neyse aynen öyle de devam ediyor. Böyle bir ayrılık söz konusu olamaz.

Sizin Mehmet Kutlular ve arkadaşlarına 'Demirelci' eleştirilerini yaptığınız ve 12 Eylül döneminde Demirel'i terk ederek cuntacılarla anlaştığınız öne sürülüyor.

Ben, anlayışım içinde böyle bir particiliği telif edemediğimden dolayı bir ayrı düşünce söz konusu olabilir. İnsan bu denli siyasetin içinde olmamalı. Bizim genel düşüncemiz, inandığımız bir şey varsa, bu insanlar inanmalı, birbirini sevmeli, bir muhabbet akıntısı meydana getirilmeli, inanan insanlar zevk-i ruhanîlerini yaşamalıdır. Biz himmetimizi buna teksif etmeliyiz. Gerçekleştirmeye çalışmalıyız. Bu bizim hesabımıza bulunmuş şeylerin en büyüğüdür. Bulunmuş bu şeyleri bırakıp da başka arayışlara girmek yanlıştır.

Yani diğer arkadaşlarınızın bir siyasi partiye yönelmesini (Demirel'in partisi kastediliyor) doğru bulmuyorsunuz

Büyük bir günah değil, büyük bir cürüm değil de, fakat önemli işler varken bu türlü şeylerle meşgul olmak. Türk toplumunda yeni yeni nifaklar meydana getirebilir.

Gençliğinizde, hatta çocukluğunuzda çok yaramaz olduğunuz anılarınızda yer alıyor. Şimdi ağır, oturaklı halinize bakınca, geçmişte nasıl böyle davranıyordunuz doğrusu merak ediyorum. Örneğin anılarınızda gözükara olduğunuzu söylerken şöyle bir anınızdan söz ediyorsunuz ve şunları anlatıyorsunuz: 'Kurşunlu Camii'ne gelen su yolunda hiç fütur getirmeden gider, gelirdim. Halbuki orada yürümek, her an ölümle selamlamak

demekti. Çünkü sürekli göcükler olurdu. Minare şerefesinin üzerinde yürümek ise çok hoşuma giderdi. O esnada beni seyredenlerin kalpleri sıkışır ve çok kere de bana bakamazlardı.' Hala minare şerefesinin üzerinde yürüyecek kadar gözükara mısınız?

Şimdi hiç yürüyemem.

Şimdiki sakın halinizle bu gözükara tutumunuz arasında fark, gençlikle açıklanabilir mi?

Gençlik değil de çocukluk. 17 yaşında ben her şeyi bitirdiğimizi zannediyorum. Spor yapardım, barfiks yapardım, koşardım.

Minare şerefesinde yürümek, çok tehlikeli spor ama...

Ben de cesaret edemem.

Necmettin Erbakan, İslamcılığın Türkiye'deki temsilcisi olarak siyaset yapıyor. Siz ise farklı bir yol izliyorsunuz. Hayatı etkilemek, yani bir siyasî düzen kurmak, İslâmî bir yaşam kurmak konusunda Erbakan'ın yaptığı daha hayırlı bir iş değil mi? Bir mücadele yürütüyor.

Kendine göre hayırlı olabilir. Ben de zaten hayırsız bir iş dememek suretiyle iştirak ediyorum.

Ama pratikte onun yaptığıı yapmıyorsunuz?

Ben de kendimce daha hayırlı bir iş bulduğum zannındayım. Diyorum ki, iman-ı billah (Allah'a iman), marifetullah (Vicdanda Allah'ı tanıma), muhabbettullah (Allah sevgisi), zevk-i ruhani diyerek Türk toplumunun değişik kesimlerini bir araya getirmeye çalışıyorum. Şayet benim herhangi bir tarafa intisabım, değişik kesimlere karşı olmak gibi yorumlanacaksa ondan da sakınmanın yolu, herhalde her şeyin üstünde bir imanla, Kuran'la yaşamaya bağlı kalmak yerinde olur. Bu açıdan bunu daha hayırlı görüyorum. O ise onu daha görüyor. Bunlar içtihadı verilmeli, taraflar suizan içinde olmamalı. Ama her şeyleriyle onları kabul etsem, her şeylerini tasvip etsem, zaten aynı hizmeti yaparım.

Peki Erbakan'ın yaptığıı neleri tasvip etmiyorsunuz?

Evet, onu da hiç araştırmadım, tecessüse girmedim. Ancak kendi yolumun muhabbetiyle yaşıyorum. Zaten Kur'an-ı Kerim de bize bunu öğretiyor, 'Siz kendinize bakın, başkalarının değişik halleri sizi meşgul etmesin' diyor. İki elim

var, bu iki elim yapmam gereken şeylere ya yetiyor ya yetmiyor. Dört elim olsaydı, onları da orada kullanacaktım. O açıdan başka mülahazaları kendimden uzak tutuyor ve onlardan uzak durmaya çalışıyordum. Bazıları bunu değişik şekillerde yorumluyor. Geçen gün Birlik Vakfı'nın toplantısında parti liderleriyle el sıkışırken Erbakan'la da el sıkıştık. Gazeteler bunu 'buzlar eridi' diye yazdı. Halbuki aramızda buz falan yoktu. Ama herkes farklı bir yolda yürüyor, mesafe alıyor. Onların hesabını Allah bana sormayacak. Benimkini de onlara sormayacak. Mahşer günü herkes kendi hesabını verecek.

Cemalettin Hoca, 'particilikle uğraşanlar kâfirdir, particilik İslamiyet'te yoktur' diyordu. Erbakan'a da particilik yaptığı için ağır sözler söylüyordu. Siz de mi siyasetle İslamiyet'in bağdaşmadığı inancındasınız?

Cemalettin Hoca gibi düşünmüyorum. Bazıları (siyasete) girebilir. Memleketin kaliteli bürokratlara ve idarecilere de ihtiyacı var. Önemli olan, Türkiye'nin bütün realitelerini göz önünde bulundurarak dengeyi korumaktır. Yani her kesimi dikkate almak gerekir.

'Son seçimlerde Fethullah Hoca'yı sevenlerin büyük çoğunluğu Erbakan'a oy verdi. Eskiden böyle olmaz, İslâmî cemaat ve tarikatların önemli bir kısmı diğer sağ partilere oy veriyordu' deniliyor.

Hiç bilemiyorum.

Böyle yönelim olmuş mudur sizce?

Zannetmiyorum. Her partiye rey veren olabilir ve hiç kimseye 'Niçin şu partiye oy verdin?' denilemez. Öbür tarafa ANAP'a veren olur, DYP'ye veren olur. Şunu desteklemek ülkenin yararına olur mülahazalarında bulunulabilir. Fakat geçmiş yıllarda ve yakın tarihte bu tip meseleleri hiç müzakere etmedik.

Bundan sonra Türkiye'de güçlü bir partinin var olması için bir partiye destek verebiliriz anlamı çıkar mı bu sözlerinizden?

Bu bir parti de olabilir. Değişik partilerden bir araya gelen güçlü bir iktidarı kastediyorum daha ziyade. Hatta daha farklı mülahazalarım var.

Mesela?

Mesela bazı insanlar CHP'den bazı insanlar DYP'den alınabilir. Bunlar anlaşabilirler.

Karma listeden mi bahsediyorsunuz?

Bu siyasi partiler kanunu çerçevesinde ele alınacak bir konu. Bunun dışında o problemin çözüldüğü söylenebilir mi? Bir de dıştan bunu istiyorlarsa, içeride de buna alet olacak insanlar bulabiliyorlarsa, bazıları da bunları istiyorsa belki önde bulunanlardan bazıları bunu istiyorlarsa, bir kısım çıkarları, menfaatleri bunun etrafında dönüyorsa, şartla söylüyorum. Bilemeyeceğim bu problemin çözümü çok zor.

Önümüzdeki dönem, bu böyle gider mi diyorsunuz?

Devam etmezse Türkiye'nin başına alternatif başka gaileler çıkarırlar.

Türkiye'nin bütçesinin üçte birinin Güneydoğu'daki çatışmalar nedeniyle harcadığı belirtiliyor. Savaş da durmaksızın sürüp gidiyor. Bu işin önünün alınması sizce nasıl olabilir, sizin bazı girişimlerde bulunacağınızdan söz edildi.

İşin doğrusu baştaki başlara Allah akıl fikir versin. Mantıklarının, muhakemelerinin düzelmesi lazım. İç ve dış politikamızla kendimizi yenilememiz gerekiyor. Biraz da problemler her meselede kendi hatalarımızdan kaynaklanıyor.

Kabe'de Sinekler Beni Sokmadı

Anılarınıza dönelim. 'Küçük Dünyam' başlıklı anılarınızın bir yerinde (s.137) Kâbe'de herkesi soktuğu halde sizi sivrisineklerin sokmadığından söz ediyorsunuz. Nedir sizce bunun nedeni? Bir kerametiniz mi var, neden bunu anlatıyorsunuz?

Bahsettiğiniz hususlar, ya ifade eksikliğinden veya karşı tarafa ait kasıttan dolayı yanlış yorumlara, hattâ hücumlara uğramıştır.

Evvela, ben kendimi müminlerin en hakiri gördüğümü çeşitli vesilelerle hep tekrar ettim durdum. Kendime keramet izafe etmem mümkün değil. Zaten orada şahsıma değil, Kâbe'ye ait bir özelliği (veya buna keramet denecekse bir kerameti) dile getirmeye çalışıyorum. O dönemde insanlar Kâbe'nin etrafını çok kirletiyorlardı. Ve bu sebeple de ortalık sinek kaynıyordu. Buna rağmen sinekler beni ısırmadı. Şimdi burada ben, 'Beni ısırmadı' derken, benden başka herkesi ısırды demiyorum. Sadece vakayı kendimde müşahede ettiğim için bunu söylüyorum. Zaten bir başkasına da onu sineklerin ısırıp ısırmadığını soracak halim yoktu. Bununla beraber, kendimde gördüğüm bir vakayı umuma teşmil ederek, Kâbe'de hiç kimseyi sinek ısırmaz zannediyorum. 'Oraya giren emin olur' ayetinin iş'arî manâsını ben böyle yorumluyorum. Fakat bu yorumumda hata etmiş olabileceğimi kabul ediyorum. Kabul etmeyeceğim bir şey varsa, o da sineklerin ısırmasının bana ait bir keramet olduğudur. Sonra böyle bir meselenin laboratuvarı burası değil ki ben bunu burada ispat edeyim. Hep beraber Kâbe'ye gider ve orada meseleyi tetkik ederiz. Böyle yapmadan konuşulacak her şey boşuna olur.

Yine aynı anılarınızda Türkiye'den adresiniz olmadığı halde bir mektup geldiğinden söz ediyorsunuz (s.137) Bu da mı keramet vesilesiydi?

Keramet, benden çok mektubu gönderen öğrencimde sanıyorum. Şimdi kendisi Libya'da ticaret yapıyor. Benim İzmir'den öğrencim. Kayınpederi de Mekke'de ticaret yapıyordu. Benim yanımdan geçici olarak oraya gitti. O zamanlar talebemdi, arkadaşlar da tanırlar. O mektubu herhalde biriyle göndermiş ama, mektubun böyle beklenmedik şekilde beni bulmasını çocuğun kerametine verdim. O, önemli bir zatın çocuğu, çok masum. Hakikaten başımın ucunda bir mektup buldum. Ben bunu şimdiye kadar da izah edemedim. Bunları böyle hatıralar halinde anlatırken, spekülasyonlara yol açacağını

düşünmemiştim.

Alevîlere Cemevi

Başbakan Tansu Çiller'le görüşmelerinizde Alevîlere cemevi yapmaya talip olduğunuz şeklinde bir haber çıktı. Ne oluyor? Nedir bu cemevleri sorunu?

Alevilerle ilgili durum şu: Eğitim ve kültür faaliyetleriyle uğraşan arkadaşlarımızdan, nazım geçiyorsa, sözüm geçiyorsa gidin şunu yapın diye ricalarda bulunurum. İstanbul'a gelmeden evvel Hasankale'den hemşehrim olan bir mimar var. O geldi bana, Narlıdere'de oturuyor. Ona dedim ki orada Alevilerin bir cemevi teşebbüsü var. Orada milletvekilliği ve senatörlük yapmış, görüşüp konuştuğum bir alevi arkadaşım var. Mimar arkadaşım oraya bir kültür lokali yapılsa, bir cemevi yapılsa, bir arsa bulursanız dedim. O arkadaşımızın çoluk çocuğu, hanımı da yok. Hayrına yapabilirsen yap dedim. Henüz arsa işini halledememişler, araştırmaya devam dedim.

Bir yönüyle bu (Sünnîler ve Alevîler) Türk toplumunun iki kesimi. Eğer bunlar vuruşturmak isteniyorsa, birbirine düşürülmek isteniyorsa, en azından bir yanı itibarıyla vuruşma düşüncesini kırarsak, ayağımızın altına alırsak, karşı taraf sallayacağı yumruğu boşa sallamış olur, buna meydan vermemiş oluruz. Ben, Alevî vatandaşlarımızdan çok ciddî civanmertlik gördüğümü söyleyebilirim. Çok azını istisna edebiliriz. İcabında caminin yanında cemevi de yapabiliriz. Kimi okumak, kimi düşünmek istiyorsanız söylersiniz. Diyanet işleri reisi akıllı başında insandır. Benim talebelik arkadaşım aynı zamanda. Akıllı başında bir insandır, çok sıcak bakar bu tür şeylere. Destek olabileceğini ümit ediyorum.

Siz Cem evleri ve Aleviler konusunda bir mesaj aldınız mı? Yoksa tahmininizi mi söylüyorsunuz?

Ben Cem eviyle ve Alevilerle ilgili düşüncelerimi sayın Başbakan'a arzettim. Tabii siyasiler bu tür konulara olumlu ve sıcak bakarlar. Halktan gelecek isteklere olumlu bakarlar. Başbakan da Alevilerin kendi partisi içinde yer almasını ister.

Geçenlerde Alevilerin bir kesiminin İzzettin Doğan başkanlığında kurduğu Cem Vakfının yemeğine sanırım Başbakan bu amaçla iki bakanını göndermişti

Siyasiler bu tür konulara sıcak bakarlarsa problem olma istidadındaki konular problem olmaktan çıkabilir. Böyle ümit ediyoruz. Ümitlerimizi dua

olarak Allah'a sunuyoruz. Böyle olsun istiyoruz. İnşallah yle olur. Kavga olmaz, kaba kuvvet olmaz. Diyalog olur, hoşgörü olur.

Cemalettin Kaplan Okul Arkadaşım

Sizin Cemalettin Hoca ile de okul arkadaşlığınız var. Osman Hoca'nın Kursunda birlikte okumuşsunuz. Cemalettin Hoca'yı tanıdığınızı biliyoruz. Cemalettin Hoca gençliğinde nasıl birisiydi

Rahmetli Cemalettin Hoca bizden biraz yaşlıydı. O dönemde bu türlü düşünceleri yoktu. İlahiyat okurken de bu türlü düşünceleri yoktu. Muvakkaten 1965-1966 dnemlinde de Diyanet İşleri Başkanlığı yaptı, o dönemde de böyle düşünceler yoktu. Adana'da mft iken hafif bir inhiraf gibi bir şey sürtüşme oldu. Sonra Milli Görüş Teşkilatı'na (yurtdışındaki RP taraftarlarının rgt) intisap etti. Sonra onu da gtremedi, bozuştu onlarla. Zannediyorum o esnada İran'a gitti.

Devlet Yanlısı Üslûp

Devlet yanlısı bir üslup kullanıyorsunuz. İslâmî kesim, Cumhuriyet döneminde yapılan değişiklikleri sert bir dille eleştiriyor, siz ise neredeyse onaylıyorsunuz?

Her hususta dengeli olmak zorundayız. Aşırılıklardan kaçınma bir erdem vesilesidir. Ben, burada devletin veya bir başkasının haksız uygulamalarını tasvip ettiğimi söylemiyorum. Ve zaten benden böyle bir tasvibin zerresi dahi sadır olmaz. Ancak en anti-demokratik devletleri dahi devletsizliğe tercih ettiğimi söyleyebilirim. Bu açıdan da, devlet manâsının yıpratılmasına, gözden düşürölmesine karşıyım.

Eğitim ve Medya Müesseseleriyle Münasebeti

Yoksul bir insan olduğunuzu söylüyorsunuz. Öte yandan Türkiye'nin dört bir yanında dershaneleriniz, okullarınız, üniversiteleriniz, günlük bir gazeteniz, bir televizyonunuz olduğunu biliyoruz.

Onların hiçbirisiyle benim organik ve maddî bir bağlantım yoktur. Dünyalık olarak, giydiğim elbisemden ve çamaşırlarımdan başka mal varlığına sahip değilim. Gençliğimden beri aldığım kitapları da vakfettim.

Evet. Devletin bile yapamadığını siz nasıl yapıyorsunuz? Ve ne amaçla yapıyorsunuz? Üstelik örneğin Tiflis'te okula gidenler Müslüman ve Türk de değil. Nedir amacınız? Çünkü sizin açıklamanıza göre Kafkasya ve Orta Asya'da 150 civarında okulunuz varmış; bunu siz söylediniz?

Okullar benim değil. Ben fakirin, sırtındaki çulundan başka dünyada hiç bir şeyi yok. Beni sevenler yapıyorlar. Bana da soruyorlar. Bu bölgelerdeki okulların açılmasında o zamanki Dışışleri Bakanı Hikmet Çetin'in sağ olsun çok yardımını gördük. Tek amacımız eğitim. Her şeyin başı eğitim. Başımıza ne geliyorsa cahillikten geliyor.

Düşünce Özgürlüğü

Siz de inançları nedeniyle başına türlü dertler gelmiş bir insansınız. Türkiye'de düşünceyi ifade etme özgürlüğü, bir türlü sağlanamadı. Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi de kaldırılmadı. Bu konularda ne düşünüyorsunuz?

Fikri baskıyla, kaba kuvvetle bastırma gayretlerinin hiçbir zaman isabetli bir yol olmadığı kanaatindeyim. Tarih şahittir ki, hiçbir fikir baskı yoluyla ortadan kaldırılamamıştır. Nice büyük imparatorluklar, devletler yıkılıp gitmiş, fakat özü sağlam fikir ve düşünceler hayatini devam ettirmiştir.

Türkiye ve Gümrük Birliği

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesine ne diyorsunuz?

Bu mevzudaki görüşlerimi değişik platformlarda şartlı olarak arzettim. Meselenin ekonomik yanı, o sahanın uzmanları ile uzun uzun görüşölüp tartışılmalıdır. Eğer Gümrük Birliği bizim elimizi kolumuzu bağlayacak, Avrupa dışında ve başka yerlerde ticaretimizi engelleyecekse, ithalât ve ihracatımız bazı yerlere takılıp kalacaksa, bunlar mutlaka ekonomistlerce gözden geçirilmeli, varılacak kararda mutlaka dikkate alınmalıdır. Ama Gümrük Birliği'ne karşı gelmeyi, Türklerin asimilasyonu gerekçesine bağlamak, kanaatimce doğru değildir ve zaten bundan böyle hangi şartlarda Gümrük Birliği'ne girilirse girilsin, bizim adımıza bir asimilasyon söz konusu olamaz.

Fethullah Gülen ve Kürtlük

Anılarınızda, 'İlk zamanlar Said Nursi'nin Kürt olduğunu öğrenince ondan uzak durdum" diyorsunuz. Siz de Ahlatlısınız ve bu yönüyle de Kürt kökenlisiniz. Zaten anılarınızda, dedenize 'Kürt' lakabı takıldığından söz ediyorsunuz.

İsterseniz, bu sorunuzun cevabına sonundan başlayalım. Öncelikle dedeme Kürt veya Kurt denilmesi tamamen o yöreye ait bir yakıştırmadır. Kesinlikle ırk tespiti adına söylenmiş bir söz değildir. Zaten Ahlat merkezi, özbeöz Türktür. Bununla beraber eğer Kürt olsaydım, bunu da çok rahatlıkla söylerdim. Zira herhangi bir ırka mensubiyetin tek başına zatî bir değer taşıdığı kanaatinde değilim. Ayrıca bu tür ayırım ifade eden kelimeleri milletim adına çok tehlikeli buluyorum. Said Nursî ile ilgili mülâhazama gelince, bu da tamamen subjektif bir meseledir. Her Erzurumlu gibi, bende de (bir dönem) milliyetçiliğin tesiri olmuş olabilir.

Devlet mi Değişti Fethullah Hoca mı?

Daha önce devlet tarafından sürekli izlenen ve kovuşturmaya uğrayan, hapishanelere atılan bir kimse iken, birden farklı bir konuma geldiniz. Siz mi değiştiniz yoksa devlet mi değişti?

Aslında bana karşı gösterilen bu ilginin itibar manâsında bir ilgi olup olmadığını Allah bilir. Zaten ben kendimi, hiçbir zaman itibarın hiçbir şekline lâyık görmedim. Samimî olarak millete hizmet etmekten başka bir düşüncem olmadı. Gösterilen ilgi, ilgi gösterenler açısından bir yanlış, bir içtihad hatası da olabilir. Ancak ilgiyi tanınma manâsında kullanıyorsak, böyle bir ilgi hiç istemediğim halde kürsülere çıktığım ilk günden bu yana peşimi bırakmadı. Bunda vaiz olmamın ve hele ilk dönemlerde yarı resmi gezici vaiz olmamın rolü büyüktür. Eğer halkın ilgi, alâka ve teveccühüne bir kıymet izafe edilecekse, bu zaten vardı. Fakat sizin de belirttiğiniz gibi, bu ilgi ve alâka, şu günlerde biraz daha genişledi denebilir. Belki de, daha önceleri medya ile bu kadar yakın temasımız olmuyor ve bu yüzden de düşünce ve fikirlerimizi onlara birinci elden aktaramıyorduk. Bu da, onların bizi yanlış değerlendirmelerine sebebiyet veriyordu.

Meselenin bana ait yönüne gelince, ben dün ne dediysem, bugün de aynı şeyleri söylüyorum. Bu açıdan dünkü yanlışları, her iki tarafa da paylaştırmak daha isabetli olur kanaatindeyim. Biz, kendimizi anlatamadığımız için yanlış yapmışken, muhataplarımız da bizi anlama ihtiyacı duymadan hakkımızda peşin hüküm vermekle yanlış yaptılar. Şimdi ise, kısmen de olsa bu yanlışlıklar ortadan kaldırılmak isteniyor.

Tekkeler, Zaviyeler ve İslâm'a Karşı Resmî Tavrda Değişme

Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte tekke ve zaviyeler kapatıldı. İslâmî kesimin görüşlerine göre İslâmcılar üzerinde ağır baskılar uygulandı. Şimdi ise, devletin bir tavır değişikliği söz konusu. Örneğin size karşı gösterilen ilgi. Eskiden bu kadar rahat hareket edemiyordunuz?

Bu tür bir değişiklik, sadece Türkiye sınırlarıyla çerçeveli değildir. Kanaatimce bütün dünyada bu yönlü bir değişim söz konusudur. Ve Türkiye de bu umûmî değişimden kendi payına düşeni almaktadır. Yani umûmî manâda Hristiyanlar kiliseye, Yahudiler havraya, Budistler kendi tapınaklarına

giderken, Müslümanlar da camiye ve bir bakıma camileri besleyen tekke ve zaviye (benzeri yerlere) dönüyorlar. Ancak burada şu husus da gözden uzak tutulmamalıdır: Tarikat, İslâm'ın rûhî hayatının değişik ekoller halinde zuhurudur. Tasavvufî hayatın, Kitap ve Sünnet'le irtibatlı olarak hayata geçirilmesidir. Tarikat, zühd yoludur, takva yoludur, ihlas ve samimiyet yoludur. Bu açıdan, tekke ve zaviyelerin kapatılması, şeklen tarikatlara sekte vurmuş görünse bile, esas itibarıyla o misyon günümüze kadar devam etmiş ve ebedlere kadar da devam edecektir. Tekke ve zaviyelerin kapatılmalarına gerekçe gösterilen arızalardan bazıları, hakikaten doğru da olabilir. Ama bu arızaların bütüne birden teşmil edilmesi doğru değildir.

Siz bu sözlerinizle, tekke ve zaviyelerdeki kısmî arızaları kabul etmekle, devletin yaptıklarını ve gerekçelerini de haklı buluyor sayılabilir misiniz?

Bu ifademi yine tekrar ediyorum. Devletin tarikatlarla ilgili müdahaleleri, şekle müdahalelerdir. Zaten bu manâda öze ve asla müdahale söz konusu olamaz. Evet, bir dönemde tarikatlar çeşitli baskılara maruz kalmışlardır. Ne var ki, Mevlânaların, Yunus Emrelerin, Hacı Bektaş-ı Velîlerin, Şahı Nakşibendlerin ve daha nicelerinin izini silmek mümkün olmamıştır. Bu gerçeği kabulle beraber, tekke ve zaviyelerin işleyiş keyfiyetinde bazı arızalar da bulunmuş olabilir.

İçindekiler

1. ["Şeyh Olduğuma İnanmadım"](#)
2. ["Biraz Asker Ruhluym"](#)
3. [Hoca'nın Hedefi Amerika İle Almanya](#)
4. ["Demokrasiden Dönülmez"](#)
5. [Türkiye Cezayir Olabilirdi](#)
6. [Genelkurmay Başkanı Hacca Gitse](#)
7. ["Allah'ım Özal'a Rahmet Yağdırsın"](#)
8. ["Çiller Saygıyla Dinledi"](#)

"Şeyh Olduğuma İnanmadım"

Bugüne kadar sizin "tarikat" değil, "cemaat" lideri olduğunuz vurgulandı. Terminolojiyi bildiğim için "Ne farkı var" diye sormayacağım. Ama liderliğiniz üzerinde durmak istiyorum

Ben kendime hiç lider demedim. Düz bir adamım. Lider, kabiliyeti, dehası, karizması, yüksek performansı olan kişidir. Bunlardan hiçbiri bende yok. Cemaat de aynı duyguyu, düşünceyi paylaşan insanların tabii olarak bir araya gelmesidir.

Alçakgönüllülük gerçeği değiştirir mi? Adınız etrafında bir gurup bir araya geldiğine göre, siz bu cemaatin otomatikman lideri olmuyor musunuz?

Lider dememe mevzuunda direniyorum. Çünkü ben düşüncelerimi otuz sene kürsülerde ifade etmişim, aynı duyguyu, düşünceyi paylaşan insanlar teveccüh etmişler, onları yönlendirmeye çalışmışımdır. Mesela demişimdir ki, "Üniversite hazırlık kursları açın, okullar açın" Bu insanlar bana karşı olan saygının ifadesi dinlemişlerdir. Bu da yanlış olabilir ama ben onları yalancı çıkarmayarak tevcihimde (yönlendirmemde) ısrar ettim ve yolun bir noktasında buluştuk. Gördüm ki benim 'okul' dediğim gibi bir sürü insan da 'okul' diyor. Hatta ekonomik meseleleri bile gelir sorarlar. Bende 'İlim ehlinde sorulur' diye onları uzmanlara tevcih ederim.

Bu durumda bir Fethullah Gülen cemaati yok mu?

Yani insanların birine güvenmesi itibar etmesi, tavsiyelerini ön planda tutması o kişiye lider dedirtecekse o manada öyle bir cemaat ve liderlik söz konusu olabilir.

Cemaatte klasik şeyh-mürîd ilişkisi yoktur. Ama sizin de takipçileriniz var. Kendinizi 'şeyhleşmekten' koruyabildiniz mi?

Korudum, Şeyh olduğuma hiç inanmadım.

Ama çevrenizdekiler inanabilir buna

İnanmadılar. Onu da hep tembih etmeye çalıştım. Şunun üzerinde ısrarla durdum: Allah hepimizi istihdam ediyor. Hizmet yolunda belli bir yerde buluştuk, bir yere doğru gitmeye çalışıyoruz. Eğer bazı şahısları parlak görerek bunu onlara izafe ederseniz şirke girmiş (Allah'a ortak koşmuş, dinden çıkmış)

olursunuz. Zaman böyle ferd zamanı değildir, cemaat zamanıdır. Belki bazı arkadaşlarımızda bir hocaya olan saygının üzerinde bir saygı olabilir onu da hep tadil etmeye çalışıyorum. Ben istemesem bile birileri cemaat diyor ve o cemaatin önemli bir yerine getirip koyuyor. Ben çocukluğumda biraz o terbiyeye açtım. Kendimi silme, sıfırlama için hakkımda hüsnü zan edenlere derdim ki 'Gider meyhaneye girer çıkarım. Bu insanların bütün teveccühlerini yıkarım' Böyle teveccühden kaçan bir insanım. Fakat şimdi ağlayarak arkadaşlara dedim ki, 'Bugün bunu yapamam. Çünkü artık kader birliği vardır. Bu size dokunur' Ben 'Fethullah Hoca'nın arkasındakiler sağındakiler solundakiler, işte bakın, alın ağzınız payını' dedirtemem. Öyle bir çaresizlik içindeyim ki, şu kadarcığı bana çok fazla geliyor. Allah rızası için Rabbim beni kullansın, istihdam ettirsin. Sonra da bu işin ikindi sonrası dediğim şu durumu görmeden çekip öbür aleme, arkama bakmadan gideyim.

Yazı ve vaazlarınızda şahsi kemalat için çile çekmeyi yücelttiniz ve çile çektiniz ama şimdi insanlar elinizi öpmek için önünüzde eğiliyorlar. Ne hissediyorsunuz?

Fevkalade rahatsızlık duyuyorum. El öptürme prensibim hiç yoktur. Bunu başaran çok zorlayan belki elimin derisini de kopararak öpenler olmuştur. Fakat genelde vermemeye çalıştım. Eskiden biraz daha güçlüydüm hiç vermiyordum da şimdi tokalaşırken, gafletimden istifade ediyorlar. Rahatsız olduğum hususlardan biri de ayağa kalkmaktır ki bu Efendimizin ahlakıdır. Buyurur ki, 'Acemlerin kendi büyüklerine ayağa kalktığı gibi ayağa kalkmayın' Arkadaşlar ayağa kalkmaya çalışırlar, her defasında bunu hatırlatırım.

'Kendinin Savcısı Ol'

Bunlar nefis kırma meseleleri. Zaten siz 'Küçük Dünyam'da anlattığınız gibi nefsinizi kah kedi gibi kovaladınız, kah ayı gibi kapıştınız, kah goril gibi gördüğünüz nefisten kaçmak için surlara çıktınız. Ama bütün bunlar sizi sonunda 'Hocaefendi Hazretleri' yaptı. Nefsiniz şimdi neye benziyor, munis bir kediye döndü mü?

'Bu rüyalar çok eski. Riyazet yapıyordum. Birazcık da gençlik olunca endişe ettiğim şeyler oluyordu. 'Gözlerimin içine başka hayaller girebilir' mülahazalarım vardı. Aşmış mıyız, aşmamış mıyız bilemeyeceğim. Mesela o dönemde et yemiyordum. Bunda Hindular'ın tesiri olabileceği gibi, saygı duyduğum Hamidullah Hoca'nın da tesiri olabilir. Jean Jacques Rousseau'yu çok eski yıllarda okumuştum. Onun "tabii hayat" telakkisi et yemeye karşıydı.

"Vahşiliklerini örtmek için pişiriyorlar" gibi sözlerinin de tesirinde kalmıştım. Bir de tasavvufta hayvani gıdalardan belli ölçüde uzaklaşma esaslardan birisidir. Hatta sarılık hastalığına tutulmuştum, siroz atlatmıştım. İşte o dönemde böyle et yememe, çok yememe, bir öğün yemekle iktifa etme, sadece açlığını gidermeye matuf hayatımı sürdürürken o rüyaları gördüm. Nefsimi goril gibi, ayı gibi gördüğümü hatırlıyorum. Uyku ile uyanıklık arasında sonra da büyükçe bir şey gibi, panter miydi artık, bir yabani kedi miydi, onu aşabileceğim gibiydi. Sonra işte goril karşıma çıkınca ben kaçmışım, bir sedyeye çıkmış, Allah'a sığınmıştım. Yani Cenab-ı Hak şerrinden korumuştur beni. Nefsimin şimdi o zamankinden daha iyi olduğu kanaatinde değilim. Belki daha tehlikelidir kim bilir? Kalp çok önemlidir. İnsan kalbiyle insandır. Eğer kendini, kafir bile olsa bazılarından insanlık cihetiyle üstün görüyorsa yine kaybediyor demektir. Onlara bakarken bir avukat gibi, en küçük meziyetlerini onların ahirette kurtulacağına vesile saymalı. Ama insan kendi nefsi hesabına yaptığı şeylere yaklaşırken de bir savcı gibi aleyhte delil toplayarak bakmalı.

Sonuç olarak ruhunuz munis bir kediye döndü mü?

Kalbimin derinliklerinde insanlara karşı neler geçtiğini bilemem. Hz. Yusuf hapishaneye girmiş, cezasını çekmiş, peygamberliğe namzet, ufku açık, sağnak vahyin yağdığı bir evde neşet etmiş, böyle bir peygamber nefse itimat edilmeyeceğini hatırlatıyor. İnsan çok korkmalı akıbetinden, nefsinin her an aldatacağından çok endişe etmeli. Bu mülahaza altında kendime bakarken inşallah daha endişeli bir duruma sürüklenmemişimdir diyebilirim.

Halen hasır üzerinde yatıyormuşsunuz. Bu korkuyla mı normal yatağı yeğlemiyorsunuz?

Bunun belki farklı saikleri var. Bir yönüyle tasavvuf büyüklerinin tesirinde kaldım. Bir büyüğün ifadesi içinde, yani canlı yaşama manasına, "hayvaniyetten çık" diyor, "cismaniyeti bırak, kalp ve ruhun derece-i hayatına gir." Bu düşüncenin zannediyorum ruhumda büyük izleri var. İkincisi benim babam imamdı zaten. Fakir bir ailenin çocuğuyum, her zan öyle rahat döşek bulamadım, yorgan da bulamadım. Mesela bazılarına çok garip gelebilir de, Edirne'de İkinci Murat cennet mekanın yaptırdığı camide askerliğimden evvel üç sene imamlık yaptım, orada döşegim de yoktu, yorganımda. Caminin penceresi içinde işte öyle yataksız yorgansız yattım. Ucuz ve pratik bir hayatı benim için.

Hala hasır üstünde mi yatıyorsunuz?

Odamda bu adetimi bozmadım. Hasırlarım vardır, üzerine de uzanır yatarım. Biraz tabii buluyorum onu, biraz da gece kalkıp ibadetimi yapmak için gerekli görüyorum.

Bugün kaderin aynasına baktığınız da kendinizi nasıl görüyorsunuz?

Şimdi bir teveccüh var burada, bir de benim kendime bakışım var. Kendime bakışım, biraz evvel ifade ettiğim portre içinde (çerçeve içindeki bölümde ifade edilen portre.NA) mahcubiyetim var. Benim yetiştiğim dönemde, çok saygı duyduğum bir Alvar İmamı vardı. Onun çok sık tekrar ettiği bir sözü vardı. Biraz Azeri bir edayla söylerdi: "Herkes yahşi men yaman, herkes buğday ben saman" derdi. Ben biraz o mülahazaya bağlı olarak bugün de aynı şeyi söylüyorum. Yani el alemin hakkında düşündüğü, hatta liderlik yakıştırdıkları, bir cemaatin başında gördükleri bütün bu şeylere kimse beni inandıramaz. Bir arkadaşımızın güzel bir latifesi olmuştu. Bir gün ona "Böyle tavus kuşu gibi çalımlı olma" dedim. Dedi ki, "Hocam bana bütün alem dese ki sen Picasso gibi bir ressamısın, inandıramazlar." Yani halkın bu kadar teveccühü, bir imtihan için bana kredi olarak verilmiştir. Belki yanılıyorlardır, belki içtihat hatası yapıyordur. Onlar bu mevzuda günaha girmezler ama fakat ben bu hüsn-ü teveccühün verdiği makamlara dilbeste (aşık) olursam kendimi helak etmiş olurum.

Peki, Kuran'ı dört yaşında hatmetmeniz sizde "seçilmiş biri " olduğunuz inancı doğurmadı mı?

Estağfirullah. Kendimi idrak ettiğim yaştan itibaren çok büyük insanları, dahileri tanıma şerefine erdim. O bakımdan dört yaşında Kur'an hatmetmek benim nazarımda çok da büyük görünmedi bana. İkincisi, o dönem itibariyle öyle büyüklük taslama, seçilmişlik mülahazalarına kapılma benim düşünebileceğim türden şeyler değildi. Üçüncüsü de dört yaşında Kuran'ı hatmetmemin bir nedeni, Kur'an aşığı bir validem vardı benim. Benim şahsi istidadımdan çok onun büyük tesiri olmuştur. Ev işlerinin yanısıra bir ayda hatmetmemin Kur'an harflerini böyle kalıplar halinde belletmesinin de tesiri olabilir.

Ama bu konu, anılarınızı okuyanda, sizin seçilmiş biri olduğunuzu düşündüğünüz izlenimi uyandırıyor

Hayır. Bütün samimiyetimle ifade edeyim, böyle bir soru teveccüh edileceği ana kadar aklımın köşesinden Kuran'ı dört yaşında hatmetmenin bir seçkinlik emaresi olduğu şeklinde bir mülahaza geçmedi.

Peki sizi önemli kılan nedir?

Hayır, ben önemli olduğuma da kani değilim. Bir kürek, güllerin dibinde çapa yapmada da kullanılabilir, başka şeyde de. Buna Bediüzzaman "istihdam" der. Benim üzerimde o kültürün, onun etkin öğretisinin tesiri büyüktür. Diğer taraftan da bunların bir imtihan olarak lütfedildiğini düşünmüşümdür. Dinde bu tür şeylere istidraç (hakkı olmadığı halde talihi düzgün gitme) da denebilir. Yani insan liyakatı olmadığı halde Cenab-ı Hak başından ihsanları (lütuf, iyilik) yağdırır. Acaba taşekkür edecek mi yoksa şımarıklığa düşüp nankörlüğe mi girecektir? Bunca nimet karşısında şükretmek icap ederken "Acaba istidraçla bizi mahvetmek mi istiyorsun?" endişeleriyle sarsılmış, iki büklüm olmuşumdur.

'İçtihad Hatası Olabilir'

Yine de bu toplumun cazibe merkezlerinden birisiniz. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Halkın içtihat hatası olabilir. 16 yaşından itibaren camilerde kürsüye çıktım. Aşağı yukarı 40 sene sayılır. 1960'dan sonra böyle teyple, videoyla vaazlar tespit edildi. Türkiye'nin değişik yerlerine dağıtıldı. Yine içtihat hatası olabilir diyorum, yani halk yanılmış olabilir. Tabii 'eğer yararlı buluyorlarsa istifade etsinler' mülahazasıyla da 'bu lutf ile ihsan nedendir' dedim ve bunları da kaçırmamaya çalıştım. Cami kürsüleri halka tanışma mevzuunda önemli yerler. Halkın hissiyatıyla bütünleşmeye çalıştım. Mesela işte askerliğimden evvel, 'atalarım Edirne'de savaşmış' diye kalktım Edirne'ye gittim. Orada üç Şerefeli Cami'de imam oldum. Vaizlik talep ettim. Askerlik yapmadığım için olmadı, askerlikten sonra oldu. Mesela Kırklareli'ne gittim, değişik kazalarda vaaz-ı nasihat ettim. İzmir'e geldiğimizde gezici vaiz yaptılar. Bütün Ege'de gezdim, çok insan tanıdım. Daha sonra konferanslar verdim. O konuşmaları sinemalara belki vaizler arasında ilk götürenlerden biriydim. O mevzuda haddimi aşarak, bilmediğim sahalara bile belki girdim. Mesela Türkiye'de ilk defa cami kürsülerinde evolüsyonu kritik ettim. Yani Darwinizm'le Lamartinizm'le uğraştım. Çünkü kendim de o dönemde onlarla alakalı bazı şeyler okuyunca dinime, akideme, düşünceme tesir etmese bile, bunları kafamdan silip atmak için çok kaynağa müracaat ettim. Türkiye'de gitmediğim üç vilayet kaldı. Zannediyorum Hakkari'ye gitmedim. Bir de Sinop'a ve Artvin'e gitmedim.

'Herkes Kendi İşine Baksın'

Kendiniz dışındaki cemaatlere uzak olduğunuz, içinde bulunmadığınız

hiçbir harekete destek vermediğiniz inancı yaygın. Doğru mu?

Doğru olmasa gerek. Değişik hizmet sistemleri olabilir. Birisi Kur'an Kursu açıyor, birisi camide sohbet ediyor, birisi tasavvuf adına ders veriyor olabilir.

Yani herkes kendi işine mi baksın?

'Herkes kendi işine baksın. Herkesi olduğu gibi kabul etmek gerekir. Ben eğitime, kültüre dönük hizmetlerin daha yararlı olduğu gibi kabul etmek gerekir. Ben eğitime, kültüre dönük hizmetlerin daha yararlı olduğunu gördüğüm için, himmet (çalışma, çabalama, ermiş kişi etkisi) edecek insanları elimden geldiğince bu tarafa yönlendirmeye çalışırım. Çünkü iç içe olunca bazen çekişmeler kıskançlıklar olabilir.

Ama siz İslam'a katkıda bulunmak isteyen diğer cemaatleri, 'Biz size katkıda bulunalım' diye kibarca reddedersiniz hep, Mesela MÜSİAD'a karşı HÜRSİAD'ı kurdurduğunuz söyleniyor

Ben bunların adlarını daha bilemedim. Ben seven, yakınımnda olan, çok meselelerini gelip görüşen arkadaşların kurdukları ticari bir şey, işadamları topluluğu oldu. Ama ben ne onu, ne alternatif cereyanın adını bile düşünmeden arkadaşlarım tarafından yapıldı.

Ama 'Hoca içinde olmadığı bir şeye destek olmaz, kendi yayınlarının dışında bir şey okutturmaz' deniliyor

Çok yanlış bir şey. Koca koca yayın katalogları var. Mesela Nil Yayınları. İki yüz, üç yüz çeşit kitap var orada satılıyor. Ancak bazıları her yayını satmıyor. Müslümanların kitaplarını bazı fuarlara almayan insanlar var.

'Bu Kadar Eziyete Gerek Yok'

'Küçük Dünyam'da, medresedeki ilk gecenizi anlatıyorsunuz: "Yatmak istediğimde baktım ayağımı arkadaşlardan birine doğru uzatmam gerekiyor. Saygısızlık olur düşüncesiyle ayağımı ona doğru uzatamadım. Diğer tarafta kitaplarım duruyordu. Kitaplara doğru da ayaklarımı uzatmam mümkün değildi. Beri taraf kibleye denk geliyordu. Ayağımı uzatabilecek tek yön vardı. Orası da Korucuk istikametini gösteriyordu. Ve ben babam Korucuk'ta olabilir, ona saygısızlık etmiş olabilirim düşüncesiyle o tarafa da ayağımı uzatamadım. Bir kaç gece böyle hiç uyumadan oturdum." Sonradan hiç düşündünüz mü, "Acaba kitapların yeri değiştirilemez miydi" ya da "Arkadaşımdan yerimi değiştirmesini isteyemez miydim" diye. Yani uykusuz

kalmaya değecek kadar çözümsüz bir problem miydi bu?

Aslında bir insanın hayatta kendisine bu kadar tazib (eziyet) etmesine gerek yok. Din de bunu emretmez . Bazı şeyler, insanın içine öyle doğar, öyle karar verir. Ben şimdiki konumum itibariyle, meseleye böyle yaklaşırsam Müslümanlığı zorlaştırmış olurum. Bu da dinin ruhuna ters olur. Şimdi biri bana, "Ayağımı kitaplarıma uzatayım mı; babamın köyüne uzatayım mı" diye sorsa ben, "İstirahatına bak" derim. Ama ben o zaman bir çocuktum. Hislerim daha öndeydi. Aldığım terbiye bana onu telkin ediyordu. Babamın gölgesine ayağını basmamış bir insan olarak, babamın, annemin bulunduğu yere o gün ayağımı uzatmamıştım. O ayağımın altına gelecek arkadaş misafirdi, ona karşı saygısızlık yapmak istemedim. Kitaplar kütüphanedeydi, başkalarının da kitapları vardı. Kaldırmam da mümkün değildi. Bir yanda da kible vardı. Zannediyorum öyle sübjektif mülahazalarım la o gece öyle oldu. Gerçek bir saygı ifadesi midir, değil midir? Ama halis bir niyetleydi.

Yani biraz ifrata kaçtığınızı mı düşünüyorsunuz?

Evet öyle diyorum. Objektif değil yani öyle bir mesele dinin ruhuna da uygun sayılmaz.

"Biraz Asker Ruhluym"

Gençliğinizde akrobatik gösterilerle minareye çıkıp insanların yüreğini ağzına getiriyordunuz. Ya şimdi?

Vazifem, sorumluluğum, yaşıml bunlarla mütenasip değildir. Zaten bunları 17 yaşına kadar yaşadım. Ağaçların başlarına çıkardım, hiç kimsenin çıkamayacağı minarenin şerefesi etrafında gezerdim. Şimdi bile anlatınca insanların başı dönüyor.

İnsanları heyecanlandırmak hoşunuza mı giderdi?

O çocukluk herhalde, bilemem. Barfiks de yapardım.

Hayatınızda biraz tuhaf, ilginç çok olay var. Hacda sabah namazı için çıktığınız ikinci kat mahfilde şeytan sizden kendinizi aşağı atmanızı istiyor. Şeytan size ne yapmak istemiş olabilir?

Nefsin, böyle her zaman "şunu yap, bunu yap" dürtüleri olabilir. Biz mümin olarak, inanmayanları duymadığı şekilde bu vesvesenin aydınlık dünyamıza müdahale olduğunu söyleyebiliriz. İmam Gazali de, Nizamiye medreselerinde, şöhretinin zirvesinde olduğu bir dönemde vesveseye düşmüş, 11 yıl Emeviye Camii minaresinin odasında çile geçirmişti. Said-i Nursi aynı şekilde mezarlıklarda, mağaralarda kaldı. Bu tür şeyler, yorumcular tarafından "Misyon sahibi insanların kaderi" olarak değerlendiriliyor. Kendinizi bu insanlara benzettiğiniz oldu mu?

Estağfirullah. Bunun benim için düşünülmesine katılamam. Benim o dürtüleri algılayışım farklıydı. Hiç intiharı düşünmeyen bir insan olarak "hele şuradan kendini at" gibi bir duygu içimi sardı. Öyle olunca ben geri çekildim. İki adım ötede, benden hiç ayrılmayan, benden yaşlı bir arkadaşımıza baktım, o da geriye çekildi aynı anda. Bunu izah etmek çok zordur.

Kendinizi tahlil ettiniz mi? Bir suçluluk duygusu olabilir mi?

Kabe'de Cenab-ı Hak günahlarımıza kefaret yapar. Orası bir arınma çeşmesi. Şeytanın muzur maniler olur. Şeytanlar o hizmetin hadimleriyle (hizmet gören) çok uğraşır.

Ama şeytan neden sizinle uğraşıyor?

Belki beni olduğundan fazla görüyordur.

Yine hacda lokantaya gidiyorsunuz. Hiç kimsenin duymadığı pis kokular sizin peşinizden geliyor. Bu size göre manevi bir ikaz. Çünkü yemek yemek için harem iklimini terk etmişsiniz. Yemek yemek çok doğal bir ihtiyaç değil mi? Neden bu yüzden cezalandırıldığınızı düşündünüz?

Yani o işin yorumu. Başka şey de olabilir. İlk haccımdı. Hep istiyordum ki Harem-i Şerif'te kalayım, çok ibadet edeyim. O kadar zaman içinde bir kere evde kaldım. Kumların üzerinde kalıyor, bir yumurta, bir bisküviyle yani kalori ölçüleri içerisinde gıdamı alıp vazifeme devam ediyordum. Her nasılsa içime birden bir kebab yeme arzusu düştü. Öyle bir menkıbede (bir kimsenin fazilet ve meziyetini gösteren yazı) bilirim, yani böyle bir şeyden vazgeçirilmiş birisi.

Belki bu menkıbeden etkilendiniz

Bilemiyorum. Gidelim, bir lokantada kebab yiyelim dedim. Kalktık gittik. Tam kebablar önümüze geleceği zaman bir hayatımda hiç duymadığım bir koku sardı. Yanımdaki arkadaşım da bunu hissetti. O kadar ki lokantada oturmak mümkün değildi. İstifra edecek hale geldim. Dışarıya çıktık. Baktım lokantanın önünde, pislik yüklenmiş bir araba var ama bir şeye bağlı değil, römork gibi bir şey. Biri getirmiş lokantanın önüne bırakmış. Bir kere kafaya kebab yemeyi koyduğumuza göre gidip başka lokantada yiyelim dedim. Gittik oturduk. Aynı kerteğe geldi, adam yemekleri hazırlayacak, o koku bizi takip ediyor. Yani orada millet aşkla şevkle ibadet yapıyordu. Bizde kut-i layemutla (ancak ölmeyecek kadar yemek) ihtiyacımızı gidererek orada kalabilirdik. Fakat o menkıbede velinin dediği gibi yani, "Hayatımda bir kere olsun Rahman'ı terk etmedim" ben de dedim "herhalde Rahmanı terk ettik" Cenab-ı Hak'kın hususi lutufları açısından öyle bir terkin, cezası olabilir.

Bu olay pek öyle anlaşılır bir şey değil

İşin doğrusu ben de anlamadım.

Yani çekicisi olmayan bir römork geliyor, lokantadaki diğer insanlar kokuyu duymuyor, siz duyuyorsunuz. Korunan sizsiniz. Burada size özel muamele mi yapıyor?

Belki bizim buna daha çok ihtiyacımız olduğundan dolayıdır. İstiğfar (Allah'tan günahlarının bağışlanması dileme) etmemiz lazım. El alem arınmıştı, bizim arınacak hallerimiz vardı herhalde.

Sizin enteresan bir vakanız daha var. Yine bir lokantada geçiyor. Tavuk yiyeceksiniz. Çiğniyorsunuz çiğniyorsunuz, yutamıyorsunuz. Sonradan öğreniyorsunuz Hollanda'dan gelmiş. Kesimi şüpheli olduğu için yiyemediğiniz yorumunu yapıyorsunuz. Yani yine özel muamele görüyorsunuz. Allah şüpheli yiyecekleri yedirmemek için sizi koruyor mu?

Estağfirullah koruyor diyemem. Bu biraz nefsi kutsama gibi oluyor. Bundan Allah'a sığınıp belki böyle haram ve şüpheli şeylerden kaçınıyordum. Cenab-ı Hak o yolumu bozmak istemedi belki.

Düğündeki Ceza

'Küçük Dünyam'da, hayatınızda iki kez düğüne gittiğinizi, birinde bir sarhoşun yüzünüze tokat attığını, diğerinde de düğün dönüşü evdekilere sesinizi duyuramadığınızdan dolayı, sokakta gecelediğinizi az kalsın donacak olduğunuzu anlatmıştınız. "Her iki düğüne gidişimin tokadını da çok acele yedim" diyordunuz. İlginçtir, peygamberimizin de başından benzer bir olay geçmiş. O da gençliğinde birkaç defa düğün izlemek istiyor, her seferinde uykuya dalıyor, böylece "Cahiliye dönemi eğlencelerinden" Allah tarafından korunduğu söylenir. Bu olayı, O'nunla benzerlik kurmak için mi anlattınız?

Estağfirullah. Anlatmasaydım da olurdu. Bunlar kutsamak gibi oluyor.

Ama bu olaylar, sizin Allah'ın sevdiği özel bir insan olduğunuzun düşünülmesine yol açıyor

'Efendimizin çok güçlü bir iradesi vardı. O düğüne de gitseydi, mütesir olmazdı. Herhalde Cahiliye'ye ait adetlerin icra edildiği yer girmesin, gözlerinin içine başka hayal girmesin, ruhunu başka hülyalar sarmasın diye Allah onu korumuştı. Benim o düğünlerde böyle basit insanların tesirinde kalabilecek kadar herhalde zaafım vardı. O düğünlerde uygunsuz oyunlar oynanıyordu. göçekler oynuyor, içkiler içiliyordu, sarhoş olunuyordu. Belki Cenab-ı Hak benim kötülüklere girmem mülahazası karşısında beni korudu. Anne ve babamın da intizarı olabilir.

Hocam, siz çok işaret almışsınız. Kendi kullandığınız araçla iki kez kaza geçiriyorsunuz. Bunu, Allah'ın siz araba kullanmanızı istemediğine yoruyorsunuz ve direksiyon kullanmayı bırakıyorsunuz. Size niye bu kadar işaret geliyor?

Yoo, aslında estağfirullah. Hayat bütünüyle işaretlerden ibarettir. Buna tevil-

ü hadis deniyor. Yani sağımızda solumuzda akan hadiselerle alakadar olduğunuz ölçüde, bunların başı boş olmadığı, geçmişin kendi kendine cereyan etmediği, her şeyin Allah'ın emir ve kumandası altında cereyan ettiği anlamına gelir. Tesadüf yoktur. İnsan içinde yaşadığı hadiseleri derin bir tecessüs (merak), derin bir tefekkürle (farkına varma) takip etmeli. Ama bakmıyorlar. Hani, "Vermemişse Mabud, neylesin Mahmut" gibi yanından yanından geçince göremiyor. Kuran'da bu kabil bakışlara işaret vardır. Fakat yüz yüz çeviriyorlar, bakmıyorlar.

Rakamların Sırrı

Siz çok iyi bakıyorsunuz çevrenize. Mesela, 11'inci ayda askere gidip, 1'inci taburun, 1'inci bölümünün, 11'inci eri olmanızın bile farkına varıp, bundan anlamlar çıkarıyorsunuz

Herkesin hayatında böyle rakamlar olabilir. Evren Paşa da "Hayatımda 7 rakamı var" dedi. Mustafa Kemal'in hayatında 19 rakamı var. Vefatı bile 19'un üç katı malum. Bunlar boş değildir. Ama bu rakamların esası nereden çıkıyor? 19'u Reşad Halife çıkardı. Bazı yanlışlara da gidildi. Kendini insan üstü gibi görmeye başladı. Allah affetsin. Sonra Ahmet Deedat da yazdı.

Sonra da Cenk Koray

Evet, o da Mustafa Kemal ile bağdaştırdı.

Sizi rahatsız etti mi?

Beni rahatsız etmez de, dine ait pek çok hükümleri onun üzerine bina etme bir ifrattır (aşırı gitme). Kuran'daki bütün ayetler bununla irtibatlandırılmadı. Ama tevbe suresindeki iki ayet bu 19 ritimini bozuyordu. Bozduğu için tuttu Deedat, demek bunlar ayet değil dedi. O yüzden bunlara gömülmemek lazım.

Zaman'da yayınlanan anılarınıza "Küçük Dünyam", şiirlerinizi topladığınız kitaba "Kırık Mızrap" dediniz. Neden?

Yani esas sesi çıkaracak bir mızrap bile olsa, o kırıktır, "paslı bam teli" filan bir şey demeyi tercih ederim. Yani bu biraz içindem doğan şeyler.

Ama bir dakika, Said-i Nursi 'Sözler'de ne diyor: "Kamillerde büyüklük mikyasıdır küçüklük. Nakıslarda küçüklük mizanıdır büyüklük." Siz kamil bir insan olarak bilindiğinize göre, bu ifadeye göre "Küçük Dünyam", "Büyük Dünyam" mı oluyor?

Bazı sözler insanlara böyle zıtları çağrıştıracaksa ona cevap bulmakta çok zorlanırız. Mesela bir gün mecmua çıkarmayı düşününce ben, tevazuun ifadesi olarak "Küçük görünelim, Allah'ın büyüklüğünü kabul edelim" diye değişik isim alternatifleri olduğu halde reşha -damla- manasına Sızıntı demiyi tercih ettim.

Karakter olarak munis görünüyorsunuz. Hiç hiddetlendiğiniz olmaz mı?

Hayatımın çok zamanları öyle münis, uysal, herkes çok rahatlıkla der ki "Bir ip taksam suya götürürüm" der. Fakat hassasiyetin verdiği bir yanımda vardır ki, öfkelendiklerim olabilir. Fakat mümkün merteye bu öfkelenmelerin kendi dar dairemde kalmasına özen gösteririm. Başkasını rencide etmeyeyim diye eğer öfkelenecesem öyle bir yerde o şeyimi boşaltırım ki icabında bir kenara çekip "Hakkını helal et" diyebilmeliyim. Yoksa omuzlarımda ilelebet o öfkelenme bir hak olarak kalsın da Allah'ın huzuruna öyle gideyim istemem.

Ama disiplin sizin için çok önemli değil mi?

Evet, disiplin biraz da annemin çocuk okutması döneminde böyle kalfa gibi bir durumum vardı. Daha sonra da değişik kurslarda, genç talebelerle meşguliyetimde, idareciliğimde, biraz meşguliyetimde, idareciliğimde, biraz da asker ruhum var, disipline çok önem veririm. Hatta bazı insanları disipline edici yöntemler geliştirdim. Disiplini bozma da çok oluyor. Bunlar hassasiyetime çarpınca, ben de Necip Fazıl merhumun edebiyatımıza soktuğu hafakan -yürek oynaması, çırpıntı- sözüyle anlatayım, evet hafakanlar hasıl ediyor.

Kızgınlılıkla camiye terk ettiğiniz de oldu galiba

Bir defa kürsüden indiğim oldu. Mikrofonları, hoparlörleri ayarlıyorlar, caminin içinde gelmeler gitmeler oluyor. Onbeş dakika kadar kürsüde oturdum. Kim olsaydı aynı şeyi yapardı. "Bir hoparlörü ayarlayamadınız" dedim. İndim kürsüden imam odasında oturdum. Kürsüde yaşadığım heyecanla bazen bayılacak hale geldiğim de olmuştur. Mesela Azerbaycan meselesi söz konusu olunca, kendimden geçmişim. Sonra arkadaşlar sırtlarına aldı taşıdılar.

Meşhur Tatlısı

Sizin gibi hassas, utangaç bir zatın günlük hizmetlerini kim yapıyor?

Hayatımı yalnızlık içinde geçirdiğimden hep kendime yetmeye çalıştım. Kırk sene çamaşırımı kendim yıkadım. Makine de yoktu, elimde yıkıyordum. Yemeğimi kendim yapıyordum. Hatta annemin rahatsızlıkları dolayısıyla çocukluğumda yemek yapmada ona yardım ederdim. Ve şurada burada,

Edirne'de yalnız kaldım senelerce. İzmir'de bir kulübede yalnız kaldım, beş altı sene sonra yeni bir ev kiraladım, orada da yalnızdım. Misafirlerim gelirdi, onlara yemek, çay yapardım. 12 Eylül'e kadar böyle devam etti. Bir talihsizlik, benim için mi, beni arayanlar için mi bilemeyeceğim, Victor Hugo'nun Sefiller'inde olduğu gibi ben hep kaçtım, kaçtım.

Jan Val Jan gibi mi? Peki sizin Javert'iniz kimdi?

Ben askeriye karşı saygılı olmuştumdur. Sülalemde asker vardır. Askerler Bediüzzaman'ın ifadesiyle geçmişleri itibariye gazidirler. Gelecek adına da belki şehit namzedidirler. Belki geçmişleri adına şehitler evladıdır, gelecek adına gaziler namzedidir. Ama bir gazetenin köşe yazarı birilerini aleyhimde tahrik etti. Bilmem ki teferruata girmeye gerek var mı?

Altı Yıllık Takip

Var efendim, lütfen

'Bornova'da son vaazlardan biriydi. Biraz da Bediüzzaman'dan mülhem - ilham alarak Şeriat-ı Fıtriye, âyât-ı tekviniye gibi konuları arz etmeye çalıştım. Türkiye'nin İslam dünyasında geri kalış nedenleri üzerinde durdum. "Allah'ın iki çeşit kitabı vardır" dedim. "Bunlardan birine Şeriat-ı Fıtriye diyoruz, Ayat-ı Tekviniye de denebilir. Allah'ın fizik, kimya, biyoloji, matematik gibi kanunlarının esas kaynağı olan kainat kitabı", buna eski ilimde Şeriat-ı Fıtriye denir, "Diğer kitap ise, Allah'ın kelim sıfatından gelen Kuran-ı Kerim'dir. Bunlar bir hakikatin iki yüzüdür. Bu iki kitaba riayet etmek dünyada, ukbada (ahiret) insanı mamur eder. Bunlara muhalefet etmek de insanı batırır dedim. İslam dünyasının geri kalma sebebi kainat kitabını iyi okumayışlarından, Şeriat-ı Fıtriye'nin prensiplerini bilmeyişlerindendir" dedim. Bir gazete de ertesi gün bunu manşet yaptı. O gün bir rektörün cenazesi varmış cemide. Dedi ki, "Hoca onca profesörün bulunduğu bir yerde cami kürsüsünden açık açık şeriattan hahisler açtı". Bu savcılıkta tahkikat mevzuu oldu. Sonra Savcılık, Memurun Muhakematı Kanunu'na göre yanlış yaptığını anladı, beni Diyanet'e havale etti. Diyanet "Takibe gerekli bir şey yok" dedi. Fakat zannediyorum "şeriat" gibi günümüzde çoklarında alerji uyandıran o kelime, o zatın (İzmir Sıkıyönetim Komutanı) kafasında iz bıraktı, beni takibe aldı. Bu tam altı sen sürdü. O durum çok ağırdı. Gerçi sahip çıkan insanlar vardı ama askeri idareye o gün söz dinletmek zordu.

Kitapları Vakfa

Bugün çamaşırlarınızı hala kendiniz mi yıkıyorsunuz?

Bir makine aldı arkadaşlarım bana. Böyle işte bazen gelip arkadaşların yanında kalıyorum. İstanbul'da bir küçük bodrum katı ev vardı bir arkadaşımın, gidince kalıyorum.

Kendinize has bir eviniz yok yani. Ya eşyalarınız?

Bir yorganım vardır, amaşırlarım, kitaplarım vardır. Vasiyetnamem var, çok eski yıllarda vakfetmişim kitaplarımı, kayd-ı hayat (yaşadığı sürece) şartıyla çıplak mülkiyetleri vakfın. Mamelekim (malım, mülküm) yok. Yemeğı de nerede olursa işte biraz arkadaşlar yapıyorlar. Bazen kendim de yapıyorum. Zaten şekerim, tansiyonum var.

Ne yiyip içiyorsunuz?

Kalorisi düşük şeyler. 1200-1800 kalori arasında gıda alıyorum. Bazen peynir zeytinle idare ediyorum.

Kendiniz de yemek yapıyor musunuz?

Mesela undan on çeşit, patatesten on çeşit yemek yapabilirim. Bunların bazıları benim buluşumdur. Patatesin yahnisi Erzurum'da biraz farklı yapılıır. Ben buna patatesi kızartarak börek yapmayı ilave etmişimdir. Patatesten tatlı yapmışımdır. Yani patatesi püre yaparak, yumurtaya banıp sonra yağda kızartıp üzerine şerbet dökerek tatlı yapmayı denemişimdir.

Bir de meşhur hasuta tatlısı yapıyormuşsunuz

Evet. Un suyun içinde bulamaç yapılır, içine şeker katılır. Sonra yağın içine dökölür, pelte gibi bir şey olur ama çok farklıdır. Bir de onun içine şeker katmadan yapılanı vardır, yemek gibi yenir. Mesela enfes kadayıf dolması yaptığımı ninem anlatırdı, alıp mahallede dolaştırırmış. Annemin ekzeması vardı, evde ona yardım etmeyi bir vefa hissiyle benimsemiştim. Bu da çok garip karşılanabilir, ona yardım için hamur yoğurduğumu da bilirim.

Halen buna fırsat bulabiliyor musunuz?

Sizler gibi aziz misafirler gelince arkadaşlardan müsaade alarak bazen mutfağı gidip yapmayı tercih ederim.

Özer iller'in Rus arı Olması

'Küçük Dünyam'da, yedi yaşındayken Rusça sayıkladığınızı anlattınız. Bu

acaba neye işaretti?

Bu psikiyatristleri alakadar eder bir mevzu. Akıl hastalığı demeyeceklerse şayet, şuurumun almadığı bir iş. Bunu bütün aile fertlerim bilir. Biraz da Rus işgalinden sonra dedemin Rusça bilmesiyle ortaya çıkıyor.

Dedeniz sizinle Rusça mı konuşuyordu?

Hayır.

Daha sonra Rusça'yı öğrendiniz mi?

Hayır.

Özer Çiller'in önceki hayatında Rus Çarı olduğuna dair düşüncelerine ne diyorsunuz?

Özer Çiller bana bu mevzuyu anlattı. "Ben çok roman okumam ama bir zaman evvel Dostoyevski okudum. Bana romanı sevdirdi. Sonra bütün eserlerini okudum. Bana reenkarnasyonla alakalı bir şey sorulunca, 'Herhalde çarın ruhu bana girdi' dedim" dedi.

Hoca'nın Hedefi Amerika İle Almanya

Papa ile konuşsanız ona ne söylediniz?

Dünyada bir küreselleşme yaşanıyor. İster kötülük ister iyilik adına bir yerde zuhur edebilecek bir şey hemen dünyanın değişik yerlerine muhabere (haberleşme) ve muvasala (yetişme, ulaşma) vasıtalarıyla yayılmasına mukabil bence daha müsamahalı olmalı. Dinlerarası diyalog biraz daha geliştirilmeli. Bugün Müslümanlığa sıcak bakan insanların, Garaudi'lerin yaptıkları şeyler, Maurice Bucaille'ların yaklaşımı geliştirilerek, ideolojileri kavga ile kabul ettirmeye son verilmesi lazım. Yine Bediüzzaman'ın yaklaşımıyla, "medenilere galebe (üstünlük) ikna iledir, Bedevilere yapıldığı gibi icba (zorlama) ile değildir. "mülahazalarını, eğer hüsnü kabul göreceyse hatırlatmayı düşünürdüm.

Ama bunların altına zaten "den, dan" koyar Papa. Özel bir mesajınız yok mu?

Öteden beri kafamda alıp veremediğim bir husus vardır. İslam dünyaya, her şeye yetebilecek düşünce, inanç ve ibadet sistemi olması itibariyle ilk zuhur ettiği an Hristiyanlık, İslam'ın çağrısına icabet edeceğine antikiteye sığınmış, Roma putperestliğini, Helenizmi imdada çağırmıştır. Bence Müslümanlıktan yararlanabilirdi. Müslümanlığa ait bir kısım dinamikleri alıp hayatına hayat katabilirdi. Böyle bir fırsat fevt etmiştir (kaçmıştır). Bu fırsatın bir kere daha fevt edilmemesini söyleyebilirdim.

Amerika Neden Müslüman Olmasın?

Peki Clinton'a ne söylediniz?

Aynı şeyleri tekrar ederdim. Tabii Clinton o kadar güçlü olabilir mi? Yani sözü belki Amerika çapında geçer, İslam'a orada bir yer vermesini, en azından bir demokratik mülahazayla İslam'ın belli bir kesime mal olma imkan ve fırsatını vermesini, o zemini hazırlamasını, en azından sinagog'a gittiği kadar, Yahudi takkesini başına koyduğu kadar, Müslümanlığa karşı da bir yeşil ışık yakmasını arzu ederdim.

Clinton Yahudi takkesi mi takıyor?

Evet başında sinegog takkesi vardır, bir çok fotoğrafında öyledir. Bütün Amerika başkanlarında vardır. Kennedy'nin dışında hepsinde aynı şeyi gördüm.

Bir konuşmanızda "Allah neden bizim elimizle ABD'yi Müslüman etmesin?" diyordunuz. ABD'deki tebliğ çalışmalarınız ABD yönetimine kadar ulaştı mı?

ABD yönetimine ulaşmış değil. Oradaki gayretler de şudur: Elden geldiğince dünyanın değişik yerlerinde asimilasyona uğramış, kimliğinden uzaklaşmış, o toplumun katmanları içinde kaybolmuş, müstehase (fossil) haline gelmiş bu insanları çıkarmayı kendi devletimizin geleceği adına da ben yararlı görüyorum.

'İngiltere ve ABD Çökebilir'

Yani 'lobicilik çok önemli' diyorsunuz?

Değişik devletleri gezme imkanım oldu. Dünyanın hiçbir yerinde ben güçlü bir Türk lobisine rastlamadım O açıdan, dünyanın değişik yerlerinde sevdiğim, beni seven, teveccühlerini değerlendirmek istediğim insanlarla yapmak istediğim şey şu olacaktır: Tıpkı Asya'da olduğu gibi oralarda da eğitim faaliyetlerini hızlandırmak, o toplum içinde kendi insanımızın dirilişini sağlamak, orada bir varlık göstermelerini temin etmek, sonra da benim dinim hayatımın gayesidir. Yani dinimi her yerde, her fırsatta anlatmaya çalışırım. Onunla insanların toplumlarında kurtuluşa ereceklerine inanırım.

Sizin hakkınız da en çok anlatılan rivayetlerden biri de Sovyetler Birliği'nin yıkılacağına yıllarca önce işaret ettiğiniz. Yıkılma sırası şimdi hangi ülkede?

Onu kestirmek biraz zor. Sovyet idaresi gayri tabii bir sistemdi. Kurulduğu günden itibaren akl-ı selim ve mantık karşısında hep nakavat sayılırdı. Çözülmesi beklenen bir şeydi. O da biraz içindeki karışıklıkları hesap ederek. Demokratik devletlerdeki çökme biraz demokratik usüllere uygun olur. Müstebit idarelerde patlama şeklinde birden bire çözülme olurda, demokratik idarelerde Devlet-i Aliye'de olduğu gibi aheste aheste, bir tüyün yerçekimiyle yere düşmesi gibi olur. Bu işe İngiltere namzettir. Amerika da çok hassas dengeler üzerinde duruyor. Evet ABD de namzet olabilir.

ABD, yıkılmaya mı aday?

Değişik bir şekil alma, değişik bir hüviyet iktisab etmeye namzet görülebilir. Çünkü çok zor tutuyorlar onu. Zencilik bir kere orada çok ciddi bir problemdir ve hep hadise çıkarırlar. Şimdilerde o zencileri kendi içlerinden Müslüman da olsa, başka dinden de olsa teşvik ediyorlar. "Yeni dinler kurun" demek suretiyle

onları kendi içlerinden parçalamaya çalışıyorlar. Ama zencinin Müslüman'ı da Hristiyan'ı da zenci. Mesele orada gördüğüm birşey: "Malcolm X" falan deyince sizi bırakıyorlar. Kendi cemaati tarafından öldürülen bir insan. Buna rağmen bütün zenciler arasında saygı duyulan bir insan. Ama yine zenci, yine zenci, yine zenci. Diğer taraftan Kaliforniya eyaletinde Meksikalılar bayağı kafa tutuyorlar, zencilerle müşterek hareket ediyorlar, ki Los Angeles yağmalaması yaşandığında biz oradaydık. Hadiseyi o gün seyrettik televizyondan. Yani hassas dengeler var ve daha başka yerlerde değişik azınlıklar da var. Şimdi bu dengeleri değerlendirerek orada İslam adına bazı şeyleri her zaman anlatmak mümkündür. Türkiye'de bazı aydın kesim bundan rahatsızlık duysa bile. Fakat bu bizim vazifemiz, sorumluluğumuz, bizim milletimiz adına da önemli bir şeydir.

Misyonerlikten mi söz ediyorsunuz?

Evet. Bunu Almanya'da da yapmayı düşünüyoruz. Onların misyonerlerinin içimizde cirit atmasına, bunca okul açmalarına karşılık. Yahova Şahitleri'nin bizim gençlerimizi baştan çıkarmalarına karşılık bizim mukabil bir tavrımız olmalıdır.

Bu durumda Türkiye'nin AT'ye girmesinin asimilasyona yol açacağından endişe duymuyorsunuz herhalde

'Evet bizim oralardaki insanımız, eski konumundan çıkarak yüksek düzeyde, çeşitli seviyelerde kendini kabul ettirip, belli yörelerde yoğunlaşmalı, sanat okullarından ziyade bürokrat yetiştiren okullarda okumalı, seçmeli ve seçilmelidir. Kendi inanç ve görüş zenginliğini, gerçek mutluluğu Avrupa Topluluğu'na taşımalıdır. Bu vatandaşlarımız Avrupa'da bulundukları ülkelerde bizim çok ihtiyaç duyduğumuz lobileri meydana getireceklerdir. Türkler arasında bilhassa yaşlı kesimlerde yer alan ve yüzde 2'yi geçmeyen ibadet etme oranının, şu anda çoğunluğu genç olmak kaydıyla yüzde 40'lara ,bir diğer görüşe göre de yüzde 60' lara ulaşması gösteriyor ki asimilasyonun bizim insanımız üzerinde etkisi olmamış, aksine insanımız manevi donanımı ile içinde yaşadığı toplumu, kendi inanç ve mukaddesleri doğrultusunda etkisine alabilmiştir. AT, asimilasyon açısından değil, ekonomimizin altyapısı açısından ekonomistlerce dikkatli bir şekilde incelenmelidir.

'Neden Evlenmedim?'

Kur'an'ı hatmettiğiniz gün aileniz köylüye yemek vermiş ve size de demişti ki: "Bu senin düğünün" çok utanmıştınız. Hiç evlenmemenizde acaba bu

utancınızın izleri de var mıydı?

Arada bir münasebet hatırlamıyorum. Böyle sübjektif şeyleri daha başka karinelerle -ipucu, kaynak- takviye ederek değerlendirdim.

Beni yönlendiren, bağlı bulunduğum prensipler vardı. Bunların tesirinde kalarak rüya ile amel esas olmadığı halde onu sadece tercih ettirici bir faktör olarak ele aldım. Kendi fıkıh telakkim içinde, bir insan kendisi şüpheli şeyleri yedirmeye hakkı yoktur. Çünkü ben çok düşük gelirli bir memurdum, maaşım ancak bana yetiyordu. Bir başkasına bakmak çok zordur. Kendi kendime, "Acaba gayr-i meşru bir dairede bir kazanca tevessül eder miyim? Esas vazifemi bırakıp dünyaya talip ve ragıp istekli olur muyum" dedim.

'Biraz Hassasım'

Peygamberimizin bu endişelerle bir kimseye "evlenme" dediği hiç vaki mi ki?

Hayır, aksine "evlenin" diyor. Bir ikinci mesele de biraz hassas, yani "Acaba bir başkasının başına dert mi olurum" diye düşündüm. "Hakkım var mı benim aileme zulüm etmeye" gibi mülahazalar da ruhumu sardı. Kendi saffetim içinde beni bilmeyen bunu anlamaz. Fakat şu benimle en yakın olan arkadaşları, bunca zamanlık yalnızlığımın verdiği hassasiyetle, bazen rencide ederim ama bana çok pahalıya mal olur. Bazen yanımda çayımı yapan, kaderim gibi olan bu insanların elini öper gibi adeta özür dilerim. Hakkınızı helal edin, canımı size vereyim" derim. Bir fırtına gibi böyle içimde kopsa bile bazı çamları deviririm de sonra bunu tamir benim için daha ağır olur. Yani bu mantıkla hareket ettim..

Anneniz sizin başınızı bağlamak istediğinde demişsiniz ki, "Benim ayaklarım nurla bağlı. Siz de başımı bağlarsanız nasıl hareket ederim? "Acaba bu kendini topluma feda edişte" gerçek tevazuyu yaralayıcı bir yön de yok mu?

Şimdi bilmem ki, hakikaten iman ve Kur'an hizmetinde Bediüzzaman'ı anlama, yorumlama benim için hayatımda çok önemli. Türkiye devletinin kuruluşunda ve istiklal mücadelesinde önemli misyon yüklenmiş bu büyük insanı acaba tanıtabildim mi? Bazı kimseler kendilerini bütün bütün topluma feda etmezlerse, maddi manevi füyuzat -feyizler, manevi talkinler- hislerinden fedakarlıkta bulunmazlarsa, herhalde yapılması gerek bazı şeyler zor olur. Bu mülahazam benim ruh haletimde böyle kalmak tahribat yapsa bile eğer milletin tamiri adına onun tutup bazı yanlarını tamir etmeye muvaffa olunabilecek ise,

aileden gelecek mutluluğun üstünde bir saadet vereceğine inandığımdan dolaydır.

'Candan Dostlarım Oldu'

Peki mücadeleniz ailenin yerini doldurabildi mi?

Yanımdaki arkadaşlarım, talebelerim bana aile fertlerinin yokluğunu hiç hissettirmediler. (Burada, Hocaefendi'nin gözleri nemleniyor, dudakları titriyor.) Çok teşekkür ederim. Çok yakın çok candan dostlarım oldu. (Ağlıyor) Allah razı olsun, sıkıldığım zaman evlerini çocuklarını terk edip yanımda kaldılar. Zaten insanın bir aileyle geçirebileceği şeyler sürekli değildir. Ama dava düşüncesi ve mefkureye (ideal) gelince ben hep büyük devlet düşüncesine hasret ve eski günlerin hasretiyle yanan bir insan olarak, bu yönde hizmet hülyalarıyla yaşadım. Bazıları ütöpik bulabilirler. Asya haritasının son durumuna bir bakın. Onbeş bene evvel yanıma gelen bir arkadaşım, şu haritaya bakınca "Galiba hocam dua ediyor" demişti. İki sene evvel gelince "Galiba duanız kabul olmuş" dedi. Şimdi böyle düşlerle yaş yayan bir insan olarak, o türlü şeyleri düşünmeye vakit bulamadım.

Kadınlardan Kaçış

Edirne vaizliğiniz döneminde, evinize dönüşte kadınların kızların arasında geçerken hamama girer gibi terliyordunuz. Bundan kurtulmak için camiye taşındınız. İki buçuk yıl Üç Şerefeli Cami'nin penceresinde yataksız, yorgansız bir çile döneminiz oldu. "Günaha girmek korkusuyla kadınlardan kaçmak" sizi nasıl etkiledi?

Tanıdığım tasavvuf büyükleri, annem, babam, engin ufuklu, Devlet-i Aliye'ye aşık insanlardı. Ruhumu bu iyi şeylerle donatmışlardı. Babamın hoca olmasına rağmen böyle Türk milliyetçiliği yanı vardı. Irkçılık değil, bana bu halk ve milletimi sevdirmişti. İffet mevzuunda da üzerimde durmuştu. Bir dönemde evin bahçesinden dışarıya çıkmama, gözlerimin içine başka hayallerin gireceği endişesi bende iyice perçinlenmişti herhalde. Edirne gibi açık bir yerde endişelerim oldu. 17-18 yaşındaydım. Kendimi izinsiz riyazata (nefis kırma) verdim. Az yeme az içme, az uyuma sokağa mümkün mertebe çıkmama. Belki kahvede gider otururum arasına ama bir şey anlatma mülahazasıyla. Bunun dışında eskilerin uzlet (bir tarafa çekilip kendi kendine oturma) dedikleri yolda hayatımı geçirmeye çalışırdım. Daha önce bir ev kiralamıştım. Ama evimde doğru dürüst istirahat edemiyordum. O sokağa girip başkalarının temiz kalplerine bu mevzuda bir şey gelmez hissiyatları uyanmaz ama bende

uyanabilir diye ona fırsat vermemek için camiinin penceresine çıktım.

Evet, bunları biliyorum. Ben "kadından kaçmak sizi nasıl etkiledi?" diye sormuştum. Yani siz çok hassas bir insansınız. Daha da mı hassaslaştınız?

Gençsiniz, dinamiksiniz Mesela o gün sağ düşünce adına Hür Adam gazetesi çıkıyor. Diğer gazeteleri okusam da onun oraya girmesi için o azıcık maaşımla beş on tana daha fazla getirip dağıtmaya çalışıyordum. Öteden beri hayranlıkla okuduğum Necip Fazıl'ın 'Büyük Doğu'sunu beş geliyorsa üç de ilave edip sekiz getirmeye çalışıp onunla meşgul olmaya çalıştım. O günlerde Türkçe kitaplar çok az intişar (yayılma) ediyordu. Ne kadar böyle milletin geçmişiyle, mana köküyle yazılmış kitap varsa, getirip dağıtmak için elimden geleni yapıyordum. Bunlar beni bir hayli meşgul ediyordu. Beni bir ölçüde koruyucu oluyordu. Ayrıca inancım da var. Bir ayetin manası şu: Allah'ın dinine yardım ederseniz. Allah da size yardımcı olur ve ayağınızı kaydırmaz.

Darbe söylentilerine ne diyorsunuz?

Türkiye'de her zaman darbe olabilir. Darbeciler de olmayacağına dair kat'i bir teminat vermediler. En son artık darbeleride tamamen silip götürecek darbeyi Kenan Evren paşa yaptığını söyledi. Yani "biz bu işin en sağlamını yaptık. Bir daha darbeye ihtiyaç olmayacak" dedi. Ama bir mülakatında dedi ki, "şimdi olmayabilir ama belki onbeş yirmi sene sonra olabilir" darbe böyle üçüncü sınıf kalmış ülkelerin, bir yanı gibi. Bundan kaçınılması mümkün değil, demokrasinin inkıtaa uğraması (kesilme) Türkiye'de bazı gelişmelerin de aynı zamanda durması meselesidir. Ben 27 Mayıs'ı genç olmama rağmen idrak ettim.12 Mart muhtırasını yaşadım acı acı. 12 Eylül'ü de ondan daha acı yaşadım. Bu açıdan şahsım adına darbeye karşı duyarlıyım. Ülkede istikrarın darbelenmesi açısından da darbeler iyi değil. Bununla beraber belki 12 Eylül'le gemi azıya almış bir komünizmin durdurulması, korkunç bir anarşiye muvakkaten (geçici) dahi olsa dur denmesi söz konusu olunca, bütün bütün onu da mahkum etmek bana yakışıksız geliyor.

Siz zaten 12 Eylül döneminde "darbe destekleyicisi" olarak anılıyorsunuz

Darbe kötüdür. Bununla beraber her kötü şeyin içinde iyi bir yanı vardır. Cami avlularında bile o gün komünist gençler tarafından tehdit ediliyorduk. Türkiye'nin bir maceraya sürüklenme ihtimali vardı. Komünizmin kendi içinde çözüldüğü bir dönemde komünizmin ağına düşecektik. Bu ülkeyi seven herkes gibi darbeyi beğenmemekle birlikte darbecilerin günahlarına keffaret olabilecek, millet adına yararlı bir şey nazarıyla baktım. Yeraltı faaliyetleri olmasın diye

mekteplere ahlak, din dersleri koydular. Bunu ben bir takdir hissiyle ifade ederim. Cumhuriyet hükümetleri içinde kendi tarihi dinamiklerine bu kadar eğilen olmadı. Hatta niyetleri halis ahirette büyük mükafat ihsan edebilir. Tabii bir daha darbe olmasını istemem. Darbe toplumu yeniden büyüyor, parçalıyor, kamplara ayırıyor. Onun için Cenab-ı Hak baştakilere akıl versin, içlerine demokrasiye saygı versin ve demokrasiyi kullanmayan insanlara kullanma basireti ihsan eylesin.

"Demokrasiden Dönülmez"

Ünlü, Yazarlar Birliği konuşmanızda "Demokrasiden geriye dönüş mümkün olmayacaktır" sözünüz yankı yapmıştı. İslam'da demokrasi, demokraside İslam nasıl yaşayacak?

İslam'ı demokrasiye, demokrasiyi İslam' a zıt görmek yanlıştır. İslam'ın da tam yaşanmadığı dönemlerde belki halihazır demokrasiden geri olmuştur, mesela insan hakları çiğnenmiştir, devletin başında müstebit insanlar olmuştur. Bütün bunları bazı aydınlar da ifade ediyorlar.

Ama siz bazı İslami kesimlerce insanları pasifize etmekle suçlandınız

Hiç önemli değil. İslam demokrasi, demokrasi İslam değildir. Demokrasi dünyanın yöneldiği bir sistemdir ama hala rötuşlanıyor, kendini bulmak için kabuk atıyor. Türkiye'de tam bir demokrasi olduğu söylenmiyor. "Hala demokratlaşamadık. Onun için Gümrük Birliği'ne giremedik" diyor. Demek ki demokrasi bir kemale erme süreci yaşıyor. Demokrasi bir süreçtir, geriye dönülmesi mümkün değildir. İnanan insanlar da en azından diğer insanlar kadar demokrasiden yararlanmalı. Dinin emirlerinin zaten yüzde 95'ni ferdi, ailevi hayat. Zaten onlar yaşıyor. Devleti alakadar eden şeylerde yüzde 5 nispetindeki şeyler de demokrasi iyi değerlendirilirse büyük ölçüde giderilebilir. Bunun ötesinde başka şeyler düşünülüyorsa, Türkiye'nin durumu bazı şeylere müsait değil. "Bu din kendini kabul ettirecek. Tabii insanlar birdenbire 'yanıldım' diyemezler. Yavaş yavaş eriycekler, fosilleşecekler. Arkadan pırıl pırıl genç nesiller gelecek" diyordunuz.

Kimdir fosilleşme sürecine girenler?

İsim belirtmekten kaçınıyorum. Bir hayli aydın var, dün "komünizm" diyorlardı, bugün "demokrasi" diyorlar, belki yeni cumhuriyet, ikinci cumhuriyet diyebilirler.

'Dün Komünizm Diyenler Bugün Demokrasi Diyorlar'

İkinci cumhuriyetçilere kendinizi yakın hissediyor musunuz?

Ben hep kendimi Allah'a yakın hissetmekle sürur (sevinç) duyacağım. Ama insanlara yakın olmayı da ihmal etmemeye çalıştım. Çok insan var eskiden "Allah yok" diyenler, böyle aheste aheste, eski durumlarını da koruyarak bir

yere doğru gidiyorlar.

İzin vermiyorsunuz ama ben sizin önemsedığınız bir ismi hatırlatayım izninizle. Mesela rahmetli Özal'ın doktoru Cengiz Arslan'ın Turgut Bey'den etkilenererek namaza başladığını, oğlunun gelecek vadeden bir genç olduğunu anlatıyorsunuz, sohbetlerinizde

Onun dışında dünya kadar insan var. Cengiz Bey'i ilk gördüğüm zaman belli bir yerdeydi. Son gördüğüm zaman namaz kılıyor. Bunlar okumuş akli eren insanlar. Turgut Bey'in de etkisi olabilir. Fakat bu insanların dine dönmeleri, Allah'a yalvarmaları çok yürekten. Cengiz Bey bana anlattı: " Hocam bana çok enteresan açık saçık kızlar geliyor tedaviye. 'Neyin var?' diyorum 'diskim var efendim' diyor. 'senin için ne mahzuru var olsun varsın' diyorum. 'Sabah namazında zorlanıyorum biraz' diyor" ağlamışımıdır bunları duyunca. Toplum içinde kendi eski durumunu korumakla beraber Allah'a karşı saygı duyan herkes bende ayrı bir ürperti hasıl eder.

Dışışlerine Hodri Meydan

Biraz da Dışışlerini konuşalım mı? Yine sizin sözlerinizle açayım konuyu 'Hariciye'ye hodri meydan diyorum. Gelsinler konuşalım, desinler ki 'Gelecek sene adına devletimizin şu planları var' katiyen yok planları.'

Bağışlayın Don Kişotluk yapıyor gibi söylemedim bu sözleri. Üç asırdan beri artan bir hızla, Hariciye'nin kendi devleti hesabına çok akıllıca çalıştığı söylenemez. Bir dönemde Devlet'i Aliye'nin yıkılması Hariciye boşluğundan olmuştur. Bugün de dış politikanın olmadığı artık değişik platformlarda söyleniyor. Ben değişik devlet kademelerinde insanlarla, hariciyelerle görüşmüşümdür. "Yakutistan nerededir" dediklerinde, Moğolistan'ı bilmediklerine şahit olmuşumdur. Memur, nerede vazifeli ise sadece orayı bilmiştir.

Buradan bir "hodri meydan" çekiyor musunuz?

Evet olabilir. Gerçekten Hariciye'nin bir planı varsa, gelirler var olduğunu gösterirler. Var olan bir şeyin neden tatbikat imkanı olmadığı üzerinde durulur. Gelip beraber konuşmayı istemiyorlarsa, cesaretleri yoksa demeyeceğim, arzu etmiyorlarsa şayet, bir televizyona çıksınlar, 'Bizim bu seneki planımız şudur. Önümüzdeki on seneye dair şunları düşündük. Falan yerde bunu yaptık. Filan yerde bunu yaptık' desinler. O zaman ben bu sözümü bir televizyonda, halkın önünde Hariciye'den özür dileyerek geriye alırım.

Bu sözleriniz Karayalçın'a mı, yoksa Dışışleri camiasına mı?

Karayalçın hariciyeci değil. Hariciye'yi bilir mi, bilmez mi? bilemiyorum.

Semra Özal'ın İddiası

Elimde çok daha ilginç sözleriniz var, "Hariciye'nin hariciliği çokları tarafından anlaşılmıştır. Semra Özal'da bunu anlamış ki, Turgut Bey'e "Beni bir iki dakika şu Hariciye'nin başına getir. Bu Allah'ın belası Hariciye'yi bir dağıtalım. Devleti kurtaralım" demiş, Hariciye nasıl haricilik yapıyor?

Bütün Hariciye'yi karalamak da doğru değildir. Hariciye içinde çok enfes insanlar da olabilir. Fakat Türkiye'nin kaderiyle gerçekten meşgul olan bu mevzuda planı olan insan sayısı azdır. Belki pek çok yerde hariciye hariciler gibi davrandı. Yani kendi devletlerinin aleyhinde oldular bir çok yerde. Semra Hanım'ın böyle bir şey söylediğini kulaklarımla duymadım. Bana anlatıldı. Hatta bunu başka bir müessese içinde söylüyor.

Evet biliyorum, Maliye Bakanlığı hakkında. Doğru mu?

Evet, Semra Hanım'a ait bir şey bu.

Yani Semra Hanım kalkar da "Ben böyle bir şey söylemedim" derse. Onu da yazarız. Yurt dışında bazı okullarda Atatürk büstünün ve resimlerinin bulundurulması konusunda sıkıntınız vardı. Sizin için bir mahsuru olmadığını ama o ülke yetkililerinin bunları istemediğini anlatıyordunuz. Sonunda konuyu bizim Dışışlerine havale etmiştiniz. Ne oldu çözümlendi mi?

Bazı yerlerde çözümlendi. Bunlar bizim devletimize ait işler. Bizim okulumuzda bir köşenin olması, orada Atatürk büstünün veya portresinin olması, İstiklal Marşımızın, bayrağımızın olması bazı ırkçı, fazla milliyetçi ülkelerde yadırgandı.

Mesela hangi ülkeler onlar?

'İsim vermeyelim. Tabii buralarda onları rencide edecek şekilde işin üzerine gidilmemesi gerektiğini arz etmeye çalıştım. Önemli olan bu ülkelere Türk düşüncesini taşımayı düşünüyorsak, bunlar yumuşak piklerle gerçekleştirilebilir. Sertçe meselenin üzerine gidilirse olmaz. Yani mesele diplomatik yollardan halledilmeli. Meseleyi bir devlet meselesi olarak görüp "Siz oradan çekilin devlet halletsin. Böyle olunca sizler için problem olmaz" dedim. Bazı yerlerde başarılı oldular, yardımcı oldular.

'Atatürk'e Lâf Söyletmem'

Sohbetlerinizde sık sık kullandığınız bir hatıranız var. Siz Trakya'da askerliğinizi yaparken Gümülcine'de bir Yunan köpeğine "Atatürk" ismi koyuyor. Bu size dokunuyor. "Şöyle yada böyle bu devletin başına gelen insandır. Memleketi idare etmiş. Ah o Yunan'ı elime geçirsem de gırtlığını sıksam. Ben bu konuda müdafî olurum. O'na hakaret benim milletime hakarettir" diyorsunuz. Bu işi acaba bir Yunan'lı değil de bir Türk yapsa tepkiniz ne olurdu?"

Belirttiğiniz bu sözlerimi aynen kabulleniyorum. Yani devletin başına gelmiş bir insana hakaret ettirmem. Bunu kim yaparsa yapsın. Türk'te yapsa Müslüman'da yapsa yakışksız şeyler bunlar. Dinde her hangi bir insanı yerin dibine batırma gibi vazife ve sorumluluk yoktur. Sövmenin sevap olduğuna dair hiçbir kitapta bir şey yoktur. Utbe ve Şeybe'ye (Peygamberimize kötülük adına yapmadıklarını bırakmayan iki Mekke'li müşrik) dair efendimiz şöyle buyurur, "Ölmüş gitmiş insanlara sövmeyi, ayakta kalanları rencide eder." Bu benim için çok önemli bir prensiptir. Bir diğer Kur'ani disiplin de şudur ki, geçmişte olan bu insanlar kendi kazançlarıyla Allah'ın huzuruna gittiler. Onlar ne kesbetmişlerse (kazanmışlarsa) ne iktisabta bulunmuşlarsa (edinmişlerse) onlara aittir. Siz kendi kazandığınız şeylerle Allah'a gideceksiniz. Bu disiplinler açısından geçmişi o ölçüde eleştirmek yakışksız şeyler. Müslüman'ca bir üslup değil.

'Evren Beni Üzdü Ama...'

Peki, Atatürk'le ilgili içinizde hiç mi hesaplaşmanız yok?

O dönemde yapılan bir kısım yanlışlıkları şimdi söylemekle düzeltme imkanı yok. Eğer o dönemde olsaydım, cesaretim olsaydı, 'şu şöyle olsa' diyebilirdim. O günün şartlarını çok iyi bilmiyoruz. Bazı dönemlerde bazı şeyler cereyan etmiş. Yani bazı şeylerin kabulü bizim entelijansiyanızın isteği değildir. Yani o günlerde bir kısım bastırmalar vardır, bir kısım tazyikler altındadır. Türkiye'nin bu günlere gelip ulaşması, demokrasiye ulaşması, kendini bulması ayaklarını yere basması için bir dönemde bazı şeylere 'evet' denmiştir. O açıdan meseleyi daha yumuşak karşılarım. Zaten beni meşgul eden hatalarım kusurlarım var. Birtakım vazife ve sorumluluklarım varken başkalarıyla uğraşmayı abes buluyorum.

Kenan Evren'le görüşme imkanınız oldu mu?

Olmadı. Yani ben hiç aleyhinde olmadım. O bir kaç defa aleyhimde konuştu üzüldüm. "Bir devlet başkanı, bizim küçük bir adamı ne diye sağda solda konuşmalarına mevzuu yapıyor? Bir devlet başkanı gibi konuşsun" gibi içimden geçti. O'na biraz gönül koydum diyemem de yani devletin başından gelmiş geçmiş bir insan büyük insan demektir. "Evren bu gün bile Marmaris'te 'Fethullah Hoca benim aleyhimde konuşuyor' diyor. Oysa "biri Evren'in aleyhinde konuşsa onun ağzını kırarım. Devletin başı olmuş bir dönem" diyordunuz.

Bu dediğinizi hiç yaptınız mı?

Evet, aleyhinde konuşulmaz benim yanımda. Bir temel felsefem vardır. Bir insan bir muhaverede (konuşmada) bir müzakerede adam sözlerini hep sevdiklerinin etrafında bir dantela gibi örgüler. Ben de diyorum ki, Allah var Peygamber var. Allah ve Peygamberden ötürü bu ülke var bu millet var. Bence bu güzel şeylerin etrafında güzel söz örgülemeleri mümkünken, ne diye bunun dışına çıkalım, başkalarını rencide edelim.

Evren'in bir yakını sizin de çok yakınınızdı. 12 Eylül olunca 'İrşad edeceğim' diye sizin bantlarınızı alıp Evren'e götürdü. Evren sizi MİT'e sordu. Ertesi gün de bu yakınına tavrı koydu. MİT sizin için ne söylemiş olabilir?

Bu bir tahmindir. O zat, Paşa'ya bantları dinletmiş. Bir gün yanında kalmış. Hatta hanımını da beraber götürmüş. Evren'in hanımı hastaydı o zamanlar, ona bakmış. Ben Diyanet'in önde gelen zatlarından birinden de duydum. Ayrıca istihbarattan bazı kimselerde sordum. Evren Paşa'nın istihbaratta yakınları var bildiğiniz gibi, onlara da sormuş olabilir. Bu "dine, dindara karşı tavrı" şeklinde yorumlanabileceği gibi, ki ben buna iştirak etmeyebilirim, aynı zamanda bir kısım nazik dengeleri korumuş, yani Tansu Hanım'a yapıldığı gibi "Evren Paşa böyle basit cami imamlarıyla mı konuşacak" falan şeklinde sağdan soldan gelecek taarruzlara karşı tavrı almış olması söz konusu olabilir.

'Allah Oy Vermeyi Nasip Etmedi'

Çiller'le görüşmenizden sonra sizin Refah tehlikesine karşı bir denge unsuru olduğunuz söylendi. Refah'a karşı bu rolü üstlendiniz mi?

Herhangi bir mülahazaya, cereyana alet olmayı tiksintiyle karşıladığımı söyleyebilirim. Ne ANAP, ne DYP, ne de Refah... Kaderin cilvesi, ya aranıyor oldum, ya da vazifem icabı sayılmamış oldum. Cenab-ı Hak bir partiyi doğrudan doğruya rey verme şeklinde dahi olsa destekleme fırsatını bana vermedi.

Hiç oy atmadınız mı?

Oy attırmadı. Yani Allah bana o fırsatı vermedi. Ama her fırsatta cami kürsüsünde bile vatandaşa "gidin oyunuzu verin" dedim. Yani nereye verirsiniz verin. "Bu bir vatandaşlık hakkıdır" dedim.

Refah'a karşı denge unsuru gibi görölmekten rahatsız değil gibisiniz?

Şimdi şöyle değerlendiriyor olabilirler. Yani açıktan açığa bir Refah iltizamı (taraf tutma) yok. Bu açıdan belki Refahlılar da öyle görüyorlardır. Yani "Sayın başbakan ve taraftarları Refah'ın dışındaki, Refah'a destek vermeyen insanları ortaya çıkarmak suretiyle Refah'ın gücünü kırıyor" gibi yorumlayabilirler. Fakat biraz o meselede bizim niyetimize bakmak lazım. Ben ülkem, milletim yararına bazı meseleleri müzakere etmek için gitmiştim. Onlar bizimle görüşmek suretiyle bu mevzuda ne elde etmiş olabilirler onu bilemeyeceğim. Öyle bir şeyler düşünüyorlarsa o açık bir istismardır.

Yani siz de böyle bir istismardan istifa etmediniz mi?

Şimdiye kadar aklıma öyle bir şey gelmedi. Ama bilsem ki ben bu konu da istismar edilmek isteniyorum, o türlü davetlere de icabet etmeyi de hiç düşünmem.

'Adil Düzen'den Maksatları Nedir?'

Adil Düzen'i nasıl buluyorsunuz?

Adil Düzen'le alakalı gerçekten öyle bir şey var mı bilemeyeceğim. İnşallah vardır. Yani elime bir şey geçmedi. Bilebildiğim kadarıyla eskiden burada birisi vardı. Arkadaş birileriyle beraber böyle İslam Ekonomisi'yle alakalı çalışmalar yapıyordu. Bilmem ki yani Adil Düzen derken ona mı diyorlar. İşin doğrusu Adil Düzen'le alakalı yazılı hiçbir metin görmedim. Adil Düzen'e dair hiçbir şeye şahit olmadım. Kendileri de umumi ve hususi toplantılarda böyle bir şey vermediler, efkar'ı umumiyeyle böyle bir şey ilan etmediler. Niyetleri nedir? Adil Düzen'den maksatları nedir? İslamın bir takım temel prensiplerini düşünüyorlarsa bilemiyorum. Görmediğim için tabii bir şey de beyan edemem. Belki çok güzel bir şey de olabilir, Adil Düzen.

Anlaşıldı efendim. Peki Refah Partisi denilince sizi en fazla ne rahatsız ediyor?

Demokraside RP'de olabilir, ANAP'ta. Ancak hangi parti olursa olsun, bir kısım provokasyonlara geliyor mu, bazı şeyleri tiz perdeden ifade ediyor mu?

Yani böyle bir şey oluyorsa, dünyayı, Avrupa'yı rahatsız edecek şeyler söyleniyorsa ve bunlar içimizdeki bir takım güç kaynaklarını harekete geçirmeyi planlıyorlarsa, bastırıyorlarsa, hatta darbe endişelerine sebebiyet veriyorlarsa, evet bunlardan rahatsız olmamak mümkün değil. Onlar da bu konuda hüsnü niyetli olabilirler, bilemiyorum tabi. "Biz doğru yapıyoruz, iyi yapıyoruz" diyorlarsa onları kendi düşünceleriyle baş başa bırakırız. Ama bazı meselelerde rahatsız olmamak mümkün değil.

'Erbakan'la Konuşsam Dinler mi Dinlemez mi?'

Bugüne kadar hiç Erbakan'la görüşmeniz oldu mu?

'Bir keresinde hastaydım yatıyordum. Bir hasta ziyaretine geldi beş dakika kadar oturdu. Onun dışında Turgut Özal'ın cenazesinde bir aralık yan yana geldik. Gelince onun çevresindekiler onun önünü aldılar, ben arkada kaldım. O günün heyecanı ve onun da mezara ulaşma tehalükü (koşuşma) oturup bir konuşmaya, bir "nasılsınız" demeye mani oldu. Madem Refah'a karşı kullanılmaktan endişe ediyorsunuz, görüşmeyi istediğiniz şahıslar listesinde Erbakan var mı? Refah Partisi mevzuunda, Türkiye hakkındaki genel mülahazalar mevzuunda tasvip edemeyeceğim bazı düşünceleri varsa, söyleyeceğim şeyleri dinleyerek alacak, algılayacaksa söylemeyi düşünürüm. Fakat dinler mi dinlemez mi? Fuzuli'nin dediği gibi "Bilmem inanır mı inanmaz mı?" O mülahazaları yenemediğim için şimdilik karar vermiş değilim.

Türkiye Cezayir Olabilirdi

'Küçük Dünyam'da anlatıyordunuz, "Bilmeden dönemin başbakanına iyiliğim dokunmuş, partiden bana geldiler..." Bu ikisi, Demirel miydi? Ne teklifle geldiler? Bilmeden yaptığınız iyilik neydi?

Demirel'di. Bu mevzuyu müsaade buyurursanız biraz kapalı geçeceğim. O dönemde onu bertaraf edecek mülahazalar vardı. Böyle Anadolu'nun her tarafına taşınıyordu. Ben de İzmir'den Ankara'ya gelmiştim. Hiç farkına varmadan, isim tasrih etmeyeceğim, genel müdür seviyesindeki birinin yanındayken, bazı arkadaşlar böyle bir mülahazayla gelmişlerdi, şöyle diyor şöyle düşünüyorlardı. Genel Kurul'da şöyle yapacaklarını söylüyorlardı.

Yani, Demirel aleyhinde mi?

Evet. Demirel'i bertaraf etme, bir başkasını yerine getirme gibi. Ben bunu bir kanalla Sayın Demirel'e ilettim. Meğer o mesele çok önemliymiş, önemsediler. Bir bakan konuya sahip çıktı ve fakiri o dönemde arabasına aldı. Ankara'nın içinde dolaştık. O siyasi teklifler, işte o zaman olmuştu.

Yani, Demirel'in kaderinde iz bıraktınız

Eğer günahsa bilmeyerek işlediğim bir günahdır. Kur'an-ı Kerim'in öğrettiğine göre "Rabbena la tū ahizna in nesina ev ahtana" (Bakara, 286: Ey Rabbimiz, eğer unuttuk veya hata ettikse bizi muahaze buyurma...) Bazıları sevap saydılar. "Demirel ile tanışmamız uzlaşmamıza vesile oldu" dediler. Önce 'hata ettin' demişlerdi. Daha sonra da, "Meğer yaptığın şey güzel şeymiş" dediler. Ben de dedim ki, işin güzel ya da çirkin olması iradi olmasına bağlıdır. Kötü ise ben o işi iradi olarak yapmadım, bilmeyerek oldu, iyi ise de iradi olarak yapmadığımdan sevap söz konusu olmaz."

Cumhurbaşkanı'yla bugün görüşmek ister miydiniz?

Bu konuda aynen Sayın Başbakan'la görüşmede duyduğumuz endişeleri duydum. Sayın Cumhurbaşkanı zor durumda kalır, belki ona daha şiddetli hücum olabilir endişelerim olduğu için, şimdiye kadar görüşmeye kat'i karar vermedim. Ancak, Sayın Cumhurbaşkanı'yla çözülebilecek milli, vatani vazifeler varsa onları anlatmak bana da düşüyorsa görüşebiliriz. Fakat bilmiyorum ki bu tür görüşmelere açık mı?

Siz Çiller'e devlet adına hep sahip çıktınız. Bu tavrınızı çevrenize, "Birileri başarısız oldu diye vaktiyle Demirel'in Özal'a yaptığı gibi onu yıkmamak lazımdır. Söz konusu olan Demirel ise yıkmamak lazım" sözleriyle ifade ettiniz. Ama bu "devleti sahiplenme" yaklaşımı acaba sizi her iktidarın doğal destekleyicisi konumuna sokmuyor mu?

İktidarları doğal olarak desteklemeyiz. İktidarların gelme gitme yolları vardır. O yolları, köprüleri çok iyi tutmak lazım. Eğer icraatını beğenmiyorsanız, bir yerde köprünün başını kesersiniz, dersiniz ki, "Nasıl iseniz öyle idare edirsiniz. Siz bu topluma göre baş değilsiniz." Demokratik sistemlerde halkın seçtiği insanlar için bu, her zaman söz konusudur. Şimdi böyle bir yol varsa onu kullanmak lazım. Bunun dışında biri seçilmiş, başa gelmişse, ileri batı devletlerindeki gibi davranmak lazım. Herkes partisini unuttur orada. Başa kim gelmişse mesela Amerika'da olduğu gibi "Amerika'nın itibarıdır" der, onu desteklerler. Türkiye de devlet Cumhurreisi'yle, Başbakan'ıyla emniyet telkin edici olmalıdır. Herkes onun gözünün içine bakınca vahdeti ruhiyesi itibariyle, ister güçlülüğü itibariyle, başkalarında bütünleşme, birleşme, sığınma duygusunu hasıl etmelidir. Ben bu seviyeden hassas davranıyorum.

Suikast Korkusu

İktidarların yaptıkları yanlışların devlete karşı kullanılmasına karşısınız, tamam. Ama yanlışlarla mücadele edilmemesi de sonunda devleti çıkmaza sokmaz mı?

Çok menfi propagandalar devleti darbelemek olur. Devlet çok önemlidir, devletsizlik anarşi doğurur, devlete itimat olmazsa değişik kargaşalar gelebilir. İslam'da kargaşa, boykot, anarşi oluşsa bunu hariciler yapmışlardır. Böyle bir şeyi ehli sünnet yapmamıştır. Yani belli bir usule uygunluk içinde esas yapacakları şeyleri yapmışlardır. Bu bakımdan hem boykota hem provokasyona karşı oldum. Bundan sonra da elimden geldiğince de karşı olmaya çalışırım. Ben vaaz ediyorum camilerde. Bazıları cami avlularına dahi kargaşayı taşımak istediler, slogan attılar, vaazı, nasihatı terk ettim. Ben o işi kapadım, yani iki üç senedir vaaz etmiyorum.

Vaizliği bu nedenle mi bıraktınız?

Evet, çünkü bir tarafta suikast de olabileceği söyleniyordu camide. Cemaatte panik olur insanlar birbirlerini öldürebilirlerdi.

Sizin bu eylemsizlik seçiminiz, bazı kesimlerden en fazla eleştiri aldığınız

konulardan biri. Mesela, Saidi Nursi Mektubat'ta diyor ki, "Canavar bir hayvana karşı kendini zayıf göstermek onu hücumla teşçi (yürekendirme) ettiğı gibi, canavar vicdanı taşıyanlara karşı dalkavukluk etmekle, zaaf göstermek onları tecavüze sevk eder."

Dalkavukluk değıl, bu bir üslup meselesi. Bizim kendi üslubumuzu bulmamız lazım. Yerinde isabetle karşı çıkmak lazım, bağırma çağırma ile değıl. Bağırıp çağırma meseleyi ayağı düşürür, ülkede bir kısım hoşnutsuzluklara sebebiyet verir. Bazı problemleri usulünce çözmek mümkünse, bence onunla çözmek lazım. Bu teslimiyetçilik değıldir. Mesela kalkar "Hırsız, uğursuz, kırk harami" dersiniz, bunlar bütün itimadı sarsar ve istikrarsızlık olur bu ülkede.

'Altı Yıl Kovalandım'

Yani, Müslüman bir gazeteci, Başbakan'ın Amerika'daki mal varlığını sorgu-sual etmemeli mi?

Etmeli. Fakat bunu, usulünce tespit edildikten sonra sormalı. Yoksa herkes için her şey söylenir. Oysa ki, beraati zımnet (bir suçtan temize çıkma) esastır. Yani insanların masumiyeti önde gelir. Başbakan da olsa başka bir fert de olsa ferdi hakları vardır, insanların haklarına saygılı olmak önde gelir. Demokrasinin gereğı de odur.

Siz 12 Eylül'den önce "Polise, askere, kurşun sıkanları ihbar etmeyenler, Allah katında sorumludur" diyordunuz. Buna rağmen 12 Eylül'den sonra aranan insanlar listesine girdiniz. Nasıl bir çelişki bu?

Çelişki bana değıl devlete ait. Ben askerin, devletin yanında olmuşum. Cami avlularına sağ, solu, kargaşayı sokanlara karşı, halka demişim ki, "Bu eylemler karşısında paniğe kapılmayın teslim olmayın. Gidin dükkanlarınıza, gelip öldürürlerse öldürsünler, şehit olursunuz. Bir avuç çapulcuya teslimi silah etmeyin. Bu ülkenin güvenlik kuvvetleri, askeriye vardır. Askeriye bu işe dur diyebilir." Bunlar ihtimaller için söylenen sözlerdi. Fakat ondan sonra bir kesim askeriye'nin içinde geldi, beni de bir silahlı şaki gibi takibe aldı.

Ve altı yıl kovalandınız

Evet evet altı yıl kovalandım. Demek ki Türkiye'de hala dininden diyanetinden dolayı beni mücrim görerek, eli silahlı eşkiyayla aynı kefeye koyan insanlar varmış.

Bugün biraz daha rahat mısınız?

Aslında bir kısım insanlar bu tür dengesizce davranışları her zaman söz konusu olduğu için mutlak manada rahat ettiğim söylenemez. Yani, her zaman vicdanımda bir rahatsızlık duymuşumdur.

Sizin vicdanınız neden rahatsız ki?

İnsanlar adına üzüliyorum. İnsan böyle olmamalı.

Askerî Liselerdeki Sempatizanları

1986'da askeri liselerden 'Fethullahçı' oldukları gerekçesiyle cemaat mensuplarının olduğu idda edilen bazı öğrenciler atıldı. O günlerle, bu günleri kıyaslarsanız neler söylersiniz?

Evet, bazı insanlar atıldı. Sayısını da bilmem. Benimle şöyle böyle alaka kuran, teveccüh eden yüz insan varsa ben bunların ancak dördüyle beşiyle tanışırım. Bu insanlar ya camide dinlemişlerdir ya da beni dinleyen insanları dinlemiş. Onlarla beraber olmuşlardır. İçlerinde belki böyleleri olanlar vardır bilemiyorum. Fakat duyabildiğim kadarıyla herhalde bunlar namaz kılıyorlardı. Eğer bu insanlar benim vaaz ettiğim camiye bir kere gelmişlerse, görsem belki tanırım. Zannediyorum namaz kılan talebenin çokluğu göze battı ve böylece bir gadre uğradılar.

'İstihbarattan Arkadaşlarım Var'

1989'da ünlü Hisar Camii (İzmir'deki camii) vaazında türban yürüyüşlerindeki çarşafı kadınların bazılarının erkek, bir kısmının da açık saçık kadınlar olduğunu söylemişsiniz. Bunu dile getirmek için çok güçlü bir istihbaratınız olmalı. Bunu neye dayanarak söylediniz?

O mesele olmuştu. Onu kendi kalbim gibi biliyorum. Benim bu mevzuda değişik kesimlerde güvendiğim arkadaşlar var. Hatta ben bir camide vaaz ederken, bugün de bir yerden bir yere giderken, bazı samimi arkadaşlar bir güvenlik tedbiri alırlar, bir kötülük yapılmasın cemaate de bir kötülük yapılmasın diye. Vaaz ettiğim o üç dört sene zarfında hep bu endiseyi taşıdım. Mesela, Süleymaniye gibi bir caminin kapasitesi beşbin ise onbin insan doluyor. Birbiri sırtına secde ediyorlar. Öyle bir yerde caminin bir tarafına bir bomba konsa, bombanın tahribinden daha çok, orada halk panikle birbirini çiğner, öldürür. Hep bundan kortum. Bu endişenin vaazları terkte bir tesiri vardır. O açıdan da arkadaşlar o kürsüde kontrol ederlerdi. Halkın içinde dolaşırlardı. Hatta bazıları camide vaaz dinlerken bazıları orada iki üç saat zarfında oturup

bir kelime dinlemezler, hep çevrede dolaşırlar, şüphelendiklerini takip ederler, provokasyoncuların içine girerlerdi. Onu her zaman Sultanahmet'te de, Süleymaniye'de de, Fatih'te de, yaptılar. Çok defa camide kürsüden kendim de arz etmişimdir bunu. Bu tespit oldu. O provokasyon yapanlar emniyet tarafından yakalanınca bazıları öyle çıktı onların.

Tansiyonu Düşürmek

Göreviniz tansiyonu aşağı çekmek olduğunu hep söylediniz de, Refah Partisi'ni de (RP) tansiyon yükseltici bir unsur olarak gördüğünüz biliniyor. Doğru mu?

Şimdi bu da izafi bir şey. Sohbetlerimde arz ettiğim gibi mukassı (dar, kasvetli) görünüp mualla (yüce) olma meselesi, yani görünme başkadır, olma başka, Müslümanlıkta esas olan olmadır. Eğer görünmeler Batı'yı, Amerika'yı tahrik ediyorsa böyle bir tekevvün (oluş) karşısında rahatsızlık duyuyorlarsa, beklenmedik şekilde Türkiye'de dengeler bozulur ve hiç kimse yapacağını yapamaz endişelerini taşıyorum. Mazur görülmeliyim; İslam'ın kaderiyle bir fert olarak kendimi çok alakadar görüyorum.

Refah Partisi bu konuyla alakadar değil mi?

Onlarda kendilerini öyle görüyorlardır, fakat benim gördüğüm benim duyduğum şeyleri onlar görüp duymuyorlar. Onların görüp duyduğu şeyleri de ben.

Seçimlerden sonra RP'nin yükselişi konusundaki tansiyonun aşağı çekilmesi gerektiğini söylediniz. Neden böyle yatıştırıcı bir rol üstlendiniz?

Yani bazı meseleler vardır ki bunlar tansiyonu yükseltirler de o esnada hissi kararlar verirler. Bu kararlar devletin dünü bugünü, yarını çıkarları hiç düşünülmeden olabilir. Bir kısım güç kaynaklarını böyle hissi kararlara sevk etmemek için tansiyonun aşağıya çekilmesinin lüzumuna inandım. Değişik makamlarda, değişik platformlarda bir kısım endişeler yaşanıyordu. Bu işin çaresine bakmak lazım.

'Hata Etmiş Olabilirim'

Türkiye'nin Cezayirleşmesi'nden mi korktunuz?

'Tabii bir de yanı başımızda olmuş bir hadise vardı. Cezayir'de bir hadise oldu. Gayet demokratik yollarla iktidara yürüyorlardı. Birilerinin bu manada bir demokrasiye tahammülleri yoktu. Güçle müdahale ettiler, bu çok kötü bir şey

oldu. Türkiye bir Cezayir de olabilir, bir başka Türkiye, değişik bir Türkiye'de olabilir. Nitekim o günlerde resmi bir ağız kendisine "Acaba Türkiye'de böyle demokratik yollarla bir yere gelinirse ne olur" diye sorulunca, "Cezayir'den daha beter olur" şeklinde idare-i kalam ettiler. Bu açıdan çok endişeli günler yaşadık. Hani falan arkadaşların hatırı, filan arkadaşların hatırı demeden öyle bir durumda tıpkı oksijen çadırındaki bir hastaya müdahale gibi tansiyonun aşağıya çekilmesi önemliydi. Yani genel bir bünyeyi bir beyin kanamasına karşı garantiye alma meselesi esas önemliydi. Onu yapmaya çalıştık. Ama bu yine de bir içtihatdır. Yani ben hata etmiş olabilirim. Ben yanıma gelen arkadaşlara Nedim'in meyhane ile alakalı iki mısrası vardır, hep onu söylerim "Meyhane taşradan mukassi (dar, kasvetli) görünür amma/Bir başka lezzet bir başka halavet (tatlılık) var içinde" Bence iç lezzet ve halaveti olmalı ama varsın taşrada mukassi görünsün. Taşradan mualla görünmek bir kısım kesimlerin ya ayranını kabartır, ya onları galeyana, hafakana sevk eder.

MİT Bizden Korkmasın

Video ve teyp kasetlerinizi devletin resmi kurumalarına da gönderiyor musunuz?

Ben göndermedim, belki bazı arkadaşlar benim dışımda, haberim olmayarak bazı kasetleri vermiş olabilirler. Bu son fasıl vaazlar başladığı zaman, kasetler sansür kuruluna sokuldu. Türkiye'de ilk defa belki gözden geçirilerek resmi olarak satışa havale edilen, topluma çok geniş çapta tevdi (emanet) edilen video ve teyp kasetleri oldu. Zannediyorum bu yolla belki hiç ulaşılamayacak yerlere de ulaşılmıştır.

O kasetlerden birinde şöyle diyorsunuz: 'Ne MİT'in, ne Güvenlik Kurulu'nun, ne Genelkurmay'ın bizden endişe edecek bir durumu olmamalı. Biz ordumuzun milletimizin, devletimizin yanındayız. Devletin kendine göre bir politikası vardır. Zulüm de yapabilir. Fakat Gladio deyip, İtalya'daki gibi falan olmuş filan olmuş diyemezsiniz. Ben değil devletim önemli' diyordunuz. Devletle bu denli özdeşleşmenize rağmen sizden hala endişe edildiği doğru olabilir mi?

Devletin bütünü bizden endişe ediyor. Bütünü bizi yakın takibe almış değil. Yani 'insanlar dine böyle yönelmesin, dünya dine yönelse de bizde yönelmesin, herkes kiliseye gidiyorsa bizimkiler camiye girmesin, herkes havraya gidiyorsa bizimkiler gitmesin' mülahazasında hala bir sürü insan vardır. Elbette ki bunlar aynı zamanda devletin bünyesinde değişik birimlere dağılmışlardır, rahatsızlık

duyabilirler. Fakat geçmiş yıllara nisbeten bu müspet hizmet, belli ölçüde en azından sükut gecirmekte, beki çok defa da takdir görmekte, kabul edilmektedir.

Devletin raporlarını nasıl bilebiliyorsunuz, yanılmış olamaz mısınız?

Yanılmış olmayı dilerim. İsterseniz onları bazen kitap halinde de neşrediyorlar bir araya getirip, ulaşabilirsiniz onlara.

Çiller'le görüşmeniz, sizi 'legal' yapmadı mı?

Legali megali yok. Ben devlet memuruydum. 40 sene çok vaaz ettim. Bunlarda, eğer dokunan bir şey varsa bunun şimdiye kadar tesbit edilmesi lazımdı. Ben böyle bir meseleden dolayı hayatımda bir kerecik olsun sorguya tabi tutulmadım. Ancak askeri hareketler oldu geldi götürdüler. 'Sen suymuşsun, buymuşsun İsm-i Kuddus' okumuşsun, Said-i Nursi'nin kitaplarını okumuşsun' falan dediler. şimdi rahatlama olmadığı söylenemez de fakat esas bir kısım işi kaynatan insanların mevcudiyeti devam ettiği sürece bu rahatlık uzun sürmez.

Genelkurmay Başkanı Hacca Gitse

Hacca gitmeden önce Hz. Muhammed'e aşkınızı, mektuplara döküp, kabrinin parmaklıklarından atması için hacı adaylarından rica ediyordunuz. Peygamberimizden size cevap geldi mi?

Estağfirullah. Böyle bir soru için ben nerde o iş nerede? Benimki bir kapıkulunun efendisine arzuhal etmesiydi. Cenab-ı Hak, yolunu nasip edinceye kadar hasretimi öyle gidermeye çalıştım.

Peki ama vaizlik yaptığınız dönemde Hz. Muhammed, bulunduğunuz yere geliyor ki, 'Senin olduğun yerde nasıl konuşurum ey Allah'ın Resulü' diye cemaate sesleniyordunuz. Hatta cemaate bir rüyanızı da anlattınız. 'Ben cehennemin önünde kollarını açmış sel gibi akan insanları durdurmaya çalışıyordum. Sonunda dayanamadım kenara çekildim. Vallahi bu cemaatten hiç kimse onların içinde yoktu' dediniz. Tabii cemaatin bu sözlerden coşmaması mümkün değildi. Hz. Muhammed'in sizin vaazlarınıza neden geldiğini düşünüyordunuz?

Belki insanların o mevzudaki müşahedelerini söylemişimdir. O bir rüyadır. Bazıları 'yakaza' der, yani uyanıkken de görme. Başkalarının hislerine tercüman olmuşumdur orda.

Gerçekten gelmediğini kabul ediyorsunuz yani

Gerçekten gelmiyor anlamı çıkmaz da, yani o sohbetlerde efendimiz bulunur şeklinde idare-i kalam etmişimdir.

En büyük hayallerinizden birinin Genelkurmay Başkanı'nın hacca gitmesi olduğunu öğrendim. Doğru mu?

En büyük hayallerimden biri Allah'ın rızasını kazanmaktır. Bunun ötesinde o gaye istikametinde milletimin devletlerarası muvazenede hayalimdeki konumuna ulaşmasıdır. Türkiye'de bazı şeylerin değişmesi biraz da bazı insanların değişmesine bağlı. Mesela bir Başbakan'ımızın hacca gitmesi, açık namaz kılması, bir Reis-i Cumhur'un hacca gitmesi, açık namaz kılması, bunlar Türkiye'de çok şeyi değiştirebilir mülahazasıyla arzum olabilir bu benim.

Bir vaaz kasetinizde şöyle diyorsunuz: 'Hep hayal ediyoruz, bu devletin başındakiler hacca gitse de perdeyi yırtsa, 'Yeter be!' dese. Bu çok hayali ve

hissi bir şey. Ama hemen arkasından Türkiye'ye ambargo gelir diye korkarız.' Bu dileğiniz, şimdiki Genelkurmay Başkanı'na bir çağrı mı?

Aslında zirvedekiler de bir vatandaşdır. İnancı olur, hacca gider, namaz da kılar. Kimsenin buna bir şey demeye hakkı yoktur da. Fakat gerçekten gizli kuvvetler varsa, Türkiye'nin dini hayatı adına bazı şeyleri bazı kimselerin yaşamasına müsaade etmiyorlarsa bu mevzuda.

'İnsanımız, İmamına, Rehberine Bakar'

'Perde yırtılsa' demekten muradınız nedir?

Bizim insanımız umumiyet itibariyle önündeki insanlara bakar. Önünde bulunan insanlar; ister parlamenter, ister Başbakan, ister Reis-i Cumhur, ister Genelkurmay Başkanı, böyle bizim dini hayatımız, tarihi dinamiklerimiz adına bazı şeyleri kabullenmesi ölçüsünde, arkada fütuhât ölçüsünde bazı hadiseler cereyan eder. Yani bizim insanımız, önündekilere bakar, imamına bakar, rehberine, yönlendiricisine bakar. Bunlar çok önemlidir.

Sizin bir hac hayaliniz de Demirel'le ilgili. 'Allah'tan dilerim hacca gitsin. 'Hacı baba' diyecekler o zaman O'na. 'Baba'sı vardı 'hacı'sı kalmıştı. Bu sene gideceğim diyordu ama daha hazır olmadığını söylemiş' dediğinizi dinledim. Sizce neden hazır değil, Demirel Hacca gitmeye?

'Bu sene hazır değilim' sözü ona ait. Bize kalırsa hazır olmaması için bir sebep yok aslında. Aslında isterse her zaman gidebilirdi de. Sayın Demirel devlet tecrübesi olan bir insan. İç ve dış bir kısım mihrakların değişik şekilde baskılarından endişe edebileceğini düşünürüm. Yani onun hacca gitmesi belki birilerini çok fazla endişelendirir, bir ambargoyu getirebilir.

Bunlar Biraz Vehimler, Vesveseler Olabilir mi?

Bunları bazıları vehim görebilirler de Türkiye'nin bir ölçüde gizli vesayetten kurtulamadığı da söylenebilir.

Devlet anlayışınızı geçmek istiyorum. Yalnız daha önce bu konudaki düşüncelerinizin psikolojik alt yapısına gireceğim izninizle. Bir teyp kasetinizde ilginç sözleriniz vardı: 'Babamın yanında konuştuğum bütün kelimeleri taplasanız 50 cümle yapmaz. Hayatım boyunca gölgesine ayağımı bastığımı hatırlamıyorum, cübbesine değil' diyordunuz. İslâm'da ana-baba hakkının önemi malum. Ama bir insanın hayatı boyunca babasıyla ancak 50 cümle konuşması acaba biraz sağlıksız bir iletişimin göstergesi olabilir mi?

Belki biraz benim ruh haletim, yani o saygı bende çok ileriye gitmiş olabilir. Çocukluğumda böyle emsalimle pek oturup kalkamadım. Yani büyükleri dinlemek, onların muhakeme dünyalarına açılmak benim daha hoşuma giderdi. Mesela çocukluğumda çocuklarla, delikanlılığımda delikanlılarla oturup bir yerde sohbet ettiğim pek azdır. Hep yaşlıları, işte böyle harp görmüş, darp görmüş, tecrübesi olan insanları dinlemek, bir yönüyle onların ufkunda dolaşmak daha çok hoşuma giderdi. Babamı dinlemek, benim için daha yararlı olmuştur.

'Babam, Hocamdı'

-Bir de, babam hem babamdı, hem de annemin yanında Kur'an'da, Arapça'da benim hocamdı. Galiba bu iki saygı, hem hocalık hem babalık şeyi beni biraz baskı altına alıyordu.

'Çocuk-baba ilişkisi bakımından burada bir sağlıksızlık yok mu?' diye sormuştum

-Sevgisini, alakasını bana ifade ederdi. Her zaman dilinden, davranışlarından okurdum onu. Öyle bir iletişim söz konusu olamaz da mesela beni çocukken kürsüye ayağım ulaşmadığı bir dönemde çıkarmıştır. Orada ben vaaz etmişim o da oturmuş dinlemiştir. Ama normal müzakere, muhavere (konuşma) diyebileceğimiz platformlarda herhalde benim çekingenliğim, o zamanlar biraz da çocukluğum itibariyle, vaazlara başlayıp, konuşmaya alışacağım ana kadar herhalde biraz az konuşuyordum. Onu çok iyi tesbit eden, bana çok sevgisi olan bir komutanım vardı.

Kimdi?

Onu tasrih (açık açık anlatma) edemeyeceğim. İskenderun'da o da vaaz dinlerdi. Yani asker olduğum halde üstüm vaaz dinlerdi. Bana bir defa ifade etmişti. Yani, 'Sükut duruyorsun. Bu çevrene ayrı bir emniyet telkin ediyor' filan demişti. Yani biraz öyle anlaşılıyor ki, tabiatımmış.

Devlet Baba Anlayışı

İslam her türlü aşırılıktan kaçınmayı öğütlerken çocukken babaya saygıyı bu aşamaya vardırmanız, bugün erişkin bir insan olarak devletin başında kim olursa olsun 'kutsal' olarak görmeniz psikolojik alt yapısını mı oluşturuyor acaba?

Onlara karşı saygı duymak, halk nazarında değerlerine dokunmamak, halkın

itimat ettiği kutsi bir kaynak olarak kalmalarını sağlamak, makul tenkitler ayrı mesele, biraz da bizim Osmanlı geleneğinden, yani devletin bir militarist devlet olmasından geliyor.

Yani babanın mübarek olması, devleti de kutsallaştırıyor. Buradan 'devlet baba' anlayışına geçiyorsunuz

Evet biraz öyle. Yani bunun tarihten gelen bir şuur olmasını ben daha önde görürüm. Yani babamın başkasından ziyade biraz da benim kendi tabiatıma verilebilir.

Türkiye'nin yaşadığı krizin son otuz-kırk yıldır iktisat uzmanı olmayan insanların iktidarda el değıştirmesinden kaynaklandığına inandığınızı biliyorum. Düşündüm ki, bu kapsama otomatikman Demirel'de giriyor. O'nu hiç uyarıcı oldunuz mu?

İşin doğrusu böyle Demirel'e bir şey söyleme konusunda kendimizde cesaret hissedemedik. Yani onun çok eski yıllarda da, sonraları da görüşme arzuları oldu. Ama kurmayları var diye, iktisat uzmanları var diye, düşünürler, taşınırlar dedik. Fakat öyle anlaşıyor ki siyasiler bu meselelerden çok siyasi muvaffakiyetlerini daha çok düşünüyorlar. O meseleler tali derecede kalıyor. Maalesef bu bir sorumluluksa ve bu bize düşüyorsa bunu yerine getirmediğimizi kemal-i esefle ifade etmek isterim.

Çiller ekonomiden ne kadar anlıyor efendim?

Nazarisini herhalde anlıyor. Fakat kitaplar hayattan farklı bir şeydir. Mutlaka o mevzuda doğrudan doğruya ekonominin çıraklığını yapmış, ustalığa gelmiş, pratik düşüncelerini almak lazım.

'Demirel'e bir şey söyleme cesaretini hissedemedik' diyorsunuz ama, Demirel-Çiller ilişkisine dair bir değerdendirizden haberdarım. Geçen yıl, arkadaşınızı Demirel'e bayramlaşmaya gönderirken şu mesajı yolladınız: 'Kendisine selam ve hürmetlerimi söyleyin. Kavga olmasın rica ederim. Başbakan'ı biz getirmediğimiz, siz getirdiniz. Başbakan'ı bitireceğim diye devleti bitirirsiniz' Demirel bu mesajı dikkate aldı mı?

Demirel'le şimdiye kadar bir iki karşılaşmam olmuştur. Oturup meseleleri görüşmemişizdir. Fakat yanına giden arkadaşlarla görüşmüş, konuşmuştur. Sonra kendi tecrübesiyle, kendi bilgisiyle o meseleyi değerdendirmiş veya tadil etmiş, yumuşatmış daha değışik şekilde ele almıştır. Zirvede yani o devletin başında kavganın tabanda emniyetsizlik ve güvensizlik hasıl edeceğini, böyle

derin derin içimde, vicdanımda duydum. Kim olursa olsun baştakilerin kavga etmesi, anne babanın çocuklar önünde kavga etmesi gibidir. Bu hissimi samimiyetimle ifade ettim. Fakat onun bu mevzuda, eskiler sevaba cevap derlerdi, bu cevabını, sevabını hatırlamıyorum.

Demirel'in Nabzını Nasıl Tutuyor?

Ama bir sohbetinizde Demirel'in nabzını zaman zaman tuttuğunuzu söylüyorsunuz. Demirel'den bir şeyleri rica edebildiğinize göre bunun doğru olması gerekir diye düşündüm. Bunu nasıl başardınız?

'Bu, Demirel'in bazı kimselere biraz yakın olmasından kaynaklanıyor. Demirel dini kesimlerle, dindarlarla, hocalarla münasebetlerini devam ettirmiş tecrübeli bir politikacı. Bu, bizim başarımız şeklinde değil de biraz Demirel'in öyle halka inmesi, gerçekten bir baba gibi davranmasından kaynaklanmıştır. Kendisine yakın bazı dostlarımız vardır. İşte bazen onların aracılığıyla oluyordu. Bu açıdan da acı tatlı bazı meselelerde yanımızda oldu. Meselâ validemin vefat ettiği gün, bulunduğu yerden telefon etti, taziyelerini sundu. Ben de 'Cumhurbaşkanım zahmet buyuruyorsunuz. Yani bu yanları vardır ve bu yanlarını insan kendine yakın hisseder. Meselâ, Turgut Bey'in, Berrin Menderes'in cenazesinde karşılaştık. Camide aynı mahfilde namaz kıldık.

Hiç doğrudan sohbet etmediniz mi?

Sohbet fırsatımız hiç olmadı. Cumhurbaşkanımızla hep aracılarla konuştuk. Karşı karşıya görüşme imkanını, belki çok hayati bir meselede, mutlaka onunla görüşmek suretiyle halledilebilecek bir meselede düşünebiliriz.

Sakal sünnettir. Neden bu konuda Hz. Muhammed'i örnek almadınız?

Çok erken yaşlarda O'nu örnek almak arzusuyla sakal bırakmayı düşündüm. Hatta itimat edeceğim bir zat, rüyamda 'Sakal bırak' demişti. Ben de, hüsnü zannım olan birine 'Nedir bu rüya?' dedim. O, 'Bırakmama demektir' dedi. Hala nasıl böyle yorumladığını anlamamışımdır. Çok ciddi de sakalım çıkmamıştı. O gün bu gün kestim ben devamlı. Sünnet olduğu muhakkak.

Hanefilik'te mutlaka ifa edilmesi gerekli bir sünnettir ama

Buna karşı hep saygılı kaldım. 'Sakal bırakılmışsa, kesilmemesi lazım' dendiğinde de itimat ettim. Tabii burada kalkıp, 'Benim de o kadar günahım olsun' demek de yakışıksız olur şimdi.

Kılık kıyafetiniz İslâmi mi?

Bunlar dinin teferruatıdır. Kılık kıyafeti gelenekler içinde ele almak daha uygun olur. Mesela sarık konusu.

Evet, neden takmıyorsunuz? 'Sarıkla kılınan namaz, 25 derece daha faziletli olur' diye bir rivayet yok mu?

Evet. Ben de namaz kılarken sararım ayrı mesele. Fakat cübbe, sarık, şalvarı Müslümanlık adına teferruata boğulma gibi görüyorum. Günümüzde pek çok Müslüman bunu ihya ediyor olabilir. Ama sarık takmamanın, cübbe, şalvar giymemenin, Müslüman Türk kimliğini zedeleyecek bir tavır olmadığını göstermek, kendi toplumumla beraber bulunmak, kaymakama kadar dini, dinayeti olan bir sürü insanı bu meselede günah içinde göstermemek mülahazam var. İnsanları şaşkınlık içinde bırakmamak, zıtlaşmalarına meydan vermemek bence çok önemli geliyor.

Bazı dindarlar gibi gömleğin yakasız olanını tercih etmeyişiniz de toplumla bütünleşme adına mı?

Bunlar da hep teferruat. Ben, efendimizin (SAV) işte; kılığı, kıyafeti şu tipteydi denecek bir yanını bilmiyorum. O sıcak bölgede belki ayağına çorap da giymemiştir. Bazen entarı gibi bir şey giymiş, bazen peştemal gibi bir şey sarmış.

Hiç kravatlı resminizi görmedim

Bazı yerlerde, resmi bir yere giderken takmışımdır. Ama yetiştiğim muhit itibariyle, âlem takmadığı için ben de takmadım. Yoksa kravat aleyhinde bir şey düşünmedim.

Galatasaraylı olduğunuzu duydum. Doğru mu?

Futbola derin bir merakım olduğu da, alâkasız kaldığım da söylenemez. Lefterler, Büyük İsmail, Macaristan'daki büyük başarımız dönemlerine dayanan bir alâkam olmuştur, Galatasaray'a karşı. Beşiktaş'ta da bir akrabam vardı, şimdi Gaziantepspor da ama ben Galatasaray'a karşı alaka duydum. Şu anda da sevdiğim saydığım, bizim düşünce dünyamızda olan futbol yorumcuları insanlar vardır. Beşiktaşlı bunlar. Bununla beraber tabii milli takımlara karşı daha bir arzum, onların başarılarını alkışlamam vardır. Bana milli takımlı demek daha doğru olur. Galatasaray'ın yurtdışındaki başarıları karşısında da gözlerim dolar.

Futbolcularıyla temasınız olduğunu öğrendim

Pek azıyla. Bir ölçüde onlar da toplumdan soyutlanıyor, biraz çalışmaları müsait değil, herhalde. Bununla beraber bir hayli yorumcu, eski futbolcu, antrenör ve halen oyuncu olan gençlerle görüştüm, sevgimi ifade etme fırsatı buldum.

Futbolculara mesajınız var mı?

Tüm futbol takımlarına: İnsan ne yaparsa yapsın. Kur'an'dan aldığı disipline göre, yapacağı her şeyi Allah'ın teftişine sunuyor gibi mükemmel yapmalı.

Bu sene Galatasaray şampiyon olur mu?

Diliyorum olsun.

"Allah'ım Özal'a Rahmet Yağdırırsın"

Özer Çiller sizde nasıl bir insan izlenimi bıraktı?

Bir taraftan efendi, kibar bir insan gibi geldi, diğer taraftan da işte hanımına devlet işlerinde yardım etmeye çalıştığı imajı uyandırdı. İkinci bir mesele Amerika'da yetişmiştir. Şimdilerde daha reenkarnasyoncu. Fakat ahirete de inanan çok tipik bir reenkarnasyon bu. Çünkü reenkarnasyoncular genellikle ahirete inanmazlar. Onlara göre mutluluk, saadet, cennet, her şey dünyadadır.

Özer Bey'le daha sonra başka görüşmeleriniz oldu mu?

Evet. O'nda inanca karşı şiddetli bir arzu gördüm. Hatta reenkarnasyonla ilgili olarak eskiden kürsüde sorulmuş ve irticalen cevap verilmiş bir bahsin de olduğu, İngilizce bir kitabımı kendisine verdim. Onu okumasını arz ettim. Okudu mu okumadı mı bilmiyorum.

Tekrar bir görüşmek isteği olsa kabul eder misiniz?

Görüşmek için görüşmeyi hiç düşünmem. Benim yapabileceğim bir şeyi başkaları da yapabilecekse yine düşünmem. Ama illa da benim yapmam gerekli olan bir şey varsa ancak onunla görüşmekle halledilebilecekse yine düşünmem. Ama illa da benim yapmam gerekli olan bir şey varsa ve ancak onunla görüşmekle halledilebilecekse Özer Bey'le de görüşürüm, Sayın Cumhurbaşkanımız ile de görüşürüm, parlamenterlerle de görüşürüm. Genelkurmay Başkanı ile de görüşürüm.

Özer Çiller'le yeniden görüştüğünüze göre, bundan "Demek ki, hocanın çok önemli bir sebebi vardı" manası mı çıkaracağız?

Şimdi son görüşmemiz, Özer Çiller'in bir iade-i ziyaretiydi. Medyanın veryansın etmesine karşılık bir centilmenlik tavrıydı. Bir de benim bu türlü şeylerden rahatsızlığımı yatıştırmak da olabilir.

Kendisinden bir talebiniz oldu mu?

"Bir ziyaret edeyim" dedi. Ben de "olur" dedim, geldi. Tabii yine normal memleket meseleleri. Güneydoğu'daki şekavet (haydutluk) ve bunların çözümü görüşüldü de, benim bir meseleyi anlatmak gibi bir gayretim olmadı. Çünkü geliş isteği onlardan olduğu için belki kendilerine göre bazı teklifleri vardı.

Oldu mu peki?

Olmadı.

Çiller'in aldığı Amerikanvari eğitimin onu nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

Bir insan Amerika'da yetişmişse, onun kültürünü terbiyesini almışsa Amerika'ya karşı lakayt kalması çok zor. Benim de bir mini Amerika müşahedem oldu.

Bir iki ay kadar değişik eyaletlerde bulundum. Kendilerine göre bir sistemleri var. İnsanlar arasında dünyada bulunmayacak bir denge var. Demokrasi anlayışı iyileşiyor yani herkese hak ve hürriyetleri veriliyor. Bu yönleriyle iyi.

Bir yönüyle de mamur edilmiş bir ülke, tabiatı kirletilmemiş. O insanlar bu kültürle yetişmişler ise hayran olmamak mümkün değil. Sayın Başbakan da bunlardan biri. Amerika terbiyesini içinde damarlarında hissediyordur. Ama bize ait kriterler, bizim mana köklerimiz canlandırılabilirse, bir insandaki Amerika hayranlığının çok da zararı olmayabilir. Fakat bizim dünyamızdan uzaksa, yabancıysa bütün bütün kopmuşsa, bir kimlik kopukluğu içindeyse, yabancı kültürün olumsuz tesiri olabilir.

Sizce Çiller kopuk mu değil mi?

Fıkıhta bir şey vardır. Zahire göre hükmederiz. Görüşmemizde bulunan aynı zamanda Filistin ziyaretinde ona refakat eden bir zat, kendi müşahedesini anlattı. "Sayın başbakan Mescid-i Aksa'da basını kapadı, huşu ile namaz kıldı.

Etkilenmiş olabileceğinizi düşünemiyorum

Samimi olmaması mümkün değil. Ben de şu İslami terbiyeyle dedim ki "Öyle inanıyor ki öyle yapıyor"

Sayın Başbakan ne kadar samimi?

Samimi olmasını Allah'tan dilerim.

Okullarınızdan birine Çiller'in adını vereceğiniz doğru mu?

Benim o meseleden hiç haberim yok. Bazı arkadaşlar bilmiyorum nerede okul açacaklar. Yani Sayın Çiller'e eğer oradaki rical-i devleti telefon etmiş konuya sahip çıkmışsa bunu, kendi aralarında düşünmüş olabilirler.

Çiller, "Amerika ikinci vatanım" diyor. Bu sözler sizi rahatsız ediyor mu?

Evet, çok rahatsız oluyorum. Amerika'yı karşısına almamak, şirin görünmek, Amerika engellerini aşmak için mi söylüyor? İsterseniz bunu yine zaafıma, insanlara olan şefkatime, insanların fena ya da iyiye de yorumlanabilecek yanları varsa, iyiye yorumlama mülahazama verebilirsiniz.

Siz rahmetli Özal'ı Houston'da ziyaret etmiştiniz, ne konuştunuz?

Ben, o ameliyat olmadan önce oraya gitmiştim. Üniversitelerde bazı hoca ve talebe arkadaşlar vardı. Türk toplumunun yararlı olma mülahazaları vardı. Bir yardımımız olur diye ben de gitmiştim.

Yirmibeş eyalete uğrama imkanı oldu. Konuşmalar, görüşmeler yaptık. O sıralarda dediler ki, "Turgut Bey, prostattan ameliyat oldu, kanser olma ihtimali de var." Eski hukukumuz da var. Yabancı bir ülke. Burada "Çankaya-mankaya görürler, medyanın diline düşeriz" endişesi vardı. Ama orada acaba kimseye görünmeden bu işi gerçekleştirebilir miyiz diye düşündük.

Bir parantez açalım. Özal'la hukukunuz neydi?

Turgut Özal'la, ta planlamaya geldiği dönemlerde konuşma imkanı oldu. O dönemlerde konuşma imkanı oldu. O buraya geldi gitti, evimde kahvaltı yaptı, yemeğimizi yedi, misafirimiz oldu. Bornova'da (İzmir) camiye geldi, vaaz, nasihat dinledi. Sonra imam odasında oturdu. Türkiye'nin kaderiyle alakalı bazı şeyler konuştu.

Hatta ihtilalden bir hafta evvel bana, "Anarşi ve kargaşa başını almış gidiyor. Hocam nasıl görüyorsunuz" dedi. Ben Türkiye'de o tersliklerin başını alıp gitmesinden daha ziyade, inanan insanların cephesindeki gelişmeler açısından "Ben iyi görmüyorum. Türkiye'nin durumu çok tehlikeli gidiyor."

İkincisi, Selamet Partisi'nden adaylığını koymaya ikna ettiklerinde yine o eski hukuktan dolayı hep gitti geldi. Oturduk, kalktık, evimize teşrif etti. Gerçi ben o zaman ciddi bir kalp rahatsızlığı geçirmiştım. Evden pek dışarıya çıkamıyordum. O zaman desteklememiz de söz konusu değildi. Zaten farklı bir mütaalam da var o mevzuda.

Houston'a dönelim. Randevunuzu Abdulkadir Aksu aldı değil mi?

'-Evet, Murat o zaman kuzeyde bir yerde doktora yapıyordu. Murat'ı çocukluğundan tanırım. Abdulkadir Bey'le de olduğu söylenebilir. Sonra o, "Gelsinler" demişti. Orada ilk defa tanıştığımız, özel doktoru Cengiz Arslan Bey, çok sıcak bir alaka gösterdi. Özal yatakta kanlar içinde yatıyordu. O da benim

gibi onca zaman görüşmediğimiz için çok duygulandı. Bir iki saat oturduk orada. O hasta haliyle Asya'ya açılımı dile getirdi. "Ben hariciyeye çok söyledim, bu arkadaşların çalışmalarını engellemeyin.

Eğer Türkiye eğitim adına Asya'ya açılmak istiyorsa destek olun, Türkiye'nin büyümesi bundan geçer dedim. Ama bu insanlara laf anlatamadım" dedi. Onu takdirle yad etmek isterim. Allah'ım onun üzerine rahmet yağmasına vesile olsun. (Burada Gülen ağlamaya başladı) Sonra, "Hocam" dedi, "İşin doğrusu bu sene ameliyat almasaydım Reis-i Cumhur olarak hacca gitmek, Reis-i Cumhur hacca gitmez anlayışını yıkmak istiyordum.

Başbakan olarak gittim. Bu bir fasıldı. Fakat hastalandım. Allah bana uzun ömür verirse önümüzdeki sene Reis-i Cumhur olarak Hacca gitmek istiyorum" diye müjde verdi.

O görüşmeden bazı ayrıntıları size hatırlatmama izin verin. Semra Hanım tam bir harem-selamlık örneği göstererek size kapı arkasından servis yaptı, çilek ikram etti. Bu, sizin isteğiniz miydi, yoksa Semra Hanım saygısından mı yanınıza girmekten kaçınmıştı?

Ben hiç teklif etmedim. İşin doğrusu içeriye girdiğimizde Semra Hanım'ı görmedik. Neden sonra kapıyı arkadan tıklattı. Ben onu bize karşı saygının ifadesi olarak gördüm. Çünkü Turgut Bey'in İskender Efendi'ye karşı belli bir alakası vardı.

Mehmet Efendi merhuma karşı saygısı vardı. Semra Hanım'ın limiti bilmesi düşünülemez. Herhalde belli ölçüde "Saygı işte böyle gösterilir" telakkisi vardı. Kapıyı tıklattı.

Bir arkadaşımız çileği aldı. Neden sonra kalkarken Özal, 'Semra Hanım, bak hoca efendi gelmiş' falan dedi. O da kapının arkasından 'Hoş geldiniz' dedi. Ben de, 'Hoş bulduk' dedim. O kadarcık bir görüşme oldu.

Işıl Saygın'ın Yardımı

Sofranızda başka siyasileri de ağırladınız. Siz bir hoca, karşınızdakiler de talebe pozisyonunda olduğuna göre pişirdiğiniz bilgiyi en iyi hazmedenler kimler oldu?

Bunu şimdi kestirmek çok zor. Galip Demirel'den, Cemil Çiçek Bey'e, Abdulkadir Bey'e kadar, hatta Abdulkadir Bey'in babasıyla da muarefem (tanışıklık) vardı. Benden yaşlıydı,. Edirne'ye sürgün etmişlerdi. 60 öncesi orada

tanışmıştım. Abdulkadir Bey'de talebeydi.

Mesut Yılmaz, İlhan Kesici, Hasan Celal Güzel, Işıl Saygın da var...

Işıl Saygın'la sofraya oturduk mu oturmamak mı bilmem. Bir kere bulunduğum yere geldi. Yazarlar Vakfı'nda bir toplantıya iştirak etmişti. Lobide oturduk. Işıl Saygın kendisi söylüyor. Bornova'da vaaz ederken, ki belediye başkanıydı o zaman, (AP'nin Buca Belediye Başkanı. NA) gelip beni dinlermiş.

Aynı dönemde buradaki Güney Deniz Saha Komutanı'yla görüşmek icap etmişti. Bu, Işıl Saygın Hanım'ın tavassutuyla olmuştu.

Bu, 12 Eylül'den önceydi

Evet. Yine bir kısım ihbarlar olmuş. istihbaratın bazı elemanları benim için paşaya bazı şeyler söylemişler. Işıl Hanım da böyle olmadığını söylemiş, yumuşatmıştı. Paşayla görüşme imkanı oldu, fakat kendi iştirak etmedi bize. Ben diğer arkadaşlarımı alarak gittim oraya.

Peki, bu listede görüştüğünüz kimler var?

Daha bir çokları.

'Çiller'le Kavga Etmeyin'

Hacca gitmeden önce Hz. Muhammed'e aşkınızı, mektuplara döküp, kabrinin parmaklıklarından atması için hacı adaylarından rica ediyordunuz. Peygamberimizden size cevap geldi mi?

Estağfirullah. Böyle bir soru için ben nerde o iş nerede? Benimki bir kapıkulunun efendisine arzuhal etmesiydi. Cenab-ı Hak, yolunu nasip edinceye kadar hasretimi öyle gidermeye çalıştım.

Peki ama vaizlik yaptığınız dönemde Hz. Muhammed, bulunduğunuz yere geliyor ki, 'Senin olduğun yerde nasıl konuşurum ey Allah'ın Resulü' diye cemaate sesleniyordunuz. Hatta cemaate bir rüyanızı da anlattınız. 'Ben cehennemün önünde kollarını açmış sel gibi akan insanları durdurmaya çalışıyordum. Sonunda dayanamadım kenara çekildim. Vallahi bu cemaatten hiç kimse onların içinde yoktu' dediniz. Tabii cemaatin bu sözlerden coşmaması mümkün değildi. Hz. Muhammed'in sizin vaazlarınıza neden geldiğini düşünüyordunuz?

Belki insanların o mevzudaki müşahedelerini söylemişimdir. O bir rüyadır. Bazıları 'yakaza' der, yani uyanırken de görme. Başkalarının hislerine tercüman

olmuşumdur orda.

Gerçekten gelmediğini kabul ediyorsunuz yani

Gerçekten gelmiyor anlamı çıkmaz da, yani o sohbetlerde efendimiz bulunur şeklinde idare-i kelam etmişimdir.

"Çiller Saygıyla Dinledi"

Sizi tanımak için izlediğim, vaazlarınızın bulunduğu video kasetlerinizde gördüm ki, iki sözünüzden birinde ağılıyordunuz. Sizi ne böyle yufka yürekli yaptı?

Allah'ın yaratırken öyle donatmasının tesiri önde gelir herhalde. Diğer neşet ettiğim dönemde çevremde devlet-i aliye'nin bakiyesi olduğumuz telkin edilmişti. Harabeler, yıkılmış hanumanlar (ev, bark ocak). Akif'in ifadesiyle kimsesiz göller, başsız ümmetler, emek mahrumu günler, fikr-i ferda bilmez akşamlar, tagallüpler (zorbalık), tahakkümler... Onları gördükçe elimde olmayarak, geçmiş hasretle yad etme bende bu teessür hisini geliştirdi. Bir çocuk gibi öyle rakik kalpli (yufka yürekli) hale getirdi.

Siz çok da utangaçsınız. Babanız bu yönünüzü şöyle ifade ediyor: "Molla Fethullah kimseler görmesin diye leylek gibi geceleri gelir eve." Leylekler gece mi gelirler?

Bizim Erzurum'da "Mart'ın dokuzunda gelmez, onuna da kalmaz. Gece gelir, gündüz gelmez" derler. Tabii ailenin ananevi baskısı da olabilir. Fakat kardeşlerimde bunun olduğunu zannetmiyorum. Mahalleye girerken çıkarken kimse bana bakmasın mevzuunda kardeşlerimden daha hassas olmam ruh hissetine (hasislik) de verilebilir, belki olgunlaşmamış olmaya da verilebilir.

Aşağılık Duygusu

Bir yerde utangaçlığınızı anlatırken, "Bunu aşağılık duygusu bile sayabiliriz. Topluluk önünde ayaklarım dolaşır, utanırım" diyorsunuz. Neden aşağılık duygusu hissediyorsunuz?

Bazıları kendisinde aşağılık duygusu olduğunu söylemez de, ben kalbimin derinliklerinde öyle bir şey olmadığına hükmedemedim. Bende aşağılık duygusu olduğunu söylesem de bana inanmaz bir çevrem var. Fakat kendi kendime çok defalar "Ne diye alemin yapmadığı şeyi yapıyor, ne diye bu kadar utanıyorum" diye alıp vermişimdir. Belki başkalarını faziletli, değerli görmem, yetiştiğim muhit itibarıyla tasavvuf büyükleriyle görüşmem, kendimi onlardan çok küçük görmem, onları Allah'a yakınlığın semalarında pervaz (uçma) ediyor bulmam gibi hususlar şuurlarıma yerleşmiş ve bunlar davranışlarımı baskı altına almıştır. Ayrıca büyüklük küçüklük izafi şeylerdir. Bir büyük insanı, bir Hz.

Ebubekir'i, Omer'i görünce veya bir Sezar'ı, Napoleon'u görünce onların dahiyane, böyle isabetle verdikleri kararlar karşısında "Çok ileri insanlar bunlar. Bizler neyiz ki? mülahazasını belki böyle bir üslupla ifade etme lüzumunu duymuşumdur.

Vesvese Dönemi

Vesvese de zannediyorum, hayatınızı bir dönem zehir eden bir illet oldu. "Vesveseye esas teşkil edecek hususların doğmaması için beyin yıkamanın lüzumuna inanıyorum. Bu mevzuda insanlar şartlandırılmalı" diyordunuz. İnsanları nasıl şartlandırıyorsunuz?

Dinin ruhu olan Allah, peygamber, öldükten sonra dirilme ve kulluk esaslarına gelecek vesveseler, tereddütler çok önemlidir. Bu esaslar üzerine yazılmış dünya kadar eser var. Bir taraftan insanların kainatı kendi yorumlamaları, diğer taraftan insanı yorumlamaya hazırlamaları, kainat kitabını okumaya alıştırmaları bir yığınak sayılabilir.

Yani insanları kitap okutarak mı şartlandırmaktan söz ediyorsunuz?

Evet, bu yolu. Diğer yönü, hani Kant'ın bir yaklaşımı vardır, saf aklın tenkitinde der ki, "Allah saf akılla bilinmez" Yani eskilerin deyimiyle nazari akılla bilinmez, ameli akılla bilinir. İmanın insan tabiatının bir derinliği haline gelmesi ibadetle olur. Yani insan, inandığı şeyleri her gün Allah'la irtibatının ifadesi olan kulluğuyla, namazıyla, tefekkürüyle pekiştirmezse kalıcı olmayabilir.

'Şok Vurdurmayı Düşündüm'

Riyazet (nefsi kırma) yaptığınız günlerde bir ara vesvese sizi pençesine almıştı. O günlerde kendinize şok vurdurmayı bile düşünmüştünüz. Çünkü, o dönemde şeytan sizi rahatsız etmeye başlamıştı. Zannediyorum bir hastane döneminiz oldu. Modern tıp bu tür rahatsızlıklara cevap oluyor mu?

Belli bir dönemimde dinin hakikatlarıyla değil de teferruatıyla alakalı bir kısım vesveseler aklıma takıldı. Belki batı klasiklerini tetkik ettiğim döneme rastlıyor bu. Çocuktum, biraz düşüncem sahipsiz sayılırdı, temel inançların, ibadet telakkilerim mevzuunda beni sarsacak kadar bir vesvese olmadı, fakat kafamdan atamayacağım bir vesvesenin olduğu gerçektir.

'Küçük Dünyam'da şeytanla ilgili rahatsızlığınızın altı ay sürdüğünü söylüyordunuz.

Yani sanki görüyor gibiydim desem de, ben ne şeytan, ne cin gördüm. Akidemin teferruatına ait bile gelse böyle bir meseleden çok rahatsızlık duyduğumdan dolayı, geçmişimle alakamı keseyim diye kendime şok vurdurmayı aklımdan geçirdim. Ama bu çok uzun sürmedi, yani beş altı ay sürdü. Nur'larda bu konuyla alakalı bir bahis vardı.

Evet, Said-ı Nursi 'Sözler'de şöyle diyor: "Vesvese öyle bir şeydir ki, cahil onu davet eder. İlim onu tard eder. Tanımazsan gelir, tanırса gider" Şimdi cahil olmayı sizinle bağdaştıramayacağımıza göre, vesvesesi size niye musallat oluyor?

Bunları biliyordum. Belki vesveseye sebebiyet verecek manada bir cehalet vardı. Cahil olduğumu da her zaman söyleyebilirim. Fakat nasıl zail oldu ben de bilmiyorum. Daha sonra o dürtüyü bir iki defa yine yaşadım. Gençlik dönemime ait o meselede bir daha arıza olmadı. Hastanede sarılıktan yattım.

Vesvese için tıbbi yardım almadınız mı?

Bu meselede tıbbi bir yardıma müracaat etmedim. Kendi iç murakabemle, Rabbimle irtibatla onu aşmaya çalıştım.

Çiller'le Görüşme

Bu günlerde ciddi bir vesveseniz var mı?

Hayır, otuz beş senedir yok öyle bir şey.

Mesela Tansu Çiller'in sizi 'kullandığı' gibi bir vesvese de mi yok?

'Görüşme isteği onlardan geldi. Bazı arkadaşlarım bana 'Bazı meselelerde görüşseniz yararlı olur' şeklinde telkinleri oldu. Şimdiye kadar siyasilere çok açık, yüz yüze görüşmek arzu etmedim. Mesela Turgut Bey'le muarefemiz (Tanışma) olmasına rağmen başbakan olduktan sonra on sene görüşmedim ben. Amerika'ya davet edilmişim. Eyaletlerde gezerken Houston'da ameliyat olduğunu duyunca kendisini ziyaret etmişim. Yani görüşme mevzuunda biraz tedbirli ve temkinli davrandım. Sayın Başbakan Çiller'e yakın olanlardan da böyle bir teklif geldi. Bu terör kanunu da söz konusu olunca, 163'ün kadrini yaşamış. Sefiller'deki gibi 6 yıl adım adım takip edilmiş bir insan olarak, bir daha böyle bir şeye meydan verilmemesi, benim için önemli bir meseleydi. Güneydoğu mevzuunda mütalalarımı arz etmeyi düşündüm bir çare olarak. Yani askeriyenin müdahalesi için bir yanı olsa da oradaki esas mesele eğitim meselesidir. Bu inanan insanların orada okullar, yurtlar, pansiyonlar,

üniversiteye hazırlık kursları açmaları devletin o mevzuda fitneyi yatıştırıcı teşebbüsünden daha kalıcıdır. Uzun vadeli ama yolu budur bu meselenin. Bu düşüncelerimi hangi lider olursa olsun, açmayı düşünmüşümdür. Ben bunu komutanlarımıza da açmayı düşündüm.

Peki, siz vaktiyle Özal'ı bile reddetmişken, bu görüşme neden Çiller'e nasip oldu?

Belki Özal'a da böyle 'Medya mevzuu oluruz, televizyonların, gazetelerin diline düşeriz' endişelerimi izhar edince o da bu endişelere katıldı. İşin doğrusu Sayın Çiller bir bayan olmasına rağmen telefonla görüştüğümüzde 'Önemi yok. Medyaya düşülse ne olur. Ben ona meydan vermem' dedi.

Ama ondan sonra da kendisi sızdırdı basına

Onun tarafından mı sızdırıldı. Başkası mı sızdırdı bilemiyorum. Basında yazılıp çizilen şeyler de işin özülle pek alakalı değildi. Düşünceye yordam denir mi bilmem ama düşünce yordamıyla yakalanmış şeylerdi.

Rahatsız oldunuz mu?

Biraz rahatsız oldum. Çünkü çok aleyhte yazılar yazıldı. Hatta bazıları biraz daha fazla rahatsız etti. Birilerini rahatsız etmemek için elden geldiğince dikkatli olmaya çalışıyorum ama bazılarına göre de, sayın başbakan kazandı burada.

Ama o size gelmedi, siz ona gittiniz. Bu tercihiniz başbakanın kadın oluşuyla mı ilgili?

Bizde ananevi olarak devlet büyüklerine karşı bir saygı vardır. Hatta kendisine de dedim, 'Sizin bütün icraatlarınızı tasvip etmiyorum da olabilirim. Bu ayrı bir meseledir. Fakat ananevi olarak devlet büyüklerimiz bizi çağırırlarsa kalkıp gidebiliriz de' Bu onlara karşı saygının ifadesidir. Bunca insanın seçtiği bir insana ben saygılı olmazsam teba da bana saygılı olmaz. İkincisi, bir bayan olarak onun kalkıp gelmesini ben çok yakışsız buldum.

Ama siz bir alimsiniz, o ise bir idareci. Var mı sizin kültürünüzde bir alimin idarecinin ayağına gitmesi?

Eğer görüşülmesi gerekli meseleler milletimle alakalı olmasaydı, o meseleyi çözmek üzere de, o bir numaralı insan olmasaydı, aradaki vasıtalarla duygularımı düşüncelerimi anlatarak meseleyi dağıtma gibi endişelerim olmasaydı, şimdiye kadar Sayın Demirel'e, Özal'a karşı koruduğum istinkafı

(çekimser kalma) Sayın Çiller'e karşı da korurdum. Fakat gördüm ki birilerine laf ısmarlıyorsunuz, oraya gidinceye kadar elli defa değişiyor. En iyisi değişmeye meydan vermeden bu meseleyi anlatmak.

Peki, size göre kadından idareci olur mu?

Kadından idareci olmasının hiçbir mahzuru yok. Hatta Hanefi fıkhında kadın, kadı bile olabilir. Belki kadınlar bazı meseleleri hemcinsleri bir hakime daha rahat anlatırlar.

Çiller'le görüşmeye giderken ne gibi endişeleriniz vardı?

Milletimiz adına yararlı gördüğüm meseleleri anlatmada nasıl karşılaşırım diye endişelerim vardı. İşin doğrusu çok efendice karşıladı. Yani dinlemesini bilen birisi olarak gördüm. Önce kendine göre bunda sezdiği maslahatlar olabilir. Bunlar beni alakadar etmez. Benim için önemli olan dinlenmektir. O da saygıyla dinledi.

Çiller Fitne Unsuru mu?

'Kadın fitnesi' vaazlarınızda önemli bir yer tutuyor. Çiller'le görüşmeye giderken endişe ettiğiniz konulardan biri de bu değil miydi?

Aylarca o meseleyi de düşündüm. Yirmi arkadaşla istişare ettim. Siyasiler arasında dostlarım saydığım insanlarla da istişare ettim. Fakat hiç kimse bu mevzuda bana görüşmemeye dair bir şey söylemedi. Aksine herkes "Çok yararlı olur" dedi. Bunda çok büyük fitne de olsa ben istişarenin hakkını yerine getirdim.

Çiller'le tokalaştınız mı?

Zannediyorum, kendisine bu mevzuda hassasiyetim olduğunu söylemişim. Öyle bir şey hiç teşebbüs etmedi, ayrıca takdir hissi uyardı bende.

Bu görüşmeden beklediğiniz yarar oluştu mu?

Bu önümüzdeki günlerde belli olacak. Terör konusu beklemeye alındı. Bu şekliyle mi, yoksa alternatif şekliyle mi geçer Meclis'ten bilemeyeceğim. Ancak, ondan sonra onu düşüneceğiz.

Görüşmenizde ordudan atılan bazı subayları da gündeme getirdiniz mi?

Ben, böyle bir şeye tevessül etmedim. Yanımızda bir arkadaş vardı, dile getirmek istedi "Mevzumuz bu değil" dedim. Hem de o atılacak kimselerin de henüz nedir, ne değildir tam netleşmediği için söylemeye gerek görmedim.

Zaten, askerler birini atmaya karar vermişlerse ve arkadaşlar da dindar iseler Başbakan'ın bunu önlemesi mümkün değildir.

Görüşmeden siz mi, Çiller mi kazançlı çıktı?

Ben bir mesele karşısında gidip görüşme lüzumunu duyduğum için gittim görüştüm. Kazanç meselesi söz konusu ise şayet orada konuşulan şeylerin yerine getirilip getirilmemesiyle alakalıdır biraz. Sayın Başbakanımızın bu mevzuda mülahazaları, planları, hesapları var mıydı? Vardıysa bunlardan kaçısı gerçekleşti? Onu daha çok, o bilir.

Eşi 'Tansu' Dememeli

O görüşmede Özer Çiller de bulundu. Özer Bey eşine başkalarının yanında "Tansu" diye hitap ediyor. Sizin bundan rahatsız olduğunuzu zannediyorum. Doğru mu?

Özer Bey'i ilk defa orada gördüm. Dış görünüşleri itibariyle birbirine bağlı sınımsız bir aile imajı uyandırdılar. Birbirlerine karşı terbiyeli davranıyorlardı. Terbiyeli davranmanın veya içli dışlı olmanın bir gereği olarak "Tansu" dedi. Bir Başbakan'a beyi de olsa yani evde öyle konuşulabilir fakat "Başkalarının yanında öyle olmamalı" gibi içimden geçti. Kim bilir belki, ikaz etmek de geçmişir içimden, "Başbakan'a öyle hitap edilmez" diye. Ama onu ifade etme fırsatı bulamadım. Daha sonra bunu söylemeyi müdahale saydım, saygısızlık saydım, vazgeçtim. Çünkü yapacakları her şeyi konuşarak, görüşerek yapıyorlar.

Yani devleti birlikte mi idare ediyorlar?

Özer Bey, Başbakan'a elinden geldiğince yardımcı oluyor. Belki teşkilatlanmada veya organizasyonda partinin hususiyle bazı yerlerde mesela İstanbul'da yeniden teşkilatlanmasında Özer Bey'in de fikirleri, teşkilattaki insanlarla görüşmeleri var.

Bu kadarı tecviz (izin verme) edilir mi, edilmez mi? Turgut Özal merhumda yaşananın tam tersi gibi bir şey var. Yani onda Semra Hanım bazı şeylere karıştırdı. Turgut Özal da onun yolunu açmıştı. Böyle bir meselede acaba bu müdahaleler mahsurlu mu? Yani ülkeye yararlı şeyler yapıyorlarsa bunun yanında olmak lazım. Yok meseleyi devlete ait imkanları ailenin hesabına kullanmak gibi bir kısım planlar güdüyorlarsa, tabii bu tespit edildiğinde buna karşı çıkmak lazım.

İçindekiler

1. [Yüzlerce Köprüler Kuran Hoca](#)

Yüzlerce Köprüler Kuran Hoca

Sayın Gülen Hoca, Balkanlarda çeşitli ırktan ve değişik dinlere mensup insanlar yaşıyor. Onların arasında uyumlu bir yaşam sağlamanın şansı var mı?

Tabiatı itibariyle insan eğitimi ve öğretimi en güç gerçekleşen yaratıklardan biridir. Bununla beraber insan tabiatın en uygar yaratığıdır. Bu yüzden o, hemcinsleri ve tabiat ile bir uyum içinde yaşamak zorundadır. Uygarlık çağına girmiş bulunan dünyamız ise giderek büyük bir eve benzemektedir. Bu yüzden düşmanlık duyguları Balkanlarda da bir yana bırakılmalı; ayrı ayrı ülkeler komşularının içişlerine karışmamalı, ortaya çıkan bütün ihtilaflı sorunlar görüşmeler yoluyla çözüme kavuşturulmalı; ortak güçlükler ise hep birlikte ve işbirliği yaparak aşılmalıdır.

Daha somut olarak, sizin Türk-Bulgar ilişkileri konusunda görüşleriniz nasıldır?

1989 yılından sonra bu ilişkiler çok iyi bir gelişim çağına girmiş bulunuyor. Birer Balkan ülkesi olan Bulgaristan ve Türkiye'nin herhangi başka iki ülkeden daha fazla ortak ve benzer çizgileri var. Lakin daha uzak ve daha yakın geçmişin mirası olan bu kötü anılar unutulmalı, yerini iyi duygulara bırakmalılardır.

Yine de Balkanlarda Ortodokslarla Müslümanlar arasında birbirlerini karşılıklı rahatsız eden hususlar var...

Dinler insanları birbirinden ayırmak için değil, birleştirmek içindir. İslam diniyle Ortodoks dini arasında onları birbirinden ayıran farklardan daha fazla ortak ve birleştirici çizgiler var. Her iki dinde de Allah'tan, peygamberden, meleklerden, ahiretten, kutsal kitaptan söz ediliyor. Her iki dinde de ahlaki ve hukuki mefhumlar aynı. Gerçek bu. Her iki din arasında çelişmeleri meydana getirenler ya Allah'ı unutan ve siyasi yararlar peşinde koşan çıkarıcılar, yahut da anlaşılmamış olmaktır. Kur'an-ı Kerim'de açık ve seçik olarak şöyle buyurulmaktadır: 'Gelin, her halimizde birlik olalım. Allah'a dua edelim, ona ortaklık koşmayalım..' Bu, dinleri birbirine düşman etmek, husumete saçmak isteyen kimselere bir uyarıdır. Oysa üzerinde ittifak ederek buluşabileceğimiz yüzlerce köprüler var.

Her şeye rağmen Balkanlarda etnik gelişmeler ve anlaşmazlıklar asırlardır

devam ediyor. Bunların önünü alabilmek için neler yapmamız gerekiyor? ABD, Rusya, Almanya, İngiltere vb. büyük devletlerin bu süreçte görevleri ve ödevleri ne olmalıdır?

Bugün ABD, İngiltere, Rusya, Almanya vb. gibi büyük devletlerin gücü, küçük ve güçsüz devletlerin aralarındaki çelişmelere ve kavgalardan ileri gelmektedir. Bu, Balkanlarda da böyledir. Bunun için ülkelerimiz politik, ekonomik, kültürel ve hatta askeri alanlarda çok daha sağlam ilişkiler meydana getirmelidirler. Etnik farklılıklar yüzünden yürütülen düşmanlıklar en ilkel düşmanlıklardır.

Arnavutluk, Bulgaristan, Makedonya ve Bosna'da okullar açma teşebbüslerinde bulunmuşsunuz. Kimileri bunu İslam hilalinin Balkanlar üzerinde yeniden doğması şeklinde değerlendiriyorlar.

Açtığımız kolejlerde gençler o ülkelerin yasalarına uygun ve tamimiyle dünyevi bir öğretim görüyorlar. Kanaatimce insanlar arasında biricik ortak ve etkili dil, öğretim yoluyla sağlanır. Biz de bunu arzuluyoruz. Bize atfedilenleri yerine getirebilmek için kalabalık ordulara sahip olmak gerek. Oysa bizim silahımız bilimdir. İnsanlara bu fani dünyada saadeti bulma yolunda yardımcı olmak istiyoruz. Ve bütün öteki ülkeleri fethetmiş bir tek ülkenin biricik efendileri olmaktansa bunu milyon kere daha tercih ederiz.

Şu halde sizce eğitim ve öğretim çalışmalarıyla dinler arasında oluşturulacak karşılıklı saygınlık Balkanlarda barışı ve refahı koruyabilir...

Dinimizde önemli bir yer tutan Hz. Ali şöyle demiştir: 'Müslümanlar, din kardeşlerimizdir. Müslüman olmayanlar ise insan kardeşlerimiz.' İnsan olmak. İşte bizi birleştiren orta payda bu olmalıdır. Bunun için insanlar gereken ahlakî değerlere saygı ruhunda eğitilmeli, kalpleri diğer kardeşlerine karşı sevgiyle dolup taşmalıdır. Ancak bu şekilde şimdiki ve gelecek nesillere daha mutlu ve müreffeh bir dünya bağışlamış olacağız. Benim hayatımın ve çalışmalarımın amacı da budur.

İçindekiler

1. [Yanıp da Dışa Sızdırmamak Çok Zor](#)
2. [Demokrasi Beşeri Bir Realitedir](#)
3. [Zaruret ve Meşruiyet](#)
4. [Endülüs Harikalar Ülkesi](#)
5. [İnancımız Henüz Resmedilemedi](#)
6. [Fünun-u Müsbete](#)
7. [Kalbimiz Dünyanın Her Yeri İçin Atıyor](#)
8. [Kalpten Kalbe Bir Yol: Orta Asya](#)
9. [İslam ve Dogmatizm](#)
10. [Dogmalar Savaşı Yaşıyoruz](#)
11. [Ateş Böceklerinin Yanıp Sönen Işıklarına Aldanmayız](#)

Yanıp da Dışa Sızdırmamak Çok Zor

Aksiyon Dergisi'nin, 'Ezan' konulu sayısından sonra medyada 'Fethullah Hoca bu kez de ezanın doğru okunmasına el attı' şeklinde yorumlar yapıldı. Bir medya grubu var; 'Zaman, Samanyolu, Aksiyon, Burç FM...' Bu medya grubu direkt sizi mi temsil ediyor?

Bahsettiğiniz medya grubu içerisinde çok sevdiğimiz, tanıdığımız arkadaşlarımız var.

İlişkiniz sadece sevgi ve arkadaşlıktan mı ibaret?

Düşüncelerimi ortaya koyma mevzuunda bir iştirak hakkı da iddia edebilirim. Ama bu herhangi bir vatandaş gibi de olabilir. En başında bu türlü meseleleri görüşürken, planlarken, bazı arkadaşlarla meşveret planında ben de bir iştirakçi olarak bulundum. Daha ötesinde bir şey söylenemez. Fakat bu müesseselere, bu kurumlara iştirak etmekle, şeref duyduğumu söyleyebilirim. Samanyolu Türk insanını, Müslüman milletimizi mahcup edecek bir şey yapmamıştır. Zaman Gazetesi de hassastır. Tabii mefhumu muhalifinden hareketle diğerleri kötülük yapmıştır manasına çekilmemeli sözlerim. Herkes hizmet ediyor. Ben hep bunca hayır solukları yanında bir soluk da bu demişimdir. Veya bunca çağılayan yanında bir sızıntı da bu... Başka türlüünü bize söylettiremezler, düşündüremezler.

Peki sizi direkt temsil etmeleri söz konusu mu?

Beni direkt temsil etmeleri gibi bir durum yok. Bu müesseselerin başında bulunan arkadaşların, bana duydukları bir saygı varsa, ben şahsen bu saygıyı bir kredi olarak değerlendirir, onları hayra yönlendirmeyi düşünebilirim. Bu daha geniş tabanlı bir şeydir. Türk toplumunun, büyük bir kısım itibariyle, bana karşı bir teveccühü varsa şayet, ben de bu teveccühü bir kredi kartı olarak, milletimiz hesabına yararlı olan bazı işlerde istihdam etmeyi düşünürüm...

Yani 'Ezan' meselesinde olduğu gibi sizin direkt bir etkiniz yok mu?

'Ezana el attı' cümlesini nüanslarıyla ele alacak olursak, böyle bir şeyin olmadığı ve olamayacağı ortaya çıkar. Ben kimim ki el atayım. Fakat her mesele hakkında, Kitab'a, Sünnet'e muvafakat içinde düşüncelerimi arzedeabilirim. Ezanın bir estetik yanı, bir zevk yanı var. Değişik sohbetler esnasında ezanla

alakalı mülahazalarımı arzetmiştim. İhtimal o bantlardan birisi medyadan bir kesimin eline geçmiş. Onlar da onu orda neşretmişler. Ve bu da 'ezana el attı'ya dönüşmüş... Allah Resulü Kur'an-ı Kerimi seslerinizle tahsin ediniz buyurur. Kur'an'ın zaten kendisi güzeldir. Onu bu güzelliğine uygun eda edin.

Güzelliğine uygun eda edilmemesi halinde ne olur?

Bazen, sevimsiz sesler, sevimsiz edalar, Kur'an'ın zatındaki güzelliğe uyanmamış vicdanlara gölge düşürebilirler. O mübarek terkipler, o mübarek ruh ve muhtevanın nüfuz edemediği bir kısım kalplerin kapıları, eğer güzel bir sesle, iyi bir icrayla açılıyorsa bu Kur'an-ı Kerim'in vicdanlara duyurulmasında bir yol olmalıdır. Nitekim Efendimiz, Eşariler'in kapılarının önünden geçerken, pencerelerinin açılmasını emrediyor. Ve kendisi de istihsan ediyor. 'Mezamiri Davud' buyuruyor. Hz. Davud'un mezamiri, sesi duyulunca, herkes büyüleniyor. Mehmet Akif'in yaklaşımıyla 'Bu vadiler mi dem tuttukça bihuş etti Davudu' diyor. Demek ki kendisini bile bihuş eden bir edası var. Efendimiz, içinde Ebu Musa el-Eşari'nin de bulunduğu Yemen'den gelen şerefli muhacirleri, seslerinin güzelliğiyle ve Kur'an'ı çok iyi icra etmeleriyle takdir ediyor. Mesela bir defasında onca sahabe var. Hz. Ebu Bekir çok güzel Kur'an okuyordu. Nitekim Hz. Ebubekir'i Mekke'den dışarıya çıkarmak istediklerinde, birisi araya giriyor. Hz. Ebubekir onun vesayetinde kalıyor. Bu duruma rağmen, sesinin güzelliğini duyanlar Hz. Ebubekir'in etrafında toplanıp Kur'an dinliyorlar. Hz. Ömer'in de sesinin davudi ve gür olduğu, Kur'an okurken arka saflarda ağlayan insanların sesinin duyulduğu, yine siyerlerde karşılaştığımız hususlardan, fakat Allah Resulü buyuruyor ki 'Kur'an'ı Allah'tan indiği gibi dinlemek isteyenler, Abdullah ibni Mesud'dan dinlesinler...' Demek ki bir farklılık var. Ve Efendimiz bu konu üzerinde hassasiyetle durmuş. Hayat-ı seniyyeleri boyunca ezanın teşrii Medinede oluyor. 9-10 sene ezanları hep Bilal-i Habeşi okuyor. İbni Ümmü Mektum okuyor. Bir de Ebu Mahsure. O dönemde daha çocuk... Bilebildiğimiz kadarıyla, önemli merkezlerde Efendimizin ezanlarını bu zatlar okuyor. Demek ki Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali değil. Oysa bu büyük insanların da sesleri güzel...

Ezana bu derece önem kazandıran bir hususiyet var mı?

Farz namazı eda ederken konsantrasyon adına ezan çok önemli. Ezan ilk uyarıyı yapar. Sünnetler, nafil namazlar konsantrasyonun ön adımlarıdır. Farza durulunca, farz tam duyularak eda edilir. Bu açıdan keşke ezanlar güzel okunsa. 'O güzelim kelimeler, güzel telaffuz edilse, manadaki enginlik ve

derinlik, sesle de aynı zamanda seslendirilebilse' yaklaşımı yadırganacak bir şey değildir. Ezanı okuyanlar sıgırtmaç gibi bağırmamalı, seslerini kullanmasını bilmeliler. İlle bir makam yapacaklarsa bir makam üstadından öğrenmeliler. Makamperestlik yapılsın demiyorum ama, sesin iyi kullanılması da çok önemlidir. Benim ezanla alakalı bir diğer mülahazam daha var...

Nedir bir diğer mülazahanız?

Keşke aynı mahaldeki yerlerde ezan, aynı vakitte okunsa. Mesela İstanbul'da hep aynı anda ezan okunsa, dakika fark etmiyor, etse bile yarım dakika çok fark etmez. Bu olamıyorsa şayet, mesela 30-40 cami birbirine bağlansın, bu camilerden güzel ezan okuyan 4-5 insan seçilsin, ezan okuma mevzuunda sesi gür, coşkulu, dinleyeni heyecanlandıran, namaz için konsantrasyona sevk eden, insanda namaza gitme arzusunu uyaran, kendisini dinlettiren bir ezan icrası yapılsa. Birisi mesela sabah ezanını okusa, diğeri öğleyi, bir diğeri ikindiye... Bütün bunlarla ne olur? Bir kere millet gerçekten, güzel icra edilen bir ezan dinlemiş olur. Bir ikincisi bütünlük, ahenk sağlanmış, ezan bir kerede okunur. Koro gibi bir şey olur. Lerzeye gelir bu vadi. Şimdi 30 ayrı camide, 30 ayrı sesin hoparlörden, farklı zamanlarda ezan okumasındansa, bu camiler arasında kurulacak ortak bir sistemle ezan sise da bulsa daha güzel olmaz mı? Bütün minarelerden birden ruhu revani Muhammedi şehbal açabilir. Birden gök nura gark olup, ervah cümleden Allahu Ekber, Eşhedu enla ilahe illallah'ı görebilir. Yahya Kemalvari bir yaklaşım. Mesela bir sabah ezanını düşünün. Biri kalkıyor 4'te ezan okuyor, biri dördü beş geçe, biri on geçe, biri on beş geçe, biri yirmi geçe, biri otuz geçe... Yani yarım saat ezan okunuyor. Şimdi bu vahdet midir? Bir yerde siz namaza farza duruyorsunuz, öbür yerde hala ezan okunuyor. Namaz kılanların bile huzuru kaçıyor. Dikkat, konsantrasyon dağılabiliyor. Özellikle İstanbul'da bu çok yaşıyor...

İstanbul aynı zamanda gayri Müslimlerin de yoğun oldukları bir şehrimiz. Osmanlı döneminde okunan ezanlarla ilgili, birçok gayri Müslim hatıratında hayranlıklarını bildirirler...

Evet, şu anda da turistler gelip otellerde kalıyorlar. Ve siz sabah, milletin tam uykusu zamanında yazın şu kısa gecelerinde, (Belli bir bölgede) yarım saat, bazen bir saat ezan okuyorsunuz. Hafizenallah, bu şekilde, ezana karşı saygılı olmayan insanı, küfre sevketmiş olursunuz. Bazen öyle hassas insanlar vardır ki bunlar başını koyup uyuyacaktır. Ezanı duyunca uyanır. Hafizenallah lanet okur. Küfrünü artırmış olursunuz. Dindar namazını kılan, yüzlerce hasta insan vardır,

sabaha kadar uyuyamamıştır. Bari sabah namazını kılıp, yatayım demiştir. Tam yatacaktır, bir saat ezan dinlemeye mahkum edilmiş olur. Kendisi namaz kılan bir insan bile olsa insandır, hislerinin öne geçtiği yerde, ezana karşı bir tavır alabilir. Hepimiz yer yer bunu yaşamızdır. Bazen bir gün, iki gün, üç gün uyayamıyorsunuz. Ve nihayet diyorsunuz sabah namazını kıldım, imsakla yatayım. Etrafınızda kırk tane cami var, Allah sayısını daha da artırsın ama bir başlıyorlar ezan okumaya, uyku tepenize vuruyor ve o gün de uyuyamıyorsunuz. Bütün bunları bence İslam'da safvetle, samimiyetle, derinlikle telif etmek mümkün değildir. Eğer ezanı sevdirecekse, ibadetin bir parçası olarak, namaza konsatrasyonu artıracaksa bunun yolu bugün yapılan değildir. Sizde belirttiğiniz gibi iyi ezan okunan yerlerde, değil sadece Müslümanlar, bir Ermeni, bir Rum bile onu çok tatlı bir musiki olarak dinler ve bir ezan banyosu yapmış olur.

En az ezan kadar, hayatınızda önemli bir yeri olan vaazlarınıza, uzun bir süredir ara verdiniz. Özlemediniz mi?

Doğrusu vaizliğe başladığım andan itibaren bir yönüyle Ümmeti Muhammed'e yardımcı olma arzusuyla mı, İlayı Kelimetullah adına bir şey olsun mülahazasına binaen mi bilemiyeceğim ama, yer yer özledim vaazları... (Mütebessim bir çehre ile gözlerinin yaşını siliyor Hocaefendi) Vaaz ettiğim dönemde bile bir taraftan devam etsem dedim, bir taraftan da taşıyamayacağım şekilde vaazların heyecan ve helecını taşıdım. Ama yine de yer yer acaba bu cemaate yanlış bir şey anlatıyor olmayayım mülahazasını içimde taşıdım. Yer yer, cemaatin bazı meseleleri anlamayışımdan duyduğum tedirginlikle, bırakma düşüncesi geçti aklımdan. Ta başından da zaten, vaiz olmayı, hele ücretli bir vaiz olmayı, hiç düşünmedim. Bunu sözüne, beyanına, düşüncesine itimad ettiğim bazı kimselere sordum. Bana biraz da Üstadla irtibatlandırarak şunu söylediler: Üstada birisi gelip resmi vazife alıp almamayı sormuş. Üstadda ona; 'Sen resmen vazife almayınca sana vaaz ettirirler mi?' demiş. 'Ettirmezler' deyince, Üstad; 'O zaman resmen vazife al' demiş. Zannediyorum o yıllarda bu mülahazalarla bu işe başladım. Vaizlikle, bir şey yapıyorum kanaatinde olmadım, yararlı bir iş yaptığıma çok inanamadım. İhtimal olabilir diyerek bırakmayı düşünmedim.

Günümüz için vaazlığın önemi yok mu sizin için?

Tam tersi, kanaat-i acizanemce vaizlik çok önemli bir meslek. Hatta ahir zamanda dirilişin bir buudunu teşkil edebilecek önemli bir husus. Değişik

kürsüde cemaate mutlaka bir şey anlatılmalı. Cemaatin seviyesi de nazarı itibara alınmalı ama, günübirlik meselerlede cemaat işgal edilmemeli, oyalanmamalı, her gün yeni bir şey verilerek, biraz daha ileriye götürülmeli. Camide heyecan, cemaate duygulanması çok önemlidir. İnsanın anlattığı şeyleri yaşaması çok önemlidir. Bunların yanı sıra, ilim adına da cemaate bir şey verilmeli. İslam, sistemli bir şekilde cemaata sunulmalı. Mesela bütünüyle akaide müteallik meseleler anlatılmalı. Sistemli olarak cemaate islam esasatı anlatılmalı. Bunun böyle olması gerektiğine inandım.

Şu anda bunları anlatırken bile o günleri yaşayarak anlatıyorsunuz. Özleminiz gözlerinizde tülleniyor...

..Vaizlikten 4-5 sene uzaklaştıktan sonra yeniden cemaatle yüz yüze geldiğim de karşılıklı bir konuşma yapıyormuşuz gibi bir mütekabiliyet yaşanıyordu. Yani onlar bakışlarıyla bir şey ifade ediyor, bir şey veriyorlardı. Siz de onların bir hizmetçisi olarak onlara bir şey vermeye çalışıyordunuz. Bir dönem engellenmişti vaazlar. Daha sonraki dönemlerde de ben hislerimle baktım ki bu işi götüremeyeceğim. Bazen baktım ki celalleniyorum ve cemaati rencide edebiliyorum. Bu yaştan sonra gönül kırıp, insanları rencide etmek, bağırıp, çağırmak, kendimi ayarlayamamak, sonradan bana çok vicdan azabı çektiriyordu. Her türlü tahminin üstünde va'z etmeden bir gün evvel iki gün ya yanlış bir şey anlatırsam mülahazasıyla sancı başlıyordu. Şu anda anlatamayacağım rahatsızlıklara giriyordum. Ve hasta oluyordum...

Sizin vaazlarınızda bahsettiğiniz mütekabiliyet ve irticalilik, metafizik gerilim, ve şiiriyet çok baskın. Bütün bunları yeniden kürsülere taşımanız mümkün olacak mı?

Fakat ben anladım ki, sinir yapım itibariyle, cemaati hoş tutarak, onları hayra, güzele, iyiye sevk edecek ruh haline sahip değilim. Veya yaşımın ilerlemesiyle beraber biraz daha hassaslaştım, sanki Cenab-ı Hakk bana, 'Bu işi bırak' der gibi geliyor...

Vaazlarınıza başlamadan önce nasıl bir ruh haletine ve hazırlığa giriyorsunuz?

Öteden beri hep cuma günü camide kürsüye çıkacağım andan 24 saat evvel, elden geldiğince telefon ahizesi elime almadım, 'Öfkelenir, bu öfkeyi camiye taşır, millete kızarım' diye. Yemeğime dikkat ettim. Evden çıktığımda rastlantıyla bile gözüme haram olabilecek şey ilişmemesine çok dikkat ettim. Bunları Rabbim biliyor... Asıl önemlisi arkadaşların son zamanlarda beni

koruyamadıklarına şahid oldum. Böyle çok esbabı mesalihle karşı karşıya kalıyorum. Bir çok meseleye canım sıkılıyor. Ciddi, gerilim içinde, kürsüye çıktığım anlar oldu. Ve dolayısıyla da o öfkeyle, ruhumu dinleyemedim. Ruhumda duyduğum şeyleri veremedim. Kaba mantıkla, sadece orada halkın karşısında, bir vakit israfına girdiğimi gördüm. Bu bende ciddi bir rahatsızlık yaptı. Bazı arkadaşlara 'Vaz u nasihattan bir gün evvel, beni koruyun, kimseyle görüştürmeyin, biraz kendi duygularıyla kalayım, istiğfar edeyim, rabbime teveccühte bulunayım' dediysem de olmayacak şeylere muhatap oldum. Ve bir öfkeyle de 'bırakayım dedim' ve kararımı verdim...

Bir de güvenlik meselesi var zannediyorum, sizi tedirgin eden...

Evet, Yeni Cami'de doğrudan doğruya MİT, camiye bomba yerleştirildiğini söyledi. Bu bende bir ürperti hasıl etti. Bir insan kendi ölümünden ürperebilir fakat ben ürperdiğimi hatırlamıyorum. 'Bir can borçluydum barık-ı Hüda'ya, vermek için can kurban...' Ancak diyelim Süleymaniye gibi bir camide vaaz ediyorsunuz. Millet birbirinin sırtına secde ediyor. 6-7 bin kişilik camide 15 bin kişi var. Hafizanallah burada, olmayan bir meseleden dolayı bile panik hasıl etseler birkaç bin insan ölür. Böyle bir cinayete olur diyemezdim. Bu da benim için vaz u nasihatı terketmekte bir saik oldu.

Bütün bunlara rağmen arzu etmiyor musunuz?

İçime yer yer doğuyor... Cemaat karşısında benim yaptığım, onlara bir şey anlatmaktan daha çok, drahşan çehrelerinde bazı şeyleri okuma, onlarda bulduğum, duyduğum, hissettiğim şeyleri onlara ifade etmeydi. Benim için de bir ölçüde boşalmaydı, adeta üzerimdeki fazla enerjiyi atıyordum. Yani arzu ettiğim oluyor, daha doğrusu hislerim arzu ediyor, mantığım karşı çıkıyor...

Peki bundan sonra mantığınız mı hisleriniz mi galebe çalacak?

Mantığım galebe çalarsa hiç olmayacak demektir. Ve bundan sonra elimden geldiğimce mantıki olmaya çalışacağım...

Vaazlarınız kadar, hayatınızda da şiiriyet çok ağır basıyor. Bir şiirinizde 'Izdirap yalnız kaldığım anlardaki dostum/Ruhumu saran hafakan, kafamda yanan kor/İnleyeyim derim, inleyemez yutkunurum/Yanıp da dışa sızdıramamak doğrusu çok zor' diyorsunuz. Yanıp da dışa sızdıramamak sizin için çok belirleyici bir husus. Eğer ızdırabınızı daha da katmerleştirmeyeceksem, yanıp da sızdıramadığınız zorlukları gönül mızrabınızdan dinlesek?

...Beni zor duruma sokuyorsunuz. Kendimle ilgili bir şey anlatmış olacağım... Bu konuşmanın başından beri siz meseleye objektif yaklaştınız, ben de elimden geldiğince meseleyi şahsiliğin dışında tutmaya çalıştım. Şimdi ise şahsiliğe kayıyorsunuz.

Bu son sorumdu. Ve bu soruyu, şahsınızla ilgili de olsa konuşmanın bütünlüğü açısından önemli bulduğum için soruyorum...

Bir dönem itibarıyla herkesin aynı duyguyu, aynı düşüncüyü paylaştığına inandım. Yine o duygumu korumaya çalışıyorum. Ama ızdırap saiki çok tabii. Kendime bir ızdırap insanı nazarıyla bakamam. Çünkü bana göre ızdırap Allahın insanlara bahsettiği önemli yanlardan birisidir. Havadan nem kapma, çok önemli bir dinamiktir. Yüreğin parçalanması, Mevlana'nın dediği gibi, 'Sine gahem, şerha şerha ıstırak' yani parça parça bir sine olmak. Hususiyle insanların duyarsız olduğu bir dönemde bu sürekli duyarlılık, sürekli ızdırap, başkalarına bir şey anlatmak adına adeta bir ney gibi. Bir şey anlatmanın yolu. Tabii bu insanın tabiatında olmalı. İnsan kendi hayatı içinde duyduğu şeylerden ilhamını almalı. İnsanlığın İftihar Tablosu, insanlar gökten inen Kuran-ı Kerim'e gerektiği ölçüde inanmadıkları için neredeyse kendini öldürecek hale geliyordu. Bu tabir Kuran'a aittir, 'İnanmıyorlar diye neredeyse kendini öldürecekti.' İhtimal o bidayeti vahyide zirvelerde dolaşıyorken bile aklının köşesinden bazı şeyler geçmiş olabilir. Bir taraftan insanlığı kurtarmaya matuf, kilitlenmişlik, diğer taraftan hafif semanın kapılarının aralanması, dertlere derman olabilecek bir şeyin kendisine fısıldaması var. Ve sonra yine bozuk, şirazeden çıkmış, Akif'in ifadesi ile 'Bir müshafın eczası gibi eyyamın elinden mel'abe' paramparça insanlığın hali. Ve çaresizlik. Neredeyse böyle sesi, soluğu kesiliyor, nabızı duracak hale geliyordu ki Allah, 'Arkalarından takılıp kalıyorsun da, eseften neredeyse inanmıyorlar diye kendini öldürecekisin' buyuruyordu. İşte bunu tartamıyoruz. O kantar yok bizde. Çünkü o bir denge insanı, o bunları sinesinde eritecek bir insan. Yetimlik görmüş, himayesizlik görmüş, hep böyle kimsesizlik içinde büyümüş, fakat 'off' dememiş bir insan.

Şiirinize aynı zamanda bu ızdıraba mı dikkat çekmek istediniz?

Belli bir dönemde insanlığın ızdırabı, Efendimiz için o kadar kıvrandırıcı olmuş ki, onu ızdırap şiiriyle ifade etmek mümkün değil. Hatem-ül Enbiya'dan bize göre kamil manada Hatem-ül Evliya diyeceğim bir zata Bediüzzaman'a geçiyoruz. Üstadın da bir mağara dönemi var, 'Van'da. Üstte bir mağara kapısı var, bir de altta. Üsttekine girecekken ayağı kayıyor alttakine düşüyor. Fakat

alttakine girilir gibi değil. Çünkü o mağaraya ben de girdim, gördüm, insanın eğer üsttekenden ayağı kaysa labüt aşığıya düşer. Talebelerinin naklettiğine göre Üstad o esnada bir çığlık atıyor. O çığlık nedir biliyor musunuz? 'Davam' diyor. Çok gençtir o yaşıta. Ve o yaşıta "Davam" diye çığlık atması bana çok büyük geliyor. Benim bir trafik kazam var mesela. Arabadayız ve arabanın teybinde Kur'an var. Arabamız uçurumdan aşığı uçarken "Allah" diye bağırıyorum. Siz, ızdırar, sıkılmışlık, çaresizlik içinde böyle bir "Allah" demeyi makbul sayabilirsiniz. Ama ben "Davam" demeyi çok arzu ederdim. Çünkü 'Davam' nidasında bütün bir insanlığı kucaklama vardır. Oysa ben hodgam hareket ediyorum ve sadece kendimi kurtarmayı düşünüyorum. Gerçekten insanlığın ızdıraplarına kilitlenmiş bir vicdan ise 'Davam' diyor ve ömrü boyunca da hep öyle yaşıyor. 'Dövene elsiz sövene dilsiz...' ve hiçbir beklentiye girmeden. Şimdi böyle ızdırıp insanların yanında...

Mesela bir İmam Gazali, mezarlıkta deli gibi dolanıyor. Koca İmam deliler gibi dolanıyor. Bir taraftan felsefeyle iştigalinden dolayı kafir diyenler, bir taraftan mollalığı bıraktı, sofiliğe sardı deyip aptal ilan edenler, böyle değişik dalgalanmalar içinde Koca İmam insanlığı kurtarma süreci içinde mezarlıklarda deli gibi dolanıyor. Kimbilir nasıl bir ızdırıp yaşıyordu. Bu engin ızdırapların yanında biz de ızdırıp yaşıyoruz dersek mübalağa yapmış oluruz. Zannediyorum bizimki kadarını herkes yaşıyordu. Ama hassasiyetime çarpan bazı şeyler var ki bazen bir hafta uyumadığım oluyor. Bazen bir yerdeki bir okul açılacakken kapanmıştır, bazen bir yerdeki bir dersanede bir problem çıkmıştır halledilememiştir, bazen rükün saydığınız arkadaşlarınız arasında, hazımsızlık olmuştur ve bu problem çözülememiştir. Bir gün uyuyamamışsınızdır, yastığa başınızı koyduğunuzda, hadiseler yeniden kafanızda tüllendiği için deli gibi kendinizi sokağa fırlatmışsınızdır. Şimdilerde fazla olmasa da, eskiden ben çıkıp kendimi sokağa atıp orda dolaşıyordum. Bol bol oksijen yudumluyordum, nefes alıyordum, atıyordum hafakanlarımı. Şimdi delirince kalkıp buralarda dolaşıyorum, burada deliliğimin ıslahı açısından mekan olarak yetmiyor. Bazen namaza bile dursanız, deseniz işte ben saatlerce kemerbeste-i ubudiyet içinde. Fakat o duygulardan sıyrılamıyorsunuz. Bazı meseleler var ki işin doğrusu onları içinizde tutmaya çalışıyorsunuz, "Bunlar benimle Rabbim arasında sırdır" diyorsunuz fakat bazen de küpün içinde ne varsa sızdırıyor. Ama yine de ben bunları kendi sabırsızlığıma veriyorum, Rabbimin namusu, izzeti onuru saydığımız sır mevzuunda lakaydiliğimize veriyor, maşallah alem ne kadar sabırlı, ne kadar metin, ne kadar iradeli, ne kadar mükemmel, ne kadar ayaklarını sağlam yere basıyor, insanı öldürecek bunca hadise karşısında

'Rabbena aleyke tevekkelna ve ileyke enebna ve ileykel masir' deyip Allah'a tevekkül ediyor, Allah'a güveniyor, Allah'a dayanıyor ve bu hadiseleri çok rahatlıkla atlatıyor, bela ve musibet meteorlarını sine atmosferlerinde tuz buz ediyor, eritiyor, etrafta çirkin şeyler göstereceklerine, donanma gecelerinde olduğu gibi hep ışıklar aksettiriyorlar, diyor hüsnüzan etmeye çalışıyorum.

Mızrabınız ve kelamınızın diliyle ızdırabınızı gizlemeye çalışsanız da, ben fasılalarla yaklaşık yedi saat süren konuşmamızda, elaya çalan gözlerinizden 'çağın ızdırabını' okudum...

Izdirabımdan müşteki değilim. Keşke beni öldürecek kadar olsaydı. Ama yine de ızdırıp insanı zannediyorum çok daha başkadır... Sizin isteğiniz karşısında mukavemet edemediğimden bu konuşmayı yaptığımı itiraf etmeliyim. Yararlı bir şey yaptıksa sizin talebinizdir. Yararsız bir şey yaptımsa onlar bana aittir, Rabbimin affetmesini dilerim...

Demokrasi Beşeri Bir Realitedir

Bir konuşmanızda 'Türkiye'de ve dünyada demokrasiden geri dönüş olmayacaktır' demiştiniz. Bu bir temenni miydi, yoksa ufuk mu?

Demokrasi bütün dünyada yaşanan bir vetiredir. Gerçekten de daha mükemmeli, daha âlâsı bulunmadan ne dünyada, ne de bu dünyanın bir parçası olan Türkiye'de geriye dönülemez...

'Daha âlâsı' nasıl bulunacak?

Bunun iki yolu vardır. Birincisi daha mükemmel, daha beşeri bir sistemin bulunması şeklinde olur. İnsan denilen varlık ne ise şayet; mantığıyla, muhakemesiyle, duygularıyla, hürriyet anlayışıyla, hürriyet felsefesiyle, aile yapısıyla, devlet hayatıyla... Ve böyle bir insanın demokrasiden bekledikleri neyse, bunu daha üst seviyede verecek bir sistem, nazari olarak ortaya atılabilir. İkincisi bu sistem, sistemi temsil edecek figürler, mimarlar tarafından temsil edilir, gösterilir. Yani bizatihi uygulaması olur ve dünyada bu uygulama doğrultusunda bir yöneliş olur... Tarihte bu yollar denenmiştir, şu anda yaşadıklarımız da geleceğe tarih olarak geçecekse insanlığın bu arayışı devam edecek demektir. Dolayısıyla şu anda yürüdüğümüz yol o zaman daha da tekamül ederek değişebilir. Tabii bu söylediklerimiz neticede birer faraziyedir. Eğer faraziye yapılıyorsa bunlar konuşulabilir...

Şu an devam eden hali hazırdaki durum hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hali hazırdaki durum beşeri bir realitedir. Beşeriyetin tarihî vetire ile geldiği bir noktadır ve gelecek açısından yeni bir durum zuhur edeceği ana kadar (edecekse eğer), hali hazırdaki beşerin temayülleri açısından, beklentileri açısından, yaptığı şeyleri düşünmek doğru değildir. Beşeri realitelere terstir. 'Demokrasi bugün bir vetiredir, ondan geriye dönülmesi mümkün değildir' derken bunları ifade etmeye çalışmışım. Bir ikinci yanı da şimdiye birçokları, hatta birçok anti-demokrat, hatta anti-cumhuriyetçi, hep 'demokrasi ve cumhuriyet' dedi ama, bunlara rağmen bir kısım terslikleri, demokrasinin hemen her anlayışa açık engin zeminine ekip biçtiler. Buna rağmen demokrasinin kuvve-i inbatıyesinden, havasından, suyundan istifade edildi, demokrasi geliştirildi. Neden inanan, ülkesini seven insanlar böyle bir zeminden rantabl olarak yararlanmayı düşünmezler, istifade etmezler?

Bu söylediklerinizle hem inanan insanlara dönük (rantabl olmadıkları için) bir eleştiri, hem de demokrasi adına demokrasiyi sınırlandırmaya çalışanlara eleştiri göndermiş oluyorsunuz...

Benim mülahazam bu ve demokratik vetireye dikkat çekerken bu düşüncelerle ifade etmiştim kanaatlerimi. Bir diğer yönüyle de değişik sistemler vardır. Mesela totaliter sistemler vardır, bunun esası istibdad...

İslamiyet'te istibdad veya yaygın kanatle 'teokrasi' var mı?

Birtakım insanlar her şeyi kötüye kullanabilecekleri gibi İslam dinini de kötüye kullanabilir ve müstebit bir idare için dini istismar edebilir. Fakat bu, İslamiyet'in müstebit bir yanı olduğu manasına gelmez. Bunu söylemek biraz cehalet olur. Bugüne kadar Müslümanlığı hep teokrasiyle karaladılar, oysa Müslümanlığın teokrasiyle hiçbir surette alakası yoktur. Çünkü teokrasi, bir yönüyle kilise babalarının, ictihadlarıyla, istinbatlarıyla idare edilen devlet sistemidir. Müslümanlıkta kilise de yok, kilise babası da yok. Batılılar'ın anladığı manada, diyanet camiasının kanunlarını belirleme meselesi de yok. İslamiyet'te en yüksek mertebe Hakk'a kulluk mertebesidir. Ve hürriyetlerin en engini budur. İnsan bütün kayıtlardan o sayede tecerrüd imkanı bulur. Ve şimdilerde de fundamentalizm diyorlar. Köktencilik... Bu da batı kaynaklı. Müslümanlık'la telif edilmez bu mesele. İran'daki hareketi, bazıları da Suudi Arabistan'daki hareketi, bir yönüyle fundamentalizmle telif ederek yeni birşey çıkardı. Buradan hareketle İslamiyet karalanıyor. Bu düşüncelere sahip çıkmak bir hatadır bence. Müslümanlık fundamentalizm, müslümanlar fundamentalistmiş gibi yaklaşımlar ve bunu kabullenmek bir hatadır. Kelimeler yerli yerinde kullanılmıyor.

İslam dünyasında çokça tartışılmış bir konu var. 'Demokrasi, İslamiyet'le nasıl telif edilecek?'

Bir çok meselede 'şöyle olsun, böyle olsun' diye kendilerine göre telif yapan insanlar var. Hatta saltanata bile olsun denilmiş. Saltanat Müslümanlık'la telif edilmiş zamanında, Allah Rasulü, hilafet diyor, ondan sonra meliklik başlıyor, melike adud diyor. Ve biz bütün bu insanları alkışlamışız. Sultanlıkları da alkışlamışız. Onların uygulamalarını da Müslümanlık olarak görmüşüz. Şimdi Emeviler'in bir iyiliği varsa izafi bir iyiliktir. Allah Rasulü'nün (sav) yolunda sayılmaz bu mesele. Abbasiler'in durumu da yolunda sayılmaz. Karahanlılar'ın, İlhanlılar'ın, Selçuklular'ın, Osmanlılar'ın durumu da yolunda sayılmaz. Bütün bu vetire kamil manada, tamı tamına İslam'a uygundur denilebilir mi?

Bütün bunlar dört dörtlük değil midir diyorsunuz?

Değildir tabii ki. Ama bütün bunlara sahip çıkılmış. İdari açıdan eksiklerine rağmen sahip çıkılmış. Tarihçiler, siyasetbilimciler, sosyologlar bunları ilmî açıdan, o zamanın şartları açısından değerlendirsınler. Bunlar konuşulur ama şimdi bir tenkit kapısını, suizan kapısını aralamadan da endişe ediyorum. Bir taraftan bunları söylerken bir taraftan da 'Vela tezkürü mesavi mevtaküm', 'Ölülerinizi fena yanlarıyla yadetmeyin, onları iyi yanlarıyla yadedin' Bu bizim temel ahlakımız, temel prensibimizdir. Bu insanlar ölmüş ve gitmişler. Ve bu insanların bir çok iyi yanları var. Hasenatları, seyyiatlarına raci olması itibariyle de severiz. Fakat bunların kusurları yoktu, o şekildeki idare hatalı değildi, dörtte dörtlük Kur'an ahkamıydı, dört dörtlük marziyat-ı ilahi takip edilmişti dersek, bu kez de başka bir hatayı yapmış oluruz. Onlar hata etmedi deyince biz kendimiz hata etmiş oluruz. 'Küllünnas hettaun' bir kere. Onların hata etmeleri de temel naslardan açısından açıktır. Söylenebilir...

Kendi şartları içinde bakmak mı gerekiyor?

İlmî bakış da budur zaten. Meseleleri nisbetler perspektifinde ele almak gerekir. Bütün bunların üzerine düşünün, iyi insanlar tarafından iyi bir demokrasi idaresi var ülkemizde, bundan kim ne zarar görür? Ki şu anda hali hazırdaki demokratik sistemimizi, yıllardır demokrasi diyen insanlar tenkit ediyorlar. Tam olmadı diyorlar... Tamıtamına kolay kolay olmaz da, çünkü bu bir süreçtir. Sürekli tekamül etmesi gereken bir süreçtir. Eğer demokrasi mükemmele ulaşma mevzuunda bir süreçse, ki bizimle müttefikdir bu recada hem dostumuz, hem düşmanımız, bu işi bilen herkes bunun bir süreç olduğunu da biliyor ve demokrasi ile mükemmeliyete doğru gidiliyor deniliyor...

Bu süreçte Türkiye'nin yanısıra dünyada da dikkat çekmenizin sebebi neydi?

Batı, 'biz demokraside ulaşılacak noktaya ulaştık' demiyor ki... Türkiye'de 'Biz daha bu işin eşiğindeyiz' diyor. Yani bütünüyle eşiği aşma mülahazası taşıyor. Batı bizi demokrasi adına imtihan ediyor, 'kaybettiniz' diyor. 'Yine kaybettiniz, yine kaybettiniz, yine kaybettiniz...' Hayatımızın hayatı, devletin hayatı saydığımız demokrasi, bugün demokrasi adına hep böyle kaybettiriyorsa şayet, bence birileri siz bu demokrasinin düşmanısınız diye töhmet altında bulunduruyorlarsa, haksızlık yapılmış olunmaz mı? Demokrasi henüz nihayete ulaşmamış. Eğer bir gün bu mesele, insanın maddi, manevi, ruhani, cismani, fikri ve ahlaki hayatını, hatta dünyasını ve ukbasını kucaklayabilecek şekilde bir

gelişmeye ulaşırsa şayet, bunun sultanlıktan ileri, meliklikten ileri, Allah'ın rızasını kucaklamayacağına dair teminat verebilecek olan var mı? Bu tekamül sürecini biraz da durgun düşünceler, daha doğrusu engin anlayışlar, saf gönüller belirleyeceklerdir...

Bir konuşmanızda Sokrat'ın devlet felsefesinden, Budin'e çok değişik bir örgü kurmuşsunuz. Bütün bu tarihsel birikimleri de gözönünde bulundurduğunuzda, sizin devlete karşı yaklaşımınız nedir?

Şimdi meseleyi mutlak güzellik açısından ele aldığımızda çok tenkidci oluruz, zannediyorum. Suizandan kendimizi kurtaramayız. Tenkid etmediğimiz hiçbir sistem bırakmayız. Üstad böyle tenkidçi yaklaşanlar için diyor ki, "Allah etmesin bunlar bin sene yaşasalar kendilerini memnun edecek bir idare bulamazlar..." Çünkü bunlar hiçbir idareden memnun olmazlar. Ve günümüzde, değişik uçlarda bir kısım kimseler var ki, zannediyorum bu esprinin tam muhatapları. Tam bu anlayışı temsil ediyorlar. Bunları hiç kimse memnun edemez. Efendimiz (sav) zuhur etse, genelde bir O'na yöneltmiyor tenkidlerini, O'nun peygamber olduğunu bilmeseler, sadece sunduğu şeyi tanısalar, Onu da tenkid ederler. Hatta Kur'an ezeli düsturlarını sunsa, Kur'an olduğunu bilmeseler, -çünkü ilk kabulün tesirinde biraz meseleye yaklaşıyorlar- Kur'an olduğunu, zannediyorum onu da tenkid ederler...

Bu tesbitlerinizin muhatabı Müslüman camia içerisinde bulunanlar mı?

Evet, Müslümanlar içerisinde bulunanlar. Fakat uçta bulunan insanlardır bunlar. Herşeyi tenkid ederler. Bu yüzden bu şekilde bir mutlak güzellik açısından bakmak doğru olmaz. Müsbet ve menfi yönlerini beraber görmeli, ve realiteleri de göz önünde bulundurarak en iyisine ulaşmak için gayret sarfetmeliyiz. Efendimiz (s.a.v) istisna edilecek olursa, ona göre biz edebimizden, terbiyemizden dolayı ve Efendimiz'in onları bize nazara verdiğinden dolayı 'Aleyküm bisünneti ve sünnetihulefa i raşidinel mehdiyyin ... aleyha binnevəciz' buyuruyor. Dişlerinize, o işe sımsıkı sarılın, Raşid halifeler efendilerimiz. Ama ben size birşey söyleyeyim. Hz. Ebubekir aynen Efendimiz gibi milimi milimine ifade etmiş midir bu meseleyi? desek, bu hata olur. Çünkü Efendimiz onun hilafetine işaret eden hadis-i şerifte bunun çok öyle olmadığına da işaret buyurur zaten. Hz. Ömer, Hz. Ebubekir gibi o ölçüde idare etmiş midir? Hz. Osman o ölçüde idare etmiş midir? Hz. Ali o ölçüde idare etmiş midir? Başımızın tacı, sertacı ibtacımız bu insanlar... Ve Efendimiz'den sonra hakiki manada, Allah'ın rızasına en uygun çerçevede İslamiyet'i bu insanlar temsil

etmiştir. Şimdi bu izafiyeti bile mutlak kabul edecek olursak, desek ki 'Bu mutlaktır, daha sonraki dönemde bu yaşanmamıştır. Ne Emevi döneminde, ne Abbasi döneminde, ne Selçuklu döneminde, ne de Osmanlı döneminde yaşanmamıştır...' Böyle mutlak kemali aradığımız zaman, bir kere onu bulamayacağız, o bulunamaz. Ama izafi kemal diyeceksek, 'ona göre iyi, buna göre iyi...' Günümüzde çok var böyleleri. Yani çok sefih eski hükümdarlarımızdan bir hükümdara bile aman ona bir şey söylemeyelim derken bu bizim İslamî terbiyemizin gereği. 'Ama kim bilir belki de bu zemini biraz da hazırlayan onlar oldular. Gereken hassasiyeti ortaya koymadıklarından dolayı o civanmertliği sergilemediklerinden dolayı bu hassasiyet ve duyarlılığı yaşamadıklarından dolayı belki biz şimdilerde onların hazırladığı şeyin cezasını çekiyoruz' denebilir.

Bu çerçevede devlete nasıl bir değer atfediyorsunuz?

Bu şekilde yukarıdan aşağıya inerek izafi güzellikleri açısından meseleye yaklaşırsak, her şeyi nispetler perspektifinde ele alacaksak şayet devletin zati bir değeri vardır. Devlet mevcudiyetinin, belli kanunlarla idare edilen bir sistemin belli bir değeri vardır; 'İyi insanlar tarafından idare edilirse iyi olur. Çok daha iyi idare edilirse çok daha iyi olur. Raşid Halifeler gibi insanlar tarafından idare edilirse çok mükemmel olur' deriz. Ama şimdi onlar yoksa, mevcut insanlarla idare ediliyorsa, o zaman, devletin hiç devlet olmamasından sa, daha iyi olması açısından yaklaşacaksınız.

Yoksa anarşi mi doğar?

Tabii, devletsizlik kargaşa demektir. Devletsizlik nizamsızlık demektir. Devletsizlik değişik anlayışların birbiriyle vuruşması, yaka-paça olması demektir. Devletsizlik istikrarsızlık demektir. Devletsizlik, bütün düşüncelere karşı düşmanlığın gemiyi azıya alıp, yürümesi demektir. Muvakkaten Türkiye'de bir devlet yokluğu düşünün, hatta bu devleti idare edenler sosyalistler bile olsa, devlet yokluğunu düşünün, o sosyalizmin bile nüanslarını paylaşan insanlar arasında öyle kavgalar olur ki kan gövdeyi götürür. Değişik tarikatlar birbirlerine girerler. Mezhep farklılıkları kavga mevzuu olabilir. Farklı diyanet düşüncesinde olan insanlar birbirlerine girerler. Cami cemaatları Anadolu'daki eski beylikler gibi herbirisi cami beyliği haline gelir. Az güçlü birisi ortaya çıkar, bir hatib, üç-beş insanı arkasına alınca böyle değişik tarikatlar halinde, sokaklarda görürsünüz. Şimdi demokrasinin yumuşak havasından istifade ederek sokaklarda gezip provokasyon yapan insanları görüyorsunuz. Şimdi bu

açından devletsizlik mi devlet mi tercihini yapma mecburiyetindeyiz. Böyle bir durumda, iki şekilden birini tercih etme mecburiyetinde kalınca biz, yine zatî bir değeri olan devlet diyoruz. Yoksa devleti idare eden insanların evsafıyla, zirvedeki insanların evsafıyla, her şeye rağmen onları benimseme, başımıza tac yapma gibi bir mesele sözkonusu değildir.

Sizin devleti kutsadığınız şekilde eleştiriler yapıldı...

Eğer bu manadaki bir devlet yaklaşımına kutsama deniyorsa, benim yaklaşımım budur. Ve bu manada devletsizliği anarşi olarak görüyorum. Ordunun bir kesiminin diğer kesimiyle vuruşması, dışa karşı kendimizi, namusumuzu haysiyetimizi koruyamama olarak görüyorum. Hatta dinimizi koruyamamak olarak görüyorum. Bütün hukuk sistemlerinin temel prensiplerini, aklımızı, nefsimizi, neslimizi, malımızı koruyamamak olarak görüyorum. Hukuka ait bütün sistemler yıkılınca o zaman sizin varlığınızdan yokluğunuzdan bahsedilemez. Veya varlığınız yokluğunuz müsavî olur. Eğer buna kutsama diyen varsa, kutsama kelimesinin manasını tam bilmiyor demektir. Bir kabul var burda. Bir takdir, bir lüzuma inanma var. Bir seçme meselesi var. Neyin karşısında seçiyorsunuz bunu? Elbette ki bu devletin başında Hz. Ebubekir gibi ahlaklı, faziletli, çok seviyeli, milleti yaşatmak için var olan, yaşamayan yaşatan bir insanın bu milletin başında olmasını ben de isterim. Ama bunlar yoksa, 'mala yüdreku küllühü la yüdreku küllühü', 'En mükemmel olmayınca mükemmel olmayan da olmasın' canları cehenemme, demeyi bir mantıkla telif edemem. Buna da kutsama denmez, ama böyle bir yaklaşıma, kutsama diyenler varsa, varsın desinler...

Diyanet çerçevesinde son dönemde ciddi bir şekilde bir resmi İslam-sivil İslam tartışması yapılıyor. Bu yaklaşımı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu konuda da meseleye zannediyorum nisbetler perspektifinde yaklaşıyor. Diyanet yoluyla devlet bizlerin ne şekilde Müslüman olacağımızı belirliyor' eleştirisini çok haklı bulmuyorum. Devletin bastırmacı dayatmacı bazı yanları olabilir. Bunları çözenin yolları vardır. Biraz da bu meseleye istihkakımız nazarıyla bakılabilir. Müslümanlığın % 95'i bizim ferdi hayatımız, ailevî hayatımız, itikadî hayatımız, çarşıdaki ticaret hayatımız, alışverişimiz açısından, değişik spekülasyonlara girmiyorsanız, devlet de 'Bunlar bizim şiarımızdır, girin' diye bizi zorlamıyor herhalde. Zannediyorum, devlet kimseye 'niye faiz almıyorsun?' diye baskı yapmıyor. 'Niye şu kooperatife girmiyorsunuz?' diye baskı yapmıyor. Ve fıkıh kitapları açısından meseleye yaklaşacak olursak,

gerçekten yüzde doksan serbest yaşandığını görebiliriz. Diyanet başımıza taş basmıyor bu mevzuda.

Resmi din denilebilir mi Diyanet'in durumuna?

Şu anlattıklarımın sonra buna resmi din denilemez. Biz kendi dinimizi yaşıyoruz. Bana kimse şöyle yaşayacaksın, böyle yaşayacaksın demiyor. Dedikoducu bir kesim zannediyorum, bir diyanetsizliğin, başta bir idarenin bulunmayışının komplikasyonlarını kestiremeden ulu orta konuşuyor. Devlet olmasın diyen, değişik uçlardaki bir kısım kimseler, Diyanet de olmasın diyor. Gariptir bir kısım ateistler, hatta ateizmi mücerred bir ateizm olarak değil de 'Dev Yol, Dev Sol' anlayışı içinde anarşi düşüncesi içinde ele alanlar, Diyanet olmasın diyorlar. Fakat düşünmüyorlar ki Diyanet olmayınca ne olur? Biraz evvel bahsettiğim gibi cami eyaletleri olur. Değişik müftü eyaletleri olur. Değişik zihniyetlerdeki insanların hükümlerine göre belki birer tarikat tesis edilir. Ama Allah'a ulaşmak için değil. Meşreplerini, mesleklerini yaymak için sokaklara dökülür insanlar. Ve bu eşedd-i şerdir. Bu zaviyeden ben şahsen Diyanet'i eleştirilecek yanları olmakla beraber, faydalı görüyorum ve Diyanet'e taraftarım. Birileri Diyanet'e taraftar görünmeyi, resmi dinin arkasında bir kuruluşa taraftarlık gibi ele alabilir. Bu hiç bir şeyi değiştirmez, çünkü yanlıştır. Yanlışta inat etmedir, gerisini düşünmemedir. Bu düşünceleri bir dönem Diyanet'te çalışmış biri olarak söylüyor değilim. Hayatımı sahabi anlayışına, sahabi mesleğine göre örgülemeye çalışmış bir insanım. Bunları söylemek bana düşmez. Zaten ateist olan bir insanla bu meseleyi konuşmayız...

Ama sadece bu insanlar değil, Müslümanlar arasında da bu eleştiriyi yapanlar var...

Fakat Müslümanlar arasında bu fikirleri ileri sürenler, acaba beş başı mamur dindar mıdır? Bir yerde devleti, idareyi, sistemi de tenkit ederken ferdi Müslümanlıkları adına Allah'a karşı bütün sorumluluklarını yerine getiriyorlar mı? Bir sahabi, bir tabiin gibi veya İbrahim Ethem olabiliyorlar mı? Birer Fuzayl ibni İyaz olabiliyorlar mı? Acaba bunlar, bu zamanda benim namazlarım sakat deyip, kıldıkları namazları kaza ediyorlar mı? Oruçları kaza eden var mı? Bir kere harama baktığından dolayı bir ömür boyu günah işledim deyip utancından hep yere bakan var mı? Ağzımdan bir yalan çıkmasın diye Allahım dilimi kopar diyen var mı? Gözüme günah girmesin, Allah'ım eğer girecekse ben istemem o gözü diyecek kadar yürekli merd oğlu merd var mı? Ağzından içeriye giren haram bir lokmadan ötürü ömür boyu ağlayan sızlayan var mı? Varsa bir şey

diyemem. Müslümanlık hesabına rica ederim yalan söylemeyelim. Evvela bizim için yaşanma imkanı verilmiş, bahşedilmiş o zemindeki Müslümanlığı temsil edelim. Ben şunu da istiyorum. Bu işin kabir ötesini de yakın takibe almışım. Onun da sistem olarak doğrudan doğruya bana verilmesini istiyorum demeliler. Ama eldeki şeyler değerlendirilmiyorsa, yaşanmıyorsa iyi bir Müslümanlık örneği verilmiyorsa başkaları gibi spekülasyonlar yaşanıyorsa hırsızlık, uğursuzluk yaşanıyorsa, gıybet, buhtan ediliyorsa Müslümanlığın aleyinde konuşuluyorsa kendileri yapmadıklarından dolayı başkaları yaptıkları şeyin aleyhinde bulunuyorlarsa, işin doğrusu ben İslamî anlayışım İslamî terbiyem, Allah'la münasebetim açısından onlar için bir şey demeyeceğim ama zannediyorum bir başka alemde Müslümanlığı değerlendiren insanlar var ki bunların Müslümanlığının hep su götürüleceği kanaatini taşıyorlardır.

Bu çerçevede demokrasi, laiklik hatta din ve teoloji gibi kavramların ontoloji düzeyinden, siyasal düzeye çekilmesi mi kargaşaya sebep oluyor?

Aslında bu mevzudaki tartışmaları gereksiz görüyorum. Bunlar arızası insandan, düşünceden, kalbî hayattan, çalışmadaki sistem bozukluğundan kaynaklanan ve muvakkaten toplumu sarmış veya toplumun önünü kesmiş şeyler. Bunları beğenmeyenler bence onlardan sıyrılmanın yolunu belirleyememişler. 'Aleyküm enfüseküm' diyor Kur'an-ı Kerim 'kendinize bakın' diyor. Keşke insanlar kendilerine baksalardı. Başkalarının kendilerine baktıkları zaman zararının başkalarının fena yanlarının onlara zarar vermeyeceğini görecektlerdi. O hususta da münakaşa yapmak, yeni bir münakaşa kapısı açmak istemiyorum. Çünkü değişik şeyleri olmayacak şekilde insanın genel düşüncelere bakmadan genel mülahazalarına bakmadan yorumlamaya kalkıyorlar... Çok fazla bir şey söylemeye gerek yok bu konuda...

Zaruret ve Meşruiyet

İmam Gazali'nin devlet felsefesinde belirleyici bir yere olan 'zaruret ve meşruiyet' kavramları sizin devlet yaklaşımınızda ne kadar belirleyici?

Bazı sorularınıza cevap vermem gerçekten zor... Mukayeseye dayalı sorduğunuzdan dolayı, sanki İmam Gazali'lerin ve emsali büyüklerin tabi bulundukları o silsile-i zehebin, bir halkasıymışım gibi bir durum çıkıyor ortaya. Ve böyle bir soru tevcih edilince, işin doğrusu, bundan sıkılıyorum. Biz, onların bu mevzuda ortaya attığı şeylere ancak sahip çıkar, nakilciliğini yapar veya konuşuruz...

Ayrıca 'zaruret' meselesi tek başına İmam Gazali'ye ait bir düşünce de değil. İslam'ın fıkıh usulundeki temel prensiplerden birisidir 'zaruret'. Sadece devlet hayatında değil, kazada da, çok önemli müessiriyeti olmuştur. Fetva meselesi içinde çok önemli bir kavramdır 'zaruret'...

Bu kavramlar, İslam'i yaklaşımlarda, çok etkin bir konuma sahip oldukları gibi, asıl İmam Gazali ile devlet felsefesinde belirleyici bir rol üstlenmiyorlar mı?

Belli bir dönemden sonra, meseleler sistemleşince, yani devlet, devlet yapısı içinde, kaza merciinin ve hakimlerin durumu sözkonusu olunca, İmam Gazali hazretleri 'zaruret ve meşruiyet'i ayrı bir sistem içinde ele alıp incelemiş, daha farklı bir derinliğe ulaştırmıştır. Aynı şeyleri Üstad Bediüzzaman'da da görmek mümkündür. Hatta Üstad'ın dualarını değiştirmesinde bile müessir olmuştur bu mülahaza. Bir Lahika'sında, 'Sadıkin kelimesini dualarımdan çıkardım, zaruret mebni bazı kimseler belki ruhsatlarla amel ediyorlardır, onlar bu işin dışında kalmasınlar' diyor. Yani bu kavramlar sadece külli dairede, devlet felsefesinde değil, ferd planında bile sözkonusu.

Muvafakat'ta fıkıh usulüne dair, eski -fakat yeni kalabilmiş- bir çok fıkıh kitabını İmam Şatib'i, büyük bir bölüm itibariyle, 'zaruret ve meşruiyet' mülahazasıyla ele almıştır. Bir temel esas gibi, üzerine değişik şeyler bina edilmiştir.

Yani sadece devlet felsefesi açısından değil, bir çok usul ve kurum açısından ele alınmıştır diyorsunuz...

Evet, devletin bu meseleyle ayrı bir münasebeti, kazanın, mahkemelerin ayrı münasebeti, bir dönem sonra Diyanet ünvanı altında, fetva merciinin ayrı bir münasebeti var. Mesela Mecelle'de 'mahzurlar, şeyleri mübah kılar' esası ve 'zaruret miktarınca mahzurlu şeyler mübah olur' diye iki prensip vardır. Ali Haydar Efendi'de dünya kadar şey getirmiştir bu mevzuda. Bu açıdan da denebilir ki İmam Gazali hazretleri, kendisi bir kavram üretmiş değil de, bir müceddid olarak, çok eskiden bilinen bu meseleyi, çağının zaruretleri karşısında, daha değişik bir buudda ele aldı ve tahlil etti. Bize de o zatlara kendi tahlilleri içinde sadece tebaiyet düşer. Bu noktada benim görüşümün olabileceğinin sorulması da beni fena halde sıkıyor...

Bu sorunun maksadı sizi sıkmak değildi. Sadece, bu kavramların İslam düşüncesin deki yeri ve önemini anlamak istiyordum, maksadımın dışına çıkıp sizi sıktıysam özür dilerim...

Estagfirullah... Bu meselede maksadın aşılması bahismevzu değil. Kendimle alakalı sorulara cevap vermekte gerçekten zorlanıyor ve sıkılıyorum...

O halde mücade ederseniz sorumu, formülünü değiştirerek şöyle soruyorum; İslam'da 'Zaruret ve Meşruiyet' kavramlarının, bu denli yer edinmesinin sebebi nedir?

Bir iki prensip var ki, bazıları bunları sistem dışı, istisnai olarak görmekte, hatta bir nakise olarak yorumlamaktadır. Bunlardan bir tanesi hukuktaki tazir cezaları, diğeri de zaruret meselesi. Aslında tazir cezaları da, zaruret meselesi de değişik bir zaviyeden ele alınsa, sisteme fevakaalede bir esneklik kazandırır. İkisini müşterek mütalaa edebiliriz burada. Bazılarına göre tazir sınırı belli olmayan hadler demektir. Modern hukukun buna karşı bir tavrı vardır. Bunlar ayrıca konuşulabilir. Eğer bir yeri idare ediyorsanız, bir takım yetki ve sorumluluklarınız varsa, genel idarenin dışında her zaman için hususi, özel durumlarla da karşılaşabilirsiniz. Yani toplum için geçerli olan kural ve kaideler, kimi zaman, -işte bu noktada 'zaruret' devreye girer- geçersizleşebiliyor, yani zaruri durumlar çıkıyor ortaya. Bu noktada 'zaruret' sistemi, genel prensipleri esnek, daha hakkaniyetle uygulanabilir bir hale getiriyor. Tazir cezasıyla düşünülebilir demiştim mesela bazı durumlarda seyyidina Hz. Ömer, normal hadde tabi olan cezaları 'zaruret' gereğince uygulatmamıştır. Böylece hususi durumun mutlaka verilecek cezada nazar-ı itibare alınması prensibi çıkıyor ortaya...

Bu noktada, 'hususî durum' sadece 'kişilerin durumunu' mu, yoksa 'ortam

ve zaman' meselesini de kapsıyor mu?

Elbette hepsini kapsar. Zamanın şartları, ortam ve hususiyle de ferdi ilgilendiren meselelerde, ferdin veya fertlerin şartlarına bakılır. Ve İslam hukuku bu mevzuda alabildiğine esnek bir mahiyete sahiptir. Hatta zannediyorum, modern hukuktan, daha modern bir esnekliğe sahiptir. Bazı yanlış ve katı uygulamalardan bahsetmiyorum burda. Malesef yanlış bir biçimde bazı insanların kafasına İslam, asıp kesen bir din gisi yerleştirilmiş. Oysa İslam'ın ferdi hak ve hürriyetlerde öyle geniş bir alanı ve esnekliği vardır ki... Bu açıdan 'zaruret' bir evrensellik kazandırır. Bir ikincisi zaruret miktarı, mahzurlu şey, mübah olur. Bir zaruret, mahzurlu şeyleri mübah kılar, ve zaruret miktarı mahzurlu şey mübah olur. Bu Kur'an-ı Kerim'in 'Femeniddüre ğeyra baġın vela adin vela isme aleyh' hakikatından istinbat edilmiştir. Bu mevzuda Kur'an-ı Kerim'de üç-dört yerde birbirine yakın ifade de ayet var. Yani bu prensip Kur'an'dan çıkarılmış ve her zaman müracat edilebilecek temel bir disiplindir. Kıyamete kadar da devam edecektir... İslam hukukunda, fıkıh usulünde, devlet idaresinde önemli bir yeri olduğu gibi, terbiyede, eğitimde de başvurulabilecek önemli bir yeri var zannediyorum. Toplumsal ilişkilerde ve toplumsal yapıda bu iki kavramın büyük yer tuttuğunu belirttiniz. Bugünün toplumsal yapısında bu kavramların yeri ne olabilir?

Biraz farklılık içinde günümüzde de zannediyorum idarecilerin genel durumları veya değişik münasebetlerle idarecilerle temasa geçen insanlar için meşruiyetin yanında zaruret büyük bir önem arz ediyor. Yalnız bir şeyi de gözden uzakt tutmamak gerekiyor. Siz de sorunuzda 'zaruret ve meşruiyet' diye beraber kullandınız ki bu çok önemlidir. Yani bu iki kavramı birlikte mütaala etmek gerekir. Yoksa zaruret adına gayri meşru bir fiil yapılmış olur ki bu çok yanlış olur. Meşruiyet, islamın en önemli meselesidir. İslam dini asla gayri meşru bir çizgiye müsaade etmez. Faydalı bir iş yapacağınıza inansanız da, meşru alanın dışına çıkamazsınız. Zarurette meşruiyeti aramaktır zaten mesele. Yani hep meşruiyet çerçevesi içinde kalınmalı. Mesela bu toplumun, hususiyle değişik ünitelerinin, dün ve yarın adına, bugünden yapması gerekli olan bazı şeyler var ki, -zarurettten dolayı- meşruiyetin çerçevesini, zaruret miktarınca ve hakkaniyet mucibince genişletebiliyor. Ve çoğu kez, bazı meselelerde zaruret objektif bir fetva haline getirilip herkese tamim edilmese de, kanaati vicdaniyeye fertlere teklif ediliyor. Yarınlar adına bunlar çok önem arz ediyor. Fakat ben bu hususda çok açık bir şey de söyleyemiyorum. Çünkü bir kavram kargaşası var. Bir şey söylüyorsunuz bakıyorsunuz, hiç alakası yokken takiiye

yaptığınız söyleniyor. Müdaratı, mümaşatı takiyye ile karıştırıyorlar. Aslında bu türlü şeyle her zaman bahis mevzu olmuştur. O yüzden konuşurken, hüküm verirken bilerek ve doğrusunu öğrenerek hareket etmeliyiz. İslam bu kavramları öyle incelikli ele almıştır ki, önece bu incelikleri kavramamız gerekir.

Örneklemeniz mümkün mü?

Mesela 'şer irtikabı' aslında meşru değildir. Fakat bir 'eşeddi şerre' maruz kalınacaksa, bir 'ehaffi şerre', ehveni şerle bir karışılık vermek, insana zaruret dolayısıyla meşruiyyet verebilir. Davranışınız meşru olur. Ama bu zaruretin gerçekten bir zaruret olması ve en son noktara sınırının meşru olması gerekir, bu meseleleri günümüzün toplumu iç içe yaşıyor zaten. Bunu istismar edenler de olabilir, karşı tavır alanlar da olabilir. Doğru olan istismar etmeden, günlük hayatı esnekliğe, huzura kavuşturmak için bu meselenin ele alınmasıdır. Bu esnekliğe karışı çıkan ve hafife alanlarda bence çok doğru söylemiyorlar, çünkü bunu söyleyenlerin de hayatlarına baksanız, çoklarının benzeri şeylerde, hem zarureti değerlendiklerini, hem de meşruiyetin sınırlarıyla yer yer oynadıklarını göreceksiniz. Ben ehveni şerri de, ehveni şerrin irtikabını da aynı ölçü içinde görüyorum. İsterseniz buna daha şümullu olarak kangren olmuş bir uzvun kesilmesi denebilir. Üstad da öyle bir yaklaşım var. Yarınlarımızın daha huzurlu, daha hayırlı olması adına, bugün, zorlanarak bir kısım şeyleri aşmanız söz konusu olabilir. Bunun risklerini de göze almak zorundasınızdır. Hiç kimse hayatını bunlardan tecrid edemez. İnsanların günlük hayatlarında geçerli olabileceği gibi devlet hayatında da, devletler arası münasebette de bu meseleler geçerlidir. Bu zaruretleri tecrit etmeye kalkıştığınızda, bir yönüyle belki Müslümanlığı da Müslümanlar hesabına yaşanmaz hale getirirsiniz. Hatta kendinize rağmen, bazı şeyleri irtikab edersiniz.

Bu düşünme biçiminin, İslam da kaynağı nedir?

Zaruretin İslam'da çok önemli bir kural olması, dindeki 'yüsr' (kolaylık) ruhundan kaynaklanıyor. Yaşanırılığın bir yanı, bir buudu oluyor. Şayet zaruretleri değerlendirmezsiniz, zahiren meşru görünmeyen şey, zaruret ölçüsünden dolayı eğer meşru sayılmazsa, zorlaştırırsanız bir kısım şartlar, o zorluklar içinde yaşamınıza fırsat vermediğinden dolayı, dini bütünüyle terketmiş olursunuz. Oysa Hz. Peygamber 'İnneddine yüsrane, velenyüşadde dine illelgalebe' hadisiyle, 'Din zatında, mahiyetinde kolaydır' der. 'Velen yüşadde dine illa galebe', 'Dini zorlaştıran, ağırlaştıran yenik düşer, nakavt olur' deniliyor. Bu yüzden bazı kimselerin din adına sertlikleri, bir yönüyle dinin

aleyhine dönüşüyor. Bazı kimselerin din adına mülayemetleri, müsamahaları, 'yüsur' yolunu tercih ederek, 'Zaruretler Cenab-ı Hakk'ın bize ayrı bir ihsanıdır' demeleri ise, dinin ilelebet yaşanmasının bir yolu oluyor. Bu türlü zaruretlerle belki bazı şeyler irtikap edilebilir fakat, meşruiyet çerçevesi dışına asla çıkılmaz, çıkılmamalı...

Osmanlı'daki 'Devleti ebed müddet' fikri bir yönüyle de bu mülahazanın bir sonucu mu?

Osmanlı'daki 'Devleti ebed müddet' mülahazasının dayandığı çok sağlam felsefi temeller var. Bunlara dini temeller de denebilir. Şu yüzden felsefi deme lüzümünü duydum; Dinin yorumlanmaya açık yanlarını, yorumlamada öne çıkan, onlara ait düşünce olması hasebiyle, onların hem hayat felsefeleri, hem de devlet felsefeleridir. Bu çerçevede sizin sorunuzda işaret ettiğiniz yön, dinamiklerden bir tanesidir. Fethedilen yerlerde, devletin teba ile münasebeti çok önemlidir. Ben, Raşid halifeler dönemi ölçüsünde olmasa da, bu problemi, mükemele yakın bir şekilde Fatih Dönemi'ne kadar Osmanlı'nın çözdüğüne kaniyim. Birincis tebaya, adil ve hoşgörü ile davranılması, ikincisi, açık iktidar mücaledesine matuf bir harekete girilmemesi... Mesela Anadolu'da beylikler arasında iktidar kavgaları yaşanırken, insanlar gırtlak gırtlığa gelirken, göğüs göğüse savaşıırken, Osmanlılar hedeflerini çok isabetli belirlemişlerdi. Hedef batıydı. Belli bin dönemden sonra, doğuya yönelirler fakat, bu da Anadolu'nun birliği ve İslam'ın vahdet anlayışı adınadır. İktidar mücadelesi adına değildir. Bir ikinci mesele farklı dinlerden insanlara, hristiyan, yahudi, hatta ateisti iflah etmeme düşüncesi ve uygulaması bahis mevzu olmuştur. Hatta Sokrates'in dinine din denecekse Budistlere, Brahmanistlere çok iyi muamele yapılmıştır. Bu insanlardan istifade etmişlerdir hatta. Daha ilk dönem itibarıyla Gazi Mihal, Osman Gazinin yanında yer alıyor. Yani bir Hristiyan'la beraber hareket ediyorlar. Sonradan ihtida etti mi, etmedi mi belli değil. Fakat İslam ordularının ön saflarında savaşanlardan bir tanesi de budur. Evranos Paşalar, Zağnoslar, Gazi Mihaller...

Bu birazda Osmanlı'nın bir anlamda istihdam stratejisinden mi kaynaklanıyor?

Anadolu'dan gelen öz be öz saf Türk kanı taşıyan insanların sayısından daha çok, değişik kavim ve ırktan insanların bulunması herhalde bunu gösteriyor. Hiç kimse Osmanlı'ya iltihakla bazı avantajlardan mahrum kalabileceği endişesini taşımamış. Herkes, Osmanlı içinde, Hristiyan Derebeyleri'nin vesayeti altında

ulaşılamayacak, payelere ulaşacağına inanmış. Bu yönüyle de Osmanlı, güzel bir raşid halifeler dönemi şablonu gerçekleştirmiştir denebilir. İnşallah üçüncü diriliş dönemi itibariyle, günümüzün o meseleyi şimdiden hecelemeye başlamış olan nesli de böyle bir düşünceyi insanlığa taşıyacaktır. 'Devleti ebed müddet' düşüncesi Osmanlı'nın, tabii felsefeleri haline gelmiştir. Çünkü çok emin yürümüşler ileriye. Ve bu husus az önce de belirttiğim gibi dinin ruhundaki yüsrün hayata geçirilmesidir. En hoş tarafı da Osmanlı'nın bu kolaylaştırma meselesini sadece Müslümanlar için değil, Hristiyan, Yahudi ve diğer inançlar için de uygulamasıdır. Kendi nefisleri adın, büyük ölçüde ağır, zor yaşamışlar, ama başkaları adına, çok müsamahakar olma prensibini uygulamışlar, bu yüzden de, kapıları sürekli aralıkta tutmuşlar. Bu da büyük bir mana ifade etmiş olacak ki, kendisine iltihaklar hızlanmış. İşte 'Devleti ebed müddet' anlayışı. Zaruret; devletin prensipleri açısından devlete ait kanunlara esneklik kazandırdığı gibi, kadıları, müftüleri, aynı zamanda ricali devleti de rahatlatmıştır. Elverir ki hakkında nas varid olan bir kısım muhkematta muhalif hükümler verilmesin. Verilmemiş zaten. Yoruma, teville, tefsire, kıyasa açık sahalarda, meseleye daha engince yaklaşıldığından dolayı, evrensellik yakalanmıştır.

Günümüzde İslam'ı nasslarıyla getirip ortaya koyduklarında bütün meseleyi halledeceklerini düşünen insanlar var. Osmanlı'da uygulamasını bulan perspektifle bu düşünceyi telif etmek mümkün mü?

Evet, bazıları kitap ve sünnetle alakalı nasları olduğu gibi getirip hayata hakim kılarsak, İslam'ın evrenselliği adına, çok önemli bir adım atmış olunacağını zannediyor. Oysa ki, İslam'ın prensiplerini yorumlayabilecek mantığı bebarer getirmediğiniz taktirde, asla bu işe evrensellik kazandıramazsınız. Birer nüve, birer ukdeyi hayati ihtiva eden, o naslardan herbirerleri, kuvveyi inbatiyesini, havasını, suyunu bulduğu zaman ancak, kendilerinden beklenen şeyi eda edebilir. Bulamadığı zaman eda edemez. Toplum hayatında Ebu Hanife, Ebu Yusuf, Muhammed Şeybani mantığı gibi mantıkları bulduğu, Merginani mantığı bulduğu zaman ve Osmanlılar gibi gerçekten bu işe açık olunduğu zaman (Osmanlı da bu mesele Fatih dönemine kadar zirvededir) Allahın izniyle ve inayetiyle neden ebedi yaşanmasın ki ki? Buna karşılık eğer bu mevzuda din adına katılığa düşülürse, Osmanlı tarihindeki Kadızadeler'in yaptığı gibi, fünunu müsbete medreseden sökülüp atılırsa, 'Bunlar şer ilimler, ne işi var ulumu aliyeyi islamiyenin yanında' anlayışıyla, 'Gavura ne hayat hakkı tanıyacaksın, Yahudi ne diye bizim istifade ettiğimiz

haklardan istifade etsin, ticarete başkalarına ne diye kazandıralım, gavurlarla ticaret de ne demekmiş...' gibi mülahazalar söz konusu olursa, evrenselliğimizin dinamikleri sayılabilecek çok önemli hususlar budanmış olur. Aslında bunlar bizim kolumuzun kanadımızın budanması anlamına gelir.

Bu anlayış gerçek İslami mantığın kaybedilmesi anlamına mı gelir?

Evet gerçek İslamî mantığın kaybedilmesidir. İslamı kendi çerçevesi içinde evrenselliğe açık mahiyeti içinde yorumlama mantığının kaybedilmesidir.

Günümüz de İslam'ın takdiminde, böyle bir mantık eksikliği sözkonusu mu?

Hem söz konusu, hem de değil. İslam'ın enginliğine uygun bir mantığın bulunmadığı kesin. Aynı zamanda da, hakiki müslümanlığı kendilerinin temsil ettiği iddiası var. Bunlar bugün tenfirin ve ta'sirin cemaati. Allah Resulü'nün zorlaştırmayın demesine karşılık 'assiru' dercesine toplumun üzerine gidip, müslümanlığı yaşanmaz göstermek için herşeyi yapıyor. Parazitler, virüsler, bakteriler içimizde kalmasın deniliyor. 'Bizden uzaklaşsınlar, hatta cephe alsınlar' der gibi bir tavır... Tabii bütün bunlar İslamın evrenselliğine dokunuyor. Şahıslar şahsi hayatları adına kendilerini bir savcı gibi sorgularcasına bu işi ağır yaşayabilirler. En küçük şeyi bile affetmeyebilirler. Bu bir toplumun sıhhatle devamı içi de çok önemlidir. Ama kendi nefsinden çıkarıp, başkalarına doğrultursa insanlar bu düşünceyi, aynı zamanda bir toplumu suçlamamanın da yoludur. Oysa her ferd kendi nefsini bu konuda suçlasa, artık toplum suçlanmaz. Bizim ahlakı zemime dediğimiz, ahlaki yönün ifadesiyle; gıybet, buhtan, nemmamlık, haset, kin, nefret, adavet gibi şeylerin hiç biri olmaz. Çünkü birileri hakkında bu türlü düşünceler içimizde belirlediği an 'âdâ âdâke nefsukellezi beyne cenbeyk' deriz. Hadisin ifadesiyle; 'Gerçekten düşmanlık besleyeceğimiz birisi varsa, içimize düşmanlığı besleyen, bizim kendi duygu ve düşüncelerimizdir. Henüz hayvaniyetten çıkamamış, cismaniyeti bırakamamış bizim mahiyetimizdir. Kalp ve ruh seviyesine yükselememiş bizim mahiyetimizdir' deriz. Bir insan bu mevzuda gerçek hedefini belirlerse toplum onun elinden ve dilinden emin olur, salim olur. 'Elmüslim men selimelmüslimüne min lisanihive yedih' hadisi gerçekleşmiş olur. 'Müslüman Elinden, dilinden müslümanın emin olduğu insandır' Mümin budur. Emniyet telkin edeceksin. Güven vadedeceksin. Şimdi başkaları için güven, emniyet vadetmeyeceksin, toplum içinde bir huzursuzluk kaynağı olacaksın, fakat kendi kusurlarını da görmeyeceksin. Bir taraftan kendi bir kusur kaynağı, diğer

taraftan da başkalarını kusur kaynağı görüyor, bir taraftan zannıyla her tarafı kusur kaynağı, bir taraftan yanlış yorumuyla kendi kusur kaynağı. Ve tabi böyle bir toplum içinde kalb selameti de olamaz. Bu açıdan 'yüsür' kolaylaştırma meselesi meselesi çok önemli ve Osmanlılar da bu anlayış var. O hoşgörü var. Şimdilerde bizim aradığımız, arayışı içinde bulunduğumuz, hecelediğimiz bu mesele onlarda doğrudan doğruya hayata hayat kılınmıştı...

Endülüs Harikalar Ülkesi

Bir dönem Osmanlı medreselerinde, ifrat ve tefritin (pozitif ilimlere ve tasavvufa kapalı kalarak) sanatı, estetiği ve fikri hareketi dondurduğunu belirtiyorsunuz... Sünni İslam'ın (kimilerince İmam Gazali ile) felsefeyi, sanatı, özgür düşüncüyü tıkadığı iddiaları var. Siz 20.yy'da Sünni İslam'a (sıraten müstakim) vurgu yapan biri olarak bu eleştirileri, kendi eleştirilerinizi de gözönünde bulundurarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sünni İslam'ın, estetiğe, sanata, güzelliğe, güzelliğin ifadesine karşı olması düşünülemez. Öyle bir şey olsaydı Asya'daki Umranlar teşekkül etmezdi. Ki o dönem en ileri seviyede hadisin, tefsirin, fıkhnın tedvin edildiği dönemdir. Sanatın, özgür düşüncenin ayağına zincir vuracak, bir düşünce sistemi varsa, olsa olsa o da fıkhnın yoluyla olur. Fakat azıcık tarih kitaplarını karıştırdığınızda fıkhnın en ileri seviyede tedvin edildiği dönemin, estetik ve hür düşünce adına en yoğun, en ileri seviyede olduğunu göreceksiniz. Endülüs bu yönüyle harikalar ülkesidir. Şimdilerde İslam Bilim Tarihi yazarları, hayranlıklarını, hatta şaşkınlıklarını ifadeden geri duramıyorlar. Seyyid Hüseyin Nasır'dan, Garodi'ye bu hayranlıklar belki elli defa ifade edildi. Bir medeniyet kurulmuş. Estetiğin, hür düşüncenin ve inancın bağrında yoğrulan, hoşgörü, barış ve muhabbetin temsil edildiği bir medeniyet. Ve bu medeniyetin mayası İslam. Dolayısıyla İslam'ın sanat telakkisi...

İslam'ın sanat telakkisi nedir?

İslam'ın sanat telakkisi; varlığı olduğu gibi görüp, resmetmeyi büyük ölçüde tecrid düşüncesi içerisinde, Kur'an'ın bize gösterdiği yolda ele alır. Tecrid, soyutlama İslam sanatlarının çok belli başlı hususiyetlerindendir. Çünkü temelde inandığımız şeyler, biraz o düşünceyle irtibatlıdır.

İslam sanatları hakkında sizin de vurguladığınız gibi yazılmış kritikler var. Fakat mesele, teorik-pratik ilişkisine geldiğinde çok müşahhas şeyler söylenemiyor...

Teşhise geçildiğinde, bazı şeyleri kendi düşüncemize göre ifade edemediğimizden dolayı, belki dualizme düşeriz. Bir ikilem içine gireriz. Bu açıdan bizim sanatımız diyebileceğimiz sanatı, sanat mevzuundaki mütalaamı ben tayetmiştim. Cenab-ı Hakk imkan verirse, düşünerek, taşınarak, not alarak,

Yeryüzü Mirasçılarının Vasfı olarak ilerde yazmayı düşünüyorum.

Yani şu anda erken mi diyorsunuz?

Jules Vernes'ce konuşursak, şimdilik bizim cephe, böyle bir seyahate muktedir değil deyip, geçmiştim o yazıyı yazmayı düşündüğümde. Ancak Asya'da, Endülüs'te, belli bir dönem itibariyle Selçuklu'larda, Osmanlı'larda, - ben yine belli bir dönemde diyeyim-, çünkü Osmanlılar'da bütünüyle mükemmel bir sanatın varolduğu söylenemez...

Tarihi birikimin değerlendirilmesi ve tevarüs ettirilmesi ayrı ama, şu anda İslam sanatı deyince hemen Osmanlı'ya sarılıyor büyük bir çoğunluk...

Osmanlı'nın belli bir döneminde sanatın zirvelerine çıkılabilmiş, ama bu, devam etmemiş. Bu husus, sanat tarihi yazarlarının ve tenkitçilerin eserlerine bakıldığında görülecektir. Başka mükemmellikleri baştacı, ama Batı taklitçiliği vardır büyük ölçüde Osmanlı'da... Bizim ruhumuz zayı edılmıştır. Yani inancımız resmedilememiştir. İnancın bütün fakülteleri resmedilememiştir. Duygudaki, düşüncedeki sonsuzluk resmedilememiştir...

Sebebi nedir sizce?

Zannediyorum medresenin bu düşüncelere karşı kapanmış olması en önemli husus. Esasen sanat, estetik gibi konulara yürümek, biraz da tasavvuf yoluyla olacak bir iştir. Fakat bu yol da bütün bütün kapatıldığından dolayı, ufuklar daralmış, dünya küçülmüş ve giderek ufalanmıştır. Bu küçük dünya içinde de, büyük düşüncelerin, sanat eserlerinin meydana gelmesi söz konusu olamazdı herhalde. Her şey saksıların içindeki yeşillikler gibi oldu. Tabanın büyüme adına, bize verdiği kadarıyla büyüeyildi. Belli bir noktaya geldikten sonra da, tepeden kurumaya başladı. Evet, medrese bu mevzuda katılığıyla, bizde sanat ruhunu öldürdü. Sanat derken bazıları hemen Mikelanjelo gibi eline bir çekiç alıp, bir tane heykel dikmeyi anlıyor, bu da öbür cephenin yobazlığı, dar düşünmesi, katılığıdır. Birincisi ne kadar yanlışsa ikinci anlayış da o kadar yanlıştır. Çünkü Mikelanjelo kendi düşüncesini resmediyor. Bence insan kendi düşüncesini resmetmeli. Taklitçi olmamalı. Ben başka bir şeye inanırken, bir başka şeyin şiirini yazmamalıyım, bir başka şeyin nesrini döktürmemeliyim, bir başka şeyin resmini yapmamalıyım. Eğer öyle yapsam, ben kendimi anlatmış olamam ki. Ben kendimi anlatmalıyım. Vakıa sanat ruhu sübjektife, objektife karşı bir isyanın ifadesidir ama, onu yönlendiren, belli hedeflere tevcih eden, insanın inancı ve kanaatidir... 'Vela tezkiru mesavü meftaküm' mülahazasına bağlı kalarak geçmişlerimizin mesavilerini zikredip onlara kusur atfetmeme,

temel ahlakımız, temel prensibimiz olduğu için bu hususu geçelim müsaadenizle...

Sanata karşı ciddi bir temayülünüz var...

Temayül mü onu bilemem de, sanata karşı, büyük bir hayranlığım olduğu açık. Diyelim ki bir bina yaptıracaksınız. Yapacağınız binada öncelikle ihtiyaçlarınızı göz önüne alarak mimara doneler verirsiniz. Şimdi bizim ihtiyacımızla bir başkasının ihtiyacının aynı olması beklenemez. Bir farklılık olacaktır. Çünkü duygu ve düşüncedeki farklılık, ihtiyaca da ayrı bir farklılık buudu kazandırır. Bizim inanç ve geleneklerimizde bir mahremiyet vardır mesela. Bağışlayın ama, banyo ve tuvalette bile farklılıklar çıkıyor ortaya. Ayrı bir soyunma odası anlayışımız var, evin mahrem alanına uygun bir konumu var. Misafir için ayrı bölümler bütün ihtiyaçlar göz önüne alınarak düzenlenir. Bunlar haliyle mimariye de yansıyor. Evvela Allah'a inancınız varsa, bir kere hayat tasavvurunuz değişiyor. Yediğiniz yemeğin adabı bir yana, yemeklerinizin kırıntılarını bile düşünmeye başlıyorsunuz. Kırıntıların kanalizasyonlara akmamasına kadar her şeyi planlıyorsunuz. İbadet ve tefekkürünüze uygun bir mescit hazırlıyorsunuz. Bizim vahdet ruhu içinde, estetik anlayışımız, ihtiyacın bir buudunu teşkil eder. Batı'da olduğu gibi, estetiği ihtiyacın dışında, farklı bir buud olarak düşünüp Emile Zola romantizmi içinde düşünemeyiz. Bir resmin göbeğine, bir gül yapıyor mesela... Oysa bizde, 'Şu kubbe niye böyle olmuş?' diye sorulur ve mimarının bütün unsurları göz önüne alınır. Öncelikle bu bir ihtiyaca binaen olmuştur. Aynı zamanda akustik düşünülmüştür. Aynı zamanda, isten mürekkep çıkartma meselesi vardır. Ve bir de mana ifade etmesi söz konusudur...

Bu şekilde üzerinizde etki bırakan yapılar oldu mu?

Askerlikten evvel, imamlık yapıp çok feyizlendiğim Edirne'de 2. Murat'ın yaptırdığı Üç Şerefeli Cami vardı. Kubbesinde işlenen motifler, hususi ile o günün estetik anlayışı içerisinde ele alınacak olursa, insanı bayıltacak güzelliktedir mesela. Kullanılan mürekkep, daimiyet ve sabitiyet, ahenk karışısında hayran kalmamak mümkün değil. Fakat aynı zamanda mimaride bir kanaat resmedilmiştir. Bir yönüyle İslam'ın içinde birbirinden farklı gibi gösterilen ayrı dinamikler, ayrı rükünler, ayrı esaslar vardır. Fakat İslam estetiği bu ayrılıkları aşarak, aynı zamanda bir kompleks halinde, tevhid anlayışını meydana getirmiştir. Kubbelerin herbiri birbirinden farklıdır. Fakat o farklılıklar, adeta birbirlerine içirilerek bir vahdete irca edilmiştir. Bunun yanı

sıra bütün bir yapı iki direk üzerine oturtulur. Bunu yapan Hünkar, Mimar Hayrettin'e Ayasofya minarelerinin kaidelerini yaptırtır, o da Fatih'in karşına çıkıp, 'Hünkarım, minarelerin kaidelerini yaptım, İstanbul'u feth edip minarelerini koymak size kalıyor' diyen Mimar Hayrettin. Mimar Sinan'a dede olabilecek bir insan. Yetiştirdikleri, Sinan'ı yetiştirmiş. Hünkar ona doneler veriyor ve diyor ki: 'Ben bayram namazının resmedilmesini istiyorum buraya' Bayram namazının tekbirleri farklıdır. İftitah tekbiri farzdır. Zevayi tekbiri farklıdır. Rûku tekbiri farklıdır. Koca Mimar düşünüyor ve 600 sene geçmiş olmasına rağmen cami, müthiş statik üzerine müesses olarak ayakta dimdik duruyor. Şimdi bu işin bir tarafı. Teferruatına girdiğinizde o muhteşem mimarının, kendi inanç kökümüz etrafında şekillendiğini de görürsünüz. İki tane sütun üzerinde durmuştur mesela, bunu namazın rekatlarından hareketle düşünmüş. İki rekat. Dokuz tane kubbe koymuş ve her kubbede bir farklılık sergilemiş. Yapı olarak ayrı, nakış olarak ayrı, arabesk olarak ayrı, ayrı... Ve böylece kendi ruhunu, bu küçük kubbelerden adeta parça parça fakültelerden geçirip sonsuza doğru yürütmüş... Kubbeye geldiğiniz zaman, azıcık bir delik açılrsa, ordan Cenab-ı Hakk'ın arşının eteklerini görecektir gibi olursunuz. Sanatta çok erken dönemde bunu yakalama meselesi çok önemlidir ve Osmanlı ilerki dönemlerde eleştirilerimize rağmen erken dönemlerinde bu işi zirvesine çıkarmasını da bilmiştir. Bu ruh sonradan kaybedilmiş ama. Bu anlayış, bu ruh geliştirilebilirdi. Bir Kurtuba Camii seviyesine ulaştırılarak, semavileştirilebilirdi...

Peki günümüzde bunu yeniden ihya etmek mümkün olabilecek mi?

Çok ciddi bir ara var. O duygu ve düşünceye insanlar soğumuşlardır. Bir kere o seviyenin yakalanabilmesi için, öncelikle o İslami anlayışı ve o anlayışın, ruhun sonucunda, İslam'ın estetiğinin yakalanması gerekir. Gündelik hayatında da insanın dikkat edeceği hususiyetler var. Mevcudun, aynı zamanda zevk yanımızı ve bizi kucaklar hale gelmesi çok önemli. Elinize güzel bir atlas, bir ibrişim, bir ipek geçmiştir, münasebetsiz bir şekilde onu omuzunuza almanız başkadır, güzel bir elbise diktirip, aynı zamanda estetik bir görünüme ulaşmanız daha başkadır. Sonsuzluk mülâhazasının, insanlığın ruhunda, kalbinde yeniden mayalanması gerekir. Mütenahi-namütenahi, ne kadar iç içedir? Bunun çok iyi kavranması gerekir. Tabii bunlar beni aşan mevzular o yüzden müsaade ederseniz daha fazla bir şey söylemeyeyim...

Batı'da sizi etkileyen yazarlar kimler?

Kant'a insan olarak hayranlık duymamak mümkün değildir. Vakıa Russell, Kant'ı yerden yere vurur, felsefi tarihi altüst eden adam olarak niteler. Fakat Kant müthiş bir disiplin adamıdır. Kelam hocaları arasında Kant bilinen bir insandır ama enteresan olan, vaizlik, müftülük imtihnında bana, 'Alman filozof Kant, Saf Aklın Kritiği kitabında, aklı ikiye ayırır; ameli ve nazari. Nazari akılla Allah'ın bilinmeyeceğini, ameli akılla bilinebileceğini söyler... Siz bu mülahazadan ne anlıyor ve nasıl değerlendiriyorsunuz?' Felsefe okumamış bir insanın bu soruyu cevaplayabilmesine imkan yoktur. Hatta, hiç unutmam, imtihanda doğudan gelmiş, Kürtçe konuşan biri vardı. Soruyu anlamamış olacak ki, bana, 'Fakki eve kant çiye?' diye seslendi. 'Bu Kant dta neyin nesi?' der gibiydi. Ben de ona latife ile cevap vermişim. Kant'ın dışında, Descartes ilahiyatçı yaklaşımıyla ayrı bir alaka uyandırmıştır bende. Son dönem itibariyle hayranlık duyduğum birçok insan oldu. Bir panteist olmasına rağmen mesela Sör James Jean'a çok ciddi hayranlık duyarım. 1960 öncesi 'Meçhul Kainat'ını okumuştum. İlim tenkitlerini dikkatle okumuştum. Kainata bakışı da bizim Muhiddin İbni Arabi'ye biraz benzediğinden çok sevmiştim. Onun astrofizikçi muasırı Edikton da çok önemli bir adam...

Saydığınız yazarlar genelde felsefe veya fizikle ilgili. Edebiyatçılardan kimler var?

Çok eski yıllardan itibaren Şekspir'e karşı büyük bir hayranlık besledim...

İlginç... Trajedi'nin babası sayılan Şekspir'de sizi çeken neydi?

Şekspir'in Hamlet'te, Romeo-Julyet'te oluşturduğu, büyülü atmosfer beni çok etkilemişti. Belki biraz da Necip Fazıl'ın bende uyandırdığı hayranlıkla okumuştum Şekspir'in kitaplarını. Necip Fazıl merhumun 'Bir Adam Yaratmak' kitabının içimde hasıl ettiği buğulu, sisli, hatta kasvetli havayı, kaosu Hamlet'i okurken de hissetmişim.

Burukluktan, burukluğa geçiyordum. Biraz da çocukluk hisleriyle zannediyorum, boğuluyor gibi olmuştum Hamlet'i okurken... Şekspir'in yanı sıra yine çok takdir ettiğim yazarlardan biri de, komünistlerin istismarına uğrasa da Victor Hugo'dur. Hugo'nun romanlarını çok erken yaşlarda tanıdım, henüz çocuktum diyebilirim. Rus yazarlarından Tolstoy erken tanınan yazarlardan ama komünizmin karşısına milliyetçiliği çıkaran mütalaalarından dolayı Dostoyevski'ye ve Puşkin'e karşı hayranlık duymuşumdur. Hemen hemen bütün eserlerine karşı hayranlık duydum. Ama şimdilerde, o mevzularda farklı düşüncümü de ifade etmeliyim. Bir Rus milliyetçisinin, milletimize karşı belli

bir tavrı vardır. Komünizm ortaya çıkınca nisbetler perspektifinde, bütün düşünceler yer değiştirdi. Bir ateiste karşı, hiç olmazsa dindar bir Hristiyan'ın yanında yerini alıyorsun. Dengeler değişince, tavırlarda değişime uğrayabiliyor. Günümüzde, böyle bir farklılığın yaşandığını, benimle beraber başkaları da hissediyordur herhalde. Ketencizade'nin yaklaşımıyla ifade edersek: 'Benimle müttefiktir, bu recada, cümle ihvanım...'

İnancımız Henüz Resmedilemedi

Sizin kalb kültürünüzü belirleyen ırmağın suları nereden geliyor?

Estağfirullah. Böyle bir havza veya böyle bir havza doğru akan mini bir kanala sahip olduğumu iddia etmem, benim için çok fazla iddialı olur.

Bu konuda bir eğiliminiz olmadı mı?

Bu mevzuda bir isteğimin olduğunu inkar edersem, o da Rabbime karşı bir nankörlük olur. Rabbime karşı muhabbeti, aşkı, muhibbinden olmayı istemediğim hiç bir namazım yoktur. Kırk senedir eğer, bu türlü yalvarışlarım varsa, hiç ümidimi yitirmedeğimdendir (Hocaefendi'nin gözleri doluyor...). Bir kırk sene daha Allah ömür verse yine aynı şeyleri söyler ve yaşarım. Bu kadarını itiraf etmem, söylemem fahir değildir. Eğer Rabbim istemeyi vermeseydi, ben zaten isteyemezdim. Ümidim o ki, istemeyi verince, bir gün istediğimiz şeyleri de verir... Eğer bir başka mihraba dönmediyse, sıkı dönemde, gevşek dönemde, başımızı o eşikten kaldırmadıysak, Allah'ın değişik inayet tecellileri olmuştur...

Nasıl bir aile ortamında yetiştiniz?

Benim içinde neşet ettiğim hane, iyi bir Müslüman'ın yetişmesi için gerekli olan maddi, manevi malzemeye donatılmıştır diyebilirim. Çok geç yıllarda namaza başlamış olmasına rağmen dedem, zannediyorum her gece yüz rekât namaz kılardı...

Siz namaz kılmaya ne zaman başladığınızı hatırlıyor musunuz?

Ben namaza ne zaman başladığımı hatırlamıyorum da, üç-dört yaşındayken, dedemin yanına takılıp namaz kıldığımı hatırlıyorum. Fakat dedemin kıldığı namazlar bir türlü bitmediğinden, ben yorulur ve bir kenara çekilip yatardım. O, devam ederdi namazına. Bunların benim ruhumda büyük tesiri olmuştur ki, o Erzurum'un karında, sabah namazına imamdan evvel, çok gittiğim olmuştur. Kara batınca dışarıya çıkamadığım zamanlar olmuştı, ama bu benim içimdeki cevherden değil de, dedemin Rabbime karşı o ubudiyet aşkından kaynaklanıyordu. Bunların söylemem sakil olur mu bilmiyorum ama yetiştiğim muhit buydu. Zannediyorum böyle bir muhitte başkaları, bütün insani melekâtını geliştirip, çok mükemmel insan olabilirdi. Bende onun teveccühüne istidat yokmuş ki böyle kaldım. Bir büyükannem vardı...

Babaanneniz mi?

Evet. Yanında bir kere Allah deseniz 24 saat ağlardı. Yaz aylarında, Allah'ın ona lütfettiği bütün nimetleri; yağ, peynir, kaymak.. gelen misafirlere, hocalara, meşayihe yedirmek için adeta şahlanırdı. 'Anne önümüz kış' dendiğinde, 'Allah kerim' derdi...

Siz de çok duyarlı ve çok hassas bir insansınız. Sizi gören, tanıyan, hatta tanımayanlar bile göz yaşlarınızın hiç dinmediğini biliyor. Bu özelliğinizin babaannenizle bir ilgisi var mı?

Babaannemin, bu ağlayan kadının, benim üzerimde çok büyük tesiri olmuştur. Hep sorardım kendi kendime 'Sürekli niye ağlıyor ki..?' Niçin ağladığını daha sonra anladıkça, ruhuma iyice girdi. Babaannem için amcalarımla, çevremle kavga ederdim. 'O benim annem' derdim. Babamın ve annemin de İslamî telakkileri, bundan geri değildi. Babamın ufku Osmanlı'yı, Selçuklu'yu kucaklaması, engin mütalaaları, sürekli evde kitap okuması, bende milletime olan aşkı, şevki daha da şahlandırmış ve hep canlı tutmuştur. Bir diğer taraftan da Alvar imamı ve Rasim Baba gibi tasavvuf çevresinin, önemli cevherlerinden kimselerle çok yakın temasım oldu. 14-15 yaşında onların huzuruna gidiyor, ellerini öpüyor, dualarını alıyordum. Ki 5-6 yaşlarımda, onlar benim başımı okşuyor, kakülümü öpüyor, kulaklarımı tutup çekiyor, sıvazlıyor yumuşatıyorlardı. Bu arada, Cenab-ı Hakk erken yaşta, Risale-i Nur'ları tanımayı lütfetti. Denebilir ki dünya adına çok mal, meleke sahibi olmadım ama, (ailemin imkanları belli bir ölçüde bir aileyi geçindirecek kadardı), Cenab-ı Hakk o büyük insanların çevresinde neşet etme imkanını bahşetti. Bu sebeple Allah'ın lütuflarına mazhar olmuş az insanlardan birisi sayılırım. Ve yine Allah'ın lütuflarını, gerektiği gibi değerlendirememiş, bahtsızlardan biri sayılırım. Keşke kabiliyetim müsait olsaydı da, o çevreden, o ab-ı hayat kaynağından, kovamı tam doldurup, doygunluğa ulaşabilseydim...

Zihni anlamda sizinle 'Ufuk Turu' yapmak, bir ölçüde de olsa, mümkün olabiliyor, ama bu noktada (sınırsız tevazuunuz nokta-ı nazarından) sizinle konuşmak gerçekten çok zor...

-... İyi bir insan olabilirdim, olduğumu söyleyemem...

Gençliğiniz nasıl geçti?

Gençliğim bahsettiğim ortamda başladı, daha sonra tehlikeli yerlerde de yaşadım. Geriye dönüp baktığımda, çok değişik varyantlarda Rabbimin inayetini

görüyorum. Rabbim düşürmemiş, düşmem sürüklenmem bir an meselesiymiş, ama muhafaza buyurmuş. Şimdilerde eğer tam mânâsıyla Müslümanlığı duymamışsam, şimdiye kadar sonsuz lütuflarda bulunan Rabbimin rahmetinden bekliyorum ki, bundan sonra olsun, Müslümanlık gerçeğini, bana tam olarak duyursun. Beni tam bir iman insanı, tam bir irfan insanı yapsın. Evvela onu ve ondan ötürü, bütün mahlukatı seveyim. İnsandan, karıncaya kadar herkese bağrımı açayım. Bir yönüyle gelecekte beklenen de budur. Bu istek ve beklentilerime, engin rahmet sahibi Rabbim'in cevap vereceğine inanıyorum. Sizlerle (kendisine kalbi, ruhi ve zihni anlamda yakınlık duyanları kastediyor Hocaefendi) olmak da, benim için ayrı bir mazhariyettir. Kuvveyi maneviyemi takviye eder, irademe fer olur. Yapacağım ruhi, kalbi, fikri, zihni hatalarıma karşı sütte teşkil edersiniz. Ve ben de çok fazla ciddi geriye dönemiyeceğim şekilde, gaflara sürüklenmeden, tam istikamet denmese bile, istikamete yakın zikzaklar çizerek, hiç olmazsa varlığımı sürdürürüm. Allah inayetini üzerimden eksik etmesin...

Bu şekilde konuşmanıza sebep olduğumdan dolayı, doğrusu büyük bir azap ve hüznün duyuyorum... Tevazuunuzdan, hoşgörü anlayışınıza, hissiyatınızdan donanımınıza, kalbi hayatınızdan, ilmi hayatınıza kadar çok duyarlı bir anlayışınız var. Bu anlayışınıza; 'Risale-i Nur ekseninde, tasavvuf perspektifinde' bir telakki diyebilir miyiz?

Üstad risalelerinde tarikatçı değilim demiş. Fakat tarikat bir yolsa, Bediüzzaman Hazretleri'nin de bir yolu olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Çünkü kendisi de bir yolu olduğunu ifade etmiştir. Nakşilerin yolunu ifade ederken 'Der tariki nakşi bendi, lazım amed çarı terk, terki dünya, terki ukba, terki hesti, terki terk' demiş. Dünyayı, ukbayı terketmek. Yani Allah mülahazasına kilitlenmek. Kendi özünü de terketmek, kendini de düşünmemek ve aynı zamanda bütün attığı bu şeyleri de düşünmemek. Ben şu fedakarlıkta bulundum, bu fedakarlıkta bulundum mülahazasını çıkarıp kafasından atmalı, atmayı da atmalı. Fakat insan sadece kalp ve ruh değil ki, cesedi de var. Kamil velayet odur ki, ömür boyu insanın ruhuna refakat eden cesede de, o velayeti yaşatsın. Sahabi velayeti de budur. Vücudun zerratını, zerratı asliyesini, genlerini, kromozomlarını, hiç olmasa bunları, ruhunun yanında alıp, ebediyet aleminde beraber taşıması insanın sırtında her şeye karşı taşıdığı bir vefa borcudur. Üstad böyle bir yaklaşımla ele alır bu meseleyi. Tabii bu düşüncelerini ifade ederken der ki; 'Der tariki aczi mendi, lazım amed çarı çiz, aczi mutlak, fakrı mutlak, şevki mutlak, şükrü mutlak ey aziz...' Acz, fakr, şevk, şükür gibi bir

yol çiziyor. Yani kendisi de bir yol çiziyor. Oyleyse tarikatçı değilim derken, alışıla gelinmiş usulde, tekke ve zaviyelerdeki gibi olmasa da, farklı bir yolu var. Şimdiye kadar, bütün İslam'ın ruhi hayatının büyük temsilcileri, farklı farklı yollar ortaya atmışlar. Zannediyorum Abdülkadir Geylani Hazretleri kendisine tekaddüm eden insanlar açısından kendi yoluna baksaydı aynen Üstad gibi söyleyecekti. Ve o da belki 7 nefsi anlatacaktı. Bir başkası 10 hatveyi anlatacaktı. Bir başkası yüz mertebeyi anlatacaktı. Bu açıdan herkes bunu değiştire değiştire işlemiş. Bir yönüyle tasavvuf ruhunda hep teceddüt yaşanmış.

Teceddüt tabirini hangi anlamda kullanıyorsunuz?

Aslında teceddüt tabiri hatalı bir tabirdir. Çünkü biri tecdit etmiş ve teceddüt gerçekleşmiştir. Yoksa genelde teceddüt kelimesi, bir yönüyle, reformun karşılığı olarak, deformasyonun sonucunda gerçekleşen reform anlamında kullanılıyor. Tecdit kelimesine gelince, işin aslını korurken, ülfete karşı da bir yenileme cehdi veya hüviyeti aslisiyle, orjiniyle ortaya koyma cehdidir diyebiliriz. Her veli, müceddit olmasa bile, bir yönüyle taravetini, halavetini müntesiplerine tattırmıştır. Hz. Bediüzzaman'ın yaptığı da budur. Demek ki bu dönemde böyle bir velayet iktiza ediyor. Küfrün küfranın ortalığı alıp götürdüğü, imansızlığın, ateizmin insanlığı iki büklüm ettiği bir dönemde, milleti sadece halkayı zikirlerle, hatme haceganlarla bir yere getirme herhalde zordu. Bu onlara karşı bir tavır alma değildi. Herhalde günümüzde çok farklı şeyler düşünmek lazım. Nitekim Üstad, kendi mülahazalarını, ilk eserlerinde (Muhakemet, Lemaat) ifade ederken, çağın önemli velilerinden bir tanesi, (yanık şiirlerine bayıldığım bir zattır) ona diyor ki; 'Gel bir tarikatın başına geç, zamanın İmamı Rabbani'si sensin...' O zatı yürekten alkışlıyorum, çok önemli bir basiret göstermiş. Bediüzzaman'ı görüp, ondaki isdidat ve kabiliyeti keşfetmesi, engin bir ferasetin var olduğunu gösteriyor. Fakat Bediüzzaman'ın da ona cevabı enteresan; 'Evet bu müesseseler mübarek müesseselerdir, fakat ben önümüzdeki yıllarda korkunç bir tehlike görüyorum ki, iman ciddi bir tehlikeye maruz kalacak, bütün himmeti imanı ikame etmeye sarfetmek, iman uğruna mücadele vermek lazım' diyor. Bunu o zatın müntesipleri, pek çoğu hâlâ hayattadır, onlar anlatıyor. Bir tarafgirlik söz konusu değil. Oyleyse aslında Bediüzzaman'ın yaklaşımı diğerlerinininkinden çok farklı değil. Risale-i Nur'ları çok farklı görenler, daha önce yaşanmış farklılıkları görmediklerinden bu kanaata varıyorlar herhalde. Hasan Şazeli çok farklıdır mesela. İbni Beşiş'in müntesibidir. Şeyhinin başka bir müridi yoktur. Tek başına mağarada yaşayan bir insandır. İkinci bir insana ders vermemiştir. O dönem bunu iktiza ediyor.

Kimbilir hangi idare sisteminden korkup kaçıyorlardı ki, çok görünmek istemiyorlardı. Ve Hasan Şazeli gibi bir istidadı bulunca ona ders verdi. 'Şimdi mevsimi bahardır, sen git tohumlarını ek' dedi ve o da gitti, o büyük fütuhata vesile oldu. Ashab-ı Kehf ömürlerinin büyük bir kısmını mağarada geçirmiş şarz olmuştur. Çünkü o dönemde mağaranın dışında bulunmak maslahat değildi. Belki onlara, bir anı seyyale, çıkıp dışarda görünmek, başkalarının kuvveyi maneviyelerini takviye etmek için yetecekti. Onlar orada doldular ve şarz oldular. Bir kere dışarıya çıktılar. O dönemin hükümdarı, onları görünce, bu mucize, karşısında, inandıkları dinin ne kadar gerçek olduğunu anladılar. O ders, o ibret onlara yetti. Onun için artık fazlası israf olurdu. Zaten onlar da gittiler ve öldüler. O da başlarına mescid yaptı. Hâlâ bizim için ve bizim için bizden sonra gelecekler için ne büyük dersler ihtiva ediyor. Bunun gibi bir yol farklılığı da bahis mevzuu...

'Kalbin Zümrüt Tepeleri' adlı kitabınız tasavvuf yoğun olmanın yanısıra müşahede ve murakabeye dayalı bir anlatıma sahip...

Ben de meseleyi o noktaya getirecektim... İslam'ın ruhi hayatı, sahabi yaklaşımıyla ancak ele alınabilir, ki İmamı Rabbani der ki; 'Biz sahabi mesleğini ihya ediyoruz...' Gerçek sahabi mesleğinin ihyasını ise Bediüzzaman'da çok bariz görmek mümkündür. Şimdi böyle bir tecrid hareketinin, İslam'ın ruhi hayatından uzak olması, düşünülemez. Geceleri ruhban yaşayan sahabilerin, enfüsi hayatlarına karşı kapalı kalmak mümkün mü?

Kimilerince Risale-i Nur'ların tasavvufi anlayıştan uzak olduğu iddia ediliyor. Böyle bir şey söylenebilir mi?

Mümkün değil. Risale-i Nur sıkılsa, İslam'ın ruhi hayatı veya tasavvuf gerçeğinin damladığına şahid olursunuz. Yanlışlık zannedersem tarikat ile tasavvufun karıştırılmasından kaynaklanıyor. Tasavvuf İslam'ın ruhi hayatıdır. Tarikata gelince, o ruhi hayatın temsili yaşanması mevzuunda, belli şahıslar tarafından kurulan sistemdir, ekoldür. Tarikatın her zaman tenkidi yapılabilir. Nitekim Kadiriler derler ki 'Cehri, gürül gürül okumak Nakşinin hafasından (gizliliğinden) daha iyidir.' Herşeyi hafaya sarmalayan Nakşiler de derler ki; 'Madem mesele kalple oluyor, öyleyse bu işi bağırıp çağırma ile ilanı ifadeye lüzum yok' derler... Ve bu farklılıklar da hiç yadırganmaz. Üstad Nurlar'da o sinyali vermiş, işarette bulunmuştur...

Örneklemeniz mümkün mü?

'Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak, kalp ve ruhun dereceyi hayatına gir'

der mesela. Remizlerde, kalbin ve ruhun dereceyi hayatıyla alakalı şeylere işaretlerde bulunmuştur. Kaldı ki aynı zamanda telvihatta tarikatın varidatına da işaretlerde bulunmuş. Vartalara parmak basması, bu işin karşısında olduğu anlamına gelmez. Her müessesenin vartası olur, tehlikesi olur. Medresenin vartası vardır, mektebin vartası vardır. Onlar yanlış yaparlar. Biri ulumu zahireyi her şeyin önüne çıkarır, diğeri ulumu batıniyi her şeyin önüne çıkarır. Bediüzzaman'ın, arızalı yanlarının üzerinde durması, gidermeye çalışması, esas müesseseye karşı olduğunu göstermez. Değişik tarikatlar İnsanlığın İftihar Tablosunun hayatını, iç âlemini, ledünniyatını kendi yorumlarıyla yaşamaya çalışırlar. Bir nevi mezhepler de böyledir. Farklılıklardan, farklı yorumlar çıkmıştır. Bu kitap, şimdilerde, dini mübini İslam'a hizmet adına, böyle bir yorum ortaya koyuyorsa, buna karşı çıkmak, bence esas dinin ruhundaki sünni yorumlara açık olma esprisini kavrayamamaktan kaynaklanıyor. Kalbin Zümrüt Tepeleri'ne gelince, onu, yetersiz bir insanın, duygu, düşünce ve kalemiyle, ifade zaafıyla, zaafı telifle, ifade etmesi olarak görürüm... Aslında, tema olarak o meseleler, her zaman Nur'un ruhuyla telif edilebilir. Hz. Bediüzzaman'ın gösterdiği hedefe ulaşma adına, bir yol teşkil edilebilir. Çünkü belli bir dönemden sonra, Lahikalar'ında işaret ettiği gibi; 'Azami zühdün ulaşılmasına, azami takvan, ihlasın, velayetin nedir?' Umumi mânâda herkes velidir. İbadeti taatını yapan, masiyetten içtinab eden Allah'ın dostudur. Fakat hususi mânâda veli dediğiniz zaman, kendisine göre bir tarifi çıkar karşınıza. O tarifile ifade edilen velayete talip olunacaksa şayet, insanın kalbini işlettiirmesi, bir yönüyle ruhuna saykıl vurması gerekir. Biraz da kalbi ve ruhu ile, ayaklarıyla yürüdüğü kadar, yürümesi gerekir. Bu da olsa olsa Kalbin Zümrüt Tepelerinde meseleye sır adesiyle bakmak, hafi menşuruyla temaşa etmek, biraz akfa mirsadiyla, hem enfüsü, hem de afaki seyreylemektir. Kainatın hakaiki adına bir vecibe, bir vefa borcu sayılabilir.

İnsan-ı kamil meselesini günümüze yeniden taşıyorsunuz...

İnsan olduğu yerde kalmamalıdır. İnsan-ı kamil olma cehdini göstermelidir. Ortaya koymalıdır. Risalelerde de bunu görmek mümkündür...

Tasavvufu görmezden gelerek veya reddederek, sağlam bir İslami telakkiye ulaşılabilir mi?

Sorunuza bazı kavramları ele alarak cevap verelim derseniz. Mesela fitratın gayesi, hilkatin neticesi, iman-ı billah, marifetullah gibi kavramlar var, diyelim ki bunları bir şekilde tasavvufa müracaat etmeden izah ettiniz, iyi ama;

Muhabbetullah nedir? Zevki ruhani nedir? Tasavvuftaki yaklaşımlarla meseleyi ele almazsanız izah edemezsiniz. Bediüzzaman Sözler kitabının 32. sözünde; 'Felek mest, kamer mest, nücüm mest...' derken, Vedûd ismine mazhariyetin gereği olarak, mestleri, sermestleri anlatırken, neden bahsediyor acaba? Meselenin suyunu, yağını, kaymağını alarak, kupkuru hale getirmek, zahirilerin İslam dinini kurutmaları gibi olmaz mı? Veya tekkelerde, zaviyelerde ona ait gerçek varidatı görmezlikten gelerek, ulaşılması gerekli olan zirvelere bütün bütün kapanarak, menkıbe söyleyerek, menkıbelerle teselli olarak nereye varılabilir?..

Medreselerin çok uzun yıllar önce dengeyi kaybettiğini söylemişsiniz. Siz medreselerin, belki de enkaz haline getirildiği bir dönemde, medrese eğitimi aldınız. Aynı zamanda tekke terbiyesi ile yetişmiş birisiniz. Bunun yanı sıra; Bacon'ın Mantık'ından, Russel'ın Nazari Mantık'ına... Pascal'dan, Kant'ın 'Saf Aklın Kırıtığı'na... Hegel Diyalektiğinden, Rousseau'nun Pedagoji anlayışına... Dante'nin 'İlahi Komedi'sinden, Picasso'da 'Obje-suje' ilişkisine... Çok değişik referanslara atıf yapıyorsunuz. Nasıl ulaştınız bu anlayışa?

Bu sorunuza cevap verirsem korkuyorum ki, bir meziyetim var da, bazı yanlarımı anlatıyormuşum gibi olabilir...

Hassasiyetinizi zorladığımın farkındayım ama süreç açısından soruyorum. Mesela okuma merakınız, ne zaman ve nasıl başladı?

Çocukluğumdan itibaren babamdan, annemden kaynaklanan, bir okuma merakım olduğunu söyleyebilirim. Okumaya meraklı olunca seçme düşünceniz olmuyor pek, elime geçen herşeyi okumaya çalışırdım. Rabbim muaheze buyurmasın. Osmanlıca'yı bazıları zor derler, Osmanlıca Kur'an'ı okuma, harekeli harfleri okumadan farklı bir şeydir. Ben nasıl öğrendiğimi, nasıl o kadar süratli okuduğumu hatırlamıyorum. Şimdilerde de, elime aldığımda, Latin harfleriyle kendimi sıksam ancak 150-200 sayfa okurum, Osmanlıca veya iyi yazılmış bir Arapça kitabın herhalde 400-500 sayfasını okuyabilirim. Bir çeşit steno gibi düşünebilirsiniz. Bu okuma merakım, giderek arttı.

Bu yoğunluk hep devam etti mi?

Bu hizmetlerin içerisinde, angarya kabilinden şeylerin altında, şununla, bununla meşgul olup, bazılarının dertlerine deva, problemlerine çare bulmak gibi mülahazalar içine gireceğimiz ana kadar... Yine de çok okumaya devam ediyordum. Roman okumayı çok severdim. Ben bunları açmadan utanırım ama, romanın pek yaygın olmadığı dönemde, medresede Arapça okurken, roman

okuyan bir ikinci insan yoktu bulunduğum yerde herhalde. Dersimi yaptıktan sonra, hocalar geldiğinde roman okuduğumu görmesinle diye, Arapça kitabımı dizlerimin üstüne alıp, romanı da o kitabın arasına koyar ve öyle okurdum.

Bu iştıyak nereden geliyordu?

Çocukluğumda, sahabe menkıbeleri, Alevî ustureleri okunurdu bizim evde. Alevi efsaneleri derken Fars Alevileri'ni kastediyorum Ebu Müslim Horasaniler gibi, İslam'ın ilk dönemine ait usture sayılabilecek kitapları çok okudum. Bu kitaplar bir anlamda klasik roman sayılar. Diğerleri de modern roman. Derslerimi çalışırken zamana çok ihtiyaç olmadığından dolayı, işimi yapınca, romanı kitabın üstüne koyup okurdum. Kapı tıklayınca kitapların yerini değiştirirdim. Çünkü bir sertlikle karşılaşabiliyordum. Daha sonraki yıllarda, 18-20 yaşlarına gelince, biraz daha fikrî, felsefî kitaplara eğilmeye başladım. Darwinizm'in, Evölüsyon'un, Transformizm'in o günlerde yaygın olması, talebelerin ifsad edilmesi sözkonusu olunca, bu meseleleri araştırmaya koyuldum. Bazı kitaplar bazılarını açtı ve böylece devam etti. Askerlik döneminde çok huşyar bir komutanım vardı. İskenderun'da karşılaştım. Allah'ın bir lütfu oldu benim için. Birliğin komutanı (makamı cennet olsun), bir mürekkep insandı benim için. Şoförüne diyor ki; 'Askeriyeye kıymetli insanlar gelebilir, sen bunları görürsen bana söyle ben himaye edeyim...' Şoförü hâlâ bugünkü gibi hatırımdadır... Ben telsizciydim. Arasına gelir şaka yapar, latife yapar, konuşur, gel yanımda dur resim çektirelim derdi. Askerlik bilenler, bir subayın neferiyle konuşmasının çok olağan olmadığını bilirler.

Sizi bu kadar etkileyen komutanınız, nasıl bir insandı?

Bu zatda iki husus vardı: Birincisi engin bir tasavvuf bilgisi vardı. Terminolojiyi çok iyi bilirdi. Çok okumuş. Şark-Garb klasiklerini çok iyi bilirdi. Ben Sadi'yi, Hafız'ı, Molla Cami'yi, Firdevsi'yi, Enver'i, onun kadar iyi bilen görmedim. Bizde Sadi bilinirdi, Hafız okunurdu ama, Müller'in takdirle yâdettiği, büyük İran şairlerini ben bir de ondan dinledim. Aynı zamanda zorladı, Voltaire'i oku dedi bana. Rousseau'nun 'İçtimai Mukavele'sini, 'Dağdan Mektupları'nı getirip verdi bana. Emile'i zorla okuttu. 'Batı'yı mutlaka tanımalısın' dedi. Askerlik benim için, ikinci bir merhale oldu...

Eğitim konusundaki düşüncelerinizde Rousseau'nun, Emile'in etkisi var mı?

Olabilir... Rousseau'yu her şeyiyle beğenmem, çünkü naturalisttir. Metafizike karşı da tavrı vardır. Tabii onlar bizim aldığımız eski kültürle aşılabilir ama,

büyük bir filozof olduğu muhakkak. Sonra Şark Klasikleri'ni okudum. Garptan bize tercüme edilmiş, Kant ve Schiller'in insan kritiğini, Mengüşoğlu'nun enfes tercümesinden okudum. Felsefeye dair değişik tavsiyeleri oldu. Bu kadar engin dimağı vardı bu zatın. Ama şu yanını anlamak çok zordur. Ölüm döşğinde yatarken de ziyaret etmiştim. Dedi ki, "Ben bu sene emekliliğimi istiyordum ki, seninle beraber hacca gidelim. Sen bana askerken, 'Komutanım geze geze gidelim' demiştin, ben de onu düşünüyordum, galiba ölüp gidemiyeceğim" dedi, Efendimizin adını bir daha andı ve "Dudaklarım" dedi, yaladı o dudaklarını... Öyle bir insandı. Onun eline düşmem de benim için bir bahtiyarlıktır. Birinci zırhlı tümene tayin edilince, ben vaaz ediyordum. O var diye ediyordum, yoksa ettirmezlerdi. Bana bir çocuk gibi sarıldı. Hıçkırığa hıçkırığa ağladı. Ben tabii 4 sen ailemden ayrı kalmıştım, Erzurum'a gidememiştim. O da evlenmiş hanımından ayrılmış bir vefasızlıkla, tek başınaydı. Benimle teselli oluyordu. Tasavvufi yaklaşımla konuşurdum, beni zevkle, şevkle dinlerdi. Hatta hiç unutmam. Bir gün ben camide yine; 'vahdeti vücud, panteizm' deyip, Hallac'ın Tavasini'nden bahsederken, o camiden dışarıya çıktı ve başını sallayarak; 'Bu aptallar, bu cahil insanlar, Hallac gibi, seni de taşlaya taşlaya öldürecekler, ödüm kopuyor" dedi. Hiç unutmam... Bu engin insanın, kitap okuma mevzuunda üzerimde büyük tesiri oldu. Belli bir dönemde kitaplarımı, gittiğim her yere götürmede bir beis görmedim.

Maddi açıdan bir zorluk çekmiyor muydunuz?

Tabii maddeten çok ciddi zorluklara düştüğüm dönemler de oldu. Bir dönem, kendimi hazırladım ve imamlık imkanıyla, yemeklerimi bir öğüne indirdim ve belki iki sene öyle devam ettim. Kimseye el açmamak, kimseden bir şey kabul etmemek... Bu, benim medeni hayatımdaki kararlarıma da belli ölçüde tesir etti. Bir şey kabul etmeme disiplini, çok hakimdir ruhumda. O dönemde öyle oldu. İzmir'de kalırken çok sıkışmıştım. Kitaplarımı çuvallara doldurdum ve bir kitapçıya sattım. En gerekli olan kitapları ayırarak, geriye kalanları sattım.

Neleri ayırmıştınız?

Felsefe Tarihi, Felsefe Ansiklopedisi gibi kitaplar ayırmıştım. Daha sonra bazı arkadaşlar, çizilmiş diye merak edip onları aldılar. Fakat satmasaydım da diyorum şimdi ama (yine gözleri doluyor) tabii itiraf edeyim, gerçekten de ihtiyacım vardı. Kendimi cüzdanımın içinekinde göre ayarlayarak bir ömür yaşadım. Bu ömrümde, senelerce, sabahları bir poğaçayla geçinebilirim ancak, el açmadan geçinebilirim dedim. Buna rağmen bir dönemde kitaplarımı satmak

zorunda kaldım. Kitap merakıyla ilgili bir şey daha arzedeğim. 12 Mart muhtırası münasebetiyle 6-7 ay kadar içerde kalmıştım. Vaizdim ama içerde olduğumdan, maaş vermeyeceklerini zannediyordum. Dışarıya çıkınca 6 aylık maaş verdiler. Delinin sevincine bakın, öyle sevindim ki, 'Ben bunca parayı ne yapacağım' diyorum. Hemen gittim o günün parasıyla 6 bin liraydı galiba, hepsini kitaba verdim...

Fünun-u Müsbete

'Fünun-u müsbete (pozitif bilimler) ile, ulum-u diniyenin iftirakından, ayrışmasından bahsettiniz. Bu ayrışma medrese için de söz konusu değil mi?

Evet bu ayrım çok erken dönemler Nizamiye ile medresede başlamıştır. Bu bakımdan bazı araştırmacılar bu mevzunun sorumluluğunu biraz da İmam Gazali Hazretleri'ne yüklerler. Onun felsefe ile yaka-paça olması, mücadelesi, henüz felsefeyle araştırmaya dayanan ilimler, bilimler iç içe mütalaa edildiğinden dolayı (yakın tarih itibariyle felsefe ve ilimler birbirinden ayrılmıştır) felsefeye karşı tavırdan, ilimler de nasibini almıştır. Rasyonalizmle insanlığa kazandırılan ilimler, düşünce tarzları da nasiplerini almıştır. İmam Gazali Hazretleri'nin o dönemde, İslam dünyasında tahribatı çok büyük olan, bu türlü nazari şeylerle mücadelesi yanlış anlaşılacak, felsefenin yanında pozitif ilimlere karşı da bir tavır şeklinde algılanmış, bir mücadele cephesi oluşmuş. Bir de bu fırsat bilinerek, zaten müspet ilimlere karşı yer yer mevcudiyetini hissettiren muhalefet iyice göstermeye, hissettirmeye başlamış...

Osmanlı döneminde bunun uygulamaları var mı?

Osmanlı tarihinde Kadıhanlar var mesela. Dinî ilimlerin dışındaki her şeyi medreselerden söküp atmışlar. Böylece medrese fünun-u müsbeteden, araştırmadan, Kur'an'a rağmen, Sünnet'e rağmen uzaklaşmış. Arz, sema, daha enfes tabiriyle afak, enfüs bahisleri hemen hemen Kur'an'ın üçte birini teşkil eder. Bazıları istidradi, bazıları ibadetle, namazla irtibatlandırılarak anlatılır. Ay, Güneş, yıldızlar, sistem, gökyüzü... Üstad'ın yaklaşımı içinde; şairane ilhamların tatmin edilmesinden, akıl insanların, araştırmacıların tatmin edilmesine kadar... Gelin görün ki medrese belli bir dönemden sonra Kur'an'daki bütün bu ifadeler kulağını tıkamış. Allah Kur'an-ı Kerim'de 'Senûrihim ayatına fil âfâki ve fî enfüsihim..' demesine rağmen, araştırmalar, tetkikler, eşya ve hadiselerin hallac edilmesi söz konusu olmamış. Kur'an okunduğu kadar, Üstad'ın yaklaşımıyla ayet-i tekviniyenin de o ölçüde okunması ve bu iki kitabın ayat-ı tekviniyeye, fiziğe, kimyaya, matematiğe, astrofiziğe esas teşkil etmesi dikkate alınmamış. Kainattaki eşya ve hadiselerin tıpkı bir kitap gibi okunması mü'minin mükellefiyetlerinin yarısıdır...

Hatta kainat kitabını okuyamamanın ayrı, Kur'an kitabını okuyamamanın ayrı neticeleri olduğunu söylemez mi Bediüzzaman Hazretleri?

Evet bu iki kitabın okunmasının sevap, okunmamasının günah olduğunu, kainat kitabını iyi okuyup, yorumlayamamanın cezasının ekseriyet itibariyle dünyada, Kur'an-ı Kerim'i iyi anlayamamanın, yorumlayamamanın cezasının ise ekseriyet itibariyle ahirette verileceğini belirtir. Bütün bunlar ile bu iki kitabın, bir hakikatin iki yüzü olmalarına işaret eder. Çok az insan, dolaylı yollardan ifade etmiştir bu meseleyi. Üstad ise ısrarla üzerinde durur. Bunlar bize hep bir şeyi hatırlatmıştır: Bir taraftan kainat kitabı... Kainat kitabının iyi anlaşılması için bir, kavlı-i şarihi gibi kainatı bize anlatan Kur'an-ı Kerim... Kainat çarkları, dolapları içinde rahat hareket edebilme, hadiselerle tolaşmama, zıtlaşmama ve rahat yürümeyi sağlamak için elimize tutuşturulmuş bir rehber kitap; Kur'an... Bir diğer taraftan da, esas o kainatın enginliğini keşfetme, görme, tasavvuf gerçeği... Bunlar zannediyorum bizim medeniyetimizin sacayakları.

Üçlü bir denge üzerine mi oturuyor bu sacayağı?

Her ne kadar sacayağı üçlü kabul edilse de biz ona bir dördüncüsünü de ekliyoruz. Askerî disiplini de işin içine sokuyoruz. Hicri 4. - 5. asra kadar medresenin içinde aynı zamanda tekkenin ruhu da tülleyeniyordu. Ve camilerin yanında gökyüzünün rasat edildiği rasathaneler vardı. Hatta bu dönemde yapılan camilerin, tarassuthanelerin, senenin değişik mevsimlerine göre ayın rasat edilmesi için, hususi menfezleri vardı. Çok geniş bir dairede Ay'ı aramaya gerek yoktu. O menfezden baktığınız zaman, o mevsimde Ay varsa gerçekten konsantre olabiliyor ve görebiliyordunuz. Yani o erken dönemde, teknolojik imkanlardan mahrumiyete rağmen, bir hayli ilerde durumlar bahis mevzuu idi. Daha sonra meseleye akli erenler mektebi medresenin, medreseyi mektebin bir parçası görmeye başladı. Tabii vicdanlarımızda bir heyecan uyarmıştır, bize birşeyler anlatmış, fısıldamıştır ve anlamışızdır ki, esasen mektebin veya medresenin varidatının birbirinden kopması, tevellüde müsait bir zemini hazırlamaları mümkünken, tevellüdü nakabil hale getirmişiz. Bu izdivaç bozulmuştur...

İzdivaç bozulunca her biri kendi başının çaresine bakabilmiş mi?

Mektep almış başını bir yere, medrese bir başka yere gitmiştir. Toplum içinde bir çatışma zemini oluşmuş, akıl kalpten ayrılmıştır. Dolayısıyla kainat kitabı bir yere, hatta bir yanıla Kur'an bir başka yere kaymıştır. Ve zannediyorum Efendimiz'in (sav) bir hadis-i şeriflerinde ifade buyurdıkları gerçek tahakkuk etmiştir.

Hangi gerçek?

'Bir zaman gelecek ki Kur'an bir vadide, insanlar da başka bir vadide olacaklar...' Bunca zaman bu ayrılıktan, gayrılıktan sonra kendi esprimiz içinde diyoruz ki; Medrese, talak-ı selase ile (bir erkek gibi) fûnun-u müsbeteyi evinden adeta kovdu, 'git, seni üç talakla boşadım' dedi. Böyle üç talakla boşanınca da zevc-i ahere ihtiyaç vardı. Şimdilerde meseleyi biraz da alaylı ele alırsak, hülle dedikleri şey gerekti. Hülle esasen mezmum bir şeydir. Bir zevc-i ahere ihtiyaç vardı. Elli defa zevc-i aher olduğumuz kanaatindeyim.

Kimin peşinden koştuk elli defa?

Batı'nın. Batı'yla zıfak için elli defa talib olduk, elli defa visale koştuk, elli defa şeb-i arus dedik, başımız döndü, bakışımız bulandı, kendimizi attık onların kucaklarına. Ben diyorum ki artık, zevc-i aher olduktan sonra, medrese ruhu ile mektep ruhu yeniden bir araya gelebilir. Yeni bir izdivaç akdedebilirler. Ve Üstad'ın hayallerinde yaşattığı, 'Aklın ziyasıyla, kalbin nurunun bir araya gelmesi' gerçekleşir. Bunların imtizacıyla talebenin himmeti pervaz eder.

Medrese sadece pozitif ilimleri mi kapısından kovmuş?

Hayır, aynı zamanda, İslam'ın ruhî hayatı diyebileceğimiz tasavvufu da kovmuştur kapısından. Sadece, eskilerin zahiri ilimler dediği ilimlerle iştigal etmiş ve her şeyi kısırlaştırmıştır. Dar bir kainat perspektifi içinde eşya ve hadiseler değerlendirilmek istenmiş.

Bu 'dar kainat perspektifi', sanat telakkisini nasıl etkilemiş?

Direkt olarak tesir ediyor. Çünkü dar kavrayış, her şeyi darlaştırır. Bir ölçüde Batılılar her şeyi müşahhasa kilitleyip resim ve heykelle objektife, sübjektife başkaldırmalarını ifade etmişlerdir. Fakat bizde, o bile olmamıştır. Olmamıştır çünkü sağlam bir kainat telakkisi yok. Bunun için kanaat-ı acizanem mektep ve medrese varidatının birer çağlayan gibi çok büyük bir havuzda birleşmesi tasavvufu da, İslam'ın ruhî hayatını da beraber getirecek. Bu üçlü, ufkumuzu öyle açacak ki; şiiirden nesre, nesirden değişik sanat dallarına kadar bizde kainatı yeniden keşfetme düşüncesi hasıl edecektir. Farklı telakkiler ortaya çıkacak. Bu, sinemaya da, tiyatroya da edebi eserlere de, duygularımızı her türlü ifadeye de aksedecektir. Yerinde Fûsus'da Muhyiddin İbni Arabi gibi konuşacağız.. Yerinde Mektubat'ta İmam Rabbani gibi... Yerinde pek çok yerleri itibariyle anlayamadığımız Bediüzzaman gibi konuşacağız... Buna da isterseniz bir ufuk açılması, kainatla yeniden tanışma, anlaşma denebilir. Bir kere daha kainatı keşfe koyulacağız. Hani 'başkalarının telkinle elde ettiği şeyleri,

evliyaullah keşfen anlar' denilir ya tasavvufta bunun gibi. Hiç olmazsa bir zümre, kainatı, varlığı yeniden yorumlayacak. Böylece kaoslar silinip gidecek. Ama bu öyle bir anda olacak bir şey değil...

Açılan kolejler bahsettiğiniz izdivacın gerçekleşmesine namzet mi?

Bana, namzet gibi görünüyor. Günümüzde bir kesim, İslam'ın ruhi hayatı diye bir yeri tutmuş gidiyor mesela. İslam'ın düşünce hayatı için, bir kaç büyük bela var. Bir tanesi; medresenin manevi hayata, bugün ki imam-hatip ve ilahiyatların fûnun-u müsbeteye kapanmasının yanısıra- İslam'ın ruhî hayatına kapanmasıdır. İlim adamı anlayışı ölçüsünde bu meseleler temsil edilmediğinden, ma'şeri vicdanda makes bulmamıştır. Bunun üzerine bir kesim, eskiden tevarüs ettiği tekke ve zaviye yolunu tutmuş gidiyor, fakat gerçekten o yolda kendileri için misal teşkil eden Ahmed Bedevi'ler, Ahmed Rufai'ler, Hasan Şazeli'ler, Abdülkadir Geylani'ler.. sadece sözleriyle naklediliyor. Oysa bu insanlar yeryüzünde dururken, semanın ötesinde, mekan üstü Azrail'in, İsrail'in azametli heykelini görüp, mekan ötesi alemlerde, kader kalemlerinin seslerine şahit oluyor ve sürekli hususi telefonlarıyla Allah'la münasebet içinde bulunuyorlar. Bütün bunlara kapalı olmak, eskilerin hayatlarını menkıbeler halinde anlatıp menkıbe Müslümanlığıyla teselli bulmak belaların başında geliyor. Bu, Ümmet-i Muhammed'in başına musallat olmuş öyle bir beladır ki, tekke ve zaviye silkip omuzundan bu belayı atacağı ana kadar terakki edip bir adım ileriye gidemez. Çünkü Abdülkadir Geylani, kendisini büyüklüğe çekip götürebilecek bir kısım dinamiklerle donatılmışsa, bu durum bugünün insanı için de bahis mevzudur. Bugünün insanı da Şah-ı Geylani, Muhammed Bahauddin Nakşibendi, Yunus Emre, Ahmed Yesevi, Mevlana olabilir. Ancak herkes istidadının çerçevesi içinde terakki edebilir...

Menkıbe Müslümanlığı, Müslüman profilini de gölgelemiş mi oluyor?

Menkıbe Müslümanlığı, bütün kemalatı, büyük insanları belli bir dönemde toprağın kuvve-i inbatıyesi onları bitirmeye müsaitmiş, atmosfer bir dönem 100-150 m boyunda, ağaçların büyümesine müsaitmiş gibi yanlışlıklara sebep olur. Oysa ebedlere kadar Hz. Muhammed Mustafa'nın (sav) rehberliğinin devamı sözkonusudur, yeterliliği sözkonusudur, insanlar için insan-ı kamil olma sözkonusudur, her zaman iman-ı billah, marifetullah, muhabbettullah, zaman zevk-i ruhanî, vecd-ü cezb, incizabkamil manada söz konusudur. Öyleyse zannediyorum insanların bir kesimi tekke ve zaviyede dunhimmetliğe kilitlenmiş, menkıbe tesellisiyle ömürlerini geçiriyorlar. Bu, ümmet-i

Muhammed'in başına açılmış bir beladır. Menkıbeler anlatılmalı, fakat menkıbeler, önümüzde yürümüş bu insanları birer misal olarak algılamamızı sağlamalı ve içimizde onlara ulaşma, yetişme, onlarla beraber aynı şeyleri paylaşma heyecanı uyarmalı, gönüllerimizi şahlandırmalı...

İkinci bir beladan bahsettiniz. O nedir?

Zahirî ilimlere kilitlenmek suretiyle, manaya karşı bütünüyle kapanma, büyüklüğün hiçbir çeşidini kabul etmeme hastalığı. Abdülkadir Geylani dendiğinde sıradan, bizim gibi insan telakki edip, Ahmed Yesevi'ye, Hasen Şazeli'ye, İbn-i Beşiş'e bizim çizgimizde bir insan seviyesinde bakmak. Bunlarla bizdeki istidatları görmezlikten gelme. Yani önümüzde daha yürünmesi gerekli olan bir kısım mesafeler vardır, ulaştığımız zirvelerin önünde aşılması gerekli olan zirveler vardır, mülahazasını silip götürdüğünden ötürü, o türlü zirveleri tutma adına bizde metafizik gerilim adına birşey bırakmaz. Bu da Allah'ın ayrı bir belasıdır. Bunu da medresedeki insan, ulum-u aliye-yi İslamiye adına, mekteplerde ilim tahsil eden, ilim yapan, fişleyen, işleyen insanların başına musallat olmuş Allah'ın bir belasıdır. Kanaat-ı acizanemce, mektebin medreseyle, mekteb varidatının medrese varidatıyla inzimamı ve izdivacı sayesinde, aklın nuru, kalbin nuruyla imtizacı sayesinde bu gaileler bertaraf edilecek..

Bu durumda herkese yeniden 'Velayet Yolu' açılmış mı olacak?

Evet, bir kere daha, yeniden keşfedilmiş gibi, velayet yolları açılacak. Ve böylece fûnun-u müsbete yolları da açılacak. Kur'an-ı Kerim'in bu ayetinin günümüzde bir kısım modern yorumcuların anladığından daha çok bu düşünceye, bu espriye baktığı kanaatini taşıyorum. 'Senûrihim ayatına fil âfâki ve fî enfüsihim..', "Onlara afakta; kainat kitabında, makro alemde, ayetlerimizi ceste ceste önlerine serecek, bir meşher gibi teşhir edecek, temaşalarına sunacağız, bir kitap gibi önlerine koyacağız, onları okumaya davet edeceğiz ve aynı zamanda bu işi enfüste de yapacağız." Tasavvufun çıkış noktası, rampası, rıhtımı, meydanı, alanı enfüstür esasen. İnsanın iç alemidir. Yani insanın kalbidir, sırrıdır, hafisidir, ahfasıdır, şuurudur, idrakıdır ve hatta nefis mekanizmasıdır. Nefs-i emmareleriyle, nefs-i levvameleriye, nefs-i mutmainneleriyle, kendi içindeki fakülteleriyle, radiyesi, mardiyyesi, safiyesi, mülhemesi veya mülhimesiyle... İnsana ilham kaynağı olması itibariyle mülhime diyoruz. Allah tarafından ilhamlarla beslenmesi açısından ona mülheme diyoruz. Enfüse de böyle bakılınca zannediyorum, bu izdivaçta Kur'an-ı Kerim'in

nazara verdiğini, sanki belli bir dönemde insanlar görmez olmuşlar, körelmişler. Allah (cc) ilimlerin ortaya koyduğu hassasiyet sayesinde, yeniden bu iki meseleyi yan yana mütalaa etme imkanına bizleri ulaştıracaktır inşaallah... Biz buna bir de kışlanın disiplini meselesini ilave ediyoruz ki, bunu İslam'ın değişik prensipleriyle telif etmek her zaman mümkündür. Çünkü Müslümanlık'ta itaat esastır. Üstad da avazı çıktığı kadar bağırır, der ki; 'Serkeşliği bırak, itaat et...'

İtaatten kastınız despotizme itaat değil herhalde...

Asla. İslam'ın bize emrettiği itaat istibdada itaat değildir. İstibdat karşısında teslimiyetçilik, baş eğme söz konusu değil. Bir yerde insanların bazılarını, bir parlamentoyu veya bir lideri, idareciyi kabullenerek, onu dinlemektir itaat. Kanunlara, nizama uymaktır. Bu bir vazifedir. Yönetenlere düşen vazife de makam, mansıb ve payesini insanlara karşı ezicilikte, kullanmamasıdır. Bu da yine mütakabileyet esasına göre belli bir ahenk içinde devam eder. Böylece bu meselenin dört ayağı olabilir. Varsın desinler, 'Sizin sacayağının dört ayağı var, üç ayağı değil' diye. Daha güçlü olur. Günümüzde sarsıcı hadiseler karşısında fikirlerin böyle sağlam bir blokaja oturması, istikbal adına daha isabetli olur...

Sevgisizlik ateşle çoraklaşmış ülkemiz insanına ve insanlığa bahsettiğiniz dörtlü sacayağını zerk ederek mi sorunlar aşılacak?

Bu iş sadece kalb işi değildir. Kalbin önemi var ama insan bedenini de ihmal etmemeli, dünyayı ihmal etmemesi gerektiği gibi. Aslında insan, küçük bir dünyadır, dünya da büyümüş bir insan. 'Ve tezümü enneke cirmün seğirün' Hz. Ali'nin altın sözü bunu ifade eder. Üstad'ın küll, cüz, külli, cüz'i yaklaşımları var. Kabil-i inkisam olana külli diyor. Sonra inkisamla onun parçalarına da cüz'i diyor. Parçalanabilecek bir bütünün parçaları. Küll hakkında verilen aynı hüküm, cüz hakkında da verilebilir. Demek ki insan sadece bir kalb, bir ruh, bir vicdan mekanizması değil. Bütünüyle bir nefis mekanizması da değil. İnsanı bir kül halinde ele almak gerekir. Hatta insana ait bu değişik fakültelerin herbirerleri başlıbaşına mevzu olabilecek, üzerine hüküm verilebilecek şeylerdir. İnsan ruhu, hissi, idraki ile cami bir kainattır. Ve zannediyorum tasavvufta nihai merhalelerden bir tanesi de cemdir. Hatta cemmül cemdir. Yani insan orada belki esrarı '-ı hodi'si yanıla, benliğin sırlarını bütünüyle kavraması açısından ulaşabileceği noktaların zirvesine ulaşır. Bütün varidatını taşa çalıp bir kristal gibi kırma noktasıdır o makam. Bu da İkbal'in yaklaşımıyla 'homusi bi hudi...' bütün benlik sırlarından vaz geçme... Aslında bu mesele on birinci sözde ve otuzuncu sözde ene risalesinde ariz ve amik olarak ele alınılır

ve anlatılır. Tabi anlayanlar için. Onun için sahabe velayeti derken, Ustad diyor ki; 'sadece kalb ve ruh denilmemeli...' Vakıa 'kalb ruh öne çıkarılmalı', çünkü ilk eserlerinde Mesnevi Nuriye'de 'Hayvaniyetten çık, cismaniyeti bırak ve ruhun dereceyi hayatına gir' der. Bu bir yönüyle insanı kamil olma noktasıdır. İnsan olma hedefini verir. Bu açıdan biz sahabe mesleğinde insana yaklaşırken, onu bir bütün halinde ele alma mecburiyetindeyiz. Kur'an dünya ve ukba münasebetleri içerisinde 'Vebteği fima atakallahu darelahireh' diyor. 'Allah'ın sana verdiği herşeyle ahiret yurdunun arkasında ol, onu yakın takibe al, onu talep et.' İbtiğa kelimesiyle diyor. Taleb kelimesini kullanmıyor. Arkasından koştur da demiyor. Göz açıp kapayıncaya kadar, fevt etmeden, yakın takibe al manasına gibi bir ifade var burda. Allah sana ne vermişse akıl, mantık, şuur, idrak, bedeni güç hepsini ahiret yurdunu tahsile matuf sarfet. Arkasından hemen; 'Ve la tense nasibeke mineddünya', "Dünyadan nasibini zinhar unutma" dengesini koyuyor. Yani bir yönüyle ukbayı bütün enginlikleriyle nazara veriyor, talib ol diyor. Sonra da kullandığı kelimeler, malzeme itibariyle, dünyayı da nazara veriyor. Cami olan bir mü'minin, değişik eltaf, komplike mürekkebi diyebileceğimiz, dünya, ahiret münasebetlerine temas ediliyor. Böyle bir insan herhalde kendi iç yapısı dış yapısı, enfusi ve afaki açıdan da çok yönlü olur. İşte bu yönlerin çok önemlilerinden bir tanesi, ehli kalb olan muhabbettir. Belki imanın mahalli de odur; kalbtir. Bu noktada kelamcıların, felsefecilerin farklı mütalaaları vardır. İmanı billah üzerine terettüp eden şey marifettir. İman işlene işlene, yaşana yaşana bir gün bir marifet doğacaktır. Cesaret ederek veya cürette bulunarak kalp kültürü demegi yeğledim ben.

Hangi anlamda kullanıyorsunuz 'kalb kültürü'nü?

Milletleri diğer milletlerden ayıran önemli unsurlardan birisi onların kültürleridir. Yemek kültüründen oturup kalkma kültürüne, evlerde yatıp kalkmalardan, ev şekline kadar; örfler, âdetler, ananeler, işlene işlene, temrinat yapıla yapıla, bir millet için eskilerin ifadesiyle lazım-ı gayr-i müfârik haline geliyorsa, onları başkalarından ayırıyorsa, aynen öyle kalb de bazı şeyleri işleye işleye, lahuti gerçekleri, ubudiyeti, uluhiyeti, Allah'la münasebeti kavramada, melakei kiram ile ruhaniler ile zaman üstü temas gibi şeylere ulaşır. Bu açıdan da ben şahsen marifete, kalb kültürü demenin uygun olacağı kanaatindeyim.

Marifeti 'kalb kültürü' olarak nitelemek nasıl bir açılım sağlar?

Marifeti mücerret bilme kaynağı olmaktan çıkarıp sevgiye inkılap edecektir. Çünkü insan önce iman ettiği, sonra da bu ölçüde tanıdığı birisine karşı sevgi

adına lakayd kalmaz. Sevgi derecesine göre herkese açıktır ama vicdanı daha hüşyar, kalbi daha heyecanlı fitratlar, bunu aşk buudunda da yakalayabilirler. Aşk kendisini derinleştirmeye matuf, 'hel min mezid' ufkunda hep seyahat eder. 'Yok mu?' der.

Bir taraftan marifeti artar. Salih daire doğurgan bir döngü teşekkül eder. Bir taraftan muhabbeti artar. Sadece marifet adına değil, belki aşk adına da Gedai gibi 'Parmağım aşkın balına bandıkça bandım su ver' der, hep su isteriz. 'Ol suyu kim içse heman/kalbe doğar nuri cihan/verir hayatı cavidan.' Farklı bir hayat. Dünyayı farklı görür ve çok defa başınızı büker, Allah'ım seni bugün yeniden bir kere daha tanıdım dersiniz. Seni sanki dün bulamamışım da, bugün yeniden buldum dersiniz. Bir aşık maşuk münasebeti içersinde burnunuzun kemikleri sızlar. 'Verir hayatı cavidan, yandıkça yandım bir su ver' der ve içtikçe deniz suyu içiyor gibi olursunuz, hararetinizi giderdiğiniz sandıkça yangınınızı arttırırsınız. Aşk arttıkça, insanı alıp yeni vadilere götürür. Hayret vadisine götürür, sıfatlarda mı, zatta mı karşılaşılır, bu konuda sofilerin farklı görüşleri vardır. Derken insan vecde ulaşır, kendinden geçer, o elektiriği taşımaya bedeni, takati müsait olmadığından dolayı kendini kaldırıp yerden yere vurabilir... İradesini aşarak zuhur ettiğinden dolayı muaheze olmaz. Bunlardan birine zerre kadar irade karışsa riyakarlık yapılmış olur. O vecdin katlanmış şekli mevâciddir ki, insan sürekli titrer. Kendi titremese de kalbi titrer. Güvercin gibi hep bir titreme hayatı yaşar. Ve Allah'ın bir başka lütfu o esnada onun imdadına cezb halinde yetişir. Adeta bir yönüyle buna iradeyi dinlendirme diyebilirsiniz. İrade orda dinlenmeye geçer, çünkü orda artık Allah çekmesi vardır. Ve zannediyorum gelecekte muhabbet bize ait misyonun, hizmetin çok önemli bir yanını teşkil edecek. O bütün kilitli kapıları açacak. 'Allahümmeftah egfale kulubi ibadike' demediğim gün yoktur. Allahım sen sevginle, muhabbetinle insanlığın kalbini sana, senin davana aç, evvela böyle duada başlayacak, dua ede ede, isteye isteye bunu belki bir aşk hastalığı haline getireceğiz.

Hastalığı tutulma anlamında mı kullanıyorsunuz?

Evet. Aşk yüzünden deliye şeyda derler. Ve sonra şeyda bülbül sürekli ötecek...

Neler dökülecek aşk hastalığına tutulmuş bu bülbülün dilinden?

Ne dökülüyorsa mızrabının tellerine, onları seslendirecektir. Evvela inlemeyle başlayacak, ısırap çekmeyle başlayacak, ellerini açıp dua dua yalvaracak ve sonra bu meseleye acaba pratik olarak neler yapabilirim diyecek,

düşünecek... Bu, sistem fikri verecek ona. Derken dünyanın kapılarını yine aşkla muhabbetle zorlayacak. İnsanları Allah'a taşıma mülahazasıyla yaklaşacak ve bu açıdan da, 'Muhabbet bir Süleymandır gönül tahtı revan...' Her gönülde taht kurulacak ve gelecek yıllar muhabbetin fethettiği yıllar olacak Allah'ın inayetiyle. Geleceğin insanı muhabbetin pervaneleri haline gelecek. Gelecekte en çok sözü edilen insanlar Mevlana, Yunus, Bediüzzaman gibi kimseler olacaktır zannediyorum.

Kalbimiz Dünyanın Her Yeri İçin Atıyor

Gazetelere de yansıdı, odanızda büyük bir Osmanlı haritası vardı. Duyduğuma göre 'Ufkumu sınırlıyor bu harita' diyerek kaldırtmış ve yerine dünya haritası astırmışsınız...

Osmanlı haritası da aslında geniştir. O gün için ulaşılmış en geniş sınırlara ulaşılmış. Dünyanın belli bir kesiminin alfasını, betasını, gamasını göstermiştir.

Ben bütününü değişik çizgilerle içine alacak şekilde ifade etmişim. O harita sadece Osmanlı sınırları ile muhattı. Bu haritanın üzerine ben kendi çizgilerimi 'Vesayat'ı ve Mahzun ülkeleri' ekledim.

Bu ülkeleri hâlâ mahzun mu görüyorsunuz?

Ben de 'Mahzun Ülkeler' tabirini silip, 'Ümitli Ülkeler' demeyi düşünüyordum. Çünkü bir ümit sürecine girdi o ülkeler. Bu açıdan da denebilir ki, o eski harita, aslında ümidi yıkılmış, yeis içinde hiç bir şey yapamaz düşüncesine mahkum edilmiş, belli paradoksların cenderesine itilmiş ve buna kendisi de inandırılmış insanımız için, bir ümit kaynağıdır. Nitekim bunlar bize de inandırılmıştı. Doğrusu son zamanlarda katıldığımız Bilim Olimpiyatı, başkalarından çok, esas benim için bazı şeylerin yıkılmasına sebep olmuştur. Nasıl sevindim bilemezsiniz...

Nelerin yıkılmasına sebep oldu?

Türk insanının bir şey yapamayacağına ben de inandırılmışım. Türk insanı NASA'da çalışamaz, Türk insanı bir araştırma merkezi kuramaz... Bizi geriye çekip, arka sıralara güzelce yerleştirenler, yerimizi pekiştirmek için, sık sık Türk insanın barbar , tarihte yaptığı şeylerin kaba kuvvet olduğunu vurguladılar. İnsanlığa vadettiği, armağan ettiği, ne bir kültür, ne de bir medeniyetten bahsedilemeyeceğini, Jirinovski'nin şimdilerde söylediği gibi söyleyip durdular. Bu yüzden olimpiyatlara katılan arkadaşlarımız, sadece birincilik almakla kalmadılar, esasen bu kapkaranlık çeperi yıktılar. Ve bu milletin mana kökünde, 7-8 asır evvel gerçekleşen, dikey terakkiyi, itilayı yepyeni ufuklarında işaretini vererek yeniden gösterdiler...

Osmanlı haritası yerine, dünya haritası astırmanız bu 'yepyeni ufkun' tezahürü mü?

Bunlar bahis mevzu tabii. O dönemde meseleye nüve şekliyle bakıyorduk. Eğer meseleye bu şekilde yakla ırsak, diğerini de şöyle izah edebiliriz. Osmanlı'yı bir tavus ku u yumurtası şeklinde görelim. O gün için hayallerimizde, terakki semalarımızda, o muhteşem haliyle, rengarenk tüyleri ile pervaz edeceği mülahazası vardı. Ama ne yaparsınız ki, o gün için, bazen sulh, bazen kısıtılma, bazen de bazı paradigmlar mülahazasıyla ile biz, sadece tavus yumurtasını görüyor, hayallerimizde ona destan kesiyor, acaba günün birinde bu yumurtanın içinde bir civciv çıkar mı diyorduk? Civciv gagasını yumurtaya vurup, hafif bir delik açınca, o menfezden harici alemini seyre koyulunca, bunun ötesinde bir alem de varmış dedik ve bu defa sınırları açtık. Dedik ki Hz. Adem'in iki oğlu vardı, biri Kabil, biri Habil. Kabil haksızlık yaptığından, zulmetti inden dolayı, kuvveti hakkın yerine koydu undan dolayı, bütün haklarını yitirmişti. Habil olma ise, aynı zamanda bütün haklara sahip olma demektir. Yeryüzü, Yeryüzü Mirasçıları'nındır...

Bunun  l s  nedir?

Kimsenin toprağında, ülkesinde, hakimiyetinde gözümüz yok. Fakat Allah'ın bize ihsan ettiği şeyleri her yere götürme, herkesin ruhuna üfleme, ruhumuzun ilhamlarını başkalarının sinelerine boşaltma manasında dünyanın her yerinde gözümüz var, kalbimiz var. Kalbim bütün dünya için atıyor. Hiç bir yer, bu noktayı nazardan, gözümüzün taalluk sahası dışında kalmayacaktır. Bu, Efendimiz'in (sav) İslam adına idealize ettiği d  unceninde dışında kalmaz. Buyuruyor ki: 'Benim mesajım güneşin doğup-battı ı her yere ulaşacaktır.' Güneşin doğup-battı ı her yere, g ne lere g   kaynağı olan İslamiyet'in ula aca ı müjdesini veriyor. Burada bizlere d  en; bu mesajı götürme, dünyanın iktisad , siyas , kültürel hayatına katkıda bulunmaktır. Bunalımında derdine deva olup, yatağa d  t   nde oksijen olmalıyız. Ruhlarına girip, ölecekleri zaman suni dahi olsa, yaşamalarını temin etmeliyiz.  l lerin bile belli bir dönemde  l me hayat rengi katarak ya atılaca ına inanıyoruz. Ve yaşamaya mazhariyet sağlama mülahazasıyla, bütün dünyaya talibiz. Aksine talip olmayı da ben dun-himmetlik sayıyorum...

Bu mülahaza mevcut bakışlarla, aranızda bir farklılık ortaya çıkarmıyor mu?

Bu noktayı nazardan birileriyle aramızda farklılık ortaya çıkabilir. İstanbul'un fethine talip olanlar var mesela. Gönlünü, ruhunu ve hayatını Resullullah'ın işaret buyurduğu anlayışa kaptıranlar için, İstanbul bir köy fethi

gibi küçük kalır. Fatih ali himmetti. Yaptığı işlerle değil, hayalinde kurduğu işlerle onun büyüklüğünü ölçmek lazım. Hayalindeki şeyler onun için ütopya değildi, çünkü gerçekleştirdiği şeylere bakıldığında, eğer Allah ömrünü uzatsaydı, planladığı şeyleri de gerçekleştirdi.

Biz, Fatih'in hayal dünyasındaki dünya ile münasebetlerine bakıyoruz ve ona dil besteyiz. Gerçekleştirdiği şeyleri küçük görüyoruz. Onlar bizim için bir adımlık meseledir Allah'ın izni ve keremiyle.

Bu sözlerinizle tarih konusunda yeni bir paradigma ortaya koyuyorsunuz. Sizin için tarih sübjektif taraflarıyla mı, objektif taraflarıyla mı ön planda?

Tarihe belki objektif unsurlar daha hakim görülür. Fakat bir yönüyle objektif prensipler, çok farklı bir şey söyleyeceğim; paradigmadan doğan enigma gibi, biraz da o sübjelerin bağrında büyür gelişir. Hususiyle bu mevzuda o türlü fikirleri geliştiren, sistemleştiren, onları kurmasını bilen insanların düşüncelerinde doğar evvela. Hatta denebilir ki dünyaya, tarihi düşünce, tarihsellik bir tahayyül halinde adımını atar. Bir tasavvur halinde çocukluk dönemini idrak eder. Bir tahakkul halinde delikanlılaşır ve sonrada tatbik edilebilen bir plan, bir proje halinde de olgunluk dönemini idrak eder. Tamamen meseleleri böyle objektivizme incirâr ettirmek suretiyle de daraltmamak lazım. Birbirinden ayrı gibi görünen bu düşünce tarzının, mebde, münteha olma itibariyle birbiriyle alakaları vardır. Bu birarada ele alma yaklaşımını, tasavvuf düşüncemizde, İslam'ın ruhî hayatında çok görürüz . Enfüs-afak, alem-i emir-alem-i halk meselesi. Seyr ü süluku ruhanide bunlar çok önem arz ederler. Bu meselenin daha birçok yönü var. Bu açıdan çok kestirme bir şey demeye cesarat edemiyorum. Burada idraksizlik veya meseleyi çok kavramamış olmamıza da hamledilebilir.

'Dün, bugün, yarın' üçlü sacayağına çok vurgu yapıyorsunuz, tarihi anlamda bu çıkış olabilir mi?

Olabilir ama bu bana ait bir mülahaza değil. Dünü kalbiyle ve ruhuyla benimseyenler oldu. Sadece kalbiyle, sadece aklıyla benimseyenler oldu. Son dönem itibariyle Türk entelijansiyasını, bu üç kategoride mütalaa etmek de mümkündür. Ahmet Hamdi Tanpınar, Yahya Kemal gibi yazarlar bunları hep nesirlerinde, nazımlarında işlediler. Bunu konuda Yahya Kemal'in o meşhur mısraları akla geliyor; 'Ne harabi, ne harabatiyim/Kökü mazide olan atiyim' halin değerlendirmesi de çok önemlidir.

Yani geçmişle gelecek arasına sıkışılmış değil mi diyorsunuz?

Elbette. Biz, geçmişe ve geleceğe bakıp, hali değerlendirmiyor değiliz. Geçmiş çok önemli bir kaynak, hal onun ırmağı ve gelecek de onun engin bir ummanı haline gelecektir. Bunların hepsi kendi çerçevesinde çok iyi, rantabl değerlendirilmeli. Bir kısım materyalistler gibi yaklaşmayız meseleye. Mesela Ömer Hayyam :'Bir geçmiş gün için beyhude feryad etme/Bir gelecek günü boşuna yad etme/Geçmiş gelecek masal hep/Eğlenmene bak, ömrünü berbad etme' bu dar çerçevede, bir fanus içine girme, bir bunalmışlığın ifadesidir. Günümüzün insanı bu fanusu kırmıştır. Onların içinde, materyalistler bile artık, hali hazırdaki durumun insanı tatmin etmediğini görür hale gelmişler. Kimisi geçmişe, kimisi geleceğe sığınma ihtiyacı hissetmiş. Daha engin düşünenler artık geçmişi bir mezar olarak görmüyorlar. Bu işin pirllerinden, 'Pir-i Mugan' Hz. Üstad, halihazır da; zevkimizi, sefamızı yaşayabileceğimiz, bir şehrayın, bir karnaval olarak görmüyor. Ve geleceği de karanlıkta görmüyor. Geçmiş ecdadımızın pay-i tahtı. Halihazır, o ruh ve mana kökünde sürgünler halinde yaşanan, ama korunarak, ama geçmişi geçmiş yapan dinamiklere saygılı olarak yaşanan bir vetire... Gelecek de inşaalah, yeniden Söğüt'te göğeren, büyüyen, bütün dünyayı kaplayan, Osman Gazi'nin bağrından çıkıyor gibi dünyayı vesayeti altına alan bir ağaç gibidir. Ve hepsine kendi çerçevesinde saygı duyuyoruz.

Hangi anlamda bir saygı bu?

Nazari bir saygı duyma değil. Değer atfediyoruz, onları koruma altına almak istiyoruz. Bir etnografik müze olarak bakmıyoruz. Geçmişi her şeyiyle çok canlı görüyoruz. Bizim için konuşan, bizim gibi düşünen, bize bir şeyler fısıldayan, çayıyla, ırmağıyla, deniziyle, tepesiyle, yaylasıyla bize bir şeyler anlatan, Tanpınar'ın üslubuyla, bir alem görüyoruz. Ve gelecek gerçekten peşipeşine fırsatların sünu ettiği bir alem... Gelecekte de çok ümitliyiz. 'Ümitvar olunuz, şu istikbal inkılabatı içinde en yüksek ve gür sada İslam'ın sadası olacaktır' diyoruz. Ye'si mani-i her kemal kabul ediyoruz. Yaşayanların hep ümitle yaşayacağına inanıyoruz, Akif'in anlayışı içinde, meysus olanın ruhunu, vicdanını bağlayacağına inanıyoruz. Ve sesleniyoruz: 'Ey dipdiri meyyit! İki el bir baş içindir, davransana el de senin, baş da senindir. Kurtarmaya azmin ne için böyle süreksiz? sen mi yoksa ümidin mi yüreksiz?' O cevabını almış mıydı, almamış mıydı bilemiyoruz. Biz cevap veriyoruz: 'Bizde ümitliyiz, yüreklerimiz de ümitli, Sen yerinde huzur ve itminanla yat inşaallah.' Gerçek çelengini ve buketini başına getirip fatihalarla ruhuna duyuracağımız vakit yakındır. 'Doğacaktır, sana vadettiği günler hakkın/Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın'

kendi mısralarıyla kendisine hitap edeceğiz...

Anadolu'nun İslamlaşması sürecinde rol oynayanlar için Fuat Köprülü'nün 'Kolonizatör dervişler' tabiri var. Şimdi aynı yöntemle Anadolu mu Asya'yı İslâmlaştırıyor?

Fakat iki süreç birbirinden farklı, evvela bunu tespit edelim. Kolonizatör tabiri de, emperyal tabiri gibi tashihe, tavzihe ihtiyac duyuyor. İslam'ın ila-i kelimetullah mülahazasına bağlı olarak bir şey yapma, mükemmel bulunan bir duygunun, bir düşüncenin mükemmel insana giden bir yolun gösterilmesi farklıdır. Sorunun içerisindeki kelimeyle anlatılmak istenen şey de biraz da dünyevî çıkarlar, menfaatler bahismevzuu. İnsanlık mesajı götürmüşler o alperen, dervişler. Adeta daha önce gidecekleri yerlerde yaşayan toplumların damarlarına girmiş, kanlarının içinde dolaşmış, kılcallarında hareket etmiş, önce ne yapılacaksa onu yapmışlar. Onun tersini tam istişrak yaptı, doğruya yaptı. O bizden gördüğü, bizden aldığı şeyleri kendi sevimsizliğine boyadıktan sonra bize karşı kullandı. Uzun zaman yani Selçuklular Anadolu'ya gelmeden, Anadolu'nun fethi gerçekleşmeden dünya kadar insan, bunları biz şimdilerde destanlaştırıyoruz, Gazi Hasan'lar, Gazi Hüseyin'ler, Battal Gazi'ler, hatta denebilir ki Arap seyyahları da çok eski dönemde ta İstanbul'a kadar gelmişler. Anadolu'da karış karış gezmişler. Bunlar adeta Hızır'ın seccadesini sermesi gibi değişik yerlere seccadelerini sermiş, duygularını, düşüncelerini dökmüş, oraların yeşermesini sağlamışlar. Bizim Batı'ya doğru ve defaatle Köstence'den geçerek Avrupa'nın içlerine doğru, Tuna üzerinden gerçekleştirdiğimiz bu türlü seyahatlar var, ikametler var. Bizans Anadolu'da varken, aynı zamanda dünya kadar Müslüman Türk de var. O zaman tamamen Hıristiyanlığa karşı, varsa Yahudiliğe karşı, varsa eski dönemden kalma, Hititler, Hunlar döneminden kalma değişik din taşıyanlara karşı, İslam mesajının ulaştırılması, Türklük ruhunun, İslam anlayışının vadettiği şeylerin taşınması söz konusu buralara. Anadolu'nun Asya'ya vefa borcu ve diğer faktörlerle yeniden burada oluşan anlayışın faydalarından bahsettik. Türkiye için faydalarından, Asya için faydalarından sözaçtık. Mütakabiliyet esası var. Fakat Asya tamamen ateist olmadı, tamamen şamanist değil...

O anlamda sormadım. Yeniden diriliş anlamında soruyorum...

Doğru... Belli bir dönemlerde belli şeylerden mütesir oldular, değişimler yaşandı. Böyle bir gadr, efgan döneminde, mahkumiyet, mağduriyet döneminde, onların kaptıkları şeyleri aşmalarına yardımcı olma mülahazasıyla yapılıyor ki,

tam bir İslamlaştırma, Müslümanlığı götürmeye denemez buna. Zaten açıktan açığa böyle bir şey yapılmadığı da meydanda. Hatta böyle birşeyin müzakeresi bile onları rahatsız eder, tedirgin eder zannediyorum. Daha evvelki mülahazalarımız çerçevesinde; hem onların, hem de bizim menfaatlerimiz var. Bir yönüyle şimdilerde çok kullanılıyor, çağı yakalamamız için birbirimize destek olmamız lazım. Çağla hesaplaşmamız için birbirimize destek olmamız lazım. Bu arada demokratik bir anlayışla isteyen insan Müslüman olur, isteyen şamanist kalır, isteyen sizin duygu ve düşüncenizi tercih eder, isteyen başkasını tercih eder... Bazıları bu mülahazamı yadırgayabilir ama ben kanaati acizanemce bu düşünceleri ortaya atmada, beis görmüyorum... Ve bu türlü bir yaklaşıma dünyanın çok da olumsuz bakmadığını düşünüyorum...

Zannedersem tekke ve medrese eğitimi gördünüz. Bir anlamda geleneksel eğitim kurumları olarak nitelendirilebilecek bu kurumlardan yetişmiş biri olarak modern eğitim kurumlarının yurtiçi ve yurtdışında öncülüğünü yapmanız nasıl oldu?

Belki çocukluk döneminde, tesirinde yetiştiğimiz sistemin dışında bir şey düşünememiş olabiliriz. Bir mektebin bir çocuğa verdikleri, sistemle hesaplaşmasını söz konusu edebilir mi, bilemiyeceğim. Kaldı ki benim yetiştiğim dönemde, o ibtidai mektepler, fikirlerde değişiklik yapacak kadar da güçlü, oturmuş değildi. Bana göre daha doğarken, daha işin başlangıcında yaşlanmıştı. Acuze-i şemta haline gelmişti, çok fazla bir şey vadetmiyordu. Mektep sistemini gözden geçirme, onu sorgulama meselesi beni aşar. Gelecekteki nesillerin, dünü, bugünü ve yarını sorgulamaları her zaman sözkonusu olabilir. Muallim Naci'nin enfes bir kitabı vardır bu mevzuda. Mekteple, medreseyi karşılaştırır, sorgular, bazı yönleriyle o fersudeleşmiş, çok eskimiş, çok yaşlanmış medresenin bazı yönleriyle hâlâ bugünkü mekteplerden ileri olduğunu iddia eder, mektebin iyi yanları olmakla beraber... Bir toplum içinde yaşıyoruz. Bazı şeylerimizin eksik olduğunu görmek mümkün. Medreselerdeki eksikliğe mi dikkat çekiyorsunuz?

Evet, mesela bir misal arzedeyim. Bizim gibi klasik yollardan geçmiş arkadaşlarımız, hocalarımız alınabilirler de. Belağat prensipleri, disiplinleri adına o medreselerde okutulan şeylerin büyük ölçüde neye yaradığını ben henüz anlamış değilim. O zaman da telkin edilir, okutulurdu. Arap edebiyatındaki süslü şeyler, bugün bile hayretle karşılarım. Aristoles mantığı okunurdu... Yine aynı temel esaslardan hareketle telif edilmiş Şemsiye gibi şeyler... Dünya kadar şey okutulurdu.

Bunlar diyalektik için okutulmaz mıydı?

Belki diyalektik yapma adına malzeme olarak bir şeye yarardı ama, İslam ilimleri adına bir şey ifade etmediği gibi, modern bir mantık oluşturmaya da yaramazdı. Modern düşünme, riyazi düşünme, hiç olmazsa Bacon'ın anlayışına göre bir mantık olmayışı, çok erken dönemlerde dikkatimi çekmişti. Üstad Bediüzzaman'la tanıştıktan sonra da bu düşüncelerim iyice pekişti. Çünkü görüyoruz ki, bir tatbiki mantık düşüncesini, Kızılicaz, ortaya atıyor. Bu oldukça ileridir. Riyazi mantığı, B. Rausell ortaya atmıştır. İleri bir düşünce tarzıdır. Mektepte okutulan derslerin okutulma sistemi mevzuunda farklı teklifleri olmuştur. Hatta onu takip eden talebeler, klasik sistem içinde ders vermediğini görünce ayrılmayı bile düşünmüşlerdir. Ben Hamid Efendi'den dinlemiştim bu meseleyi. Farklı şeyler okutuyor, farklı şeyler anlatıyor. O yaklaşım farklılığı sistemleştirilememiş. Müfredat program haline getirilememiş. Medreslere sunulamamış. İnsanlar kabul ederler miydi, etmezler miydi bilemiyeceğim. Çünkü Muhakemat'ı yazıp da farklı şeyler ortaya sürünce İstanbul uleması o zaman, hem de Hamdi Yazır, Ahmed Naim, Ferid Kam gibi allamelerin, 'Bir kitap yazdı içimize ihtilaf attı' dedikoduları yapılmaya başlanmış. Fakat Üstad zannediyorum o yönüyle de hassasiyetle ele alınsa, yazdığı, çizdiği, anlattığı şeylere eskilerin ifadesiyle iman-ı nazar edilse, mektep ve mektebin önündeki şeyleri insanın anlaması mümkündür. Bir ikinci mesele; öteden beri hep Üstad kalbin ziyası, aklın nuru deyip duruyor. Fünun-u medeniye, pozitif ilimler günümüzde, bir manada, bizim anladığımız manada, bunlar aklın ziyası ise, ulum-u diniye kalbin nuru oluyor. Hep bu ikisinin imtizacını nazara veriyor. Demek ki bunlar birbirinden iftirak etmiş, ayrılmışlar. İmtizac demek; yeniden bunları birleştirme, bütünleştirme, bunları kaynaştırma demektir.

Kalpten Kalbe Bir Yol: Orta Asya

Türkiye'de neşet etmiş olan İslamî tellakinin İslam dünyasındaki diğer İslamî telakkilere nazaran Orta - Asya'da kök salmasının önemi nedir?

Biz de kabul edilen, sevilen, eskimeyen, hayatî dinamiğe dönülme sürecinin, Asya'da daha hızlı gelişeceğini zannediyorum. İslam dünyasındaki farklılığa temas etmiştik. Bizdeki tarz-ı telakki daha engin, yorumlar çok daha insanî. İslam dini evrenseldir, ama biraz da temsilin gücü, evrenselliği ifade eder. İslam, İnsanlığın İftihar Tablosu ve onun raşit halifeleri tarafından temsil edildiği gibi, hiçbir arızaya maruz kalmadan temsil edilseydi, bu badirelere maruz kalınmazdı.

İslam dünyasında tebliğ, temsilin önüne geçmiş gibi gözüküyor. Öncelik tebliğde mi, temsilde midir?

İslam tarihi yazarlarına göre Efendimiz'in temsil yönü, tebliğ yönünün önündedir. Çünkü O'nun tebliğinde, aslında Allah'tan aldığı mesajı, bir memur olarak, bir altın, bir ışık olarak muhataplarına intikal ettirme gibi, mücerret bir mükellefiyet ve sorumluluk söz konusudur. Temsil; İlâhi senaryoyu bütün incelikleri ve detaylarıyla yeryüzü sahnesinde oynamadır. Bu oyun milimi milimine ve yürekten oynanır. Aslında bu artık bir oyun da olmaz. Memuriyetin gereğini, tasavvufî ifadeyle bir cezb, bir inzicab içinde Allah'ın oynatması, temsil ettirmesidir. Bu öyle güçlüdür ki Bediüzzaman'ın yaklaşımı içinde, eğer günümüzde o ölçüde bir temsil olsa, ağzımız o İlâhi mesajı okurken ahval ve etvarımız Kur'an'ı yaşasak, sair dinlerin salikleri küre-i arzın bazı kıt'aları, 'Yedhulune fidinillahi efvaca' fehvasınca, fevc fevc İslamiyet'e dehalet edecekler. Ben şahsen bu temsili çok önemli görüyorum. O temsile denk bir yorum. Çok iyi oynamışlar, çok iyi bir İslamlaştırma hareketi gerçekleşmiş, Müslümanlığı en azından sevdirmeye hareketi gerçekleşmiş. Bir şey benim çok dikkatimi çeker; Osmanlılar'da hiç zorlama olmadığı halde, Boşnaklar'a o dönemde Müslümanlık ulaştığından dolayı, Sırp kurtlar saldırıyor. Bosnalı Müslümanlar'ın ciddi anlamda İslamî hayatları da yoktur. Dr. İkbâl'in dediği gibi; 'Bunların çoğunun kalpleri mü'min, kafaları Batılı olsalar bile...' sırf kalplerinde iman olduğu için Sırp kurtların saldırılarına muhatap oluyorlar. Yoksa Boşnaklar'la, Sırp'lar aynı ırktan. Irk olarak Sırp bize ne kadar uzaksa, Saraybosnalı da o kadar uzaktır. Ama gelin görün ki, arada bir duygu, bir düşünce, bir buluşma var.

İslam almış ve onları, bir parçamız haline getirmiş. Yekvücut olmuşuz. Aynı duygu ve düşüncenin kavgasını veriyoruz... Türkiye duygu ve düşüncede bunca deformasyon geçirdikten sonra bile, insanı, askeri, parlamentosu ve medyası ile bu işe sahip çıkıyor. Kuvvetle mukabele etmesi imkansız olmasına rağmen, son zamanlarda yükselen sesleri takdir etmemek mümkün değil. Demek ki bir engin müsamaha, bir hüsn-ü kabule medar oldu. Buna hayret ederim. Pomaklar'la 60'tan evvel Edirne'de tanıştım. Benim çok sevdiğim insanlar. Öyle beş - başı mamur insanlar ki bunlar, şaşar kalırdım. Medeni hayattan o gün itibariyle çok nasip alamamışlar. Hatta bazı yerlerde söylenirdi, ben görmedim, keçileri üst katta yatırıp, kendileri alt katta yatarlarmış. Pomak kardeşler beni mazur görsünler. Böyle bir şey yoksa özür dilerim... Oysa bunların öyle bir yönleri vardı ki, işin doğrusu müthiş derindi. İslam'ın ruhuna ve Ruhu Seyyid-ül Enam'a yürekten bağlıydılar.

Size göre bu insanlara tesir eden nedir?

Despotizm bu insanlara tesir edemez. Dolayısıyla despotizm çekildikten sonra, bu insanlar, yine bu işin etrafında pervane gibi dönmeğe devam ettiler. Bu, musamahanın, toleransın, insan hak ve hürriyetlerine saygının neticesidir. Böyle müthiş bir yumuşatma, balmumu haline getirme keyfiyeti, hayret ettiğim hususların birisidir. Bir ikincisi şudur; İslam'ı engin anlama, evrenselliğine uygun şekilde yorumlama meselesi. Gerçekten çok iyi gerçekleştirilmiş. Osmanlı Devleti'nin sınırları 120 milyon kilometrekare iken, nüfusu 250 milyon. Bu 250 milyon nüfusun sadece 11 milyonu saf kan Türk'tür. Bakın, bir insana kaç insan düşüyor. Şu anda Türkiye'de, mekanize birliklerinizle, istihbarat teşkilatınızla, telekomünikasyonun bütün imkanlarıyla, bu asayiş, o ölçüde temin edemezsiniz. Fizan'da bir isyan çıktığı zaman, ata binip oraya dört nala gitmeniz bir ayı geçer.

Erzurumlular'ın bir sözü vardır; 'Allı evlenir, güllü de gelin olur, herşey biter.' O kabule mazhariyet olmazsa, o hoşgörü olmazsa, nasıl idare edeceksiniz bunca milleti? Dayatmayla olmaz... Osmanlı Bingazi'den geri çekilirken, küçük bir kolordumuz vardı, koskocaman bir ülke, küçük bir kolordu ile idare ediliyordu. İtalyanlar biz oradayken de gelselerdi, bazılarımızı öldürür, bazılarımızı esir alır, yine giderlerdi. Mussolini'nin koskocaman orduları karşısında küçük bir kolordu ile durulamazdı. Medine'de, makamı cennet olsun, Fahrettin Paşa'nın çevresinde küçük bir tabur vardı. Nasıl oluyor da siz hem Şerifler'in saldırılarına, hem İngiliz tahriklerine hem de deve çobanlarının entrikalarına ve baskınlarına karşı koyabiliyordunuz. Demek gönüllere çok iyi girilmiş. O tahrik

ve tahrip bile asırlar aldı. Oyleyse Türk toplumu, İslamiyet'i evrensel manada çok iyi yorumlamış ve çok iyi temsil etmiş. Bu işin şakası yok ve dünyanın, böyle bir yorum ve temsile ihtiyacı var bugün. Bağnazca yaklaşımlarla sadece tenfir olur ve dolayısıyla tasir, zorlama, ürkütme ve kaçırma olur. Asya insanı, aramızdaki bağlardan ötürü bize sıcak bakıyor. Bir diğer taraftan, yerinde veya değil, bazı ülkelerdeki idare şekline fundamantalizm deyip ürktüklerinden dolayı, bizim insanımızın yaklaşımını daha makul görüyor, sadırlarını, sinelerini açıyorlar. Bu işin güzel bir yanı, kaderin öpüp başımıza koyabileceğimiz bir tecellisi, bir taraftan da insanımız için bir avantaj.

Bu avantaj, o ülkelerin değişik şekillerde korunmasını da sağlamıyor mu?

İnsanımız, devlet planında olmasa bile, vakıflar, dernekler, şirketler yoluyla oraya girerek, elbette o ülkeleri ifsad edecek akımlara karşı da, 'Seddi Zülkarneyn' gibi bir set teşkil ediyor. Dolayısıyla o ülkeler bakir kalıyor. Eğer yeni bir fikir aşılama meselesi olacaksa, onlara bize eskiden emanet ettikleri, az-buçuk değişmiş kendi düşünce sistemlerini götüreceğiz. Biz bunu sizden almış, öğrenmiştik. Medyuniyet hisleri altındaydık. Bu vefa borcunu ödemek için, bir dönem siz Anadolu yamaçlarında işgale uğradınız, biz bunu çimlendirdik, yeniden size...

Hocaefendinin ses tonu giderek değişiyor, gözleri tülleniyor ve birden hıçkırıklara boğuluyor...

...vefa borcunu ödemek için geri veriyoruz... Yaklaşımın esprisi bu... Zannediyorum onlar da gelip okul açmaları, Türk dilini, İstiklal Marşı'nı İstanbul aksanıyla öğrenmeleri, bağırırlarına basıyor, 'Sizleri her şeyinizle kabul ediyoruz' diyorlar ve tepki göstermiyorlar. Dilerim değişik yerlerden ifsadat olmasın, bu vetire yaşansın, bu gelişmeler devam etsin. Asya ile bütünleşmek büyüme yoludur. Bu büyüme yolundaki seyr-i ruhaniyle maddesini devam ettirsin. O köprüyü geçsin, Uzakdoğu'ya, Pasifik'e sarksın. İnsanlığa vaadettiği şeyleri bihakkın yerine getirsin. Türk Müslümanlığı'nın şartlarımız içinde, cihana yeni bir ses ve soluk olacağı kanaatini taşıyorum. Arkadaşların iyi temsil etmesine vabeste inşaallah.

Ahde vefa olmanın ötesinde, uluslararası ilişkiler anlamında Türkiye'ye, Orta Asya'da kök salan bu İslamî telakkinin kazandıracığı şey nedir?

Çok önemli ... Vefa borcu, hasret giderme var, doğru. Ben o mevzuda bir hasretkeş, bir hicrankeşim desem, vefamı arkadaşlarımla vefasının önünde görme gibi bir gurur, bir çalım sergilemiş olurum, bundan Allah'a sığınırım.

Ama zannediyorum, çocuk yaşımdan beri hep ağlamışımdır. Buhara, Semerkand, Taşkent derken, cenneti düşünüp tasavvur edip, içine girmekle eş değerde tutmuşumdur. Acaba Semerkand, Buhara kapıları ne zaman aralanır? Koca Buhari'nin, Serbüş-şehidin kapısının önünde dururum... Hep bugünü bekliyordum derim. Bu bizim için çok önemlidir. Çünkü Araplar'ın 'Şakik' dedikleri, yani aynı memeden süt emmiş öz kardeşlerimiz biz Asya'da, öyle yaşamışız. Gel gör ki kader bizi buraya atmış, onlar orada kalmış. Birleşme, bütünleşme dinamiklerini hazırlama sürecinde, gerçekleştirme imkanı olmamış. Öyle bir fasıl doğunca aheste revlik etmeden, onu birleştirmek icap ediyor ve ona koşuluyor. İşin bir diğer tarafı, Türkiye'nin büyümesi, Asya ile entegrasyondan geçer. Defaatle çeşitli meclislerde zikrettim. Asya, Türk ekonomisindeki sıkışma için bir nefes, bir soluktur. Türk insanı onunla soluk alarak ciğerlerini canlandıracak ve kendi de canlanacaktır. Batıyla içli-dışlı olsak da, çok büyük bir zenginlik elde edemeyiz. Böyle bir şey söz konusu olursa, bizimle entegrasyona geçmezler. Batı'yla hesaplaşmamız, kendimizi Batı'ya kabul ettirmemiz, Asya ile bütünleşmenin meydana getireceği oluşuma bağlıdır. Bu isterse basitçe, Türk müteşebbisinin, sanayicisinin üreteceği ucuz malla dünyanın, her yerinde rekabet yapmasına bağlanabilir...

Orta Asya Bir pazar mı yani?

İsteyen bizim için bir pazar, bir panayır olarak düşünüp orayı kazanmamız gerektiğini de söyleyebilir. Sayın Ecevit 'Toprak işleyenin, su da kullananındır' sözünü çok kullanmıştı. Bu aslında İslamî bir prensiptir. Ölü araziye kim ihya ederse, arazi onun olur. Şimdi böyle geniş bir bölgeyi, koskocaman Asya steplerini federasyondakilere ümid vermek, iradelerine fer vermek üzere, şartların müsait olduğu ölçüde ele geçirmenin, güçlü olmanın yolu bundan geçer. Güçlü bir Türkiye'nin şartların gerektirdiği ölçüde, kendisi gibi düşünen devletlerle birleşmesi de burdan geçer. Birileriyle pazarlığa otururken devletler bazında güçlü bir konuma sahip değilseniz, pazarlıkta öne süreceğiniz meseleler bahis mevzuu olamaz. Onun için bastırmacı Batılılar, sizinle bazı meseleleri pazarlık yaparken bir yönüyle bastırıyorlar ve hep onların dedikleri oluyor. Hatta bir güç, bir kuvvet getirip yanınıza yerleştirirken size söyleme lütfunda bile bulunmuyorlar. Anti parantez ifade edeyim; bizi Körfez Harbi'nde yanlarına çekmek istediklerinde bunu bize dayattılar. O zamanın Başbakanı bir arkadaşımızla görüşüyordu. Ben o arkadaşla haber yolladım; 'Kendisine selamlarımı iletin, lütfen böyle bir maceraya ucuz girmesinler. Pazarlık teşkil edecek hususlar koysunlar ortaya.' Arkadaşımız gitti, 'Evinde görüştüm' dedi.

Bana aynen şöyle dediğini söyledi; 'Efendim siz ne diyorsunuz? Gitmesek, kabul etmesek, kulağımızdan tutup götürürler bizi. İyisi mi erkeklik bizde kalsın...' Düşünün artık... Konumumuzu, gücümüzü, kuvvetimizi bilmemiz lazım. Neyi pazarlık yaparız, neyi yapamayız? Bunları iyi tespit edilmesi lazım. Bir güç kaynağına, dayanmamız lazım. Bir şeyleri arkamıza alıp yürümeliyiz. Onlar olmadan hiçbir meselenin pazarlığını yapamayız. Bunu hesaplaşma olarak ifade ediyoruz ama hesaplaşmayı, Cihad'ın maddi şeklinde, dünyaya karşı meydan okuma şeklinde anlamamalıyız. Çağıyla hesaplaşma, onun önüne geçme... Yakalama, aşma sözleri bu durumu ifade etmez. Asya ile hangi ölçüde olursa olsun, bunu zaman belirleyecek, bir birliktelik yaşayacağız.

Nasıl bir model öngörüyorsunuz?

Bunu şimdiden söylemek erken olur. Bir Alman federasyonu, bir ABD stili düşünmeyin. Çünkü zamanın bir kısım ahvalde ortaya koyacağı bazı ahkamlar vardır ki, her birerleri bir aşmışlık ifade eder. Arkanıza alacağınız böyle bir güçle, çağınızla hesaplaşabilirsiniz. Dünyanın her yanı sizin için bir pazar olabilir.

Asya ile entegrasyon İslam dünyasından önce mi geliyor?

Evet. Birilerinin farklı mülahazalarının arkasında, esasen bu vardır. Bana göre ikinciler elde birdir aslında. Çünkü değişik yönde, güçlü bir vakum meydana getirince, bu ilelmerkez güç karşısında mukavemet edilemez. Zaten şimdiye kadar, İslam dünyası hep gelmiştir ve gelecekte de geleceklerdir. Aynı zamanda biz böyle bir meselede, 9 asırdan beri bir yerde karakolculuk yapmış olmanın, bir yerde bir cephede bekliyor olmuş olmanın, onlar üzerindeki , şuuraltlarındaki dinamiğini, kredisini de kullanacağız. Bugün kitle olarak Arap, Pakistan, Bangladeş, hatta Hindistan kitlelerinden hangisinin nabzını tutsanız...

Bir çeşit psikanaliz mi yapıyorsunuz?

Evet, bir çeşit psikanaliz yapsanız, beyin guddelerinin size vereceği mesaj şudur; 'Dokuz asırdan beri bizi ne güzel idare etmişsiniz...' Üstadın yaklaşımı ile; 'Bu bayraktarlığınızı, bundan sonra da devam ettirebilirsiniz' diyecekler.

Türkiye bu kartı kullanabiliyor mu?

Basiretli Türk idarecileri için dünyanın her yanında geçerli olan bir kredi kartıdır gerçekten de bu. Bence devlet idarecilerinin basiretsizlik yapıp kullanamadıkları bir kredi kartıdır. Ama bu kredi kartının kullanma mevsiminin, vakt-i merhumunun gelmesi, yine Asya ile entegrasyondan geçer.

İlk önce toplumumuz, küçük Asya rüşdünü, Asya ile entegrasyona geçmek suretiyle ortaya koymalıdır ki, diğerlerini arkasına çekme mevzuunda inandırıcı olsun. Bu, Batı'yı dışlama anlamına gelmez. Siz bir Osmanlı, bir Selçuklu gibi güçlü olduğunuz zaman, onlarla da birkısım meselelerin oturup pazarlığını yaparsınız. Devletler muvanezesinde birinci derecede söz sahibi olmamız söz konusu. Bir kısım dayatmacı devletlerin ortaya attıkları düşünceleri - düşünceyse şayet- size kabul ettirmelerinden kurtulma meselesidir bu. Ki Allah Kur'an'da işari olarak, 'Sizin başkalarının vesayeti altında olmanıza razı değildir' buyurur. Allah razı değilse, gazabına her an muhatabız demektir. Öyleyse o devletler arasındaki o mualla, güçlü yerinizi istirdat etmeniz çok önemlidir. Millet olarak, 'Yeryüzü mirasçıları' olarak bu çok önemlidir.

Asya'yı koridor olarak görüyorsunuz anladığım kadarıyla. Asya koridoru Türkiye'yi; Batı'ya, Ortadoğu'ya ve Pasifik'e mi taşıyacak?

Çok doğru. Çok da güzel ifade ettiniz. Önemli olan, o koridorun, şimdiki Gürcistan şeridinin açılması gibi... Zamansız, mekansız bir koridor açılacak. Eskilerin ifadesiyle; 'Kalpten kalbe yol alacak...' Evvela bu entegrasyon, duyguda, düşüncede, imanda gerçekleşecek ve böyle bir entegrasyona bedenler veya devletler planındaki planlar tatbik edilecek. Bu Türk toplumunun, bütün Batı'yla da, zararsız bir planda entegrasyonu olacak. O da onların belli bir yere getirdikleri avantajları paylaşmak olacaktır. Bu mânâda da benim şimdi teşekkül eden bazı kuruluşlara karşı reaksiyon göstermemem söz konusu. Hatta birkısım zararlı gördüğümüz yanların münakaşası yapılmalı. Mesela Gümrük Birliği'nin ekonomik zararları üzerinde durulmalı ama, diğer yönüyle öyle bir entegrasyondan bizim de istifadelerimiz olacaktır. Zenginleşmiş, oturmuş ülkeler, onların yıkılmasına meydan vermeden çökecekleri zaman kendi dinamiklerimizle onları destekleyeceğiz.

Bu bir kehanet mi?

Bir kehanet gibi görülebilir. Batı, İslam ile ilk karşılaştığında, Antikite'ye sarılmış, İslam'dan kaçmıştı. Belki bu defa, aynı hatayı irtikap etmez. O zaman Roma, Grek medeniyeti, Hıristiyanlık daha taze, güçlü görünüyor, bir şeyler vaadediyordu. Öyle bir sığınmada mazur görülebilirler. Ama bunlar verecekleri şeyleri verdiler, kısırlıkları artık ortaya çıktı. İslam'ın vaadettiği şeyler, kendini hissettirebilir. Belki maili nidam olan bu devletler, doğura doğura her şeylerini verdikten sonra, Türk toplumu entegrasyonla bir taze kan, bir hayat olacaktır. Bu da sosyologları, psikososyologları ilgilendiren bir konudur...

İslam ve Dogmatizm

İslam'ın dogmatizme karşı tavrı nedir?

Uslucülerin; 'Mutlak zikir kemaline masruftur' anlayışıyla meseleye yaklaşırsak, dogmatizm; nassları, hiç bir ihtimale yer vermeyecek şekilde, olduğu gibi kabul etme meselesidir. İslamiyet ise, hususu ile Hanefi mezhebi vesayetinde gelişen anlayış ve yorumlar, çok engindir. İslam'da bu anlamda dogmatizm olmaz...

Peki ya nasslar?

Nasslara saygı var ama bu dogmatik anlamda bir nassçılık değil. Gerçi katı, kaba bir nassçılık, zahiriler arasında olmuştur. Zahirilik; Hz. Ali döneminde, bir ifratın neticesi olarak ortaya çıkan, haricilerle başlamıştır. Birbirine zıt, birbirini nakzeder gibi gözüken nassları bile "hass'tır, amm'dır, nasihtir, mensuhtur, mutlaktır, mukayyetir" nazar-ı itibare almadan, olduğu gibi kabul etmişlerdir. O zaman bu bir sistem, ekol haline gelememiş. Ama Davud-u Zahiri, İbn-i Hazm gibi kimseler Endülüs'te bu meseleyi bir sistem haline getirmişler, kitaplar neşretmişler ve daha sonra bu mektep güçlü kimselerin eline geçmiş. Hicri 7. asır itibariyle İbn-i Teymiyye gibi zeki, dâhi bir hadisçinin elinde, ayrı bir büyüye, bir enigmaya ulaşmış... Çok kimseyi büyülemiş. Mesela İbn-ül Kayyim'ul Cevziyye, İmam Zehebi, İbn-i Kesir gibi kimseler onun açtığı bu ekolün tesiri ile hareket etmiş. Eş'ari ve Maturidiler'in üzerinde de önemli tesirleri olmuştur...

Bu tesirler, İslam tarihinin bazı dönemlerinde dogmatizm yaşandığını göstermiyor mu?

Bu anlamda bir dogmatizm İslam tarihinde yaşanmıştır ama, İbn-i Teymiyye'yi, İbn-i Hazm, Davud-u Zahiri gibi dogmatist görmek doğru olmaz. Fakat tesiri vardır. Sünni mezheplerle, enginleştirilen, her yerde kabil-i tatbik hale gelen İslam'ın genel prensiplerini, yeniden kendi anladıkları ölçüde nasslara irca etme lüzumunu duymuşlar. Aradan onca asır geçmesine rağmen. Bütün, bütün böyle bir şey olmamıştır denilemez ama, bu düşüncelere maşeri vicdanın hüsn-ü kabul göstermediği gerçeğini de unutmayalım. Bazı zamanlar, bazı yerlerde, bir sıkıştırılmışlık içinde, yalancı bir sabah yıldızı gibi zuhur etmiştir. Şimdiler de bazı temsilcileri olsa bile, maşeri vicdan tarafından bu

düşünce biçimi iltifat görmemiştir. Bu tür yorumlara tevessül edenler olsa da, İslamiyet; zahir-batın, madde-mana ilişkisinde kurduğu denge ve engin yorumlarıyla dogmatizmadan fersah fersah uzaktır...

Doğu ile Batı arasında Türkiye'nin millî istikametini, nasıl görüyorsunuz?

Millî istikametnin yeniden tayin edilmesi çok önemli bir mesele. Millî duygu, düşünce, örf, âdet, gelenek, kitap, sünnet ve din ile alakamız mahfuzdur. Fakat değişen zaman içerisinde, millî duygu ve düşüncelerimizin, çağın icapları ile uyum sağlayamadığı ve yeterli motivasyonu gösteremediği de bir gerçek. Kendi özümüzü, rengimizi, hüviyetimizi korumamız, elbette gerekli ama, bunun yanı başında küreselleşen bir dünyada değişik devletlerle münasebetlerin farklılaşmasına uygun politikalar geliştirmek de gerekmez mi? Bilim ve teknoloji alanında yaşanan değişime açık olmak şart. Ama maalesef bugüne kadar, bu zaviyede, tam bir fetret dönemi yaşandı. Bizim anladığımız mânâda takarüb-i zaman, takarüb-i mekan açısından, küreselleşme gibi şeyler yeterince düşünülmedi. Dinamiklerimizin yeniden ele alınarak topluma mal edilmesi lazım. Çağın vadettiği şeyleri, çağın varidatını işin içine katarak, Anadolu'nun değişik yerlerinde ifade edildiği gibi; 'Herkes evindeki pişmişi getirir ve renkli, zengin bir sofraya oluşur...' anlayışını yeniden oluşturmaya ihtiyaç var. Tabii bunun için de zamana ihtiyaç var. Çünkü kabuller çok önemlidir. Bu anlayışın toplumun bir buudu, bir derinliği haline gelmesi ise, tıpkı bir din gibi, uzun bir süreç ister. Nazari şeyler, nazari olarak ortaya atılır da, amelle uzun süre, temrinat yapıla yapıla, tabiata mal edilmezse, kalıcı olunmaz. Bu açıdan bizim bu konularda ki yaklaşımımız, biraz zamana vabestedir. Bu işleri, uzun zaman diliminde, akademik seviyede ele alıp işleyecek, insanlara vabestedir. Hala Türkiye'de, 2. Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında, sosyoloji ve milliyetçilikle alakalı yazıldığı ölçüde seviyeli eserler, ortaya konamamıştır. Ali Ayni seviyesinde bir yazar, çıkartılamamıştır henüz. Bu meselelerin yeniden günün şartlarına göre gözden geçirilip, anlatılması lazım. Bir farklılık olduğu kabul edilmeli ama günümüzün insanıyla böyle bir noktada da buluşulabileceği kanaatini taşıyorum...

Bütün bu farklılıklara rağmen mi?

Evet bütün bu farklılıklara rağmen. En azından çatışma olmayacağı kanaatindeyim. Çünkü bir yönüyle çağla hesaplaşma, çağı kucaklama ve çağı kabullenme süreciyle karşı karşıyayız. Bazı şeyleri zamanın yorumuna bırakmak da uygun olacak ama özün, temel dinamiklerin korunması da çok önemli.

Elverir ki içinde bulunduğumuz bu vetire kendi hususiyetleriyle kabul edilebilsin. Acele edilmesin ve istikametin tayini, tespiti, niteliği mevzuunda gerekli gayretler gösterilsin.

Siz bu istikametin, Batı'ya dönük yüzünü nasıl görüyorsunuz?

Batılılar'la, Batı düşüncesi ile bütünleşmemizde mahzur olmayan ve gerekli olan noktalarda bir bütünleşmenin gerçekleşmesinde, bence bir beis yok. Zaten bu kaçınılmazdır da... Allah; insanı, akı ve vicdanı mükerrer yaratmıştır. Akıl ve vicdan sahibi bir insan olmanın vadettiği bir kısım kerametler vardır. İslam ile tanışmayanlar da insandır. Onların da akılları ve vicdanları vardır. Bu aklın, bu vicdanın ve insan olmanın insanlığa vadettiği şeyler vardır. Elli bin türlü yanlışlık içine girmiş olabilirler. Üstadın bir ifadesi ile 'Allah, insanı kerim olarak yaratmıştır. Hep iyiyi, güzeli arar. Ama bazen batıl bir külâh gibi insanın başına geçebilir...' Demek ki insanın tabiatında hep iyiyi, güzeli araştırma temayülü var. Eğer biz kendi benliğimizi bulmuşsak, onlardan alacağımız şeyler ancak güzellikler olur. Ve Batı'dan alınacak bir çok güzellik var. Mehmet Akif; 'Alınız Garb'ın ilmini' diyor. Üstad Bediüzzaman'ın bu şekilde yaklaşımları var. Ben bu anlamda bir Garplı, Batılı olmada hiçbir mahzur görmüyorum.

Fakat özellikle İslamî camiada, slogan düzeyinde bir Batı düşmanlığı var...

Mutlak mânâda, bila kaydı şart bir Batı düşmanlığı, zannediyorum bizi çağın dışına iter. Ve zaman tarafından elenirsiniz. Kaldı ki onlar bizden alınacak şeyleri almada diriğ etmemişler. Azıcık bilim tarihi okuyanlar bilirler ki, Batı'da Rönesans olmadan önce, gerçek mânâda bir Rönesans Hicri 5. asırda Asya'da gerçekleşmiş. Biruni'lerden, Harizmi'lere, İbn-i Sina'lara kadar... Bunlardan bazılarının İslamî düşünce açısından inhirafı olabilir. Ama genelde hepsi kitaba ve sünnete bağlı bu insanlar Endülüs'te, Asya'da seslerini hissettirecek şekilde, gürül gürül bir ses haline gelmiş, büyük bir medeniyetin soluğu olmuşlardır. Ve yine birçok bilim tarihçisinin ifadesine göre, Batı'da gerçekleşen rönesansın temelleri, Asya'da atılmıştır. Batılılar'ın bazı mutaassıpları, isim değiştirerek almışlardır. Mesela Cabir'e, El-Gabir demişlerdir. İnsafı Batılı yazarlar bunu itiraf etmiştir. Batılılar'ın alıp geliştirdiği şeyleri, bence bizim bugün almamızda hiçbir beis yoktur. Biz de alır, bu meseleleri daha ileri götürürüz...

Türkiye'nin bu konudaki şansı nedir?

Biz bir ölçüde, değişik şeylerle dimağı iğfal edilmemiş, bakir bir milletiz. Sosyologların, sosyal tarih yazarlarının yaklaşımı ile ele alacak olursak,

yeryüzünde yirmi küsur medeniyetten, on yedisini, bizim gibi, arkadan gelen insanlar kurmuşlardır. Bir yönüyle saf dimağların, düşüncelerin, dogmatizme yuvarlanmayacak, başkalarının koyduğu kayıtlarla kayıtlanmayacak, şartlarla meşrut olmayacakların, muhakemeleri daha esnek ve engin olacağından, beşer çok hayırlara ve bereketlere ulaşabilir. Bizim elimizde de, böyle bir şey gerçekleşebilir. Kanaati acizanemce, çok orijinal, farklı terkipler meydana getirebiliriz. Bunun dinamikleri de hazırlanıyor gibi. Asya bir dönem bölük - pörçük bir hale geldi; Özbekistan, Kazakistan, Gürcistan, Doğu Türkistan... Hepsi ayrı ayrı kültürlerin tesirinde, farklı medeniyetlere açıldı. Bence bu düşünce ırmaklarının akabileceği havzın meydana getireceği düşünce derinliği, ummanı bizi çok büyük ufuklara götürecektir. Zengin bir kültür, sarsılmaz bir medeniyet, hali hazırdaki bu dinamikler, böyle bir neticeyi vadediyor...

Bu neticenin önüne geçilebilir mi?

Gelecek, istikbal parlak görünüyor. Ancak muhalif bir rüzgâr esip, harmanımızı savurmazsa, acemi bir hekim yaralarımıza, kangrenlerimize, hesap etmeden neşter vurmazsa, mualece ile elimizdeki hastayı öldürmezsek (yine belki burada Marks gibi şartlara bağlı olarak konuştuk) Şairi Şehirimiz'in de ifadesiyle: 'Yarın elbet bizim, elbet bizimdir/Gün doğmuş, gün batmış ebed bizimdir...'

Son olarak Gümrük Birliği konusunda farklı çıkışınız olmuştu. Batı ile ilişkilerde realpolitik, kültür ve din gibi unsurların bir bütünlük içerisinde mi ele alınması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Sorunuza başından cevap vermeye başlayayım müsaade ederseniz. Bu bir istihale meselesidir. Eski dönemde, Gümrük Birliği sürecinden önce, Avrupa Topluluğu'na girmek mevzu bahisen birtakım endişelerim vardı. Çünkü o zamanlar, ekonomi uzmanları, akademisyenler, Türk toplumunun (Türkiye'de ve Avrupa içerisindeki uzantısıyla) böyle bir zifafa hazır olmadığını düşünüyorlardı. Türk toplumunu kalbinde eskimi olan, bir yığın gibi görüp, heyecana tahammülü yok, böyle bir zifafta kalbi durabilir diyorlardı. Ben de yer yer bu endişeye iştirak ediyordum. Bir asimilasyon sözkonusu olabilirdi. Çünkü bir sarsıntı, bir buhran ve bir kriz yaşanıyordu. Fakat o günden bugüne, çok hızlı ve muttasıl bir değişim sözkonusu oldu. Türk toplumu hem yurt dışında, hem de yurt içinde ruh köküne inmeye başladı. Böyle bir zamanda Türk insanının Batı'yla bütünleşmesi, bir entegrasyona girmesi, yaşadığımız çağda kaçınılmazdır. Böyle bir yolda Türkiye; aklıyla, mantığıyla, kendi dinamiklerini,

kendi değerlerini gözden geçirerek bu işin içine girerse, hiçbir kaybımız olmayacağı kanaatindeyim.

Kaygılanmıyor musunuz?

Bu noktada hiç kaygılanmıyorum. Bundan sonra başkaları kaygılsın, endişe etsin. Bırakalım Avrupa, Amerika (Batı) endişe etsin. Biz artık bazı şeyleri, duygu, düşünce ve anlayışta ihraç etme durumuna ve mülahazasına sahibiz. Batı'yı; medeniyet olarak vereceğini vermiş, 50-60 yaşına girmiş, acuze-i şemta ihtiyar bir kadın gibi görüyorum. Ne ilkaha, ne telkiha kabiliyeti yok artık...

Bir bütün olarak mı?

Evet, bir bütün olarak... Ancak 3-5 asırlık yakın tarih itibariyle evlenmemiş, bekaretini koruyan Türk insanının, erkeğiyle, dişiyle, kalbiyle, fikriyle, çok güçlü bir ilkah ve telkih kabiliyeti var. Karşı tarafın da bir telakkuh kabiliyeti var. Aşılan her şey iyi tutacak ve bundan cins düşünceler doğacaktır. Bizim söyleyeceğimiz, ortaya koyacağımız her düşüncenin, çok bakir olduğu kanaatindeyim. Terminolojimizde karşılayamadıkları şeyler var. Basit gibi gelir de bize ait kitapları çevirdiklerinde karıştırdığımızda karşılayamadıkları şeyler var...

Fakat bizim de, Batı kaynaklı eserleri çevirirken karşılayamadığımız şeyler yok mu?

Vakıa, biz bir lisan kahtı yaşadık ama. Dilimiz katledildi. Benim dilimiz deyip ele aldığım şey atalarımızdan kalan, bir yönüyle dinimizin dilimize ve kültürümüze kazandırdığı zenginliklerdir. Hele tasavvuftaki enginliği, engin bir beyanla ele aldığınızda, ciddi bir aşmışlık ifade ediyor durumumuz. Ve zannediyorum onlar gölgede kalıyorlar. Bu yönde başkalarının bize birşeyler vermesi mümkün değil. Biz bir doymuşluk içindeyiz. Dolayısıyla bize düşecek her damla, bardaktan taşacaktır... Fakat unutmamaları lazım, biz taşta taşta etrafımıza değişik şeyler taşıracğıız. Bunu bir espri olarak alabilirsiniz ama ben bunun gerçek olduğuna inanıyorum. Bizimle aynı memeden süt emmeyenler, varsın bunu rüya ve hülya zannetsinler. Ben biliyorum ki eldeki mevcut dinamiklerle, Allah bu rüyayı gerçekleştirecektir. Bu açıdan benim Batı'ya karşı hiç bir endişem yok... Sorunuzun ikinci kısmında temas ettiğiniz mesele asıl çok önemlidir. Tespitiniz çok doğru. Bir millet olarak, hayatı bütün üniteleri ile gözden geçirmek zorundayız. Kendimiz diyebileceğimiz, hayati müesseeleri, ihya etmeliyiz ki, temsil edilen bu süreç, ikinci fasılda, sağlam adımlarla yol

alsın ve bir başka fasla sıçrayabilsin.

İkinci fasıldan sonra hangi fasla sıçranacak?

Hayatın bütün birimlerinin içine girilmesi faslına. Böyle olunca biz bir boşluk yaşamayız. Batı, sosyologlarıyla, psiko-sosyologlarıyla, kendilerinin bir doluya, bir şok bombardımanına maruz kalacağı endişesini taşıyor. Kilise teşkilatı, Yehova Şahitleri, İstişrak bu mevzuun endişesiyle tir tir titriyor bugün. Kendi boşluklarını anladılar. Toplumumuz, cemaat ki, henüz sırtında taşıdığı hamulenin farkında değil. Gerçek insani hüviyet, insan olmaya terettüb eden varidat, bugün bizim insanımızda vardır. 'Avalim sizde pinhandır' Akif'in sözünü biraz değiştirerek ifade ediyorum. 'Cihanlar sizde matvidir.' Hani diyor ya 'Muhakkar bir varlığım diyorsun ey insan/Eğer bilsen avalim sende pinhandır/Cihanlar sende matvidir...' Hz. Ali'nin bir sözünün çok ustaca bir tercümesi 'Ve tezumu enneke cirmun sağırun/ Ve fike intave'l aleml ekber.' Bizim insanımız, aydınlarımız ve geleceği aydınlatacak fikir mimarlarımız hamulelerinin farkında olmasalar bile, tarihî avantajlar var, millet olarak konumun kazandırdığı, kuşağın kazandırdığı avantajlar var, tabi bulunduğu veya kendine tabi bulunan milletlerle beraber aynı kaderi paylaşmanın kazandırdığı avantajlar var. Karşı taraf kendisine ait çok şeyi yiyip bitirmiştir. Biz yemeyi şimdi öğreniyoruz. Yemeyi tam öğreneceğimiz, bize ait şeyleri yiyip bitireceğimiz âna kadar. Rabbim, inşaallah bu aşmıslığı devam ettirecek ve önümüzdeki yıllarda, devletler maratonunda uzun yolu biz koşacağız, bilimden sanata, spordan kültüre olimpiyatları biz göğüsleyeceğiz. Söylediklerimi hamasi bulanlar olabilir... Sosyologlar, psikologlar, felsefî tarih yazarları tenkit edebilirler...

Onlarda gelip okul açmaları, Türk dilini, İstiklal Marşı'nı İstanbul aksanıyla öğrenmeleri, bağırlarına basıyor, 'Sizleri her şeyinizle kabul ediyoruz' diyorlar ve tepki göstermiyorlar. Dilerim değişik yerlerden ifsadat olmasın, bu vetire yaşansın, bu gelişmeler devam etsin. Asya ile bütünleşmek büyüme yoludur. Bu büyüme yolundaki seyr-i ruhaniyle maddesini devam ettirsin. O köprüyü geçsin, Uzakdoğu'ya, Pasifik'e sarksın. İnsanlığa vadettiği şeyleri bihakkın yerine getirsin. Türk Müslümanlığı'nın şartlarımız içinde, cihana yeni bir ses ve soluk olacağı kanaatini taşıyorum. Arkadaşların iyi temsil etmesine vabeste inşaallah.

Zannediyorum, çocuk yaşımdan beri hep ağlamışımdır. Buhara, Semerkand, Taşkent derken, cenneti düşünüp tasavvur edip, içine girmekle eş değerde tutmuşumdur. Acaba Semerkand, Buhara kapıları ne zaman aralanır? Koca

Buhari'nin, Serbüş-şehidin kapısının önünde dururum... Hep bugünü bekliyordum derim. Bu bizim için çok önemlidir. Çünkü Araplar'ın 'Şakik' dedikleri, yani aynı memeden süt emmiş öz kardeşlerimiz biz Asya'da, öyle yaşamışız. Gel gör ki kader bizi buraya atmış, onlar orada kalmış. Birleşme, bütünleşme dinamiklerini hazırlama sürecinde, gerçekleştirme imkanı olmamış. Öyle bir fasıl doğunca aheste revlik etmeden, onu birleştirmek icap ediyor ve ona koşuluyor.

İşin bir diğer tarafı, Türkiye'nin büyümesi, Asya ile entegrasyondan geçer. Defaatle çeşitli meclislerde zikrettim. Asya, Türk ekonomisinin deki sıkışma için bir nefes, bir soluktur. Türk insanı onunla soluk alarak ciğerlerini canlandıracak ve kendi de canlanacaktır. Batıyla içli-dışlı olsak da, çok büyük bir zenginlik elde edemeyiz. Böyle bir şey söz konusu olursa, bizimle entegrasyona geçmezler. Batıyla hesaplaşmamız, kendimizi Batı'ya kabul ettirmemiz, Asya ile bütünleşmenin meydana getireceği oluşuma bağlıdır. Bu isterse basitçe, Türk müteşebbisinin, sanayicisinin üreteceği ucuz malla dünyanın, her yerinde rekabet yapmasına bağlanabilir...

Güçlü bir Türkiye'nin şartların gerektirdiği ölçüde, kendisi gibi düşünen devletlerle birleşmesi de burdan geçer. Birileriyle pazarlığa otururken devletler bazında güçlü bir konuma sahip değilseniz, pazarlıkta öne süreceğiniz meseleler bahis mevzu olamaz. Onun için bastırmacı Batılılar, sizinle bazı meseleleri pazarlık yaparken bir yönüyle bastırıyorlar ve hep onların dedikleri oluyor. Hatta bir güç, bir kuvvet getirip yanınıza yerleştirirken size söyleme lütfunda bile bulunmuyorlar. Antri parantez ifade edeyim; Bizi Körfez Harbi'nde yanlarına çekmek istediklerinde bunu bize dayattılar. O zamanın Başbakanı bir arkadaşımızla görüşüyordu. Ben o arkadaşla haber yolladım; 'Kendisine selamlarımı iletin lütfen böyle bir maceraya ucuz girmesinler. Pazarlık teşkil edecek hususlar koysunlar ortaya' Arkadaşımız gitti, evinde görüştüm dedi. Bana aynen şöyle dediğini söyledi; 'Efendim siz ne diyorsunuz? Gitmesek, kabul etmesek, kulağımızdan tutup götürürler bizi. İyisi mi erkeklik bizde kalsın...' Düşünün artık... Konumumuzu, gücümüzü, kuvvetimizi bilmemiz lazım. Neyi pazarlık yaparız, neyi yapamayız? Bunları iyi tespit edilmesi lazım. Bir güç kaynağına, dayanmamız lazım. Bir şeyleri arkamıza alıp yürümeliyiz. Onlar olmadan hiç bir meselenin pazarlığını yapamayız.

Bana göre ikinciler elde birdir aslında. Çünkü değişik yönde, güçlü bir vakum meydana getirince, bu ilelmerkez güç karşısında mukavemet edilemez. Zaten şimdiye kadar, İslam dünyası hep gelmiştir ve gelecekte de geleceklerdir. Aynı

zamanda biz böyle bir meselede, 9 asırdan beri bir yerde karakolculuk yapmış olmanın, bir yerde bir cephede bekliyor olmuş olmanın, onlar üzerindeki , şuuraltlarındaki dinamiğini, kredisini de kullanacağız. Bugün kitle olarak Arap, Pakistan, Bangladeş, hatta Hindistan kitlelerinden hangisinin nabzını tutsanız... Bir çeşit psikanaliz mi yapıyorsunuz? Evet, bir çeşit psikanaliz yapsanız, beyin guddelerinin size vereceği mesaj şudur; 'Dokuz asırdan beri bizi ne güzel idare etmişsiniz...' Üstadın yaklaşımı ile; 'Bu bayraktarlığınızı, bundan sonrada devam ettirebilirsiniz' diyecekler. Türkiye bu kartı kullanabiliyor mu? Basiretli Türk idarecileri için dünyanın her yanında geçerli olan bir kredi kartıdır gerçekten de bu. Bence devlet idarecilerinin basiretsizlik yapıp kullanamadıkları bir kredi kartıdır. Ama bu kredi kartının kullanma mevsiminin, vakt-i merhumunun gelmesi, yine Asya ile entegrasyondan geçer. İlk önce toplumumuz, küçük Asya rüşdünü, Asya ile entegrasyona geçmek suretiyle ortaya koymalıdır ki, diğerlerini arkasına çekme mevzuunda inandırıcı olsun.

Zenginleşmiş, oturmuş ülkeler, onların yıkılmasına meydan vermeden çökecekleri zaman kendi dinamiklerimizle onları destekleyeceğiz. Bir kehanet gibi görülebilir. Batı, İslam ile ilk karşılaştığında, Antikite'ye sarılmış, İslamdan kaçmıştı. Belki bu defa, aynı hatayı irtikap etmez. O zaman Roma, Grek medeniyeti, Hıristiyanlık daha taze, güçlü görünüyor, bir şeyler vadeliyordu. Öyle bir sığınma da mazur görülebilirler. Ama bunlar verecekleri şeyleri verdiler, kısırlıkları artık ortaya çıktı. İslam'ın vadettiği şeyler, kendini hissettirebilir. Belki maili nidam olan bu devletler, doğura doğura her şeylerini verdikten sonra, Türk toplumu entegrasyonla bir taze kan, bir hayat olacaktır. Bu da sosyologları, psiko-sosyologları ilgilendiren bir konudur...

Dogmalar Savaşı Yaşıyoruz

Siz, etrafınıza ördüğünüzün kozadan uçuş ile, Türkiye'nin kendi etrafına ördüğü kozasından uçuşu arasında, bir paralellik görüyor musunuz?

Bir paralellik olduğu söylenebilir. Yapacağınız işlerde Türk toplumu, idaresi, hariciyesi, istihbaratı, maliyesi, devlet çizgisiyle eğer aynı çizgide olmazsa bir şey yapamazsınız. Hiç olmazsa yapılanlara köstek olunmaması gerekir. Devlet bünyesinde, sırf düşüncenizden dolayı, yaptıklarınızı istemeyenler ile karşılaşabilirsiniz. Fakat genelde Türkiye'nin iç ve dış politikalarında bir değişme olmaya başlamıştır. Önceleri ülkemiz bunları değişik ad ve unvanlarla kırdı, deldi. Mesela Kıbrıs'a müdahale yaptık. Oysa o güne kadar söylediğimiz bir sulh sözü vardı. Hiç olmazsa o söze sadık kalmak için, "Kıbrıs Barış Harekatı" dedik. Ne var ki bu hareket, 70 seneden beri ısrarla ve hassasiyetle kurulmağa çalışılan bir düşünceyi apaçık olarak deldi. Şimdilerde söylenen sözler de bu istikamettedir. Bir generalden, geçmişte de bu tür sözlerin bahis mevzuu olduğunu dinlemiştim...

Kimdi bu general?

İsmi vermeyeceğim... Bizzat fakirin olduğu yerde bahsetti. 1932-33'te Mc Arthur (Japon-Amerikan savaşından sonra, Japonya'da kalıp orayı şekillendiren Amerikalı general) Türkiye'ye gelmiş ve Atatürk ile görüşmüş. Atatürk ona diyor ki: 'Aslında biz Lozan'da adaları da istemiştik. Bu adalar bizim beka ve devamımız için çok önemlidir. Süleymaniye, Kerkük, Musul, Türk Devleti'nin devamı için, jeopolitik açıdan çok önemlidir. Türkiye'nin Romanya, Bulgaristan ile münasebetleri kulak ardı edilmemelidir...' Demek ki biz sulh dedikten beş-on sene sonra bile, değişik mülahazalara sahibiz. Buhranlar belli ölçüde aşıldığı zaman Kıbrıs Harekatı ile gerçekleştirilen düşünce, bir ölçüde, teklif olarak ortaya atılıyor. Bu mesele delinmeli, deniliyor. Ve şimdilerde bu mesele iyice su yüzüne çıktı. Saraybosna mevzuunda hem ordu, hem devlet cephesinde çok farklı şeyler konuşuldu ki, bir şey olmazsa bile, işin doğrusu bunlarla milletin gönlü fethedildi.

Özellikle dış politikada, metazori de olsa, bir değişim mi yaşanıyor?

Bütün bu gelişmeler, aynı zamanda devlette belli bir evolüsyonun yaşandığı imajını uyandırıyor. Devletin belli bir noktaya geldiğini gösteriyor. Orta Asya

başta olmak üzere, bir çok ülkeye, eğitim ve kültür hizmeti götürülmeye çalışıldı. Devletle çatışarak bir yere gidemezsiniz. Devlet, hariciyesini, ticarî ataşelerini arkanıza salar, inceden inceye hesaba çekerdi. Orada hasbi, fedakar, maaşını almadan çalışan insanlar, bir de 'Nerden geliyorsun, neden geliyorsun, değirmenin suyu nerden geliyor...' gibi mülâhazalarla töhmet altına alınırdı. Nitekim bazı yerlerde bu yapılıyor. Demek devletin de, bu çok yüksek gayeleri gerçekleştirmek için, belli bir kıvama gelmesi lazım...

Gelindi mi bu kıvama?

Devletin, belli ölçüde, o kıvama geldiğini söyleyebiliriz. Türkiye'nin potansiyel finans kaynaklarının, eğitim kadrosunun belli bir kıvama gelmesi tevafuku gibi... Ben bunları hep, ihtimal hesapları içinde, trilyonda bir diyerek izah etmeye çalıştım. Belli bir dönemde açılma oldu ama, mesela eğitim rehberleriniz olmasaydı bunları yapamazdınız. Açılıp da kimle kapacaktınız? İhtimal hesabı deyin bunu bir kenara koyun. Asya'da çözülme olmasaydı yapamazdınız. Bu üç tevafukun bir araya gelmesi ihtimal hesaplarına göre kaç binde bir ihtimalle gerçekleşir... Bunu ancak matematikten anlayan iyi kavrayabilir. Bütün bunların hepsini Allah (cc) manzara-ı âlâ'dan bakan, muhit ilmiyle, öyle bir planlıyor ki, vakt-i merhununu gelince bunlar yavaş yavaş tahakkuk ediyor. O açıdan devletin kıvamı, bu mevzuda destekleyici rol oynamıştır. Devletle uyum da bir rol oynayacaktır. Hizmetinize zemin teşkil eden hususlarda beğenmediğiniz yanlar olabilir, düşüncelerinizin gelişip daha mükemmel hale gelmesi beklentiniz olabilir, demokrasi böyle değil, şöyle olsa ümidiniz, düşünceniz olabilir... Bütün bu farklı kanaatleriniz hali hazırdaki zemini değerlendirme açısından, körü körüne devlet düşmanlığı yapmanızı, devletle çatışmacı bir tavra girmenizi gerektirmez. Kendi devletinizi bir düşman gibi göremezsiniz. Bu çok yanlış olur. Benim kanaatime göre devlet-millet uyumu, hele bu zamanda, çok, çok önemli bir faktördür...

Neden bu kadar önemli?

Bir milletin, hatta milletlerin, insanlığın, yeniden, topyekün dirilişi, dünya çapında bir imaj değişikliği bahis mevzu. Artık çok farklı tarz-ı telakkiler söz konusu. Böyle bir dönemde devletle uyumun önemi olmaz mı? Bir meseleye takıldınız diyelim bunu nasıl çözeceksiniz? Elbette ki bu uyum ve böyle bir uyum talebinde sizinle uyuma hazır olan devlet yapısı, felsefesi, millilik ruhu, bu hizmetlerde çok önemli rol oynamıştır. Bugün çok değişik platformlarda, milli güvenlikten, parlamentoya, MİT'den, bürokrasiye çoğunluk itibarıyla pek çok

samimi vatan evladı, yapılan işleri alkışla karşılıyor. Elbette ki, her meselede aynı çizgide olmayabilirsiniz, farklı düşünebilirsiniz. Sizin millet itibarı, millet değeri, millet kredisi dediğiniz şeyler farklı, onlarınki farklı olabilir. Olabilir ama, fasl-ı müştereklerde var. Bu fasl-ı müşterekler paylaşıldığında daha önemli hizmetler verileceği kanaatindeyim.

Trilyonda birlik bir ihtimal hesabının sonucunda, bu neticelerin oluştuğunu belirttiniz. Bu isabetlilik 'emperyal bir vizyonun' sonucu mu?

Kelimenin lügat mânâsının endişelendirici yanını mahfuz tutmak kaydıyla, emperyal bir vizyondan bahsedilebilir. Emperyal kelimesi; eskiden imparatorluk, şimdilerde demokrasi, cumhuriyet unvanı altında birilerinin verdiği iktidar mücadelesini çağrıştırır. Güç, kuvvet, ezme, sömürme ve dünyanın değişik yerlerinden elde edilen ürünlerden pay almayı hatırlatır. Oysa bizim mülahazamız çok farklıdır. Yeni ifadesiyle söyleyecek olursak meselenin hümanizm buudu daha derindir. İnsanî buud dediğimiz hususta, tamamen Hz. Ruh-u Seyyidül Enam'dan ve İslamın ruhundan kaynaklanmaktadır. Mevlana'nın, Yunus'un, Ahmet Yesevi'nin, Şah-ı Nakşibend Hazretleri'nin izinden gider. Bizim oralara gidişimiz; çıkar, menfaat, hegemonya, sulta kurma veya ekilmeyen, biçilemeyen yerlere sahip olma meselesinden ziyade, bir götürme, taşıma mülahazasına kilitlidir. Bir insanlık mesajı sunuluyor. Muhammedi ruh sunuluyor... Burada anti parantez şunu da belirtmek isterim. Papa'nın son bir kitabı var; 'Ümidin Eşiğini Aşarken'. Geneli nazar-ı itibare alındığında, diyalog derken bile, İslam'ın iğnelendiğini görüyoruz. Hatta çuvaldızlar saplandığını görüyoruz. Şefkat derken, dış göstermeler, seviyorum derken, ısırmalar... Şimdiye kadar hümanizm adı altında veya başka telakkilerle, insanlığa çok acı çektirildi... Şimdi siz insanlığa çektiği bu acıları dindirebilme adına, bir birşeyler götürmeye çalışıyorsunuz...

Bu yönüyle, yeni bir vizyon mu sunulmuş oluyor?

Bizler evrensel bir mesajın hizmetkarlarıyız. Şu anda bir vizyon var. Ben şahsım adına, ona sahip çıkmada da bir beis görmem. Çünkü vizyon bir yönüyle vitrin, görüntü demektir. Görüntü yanımız da bir zaaf olarak her zaman ifade edilebilir. Ama arkadaşlarım da, bu işe gönül verenlerde, vizyondan ziyade bir 'olma' esastır. O olma görünmeden çok farklı ve güçlüdür. Bu tashihi yapmamız gerekiyor. Gerçekten belli bir konuma gelinmiştir. Yeni bir dünyaya açılmamız bahis mevzudur. Merhum Necip Fazıl'ın bir duası vardır. Çocukluk zamanımızda bizi boğulmadan kurtaran Hz. Bediüzzaman, Nureddin Topçu, Osman Yüksel ve

daha sonraki durum itibariyle Sezai Karakoç Beyler, bizim için, kurtarıcı simit olmuşlardır. Biz onlara, annemizin tertemiz memeleri gibi ağzımızı dayadık ve o musluklardan kana kana beslendik... O hep dua eder: "Allah bir de bu cemaatle bize, falso yaşatmasın" der. Ben bu duaya vefatından 12 sene sonra, 'Allah bir de bu cemaatle bize falso yaşatmasın' diyerek amin diyorum...

Yeni bir imaj mı doğuyor?

Zannediyorum şu anda oluşturulan görüntü, çok ciddi bir ümit kaynağı ve aynı zamanda yanlış bir imajı değiştirmeye vesile olmuştur. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın yemekli bir toplantısında veya değişik mahfillerde bir takım düşüncelerin aktarılması imkanı oluştu, ama hiç kimse bunu bir şahsa veya önde görünenlere vermesin. Ki verilmedi de... Genelde bir maşeri vicdanın, bir hissiyat-ı umumiyenin tercümanı olması açısından toplumumuz, ortak bir hissiyatın, düşüncenin tercüme-i hali olarak bildi. Bugüne kadar farklı bir Müslümanlık imajı vardı. Hâlâ da devam ettirilmeye çalışılıyor. Hususi ile sürekli bu anlayış manipüle ediliyor. Yakınıımızdaki bazı devletlere atıf yaparak... 'Vurursun, kırarsın, kesersin, metazori ile hakkı kabul ettirir, senin gibi düşünmeyenleri yok edersin...'

Bu yanlış nereden kaynaklanıyor?

Kasıt olabilir, cehalet olabilir... Mesela ilk dönem itibariyle Mustafa Akkad Çağrı filminde Hz. Halidi Ebu Süfyanla yanyana otururken şöyle konuşturur: "Bunca şeyi gördüm, biraz inandım ama, hâlâ içimde bazı şüpheler var..." der Ebu Süfyan. Halidde yeni Müslümandır, heyecanını henüz aşamamıştır ve Ebu Süfyan'ın bu sözlerine karşılık: "Senin kafanı alırsam hiç bir şüphen kalmaz" der. Bilal hemen imdada yetişir, der ki: "Yapma ya Halid! Bazı insanlar için belki bir seneye, bazı insanlar için bir haftaya, bazı insanlar için bir güne, bazı insanlar için belki bir dakikaya ihtiyaç vardır. Bir dakikada uyanır gerçeği görürler..." Fert planında İslamiyet namına sert çıkışlar yapanlar olabilir, ama bu ferdidir. İnsanların mizaçları, tarz-ı telakkileri bunda etkili olabilir, ama İslam asla bu tür şeylere müsaade etmez. İslam insanlığa huzur ve barış vermek için gelmiştir... Şimdi öyle bir İslam imajı oluşturdular ki, eğer bir insan senin gibi düşünmüyorsa kellesini alır gidersin, herkes senin gibi düşünür, senin gibi yaşar. Bu şimdiye kadar Batı'nın İslam dünyasına karşı tavrıydı. Ve bu bizim sırtımızda bir kambur gibiydi. Cezayir'deki Sudan'daki mü'min, terörizme bu mülahazadan dolayı mahkum edilmişti. Çok kötü bir imaj uyarılmıştı. Zannediyorum dokuz asır çok mükemmel, esnek, engin bir anlayış içerisinde

kitap ve sünnetin sevgi, müsamaha anlayışına uygun olarak yorumlar yapmış olan milletimiz, yine bu mevzudaki o engin ufku, müsamaha ve toleransı ile bütün dünya Müslümanlığının sırtındaki kamburu kaldırdı. Ve bu şimdi, Amerik'da, Fransa'da, İngiltere'de değişik lobilerde görüşülüyor. Dilerim, sesin daha iyi çınlayacağı, önemli platformlarda, seviyeli insanlar, bu düşünceleri ifade etsinler de maşeri vicdan, bir kere daha bununla irkilsin. Bir kere daha kendine gelsin ve bu ses bir kere daha dünyada ma'kes bulsun...

Bu noktada "Türkiye Müslümanlığı" tabirini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu tabiri kullanmak belki İslamın evrenselliği ile çelişir gibi gözükebilir. İslam topyekün insanlığın dinidir. Zaten öyle olmasaydı kendi örf ve âdetlerini korudukları halde, Türk milleti seve seve İslamiyete girmezdi. İsmail Hamdi Danişmend'i okuyanlar çok iyi bilirler; "10-11. asırda bin çadır birden Müslüman oldu" der Danişmend. Burada bir meseleye de anti parantez temas etmek istiyorum. Aslında Müslümanlar Semerkant'a, Taşkent'e, Buhara'ya hicretin 80. senesi girdiler. Öyle olmasa 3. asra gelindiğinde Buhari'ler, Müslim'ler, Tirmizi'ler yetişmezdi. Hicreti seniyyenin 50. senesi Sindabad'a girdiler. Bu dönem çok erken sayılır. Ama demek ki o ilk mücahidler oralara girdiler, o ülkelerin dilini öğrendiler. Müslümanlığı neşrettiler. Aradan yarım asır geçti ve Asya bütünüyle İslamın karşısında teslim-i silah etti. O dalga oradan küçük Asyaya, Anadolu'ya aktı...

'Türkiye Müslümanlığı' tabiri tam da bu süreçte mi meydana çıkıyor?

Türkler o dönemde Müslümanlığı, hiç diriğ etmeden kabul ettiler. İslam onlara hiç ters gelmedi. Bazıları, İsmail Hamdi Danişmend başta olmak üzere 'Şamanizmin kaynağı Hz. İbrahim'e dayanıyordu' der. Hz. İbrahim'in dini de, hem Müslümanlar, hem de yahudiler tarafından paylaşılır. Efendimiz geçmiş peygamberler arasında duygu düşünce yaklaşımları itibariyle, kendisini Hz. İbrahim'e benzetir. Gerçekten temel prensipler açısından, böyle bir yakınlık, yaklaşmayı sağlamış olabilir. Ama, aslında milletimiz çok saf, çok samimi, çok nezihti. Necip Fazıl merhumun sık sık ifade ettiği gibi: "Gerçek Türklük, seviyeli Türklüğe, Müslümanlık sayesinde ulaşmıştır." Eğer Türk milleti, Türk milleti ise bu ancak Müslümanlığı sayesinde olmuştur. İslamiyeti fitratına çok uygun buldu ve oldu. Yani İslamın evrenselliği, Türk milletinin kendi örfünü, adetini korumasına karşılık, islamiyeti kabul etmesine mani teşkil etmemiştir. Türk milleti çok erken Müslüman olduğu için, sadece Buhariler'den bahsediyoruz. Ama, bizim fıkhıta imamlarımız, mesela Türkiye'deki Mültek-a Ebhur sahibine,

Molla Hüsrev'lere, Dürer'lerin, Gurer'lerin yazarlarına, Molla Gürani'lere kadar hepsine tesir eden, 'Sadr-u şehid'lerdir, 'Merginani'lerdir. Yani hep Asya'da yetişen insanlardır...

Asya'da yetişen bu insanlar İslamiyet'i nereye taşıyor?

Denilebilir ki Müslümanlık, Mekke'de, Medine'de zuhur etmiş, Afrika'dan çıkmış bir yol takip etmiş, Asya steplerine doğru bir konak kurmuş, dinlendikten sonra, Küçük Asya'ya, Anadolu'ya gelmiştir. Bütün dünya Müslümanlığa, haremeyni şerifeyne bağlılıklarıyla medyundur. Bizim ikinci bir medyuniyetimiz vardır, Asya'yadır...

(Kısa bir sessizlik oluyor ve Hocaefendi'nin gözleri doluyor...)

Bu gün yaşanan Asya çıkışının bir esprisini de şöyle ifade ediyorum ben: Borç ödemeye geldik... Doğru haremeyni şerifeyne yöneleceğiz ama, ister hadiste, ister tefsirde, ister fıkhıta, isterse hicri 4 ve 5. asırda gerçekleştirilen rönesanstan dolayı, biz Asya'ya çok şey medyunuz. Erken bir dönemde dine sahip çıkmış, dinin yoruma açık kısımlarında delillerimiz açısından kitap, sünnet, icma-i ümmet, kıyas-ı fukaha'ya uygun bir telakki geliştirilmiş. Kıyaslarda bir toplumun ahlakının, psikolojik yapısının, sosyo-ekonomik durumun müessiriyeti inkar edilemez. Sosyal yapının müessiriyeti inkar edilemez. Türk milleti içtihadı açık yanları, kitabı, sünneti böyle yorumlamış. İcmaı öyle anlamış. Bu açıdan da başka milletlerden farklı olarak, hele böyle hep büyük devletlerle de idare edildiğinden, devlet olmaya da açık çok farklı bir yelpazeye ulaşmış. İşte bu manada 'Türkiye Müslümanlığı' tabiri uygundur kanaatindeyim. Bunun bir diğer yanı da Müslümanlık bizde kitabın, sünnetin yanında İslam'ın ruhî hayatına açık, tasavvufa açıktır. İslam'ını ruhi hayatının ele alınmasının yanısıra, fûnun-u müsbeteye de ayrı bir bakışımız olmuş. Bütün bunlar müşterek, beraber gelişmiş. Ve biz fıkıh medreselerinin, mekteplerinin yanında, sürekli tekke ve zaviyeleri beraber görmüşüz. Bu da tabii olarak bir farklılık getiriyor.

İslam dünyasının diğer bölgelerinde böyle bir beraberlik yok mu?

Zannediyorum diğer islam milletleri bu mevzuda hep kapalı yaşamışlar. Dolayısıyla da Müslümünlğı yaşarken bile belli ölçüde bağnazlığın bahis mevzu olduğu söylenebilir. Benim Amerika'da, Avustralya'da, Batı âleminde, Arap dünyasında gördüğüm şu oldu; öyle sert bir anlayışları var ki, bu anlayışla devam ettikleri müddetçe Müslümanlık adına değişik milletlerden hep tepki alacaklardır. Çünkü sürekli teferruatın kavgasını veriyorlar. Mesela bizzat

başımından geçen bir misali arzedeiyim.

Hanefi fukahasına göre farz namazından sonra tesbihat yerine, nafil namaz kılmak daha evladır. Çünkü nafil de olsa, namaz kılmak evrad-u ezkarın önünde gelir. Dolayısıyla da bizim Hanefi düşüncesinin hakim olduğu yerde genelde farz kılındıktan sonra nafil namaz kılınır, sonra tesbihat yaparlar. Bu tamamen teferruata ait bir meseledir. İmam Şafii, İmam Malik gibi kimseler de derler ki, 'Farzlardan sonra ilk önce tesbihat yapılmalı, sonra nafil namaz kılınmalı.' Benimle Harem-i Şerif'te bu yüzden bir Arap Müslüman kavga etti. Başka bir yerde bir Batı ülkesinde buna benzer teferruata ait bir meselede adam beni bayağı ırgaladı. Şimdi şayet, teferruata ait bir meselede bile anlayış bu kadar sertse, başkalarına Müslümanlığı nasıl anlatacağız? Bu türlü hadiselerin onlarcasına rastladım, hep dedim ki; 'Keşke Müslüman Türk'ün inandığı manada bir Müslümanlığı buralara getirebilsek. Bu adamlar buralarda bu bağnaz düşünceyle hareket ettikleri müddetçe Müslümanlığa fayda değil, zarar getirirler' Bu anlayış Efendimiz'in emrettiğine de muhaliftir. O buyuruyor ki 'Müjdeleyin, ürkütmeyin, kaçırmayın' bu adamlar kaçıracaktır. 'Kolaylaştırın, zorlaştırmayın' aksine bunlar ta'sir edecekler, tenfir edecekler, tebşir etmeyecekler. Bu açıdan şartlı ve izahlı olarak 'Türk Müslümanlığı' tabiri doğrudur. Ama İslam'ın evrenselliği açısından bir Türk Müslümanlığı deyince, bir Kürt Müslümanlığı, bir Fars Müslümanlığı, bir Arap Müslümanlığı çıkar. Bu noktada da işi karıştırmış oluruz...

Ayrımı etnik temele göre mi, yoksa sosyolojik temele göre mi yapmak gerekiyor?

Meselenin sosyolojik bir temeli var, bir o kadar da tarihsel yanı var. Bu bizi aşar... Ne yapalım ki kaderin cilvesi olarak, bu millet, Müslümanlığa çok erken sahip çıkmış, İslamiyet'in değişik ilimlere açıldığı bir dönemde, hatta tekke ve zaviyesi ile inkişaf ettiği bir dönemde bu millet, bu dini hakkıyla temsil etmiş ve çok önemli bir varidat bırakmış. Bu yönüyle de meseleye tarihi açıdan bakılabilir. Bazen tarihi hadiseler insanlığın sırtında bir kambur gibidir. Onu atıp kurtulmak ister. Bazen bir şeref gibidir boyunda taşınan madalya gibi... Biz onunla iftihar ederiz.

Biraz önce sosyolojik vetireden bahsettiniz. Bu çerçevede Türkiye'nin, İran veya Cezayir olması söz konusu mu?

Buna bir Sudan, bir Bangladeş, hatta Pakistan'ı da ilave edebilirsiniz. Öncelikle oralarda ki toplumun memnun olduğu genel durum, farklı şekilde

aksettirildi ki, hemen her yer hakkında, aynı hüküm verilsin. Bir zemin hazırlandı. Türkiye Cezayir olur mu, olmaz mı? Bu meseleye farklı yaklaşımlar olabilir. Birilerinin ifade ettiği gibi ki, bunlardan bir tanesi Bülent Ecevit'tir; 'Türkiye'de aynı zamanda laik yobazlarda var...' Laikliğe bu şekilde yaklaşmak epey bir cesaret meselesiydi de, ama şimdilerde, bir çokları söylüyor. Korunup-kullanması biraz itidale bağlı. Eğer laikliği seven, muhafaza etmek isteyenler itidallerini koruyamazlarsa zannediyorum, laikliği kendileri yıkarlar. Her kesimin yobazı olduğu gibi laikliğin de yobazları var. Tekkeden, medreseden de çıkmıştır. Laik yobazlar da olmuştur. Yobazlık kelimesini çok kullananlardan birisi de merhum Necip Fazıl'dı. 'Ham softa, Kara yobaz' derdi. Ve bu arada 'Küfür yobazı' tabirini kullananlardan birisiydi. Bu tabirlerin yakışsız olup olmadığı tartışılabilir. Şimdi meseleye böyle taasupla yaklaşanlar, kendi düşüncesinden başka, hak kabul etmeyenler, hatta kuvveti, hakkın yerine koymak suretiyle, çılgın kuvvetle herşeyi yapmağa çalışanlar var. Bazıları da öyle yapıyor. Ve tabi çok hak, hakikat, mantık ve muhakeme gümleyip gidiyor bunun karşısında. Çünkü kuvvetin en müsamahasız olduğu saha mantık, muhakeme sahasıdır...

Hak, kuvvet veya iktidar ve adalet ilişkisini siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bizim ölçülerimiz de; kuvvet hakktadır, hak kuvvette değildir. Ama kuvvetin ceberrutu, bunun da ötesindedir. O akl-ı selime karşı da asidir. Mükemmel mantığa karşı da asidir. Onu ele geçirenler akılla mantıkla, muhakeme ile diyalogla, münasebetle, daha başka insani değerlerle halledebilecekleri problemleri, kaba kuvvetle halletmeyi düşünür. Dolayısıyla bunların hepsini kulak ardı ederler. Böylece çok insani değerler kulak ardı edilmiş olur. Son asır itibariyle en çok yaşadığımız da budur. Cezayir'deki meselede budur bence. Orda bir toplum problemi vardır. Bir kesim Allah-Peygamber demiştir. Bazı söz ve düşüncelerde zamanlama yapılmış mıdır-yapılmamış mıdır? Bu gelecekte oradaki felsefi tarihçileri ve sosyologları meşgul edecektir. Ayrıca ele alınabilir. Fakat beri planda, hakkı kuvvette gören, mantığı, muhakemeyi silen ve her şeyi kuvvetle halletmeye çalışan kaba kuvvet, orada kendisini çirkince göstermiştir. Sonra da bu kaba kuvvete, hak izafe edebilmek için, karşı taraf terörist ilan edilmiştir. Yani meseleye şartlar açısından mı bakmak gerekiyor?

Nerede bu şekilde kuvvet öndeyse, hak kuvvetin vesayetindeyse, bir kısım dayatmalar, kabuller, biraz da kutsanarak, sırlılığa girerek, büyü halini alarak, topluma empoze edilmişse, böyle de neticeler oluşmuştur. Bu açıdan her yerde aynı komplikasyonlar bahis mevzu olabilir. Buna isterseniz paradigmanın,

enigmaya dönüşmesi diyebiliriz. Bir kısım dayatmacı kabuller, bu laiklikte de olabilir... Mesela kilise dayatmıştır; Eb (baba), Ümm (anne) ve Ruh'ül Kudüs... Eb'i anladık; akıl, mantık, kitap kabul etsede,etmese de Ümm'ü de anladık. Onların itikadına göre ilah, (Ruhül Kudüs) diyelim ki bu Hz. Mesih'tir, onun gerçek formuna ulaşması için, bir anaya girmesi gerekiyordu. Yani bir hulul, ve ardından Mesih halinde zuhuru... Pekala bunu nasıl anlayacağız? Bizim için problem değil bu. Kur'an açısından biz bu meseleyi izah ediyoruz. 'Fetemessela leha beşeren seviyya' Fakat bu bir sırdır, büyüdür. Kilise bu ön kabulü, daha da sırlaştırarak, hususiyle belli dayatmalarla toplumun herkesimine kabul ettirme gayreti bu meseleyi bir yönüyle enigmaya dönüştürür. 'Bu bir sırdır, büyüdür, aklınız ermez, kabullenmek zorundasınız, onun gücü zaten büyüsendedir, sırrındadır...' gibi yaklaşımlarla insanlara dayatılır. İnhiraf ettirilmiş bir din olan Hristiyanlık için bu husus söz konusu olduğugibi, Brahmanizm'de de vardır, Yahudiliğin Hz. Üzeyir ile irtibatlı yanında da vardır. Hatta Fars Şii'liğinin imamlarında ve İmam-ı Muntazır'ın da da aynı mülahazalar bahis mevzudur. İşin garibi, çok tuhafı, bir kısım pozitivistler de aynı düşüncenin tesirinde. Onlar da cumhuriyete, laikliğe bir büyü üfleyerek, manipüle ederek, kutsarcasına, toplum, maşeri vicdan, bu işlerde bu kadar sır, büyü olursa saygı duyacaktır gibi düşüncelerle, bu anlayışa giriyor...

Yani insanlar büyülü bir atmosfere sokularak, Cezayir'de olduğu gibi terörizm mi ediliyor?

Bu anlayış nerde oluşmuşsa, orada demokratik yollarla bile inanca gidildiğinde, din tercih edildiğinde, o türlü patlamalar, başkaldırmalar olacaktır. Onun için bu gerçeğe parmak basan askerleri liderlerden bir tanesi, Cezayir meselesiyle alakalı kendisine soru sorulduğunda dedi ki: 'Eğer Türkiye'de aynı vetire yaşanır, hadiseler o noktaya gelirse, Türkiye Cezayir'den bin beter olur...' Aynen bu tabirlerle, o günkü gazeteler, bu sözleri manşet yapmıştı. Bu belli bir düşünceyi ifade ediyor. Bir taraftan kutsanan, mukaddes sayılan bazı meseleleri, olduğundan büyük gösterme, bir taraftan da dayatmacı bazı meseleleri maşeri vicdana kabul gayreti var. Bu da gösteriyor ki, arzu ettiklerine, kendi çürük hendeselerine göre olmayan bazı şeyler zuhur edince, bu kazan kaldırmalar hep olacak, bu türlü komplikasyonlar yaşanacaktır. Bu kaçınılmaz bir şeydir. Bu açıdan 'Türkiye'de böyle bir şey kesinlikle olmaz' diyemeyiz. Olur dersek de belki acelecilik yapmış oluruz. Olması için gerekli olan faktörler, dışta, yani Cezayir'de, Sudan'da veya başka yerlerde mevcut olabilir. Ama oldurmasa, Allah oldurmaz. Çünkü öyle bir şeyin olması için, bazen basiretsizlik iktiza ediyor.

Bazen bir kısım kuvvetleri hesaba katmama mülâhazaları hakim oluyor. Teknik olunabilecek yerlerde duygusal hareketler söz konusu olabiliyor. Hak bir davaya, mübarek bir neticeye, batıl vesilelerle gitmenin yolları denenebiliyor. Diğer taraftan da, öbür kesimin bağnazlığı, müsamahasızlığı söz konusu oluyor. Oysa yapılması gereken herkesi kendi konumunda kabul etmektir. Faktörler mevcut olunca Karl Marks'ın nokta-i nazarından ifade edersek 'Şartlar aynı olursa, fiziğin kanunları gibi, aynı neticeler doğar.' Tabii bu cebri determinizmin bir neticesidir. Bu açıdan tarihi, sosyolojik, psikolojik ve siyasi şartlara bakmak gerekir...

Paradigmanın enigmaya dönüşmesi ortak bir dogmatizme mi yol açıyor?

Evet, tek taraflı değil. Zannediyorum, dogmatizmin karşısında olanlar da yeni doğmalar üretiyorlar. Bu söylediklerim zülfü yare çok dokunur, ama ben aynı zamanda zülfü ağıyardan da çekiniyorum. İkisi de aynı şey. Halihazırda yaşadığımız, Türk insanının problemi, biraz doğmaların savaşı gibi bir şey oluyor. Bir dogmatik cephe başka bir dogmatik cepheyle savaşıyor. Hepsi katı şeylere bağlı, hepsi dayatmacı ve uçlar az olmasına, sivri olmasına rağmen, geniş halk tabanına bile müessir olabiliyor. Demek çılgınlıkları güçlü geliyor onlara. O zamanda müsadenizle bir espriyle meseleyi arz etmeğe çalışayım; uçlarda olmayıp, ortalarda olanlar ki, çoğunluğu teşkil eder, bunlara itidal düşer. Uçların ifrat ve tefritini bunlar tadil edebilirler. Edebilirler ve Türkiye'de başlayan bu hoşgörü ve diyalog, müsamaha vetiresini devam ettirirler.

Ateş Böceklerinin Yanıp Sönen Işıklarına Aldanmayız

Uzun yıllar bir ipek böceği gibi dutluğunuzda kozanızı örerken, şimdilerde alımlı bir kelebek misali kanatlandınız. Bu uçuş nereye?

Doğrusu iyi, alımlı bir kelebek olmayı ben de arzu ederim... Kelebek, kendisi için yaşamayan bir varlıktır. Eğer vaktinde derdest eder, pişebileceği bir kazan içine atarlarsa, ölür ve beyni insanlara kalır... Uçarsa eğer, bir metamorfoz geçirir, ipek böceği iken kelebek olur; semalarımızda pervaz eder... Mesela Osmanlının Söğüt'ün bağrında gelişmesi bir şair-i şeirimiz tarafından kelebeğe benzetilmişti. Bir kurt söğüdün bağrında tabii gelişmesini tamamladı ve bir kelebeğe döndü, afaki alemde arzı endam etmeğe başladı şeklinde. Bir de kelebeğin ışığa uçma meselesi bahis mevzudur...

O halde bahse mevzu olan ışığa uçma açısından kendinizi nasıl konumluyorsunuz?

Meseleye o yönüyle yaklaşılacak olursa, zaten biz emredildiğimiz şeyleri yapıyoruz. Aksiyonun fikirlerimizi belirlemesi çok önemli. Aksiyonumuzla da biz emrolunan şeylere tabiyiz. Ve sonra, aksiyonun içinde fikirler belirleniyor.

Yani teori aynı zamanda pratiğin içerisinde mi oluşturuluyor?

Evet birlikte oluyor. Ve bütün bunlar rıza-ı ilahi istikametinde gidiyor. Rıza-ı ilahi istikametinde uçarken köylere, kentlere uğranabiliyor. Bazen değişik devletlere de uğranabilir. Dünyada, ufukta tur atılabilir. Ama bunlar hiç bir zaman hedef değildir. Bunlar ancak büyük gayeyi yakalama istikametinde hareket ederken uğranılan birer küçük konaklardır; dünya gibi... Biz bu konaklara uğrarken, konaklar ne kadar büyük, ne kadar muhteşem, hatta bazılarının nazarında ne kadar göz kamaştırıcı da olsa, Efendimizin verdiği espi ile hareket ederiz. 'Ben bir ağacın altında oturup muvakkaten gölgelenen bir insandan farksızım' der efendimiz. Muvakkaten oturur, orda dinlenir ve zamanı gelince orayı bırakıp gider... Dünyaya ait en parlak şeylere karşı mülahazamız budur. Bu konaklar Allah'a doğru arkadaşlarıyla yürüyen, samimi insanların işin tabiatı icabı ara sıra uğradıkları yerlerdir. Bu ara-sıra uğramada bazılarının gaye edindiği şeyler bile aşılr.

Mesela, neler aşılr?

Bazıları devlet olmayı, cihanın fethini gaye edinirler, bunlar bile aşılır... Kalpler Allah rızasına kilitlenir, dünyadan semere beklenmez, hatta ahirette bile bir şey beklenmez. Çağın büyük mütefekkirinin yaklaşımı içinde 'Gözümde ne cennet sevdası, ne cehennem korkusu, milletimin imanını selamette görürsem cehennemin alevleri içinde yanmaya razıyım' mülahazasıyla yaklaşırlar. Bunların dünyevi hiçbir şeyle alakaları yoktur, ama Allah dünyayı bunların arkalarından koşturur, her şeyi ayaklarının ucuna getirir ve icabında onlara sultanlık bile bahşeder. Onlar da bunu tenezzül sayarlar...

Yani kelebekler nereye uçuyor?

Mesut Uçakan Bey'in ifadesiyle 'Kelebekler sonsuza uçar...'

Peki sonsuza açılan bu menfeze girişinizde, zamanlamanızı belirleyen ne oldu?

İşin başında da belirttiğim gibi bizim düşünce hayatımızı, plan ve projelerimizi, icmalî fikirden sonra, genelde aksiyon belirler (Emredildiğimiz şeyi yapma Allah'ın rızasını elde etme meselesi...) Bu arada, bu mastır plan içinde, küçük küçük projeler tahakkuk ettirilir. Ve biz kendimizi gayr-i ihtiyari bazı turnikelerin içinde buluruz. Böyle demeyi ben Rabbime karşı minnet borcu bilirim... (Son cümleyi ifade ederken Hocaefendi'nin gözleri doluyor...)

Duygulandınız...

...Hali hazırdaki işleri kendi anlayışımıza, kendi idrakimize versek, ben şirke girme endişesini taşıyım. Çünkü zannediyorum gelecekte bu işin felsefî tarihini yazanlar söyleyecekler; 'Bu gibi şeyler bir kaç dahinin altından kalkamayacağı kadar büyük iştir...' Belli ki bu işi işleyen tığ ve mekik, inayet-i ilahidir. Ben evvela bunu itiraf etmeliyim. Bir ikincisi bu hizmet, insanla, insan kültürüyle, 'Habil ve Kabil'le veya Goethe'nin ifadesiyle 'Faust, Mefisto' ile başlayan problemi, köklerine inerek yine insanla çözmeye, görünmez, bilinmez bir şekilde, çok erken dönemlerde başlamıştır.

Yani bu vetireye çok erken dönemlerde girilmiş. Ama toplumun değişik kesimleri ile diyaloga geçmek, yine çağın mütefekkirinin yaklaşımıyla; 'Hayatın ünitelerine girmenin şimdi vakti merhumudur, şimdi zuhur edecektir' şimdilerde olmaktadır. Bir dönemde inanmış insanlar çok önemliydi, Mekke dönemi gibi. Daha sonra ruhlarda imanın perçinlenmesi, sökülüp atılamaz hale gelmesi ve hayat adına ifa edilecek bu önemli misyon anlatılır dönmeyi lügatlarından çıkartıp atan insanların misyonu- ve bir yerde noktalı virgülünü

kor ve derki: 'Biz ahirzamanda hayatın her ünitesinde bu işi temsil edecek zatlara zemin hazırlıyoruz...' İman önemli bir zemindir, hiç bırakılmaz, hep devam edilir. Değişik, dünya çapındaki oluşumlar ve tekevvünler içinde mevcudiyetini kendine has ağırlığıyla devam ettirir ama, fasıllar başkalaşır. Bir nihavendin veya hicazkarın başka faslına girersiniz, tizleşir veya pesleşirsiniz...

Yani iman faslından, hayat faslına mı geçildi?

Öyle zannediyorum. Hayatın bütün ünitelerinin fethedilmesi faslı... Tarihi bir olgu olarak insanımız ekibi ile, finansman kaynaklarıyla, o kerteye geldiğini tıpkı yumurta kabuğundan sıyrılmak için civcivin kireç tabakasına 'tık tık' gagasını vurması gibi dışardan bile hissettiriyor. Bakıyorsunuz çevrenizde öğretmenlik yapacak binlerce insan var. İnanmış, sizinle aynı duygu, düşünceyi paylaşan. Bakıyorsunuz her yerde coşmuş himmetler var. Bunların her birerleri tek başına okul yaptırtacak seviyede. Ve bakıyorsunuz Türk toplumu bu meseleyi göğüsleyecek şekilde bu işe amade. Ve yine bakıyorsunuz, demokrasi arayışı, demokrasi tarz-ı telakkisi, sizin bu işleri yapmanıza müsait bir zemin teşkil ediyor... Bütün bunların üzerine diyorsunuz ki: 'Bu fırsatlar sumuh etmiştir, değerlendirmeli...' Eğer zamanlama adına yerinde kararlar verildi denecekse, genel tablo bunun böyle olmasını gerektiriyordu...

Dünya konjonktüründe meydana gelen değişim de bu tablonun oluşmasında belirleyici olmadı mı?

Dünyada meydana gelen değişimler de bu süreci hızlandırmıştır.

Arkadaşlarımız Rusya'da ki çözülme ciddiyet çizgisine gelmeden, oraya gidip geliyorlardı. Ve hatta çözülme süratlendiğinde bizim arkadaşlarımız Bakü'de idi. Tam vaktinde girdiler. İstikbalin devlet adamlarıyla temasa geçtiler. Biz de 'çok iyi' dedik. Çünkü biz bu dinamizme sahibiz...

Kaynağı nedir bu dinamizmin?

Evvela dinimiz. Saniyen finans kaynakları, eğitimciler ve rehberler, salisen bazı mevkuteler, mecmualar, gazeteler... Bir toplum için gerekli olan bütün dinamikler mevcuttu ve buralara açılabiliriz mülahazası vardı. Rabbim denk getirmiş, iyi bir zamanlamayla iyi bir açılma olmuştur inşallah.

Buna paralel bir açılma da Türkiye'de mi oldu?

Evet, Türk toplumu, demokratik gelişmeler, insan hak ve özgürlüklerine saygı, toplumun bir kesiminin diğer kesimiyle diyalog arayışı içinde bulunduğu

dönemde yine Allah'ın rast getirmesiyle böyle bir süreci yaşadı. Medyaya arkadaşlarımızla çıkma durumu oldu...

Bu çıkışa nasıl karar verdiniz?

İster sayın Başbakan ve siyasilerle görüşmemizde, isterse bazı gazetecilerle, sizinle şu anda yaptığımız gibi mülakat meselesinde, arkadaşlarımızla beş-on defa görüşme yaptım. Demek ki bunun mevsimi gelmiş. Belki benim aklıma yatıyordu. Bazı endişelerim de vardı. Genelde arkadaşlarımız, 'Mevsimidir, çıksak bazı şeyleri anlatsak' dediler. O kadar çok dostumuz bana bu meseleyi ifade etti ki, ileri seviyedeki arkadaşlarımızdan birisi 'Ne olur, Allah aşkına çıkın artık' dedi. Bunların hepsinin benim içimde bir azim, bir ceht, bir niyet halinde olan bu nüvelerin ateşlenmesine vesile olduğunu, onları bu işe vesile kılan Allah'a minnet ve şükran borcu olarak ifade etmeği vecibe bilirim. Buna aynı duygu ve düşüncelerin belli bir yerde buluşması, kesişmesi de diyebiliriz.

Bu kesişmenin sonucunda yaptığınız temaslarda ilk gördüğünüz ne oldu?

Gördük ki; ortada, ters istikamette, şurada veya burada görünen, dünya kadar insan var ve bu dünya kadar insanla paylaşacağımız yine dünya kadar müştereğimiz var. Hepsiyle diyalog için o kadar çok fasl-ı müşterek var ki... Ayrılıkları nazar-ı itibare alarak, ayrılıklıklar etrafında birbirimizi şamar oğlanı gibi kullanarak bu ayrılıkları büyüteçimize, bu uçurumları derinleştireceğimize, bence fasl-ı müşterekler üzerinde durmalı. Kürt-Türk, Sünni- Alevi, Sağ-Sol... gibi ayrımları şimdilik, muvakkaten medarı bahs etmeyelim. Diyaloğa götürücü düşünceler üzerinde ısrarla duralım. En az birlik ve beraberlik kadar ihtiyacımız olan büyüklüğe sıçrama faslında (bir rampaya binmiş, amudi yükselmeğe sıçrama faslında) küçük şeylere takılıp yollarda kalmayalım...

Peki bahsettiğiniz tığ ve mekik ile, etrafınıza 'bir kaneviçe gibi ördüğünüz' özgül alemden, yeni bir aleme geçişiniz zor olmadı mı?

Fakat tabii bir seyir içinde oldu. Biz bir kitle meydana getirmek, kitle ruh haletinden istifade etmek gibi çok defa karışıklığa sebebiyet veren bir yolda yürümedik. Bir Mekke, Medine dönemi mülahazasıyla bu işin tabii gelişmesi, maşeri vicdanda hüsn-ü kabul görmesi yolunu intihab ettik. Biraz peygamberane mülahaza, ceht ve azim yolunu tercih ettik. Diğer tarafta bir çok gayr-i memnunu kitle psikolojisini kullanarak etrafınızda toplayabilirsiniz. Ama Tarih sosyolojisine vakıf olanlar bilirler ki, gayr-i memnunlardan müteşekkil bir toplum ile tahribat, yıkma olmuştur da; yapma olmamıştır. Elli defa Roma

İmparatorluğunu gayri memnunlar yıkmışlardır ama, bir kere Roma İmparatorluğu kurmamışlardır. Hatta kendi yaklaşımım içinde eski durumu 80 hane, şimdi 60-70 hane olan bir Korucuk köyü bile kuramamışlardır. Bu açıdan da ben gayr-i memnunlarla gidilen yola enbiya yolu, evliya yolu, asfiya yolu, ebrar yolu demiyorum. O yol, iktidara yürüme mevzunda hırs yoludur. Bu açıdan işin tabii büyümesi içinde öyle bir kerteğe gelinmişti ki, eğer bir metamorfoz yaşandıysa şayet, yusufçuğun çok fazla sancı çekmeden dar bir mesafeyi atlaması gibi bir şey oldu. Yani zaten sert kabuk ayrılacak hale gelmişti. Hafif bir ceht ile, bir kaç inilti ile rahm-i maderde ki yavrusunu doğum esnasında bir kadının cehti neyse, o kadar bir sancıyla o küreden, küreye geçme tahhakkuk etti.

Bu geçiş çok fazla da fark edilemedi herhalde...

Belki bu işin fikri durumunu bilenlerin dışındakiler çok da bu geçişin farkına varamadılar. Tabii bir sürecin faslıydı dediler. Birden bire bu gelişmenin içinde buldular kendilerini, bir zorlanma olmadı...

Rahatsız olanlar olmadı mı?

Belli uçlarda, bazı kimseler rahatsızlık duymuş olabilirler. Ziya Paşa'nın ifadesiyle 'Eskiden yoktu, yeni çıktı' gibi mülahazaya kapıldılar. Oysaki bu anlayışta ki insanlar eskiden beri vardı. Ama başkalarının sahnede bulunduğu ölçüde yoktu. Görünme arzusunda olan insanların, görüldüğü ölçüde yoktu. Sizin de işaret ettiğiniz gibi tıpkı bir ipek böceği gibi o, kozasını örüyordu. Yaşatmak için çalışıyordu. Yaşama sevdasını atmıştı kafasından. İstikbalin keleşbeğı, mevsimi gelince de ortaya çıktı.

Keleşbekler çok narindirler. Bugünün keleşbekleri olarak temaslarınızın odağını ise 'medya ve siyaset' oluşturdu. Yaşadığımız çağın iki problemlili alanı olarak kabul edilen 'medya ve siyasete' ile temasa geçmek bu narin keleşbekleri, 'çelik kanatlı keleşbeklere mi dönüştürdü?

Esağfirullah... Şimdi bir medyaya alet olma meselesi var, bir de kendi düşüncelerinizle medyayla bütünleşme veya en azından bütünleşme noktalarında temasa geçme meselesi var. Siyaset içinde aynı şey söz konusu. Bir; siyasetçilerin kendi mülahazalarıyla onlarla diyalog içinde olma, hatta onların cazibelerine kapılma durumu vardır, bir de kendi mülahazalarınız içinde....

Siz temaslarınızı hangi kategoride görüyorsunuz?

Mevlana'nın yaklaşımıyla ele alacak olursak, bir ayağımızı merkeze sağlamca basarak, diğer ayağımızla 72.5 millet içinde dolaşma mülahazasına sahip olmalıyız. 'Eğer siz bazı şeylere hevesleniyorsanız' der Mevlana ve bir meyvenin ağaçtan düşme benzetmesiyle bu meseleyi anlatır; 'Arzın cazibesine kapılıp kendinizi salıyorsanız, kendinizi çürümeğe terk etmiş sayılırsınız. Ama bir yönüyle çok sağlam bir nokta-i istinat buluyor, bir çekirdek halinde bir yere düşüyorsanız, kimsenin sizi yok etmeğe gücü yetmeyecektir. Çünkü bugün olmasa bile yarın salkım saçak bir ağaç halinde orada gelişeceksiniz...' Yani önemli olan ayağınızı yere sağlam basmanızdır. Önemli olan düşüncelerinizin, ideallerinize göre belirgin olmasıdır. Bir siyasi lider de; 'Hocam, siyasetle aranızdaki mesafeyi herhalde eskisi gibi koruyamıyorsunuz?' demişti. Ben de onlara, 'Fevkalade müsterih olunsun, çünkü ben ilk görüştüğüm zaman siyasetle aramdaki mesafe neyse, şimdilerde o mesafeyi on kat daha aştım..' dedim. Siyasetçilerle temasa geçmek ayrı bir şeydir, arada ki mesafeyi kaybetmek ayrı bir şeydir. Bazı müşterek meselelerimizde, ülke-millet meseleleri mülahazasıyla tıpkı kuyruklu yıldızların yörüngelerinde bazen güneşin etrafındaki peyklerin yörüngelerine girmesi gibi bir temas, maslahat-ı mürsel olarak olabilir. Bunlar da gayet tabii olduğundan, biz hiç kimseyi bir cazibe merkezi kabul ederek, cazibelerine girmedik. Hiç kimsenin vesayetine girmedik. Eğer o narin kelebek uçacağı yeri çok iyi belirlemişse, yani ışığın arkasına takılmışsa, ateş böceklerinin yanıp-sönen ışıkları zaten onu aldatamayacaktır. O yürürken, onların aralarından geçecektir ama, hangi cazibe merkezine göre planlanmışsa hep o istikamette gidecektir. Bu açıdan da çelik kanat mülahazası düşünülebilir. Dilerim Allah bize acimizi heran hatırlatsın. Sürekli 'La havle vela kuvvete illa billahi', bir cennet cephanesi, bir cennet hazinesi olarak kullanalım. İnsanların gelip geçici, güç ve kuvvetlerine itibar etmiyelim. Acimiz, fakrımız bizim için önemli bir nokta-i istinad, nokta-i istimdad olsun. Ve böylece hep kazanma kuşağında kazanalım, kaybetme kuşağında ise, yine kazanalım. Şevkle çoşalım ve şükürle gerilelim. Allah'ta üzerimizdeki nimetlerini arttırsın. Yolumuz bu dört esas üzerinde yürüsün gitsin ve bunlar bize çelik kanat olsun...

Gayr-i memnunların sosyolojik olarak hiçbir zaman yapıcı olmadığından bahsettiniz. Bunun mefhumu muhalifinden hareket edersek sizin öncülüğünüzde oluşan memnunlar topluluğu mu?

Gayr-i memnunlar bir şeyler yapamazlar. Bunun mefhum-u muhalifi olarak memnunlar, memnuniyet etrafında biraraya gelenler, çok şeyler yapmışlardır, bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. 'Sizin öncülüğünüzde oluşan memnunlar

topluluğu' dediniz müsaade ederseniz bu konuda öncelikle tavzihte bulunmak isterim. Ben hiçbir zaman en küçük meselede öncülük yaptığım iddiasında bulunmadım. Cenab-ı Hakk'ın bizlere olan lütuflarının en büyük duası, en büyük vesilesi, en büyük davetiyesi, biraraya gelmiş bu kalplerin, müşterek ıgılları, duaları, münacaatları olduğunu hep kabul ettim. Hey'eti Allah'ın lütufları şeklinde gördüm. Her zaman Allah'ın bize olan lütufları üzerinde 'Yedullahi meal cemel' gerçeğini görmek istedim. Allah'ın eli, inayeti, kudreti, kuvveti, hıfzı toplumla beraberdir. 'Yedullahi fevke eydihim', Kur'an'a ait bir cümledir, Allah'ın eli; Hudeybiye'de Peygamber'in elinin üstüne ellerini koyan insanlarla beraberdir. Kenetlenmiş, bünyan-ı marsus haline gelmiş, kurşunla perçinleşmiş gibi, bir birlik ve beraberliğe ulaşmış bu cemaata Allah'ın lütfudur. Eğer esbab planında ille de fanilere izafi bir tesir verilecekse, ben o tesiri Allah'ın bize lütfunun bir buudu olan, bu cemaate veririm. Ve bu cemaatte Allah'ın inayetine bir duadır, bir davettir, bir çağrıdır. Bu açıdan ben arkadaşlarımla istişare ettim. Onların güç ve kuvvetlerini, Allah'ın kudret ve kuvvetinin gölgesi ve gölgesinin gölgesi gördüm. Cenab-ı Hakk'ın bu siyanetten bizi ayırmamasını diledim. Ve onları hep takdir ettim...

Bütün bu yaptıklarınız da sizin öncü tavrınızdan kaynaklanmıyor mu?

Eğer, bu haliyle buna, öncülük denecekse, böyle bir öncülük olabilir. Ama genel manada öncü, lider deyince çok farklı şeyler anlaşıyor. Yedi dünya bilsin ki o manada bir öncülüğten ben, fersah fersah uzak bulunuyorum. Allah şimdiye kadar lutfetti. Müsbet düşünceler etrafında toplanan -cemaat tarifi içinde verdiğimiz espiiri ile- bu insanlar biraraya gelmiştir demek, daha uygun olur.

Cemaatle, cemiyet arasında ki ayrıma mı dikkat çekiyorsunuz?

Evet, cemaatla cemiyetin farklılığı var. Cemaat; duygu ve düşüncenin, cebri buluşmalarla bir araya getirdiğı insanlardan müteşekkildir. Duygu, düşünce, inanç ve aynı şeyleri paylaşma... Mesela bayram namazının vacip olduğuna inanan insanların ellerinde değildir, bayramda bir caminin kubbesi altında bir araya gelmemek. Haccın farziyetine inanan insanların bayramdan bir gün evvel, arefe günü Arafatta bir araya gelmemeleri düşünülemez. İnandıkları şey, belli bir yerde onları bir araya getirir. Cemiyet ise lügat manası ile, falan etmek - filan etmek, filanı ortaya koyma, filanı değiştirmek gibi unsurları içerir. Mesela bir dönemin meşhur 163. maddesinin tarifi içinde görebiliriz cemiyeti. Ne diyordu bu madde; 'İktisadi, siyasi devletin temel nizamlarını, dini temeller üzerine oturtmak maksadı ile bir cemiyet kurma...' Belli bir gayeyi

gerçekleştirmeye matuf ama, kimle kuruyorsunuz bu cemiyeti, bunların içinde gayr-i memnunlar, aynı duygu ve düşünceyi paylaşmayan insanlar da olabilir. Kimisine altyapı vadedersiniz. Kimisine elektrik, su getireceğinizi söylersiniz. Kimisinin kazasına il yapacağınızı vadedersiniz. Sizinle aynı duygu ve düşünceyi paylaşmıyorlardır ama, geçici de olsa sizinle bir cemiyet teşekkül edebilirler. Bunlara toplum demekten ziyade çok küçük gayelerle, menfaatlerle bir araya gelmiş kitleler demek daha uygundur. Bir araya geldikleri gibi de çarçabuk dağılabilirler. Cemaate gelince çok ciddi faktörler olmadan dağılmazlar. Onlar aynı duygu ve düşünceyi paylaşırlar. Hatta bazı çıkarlar uğrunda aralarında kavgalar olsa bile yine temel meselelerde bir araya gelirler. Can alıcı hasım gibi davransalar bile bu bir camide bir araya gelmelerine mani değildir. Arapların Türk düşmanlığı yaptıkları, Farsların Arap düşmanlığı yaptıkları dönemde bile herkes Arafat'ta toplanmış Metaf'ta toplanmış, Müzdelife'de toplanmış, ellerini açmış müşterek bir imamın arkasında Ümmet-i Muhammed diye dua etmişlerdir. Bu espiyiyle anlatılabilecek bir cemaatse şayet, bir araya gelmiş mübarek bir topluluğu, değişik adlarla ifade edebiliriz...

Mesela?

'Kudsiler', mübarekler topluluğu diyebiliriz mesela. Ahir zamanda insanlığa yeni bir diriliş üfleyebilecek, Sezai Bey şair-i şehirimizin ifadesiyle 'Fecir Süvarileri' diyebiliriz. Sizin yaklaşımınızla memnunların bir araya getirilmesi de denebilir ki, bu kalıcıdır. Doku uyumuyla dikilmiş, bir araya getirilmiş, bütünleştirilmiş, birleştirilmiş dokuların bir arada bulunması gibi bir şeydir bu. Ama bu nesiç uyumu çok yoksa şayet mesela yüzde onlarda, yirmilerdeyse şayet, bunu siz ibrişimlede, kurşunlada dikseniz hatta vücut mukavmeti kurmak için dünya kadar hapta yuttursanız, vücut o yabancı şeyi atacaktır. İşte gayr-i memnunların bir araya gelmesi de öyledir. Memnunların bir araya gelmesi ise, doku uyumu gerektirir ki çok ciddi fesat faktörler olmazsa bunlar bozuşmazlar ve dağılmazlar. Bu hizmete dilbeste olmuş ve aşkla hizmet etmeğe teşne bu cemaat bir memnunlar cemiyeti, ve o cemaatin bir araya gelmesini sağlayanlarda bir yönüyle istişareyi gerçekleştiren kollektif şuurdur diyebiliriz ve gelecek inşaallah ona emanet olsun...

Siz temaslarınızı Türkiye Cumhuriyetinin bir vatandaşı olarak yaptığınızı belirtiyorsunuz. Bütün bunların ötesinde temsil ettiğiniz düşünce Türkiye'de ve dünyada neye tekabül ediyor?

Temsili düşüncenin, dünyada da, Türkiye'deki tesiri ölçüsünde tesiri

olacaktır. Hemen her yerde, bir nüfuz etme zemini bulacaktır. Ancak her iş böyle çalımli, samimi, yürekten başlar da, asıl o işin, o güçte yürümesi için, daha yüksek performans, seviye gerekir. Eğer işi o hale getiren seviye, hasbilik, diğergamlık korunamıyorsa, çok iyi bir peşrevle meydana çıkmış bir güreşçinin, güreş esnasında aynı performansı gösterememesinden dolayı tuş olması gibi bir şey olur. Allah bu işi güzel başlatmıştır ve bizim insanımızı bu mevzuda istihdam ediyor. Ama bu işin gerektirdiği yaşatma arzusu aynı kıvamda devam etmezse, başkaları için var olma mülahazası, aynı ölçü ve seviyede devam etmezse, Türkiye'de fiyasko olur. Bu tabi yine bu hizmetin, bu cemaatin değişik bir nüfuz sahası olan dünyada da yine fiyasko olur. Türkiye'nin kendi konumu itibariyle geliştireceği her ses, her soluk, adeta bir yankı merkezinde bulunuyormuş gibidir. Burdan bir ses versek dünyanın değişik yerlerinde hemen yankı bulacaktır. Ve hususiyle uzun zaman bağlı bulunduğu bir ruha, Türkiye'deki bu seslere, müstağni kalınmayacaktır...

Bu noktada size bazılarınca sorulan 'Neden başka yer değil de Ortaasya?' sorusu gündeme geliyor...

Evet, bir başka yerde de fakire sormuşlardı, 'Niye Asya da, islam dünyası değil?' diye. Asya bana göre elden kaçırılacak ülkelerdendir. Eğer Türk yatırımcısı, müteşebbisi, eğitimcisi gidip Asya'ya sahip çıkmazsa, başkaları oraya dökecekleri menfaatlerle Asya'yı ele geçirebilirler. Ve sonra sizin girmeniz çok zor olabilir. Alman, İngiliz, Amerikalı oralara yerleşirlerse, o ülkelerin insanı, yeni demokrasi sürecinde, yeni bir asimilasyon yaşarlarsa, bir daha 'ağzım-burnum' diyemezler. Bu açıdan onlara karşı yapılacak işlerde ahesterevlik etmemek lazım. Biz de bir an evvel sahip çıkmak gerekiyor diye düşündük... İslam dünyasına gelince Türk aleminin meydana getireceği bu güçlü vakum karşısında, zaten arkadan gelecektir islam dünyası. Bu açıdan gelecekte Türkiye topyekün bir cazibe merkezi olacağı benzer, Allah'ın inayet ve keremi ile. Başta bir mastır plan olarak, kaderi bir plan olarak bu işi hazırlayan Allah celle celaluhu, çağın kudsilerine böyle bir misyon yüklemiştir, Üstadın 17. Sözde dediği gibi 'O engin rahmetinden baid değil ki bulunmasın...' Allah onu da bu cemaate lütfedecek, bağışlayacaktır inşallah...

İçindekiler

1. [Müslümanlığı Her Yanıyla Bilmeliyiz](#)
2. [Cennet Ancak Kadınla Cennettir](#)
3. [Bu Ağızlara Fermuar Vurulmalı](#)
4. [İrkçilikten Fersah Fersah Uzaktayım](#)
5. [Ordu İçinde Fethullahçılar](#)
6. [Önyargısız Okuma Tavsiyesi](#)

Müslümanlığı Her Yanıyla Bilmeliyiz

Benim çok merak ettiğim konular var. Şimdi batıda Hıristiyan demokrat diye partiler var. Bunlar siyasi yelpazenin meşru partileri ve o toplumlarda Hıristiyan demokrat partilerin, siyasi varlıklarının bulunması bizim gibi çatışmalara yol açmıyor. Bizde, adında dini bir sıfat olan partilerle ilgili bir tartışmanın, bu çatışmanın sebebi nedir? Acaba bu partilerin konumunda bir yanlışlık mı var? Yoksa Müslümanlık dininin siyasi örgütlenme biçimi Batıdakilerden farklı mı?

Bir ölçüde, belki ikisi de söz konusu ama zannediyorum önceki husus daha ağırlıklı. Herhalde biz Müslümanlar olarak, Müslümanlığı her yanıyla bilemiyoruz. Biraz Müslümanlığı kavga hevesiyle yapıyoruz. Diyaloğa kapalıyız. Henüz bu yeni dönem itibarıyla rüştümüzü bazı kesimler itibarıyla ispat etmiş, ortaya koymuş, bir toplum sayılmayız gibi geliyor bana. Yoksa hır gür çıkaracak bir şey yok. Biraz evvel de söz konusu edildi. Müslümanlığın temeli, Muhammed'e insanlara karşı sevgiye alakaya, mürüvvete kilitliyse değişik dönemlerde bu halk böyle olmuşsa zannediyorum, biz yanlış anlıyoruz, biraz bir yönüyle. Diğer taraftan da sizin sorunuz içinde yok da başkaları, bizim bazı dostlarımız, bu arada batılı dostlarımız Müslümanlığı bizim içimizde de böyle gösteriyorlar. Öcü gibi gösteriyorlar. Yani Müslümanlığı ister kendini koruma, ister müdafaa harpleri, ister dünya dengesinde yapılan bazı şeylerle, onun yerine böyle işgalci, müstemlekeci, böyle vuran kıran, kesen, eden devlet yapısını da ona göre. Bu arada onlardaki bu düşüncüyü destekleyen çevremizdeki bazı hadiseler de olmadı değil. Bir taraftan vehabî hareketi Müslümanlık adına tarihi bir tecrit hareketi gibi algılandı.

Diğer taraftan İran'daki son hareket böyle Müslümanlık adına yapılmış en büyük inkılap gibi gösterildi. Ve buralarda yapılan şeyler Müslümanlığa mal edildi. Oysaki o şahısların kendi içtihatları, kendi anlayışları, Müslümanlık adına kendi yorumlarıydı. Bazıları biliyordu, bunlar Müslümanlık adına fena imajlar getirdi. Yani İran fundamantalizmi, Vehabi fundemantalizmi Müslümanlık adına fena imajlar getirdi. Bunlar Türkiye'deki bilgisiz görgüsüz Müslümanlığı kendi özüyle bilmeyen bir kısım kimselerde hayranlık da uyandırdı.

İran'daki hareketin uzantıları oldu Türkiye'de. Sanki ona ihtiyacımız varmış gibi bu ülkede, bütün bunlar ister batıda, ister bizim içimizde bir kısım

aydınlarda gerçek Müslümanlık bu diye bir ürküntü getirdi. Bu açıdan RP'deki her gelişme onların içinde de böyle düşünen olabilir, bilemiyorum. Her gelişme, sanki böyle bizi İran'daki oluşumlara doğru çekiyor gibi, böyle Suudi Arabistan'daki oluşumlara doğru çekiyor gibi bir his uyandırdı. Histen da öte vehim uyandı.

Merak ettiğim başka konulara da girmek istiyorum. Siz kamuoyunda adı çok duyulan ama tanınmayan bir insansınız. Günlük hayatınız nasıl geçiyor?

Bir Müslüman'ım ben, böyle algılanması lazım. Biraz da çizgim o istikamette olduğu için yani benim babam imamdı. Bir yönüyle hatta benim Arapça ve Kuran hocamdı. Bu açıdan da belki herkesi kendi çizgilerimde kabul etsem bağrıma bassam, kendimden 10 kalem ilerde görsem de, yani bu mevzuda biraz hassasiyete sevk eden bir atmosfer içinde neşet ettim. Babam bana ileri seviyede Müslümanların hayat tarzını böyle ruhuma nakşederek, yüksek ufuklar göstermeye çalıştı. Yani takva söz konusuysa bana azami takvayı telkin etti. Züht söz konusuysa yani. Kalben böyle malayaniyata ait şeylerden uzak olma hep yüksek seviyedeki şeylerle meşgul olma, âli himmet olma gibi şeyler, bana bunları göstermeye çalıştı. Ben tam alamadım, istihdam o kadardı. Bu yönüyle belki bazı şeyler anlatılırken, çoğundan çok gerekir de. Yani hayatımda farzlarımı vaciplerimi, sünnetlerimi belki fazlasıyla, eksik yapmışımdır diye mesela hayatımın belli dönemlerinde kıldığım namazları eksik kılmışımdır diye, vaktim olduğu için, sizler için diyemem ben bunları. Bütün önu 5-10 senelik namaz bir kere daha kılayım deyip kıldığım, geceleri öyle ihyaya çalıştığım, mümkün mertebe Kuran'daki bazı şeyler üzerinde durarak, bakarak anlamaya çalıştım, onun içindeki bütün eğilimleri.

Çalışırken yalnız mı olursunuz. Birlikte çalıştığınız kişiler var mı?

Çalıştığımında yanımda bazen bir iki arkadaş olur. Bunlar işte, uzmanlaşma adına bazı şeyler yaparlar, onları müzakerelerine, mütealalarına iştirak ederim. Fikir ve düşünce teatisinde bulunarak, günümü değerlendiririm, elimde iki üç etap bulundururum. Değişik vakitlerde değişik kitaplar okuma çalışırım.

Din kitapları dışında kitap okur musunuz?

Okumaya çalışırım yani, vaktin ele verdiği ölçüde. Eskiden de okumaya çalıştım. Günümde hemen her gün ister din kitabı ister dinin dışında derken yani yararlı olabilecek şeyler. İki yüz sayfadan aşağı düşmez yani. Büyük çoğunluğunu dini şeyler teşkil eder. Bu arada bulunduğum yer işte burası benim şahsen esas bir evim olmadığı için bazen lojmanlarda, bazen bir dostun evinde.

Burası da ara sıra kaldığım bir evdir. Bu arkadaşımız evi yaparken biraz da fakiri düşünerek yapmıştı. Böle yanıma gelenler olur. Bu arkadaşlar gibi daha çok da Fethi Gemuhoğlu gibi, biraz bizim Aydın Bolak. Onların seviyesindeki olan bir simadır. Öyle sohbet yönü olan bir simadır.

Ankara'dan gelenler oluyor mu?

Ankara'dan da nadiren gelenler olur. Bazıları işte Türkiye genelinde yararlı gördüğümüz kişilerle alakalı düşüncelerimi şey yaparım. Bazen de arkadaşlar yanında bulunanlar, böyle sizin yaptığınız gibi konuştuğumuz şeylerde fayda mülahaza ediyorsa, onları deşifre ederler. Onların tashihleriyle meşgul olurum. Bazen bazı arkadaşların isteğine göre, bazı mecmualarda yazı yazmak falan. Benim yazarlık haddim değil, bana göre önemli bir misyon. Milletin yararına yazılıyorsa cihattır o. Yani cihat sevabı kazandırır. Onu çok beceremedim. Ama yazmaya çalıştım. Ve şunu söyleyeyim. Bu türlü şeylerle 24 saati bazen, derim 'Yarabbi sen niye bir günü 48 saat yaratmadın. Yetmiyor bu 24 saat bana!..'

Müzik dinler misiniz?

Evet, ben bir ölçüde böyle çocukluk dönemimde 16 yaşına kadar sayıyorum çocukluk dönemimi, Erzurum'da kaldığım sıralarda bir kısım tasavvufçu kimselerle temasım vardı. Esas malumalleri olduğu gibi. Tasavvuf musikisi bizim hususla klasik musiki tekkede doğmuştur, zaviyede doğmuştur. O yönüyle de ilahiler gibi, gazeller gibi şeyler beni klasik musikiye çekti. Mesela İtrî'yi sevdim dinledim. Mesela Dede Efendi'yi sevdim dinledim. Hatta böyle bir büyük veliye saygı duyar gibi Hacı Arif Bey'i sevdim, saygı duydum. Günümüze doğru gelirken Ahmet Özhan'ı da böyle severek dinledim.

Karşı karşıya gelip konuştuğunuz müzisyenler var mıdır?

Evet, bazıları vardır, bazıları. Mesela Cem Karaca'yla da sarmaş dolaş olduk. Burhan Çaçan'la sarmaş dolaş olduk. Bekir Sıtkı Bey'le maarifimiz vardı. Tabii bunun gibi böyle, o seviyede olmasa bile kendi musikimizi çok severim. Diğerlerine karşı tavrım, bir yönüyle belki anlamadığımdan dolayıdır. Derler ki her insan anlamadığının düşmanı olabilir. Biraz da bana çok fazla, çok açık, çok dekolte geliyor. Hatta bunların hissi, fikri boşlukları vardır. Böyle hoplayarak, zıplayarak, tepinerek boşluğu doldurmaya çalışıyorlar gibi yanlış yorumlarım veya doğru yorumlarımda var belki. Ama bizimki, bunlara göre daha ciddi daha vakur, daha okkalı gibi gelmiştir öteden beri. Mesela Hüseyin Efendi'yi, o içli şeyleriyle çok severim. Daha çok da ben tasavvuf musikisini dinledim. Onu sevdim.

Yapı Kredi Bankası, bir dizi plak çıkardı gördünüz mü, geldi mi size?

Türk Halk musikisini de severim, kendi musikimizdir. Mesela Reşit Muhtar'la çok yakın maarifimiz vardır. Eski bestekârlarla maarifimiz vardır. Tenezzül edip onlar, hatta bir sözmüş gibi benden bazı şeyler bestelediler. Tabii orada tenezzül ettiler de esas onları da severim ben çok. Yakın dostlarım var. Hepsini sıralamam mümkün değil. Aslında sanatın değişik dallarına karşı sevgim vardır, alakam vardır. Çok fazla anlamasam bile tabii, kendi hususi, bizim kendi klasik sanatlarımıza karşı daha derin alaka duyarım teşride yakın olması itibariyle. Yani günümüzde de modern birini şey yapacaksam, çok öne çıkacaksam, Picasso'ya alaka duyarım İslâm'ın tecrit anlayışına karşı. Ciddi bir vahridatla mahmulü eski ifadesiyle meşhur olduğu söylenemez.

Bir de Batı Müziği, Batı klasikleriyle ilgili bir ilginiz oldu mu?

Alaka duymuş, bazılarına hayranlık duymuşumdur. Başkası da sordu mesela, 'Mozart'ı tahlil edebilir misiniz?' dediler. Tahlil denemez, belki yaptığı bazı şeyler esasında. Sonra onun yarım bıraktığı Beethoven'in tamamlamasını belki düşünebiliriz. O yönüyle Batı Klasik musikisinin konçertoları, senfonileri, daha dolgun, daha ciddi, daha vakur, daha zengin olur. Fakat öyle bir yorumlama meselesi söz konusu olamaz. Ama her dâhiye hayranlık duyduğum gibi Allah onları da bir sesle yaratmış, hayranlık duyarım. Onlar benim misalim.

Güzel bir konuşma oldu benim açımdan. Sizin söylemek istediğiniz, duyulmasını istediğiniz bir şey var mı?

Estağfirullah o sizin takdiriniz. Siz duygularınızı düşüncelerinizi daha geniş bir daireye yayabiliyor, neşredebiliyorsunuz. Aynı hisleri paylaşıyoruz. Yazılarınızdan eskilerin ifadesiyle yazıların 'ruhunu sıkınca' buna 'tekaddür ediyor' derlerdi. Damlıyor yani, damla damla dökülmüyor. Toplumun değişik kesimleri arasında mutabakatın sağlanması için gerekli olan şeyler yapılmalı, olmayacak şeylerde tansiyon yükselince, askeriyede yükselebilir, devletin üst kademelerinde yükselebilir. Aşağı çekilmesi, Türk milletinin bir zamana ihtiyacı vardır. Onun için bu zamanı Türk Milleti'ne kazandırmak bağışlamak çok önemlidir. Yani milletin varlık ve bekasıyla, size de, belki bize de önemli vazife düşüyor. Camideki hoca efendiden, bir gazetenin başındaki sizin gibi ufkü engin kişiden, televizyonların, belirli yapımların başını tutan arkadaşlarımıza kadar, toplumun değişik kesimleriyle olduğu gibi kendi konumlarıyla kabul etme mevzuunda işte böyle telkinlerimiz olmalı, şartlandırırsak herkes herkesi öyle bir kabul etse, bu toplum böyle kendi içinde kaynaya kaynaya kıvamına

geliyorsa, öyle olacağına inanıyorum ben, atılmış adımlar da vardır.Fakat birileri istemiyor bunu. Zannediyorum vuruşturmak istiyorlar. Bu da bizim aleyhimize olacak, işin doğrusu benim aklıma başka bir şey gelmiyor daha...

Çok teşekkür ederim hocam, sağlık diliyorum size...

Cennet Ancak Kadınla Cennettir

Türkiye'de bir süredir belirgin bir Alevi-Sünni gerginliği gözleniyor. Bunun kaynağı nedir?

Sık sık yanıma gelen arkadaşlar bilirler. Bu konunun potansiyel çatışma meselesi haline getirileceğinden endişem var. Hatta PKK'dan daha tehlikeli olabilir endişesinde olmuşumdur. Sivas'ta bu meseleyi kim kullandı bilemeyeceğim. Türkiye çok hassas dengeler üzerinde duruyor. Geçende, bir TV kapısında olanlar neydi bilemeyeceğim. Geçende bir yerde birisi bana istihbar ettiği bir şeyi intikal ettirmişti, bunu salahiyyetli birisine verdim. Müsade buyursanız bunları tahsis etmeyeceğim.

Şimdi yeni sorunlar. Mesela cem evleri meselesi gibi.

Bağışlayın ama, cem evleri zaten vardı, yani yapıyorlardı. Bunu ne farklı yorumlamak doğrudur, ne de yeni çıkmış mesele gibi yorumlamak doğrudur. Bir taraftan Sünni geçinen keşinin yatıştırılması, bunların tansiyonlarının aşağıya çekilmesi şart. Diğer taraftan Alevi vatandaşların ne Cumhuriyet'ten evvel, ne Cumhuriyet'ten sonra katiyen gadre uğratılmadıkları, kendilerine anlatılmalı. Hatta denebilir ki, Cumhuriyet Dönemi'nde tekke ve zaviyelerin kapatılması meselesi söz konusu olunca cem evlerine dokunulmamıştır bu ülkede.

Ya Diyanet İşleri'nde Alevilerin de temsili meselesi?

Malumları olduğu gibi Diyanet İşleri, Atatürk Dönemi'nde kuruldu. İsmet Paşa Dönemi'nde de hiç ilişilmeden getirildi. Genel Müdürlük ölçüsü içerisinde devletin bir müessesesidir bu. Bu birinci yanı, ikinci yanı Mümtaz Soysal Bey'in dediklerine katılıyorum. Diyanet'te temsil esası yanlıştır. Alevilik bir mezhepse, yani Maliki, Şafi, Hambeli gibi bir mezhepse, Türkiye'de Şafi'lerin, Hambeli'lerin Maliki'lerden bir temsilcisi yor. Aleviler, eğer "tarikatız" derlerse, Kadiri'ler ve Nakşi'ler de derler ki, "o zaman biz de temsil edilmek istiyoruz", hatta "resmi kıyafetiyle bizden biri gelsin oraya otursun" derler. Bence bu da çok tehlikeli bir şey. Diyanet'in birleştiriciliğine, uzlaştırıcılığına güvenmek lazım, hepimizin müessesesidir.

Diyanet'e girme nasıl olmalı?

Diyanet'e girmek için devletin resmi okullarında okumak gerekiyor. Mesela imam hatibi okuyorsun imam oluyorsun, İlahiyat'ı okuyorsan imam, vaiz, müezzin oluyor veya Diyanet'te değişik görevleri geliyorsun. Diyanet herkesin girmesine müsaittir. Ama bir yol koymuşlardır oraya. Siz şu fakülteden mezun olacaksınız, sonra gireceksiniz. Ben bu fakültede okumak istemiyorum, ama bu fakülteler Cumhuriyet'in günümüzde demokrasinin müesseseleridir. Dünyanın her yerinde de böyledir.

Kadın hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Tabii bu çok şümüllü bir mevzu. Bir yönüyle dedikoduya da açık bir mevzu. Böyle bir platformda tarzı telakkimi hülasa etme de epey zor. Bir manada kadın ve erkek ayırımı yapmıyoruz. Yani fiziki durum ayrılığı filan var. Bence kadın ve erkek bir hakikatin iki yüzü gibi olmalı. Kadınsız erkek, erkeksiz kadın olmayacağı ilk hilkatle ortaya çıkmış. Hazreti Adem'in kadınsız cennetteki ıstırabı ve kadınla bütünleşince, cennetin gerçek cennet olması da biraz işte bu iki varlığın bu çiftin beraber bulunmasına bağlıdır.

İslam açısından bakarsak...

İslam açısından bu meseleyi bakacak olursak. Efendimiz (sav), Kuran, Kuran'daki öğretiler kadını erkekten tefrik etmemiştir. Zannediyorum ifratlara tefritlere giriliyor, yani denge bozuluyor burada. Bu iki varlık bazı hususi yanlarıyla birbirinden ayrılırsa, mesela erkeğin fiziki gücü vardır, ama kadının da psikolojik gücü vardır. Ve bunu erkeğine karşı her zaman kullanabilir. Allah yaratırken, maddenin en küçük parçalarından kainatlara kadar, hatta madde karşısında anti madde koyarak, böyle bir birlik meydana getirmiştir. Ayırma gerek yoktur.

Kadının rolü hakkında örnekler var mı?

Şimdi 14 asır evvel, o günkü toplum tarzı telakkileri içinde Batı'da kadına hiç yer verilmediği hatta ondan 5-6 asır sonra kadının ruhu var mı yok mu, şeytan mıdır, insan mıdır diye münakaşası yapılmasına karşılık, İslam'da kadın tam hayatın içindedir. Ayşe validemiz orduların başındadır. Hatta şimdikinden çok farklı olarak camilerde mahfil yoktu, kadınlar erkeklerin arasında saf bağlayıp dururlardı.

Niye önde değil de arkada?

Namazın kendine göre nezahat ifade eden bir yanı vardır. İnsanın orada

mümkün merteye, insani, cismani ve bedeni duygulardan tecerrüdü esası var yani. Buna kimsenin itirazı olmaz.

Kadın eli sıkma yasağı, örtünme gibi şeyler gerçekten İslam'ın özünde olan şeyler midir?

Örtü konusunda bir şey demeye hakkımız yok.Kur'an'ın içinde açık sarik naslar var yani. Bu mevzu bizim yorumlamamızın dışında kalıyor. Çünkü bu Allah'ın emridir. El sıkma mevzuu, kadınlarla oturup kalkma mevzuu hususlarında bir kısım prensipler objektif olarak ele alınmıştır. Sizler, bizler gibi insanlar hani el sıkıştığınız zaman veyahut ta işte kadın açık olduğu zaman içinizden bir şey gelmeyebilir. Hiçbir şey duymayabilirsiniz. Bir medeni insan bunu duymayabilir. Fakat çok değişik insanlar da olabileceği mülahazasıyla Kuran'ın bu mevzudaki prensipleri alimi şumuldur. Herkes nazarı itibara alınmıştır.

Yani kadınların başını örtmesi şart mıdır?

Kadının başını örtmesi meselesi bir iman meselesi ölçüsünde önemli değildir. Allah'a karşı kulluk, umumi manada kulluk meselesi ölçüsünde önem arz etmez bunlar. Teferuata ait meselelerdir. Nitekim, yani Allah'a iman meselesi ta Mekke'de efendimize tebliğ edilmiş. Namaz meselesi orada bize farz kılınmış, daha sonra zekat farz kılınmış. Ama tesettür meselesine gelince biraz farklı. Zannediyorum peygamberliğin 16'ncı, 17'nci senesinde Müslüman kadınların başları açıktır.

Ama geçmişte türban meselesi yüzünden toplum neredeyse birbirine girecekti. Siz bu tartışmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Temel meseleler varken, teferruatın kavgasını vermek zannediyorum üslup bakımından yanlış. Onları öne çıkartmak bir yönüyle diğer meselelerin önemsizliğini bir yönüyle ifade etmek gibi bir şey olur. İnsanlar yine işin başına geçsinler, başlarını açsınlar, belli bir dönem sonra kapatsınlar demek de değildir bu yani. Ondan da farkı bir meseledir. Dindeki başörtüsünün nereye konacağı meselesi çok iyi karlaştırılmalı evvela. Bir diğer yanı da birileri de bundan çok rahatsız olmamalı bence. Bu mozaik içinde toplumun bir kesimi olarak kabul edilmeli.

Yanlış hatırlamıyorsam ben, 1990'da falan bu türban olayı toplumu gerginleştirdiği zaman sizin mesajınız bu doğrultuydu.

Belki aynı şeyleri söylemişimdir. Teferuata boğulmayalım. Küçük şeylere

büyük şeyleri feda etmeyelim. Yani başörtüsü eğer İslami öğretiler, İslami esaslar arasında dördüncü beşinci sırada bir meseleyse, bununla kavga ederek bir yönüyle belki imana mütallik meseleleri çok geri plana atıyoruz. Yani birinin imanı vardır. namazı da vardır, belki hacca da gidiyordur. Fakat bu meselede farklı düşünüyor, bu insan bunu hiç kabul etmemezlik demek, işte dördüncü plandaki bir meseleyi birinci plandaki meselenin önüne geçirme demek gibi bir şeyler oluyor.

Yalnız şöyle bir endişe var. Bütün bunlar takiyyedir. Ama yarın İslami düşünce esasları devlet yönetimi haline getirildiği zaman işte o dördüncü, beşinci derece sayılan şeyler insanlara zorla kabul ettirecek, başları zorla örttürülecek.

Bu İslam'ın esaslarını bilmemekten kaynaklanıyor olabilir. Eğer öyle bir yanlışlık yapılırsa, İslami öğretilere ters yapılmış olur bence. Bu İslam'ı, Müslümanlığı bilmeden yapılmış olur. Yani, Müslüman, isteyen başını kapatır. Müslümanlığın o mevzudaki bütün emirlerine riayet eder, bir başkası Müslümanlığa inanmıyorsa, ve ateistse, o insan hiçbir şeye inanmıyorsa, onu kendi anlayışıyla kendi hayat tarzıyla baş başa bırakacaksınız. Eğer İslam prensipleri toplumun hayatına taşınınca bu iş yapılacak şekilde endişe duyuyorsak işin o yanının İslam olmadığını bilmek lazım. O yan İslam değildir. Millete baskı yapma meselesi İslam değildir.

Bu Ağzılara Fermuar Vurulmalı

Sizi Türkiye'deki hocalardan başka türlü görüyor. Konuşma üslubunuzda, seçtiğiniz kelimelerde klasik bir din adamı çizgisi görmüyor. Böyle bir farklılığınız var mı?

Ben bir farklılık peşinde olmadım. Bizim için çok önemli iki konu vardır. Ben bir kısım hususiyetleri, ister kılık kıyafet, isterse düşünce ifade açısından dinin mazharıyla çelişkili bulmuyorum. Belki aksine diğer şeyleri, teferruat sayıyorum. Yani ne modern olma, ne başka türlü olma hedefim olmadı.

Müslümanlık bir evrensel din. Türklüğe ait çizgileri var mı?

Müslümanlık temel prensipleri açısından evrensel. Teferruata ait meseleler, yorumlanabiliyor. Kanaati acizanem Türk milleti, milletimle iftihar ederim, çok iyi yorumlamışlardır. Dünyada bir Osmanlı müsamahası olsa, zannediyorum sadece Müslümanlar değil aynı zamanda insanlık adına da çok iyi bir diyalog zemini hazırlanacaktır. Küreselleşen bir dünyada öyle bir diyaloga açık olması çok önemli iki faktördür.

Daldan dala gidiyorum. Şimdi son günlerde Türkiye'de çok tartışılan bir konu var. Dinde reform meselesi. Yani İslam Dini'nde reform olmadığı, Hristiyanlıkta olduğu gibi, dolayısıyla İslam'ın geri kaldığı gibi birtakım sözler var. Kendinizi İslam'da reformist olarak görüyor musunuz?

Şimdi reform yeniden yapılanma, şekillenme, bir şeyi yeniden kurma manalarına gelen bir kelimeyse, herhalde bu yönüyle İslam'da kendi orijinini koruması açısından bir deformasyon olması söz konusu değildir. Bundan dolayı bir reform da olması düşünülemez.

Yani İslam, son şeklini almıştır mı demek istiyorsunuz? Bütün bu aşırı İslamcı akımlar, Humeynicilik, İslam'ın normal unsurları mıdır?

Şimdi İslamiyet'in sivri gibi görünen bazı meseleleri vardır. Bunlar şahısların yorumları, şahısların içtihatlarıdır. Değişik dönemlerde bazı devletlerde çoğu devlet idarecilerinin yorumlarıdır. Temel prensipleri açısından dini ele aldığında din, sıkıştırıcı, insanların boğazını sıkıcı, bir yere kilitleyici, inkişafa mani olucu bir şey görmek mümkün değildir.

Tekrar dinde reform konusuna dönmek istiyorum. Bu çok tartışılan bir

konu.

Eskiden bir kısım kişilerin yorumla ilgili düşünceleri olmuştur. Bunlar kimilerince reform olarak değerlendirilmiş olabilir. Ama bazıları da buna içtihat olarak baktı. Yorumu yapanları da müçtehit olarak görmüşlerdir. Reformda şekli bozulan bir şeyi eski haline getirme kaidesi vardır. İçtihat ise esnekliği sonuna kadar kullanma, o kapıyı açık bırakma, ağzına kadar ve çağların ihtiyacını karşılama.

Geçmişte bunun örnekleri var mı?

Mesela Cemaleddin Afgani reformistti. Ama bizim Hayreddin Bey Hoca'mıza sorarsanız, o da der ki; belki Muhammed Abduh da, hatta belki Abdolvahap da birer müçtehitti. Bu açıdan da ben reformist hiç değilim. Ama reformistlerin yerine konacak müçtehitlerin kendine göre ağır şartları vardır. Bu bir kabiliyet, istidat, hatta bir deha meselesi. Yani bizim boyumuzu aşan bir şeydir. Ben düz bir Müslüman'ım.

Bu biraz aşırı alçakgönüllüğünün ifadesi mi yoksa?

Hep kendimi öyle kabul baktım. Hiç farklı konuşmadım. Herkes gibi bilgi imanı açısından Allah'a layık olmaya çalıştım. Acaba ben bunlarla kurtulabilir miyim endişesini taşımışımdır. Fakat peygamberin verdiği bu ölçüyle bir kimse hayatında bir kere "La İlahe İllallah" demişse, cennete gireceğine inanmışımdır.

Biraz önce dinde bir yere sıkıştırıcı, baskı yapıcı şeyler görmek mümkün değildir dediniz. Ama Türkiye'de, bunun tersi bir tutum mevcut değil mi?

Eğer bu din Allah'ın diniyse, bu din insan tabiatıyla bütünleşmişse, yani kainatı yaratan kudret idaresiyle bir kitap gibi, bir beşer gibi, tanzim eden Allah'ın kelam sıfatından gelen bir beyanı, bir mesajı ise, Allah yarattığı kainatla insanların hayatı arasında bir terslik yaratmaz. Çünkü insan bu kainatın dolambaçlı koridorlarında dolaşacaktır. Bu açıdan dinin ruhuyla insan tabiatının çelişeceğine inanmıyorum, hiç ihtimal vermiyorum.

Ya bunun aksi bir tutum içinde olanlar, insanlara din adına, şöyle giyin, bunu tak gibi baskı yapanlar için ne demeli?

Nasıl ki biyolojide Darwinist'ler seleksiyondan bahsediyorlarsa, esas iş bir gün dolaşıp kendi tabiatına yönelecektir. Yani din kendi gerçek külliyetini, kendi ağırlığıyla ortaya koyacaktır. Dinin içine sonradan sokuşturulmuş düşünceler, bunlar elenip gideceklerdir. Bu bağınaz gibi, katı gibi görünen kendilerinden

başka kimseye din içinde yer vermeyen, vermeyi düşünmeyen insanlar, bunlar da belki kendi düşüncelerinin altında kalacaklardır. Din kendi orijini ile kalacak ve belki iş o zaman evrenselliği bir kere daha duyuracak ve herkes vicdanındaki yere gelecek.

Türkiye'de her alanda gereğinden fazla kamplaşma var. Spor sayfalarına bile bakıyorsunuz, Fenerbahçeli Ali Şen, Galatasaray ve hakemler hakkında kavgayla işe başlıyor. Ama bunların en vahimi din alanında olanı. Bu laik-anti laik tartışmaları falan.

Aslında din bütünleştiricidir, birleştiricidir. Mevlana bir dindarsa şayet, ileri bir dindarsa Yunus Emre bir dindarsa, Ahmet Yesevi bir dindarsa, bunlar bölücü, kamplaştırıcı olamaz. Mevlana o meşhur sözüyle ki, hepimiz çok iyi biliriz. "Ne olursan ol gel"gerisini siz getireceksiniz. Eğer bu dinse, yani bunlar 70 millete bağırılarını, kucaklarını açmışlardır.

Birlikte yaşamayı öğrenmek nasıl gerçekleşebilir?

Kanaati acizemce elden geldiğince her kesimiyle olduğu gibi kabul edilmeli. Beğenmediğimiz şeyler olabilir. Fakat bir tarafta, bir Nazım Hikmet'i de olduğu gibi kabul edelim, Mustafa Kemal'i de olduğu gibi kabul edelim. Bunlar hatadır, sevaptır, ama bu toplumun parçalarıdır. Bir elin sağ, bir elin sol, bir gözün sağ, bir gözün sol olması gibi uzvun birinin el, birinin ayak olması gibidir. Daha açık belirtmek istenirse bir Çarşamba'daki, bir Perşembe'deki, bir Cuma'daki insan da kendi konumlarıyla kabul edilmelidir. Fakat hayatında hiç camiye gitmemiş insan da olduğu gibi kabul edilmelidir. Toplumun parçaları denilmelidir, kendimize bunu şartlandırmalıyız. Daha sonra mantıki konsensüsler aranabilir yani...

Gelelim Refah Partisi olayına. Refah Partisi'nin davranış biçimi bu tarfinize uyuyor mu?

Şimdi Refah Partisi gerçek bir vakadır. Din yörüngeli olma iddiası da olabilir. Bir şey diyemeyiz. Hani bu umumi kabul içinde onu da kabul etmeliyiz. Bu temel disiplinler, temel gereksinimler açısından önemli yani. Bunu yapmasak, bunu kabullenmesek biz, dediğinizi ortaya koyduğumuz bazı prensiplere başta kendimiz muhalefet etmiş oluruz. Bunu kabullenmemiz lazım.

Ama durup dururken surların yıkılması, şuranın buranın kapatılması gibi konular gündeme getiriliyor. Bunlar sizin çizdiğiniz tabloya ters değil mi?

Fakat acaba surlar yıkılmalı deme veya daha başka şekilde tahrik edici bazı

şeyler söyleme Refah'ın genel düşüncesi midir, yoksa bazı şahıslar kendi düşüncelerini mi ifade ediyorlar? Ama bu gibi kişilere şunu söyleyebiliriz. Bizden de, Refah'taki arkadaşlardan da çok daha dindar olan Fatih, İstanbul'u fethettiği zaman surları yıkmadı. Belki Topkapı'dan içeri girerken güllerin açtığı o delikler bile, kalbinde açılan bir delik gibi kendini rahatsız etmiştir. O surları daha sonraki dönemde esas biz yıkmışızdır yani. Surlar beş asırdan beri ayakta duruyor, duruyor yani. Bizim milletimizde tarihi yıkmaya, başkalarının eserini yıkma adeti yoktur. Turuva hala duruyor. Hellenizm'e dair buradan Salihli'ye doğru giderken o Sart Harabeleri falan halen duruyorlar yani. Bunların dinle alakası olduğunu iddia etmek çok yanlış olur. Hadis Ölçüleri içinde arz ediyorum. Yani bir milleti fethettiğiniz zaman Roma'ya girdiniz diyelim, başka işiniz yok, gidin Vatikan'ı yıkın yani. Olmaz öyle şey. Onlardan alacağımız ibretler vardır. Yeniden yapılanmak için çok hadisler vardır.

Öyleyse bunları neden söylüyorlar?

Refah'taki arkadaşlarımızın umumi kanaati buysa, evvela bu kanaati düzeltmeleri lazım. Umumun kanaati bu değilse şayet, o partinin beyni sayılabilecek arkadaşlar baştan böyle uluorta şeylerin konuşulmasına izin vermemeleri lazımdır. Parti disiplini içinde dili kafasından daha büyük, daha uzun olan bu insanların ağızlarına fermuar vurulmalıdır. Din adına da, millet adına da yanlış söylüyorlar.

İrkçılıktan Fersah Fersah Uzaktayım

Önce Türk müyüm Yoksa Müslüman mı?

Müslümanlık benim için bir esas. Çünkü benim dünyevi uhrevi saadetimi kucaklıyor. Fakat genel düşüncelerim, algılarım içinde ben milletimiz olarak da bir Saidi şeyhimizin ifadesiyle söylersek, Türk milleti belki, gerçek değerlerini sağlam zemine Müslüman olduktan sonra oturabildi.

Türkler, millet kıvamına ancak ondan sonra geldi. Bu açıdan da ben hep kendime Müslüman Türk nazarıyla baktım. Belki, bu mevzuda öyle bir tefrik yapmayı da hiç düşünmedim. Müslümanlık benim dünya ve uhrevi saadetimin tek teminatı, garantisi. Fakat Türklüğümü Müslümanlığımdan ayrı hiç düşünmedim yani hep beraber onu yanında düşündüm. Hiç zıt da görmedim.

Hatta diyorum ben şimdiye kadar yüce İslâm dinine değişik milletler millet olarak da hizmet etmişlerdir. Fakat benim milletim 9-10 asır bu işin karakolculuğunu yapmıştır. Temsilciliğini yapmıştır. Ve çok iyi temsil etmiştir. Bana göre hatta ihtilal olmadan evvel bir mecmuadaki bir mütalaamı bu millete Son Karakol başlığını koyarak ifade etmeye çalıştım.

Size Müslüman Türkçü denilebilir mi?

Bu karakolun çöküşü, bu kesimin çöküşü olmuştur. Bazıları hani bunu ırkçılık gibi böyle şovenizm gibi algılayabilirler. Fersah fersah uzağım o tür bir tarzı telakkilerden. Ama fakat kültürümüz ahlakımız, manevi köklerimiz, tarih köklerimiz dinle o kadar içli dışlı o kadar irtibatlı olmuş ki, tüm bir tecrit konusu, ilk zaman kabil değil gibi geliyor bana...

Dışarıdan size bakanlar hep siyasi bir örgütlenme peşinde olduğunuz hissine kapılıyor. Hiç siyasi çalışmanız oldu mu?

Hayır, hiç siyasi çalışmam olmadı, Hiç siyasetin içinde olmadım.

Oy verir misiniz?

Evet, bir kere ömrümde nasip oldu. Ya bazen sayılamadı, ya kaderin cilvesi Milletime de küskün değilim. Ya içeride oldum ya takipte oldum. Değişik kaderin cilvesi küskün değilim. Yapanlara da değilim. Demek benim onları dimağında meydana getirdiğim imajın yanlışlığından oldu bunlar. Nasip olmadı, yani bir kere nasip oldu, bir kere oyumu kullandım.

Seçimlerde bir partiye oy vermeye karşı mısınız?

Hayır tam aksine, cami kürsülerinde millete hep gidin oy verin dedim. Bu bir vatandaşlık hakkıdır. Tercihlerinizi mutlaka ortaya koyun, hastalarınızı sedyelere koyun götürün dedim. Nereye verirsiniz verin, fakat mutlaka oy verin. Bu millet alışsın buna. Demokrasi alışsın. Eski bantlarımı dinlerseniz, yüz yerde dinlemeniz mümkündür.

Peki bundan sonrası için siyasi bir hedefiniz, beklentiniz var mı?

Katiyen ve katibeten. Bundan sonrası için bırakın siyasi bir şeyi, yaşamak için bile bir arzum yok. Farklı bir tipim var. Yani sizler gibi insanlarla tanıştım. Bunca arkadaşım oldu. Burada, şu salondaki kalabalık bile bana fazla geliyor. Ben artık diyorum ki, ya münzevi köşem ve yahut da öbür alem benim için daha iyi diyorum. Mesela 86'da son bir defa hacca gittim. Birinin imkânlarıyla. Orada gördüm ki işte bu Türkiye'de şu hizmet bu hizmet derken, millet alaka gösteriyor. O günü bu günü, belki 20 defa davet vaki oldu. Türkiye'den gitmiş oraya yerleşmiş dostlarımız tarafından. Ben bu şahsi hicabım, arımdan dolayı gidemiyorum. Yani Fethullah Hoca, bana fazla geliyor.

Yani nasıl?

Eski, camide bir vaiz, bir imam. Bu ölçüdeki bir Fethullah o camideki Fethullah hocayı çok aştığından dolayı, bu beni de aşıyor. Çok sıkılıyorum yani. Hele öyle siyaset. Bu içinde şöyle böyle bulunma, bunları çok yad etmiyorum. Ancak bu milletin içinde kaldığım sürece kendimi milletin öz hükümlerinden, parçalarından millet dantelasını meydana getiren iplerden biri olarak görüyorum. Milletin kaderiyle alakalı meselelerde, bir görüşüm varsa bundan sonra o düşüncemi her zaman başkalarına intikal ettirmeden geri durmam. Zararlı şeyleri milletimle beraber devletimle beraber göğüslemeyi düşünürüm. Tabii ki yaşadığım sürece bunu Allah'ın da herhangi bir ferdi olarak bana yüklediği mükellefiyetlerden sayarım. Yoksa kendimi Allah indinde sorumlu kabul ederim.

Etrafa yanlış bir imaj verdiğinizi söylediniz. Karşı tarafta yanlış anlamış olamaz mı? Sizin payınız nedir?

Bu anlayışın psikolojik olarak üzerimizdeki tesirini dağıtmış değiliz. Belki de gerçekten bizim endişe ettiğimiz kadar da böyle baskı yoktu. İnsan olarak biz böyle, sanki birileri bastırıyor biz de bu bastırmaya geliyoruz gibi bir şey vardı. Dolayısıyla hislerimiz ifade etmeye cesaret edemedik. Bizdeki cesaret

eksikliğine de vermek mümkündür.

Çeşitli dönemlerde içerde yattınız. Ne kadar süre tutuklu kaldınız?

Girdim çıktım değişik zamanlarda. En çoğu 6.5 aya kadar. 12 Mart'ta o zaman her kesimden vardı. Beraber soldan olan arkadaşlarla da bir koğuşta kaldık.

Kimlerle efendim, kaldınız mesela?

Ben bazılarının adını unuttum. Günay vardı mesela buradan. İzmirli Günay. Bir avukattı burada. Güneri diye bir mühendis arkadaşımız vardı. Onunla konuştuk halef selef olduk. O koğuş başkanıydı, sonra ben oldum. Koğuş başkanlığı da yaptım. Savaş Al, Kadir Kaymaz, sonradan yakalanmış o işin içinde bir insan değil de, alet olmuş bir insan. Fakat doktor Alpaslan. O dönemde Semih Paşa'nın yeğeni vardı. Edip vardı. O bayağı bir militan biriydi. Ama çok centilmen çok takdir edebileceğim bir insandı.

Hiç işkence gördünüz mü?

İşkence yapmadılar. Belki tehdit filan oldu da. Ama ben de ciddi tavrımı ortaya koyunca vazgeçtiler. Onlara 'Çok sevindirirsiniz beni. Bir ayağım kabirde, insan iftihar tablosuna kavuşmak için içtihatla bekliyorum. Buna siz vesile olursunuz. Siz kaybedersiniz. Ben kazanırım' dedim. Belki de, 'Hani zavallı bir hoca' dediler. Belki de arzu ettikleri şeyleri, ne bekliyordularsa onu, doğru düpedüz ifade ettiğimiz için bir şey görmedik. Yok yapmadılar.

Çok kızdığınız insanlar oldu mu bu dönemde?

Çok sert, Çok haşın davranan insanlar oldu. Mesela birisi, zannediyorum biraz seviyeli de, bir kere başımda durdu. Öyle çok hakaretimiz şeyler konuşunca benim de biraz tepem bağışlayın attı diyebilirim. 'Git Allah'ını seversen' dedim. 'Ben sizin bininiz kadar bu milletin birliğine bütünlüğüne hizmet etmişim. Atarım kendimi şuradan' dedim. O da bana 'Çok doğru' dedi.

Ordu İçinde Fethullahçılar

Siz Fethullahçı sözünü hiç sevmiyorsunuz. Ama isteseniz de istemeseniz de size yakın kişilere 'Fethullahçı' deniyor. Nedir bu olay?

Belki bizi bir tarikat insanı gibi algıladılar. Bir tarikat insanı konumunda mütalaa ettiler. Hatta cemaat lideri falan bundan da ben Fethullahçı demek kadar rahatsız oluyorum. Aslında cıdan cudan rahatsız oluyorum. Çünkü bunlar toplumu bölücü şeylerdir.

Bunda sizin hiç katkınız yok mu?

Bunda bizim hatamız da olmuş olabilir. Belki de öyle olmadığımızı öyle dşnmediğimizi anlatamadık. Türkiye'de bugün cıyla cuyla ifade ettiğimiz değişik cemaatler olabilir. Bunlar falan ekolde yetişmiş insanlar filan ekolde yetişmiş insanlar. Seyahatıyla hasenatıyla iyi yanlarıyla fena yanlarıyla bunlar kabul edilse de toplum için olsalar da bunlar, rtuşlana rtuşlana toplumla bütünleşmeleri sağlanabilir. Zannediyorum bir ölçüde benim şahsi beceriksizliğim de bunda rol oynamış olabilir. Diyologa aığım dediğim halde pratikte bunu gerekleştiremeyip cezasını çekiyorum. Allah da bana benim için ıstırap kaynağı olan cıyla cuyla ceza veriyor. Bu cıya cuyu bir ölçüde atabilirsem, toplumun bir parçası olduğumu, o dantelanın bir ipliği olduğumu daha açık, daha net ortaya koyarsam zannediyorum bu meseleden vazgeçerler.

Bu sözlerle tarikat olmaya kaşı olduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz?

Fethullahçı demek veya tarikatçı demek veya falanca cemaatı demek, böyle uzaktan yakından olanlarla alakalıdır. şimdi karşı olmak başka mesele yani. Tarikatlar bir dönemlerde misyonunu eda etmiştir. Toplumdaki her müessesenin belki bir yönüyle fonksiyonlarını eda edemediği dönemde fasıllar olmuştur ama, ben bahsettiğiniz Mevlana gibi, Yunus gibi, Hacı Bektaş Veli gibi insanlar Anadolu'da ister dinamik ister halk açısından çok önemli katkıları olmuştur. Bizim bu ilk ordumuzun önündeki deliller, Anadolu'da ilk zemin hazırlayan o alperenlerdir. Balkanlar'a bu işi götüren onlardır. Avrupa içlerine kadar.

Ama ordunun ilerinde Fethullahçı denilen subaylardan söz ediliyor. Hatta bu yüzden ordudan ıkarılanlar var. Bu kişilerin sizinle hiç ilişkisi yok mu?

Beni tanıyan insanlardır, değildir. Camiye gelmişlerdir, vaaz dinlemişlerdir, değildir, bilemem ben onu da. Birileri böyle diyerek bir yere varmak istiyorlar. Belki askerin içinde de ordunun içinde de bu denen şeylere inananlar vardır. Bilemiyorum öyle olduğunu zannedenler, vehmedenler vardır. Bu manada bir Fethullah yoktur, dolayısıyla Fethullahçılık yoktur. Fethullahçı yolu yoktur.

Ordu içindeki bu olaylar bazı çevreleri çok düşündürüyor.

Ben utanıyorum bunları söylemeye de. Çünkü bu meseleler sıkıyor beni. Ben cami kürsülerinde devletin bir memuru olarak vaazlar verdim. Devlet memuriyetime sadece bir memuriyet eda etme meselesi olarak bakmadım. Bunun yanında inandığım şeyleri ifadeye hayatını kilitlemiş, milletine vefalı olmaya çalışmış bir insanım. Yerinde demişimdir ki, okul açın, bu özel okullar Avrupa'da da mevcuttur. Buralarda seviyeli talebeler yetiştirin demişimdir.

Ben de tam o noktaya gelmek istiyordum. Her gün size ait okullar açıldığı ve bunun bir tür örgütlenme olduğu söyleniyor. Bu da bir çok kişiyi düşündürüyor.

Bakın ben gittiğim her yerde insanlara bazı tavsiyelerde bulunuyorum. Üniversiteye hazırlık kursları açın, insanımıza seviye kazandırın. İnsanlarımıza vatandaşlarınıza da aynı şeyi dedim ama, tefrik etmeden, ayırt etmeden yani. Türkiye'den gelmiş bir hocayı dinlemeye gelen insanlara dedim ki burada vatandaşlık alın. Burada kalın dedim. Çocuklarınız sanat mekteplerinde okumasın. Üniversiteye girecek şekilde okutun onları, eğer onların genel kültürleri durumları üniversiteyi okumaya müsait değilse, üniversiteye hazırlık kursları açın. Orada imkanlarımızı bir araya getirerek küreselleşen dünya beraberinde bazı şeyleri getirecektir. Bunlardan bir tanesi de bu küçük esnaf, küçük ticaret, bunlar yok olup gideceklerdir. Büyük ticari müesseseler tesis edin.

Ama okul açanların hep sizin görüşünüze yakın kişiler olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben bütün vatandaşlarımızla konuştum. Devletin özel bir politikası olmadığını esefle ifade ederek konuştum. Bu çizgide bazı vatandaşlarımızla bu yönüyle bazı buluşmalar oldu yani. Bu yönüyle üzerimizdeki bu kabusu kırma imkanı oldu. Demek ki, özel okullar çok yaralı da oluyor ama bir teşvik, bir duyguda, bir düşüncede birleşerek veya bazıları bazı meselelerde bir şey biliyorum zannederek, yaparken gelip sormaları, sanki bütün o müesseselerin

benimle böyle yakından alakası var mı. İrtibatı varmış gibi bir algılamaya gidildi, böyle bir değerlendirmeye gidildi.

Peki bu okullar size bağlı değil mi?

Eğer buna bu anlamda bir bağlılık deniyorsa böyle bir bağlılık var yani. Ben duygu ve düşünce itibarıyla bu okulları desteklerim, sayısını bilmesem bile bugün bana yüz derlerse az derim, bin tane olsun isterim. Çünkü cumhuriyet yıllarına doğru gelirken yabancıların bizim içimizde 480 kusura okulu vardı. Ve Türk devletin gelecekteki değişik yerlerdeki lobileri açısından değişik toplumların katmanları içinde kendi insanımızı çıkarma açısından isterse, kendi insanımızı onlara tanıtmaya açısından ben düz bir vatandaş olarak bunun lüzumuna inanıyorum. Bunu her yerde söyleyeceğim. Bu insanların bir teveccühleri varsa. Bu teveccühü ben bir kredi olarak kullanıyorum. Diyorum gidin yapın, eğer bana inanıyorsanız gidin yapın. Ve bütün bunları da, gelecekte devletimizin dış destekli bir hale gelip ve büyüklüğünü koruması, devam ettirmesi, ben şahsen hedefliyorum. Aşırı derecede kendi devletimize, kendi milletimize karşı bir alakam var.

Tansu Hanım da çok etkilenmiş bu okul açma işinden galiba?

Başkaları anlatmış. Karşılaşınca da orda, böyle okullar ben de bu mülahazada yine bu düşüncemi arz ettim. O da, "Amerika'da da bir sürü özel, vakfın, şirketin. derneğin okulu var. Bunlar çok başarılı da oluyorlar. Devletin okulu devletin bu da işte böyle kendine göre falan" dedi, öyle centilmence bir şey oldu.

Ama okul açanların hep sizin görüşünüze yakın kişiler olması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben bütün vatandaşlarımızla konuştum. Devletin özel bir politikası olmadığını esefle ifade ederek konuştum. Bu çizgide bazı vatandaşlarımızla bu yönüyle bazı buluşmalar oldu yani. Bu yönüyle üzerimizdeki bu kabusu kırma imkanı oldu. Demek ki, özel okullar çok yaralı da oluyor ama bir teşvik, bir duyguda, bir düşüncede birleşerek veya bazıları bazı meselelerde bir şey biliyorum zannederek, yaparken gelip sormaları, sanki bütün o müesseselerin benimle böyle yakından alakası var mı. İrtibatı varmış gibi bir algılamaya gidildi, böyle bir değerlendirmeye gidildi.

Hiç kadınlarla el sıkıştınız mı?

Bir iki defa sıkıştığım olmuştur da temelde yani bu mevzuda ben de kendi düşünceme, kendi kanaatime baş başa bırakmayı tercih ederim. Benim saygıma

benim bu mevzudaki anlayışına saygılı olunmasını arzu ederim.

Ya bir kadın sizin elinizi sıkmaya kalksa?

Bir keresinde İmam hatip için yardıma gitmiştik. Orada bir hanım elini uzattı.Karşı tarafı mahcup etmedim. Öyle bir kombinezon olmadı. Bu tür meseleler kanaat, vicdan ile çözülecek meselelerdir.

Ya Tansu hanım?

Tansu hanım elini hiç uzatmadı, içeri girince çok saygıyla karşıladı. Yerine oturdu. Ben de ayrı bir kanepeye oturdum. Böyle bir görüşme oldu. O öyle elini uzatmayınca, sıkmayınca işin doğrusu bende vicdanımdaki öyle bir çelişkiye de girmedim.

Din kitapları dışında kitap okur musunuz?

Okumaya çalıştım yani, vaktin elverdiği ölçüde. Eskiden de okumaya çalıştım. Günümde hemen her gün ister, din kitabı isterse, dinin dışında derken yararlı olabilecek şeyler. İki yüz sayfadan aşağı düşmez yani. Büyük çoğunluğunu dini şeyler teşkil eder.

Önyargısız Okuma Tavsiyesi

Aslında bir gazeteci kadar, televizyonda çalışan bir insan kadar olmasa bile, ben vazifem itibarı ile hep halkın içindeydim. Vaizler toplumun içinde olan insanlardır. Ben 20 yaşından önce mesleğe intisap ettim. Edirne' de, Kırklareli'nde, İzmir'de, ve Ege de dolaştım. Uzun zaman gezici vaizdim. Toplum içindeydim. Duyulma görölme, bilinme, eğer bunlar bir mana ifade ediyorsa, duyulan, görülen, bilinen bir insandım. Belki medyaya kapalı bir durum söz konusu idi. Yani gazetelere intikal etmiyordu, düşüncelerimiz varsa. Televizyonlara ulaşamıyorduk. Belki şöyle demek daha uygun olur. Yani ortaya çıkmadan önce bir kesime açık değildik.

Yani o kesim hangisi?

Gazetecilerdir, medyadır, ricali devletin duyması gibi şeylerdir. Yoksa toplumun içindeydik. Ben Süleymaniye'de vaaz ediyordum, onca insan dinliyordu. Sokaklara kadar insanlar dinliyordu. Bu açıdan da kapalılık denmez bunlara.

Sizi dinlemeye kimler geliyordu? Belli bir çevrenin insanları mı yoksa daha geniş bir çevre mi?

Zannetmiyorum, nereye gidersem ben oraya ilk defa gittim, beni ilk defa orada cami köşesinde tanıdılar. İzmir'e de ilk defa geldiğimde 'bu kim' dediler. Ama ben halk insanıyım. Halk için, halkın dilini kullanıyor, halkla hasbihal ediyordum. Herhalde bu konuda içtihat hatası olsa bile, bir teveccüh oldu yani. Bu insanlar yanılmış olabilirler (belki ben dinlenecek bir insan mıyım?). Çok vaizden çok kendime bakıyorum ben. Beni dinleme talihsizliğine düşer oldular diyebilirim. Bu tanınmayı, bu teveccühü, böyle iyi bir izlenimi, millete bakışımı, milletin birliğini, bütünlüğünü, halkın bana bakışını bir kredi olarak değerlendirmeye çalıştım. Eğer bir teveccüh varsa dedim, bunu iyi kanalize edelim dedim.

Müsaade ederseniz, son günlerin sıcak konusuyla başlayıp, sonra düşüncelerinize geçelim. Geçen ay Tansu Hanım'la görüştünüz. Nasıl oldu bu? Bu diyalog devam edecek mi?

Biraz avam kaçacak ama Tansu Hanım bu görüşme için epey zılgıt yedi. Bu biraz zılgıt yemeden sonra Sayın Başbakan'ın bundan sonra olabilecek şeyleri

göğüslemeyi cesaret edip etmemesine bağlı.

Görüşme önerisi kimden geldi?

Ben düz bir vatandaşsam, herkes gibi yararlı zannettiğim belki vehmettiğim düşüncelerimi devletin değişik kademelerinde müessir olabilecek insanlara ulaştırmamda yararlı olabilir, dedim. Bu mülahazayla hani belki, bizdeki istekleri Sayın Başbakan'a ulaştırdılar. Sayın başbakan da olur dedi, istek izhar etti, görüşelim dedi.

Kim kimin ayağına gitti spekülasyonları oldu.

Onun gelmemesini fakir kendim arzu etmişimdir. Hatta bir kısım yanlış yorumlamalara sebebiyet verebilir endişesini baştan izhar ettim, ben. "Sayın Başbakanım" dedim "yanlış algılamalar olabilir, bunları göğüslemeye hazır mısınız" dedim. O da "daha masumca şeyler Türkiye'de şimdiye kadar çok yanlış yorumlanmıştı. Önemli değil" dedi. Yani bu bayan, fakat erkekçe yaklaştı meseleye.

Çevreniz bu görüşme hakkında ne düşünüyor?

Bazı arkadaşlarıma sordum.Görüşmede yarar var dediler. Yani bazı meseleleri, hani şu mevzuda şöyle yapılsa birileriyle intikal ettirmektense "ru be ru" eskilerin ifadesiyle görüşmek daha yararlı olur dediler. Bende"ru be ru" dedim kalktım, gittim, görüştüm.

Bu görüşmeler devam edecek mi?

Şimdi bundan sonra Sayın Başbakanımız böyle bir şey arzu ederse gelecek şeylere göğüs gererse, yararlı olduğuna inandığım bazı şeyleri intikal ettirmeyi düşünürüm. Sayın Cumhurbaşkanımıza da intikal etmeyi düşündüm. Sayın Parlamenterlerimize de...

Birde bu el sıkma meselesi var. Tansu Hanım'ın elini sıktınız mı?

Kendisi herhalde önceden haberliydi. Elimi sıkmak için bir tevessülü olmadı.

Ankara'nın siyasi çevreleriyle başka ilişkileriniz var mı? Mesela Cumhurbaşkanı Demirel'le?

Cumhurbaşkanımızla bir iki defa böyle ayakta, mesela bir Turgut Bey'in merhumun cenazesinde görüştüm. Kortejde çok da yakındım. Bir Berrin Menderes'in cenazesinde bulunmuştum, o da cami de mahfildeydi, orada sarılıp bir öpüşme gibi bir şey oldu. Bir de merhum validem geçen sene, o da bir buçuk

sene oldu vefat edince, telefonla aradı taziyelerde bulundular. Ama gıyabi olarak taa partinin başına geldiği andan itibaren, bazı dostlarımız vasıtasıyla selamlaştık. Devlet tecrübelerine bir ölçüde itimadımız, güvenimiz oldu.

Ya sosyal demokratlardan sizin ile görüşen oldu mu?

Selamlaştık. Mesela Hikmet Çetin Bey'le. Belki gıyabi çok yakınlığımız oldu. Arkadaşlarımız Murat Bey'le de görüştüler. Onların görüşmeleri görüşmelerimiz demektir.

O taraftan görüşme talepleri geliyor mu?

Bu türlü görüşmeler karşı taraftan gelen arzuya binaen gerçekleştiği için ben acaba bu arkadaşlara kendimi bu kadar uzak mı hissettiriyorum ki, böyle bir arzu onlardan gelmedi diye düşünüyorum. Ben kimsede kabahat görmem, kendimde görürüm. Herhalde bu verdiğimiz imaj ürkütücü oluyor. Belki, bilemiyorum. Bir yanlış tarzda telakki var.

Ecevit'le görüşmeyi arzu ettiğinizi duymuştum.

Evet çok defa Ecevit'le görüşmeyi düşündüm. Bazı arkadaşlar teklif de ettiler. Fakat cevaba sevap derdi eskiler, alamadım. Alsaydım görüşmeyi düşünürdüm. Devletin kaderine hakim olmuş bu insanlarla müşterek yanlarımız farklı düşüncelerimizden daha çoktur. Belki bu düşünce harmanıyla milletimiz adına daha yararlı şeyler elde edilebilir. Duygum var düşüncem var zannediyorum. İnşallah olur. Yani sosyal demokratlar her kesimiyle de olabilir. Benim amcam Halk Partili'ydi de. O dönemlerde gençtim ben daha. Öyle görüşüyordum ama. Yani kaderin cilvesi, şu andaki konumum itibariyle görüşme imkanını bulamadım. Bu bir eksiklik olabilir. Ve bu eksiklik bana racidir.

Siyasetçiler dışında Ankara'dan sizi ziyaret edenler olur mu?

Ankara'dan da nadiren gelen olur. Mesela Petrol Ofisi'nden Aydın Bolak gelir.

İçindekiler

1. [Yeni Yetişen İnsan](#)
2. [İslam'da Reform ve Türk Rönesansı](#)
3. [Bireyin Çiçek Açması](#)
4. [Avrupalı Müslüman Türkler](#)
5. [Türk Kimliği](#)
6. [İran İslam'ı](#)
7. [Amerika Dünyanın Dümeninde](#)
8. [Avrupa'yla Bütünleşme](#)
9. [Yobazlık Dayatmacıdır](#)
10. [Asya Türkiye'yi Bekliyor](#)
11. [Sanal Önsöz](#)

Yeni Yetişen İnsan

Orta Asya'da Ufuk Açan Eğitim Misyonerleri

Her yönüyle inkişaf eden ve gelişen insan tipini yani bireyi teşvik ediyorsunuz? Peki insanlar maddi ve manevi dünyalar arasındaki ilişkiyi nasıl dengeleyebilir? Örneğin siz çok içekapanık, durgun görünüyorsunuz, oysa büyük bir coşkuyu içinizde taşıyor ve bunu eyleme döküyorsunuz plan ve projelerle.

Bu ayrı bir mesele ama, bazı meseleler var ki, bunlarda insan düalizmden kurtulamaz. Yani her insanın kendine dair kendine bakan yanları vardır. Hem de bazı kimseler, bir hayli deruni olabilirler. Bazen benimki gibi değil, o sahanın insanların durgunlukları bir murakabedir, sükûtları tefekkürdür, ayrı bir değerdir, iç değerdir... Sessizlikleri, görüntülerindeki pejmürdelikler bizi aldatmamalıdır. Nedim'in meyhaneye bir bakışı vardır: '-Meyhane mukassi görünür taşradan amma, -Bir başka halâvet, başka letafet var içinde' der. İşte böyle bir mukassi görünme halleri vardır. Bu, onların kendilerine bakan derinliklerine mütealliktir. Vicdanla baş başa kalışın ifadesidir. Böyle bir insan, aynı zamanda bir kısım sorumlulukları da sırtına yüklenerek, kâinatla münasebete davet edildiğinde toplumun içinde sosyal bir varlık olarak görünür, sosyal bir varlık olarak tanınır, sosyal bir varlık olarak diğerlerinden geri kalmamaya çalışır. Bir yanda aşkı şevki, hattâ daha ötede cezbi incizabı, daha da ötede hayretleri ile hem bir Pascal, bir Bergson, bir Muhiddin ibni Arabi ve Mevlana gibi derinliğine ulaşamayacağımız bir girdap, diğer bir yanda ise, insanlara açıldığı zaman bir ceht, bir gayret insanı. Hz. Mevlana'nın ifadesiyle, bir pergel gibi, bir ayağıyla olması gereken yerde, Tevhit'te, merkezde; diğer ayağıyla ise, 72 milletin içinde. Bir ikilem, dualizm gibi görünen bu hali Allah'a inanmış bir insan yakalayabilirse, bu arzu edilir bir durumdur. İç dünyası itibariyle o kadar derin, o kadar aşkın... O kadar Allah'la münasebettar; ama aynı zamanda, toplum içinde aktif bir hizmet eri.

Hem ağlayan, hem gülen, hem yürüyen hem duran olma... Peki hiç öfkelenmez misiniz?

Benim öfkelenmem, nefsi müdafaa gibi olur. Çok sabırlı olduğumu söyleyebilirim. Dünya kadar stres, asabi haller, Eyüp sabrı gerektiren durumlar, bunların doğurduğu psikosomatik rahatsızlıklar. Nihayet sabır taşının çatladığı

anlar gelir. Boşalmayı bazen hekimler de tavsiye ederler. Ara sıra boşalmanın yararı vardır. Fakat benim sabır ve tahammülüm boşalmamın çok daha ötesindedir.

Yirmi yıldır birlikte olanlara sorun diyorsunuz... Peki rüya görür müsünüz?

Çok rüya görürüm de, net olarak rüyalarımı uyku sonrasına taşıyabildiğim o kadar çok mudur? Belki sadece gerekli olanları taşıyım. Öyle Allah'la münasebeti çok kuvvetli bir insan değilim, fakat Allah'ın kullarına olan merhamet ve şefkati nihayetsizdir. İşte, çok sıkıldığım, bunaldığım anlarda teselli adına gördüğüm rüyalar çoktur. Allah'la münasebetim zayıf olabilir, Allah'a kimin daha yakın olduğunu da ancak Allah bilir. Bu, unvan, kıyafet meselesi değildir. Siz veya bir başkası Allah'a çok daha yakın olabilir. Fakat Allah'a hamt ederim, Allah Resulü ile alakalı bir mülahazam vardır. O'na sevgimin ifadesi olarak, içimde duya duya 'Keşke üzerine bindiğin atın olsaydım, hayır, atının bir kemiği olsaydım; keşke sandığından çekip attığın bir okun olsaydım' demişimdir. Allah'ın üzerimdeki en büyük ihsanı, O'nu tanımamdır.

Çok sık seyahat etmiyorsunuz galiba?

Ara sıra. Geçen sene Amerika'ya yine gelmiştim, bu sene, sağlık durumum tekrar gelmeyi mecbur etti. Biraz da buradaki arkadaşları görme arzusu, bazı hafakanlarımı teskin etme isteği bu gelişimde etkili oldu.

Efendim, sizin ilgi alanınız çok geniş. Fizik en sevdiğiniz bilim dalı örneğin. Bediüzzaman'dan, Einstein'dan, Pastör'den sevgiyle söz ediyorsunuz. Bir çok bilim adamına, düşün adamına hayranlığınız var. Hangisini en çok seviyorsunuz? Bir de merak ediyorum, ne olmak isterdiniz? Bilim adamı mı, sanatçı mı nasıl bir tercihiniz olurdu?

Hepsini çok sevdiğimden, tercihte zorlandığım anlar çok olur. Sonra, tercih de şart değildir. Ağrıları sızıları dindiren, tedavi eden, kesip atarken bile, heykel yontar gibi insan inşa eden bu insanlar, Allah yolunda, rampaya oturmuş peyklerin birden yükselmesi gibi, dikey olarak veli olurlar mülahazasını taşıyım. Türkiye'de insan veli olabilir, fakat veli olma yolu bir değildir. Toplumu aydınlatma bir veli olma yoludur, Allah'a dost olabilir bir insan. Benim, toplumun ihtiyaçlarına göre, şu olsaydım, şöyle olsaydım dediğim anlar çok olmuştur. Güreşçilerimizin mağlup olduğunu görür, keşke iyi bir güreşçi olsaydım derim. Bir başka sahada müsabaka yapan sporcularımızın mağlubiyetini görür, keşke o sahada iyi bir sporcu olsaydım derim. Zaman

zaman asker olmayı arzuladığım durumlar da olmadı değil. Belki bütün bunlar hiçbir şey olamamaktan, hiçbir şeye kabiliyetimin olmamasından ileri geliyor da olabilir. İlimler sahasında meselenin temel esprisini ise Bediüzzaman'ın mülâhazasında buluruz. Şöyle der o: 'Allah'ın iki kitabı vardır: Biri kâinat kitabı, diğeri Kur'an-ı Kerim.' Konuya bu zaviyeden yaklaşılsa, Kur'an, Allah'ın Kelam sıfatının tecellisi olarak yerinde bir mesaj, yerinde bir kitaptır. Mütalaa edilmelidir. Bütün ilimler hep ondan fıskırmıştır. Kur'an kâinata tercümandır. Kur'an'la kâinat arasındaki münasebeti kuramayan, Kur'an'ı da anlamaz, kâinatı da anlamaz. Bazıları sadece kâinatı anlıyor, bazıları da Kur'an'ı anlıyor gibi görünür. Einstein'ın dediği gibi, bunların kimisi kör, kimisi de topaldır. Körlükten de topallıktan da kurtulmanın yolu, kâinat kitabının sırları; sessiz ama derinden konuşan bir kitap, Allah'ın kudret ve iradesini ortaya koyan, insanın antropolojisi olan bir kitap olan kâinat kitabıyla onun insanların anlayacağı şekilde tefsir edip anlatan, onu seslendiren ilahi beste mahiyetindeki Kur'an'ı iyi 'okumak'tan geçer.

Efendim şiir yazdığınızı biliyoruz. Biraz edebiyattan söz etsek? Sevdiğiniz beğendiğiniz edebiyatçı, şairler olarak kimleri sayabilirsiniz?

Mutlaka tercih ettiğim insanlar vardır. Bu biraz düşünce ufuklarındaki ağırlıklardan... Genelde bütün ehl-i marifetin marifetini severim, bütün sanatçıların sanatını. Bir başkasının filmine hayranlık duyduğum gibi, Picasso'nun resimlerine hayranlık duyarım. Edebiyatta, şiirde, Doğu'da da Batı'da da beni hayran bırakanlar vardır. Batı'da Shakespeare, Dostoyevski, Puşkin, Türkiye'de de değişik çizgilerde sevip takdir ettiğim insanlar vardır: Orhan Veli'nin çok sevdiğim, hayranlık duyduğum şiirleri vardır. Nazım Hikmet'i genelde -bunlar beni aşan hususlar da olsa- düşünceleriyle tasvip edemem... Ama güzel deyişlerinin olduğu inkâr edilemez. Bu arada, sözün şiirde ma'kes bulması, çok iyi telâffuz edilmesi açısından, Yahya Kemal'e çok hayranlığım vardır... Çok. Arkadaşlara geçende, onun Kendi Gök Kubbemiz'i birkaç defa okuyun dedim. Ben belki elli defa çevirmişimdir. Necip Fazıl'ın şiirinin yanında, ayrı bir derinliği vardır. Nükteleri vardır, düşündürücüdür... Eskiler arasında da, Namık Kemal'den Şinasi'ye kadar hayranlık duyduğum insanlar var.

Mehmet Akif'i ve Tevfik Fikret'i Severim

Günümüzde, Sezai Bey'in (Karakoç) de, biraz fazla sembolik de görünse, ayrı bir derinliği vardır. Sezai Bey bir ufuktur. Hususi ile Türk şiirine ayrı bir

derinlik kazandırmıştır. Ve yine bu nesilden mesela fikir yazılarında Rasim Özdenören, şiirde Mehmet Akif Ersoy ve Erdem Beyazıt beyler ve daha başkaları vardır. Ben bunları genelde okuyorum ama, Yahya Kemal'le, Necip Fazıl'a ve bu arada Mehmet Akif'e karşı bakışım daha başkadır. Mehmet Akif bir hakikat kahramanıdır. Çok rahat anlaşılır... Şiirinde Arapça Farsça kelimelerin çok olması, şiirinin ağır olmasını gerektirmez. Çok rahat, zorlamasız bir söyleyişi vardır. Tevfik Fikret'te de zorlama görmeyiz. Ayrı kutup olmalarına rağmen, o da tekellüfsüz (zorlaması olmayan) bir insandır. Bir Fransız şairin adaptasyoncusu olarak da bakarlar kendisine ama, çok başarılı şiirlerinin olduğu da bir vakıdır.

Batı'da Balzac'ı da severim. Realist kabul edilmesine rağmen, Vadideki Zambak, ondaki romantizmi ortaya koyar. İran şiiri ve Fransız edebiyatı arasında paralellikler olabilir. Askerde basiretli bir komutanım vardı. Bana, Batı klasiklerini okuma şevkini daha çok o aşılamaştı doğrudan. Sadi'yi daha önceden okumuştum. İran edebiyatının meşhurlarını da -Hafız, Nizami, Enveri gibi-tanıdığımı söyleyebilirim.

Bu konuda kesin bir kabul veya oturmuş bir anlayışım olmasa da, Türk şiirinde Akif, Necip Fazıl, Yahya Kemal bir saç ayağını teşkil ederler. Bunu düşünce dünyamı da belirlemiş olabilir.

Doğu'yu da Batı'yı da aynı önemde öğrenmemiz gerektiğine inanıyorum. Türkiye için önemli olduğunu düşünüyorum ben. Türkiye'de yaşayan belki Osmanlı aydınının buna yakın olduğu söylenebilir. Mutlaka bir Batı dili biliyor olması... Önemli bir rolü vardır herhalde. Çocuklara da sadece bir yabancı Batı dili veriliyor. Niye Doğu'dan da bir dil verilmiyor. Doğu'yu anlayacakları Doğu'nun herhangi bir yerine ulaşacakları bir dil olmuyor?

Aslında Farsça'yı teşvik ediyorum, Arapça okuyor, teşvik de ediyorum. En azından, dinimizi kaynağından öğrenmemiz için Arapça, reddedemeyeceğimiz kültürümüzün köklerini tanımamız için de Farsça'ya aşına olmak gerekiyor. Fakat Türkçe'ye, mesela Arap edebiyatından, Arap şiirinden hemen hemen kimse kazandırılmamıştır. Halbuki, Arap şiirinin çok üstün yanları vardır. Bunları kendi kaynaklarından takip etmek için klasik dilin çok iyi ve zevkle okunacak şekilde bilinmesi lazım. Bu gayret var ama, henüz mikro planda, yirmi otuz insanda görülüyor. Hususi bazı arkadaşlara Farsça dersleri verdiriyorum. İlahiyatçı arkadaşlar Farsça da öğreniyor. Batı dilleri de öğretiliyor. Hatta, Almanca'ya da, Fransızca'ya da önem verilse... Fransızca önemli bir dil,

Tanzimat'la da tanıdığımız bir dil. Bir kolejimiz Almanca öğretimi esas aldı ama, bunların sayılarını çoğaltmak lazım... Fatih Üniversitesi'nde Çince, Japonca, hattâ İspanyolca da okutulması kararlaştırılmış. Gürcüce'nin de okutulmasını teklif ettim. Çünkü Gürcistan'la komşuyuz. Orada, Türk okulları var, üniversite var. Aynı zamanda, diğer komşularımız gibi, onların da bize karşı yumuşamasına ihtiyaç var. Bir yanıyla centilmenlik... Bir diğer yanıyla da dil... Hatta dil için, bir insan bildiği dil sayısınca insan sayılır derler...

Tam bir sosyal bilimci gibi çalışın sizsiniz doğrusu.

Teşvik ediyorsunuz, böyle aklı başında insanlar teşvik edince isabet varmış diyorum. Devam eder inşallah.

Orta Asya'da önerdiğiniz şeyleri söylüyorlardı da onların yaptıklarını yapın, saygı gösterin, yediklerini yiyin... Ben de dedim ki: Hocaefendi tam bir sosyal bilimci, yatkınlığınız var. Onu saymadınız, gerçi sevdiğiniz şeyler arasında. Söylemek istediğiniz başka şeyler varsa...

Buraya kadar zahmet edip geldiniz. Belki dünya kadar çam devirdim. Konuşurken de susarken de, hedefimde toplum içinde uyum, uzlaşma ve istikrarın sağlanmasını hedef aldığımı söyleyebilirim. Fakat, bir şeyler yapmaya çalışırken, maksadımın aksine hareket ettiğim de olabilir. Birilerinin elini tutup sıkarken kardeşlik arıyorsam, dostluk, hoşgörü arıyorsam ve bunu kendim için bir gaye edinmişsem, söylenmesi ve yapılması gereken şeyleri iyi tespit edip, yerli yerince yapmamız gerekiyor. Buna uyamayınca maksadın aksiyle tokat yediğimiz oluyor. Bunca zamandır hep ayrı gayrı olmanın gadrini yaşadık, zulmüne uğradık. Aziz bir milletken zelil, üstün bir milletken mahkûm olduk. Üstünlüğün yolu birlikten beraberlikten geçer. Allah'ın ister ferde, ister topluma en büyük inayeti birlik halinde gelir. Eğer insanlar bir araya gelmiş, birleşmiş, bütünleşmişlerse, Allah'ın o insanlara ekstradan, fevkaladede ihسانları olacağını umuyorum. Milletimizin de böyle bir birliğe ihtiyacı vardır. Şu anda milletimiz, çok önemli fırsatlar yakalamıştır. Bir rampa üzerindedir, büyüklüğe, devletler arası muvazeneye dikey olarak sıçrayabilir. Fakat bunu bilenler, çelme takmaya yeltenebilirler. Bu açıdan da Shakespear'in yaklaşımıyla, milletimiz olma-ölme kertesinde bulunuyor. Ölmeyi akla bile getirmeden, bu millet nasıl oldurulacaksa o yapılmalıdır.

Yani gelecekteki bizim yeni bir insan tipine ve yeni yapılanmaya ihtiyacımız var.

Evet, yeni insan tipinin en önemli yanı, hakikat âşığı olması, ilim âşığı

olması, insan âşığı olmasıdır. Tek yanlı bir bağlantı içinde olmaması, bunlardan sadece birine bağlı olup kalmamasıdır.

Yani aşk esas unsur hayatta. O aşk Allah'ın hayattaki en temel prensibi galiba. Allah sevmeseydi, kâinatı yaratmazdı.

Hoşgörünün temelinde o sevgi ve aşkın yeşermesiyle olur. Sevgisiz insandan hoşgörü beklemek çok zor. Buraya kadar zahmet edip geldiniz, zahmet çektiniz.

Estağfurullah, ben sizin zamanınızı aldım. Rahatsız olduğunuz halde konuştunuz. Çok teşekkür ederim.

İslam'da Reform ve Türk Rönesansı

İslam Kavga Dini Değildir

Türkçe'nin dünya dili olmasını mı isterdiniz?

Onu da istemezler. Sizin bir ölçüde yaklaşmanızı, birlikte hareket etmenizi istemezler, onlar da rahatsızlık hasıl edebilir. Bence bu açılımlar yapılırken, onun da hesap edilmesi lazım. Ben şahsen öyle bir yerde onları rahatsız etmemek için Türkçe konuşmam.

İran'a gittim, orda Afganistan'ı soruyorum, İran diyor ki: Afganistan İslam değildir, doğru Müslümanlık benim ki. Onlar olmadığından o kadar bağnazlar. Türkiye'de soruyorum Türkler diyor ki: Afganistan İslam değil, İran hiç İslam değil, doğru İslam bizimkidir. Herkes kendine doğru diyor. Ama Batı'dan bakıldığında sanki hiçbir farkı yok, onlar yekpare bir İslam görüyor. Acaba bunun için ne düşünüyorsunuz. Bir de acaba Batı'nın bakışı değişirse de bu değişim ne kazandırır?

Batı'nın bu mevzudaki mülahazası çok eskilere dayanır. Zannediyorum ilk defa İslam'la karşılaştıkları zaman, ordular değil, orduların başındaki komutanlar değil de, o dünyayı düşüncesi ile idare eden insanlar İslam gerçeğini alıp tahlil edeceklerine, İslam'a karşı peşin fikirli davrandılar. Onunla İslam'a savaş ilan ettiler. Esas İslam'ı temel dinamikleri, temel esaslarıyla inceleselerdi. Zaman ve şartların yorumu onda değişiklikler yapmış, Afganistan'daki şeklini, İran'daki şeklini doğurmuş. Bu şekillere, Suudi Arabistan'daki şekline, Suriye'deki şekline takılıp kalmamalı. Meselenin bir diğer yönü, biraz kilisenin bağnazlığından kaynaklanan yanlış anlamalar da var. Gerçi, kilisenin bu asrın başında belli ölçüde yumuşadığını görüyoruz; bu yumuşamanın gelecek adına da önemli şeyler vaat ettiğini söyleyebiliriz. Batılı mütefekkirler, araştırmacılar, oryantalistler meseleyi ele alırken, Hristiyanlık-Müslümanlık, biz ve onlar şeklinde yaklaşıncaya, kusur bulma da hazır oluyor, karalama hazır oluyor. Bu mülahaza, Batı'nın doğruyu ve Doğu'yu görmesine mani oldu.

Bunun için ne yapmak lazım? O ayrı bir mesele. Meselenin bir de Müslümanları ilgilendiren tarafı var. Müslümanlar, bulundukları şartlara göre, biraz kendi hissiyatlarına göre, biraz kendi çıkarlarına göre -ki, Türkiye'de son dönemlerde yaşanan şeylerde bu husus görülebilir- İslam'ı yorumlamışlar. Yani

heva-heves İlahiyat'ın yerini almış gibi, doğru düşüncenin, doğru mülâhazanın yerini almış gibi. İnsanlar kendi hissiyatlarını mantık zannediıyorlar, muhakeme zannediıyorlar ve ona din diyorlar. Bu hissiyat din etrafında ise, ona din diyorlar. Dolayısıyla saldırıyı bile dinin bir gereğı sayıyorlar, düşmanlığı dinin bir gereğı sayıyorlar.

Ben burada şunu arz etmek istiyorum. Bu hoşgörü mülâhazalarının bahis mevzuu edildiğı bir yerde eskiden beri şöyle veya böyle beraberliğimiz olan bir dostumuz, bir yakınımız -bize birtakım iyilikleri de olmuş olabilir- dedi ki, "Havayı çok yumuşatıyorsunuz, insanların içindeki elbuğzu fillah, Allah için nefret etme hissini içimizde yıkıyorsunuz" dedi. Ortada ne duvar kalıyor, ne uçurum kalıyor. Oysa ki, bu bir yanlış anlamadır. Kâfir dediğimiz insanlara karşı tavır esasen küfür sıfatına karşıdır. Put düşüncesine karşıdır, müşrikliğe karşıdır, onunla birlikte gelen gayr-i ahlakiliğe karşıdır. Küfür sıfatına karşı olmak başkadır, şahıslara karşı olmak başkadır... Bu ikisi birbirine karıştırılıyor.

İkincisi, karşı olma, tutma gibi hususlar, belagat ilminin prensipleri ile ifade edecek olursak, hakikat de olabilir, mecaz da olabilir. Mesela, insanın bir kötü tavrına karşı olursunuz. Bu karşı olma işin mecazi yanısıdır. Hakiki yanı ise, onu o kötü tavrından kurtarmayı gerektirir. Sevgi de böyledir. Kalpte hakiki sevgi olursa, düşmanlık mecazi olur. Sevgi, sevdiğinizdeki beğenmediğiniz yönlerin izalesini gerektirir. Bu meselenin esprisi bilinemediğinden dolayı zannediliyor ki, Müslümanlar bir taraf olup, ötekilere karşı sürekli içlerinde kin duyacak, nefret duyacak, kıskançlık hisleri ile oturup kalkacak. Bunu dini bir vazife olarak yapacaklar. Bunu bizzat rencide olacağım bir üslupla ifade etti orda. Belki buna benzer şeyleri orda da arz ettim. Niye böyle düşünülüyor diye, daha başkaları da rahatsız oldu orada.

Bunun gibi, zannediıyorum İslam dünyasında da değişik yerlerde his ve heves kısmen fikir suretine girmiş. Dini de his ve heves olarak ele alıyorlar. Yani, ilahi çerçeve içerisinde değil, mantıkla ölçerek, tartarak değil. Günümüzde Kur'an'ın iyi bir yorumcusu diyor ki: "Kur'an insanlığa sunduğı kanunlarını, prensiplerini kurallarını akla tescil ettirmiştir. Onun akılla çelişen herhangi bir kaidesi yoktur." Şimdi siz meseleyi hisle hevesle ele alınca, tabi hidayet kaynayıp gidiyor aradan. Herkes kendi hevasına ve hevesine uyuyor, onun kavgasını veriyor.

Bir taraftan Batılılar'ın öyle bir bakışı var, bir diğer taraftan da dinin böyle

şahısların heva ve heveslerine göre yorumlanması var. Mutlaka burada dinin bazı kuralları da yaşıyor, bizim Türkiye'de yaşıyor, Suudi Arabistan'da yaşıyor, İran'da da yaşıyor... Yaşıyor ama, heves öncelikli, his öncelikli yaşıyor. Allah'ın emirlerinin marziyat, yani Allah'ın hoşnutluğu ambalajıyla ele alınması lazım. İnsan meşruları yaparken bile, acaba Rabbinin bu mevzuda mülahazası, bakışı nedir diye bakması lazım. Çünkü niyet, seyyiatı hesenata, hasenatı da seyyiata, yani kötülükleri iyiliğe, iyilikleri kötülüğe çevirir. Yani, iyi diye bir şeyi yaparsınız, yeri değilse, mevsimi değilse, o anda onu yapmak gerekmiyorsa, bunda Allah'ın rızası yok demektir. Bu şekilde iyilik yapma kuşağında kötülük yapmış olursunuz. Nazik hususlar bunlar.

Batılı'lar bir kere İslam'a peşin fikirli yaklaştılar. Onları fikirleri ve kanaatlerinde, bu düşüncelerinde teyit edecek hadiseler de sürekli cereyan ediyor.

Neyi beklerseniz onu bulursunuz kabilinden...

Biraz öyle bakıyorlar, öyle görmek istiyorlar. Ama biri çıkıp Cezayir'de doğru budur diyor, bir şey yapıyor... Suriye'de bir başkası aynı şeyi yapıyor. Filipinler'de Moro Cephesi'nde daha başkası kendine göre bir şey yapıyor, Bangladeş'te, Keşmir'de de bunun gibi şeyler oluyor... Batılılar, "Gördünüz mü, biz demiyor muyduk?" diyor. Kilise, "Gördünüz mü?" diyor. Hatta Budistler, "Gördünüz mü?" diyor. Bizim arkadaşlarımız ilk Budist rahiplerle karşılaştıklarında, rahiplerin tepkisi, "Şu harp eden din mi?" diyorlar, öyle bakıyorlar. Harbi zaruretlere gerektirebilir. Dolayısıyla, o mevzuda kanun-kural olmalıdır. Şartlar savaşı zaruri hale getirirse? Fakat, savaş kanunsuz kuralsız olmamalı. Haçlılar, İncil'de savaşla alakalı böyle bir kural olmadığından dolayı kanunsuz kuralsız zulümler yaptılar. Filistin'e giderken yetmiş bin insanı ormanlarda astılar. Herkesin bildiği, tarihçe sabit bir vakıadır bu.

Meseleye sadece bu açıdan bakıp karar vermek, yani İslam'ı müspet veya menfi manâda savaşla, kavgayla özdeşleştirmek yanlış olur. Ama gel gör ki, dünyada cereyan eden hadiseler onu böyle görüp, böyle değerlendirmek isteyen insanların kanaatlerini teyit ediyor gibi oluyor. Bir kısım dikkatsizler ne zaman kime nasıl davranacaklarını bilmiyorlar... Yani bir üslup yanlışlığından ötürü yanlış şeyler yapılıyor ve işin doğrusu İslam çok kötü gösteriliyor.

Terörle, Dünyada Felakete Ahirette Cehenneme Varılır

İran, Cezayir özellikle son dönemde terörist İslam diye örnek gösterilen yerler. Orada yaşayanlar İslam'a bir imaj biçiyor.

Örnek gösteriliyor da, Cezayir'de durum biraz farklı. Cezayir'de bizde olduğu gibi önce biraz demokrasiye yol açıldı. Demokratik yollarla gelenler gelsin dediler. Sonra onun önünü kestiler. Ben derim ki, baştan o imkânı vermeselerdi; inanan insanların, muhafazakârların, din diyenlerin iktidar olmasına fırsat vermeselerdi. Verdikten sonra yaptıkları demokrasi adına, demokrasi havarileri için ciddi bir ayıptır. Bu şekilde davranınca ne olur? Hisler tahrik edilir; tahrik olanlar bazı şeyler yapabilirler, bazılarını da entelijans servisleri yapar, onlara mal ederler. Cezayir'deki terörün farklı boyutları var. Orada bir-iki tane hissiyatı feveran etmiş insan bir yanlışlık yapıyorsa ki, Müslümanlık'ta, hatta Müslümanlık hesabına insan öldürmek diye bir şeyden bahsetmek mümkün değildir. Terörizm kadar Müslümanlığa ters başka bir şey olamaz. Kur'an-ı Kerim kasten, haksız yere bir insanın öldürülmesini bütün insanların öldürülmesine denk tutmuştur. Ve Kur'an'ın İbni Abbas'la başlayan pek çok yorumcusu, insan öldürenin ebedi cehennemde kalacağı şeklinde hüküm çıkarmışlardır. Siz Müslümanlık adına bir şey yapacaksınız, sonra kendi felaketinizi hazırlayacaksınız. Ebedi Cehennem'i hak edecek bir şey yapacaksınız. Bunu Kur'an'ın ruhu ile, dinin ruhu ile telif etmek mümkün değildir.

Demek ki, bir kısım hissiyatı feverana hazır insanlar tahrik ediliyor. Bir de, büyük ölçüde zannediyorum Türkiye'de olduğu gibi, çok defa çok masum bir İslami topluluk içinden birkaç tanesi sıyrılıyor, toplumu tahrik ediyor, sonra büyük bir hadise cereyan ediyor. Cezayir'deki hadiselerin bir başka boyutu da budur. Keşke bütün bunlara fırsat verilmeseydi! Şimdi akli başında insanlar her şeyi sadırlarına sinelerine çekmeli, sil baştan deyip, yeniden bir demokrasi mülahazasıyla inanan insana da düşündüğünü yaşama hürriyeti, kazanma hürriyeti tanınmalı, şimdiye kadar yapılan yanlışlar yeniden bir kere daha gözden geçirilmeli. Terörle hiçbir yere varılamaz. Bir şeyin üzerine parmak basalım: Müslümanlık esasen terörle hiçbir yere varamaz. Terörle varılsa varılsa dünyada felakete varılır, ahirette cehenneme varılır.

Cezayir'de kadın yazarlara ölüm fetvası çıkartıldı, çoğu aydın öldürüldü.

İslami bir ülkede dahilde vuruşma ve sürtüşme olmaz. Bir yerde cezaya müstahak bir insan bile olsa, ona karşı ceza verme mahiyetinde bir şeyler yapıp, üzerine topla tüfekte gittiğiniz zaman çok masumlar zarar görür. Milli serveti tahrip edersiniz, masum bir aileyi öldürürsünüz, çoluk çocuğa tecavüz etmiş olursunuz. Sadece cani cinayetiyle cezalandırılmış olmaz. Masumlar zarar

görmüş olur; bu, İslam'la telif edilemez bir durumdur. Böyle bir durumda herkes, kendi inancının, ideolojisinin, etnik farklılığının katılığına sığınır.

Batı da bu terör hareketlerine sığınarak İslam'ı değerlendiriyor. Daha önce de haclı seferlerinde karşı bir din olmasına sığınılmıştı, asrımızda da sığınır mı sığınırsa kaybı ne olur?

Şu anda değişik sığınmalar içinde olduğu söylenebilir. Fakat Batı ile temas belli bir dönemde mürşitler yoluyla, yani Müslümanlar'ın abdallarıyla, delileriyle, pirleriyle yaptıkları türde olursa, zannediyorum hüsn-ü kabul görebilir. Ama ordularla giderseniz, Batı'nın karşısına güçle giderseniz, tahrik ederek giderseniz, biz buraya geldik, bir mahalle tesis ediyoruz, burada bir cami yapıyoruz, yanında bir Kur'an kursu yapıyoruz dersiniz, onlarda size karşı bir gerilim hasıl edersiniz. Ama duygu ve düşünce dünyanızı arka plana çekerek, İslam'ın çok önem verdiği insanlığımızla bazı şeyleri onlara gösterirseniz zannediyorum, Batılılar da nihayet insandırırlar, kapılarını belli ölçülerde aralayacaktır ve eskiden gösterdikleri huşuneti, sertliği göstermeyeceklerdir zannediyorum.

O bakımdan ben, AB'ne girmeyi de biraz öyle gönülden arzu etmiştim. Çünkü daha masum bir bir araya geliş, daha masum bir entegrasyon, onları endişelendirmeyecek şekilde bir birlik beraberlik. Bu birlik ve beraberlik içinde kendimizi anlatma fırsatını bulabilirsek, hiç olmazsa kendisini anlatmak isteyen insanlar kendilerini anlatma fırsatını bulabilirlerse, tarihi hatalar kendi tarihsellikleri içinde kalır. Belki yeni bir bakış zaviyesi ile yorumlanabiliriz. Bunlar bir beklentidir, ümittir. Ama biz sertlikle gidersek, onları tahrik edersek, burada yer yer gördüğüm gibi, camiler çok masum yerler olduğu halde, onlar bile toplumun içinde, eski ifadesiyle birer tahrik unsuru halinde arz-ı endam ederse, rahatsızlık unsuru olabilirler. Yani, onların rahatsızlık duyabileceği şeylerden biraz geri durmalı. Daha sonra demokratik kurallar içinde dini haklar talep edilebilir... Bu iş için bir cami gerekli ise, dinimizi öğrenme yeri gerekli ise, o da istenebilir. Tatlı yaklaşımlar içinde olunmalı.

Kısaca, İslam dünyasının kaybettiği üslubunu yeniden kazanması lazım. Halihazırdaki üslubu gözden geçirmesi ve onu sorgulaması lazım. Yoksa bir dönemde dinlerine sığınanlar, bu gün kuvvete sığınabilirler. Medeniyetlerine sığınabilirler, yüksek teknolojilerine, sanayilerine, geniş imkânlarına sığınabilirler ve o zaman da İslam dünyasını ezerler. Ve yine, biz ve ötekiler olarak kalır gideriz. Batı'da hâlâ vahşet yanlısı insanlar vardır. Ama büyük

ölçüde Batı'da bir medenileşme süreci yaşanıyor. Medenileşme gayretleri var. Onun için de bu medenilere bir şey anlatmak düşünülüyorsa, ilim yolunun, akıl yolunun, mantık yolunun seçilmesi gerekiyor. Dayatma yolunun değil. Benim dediğim haktır, senin dediğin batıldır, gel bu batıldan vazgeç, benim dediğim hakka teslim ol şeklinde yaklaşmak bence yanlıştır.

Sizinle konuşmak istediğim bir konu daha var: çok kadınla evlilik meselesi. Benim ilgimi şu çekti. İslamcı denilen kesim çok kadınla evliliğin Kur'an'ın keyfiyetinde olduğunu, o yüzden de kabul edilmemesinin söz konusu olamayacağını öne sürüyor. Tabii ki bunun ahlaki bir şey olduğunu söylediler. Ya da savunma durumunda da şöyle savundular. "Canım işte siz ötekiler, yani laik kesimdekiler de birden çok kadınla ilişki kuruyor" dediler. Yani burada çok garibime giden şey, adam İslamiyet adına, laik kesimde eleştirdiği aynı kriteri kendisi için kullanıyor. Ortak ahlaki değerlerimiz mi yok?

Siz de yer yer ifade buyurdunuz. Bize ait bazı hususlar şimdiye kadar çokları tarafından ele alındı ve tartışma konusu yapıldı. Allah, insanı kerim olarak yaratmıştır. İnsan daima iyi ve güzel olanı araştırır. Ama her zaman iyi ve güzeli bulamayabilir. Bazen Hakk'ı ararken batılla karşılaşabilir. Doğruyu ararken, bazen doğru olmayan, güzel olmayan bir şey eline geçebilir, başına gelebilir. Bence arama, ararken yanlışlara düşme biraz ilmin de yoludur. Gerçeğin de yoludur. Bunu yadırgamamak lazım. Belki durgunluğu yadırgamak lazım, duyarsızlığı yadırgamak lazım, aramamayı yadırgamak lazım, araştırmamayı yadırgamak lazım. Tehlikeli olan, insanı ve insani kabiliyetlerin inkişafını öldüren durgunluktur, duyarsızlıktır.

İnsanoğlu son asırlarda belli değerlerden uzaklaştı ve günümüzde doğruyu arıyor. Bunu yaparken, ne yazık ki, taraf oluyor, cepheleşmeler meydana çıkıyor. Keşke bu olmasa, biz ve onlar denmese; doğru hep bizde, yanlış hep onlarda anlayışına girilmese. Toplumun yapısındaki parçalanmayı kendi içimizde kapasak, iz bile bırakmasak. Bazı şeyleri ifadede, eskilerin ifadesiyle ben de 'diyk-i elfaz', yani 'kelime bulamama' zorluğu çekiyorum. Her iki taraf da zannediyorum, uzun zaman değerler kaybını giderme gayreti içinde. Herkes bir yere varmak istiyor. Bu bir yerde kendini bulacağına inanıyor. Tabii farklı noktalardan hareket edildiğinden dolayı farklı noktalara varılıyor. Bu da hâlâ bir kısım kutuplaşmaların devamına sebep oluyor, onu netice olarak veriyor.

Yani ahlaki kriterler açısından bir bölünmüşlük var. Bu da biraz garip değil mi?

Ortak ahlaki ve düşünce esasları tam kavranamadığından veya herkes için bunlar farklı olduğundan bölünmüşlük oluyor. Müştereklerimiz şu anda henüz tam kavranmış değil. Herkes meseleye bir yanından bakıyor, kendi doğruları ile bakıyor, öbür taraf da kendi doğruları ile bakıyor. Mutlaka her iki tarafta da doğrular var. Belli bir dönemde, bazıları herhalde kendilerini savunmak için dört kadınla evlenmenin cevazı üzerinde ısrarla durdular.

Ben burada bir espriyi arz etmek istiyorum: Bir defa, imam nikâhı kıyılarak, birden fazla kadınla evlenmenin Sünnet olduğuna dair Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde herhangi bir kayıt yoktur. Nisa Suresi'nde, hususi şartlar altında ancak cevazdan, ruhsattan bahsedilir ve bir kadınla evlilik adeta zaruret derecesinde teşvik edilir. Dolayısıyla kimse, dört kadınla evlenmeyi bir Sünnet'i yerine getirme şeklinde düşünemez; adeta dini bir emri yerine getirme iddiasında bulunamaz. Allah Resulü'nün evlilikleri bir çiledir ve ona hastır. Allah Resulü'nün birden fazla evliliği 55 yaşından sonra başlıyor. Çok yıpranmış bir insanın bu dönemden sonra öyle bir arzusunun bulunduğunu söylemek tarihi gerçeklere terstir. Bir şefkat abidesidir o, Allah ona hususi bir ruhsat vermiştir, bir şefkattir onunki. Hz. Ömer'in kızının kocası ölmüş. Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir'e "Kızımı al, ortada kalmasın" teklifinde bulunmuş. Hz. Ebu Bekir özür beyan etmiş. Aynı şeyi Hz. Osman da yapmış. Efendimiz (sav) ise, onu hane-i saadetlerine kabulle, burada izahı mümkün olmayan, yeri de olmayan pek çok maslahatı yerine getirmiş. Bu evlilikler, Efendimizin (sav) sırtında kambur gibi bir şeydir. Onca insanı incitmeden, üzmeden, adaletle, tam bir istikametle idare etmek, diyorum ki, peygamberliğine delil olarak yeterdi. Ama diğerlerine gelince; bir tane kadınla evlenmek esastır, zaruretlar birden fazla evliliği gerektiriyorsa, kadınlar arasında adalet esastır. Kur'an, "Aralarında adaletle muamele yapamamaktan korkarsanız, bir tane yeter. Adalet için bu daha uygundur." diyor. Dolayısıyla, birden fazla evlilik Sünnet değildir, ibadet hiç değildir. Kimse zaafılarına dini bir kisve giydirip, sonra bunu bir sevap gibi sunmamalıdır. Bu dinin istismarıdır. Meselenin bir yanı bu.

Başkalarının Avukatı, Kendimizin Savcısı Olmak

Meselenin diğer yanı şudur: Dinde ruhsatlar vardır, azimetler vardır. Azimetler işin ağır yanını tercih etmelidir. Buna kimse zorlanamasa da, mesela biri kalkar içten bir coşma ile Rabbine karşı gönlündeki bir alaka ile, secdede bir kere daha O'nunla secdede bulunmayı isteyebilir ve bunu bir yönüyle yapabilir. Allah'ın o esnada ihsan edeceği şeyler açısından da bunu arzulayabilir. Ama, bir başkasının bir damla ibadetini, bir kelime-i tevhidini bir geceki yüz rekâtlık

namazına tercih de eder. Esas şudur: Başkalarının avukatı olmak, kendimizin savcısı olmak. İnsanın kendisini sorgulaması. İşte, azimetle amel etmek demek, böyle bir sorgulama, işin ağırını yaşama, ferden zoru seçme, zora talip olma demektir.

Ruhsatlara gelince: Onlar, genişlik adına, rahatlık adına, Allah'ın tanıdığı kolaylıklardır. Bu mevzuda ayetler vardır, hadisler vardır. Sofilikte, tasavvufta, İslam'ın ruhi hayatını tercih edenlerde azimetle amel etmek esastır. Dinde poligamiyi tecviz edenler bunu bir ruhsat olarak görmüşler. Gerçekten bir zaruret hali olur. Savaş halleri olur. Pek çok kadın ortada kalır. Bunların hissiyatı vardır; meşru dairedeki zevklerin meşru çizgide tatmini için harama giden yolları tıkamak gerekir. Ayrıca, bilhassa kadınların dul ve bakıma muhtaç kaldığı dönemleri de nazara almak lâzım. Din, sadece bu asra değil, bütün asırlara hitap eder. Her asır, ondan kendine layık olanı ve gerekeni alır. Allah'a yaklaşma ve iyi Müslüman olma iddiasındaki bir insan ruhsatlardan çok azimetleri tercih eder. Bunu tasavvuf mektebinin önde gelen simalarından Şarani, "Dervişler azimetle amel etmeliler." diyor. Bir taraftan tasavvuf denecek, fikir denecek, öbür taraftan da gerçekten gerekli mi, ruhsatı kullanma şartları var mı, neyin tercih edileceği samimi olarak ve Allah rızası istikametinde etüt edildi mi, bütün bunlar nazara alınmadan, ruhsatlar son noktasına kadar kullanılacak ve bir de bunlar İslam'a ve kişinin Müslümanlığına ölçü olacak. Bu, olsa olsa, kabahate, kusura, beşeri zaafılara dini urba giydirmektir.

Kaldı ki, bazı meselelerde zamanın hükmü vardır. İnanmış bir insan, hayat arkadaşına farklı bir nazarla bakıyorsa, rica ederim, böyle birinin Müslümanlık için böyle bir şey yapıyorum demeye hakkı olamaz. İhtiyaçların giderilmesi bir 'def-i hacet' mesabesindedir.

Hayatın gayesi değildir. Müslüman saffet, samimiyet ve idealin temsilcisidir, Allah rızasından başka bir şey düşünmez. Bu bakımdan, kadınla erkek arasındaki münasebette ana dayanak şefkattir, hayat arkadaşlığıdır, yalnız dünya ile değil, ebedi ahiret hayatını da nazara alan bir yol arkadaşlığıdır. İnsanlığın neslinin devamıdır. Diğeri, buna dünyada verilmiş sadece bir ücrettir. Evlilik, fiziğe değil, öncelikle akla ve ruha dayanır. Sonra, zaman bazı şeyleri öne çıkarır, bazılarını geriye atar. Önem kazanan bazı emirler gereği, bazı emirler terk edilir. Savaşta oruç tutulmaz, seferde namaz kısaltılır.

Çok evlenme Müslümanlığa bir leke oluyorsa ve İslam'dan uzaklaştırmaya sebep oluyorsa, bir Müslüman'ın buna yol açmaya hakkı olamaz.

Caminin Yanına Cem Evi Yapalım

Sizin Orta Asya'da Latin alfabesinin kabulünde çok önemli bir rolünüz oldu.

Gelecekte şu veya bu şekilde en azından bazı hususlarda birlikte hareket etme düşünülüyorsa, birbirimizi daha yakından tanımamız gerektiği düşünülüyorsa, bir alfabe birliği çok önemlidir dedim. Bir de İran'ın, Suudiler'in menfi tesirlerinden uzak kalabilmek için bu ülkelerin birbirleriyle aynı şeyi yazıp, aynı şeyi okumalarının, hatta imkânı varsa belli bir kesimin aynı ağız, aynı aksanı kullanmasının çok önemli olduğunu söyledim. Onlar da buna sıcak baktılar. Fakat, alfabe değişimi gibi aceleye getirilmemesi gereken bir meselede acele davrandılar. Bazı sesleri ifade edecek harf bulamadılar, yakışsız harfler yerleştirdiler. Oysa ki, kendi ağızlarına göre bizdeki alfabe alınabilir, bazı sesler için ise yeni harfler ilave edilebilirdi. Alfabe meselesi, hemen çabucak halledilecek bir mesele değildi. Belki ilerde bu konuda yeni reform veya düzeltmelere gidilebilir.

Rusça'da yayımlanmış çok zengin Türk araştırmaları da var. Biz bu kaynaklara çok uzağız henüz. Etimolojiden, Anna Ahmatov'un oğlu ünlü arkeologun çalışmalarına kadar çok zengin bir birikim belki bize böylece ulaşır.

Bir açıdan, o da bir zenginlik sayılabilir. Slavlığın, Çarlık Rusyası'nın, komünizmin, menfi tesirlerinin yanı sıra, kendilerine bir kısım katkıları da olmuş olabilir. Bunların menfi tesirlerine karşı koymak için yaptıkları bazı şeyler vardır, bu şekilde sağladıkları birikimleri vardır. Bizim ise, ayrı bir dünyada, Batı'ya açık bir dünyada farklı bir değişim karakter ve sürecimiz vardır. Büyük devlet olmanın şiarlarından bir tanesi de zengin kültürlü olmaktır. Türkiye tek başına bu zenginliği karşılamayabilirdi. Fakat Asya'daki kültür birikimi, Türkiye'deki farklılık, bunların karışımı, meczi zannediyorum ayrı bir zenginlik, ayrı bir derinlik olacak bizim için. Bu da kendi kendine mi olacak, insiyaklarla mı o noktaya gideceğiz, bilemiyorum ve kestiremiyorum da, fakat istikbal öyle görünüyor. İmkân olsa da, Türkmenistan ve Özbekistan gibi ülkelerde de aynı durum olsa; dış baskılardan kurtulmanın yolu biraz da bundan geçiyor. Bu, Kur'an harflerinin, Kur'an alfabesinin öğrenilmemesi demek değildir. Ama bir milletin millet olarak, ilmi ve teknolojik bakımdan zengin bir dünyada Kiril alfabeleri ile ayakta kalıp, büyümesi çok mümkün görünmüyor.

Orta Asya edebiyatını, kültürünü hiç tanımıyoruz. Oradan kendimize ait

öğrenecek çok şey var.

Çok az şey biliyoruz, çok az. Mesela, onlarda bizdeki Yunus Emre'ye benzer bir Mahdum Kulu var. Bu zat hakkında hemen hiçbir şey bilmiyordum. Edebiyattan anlamasam da, okuma merakım var. Ancak 1990'dan sonra bu zatın divanını elde edebildim. Baktım Yunus Emre gibi düşünüyor. Bu zat abideleştirilmiş. Daha nicelerini de bilmiyoruz. Manas Destanı'nı bile yeni yeni duyup öğreniyoruz.

Bizde bunu en yakın temsil eden Alevi kültürü, onlar da bunu kentlerde kaybettiler.

Belki bizim de bütün toplum olarak bazı yanlarımız itibariyle rötuşlanmamız lazım. Tasavvufun yaptığı budur. Bizim yontulup, şekillendirilmesi gereken yanlarımız olduğu gibi onların da (Aleviler'in) bazı yanlarının yontulması, şekillendirilmesi lazım. Alevilik üzerinde hususi araştırma yapan tanıdığımız insanlar var. Onların mütalaalarına bakılınca, hakikaten Alevilik ayrı bir zenginlik kaynağı oluşturuyor. Bence o kültür Sünnilik mülahazasıyla kaldırılıp bir kenara atılmamalı, değerlendirilmeli. Belki Aleviler, Alevilik mülahazası ile değişik düşüncelere sığındılar. Bu sığınmanın bedeli de çok pahalı oldu onlar için. Şimdi bütün bunlardan sarf-ı nazar ederek, biz ve onlar aramızda yeniden bir millet olmanın gerektirdiği birliği, kardeşliği tesis edersek, zannediyorum o kültür akışı, intikali kendi kendine gerçekleşecektir. Yani birbirimizi zenginleştirme imkânı doğacaktır. Birbirimizi bu şekilde tanıma da ayrı bir marifettir.

Birbirimizin iç dünyalarına ve ruhi derinliklerine inmek, yine karşılıklı istifade adına meselenin ayrı bir boyutu. Bu birliktelik ve zenginlik için, onlar da Sünniler'e açılmalı. Halihazırda bu mesele bazı kesimler itibariyle hâlâ istismara açık gibi. Yani, niçin bazı aşırı sol akımları önemli ölçüde onlardan bazı kimseler temsil ediyor? Bizim milletimize ne olmuş ki! Bu millet ve bu ülkenin devletinin bazı eksiği gediği varsa, bu hepimiz için bir derttir. Halk için de bir derttir. El ele verip bu yanlış düzeltelim. Bu Türkiye'yi kendi kendimize yeterli hale getirelim, akıllıca paylaşalım ve beraberce yaşayalım, istifade edelim. Böyle daha makul, hem milletin kalıcılığına hem de bizim kalıcılığımıza yardımcı olabilecek bir yol varken, böyle çok küçük mülahazalara saplanarak onlarla bir yere varılacağını vehmetmek, eğer birileri tarafından bir şeyler vaat edilerek bir işgal değilse şayet, bir kandırma değilse, en azından büyük bir saflıktır diyeceğim. Bu millet köklü bir millet, sürekli medeniyetler kurmuş bir millet, her zaman engin

kültürü olan bir millet. Batı'nın istifade ettiği kaynak olmuş bir millet

Bu mevzuda da yine başa döneceğim. Belki hoşgörü ve diyalog Türkiye'de değişik kesimler arasında hayati bazı şeyler vaat etmektedir, fakat Aleviler'le aramızdaki suni aysberglerin eritilmesi adına çok daha yararlı olacak gibi.

Aleviler'in sözlü kültür geleneğinin temsilcisi olduğunu söylersek?

Bir de fakirin o mevzuda bir teklifi olmuştu. Alevilik vicahi kültüre dayanıyor. Bunun kitabileşmesi, ilmi bir sıfat ve kimlik kazanması için cem evlerine Alevi kaynaklarını koyalım demiştim. Çünkü atadan evlada intikal eden şeyler aynen intikal etmeyebilir. Bunun için, lokalleriniz olsun, eğitim merkezleriniz olsun, okuma salonlarınız olsun... Buralara Hacı Bektaş Veli'nin Makalât'ını koyalım, Mevlana'nın, Yunus Emre'nin Niyazi Mısri'nin eserlerini koyalım. Yani siz kimleri, hangi şahısları seviyorsanız, onların kitaplarını koyalım ve Alevi kültürü; vicahi, yani ağızdan ağza aktarılan bu kültürü kitabi kültüre çevirelim ki kalıcı olsun. Oturup konuştuğumuz zaman anlayabileceğimiz bazı koordinatlar olsun. Yoksa öbür türlü zemin çok kaygan olur, kaymalar olur, anlama zorluğu yaşanır.

Benim düşünce ve teklifim bu oldu. Hattâ cem evlerine destek olunmasını, mesela Tunceli'deki tanıdıklarına tavsiye ettim, yardımcı olun dedim. Ortak okul projesi İzmir Narlıdere'de düşünüldü. Orada eskiden senatörlük de yapmış Dedeler'den birisi ile çok sevişiriz. Onunla, cem evi yapalım, yanına da cami yapalım diye görüştük... Osmanlı hoşgörsü; kilisenin yanında cami, caminin yanında havra... Bunların hepsi yaşanmıştır ve bunlar çok sevindirici olmuştur. Selim akla, mantığa dayanmayan sertlikleri, huşunetleri kırmada bunlar çok önemlidir.

Bireyin Çiçek Açması

Müslüman: Kul ve Fert

Siz bireysel çiçek açmayı teşvik ediyorsunuz. Hattâ, belki İslamiyet'in bazı dönemlerine göre teşvik edilmediği ölçüde bir açma. Sizin çok yeni bir anlayış. Bireyin teşvik edilmesi. Ve o bireyde çiçek açmaya olan teşvikiniz sizin vizyonunuzu belirtiyor.

İnsanların alışkanlıklarını değiştirmek o kadar kolay değil. İnsanlar daha çok düşünmeden bir şeylere sığınmayı istiyorlar. Çünkü bireysel çiçek açma çok zor bir iş, çok güç bir iş. Çok fazla gayret istiyor. Öbür sığınma ise çok daha kolay. Ve genelde bizde tercih edilen de o. Belki parti liderlerinin hegemonyasında da bu yatıyor. Biz çok zor olanı istiyoruz. Fakat, bir yandan da çelişki gibi görünüyor bu bana, ilk bakışta öyleymiş gibi görünüyor. Bireysel olanı teşvik etmek cemaatte ayrılık çıkarmaz mı diye düşünüyor insan. Ama Ahmet İnel mi yazmıştı, Ali Bayramoğlu mu yazmıştı, sizin de gezip gördüğünüz okullarda veya cemaat içinde çok kültürlülüğe nasıl geçileceği ve ferdi farklılıkların nasıl teşvik görebileceği soruluyordu. Bunlar, esasen bireysel çiçeklenmeye verdiğimiz önemin hem dışarıya iyi aksettirilemediğini hem de tam olarak oturmasının galiba zor olduğunu gösteriyor... Merak ettiğim için soruyorum. Türk toplumunda, bende de başkalarında da, bizimle beraber çalışan arkadaşlarda da o istikamette bir düşünceyi çarçabuk geliştirebilecek bir kabiliyet ve temayül ne kadar var? Çünkü, militarist bir milletin torunlarıyız. Atalarımızdan öyle intikal etmiş. Hattâ yer yer bu mevzudaki endişelerimi genetikten anlayan arkadaşlara sormuşumdur. Acaba milletlere mal olan şeyler tevarüs ediyor mu, kalıtım yoluyla geçiyor mu? Merakla da sormuşumdur. Sordum ama, tatmin edici bir cevap da alamadım. Fakat böyle bir tevarüsün mevcudiyetinden her zaman bahsedilebilir. Bunun parlamentoya aksedişi başka türlü oluyor, devlet başkanlığına aksedişi ise daha bir başka. Askeriyeye tevarüsü çok daha farklı. Biraz da gücü temsil ettiklerinden, biraz da mesleklerinin gereği zaman zaman daha sert tavırlı olabiliyorlar. Milletin başka kesimleri de, müsait oldukları ölçüde aynı temayülün tesirinde kalıyorlar.

Bu husus, insanın kolay kolay kurtulamayacağı bir kalıtım meselesi değil ise, bence bunu yıkmak lazım. Yani daha serbest, daha rahat düşünme, ferdi kimlik kazanma, bunlar çok önemli. Cihan harplerini müteakip milletlerin şunun

bunun macerasına, toplu ölümlere sürüldüğü evrensel kriz dönemlerinde varoluş felsefesinin temelde esas çıkış noktasını da herhalde bu husus teşkil ediyordu. Birey her şeyiyle yok olup gidiyordu, sarsılıp gidiyordu. Varoluşçuların ferdin kayboluşu karşısındaki baş kaldırıışlarında mutlaka haklılık payı vardı fakat, bazı noktalarda çok ileri gidip, bir başka yanlış besledikleri söylenebilir. Her hususta olduğu gibi, bu konuda da dengeli olmak gerekiyor. Ferdin fert olarak, aynı zamanda başka fertlerle motivasyonundan, fert olarak inkişafından çok korkmamak lazım, endişe etmemek lazım. Çünkü, İslam da, Kur'an da ferde adeta bir nev olarak bakar; her fert, başka türlere göre bir nev, yani bir türdür. Önemli olan, onu besleyen duygu ve düşünce kaynaklarıdır, onu besleyen anlayışın kaynağıdır. Yani o, belli bir düşünce, belli bir anlayış, belli bir ufka ulaşınca ormanı meydana getiren ağaçlar gibi, bir toplum içinde yaşaması gerektiğini de idrak edecektir. Bunu anlayacaktır zannediyorum. Dolayısıyla inkişaf etmiş bir insan, başkaları ile beraber olma lüzumunu da hissedecektir, tek başına olmaması gerektiğini anlayacaktır. Bir yönüyle tek başına olmaması gerektiğini anlayacak, bir yönüyle de, toplumun diğer kesimlerine zarar vermeyecek, başkalarına zararı dokunmayacak seviyede olacaktır. Ferdi hak ve hürriyetlerini başkalarına zarar vermeyecek, hattâ, başkalarını kendine tercih şuuru içinde kullanan, bu çerçevede eğitim alan bir ferde fevkalade inkişaf etme imkanı verilmelidir. Yoksa değişik platformlarda hep sürekli bir hâkimiyet ve mahkûmiyet yaşanır, bir zalimiyet ve mazlumiyet yaşanır, bir gaddariyet ve mağduriyet yaşanır. Türkiye'deki acı tablonun bir boyutu da budur.

Yeni İnsan Tipi

Yeniliğe açık, yeni insan tipini inşa etmeye açık müesseselerde eğitim gören insanların ferdi inkişafı ve kültürel açılmayı nasıl gerçekleştirebilecekleri sorusunu Ali Bayramoğlu Bey soruyordu; Ahmet İnsel'in aynı konuda benzer bir mülahazası vardı zannediyorum. Yeri gelmişken, o hususa da temas etmek istiyorum. Bir yanıla, bu müesseselerde görev yapan öğretmenlerde de, rehberlerde de Türkiye'deki genel ahlak, genel teamül ve genel düşüncenin – belli ölçülerde– devam ettiği söylenebilir. O düşünceden, o anlayıştan, o yerleşmiş mentaliteden birdenbire sıyrılmak, takdir edersiniz ki, kolay olmayacaktır.

İkinci bir nokta, orta dereceli okullarda, talebelerin his ve heveslerinin çok akıl mantık dinlemediği bir dönemde eğitimi, saygıyı ve ahlakı öne çıkarmak suretiyle vermenin daha yararlı olacağına inanıyorum. Bazı hususlar, belli

prensip ve ölçüler, hayatın üzerine oturacağı bir ideal, milli duygular, istiklal, bayrak, toprak, ülke ve insanlık sevgisi gibi temel hususlar bu yaşlarda telkin edilmelidir düşüncesindeyim. Ama bunlar baskıyla olmamalı, iradeye, ferdi tercihe ipotek konmamalı. Yoksa, arzu ettiğiniz hedefe ulaşamayacağınız gibi tersi bir neticeyle de karşılaşabilirsiniz. Bu, her şeyden önce bizzat örnek olmak, insan fitratındaki güzellikleri tespit edip inkişaf ettirmek, müfredat programlarını ona göre düzenlemek, bizzat uygulamak, rehberlik programları ile sürekli takviye yapmak ve bu hususta çağın gerekleri, hatta rehber olma, takip eden değil, yol açan olma azim ve kararlılığı içinde sürekli ileriye dönük bir anlayış çerçevesinde davranmak ve bütün bunların gerektirdiği esnekliği müesseselere ve eğitimcilere kazandırmak suretiyle gerçekleştirilebilir.

Dünyanın yeniliğe açık olduğunu söylediğiniz bu dönemde siz de bireyin çiçek açmasına çok önem verdiğinizi belirtiyorsunuz. Ama cemaat sonuç olarak kapalı bir sistemdir. Bu kapalılık içinde açılma ve genişleme mümkün mü? Fikir, düşünce üretimi açısından bu nasıl yansıyor cemaatinize?

Burada da iki nokta var. Birincisi, günümüzde cemaat biraz farklı algılanıyor. Bana göre, ona cemaat denecekse -bu kelimedenden de rahatsızlık duyuyorum- cemaatin oluşumu bir toplumun tabii oluşumu gibi bir şey. Yani aynı duygu, aynı düşünceyi paylaşan, aynı şeylere inanan veya ortak yanları olanların beğendikleri bazı şeylerin etrafında bir araya gelmeleri gibi bir şey. Bu her zaman Türkiye'de herkesle aynı zamanda beraber de olabilir. Devletin yanında da olabilir, milletin yanında da olabilir. Böyle bir cemaat telakkisinde mahzur olmasa gerek.

Kini, Nefreti Dirilmemek Üzere Gömmek

Çok büyük müştereklerden doğan bir cemaat ruhu oluşuyor. Cemaat ruhu ortak bir şey mi? Yoksa bireyin oluşmasına izin verir mi?

Şimdi bazı şeyler insanları bir araya getiriyor. Diyelim ki, hani siz diyorsunuz, insanların iyiye güzele doğruya inanmaları lazım, insanların sevmeleri lazım, her gönlün bir Mevlana gönlü olması lazım. Kini, nefreti bir daha dirilmemek, hortlamamak üzere gömmek lazım. Kin ve nefretten insanlık tarih boyu çekti. Onların bir kere daha Frankeştayn'ın hortlakları gibi ortalığı almalarına fırsat vermemek lazım. Eğitime önem vermek lazım. Netice itibarı ile her şey ilime bağlı. İlimsiz bir dünya kavga dünyası olur. Şimdi sizinle bu duyguları paylaşanlar tamam diyorlar ve değişik yerlerde bu hisse tercüman oluyorlar, eğitim meselesinde de yardımcı oluyorlar. Bu duygu, bu düşünce

etrafında bir araya gelmeye eğer cemaat denecekse şayet, böyle bir cemaat. Bu cemaat bir yönüyle kimseyi endişelendiren bir cemaat değildir. Çünkü, böyle iyilik, güzellik ve hep hayır düşünöldüğünden dolayı, hemen herkesi sevdiğinden, sevgiye açık olduğundan dolayı, elini de kullanacak, dilini de kullanacak, dolayısıyla hemen her zaman herkesle birleşebilecek.

İkinci bir husus, böyle bir cemaat olunca, hani bir de cemaatin açık kapalı, sarıh zımnı bir hegemonyası olur. Bu cemaate ait belli düşünceler, statik düşünce tarzı olur, istidatlar inkişaf etme imkânı bulamayabilir. Dediğiniz şey çok doğrudur. Hakikaten endişe edildiği şekilde bir araya gelenler bir şeyler yapalım mülâhazası ile olursa, yani baştan bir araya geliş... Olursa, öyle olabilir. Cemaatte önde gelen, yani hayat turnikesine önce girmiş, bu önce girmeyi çok pahalıya satan insanlar var. İnsanın hizmet ederken türlü adlara unvanlara talip olması hizmete de saygısızlıktır, millete de saygısızlıktır. Kendisine itimat edenlere de saygısızlıktır. Kardeş olmak varken, herhalde bunun parçalarından herhangi bir parça olmak varken...

Hep dışta arıyoruz, oysa içimizde çok cevherler var. İbrahim Hakkı'nın dediği gibi "Bir hazine gibi yatıyor". Sizin "altın nesil" diye kast ettiğiniz ve yetiştirdiğiniz çocuklar bu hazinenin keşfi midir?

Bir muhalif rüzgâr esmez ve bu harmanı yanlışlıkla savurmazsa, ki daima bu tür tehlikeler mevcuttur. Son günlerde de bir kriz yaşandı. Kriz tam atlatılmış sayılmaz ama, yine de demokrasi yani, hiç olmazsa demokrasi. Bir rüzgâr savurmazsa, fikir mimarları, geleceğin fikir işçileri bu okullardan, devletin okullarından çıkacaktır. Birbirlerinden etkilenecektir. Batı ile şu veya bu şekilde bir birleşme çok önemlidir. Batı ile entegrasyonun ayrı kazançları olacak. Amerika'yı yakın hissedeceğimiz yanlarıyla, yakın takibe alma ve değerlendirme, önemli şeyler bunlar. Bunlarla bu "altın nesil"i yetiştirebiliriz. Dünyada ilmi, teknolojiyi temsil eden bir genç nesil... Psikososyolojik açıdan da inanıyorum buna.

Diğer İslam ülkeleri arasında Türkiye'nin farklı bir yeri var. Demokrasiye inanan bir İslam ülkesi olarak Türkiye, İslam'la demokrasiyi bağdaştıran tek sentez olacak mı bölgede?

Demokrasi de tam değil Türkiye'de tabii. Mesela, ben öyle bir demokrasi arzularım ki; dünyadaki belli düşünce şekil ve değişimlerini kucaklamanın, korumanın yanı başında benim kabir sonrası hayatımla ilgili problemlerimi de çözsün isterim. Onları da müsamaha ile kucaklasın. Demokrasi bir gelişme

süreci yaşıyor. Demokrasi geriye dönülemez bir süreçtir. Demokrasinin gelişimi, olgunlaşması; Darwin'in evrim teorisi ne kadar doğru bilemeyeceğim ama ruhta, insanların düşüncelerinde evrim yaşandığına şüphe yok. Bir gün çok yüksek seviyeli bir demokrasiye erişilecektir. Önce zamanın yorumunu beklemek lazım. Zamana saygılı olmak lazım. Hazımsız insanların hazımsızlığını da tahrik etmemek lazım. Türkiye'de her iki kesimde de hazımsızlar var. Türkiye rüştünü ispat etme konusunda da bir süreç yaşıyor. Her doğruyu söylemek her zaman doğru değildir. Doğrular topluma mal edilmeli ama henüz mevsimi değilse o doğruları öldürmeyelim derim. Doğrulara saygının ifadesi olarak o gerdanlığı öyle boyunlara takalım ki, bir kıymet ifade etsin.

İnsanlar farklılıklardan hoşlanmıyor, farklılığa karşı önyargılı. Diğerlerinin de kendisi gibi olması isteği çok dayatmacı bir talep. Bizde tüm cepheler bunu istiyor.

Çok doğru buyurdunuz. Bizim hoşgörü esprisiyle aşmaya çalıştığımız da belki budur. Çok farklı konumların, anlayışların kabulü demektir bu. Onu kabullendiğiniz takdirde çok kimsenin düşüncesinden, fikrinden istifade etme şansınız olacak. Batılı düşüncenin öyle yararlı yanları vardır ki; mesela, sistemli düşünme bir mümin sıfatıdır. Bence her mümin her sıfatıyla mümin olması gerekirken, pratikte bazen böyle olmayabilir. Bu mümince bir sıfatıysa, böyle bir sıfatı olmayan mümin, kafir sıfatı taşıyor demektir benim anlayışımda. Böyle bir sıfatı taşıyan ise Hristiyan olsun, Mecusi olsun, Budist olsun, o ise mümin sıfatı taşıyor demektir. Burada çok ince bir husus vardır, Allah en azından dünyada insanlara muamelesini onların sıfatlarına göre yapar. Yani sizin sıfatlarınız, davranışlarınız önemli. Mesela burada bir şeye hayran kaldım, burada mükemmel ve işleyen bir sistem var. Hastanede tüm doktorlar herkesin işini aynı anda yürütüyor, sizi incitmiyor. Hastanede en az yirmi doktor, otuz hemşire gördüm, biri hariç, bizdeki kimi doktorların abus çehresine hiç benzemiyor onlarınki. Sıcak ve inandırıcı, güler yüzlü davranıyorlar; şimdi bu mümince bir sıfattır. Beriki mümin camiden çıkmıyor ama, mümin sıfatlarından mahrumsa işin esprisinden mahrumdur, bütün hayatı boyunca mahrum yaşar. Bu bana çok önemli geliyor.

Genellikle zarafet gibi, incelik gibi şeyleri günlük yaşamımızda artık kullanmıyoruz. Kimse kimseyle bir araya gelmiyor, paylaşmıyor. Eskiden tekkeler belki de bu inceltme işlemini yapıyorlardı. Yetişkin eğitimi yerine geçen bir şey. Türkiye hoşgörüyü dış işlerinde kullanarak bir yere varabilir mi? Avrupa Topluluğu'na girmeli miyiz?

Hoşgörü olunca herkese, her düşünceye açıksınız demektir. Eğer arada uçurumlar meydana getirilirse entegrasyonun avantajlarından mahrum kalırsınız demektir. Biz Batı'nın bizim için avantaj sayılacak çok yanlarından mahrum kalmışızdır. Amerika'nın bize kazandıracığı avantajlarından mahrum kalıyoruz. Soyut, kuru bir Doğu'dan söz ediyoruz, doğrudur. Batı'nın yanında Doğu tutulmalı ama Doğu diye de şu anda çok yüceltilecek bir şey görünmüyor ortada. Hoşgörü, insanlar ve medeniyetler arasında müspet bir alışveriş sağlayacak öyle bir köprü ki, onun yanında her şey cılız kalıyor. Çok açık ve net olarak söyleyebilirim, Avrupa ile entegrasyonu gerekli görüyorum ben. Gelecekte daha ciddi beraberlik olacaksa, bunun içine planlı programlı girilirse şayet, bizim için olumlu olur. Bizi mecburi istikametler zorlarsa işin içine plansız itilmiş oluruz, içinde bulunduğumuz dünya bu dünyaya göre teşekkül eder ve biz çok mağdur oluruz. İkincisi, böyle bir entegrasyonun Allah nezdinde bir kıymeti varsa; ameller niyetlere göredir. Baştan işe kendi irademizle, isteğimizle girmeli ve irademizi kullanmalıyız. İçine gireceğimiz dünyada bizim de diyeceklerimiz vardır, pazarlıklarımız vardır. Biz entegrasyona evet diyoruz ama bizim de şartlarımız vardır. Vakum bizi yutarsa eğer, Allah korusun yaşadığımız tarihi tekerrürleri 21. asra girerken bir defa daha yaşamış oluruz.

Avrupalı Müslüman Türkler

Modern Türkiye'de Kültürel İslam Sentezi

Tanzimat Fermanı'nda da belirtilen 'Avrupalı Müslüman' kimliği bizi belirleyen bir kimlik mi? Türk Avrupalı Müslüman kimliği geleceğindir diyebilir miyiz?

Bu bizim beklentilerimiz olabilir ve bununla beklediğimiz başka şeyler de olabilir. Belki bazılarının kuruntu olarak sayabileceği şu mülahazalarımızla, mülahazalarınızla sizin bizim hepimizin beklentileri olabilir. Avrupa ile makul ve kendi şartları içinde, bizim de kendi şartlarımızı ortaya koyarak bir noktaya yürümemiz geleceğimiz adına güzel şeyler vaat edebilir. Bu ölçüde Avrupa'yı kabullenme, buna bu ölçüde Avrupalılaştırmanın aslında hiçbir mahzuru yok ve buna bu ölçüde Avrupalı Müslüman kimliği denebilir. Yoksa, bir dönemde olduğu gibi kendi kimliğimizi tamamen bir tarafa atıp, Avrupa kimliği arkasında koşma, sadece ret ve aşağılanma getirir.

Bir Türk kimliği tarifi yapabilir misiniz, Türk kimliği nedir? Türk kültürünün Orta Asya ile 21. yüzyılda nasıl bir ilişkisi olacaktır?

Bu hususu kesin hatlarla ifade etmekte zorlanırsınız. Çünkü zaman bir kısım hükümleri yorumluyor, zamanı gelince de o yorum ortaya çıkıyor. O büyük yorumcu; yani zaman hükmünü ortaya koyacağı ana kadar, yapacağınız yorumların havada kalma ihtimali vardır. Mesela, bir birlik bahis mevzuu ise şayet, bu pakt şeklinde olabileceği gibi, federasyon topluluğu şeklinde de olur. ABD gibi niye olmasın yani. Belki parçalara, eyaletlere bölünebilir. Fakat dünya konjonktürü bu mevzuda çok önemli. Amerika istemiyorsa, Avrupa bunu istemiyorsa, böyle bir oluşum sürecinin tamamlanmasında, onların tavırlarını da göz önüne almak zorunluluğu duyarsınız. Akıllı insanlar istiyor bu. Bir gözü dünyada, bir gözü kendi dünyasında, iki tarafı birden mütalaa ederek, yepyeni bir dünya inşa edebilecek mimarlar, çok yüksek insanlar istiyor. Değişik alternatifler var. Ama her ne şekilde olursa olsun, koskocaman Türk dünyasının şöyle veya böyle bir araya gelmesi, Avrupalıyı da biraz yumuşatır gibi geliyor bana. Çünkü onların da böyle bir dünyada bir kısım çıkarları olacaktır. Tepeden bakan bir Avrupa ile, medeniyeti temsil ediyoruz diyen bir Avrupa ile değil de, biraz iç değerlerine ulaşmış iki dünyanın birbiriyle oturup bazı şeyleri pazarlık yapması gibi bir anlaşma olabilir. Şimdi zayıfız, çok bakımdan onlara muhtacız,

onlara işçi gönderiyoruz, mark tahsil ediyor, sterlin tahsil ediyoruz. Durumumuz bu iken, bence pazarlık çok lehimize cereyan etmez.

İnkılâpçı Ruhlar Lazım

Eşit güçler haline gelmesi mi lazım?

Kuvvet dengesinin olması lazım. Onların bizim dünyamızda bir kısım çıkarları olmalı ve biz onu pazarlamayı, teşhir etmeyi çok iyi bilmeliyiz. Bir taraftan buna sahip olmalı, bir taraftan da tanıtıp, teşhir edebilmeliyiz onları. Üzerimize baskı yapmak üzere, elimizdekini almak üzere değil de, pazarlık yapmak üzere yanımıza gelmeliler. Hatta AB'ne girmeyi düşünürken de bu mülhaza öne çıkarılmalı. Yoksa mücerret ona karşı olmanın doğru olmadığı gibi -çünkü realitelerle savaşmak olur bu- hemen gözü bağlı, bir an evvel girelim de ne olursa olsun demek de mazur görülürse, acemilik, hoyratlık ve gerçeklerden habersiz olma demektir.

Onların bir ferdi olmalılar. Hz. Ali'nin felsefesi içinde, insanlar içinde herhangi bir insan olmalılar. Bazılarına farklı hususiyetler atfedebilir. Bu onların hüsn-i zannından kaynaklanan bir mülhazalarıdır, düşünceleridir. Fakat herkes kendi konumunu çok iyi belirlemeli. Bu kendini küçük görme, aşağılık duygusu içinde davranma demek değildir. Herkese değer vermek demektir. Aksi bir tutum, o buyurduğunuz hegemonyayı getirebilir. Bir kısım düşüncelerin yeşermesine fırsat verilmemiş olabilir. Çağa göre değişim ve dönüşümlerin yaşanmasında gerileme olabilir. İnkılap olmaz, inkılapçı ruh kaybolur veya inkılapçı ruhlar ortaya çıkamaz. Oysa ki, temel çizgilerin korunması ile birlikte, bilhassa zamanın çok hızlı aktığı, değişimlerin çok süratli geliştiği günümüzde öyle inkılapçı ruhlara ihtiyaç var ki, biraz da yürüyen merdivenlere kendini uydurma gibi, toplumumuz, merdivenlerden de hız alarak, kendi hızını merdivenlerin hızına katarak varacağı yere hızlı varabilsin. Evet inkılapçı ruhlar lazım. Bu da Hakk'ın hatırını âli tutmaya bağlı. Yani, insanın kendisine saygıyı veya teveccühü değil, kendi menfaatini, kendi şahsi düşüncesini değil, Hakk'ın hatırını yüksek tutmalıdır. Bu da şunu gerektirir: Muhtemel istidatlar, görünen kabiliyetler iyi tespit edilmeli ve bunların önü açılmalı. Sistem buna göre kurulmalı, kurallar ona göre konmalı, hareket tarzları ona göre belirlenmeli. Herkese yollar sonuna kadar açık olmalı.

Bu meselede bir başka nokta daha var ki, arkadaşlarıma hep nasihat mahiyetinde arz ediyorum: Önde bulunan insan, illâ beni dinleyin, benim dediğim doğrudur düşüncesine kapılmamalı. Öyle güzel şeyler ortaya koymalı, o

insanlarda öylesine saygı uyandırmalı ki, onlar kendi içlerinden gele gele size saygı duymalılar. Ve bilmeliler ki, size döndükleri zaman ruh dünyaları değişiyor, yepyeni dünyalara açılıyorlar. Her yönelişlerinde yeni bir inkılaba ulaşıyorlar. Size yönelmesini istediğiniz insanların güneşleri olmalısınız. Size yöneldikleri sürece açmalılar, neş-ü nema bulmalılar. Yoksa, istibdatla, baskıyla, mutlaka benim dinlenmem lazım, merkezi idare, merkezi sistem dersiniz, bununla hem bir kısım istidatları köreltmış olursunuz, hem de aşağıdan size karşı nefretler yükselmeye başlar. Oysa ki, yukardan aşağıya doğru sürekli şefkat inmeli sürekli, aşağıdan yukarıya da güven çıkmalı. Bu güveni kazanmalı ve 25-30 sene, 40-50 sene boyunca onların arasında rüştünüzü ispat etmelisiniz.

Bu çok kolay değil. Bu, her zaman başkaları ile beraber benim de içimde endişesini yaşadığım bir mevzudur. Ama eminim, böyle bir insanın konumunda olmadığım için, insanları düzeltme konumunda ve iddiasında olmadığım için de bazen bana ne diyorum.

Türkiye'nin, Türk kültürünün modern Avrupalı kimliğiyle yeniden Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne yönelip onlarla kucaklaşması mümkün mü? Araya yüzyıllar girmişken şimdi 21. yüzyılda tekrar böyle tarihi bir yakınlaşma olabilir mi?

Yani yakınlaşabileceğimiz, daha ilerde belki daha da yakından birbirimizi tanıyabileceğimiz mülahazasının yakınlığını yaşıyorum şu anda. Hadiseler bizi birbirimizi daha derinden keşfetmeye götürüyor gibi bir mülahazam var. Bu mülahaza ile birbirimizi daha yakın hissediyoruz. Onlar da biz de belli mağduriyet ve mahkûmiyetlerin kurbanı olmuşuz. Bu sebeple de birbirimize karşı yakınlık hissediyoruz. Bir de, zannediyorum onların nazarında biraz hülya ve rüya millet olmuşuz. Siz de işaret buyurmuşsunuz: Anadolu bir yönüyle yavru yurt gibi, bir yönüyle de yeni bir anayurt gibi olmuş. Asya'dan gelip, burada yurt kurmuşuz. Sonra da burada her şey oturmuş, bazı yanlarıyla tenkit de etsek, istikbal vaat eden istikrarlı bir devlet kurulmuş. Bu Anayurt'un bir gün bütün Asya'yı kucaklayabileceği ümidi yaşanmış onlarda.

Türkiye'den Gelen Kurtarıcı

Orta Asya'dan akan kültür ırmağında kendimizi nasıl bulacağız? Onlar bizi nasıl görüyor, ne bekliyor?

Çok yerde yaşanmış bir hadiseyi Kazakistan'da bulunmuş bir arkadaş anlatmıştı: "Kazakistan'da bir benzin istasyonunda arabaya benzin dolduracağız.

O esnada, orada çalışan bir çocuğa, 'acaba aptes alıp, namaz kılabileceğimiz bir yer var mı?' diye sorduk. Çocuk bizi bırakıp fırladı gitti. 'Geldiler, geldiler' diyordu. Doğru eve koştu. Ben de, 'ne oldu ki?' diye arkadan gittim. 'Nedir bu geldiler meselesi?' dedim. Baba olan zat dedi ki: 'Babam vefat ederken bana, 'Bir gün Türkiye'den gelip, bizi bu esaretten kurtaracaklar' demişti. Biz senelerce bekledik, işte şimdi onlar geldiler."

Böyle bir bekleyiş vardı. Bu bekleyişin bizi iradi olmaktan öte, insiyaklarla bir araya getirmesi söz konusu. Bu sıcaklığın gönüllü kuruluşlarımız tarafından değerlendirildiği söylenebilir. Bu sıcaklık çok önemli bir dinamiktir, biz bekledikleri bir millettik onlara göre. Belki beklediklerini veremedik ama, onlar ümitlerini yitirmediler. Belki, eğitim faaliyetleri olarak bu gönüllü kuruluşlar bekleneni bir ölçüde de olsa verdiler. Fakat devletten bir şey bekliyorlardı. Askeri çok destek bekliyorlardı. Belki hayallerinde değişik güçlere karşı bir pakt olmayı umuyorlardı. Zülf-ü yâre dokunmadan, yani dünyada dengeleri elinde tutanları rahatsız etmeden bir şey olmayı bekliyorlardı. Onları veremedik ama, onlar ümitlerini yitirmediler. Bu beklenti Kazakistan'da olduğu gibi Azerbaycan'da da vardı; Elçibey zamanında da vardı. Daha sonra Haydar Aliyev geldi, aynı beklenti devam etti. Nahçıvan'da da aynı. Gelenler hep bizi o ülkeyi, Asya'yı kurtaracak halaskârlar olarak gördü, sevdi, bağrına bastı. Biz de onları öyle yaptık. Bir baba ile uzun zaman ayrı düşmüş askerdeki evladı gibiydik. Ya onlar bizi öyle görüyor, ya da biz onları öyle görüyorduk. Hakikaten ne yapacağımızı bilemiyorduk; gelenlerden bazıları ile görüşme imkânımız olursa, kendileriyle resim çektiriyor, hediyeleşiyorduk. "Çok şükür, buluştuk ya." diyorduk. Bu karşılıklı yaşanan bir ruh haleti idi ve bu ruh haleti, onlar adına bir kısım inkisarlara rağmen hâlâ devam ediyor.

Alfabe birliği...

Tacikistan için söylemeye cesaretim yoktu. Özbekistan'da da, hususiyle Fergana Vadisi'nde mollaların bir ağırlığı var. Belki, Latin harflerini teklif etme meselesi onlarda rahatsızlık doğurur diye korktum, zamana vabeste dedim. Fakat Azerbaycan'da bu hususu, sözüm geçecek herkese teklif ettim. Gelecekte şu veya bu şekilde en azından bazı hususlarda birlikte hareket etme düşünülmüyorsa, birbirimizi daha yakından tanımamız gerektiği düşünülmüyorsa, bir alfabe birliği çok önemlidir dedim. Bir de İran'ın, Suudiler'in menfi tesirlerinden uzak kalabilmek için bu esaslarıyla inceleselerdi. Zaman ve şartların yorumu onda değişiklikler yapmış, Afganistan'daki şeklini, İran'daki şeklini doğurmuş. Bu şekillere, Suudi Arabistan'daki şekline, Suriye'deki şekline

takılıp kalmamalı.

Türk Kimliği

Türkçe'yi Dünya Dili Yapmak

21. yüzyılda nasıl bir Türk kimliği olabilir?

Kimliğimiz bizim bellidir. Bunu Türkiye'de yorumlayanlar, Şamanizm'in çerçevesi içinde şovenizmden yola çıkanlar oldu. Bir zamanlar Misak-ı Milli dendi, Atatürk Milliyetçiliği dendi. Bütün bunlar yorumlandı, ne oldukları sorgulandı. Bugün de herhalde zannediyorum kendi değerlerimizin, kendi tarihimizin, kendi göreneklerimizin üzerinde durup araştırmak lazım. Zannediyorum, 21. asra girerken gerçek kimliğimiz, bağlı bulunduğumuz ülkelerle beraber, Türklük dünyası ile beraber tarihin derinliklerinde, tarihin katmanlarında araştırılmalı, tarihi eserler, vicahi kültürle birlikte yeniden bir arada ele alınmalı.

İslamiyet bu mevzuda çok önemli bir unsur. Günümüzde herkes yeniden kendi dinini, tarihteki inanç ve kimliğini arıyor. Dolayısıyla, İslam unsurunu mutlaka hesaba katılmalı. Fakat, Amerika ile kavgalı, Avrupa ile kavgalı bir Türk dünyası olarak değil, çağın gerçekleri istikametinde Batılı düşünceyi de alan, değerlendiren, kendi ruh ve manâ köküne ters olmayan değerlere de saygı duyan, çok farklı, daha geniş ve aynı zamanda dünya ile barışıklığı devam ettirmeye de yardımcı olabilecek bir Türk dünyası. Bu bir yönüyle, Batılılar'ın yaklaştığı şekilde evrensellik demek de değildir. Daralan dünyayı, büzüşen dünyayı hesaba katan, daha kucaklayıcı bir oluşum. Belki temel unsuru karşılıklı hoşgörü olan Türk kimliğini, Yesevi inancını, mantalitesini öne çıkartan, bir Mevlana aşkını şevkini, insani yönünü öne çıkaran oluşum. Ayşe Şasa'dan Anna Maria Shimmel'e kadar çok geniş bir yelpazede herkes o anlayışa, o kucaklayıcılığa hayranlığını ifade ediyor.

Türkiye Teknolojik Olarak Nakavt Olunca...

Bu zenginliğe rağmen sizin okullarda ağırlık hep matematik ve fen bilimlerinde. Sosyal ve kültürel alanda bu kadar zengin olan Türkiye'de okullarınız neden sosyal bilimlere yeterince önem vermiyor, sosyal bilimlere teşvik etmiyor öğrencilerini? Dünyada da sosyal bilimlerin önemi anlaşıldı ve bugünkü değerlendirmenin başka yolu olmadığı anlaşıldı.

Çok doğru. Bugün yaşadığımız, aynı zamanda Türkiye'nin kaderi gibi,

Türkiye teknoloji açısından hasımları karşısında nakavt olunca, bütün üstün dimağları, yüksek beyinleri hep bu yöne imale edelim düşüncesi doğdu. Fizik kimya tahsili yapsınlar ve yüksek teknolojiyi bir an evvel Türkiye'ye transfer edelim mülahazaları oldu. Toplum olarak genelde bu eksikliği ve bu eksikliğin hasıl ettiği durumu gördük, hep o noktaya yöneldik. Fakat, geleceği idare edecek insanlar daha ziyade sosyal yönlelere ağırlık veren insanlar olacak gibi. Dolayısıyla, üç dört sene evvel buraya geldiğimde, fen bilimleri gibi, sosyal alanlara da mutlaka yer verilmesi gerektiğini haddim olmayarak üniversitelerde şöyle böyle tanıdığım arkadaşlara söyledim ve durumlarını yeniden bir kere daha gözden geçirmeleri lazım geldiğini izah etmeye çalıştım.

Türkiye'deki okullarda da bu mesele önemli. Zannediyorum o okullarda da belki bu seneden başlayarak sosyal ilimlere ağırlık verilecek. Dâhi, kâşif, mucit tiplerin biraz o yönlelere eğilmesi açısından çok önemli. Bugüne kadar mühendisler falan dedik. Fakat, sadece mühendislikle, hesapla yetişenlerde bazen esneklik olmayabiliyor.

Evet, ve insanı değerlendirmeyi beceremeyen bir düşünce hâlâ devam ediyor ama...

Yine de zannediyorum o değişimi yaşıyoruz. Hissedilecek yer yer. Biraz daha erken davranılsaydı bu mevzuda, geç kalınmasaydı keşke...

Dünya büyük fikir mimarları yetiştiriyor ama Türkiye neden lider yetiştiremiyor?

Liderlerin yetişmesi biraz da hür düşüncenin saygı görmesine bağlı. Yani, bir tohum toprağın bağrında çimlenip, büyüme kabiliyetine sahiptir. Hava müsait olursa, suya ulaşırsa, o zaman boy atar gelişir. İnsan da öyle. Bir kere baskı olmaması lazım. İnsanların kendilerini ifade edebilmeleri lazım. İkinci meseleyse, eğitim sisteminde çarpıklık var, bozukluk var. İnsanlar asıl kabiliyetlerine göre, hatta dehalarına göre yönlendirilmiyor. Lise sona geldiğinde neredeyse bir uçak projesi yapabilecek kapasitede insanlar var. Ama o insanlar, böyle bir noktaya yönlendirilmiyor. Bakıyorsunuz, birisinin dimağı sosyal sahalara yatkın; esnek düşünebiliyor. Adab-ı muaşeret diyebileceğimiz, insanlarla geçinme ve anlaşma yolları çok ilerde ve maksadını da çok iyi ifade edebiliyor, düşüncelerini çok rahat ifade edebiliyor, o da matematiğe zorlanıyor. Bu sistemin bir kere değişmesi lazım. Talebe, ta lise çağında tercih edeceği şeylere açık tutulmalı, bunları seçme imkânı, hakkı kendisine tanınmalı. Bu da, hem lisede o esnekliği istiyor, hem de üniversitede o esnekliği istiyor. Maalesef

biraz da bu cins kafaların ortaya çıkmaması, eğitim sistemindeki çarpıklıklar ve herkesin ezberciliğe alıştırılmış olmasından kaynaklanıyor. Bu da bir diğer meselemiz.

Bir başka mesele, Türkiye'nin çok çarpık bir siyaset anlayışı var, onunla alakalı çok çarpık kanunlar var. Mesela, partilerin başında genel başkanlar var. Bizim Alvar İmamı'nın mülahazasıyla, o aynen şöyle derdi: "Herkes yahşi men yaman, herkes buğday ben saman." Herkes benden iyi olabilir başka, fakat Türkiye'yi idare etmek için benden iyi olmak yetmez, çok iyi olmak lazım. Şöyle böyle insanlar, futbol maçlarında arada boşluk bulup topa ayağını dokundurmak gibi, öyle bir yol bulmuşlar, bir yere gelmişler. Öyle fasit bir daire ki, kendilerini seçen insanları onlar seçiyor, tabii onlar da sürekli onu seçiyor. Kabiliyetsiz, istidatsız bir ekip milletin kaderine hâkim olup gidiyor. Kim bilir, bu arada ne cevherler kaynayıp gidiyor.

Belli bir dönemde, mesela Menderes kendine göre bir istidatla gelmiş, bir dönemde ortaya çıkmıştır. Atatürk bir istidattır, fakat bir başkaldırma ile çıkmıştır. İkisi de istidattır, Turgut Özal bir istidattır. Bunlar, normal demokratik süreçlerde çıkmamıştır, çünkü demokratik dedikleri o süreç içinde boğulur bunlar, ezilirler, çıkma fırsatını bulamazlar. Sürpriz bir kısım karışıklıklar çıkmış, bu karışıklık içinde bir yolunu bulup ortaya çıkmışlardır. Şu andaki siyasi sistemimiz öyle büyük insanların ortaya çıkmasına ve ülkeye sahip çıkmalarına fırsat vermiyor zannediyorum. Onun için yine haddimi aşarak ifade edeyim, partiler kanunu, siyaset anlayışı mutlaka değişmesi lazım. Liderleri değiştirmenin kolaylaştırılması lazım. Çok istidatlı insanlar arada kaynayıp gidiyor, bilemiyoruz. Çünkü ona o imkân verilmeyince, istidadı var mı yok mu bilemiyoruz. Napolyon'u birtakım hadiseler ortaya çıkarmıştır. Bir kısım cinnetleri, delilikleri vardır ama; Hitler'i bir kısım hadiseler ortaya çıkarmıştır. Deli bir insandır ama, hadiseler ortaya çıkarmıştır.

Cihan harbinde bir kısım hadiseler bir kısım kahramanları ortaya çıkarmıştır. Öyle bir hadise olmasaydı Erzurumlu Nene Hatun olamazdı. Bunlar çok önemli şeylerdir. Maalesef siyasi partiler yasası, parti hegemonyası, lider hegemonyası... Türkiye'de daha bundan sonra da çok istidat ve kabiliyetlerin ölü yaşamalarına sebebiyet verecek. Mezarda olmayacak fakat, hiçbir hayat emaresi ortaya koymadan, millete yararlı olmadan doğdukları gibi ölüp gidecekler maalesef. Bu da, top yekün Türk milletini alakadar eden bir mevzudur.

İran İslam'ı

Ortadoğu'nun Biricik Laik İslam Ülkesi Türkiye'dir

İran üzerine Türkiye'de son zamanlarda çok yoğun tartışmalar yaşandı. İran konusunda sizin görüşleriniz nelerdir?

İran baştan beri Sünni toplumlara reaksiyoner olmayı yeğlemiştir. İran tarihi ihtilaller tarihidir. İran Şiileri bir tepki cemaatidir. O nedenle doğru düşünmesi, dengeli karar vermesi, dünya konjonktürüne göre bir yol takip etmesi mümkün değildir. Devletlerarası münasebetler açısından komşumuzdur, bu açıdan nasıl ilişki kurulacaksa kurulmalıdır.

İran konusunda dikkat edilmesi gereken iki husus vardır: Birincisi, din ve İslam devrimi adı altında mezhep ve bağınaz bir İslam anlayışı ihracı. Kendi mezhep ve yorumlarını gerçek dinin önünde tutarlar. Bir insan Şii değilse, adeta hiçbir şey değildir. İkincisi: Ali muhabbeti, kendi anlayışlarına sadece bir renk kazandırmak için bahanedir. Ali sevgisi değil, Ebu Bekir, Ömer düşmanlığıdır ayakta tutan onları. Yanlış itikatlarını dini bir zemine oturtmak için güya Ali sevgisini bayraklaştırmışlardır. Bugün, bölgede Fars yayılmacılığı ve İran'ın bizimle olan tarihi rekabeti, belli bir tehlike arz etmektedir denebilir. İran bölgede rahat duracağa benzemez. Irak'ta çok önemli miktarda Şii vardır, endişe ederim ben. Fransa İran'ı desteklemiştir. Humeyni'yi barındırmıştır. İrangate Amerika'nın durumunu da ortaya koydu. İran'la aramızda problem olmadığını söyleyenler de vardır. Fakat, İran'la olan münasebetlerimizin tarihi, daha çok problemler ve sürtüşmeler tarihidir.

Mistisizmin toplum için gelecek vaat etmediğini söylediniz. İran'da ve Mısır'da mistisizm ağırlıkla vardır ve burada toplumun yüzü sanki ölüme dönüktür. Onun içinde kaybolma, ağlama olarak tezahür eder. Türklerin İslam anlayışı hayata bağlı, yaşamı seven bir anlayıştır. Toplumun yüzü hayata dönüktür. Ramazan'da eğlenen, bayramla onu şenlendiren ve bayramını 'şeker'e dönüştüren bir yaşama sevinci görülür. İslam âleminde Türkler böyle sadece. Ramazan'da yaşanan fark bile bizim diğer İslam anlayışıyla aramıza ciddi ayrımlar mı koyuyor? Dinde eğlenme var mı?

İnsanın değişik yanları vardır. Hukuk sistemleri de bunu böyle kabul eder. Din eğlenmeyi meşru kılmıştır. Peygamberimizin (sav) olgunluğuna

erişemediğimizi anlatan bir öykü: Zenciler camide kılıç mızrak oyunu oynamışlar, def çalmışlar. Ayşe validemiz de diyor ki: "Ben de bakmak istedim, Allah Resulü'nün omzundan baktım onlara. Mescitte seyrettim onları" diyor. Yani "Onlar oyun çıkarıyordu, ben de seyretmek istedim" diyor. Bugün herhangi bir camide bunu yapamazsınız. Fakat, Mescitin o zamanki fonksiyonları çok yönlü, sonra bu daralmış. Ben bugün yapılısın demiyorum, fakat ortada ufuk enginliği ve darlığı meselesi var. Harp oyunları oynuyorlar camide. Bir defasında da kına gecesine geliyorlar. Buna kadar yani. Nikâh önemli bir hadisedir; "mescitte yapın bunu" diyor. Herkes görsün. Nikâh gizli, kaçamak iki kişi arasında yapılan bir akit değildir; açıklık diyor.

Kilisede olduğu gibi evlenme öneriyor yani?

Çok daha zengin. Neden? Çünkü mescidin içinde o mesele aynı zamanda bir ruhaniyet kazanacak. Allah'a yakınlık içinde cereyan edecek, verilen sözler tutulacak. Böyle sağlam bir yerde yapmayı öneriyor. Demek ki, bazı şeyleri biz kısıtlamışız. Bu meseleler iyi tetkik edilmezse başka şekilde yanlış anlamalara yol açar. Dinin hayata bakan yanını teslim etmek 'deve çobanları'na kalır. Allah'ın Resulü, "Bir gün deve çobanları yüksek binalarda çalım satacaklardır." diye bugünleri mucizevi haber vermiştir.

İran'la Türkiye'nin Din Esprisi Farklı

İran'da neden okulunuz yok? İzin vermediler mi?

Devlet izin vermedi. Komşumuz, Türklük adına Azerbaycan'da bir okul açalım diye ısrar ettik. Bir komik teklifte bulundular: "Öyle çok paranız varsa, yardım ederseniz, siz parayı verin biz açarız."

Siz İran'ı Orta Asya'dan kovdunuz hatta alfabenin Latince olmasında rol oynadınız. İran Tacikistan haricinde tutunamadı, kimse Vahabiler'i ve onları inandırıcı bulmadı.

İran hep fitneler tarihi olmuştur. İran İslam'ı zorla kabul etmiş, mukavemeti entrikada bulmuştur. Hz. Ali'nin Nehc'ül Belâğa isimli, hutbe, mektup ve sözlerinden derlenmiş kitabı, hukuki, siyasi kültürel muhtevasının yanı sıra tam bir edebi şaheserdir; Shakespeare gibi okunur. Hz. Ali büyük bir şahsiyettir, bizim için çok önemlidir. Ama Ali'nin büyüklüğü izafi bir büyüklük değildir. Ali'nin büyüklüğünü anlatmak için başkalarını küçültmeye ihtiyaç yoktur. Bir manâ eridir. Tüm tasavvuf erleri, Baba'ları onu severler. Fakat, Şia, Fars Aleviliği, Müslümanlığa karşı kin ve nefretini Hz. Ali'ye de yansıtır, Ali'yi kendi

mitolojilerindeki Zaloğlu Rüstem haline getirmişlerdir. Mübalağa zihnî bir yalandır. Doğru olandan yalan insan haline dönüşmüştür. Türkiye çok dengelidir. Selçuklular'da, Osmanlılar'da da böyledir. Biz dergâhlarda "Canım Ali" diye destanlarını dinleyerek büyüdük. Vahabiler de Ali'yi küçümser. Biz herkesi severiz. İran, tarihinde mübalağalarıyla ünlü. Hayatlarına sinmiştir. Ben Mekke'de bir kısım İranlı'nın dua ederken ağlıyor gibi göründüklerine şahit oldum, misafirhanede komşumuzdular. Akşam bunları teybe kaydetmiş olduklarına ve dinleyip eğlendiklerine şahit oldum. Samimi değillerdir. Bunlar komşumuz olması nedeniyle münasebete engel değil. Humeyni, Velayeti Fakih kitabında aynen şöyle der: "İnsanlarla olan problem ve davalarında bizden, (yani mezhebimizden) olmayan kadılara, hâkimlere başvuran, Allah'a karşı gelmiş ve Allah'ın inkâr edilmesini emrettiği tağuta başvurmuş olur." Fakihin devlet başkanlığı doktrini Humeyni ile Şii tarihine girmiştir. Humeyni, kıyametten önce geleceği beklenen Mehdi'nin vekili kabul ediliyordu. Şiiler 12 İmam'ı, Peygamberimiz dışındaki bütün peygamberlerden üstün görürler.

İran Türkiye'de İslamcılara eziyet edildiğini söylüyor, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılanları örnek gösteriyorlar.

Her şey kendi zamanı ve şartlarında değerlendirilmelidir. Kel Ali'ler, Kılıç Ali'ler ve mahkemelerinin daha mutedil olmasını yeğlerdim. Ben Mustafa Kemal'in ve İnönü'nün, Marx gibi, insanlığın rahat ve huzuru için din adına hiçbir şey kalmamalı tarzında dinin üstüne yürüdükleri kanaatinde değilim.

Son zaman bazı hadiseler oldu. Hatırlandığında bile insanı İslâm ve insanlık adına utandıran, hiçbir ağza yakışmayacak sözler, ifadeler sarf edildi. Üslup kişinin aynasıdır. Askerin son çıkışına sebep olan bazı hadiseleri de görmezlikten gelemeyiz.

İran'ın siyaseti hep İslam içinde görmesi ve siyasi İslam olarak yönlendirmiştir. Türkiye İran gibi olur mu? Bizim din anlayışımızla Arap ve Fars anlayışı arasındaki farklar neler?

İran o bölgede olmanın gereğini yerine getiriyor. O bölgede din olmadan hâkimiyet olmaz. Yayılmak dinle mümkün ancak. Onların din anlayışı farklı, imamlarla idare edilen, işin içinde ruhani bir şeyler olma zorunluluğu koyan bir anlayış. Asıl mesele Kur'an değil, Ali'dir. Türkiye İran gibi olamaz, bir kere din esprisi çok farklı. Kaynaklar itibarıyla da çok farklı. Esas, imamet meselesi akideleridir. Dinin hükmüdür. Sünnilik'te böyle mesele yok. Din bir değildir ki, Türkiye İran olsun. Türkiye'de birtakım anlayış farklılıklarına rağmen, dine

sahip çıkmak lazım. Dışarıdan gelecek yanlış din anlayışları ve dinin yanlışlara alet edilmesi de bu şekilde önlenabilir.

Bizim arkadaşların Asya'daki faaliyetleri için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Vahabiler'i ve İranlılar'ı uzak tutmak için tasavvufun enginliğinden de yararlanarak, kendi anlayışımızı toplumunun her kademesine hâkim kılmazsanız, o tür bağınazlıkların hâkim olmamaları için hiçbir sebep yok.

İran'ın girebildiği bir Tacikistan oldu Farsça nedeniyle, sizin okullar gibi onlar rağbet görmediler.

Orada da yine arkadaşların beş okulu var. Zengin bir arkadaşımız her şeyini sattı orada okulları açabilmek için. Onu kalpten kaybettik. Tacikistan 3,5 milyonluk Ankara kadar yer.

Orta Asya'da insanlar sizin okullarınızda çocukları okusun istiyorlar. Öğretmenleri örnek insanlar olarak seviyorlar. Çağdaş olandan yana taleplerini koyuyorlar. Türk İslam'ının farklılığı bunu getiriyor mu?

Bizim İslam anlayışımız daha derindir diyebiliriz. Bu Mevlana'lara, Yesevi'lere ışık tutan şey, ışık başka bir şeydir. Türk milletine yansıyan ışık Bişkek'te, Buhara'da prizma gibi yansıyarak ulaştı, manâ derinlikleriyle. Dini, yoruma açık yanlarıyla, çok engin yorumlamışlar. Dinin evrenselliğini Ebu Hanife'ler, Yesevi'ler kabul ettirir. Gel gör ki, başkalarının olumsuz imajları bize de gölge düşürüyor.

Avrupa bunu değerlendirebilir mi?

Luther döneminde yaptığı gibi Hristiyanlık yeniden kendini restorasyona tabi tutmazsa, İslam'ın bazı dinamiklerinden yararlanmazsa gelişen şartlar içinde yaşaması zorlaşır. Türk kültürünün dünyaya katkısı kavgasının verilmesi lüzumuna inanıyorum. Bu kültür ve Türk dünyası, dünya kuvvetler muvazenesinde Allah'ın izniyle yine bir güce ulaşacaktır. Bakın, Bosna'da verilen kültür, savaşla bile onlardan geri alınamadı. Demek öyle zengin ki atamadılar, o dönemde İslam'ı benimsemişler. Bağınaz olan ölüp gidecektir. Bilinmemesi gerekenleri millet unutmuştur, millet ruhuyla Akşemseddin'i unutmaz. İşin cesedine talip olanlar, kabuğuyla uğraşanlar kendi kabukları içinde çürüyeceklerdir.

Amerika Dünyanın Dümeninde

Dış Politikada Dünyanın Büyükleri

Efendim, bir aydır Amerika'dasınız. Amerika'yı nasıl tanımlarsınız? Amerika nasıl bir ülke sizce ve bugün yeryüzünden Amerika kalksa eğer, neler olur? Kalkması iyi mi, kötü mü?

Amerika'da demokrasi ve belli ülke ve millet gelenekleri yerleşmiş. Bunu biraz da belki toplum mozaigi zaruri kılıyor. Meksika'da, Teksas'ta, otuz kırk milyon zencinin yaşadığı yerlerde ayaklanmalar yaşanmış... Amerika eski Babil gibi. Eğer burada Amerikalılar'ın anladığı, tesis ettikleri, kutsadıkları manâda bir demokrasi olmasa, zaten buradaki bu birlik korunamaz. O demokrasinin yumuşak havası herkesi barındırıyor. Amerika, dünyada şu andaki yerinde duruyor, başkalarının çok zamandır beklediği gibi Atlantik içine kaymıyor. O açıdan, Amerika'da çok şey yapılabilir. Bizim düşünce dünyamız, bizim fikir hayatımız adına da çok şey yapılabilir. Dünyanın hali hazırdaki durumuyla, şu çerçevesiyle, Amerika da şu andaki konum ve gücüyle bütün dünyaya kumanda edebilir. Bütün dünyada yapılacak işler buradan idare edilebilir ve hatta denilebilir ki, şöyle veya böyle Amerika ile dostça geçinmeden destek almak değil, dostça geçinmeden, Amerikalılar istemezlerse, kimseye dünyanın değişik yerlerinde hiçbir iş yaptırmazlar. Şimdi bazı gönüllü kuruluşlar dünya ile entegrasyon adına gidip dünyanın değişik yerlerinde okullar açıyorlarsa, bu itibarla, mesela Amerika ile çatıştığınız sürece bu projelerin gerçekleştirilmesi mümkün olmaz. Amerika, hâlâ bu dünya gemisinin dümeninde oturan bir milletin adıdır. Her fert gibi her milletin de bir ömrü; önünde, gidip içine yuvarlanacağı bir çukur vardır. Amerika da ondan uzak olamaz, müberra kalamaz. Ama demokratik bir sistemdir, Amerika düşmeye başladığı andan itibaren yirmi beş-otuz senede, kırk senede düşer. Çünkü demokrasilerde çökme bir tüyün yerçekimine karşı gidip yere oturması gibi aheste aheste oluyor. Rusya gibi despot idarelerde dağılma, tüpün patlaması gibi patlama şeklinde bir anda yaşanır. O sistemin gereğidir. O açıdan, Amerika daha uzun zaman dünyanın kaderinde çok önemli bir rol oynayacaktır. Bu realite kabul edilmeli. Amerika göz ardı edilerek şurada burada bir iş yapılmaya kalkılmamalı. Rusya destekleyebilir bir işi, fakat Amerika ile iyi geçinmezseniz, işinizi bozarlar. Çünkü Amerika kendi işlerinin ahenk içinde gitmesini ister, Amerika düzeninin bozulmamasını ister. Amerika'daki ahengin devam ve

temadisini ister. Ve ben bunu çok yadırgamam. Amerika'nın yerinde Osmanlı Devleti olsaydı, zannediyorum o da aynı şeyi yapacaktı. Yadırgamamak lazım. Bu bir.

Amerika düşmanlığı meselesinin bir diğer boyutu da şu: İnsanlara düşman olmak, ülkelere düşman olmak çok yarar getiren bir şey değildir. Bunu, bir dönemde Varşova Paktı vardı da, NATO paktına sığınma ruh haleti veya psikolojisi şeklinde yorumlamaya da gerek yok. ABD'ne bugün de dünyada ihtiyaç vardır. Değişik ihtimaller içinde dünyada Amerika'nın yerine bazı devletleri koyalım. Bugün Avrupa'da da, mesela Almanya gibi güçlü devletler vardır. Nüfusu itibarı ile güçlü, genç nüfusu itibarı ile güçlü, bir gelişme süreci yaşadıkları için güçlü. Bir de Amerika rekabeti de var. Şimdi diyelim ki, Amerika'nın yerinde onlar olsa, dünya savaşlarındaki mülahazaları içinde dünyanın kaderiyle bir defa daha oynamak isteyebilirler. Slav ırkı güçlü olsa, çarların bize yaptığından daha fazlasını yapabilirler.

Gücü Elde Eden Ülke

Japonlar II. Cihan Harbi'nde biraz imkân elde edince gelip, Amerika'nın donanmasını vurdular. Eğer mağlup olmasalardı, Amerika'yı o gün bitirselerdi, Amerika'nın Atlantik arkasında bulunma gibi bir avantajı olmasaydı, o günkü uçaklar orada ikmal yapıp gelse ve buraları duman etselerdi, Amerika'yı yok etselerdi, bugün dünyanın başında bir Japon hegemonyası vardı ve dünya şimdikinden daha rahat da olmazdı. Aynı şeyi Çin için de söyleyebiliriz. Bunları söylerken, herhangi bir ülkeyi tenkit veya karşıya alma manâsında söylemiyorum. Tarihte gücü elde eden her ülke, dünya hâkimiyeti iddiası içine girmiştir. Bu bir mücadeledir, bir rekabettir, hâkimiyet yarışıdır.

Eğer Amerika'nın yerine dünya dengesinde ille de bir başka devlet düşünülüyorsa, buna hayal de diyebilirsiniz ama, bu neden Türkiye olmasın? Böyle bir hayal elli senede de gerçekleşecek olsa, bölgede denge unsuru bir devlet haline gelmek önemli. Kaldı ki, Amerika çökse de, dünyada yine dengeler olacak. Ama şimdi, dünyanın dengesinde önemli bir unsur olarak ve demokratik felsefesiyle oturmuş bir ülke sarsılırsa, dünyada çok ciddi kargaşa yaşanır. Onun için, bakın Amerika'nın bize yarım arpa kadar sadece bizim menfaatimize desteği yoktur. Buna rağmen şurada bulunmamıza izin veriyorsa, bu bizim için bir avantajı, bu avantajı sağlıyor demektir. Fakat insan olarak bizi çok alakadar eden dünyadaki dengeyi düşünüyorsak, o zaman Amerika'nın bu dengedeki yerine dikkat etmek zorundayız. Dümende onlar var. Diyelim ki, Çinliler bize

destek olabilirler. Fakat dünya dengesini temin edecek bir yapıya, bir özelliğe sahip değillerse, dünya dengesi çatışmasında Amerika'nın önemli bir unsur olduğunu göz ardı edemeyiz. Yani Varşova Paktı olmuş, olmamış önemli değil. Bazıları o mevzuda bir yanlışın peşindeler. Aşırı komünist akımlar herhangi bir akli, mantıki dayanağa dayanmadan Amerika düşmanlığı yapıyorlar. Amerika bize düşmanlık yapabilir. Fakat birlikte yaşadığımız bir dünyanın genel ahengi düşünüldüğünde, bazen düşmanımızla bile iyi geçinmek mecburiyetinde oluruz. Bu hususta da, ehven-i şer, eşedd-i şer meselesi söz konusudur.

Zencilere İnsan Muamelesi Yapılmamış

Amerika'da şiddet yaratan sorunlar da var. Örneğin siyahlarla beyazlar arasında...

Keşke onu da önleyebilsek. Mesela zencilerin içine girsek. Zenciler, senelerden beri bir taraftan horlanmış, hakir görülmüş. Bunlar insan sayılmayarak Afrika'nın derinliklerinden çekilmiş buraya getirilmiş. Bir zamanlar, kendilerine insan muamelesi yapılmamış. Ve bunlar insan değilmiş gibi değişik telkinat altında insan olmadıklarına inandırılmış. İnandırılmış da, toplumda tek başlarına inisiyatif kullanma kabiliyetini kaybetmişler. Abraham Lincoln bunları hürriyete kavuşturduğunda, eski efendilerinin yanına dönmüşler Hürriyete hazır olmadıkları için. Bir taraftan beyazların istismarı var. Diğer taraftan, ister Hıristiyanlık adına, isterse Müslümanlık adına olsun, içlerine girmek isteyenler, bunların renklerini ön plana çıkararak, bu farkı, zencilerin önemini vurgulamışlar. Mesela Alija Muhammed, Gulam Ahmed'in tarikatının bir uzantısıdır. Müslümanlığı neşrederken "Siyah Allah'ın en önemli kuludur, Allah'ın iki kulu var, birine git şeytan ol demiş o gitmiş beyaz olmuş..." telâkkisi ile hareket etmiş. Bir zencide bu anlayış var, bu onlarda hep bir gerilim meydana getiriyor. Bazı Amerikalılar onları ilim yuvalarından, üniversitelerden elden geldiğince uzak tutuyorlar. Gizli bir kast sistemi işliyor sanki. Hâşâ ve kellâ, Allah'ın ağzından yaratılanlar, gözünden yaratılanlar, bir de tırnağından yaratılanlar iddiası gibi. Zenciler, tırnağından yaratılanlardır gibi bir anlayış, bir telkin söz konusu. Mahalleleri ayrı, evleri ayrı... Onlara yapılan muamele ayrı. Şurada burada teselli olarak var. Washington'da bir belediye başkanı istisna edilecek olursa, zenciler burada genelde horlanmaktadır. Fakat böyle bir horlanma ve bunun hasıl edeceği gerilim bilenme getirir, dünyanın kaderine el atma kavgasını getirir. Eğer zencilerin buradaki bu durumları daha makul, dengeleyici bir anlayışla, bir felsefe ile, bir cereyanla tadil edilmezse Amerika'da denge bozulur ve bu da dünyanın dengesinin bozulması demektir. Milletlerin

dengelerinin bozulması, tıpkı fezada zincirleme reaksiyonlarla sistemlerin bozulması gibi bir şeydir. Makro âlemdeki bir şey aynen normo âlem için de geçerlidir. Onun için milletimizin veya başka Müslüman milletlerin dünyaya yapacakları iyiliklerden bir tanesi de, burada bu zencileri tadil etme ve onların istismar edilmesine fırsat vermeme olmalıdır.

Örneğin zenci cemaat liderlerinden Faraghan Türkiye'ye de geldi, pek kabul gördü. Bunlar nasıl bir anlayışa sahip?

Zencilere her türlü telkinler yapılıyor. Hinduizm aşılamaaya çalışanlar var, Budizm aşılamaaya çalışanlar var. Sanskritçe tipinde din teklif edenler var. Yahudilik, Hristiyanlık, Müslümanlık da aynı şekilde telkin ediliyor. Fakat zencilerin ortak birleşme noktası, beyazın şeytanlığına inanmalarıdır. Amerika yeryüzünde şeytandır. Amerikalı yok edileceği ana kadar dünyada huzur bahis mevzu değildir telkini ve felsefesi ile yaşıyorlarsa, bu takdirde çok iyimser olmak zor. Dünya adına iyimser olmak da zor. Bu Afrika'da, Afrika'nın derinliklerinde de kendisini hissettirir. Ve dünya, asırlardan beri bilenmiş böyle bir güç karşısında zor mukavemet eder. Dünyada emsali çoktur. Medeniyetlerin yıkılması hep böyle topluluklar eliyle olmuştur.

Amerika'ya büyük bir ilginiz olduğu görülüyor, burada üniversite de açmaya hazırlanıyorsunuz.

Amerika'ya alaka duymamızın sebebi, çoğumuz Amerikan kültürüyle, Avrupa kültürüyle yetiştik. Aklın yolu birdir bence. Elimden gelse, Türk insanının yarısını Türkiye'yi tanıtmaya, Türk düşüncesini dünyanın her tarafına götürme, bu düşüncenin havarisi olma adına dünyaya salardım.

Çin'den bir endişeniz var mı? Çin'in dünyadaki yeriyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

Dünyanın işgali ile alakalı endişeler olabilir. Karl Marks'ın tüm toplumlar arasında gördüğü cebri determinizma burada da eğer söz konusu olacaksa, bu kaçınılmazdır. Bir hadis-i şerifte de buna benzer bir ifade var. İşte, acaba değişik eyaletlerde ayrı düşünce akımları meydana getirerek burada da bu anlayışı delebilir miyiz, dalgakıran olabilir miyiz, dünyayı saracak böyle büyük bir tehlike karşısında şimdi toprağa atılan çekirdekler, gelecekte -eskilerin ifadesiyle- neşv-ü nema bulabilir mi düşüncesi içindeyiz? Çin'den şimdilik endişemiz yok. Çünkü, ancak Çin halkının bize karşı duyduğu endişe ile bize farklı davranmaları söz konusu olabilir. İkinci olarak, Amerikalılar çok iyi girmişler Çin'e. Amerikalılar Çin'de Türkler'e karşı bir endişe uyarırlarsa, o

zaman Çinliler bize karşı bir endişe duyabilirler. Biz, her iki cepheye de endişe vermemeye çalışıyoruz, çünkü Mesihî bir ruh, diyalog, hoşgörü ruhuyla dünyada huzur ve sükûn adına hareket ediyoruz. Bir katalizör olabilir miyiz diyoruz. Meselenin bir yanı bu. Buralara kadar dünyaya açılmaya çalışmamız tamamen insanlık adına bir açılımdır. Küreselleşen bir dünyada, gelecekte komşu olacağımız insanlarla daha erken bir dönemde tanışmayı düşünüyoruz. Telekomünikasyon ve ulaşım sistemleri bizi aynı odanın içindeki insanlar haline getirecek. Birbirimizin yüzüne baktığımız zaman da daha erken tanıyalım diyoruz, sesimizi soluğumuzu duyuruyoruz.

Batı Trakya'ya Sahip Çıkmak

Bir diğer taraftan, kendimize Yunanistan'da bir yer ararken Batı Trakya'ya sahip çıkılmamalı. Çünkü orayı onlar kanayan bir yara olarak görüyor. Bu yarayı kaşımak, Yunanistan'ın hiçbir yerinde hiçbir şey yapamamaya baştan mahkûm olma demektir. Fakat Selanik veya Atina dediğimiz zaman, Yunanlılar bunu çok soğuk karşılamadılar. "Korkmayın bizden, siz gelin bizde okul açın, çocuklarınızı buraya gönderin, biz bakalım, burs verelim" dedim. Biz de size gönderelim. Korkmayın, bir şey bulaştırmayız size dedik. Buna sıcak baktılar. Bunun yerine Gümölcine, İskeçe deseydik, bizde başka niyet arar ve değişik kuşkuyla bakarlardı. Tıpkı bir yabancının G.Doğu'da Kürtleri hareketlendirmesi gibi bir problem olurdu. Onun için Çin'de Doğu Türkistan'la, Sincan'la meşgul olamayız. Hiçbir ülkenin yara gördüğü noktayı kaşıyamayız. Bu takdirde, daha başta problem haline gelir ve müspet hiçbir şey yapamayız. Fakat toplumlar arasında bir katalizör, güvenilir bir denge unsuru haline geldiği zaman, mağdurların mağduriyetini gidermede daha etkili olunabilir. "Çin, Sincan'da, Doğu Türkistan'da Türk diye bir şey yok. Belli bir dönemde Müslümanlaştırılmış Çinliler var" diyor. Ama, toplumların huzuru ve genel denge adına herkese eşit muamele yapılması gerektiğine, herkesin hür insanlar olarak yaşama hakkına sahip bulunduğu insanlar inandırıldığı zaman, hadiseler bunu ispat ettiği zaman, mağduriyetler giderilmiş olacaktır.

Bazı arkadaşlar Çin'e gidip geliyor, okul açmak için, ticari münasebet kurmak için gidip geliyor. Şu ana kadar bir problem olmadı. Ortak okul açma projeleri var. Çince'yi, İngilizce'yi, Türkçe'yi öğrenme ve öğretme projeleri var. Dünyanın bu iki eski milletin, Yunus felsefesiyle, tanış olmalarını arzu ediyoruz.

Bir Çin delegesiyle ilgili anınızdan bahsetmiştiniz?

Onu, Turgut Özal merhumdan dinlemiştim. Müsteşarken anlatmıştı. Neden

anlatmıştı tam bilemeyeceğim. Demişti ki, "Ben müsteşardım. Rus murahhası, Çin murahhası ve ben bir yerde konuşuyoruz. Hatta Özbekistan'da malum pamuk var, pamuk ticaretinden bahsediyoruz. Paranın gerçek değerinin, piyasa değerinin ne olduğunun adeta bilinmediği komünizm döneminde, Rusya şimdiki Türk Cumhuriyetleri'ne karşı mal değişimi politikası uyguluyor. Rus delegesine, "Onları aldatmadığınız ne malum?" dedim. Delege, "Komünist aldatmaz" cevabını vermişti. Bu arada Ruslar Çinliler'e karşı az endişe izhar ettiler. "Başımızın derdisiniz, bu sınır meseleleri nedir?" gibi... Çinli delege elini Türkistan'a doğru uzattı, aynen şöyle dedi: "Yahu bizden ne diye endişe ediyorsunuz? Esas şunlardan endişe edin. Tarih boyu bilmem kaç defa kama gibi insanlığın kaderinin içine girmişlerdir." Şimdi eğer Doğu Türkistan halkına öyle bakıyorlarsa, bir kamanın kınından çıkmasını istemezler.

Müslüman Türklerin olmadığı yerlerde olan okullarınız var. Ne bekliyorsunuz onlardan?

Türk kültürünün, bizim anlayışımızın onlarda bir yumuşama meydana getireceğini, karşılıklı canlı diyalog unsurlarının hazırlanmasını umuyoruz. Belki de bir tahmin bu, bir zar atma gibi bir şey ama, burada da bir kaderdenk noktasında bulunulduğu düşüncesindeyim. Şimdi pek çok sosyolog, böyle yapmak gerektiği konusunda imal-i fikir ediyor. Ben dilerim, bu teşebbüsler, bu niyetler dua olsun ve Allah onu ihsan etsin. Hakikaten, beklenen dostluk belli ölçüde talebeler arasında gelişti. Şimdi Moğolistan'da talebeler arasında çok dostumuz var, Yakutistan'da çok dostumuz var. Orada teknik eleman yetiştirecek bir sanat okulu açtık. Hatta Yakutistan'ın yeraltı-yerüstü zenginlikleri çok, fakat onları işletecek elemanları adeta yok. Türkiye'nin iki-üç katı toprağa sahipler. Neyse, okulun müdürü bir kıskançlığa girdi ve okuldan arkadaşlarımızı çıkardı. Fakat arkadaşlar çok iyi intiba bırakmış olacaklar ki, tekrar haber gönderip, "Gelin burada nasıl istiyorsanız, tamamen kendi idarenizde bir teknik okulu açın" demiş. Gidilip gidilmediğini bilmiyorum. Yakutistan biraz ötede, Alaska'nın ötesinde!...

Avrupa'yla Bütünleşme

D-8 Tabana Ucuz Bir Mesaj

Avrupa ile entegrasyonu ciddiye almayıp D8 adı altında Müslüman ülkelere yönelme ne kadar doğru sizce? Refahyol Türkiye Cumhuriyetleri tümüyle göz ardı etti.

Bunun hissi bir yanı var. Biraz, farklı bir mantalitenin ürünü. Biraz da, bir kesimin tabanına mesaj vermeye matuf gibi görünüyor. Onlar D8'in bir şey getireceğine ciddi olarak inanıyorlar mı bilmiyorum. Bir kere, dünyadaki konjonktür buna uygun değil. İslam ülkeleri olarak her biri bir Batılı'nın elindedir. Suudi Arabistan da böyledir, İran da böyledir. Dümandeki insanların izni olmadan sizle böyle bir anlaşmanın gerçekleşmesine kimse izin vermez. Bir de, İslam dünyasının size bir bakışı var. İslam dünyası iki üç asırdan beri dinin kaynağı kendilerinde zuhur etmiş diye bize tepeden bakmışlardır. Dilleri Arapça, Farsça'dır. Biz dillerini bilmeyiz. Dinin yorumunu başkalarından alırız. Hepimiz tufeylileriz, bizim gücümüz ne ki falan gibi bu açıdan bakılır. Hatta Asya'da okullar açmaya çalışırken, aynı maksatla kendilerine başvurduğumuzda, "bunu daha sonra düşünelim" diyorlar, sözü size bırakmıyorlar, saygısız davranıyorlar. Oysa ki Asya, Türkiye'yi idare edenler için çok önemli. Avrupa'yla bütünleşmemiz çok önemli ama, Asya'ya açılmamız, Türk işadamlarına, girişimcilerine bir köprü olacaktır; dünya ile rekabetini kolaylaştıracaktır. Belki müşterek bazı şeyler yapılacak ve bunlar, Avrupa ile olan münasebetlerimiz açısından bize bir değerlendirme yapma imkânı verecektir. Tabii, Pasifik için de aynı şeyler söz konusu olabilir. Biz kimseye halatla bağlı değiliz Pasifik'i de kullanırız, Asya'yı da, Avrupa'yı da. Ayrı ayrı alternatiflerin olması bize daha geniş bir zeminde pazarlık imkânı verirdi. Politikacılarımız, yatan hariciyemiz bunu bilemediler. Bu açıdan Asya önemliydi, bir fırsat terk edildi. Geleceğin de önemli bir teminatıydı bu.

Hiç olmazsa uzun vadedeki fırsatlar kaçırılmasın diye, benim gibi düşünen arkadaşlarla, aydınlarımızı aynı çatı altında yetiştirecek ilim, irfan yuvalarını kurduk. Kaçırılmış bu fırsatı acaba 25 yıl sonra yeniden elde eder miyiz ya da şartlar daha hızlı seyrederse, on beş sene sonra bir daha idrak eder miyiz diye uğraşıyoruz. Bunlar anlamadılar, ama onların anlayacağını umuyorum. Ben, şahsen D8'i bir kısım çevrelere çok ucuz bir mesaj olarak görüyorum. Riski çok

olan bir mesele bu. Uzerinde fazla durulmaya değmez.

Kültürümüzün Ağırlığı

Politikada hep fırsatlar kaçırdığımızı söyleyebilir miyiz?

20. yüzyıla girerken Türkiye ciddi bir sarsıntı geçirdi. Mehlika Sultan'da anlatılan gençler tipini temsil eden, Tanzimat'ın kendi değerlerinden kopmuş nesli bu sarsıntıya sebep oldu. Bu dönemde Batı ile çevresini yukarda verdiğimiz ölçüde içli dışlı olabilseydik, çok büyük değişmeler olurdu. Cumhuriyet, demokrasi yaşanırken birtakım değerler çok ciddi ihmale uğradı. Türk toplumunda bazı gerçekler irdelene irdelene ortaya çıkıyor. Yeniden onlara sahip çıkılıyor. Manâda bir değişim yaşanıyor. Kendi kültürümüz ağırlığıyla kendisini hissettiriyor. Kendi din yorumumuz ve anlayışımız ağırlığıyla hissediliyor. Bu dinamiklerle artık 21. asra açılırken, bence hangi dinin içinde olursak olalım kimsenin bize bir şey bulaştırmaya gücü yetmeyecektir. Ne Dalay Lama'nın baş döndürücü meditasyonları, ne de Uzak Doğu'nun esrarı, ne bu mistisizmler ne maddenin illüzyonu başımızı döndüremeyecek. Toplumumuz maddi ve manevi dinamikleriyle yeniden toparlanıyor. Mutlaka bazı küçük kayıplar yaşanacak ama, cumhuriyet de, demokrasi de bu milletin istikbali için önemlidir.

Demokrasi adına insan hak ve özgürlükleri daraltılabilir mi?

'Bu Anayasa bize biraz bol geldi, daraltmak icap eder' demenin belki tartışılır tarafları bulunur, ama insan hak ve özgürlüklerinde daraltma tasvip edilemez. Ne var ki, bazı şeyleri öteden beri dıştan alırken, bu bize uyar mı uymaz mı demeden, bizi bir kalıba koymaya çalışıyorlar. Oysa bu milletin, bu devletin, bu toplumun kendine has özellikleri vardır. Onu kendi özelliklerinde aramak lazım, eğer onu kendi özelliklerinde aramazsak başkalaştırmış oluruz. Bu da toplum çapında yeni buhranlara sebebiyet verir. Biz bu buhranları milletçe yaşıyoruz. Toplumu tamamen başka bir kalıba koyamazsınız, bu milletin atamayacağı bazı şeyler vardır. Tarihi vardır, tarihi dinamikleri vardır. Özü vardır, din gibi çok önemli bir dinamiği vardır. Bunu nasıl telakki ederseniz edin, nasıl yorumlarsanız yorumlayın, atamayacağınız şeyler var. Bunları dikkate almadan, farklı bir dünyanın kendi tarihinde, kendi ana ölçüleri çerçevesinde gelişen temel kabul ve değerlerini konfeksiyon usulü hazır elbise gibi milletin başına geçirmek problem meydana getirir. Bu nedenle, yaratıcı dimağlara, düşüncelere ihtiyaç var. Ayır ayrı güzel şeyler söyleniyor ama, kendi özümüzü yakalama fırsatını bulamıyoruz.

Yine de iyimser beklentilerim var. Kendi cevherlerimizi meydana çıkaramadık, üzümlere ifade edeyim, böyle bir gayret yok. Kendimize güvenimiz de yok.

Neden kendimize güvenimiz yok?

Bir zaman bir bombardımana maruz kalmışız, Türk insanına "Etrâk-i bi idrak" (anlayışsız Türkler) denmiş Osmanlı döneminin son yıllarında bile. Bir milletin kendine itimadını sarsan böyle bir yaklaşım fevkalade yanlıştır. Bizi esir olarak kullanmak isteyenler, bizim çok dinamik olan kendimize güvenimizi yıkmışlar zannediyorum. Ben kendimize güvenin sarsıldığı, harman gibi savrulduğu dönemde yetiştim. Katien bir Türk iş beceremez; onun uçak yapması müspet ilimler adına bir şey ortaya koyması -o zaman NASA yoktu- öyle bir yerde çalışması, bir Edison, Einstein gibi bilim konusunda bir şeyler ortaya koyması, hele bunları dinle telif etmesi bunlar milletimizin kabiliyetlerini aşkın şeyler, bununla uğraşmayalım denmiş. Hatta biraz da tahkirle, bunları gâvur yapar biz de kullanırız gibi milletin düşünce serbestisine, iradesine zincir vurulmuştur. Son yıllarda, biz bunu hep kırıp atmaya çalışıyoruz ama pratikte bize bir şeyler ifade edecek durumlar olması lazımdı. Bu nedenle matematik, fen olimpiyatlarına öğrencilerin katılmaları ve başarıları bende bu duyguyu pekiştirdi. Bunun olması lazımdı.

Bu öğrenciler, dünyanın neresine giderlerse gitsinler, birinci oluyorlar; Japonya'da oluyorlar, Avustralya'da oluyorlar... Bu da gösteriyor ki, bu milletin ilme de kabiliyeti var. Bunun hasıl ettiği özgüven, içine konduğumuz fanusu kırmamıza vesile oluyor.

Kültür emperyalizminin baskısı altında tutmak için birileri bizi kabiliyetsiz göstermeyi bu işin bir gereği olarak görmüş. Böyle bir telkin bombardımanına maruz bırakmışlar. Bizden bir şey olmaz demişiz.

Aydınımızın da pek inancı yok diyebilir miyiz?

Maalesef, aydınımız bile söylüyor. Hicrî 4. asrın sonu 5. asrın başında Asya'da gerçekleştirilen bir rönesans var. Atalarımız onu alıp değerlendirmişler, bilim dediğiniz şey birdenbire ot gibi bitmez yani. Fikirlerin birbirinin içine girmesi, tecrübe birikimi, istihaleler, çağın yorumları, bunlar bir yere getirilmeli. Aydınımızın önce bizim bir şey yapabileceğimize inanması lazım. Hep dışta arıyoruz, oysa içimizde çok cevherler var. İbrahim Hakkı'nın dediği gibi "bir hazine gibi yatıyor", onu keşfetmek lazım.

Yobazlık Dayatmacıdır

Sade Bir Dünyada Ruh Zenginliği

Huntington'ın Medeniyetler Çatışması kitabında ortaya sürdüğü teze ne diyorsunuz?

Kültürler arası çatışma olacağına inanmıyorum ben. Hatta böyle bir şeyi birileri planlıyorsa ve şimdilerde bir kısım hülyalarına dayanarak bu mevzuda bir kısım iddialarda bulunuyorlarsa, bence, madem böyle bir dalga kabardıyor, onun telatümünü -Yahya Kemal'e ait bu tabir- yaşamadan evvel daha büyük bir dalgakıran koyalım bunun önüne, parçalayalım o dalgayı.

Onun Türkiye için yorumu da; siz Avrupa'yı boş verin Doğu'da İslam dünyasının lideri olun zaten siz Avrupalı değilsiniz.

Fakir, onu da kabul edemeyeceğim. Bizim Avrupalı da bir yanımız var, İslam dünyası ile de var. İslam dünyasına lider olmamız isteniyorsa, Avrupa ile entegrasyonumuz bunu daha da kolaylaştıracaktır. Sizin dediğiniz şekilde söyleyenler, bunu bilerek söylüyorlarsa, bu bir yanıltır. Belli bir gaye için söylüyorlarsa, gayelerine alet olunmamalı. Bu kuru bir gündem meselesi, bir parti meselesi değil.

İran'da İslam adına bir devlet kuruldu. Bireysel özgürlükler ve sevgi yok edildi. İnsanlar tepkilerini oylarıyla anlatmaya çalıştılar. Acaba İslam bireysel özgürlükler açısından nasıl değerlendirilebilir? İslam'la demokrasi bağdaşmaz mı?

Bazıları tepkici davranıyor, ama günümüzde modern yorumcular İslam'ı özüyle iktisadi, siyasi ve kültürel yanlarıyla tahlil edince görülüyor ki, İslam'ın bu yönlerinin değişik doktrinlerin her biriyle kesiştiği noktalar, iç içe girdiği halkalar var. Hatta İslam'ı bazı açılardan sosyalizmle, sosyal demokrasiyle bile irtibatlandıran insanlar oldu. İslam sosyalizmi diye kitaplar da yazıldı. Peyami Sefa da 160 çeşit sosyalizmden bahseder, biri de İslam sosyalizmi der. Hatta bazıları umumun çıkarlarını gözetmesi nedeniyle İslam'ı komünizmle bile barıştırdı. Bunların ayrı ayrı münakaşası yapılabilir. Bir kesit alıp İslam'ı onunla ilişkilendirerek, sadece bu oymuş demek ifrattır, aşırıya gitmektir. Bediüzzaman'ın burada enfes bir yorumu vardır: "Arkadaşlarım bana çorba getirirlerdi. Tanelerini karıncalara verirdim. Bana bunun hikmetini

sorduklarında bu karınca ve arı milleti cumhuriyetçidirler. Ben de bundan dolayı seviyorum onları. Ama şekli cumhuriyetçi değil. Cumhuriyet deyip elli türlü insan hak ve özgürlüklerini baskı altında tutan cumhuriyetçi değilim." cevabını verir. Cumhuriyet, geniş katılımlı ve herkesin memnun olacağı bir sistemdir. Modern yorumcular, "İslamiyet, idari noktada bir cumhuriyettir dememek için hiçbir sebep yok." diyorlar. Kur'an ve Sünnet'in yoruma açık yanlarıyla alakalı zamanın yorumları en isabetli yorumlardır. İslam'ı idari noktada demokrasiye ters görmek mümkün değildir.

Osmanlı Sekülerizmi

Osmanlı döneminde dünya kadar kanunlar çıkarılmış. Bunlar dünyevi maslahatları hedef aldığından, meseleye sekülerist bir zaviyeden yaklaşmıştır denebilir. Kimsenin dinine, ibadetine karışılmaması açısından bakılırsa bir laisizm de söz konusudur.

Anayasanın ilk maddesine bakın, kimsenin dinine karışılmaz. Kur'an da "Sizin dininiz size, benim dinim bana." der. Dinin temel ruhu da herkesi böyle kucaklamasıdır. Osmanlılar'ın kusurları olabilir ama, o kadar çok geniş sahada o kadar çok çeşitli milletlerden dinden ve kültürden on milyonlarca insanı idare edebilmeleri de işte bu derin hoşgörüdür. İslam demokrasiyle taban tabana zıttır demek haksızlık olur, aynen demokrasidir, sosyalizmdir kapitalizmdir demek de bir başka aşırılık olur. Aklın hikmet-i vücudu, yani yaratılış sebebi vardır. Her şeyi kendi çerçevesiyle kavramalıdır.

Sizin söyledikleriniz bir sentez içeriyor. Yunus'un sözünü ettiği Molla Kasım'lar ne olacak?

Buraya geldikten sonra, Türkiye'deki hadiselerle bakarak bir deneme mahiyetinde 'Yobaz' adlı bir şiir yazmak istedim. Okuyamayacağım, çünkü henüz düzeltemedim. Belli bir dönemden sonra, bizde bazı yobazlıkların yaşandığı söylenebilir. Din adına yobazlık yapanlar olduğu gibi, dine karşı yobazlık yapanlar da olmuştur. Bunların en mümeyyiz vasıfları dayatmadır. Molla Kasım'lar her zaman bu yobaz tipin temsilcileri olmuşlardır.

Yaşamınızda çok çile çektiniz, başınızdan çok şey geçti. İçinizdeki coşkuyu boğmaya, sizi ezmeye dönük olaylardan nasıl çıktınız bugüne?

Hep yararlı olmaya çalıştım. Benden önce de bu işin çilesini katmerli çekenler oldu. İçinizde bir ideal olunca bunlar yapılabilir. Çocukluğumdan bu yana Yesevi'lerin mirasçısı tekkelerin ışığı, havası ruhuma sinmişti. Böyle büyük

bir tarihten gelen bir milletin küçüklüğünü hiçbir zaman hazmedemedim. Hep hayalimde, ütopya sayılabilecek hislerle yaşadım. Bazen çaresizlikle onları gözyaşlarımla seslendirdim. Bence gözyaşı da kelimesiz, sessiz şiidir. Buna rağmen ense kökümüzde boza pişirenler de oldu. Vatan haini gibi takip edildiğimiz de oldu. Gönül koymadım diyemem ama unuttum onları. Şu anda kimseye düşmanlık duymuyorum. O zaman bile hislerimle değil, mantığımla meseleye yaklaştığımda bu işi bana yapanlara hakkımı helal ettim. Bu altın kuşakta bir gün benim ülkem sikkeyi kesen, tuğrayı basan olursa, bu uğurda her şeye katlanılır dedim.

Özal'ın Demokratik Centilmenliği

Bütün sözlerinizde, yazılarınızda derin ve güçlü bir vatan sevgisi var. Pek bilinmeyen bir olay da sizin 1986'da, Suriye'den Türkiye'ye kaçak girişinizdir. Mayınların arasından geçerek gelecek kadar mı seviyordunuz Türkiye'yi?

Hemen her hadisin, yani Efendimizin mübarek sözlerinin ezberlenmesinin altında, hemen her birinin orijinal ve şok edici hadiseler sebebiyle söylenmiş olması yatar. 1986'da, arıyorum diye yakalanmıştım. Özal'ın demokratik centilmenliğiyle salıverildim. Ve o sene hacca gitmeye karar verdim. Altı yıl çok sıkıntı çekmiştim, dolayısıyla buna ister bir deşarj olma, ister konsantrasyon deyin. Cidde'ye vardığımda havaalanında derdest edileceksin diye Türkiye'den haber verdiler. Ben de yolumu değiştirdim, Halep'ten geçeyim dedim. Annemin amcası da bir dönem kadıymış orada. On bir gün kaldım. Ayakkabısız, sürünerek ve dikenlere basarak geçerken bir kere daha anladım ki, ben bu ülkeyi çok seviyorum. En sevdiğim Efendimizin beldesi bile beni oralarda tutamadı. Kurşun menzilinden geçiyoruz iki taraftan. Üç dört kilometrelik yeri yedi sekiz saatte geçtik. Geçince, bir kayayı göstererek, şu kayanın dibinde 24 saat uyuyabilirim dedim. Böyle bir duruma maruz kalmayınca insan milletine bu kadar âşık olduğunu ve onu sevdiğini bilmiyormuş. Bir bayram yaşadım. Hatta sonraları o bayramı özlediğim zamanlar oldu, beni yine oraya götürün o bayramı yeniden hissedeyim dediğim oldu çevremdekilere.

Hoşgörü sizin yönteminiz olarak burada işe yaradı mı? Kültürel çatışmanın olduğu Türkiye'de nasıl barış sağlanır?

Bazı yerleşmiş adetler, davranışlar uzun zamanda ancak kaldırılabilir. Bazı sosyologlar, psikologlar Peygamberimizin büyüklüğünü orada arıyorlar. Böylesine vahşi, ilkel kabileler arasında kötü ahlakları, huyları çok kısa zamanda söküp atması mucize gibi görülüyor. Hoşgörü zaten milletin ruhunda var, bunun

ortaya çıkması için toplumun çeşitli kesimlerinden, sanattan ilim yuvalarına kadar herkesin ısrar etmesi gerekir. Yerleşik hale gelmesi için uğraşmalı. Kavga ortamı birden bire giderilemez. Burada medyaya çok önemli bir iş düşüyor. Dikkat gerekiyor, tahrip kolay, tamir zordur. Restorasyon birden bire olmayacaktır. Duygunun, itimadın yükselmesi, bakış açılarının değişmesi, her şeyin yerli yerine oturtulması uzun zamana bağlı. Fakir diyorum ki, toplum hoşgörüyü sahip çıkmalı. Hiçbir şeye karşı cihat ilan edilmese de, ama mümkünse hoşgörü için cihat ilan edilmeli. İnsanlara karşı değil, kötü duygulara, kötü tutkulara karşı yumuşak bir mücadeleyle insanları iyiye, güzele inandırmalı. Ümitsiz değilim. Fakat çok çetin bir işe teşebbüs ettik diye korkuyorum. Bu konuda bedel ne olursa olsun, ödenmeye değer.

Günümüzün yeni bir insan tipine ihtiyacı var. Dünü aşkın olması gerektiği gibi, bugünü de aşkın bir insan tipi.

Asya Türkiye'yi Bekliyor

Derviş Geleneğiyle 21. Yüzyıl Ütopyası

Astronomiye olan tutkusunu bildiğim için Mars'taki gelişmelerden başlıyorum sohbete. Yıldızlara, gökyüzünün derinliğine hayran Fethullah Gülen, yıldızlar haritasını evrenin asude dinginliği olarak seviyor?

Uzay çalışmaları konusunda dünyanın gerisindeyiz. Asırlarca geride kalmışız; bu mesafenin aşılması epeyce zor. Teknolojinin, bilginin transfer edilmesi, Türkiye'nin en önemli meseleleri arasında yer alıyor. Gündelik işlerle meşgul olmaktan, devlet olarak plan ve projeleri bile değerlendiremiyoruz.

Para mı sorun?

Parayı milletimiz çözebilir sanıyorum. Kendilerine öncelik tanınmaması gereken küçük meseleler, günlük siyaset milletin geleceğinin önüne geçiyor hep. Yoklukta varlık bulmuş ve Kurtuluş Savaşı'nı gerçekleştirmiş olan milletimizin, bugün de bunları yapabileceğine inanıyorum. Pratikte de bugün biraz kurcalayınca, bunun böyle olduğunu görüyoruz. Mesela, Asya'daki eğitim faaliyetleri bunun bir örneğidir. Bunu, bazıları "değirmenin suyu nereden" diyerek Amerika'ya İngiltere'ye dayandırmak istiyor, ama Allah da biliyor, Peygamber de biliyor, maşeri vicdan da (kamuoyu) biliyor ki, bu İstiklal Mücadelesi'ni gerçekleştiren ruhun işidir. O gün millet nasıl coştuyorsa, bugün de varını yoğunu buna yatırarak, bunu gerçekleştireceğine inanıyorum. Elverir ki, millete planlar sunulsun, ümit vaat edilsin, yapılan şeylerle bir neticeye varılacağına inandırılınsın, o zaman millet her şeyi yapar.

Orta Asya'da okullarınızı gördüm. Üstelik ben 'Deve Kervanıyla İpek Yolu' projesi kapsamında gitmişken tesadüfen gördüm. O insanlara bu şevki, coşkuyu nasıl aşıyorsunuz? Bu insanlar bir hedef konduğu için mi koşabiliyorlar, yoksa başka bir his mi var işin içinde?

Değişik faktörler var. İnsanımız çok yürekli, yalnız bunu ortaya koyabilmesi için inanması gerekli. Bizim gibi arı vızıltısıyla bile bir şeyler fısıldayan olsa, maşeri vicdan (kamuoyu) hemen harekete geçebiliyor. Demek, o kadar bile olsa bu milletin hamiyet hislerine, civanmertliğine müracaat edilmemiş. Ben bu işin organizatörü olduğumu söyleyemem; sadece bu işin yararlı olduğuna inandım. Gerçekleşebileceğine ve sonra da kalabileceğine inandım. Asya insanının

beyninin guddelerinde, şuuraltı olarak milletimize karşı bir güven, itimat var. Ana millet, baba millet olarak gören bir şey var sanki. Gezdiğim her yerde, benim işim olmadığı halde, hep aynı teşvikte bulundum. İnsanlar bu sese cevap verdiler. Gerçekten inandılar. Ben de bu işe doğrusu hayret ettim. Bu kadar az bir gayretle onların bir küheylan gibi şahlanmaları beni de hayretten hayrete sevk etti. Milletin ruhundaki cevhere bir kere daha inandım, Asya steplerinden kalkıp at sırtında Tuna Nehri'ni defalarca geçen bir millet olduğumuzu bir kere daha gördüm. Onun ruhundaki bu güç öyle bir kaynak ki, bu cevheri bilmeyenler yapılan şeylere başka kaynaklar aramaya başladı. Oysa ki bu, milletin kendi içini ortaya koyması demekti ve o, irade gücünü ortaya koydu. Başka bir mülahazamı arz etmek isterim. 1980'lerin sonunda, bir kısım sarsıntıları fark edince 'Oradaki insanlara sahip çıkalım. Çarlık Rusya'sının, komünizmin altında inlediler şimdi de başka istismarlara açık olacaklar. Bu kardeşlerimizin yardımına gidelim' mülahazası ile gidersek, kendilerine çok şey vereceğimizi düşündük.

Türkiye Oturmuş Bir Devlet

Türkiye oturmuş bir devlet, demokrasi yerleşmiş, en azından yerleşme yolunda. Günümüzde kendilerini bizden daha iyi Müslüman gören, ve bize tepeden bakan insanlarla, ülkelerle en azından şimdilik mümkün görülmeyen birlik hayalleri kurmak yerine, bizi kabullenecek, yıllarca, hatta asırlarca horlanıp ezilmiş, çok yönden bize daha yakın insanlara yönelmeyi yararlı bulduk. Gelecekte belki başkalarına 'cazibe merkezi' haline gelecek yerler olmaları dolayısıyla, hususi kültür ve eğitim adına yatırımların boşa çıkmayacağını düşünerek sevdiklerimizle bu işe başladık.

Bunlar, politikacıların yapması gereken ve yapmadıkları şeyler. Onlar insanları heyecanlandıramıyor, onlara bir şevk veremiyor. Tersine umutsuzluk veriyorlar. Böyle politik hedefler ve yapılanların yanı sıra çok kırılğan bir iç dünyanız var. Büyük hayallerin beslendiği bir yaratıcılığı da taşıyorsunuz; bunların ikisini bir arada taşımak zor olmuyor mu?

'Meşakkat mükafata esastır' derler, yani her şeyin avantajları kadar riski de var. Bunlara katlanmak lazım. Milletin ruhundaki cevherin çıkarılması meselesinde politikacılar, hamasi destan mahiyetinde çok şeyler söylüyorlar, ama onu keşfetmeye, harekete geçirmeye matuf ciddi, inandırıcı bir tavırları olmuyor. Öyle tutarsız şeyler oluyor ki, en büyük kredileri sayılan güveni kaybediyorlar. Politikanın dışında olmanın bir yönüyle bir yararı olabilir; bir

önemli mevzuu seçerseniz, bir idealiniz vardır, onu belirlersiniz. Zaten çok zor, çetin bir olay. Bir de her şey bir kaderdenk noktasında cereyan eder. Yani dersiniz ki, burada bir ölüm de söz konusu olabilir, ancak kalım olursa, o zaman da kazanırım. Yani bu millet uyanırsa, yine kazancımız büyük olur diye düşünüyoruz. Kaderdenk noktası, yani sebepler planında insan iradesiyle alakalı bütün psikolojik, sosyal, ekonomik ve siyasi konjonktürle, kader planında İrade-i İlahi'nin çakışması, bazılarının sürpriz dediği sizin hayal ettiğiniz gerçekleri çıkarıyor. Politikacı bu mülahazalara eğilemiyor. O günü kurtarmayı düşünüyor. Bu milletin tarihini ve geleceğini gerektiği ölçüde düşünmüyor.

Yani ideal gerekiyor...

"Günlük meselelerle çok meşgul olursa insan, başka meselelere karşı gabiileşir, yani anlayışı kıtlaşır" diyor bir düşünür. Birkaç yıl öncesine kadar Türkiye'nin bir Asya meselesi yoktu. Bazı şeylerin planı yapılıyordu ama bunu Atatürk çok önceleri söylemişti. Yani ABD Başkanı Mc Arthur'la Türkiye'de görüşürken 1935'lerde söylemişti. Demek ki, bizim politikacılarımız o noktaya bugün vardılarsa 63 sene geriden geliyorlar demektir. Ne olursa olsun son sözü söylemek lazım, o kaderdenk noktası geldiğinde. Ben dedim ki, Asya'ya açılırsak ne kaybederiz? Azerbaycan'ı Ruslar işgal ettiğinde arkadaşlarımız orada idiler, ben de onlara "Kalın" dedim, "Ezilseniz bile kalın!". Onların mağdur olduğu bir dönemde orada olmamız, onlara yardım elini uzatmamız bir kredidir. Devletimiz gerçi bir yönüyle bunu düşünüyor, bir diğer yönüyle de devlet olarak hareket ederse başka devletleri karşısında bulur. Oysa bizimki sivil bir girişimdir, yani bağışlayın ne deve ne kuş. Bize derler, "Devlet adına mı hareket ediyorsunuz?" Biz de, "Nasıl telakki ederseniz". "Kendi kendinize mi hareket ediyorsunuz?" yine, "Nasıl telakki ederseniz".

Biz Devletin Ayrılmaz Bir Parçasıyız

Ama biz devletin ayrılmaz bir parçasıyız, yaptığımız her şey devletimiz adınadır. O açıdan, bazen böyle bir belirsizlik de bizim için güç kaynağı oluyor. Bu da çok önemli bir dinamik sayılabilir. Orada yapacağımız her şeyde KGB ile, Rus sertliği ile bir güç kazandık.

Orta Asya, kültürümüzün ana ırmağının aktığı yer. Yesevi döneminde İslam anlayışında kadın erkek bir arada ibadet eden Türklerin, 13. yüzyıla kadar Kur'an'ı da Türkçe okuduğunu hatırlarsak bugün neden kadını erkeği ayırıyorlar, haremlik-selamlık yapmaya çalışıyorlar? Dinde ve tasavvufta kadın erkek bir değil mi?

Ahmet Yesevi bir insan, meseleyi kendince geniş bir perspektif içinde yorumlamış olabilir. Meclislerinde zikir esnasında kadınla erkeğin birlikte olduğu tarih kitaplarında geçiyor. Allah Resulü dönemine bakılacak olursa, mescitte erkekler ve kadınlar birlikte namaz kılıyorlar. O zaman, şimdi bizim camilerimizde olduğu gibi mahfil veya maksure şeklinde bölmeler de yok. Muteber hadis kitaplarında geçtiğine göre, Medine'de Müslümanlar genellikle fakirdi. Ayrıca iç elbiseleri yoktu. Secdeye vardıklarında hoş olmayan manzaralar göze çarpabiliyordu. Bunu önlemek için Efendimiz (sav), kadınlara, hemen erkeklerin arkasında namaz kıldıkları için, "Erkekler secdeden başlarını kaldırmadan siz kaldırmayın" buyurmuşlardır. Bir konsantrasyon yeri olan mescitte, açık saçık manzaralara meydan vermemek için böyle buyurmuştur. Bazı meseleler gibi, zamanla bu meselede de değişik anlama ve yorumlar olmuş. Kadınlar, mesela Türkiye'de teravih namazları dışında -ki farz değil sünnettir- camiye gelmez veya alınmaz olmuş. Bunun yanı sıra camilerimizdeki mahfil ve maksureler de sorgulanabilir. Yesevi hazretlerinin, Anadolu'ya gönderdiği dervişler asıl manânın, derinliğin ve ruhun temsilcisi olmuşlar. Osmanlı'nın kuruluşunda bu ruh çok önemlidir, Mevlana, Hacı Bektaş Veli gibi pirler hep bu ruhun uzantılarıdır. Anadolu bu ruh, bu manâ ile şekillenmiştir.

Antikçağda kadınlar hâkim olduğundan tanrıçalar vardı, sonra erkek egemenliğinde tanrılar çıktı. Erkek erkeğe bir sistem kuruldu. Maalesef denge kurulamadı. Karşı taraf hakkını alacağına -ki, hak almayı, adaleti ve dengeyi tesis etme manâsında kullanıyorum- tepki doğdu. Esasen, kadın-erkek arasında mutlak manâda üstünlük değil, işbölümü söz konusudur. Dinimize göre, kadın çocuğunu bile emzirmek zorunda değildir. Yesevi'ler, Mevlana'lar, Yunus'lar bu meseleyi çok güzel yorumlamışlardır. Ebu Hanife de güzel yorumlamıştır, ona göre kadın hâkimlik de yapabilir. Ayrılıkları, bir etki tepki kısır döngüsünde biz icat etmişiz.

Şekilcilik İslam'ın Ufkunu Daraltır

Kadın tecrit edilerek örtünmesi isteniyor. Kezban Hatemi, Kur'an'da baş örtme yoktur diyor. Örtünme var mı, yok mu? Bu konudaki dayatma nedir?

Kezban Hanım'ı ben de dinledim. Kur'an'da örtünmeden bahsedilir, ama nasıl örtünüleceği, şekli açıklanmaz. İran'daki gibi çarşaf mı giyilecek, peçe mi takılacak, bunlar net değildir. Şekil üzerinde durmak, İslam'ın geniş ufkunu daraltmak olur, zevksizlik olur. Hatta İslam dinini bir kostüm dini haline getirmek olur ki, bunlar yanlıştır. Başörtüsü de aynı şekilde üzerinde durulacak

usul, yani imanın ve İslam'ın esaslarından, şartlarından değildir. Bunlardan dolayı, insanın adeta dinin dışında tutulması dinin ruhuna aykırıdır. Bu konuda dayatmalar, ısrarlar ifrattır ve zorlamadır. Hatta nefret ettirmez. Gönülde sevgi önemlidir, sevdirmek önemlidir. İşin kaynağıyla irtibat önemlidir. Herkes hoşgörü ister, ben de kendi telakkilerim, kabullerim içinde hoşgörü isterim. Benim de buna ihtiyacım vardır. Ancak böyle olursa, toplumun değişik parçaları bir araya gelebilir. Aynı ölçüde ben de herkesi bağrıma basmalı ve kabullenmeliyim. O kadar çok müşterek yanımız var ki, teferruatta bölünüp parçalanmamalı. Caminin içinde birbirimize düşeceksek, şekilden önce ruh veya muhtevayı öne alıp avluda barışacaksak, orada barışı sağlamalıyız.

Sanal Önsöz

Yeni Yüzyıl Gazetesi'nde yayınlanan röportaj da çok ilgi görerek tiraj rekorları kırmıştı.

Bu kadar çok ilgi gören kitapla ilgili kim bilir ne eleştiriler çıktı diye düşünen olursa hemen cevaplayayım; hiç. Yanlış okumadınız; ne sağda, ne solda, ne Hürriyette ne Zaman'da en ufak lehte ya da aleyhte bir eleştiri yayınlanmadı. Bu gerçekten ilginç bir durum.

Türkiye'de ilk kez bir gazeteciden çok sosyal bilimci bir yaklaşımla değerlendirilen Fethullah Gülen portresi toplum tarafından ne kadar ilgi ile karşılandıysa da ideolojik taraflar hiç iyi gözle bakmadılar. Bundan dolayı daha sonra bir çok saldırıya ve iftiraya uğradım. Bana bu denli kızılmasının nedeni ne olabilir di?

Varlık nedenleri ve konumları ayrılık, düşmanlık üzerine yapılandırılmış herkes ideolojisiz bir bakıştan rahatsız olmuştu. İslâmî bir liderin objektif portresinin önyargısız sunumu köprü kurulmasını engelleyenler için acımasız bir darbe oldu. İçlerindeki cerahati kin ve nefret olarak ellerine fırsat geçtikçe kullandılar. Tüm gazete örgütleri ve sorumluları da suskunlukları ile katkıda bulundular. Kadın olmamdan başka suç bulunamadığından medya mecrasındaki kadın erkek herkes "kadınlığımı" hakaret ederek rahatladı.

Bu konuda yürekli çıkan sadece Can Dündar, Gülay Göktürk ve Seda Kaya Güler oldu.

Bunları anlatmamın nedeni okuduklarınızın neden olduğu tektonik hareketleri az da olsa gösterebilmek için.

Aradan geçen üç yıl sonra daha iyi görüyoruz ki, Fethullah Gülen'in, Yesevi-Hacı Bektaş, Mevlana ve Yunus Emre çizgisinden günümüze taşıdığı tasavvufa dayalı hoşgörü felsefesi, bütün İslam alemi için de bir "devrim" niteliğinde. Ülkemizde herşeyin bir sepete konulmasını engelleyen bu çalışma belki de bu nedenle düşmanlık çekti. Farklı birikimlerini ve kültürlerini sentezleyecek bir Türkiye 21. yüzyılın ruhunu yaratacaktır.

Buna gönülden inanıyorum.

Fethullah Gülen'in liderliği ile, bugüne kadar bilinen kültürel emperyalizm

engelini aşarak tüm dünyaya yayılan "Türk Okulları" kurulmuştur. Batılıların alternatifsiz uyguladıkları bu yöntem ilk kez karşısında "Türk Okulları"nı bulmuştur. 21.yüzyılda artık iddialı bir Türk kültürü ve medeniyeti olacaktır. Üstelik kendi kültürünü küçümseyen, halkını sevmeyen azınlıklar yaratmadan yapılan bu eğitim toplumlar arası hoşgörünün köprüsüdür.

21.yüzyılda barış mimarları yeni anlayışın bağrından çıkacaktır.

Hoşgörü ve barışa gönülden inanıyorum.

Hoyrat ve acılı 20. yüzyıldan sonra yeni yüzyılda yeni bir yapılanmaya, yeni anlayışlara ihtiyacımız olduğu aşikar. İnsanı severek başlamalıyız işe. Bu ideolojinin ölümüdür.

Ben insana gönülden inanıyorum.

Sanal alemdeki okuyucularıma her türlü eleştirileri için her zaman kapım açık.

Ancak düşünen yürekliilerin eleştirileri olabilir. Biliyorum. Gönül ve akıl beraberliğinin ürünü olan Türk kültür anlayışı ve inanç sistemi daha fazla üzerinde düşünölmeyi hak ediyor.

İçindekiler

1. [Dinlerarası Diyalog ve Papa Görüşmesi](#)

Dinlerarası Diyalog ve Papa Görüşmesi

Giulio Gealibter: Dinlerarası Diyalog ve Papa Görüşmesini değerlendir misiniz?

Fethullah Gülen: Aramızda zaten bir münasebet var. Bayramlarda biz onları ziyaret ediyoruz veya onlar bizi ziyaret ediyor. Değişik din mensuplarına ait bir kısım kutsal günlerde, bayramlarda, karnavallarda biz de onlara gidiyoruz. Çok defa bir araya gelme, beraber yemek yeme hep ola gelen şeylerdir. Bu arada Vatikan'ın temsilcisi olan Moroviç ile daha yakın bir münasebetimiz var. Hatta bir iki defa Vatikan büyük elçisi ile görüşme imkanı da oldu. Birinde doğrudan doğruya bir araya gelme oldu birinde de bir münasebetle karşı karşıya gelip görüşme, konuşma oldu.

Bu açıdan değişik din mensuplarıyla böyle münasebet hep sıcak tutulduğu gibi Vatikan'da Papa ile görüşmeden evvel de bu türlü münasebetler hep devam ediyordu. Bu sebeple görüşülürse iyi olur diye kendi aramızda konuştuk. Doğrudan doğruya hiç bir arzu istek yokken hani biz talep ettik de oldu değil, onlarla Vatikan mensupları ile aramızda görüşülürse iyi olur kararına varıldı. Sonra da onlar o mevzuu araştırdılar, taa bir sene önce. Onun için geçen sene Amerika'da iken bir Kardinal'le görüşme yapıldı. O da bu mevzuda bir adımdı. Yani biz esasen inandığımız bir yolda, diyalog yolunda bulunduk, bunlar da bu yolun gerekleri olarak gerçekleşti ve sonunda Vatikan'da Papa ile görüşme meselesi de çok süratli ve kolay olabildi. Süratli oldu diyorum çünkü Diyanet üç seneden beri böyle bir randevu istiyor, bu gerçekleşmedi, biraz da onun için arzettim. Yani baştan bunlar mukaddime idi, görüşme için bir zemin teşkil ediyordu, kolaylaşmıştı. Siz baştan bu işin yolunu tutmazsanız, böyle bir arzunuz yoksa, diyalogdan söz etmiyorsanız gerçekleşmeyebilir.

İkinci bir husus ister Vatikan'la ister başka din mensupları ile görüşmemizde onların niyetlerinin, maksatlarının ne olduğunu tabii ben bilemem. Neyi bekleediklerini de bilemem. Sadece hüsn-ü zan ederim. İnsanlık adına iyi şeyler düşünüyorlardır. Ama biz herkesle temasımızda dinlerin insanları birbirinden kaçırmadığını, belki bir araya getirdiğini, uzlaştırdığını, bunları yapabileceğini ortaya koymak için kendi mülahazalarımız açısından değişik din mensupları ile görüşüyoruz. Vatikan'la görüşmeye talip olmuşsak bir ölçüde o da tamamen bu gayeye matuftur.

Diğer bir husus da zaten böyle bir diyalog sürecinin Vatikan tarafından hem de Türkiye'de bu mevzu ile alakalı kişiler tarafından yaşanıyordu. İlk defa o diyalogu biz çıkarmadık, vardı. Varolan bir şeyin içine girmeye çalıştık bir şeyler yapabilme arzusu ile. Nitekim oraya gidip geldikten sonra burada Belediye tarafından bir sempozyum, dinlerarası bir sempozyum teşkil edildi ve Vatikan'dan da iştirak edenler oldu, görüşmeler oldu. Vatikan zaten kendi çapında böyle bir şeyi her zaman yapıyordu. Sadece bunun için de bizden sık sık oraya gidip görüşen, böyle bir diyalogu takip eden kimse yoktu. Bir bu hususiyeti var.

Diyalog adına resmi devlet yetkililerin birbiri ile temasları biraz siyasi mülahaza ile olduğundan dolayı pek topluma aksetmeyebilir diye düşünüyorum. Böyle bir diyalog böyle bir hoşgörü süreci doğrudan doğruya halk tarafından ortaya atılır, halk tarafından temsil edilir, halk tarafından götürülürse hem topluma mal olması hem kalıcı olması bakımından önemsiyoruz. Yanılabiliriz belki. O açıdan bir düz insanı, sıradan bir insanın, sadece bir vatandaşın bu mevzudaki teşebbüsü halk adına önemli sayılabilir. Devletin bakanları, müsteşarları gidip görüşebilirler. Onlar iki devlet arasındaki siyasi münasebetlere bağlı kalırlar, onları aşamazlar. Ama halkın bu mevzudaki münasebetleri biraz farklı olabilir.

G.G.: Diyalogu istemeyenler var mı?

F.G.: Meselenin sonunda o iki uçtaki marjinal kesimin sesleri diğer sesleri bastırdı. Halihazırda bazı kesimlerde hakim olan da o ses esasen. Tabi bunun arkasında iki şey var. Birincis eski komünistler dine düşmanlıklarından dolayı diyalogu herhangi bir dine mensup olanlar gerçekleştirmemeli, diyalog olacaksa başkaları yapmalı bunu gibi mülahazaları var. Bazı kimseler de din adına bu caiz değil gibi aklen, mantıken, dinen kabul edilemeyecek olan bir yola saptılar ve olumsuz bazı şeyler neşrettiler. Sonra bu iki taraftan gelen bu hava belli bir kesim için benimsendi ve her şey onun üzerine bina edilmeye çalışıldı.

Diğer bir yandan da hem sağdaki marjinal bir kesim hem de soldaki marjinal bir kesim bu meselenin bizim gibi böyle düz sıradan bir insanın yapmasını hazmedemediler. Kıskançlık da vardı bu işin içinde. Onlar kendi muadeleri ile bakıyorlardı. Öne çıkma gibi bir emel güdülüyor diye de meseleye karşı ilgisiz kaldı hatta şimdilerde aleyhine geçtiler. Ne münasebet, kimi temsilen gidiyor gibi mantıki izahı olmayan tepkilerde bulundular. Ve şu anda da zannediyorum bu mülahazalarla ortalığı katıp karıştırıyorlar. Ama bunlar genelde

zannediyorum ortalığı çok katıp karıştırmıyor. Küçük bir kesimin çıkardığı şeylere mahsus kalıyor. Fakat Türkiye'de bir kısım önemli, hayati müesseselere aksediyor ve onlar için malzeme teşkil edebiliyor.

G.G.: Siz ümitvar mısınız bu üç teklifiniz mevzuunda, yoksa ümitsiz misiniz?

F.G.: O teklifleri ben geniş platformlarda ifade etmeye hatta devlet büyüklerine de arzetmeye çalıştım. Bu mevzuda gerekli her şeyi yapmaya çalışıyoruz. Orada eğitim faaliyetleri olsun diye Türk müteşebbislerini yönlendirmeye çalışıyoruz, teşvik ediyoruz, tavsiye ediyoruz. Ayrıca orada yatırım yapın, oradaki iş istihdamına sahip çıkın diyoruz. Bir diğer husus, Anadolu'dan oraya gidecek olan insanlar olarak esasen bizim dertlerimizden birisi de iftiraktır, ihtilaftır, parça parça olmadık. Böyle beraber olunca zannediyorum bu iftirak ve ihtilaf önlenmiş olacaktır. Fakat bunlar tabi bir devlet gücü ile götürülmediğinden dolayı yavaş yavaş yürüyor. Bu açıdan da ben bir gün bu problemin halledileceğine inanıyorum. Tarihte halledilmiş. Yavuz Selim döneminde Kürt beyleri ile oturup konuşulmuş ve dört asır hiç bir problem olmamış. Onlar bey gibi yaşamışlar ve devletlerine sadakat içinde olmuşlar.

G.G.: Papa ile olan görüşmeleriniz, bundan sonra olacak diyalog süreci Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlara biraz daha yardımcı olup daha da düzeltebileceği düşüncesinde misiniz? Bu konudaki düşünceleriniz nedir?

F.G.: Ben hayatımda hep her şeyin düzelebileceği inancını taşıdım. Kötü durumlarda bile. Kıyametler koparken de yeni bir dünya kopacağı mülahazası ile yaşadım. Bize o mevzuda kendi gücümüz ölçüsünde, inancımıza denk bazı şeyleri yapma düşünüyor. Gerisi, Nurlar'dan aldığımız dersler ifade edersek şe'n-i rububiyetin gereğidir. Allah nasıl dilerse öyle yapar. Ona karışmayı Allah karşısında pazarlığa teşebbüs etme gibi bir saygısızlık sayıyoruz. O açıdan hem ümitliyiz hem de o ümidi gerçekleştirme istikametinde gücümüzün ölçüsünde bazı şeyler yapmaya çalışıyoruz. Dünyada eğri büğrü giden çok ülke düzeldiği gibi Türkiye de düzelecektir. Bu gün bizim içinde bulunduğumuz bu vetireyi sizin tabirinizle arzedeyim bizden evvel çokları çok daha perişan bir şekilde yaşadılar. Almanya, Japonya yaşadı, uzak doğuda başka ülkeler yaşadı, Kore kuzeyi ve güneyi ile yaşadı ve problemlerini aşılar belli bir ölçüde. Hiç olmazsa bir kısmı problemlerini aştı ve bugün çağları ile hesaplaşacak hale geldiler.

Türkiye'de öyle inanıyorum ki sonradan da olsa onların belli bir dönemde yaşadığı o bunalımı, o krizi atlatacak ve huzura ulaşacak. Ve o da muasırı

devletler gibi kendi çağı ile hesaplaşacak hale gelecektir. Papa ile görüşmek, diyalog da bu yolda yapılması gereken hususlardan biridir. Papa Hristiyanlık dünyasında önemli bir sima, çok taraftarları olan ve aynı zamanda saygınlığı bulunan diğer kilise teşkilatlarına göre bir konumu bulunan, devlet gibi bir müessese. Ciddi insanlar var orada ve zannediyorum onların ciddiyeti ölçüsünde biz de öyle ciddi teşebbüslerde bulunursak gelecekteki o huzurlu dünyaya katkıda bulunabiliriz.

Ben misal verirken İtalya'yı unuttum. İtalya derbederlik mevzuunda bizim önümüzde gidiyor. Onların düzlüğe çıkmaları gibi bizim de düzlüğe çıkmamız mümkündür.

İçindekiler

1. [Fethullah Gülen, Suriye Sınırındaki Mayın Tarlasında Ölümle Dans Etti](#)
2. [Üstad'ın Günyedoğu'da Neş'et Etmesi, Kaderin Bir Cilvesiydi](#)
3. [Medreseden Üniversiteye Okullar](#)
4. [Fethullah Hoca'nın Yaşam Öyküsü](#)
5. ["Din Siyasete Alet Edilmemelidir"](#)
6. [Ortadoğu'daki İslam Ülkelerinde Yapılan Uygulamalar](#)
7. [Türkiye Müslümanlığı](#)
8. [Aczimendiler Bizden Değil](#)

Fethullah Gülen, Suriye Sınırındaki Mayın Tarlasında Ölümle Dans Etti

Fethullah Gülen, 49 yıllık yaşantısı süresince iki ayrı dönemde sıkıntı çekmiş. Bunlardan ilki, 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası'nın verildiği dönem. Tutuklanıp, Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde yargılanmış. 6 ay 15 gün hapis yatmış. O ızdıraplı dönemi bugün hiç unutamıyor. Anılarını tazelerken, duygularını şöyle dile getiriyor: 'Genelde o olay biraz dokundu. Fakat helal olsun milletimize dedim. Milletimiz için hizmet ettik, onun için bin türlüüne katlansak da helal olsun. Ne var ki, işte o günlerde bazı kimseler Türkiye'nin komünizme peyk olunca, ancak ilerleyeceğini ve mutlu olacağını, büyük devlet haline geleceğini sayıklıyorlardı. Onun düşünüyörüyorlardı.

Denge olması düşüncesiyle, bizi toparlayıp götürdüler. Hatta bir dönem de beraber aynı koğuşa koydular. Kimsenin rencide olmasını istemem. Fakat aynı koğuğun içinde biz abdest alırken, onlar hakaret ediyorlar, 'uykumuzu kaçırıyorsunuz' diyorlardı. Davamız, 74 affıyla düştü.' Fethullah Gülen, 9 yıl sonra yeniden sıkıntılı bir döneme girmiş. 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra, arananlar arasına dahil edilmiş. Resimlerini afişlere basıp, duvarlara yapıştırmışlar. Kendisi, o günleri de şöyle anlatıyor: '12 Mart'ta olduğu gibi aynı vehimle yine bizi aramaya başladılar. Daha önce hapisane hayatını görmüştüm. Bu defa teslim olmadım. Her yerde arıyorlardı. Bir defasında, İstanbul'da kaldığım yere baskın yaptılar. Aramaya başladılar. Bir tahtanın arkasına saklandım. Kanepeleri dahi kaldırıp, beni arıyorlar, ama arkasında durduğum tahtanın yakınına gelmiyorlardı. Göstermeyen Allah, göstermedi.

Sıkıntılı dönemim 6 yıl sürdü. 1986'da Antalya'ya gitmiştim. Dönüşümde, Burdur'da askerliğini yapan, bir gencimizi ziyaret etmek istedim. O genci alıp, Antalya'ya götürdüm. Burdur'a tekrar teslim için getirdiğimde, şehrin girişinde bir pusu kurulduğunu gördüm. Beni yakaladılar, Emniyete götürdüler. Merhum Turgut Özal Başbakan, Yıldırım Akbulut da İçişleri Bakanı idi. Turgut Bey'i gece vakti yataktan kaldırmışlar. Merhum, Bakanlar Kurulu'nu toplamış, benim birşeyden haberim yok, hücrede kalıyorum. Bizi yakalayanlar, diretiyordu. Hükümet de onlara karşı diretiyordu. Karakolda, bazı arkadaşlarımızı tokatladılar. Herşeye katlandık. Sonra bizi İzmir'e sevkettiler. İzmir Emniyeti, beni kabul etmedi. Uzunca bir süreden sonra problemi çözdüler. İstanbul'a

geldiğimde rahat bir nefes aldım.'

'Aynı yıl, Hacca gittim. Bu defa Diyarbakır'da bir arkadaşımızı yakalamışlar, benimle irtibatlandırmışlar. Hakkımda, yurtdışına çıkış yasağı konmuş.

Dönüşte, tekrar yakalanmak ve karakola götürölüp hakaret yemek istemiyordum. Bu defa, Suudi Arabistan'dan karayolu ile Halep'e geldim. Ardından, bir rehber yardımı ile Türk sınırına ulaşp, mayınlı tarlalardan geçtim. Çok sıkıntılı dakikalar yaşadım. Mayınlar arasında durmaksızın dolaşıyorduk. Rehberim, mayınların nerede olduğunu tahmin ettiği için, öyle yürüme mecburiyetimiz varmış. Nihayet sınırı aşp, vatan topraklarına ulaştım. Bir süre sonra da resmi makamlara başvurup, hakkımdaki yasaklamayı kaldırttım.'

Üstad'ın Günyedoğu'da Neş'et Etmesi, Kaderin Bir Cilvesiydi

Fethullah Gülen'in manevî dünyası henüz 18 yaşındayken, Erzurum'da şekillendi. Risale-i Nurlar'dan etkilenmiş, "bana, bu hizmet içinde yer ver" diyerek, Allah'a yalvarmıştı. Adeta dünyası değişmişti. Heyecanlı günler yaşıyor, her gün güzel haberler alıp, mutluluğuna yeni mutluluklar katıyordu.

Artık bundan sonrasını yine olayımızın kahramanlarından dinleyelim: "Erzurum'daydım. Bir öğle vakti, camiye gittim. Kırkıncı Hoca'nın beraberinde getirdiği bir arkadaş bana, bir rüyasını anlattı. Üstad Bediüzzaman'ı rüyada gördüğünü, bana bir mektup gönderdiğini söyledi. Sonra, elinde bulunan 'Tarihçe-i Hayat' isimli risaledeki mektubu gösterdi.

O zaman çok duygulandım. 'Demek isteğim, duam oraya geçmiş' dedim. O zamanki düşüncem, durumum ve mülahazalarım itibariyle Erzurumluluğun da etkisiyle bir ölçüde müsbet milliyetçi düşünceler içindeydim. Fakat Üstad Bediüzzaman, kaderin bir cilvesi olarak, Güneydoğu'da neş'et etmişti (çıkma). Fakat, bu düşüncemin olumlu yanları galip geldi.

Dinim adına, diyanetim adına bir alaka duydum. Efendimiz de (Hz. Muhammed) Araplar'ın içinden neş'et etmişti. Allah, orada neş'et eden bir insanla, insanların kurtuluşunu gerçekleştirmişti. Mutlaka, bunun da bir hikmeti vardı. Zaman zaman içimde değişik duygular hortluyordu. Ama ben, tüm bu düşüncelerle, o duygularımın tepelerine vurup bastırıyordum."

Yine Terzi Dükkanı

Fethullah Gülen, manevî âleminin zenginleşmesinde bir önemli kilometre taşı olan Erzurum'daki o terzi dükkanını hiç unutmayacaktı. Orası, kendisini çok zengin duygularla donatmıştı. Bir terzi dükkanı değil, dost çevresi, sevgi pınarı ve adeta gül bahçesiydi. Belki de, Said Nursi'nin Barla'da seyrine doyamadığı Cennet Bahçesi.

Şimdi yine Fethullah Gülen'le, terzi Mehmet Efendi'nin atölyesine konuk olalım:

"O terzi dükkanının atmosferini anlatmak o kadar zor ki... Çünkü, belki basit bir terzi dükkanı görünümündeydi ama, gözüme çok büyük görünürdü. Yerde

hasır, bir tarafında da küçük bir kilim vardı. Fakirhane bir terzi dükkanıydı.

Mübarek terzi Mehmet Efendi, Muradiye Camii'nin yanı başına, kendisine kerpiçten bir yer yapmıştı. Cami, Selçuklular döneminden günümüze bir tarih mirasıydı. Hemen yanı başında, Ahmediye Mescidi bulunuyordu. Yani burası bir mabed mescit yeri idi.

O terzi dükkanı daha sonra vakıflar tarafından yıktırıldı. Mehmet Efendi'nin atölyesi bir terzi dükkanından çok; ocaktı, yuvaydı. Gelenlerin çoğu orada ders yapardı. Dükkanın müdavimleri arasında Rifat Bey isminde bir zat, Erzurum'da yedeksubaylığını yapan Mehmet Şevket Eygi, Malatyalı Çekmegil ailesinden doktor üsteğmen bir beyefendi bulunuyordu. Evet, zannederseniz 1958 yılı idi. İşte buranın da beş-on müdavimi (devam eden) olurdu.

Mehmet Efendi'nin dükkanında Risale-i Nurlar genelde geceleri okunurdu. Çünkü, birtakım endişeler vardı. Bu endişeler, başka mekanlar için de geçerliydi. Herhangi bir evde okumak isterseniz, orada da bazı önlemler almanız gerekecekti.

Yani okunan kitaplar, Allah'ın varlığından ve birliğinden bahsediyordu. Ama güvenlik güçleri, bu kitapları kuyanları yakalayıp, suçüstü yapmak için özel çaba harcıyorlardı. Yakalandınız mı, kendinizi savcının karşısında buluyordunuz. Tüm bu olumsuz koşullara rağmen, gerek terzi dükkanında, gerekse evlerde yapılan derslerde arkadaşları çok huzurlu ve sakin görüyordum.

Medreseden Üniversiteye Okullar

Fethullah Gülen taraftarları son yıllarda, yurt içinde ve yurt dışında büyük bir eğitim seferberliğine girdiler. Bu hamle sonucu sadece yurt dışında tam 191 eğitim kurumu açıldı.

Çin Seddinden Adriyatik denizine kadar uzanan bir coğrafyada açılan bu okullar, modern teknolojinin tüm imkanları ile donatıldı. Yurt içindeki okullar ve dersaneler ise öğrencilerin başarılarını sergiledikleri, ülke çapında birincilik yarışında ipi göğüsledikleri birer eğitim ocakları oldu.

Dün medreselerde yetişen Türk müteşebbisi çoğu Nur talebesi, bugün Türk bayrağını tüm ülkelerde dalgalandırmak için okullar, kolejler ve üniversitelere öncülük etti.

Fethullah Gülen, bu binlerce hayırsever müteşebbisi sadece yönlendirdi. "Memleketimize cami yaptıracağız" diyenlere, "Yanına bir de okul isterim" dedi.

Fethullah Hoca'nın özlemi gerçekleşti. Ülkenin her yanı kolejlerle donatılırken, başta Orta Asya Türk Cumhuriyetleri olmak üzere pek çok ülkede, Türk eğitim kurumları açıldı.

Gülen, böylesine görkemli yönlendirme teşebbüsünü anlatırken, yılların özlemine kavuşmanın mutluluğunu da yakaladı. Bu mutluluğun sırrı neredeydi?

Onu, şimdi kendisinden dinleyelim: "Yeryüzünde karşılaştığımız bütün problemlerin temelinde insan unsuru yatar. Yani, bütün problemler insanla başlar, insanla biter. İster iyi yürüyen, arızasız veya az arızalı içtimai bir sistem ve toplum düzeni isterse, kabir ve kabrin öte yanı için en etkili vasıta eğitimidir. Bu bakımdan, eğitim ve öğretmenlik, mesleklerin en kutsalı olduğu gibi, bir ülkeye ve millete en hayırlı hizmet de ancak eğitim yoluyla yapılabilir.

Eğitimin yurt dışına taşırılması ve yurt dışında okullar açılmasına gelince; Haberleşme vasıtalarının olabildiğince gelişmesi sebebiyle artık dünyamız küçük bir köy halini almış bulunmaktadır. Böyle bir dünyada varlığımızı sürdürebilmemiz ve bilhassa devletler dengesinde sözü olan bir ülke haline gelebilmemiz, ortak kültüre sahip, birinci veya ikinci sırada sizinle aynı dili konuşan, bir araya geldiğinizde rahatça anlaşabileceğiniz ülkelerle sağlanacak ittifaklarla mümkün olabilir.

Bugün, ülkemizin tanıtılması ve pek çok problemlerimizin çözümünde büyük devletlerin desteğini sağlamak için lobiler ihtiyacı duyuyor ve gerçekten lehimize bir şey yapıp yapmadıklarını bilmediğimiz bu lobilere önemli miktarlarda ödemelerde bulunuyoruz.

Bunun yerine, tabii ittifakların oluşturulması ve yakın ve uzak planda bugün olduğu gibi düşmanlardan değil, dostlardan müteşekkil bir çevre ile sarılı bulunmamız, elbette ülkemizin lehine olacaktır. Bu çerçevede şahsen, müsaade edildiği takdirde Ermenistan ve İsrail'de bile okullar açılmasına taraftar olur ve destek veririm."

Okul Özlemim

"Bir diğer mesele olarak, Asya bizim ata yurdumuzdur. Tarih kitaplarında yıllardır çocuklarımıza Asya'dan dünyaya yayıldığımızı okutuyoruz. Asya'dan bu tarafa akın akın göç etmiş ve sürekli batıya yönelmişiz.

Bu tarihi ve sosyolojik süreçte Batı karşısında şahsiyetli bir konum kazanıp, Batı ile münasebetlerimizin denk ülkeler planında cereyan etmesi, varlık temellerimizin Asya'da çok sağlam olmasına bağlıdır. Asya'dan, ata diyarlarımızdan koptuğumuzda köksüz, dolayısıyla yerlerde sürüm sürüm bir ağaç gibi olur.

Açılan okullarla olan münasebetime gelince, her insanın gönlünde yatan bir arslan, fitratında gizli, doğuştan getirdiği bir hedef vardır.

Bu hedef herkes için değişik olabilir. Fakat ben 12-13 yaşlarında Erzurum Kurşunlu medreselerinde ders görürken, bir elimde Arapça kitabı, diğer elimde harita olur ve 'Allah'ım bir zamanlar olduğu gibi, dünya muvazenesinde sözü dinlenir bir ülke haline tekrar nasıl gelebiliriz?' der, çocuk yaşımda bunun planlarını yapardım.

Ben, bu hülyalarla büyüdüm. Hayatta bunun dışında bir hedefim olmadı. İyi bir evim olsun, çocuklarım olsun, arabam olsun, bunlar katiyen aklımdan geçmedi.

Fıtrat konularına karşı koyamazsınız, su akacak, yüz derece kaynayınca buharlaşacak, sıfır derecede ise donup buz olacaktır. Fıtratımda böyle bir hususiyet varsa ve bu da zararlı değilse, bu çekirdek üzerinde neşv ü nema bulmaktan daha tabii ne olabilir?

Millette, ülkeme hizmet hedef ve duygularıyla büyümüş bir insan olarak, şu

anda bu hizmet de ilk planda eğitimden geçiyorsa, benim eğitimle ilgilenmem suyun akması, güneşin doğup batması, dünyanın hareketleri gibi tabii bir şeydir.

Fakat, benim elimde hiç bir güç yok, sermaye yok, ordularım yok. Sadece önü alınamaz bir hizmet aşk ve şevkim var. Bunu da ancak anlatır, sözümün geçeceklerine söyler ve sadece tavsiyede bulunabilirim. Kaldı ki, bu tür hizmetler bir 'rıza pazarı'nı andırır."

Kazançlar, Ülke Hizmetine

"Memleketimizde ülkemize hizmet aşkıyla dolu, sizinle aynı rıza pazarında alışverişe çıkabilecek insanlar varmış. Devletimiz özel okullar açma izni verince, bunlar ellerinde olanı yazın yazlıkta kışın kışıkta harcayıp, zevk safa içinde manasız bir hayat sürüp, Ahiret'e öyle intikal etmektense, kazançlarını ülke hizmetine, insanımızın hizmetine yatırmayı tercih ettiler.

Şirketler kurdular ve Türkiye'de olduğu gibi, Türkiye dışında da okullar açmaya giriştiler. Bunda benim bir rolüm varsa, bu hizmetten alacağım bir sevap varsa, bu sadece tavsiyeden ibarettir. Yoksa ben, bu şirketlerin pek çoğunun öyle adını bile bilmediğim gibi, açılan okulların sayısından, nerede açıldığından da çok fazla haberim yoktur. Fikrim sorulursa cevap verir ve ancak teşvikte bulunabilirim."

Fethullah Hoca'nın Yaşam Öyküsü

"Bir Küçük Sandıkla, Baba Ocağından Ayrıldım"

Fethullah Gülen, şehir yaşıntısı ile Erzurum'da tanıştı. Korucuk köyünde başlayan dünya misafirliği sırasıyla Alvar ve Artuzu köylerinde devam etti. Aile reisinin görev yerleri değiştikçe, o da anne ve babasıyla birlikte köy köy dolaştı.

Okulu bırakmıştı. Özel hocalardan ders alıyor, zorluklarla dolu hayat şartlarına ayak uyduruyordu. Bu yaşantı, bir süre sonra babasının görevi nedeniyle şehir merkezleri olan Erzurum'a taşınacaktı.

Delikanlılık çağını yakalamak üzere olan Fethullah Gülen, ailesinin Erzurum'a yerleşmesiyle birlikte, Kurşunlu Cami medresesinde eğitime döndü. Burada, Sadi Efendi'den ders almaya başlayacaktı.

O'nun için yeni bir ortam ve yeni bir ufuk doğdu. Kişisel eşyalarını yerleştirdiği küçücük tahta sandığını sırtlayıp, baba ocağından uçtu. Bu, hayatın gerçekleri ile ciddi bir biçimde yüzyüze gelmenin randevusuydu. Artık medrese yaşantısı başlıyordu. Orada yeniden şekillenecek, yaşam maratonu için rampaya yerleşecekti.

O günlerden zihinlerde neler kalmıştı acaba? Şimdi bu anıları Fethullah Gülen'den dinleyelim:

"Sandığımla, Kurşunlu Cami medresesine yerleştim. Orası, ahşap tavanlı, küçük bir mekandı. Aşağı yukarı iki kilim boyu kadar bir yerde, beş-altı insan kalırdık. Bir de sandıklarımızı düşünün. Bu küçücük odanın her santimetre karesi, bir değer ifade ediyordu.

Bir gaz ocağımız vardı; yemeğimizi, yattığımız yerde kendimiz pişirirdik. Bu arada fırsat buldukça Kırkçeşme hamamlarına gider, yıkanırırdık. Bazı fakir öğrencilere, ihtiyaçlarını karşılamaları için fiş verirlerdi.

Bu fişlerin bedeli, hayırsever zenginler tarafından karşılanırdı. Fiş kalmayınca, çok sıkıntı çekilirdi. Ben de, o sıkıntıyı çekenlerden biriyim.

Fişimiz bitince, medrese tuvaletinde soğuk su altında yıkanmak zorunda kalırdım. Başka imkanımız yoktu. Abdest alırken ve yıkanırken buz gibi su, ayaklarını adeta taşa yapıştırırdı.

Sadi Efendi'nin yanından ayrıldıktan sonra, Kemhan Camii yanındaki medreseye yerleştim. Orası da daracıktı. Yine, beş-altı arkadaş kalıyorduk.

Odanıza, yatıya bir misafir gelse, içimizden birisinin oturarak sabahlaması gerekiyordu.

Yine böyle yer darlığının olduğu bir gün ayağımı uzatmak istedim. Bulunduğum yerden itibaren bir yönde Kible, bir yönde kitaplar, bir başka yönde ise istirahat eden arkadaşım vardı.

Ayaklarımı uzatabileceğim tek yön kalmıştı. O da, köyümüz Korucuk istikameti. O anda babam hatırıma geldi. Köyde olabilir. Kendisine karşı ayaklarımı uzatamam deyip, uyumadan oturdum..."

"Din Siyasete Alet Edilmemelidir"

Fethullah Gülen, dinin siyasete alet edilmesini eleştiriyor. 'Müslümanlığı politize etmek İslam'ın ruhuna büyük ihanet' "Türkiye, laik bir devlettir. İnsanlar, laik olmayabilir. Laiklik mes'elesi, toplumu dinin etkisinden uzaklaştırma gibi gösteriliyor."

Fethullah Gülen, ülkemizde bugün tartışma konusu olan "İslami Cemaat-politikacı" ilişkilerini değerlendiriyor ve şunları söylüyor: "Başkalarının farklı düşünceleri olabilir ama, bana göre Müslümanlığı politize etmek, İslam'ın ruhuna en büyük ihanettir."

Türkiye'deki özgürlük ortamının "kıymeti bilinmesi gereken" bir imkan olduğuna da dikkati çeken Fethullah Gülen, açıklamalarını şöyle sürdürüyor:

"Bence, bu ülke hepimize yeter. Hepimiz, anlaşılarak da, uzlaşılarak da geçinebiliriz burada. 'Ben şuyum', 'ben buyum' mülahazası değil, bu ülkede insanların bazıları dindar olabilir. Dindarlıkları bazılarına 'dinci' şeklinde görünebilir. Evet, ben bu yeni tabirlere şiddetle karşıyım. Bunu, takdir ettiğim insanlar ve şahsen kendilerine karşı diyaloga açık olduğum insanlar konuşsa bile, bundan rahatsız oluyorum. Bu, bir seviye kaybı, irtifa kaybı diyorum kendi kendime."

Laiklik Meselesi

"Türkiye, laik bir devlettir. İnsanlar laik olabilirler. Bazılarına göre fert zaten laik olmaz. Yani devlet laiktir, çünkü o bir kanun-nizam mes'elesidir. Bazılarına göre ise, devlet de laik olmaz. Çünkü devlet de nihayet, şahıslardan meydana gelir.

Bizde, bu laiklik mes'elesi sekülerizmle (toplumu, dinin etkisinden uzaklaştırma) karıştırılmıştır öteden beri.

Belki hukukçuların üzerinde duracakları, yeni yeni tarifler getirecekleri, açıklığa kavuşturacakları bir konudur bu. Kimi insan 'Ben Kemalistim' diyebilir. Zaten bunu açıktan açığa söyleyenler vardır. Bunun yanı sıra 'cumhuriyetçiyim' diyenler bulunabilir. Ama bunun adı batı'dan geldi diye antipati duyanlar da olabilir. Daha da ileri gidip, demokrasiyi benimseyenlerin yanı sıra 'demokrasi insanın, tam ihtiyaçlarını karşılamıyor. Kabre kadar insanın ihtiyaçlarına cevap

veriyor, ondan sonra başının çaresine bak, diyor. Bu açıdan bana yetmiyor' diyenler olabilir."

Karşılıklı Fedakarlık Şart

"Bunların hepsi konuşuluyor. Kanaatimce, Türk toplumu şu anda bu mes'elelerin orta yerde müzakere edilmesine tahammülü bulunmayan bir noktada. Bunlardan hangisini deşelesek, hep ihtilaflar olacaktır. Dindar da bu ülkede huzur içinde yaşamayı düşünüyorsa, hafife alıcı mahiyette 'laik' dememeli, 'Kemalist' dememeli, 'cumhuriyet' dememeli, 'demokrasi' dememeli. Biraz da bunlar, karşılıklı fedakarlıklarla olur.

Bazı konuları zamanın yorumuna bırakmak daha uygun olur. Ama öz'ün, temel dinamiklerin korunması da çok önemlidir. Gönül arzu eder ki, içinde bulunduğumuz bu süreç, kendi özellikleriyle kabul edilebilsin.

Mesela Batılılar'la, Batı düşüncesi ile bütünleşmemizde, sakınca olmayan ve gerekli bulunan noktalarda bir bütünleşmenin gerçekleşmesinde, bence bir sakınca yok. Zaten bu, kaçınılmaz bir durumdur.

İnsanın tabiatında hep iyiyi, güzeli araştırma temayülü var. Eğer biz kendi benliğimizi bulmuşsak, onlardan alacağımız şeyler, ancak güzellikler olur. Batı'dan alınacak birçok güzellik var. Mehmet Akif'i 'Alınız Garb'ın ilmini' diyor. Üstad Bediüzzaman'ın bu şekilde yaklaşımları var. Ben bu anlamda bir Garplı, Batılı olmada hiçbir mahzur görmüyorum. Mutlaka manada, kayıtsız şartsız Batı düşmanlığı, zannediyorum bizi çağın dışına iter. Ve zaman tarafından elenirsiniz."

"İlkokulu, Dışarıdan Sınava Girerek Bitirdim"

Fethullah Gülen'in manevi dünyasında "Alvar İmamı" baş köşede oturur. O'nun, ayrı bir yeri, ayrı bir misyonu vardır. Adını işittiği zaman, gözleri dolu dolu olur.

İnsanların, yaşamları içinde etkilendikleri bazı kişiler mutlaka olacaktır. İşte "Alvar İmamı" da, Fethullah Gülen'in ruhuna hitab etmiş, O'nu motive etmiş en önemli kişi olarak ortaya çıkıyor. Bakınız Gülen, Alvar İmamı için ne diyor: "O'nun ağzından çıkan her kelime bana, başka bir alemden akıp gelen ilhamlar şeklinde görünüyordu. Yani, O konuşurken biz, şimdiye kadar yere inmemiş bir kısım semavi şeyler dinliyor gibi kulak kesiliyor ve böyle bir atmosfer içinde dinliyorduk."

Fethullah Gülen, Alvar İmamı konusundaki duygu dolu tesbitlerini şöyle sürdürüyor:

"Hayata gözlerimi açtığım zaman, O'nun ağzının şerbetine susamış pek çok gönül gibi, peder ve validemi de o dupduru kaynağın başında buldum. O'nu idrak ettim diyemem; çünkü O, ötelere göçtüğü zaman, ben hayatımın henüz, onaltıncı yılının yamaçlarında dolaşıyordum."

Fethullah Gülen, ilkokula Korucuk köyünde başlamıştı. Ancak aile Alvar'a taşınınca, Gülen'lerin bu öğrenci evladı da okulu bırakmak zorunda kalıyordu. Bu arada, okulu bırakmanın da ilginç bir öyküsü vardı. Şimdi, birlikte dinleyelim: "Belma öğretmeninin dersindeydik. Bir gün her nasılsa sınıfta gürültü edenler arasına ben de karışmıştım. Öğretmen, bazı arkadaşlarımızı dövdü. Sıra bana gelince, kulağımdan tuttu ve sadece 'Sen de mi?' dedi. Bu bir çift söz, bana yetmişti. Köyümüzün okulunda ikibuçuk yıl okuyup, ayrıldım. Babam, Alvar'a imam olmuştu. Oraya taşındık. Bir daha okula gitmedim.

Bir ara Korucuk'a gelmiştim. Belma öğretmen beni gördü ve 'Sen, dördüncü sınıfa geçirdim' dedi. Fakat O'nun bu jesti de fayda etmedi. Okula yine gitmedim. Okulu daha sonra Erzurum'da, dışardan sınavlara girerek bitirdim." Fethullah Gülen'in Korucuk'ta başlayan çocukluk çağı Alvar'da devam edip, şekilleniyordu.

İlk Kur'an öğretisini annesinden, Arapça dersini ise babasından almıştı. Alvar'da bir yandan özel eğitim görürken, bir yandan da ailenin çalışan nüfusuna dahil olup, ev işleri ve hayvan gütmeye görevlerini sürdürüyordu.

Ortadoğu'daki İslam Ülkelerinde Yapılan Uygulamalar

Fethullah Gülen, Ortadoğu'daki İslam Ülkelerinde Yapılan Uygulamaları Eleştirdi: 'Suudiler, Herkesi Zorla camiye sokar' 'İranlılar İslam devrimi adı altında birşeyler yaptı. Oralarda hizmet yapmaya kalksanız, belki idam edilirsiniz.'

Fethullah Gülen, Ortadoğu ülkelerinde yaşanan siyasal ve dini inanç ortamını değerlendirip, "Suudi Arabistan'da, kabaca herkesi zorla camiye sokarlar" dedi. Gülen, ülkemizde ve İslam aleminde olay yaratacak açıklamalarını şöyle sürdürdü:

"Türkiye'deki şu genel hava ne Suriye'de vardır, ne Güney Irak'ta vardır, hatta ne de Suudi Arabistan'da vardır. Çünkü Suudlar, vakıa, kabaca herkesi cebren (zorla) camiye sokarlar. Yani namaz kılma mevzuunda, dinde böyle kabaca, cebren camiye sokmanın yeri yoktur.

Anlatırsınız, inandırırırsınız. İnandırırırsanız, millet kendi gider. Çünkü ibadet ve taat (Allah'a itaat etmek), insan iradesiyle çok irtibatlıdır. Hatta mecnun gibi, akli olmayan kimseler mükellef değildir.

Çünkü, iradeleri yoktur onların. Bu açıdan, ibadetin sevap getirmesi, insanın iradesini kullanmasına bağlıdır. Hatta ego'nun (benliğin) en önemli rüknu (esası) iradedir, insan iradesidir.

Şimdi, o taraflarını tasvip etmem. Fakat kendi düşüncelerinde, esasen Müslüman gibi görünmektedirler."

İran'ın Durumuna Gelince

"Müslümanlığın bazı şartlarını yerine getirmektedirler. Ama birşey diyeceğim; ben, onları da, Suudları da, İranlıları da, Güney Iraklıları da tenkid etmiyorum. Yani İslam dünyası, devletlerarası münasebetlerimiz var. Benim, kişisel planımda, bu mevzuda aleyhlerine konuşacağım birşey, devletlerarası münasebetlere dokunacaksa, Devletimizle olan münasebetlerine dokunacaksa, ben ondan da Allah'a sığınırım, söylemem onu. Titiz, dikkatli hareket ederim. Fakat siz, bu anlayışınızla Suudi Arabistan'da bir tane okul açamazsınız. Bir okulu bırakın, birkaç tane ev açamazsınız. Hususiyetinizin remzi (özellığınızizin işareti) olarak orada biraraya gelemesiniz. Size ait kitapları böyle çok rahatlıkla

okuyamazsınız.

Güney Irak'ta buna hiç fırsat vermezler. Suriye'de hele, buna asla fırsat vermezler. 'İslam devrimi' adı altında diye birşey yaptı İranlılar. İran'da hiç fırsat vermezler bu işe. Kimbilir belki de, böyle birşey yapmanın cezası ya ilelebet müebbed hapiste kalmaktır, ya idamdır."

Türkiye'de Hürriyet Ortamı

"Şimdi bu açıdan meseleye bakıp, Türkiye'deki bu müsait ortamı Cenabı Hakk'ın, bu millete bir ihsanı (bağış) olarak görmeliyiz. İşte düşünce hürriyeti var, yazma hürriyeti var, ifade hürriyeti var, kazanma hürriyeti var.

Bence, bu yaşanan sürecin nimetlerinden günümüzde inanan insanlar da mutlaka istifade etmelidir. Ben, fevkalade yakışksız bulurum, böyle 'laik' deyip onu tahkir (hakaret) etmeyi veya 'antilaik' deyip, hafife almayı.

İşte 'Kemalist' deyip, onu tamamen dinden tecrid ederek (soyutlayarak), karşı taraf da 'dinci' sözüyle hafife almayı, Türk toplumunun değişik kesimlerini karşı karşıya getirme, tam böyle rampaya binmiş büyüklüğe sıçrayacağınız bir dönemde kolumuzu kanadımızı kırma, işi sabote etme gibi görüyorum.

Keşke üslubumuzu bir daha gözden geçirsek, basında da bu mevzuda daha temkinli, 'beyan, ayine-i insandır' (söz, insanın aynasıdır) mülahazasıyla (düşüncesiyle) kendi beyanlarımızla ortaya koysak. Bu aleme bizi, beyanlarımızla tanıma fırsatını versek."

Belma Öğretmen, "Teğmen Olacaksın" Demişti

Fethullah Gülen, duygu yüklü bir kişiliğe sahip. Bu özellik O'nu, "sulu göz" yapmış. Bugün, 59 yaşın tüm olgunluğunu ve sorumluluğunu yaşarken dahi gözleri dolu dolu oluyor. Zaman zaman daha da ileri gidip, göz pınarlarından, duygularını damlatıyor.

Fethullah Gülen, Kırsal Kesimin Zor Şartlarında Yetişmiş

Herkes gibi onlar da yoklukları, kanaatkarlıkları ile varlığa çevirmiş. İslam'ın tüm kurallarına uyan ve uygulayan bir aile ortamında büyümüş. Çocuk yaşta annesinden Kur'an öğrenmiş, namazını da, ilkokul sıralarında iken kılmaya başlamış.

Fethullah Gülen, medresede açılan ilkokulda başlamış öğrenime. Öğretmenlerden birisi, onun namaz kılmasını alaya almış. Gülen, gönül

kırıklığı içinde namazlarını sürdürmüş.

Ama Belma öğretmen, güzel sözleri ile küçük Fethullah'ın kırık gönlünü onarmış. İstanbul'lu bir bayanmış Belma öğretmen. Fethullah Gülen, 50 yıl önce Belma öğretmenin söylediğı şu sözleri bugün hala heyecan içinde tekrarlıyor:

"Fethullah, bir gün Galata Köprüsü'nde genç bir teğmen olarak dolaşacaksın. Ben, o manzarayı şimdiden seyrediyorum."

Türkiye Müslümanlığı

Fethullah Gülen, "Türkiye Müslümanlığı" konusunda ilk defa olarak çok ilginç ve önemli değerlendirmelerde bulunup, "Türkiye, Müslümanlığı Araplar'dan almadı" dedi. Ülkemizdeki İslami anlayışa yeni bir boyut getiren Gülen, bugüne kadar kamuoyunda yer etmiş pekçok bilginin yanlış algılandığına da dikkat çekti. İşte Gülen'in, olay yaratacak açıklamaları:

"Bugün, Türkiye sınırları içinde bulunan Müslümanlar, doğrudan doğruya Müslümanlığın temel kaynağını Mekke'den, Medine'den almamıştır. Şimdi bu tabir değişik kesimleri rahatsız edebilir. Fakat bir manada -eskiler mahmil derlerdi- üzerine bina edebileceğimiz bir husus vardır. Orta Asya, Hicret'in 50.yılında Müslüman olmaya başladı. Birinci asrında ise bugünkü Beft veya Mezar-ı Şerif'in bulunduğu yerlerden, yani Türkmenistan ile Afganistan arasındaki bölgeden büyük zat'lar kalkmışlar, Mekke ve Medine'ye gelmişler.

İsmail Hami Danişment merhumun tespitlerine göre, birdenbire çok büyük bir sürprizle, o zaman çadırlarda yaşayan Türk kavimlerinden bin çadır ahalisi bir hamlede Müslüman olmuş.

Ebu Hanifeler, İmam Ebu Yusuf, İmam Muhammedler, Türklerin yoğun olarak bulundukları yerlerdeki Türk alimleridir. Ebu Hanife'nin Türk olduğunu söyleriz. Mevali'den olduğu ifade edilir. İmam Buhari ve İmam Müslüm de Asya'da yaşamış hadis kitabı olan zatlardır. Fıkıh, hadis ve tefsir Asya'da yetiştirildi, olgunlaştırıldı. Hicret'in 4. ve 5.asrında Küçük ve Büyük Selçuklu Devleti'ne emanet edildi. Onlardan da, mirasçıları olan Osmanlılar'a geçti bu mesele. Doğrudan doğruya değil de, Müslümanlık bütün envarıyla (nurlar) ve bütün ahvaliyle (durumlar) diyelim, Asya'ya gidiyor, orada adeta bir regülasyon görüyor. Yorumla açık yanları yorumlanıyor. İctihat (Kur'an ve Sünnet'ten hüküm çıkarmak) zemini yine onlar tarafından değerlendiriliyor. Ve dünya kadar kıyaslar (hakkında hüküm bulunan bir hukuki olayın hükmünü, hakkında hüküm bulunmayan aynen uygulamak) yapılıyor. İslam'ın ruhi hayatı diyebileceğimiz Tasavvuf yolu seçiliyor, o dervişler hep oradan kalkıp, Küçük Asya'ya geliyor, Anadolu'ya geliyorlar. Yani, ister tefsirde, ister hadiste, ister fıkıhta (İslam hukukunda) Kitap ve Sünnet'in yorumlanmayan yanları mahfuz (saklı), fakat yorumlanabilecek yanları bir, içtihadla açık yanları iki, istihsana (Hanefi hukukçularına göre yardımcı bir hukuk kaynağı: kapalı kıyası, açık

kıyasa tercih etmek, yahut istisnai bir hükmü, genel bir hukuk kuralına tercih etmek) açık yanları üç, istishab (mevcut hukuki durumu olduğu gibi muhafaza etmek ve hakem kabul etmek anlamında bir yardımcı hukuk kaynağı) hususları dört, bunlar maslahat-ı mürsele yanları (Malikilerce, yardımcı bir hukuk kaynağı kabul edilen bu terim hakkında emir veya yasak bulunmayan bir kamu yararının hükme esas kabul edilmesi), sedd-i zerayi (bir yardımcı hukuk kaynağı olup, yasağa götüren şeylerin, yasaklanması prensibini ifade eder) tarafları, bunlar İslam Hukukuna, fıkıh sistemine temel teşkil edebilecek ana kaynaklar olduğundan Türkler'de, daha engince değerlendiriliyor."

İslâm'ın Evrenselliği

Şimdi diyelim ki, İslam da olsa, Hıristiyanlık ta olsa, Yahudilik de olsa, deniz ticaretinin olmadığı bir dönemde, deniz ticareti ile alakalı bazı ayetler olabilir, hadisler olabilir. Fakat, bilmediğimiz bir dünyayı düşünemezsiniz. Siz, bu mevzuda içtihat (ayet, hadis ve kıyas üzerine çalışma) yaparsanız, bu meseleyi sisteme koyarsınız. Teknoloji ile alakalı böyle bir zaruret duyulmayınca, siz Kur'an-ı Kerim'de, Sünnet'te (Hz.Muhammed'in yaptıkları ile söylediklerinden her biri) teknoloji ile alakalı ne kadar ayetler olacağını hiç araştırmazsınız.

Modern yorumculuk, karşımıza şunu çıkarmıştır: Dünya kadar Kur'an-ı Kerim'de modern ilimlerle alakalı ayetler var, hadisler var. Hatta gözünü yumsa bir insan, bir ümmi (okur-yazar olmayan) bile, bizim gibi kırk tanesini birden söyleyebilir. Şimdi, o bakımdan bu yorum çok önemlidir.

Denilebilir ki, dünyanın değişik yerlerinde, İslam aleminin dörtte üçünde, Hanefi anlayışı hakim olmuş ve Türk milletinin yorumu hakim olmuş. Şimdi bu anlayış, bana çok önemli geliyor. Buna siz isterseniz, yoruma açık yanlarıyla "Türkiye Müslümanlığı" diyebilirsiniz.

Yani ben bunda şer'an ciddi bir mahzur görmediğim gibi, bazı kimseleri rahatsız etmeyeceğini, etmemesi lazım geldiğini düşünüyorum. Aslında dünyanın, böyle yorumlanan, böyle seslendirilen, böyle herkese mal edilen bir Kur'an ve Sünnet telakkisine ihtiyaç var kanaatindeyim.

Yani hiç devlet olamamış, hiç tasavvuf ruhunun şemmesini duyamamış (koklamamış), hiç böyle Türk milletinin geçtiği badirelerden geçmemiş, halk ifadesiyle, feleğin çemberinden elli defa geçmemiş insanların, İslam'ın evrenselliği adına bir şey söyleyeceklerine kani değilim. Bu milletin elinde yetiştiği zemin, geliştiği zemin, inkişaf ettiği zemin, bir tomurcuk gibi açtığı zemin itibariyle özüne uygun inkişaf etmiştir. Denebilir ki, tasavvufi ifade ile

diyeceğim: Hakikat-i Ahmediye (Hz.Muhammed ile ilgili gerçekler) bu milletin elinde, işin özüne uygun inkişaf ettirilmiştir (geliştirilmiştir). Eğer bugün dünyaya, Müslümanlık adına bir mesaj sunulacaksa, bu mesaj muhtevası (kapsamı) itibarıyla Kitap, Sünnet, İcma, Kıyas filan da olsa, yeni bir yönüyle, bu tarz-ı telakki içinde sunulması, karşı tarafta yumuşama meydana getirecektir. İslamı sevindirme imkanı olacaktır. Yoksa, çevremizde gördüğümüz gibi huşunetler (sertlik) insanları kaçırarak, müjdeleme yerine nefretler olacak, kolaylaştırma yerine, zorlaştırma olacaktır. Ve dolayısıyla sevme yerine, belki insanlar ondan nefret edip, uzaklaşacaklardır."

Fethullah Hoca'nın Yaşam Öyküsü

"Anneme Yardım İçin Hamur Yoğurdum, Çamaşır Yıkadım"

Bugün Türkiye'nin gündeminde pek çok kişi ve olay var. Ayrıca "olay kişiler" de var. Fethullah Gülen, olay kişilerden birisi. Özellikle son on yılda medyanın itibar ettiği, kamuoyunun da ilgi ile izlediği bir isim. Taraftarları, "Hocaefendi" diyor. Kamuoyunda da "Fethullah Hoca" olarak anılıyor. Gazeteler, hep O'ndan bahsediyor, TV kanalları sık sık O'nun haber ve görüntülerini yayınlıyor.

Fethullah Gülen, Devletin dahi üstesinden gelmekte güçlük çekeceği işlere soyunuyor. Yurtiçi ve yurtdışında başdöndürücü bir hızla okul açılmasına tavsiye ediyor. Pek çok işadınının trilyonluk yatırımları ise yine Fethullah Hoca'ya mal ediliyor. Hoca, kamuoyuna adeta bir "süperman" olarak takdim ediliyor. Bu trilyonluk yatırımlar, yurtdışında sayıları üçyüzü bulan kolejler, aynı şekilde yurtiçinde üniversite, kolej ve dershaneler hep Hoca'nın malı gibi sergileniyor. Ama O köşesinden cevap veriyor: "Benim hayattaki tek malım, üstüme örttüğüm battaniyem ve kitaplarım."

Fethullah Gülen'in Soyağacı

Yine kamuoyu, Erzurum'u Fethullah Gülen'in memleketi zannediyor. Oysa kendisi, "dilber"e benzetilen bir ilçeden söz ediyor. Şimdi birlikte Fethullah Gelin'in yaşam öyküsünü, anılarından izleyelim:

"Aslen, Erzurum'lu değil, Bitlis'in Ahlat ilçesindeniz. Ahlat, Türk-İslam tarihinin başlangıç noktasıdır. Bizim diyar, Doğu'yu İç Anadolu'ya bağlayan bir köprüdür. Ahlat, lacivert göz gibi duran Van Gölü'nün kara kaşısıdır. Adeta dilberi andıran bu cazibe merkezine çeşitli devletler sahip olmak istemiş. Bu yüzden, sürekli el değiştirmiş. Ahlat bugün, büyüleyici güzellikteki Van Gölü'nün yanında bir efsane gibi durur.

İstanbul'u, Bizans kültüründen kurtarıp, Müslümanlaştıran, Ahlat'tır. Çünkü İslam, bütün Anadolu'ya olduğu gibi İstanbul'a da bu kapıdan girdi. Ve oradan geçen bütün Türk boylarına iliklerine kadar İslam kültürü burada sindi."

Ahlat'tan, Hasankale'ye

"Sülalemiz, bir namus mes'elesinden dolayı silahlı çatışmaya girmiş. Halil Dedemin kız kardeşi kaçırılmış. Vuruşma sırasında, karşı taraftan ölen olmuş. Ardından, ailemiz Hasankale'ye sürgün edilmiş. Dedem, çok suçlu görülmediği için, sürgünle kurtulmuş. Ailemiz daha sonra Korucuk köyüne yerleşmiş. Dedem, 'belki bir gün döneriz' düşüncesiyle Ahlat'taki malı-mülkü satmamış, ama memleketine bir daha dönmemiş.

Sekiz dokuz yaşına kadar Korucuk'ta büyüdüm. Babam Ramiz Efendi, Alvar köyüne imam olunca, ailece yanına gittik. Köyümüzü, akrabalarımızı bırakıp, gurbete çıkmıştık. Bir süre sonra babam beni köye gönderdi, bahçemizdeki kavak fidanlarını söküp, getirmem için. Yeni evimizin önüne dikecektik. Uçarak gittim. Hasret giderdim. Çok sevinçliydim. Bahçede, dedemi gördüm. Yanıma geldi, beni bağrına bastı. Sonra, koskoca dedemde, bir hıçkırıktır başladı. Önce hayret ettim, sonra ben de hıçkırığa boğuldum. Dedem hem ağlıyor, hem de dudaklarından şunları mırıldanıyordu:

"Gitti gül, gitti bülbül,
İster ağla, ister gül."

İlk Kur'an Hocam, Validem

"Benim ilk Kur'an hocam, Validem. Bana, dört yaşında Kur'an okumayı öğretmiş. Bir ay içinde de hatmettiğimi söylediler. Ben, bunu hatırlayamıyorum. Ancak, bütün köylüye yemek verdiler. Davetlilerden birisi de bana 'Düğünün oluyor' demişti. Bu söz karşısında utanıp, ağladım. İşte o günden sadece bunu hatırlayabiliyorum. Annem, çileli bir hayat yaşadı. Dokuz-on yaşında hep O'na yardımcı oldum. Hamur yoğurdum, yemek yaptım, bulaşık ve çamaşır yıkadım. Anamın hayatı, bütünüyle çileydi. Ama, bizlerin yetişmesi için amansız bir mücadele veriyordu.

Aczimendiler Bizden Değil

"Kılık Kıyafetleri Ürkütücü"

Nur Cemaati liderlerinden Fethullah Gülen, "Aczimendi Olayı" konusundaki sorularımız üzerine, konuyu şöyle değerlendirdi:

Hulûsi Turgut: Günümüzde, bir "Aczimendi Olayı" var. Medyadaki görüntüsü ve siyasilerin beyanları ile bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Fethullah Gülen: "Aczimendi", çok hassas bir konu. Bunlar, yeni çıktılar, yani üç-beş senelik ömürleri var.

Hulûsi Turgut: Bunların, Nur Cemaati ile bir alakaları var mı?

Fethullah Gülen: Bunlardan bazıları, belki Nur Cemaati ile çok ciddi alakası olan bazı zat'ların yanına gidip gelmiş olabilirler. Ben, başlarındaki zat'ı şahsen görmedim, ama kardeşini tanırım. Kardeşi veya ağabeyi, Elazığ'daki Albay Hulûsi Bey'in (Hulûsi Yahyagil) yanına gidip gelen, Hulûsi Efendi'ye çok yakın bir zat.

Ama Üstad Bediüzzaman, yani sistem, hizmet olarak, klasik manada, kendi tarifi içinde tarikatçı olmadığı gibi, Hulûsi Efendi tarikatçı değildir. Hiç kimseye tarikat vermesi de mümkün değildir. "Nur"a gönül vermiş insanlar arasında "Hulûsi Ağabey" diye anılırdı. O bir gazi Türk subayı idi. Kendisi, mübarek bir zat'tı. Nur'ları okur, izah eder, anlatırdı.

O'nun vefatından sonra, bunlar ortaya çıktılar. Sanki o ocak, bir tekkeymiş gibi. Hulûsi Efendi'nin, bunlara böyle ders vermesi mümkün değil. Böyle tarikatçılık olmaz. Yani, tarikatçılık değildir bu. Hulûsi Efendi'nin, bunlara böyle ders vermesi mümkün olmadığına göre, başka kimden almışlarsa, tabii onu söylemeleri lazım.

Hulûsi Turgut: Aczimendi'nin Anlamı Nedir?

Fethullah Gülen: Bediüzzaman, "Aczimendi"yi ifade olarak kullanmış. Yani, "aciz kul", "fakir kul" anlamına. Yani, kudret sahibi, "Allah"tır. O'na göre, biz aciziz, demektir. "Aczimendi" tabiri, bir tarikat ismi olarak tuhafıma gidiyor. Aslında "aczi" bizim bildiğimiz anlamda "acizlik" demektir. "Mend" kelimesi ise, Farsça "li-lı" takısıdır. Kısacası "aczimendi", "acizliler" karşılığında kullanılır. Yani, "aciz".

Onların kılık kıyafeti ürkütücü, ürpertici. Bu kılık kıyafet, bilmem detaya girer mi? Usule girmediği muhakkak. Usul, erkan-ı imamiye gibi, İslam'ın esasları gibi hususlardır. Allah'ın farz kıldığı, vacib kıldığı şeylerdir. Ve bunlar içinde de, usuller usulü, Allah'a imandır. Bir kere Efendimizin (sav) siyah giydiğine dair ben hiçbir rivayet bilmiyorum. Aksine, O'nun bazı hadislerinden mülhem, koskoyu, siyah giymenin tenzihen (eksiksiz) mekruh (yapılması istenmeyen) olduğuna dair fıkhıta rivayet vardır.

Efendimiz (sav) öyle kostüme çok önem vermedi yani. Neyi bulduysa, onu giydi. Bir defasında Efendimiz'in sırtında kırmızı bir gömlek gördüler. Çok da yakışıyordu. Hatta Cabir diyor ki: "Bir defasında ay'ın ondördüydü. Bir ay'a baktım, bir de O'na baktım. Vallahi söyleyemem ben, ay mı daha güzeldi, O'mu daha güzeldi?" Elbise, kendisine o kadar yakışmıştı. O kadar güzel yakışan elbiseyi görünce, "Ya Resulüllah, o elbiseyi bana versene" diyor, O da çıkarıp veriyor. Yani, şöyle hülasa (özet) edebiliriz: Efendimiz (sav) hususi böyle terzilere gidip, hususi elbise yaptırmıyordu. Kostüme, hususi önem vermiyordu. Ama, giydiği şeylerin hepsini, çok güzel giyiyordu. Çok temiz giyiyordu, pırıl pırıldı. Güzel kokular sürünüyor, imrendiriyordu.

Evet, bu açıdan kıyafet, detaya ait bir mes'eledir. O mes'ele ile bence ne kimseyi küstürmeli, ne de böyle yapmayan çizgi dışındadır, şeklinde görülmeli, telakki edilmeli. Bana göre, onlara da bir şey denmemeli. Yani öyle yapıyorlar, ediyorlar ama, fakat tabii, gönülleri Allah bilir. İnşaallah öyle değildir. Dilerim ben, şov yapıyor olmasınlar. Bir de "asa" vardı. Efendimiz'in, öyle yanında sürekli "asa" taşıdığına dair mevsuk (inanılır), muteber (itibarlı) kitaplarda ciddi birşey yok. Tabii harbe giderken, silahı vardı muhakkak.

Hulûsi Turgut: Tekvando gösterilerine ne dersiniz?

Fethullah Gülen: Vallahi onu hiç bilmiyorum. Biz, muhabbet fedaileriyiz. Öyle harb-ı darb'e, kine, kavgaya niyetimiz yok. Biz, binlerce ordu ile, binlerce yeri fethetmekten, beş-on insanın gönlüne girmeyi, onun ruhunu fethetmeyi yeğler ve tercih ederiz.

İçindekiler

1. [Kaç Çeşit İslâm Var?](#)

Kaç Çeşit İslâm Var?

Nicole Pope: Birden fazla, değişik İslâm var mıdır?

Fethullah Gülen: İslâm'ın kabul edilmiş genel bir tarifi var. Bu, aynı zamanda dinin de tarifidir. Kaba taslak, tarif şudur: İnsanları kendi hür iradeleriyle, hür tercihleriyle mutlak hayra götüren, Allah tarafından ortaya konmuş kanunlar bütünüdür. Bu, dindir ve dolayısıyla bu tarifi İslâm'ın tarifinden farkı yoktur. İslâm'ın temel kaynakları vardır. Bu kaynaklara dayanan ana kuralları itibariyle farklı, birden fazla İslâm görmek mümkün değildir. Bu temel kurallar içinde iman esasları vardır. Allah'a, Peygamberlere, meleklerle, kitaplara, öldükten sonra dirilmeye inanma gibi esaslar var. İslâm'ın değişik yorumlarında bunlar hiç farklı anlaşılmamıştır. Bu temel esaslarda bütün İslâmî anlayışlar ittifak halindedir. Tevrat, Tevrat'a mütadil diğer kitaplar ve İncil'de de bazıları sahih olmasa dahi bu tür yorumlar söz konusudur. Allah'a ibadet edilmesi konusunda genel ittifak vardır. Fakat, bazı ikinci derece meselelerde, meselâ namazın sünnetleri konusunda, teferruat diyebileceğimiz detaya ait hususlarda yorum farklılığı vardır ve bu normaldir. Şu kadar ki, İslâm'ı takdimde üslûp farklılığı olabilir. Bazen de İslâm'ı müdafaada farklı bir yol takip edebilirler. Bu, İslâm'ın farklı varyasyonlarının olması şeklinde değil de, detaya ait bazı meselelerde, zamanın yorumunun, insanların kendi kültürlerinin, kendi anlayışlarının tesirlerinden gelen küçük farklılıklar olabileceği anlamındadır.

Pope: Taliban var. Türk Müslümanları arasında farklı eğilimler var. Sonra, Türk Müslümanları batıya daha yakın.

Gülen: Müslümanlık bu bölgede asırlara hükmetmiş bir milletin dini olarak hep bugün anladığımız, gördüğümüz şekilde ve hattâ daha yumuşak, daha kucaklayıcı olarak yorumlanmıştır. Böyle olmasaydı, vesâyâ dediğimiz, koruma altındaki ülkeler dahil, Viyana'dan (İran haricinde) Çin'e, Moskova önlerinden Afrika ortalarına kadar hakim olduğu çok geniş bir sahada Osmanlılar, bu kadar uzun süre kalamazlardı. insanlara karşı çok iyi davranmışlar, dinlerine, diyanetlerine karışmamışlardır. Geçen gün bir televizyon kanalında gösterilen Fatih'in bir kanunnamesinde, 'Herkes kilisesinde ibadetini istediği şekilde yapabilir, dinini istediği şekilde yaşayabilir, buna kimse karışamaz' denmektedir. Bunlar, çok önemli şeylerdir. İstanbul'u fethetmiş, çok genç ve hisleriyle hareket edebilecek, dolayısıyla belli bir hıncı taşıyabilecek Fatih'i böyle

davranmaya sevk eden, düşüncesinin, davranışlarının temelini oluşturan, Kur'an'dan ve Peygamber'in uygulamalarından kaynaklanan temellerdir. Fatih, Ayasofya'daki resimlere dokunmamış, orada toplanmış olanlara hiçbir şey dememiştir. Davranışları, bugünkü manâda fevkalâde demokrattır. İdaresi, şekil olarak bir İmparatorluk idaresi gibi görünüyordu ama aslında fevkalâde demokrattı. Osmanlılardan önce, Selçuklular da aynı şekilde davrandılar. İlhanlılarda yaşayan da buydu, Karahanlılar'da yaşanan da buydu. Şimdi, bir taraftan Türkler Müslümanlıkla tanıştıkları andan itibaren hep böyle yaşarken, Türklerle beraber belki aynı dönemde, İranlılar hiç de böyle düşünmüyorlardı. Raşid Halifeler diyebileceğimiz Peygamber Efendimiz'e en yakın dört halifeden sonra, meselâ Emevîler Türkler gibi değildi. Farklı yanları vardı. Abbasilerin farklılıkları vardı. Ne var ki, Türkler, İslâm'ın temel disiplinlerine bağlılık içinde, yoruma açık yanlarında Tecdit (yenileme), içtihat gibi dinamikleri işlettiler. Zamanın ve şartların gerektirdiği yorumları iyi yaparak, İslâm'ın evrensel yorum esprisini yakaladılar. İyi yorumlar ortaya koydular. Dolayısıyla, zannediyorum, Türkiye'nin de içinde bulunduğu geniş bir alanda öteden beri bu yumuşaklık her zaman var olmuş. Bu yüzden, belki dini sağlam bir temele oturtma imkânı olmasa da, buna 'Türk Müslümanlığı' demek zannediyorum makuldur. Ama, din açısından Türk Müslümanlığı, Kürt Müslümanlığı, Arap Müslümanlığı olmaz. Asırlarca geniş sahalara hükmeden devletler kurmuş olan Türkler, toplum hayatıyla, sosyal hayatla alâkalı olarak, ekonomik hayatla, ticarî hayatla alâkalı olarak yorumlar ortaya koymuş, kanunnameler vücuda getirmiş ve evrenseli yakalama mevzuunda çok ciddi bir gayret sergilemişlerdir.

Günümüzde de bu farklılık devam ediyor. Ancak, Türkiye'de fundamentalist deyip, irtica deyip bazı kesimlere yapılan saldırılar, karşı tarafı da bir takım aşırı hareketlere çekmiş olabilir. Şu anda gördüğümüz bazı şeyler bizi yanıltabilir; ama yanılıp, bunları esas almamak lazım. Bizim anlayış tarzımız, üslubumuz genelde kucaklayıcı, bütün insanları kucaklayıcı mahiyettedir. Ve İslâmiyet'in gerçek yorumu da, yoruma açık yanlarıyla budur...

Biraz evvel Sivas meselesini arz ettim. Camiden çıkan, ibadetini yapmış, ibadet neşvesi içindeki insanları, mukaddeslerine dil uzattığınızda tahrik etmiş olursunuz. Bu avam halk o anda dengesini yitirebilir. Hissi aklın, mantığın önünde olan insanlar otel de yakabilir mahalle de yakabilir. Türkiye'de de çeşitli adlar altında bir kesime böyle baskı yapıldıkça, bu baskılar tabiatıyla tepki doğurur, karşı hareketlere yol açar. Reaksiyonda denge aramak doğru değildir. Siz bir aşırılık yaparsanız, karşı bir aşırılıkla mukabele görürsünüz. Şimdi, bu

aşırılıklara bakarak Türkiye'nin genel durumunu değerlendirmek yanlış olur. Ve bu, dünyayı aldatabilir. Yoksa, normalde Türk insanının, büyük çoğunluğun nabzını tutanlar, Türkiye'de gerçek Müslümanlığın nabzını tutmuş olurlar.

Pope: İslâm ve demokrasi konusunda ne diyeceksiniz?

Gülen: Bu ülkede Müslümanlığın temel bir yeri vardır. Müslümanlar kendi anlayışlarına göre demokrasi, laiklik diyebilirler. İdare şekli ne olursa olsun, hattâ, demokrasinin en mükemmel şekli olsun, bundan daha önemli olan, iyi bir insan olma meselesidir. Ahlâken mükemmel ve faziletli insan olma meselesidir. Farabî gibi, ütopya yazarları, faziletli şehirden bahsedenler, şehri öne çıkarmışlardır. Halbuki, insan daima önde düşünülmelidir. Şehir, medeniyet, ülke, belde arkadan gelir. Demokrasi için de erdemli, faziletli insanların mevcudiyeti çok önemlidir. Bana göre, İslamiyet insanlara çok iyi bir demokrasi terbiyesi verir. Demokrasi, İslam'ın terbiyesinden geçmiş faziletli insanlarla mükemmele yakın şekilde tatbik edilebilir.

Şimdi siz, nasıl dünyadaki bazı uygulamalara bakarak, 'kaç çeşit İslâm var?' diyorsunuz, aynı şekilde, dünyada da pek çok çeşit demokrasi uygulaması vardır. Fransa'daki demokrasi anlayış ve uygulaması İngiltere'dekinden, İngiltere'deki Almanya'dakinden farklılık arz edebilir. İslâm'ın demokrasiyle bir problemi yoktur. Hattâ, belli ölçüde kanunnamelerine bakılırsa, Osmanlı dönemiyle ilgili olarak çokları lâiklikten, sekülerizmden bahseder. Temel iman ve ibadet esaslarına ters düşmeyecek şekilde, yeni yeni kanunlar yapılmış. Bir profesör arkadaşımız, bu kanunnamelerle ilgili olarak, onları naklettiği 11 cilt kitap yayınladı. Bunlar açık olarak Kitap, Sünnet ve ilk ana kaynaklarda yok. Zamanla ortaya çıkan yeni meselelerde hüküm verilirken, ana kaynaklarda açık bir şey bulunmazsa, bunlarla ters düşmemeğe bakılır... Bu açıdan bakıldığında, İslâm'ın demokrasiyle, öyle büyük ölçüde lâiklikle bir problemi yoktur. Ama, lâiklik temelde hukûkî bir kavram olduğu ve sahası da hukuku ilgilendirdiği halde, sistem tamamen seküler sistemdir deyip İslâm'ı dışlarsanız, lâiklik diye, ilk ortaya çıktığında lâdînîlik, yani dinsizlik diye tercüme edilen felsefî bir lâikliği dayatmaya kalkar ve beşer için en tabî bir fenomen olan dini görmezlikten gelerseniz, o zaman toplumda tefrikaya, zıtlaşmalara sebebiyet verebilirsiniz. O zaman dünya kadar lâiklik demokrasi karşıtı insan çıkabilir. Böylesi çıkışlarda, bu çıkışı yapanların yanlışı kadar, onları bu yanlışa sevk eden insanların da hatalarına dikkat çekmek gerekir.

Pope: Türkiye'de dediğiniz şekilde bir karşı çıkış oldu mu? Şu ana kadar, bu

konuda provokasyon sebebi olabilecek hadiseler cereyan etti, fakat toplumdan herhangi önemli bir çıkış görülmedi.

Gülen: Hayır, olmadı. Bu da, Türk toplumunun olgun bir toplum olduğunu, öyle hemen aşırı tepki vermeyeceğini, feveran etmeyeceğini gösteriyor. Toplumun, devletine saygısı var.

Bu milletin % 99'u Müslüman deniyor. Herkes her bakımdan Müslümanlığın gereklerini yerine getirmese de, halkımız Kur'an'a saygılı, peygamberlere ve mukaddeslerine saygılıdır. Bununla birlikte, meselâ Avrupa Birliğine, küçük bir radikal grup dışında halkımız karşı çıkmadı. Hattâ, sonunda Refah bile karşı çıkmaz konuma girdi. Aynı şekilde, laiklik ve demokrasi konusunda bir inatlaşmaya, ayak diremeğe rastlanmadı.

Toplum olarak, genel manâda hoşgörüyü kabul ediyoruz. Belli ölçüde bu hoşgörü akım ve kabulünü siz de fark etmişsinizdir. Sadece, 500-1000, en fazla 40 bin tirajlı bir kaç yayın organına sahip, eskiden beri komünizmle içli dışlı olduklarından varlıklarını kavgada, çatışmada gören ve hâlâ din düşmanlığını yaşatan küçük sol gruplar ve onların sağdaki benzerleri dışında hoşgörüyü toplumumuzda karşı çıkan olmadı. Şimdi bu genel ve büyük çoğunluk varken, sağda ve soldaki bu aşırı ve marjinal uçlara bakarak Türkiye hakkında kanaat ortaya koymak yanıltıcı olur. Yanlış bir Türkiye tanıtımı olur.

Pope: Peki sistem konusunda ne diyeceksiniz?

Gülen: Sizin yayınlanan kitabınız, açılan, üzerindeki örtüyü kaldıran, perdesini yırtan bir Türkiye'yi ele alıyor bildiğim kadarıyla. Bu süreçteki Türkiye belli bir hareketlilik içinde yol alıyor. Asya'daki soydaşlarıyla,göbek bağıyla bağlı olduğu insanlarla, temasa geçiyor. Balkanlarla teması var. Pasifik'e açılıyor. Kitabınız, hemen isminde kendini gösteren tespitinizde de açık olduğu üzere, kapalı bir ülke iken artık dünyaya açılan bir Türkiye söz konusu. Fakat, Türkiye'nin bu şekilde açılmasını istemeyenler var. Bu şekilde açılan bir Türkiye, çevreden merkeze yönelecek bir güç odağı haline gelebilir kuşku taşıyanlar var. Asya'daki ülkeler, Türkiye ile münasebetlerini ileriye götürebilirler. Bu da, bölgedeki hakimiyeti ve rekabet açısından daha büyük güçleri rahatsız edebilir.

Bugün dünya üzerinde haber alma servislerinin önemli etkinliği vardır. Rahatsız olabilecek bu güçlerin ajanları Türkiye'de de faaliyet halinde olabilir. Sonra, Rusya'da yıkılan Komünizm, Marksizm, Leninizm Türkiye'de tam olarak yıkılmadı. Halâ din düşmanlığı temelinde, Rusya'da komünizmin tam olarak

uygulanamadığından, uygulamada hatalar yapıldığından bahisle, komünizmin yaşayacağına inananlar ve o davayı sürdürenler var. Bunlar ütopya arkasında koşuyorlardı. Arkasından koştukları hayaller birdenbire yıkılıverince şaşırdılar. Birden kanaat değiştirmeleri de mümkün değildi. Bazıları, komünist faaliyetlerin zirvede olduğu dönemdeki duygularını ve düşüncelerini, hattâ kin, nefret ve gayzlarını, öfkelerini bugüne taşıdılar. Şimdi, sürekli Müslümanlara karşı tavır ortaya koyuyorlar. Yazıp çizdiklerinden, ülkenin hayatî noktalarında oturanların, anayasal müesseselerde görev yapanların ve daha başkalarının etkilenmesi mümkündür. Bir de, çok hassas noktalardan meselenin üzerine gidiyorlar. Meselâ, açık bir şey arz edeceğim. Ordu, bizim ordumuzdur ve onu hepimiz çok severiz, kendimize hep asker nazarıyla bakarız. Askeriye var olduğu günden bu yana, belli meselelerin koruyuculuğu vazifesini üzerine almıştır: Demokrasi gibi, Cumhuriyet gibi, Laiklik gibi. Sonra, bu meselelerde başka her meseleden çok daha hassastır. Bu konularda menfî bir şey baş gösterdiğinde, hemen kendi duyarlılığını ortaya koyar. Hattâ, bazen derinliğine bir araştırma, inceleme yapma gereği bile duymadan, şu veya bu şekilde tavrını ortaya koyabilir. İşte, yukarda sözünü ettiğim çevreler, orduyu sürekli bu noktalardan harekete geçirmeğe çalışmaktadırlar. Bunu çıkarları veya ideolojileri gereği yapan daha başkaları da vardır. Buna rağmen, ordu genellikle dengeli hareket etmeğe muvaffak olmuştur.

Millî Güvenlik Kurulu'nda meseleler tartışılmaktadır. Meselâ, şu son dönemde, MGK toplantısı öncesi ciddî manipölasyonlar oldu. Ordu, tahrik edilmeğe çalışıldı. Fakat, toplantının sonuç bildirisinde, bu konuda tek kelime çıkmadı. Şimdi, Türkiye'deki kör dövüşe bütün bunları hesaba katarak bakmak lazım. Sizin de işaret ettiğiniz gibi, çok taraftan tahrik var; fakat yine de Türk toplumu bu tahriklere gelmedi. İmam-Hatiplerin orta kısmının kapanmasıyla sonuçlanan bir süreç yaşandı; millet bir şey demedi. Başörtüsü onlar için çok önemlidir. Bildiğiniz gibi, İstiklâl Savaşı yıllarında, Maraş'ta Fransızlara karşı millî başkaldırı, Müslüman bir kadının başörtüsüne bir Fransız askerinin el atması üzerine başlamıştır. Millet, bunu dinî emir kadar bir namus meselesi olarak görür. Bütün bunlara rağmen, halkımız çok dengeli hareket ediyor. Provakasyon sezdiği hususlarda müdahale etmiyor ve herhangi bir kavgaya sebebiyet vermiyor.

Halkımızın bu sağ duyusuna rağmen, kavga ve iç huzursuzluk bahanesiyle bir yerlere varmak isteyenler, her hal ü kârda havayı germeğe çalışıyorlar. Müşahhas sebepler bulamayınca, bu defa ihtimaller üzerinde yürüyüp,

hayallerindeki ihtimallere göre, insanları potansiyel suçlu durumuna düşürüyorlar. İhtimaller üzerinde yürünecek olursa, potansiyel suçlu sayılmayacak kimse kalmaz. Bu şekilde, bazı hassasiyetleri tahrike çalışıyorlar. Dengelerin sarsılmasına biraz da bu tür manipölasyonlar sebep oluyor.

Pope: Bu manipölasyonların gerçek amacı nedir? Yani ne istiyorlar?

Gülen: İnanmayanların inanan insanlar karşısındaki tavrı ilk insan Hz. Âdem'den bu yana devam ediyor. Yani, Geothe'nin resmettiği Faust-Mefisto mücadelesi, şeytan-insan mücadelesi var. Geothe, kitabının sonunda, 'bu kavga halâ devam ediyor?' der. Evet, bu kavga, bir açıdan Habil'e karşı Kabil'in kavgası sürüyor. İnkârın iman karşısındaki tavrıdır bu. Başka sebep aramaya gerek yok.

Pope: Nereye kadar gidecek?

Gülen: Kamuoyu, genel halk vicdanı bu konuya bütün bütün kapanacağı, bunu tam anlamıyla mahkûm edeceği ana kadar gider.

Bir çark var. Bir medya kuruluşunda, kavgadan, çatışmadan fayda uman bazı merkezlerin manipölasyonu neticesinde bazı olumsuz şeyler ortaya atılıyor ve bu adeta gündem haline getiriliyor. Medyanın gerçekmiş gibi işlediği bu husus, sonra vakî imiş (fact) gibi bazı mahfillerde ele alınıp işleniyor. Burada medyaya düşen bir görev var: Manipölasyonlara gelmemek; kendini kullandırmamak; söylentilere kulak asmamak ve sahiplenmemek. Bu şekilde, medya ve toplum bu çarka sırtını döndüğü zaman, bu ayrılık ateşi de sönmeğe yüz tutacaktır.

Bizim açımızdan, atmosfere düşen meteorları bile eritecek bir hoşgörü genişliği ve yumuşaklığı içinde olmaya çalışıyoruz ve böyle olmaya devam edeceğiz. Hattâ, bu meteorlar bizim göğsümüze değdiğinde donanma gecelerinin fişegi, yani havâî fişek halinde ışık olup geri dönmeli ve etrafı aydınlatmalı. Bu hoşgörü atmosferi toplumumuzun bütün katmanlarını aynı derecede sardığı zaman, meselelere Yunus Emre gibi, Mevlânâ gibi yaklaşma genel ahlâk haline geldiği zaman, problem tam manâsıyla çözülmüş olacaktır.

Pope: Türklerin ve daha dar manâda Osmanlılar'ın İslâm yorumunda ve hoşgörsünde başka milletlere nazaran tasavvufu daha fazla içli dışlı olmalarının katkısı var mıdır?

Gülen: Tasavvuf İslâm'ın ruhî hayatını konu alan bir disiplindir. Metafizik yanı çok ağır olan bir yorumdur. Tasavvuf terbiyesi toplumumuzun her kesiminde belli ölçüde vardır. Herkes ondan nasibini almıştır. Tasavvufun Türk toplumu üzerindeki tesiri, İslam dünyasındaki başka yerlerden daha fazladır.

Kendini herkesten hakîr, yani aşağı; herkesi kendinden üstün görmeğe ve başkalarını kendine tercih etmeğe dayalı anlayış, Ahmed Yesevî gibi, Yunus Emre gibi, Mevlâna Celaleddin-i Rûmî gibi, daha çok ve en otantik şekilde Makalât'ı ile tanıdığımız Hacı Bektaş Velî tasavvuf ehli tarafından bu millete ta baştan aşılarmıştır. O yumuşak, o kucaklayıcı anlayış ve tavır Allah yanında önemli bir yere, bir değere sahiptir ve toplum hayatında da birleştirici bir unsurdur. Kendisi tasavvufçu olmasa bile, aynı ahlâk ve anlayış Türkiye'de son asrın en önemli düşünürlerinden Bediüzzaman tarafından da çok ciddî manâda temsil edilmiştir. O, 'zindanlarda bana yer hazırlayanlara, beni memleket memleket sürgüne gönderenlere, divan-ı harplerde bana bir canı imişim gibi muamele edenlere hakkımı helâl ediyorum' der. Bu anlayış, Türk toplumunun hemen her ferdinde vardır. En azından, potansiyel manâda ve her zaman ortaya çıkabilecek şekilde vardır.

Pope: Kültürel İslâm demiştiniz...

Gülen: Evet, fert ve toplum hayatı için çok önemli bir fenomen olan dinin çok önemli bir boyutunu onun kültürel yanı teşkil eder.

Pope: Tasavvufu mutlaka tarikat içinde temsil etmek şart mıdır?

Gülen: İyi bir araştırmacı olan Mevlânâ Şiblî Numanî, Asr-ı Saadet serisinin iki cildini Peygamber Efendimiz'in ve dolayısıyla İslâm'ın rûhî-manevî hayatına ayırmıştır. Tasavvuf, yukarda arz etmeğe çalıştığım gibi, İslâm'ın asıl özü olan dînî, rûhî, manevî yanının bir ilim olarak incelenmesine ve yaşanmasına sonradan verilmiş bir isimdir. Hiç kullanılmasa da olur. Önemli olan, zühd, takva, ihsan, marifet gibi kalbin amellerini yerine getirmek, yaşamaktır, bu, İslâm'ın ayrılmaz parçasıdır.

Tarikatlar ise, İslâm'ın bu rûhî-manevî yanının biraz müesseseseleşmiş şekli olarak, Peygamberimiz'den 5 asır sonra ortaya çıkmıştır. Benim, hedefleri ve bilhassa tarihimizde gördükleri genelde müspet fonksiyonları açısından, tarikatlara saygım vardır. Fakat bugün tarikatlar çağa uygunluk arz eder mi, olmalı mı, olmamalı mı, bunların tartışması yapılabilir. Fakat, hiçbir Müslüman dinin özünü oluşturan ve imanı besleyen, insanı kemale ulaştıran bir yol olarak, onun rûhî-manevî yanına, yani tasavvufa kayıtsız kalamaz. Her insan, hayatını Allah'ın rızasına göre örgütler; Onun arzusu istikametinde yaşamaya çalışır. Ona Onu görüyormuşçasına ibadet etmeyi ve neticede ahlâken mükemmel insan olmayı kendine gaye edinir ve edinmelidir. Bunun için tarikatın olması da şart değildir.

Pope: Ama, Türkiye'de devlet bunun da üzerine gitmiş, kültürel İslâm'ın da üzerine gidiyor.

Gülen: Cumhuriyet, Türkiye'nin bir yabancı işgalden kurtarılmasının neticesinde ilan edilmiş. İşgal öncesi, işgal dönemi ve sonrasında bazı olumsuzluklar yaşanmış. Bu olumsuzluklar, tarikatların merkezi halinde fonksiyon gören tekkelere de, dînî ilimlerin öğretildiği medreselere de sıçramış. Osmanlı Devleti'nin yıkılış dönemindeki genel bozulmadan ve çöküşten, tarikatlar da, tekkeler de, medreseler de nasibini almış. Asıl fonksiyonlarını istenildiği manâda göremez olmuşlar. Aynı şey, orduda yaşanmıştır. Osmanlı döneminde, hemen bütün yeniliklere bazen yanına medreseyi de alarak Yeniçeriler karşı çıkmıştır. Patrona Halil İsyanı ve daha başka isyanlarda durum böyledir. Medrese olarak, meselâ bir dönem Kadızâdeliler adeta geriliğin temsilcileri gibi olmuşlardır. Kısaca, Osmanlı'nın yaşadığı genel çöküşten, bir zaman onun yükselmesinde en önemli rolü oynayan müesseseler, askeriye, ilmiye, yani medreseler ve tekkeler de nasibini almıştır. Aynı şey bugün de olabilir. Tarikatlarda kısmen yozlaşma yaşandığı gibi, şahit olduğumuz üzere, Mülkiye'de de, daha başka hayatî müesseselerde de aynı yozlaşma görülebilir.

İşte, Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda tekke, zaviye ve medreselerde görülen bozulmanın, yozlaşmanın üzerine gidilmiş; gerek bunlara karşı, gerekse yer yer ortaya çıkan bazı isyanlara ve asker kaçaklarına karşı İstiklâl mahkemeleri kurulmuş. Fakta, bu mahkemelerde olsun, yozlaşmaya karşı gösterilen tavırda olsun, zaman zaman aşırılıklara ve haddî tecavüzlere de rastlanmış olabilir. O anın ve hadiselerin sebep olduğu reaksiyon içinde aşırı ve hoş olmayan uygulamalar da ister istemez görülmüştür. Geçenlerde sayın Toktamış Ateş Bey'in ifade ettikleri gibi, bunlara devrin şartları açısından bakılmalı, fakat bugün, 50-60 yıl öncesini yeniden yaşatma düşüncesi ve bu düşünce ile ortaya konacak davranışlar ise tabîî ki tarihî bir yanlışlık olur. Geçenlerde bir köşe yazarımız (Can Ataklı), 300-400 yıl öncesine dönmeye dayalı dînî düşünceyi gericilik olarak telâkkî ettiği gibi, 50-60 yıl öncesine dönmeyi de aynı derecede bir gericilik olarak gördüğünü ifade ediyordu. Çünkü, bugünkü şartlar ve konjunktör, o günlerin şartları ve konjunktörü değildir.

O gün devletin cephe aldığı tasavvuf değildi, olamazdı da. Çünkü tasavvuf, İslâm'ı fert seviyesinde en iyi yaşama ve mükemmel insan olma mesleğidir. İhlâs, samimiyet, takva mesleğidir. Fakat bu ad altında ilme, yeni gelişmelere karşı çıkılır ve bu konularda devletin önü tıkanmaya çalışılırsa, devlet, usûlû dairesinde buna müdahale eder. Aksi halde, müdahalesinde haklılığı olmaz. Bir

başka önemli düşünürümüz, dinde yobazlık olduğu gibi -ki o, bu yobazlara 'ham yobaz, kaba softa' derdi- inkârda, ateizmde, inanmamada ve dine karşı çıkmada da yobazlığın olduğunu söyler, bunları da 'küfür yobazı'olarak anardı. Bugün çoğu aydınımız benzer bir tavrı lâiklik karşısında ortaya konan tutumlar için kullanıyor. Hukûkî manâda lâikliği benimseyenlere kimse bir şey demez, lâikliği bir ideoloji, bir kavga unsuru haline getirenlere 'lâikçi' diyorlar, 'laikçi yobaz' diyenler de oluyor. Dolayısıyla, şahsen bu tür ifadeleri kullanmaktan hoşlanmasam ve bunları kendi üslûbuma çok ters de bulsam, bu tür insanlar olabiliyor. O bakımdan, yukarda arz etmeğe çalıştığım gibi, devlet ve toplum olarak, yumuşak, hoşgörülü, diyaloga açık, farklılıklara saygılı, fakat birleştiğimiz noktaları ön plana çıkarıcı, barıştıracı olmalı ve hukuk sınırları dışına çıkmamalıyız.

Pope: Türkiye'de görülen İslamî yükseliş, sizce global şartlardan mı, yoksa yerel şartlardan mı kaynaklanıyor?

Gülen: Aslında, zannediyorum, bütün dünyada dine yöneliş var. Biraz global olarak bakmak lazım. Rusya yıkıldıktan sonra dine bir yöneliş oldu. Bu yönelişin İkinci Cihan Harbi'nden sonra başladığı da söylenebilir. Hattâ, varoluş felsefesini sıkıştırdığımız zaman, ondan inanç boşluğu damlayacaktır. Sartre'da da, Marcus'de de, Camus'de de aynı boşluk görülür. Henry Link, o dönemde Dine Dönüş kitabını yazdı. Kitabında, ferdî bunalımlara çare olarak dine dönüşü tavsiye ediyordu. Sosyalizm, komünizm dünyanın önemli bir kısmını kasıp kavurduktan, dünyanın hemen her yanında şu veya bu şekilde etkisini gösterdikten sonra, biliyorsunuz, Rusya yıkıldı. Bu, tabiat dışı, insanın asıl özelliğine yabancı ideolojilerin, esasen ömürlü olması da mümkün değildi. Yıkıldıktan sonra, bu bölgede dinin önemi bir defa daha kendini gösterdi. Dine bu genel yönelişte Ortodoks, kilisesine; Müslüman, camisine döndü. Türkiye'de de hızlı bir dine dönüş görülmekte ve din adeta yeniden keşfedilmektedir.

Dinde radikal siyasî temayüller dine de zarar verici nitelikte olabilir. Bunlara karşı devlet tedbirini alır. Ama din, beşer için çok tabiî bir ihtiyaçtır. İrtica denilerek bunun önünün alınmaya çalışılması, olumsuz tepkilere sebebiyet verir. Toplumda, ardı arkası kesilmeyen huzursuzluklar doğabilir. Bu da yanlış olur. Hattâ, radikal temayüllerin üzerine kuvvetle gitmek de yanlıştır. Devrimiz demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerin ön plana çıktığı devirdir. Kitle haberleşme vasıtalarının olabildiğince geliştiği devirdir. Böyle bir zamanda, fikrî ve dinî temayüllerin üzerine güçle gitmek, karşı tarafın fikrî yetersizliği olarak değerlendirilebilir. Sonra, gücün sağlayacağı tedbirler uzun ömürlü olamaz.

Dolayısıyla, bu konuda da aklî, fikrî, mantıkî tedbirlere başvurulmalı ve ikna yolu seçilmelidir.

Pope: Türkiye'de de, İslam dünyasının başka yerlerinde de bir reform tartışması var. Hristiyanlık gibi, İslâm'ın da reform geçirip geçiremeyeceği tartışması...

Gülen: Hz. Mesih'ten bin beş yüz sene sonra bir reform yapılmıştır. Maruice Bucaille gibi araştırmacılar, hattâ bizzat Hristiyan araştırmacılar, meselâ, Katolik Ansiklopedisi gibi yayınlar; İnciller arasındaki bazı önemli önemsiz farklılıklara dikkat çekerler. Bazıları, bu farklılıkları İnciller'in Hz. İsa'dan belli bir süre sonra kaleme alınmış olmasına bağlar. Bir bakıma, İslâm tarihinde hadislerin toplanıp, kayda geçirilmesi gibi bir süreçten söz ederler. Şahsen, Hz. Mesih'e ve İlâhî bir kitap olarak İncil'e saygımdan dolayı bu meselenin bu şekilde ele alınmasından rahatsızlık duyarım.

Bundan ayrı olarak, Kilisenin Hristiyanlık'taki rolü de çok önemlidir. Bu rolünden dolayı, Kilisenin düşüncesi dînî ağırlık taşır. Zamanla ortaya çıkan gelişmeler bu noktada da Hristiyanlar arasında farklı mülâhazalara yol açmış ve Almanya, İngiltere gibi ülkelerde reform hareketleri görülmüştür. Bilindiği üzere, endüljans gibi bazı uygulamalara tavır alınmış, gelişen bilimlerin çerçevesinde Kitab-ı Mukaddes'in bazı ifade ve cümleleri tenkide tabi tutulmuştur. İslâm'da, zamanla ikinci, üçüncü dereceden mevzularda, içtihadı konu mevzularda farklı görüşler ortaya çıkmış, farklı mezhepler ortaya çıkmışsa da, bunlar Kur'an'ın hiç değişmeden gelmesi, Peygamber'in Sünneti'nin erken dönemde kaydedilip, bize kadar gelmesi sebebiyle İslâm'ın temellerini sarsmamış, çoğunluk temel İslamî prensipler üzerinde aynı çizgide kalmıştır. İslâm'da Tecdit, yani yenilenme vardır. Yani, zamanla ortaya çıkan bazı yanlışlar, müceddid denilen büyük insanlar tarafından düzeltilmiş, temel kurallar korunarak, bunlardan sapma olmuşsa, yeniden bu kurallara dönülmüş, bir de İslâm'ın yoruma açık yerlerinde her dönemin ve şartların gerektirdiği yeni yorumlar yapılmıştır. Buna, bir güftenin zamana göre, biraz zevke göre, biraz havaya göre, değişik musikî makamlarına göre bestelenmesi gibi bakılabilir. Fakat bunlar, reform değildir. Çünkü reform, bir deformasyondan sonra olur. İslâm'da reform gerektirici bir deformasyonun yaşandığı söylenemez.

Pope: Bugün, özellikle Kemalistler arasında, lâikler arasında İslâm'dan en çok korkanlar, kadınlar olarak görülüyor.

Gülen: Bir zaman cami kürsülerinden bu kadın mevzuunu uzun uzun anlatmaya çalışmıştım... Şimdi arkadaşlarımız bunu kitap haline getirmeğe çalışıyorlar. İnşa-Allah basıldığında, bu konudaki düşüncelerim bütünüyle ortaya çıkmış olacaktır.

Müslümanlığın kadınla alâkalı bir problemi yoktur. Bugün bir problem görülüyorsa, onu, daha sonraki dönemlerde İslâm'ı sertleştirenler, girişi daraltanlar, imkân içinde imkânsızlık yaşatanlar, kadına dar bir zemin takdir edenler çıkarmışlardır. Asr-ı Saadet, yani Peygamberimiz ve Onun raşid halifeleri döneminde, kadın hayatın içindedir; ortada hiçbir problem yoktur.

Pope: Size gelecek olursak, sizin grubunuz nedir? Tarikat mı, cemaat mi, nedir bunlar?

Gülen: Yukarda tarikatın ne olduğu üzerinde durduk. Tarikat, bir dönem misyonunu yerine getirmiş. Meselâ Ahmet Yesevî tarikatçıydı, Yunus Emre tarikatçıydı, Mevlâna Hazretleri tarikatçıydı. Ama bugün tarikat olmalı mı olmamalı mı, bu da ayrı bir konu. Fakat ben, tarikatçı değilim. Bir defa, tarikatçı olmadığımı, tarikatla alâkamız olmadığımız halde, bize tarikat olarak bakmak, tarikatlara da, onların bağlılarına da hakaret olur. Bediüzzaman da tarikatçı değildi, talebeleri de tarikatçı değildi. Tarikatın karşısında olmamak başka, tarikatçı olmak başkadır. Bir insana, tarikatçı olmadığı halde hakaret kasdı veya suç isnadıyla tarikatçı demek, kanunlar açısından suçtur. Buna rağmen, tarikatçı değilim de deseniz, bazıları hakkınızda sürekli tarikat isnadında bulunmaktan geri durmuyorlar.

Cemaat gelince, cemaat, belli duygu ve düşüncenin ister istemez bir araya getirdiği topluluktur. Meselâ, günlük namazları cemaatle, yani bir imam arkasında bir arada kılmak sünnettir. Şimdi bu sünnet, namaz kılan insanları bir araya getirir. Cuma namazı mutlaka bir arada kılınır. Dolayısıyla, Cuma namazı, bu namazı kılan insanları ister istemez bir araya getirir. Bunun gibi, bir hizmet için aynı duygu ve düşünceyi paylaşan insanlar ister istemez bir araya gelebilir. Bu, iradî bir araya gelmekten çok, ister istemez bir araya gelmedir. Bununla birlikte, ben hizmet çizgimize cemaat de demekten kaçınıyorum. Buna belki hareket demek daha uygundur. Eğitimin önemine inanan insanlar okullar yapıyor. Toplumda diyalog ve hoşgörünün önemine inanan insanlar, bu maksatla kurdukları Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın faaliyetleri çerçevesinde bir araya geliyor. Dolayısıyla, buna eğitim hareketi, diyalog, hoşgörü hareketi denebilir. Sonra, ben bu insanların çok büyük çoğunluğunu tanımam. Tarikatta

mürşidin müritlerini, cemaatte liderin arkasındaki insanları tanımaması olmaz. Ben ise, eğitim yoluyla, diyalog ve hoşgörüyü geliştirme yoluyla ülkeye hizmet vermeğe çalışan insanların pek çoğunu tanımıyorum. Fakat, sizin bu konuda ifade ettiğiniz görüşleri, düşünceleri paylaşan ve bunları kendilerine göre yararlı bulan insanlar, o konuda ellerinden gelen hizmeti veriyor.

Değişik şehirlerde ve ülkelerde bu hizmeti veren insanlar içinde bana saygı duyanlar, bazı düşüncelerimi tasvip edenlerin olması gayet normaldir. Benim de çok saygı duyduğum insanlar vardır. Meselâ, Hugo'ya çok ciddi saygı duyarım. Beğendiğim yanları vardır ve onlardan faydalanmaya bakarım. Aynı şekilde, aslında bana ters gelen başkaldırma edebiyatının ustaları diyebileceğimiz Camus'ya, Sartre'a saygı duyarım. Aynı şekilde, Tolstoy'a ve Dostoyevski'ye de saygım vardır. Bu saygı, onlarla benim aramda ne bir lider takipçi, ne de bir başka örgütsel münasebet ifade eder. Yaşayan insanlara duyduğum saygı da böyle bir münasebeti gerektirmez. Sonra, bu insanların faaliyetleri, açtıkları okullar her bakımdan meydandadır. Gizli, saklı hiçbir şeyleri yoktur. Hepsi devletin kontrolündedir. Bu insanlar içinde kanunlara, askere, polise karşı çıkıp ceza almış, anarşiye teröre karışmış kimse var mıdır? Bunların ülkeye hangi zararı olmuştur? Devlet üzerine gelirken bile devlete, millete hizmetten başka bir düşüncesi olmayan bu insanlarda başka şeyler aramak bence vehimdir, vehmin ötesinde zannediyorum bir paranoyadır.

Pope: Zaten bu okulların hepsinde devlet kontrolü var.

Gülen: Her yerde var. Hem bizim devletimiz kontrol ediyor, hem de bulundukları ülkelerin devletleri, resmî makamları kontrol ediyor. Sonra, Türk Millî Eğitim Bakanlığı, değişik ülkelerde eğitim veren bu okulların müdürlerini, genel müdürlerini her sene Türkiye'ye çağırıp, kendilerine seminer veriyor.

Pope: Öyle mi?

Gülen: Evet. İsterseniz, bunlardan birini takip edebilirsiniz.

Pope: İki ay önce Roma'ya gittiniz. Papayla görüştünüz. Ne konuştunuz?

Gülen: Üzerinde konuştuğumuz hususlar medyaya intikal etti. Papa yaşlı; bu bakımdan, her meseleyi rahat dinleyemeyebilir diye, kendisiyle konuşmak istediğimiz şeyleri bir mektup haline getirip, kendisine sunduk. Önce bir buçuk saat kadar konsülde görüşme yaptık. Bakanları vardı, bakan yardımcıları vardı. Dünyanın değişik yerlerinden gelmiş Katolik temsilcileri vardı. Onlarla da görüştük. Gitmeden önce, burada Barthalemeos'la geçen yaz da Amerika'dayken

Papanın temsilcisi Kardinal O'Connor'la görüşmemiz buradaki bütün Hıristiyan ve diğer dinlerdeki ruhanîlerle çok iyi temasımızın olması, bizim için referans oldu. Vatikan'a gittiğimizde çok zorluk çekmedik. Esasen, o türlü kabullerdeki merasimi çok iyi bilemiyorum. Merasimin ne türlü alâkanın ifadesidir, onu da bilemiyorum. Fakat hem İstanbul'da Papalığı temsilen bulunan rahip Moravitch, hem başkaları Papa hazretlerinin gereğinden fazla alâka gösterdiğini söylediler. Kalkıp elimden tuttu, zor yürüyordu. Beraber işinin başına gittik. Konsülde de çok alâka gösterdiler. Biri bize refakat etti ve daha sonra orada görüştüğümüz iki zat, burada İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Kùltürler Arası Diyalog Sempozyumuna iştirak ettiler, onlarla tekrar görüşme imkânı bulduk.

Genelde medeniyetler çatışması, dinler çatışması gibi teoriler üzerinde durduk. Ben, bu tür teorilerin yanlış anlama veya bazı maksatlardan kaynaklandığını sanıyorum. Ama böyle bir şey varsa, şayet muhtemelse, şimdiden buna karşı bir kısım dalgakıranlar koymakta yarar var. El ele verirsek, inanan insanlar olarak işbirliği yaparsak, kitleler bizim gözümüzün içine bakacaktır. Dünyayı böyle muhtemel kavgalara karşı koruma adına önemli adımlar atmış oluruz. Bu türden düşüncelerimi ifade ettim. İkinci olarak, daha sık görüşmeyi teklif ettim. Karşılıklı yakınlaşmayı daha da arttırmak için, müşterek projeler sundum. Bu cümleden olarak, meselâ Harran'da bütün büyük dinlerin, bilhassa İbrahimî dinler olan İslâm, Hıristiyanlık ve Yahudiliğin okutulacağı bir üniversite kurulsun teklifini yaptık. Bunların hepsini çok güzel karşıladılar. Ayrıca, faydalı olabileceğimiz mevzularda yardımcı olabileceğimizi, meselâ Filistin'e gitmek isterlerse, birlikte Kudüs seyahatı yapabileceğimizi ilettik. Bu mülâhazalarımı Konsül'de de ifade ettim. Bunlar medyada yer aldı. Türkiye olarak, Avrupa Birliğine girme talebimize kadar tüm mülâhazalarımı orada ifade etmeye çalıştım.

Pope: Siyasî İslâm konusunda ne diyeceksiniz?

Gülen: Siyasî İslâm, gayr-ı siyasî İslâm şeklinde bir ayırım çok da doğru olmasa gerek; bu, biraz modern düşünce, kabul ve mülâhazaların ürünü. Müslümanlığın yüzde 98'i ferdin ve ailenin hayatını, toplumun uyabileceği temel ahlâkî ve manevî değerleri ihtiva eder. Sadece yüzde 2'si devlet işleriyle alâkalıdır. Yüzde 98'i görmezlikten gelerek, buna İslâm demeden, siyasetin ön planda olduğu bir zamanda, mevcut şartların etkisiyle, biraz da kasıtlı olarak yüzde 2'yi Müslümanlık olarak takdim etmek, hem yanlış, hem de yüzde 98'e karşı saygısızlıktır. Türkiye'de herkes o yüzde 98'i yaşayabilir. Yüzde 2'si idareye bakıyorsa, inanmış idareciler de, bu konuda nasıl davranmak

gerekiliyorsa öyle davranırlar. Yüzde 98 ki, bunun içinde Allah'a iman, haşre iman, kitaplara iman, peygamberlere iman, meleklerle iman, gibi iman esasları: namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, hacca gitmek gibi İslâm'ın şartları sonra bütün ahlâkî kaideler girer ve bu ülkede bunların hepsi yapılıyor. Hattâ bunun içinde diğer dinlerle müşterek olduğumuz pek çok mesele de var. Bunları her fert veya aile tek başına yaşayabilir ve buna kimse de bir şey demez. Ama, kalan % 2'lik kısım daha çok idareyi alâkadar ediyor. İslâm'ı biraz siyasî bir sistem gibi algılayanlara bakarak, % 98'i bırakıp, % 2'yi İslâm olarak sunmak ve sonra siyasî İslâm'dan bahsetmek, İslâm gerçeğine ters düşüyor.

Siyasî İslâm tabirini, İslâm'ı biraz millî kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerine temel yapmak isteyen ve bu açıdan bir dinden çok, bir ideoloji gibi algılayan müslümanlar da kullanmadı. Bu tabiri, daha çok o müslümanların hareketlerine mutlaka bir isim bulmak isteyen Batı medyası veya daha başka çevreler ortaya attılar. Müslümanlar, meseleyi her şeye rağmen yine din veya Şeriat çerçevesi içinde ele aldılar. Onlar da Şeriat'la sözünü ettiğim %2'yi kastediyorlarsa, hata yapıyorlar. Şeriat denince yine aynı %2'yi anlayanlar da hata ediyorlar. Oysa, şurada konuşurken üslûbunun saygılı olması ve asla incitici, kaba ve kırıcı olmaması da Şeriat'ın bir kuralıdır ve Kur'an'da üzerinde hassasiyetle durulur. İnsanlara saygılı olmak, misafire ikramda bulunmak, o kadar ki, Peygamber Efendimiz'in buyurdıkları üzere, bir mü'min kardeşimin yüzüne tebessümle bakmak, hattâ bir kuyudan su çekip onu susamış bir insana veya hayvana vermek ya da yardım olarak yanındaki insanın kovaasına boşaltmak, yollardan yolculara eza veren şeyleri kaldırmak... Bütün bunlar Şeriat'ın, Din'in gerekleridir. Bunların bütünü bu ülkede yaşıyoruz. Bunları, bir ibadet neşvesi içinde, Din'in emirlerini yerine getirdiğimiz şuuru ve neşvesi içinde yapıyoruz. Dinin asıl görülmesi ve gösterilmesi gereken yanları bunlardır. Çünkü din, bütünüyle güzellikler mecmuasıdır. Ne ki güzeldir, o dindendir; ne ki çirkindir, dinle alâkası yoktur. Peygamber Efendimiz, 'Ben, güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim' buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim'de O'na, 'Sen çok güzel, çok büyük bir ahlâk üzerindesin. Seni, bütün varlıklar için rahmet olarak gönderdik' diye hitap edilir. Din bu iken, bazılarının yanlışlarına bakarak ve biraz da kasıtle hep % 2'yi din olarak takdim etmek, dini politize etmek, bir politik ideoloji olarak görmek demektir ki, bu da, dine karşı en büyük saygısızlıktır. Bu bakımdan, eskiden beri dinin politize edilmesinin karşısında olduk. Dinin politize edilmesini, din düşmanlığı yapmak kadar zararlı gördük.

Pope: Türkiye'de çok hassas bir kelime olarak, bir de şeriat kelimesi var.

Nedir Şeriat?

Gülen: Bundan biraz önce bahsettim. Şeriat, aslında Din ile eş manâlı bir kelimedir. Bîraz önce sözünü ettiğim iman esaslarından İslâm ve bütün ahlâkî kaidelere kadar, hepsi Şeriat'ın içindedir. Şeriat, Din'in idareyle alâkalı, sadece % 2'sini oluşturan kısmı değildir. Meseleyi böyle anlayanlar büyük hata içindedir.

Bu tür bir anlayış, bazılarında Şeriat tabirine karşı bir antipati meydana getirmekte, rahatsızlığa sebep olmaktadır. Bazılarındaki şeriat düşmanlığı da, aslında temelde Din düşmanlığıdır. Bunu açıkça ifade edemedikleri için, yukardan beri sözünü edegeldiğim %2'yi ve bazı müslümanların hatalarını nazara vererek, Şeriat adı altında Din düşmanlığı yapmaktadırlar.

Şeriat, yalnızca İslâm'a has bir şey değildir. Oysa ki Yahudi şeriatı da vardır. Hristiyanlık şeriatı da vardır. Kitaplarda vardır bunlar. Hz. İsa'nın 'Ben şeriatı yıkmak değil, tamamlamak için gönderildim' sözü İncillerde geçmektedir. Şeriat, Dini yaşama biçimidir, Din'in kendisidir, bir bakıma Din'in sosyolojik tarifi gibidir. Ama, yukarda da belirttiğim gibi, doğrudan doğruya idareyle alâkalı meseleler Şeriat'ın sadece % 2'sini meydana getirir ki bu da idarecilerin görevidir, öncelikle onları ilgilendirir. Toplumun her ferdi alâkadar etmez.

Pope: Şimdi biraz da geçmişe bakmak istiyorum. Siz, hatırı sayılır bir din adamı olarak şu andaki konumunuza nasıl geldiniz?

Gülen: Önce, bazı şeyleri düzeltme ihtiyacı hissediyorum. Ben, dinini elinden geldiğince yaşamaya çalışan, yaşayabilen değil, yaşamaya çalışan bir insanım. Bu bakımdan, dini tam temsil edemediğim için, bir din adamı sayılmam. İkinci olarak, Allah ile kul arasında vasıta olarak görülen din adamlığı statüsü de İslâm'a terstir. Bu açıdan da, bir din adamı sayılmam. Müslümanlıkta din adamı yoktur. Herkes dindar olabilir ve bu noktada kimsenin kimseden statü farkı olmaz. Sadece, dini yaşamada, o da Allah katında bazı insanlar diğerlerinden daha önde olabilirler.

Yine Müslümanlıkta imamlık, müezzinlik gibi vazifeler de resmî bir memuriyet değildir; bu adlar altında da dînî statü yoktur. Ancak Cumhuriyet'ten sonra, bir bakıma Osmanlıdaki yapının biraz farklı bir devamı olarak, din devletin kontrolüne alınmış ve dolayısıyla Diyanet İşleri, din işleri resmî bir kuruma dönüştürülmüştür. Halbuki böyle bir şey İslâm'ın özünde yoktur; bu, İslâm'ın temel kaynaklarından çıkarılmış bir anlayış değildir. Olsa olsa, bir kısım dindarların bazı dînî merasimlerini yönetmek üzere bir teşkilat olabilir. Fakat hiçbir ferdi dînî hayatını yaşama adına diyanet teşkilâtına ihtiyacı

yoktur. Olüsünü gömmeye, mevlidini okumaya kadar, Kur'an okumaya kadar, bütün dînî vazife ve merasimlerini kendi kendine yapabilir. Bir aracıya, bir vasıtacıya, bir kuruma ihtiyaç duymaz. Bu manâda da bir din adamı olmadığımı söylemeliyim. Ama, uzun zaman Diyanet İşleri Başkanlığı mensubu olarak cami kürsülerinde va'z ettiğimden dolayı, Türkiye'de bilinen adıyla, ben de din adamı olarak görülebilirim. Fakat bu da asıl özelliği açısından, din değil; devlet memurluğudur.

İkincisi, dünyada veya her ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de hatırı sayılır çok insan vardır. Fakat, hiç hakkım olmadığı halde, insanlar yapılan bazı hizmet veya ortaya konan hareketlerde mutlaka ya bir teşkilat ya bir cemiyet veya mutlaka bir lider arıyorlar. Halbuki, önceden arz ettiğim gibi, nasıl Hacc'da milyonlarca insanı buluşturan Din'in hac emri ise, Cuma'da veya bayram namazlarında binlerce insanı camilerde bir araya getiren Din'in emirleri ise, bugün yanlışlıkla bana mal edilen bazı hizmetler de, aslında çağın ve şartların gerektirdiği ülke, millet ve insanlık hizmetini kavramış bazı şahısların yaptıklarından ibarettir. Ama nedense insanlar, her şey olduğu gibi, bunun da arkasında mutlaka bir lider arıyorlar. Samîmî olarak söylüyorum; davranışlarımla veya tutumumla böyle bir intiba uyarmışsam, hiç de hakkım olmayan bir hatır sayılma veya liderlik pozisyonunu gasp etmişsem, bu takdirde, Allah'tan da, insanlardan da af dilerim. İslâm'ı çok iyi temsil eden, bugün insanlık adına yapılması gerekenleri çok iyi gören onlarca, yüzlerce insan vardır. İlâhiyat Fakültelerinde çok değerli ilim adamları vardır. Ben onların ellerine su bile dökmem. Bu gerçeğe rağmen, biraz önce arz etmeğe çalıştığım gibi, Dinin ve şartların ister istemez aynı noktaya çektiği insanların faaliyetlerinde, hizmetlerinde mutlaka bir yönlendiricilik ve lider arayanlar, bu konuda merakları tahrik ettiler. Bu faaliyetlere düşman olanlar, bunu biraz da şahıs temelinde hareketin, hizmetin kendisini karalamak, vurmak için kasden yaptılar. Yoksa, ortada ne hatırı sayılır bir din adamlığı var, ne de liderlik.

Pope: Ama bu, tanınma açısından yararlı olmadı mı?

Gülen: Bir yarar getirmişse, ondan da hoşnut değilim ve onu da istemem. Çünkü, meşhur olmayı, şöhreti insanı manen, ruhen öldüren zehirli bir bal gibi görüyorum. 'Allah, adım, nâmım duyulmadan canımı alsın' diye, gençliğimden bu yana dua etmişimdir. Eğer Rabbim bana hizmet ettirecekse hizmet ettirsin. Fakat ben o hizmetin, toprak altından bir çiçek, bir fidan gibi başını çıkarıp görünmesini bile, nefsim pay çıkarırım korkusuyla görmek istemiyorum. Bu, Rabbimle aramdaki münasebetin gereğidir. Bunu herkes anlamayabilir. Onu

anlamak için, Allah'a iyi inanmak lâzım.

Sorunuza cevap açısından şu kadarını söyleyebilirim: Gençliğimden, hattâ çocukluğumdan beri, insanlara en büyük hizmetin eğitimden geçtiğine inandım. Bütün insanları kucaklamak gerektiğine, ferdiyetçiliğin olabildiğince hakim olduğu ve insanları birbirinden kopardığı bu maddecî dönemde, insanlar arasında hoşgörü, diyalog ve herkesi kendi konumunda, ne ise o şekilde kabul etmenin zarureti inandım. Diyalog, hoşgörü ve herkesi olduğu gibi kabullenmenin, toplumda bölünmelerin, kavganın önüne geçmek için de gerekli olduğuna inandım. Aynı inanç ve düşünceyi paylaşan çok sayıda insan, bu yolda hizmete koyuldu. Bu, bazılarını olmadık vehimlere sevk etti. Dünyaya, eşyaya ve hadiselerle kendi pencerelerinden bakanlar, herkesi kendileri gibi görme eğiliminde olduklarından, yersiz endişelere kapıldılar. Kendileri güçlenince, kuvvet kazanınca, despotça gelip devlete musallat olma, idareye el koyma hevesini taşıyanlar, niyetleri ve yaptıkları asla dünya hesabına, güç veya iktidar hesabına olmayan, hattâ bunlardan olabildiğince kaçan ve sadece Allah'ın rızasını, ahireti düşünen, bunun yolunun da insanlığa hizmetten geçtiğine inanan insanları tehlike gibi görmeğe başladılar. Bunu, devlet için tehlike gibi takdim etseler de, esas kendi planlarının önünde bir tehlike gibi görmeye başladılar. En azından şunu olsun düşünmeliydiler ki, Cebail ile şeytan, Hz. Mesih ile Neron, Hz. Musa ile Firavun, Hz. Muhammed ile Ebu Cehil, kuvveti aynı şekilde kullanmaz. Biri adalet, merhamet, şefkat, sevgi ve başkalarına hizmet etme yönünde; diğeri ise zulüm, fesat, bölücülük, sömürme ve nefret adına kullanır. Kaldı ki, bizim güçle, kuvvetle bir işimiz yok. Biz, gerçek kuvveti imanda, ibadette, ahlâkta, başkaları için yaşamada ve Allah'a kullukta görüyoruz. Bize başka türlü bakanlar, endişe ve korku ile hayatlarını azaba çeviriyorlar. Çünkü, korkulmayacak şeylerden korkuyorlar ve endişe edilmeyecek şeylerden endişe ediyorlar. Olmadık, olmayacak şeyleri muhtemelmış gibi, olacakmış gibi kabul ediyorlar ve hayatlarını azaba çeviriyorlar.

Pope: Öyle ise, bu kadar okul niye, eğitime neden bu kadar önem veriyorsunuz?

Gülen: Netice itibariyle herşey bilgiye bağlıdır. Bilgisiz hiçbir şey olmaz. Öyle ki, dünyada ve Türkiye'de bugün, hattâ her zaman için görülen bolluklar ve problemlerin ana kaynağı gerçekçi ve sağlam zemine oturmuş bir eğitimin ihmalidir. Batı, rönesansı gerçekleştirirken biz uyukluyorduk. Bilim ve teknoloji inkılâbını yaparken ise, uyuyorduk. Bunlar, üzerlerinde önemle durulması

gereken hususlardır. Bu noktada devlet de gerekeni yapabilir; mutlaka yaptığı da olmuştur. Fakat, seviye önemlidir; ayrıca, devlet çarkında bazı şeyler adına iyi bir eğitimin gerektirdiği bazı dinamikler feda edilebilir. Meselâ, demokrasilerde rey için bazı hayatî hususlarda bile taviz verilebilir. Oysa, içinde yaşadığımız çağın tam duyulması, çok iyi idrak edilmesi, şartların çok iyi kavranması gerekir. Sonra eğitim; dünya ile entegrasyonda çok önemlidir. Bugün hiçbir ülke tek başına olamaz. Dünya ile entegrasyonun yolu da, çağdaş eğitimden geçer. Tarihimizde, Tanzimat'tan sonra Fransa ile daha çok yakın ilişkilerimiz vardır. O dönemde, her zengin Türk ailesinde bir Fransız mürebbî bulmak mümkündü. Meşrutiyet yıllarında ve bilhassa Cumhuriyet'in de ilk döneminde İngiliz etkisi fazladır. İdare üzerinde zaman zaman Almanlar etkili olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise, daha çok Amerika ile içli dışlıyızdır. Eğer bu dostlarımızla bir entegrasyon düşünüyorsak, bu eğitim yuvaları bu hususta çok önemli birer platform teşkil edebilir. Geçende bir-iki Alman dostumuzla görüşürken de aynı şeyi anlattım, Alman büyükelçisine de aynı şeyi anlattım. Amerika'da da aynı şeyleri söyledim. Vatikan'da da aynı şeyleri dile getirdim. Bu eğitim kurumları sayesinde Batı ile birbirimizi daha yakından tanıyacağımıza ve daha iyi ve köklü, kalıcı münasebetlere girebileceğimize inanıyorum. Siz, gelin, devletimiz müsaade ederse, burada eğitim kurumları açın ve kendinizi ifade edin. Aynı imkânı bize tanıyın, biz de Fransa'da, Almanya'da, İngiltere'de okullar açalım. İşte o zaman görülecektir ki, Türk toplumu her milletle diyaloga açıktır, her milletten insanı hoşgörülle kucaklayabilecek bir enginliğe sahiptir. Bu açıdan, bu noktada şimdiye kadar yaptığım teşvik ve tavsiyeleri, devletimiz resmen yasaklamadığı sürece, yapmaya devam edeceğim. Kendi devletimle de zıtlaşmaya girmek istemem. Devletimle uyum içinde olmayı düşünürüm hep. Askerle uyum içinde olmayı düşünürüm. Eğer devletimiz, 'artık senin yaptığın kâfi' derse, o zaman, şimdilerde çok sık düşündüğüm gibi, bir köşeye çekilir, hayatımın kalan kısmını inzivada, insanlardan uzak bir köşede geçiririm.

İçindekiler

1. ["Ateist Terörist Değildir"](#)

"Ateist Terörist Değildir"

Zaman Gazetesi'ndeki röportajda söylediklerinizin önemli bir bölümüne herhangi bir itiraz gelmedi. Fakat özellikle ateistlerle ilgili bölüm tartışmalara sebep oldu. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Röportaja dikkatlice bakılınca görülecektir ki, orada ifade edilmek istenen husus insan öldürmenin çok büyük bir cinayet olduğudur. Ve münhasıran, bu görüşü takviye için İbni Abbas'ın insan öldürenler hakkındaki herkesten farklı rey ve ictihadına yer verilmiştir. İbni Abbas, insan öldüren birinin cehennemde ebedi kalacağını söylüyor. Cehennemde ebedi kalmayı da Kuran-ı Kerim değişik yerlerde müşrik ve kafirlere tahsis ediyor. Röportajda, 'insan öldürenle, kâfir aynı şeye maruz kalıyor' denmekle, her iki grubun 'ortak bir yönü', ahiret itibarıyla maruz kalacakları ceza ifade ediliyor. Düz bir mantıkla 'insan öldürenle kâfir aynıdır' denmiyor. Uhrevi ceza açısından 'maruz kalacakları hâl' aynıdır, deniliyor ki burada bir benzerlik, ortaklık yönü ön plana çıkarılıyor. Dolayısıyla, tamamen uhrevi bir cezadan ibaret olan cehenneme girme mevzuunda Allah'ı kabul etmeyenlerle, haksız yere insanları öldürenlerin aynı olduğunu söylemek, ateistlerin teröristlerle eşdeğer olduğunu söylemek değildir. Burada, 'kafir' ile inancı ne olursa 'kâtil', 'cehenneme müstahâk olma' yönüyle 'ortak' bir özelliğe sahiptir deniliyor ki bu İbn-i Abbas'ın yorumudur. O röportaj içinde açık ya da kapalı, ehl-i kitap veya başkalarının kafir olduğunu ve onlara cihad açmak gerektiğini ima eden, 'Bizim gibi düşünmeyenlerin canı cehenneme' manasına gelebilecek en küçük bir ifade yoktur. Ateistlerle alakalı söylenen sözle bunlar kastedilmemiştir; maalesef, oradaki ifade çarpıtılarak başka manalara çekilmiştir.

KAVGASIZ DÜNYA ARAYIŞI

Teröristlerle ateisleri aynı kefedede mi görüyorsunuz?

Az önceki sözlerimden de anlaşılacağı gibi, röportajda teröristlerle ateistler aynı kefedede mütalaa edilmiyor. Sadece, haksız yere adam öldürmenin ne büyük bir cinayet olduğunu ifade sadedinde İbni Abbas'ın katillerle Allah'ı inkar edenleri bir mütaala edişi meseleyi pekiştirme adına zikrediliyor. Nitekim biz de, yıllardır bu anlayışa bağlı yaşadık; sürekli, herkesi kendi konumunda kabul etmek gerektiğini vurguladık ve kim olursa olsun, inancı ne olursa olsun 'mutlu yarınlar için el ele' dedik ve kavgasız bir dünya arayışında olduk. İnsani değerler

açısından, teröristle ateisti hiçbir zaman aynı kefedede görmedik. Uzülenler olmuşsa ben de üzülürüm.

'ATEİST'Lİ AYET YOK

Kuran'da ateistlerle ilgili hüküm yok iddialarına ne diyorsunuz?

Lugatlara ve felsefe sözlüklerine göre, ateizm, teizmin temel iddialarını kabul etmeme, Yaratacının varlığını reddetme manasına geliyor. Ateist ise bir Yaratacının yokluğunu savunan doktrini kabullenen kişiye deniyor. İçinde ateist kelimesinin geçtiği ayet olduğunu iddia eden yok zaten. Fakat Kuran'da kafirler ve kafirlerin akibetleriyle alakalı yüzlerce ayet vardır.

Görüştüğünüz insanlar arasında ateistler de var. Onlardan bir tepki aldınız mı?

Hayatım boyunca herkese karşı yakın olmaya çalıştım. Görüştüğüm insanların inanç ve kanaatlerini hiçbir zaman irdelemedim, irdelemeyi de insani değerlere karşı saygısızlık sayıyorum. Görüştüklerim arasında ateistler de olmuş olabilir, onlara da farklı davranmamışımdır. Böyleleri varsa, ihtimal, röportajdaki ifadeyi doğru anladıklarından ve beni de düşüncelerimi de tanıdıklarından tepki göstermediler. Tepki göstermeleri için de herhangi bir sebep sözkonusu değildi zaten. Hayatım boyunca her insana ayrı bir âlem ve ayrı bir sanat eseri olarak baktım. Global bir köy halini alan dünyamızda diyalogun mecburi bir süreç olduğu ve insanların mutlaka birbirleriyle yardımlaşma yolları aramaları gerektiği kanaatine vardım. Bana göre, iyilik, güzellik, doğruluk ve fazilet, dünyanın esas mayasıdır. Ne olursa olsun, dünya er geç kayıp bu çizgiye gelecektir.

HEP BARIŞTAN YANA OLDUM

Aleyhinizde yazılanlardan sonra sevenleriniz tarafından değişik kimselere karşı nezaket sınırlarını aşan, hatta tehditlere varan telefonlar edildiği ve e-mailler gönderildiği iddia edildi.

Bazı kimselerin sevenlerimiz tarafından tehdit edildiği iddiasına inanmam mümkün değil. Böyle bir şey, olsa olsa toplumun değişik kesimlerini karşı karşıya getirmek için mücadele eden bir kısım provakatörlerin işi olabilir. Beni sevenler veya şahsıma saygısı olanlar bilirler ki, ülkemizde anarşinin kol gezdiği bir dönemde bile ben hep sükûnet çağrısında bulundum. Hatta ölüm tehdidi aldığım bir vaazın akabinde cami kürsüsünden şöyle seslendim: 'Şu arkadaşınıza suikastte bulunsalar ve canına kıysalar bile, eğer cesedimi bir tarafa atıp 'her

şeye rağmen asayiş, sükunet ve sevgi' demezseniz; -varsa- hakkımı helâl etmiyorum. Ne olursa olsun siz müminler, sevginin ve emniyetin temsilcileri olmalı ve hep kendi âli karakterinizin gereğini sergilemelisiniz.' Böyle demeye devam ediyorum.

Kuran okunmasının engellendiği, bunun yerine Nur risalelerinin okunması istendiği iddia edildi. Doğru mu bu?

Neşredilen onca meselede ilmi ve makul mütalaalar ortaya konacağına, 'Kuran okumuyor, risale ve cevşen okuyorlar' gibi röportajda sözkonusu edilmeyen hususların karıştırılması-Allah biliyor- hiçbir aslı esası olmayan ve defalarca tekzip edilen tarikat, şeyh, mürid iddia ve ifadelerinin karalama maksadıyla ortaya atılması ve yaralayıcı bir üslup kullanılması hem nezaket kurallarına aykırı, hem ehl-i ilme yakışmayacak bir üsluptur ve bunu ben de başka ehl-i insaf da anlamakta zorlanırız. Pek çok insan, iman hakikatleri adına yararlı olduğuna inanarak Nurları okumuşlardır/okuyorlardır.

Üzülenler olmuşsa ben de üzülürüm

İnsani değerler açısından teröristlerle ateistleri aynı kefedede görmedik. Üzülenler olmuş ise ben de üzülürüm.

Hayatım boyunca herkese karşı yakın olmaya çalıştım. Görüştüğüm insanların inanç ve kanaatlerini hiçbir zaman irdelemedim; irdelemeyi de insani değerlere karşı saygısızlık sayıyorum.

Kuran'ın yerine hiçbir düşünce ikame olmaz

Röportajda açık ya da kapalı, 'Bizim gibi düşünmeyenlerin canı cehenneme' manasında en küçük bir ifade yoktur.

İnananlardan hiç kimse Kuran'ın yerine sünnet de dahil hiçbir kimsenin beyan ve düşüncesini ikame etmeyi düşünmemiştir.

Aslı esası olmayan ve defalarca tekzip edilen tarikat, şeyh, mürit iddia ve ifadelerinin karalama maksadıyla ortaya atılması ve yaralayıcı bir üslup kullanılması nezaket kurallarına aykırıdır. Hem de ilim ehline yakışmaz.

Her şeye rağmen sükunet ve sevgi

Ölüm tehdidi aldığım bir vaazın akabinde cami kürsüsünden şöyle seslendim: Şu arkadaşınıza suikastte bulunsalar ve canına kıysalar bile, eğer cesedimi bir tarafa atıp 'herşeye rağmen asayiş, sükunet ve sevgi' demezseniz; -varsa-

hakkımı helâl etmiyorum.

Röportajda açık ya da kapalı, ehl-i kitap veya başkalarının kafir olduğunu ve onlara cihad açmak gerektiğini ima eden en küçük bir ifade yoktur. Ateislerle alakalı söylenen sözle bunlar kasdedilmemiştir; maalesef, ifade çarpıtılarak başka manaya çekildi.

İçindekiler

1. ['Sevgi' Sözümüz Var!..](#)
2. [Güneş Balçıkla Sıvanmaz](#)
3. [Türkiye Rüyalarım](#)

'Sevgi' Sözümüz Var!..

Sadece bir müşevvik olmama rağmen şahsıma nisbet edilen o insanların ve hayırlı hizmetlerinin ademe mahkum edilmesinden dolayı ızdırap duyuyorum. Ama her şeye rağmen biz, bundan önce olduğu gibi bundan sonra da hep karakterimize saygılı olmaya çalışacağız. Üç beş günlük bir dünya için baş yarmayacak, göz çıkarmayacak, kem söz söylemeyecek, gönül kırmayacak ve herkese sevgi çağrısında bulunacağız; bulunacak ve milletimize karşı münasebetlerimizde hep bir büyüğün şu sözlerine bağlı kalacağız: "Senelerden beri çektiğim bütün ezâ ve cefâlar, maruz kaldığım işkenceler, katlandığım musîbetler, hepsi de helâl olsun!. Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında, memleket hapishanelerinde geçti. Aylarca ihtilâttan men edildim. Divanı Harplerde bir cânî gibi muamele gördüm. Bana zulmedenlere, beni kasaba kasaba dolaştıranlara, türlü türlü ithamlarla mahkûm etmek isteyenlere ve zindanlarda bana yer hazırlayanlara hakkımı helâl ettim." Evet, ben de bir mümin olarak, bu duyguları paylaşacağıma söz verdim. Kimseye küsüp darılmayacağıma söz verdim.. ölümü gülerek karşılayacağıma, celâlden gelen cefayı, cemalden gelen vefa ile bir bileceğime söz verdim. Allah'a (cc) ait hukuka karışamam; ama bana ait hiçbir haktan dolayı kimseden davacı olmayacağıma söz verdim.

Bir kısım yobazca düşünceler, yürüdüğümüz yolları yürünmez birer patika hâline getirirse de, hâlâ her tarafta salınıp duran yeşillikler, gönüllerimizde yol yürüme heyecanı uyaran yol arkadaşları, insanî duygularıyla diyaloga açık sîneler; el sıkışmasını, kucaklaşmasını ve etrafına tebessümler yağdırmasını devam ettiren gönül insanları; günahını bilen vicdanlar, hatalarına pişmanlık duyan ruhlar, geleceği mantık ve muhâkeme üzerine bina etmek isteyen dimağlar mevcudiyetlerini devam ettirdikleri sürece, ruhumuzun sarsılan kısımlarını yeniden derleyip toparlayacak ve "yeni baştan" deyip herkesi sevmeye devam edeceğiz.

Paranoyak Ruhlar

Ona-buna eksiklik-bozukluk atfedenler, kendilerini ifade etmek için herkesi hor görürler. Bunlar, gönüllerine göre kendilerini ifade edemedikleri için hep alemin kusurları ile meşgul olurlar. Aleyhissalâtü vesselam Efendimiz, "O bozuk,

bu bozuk, şu da bozuk." diyene "Bozuk olan asıl kendisidir." mânâsına şöyle buyurmuştur: "İnsanlar helâk oldu diyen asıl kendisi helâk olmuştur."

Kişinin vicdanı ve kalbi duru olsa her şeyi duru görür. Mizaç bakımından herkeste kusur arayanları, birkaç hafta Cebrail Aleyhisselam'la buluştursanız onda da kusur bulur ve "Ayağını nasıl kaydırabilirim?" düşünceyiyle şer yolları araştırır.

Aslında, bozukluk bu tip insanların karakterlerindedir. Bunların ahlak anlayışı geçimsizliktir. Bu tip, hiç kimse ile geçinemeyenlerin bütün derdi, kendini ifade etmek ve her fırsatta nefsini öne çıkarmaktır. Bunlar sürekli kendilerinden bahsedilmesini, hep kendilerine değer verilmesini ve her zaman önde görölmeyi isterler. Bir işi üstün bir başarıyla tamamladığın zaman şöyle diyebiliyor musun: "Eğer şu arkadaş veya benden başka birisi yapsaydı, bu iş neticeleri itibarıyla daha çok hayırlara vesile olacak ve dolayısıyla daha fazla başarı elde edilecekti." İşte bu anlayış, Kur'an ruhunun ve Peygamber ahlakının ifadesidir. Aksine hep beklenti içinde olup kendini her zaman öne sürmeye kalkanlar, hezeyanlarını bir ruh hastalığı şeklinde yaşayanlardır. Fıtrî davranmak ihlaslı olmayı kolaylaştırır.

Ay Yüzlü

Ay yüzlüm, apaçık sözlüm rûhum Sana kurban;
Gönlüm Sana hayran!.

Nergis bakışlarının tesiri ne de yaman!
Sultânım el-amân..!

Bak sînemde bir ok var, derûnumda bir acı,
Sendedir ilâcı...

Ey varlığı nûr, dünyası sürûr, sözü Kur'ân!
Her derdime derman...

Pür âteşim bırakma hicranda beni zinhâr!
Rûhumda âh u zâr...

Hem mahzûn, hem de perişan dertlerle kıvrandım;
Kapına dayandım!

Bilmem başka kor, başka ateş, ben Sana yandım;
Seninle uyandım.

Ey dünyaya arştan gelen nûr, ey meh-i tâbân!
Aydınlattı ziyân...

Bakıp da evsâfına hep dîdârını andım;
Aşkınla kıvrandım.

Ey taptaze gül, kâkülü amber, saçı reyhan!
Câziben ne yaman!

Görmemiştir cihanda gözler Sen gibi dilber...
Güneşlerden enver...

Aç lütufla bağrını aç ki kıtmîr kulundur!
Dergâhın uludur...

Deryâlara denk kereminden bir katre ihsân,
Ey gönlüme Sultân!

Lütfeyle ne olur bildiğim başka kapı yok!
Derdim herkesten çok.

Güneş Balçıkla Sıvanmaz

- Hakkınızda "öldü" iddiası daha önce de ortaya atıldı mı?

Beni daha önce de öldürdüler. Hiç unutmuyorum, eski yıllarda, kardeşim, telefonun diğer ucunda bana şunu söylüyordu ağlayarak: "Bir haber duyduk: Camiden çıkarken baltayla kafanı parçalamışlar" dedi ve ardından sesi kesildi, herhalde bayıldı. Dolayısıyla bu tür yalan haber yayınlayanların, ne insana, ne de insanî değerlere saygıları yok. Türkiye'de biri de çıkıp "Tamam artık, Allah'tan korkun. Bu mesele tamamen çığırından çıktı" demiyor. Böyle bir şey denilmediği, kanunî bir düzenleme yapılmadığı için de yalan, yalanı atanın yanına kâr kalıyor. Yalancı onunla prim yapıyor, tiraj alıyor, müşteri kazanıyor. Dolayısıyla reklâm pastasından aldığı pay oranı artıyor.

- İftiralar sizi üzüyor mu?

Üzülmedim diyemem. Elbette üzüldüm, canım sıkıldı. Ama şöyle teselli buldum kendi kendime: Aişe validemize devr-i saadette iftira atanlar oldu. Mülhidler Allah'a iftiralar attılar. Kur'an-ı Kerim'de kaç yerde Allah'a atılan bu iftiralardan bahsediliyor. Haşa! "Allah evlât edindi" diyorlar, "Melekler Allah'ın kızlarıdır" diyorlar. Zat-ı Uluhiyet'e karşı saygısızca bu ifadeler benim her zaman rikkatime dokunur. Şimdi bunu mülhidler Allah'a, Hazreti Aişe Validemiz'e yapmışlar. Sonra günümüz mülhitleri de benim gibi bir kıtmıre yapmışlar. Çok mu diyor ve teselli oluyorum...

Zulmetme kabiliyeti olanlar zulmederler. İşin acı yanı -tabîî acı mı, tatlı mı ona siz karar verin- sizin ısırın dişleriniz olmadığı için ısırılmazsınız. Bana göre böylesi daha iyi. Varsın onlar zulmetsinler, zulme devam etsinler, biz de temkin ve teyakkuz içinde istidadı olanlara Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve mağfiretini dileyelim, yanlış yolda yürümeden onları halâs etmesini isteyelim.

İftiraya maruz kalma, komplolarla karşılaşma her zaman bu yolun yolcularının kaderi olmuştur ve olmaya da devam edecektir. Ama basiret her şeyi silip-süpürüp atmıştır. Basiret karşısında, hiçbir komplo, hiçbir iftira tutunamaz.

Hizmet Sürecek

Dünyanın dört bir yanına Türk kültürünü, Türk dilini götüren insanların

faaliyetlerini görmezlikten gelmek bir nankörlüktür. İşte ben bu faaliyetlere güneş diyorum. Güneş ise balçıkla sıvanmaz. Ne yaparlarsa yapsınlar, bu basiretli toplum her şeyi görüyor ve biliyor. Dolayısıyla olup biten bu şeylere engel olmama, ışığı söndürememe, onları hezeyana sevk ediyor. Muvazenesizce çırpınıyorlar. Bunun da bilinmesi lâzım. Çünkü söz konusu zihniyete göre aynen kast sistemine inananlar gibi onlar -hâşâ ve kellâ- yaratıcının ağzından-kulağından, öz-be-öz Anadolu'nun hakiki evlâdı ise, tırnağından yaratılmış. dolayısıyla, siz ne kadar nâsezâ nâbecâ da deseniz: "Aman vermen vurun, iflâh etmeyin, öldürün!", bu faaliyetleri gerçekleştirenler hakkında verilen hükümdür. "Öldürün siz onları, sonra delil buluruz", bu anlayışın dayandığı temel mantıktır. Bunun da böylece bilinmesinde fayda var.

Son olarak; Hiç kimse moralinin bozmasın. Bu millete, bu milletin bugününe ve yarınına, hatta bütün insanlığa yapılan şu hizmetler, Allah'ın izni ve inayetiyle devam edecek, kervan yürüyecektir. Bu kervanı yine Allah'ın lütfu ve keremi ile ne iftira durdurur, ne de tezvir.

Medine'nin Gülü

Andım yine Seni her şey yâdımdan silindi,
Hayâlin gönlümün tepelerinde gezindi;
Bu bir serâp olsa da hafakanlarım dindi..
Andım yine Seni her şey yâdımdan silindi.

Keşke hep aşkınla oturup aşkınla kalksam,
Rûhlar gibi yükselip de ufkunda dolaşsam;
Bir yolunu bulup gönlünden içeri aksam..
Keşke hep aşkınla oturup aşkınla kalksam.

Anlasam, vuslata ne zaman ferman gelecek?..
Hicranla yanan gönlüm durmadan inleyecek;
İnleyip en taze hislerle hep bekleyecek..
Anlasam, vuslata ne zaman ferman gelecek?

Kalbim bir güvercin gibi titrerken adından,
Ne olur Sana ulaşmam için kanadından;
Bana bir tüy ver, pervaz edeyim hep ardından..
Kalbim bir güvercin gibi titrerken adından.

Ey kupkuru çölleri Cennet'e çeviren Gül;
Gel o bayıltan renklerinle gönlüme dökül!

Vaktidir, ağlayan gözlerimin içine gül!
Ey kupkuru çölleri Cennet'e çeviren Gül!

Mecnûn gibi arkanda koşan kulun olayım,
Bir kor saç içime ocaklar gibi yanayım;
Sensiz geçen bu acı rüyâdan kurtulayım..
Mecnûn gibi arkanda koşan kulun olayım..

Aklım uzakta kaldığı günleri saymakta,
Rûhuma sisli-dumanlı bir kasvet yaymakta;
Göster çehreni ki, güneş gurûba kaymakta..
Aklım uzakta kaldığı günleri saymakta...

Son demde hiç olmazsa gurûbum tulû olsun,
Gönlüm ufkunun en taze renkleriyle dolsun;
Her yanda tamburlar çalınsın; neyler duyulsun..
Ne olur, hiç olmazsa gurûbum tulû olsun..!

Türkiye Rüyalarımda

- Neden size iftira atıyorlar?

İftiraların en büyüğü 1999 Haziran'ında yaşanan kaset fırtınasıydı. Baştan sona senaryoydu bu, ama senaryoda hesap edemedikleri noktalar oldu. Farkına varmadıkları ciddi mantıki boşluklar vardı. Dolu-dizgin her şeyi bitirelim bir anda dediler ama dolu-dizgin şeylerde strateji korunamaz ve teknik olunamaz. Nitekim öyle de oldu. Aceleye getirdiler ve yüzlerine-gözlerine bulaştırdılar. Kamuoyu karşısında rezil oldular. Her zaman basiretine hayranlık duyduğum Türk toplumunun yapılan anket sonuçlarına göre yüzde seksen beşi "Biz buna inanmıyoruz" dedi.

Tarihe not düşme olarak telâkki edin isterseniz bunu; bütün takdir hislerimle ifade edeyim ki, o günlerin Başbakanı Bülent Ecevit Bey, yiğitçe göğsünü gerdi, bülendâvâz sesi ile meselenin karşısına çıktı ve "Ben buna inanmıyorum" "Bu isnatlardan hiçbir şey anlamadım" dedi, her defasında yiğitçe tepkisini ortaya koydu. Onun bu tavrını tarih her zaman takdirle yâd edecektir.

Evet, o bir fırtınaydı ama o gün bugün hiç dinmedi. O günden bugüne, tıpkı eskiden yaptıkları gibi birkaç defa öldürdüler beni. Her defasında hakikat ortaya çıkınca da alabildiğine pişkin tavırlarla "Bu adam da dokuz canlıymış" dediler. Gördüğünüz gibi onların öldü demeleri ile siz ölmüyorsunuz. Şunun bilinmesini isterim: benim hastalıklarım var ama ölümden de endişe etmiyorum. Ölümü bayram sevinci sayıyorum. Asıl Allah'a inanmayanlar ölümden korksunlar. Ben Allah'a ve Peygamberimiz'e kavuşacağım günü onlara inat hasretle bekliyorum. Ölüm bana verilebilecek en büyük müjdedir, yolda bulunmuş bir incidir diyorum.

Hükümet Başarılı

- Niçin ölüm döşeginde olduğunuzu ileri sürdüler?

En zayıf ihtimalden başlayayım. Belki medyaya malzeme çıkarmak istediler. İkincisi, daha kuvvetli ihtimal şu; Türkiye, hükümetin akıllı politikaları ile devlet-millet işbirliği, elbirliği ile iyi bir yolda ilerliyor. Şöyle böyle, belli ölçüde anlaşarak, uzlaşarak, her ne kadar bir kısım çatlak sesler olsa da iyi şeylere imza atılıyor. Kırk-elli senelik Avrupa Birliği hülyalarında ilk defa bu derece müşahhas adımlar atılıyor, gelişmeler yaşanıyor. Türkiye NATO toplantısına

başarılı bir ev sahipliği yapıyor. Ekonomik alandaki gelişmeler, enflasyon oranının düşüşü, yabancı sermayenin yatırım için ülkemize gelişi, turizm gelirlerinin artışı vs.. gibi hepsi de çok önemli olan gelişmeler yaşanıyor.

İşte -Allahu A'lem- bu gelişmeleri baltalamak ve sabote etmek isteyen insanlar, gruplar, çevreler, iç ve dış mihraklar var. Türkiye güzel günlere doğru giderken birileri, her zaman yaptıkları gibi el altından bazı şeyler çevirmek istiyorlar. Bu durum Türk insanının hiç de yabancısı olmadığı bir gerçektir. Şimdiye kadar nice zirvelere yükselen insanlar sanki oralara yakınlarını kayırmak için yükselmiş gibi hareket etmediler mi? İstihbarat örgütlerinin gözünün içine baka baka kaçakçılık yapmadılar mı? -Telaffuz ederken bile utanıyorum- Hortumlama olaylarına ne demeli? İşin en önemli yanı bütün bunlar perde arkasında yapılırken Türkiye'de "irtica", "Fethullah Hoca" ve buna benzer haberler ile gündem değiştirdiler. Kamuoyunun nazarını başka yana çevirip hortumlamayı rahat yapalım diye. Şimdi de ihtimal yine ortada böyle bir plan var. Bu plana bağlı olarak bu yalan haberi ortaya atıldılar ve gündemi değiştirmek istediler.

Bu yalan haberle kendi yazlığında, bağında bahçesinde, yaylasında eşi dostu arkadaşları ile beraber kafa dinlemek, yazın keyfini çıkarmak, duygu, düşünce ve inanç dünyası istikâmetinde Kur'an okumak, hadis okumak isteyen insanların moralini bozmak, önlerini kesmek istemiş olabilirler.

Ben böyle şeylere inanmam ama şeytanların telkinatıyla cinlerle konuşan, uğraşan bazı insanlardan duymuştum ki bir insanın ölümünü ilân etmek, ona büyü yapmak için uygun bir zemin hazırlar. Bu halkın ona karşı olan bakış açısının, kabulünün tesirini kırar, böylece büyü daha çabuk tutar. Böyle şeylere inanmıyorum ama ancak bu maksatla böyle bir yalan haber uydurulmuş olması da ihtimal dahilindedir.

İnsanlığın Efendisi

Yine hicranla seni andı gönül,
Tende cânım, rûh-u revânım Cânân.
Andıkça hasretlere yandı gönül;
Ne olur kıl artık vuslata şâyân.!

Seven ve ağlayan bir bîçâreyim,
Kararsız, derbeder hep âvâreyim,
Yıkılıp dökülmüş bir virâneyim;
Hâl-i hazînim tam mevsim-i hazan..

Güller gülse de ağlıyor hep bülbül,
Bir dert küpü sanki şimdi şu gönül;
Bilmem mümkün mü bu hâle tahammül?
Rûhumda âh u zâr, dilimde figân.

Yanıp kebab oldum, ümidim yıkma!
Îtâb et, ama, ağyâra bırakma!
Vefâsız bir kulum cürmüme bakma!
Tavsîfe ne gerek, her şeyim ayân...

Bilirsin gayri imdat edecek yok;
Gönlümü dertten âzâd edecek yok;
Kıtmîr'i başka âbâd edecek yok,
Hatırım virâne, gözlerim giryân...

Gel vur mızrabını kalbimi söylet!
Vur rûhûma nağmelerini dinlet!
Bu gönlüme geleceğini vâdet!
Vâdet ki, kalmadı dizimde dermân..!

İçindekiler

1. [Dünyayı Islah Etmek İsteyenler Önce Kendilerinden Başlasın](#)
2. [İnsanlık, 'Barış İçin Ortak Paydalar'da Buluşabilmeli](#)
3. [Gelecekten Umutluyum](#)

Dünyayı İslah Etmek İsteyenler Önce Kendilerinden Başlasın

Okullar, cemiyette barışçı bir hayata kaynaklık edebilir mi? Bu gayeyi gerçekleştirebilmek için eğitimi okul sistemimizde nasıl kullanabiliriz?

İnsan, ne sadece cesetten, ne sadece akıl ve muhakemeden, ne sadece hislerden ve ne de sadece ruhtan ibaret bir varlıktır. O, pek çok ihtiyaçlar ağında kıvranan cesedi; cesetten daha derin ihtiyaçları olan ve başına geçmişin elemlerini ve geleceğin endişelerini saran, ayrıca, bütün varlığı kurcalayarak, onu "Ben neyim? Bu dünya neyin nesidir? Hayatın ve ölümün benden istediği nedir? Beni dünyaya kim, hangi maksatla göndermiştir? Nereye gidiyorum ve bu hayatın hedefi nedir? Bu dünya yolculuğunda rehberim kimdir?" sorularına cevap aramaya iten aklı; akıldan daha öte tatmin isteyen hisleri ve ona öz insanî hüviyetini kazandıran rûhu ile bütün, yani komple bir varlıktır. Bence, bütün sistemlerin veya gayretlerin etrafında döndüğü insan, her yönüyle komple bir varlık olarak ele alınıp değerlendirildiği ve bütün ihtiyaçları tatmin edildiği zaman gerçek mutluluğa ulaşabilecektir. Bu noktada onun gerçek terakkî ve asıl varlık yönüyle tekâmülü de ancak eğitimle mümkündür.

İnsan, her şeyi öğrenmeye muhtaç bir halde dünyaya gelir. Onun bu misafirhanedeki aslî vazifesi, daha sonra yüce âlemlerde hayat sürmeye ehliyetini ispat etmek için düşüncede, tasavvurda ve davranışta istikamet ve duruluğa ermek; kalb ve rûhu işletmek, bütün melekelerini faaliyete geçirmek, binbir esrar ve bilmedenin kol gezdiği iç ve dış âlemlerle kucaklaşarak, varlığın sırrını kavramak ve böylece gerçek insanlık semâsına yükselebilmektir. Bu sebeple, şimdiye kadar mümkün olmasa da, şu anda olsun aklın veya zihnin aydınlanmasını ilimde, ruhun ve kalbin aydınlanmasını inanç ve fazilette gören bir eğitim anlayışı geliştirmek durumundayız. Öğrenciyi bu şekilde ilim ve inanç kanatları üzerinde yükseltecek ve insanlığa hizmetle Allah'ın rızasını kazandıracak böyle bir anlayışın nesillere kazandıracığı çok şey vardır. En azından ilmi, faydalı hale getirmenin yanında zararlara yol açmasına, bu arada öldüren bir silah olarak kullanılmasına sebep teşkil eden materyalizmden kurtaracaktır. Yine, böyle bir anlayış, Einstein'ın ifadesiyle, dinin topal, ilmin de kör olmasının önüne geçecektir; evet o zaman, din akıldan, hayattan ve ilimden kopuk, fertlerin ve milletlerin arasına duvarlar çeken bir

taassup müessesesi olmayacaktır.

Zaman zaman temas ettiğimiz üzere, kitle haberleşme ve seyahat vasıtalarındaki çok önemli gelişmeler neticesinde dünya globalleşmektedir. Artık milletler, birbirleriyle kapı komşuları haline gelmiş bulunmaktadır. Fakat bu demek değildir ki, milletler ve birtakım millî hususiyetler ortadan kalkacaktır. Tam aksine bütün bunlar var olmaya devam edecek, fakat çatışmaya yol açan değil, milletler ve ülkeler mozayığının güzelliğine katkıda bulunan unsurlar olarak kalacaklardır. Bizim halkımız arasında, "Komşu, komşunun külüne muhtaçtır." diye bir söz vardır. Eğer başkalarına verecek külünüz yoksa, kimse size bir değer atfetmeyecektir. Oysa, her milletin başkalarına vereceği ve onlardan alacağı çok şey vardır. İşte bu güzel alışverişin en önemli vasıtası eğitimidir ve eğitim müesseseleridir.

Afrika ile ilgili sorulara cevap verirken temas edildiği üzere bizim üç büyük düşmanımız cehalet, fakirlik ve tefrikadır. Cehalet eğitimle, fakirlik çalışma ve sermayeyle, tefrika ve bölücülük ise ancak birlik, diyalog ve hoşgörüyle yenilebilir. Bununla birlikte, insan hayatındaki bütün problemler gidip neticede insana dayandığı için bütün bu problemleri aşmanın birinci yolu yine eğitimidir.. ve eğitim insanlara hizmet etmenin de en önemli yoludur. Bugün global bir köyde yaşadığımıza göre, insanlığa hizmet ve başka medeniyetlerle diyalog, yine öncelikle eğitimden geçmektedir.

Eğitimle akıl ve tecrübeye aynı değeri veren, akıl ve tecrübeye verdiği değeri vicdan ve iç müşahededen esirgemeyen bir nesil yetiştirmeliyiz. Bu nesil, her şeyde mükemmeli arayacak, bu dünya ile öbür dünya dengesini kuracak ve kalp ile kafayı birleştirecektir. Yine bu nesil düşünecek, araştırarak, inanacak ve manevî hazlarla coşacaktır. Modern imkânları en üst seviyede kullanmasının yanı sıra, ahlâkî ve manevî değerleri de ihmal etmeyecektir. Gerçeğe âşık ve emniyetin temsilcisi olacak olan bu nesil, dünyevîliğe, konfora ve lükse prim vermeyecek, Allah'ın bahsettiği bütün kabiliyetleri insanlığın yararına ve mutlu bir geleceğin tohumları olarak kullanacaktır.

Bu yeni nesil en derin manevîliği, en geniş bilgiyi, sağlam düşünceyi, ilim ruhunu ve hikmet üzere aktiviteyi birleştirecek ve öğrendikleriyle asla yetinmeden, bilgisini sürekli artırma yolunda olacaktır. İnsanı insan yapan ahlâkî değerler ve faziletlerle donanmış bu nesil, başkalarını kendine seve seve tercih edecek, yaşama yerine yaşatma sevdasıyla dünyada kalacak ve başkalarının huzuru için gerektiğinde kendisini feda etmesini de bilecektir.

Dinin bugün dünyada birleştirici değil, bölücü bir faktör olduğu söyleniyor. Bu, neden böyle?

Daha önceki benzer soruya verilen cevaba ilâve olarak şunları kaydedebiliriz: Din, bugün maalesef birbirine zıt gibi duran veya görünen din-ilim, bu dünya-öbür dünya, tabiat-İlâhî Kitap, madde-manâ, ruh-beden ikiliğini giderdiği gibi, ilmî materyalizmin sebep olduğu yıkımların önüne set çeken, ilmi gerçek yerine oturtan ve milletler, halklar arasında asırlardır devam eden çatışmalara da son verecek olan vaz'-ı İlâhîdir. Müslümanlar olarak biz, tarihin farklı dilimlerinde farklı milletlere gönderilen bütün peygamberlere ve kitaplara iman eder ve bu imanı Müslüman olmanın aslî şartlarından sayarız. Bir Müslüman, Hz. İbrahim'in de, Hz Musa'nın da, Hz. Davud ve Hz. İsa'nın da ve bütün diğer peygamberlerin de takipçisidir. Herhangi bir peygamber veya kitaba inanmamak, kişiyi Müslüman olmaktan çıkarır. Dolayısıyla, Allah'ın rahmet tecellilerinin ve nimetlerinin bir senfonisi olan dinin temel birliği ve dine inancın evrenselliği ortadadır. şu halde din, bütün ırkları ve inançları kucaklayan bir sistem, herkesi kardeşlik içinde bir araya getiren bir yoldur.

Takipçileri onu günlük hayatta nasıl tatbik ederlerse etsinler, sevgi, hürmet, hoşgörü, af, insan hakları, barış, kardeşlik ve hürriyet gibi değerler dinin de yücelttiği aynı değerlerdir. Geçmişte dinin bazen ve bazıları tarafından bir ölçüde ayırıcı bir faktör olarak kullanıldığı inkâr edilemez. Fakat burada hata, bizzat dinde değil, kendilerini dine müntesip addeden bazı kimselerdedir. Bununla birlikte bugün artık pek çokları tarafından anlaşılmıştır ki din, aslında birleştirici bir faktördür; bu itibarla da o mutlaka böyle bir fonksiyon eda etmeli ve dolayısıyla müntesipleri arasında bir diyalog gerçekleşmelidir.

Evet, din müntesipleri arasında diyalog elzemdir. Bunun ilk adımı olarak da, geçmişi unutmamız ve muasır bir Müslüman âlimin vurguladığı gibi, dinler arasındaki polemik sebebi hususları bir tarafa bırakıp, çok daha fazla olan ortak noktaları öne çıkarmalıyız. "Bir ayağım merkezde, diğer ayağım ise 72 milleti dolaşıyor" diyen Mevlâna Celâleddin Rumî gibi, hattâ sadece din mensuplarını değil, bütün insanlığı kuşatacak çok geniş bir daire çizmeliyiz. Kaba kuvvetin artık geride kaldığına inanarak ve bunu geride bırakarak, medenîler arasındaki münasebetlerin daima diyalog yoluyla olduğunu, olması gerektiğini unutmamalıyız. Meselelerimizde kalkış noktamız dinî olmalı, dini ideolojik ve siyasi gayelere alet etmemeliyiz. Heveslerimizi de fikirler, daha da kötüsü, dinin talepleri olarak sunmamalıyız. Bunları başardığımız zaman, dinin gerçek imajı da ortaya çıkacaktır.

Dünya insanlığına mesajınız nedir?

Kendimi, başkalarına mesaj sunacak biri olarak görmüyorum. Ama, insanlığın bugünü ve yarını adına son olarak şunları söyleyebilirim:

Daha iyi bir gelecek için, insan oluşun özünde yatan gerçek insanî değerleri keşfetmeye çalışmalıyız. Şahsî hayatın psikolojik, manevî ve zihnî buutlarındaki stres ve bunalımlarla, içtimaî hayattaki gerginlik ve çatışmalardan kurtulmak için de inanmanın, sevmenin, ahlâkî değerlerin, sağlam düşüncenin, ilmin ve manevî eğitimin değerini de yeniden bir kere daha hatırlamalıyız.

İnanmak, gerçeği gerçek olarak tanımak, onun ne ve nasıl olduğunu bilmek demektir; sevgi veya aşk ise, bu bilgiyi hayatta bizzat yaşamaktır. İnanmayanlar ve sevmeyenler, gerçekten hayattan mahrum birer cesetten ibarettirler. İnanç, en önemli bir aksiyon kaynağı, bütün yaratılmışları ruhta kucaklama yolu; aşk ise, gerçek insanî düşüncenin en aslî unsuru ve müteâl (aşkın) boyutudur. Bu sebeple, geleceğin mutlu dünyasını ilim ve ahlâkî-manevî değerler üzerinde yükseltmek isteyenler önce inancın mihrabına gelmeli, sonra aşkın kürsüsüne çıkmalı ve oradan başkalarına inanç ve aşk mesajlarını duyurmalarıdır. Maksatlarına ulaşmak için de, tesirlerinin ahlâk ve fazilete bağlı bulunduğunu da unutmamalıdır.

Ancak aşkla coşanlardır ki, geleceğin mutlu ve aydınlık dünyasını kuracaklardır. Dudaklarında sevgiyle mütebessim, kalbleri aşkla dopdolu, gözleri merhamet gamzeden ve daha başka hassas insanî duygularla açılıp kapanan kahramanlardır ki, kâinattaki her şeyden mesajlar alabileceklerdir.

Dünyayı ıslah etmek isteyenler, önce kendilerini ıslah etmelidirler. Eğer onlar başkalarını daha iyi bir dünyaya yönlendirmek istiyorlarsa, önce iç dünyalarını kin, nefret ve kıskançlıktan temizlemeli, dış dünyalarını da faziletlerle bezemelidirler. Kendilerini kontrol ve disipline edemeyenlerin, duygularını inceltip saflaştıramayanların sözleri ilk anda çekici gibi gelse ve bir şekilde başkalarını da etkiler gibi görünse de, onların uyardıkları duygular çok geçmeden sönüp gidecektir. Son olarak, 4'üncü sorunun cevabında ifade etmeye çalıştığım gibi, asla ümitsiz olmamalıyız. İyilik ve güzellik, doğruluk ve fazilet insan oluşun özünü teşkil eder. Dolayısıyla insanlık, özünü mutlaka keşfedecek ve inanç, aşk, merhamet, diyalog, başkalarını kabul, karşılıklı saygı, adalet ve haklar temelinde yeni bir dünya mutlaka kurulacaktır.

İnsanlık, 'Barış İçin Ortak Paydalar'da Buluşabilmeli

Sizce Afrika'nın temel problemleri nelerdir ve bu problemler nasıl çözülebilir?

Bilhassa Asya ve Afrika milletleri için en büyük üç düşman cehalet, fakirlik ve tefrikadır. Bunlara karşı ilim, çalışma ve birlik dinamikleriyle mücadele edilmelidir. Cehalet, ilimle yenilebilir; fakirlik emek ve sermaye ile ve tefrika da diyalog, hoşgörü ve farklı anlayışlara saygı duymakla. Şu husus da belirtilmelidir ki, bütün problemlerin kaynağında bizzat insan yatmaktadır; dolayısıyla da insanı problem olmaktan çıkarıp, onu ve dünyasını huzura kavuşturmanın yolu da eğitimden geçer. Günümüzde en tehlikeli tefrika sebeplerinin başında etnik-ırkî ayrılıklar gelmektedir. Dünyanın gittikçe küçülüp bir köy halini aldığı, ülkelerin bir araya gelip birlikler teşkil ettiği ve evrensel hedeflerin dünyanın her tarafından insanları kendine çektiği günümüzde bu nev'î ayrılıklar, anlaşılması oldukça güç, gereksiz, zararlı davranışlardır.

Ayrılıkları artıran diğer sebepler, ekonomik sahadaki dengesizlikler, kazanma ve gelir dağılımında toplumlararası kapatılamayan uçurumlar, fertler ve gruplar arasında köprü vazifesi görececek müesseselerin bulunmayışdır denebilir. Ayrıca, idarî mekanizmada kuvvetler ayrılığının tam yerleşmemesi, demokrasinin istenildiği ölçüde işler hale getirilememesi ve kanun-kuvvet-hikmet dengesinin kurulamaması gibi hususlar da bunlara ilave edilebilir. Bunlardan başka, partizanlık, keyfilik, pek çok şeyin belli fertlerin inisiyatiflerine göre tayin ve tesbiti, idarî ve siyasî sahalardaki daha başka hata ve eksiklikleri de zikredebiliriz. Asya ve Afrika toplumlarının bizatihî varlığını tehdit eden bir diğer tehlike de, sârî hastalık gibi bütün toplumu saran ahlâkî çözülmelerdir. Öyle ki bu çözülmeler, bir cemiyeti ayakta tutan bütün esasları temelinden sarsmaktadır. Neticede kitlelerin mukaddeslerine karşı saygısızlık noktasına varmış bulunan inançsızlık, lâahlâkîlik yığınları içten içe kemirmektedir.

Bütün bu yıkıcı faktörlere karşı birlik adına ortak noktalar üzerinde yoğunlaşma ve meseleyi akıl-mantık temelinde ele alma ihtiyacı gibi, yine bütün toplumların maddî-manevî varlıklarının ve saadetlerinin temeli olan birlik adına barışa ve işbirliğine mecburiyet vardır. Bu maksatla da, doğruyu yalnızca

kendimizde görme ve başkalarının sahip bulundukları güzelliklere saygı göstermeme bencilliğinden kurtulmak zaruridir. Ayrıca, insanları birbirinden koparan menfaatçiliğe, ırk-renk-etnisite ve kabileye dayalı tefrikalara yol açan sebepleri de mutlaka ortadan kaldırma üzerinde durulmalıdır. Kendi aramızda infiallere kapılmadan, hır-gür çıkarmadan, içtimaî bir mukavelenin gerekliliklerine göre hareket edilmelidir. Bu da, bir defa daha ortak noktaların ve mutlaka birleşmeyi gerekli kılan hayatî unsurların gözden geçirilip tatbik sahasına konulmasıyla mümkün olacaktır.

Afrika milletlerinin ve ülkelerinin varlıklarının devamı ve globalleşen bir dünyada güç dengesinde söz sahibi olabilmelerinin yolu, önce komşularla, sonra arada ortak noktaların daha fazla bulunduğu ülkelerle, ama başka hiçbir ülkeyi düşman hale getirmeksizin ittifaklar teşkilinden geçer. "Tabii" ittifaklar teşkil etmek ve düşmanlar yerine dostlarla sarılı bulunmak, her ülkenin gayesi haline getirilmeli ve bu mutlaka gerçekleştirilmelidir.

İsrail-Filistin meselesi uzun süredir devam ediyor. Ortadoğu'da Müslümanlarla Hristiyanlar da birbirlerine güvenmiyorlar. Bu problem nasıl çözülebilir ve bu bölgede insanlar barış ve huzuru idrak edebilir?

İsrail-Filistin meselesi, sadece bu iki tarafı değil, şu anda bütün bölgeyi, hattâ dünya barışını ilgilendiren bir mesele haline gelmiş bulunuyor. Filistin'de bazı teşkilatların İslâm'a atfen yaptıkları pek çok eylemi doğrusu kuşkuyla karşılıyorum. Bilhassa FKÖ'nün, baştan beri inişli-çıkışlı bir çizgi takip ettiği bilinen bir husus. Dolayısıyla bu çizgideki bir mücadelenin Filistin halkına bir şey kazandırdığına/kazandıracağına emin değilim. Bunun ötesinde, meseleyi sağduyuyla ele alma adına zihinlerin tamamen bulandığı ve bir bataklık manzarası arz eden bu durumdan sağlıklı bir neticenin çıkmayacağı da açıktır. Bu itibarla mesele, şu anda en azından mevcut haliyle dinî bir meseleymiş gibi ele alınmamalıdır. Çünkü böylesine karışık bir zeminde dinin yanlış anlaşılıp, yanlış alet edilmesi de mümkündür. İkinci olarak, din, hem bölgede hem de dünyada barışa hizmet etmelidir.

Meselenin psikolojik buudunu da gözden uzat tutmamalıyız. Yani, üzerinde mücadele verilen topraklar hem Müslümanlar, hem Yahudiler, hem de Hristiyanlar için mukaddestir. Tarihte bu bölge, peygamberlerin irşad sahaları olmuştur. Bu peygamberlerin pek çoğu İsrail Oğulları içinde gönderilmiş olmakla beraber, onlar dahil bütün peygamberlere inanmak Müslüman olmanın da gereğidir. Müslümanlar da, Yahudiler ve Hristiyanlar da, bu peygamberleri

kabûl ederler. Bunun da ötesinde, İslâm, Hıristiyanlık ve Yahudilik arasındaki temel ortak noktalar, tartışmalı noktalardan az değildir. Bu sebeple, böyle iç içe geçmiş bir beraberlik, barış içinde bir arada yaşamayı gerektirirken, ne yazık ki bazı siyasi faktörler çatışmalara yol açabilmektedir. Bu sebeple, İsrail-Filistin meselesi beynelmilel hukuk çerçevesinde ele alınıp, bütün tarafları memnun edecek ve temel insanî hakları, hürriyetleri ve emniyetleri garanti altına alacak şekilde çözüme kavuşturulmalıdır.

Bazıları, İslâm'ı terörizmle, terörizmi de İslâm'la bir arada ele alıyor. Bu konudaki görüşünüz nedir?

Önce hemen şu noktayı belirtmeliyim ki, Allah'ın gönderdiği din, bunun adı ister İslâm, ister Yahudilik, isterse Hıristiyanlık olsun, bırakın terörü emretmeyi, ona müsaade etmesi bile düşünülemez. Bir defa, Allah nazarında hayat çok önemlidir. Bu bakımdan Allah, gönderdiği din ile, onu korumayı, korunması gereken beş aslî değerden biri saymıştır. Öyle ki İslâm, her bir insan ferdini, başka varlıklara göre bir nev' olarak gördüğü için, tek bir insanı öldürmeyi bütün insanları öldürme, tek bir insanın hayatını kurtarmayı da bütün insanların hayatını kurtarma olarak kabul etmiştir. Ayrıca, hak konusunda, "hakkın küçüğü büyüğü olmaz" diyerek, ferдин hakkı ile toplumun hakkını eşit görmüş, bunlardan birini diğerine feda etmemiştir.

İkinci olarak, İslâm, Müslüman fertlerin hareket ve faaliyetlerinde hedefin meşru olmasını şart koştuğu gibi, bu hedefe giden yolun da meşru olması gerektiğini hassasiyetle vurgular ve meşru bir hedefe gayr-ı meşru yollarla gidenlerin, gitmeye kalkanların maksatlarının aksiyle cezalandırılacaklarını hatırlatır. Bu zaviyeden diyebiliriz ki, terör, herhangi bir İslâmî gayeyi gerçekleştirmede asla vasıta olamaz. Kaldı ki İslâm, bir insanlık realitesi ve beşer tarihinin en göze çarpan bir vakıası olmasına rağmen, savaşı da hoş görmemiş, onu, evveliyetle müdafaa maksadına bağlamış, sonra da, bizzat Kur'an'da geçen "fitne katilden beterdir" prensibi çerçevesinde, savaşları ve temelde savaşa yol açan kargaşaları, düzensizlikleri, zulmü, bozgunculuğu önlemek için meşru saymıştır. Bununla birlikte, onun için insanlık tarihinde ilk defa çok önemli sınırlamalar getirmiş ve çok erken bir dönemde beynelmilel hukuk kaideleri va'z etmiştir. O kadar ki, sahanın mütehassısı İslâm âlimleri tarafından mevzu ile ilgili kitaplar 13 asır önce yazılmıştır. "Allah korkusunu sakın kalbinizden çıkarmayın. Unutmayın ki, Allah'ın tevfiği olmadan hiçbir şey yapamazsınız. İslâm'ın huzur ve sevgi dini olduğunu daima hatırlayın. Rasûlullah'ın (sas) cesaret, yiğitlik ve takvası sizin için daima model olmalı. Ekili

tarlaları ve meyve bahçelerini çiğnemeyin. Mabetlerde yaşayan rahiplere, keşişlere, kendilerini Allah'a vermişlere saygı gösterin ve onları incitmeyin. Sivilleri öldürmeyin, kadınlara karşı münasebetsiz davranmayın ve mağlûpların duygularını yaralamayın. Yerli halktan hediye kabûl etmeyin. Askerlerinizi, yerlilerin evlerinde barındırmaya kalkmayın. Beş vakit namazınızı sakın ola kaçırmayın. Allah'tan korkun ve unutmayın ki, ölüm, herhangi bir zamanda, savaş cephesinden binlerce mil uzakta bir yerde de gelip sizi bulabilir. O halde, daima ölüme karşı hazır olun." gibi emirler, tarihte hemen bütün İslâm devlet başkanlarının cepheye gönderdikleri komutanlara hatırlattıkları prensipler olarak tarihe geçmiş ve aynen tatbik edilmiştir. Mecbur kaldığında, ancak bir devletin, belli prensipler çerçevesinde başvurabileceği savaş, İslâm ve Müslümanlar adına fertler veya örgütler başlatamayacağı gibi, kuralsız, insanlığın korunması gereken değerlerine yönelik ve tamamen emniyeti yok edici terör hadisesinin de İslâm'da yeri olmayacağı açıktır. Bununla birlikte, gerek İslâm dünyasında, gerekse başka yerlerde eğer terör hadiseleri var ise ve devam ediyorsa, önce bunun sağlıklı bir teşhisi yapılmalı, sonra da bu teşhise göre tedavi cihetine gidilmelidir.

Gelecekte Umutluyum

Hayatta takip ettiğiniz misyon nedir? Dünyadaki insanlara mesajınızı nasıl açıklarsınız?

Hususi bir misyonum olduğuna inanmıyorum, sadece insanlar içinde bir insan olmaya çalışıyorum. Allah'ın "insan" olarak bize bahsettiği şeref bana yeter. İnsan, mutlaka anlaşılması icab eden bir varlıktır. O, çimlenme ve büyüme, kemâle erme istidadı taşıyan tohumlara benzer. İlâhî kudret tohumu belli istidatlar bahsetmiştir ve tohum, bu istidatların gelişmesi için toprağın bağrına gömülür. Eğer o, bu istidatları geliştirme zeminini bulamaz ya da zararlı şeylere maruz kalırsa orada çürür gider. Buna mukabil, istidatlarını geliştirme vasatını bulduğu takdirde toprak altındaki mayalanma mahbesinden kurtulur ve meyve veren mükemmel bir ağaç hâlini alır. İlâveten, o çok cüz'î mahiyetiyle, küllî bir hakikati temsil eden bir külliyyet kazanır.

Bunun gibi, Kudret Eli, bizim özümüze de büyük istidatlar yerleştirmiştir. Bu istidatlardan müteşekkil tohumumuzu maneviyat toprağında iman ve ibadet suyuyla çimlendirir ve manevî melekelerimizi yaratılış gayeleri istikametinde kullanırsak, dalları ebediyete uzanan ve dünyada fazilet, âhirette ebedî saadet meyveleri veren muhteşem ağaçlar haline gelir, cennette de sayısız nimetlerle nimetleniriz.

Demek ki insan olarak biz, dünyaya ilim ve iman yoluyla kemâle ermek için gönderilmiş bulunuyoruz. Diğer varlıklar arasındaki hususi yerimiz ve donanımımız sebebiyle hayatımızın gayesi, ilim ve iman yoluyla yeryüzünü imar edip, orada adaleti gerçekleştirmektir. Bu gaye de bize, Yaratıcı'mıza ve diğer varlıklara karşı bir kısım vazifeler yüklemektedir. Hz. Muhammed (sas), "Allah katında en hayırlı insan, şirk koşmadan O'na inanan ve insanlara hizmet edendir" buyurur. Keza, "Bir milletin efendisi, ona hizmet edendir" ferman eder. Bu itibarla fakir, dünyadaki vazifemin bu olduğuna inanıyorum.

Dünyada demokrasiyi, karşılıklı anlayışı ve insan haklarını gerçekleştirme adına dinden nasıl istifade edebiliriz? Dinin bütün bunları gerçekleştirmedeki rolü ne olabilir?

Din; sözünü ettiğiniz evrensel değerleri gerçekleştirmeye hizmet etmekle kalmaz, ayrıca bu değerleri garanti de eder. Allah, dini insanın ferdî ve içtimaî

saadeti için va'zetmiştir. Din, temelde Allah'a iman ve ibadet esasına dayanır. Bir Allah'a iman ve ibadet bütün inananların, canlı cansız tüm varlıklarla içten münasebetini de gerektirir. Kişinin Allah'a iman ve teslimiyeti ne kadar derinse, başka varlıklara karşı duyduğu alâka da o kadar içtendir. Gerçekte Allah'la insanlık arasında ve bütün şartları insanlığın hayrına bir mukavele olan din, insan dışında diğer varlıkların boyun eğdiği İlâhî sisteme teslimiyet esasına oturur. Yani, bizim dünyamız dahil bütün kâinat, Allah'ın tespit buyurduğu kanunlar bütününe itaat eder ve neticede bir birlik, nizam ve âhenk oluşur. Allah'a bu şekilde itaat eden diğer varlıkların aksine, biz insanlarda irade vardır. Bu irade ve onun tabîî neticesi olan bir kısım sorumluluklar bize, varlığımızı bütün varlıkla hemâhenk hale getirmek ve böylece insanî terakki ve kemalâtı gerçekleştirmek için verilmiştir. Allah, zulmü ve fitneyi asla istemez. O, barış içinde ve adalet ölçülerine göre yaşamamızı diler. Dolayısıyla, Allah'a inanan ve O'na ibadet edenlerden beklenen, dünyada barış, kardeşlik ve adaleti sağlama istikametinde çalışmaktır.

Din, umumî manâda insan hayatı için bilgi, disiplin, insan hakları ve vazifeleri, ayrıca ferdî ve içtimaî hayatta insanlık için neyin yararlı neyin zararlı olduğunu belirleyen İlâhî bir sistemdir. Şu halde din açısından hayat, dine inananların uymak mecburiyetinde oldukları birtakım haklar ve vazifelerin bütünüdür. Bu bakımdan din; hayatımızı, Allah ile, bizzat kendimizle, başka insanlarla ve tabîî çevremizle münasebetlerimiz çerçevesinde ele alır. Netice olarak, dine inanıp bağlananların onu günlük hayatlarında hangi ölçülerle tatbik ettikleri bir tarafa, bugün genellikle kabul edilen aşk, hürmet, hoşgörü, insan hakları, af, merhamet, barış, kardeşlik ve hürriyet, dinin bizzat üzerinde durup yücelttiği değerlerdir. Din, bütün insanların bir tarağın dişleri gibi eşit olduklarını söyler. O, ırk, renk, yaş, milliyet ve fizikî hususiyetler temelinde herhangi bir ayrımcılık ve imtiyazı kabul etmez. O, "Hepiniz Âdem'densiniz, Âdem ise topraktır. Şu halde ey insanlar, kardeş olunuz!" buyurur.

Din, başlıca şu temel disiplinleri getirmiştir:

Kuvvet haktır; aksine, hak güce tâbi değildir.

Adalet ve kanun hakimiyeti esastır.

İnanç ve düşünce hürriyeti, hayat, hususî mülkiyet, aile kurup çoğalma, akıl ve beden sağlığı gibi temel haklar asla çiğnenemez.

Ferdî hayatın mahremiyeti ve dokunulmazlığı koruma altındadır.

Kimse, aksine bir delil olmadıkça suçlanamaz ve bir başkasının -bu bir başkası, onun en yakınları bile olsa- işlediği suçlarla cezalandırılmaz,

Fertler barış içinde, bir arada yaşamak maksadıyla işbirliği yapmak durumundadırlar.

Din nazarında içtimaî hayatın temeli güç değil haktır. Düşmanlık, kabul edilemez. İnsanlar arası münasebetler, çatışma ve bencilce menfaatlerin gerçekleştirilmesine değil, inanç, sevgi ve yardımlaşma, karşılıklı saygı ve anlayış üzerine oturmalıdır. Hak, birliği; faziletler, yardımlaşmayı ve dayanışmayı; inanç da kardeşliği getirir. Yine, din nazarında bütün insanlar Allah'ın kullarıdır ve hiçbir insanın diğerine ırk, renk ve aile gibi kendinde insan iradesinin hiçbir rolü olmayan faktörlere dayalı bir üstünlüğü yoktur. Ona göre, kanun hakimiyeti esas olup, kimse kanunun üstünde olamaz. Kanunlar, kişiler arasında hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanır ve mahkemeler tamamen hukuka göre hareket ederler. Din, kamu malını veya devlet hazinesini bir emanet olarak kabul eder. Bu hazineden alınacak her şeyi hak ve kanunlara göre belirler. Herhangi bir idarecinin bu hazineyle olan münasebeti, bir emanetçinin kendisine tevdi edilen emanetle olan münasebeti gibidir.

Hırsızlık, soygun, cana kıyma, zulüm ve vahşet, Allah nazarında en ağır günahlardandır. Din; hakkı, adaleti; anne-babaya iyi davranmayı, akrabaya, fakire ve yolcuya yardım etmeyi emreder. Zinayı, fakirin ve kimsesizin malına el atmayı, ölçü ve tartıda hile yapmayı yasaklar. "Bilmediğiniz konuda konuşmayın; yeryüzünde çalımlı hareket etmeyin; birbirinize yumuşak söz söyleyin; birbirinizden yüz çevirmeyin ve öfkeli davranmayın; hareketlerinizde mülâyim olun; kimse kimseyle alay etmesin ve kimse kimseye kötü lâkap takmasın; sûi zandan sakının; başkalarının günahlarını araştırmayın; kendi aleyhinize, anne babanızın ve yakınlarınızın aleyhine de olsa doğru şahitlikten kaçınmayın ve aranızda adaleti hakim kılın; bir kişiye ve topluluğa olan öfkeniz, sizi onlara karşı adaletsizliğe sevk etmesin; öfkenizi tutun ve affedici olun; kötülüğü iyilikle savın; affedici olun; alkol kullanmayın ve şans oyunları oynamayın" diye emreder.

Ayrıca, "Hepiniz insansınız ve bütün insanlar, Allah katında eşittir. Ancak Allah'tan korkan, gerçek manâda dindar olan, söz ve davranışlarıyla doğruyu temsil eden, yüce ve şerefli dir. Doğum, ırk ve renk büyüklük derecesi olamaz. Hepiniz ölecek ve bilâhare yüce bir mahkemenin önünde dünyada iken yaptıklarınızdan hesap vereceksiniz. O gün rüşvet ve kayırma geçmez; ancak sağlam iman ve sâlih amel geçer" diye ilan eder. Kısaca, din gerçekten ne ise o olarak öğretilip yaşandığında, bütün insanî hak ve hürriyetlerle birlikte, her iki dünyada da saadetin anahtarı ve garantisidir.

Gittikçe artan cinayetler ve sosyal kötülükler karşısında, dünyada barışın sağlanabileceğine dair ümidiniz var mı?

İnsan, ümidin çocuğudur ve ümit ettiği sürece yaşar; o, ümidini kaybettiği andan itibaren fizikî varlığı devam ediyor görünse de, hayat ateşi sönmüş demektir. Ümit ise, inançla mebsûten mütenasiptir. Bu sebeple inanıyor ve ümit ediyorum ki, geleceğin dünyası daha mutlu, daha âdil ve daha merhametli olacaktır. Ümitlerimizi besleyen gelişmelerden ve gerçeklerden biri, şimdilik bir tomurcuk seviyesinde de olsa, İslâm, Hıristiyanlık ve Yahudilik gibi dinlerin mensupları arasındaki yakınlaşmadır. Ben şahsen, hep insanlığın barış ve huzur içinde yaşayacağı cennetâsâ bir dünyayı bekledim ve bekliyorum da. Şu yaşlı dünyamız artık, savaşımlardan ve çatışmalardan bıkmış bulunuyor. Bu sebeple de merhamet, şefkat, manevî refah ve barışa havadan, sudan ve ekmekten daha fazla muhtaç. Bu mülahaza ile şimdilerde, hemen her ülkedeki insanların böyle bir dünyaya hazır olduklarına inanıyorum. Evet, gittikçe globalleşen, bir köy halini alan, haberleşme ve seyahat vasıtalarının gittikçe hepimizi tek bir evde oturan kişiler haline getirdiği bir dünyada insanlar, birbirlerini daha yakından tanıma ve artık kavga etmek yerine yardımlaşma mecburiyeti duyacaklardır.

Önceki nesiller, hiç olmaması gereken bir başka çatışmayı da yaşadı: Din-ilim çatışması. Bu çatışma, ilmî materyalizmi doğurmuş, o da dev bir silah endüstrisine, sonu gelmez silahlanmaya ve dehşetengiz ebatta çevre kirlenmesine yol açmıştır. Oysa, Allah'ın İlim, İrade ve Kudret tecellilerinin eseri olan "tabiat"ı ve insanı inceleyen ilim ile, insanlık tarihinde öncelikle Allah'ın Kur'an, Tevrat ve İncil gibi kitaplara da kaynaklık eden ve kelâmının tecellisi olan dinin çatışması mümkün değildir. Ama artık, birtakım Müslüman ve Hıristiyan din ve ilim adamlarının gayretleri neticesinde birkaç asırdır süren din-ilim çatışmasının, en azından gereksizliği anlaşılmaya başlamıştır. Öyle ümit ediyorum ki, böyle bir anlayış ilmin "tabiat"ın kirlenmesine ve kitle kıyımlarına sebep olacak şekilde istismarını önleyecek, hiç olmazsa sınırlandıracaktır.

Din-ilim çatışmasının durması, beraberinde din ile ilmi kaynaştıran, yanlarına manevî-ahlâkî değerleri de alan bir eğitim sistemini de getirecek ve neticede zihinleri ilimlerle, kalpleri din, ahlâk ve maneviyatla aydınlanmış nesiller yetişecektir. Bütün insanî değerleri yücelten bu nesillerle dünyamız, çok güzel bir bahar yaşayacaktır. Bu bahar, her türlü istismarın sona erdiği, en azından olabildiğince sınırlandırıldığı, zengin-fakir uçurumunun yeterince daraldığı, iş-sermaye-ihtiyaç dengesinin sağlandığı, ırk, renk, dil ve dünya görüşüne

dayalı ayrımların sona erdiği, temel insanî hak ve hürriyetlerin tanındığı bir bahar olacaktır. (*Hezron Mugambi*)

İçindekiler

1. [Mehmet Gündem'in "Fethullah Gülen'le 11 Gün" İsimli Kitabına Yazdığı Sunuş](#)
2. [Mehmet Y. Yılmaz'ın "Fethullah Gülen'le 11 Gün" İsimli Kitaba Yazdığı Önsöz](#)
3. [Nurettin Veren Şantaj Yapıyordu](#)
4. [Vasiyeti: İdareye Talip Olunmaması](#)
5. [Hoşgöründen Geriye Dönüş İntihar Olur](#)
6. [Okulların Açılışından Devletin Haberi Vardı](#)
7. [Müslümanlıkta Kadını Eve Hapsetmek Yok](#)
8. [Hilafet Tartışmasını Süper Güçler Çıkartıyor](#)
9. ['İrticacı Diyerek Halka Öcü Gibi Gösteriyorlar'](#)
10. ['Benim Gibi Birine Ayda 500 Dolar Yeter'](#)
11. [Şemsettin Günaltay'dan Alıntı Yaptınız mı?](#)
12. [Kültürümüzde Tarikatın Yeri Vardır](#)
13. [Kendimizi İyi Anlatamadık](#)
14. [Bin Ladin, İslâm'ın Çehresini Kararttı](#)
15. [Zorunlu Din Dersi Evren'in Sevabı](#)
16. [Kasetlerdeki Sözler Montajla Çarpıtıldı](#)
17. [Devlet de Yanılabilir](#)
18. [Hazreti Ömer Beni Derinden Etkiledi](#)
19. [Zana ve Arkadaşları Özür Dilemelidir](#)
20. [İran Devrimi Zararlı Oldu](#)
21. [Ruhban Okulu Açılsın](#)
22. [28 Şubat Endişemi Dikkate Almadılar](#)
23. [Orduda Falancı Filancı Olmaz](#)
24. [AB'ye Ders Oldu](#)

Mehmet Gündem'in "Fethullah Gülen'le 11 Gün" İsimli Kitabına Yazdığı Sunuş

Okur ne yapsın...

Milliyet ve Fethullah Gülen...

Biri Türkiye'nin yarım asırlık köklü gazetelerinden.

Diğeri, hakkında çok şey söylenen, ne düşündüğü her zaman merak edilen, -kozadan kelebeğe- Türkiye'de başlatmış olduğu bir eğitim hareketini Türkiye'nin sınırlarını aşarak dünyaya yaymış, yani dünya çapında bir hareketin fikir lokomotifi derin bir şahsiyet.

İlk bakışta farklı iki dünya gibi algılanıyor Milliyet ve Gülen, 1999 Haziran'ında medyaya ve özellikle Milliyet'e yansıyan Gülen olgusu, Gülen manşetleri, haberleri, yorumları ile 2005'in başında 22 gün boyunca yine Milliyet'e yansıyan Gülen olgusu arasında çok fark var. Açıkçası sorgulanması gereken bir durum var ortada. 1999'a ve 2005'e yansıyan iki durumdan hangisi daha gerçek?

Fethullah Gülen altı yıla yakındır Amerika'da bulunuyor.

Gülen hakkında geride kalan bu süreçte, pek çok iddia ortaya atıldı. Gülen'in sağlık sorunları nedeniyle Amerika'ya gidişi ve ardından üç ay sonra Türkiye'de televizyonlarda yayınlanan kasetler onun devleti sinsî sinsî ele geçirmek istediğine delil gösterildi.

Sorulamayan Sorular...

"Kasetlerde yer alan sözleri niye hatırlatmadın?" diye beni eleştirenler de oldu. Eleştiri yapıtlar ama sanıyorum benim sorumu ve Gülen'in verdiği cevabı iyi okumadılar. Ya da cevabı beğenmediler, bekledikleri gibi olmadı. Hâlâ "niye sıkıştırmadın" diyebildiler.

Fethullah Gülen, "kasetlerim" demiyor, "kasetlerdeki sözler montajla çarpıtıldı" diyor ve o konuda örnekler verip, yapılan şantajdan daha önceden haberinin olduğunu söylüyor. Yani Gülen "o haliyle o sözler benim değil" diyor. Bu kadar açık ve net konuşup reddettikten sonra kasetlerdeki sözleri tek tek bir daha sormanın sizce bir mantığı var mı?

O kadar net ve açık reddedince, kasetlerle ilgili sorulacak bir soru kalmadı. Sonraki sorular da mantıken kendiliğinden düştü.

Kaldı ki röportajın geneline bakıldığında Gülen'le ilgili ortaya atılan iddialardan sorulmadık soru yok.

Ben buradaki ısrarı şartlandırılma psikolojisinin doğurduğu bir algılama zafiyetine veriyorum.

Gülen, uzun süre sustu. Konuşmadı. Bir yıl önce bir başka gazeteye mülakat verdi. 2005'in başında da Milliyet'e konuştu. Milliyet bu röportajı, "Sorulamayan soruları sorduk..." cümlesiyle duyurdu ve "Fethullah Gülen'le 11 Gün" başlığında tam 22 gün boyunca yayınladı.

Okurun Kafası Karışık...

Okurun bıraktığı izleri takip edersek...

Milliyet okurunun kafası karışık, Gülen'i sevenler ise hayrette...

Hayret ve karışıklık zaman zaman da yer değiştiriyor.

Milliyet okurunun tepkilerini ayrıştırırsak...

"Dün Gülen'le ilgili şu haberleri, şu manşetleri bize okutuyordunuz. Şimdi ne değişti..." diyenleri...

"Cumhuriyeti ele geçirmek isteyen birisiyle niye işbirliğine girdiniz? Türkiye'ye gelişine zemin mi hazırlıyorsunuz? Kaç para aldınız? Siz de satın mı aldılar..." tepkileri izledi.

"Hiç bu açıdan bakmamıştım... Aslında doğru şeyler söylüyor... Böyle tanıımıyorduk... Çok ilginç..." diyenler olduğu gibi...

Fethullah Gülen'in fotoğraflarının "güzel ve estetik" kullanılmasından duydukları rahatsızlıklarını dile getirerek "sempatik ve masum gösteriyorsunuz" itirazlarında bulunanlar da oldu...

Birkaç cılız ses de, benim daha önce Zaman'da çalıştığımı, Pazar Sohbeti yaptığımı, hatta Zaman Kitap'ın kurucusu olduğumu... Ayrılıp Ilıcakların Tercüman'ında Gündemdekiler başlığında röportajlara devam ettiğimi ve ardından Milliyet'e geçtiğimi ve benim bu dehşetli gerçekleri büyük bir maharetle gizlediğimi ima ederek, müthiş ifşaatlarda(!) bulundular. Aynı heyecanla yazdığım bazı yazılardan alıntı yaparak beni "Fethullah Gülen'in

müridi" olmakla suçladılar.

Bana Gelince

Ben, ne Fethullah Gülen'i ne de onun önderliğinde gelişen hareketi, -sadece şimdi değil dün de- ne iç ne de dış tehdit olarak algılamadım. Aksine, hem iç hem de dış itibar olarak gördüm. Bu fikrim halen devam ediyor. Bu hareketi, dini motivasyonu yüksek bir sivil hareket olarak okudum, milliliğin evrensel değerlerle imtizacını gördüm, Gülen'in söz ve eylemlerinde "vatan sevgisi" önemliymiş. Ne yapmak istiyorsam zaten onu yıllardır yapıyorum...

İddiaya göre benim "ne yazdığım değil de düşündüğüm ve ne yapmak istediğim" önemliymiş. Ne yapmak istiyorsam zaten onu yıllardır yapıyorum...

2000 yılında yazdığım bir yazıya "Masumiyetin gücü şahsında tecilli eden adam" başlığını koymuş ve Gülen'e haksızlık yapıldığını vurgulamıştım.

Aradan geçen yıllar kimi haklı çıkardı, onu da hep beraber yaşayarak gördük...

Bu bilgiler ve benim biyografim yayınlanmış ve birkaç baskı yapmış kitaplarımda, zaten var. Onlara ulaşmak için özel bir çabaya gerek yok.

Bir söylentiye göre Fethullah Gülen'le röportaj yapan gazetecinin kimliğine kimse dikkat etmemiş.

Öte yandan Gülen'e ne sorulduğuna, Gülen'in ne dediğine yeterince dikkat gösterilmediğini belirtenlerin sayısı hiç de az değil!...

Bence onlar kendi ezberlerini bozma korkusuna yenik düştüler.

Bazıları da röportajdaki soruların ve cevapların netliğini flulaştırmaya çalıştılar...

Milliyet'te Fethullah Gülen'le röportaj yapacağım diye kendimi, ona karşı düşmanca kurgulama sorunda hissetmedim, hissetmem de. Ben Fethullah Gülen'e düşman değilim. Gülen'in teşvikleriyle ortaya çıkan hareketi anlamlı bulabilirim, yazılarımda bunu açık açık ifade de ederim.

Buna kimse karışamaz.

Mu müritlik değil, bağımsız ve işlevsel bir aklın, olup bitenleri nasıl anlayıp anlamlandırdığının ve bu anlama ve anlamlandırmayı kendi gerçekliği ile ortaya koyma çabasının, yani "entelektüel" bir duruşun yansımasıdır sadece.

Milliyet'teki röportaj objektif, mesleki kriterlere sadık kalınarak yapılmış bir gazetecilik ürünüdür. Birileri benden kendi kafalarındaki peşinen mahkûm edilmiş portreyi kopyalamamı istiyorsa bunu kimse için yapmam ve yapamam.

Fethullah Gülen, iddiaya bakın ki, "müridi olmayan kimseye röportaj vermezmiş..."

Oral Çalışlar, Taha Akyol, Cengiz Çandar, Reha Muhtar, Mehmet Ali Birand, Nevval Sevindi, Nuriye Akman, Yalçın Doğan...

Bu isimler ne zamandan beri Gülen'in müritleri, doğrusu çok merak ediyorum...

Ben kimsenin müridi değilim, olmadım da. Zaten Fethullah Gülen de bir şeyh değil...

Mardin, Sarıbay, Göle...

Ben Fethullah Gülen'i akıl, bilim ve sosyal veriler açısından okuyorum. Türkiye'nin önemli sosyologlarından öğrendiğim Gülen'i ve hareketini şöyle yorumlamışlardı:

Prof. Dr. Şerif Mardin: Fethullah Gülen'in çevre koşullarıyla, iman arasındaki kurduğu bağ ve buna son derece önem vermesi bence çok önemli bir nokta. Tarih, topluluk ve şahıs gibi odak noktalarını seçkin bir görüşle, iman ve dinle ilişkilendirmenin, toplum bilimcilerimiz arasında bile nadiren gördüğümüz bir yaklaşım olduğunu hatırlarsak, bu birleştirici zekânın istisnai yeri daha da netleşiyor. Gerçekten de, Gülen'in fikirlerinden mülhem kimselerde, zamanımızda az bulunan bir fedakârlığın örneklerini görmek mümkün.

Prof. Dr. Ali Yaşar Sarıbay: Fethullah Hoca'yı anlamamı sağlayan anahtar kavram aklıma geldi: "Heroic Life". Sosyolog Mike Featherstone'a ait olan, maalesef Türkçe karşılığını tam bulamadığım bu kavram, dünyevi, sıradan ve olduğu gibi kabul edilen gündelik hayatın aksine, mücadele cesareti, zor olanı başarmak, fazilet, şeref ve şan arayışı etrafında şekillenen olağanüstü bir hayatı ifade eder... Gerçekten de, Fethullah Hoca'nın söylediklerinde ve yaptıklarında bu hayat kavrayışı son derece açıktır. Orta Asya'da yapılanlara su katılmamış bir "mücadele cesareti" ile açıklayabilir, medrese anlayışını kolej formu içine yerleştirip pozitif bilimlerde öğrencilerin gösterdikleri başarıyı sadece "zoru başarmak" olarak niteleyebiliriz. Bu çerçevede Fethullah Hoca'yı, her şeyden

önce, Onun "Türkiye İslamı" veya "Türk İslamı" deyişinde simgelenen dini milliyetçiliğini "heroic" olarak değerlendirmek mümkün olur. Öte yandan, Hoca'nın İslam'a getirdiği yorumların, hem pragmatist bir yaklaşımı yerleştirmeye, hem de İslami hayat tarzını sıradanlıktan çıkarmaya yönelik olduğu görülmektedir. Şahsen, Fethullah Hoca'yı ve çevresini şehirli, kitabı; yani elitist İslam'ın temsilcisi olarak görüyorum...

Prof. Dr. Nilüfer Göle: Fethullah Gülen öğretisi, Batı modernliğini İslami muhafazakârlıkla sınamakta, manalandırmakta, daha ötesi modernliği Batı'nın malı olmaktan çıkartmak istemektedir. Medeniyet ile Batıcılığın özdeşleştiği, tevazu ile bireyciliğin zıtlaştığı, muhafazakârlık ile modernliğin çatıştığı değerler silsilesini alt üst etmektedir. Türkiye'de ilk defa muhafazakâr düşünce ile siyasi liberal hoşgörünün derin bir terkibine şahit oluyoruz....

Mardin'i, Sarıbay'ı, Göle'yi beğenmeyenler beni beğenecek değiller ya...

Ben Gülen hareketinin tehlike olduğuna dair yapılmış bir bilimsel araştırma görmedim. Çünkü bilim objektif olmak zorundadır. Raporlar ise zamanın zaman keyfileşebilir...

Zaten raporlar bir hareketi analiz etmeye yetmiyor.

Bazıları İle Mantalitem Hiç Uyuşmadı.

1999'u ben de çok iyi hatırlıyorum. Öncesi ve sonrasını da.

Sivilleşme-siyaset ve demokrasinin ülkede geniş çaplı bir kuşatma altında olduğuna kaç defa tanık olduk. Böyle zamanlarda önce, akıl hafife alınıyor ve sonra da yok derecesinde aynı akıl ipotek altında tutulmak isteniyordu. Yıllardır, yaşadıklarımıza değil de, kısa sürede üretilip bize sunulanlara inanmamız öngörülüyordu.

Ben dayatmayla oluşan böylesine "mutsuz bilinci" ve ardından gelen bir "silik bilinci" kabul edemez, o yükü taşıyamazdım.

Plana göre her şey bir düğmeyle değişecekti...

Bireyi, toplumu, sivilleşmeyi, siyaseti kuşatıp ele geçirmektir asıl hedef. Laiklik ve demokrasi havarilikleri ise bir aldatmacadan, ahlaksızca bir takıyyeden ibaretti. Kendilerine yeni çıkar ve iktidar alanları açmak için 'devlet', 'laiklik', 'demokrasi', 'yurtseverlik', 'irtica' gibi hassas kavramları hoyratça kullanıyorlardı. Ben bu çirkin takıyye hareketini, "açık toplumun düşmanları" kategorisinde değerlendirip, demokrasi ve cumhuriyet açısından ciddi bir

yanılığının içinde gördüm.

Korku salarak fikirler değiştirilemiyor.

Şimdi aradan geçen yılların beni bir kere daha haklı çıkardığını görüyorum.

Nakise mi Zenginlik mi?

Bugün de bazıları Milliyet'te yayınlanan röportaj hazmedemediklerinden olsa gerek, konuyu saptırmak için; "Fethullah Gülen cemaatine yakınlığıyla tanınan bir gazeteci olan Mehmet Gündem..." diyorlar.

Bir gazeteci için toplumun her kesimindeki yakınlıkların, dostlukların, aşinalıkların ve güvene, saygıya dayanan insan ilişkilerinin varlığı bir Nakise değil bir zenginliktir.

Herkesle görüşürüm. Önemli olan ne görüştüğüm, ne yaptığım, ne sorduğumdur.

Demek ki, bazı yerlerde hâlâ "biz ve ötekiler" karşıtlığı fazlasıyla var. Ötekini yok etme üzerine kurulu ilkel bir düşünce...

Kim Örtbas Ediyor?

Gülen hakkında, "laik devlet yapısını değiştirerek yerine dini kurallara dayalı bir devlet kurmak amacıyla yasadışı örgüt kurup bu amaç doğrultusunda faaliyetlerde bulunmak" suçlamasıyla dava açıldı.

Birkaç yıl süren dava düştü...

İddialar havada kaldı...

Bu kadar ciddi suçlamalardan sonra mahkeme Gülen'e mahkûmiyet vermedi...

Savcının iddiasını ısıtıp ısıtıp gündeme getirenler, hâkimin kararını her defasında göz ardı ettiler.

Ben ne yapalım...

Savcı da değilim, hâkim de...

Varsa bir sorun devleti ilgilendirir.

Devlet kusur işliyor da, ben bunu bir röportajla örtbas mı ediyorum?..

Benim durumum mu daha zor, beni eleştirenlerin mi?

Gülen'i Sevenler...

Fethullah Gülen'i seven okurlar da -eski bilgilerinden olsa gerek- bugün Milliyet'te okudukları objektif yayından oldukça etkilendiler. Milliyet bu tavrıyla fazlasıyla şaşırttı onları. Gelen mesajların büyük çoğunluğu röportajın içeriğinden çok Milliyet'e teşekkür ifade ediyordu. Buruk bir sevinçle, Milliyet'in bu aydın, özgürlükçü, demokrat, objektif ve cesur yayınlarını kutluyor ve devamını diliyorlardı.

Yer yer sanal bir cepheleşme de oldu benim üzerimden. Okurların bir kısmı beni "işbirlikçi, hain", bazıları da "kahraman" ilan ettiler.

Ben ne "hainim" ne de "kahraman".

Sadece mesleğini kendi disiplini ve kuralları içinde sürdürmeye çalışan bir gazeteciyim.

Okuru Alıp Götürmek...

Yazı ve röportajlarımda tercih ettiğim üslupla okuru, olup bitene, insanı durumlara davet ederim bütün içtenliğimle...

Okur, konuğumla beni yalnız bırakmasın, konuğumun sözlerine dikkat kesildiği kadar onun insani gerçekliğine de şahit olsun isterim.

Okuru, hiç gitmediği bir yere götürmeyi, hiç tanımadığı bir insanla tanıştırmayı, onun acılarını, sevinçlerini anlamayı ve isterse paylaşmayı kendi adıma başarı kabul ederim...

22 gün boyunca yayınlanan röportaja yazdığım günlük izlenimlerle de bunu yapmaya çalıştım...

Şimdi medyanın içinde bulunduğu durumu aşmanın yollarından birisi olarak gösterilmiyor mu, insan merkezli gazetecilik...

İşimi ilkeli yapmam bazılarına göre suçsa, o suçu seve seve işlemeye devam edeceğim...

Neden Gülen?

Bazıları da sordular, neden Fethullah Gülen'le röportaj yapıyorsun? O kadar önemli biri mi? Ne soracaksın ki?

Kim Fethullah Gülen'le konuşmak istemez ki.

Gülen gibi kaç insan var?

O, uzun ve köklü bir geleneğin insanı... Modern çağın fikri, siyasi ve sosyal bütün dönüşümlerine de tanıklık etmiş bir insan olarak sadece düşünce ve söylem düzeyinde var olmakla yetinmiyor, bu düşüncelerin uluslar arası ölçekte fiili bir projeye de dönüştürüyor, onları hayata çağırıyor.

Bu yüzden ne düşündüğü, ne söylediği en çok konuşulan ve her zaman fazlasıyla merak edilen bir kişilik oldu Fethullah Gülen. Amerika'da geçen altı yılda kamuoyunun merakı azalmadı, aksine gittikçe arttı.

Benim de soracak çok sorum vardı...

Çünkü, bilmek, düşünmek, anlamak ve çözümlemek istiyordum...

İnsanın erdemli çabaları arasında sayarım "anlama" ve "keşfetme" yönelişini, tutkusunu...

Anlayarak eleştirmek ya da anlayarak takdir etmek...

Anlamadan, bilmeden dile getirilecek olan eleştirileri de mesnetsiz buluyorum...

Bilmeden sevmek de, bilmeden düşmanlık da körlük oluşturur.

Hangi gazeteci böyle bir imkânı yakalayacak da hayır 'ben Fethullah Gülen'le konuşmam, ona soracak sorum yok' diyecek.

Tanımıyorum ben öyle bir gazeteciyi...

Varsa da o mesleğine ihanet ediyordur bu tavrıyla...

Eksik Bir Şey Var...

Kamuoyunda çok yankı buldu ama eleştiriler yüzeysel kaldı. Dizin'in yayın sürecinde büyük ölçüde bir içerik tartışması, içerik itirazı ile karşılaşmadığımı da belirmeliyim.

Ezberlerle yetinen bazı kesimlerin bilindik refleksleri bana bir şey katmadı.

Öyle ki, -düşmanlıklarında olsa gerek- Fethullah Gülen'in adını dahi doğru telafuz etmeye tahammülü olmayanların reflekslerini hiç mi hiç kaale almadım.

Dilerdim ki, tartışılsın...

Ama tartışma, başlıklara asılı kalmayıp metne, öze insin. Bilgi ve derinlik taşılsın...

Demek ki tartışması gerekenlerin bazılarında ya böyle bir niyet ya da böyle

bir müktesebat yok.

Beğenilen de takdir ve teşekkür düzeyinde kaldı...

Keşke hayata, olaylara ve insana çok boyutlu bakabilsek...

Teşekkür...

Bu ülkede olgular üzerine konuşmak ve alışkanlıklar dışında bakış açısı, argümanlar geliştirmek hep zordur.

Hızla kuşatılırsın...

Fakat Milliyet Gazetesi gerçekten bu süreci çatlatan bir mantalite ortaya koydu.

"Fethullah Gülen'le 11 Gün" başlıklı 22 gün süren dizinin yayını sırasında gösterdikleri titizlikten dolayı Milliyet'in yayın ekibine, başta Yayın Yönetmeni Mehmet Y. Yılmaz'a, Görsel Yönetmen Ali Acar'a, Haber Araştırma Servisi Müdürü Tunca Bengin'e, beğeni ve eleştirilerini de belli bir düzey ve üslupla, kendine yakışır şekilde dile getiren Milliyet okurlarına teşekkür ediyorum...

Zor biri işi birlikte başardık.

Gülen'in hayatından yakaladığı fotoğraf kareleriyle bu çalışmaya ayrı bir renk katan Arda Yavuz'a da teşekkürler.

Son teşekkürüm de, beni 11 gün boyunca kabul edip Milliyet'e bütün içtenliği ile konuşan sayın Fethullah Gülen'e...

Mehmet Y. Yılmaz'ın "Fethullah Gülen'le 11 Gün" İsimli Kitaba Yazdığı Önsöz

Fethullah Gülen ismini ilk kez ne zaman duyduğumu hatırlamıyorum.

Ama gerek yönettiğim ve gerekse okuyucusu olduğum gazetelerde onunla ilgili o kadar çok değişik haber ve yorum yayınlandı ki bunca yılın gazetecisi olarak hangisine inanacağımı bulmakta da güçlük çekiyorum.

Mehmet Gündem, Milliyet'te yayınlanmak üzere Fethullah Gülen ile bir söyleşi yapmayı önerdiğinde ilk aklıma gelen şey bu oldu.

Fethullah Gülen kimdir?

Sıradan bir din adamı mı? İddia edildiği gibi bütün devlet organizmasını sarmış bir ahtapotun beyni mi? Bütün dünya medeniyetler çatışmasını tartışırken gözümüzün önünde durmakta olan bir "uzlaştırıcı" mı? Bir din filozofu mu? Kurulmasına fikir önderliği yaptığı yurtdışındaki okullar nedeniyle bir tür misyoner mi?

Bu ve benzeri bir sürü soru.

Bu soruların sayısını o kadar çok artırabilirim ki sadece sorulardan oluşan bir kitap yayınlamak bile mümkün olabilir.

Mehmet Gündem'in projesini biraz da bu soruların çokluğu nedeniyle destekledim.

Mademki sorulması gereken bu kadar çok soru var, neden bunları kendisine sormuyoruz diye düşündüm.

Açık sözlü olmak gerekirse endişem de yok değildi.

Fethullah Gülen'in bazı soruların sorulmasını istemeyebileceği, bazı soruları yanıtlamaktan kaçınabileceği düşüncesindeydim.

Ve böyle eksik kalmış bir söyleşinin Gülen hakkında okuyucuları bilgilendirmekten çok yeni tartışmaların başlamasına vesile olmasını da istemiyordum.

Mehmet Gündem'e bu endişelerimi söyledim ve Gülen ile konuşup, açık sözlü bir söyleşi yapıp yapamayacağını sormasını istedim.

Aldığımız yanıt olumluydu: Her soruyu sorabilirsiniz!

Bunun üzerine ben de kendi üzerime düşeni yerine getireceğime söz verdim: Söyledikleri, virgülüne dokunmadan, eksiksiz olarak yayınlanacak. Kaç gün sürerse sürsün!

Nitekim böyle oldu.

Mehmet Gündem'in Fethullah Gülen ile 11 gün süren birlikteliğinde sorduğu bütün soruları ve bütün yanıtları yayınlamak tam 22 gün sürdü.

Bir gazeteci olarak söyleşiyi okuduğumda içimin rahat olduğunu söylemeliyim.

Sorulması gerekenler soruldu, yanıtlar yayınlandı.

Okuyucular bu söyleşiyi okuduklarında kendi fikirlerine sahip olabilirler, kendi değerlendirmelerini yapabilirler. Gazete okuyucularının bu olgunlukta olduğuna inanırım.

Bir gazetenin asıl görevinin topluma bir ayna tutmak olduğunu düşünürüm.

Topluma düz bir ayna tutmak. Ve bu aynadan yansıyan her ne ise okuyucuya onu aktarmak.

Zaman zaman o aynadan yansıyan şeyler hoşumuza gitmese bile orada durmak ve aynayı tutmaya devam etmek...

Türk gazeteciliğinin geleneksel anlayışından biraz uzak olduğunun farkındayım, bu düşüncemin.

Bizde gazetecilik geleneği, bir fikri yaymak, bir düşüncenin propagandasını yapmak şeklinde oluşmuş...

Gazete sahiplerinin aynı zamanda gazetelerin genel yayın müdürü ve başyazarı oldukları dönemin etkileri bugün de sürüyor.

Bu yüzden gazetelerin verdikleri ya da vermedikleri haberler, değişik konularda alınmış tutumlar olarak algılanıyor ve böyle değerlendiriliyor.

Bu nedenle Fethullah Gülen ile yapılmış bir söyleşinin 22 gün süreyle Milliyet'te bir tam sayfa yer bulmasını farklı değerlendirenler de oldu.

İşi benim de sonunda "Fethullahçı" olduğuma karar vermeye kadar vardırırlar da olmadı değil.

Bunların hiçbirini önemsemedim.

Bizim işimiz topluma bir ayna tutmak.

Fethullah Gülen, son yılların en çok konuşulan, tartışılan bir siması olarak bizim kendisine tuttuğumuz aynaya kendi görüşlerini ve tutumunu yansıttı.

Bunu açık yüreklilikle yaptığı için kendisine teşekkür ettim.

Mehmet Gündem'in, Milliyet'te yayınlanan söyleşisi, şimdi elinizde tuttuğunuz bu kitapta yer alıyor.

Gazeteci olarak Mehmet Gündem görevini yaptı.

Sorulması gerekenleri sordu, yanıtlarını aldı.

Artık karar okuyucunundur.

En doğru kararı her zaman onlar verir...

Nurettin Veren Şantaj Yapıyordu

Çok güvendiğiniz, "sağ kolum" diyeceğiniz biri var mı?

Ben kimseye sağ veya sol kolum demedim. Aslen Erzurum'luyum. Kırklareli'nde ve Edirne'de bulundum; oralarda bana karşı vefalı davranan çok kıymetli arkadaşlarım oldu. Sonra İzmir'e geldim. Allah, Hacı Kemal -makamı cennet olsun- Mustafa Birlik, Yusuf Pekmezci, Köse Mahmut gibi en kıymetli dostları bana orada nasip etti. Eğer bir sağ koldan bahsedilecekse işte bunlar vardı ve eğer onlardan biri benim sağ kolum olsaydı, ben o kolun altında kalır ezilirdim, taşıyamazdım onu. Çünkü, bir sağ kol olacaksa, keşke bunlardan biri beni sağ kol olarak kabul etse, keşke bir Hacı Kemal, bir Mustafa Birlik olabilseydim 'keşke Yusuf Pekmezci'nin yerinde olsaydım' derim.

Sizin 35 yıllık sağ kolunuz olduğunu söyleyip, bazı açıklamalarda bulunan Nurettin Veren var. Söyledikleri doğru mu?

Eğer Allah nezdinde birinin hakkı varsa o hak asla kaybolmaz; Allah herkesin nerede olduğunu biliyor.

Sizi siyasilerle tanıştıran, yurtdışı açılımlarınızı sağlayan Nurettin Veren miydi?

İddialarını okumadım; arkadaşlar internetten bir kısmını aktardılar. Özet olarak dinleyince hayret ettim, etrafında beliren birkaç insanla birlikte, herkesin takdir ettiği, bir zamanlar kendilerinin de takdir ettiği hizmetlere karşı menfi tavır içine girdiler; asılsız şeyler söylediler.

Olmasını istediği şeylere bakınca şaşıyorum, hukuk vazı (kanun koyucu) gibi konuşuyor, "Bu hareket Kızılay gibi Yeşilay gibi şey olsun, başına (içinde

kendisinin de bulunduğu) bir kayyım heyet konulsun" gibi yapılması kanunen de mümkün olmayan şeyler söylüyor. Hatta isteklerinin bir kısmını devlet bile mevcut kanunlarla yapamaz.

Siyasilerle tanışmanızda aracı olan kimdi?

Beni Sayın Süleyman Demirel, Turgut Özal ve İsmet Sezgin'le tanıştıran merhum Hacı Kemal'di. Süleyman Bey'le eskiden beri tanışıklığı vardı, Turgut Bey'le senli benliydi. Devlet kademesinde birçok kimseyle tanışmaya ve görüşmeye büyük ölçüde vesile olan oydu.

Nurettin Veren'in politikacılarla çekilmiş fotoğrafları var. Onun hiç katkısı olmadı mı?

Bazen bir yerlere giderken zaman zaman arabayı o kullanmış, hareketin itibarı adına bazı kimselere ulak olarak gitmişti. Fakat o da kalkıp kendisini sağ kol yerine koymuşsa istismar ediyor demektir. Anlatılanlara bakıyorum, benim yanıma birisi gelmişse onunla aynı kareye girmek istemiş, bir cumhurbaşkanına hizmet adına gitmişse onunla aynı kareye girmek istemiş sonra da bunları albüm yapmış, değişik devlet başkanlarına verilmek üzere alınan mektupları kendi adına dosyalamış.

Eğer bunlarla sağ kol olunuyorsa başka kimseler de istese aynısını yapabilirdi. Açık söylemek gerekirse, yanıma gelip giden insanların geleceğe matuf (yönelmiş) derin hesapları olacağına ve bunları kullanacağına ihtimal veremezdim.

Amerika'da yanınıza geldi mi ve siz onu tehdit ettiniz mi?

Beni kendi halime bırakın, kendi işime bakmak, zengin olmak istiyorum demiş ve ayrılmıştı; uzun zamandır görüşmüyorduk. Doğrusu ben de kırılmıştım. Hizmete olan güven kredisini kendi şahsi işleri hesabına kullanıyor, yalan söylüyor ve şantaj yapıyordu. Bir dönemde bazı arkadaşların fikrini bulandırmış, milletvekili olma, bir siyasi partinin içinde yer alarak daha güzel hizmet edileceğine inandırma gibi çabalara girmişti. Sonra bazı arkadaşlar gelip özür dilediler, "Hocam Allah senden razı olsun, bizi kandırıp siyasetin içine çekeceklerdi" dediler. Oysa siyasete girmeme, bütün partilere aynı uzaklıkta durma gibi temel disiplinlerimiz vardı. Bu sebeple kızmış, tavır koymuştum.

Bu şekilde aradan uzun bir zaman geçmişti. Birkaç sene önce, Amerika'ya gelmiş, hatırını kıramayacağım bir arkadaş'a "duasını almak istiyorum" demiş. Ben itimat edememiştım, görüşmek istemiyordum ama araya koyduğu arkadaş

güvendiğim birisiydi; netice itibariyle geldi ve burada bir müddet kaldı.

Bir gün odama girmek istedi. Ben de biraz müsamahakâr davrandım. İçeriye girince "Benim çilem hala bitmedi mi" dedi. Ben de "Ne çilesi, kim sana ne yaptı ki, çekip gittin" dedim. Haziran Fırtınası'nda montajlanan kasetleri onun verdiği dair dedikodular oluyormuş, kastettiği şey oymuş. Halbuki ben o dedikoduları duymamıştım. Sonra bağırды, tehdit etti. Ben de kapıyı açtım, arkadaşları çağırarak onu götürmelerini istedim.

Ölümle tehdit ettiniz mi?

Allah'ın lütfu olarak, Türkiye'de seveni, saygı duyanı çok olan bir insanım. Eğer kendisine bir fiske vuran olduysa söylesin. Allah'tan korkmak lazım.

Şimdi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Uzaklaştığı dönemde gönlüm kırık olduğu halde şefkatim galip geliyordu ve dualarımda eksik etmiyordum onu. Hatta şu anda bile dualarımdan eksik etmedim. Allah kalbine hidayet ihsan eylesin dedim; Allah'a havale ettim.

Sadece onun söyledikleri değil, Haziran Fırtınası'nda ve daha başka zamanlarda da aleyhimde yazılanlara bakmamaya çalışıyorum ki, gönlümde o insanlara karşı olumsuz bir iz kalmasın.

Allah'a çok şükür, içimde hiç kimseye karşı bir olumsuzluk taşımıyorum; gönlümü açıp elimi herkese uzatacak kadar vicdanım rahat...

Sosyolojik anlamda her cemaat kendi dilini, üslubunu oluşturur. Bu hareket kendi dilini ve üslubunu oluşturdu mu?

Kâinatın mayesi muhabbettir diyoruz, Muhammed Bahaüddin Hazretleri'nin ifadesiyle, Allah, bize muhabbetle bakmış olmasaydı biz birbirimizi sevemezdik esprisiyle hayatımızı programlamaya çalışıyoruz. Böyle olunca ona uygun bir terminoloji de oluşmaya başlıyor tabii. Yani ontolojik olanla, epistemolojik olan arasında uyum olması gerekiyor. Efendimiz'in ve selefi salihinin aydınlık yolunu ortaya koyabilmek için, o günden bu güne meydana gelen değişiklikleri, farklılaşmaları dikkate almak ve onu yeni bir söylemle ifade etmek gerekiyor.

Anahtar kavramlarımızdan birisi "adanmışlık". Adanmışlık ile hareket arasında nasıl bir bağlantı kuruyorsunuz?

Adanmışlık, değerlerimize tam bağlanmış bir mefkûre insanı olarak yaşamaktır. Eğer mefkûremiz (ideal), muhabbetse, kendi kültürümüzü

tanıtmaksa, dinimizin güzelliklerini neşir ederek başkalarının istifadesine sunmaksa, o zaman hayatımızı ona göre düzenlemek ve onun dışında yapılacak her şeyi mefk remizi destekleyici, takviye edici unsurlar şeklinde ele almak gibi adanmışlığın özüne bakan bir m talaamız var.

Adanmışlar, doğrulukta, sadakatte, güvenilirlikte, günahlardan uzak durarak, mefk resi ile bütünleşmekte ve onun neşrinden başka bir şey düşünmeme hususunda peygamberane bir azim ve sadakat ortaya koyma peşindedirler. Böylesine mefk re eksenli bir hayatın aynı zamanda insanları bencillik, egoizm ve egosantrik bir yaşantıdan kurtaracağını da  mit ediyoruz.

Bütün büyük işler, kendi rahatını d ş nmeyenlerle yapılmıştır. Adanmışlık felsefesinde yüce ideallere bağlı yaşama, milletin huzur ve refahı için basit, fakir bir hayatı tercih ederek, hizmetten başka bir şey düşünmeme vardır.

Adanmışlığın oluşmasında sohbet kültürünün yeri nedir?

Sohbet geleneği her türlü düşüncenin kabul edilmesinde en birinci yoldur. Onun için Efendimiz 'din nasihattir' buyurmuşlardır. Aynı zamanda nasihatın sürekliliğine de ihtiyaç vardır; çünkü insanlarda k  k çapta da olsa kaymalar görülebilir; dünya malına tamah, makam sevgisi, rahata d ş n lk, görünme arzusu ve şöhret tutkusu gibi ihtiraslar olabilir. Bunların her biri nice selvi canları, g l yüzlü sultanları, Hüsrev gibi hanları yere serebilecek virüslerdir ve hizmet insanları için de birer problem teşkil ederler. Bu virüslerin tesirinde kalmamak için nasihate ihtiyaç vardır...

Günümüz ölçülerinde g   ve iktidar belirleyicidir ve hayata daha çok onlar üzerinden bakıyoruz. Siz ise "Allah rızası" diyorsunuz. Farklı yerlerden bakılınca terminolojinizin anlaşılması zorlaşıyor.

Bütün samimiyetimle söylüyorum, Allah'ın rızasına talip olmaktan başka derdim yok. Onun rızasına mazhar olduğumu iddia edemem; ama rıza-yı ilahiye istemediğim gün ve saat yoktur. Günde en az yüz defa "Allah'ım, affın, afiyetin ve rızan" diyorum. Bana şah-ı Geylaniliği, Nakşibendiliği verse, dönüp bakarsam dünyanın en dun (alçak) insanı sayarım kendimi. Rabbimi istiyorum. Bugüne kadar isteğime cevap verilmemiş olabilir; bana düşen vefanın gereği olarak ömrümün son saniyesine kadar istemeye devam etmektir.

Benim hayatımın en büyük sermayesi olan bu talep başkalarının terminolojisinde bir şeye karşılık gelmediği için anlaşılmıyor olabilir. Bunlar Efendimizin, Kur'an terminolojisinde var. "Amelinizde Allah'ın rızasını

gözetmelisiniz, O razı olduktan sonra bütün dünya reddetse ehemmiyeti yok. O razı olup, kabul ettikten sonra, siz istemeseniz de başkalarına kabul ettirir" gibi düşünceler adeta beni zincire vurmuş. Eğer başka bir şey görmüyorsa, rica edeceğim seni bu körlüğümde mazur görsünler...

Vasiyeti: İdareye Talip Olunmaması

Vasiyetiniz var mı?

Eski yıllarda yazdığım bir vasiyet vardı. O zaman, sarığıma veya cüppeme sarılıp gömülmeyi istemiştim. Şimdi kefen ve cenaze masraflarımı karşılayacak kadar bir para var cüzdanımda. Telif ücretlerinde şüphem olduğu için tekfin işlerinde kullanılmasını istemiyorum; devletten aldığım maaşın da kullanılmasını istemiyorum. Onun için bu parayı saklıyorum. Kitaplarımın bir kısmını maaşımla aldım; onları devlet tarafından alınmış gibi farz ediyorum, bir kısmını da hoca olduğum için, bulunduğum konumdan dolayı bazı yayınevleri armağan etmişti. Bu sebeple insanların gönderdikleri hediyeleri koleksiyonlarda saklayıp yeniden millete armağan ettiğim gibi, kitaplarımın ve özel eşyalarımın da hangi müessesede bulunuyorlarsa, oraya ait olmasını yazmıştım.

Bir yerlere gittiğimiz zaman çay parasını, yemek parasını ödeyen arkadaşlar olmuştur. Hayattaysa kendilerine, vefat etmişlerse çocuklarına geriye bıraktığım şeylerden verilerek memnun edilmelerini yazmıştım. Buraya gelirken, eğer uzakta bir yerde ölürsem, masraf edip taşımaya gerek yok demiştim ama vicdanım ve hissiyatım pek razı olmuyor. Türkiye'de babamın veya annemin yanına gömülmeyi arzu ediyorum.

Hareketle ilgili olarak da; arkadaşlar, evvel ve ahir yani ne şimdi ne de daha sonra idareye asla talip olmasınlar, siyasete girmesinler, dünya saltanatı ve debdebesi ayaklarının önüne kadar gelmiş olsa bile, beni seven ve tavsiyelerimi kabul eden arkadaşlarım elinin tersiyle onu itmekte tereddüt etmesinler. Başkaları anlamasa da Allah rızası desinler, Allah'ın adını yüceltme istikametinde bir an bile duraksamadan samimane gayret etsinler gibi mülahazalarım olmuştu. Şimdi yeni bir vasiyetname yazmak ve bu hususları

daha detaylandırıp netleştirmek istiyorum.

6 yıldır ABD'desiniz. Amerikalılar sizi nasıl algılıyor?

Buralarda tanınan, bilinen bir insan değilim. Zaten nezaketen kabul etmek durumunda kaldığım birkaç kişi dışında kimseyle görüşmedim.

Neden görüşmüyorsunuz?

1997 yılında geldiğim zaman, "Hoşgörü, diyalog ve herkesi kendi konumunda kabul etme" gibi konularda, Türkiye'de konsolos, elçi olarak çalışmış kişiler, akademisyenler ve papazlardan görüştüklerimiz olmuştı. Bu seferki gelişim zaten hastalık içinde. Sonra, Türkiye'de fırtınalar şiddetlenince tedaviye burada devam etmeyi daha elverişli buldum. Kalp, tansiyon, kolesterol gibi rahatsızlıklarım Türkiye'deki gerilimi kaldıramayacağım aşikârdı. Amerika'nın içinde ama Amerika'dan uzak kaldım. Çünkü dedikodu yapıyorlardı. Yeşil kuşak gibi, Amerika'nın projeleriyle bizi irtibatlandırma gibi... Yakışksız isnatlara meydan vermek istemediğim için kimseyle görüşmüyordum, üniversitelerden gelen konferans taleplerini kabul etmiyordum.

Benim yerim, taşıyla toprağıyla kendi ülkemdir, milletimin içidir. Son zamanlarda buradaki Türkler birtakım aktivitelerde bulunmaya, kendilerini ifade etmeye başladılar. Böylece bazı kimseler bizi de bazı kitaplarımızla tanımış oldu. O aktiviteleri yürüten arkadaşların hatırına, ihtida etmiş "Muhammed, Allah'ın peygamberidir" demiş kimselerdi, hareketi merak eden entelektüellerden ve akademisyenlerden bazı kimselerle görüştüm.

Amerika yılları sizi nasıl etkiledi?

Fıkıh tabiriyle söyleyecek olursak, benim burada kalmam iki şerden hafif olanı tercih kabilinden oldu. Ben gelmek istemiyordum buraya, fakat Dr. Sait Bey çok ısrar etti, sağlık durumunun ihmale tahammülü olmadığını ifade etti. Bana çok ağır gelse de, ya ülkemden, kendi insanımdan uzak, yabancı bir devlette bulunmayı tercih edecektim, ya da bir devlet adamımızın dediği gibi küçük şeyleri büyüterek, her gün yeni bir komplo kuranlarla karşı karşıya kalmayı tercih edecektim. Birtakım kötülükleri görüp kendi insanımıza darılmamak için, istişare ettiğim arkadaşların da kanaatini alarak hasret çekmeye razı oldum. Haziran komplosunu (kasetlerle ilgili) önceden bildiğim halde yayımlandığı zaman bazı yerlerine baktım. Komplocularla beraber olanların yazılarını onlara karşı içimde bir ukde olmasın diye okumadım.

Önceden nasıl haberdar oldunuz?

İş dünyasından bir arkadaş ziyaretime gelmişti. Telefonu çaldı. Kasetler montajlanmak üzere götürüldüğü zaman birisi arayıp, "Önümüzde bir çuval kaset var, montaj yapıyoruz. Buradakiler haber verme, işinden olursun" dediler ama ben arayayım dedim. "Nasıl olsa sen de bizi görürsün, yüzüstü bırakmazsın" gibi şeyler söylemişti. Bir nevi şantaj da yapılmıştı.

Türkiye'nin bugünkü durumu hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bir taraftan gelişmeler, demokrasideki açılımlar, daha iyi günlerin peş peşe söken şafakları var; diğer taraftan da, farklı bir Türkiye isteyenlerin çelmeleri, provokasyonları ve karıştırma cehtleri var. Anarşiye yeniden pey çekenler, sokakları yeniden kan gölüne çevirmek isteyenler ve huzurun bağrına dinamit koyanlar var. Ama Türkiye'de kötü günlerin çoğu gitmiş, azı kalmıştır. İnsanımız güzel bir Türkiye inşa edecektir, inşallah.

Türkiye'den ziyaretçileriniz oluyor mu, kimlerle görüşüyorsunuz?

Bir dönem bana talebelik etmiş insanlar var. İstanbul'da bulunduğum dönemde sık sık yanıma gelen bir vakfın mütevelli heyetinden insanlar var. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'ndan Harun Bey'le ve bazı arkadaşlarla görüşüyorum. Hayatın kıyısında bir insanım.

Siyasilerden görüştüğünüz kimseler var mı?

Tayyip Bey'le belediye başkanıyken görüşmüştüm. Seçildikten sonra görüşme fırsatım olmadı; telefonla da görüşmedik. Abdullah Bey'le de tanışırdık ama çok yakın bir tanışıklık değil. Bülent Arınç Bey'le Manisa'da görev yaptığım yıllardan tanışırdık. Yanına gidenlerle selam yolluyorum bazen, o da onlara sağlığını soruyor ve selam yolluyormuş.

Türkiye'yi nasıl takip ediyorsunuz?

İnternette bazı haberleri arkadaşlar getiriyorlar, bir de TRT ve Samanyolu'nu seyretme imkânı oluyor.

En çok neyi özlediniz?

Her şeyini özledim Türkiye'nin. Yolculuk etmeyi, yoldaki kahvelerde durup çay içmeyi, insanımızın kılık kıyafetine kadar her şeyi. Ama doğru ama çarpık mimarimizi. Bunların gökdelenleri görkemli görünebilir ama bizim yerdelenlerimiz bana daha cazip geliyor.

Türkiye'den hasretle bahsediyorsunuz, ama dönmüyorsunuz. Neden?

Belli bir yaştan sonra vücudun tahammülü olmuyor. Bir Arap şairinin ifadesiyle, yakın hissetmeme mani şeyler olmasın diye uzakta durup kalben, vicdanen orada bulunmayı tercih ediyorum. Bir espriyle söyleyeyim, tasavvufta âşıklar üstü bir makam vardır. Orada bulunanlar vuslatı bile istemezler. Yani içime ateşler sal, hep hicranla inleyeyim fakat vuslat istemem derler. Türkiye'ye karşı böyle zevkli bir hasret, zevkli bir hicran bana daha derince, daha vefalıca ve yürekten geliyor.

Bunlar dönmeyeceğiniz anlamına mı geliyor?

Zaten dönüş için yasal bir engel yok. Türkiye'ye dönmeyi bir an olsun aklımdan çıkarmadım. Yine de Türkiye'de önemli yerlere sordurdum. "Bir şey yok, gelebilir" dediler ama, "gelebiliri" söyleyiş tarzlarından sanki gelince onların başını ağrıtırım gibi bir şey hissettim.

Devletten birileri mi?

Evet, önemli bir vazifedeyken emekli olmuş bir yakınlarına, "Benim gelmem kendileri için ne ifade eder?" diye sordurdum. Tebessüm ettiler ama gelmese daha iyi olur dediler. Benim dönüşümün herhalde bazı şeyleri tetikleyebileceği düşünülüyor. Sanki bazıları bazı kimseleri sokağa dökecek, huzursuzluğa sebebiyet verecekler. Ben, Türkiye'de oluşmuş istikrar ortamının bozulmasına fırsat vermek istemem.

Türkiye'ye Humeyni gibi döneceğinizden endişe edenler de var...

Dönersem kendim gibi, Ramiz Efendi'nin üç şerefeli camide imamlık yapan oğlu gibi dönerim. Size komik gelebilir ama, döndüğüm zaman acaba bana yine o camide imamlık verirler mi, yine aynı pencerede kalsam; ya da Kestane Pazarı'nda idarecilik vermeseler bile, tahta kulübem gibi bir kulübede kalmama müsaade ederler mi diye düşünüyorum. Bir diğer düşüncem de, bütün samimiyetimle ifade edeyim, köyümde, dedelerimin arsası üzerinde yapılmış bir misafirhane var, gitsem orada kalsam diyorum. Doğduğum, büyüdüğüm köyde bir köylü gibi ölsem.

'Doğduğum köye gitsem, orada ölsem' diyorsunuz. Köye gidip susacak mısınız?

Dünyada, beklentilerim değil, derdim oldu. Aynı derdi terennüme devam edeceğim; şartlar ne olursa olsun, sözüme kıymet verenleri eğitim faaliyetleri için dünyanın dört bir yanına koşturmak teşvik edeceğim. Mezara konulurken bile

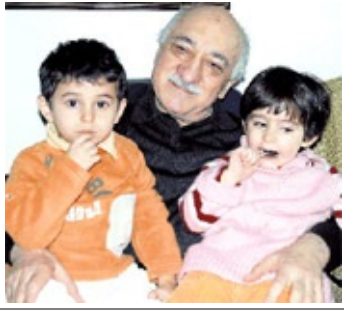
fırsatım olursa yine, gidin okul açın, Türk dilini dünya dili haline getirme mevzuunda gayretten dur olmayın diyeceğim.

Esnafımıza, dünyanın dört bir yanına sürgünler halinde açılın ve sonra ağaçlar haline gelin, lobiler oluşturun ve Türkiye'yi destekleyin; dünyadan kopmuş bir Türkiye'nin ayakta durması mümkün değildir, demeye devam edeceğim. Eğer bir gün hususi kanun çıkarıp ağızma kilit vursalar bile, elimle, ayağımla bunları yazacak ama yine anlatacağım. Çünkü, bunları cami kürsülerinde, devletin memuru olarak açık açık ve herkese anlattım; ifade ettikleri gibi "müritlere" değil. Belki diğer hocalarımızdan farklı olarak dedim ki: Türkiye'yi geliştirin, her yerde Türk insanının sesi duyulsun.

Bence millilik de, ulusalcılık da ancak böyle olur; meselenin hikâyesini yaparak değil. Türkiye'nin davası büyük bir davadır. Ona topyekûn bir milletin, milli mücadelede olduğu gibi sahip çıkması lazımdır, demeye devam edeceğim. Bu hususta sesimi kesecek ve bana bunları söyletmeyecek bir kanun da bilmiyorum. Milletime karşı bir vefa borcu olarak bunları söylemeye devam edeceğim.

Hoşgörüden Geriye Dönüş İntihar Olur

Diyalog ve hoşgörü son yıllarda gündemde ama bazıları bu konuda samimi olmadığınızı düşünüyor?

Diyalog ve hoşgörü konusu benim insani yönümden kaynaklanıyor olsa, o zaman kalıcılık vaat etmez; endişe duyanlar da endişelerinde haklı olurlar. Ama ben dini kaynaklardan hareket ediyorum; başımız onunla bağlı, din devam ettiği sürece, o da devam eder, gider.

Diyalog; dinlerarası mı kültürler arası mı?

Dinlerarası diyalog denilirken -din bir şahs-ı manevi (tüzel kişilik) olduğu için- burada mecaza gidilmiş, dolayısıyla din müntesipleri kastedilmiş oluyor. İsme takılmanın bir faydası yok, eğer daha isabetli olacaksa "Kültürler arası diyalog" "farklı felsefeler arasında diyalog" denilerek kapsam daha da genişletilir ve semavi dinlerin dışındaki diğer inanç mensuplarının da bu faaliyetlere dahil edilmesi düşünülebilir.

'Diyalog ve hoşgörü dinimden kaynaklanıyor' dediniz, peygamber döneminde örneği var mı?

Efendimiz Medine'ye geldiği zaman Medine bildirgesiyle farklı din mensuplarını diyaloga çağırıyor, onlarla anlaşıyor ve koruma altına alıyor. Onun bu tavrını görünce -bağışlayın- münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selül adeta çıldırmış vaziyette, hemen Mekke'ye gidiyor, müşriklerin toplantısına katılıp, "Bakın bu adam herkesi yanına çekiyor; yarın sizin için büyük bir tehlike olacak" diyerek onları kışkırtıyor. Yani her şeyi evhama bina eden insanlar -bugün olduğu gibi- o zaman da var. Yine Efendimiz'in, Necran Hristiyanlarını kabul edişi ve onlarla yaşanan "mübahale" (hangi taraf yalancı ise Allah'ın ona lanet etmesini bütün kalbiyle istemek) meselesi var.

"Haydi gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, hanımlarımızı ve hanımlarınızı ve bizzat kendimizi ve kendinizi çağırıp, sonra da gönülden Allah'a yalvaralım da, bu konuda kim yalancı ise Allah'ın lanetinin onun üzerine inmesini dileyelim" ayeti nazil olmuştur. Efendimiz onları böyle bir mübahaheleyle çağırınca, peygamber bedduası almaktan korkup kabul etmemişler ve vatandaşlık vergisi vererek beraberce yaşamayı benimsemişlerdir. Tağlip Hristiyanlarıyla da anlaşıp onları kendi safına çekmiş, rahat rahat Mekke'ye girip çıkabilmek için müşriklerle Hudeybiye'de çok ağır bir anlaşma yapmıştır.

Raşit halifeler aynı yoldan gidiyor. Selahaddin'in, Zengi'nin, Alparslan'ın, Fatih'in davranışları bellidir. 2. Beyazıd'ın İspanya'dan Yahudileri gemilerle getirdiği iyi bilinir. Bu olaydan hareketle 500. Yıl Vakfı kurulmuş. Cumhuriyet döneminde aynı hoşgörü devam etmiş ve Nazi zulmünden kaçanlar Anadolu'ya sığınmış. Bu bizim kültürümüzde var. İaremis altında cami, kilise, havra bir aradaydı ve herkes problemsiz yaşıyordu.

Hoşgörüye yarın bundan başka bir anlam yüklenir mi?

Böyle bir şey harakiriden, intihardan farksız olur... Bugün terörle, canlı bombalarla, baskı altına alınarak robotlaştırılmış insanlarla karartılan İslam'ın çehresini, diyalog vasıtasıyla, kendi güzelliğine yakışır bir tarzda anlatma süreci başlamıştır ve devam edecektir de...

Efendimiz'in, "Benim adım güneşin doğup battığı her yere ulaşacaktır" sözünü bizlere verilmiş bir hedef olarak anlıyorum. Benim Efendimin, teröristlerin mensup olduğu bir dinin kurucusu gibi tanınması, ona karşı yapılan çok ciddi bir haksızlıktır. Onun doğru tanıtılması, diyalog ve hoşgörü temsilcilerinin önünde ihmal edilmesi düşünülemeyecek derecede önemli bir vazife olarak duruyorken, onların başka düşüncelere girmesi kendileri hakkında oluşmuş güzel kanaatleri yıkmaktır ki, bu da ihanet olur.

Yani misyonerler mi?

Evet. Kilise teşkilatının dünyanın her yerinde ve Türkiye'de harıl harıl çalıştığı, çok önemli temsilcilerinin olduğu doğrudur. Boston'da bulunan bir arkadaşımız 500 sene önce yazılmış bir eserden bahsetti bana.

Balkanların Türklerin eline geçtiği bir dönemde Osmanlı sınırları içinde yaşayan dini azınlıklara hitaben yazılmış bu eserde, "Kendinizi belli etmeden, duygu ve düşüncelerinizi koruyarak orada kalın. Bir gün gelecek kendinizi ifade etme fırsatı da bulacaksınız" deniliyor. Dikkat çekilen bu nokta, çok erken

dönemde bazı kimseleri tembih etmesi bakımından üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konu gibi geldi bana.

Şimdi bunlar vardır ama Vatikan'da ya da başka yerlerde yürütülen bu tür faaliyetlerin, bizim hoşgörü ve diyalog hareketiyle bir alakası yoktur. Ne benim, ne de benimle beraber bu hareketi benimsemiş arkadaşların katien bir başkasının dümen suyunda olması söz konusu değildir.

Bizim diyalog ve hoşgörü hareketimiz tamamen Türk milletine aittir ve Türkiye orijinelidir; diyalog faaliyetlerini kendi maksatları doğrultusunda yapanlara eklenmiş değil, aksine onlar yapıyorsa biz neden yapmayalım, onlarla müşterek programlar planlayarak kendimizi ifade yollarını neden aramayalım mülahazalarından doğmuştur.

Diyalog sürecini bazı İslami kesimler taviz olarak algılıyorlar...

Hoca görünen, ya da seleften miras kalan şeyler adına "kutup"luktan, "gavs"lıktan bahis açanlar nasıl düşünürse düşünsün, bizim kalbimizi Allah biliyor. Ben, değil böyle büyük meselelerde, yatağa girerken bile Efendimiz'in tarzını uygulamaktan taviz vermedim. Arkadaşlarımın da taviz verdiğini zannetmiyorum.

İslamiyet Hz. İsa'yı peygamber olarak tanıyor. Aynı şekilde Hristiyanlardan Hz. Muhammed'i peygamber olarak tanıyanlar var mı?

Diyalog süreci içerisinde benim yanıma gelenler de oluyordu; farklı ortamlarda görüşmelerimiz de oldu. Beraber olduğumuz zamanlarda namaz vakti giriyor... izin istediğimiz zaman saygıyla karşıladılar. "Buyurun, siz ibadetinizi bitirinceye kadar biz de burada dua ederiz" dediler. Böylesine yumuşak tavırlı insanlardan yüzlercesi diyalog faaliyetleri sayesinde "Muhammed Allah'ın resulüdür. Kur'an, Allah kelmadır" dedi...

Bediüzzaman keramet gösteriyor gibi, "İsevi Müslümanlar" tabirini kullanarak dikkat çekmiş, aynı zamanda bir jest yapmış.

Bu tabir Hristiyan olduğu halde dinimiz hakkındaki önyargılardan kurtulmuş, Efendimiz'i Peygamber olarak, Kur'an'ı da Allah kelmamı olarak kabul etmiş kişiler demektir. Böyle insanlardan yüzlercesini gösterebilirim. Maalesef, Türkiye'de, "hoşgörü ve diyalog faaliyetlerinden dolayı Hristiyanlığı benimseyenler olduğunu" iddia edenler çıkabiliyor. Affınıza sığınarak söylüyorum bunun adı yalandır. Ne yapalım, herkes kendi karakterini sergiliyor.

Din diyalogu öngörüyorsa, karşı olanlar kendi dindarlıklarından mı endişe taşıyorlar?

Kendileri nasılsa alemi de öyle zannedenler var. Milletimize baksınlar; uzun süre pek çok Şeyden mahrum olmasına rağmen, kendi ruh ve mana köküne ait değerleri devam ettirebilmiş olması ne kadar sağlam bir inanca sahip olduğunu gösteriyor, zaten. AB meselesini konuşurken millet üzerinden genellemeler yaparak şüphe uyarıcı Şeyler söylemek doğru değildir. Korkmak gerekiyorsa başkaları korksun.

Burada İslam'a çok saygılı bir din adamıyla görüşüyorduk, "Bizim gençler kiliseden kaçıyorlar" dedi. Ben de, bizde camiye giden gençlerin sayısında, oruç tutma oranlarında artış olduğunu söyledim. O devam etti ve "Gençler arasında çok bunalım var. Doğrusu böyle bir nesil karşısında Tanrı'nın yerinde olmak istemezdim" dedi.

Ben de, "Allah'la kul arasındaki münasebet açısından, sizin konumunuzda bir insana böyle bir cümleyi yakıştıramadım" dedim. Bunun  zerine o zat  licenap davrandı; "Allah'tan çok af dilerim, s r   lisan oldu" dedi. şimdi bu insanlar kendi nesillerinden endişe ediyorlar. Bizim misyonerlik yapmamıza gerek yok, kendimizi doğru ifade etme fırsatı bulalım yeter o bize.

Okulların Açılışından Devletin Haberi Vardı

İzlenim

Fethullah Gülen'in hayatının büyük bölümü Edirne, İzmir, İstanbul'da geçmiş. Ancak aslen Erzurumlu. Gülen'in konuşmalarına, verdiği örneklere, memleketinde çok az yaşamış olmasına rağmen, Erzurum şivesi yansıyor. Türkçeyi oldukça akıcı, bir o kadar da ağdalı kullanan Gülen, Erzurumluluğunu da sık sık hatırlatıyor. 'Bizim oralarda' diye başladığı cümlelerinde, yöreden alıntılar yapıyor. Gülen köklerine, ana-baba toprağına sık sık vurgu yapan biri.

Teşviklerinizle dışarıda açılan Türk okullarına nasıl bir anlam yüklüyorsunuz?

Bu sorunun cevabını ben vermeyeyim, ona sosyologlar, felsefi tarihçiler cevap versin. Nitekim, onlardan gezip görme imkânı bulanlar güzel şeyler yazdılar.

Önemi devlet kavrayabildi mi?

Ben buna kaçırılmaması gereken bir fırsat nazarıyla bakıyorum. Bence önemli olan, nasıl olursa olsun, ama mutlaka bu eğitim faaliyetlerinin devam etmesidir. Devlet isterse gönüllü kuruluşların yaptığı bu işe sahip çıksın, finanse etsin, isterse tamamen el koysun -askeriyle sivilile- alıp kendisi yapsın, ama mutlaka yapsın. Falanlar yapıyor diye, bu meseleye antipati duyarak, değişik manalar yüklemeye kalkmak münasebetsiz oluyor. Münasip olan şey, daha yüksek bir itibarla gidip aynısını, yahut alternatifini ve hatta daha başarılısını ortaya koymaktır; o zaman beğenmediklerinizin sesi zaten kesilir.

Endişeler, bu okullarla ilerde Türkiye'nin dışarıdan kuşatılacağı yönünde.

Ben de aksini düşünüyorum, inşallah Türkiye'nin dışarıdan okullarla nasıl kuşatılacağını bilemiyorum. Ne diyeyim, vehimle yaşıyorlar.

Dışarıda okullar açılırken devletin haberi var mıydı?

Vardı tabii. Arkadaşlarımızdan Merhum Hacı Kemal'in Süleyman Demirel'le ciddi yakınlığı vardı. Bazı devlet adamlarına verilmek üzere mektup istediği zaman, Demirel çok civanmertçe davrandı; kâğıtları imzaladı ve 'Alın üzerine siz ne yazarsanız yazın' dedi. Bu mektuplardan bazılarının müsveddeleri hâlâ bende duruyor. Merhum Turgut Özal, Asya gezisi sırasında hangi ülkeye uğradıysa, 'Ben cumhurbaşkanı olarak bu meseleye kefilim' dedi. Bülent Bey okulları gezdikten sonra, 'Osmanlı döneminde bile yapılamayan şeyleri yapıyor bu ülke insanı' dedi. Bunların hepsini takdirle yâd ediyorum... Kuzey Irak ve Afganistan'da açılan okullardan askerler katiyen haberdardılar ve takdir ediyorlardı. Fakat belli bir dönemden sonra birileri çıktı, sanki buralarda muzır insan yetişiyormuş gibi bir mülahazaya girdi, (bağışlayın) yalan yanlış şeyler ortaya atıldılar, bazıları da onların tesirinde 'acaba' dediler.

Okulların bulunduğu ülkelerden değil de rahatsızlığın Türkiye'de bazı çevrelerden gelmesini nasıl karşılıyorsunuz?

Okulları gezenlerden önemli bir profesör (sosyal tarihçi), bir akademide ders verirken, 'Bana göre bu okulların aleyhinde bulunmak düpedüz vatana hıyanettir' cümlesiyle sözlerini noktalamış. Bu arada hiç görmediği, gezmediği, bilmediği halde karşı olanlar, aleyhte yazıp çizenler de var ve esas itibarıyla bunlar Türk'ün tarihinden de, mazisinden de habersizdirler. Onların marifetiyle, -küçük de olsa- aleyhte bazı şeyler oluştu ama ben bu düşüncelerin kalıcı olacağını zannetmiyorum. Güneş balçıkla sıvanmaz.

Okulların açıldığı ülkeler (Orta Asya, Rusya Federasyonu) uzun zaman komünizmin tesirinde kalmış yerler. Orada KGB birikimine sahip istihbarat örgütleri var. Bu örgütler 12 senedir adeta mercek altında tutmuşlardır bu hizmetleri. Maalesef, bizdeki bazıları çok insafsızlık yaparken, onlar okullara dokunmamış, takdir etmişti. Türkiye'de, bir kesimin çok defa el altından o servislere haber ulaştırdığını biliyoruz. Türkiye'yi seven, önemli birisi, 'Biz falan yerdeki insanı ikna ediyoruz', aynı şahıs bir süre sonra, 'Ne yapayım sizin arkanızdan Türkiye'deki bir servis getirip önümüze bir dosya daha koydu' diyor. İşte bütün bunlara rağmen, o insanlar, önlerine dosyalar koyanlara, 'Biz sizin iddia ettiğiniz şeyleri bu insanlarda göremiyoruz' diyorlar. Onlar ödüller vermeye devam ediyor, bizdekiler de iğfal etmeye... Bizdekilerin iğfal çabası

onları daha derinden tetkik etmeye sevk ediyor; bundan sonra daha güçlü iğfal faaliyetleri de olsa, zannediyorum artık inanmayacaklar.

'Okullar Orta Asya yerine, Ortadoğu'da açılmalıydı' diyenler var...

Orta Asya bizim için de, bir sevdaydı, üzerine türküler söyleniyordu. Allah da nasip etti. Meselenin diğer bir yanı da şudur: Dini konularda Araplar bize tepeden bakarlar ve bizim onlara vereceğimiz bir şey olduğuna ihtimal vermezler.

Denendi mi hiç?

Bazı teşebbüsler oldu. Suriye ve İran o imkânı vermedi. İranlılar; 'Bizde bu işleri daha iyi biliriz, eğer okul açmak istiyorsanız imkânları verin biz açarız' dediler. Bakış böyle olunca, orada bir şeyler yapma imkânı olmuyor. Taliban da Afganistan'daki okulları, 'Ne işiniz var, okul açıyorsunuz, gidin memleketinizdeki problemleri halledin' demişti. Hâlbuki Asya öyle değildi. Bizi soydaşları olarak görüyorlar ve kanları ısıniyordu. Burada yapılan hizmetler, Rusya Federasyonu ve Uzakdoğu için referans oldu ve orada da Allah muvaffak kıldı. Sadece bizim tercihimiz değil, karşı tarafın tutumu da etkili...

Ortadoğu'da kapılar neden açılmadı?

Okullar vasıtasıyla, Türkiye anlayışında bir demokrasi ve cumhuriyet mülahazasının ihraç edileceğini düşünmüş ve ondan dolayı tepkili davranmış olabilirler. Oysa Orta Asya ve Afrika'da bu tür tepkiler almamıştık. Aksine onlar okullarımızı açtılar, bayrağımızı kapılarına astılar ve kalkıp bizimle birlikte İstiklal Marşı'mızı okudular. Ben Ortadoğu halkının bu meseleye tahammül gösterebileceğine kani değilim. Lawrance'ların (İngiliz casus) oralarda açmış olduğu yaralar henüz kapanmış değil.

İçerideki okullara dönük şüpheler var.

Bu mevzuda kuşku duyanlar, bu halleriyle devletin sistemini de zan altında bırakıyorlar. Bu okullar, normalin çok üstünde teftişler geçirdi; gece yarılarında toplum olarak terbiyemizle bağdaştıramayacağımız şekilde kız okullarına ve yurtlarına baskın teftişler düzenlendi; yatakhanelerine girildi, eşyaları karıştırıldı. Bunlar gazetelere intikal ettirilmedi, parlamenterlere gidip dert yanmadı arkadaşlar. Gelip teftiş edenler de bizim devletimizin müfettişleridir; yirmi defa değil elli defa gelsinler dediler. Buna rağmen böylesine teftişlerde bir şey bulunamadığı halde hâlâ dedikodular bitmemişse bu seviyesizlik, utanma hissini yitirmişliktir.

Ortada büyük bir hareket var. Herkes bu nasıl oluyor, değirmenin suyu nereden diye soruyor!

Bu hizmetler bir iki yerde başlamış, sonra parça parça gelişerek Türkiye'ye ve dünyaya açılmış bir eğitim faaliyetidir. Öğretmen arkadaşlar zenginlerin, vakıf ve derneklerin desteğini alarak oralara giderken bir çok zorluklarla karşılaşacaklarını biliyorlardı; nitekim çok ciddi mağduriyetler de yaşandı.

Merhum Aydın Bolak Bey'in, bazı zamanlar sıcaklığın -60 derece olduğu bir ülkede, arkadaşların çok defa maaş almadan hizmet edişini anlatırken gözleri dolardı. İşte bu tarafta bunlar yaşanırken diğer taraftan birisi bana da açıkça 'Değirmenin suyu nereden?' diye sormuştu.

Cevabınız ne oldu?

'Bir dönemde milletimize yeniden istiklalini kazandıran güç ne ise, bu eğitim faaliyetlerinin arkasındaki güç de odur' demiştim. Nasıl ki bir dönemde millet istiklali için mücadele etmesi gerektiğini görünce evindeki kap kacağına kadar ortaya koydu, bir tarafta kağı, diğer tarafta kadın yollara döküldüyse, bir gün de 'medenilere galip gelme yolunun ikna olduğuna' inanınca aynı şeyleri yapıyor.

Biz ancak eğitim ve öğretimle insanların seviyesini yükseltiriz, kavganın önünü de ancak bu yolla alırız diye, dünyanın dört bir yanına giderek okul açıyor bu insanlar. İşte değirmenin suyu buradan... Aslında aynı dönemlerde rekabet hissiyle başka denemeler de oldu ama oraya gidecek öğretmenler 2000-3000 dolar maaş istediler. Oysa ki bu gönüllü arkadaşlar (300-400 dolar) gibi burs denilebilecek bir ücretle gidiyorlar ve orada ikinci bir iş yapmak zorunda kalanlar oluyordu.

Okullara destek olan vakıf ve dernek temsilcileri, aynı zamanda okulun inşaatında amele gibi çalışıyordu. Bu okulların arkasında milletin helal katkılarından başka herhangi bir kaynak yoktur. Değirmen bu fedakârlıklarla dönüyor. Bir hareket böyle olursa, o hareket bağımsız demektir ve hiçbir diyet borcu da olmaz; kaldı ki, devletler bile diyet ödüyorlar.

Müslümanlıkta Kadını Eve Hapsetmek Yok

Çok tartışılan konulardan bir tanesi de kadındır. Bazı iktisatçılar, kadının üretim sürecine katılmasıyla kalkınma arasında bir ilişki kuruyorlar.

Kadının fiziki yanı dikkate alınıp, hususi durumları korunduktan sonra hayatın bazı sahalarına katkıda bulunması İslam'da yasaklanmamıştır. Zaten kadın, hayatın her diliminde kendine göre katkılarda bulunmuştur da... Mesela, savaflara katılması caiz görülmüş, okuması, eğitim görmesi tasvip, tercih ve teşvik edilmişti. Öyle ki, saadet asrında Hz. Aişe, Hz. Hafsa ve Hz. Ümmü Seleme validelerimiz sahabe fukahasının (fıkıh bilginleri) ve müçtehitlerinin arasında yer almaktaydı; hatta peygamber hanesindeki kadınlar, dini öğrenme adına bir yönüyle erkeklerin bile müracaat kaynağıydılar. Tabiinden (sahabeden sonraki kuşak) bir çok kimse Efendimiz'in eşlerine müracaat ederlerdi.

Bu durum onlarla da sınırlı kalmamış, sonraki dönemlerde de bazı ehliyetli kadınlar pek çoklarına muallime olmaya devam etmişlerdir. Yani, Müslümanlıkta kadının hayatını kısıtlama ve hareket alanını daraltma söz konusu değil. Bugün için olumsuz görülen noktalar, yaşandığı dönemin şartları ve o zamanki devletlerin uygulamaları dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Ayrıca bazı bölge ve toplumlarda Müslüman olmadan önceki adet ve geleneklerin Müslüman olduktan sonra da devam etmesi de göz önünde bulundurulmalı. Bunların da İslam'a fatura edilmesi doğru olmaz. Önemli olan, kadının fiziki durumunun ve özel hallerinin dikkate alınarak düşünülmesidir; mesela, "Ağır maden işlerinden çalışmalı mıdır, erkeklerde olduğu gibi mecburi askerlik takdir edilmeli midir? Ağır silah eğitiminden geçmeli midir?.." gibi. Bunların yapılmasında zaruret görülüyorsa ona da kimsenin bir şey demeyeceği kanaatindeyim.

Kamusal alanda bugünün dünyasında kadının yeri ve rolü ne olabilir?

Kadın her şey olabilir. Belki bugünkü kaynaklara dayandırma açısından delilini gösterme zor olsa da; tarihi tecrübelerle bakınca Ebu Hanife'ye göre kadının hâkim bile olabileceğini görürüz; o zat kendi nefsinden konuşmayacağına göre, demek ki kaynaklar buna müsaade ediyor. Şimdi Diyanet İşleri Başkanlığı kadınların rahat olabilmesi açısından müftülüklerde hanımefendileri görevlendirerek takdire şayan bir uygulama başlattı... Kadın asker de olabilir, hekim de.. Önemli olan dinini yaşayabilmesi. Kamusal alanda hizmet verirken dinini güzelce yaşayanlar olabileceği gibi, evinde durduğu halde tam yaşamayanlar da olabilir.

Yani kadını eve hapsedmek yok.

Evet, o konuda herhangi bir tahdit konulmuyor.

İlmihal kitaplarındaki bazı bilgilerin kadının ikinci sınıf varlık olarak gösterdiği de dile getiriliyor. O da tarihsel midir?

Kadının kendine ait hususiyetine ve fiziki durumuna itina gösterildiği için sorumlulukları ve hareket alanı erkekten biraz farklı olmuştur; mesela, ağır işler ve ev dışındaki sorumluluklar erkeğe yüklenmiştir. Teşri (Hz. Peygamber ve dört halife dönemi) ve tedvin (kitapların ve sistemlerin oluştuğu) dönemlerindeki yorumlar o günkü kültüre bağlı olarak bu istikamette gelişmiştir. Buna tarihseldir diyemeyiz, kadınlara ve erkeklere ait hususiyetlerin (özellikler) gözetilmesi bu konuda amil (sonucu etkileyen sebep) olmuştur demek belki daha doğru olur.

Kadına ikinci sınıf varlık olarak bakanlar da var.

Kadın kadındır, erkek de erkektir; bunlardan biri pozitifse diğeri negatiftir; ikisi bir araya gelince bir bütün oluştururlar. Mevzuya, ikinci sınıflık ya da eşitlik meselesi olarak bakmamak lazım. Çünkü, bazı noktalarda kadın daha ileridedir. Mesela, bazı yerlerde Efendimiz kadını çok öne çıkarmış, "Cennet anaların ayağının altındadır" demiş; ama babalar için böyle bir şey söylememiştir. Yine Efendimiz, "Kime karşı sorumluluğum vardır?" diye soran kişiye "Annene karşı.." buyurmuş, "Sonra yine annene karşı... Sonra yine annene karşı.. Sonra da babana karşı" demiştir. Bediüzzaman'ın da dikkat çektiği üzere, "O bir şefkat kahramanı ve çok önemli bir terbiyecidir" aynı zamanda. Gördüğünüz gibi, bazı yerlerde de, "Burada durmak lazım" deniliyorsa, mesela, "senin cephede nöbet beklemene, beline bombaları bağlayıp düşmanla

yaka-paça olmana gerek yok" deniliyorsa, bu yaklaşımı, kadının mahrumiyeti olarak anlamak yerine, kadının hakkını koruma açısından ele almak mümkündür. Efendimiz'in bu konuda ayırım yaptığını göremeyiz.

Bir de namaz kılarken erkeklerin önde kadınların arkada durma meselesi var.

Öncelikle namazın, Allah'tan başka hiçbir şeyi hatıra getirmeden, O'nun huzurunda elpençe divan duruyormuş gibi eda edilmiş gereken bir ibadet olduğunu ifade edelim. İkinci olarak da, namazın edası anında, vücudumuzun duruşundaki intizam kadar, kalp ve ruhumuzun istikamet ve konsantrasyonu, başka bir ifadeyle, hayalin başka tasavvurlarla meşgul olmasına izin vermeyip, Allah'tan başka her türlü mülahazaya kapanmış olmasının çok önemli olduğunu hatırlatalım. Bu iki hususu akılda tuttuktan sonra kendimize soralım: Neden bazı realiteleri görmezden geliyoruz?

Zannediyorum, Kâbe'yi tavaf esnasında bile olsa, gözü endamlı ve güzel bir kadına ilişen erkekler, "Biz hiçbir şey hissetmedik" diyemezler. Eğer birisi derse, ben de ona, 'rica ederim, Allah görüyor, duyuyor; n'olur burada yalan söylemeyelim' derim.

Türkiye'de devam eden bir başörtüsü sorunu var. 18 yaşından sonra rahat bırakılabilir gibi öneriler ortaya atılıyor... Sizin çözüme ilişkin bir öneriniz var mı?

Çocukların okumasına mani olma durumlarının söz konusu olduğu bir dönemde dinin usulü (esasları) ve furuu (o esaslara bağlı ama onlara nazaran ikinci, üçüncü dereceden konular) açısından yaklaşarak başörtüsü ile ilgili düşüncemi arz etmiştim. Kısaca, iman esasları ve İslam'ın beş şartı kadar ağır bir mesele olmadığını ifade etmiş ve başörtüsü veya okulu tercih konusunu insanların vicdanına havale etmiştim. O zaman benim vicdanı kanaatim de okumaktan yanaydı. Böyle bir yaklaşım bir çok kesimden kimseyi rahatlatma ve Türkiye'nin geleceği adına bana çok önemli gelmişti.

Bir nevi konjonktürel bir görüş bu galiba, asıl düşünceniz nedir?

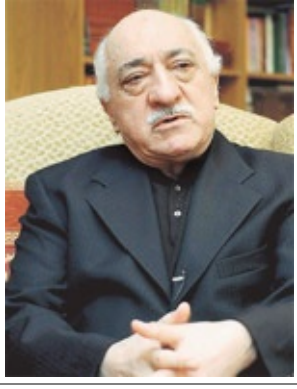
Gönlüm arzu eder ki, Batı ülkelerinde olduğu gibi kadın hakları, kanaat ve düşünce hürriyetiyle beraber ele alınsın. Zannediyorum Hristiyanlığın temel kaynaklarında farklılaşma olmasaydı, rahibelerin başlarını örttüğü gibi, kendilerine ait yazılı kaynaklarda da kadınların örtünme mevzuu yer alsaydı karşı çıkmazlardı ona. Hiç unutmam, Vatikan'a gittiğimizde Milliyet

gazetesinden Ozcan hanım da yanımızdaydı; Papa kadınlarla görüşmediği için içeriye giremedi. Türkiye'de böyle bir şey olduğunu, Diyanet İşleri Başkanı'nın sadece erkeklerle görüştüğünü, kadınları kabul etmediğini düşünün, bu gazetelere sürmanşet olmaz mı?

Gönlüm çok arzu eder ki, insanlar -idareye karışmamak şartıyla- fûruatına kadar dinin emirlerini çok rahat yaşasınlar; vicdan hürriyeti, din hürriyeti dediğimiz mevzularda serbest bırakılsınlar. Kamu alanını genişleteceğimize -bu aynı zamanda insanların hareket alanlarını daraltma oluyor- liberalizme gittiğimiz bir dönemde ferdin hukukunu ve vicdan hürriyetini öne çıkarsak, insanlara dinin usulünü de fûruunu da rahat yaşama ortamı hazırlasak.. Meseleyi bir yaşa bağlayarak, şu yaştan sonra serbest bıraksak denilmesi bile olumlu bir adım. Bir gün isteyen istediği gibi yapsın, sınır konulmasın. Türbanın şekil ve çeşitleri de, sanki bir felsefenin, bir hareketin sembolü gibi algılanıyorsa, o tarz ve şekillerde de ısrar etmemek lazım. Bunu bana soranlara "Diyanet'e, Din İşleri Yüksek Kurulu'na sorun" diyorum. O kurumun itibarını korumak da vazifemizdir; çünkü onlar dinin itibarını temsil ediyorlar. Örtünme konusunda da ölçü onlardan sorulmalı; eğer belirttikleri görüşte bir eksiklik olursa, meşhur ve mudakkik alimlerimiz mütalaalarını Diyanet'e gönderirler; eksiklik giderilir, varsa eğer yanlışlık düzeltilir.

Hilafet Tartışmasını Süper Güçler Çıkarıyor

İzlenim

Misyonerlik Benzetmesine Üzülüyor

Fethullah Gülen, bütün röportaj boyunca kızgın ve hırçın bir insan portresi çizmedi. Hakkında yapılan ağır eleştirileri ve suçlamaları soru olarak yönelttiğimde de bu tarzı değişmedi. "Bağışlayın", "Bana yakışmaz", "Utanarak ifade diyorum" gibi kelimeleri çok kullandı. Bunların arkasını da; "Anlamıyorlar", "Bilmiyorlar", "Hislerine yenilmişler", "Ezbere konuşuyorlar", "Yalan söylüyorlar" gibi ifadelerle devam ettirdi. Gülen'de kızgınlık yerine üzüntü hâkimdi. Bazı 'İslami' grupların dinler arası diyalog ve hoşgörü sürecini misyonerlikle bağlantılı değerlendirmelerine ise gerçekten içerlemişti. Onlar için "Hilafı vaki beyanda bulunuyorlar deyip geçeceğim ama bağışlayın, yalan söylüyorlar" dedi.

Hilafetin tekrar canlandırılmasına nasıl bakıyorsunuz?

1924'te hilafet kaldırılacağı zaman İsmet Paşa "Türkiye Cumhuriyeti'nin itibarı olduğunu" gerekçe göstererek karşı çıkmış, aksine Fıkıh Metodolojisi hocası İzmir Milletvekili Seyit Bey mahzur görmemişti. Hatta, "Yeryüzünde bir halife yaratacağım" ayetinden hareketle, hilafet tarihini anlatan bir layiha (kitapçık) hazırlamıştı. Orada, hilafetin Müslümanlar tarafından devletin başındaki insana verilen bir isim olduğu üzerinde duruyordu. Raşit halifelerin tümünün farklı şekillerde seçildiğini gösterdikten sonra, seçim şeklini tek sisteme irca etmenin mümkün olmadığını anlatıyor ve vazifelerini hakkaniyet ölçüsü içinde icra ettikleri için onlara "hakiki halife" diyordu.

Yani dört halifeden sonra hilafetin bitmiş olduğunu mu söylüyor?

Hakiki hilafetin onlarla temsil edildiğini söylüyor, sonrakilerin temsil ettiğine "izafi hilafet" denilebilir, demiş oluyor. Zaten Efendimiz de, "Hilafet benden sonra 30 senedir" buyuruyor. Bu süre, Hz. Ali'den sonra Hz. Hasan'ın 6 ay süren hilafetiyle tamamlanıyor. Başka zayıf bir hadis-i şerifte de, "İstikamet içinde olursanız 70 senedir" diyor. Sonra "meliklik ve hükümdarlık" olacağını, sonra da "zalim kimselerin milletin başına geçeceğini" buyuruyor. Seyit Bey şöyle demiş oluyor: Sevad-ı azamın (çoğunluk) ya da en azından ashab-ı reyin (görüşüne değer verilen kişiler) seçtiği bir halife ve hakiki bir halife görevi yaparak hilafet düşüncesini korumuş bir insan bulunmadığına göre, bu izafi bir meseledir. Hilafet, TBMM'nin şahs-ı manevisinde mündemiç olarak kaldırılıyor. Kimse itiraz etmiyor.

Dini olmaktan daha çok siyasi bir konu olarak görüyorsunuz.

Dini bir konudan bahsedilince, önce ilgili ayet ve hadislerle bakmak, Allah Resûlü'nün mesajları arasındaki yerini bulmak, üzerinde ne ölçüde durulduğunu araştırmak lazım. Mesela, "Hilafet unvanıyla temsil edilmeyen devlet meşru değildir" manasına gelecek şeyler var mıdır? Mesele ne kadar 'olmazsa olmaz' kabul edilmiştir? Seyit beyin mülahazasını arz etmeye çalıştım, kimse ona itiraz etmemiş.

Halifelik denilince ilk akla gelen İslami hareketler oluyor, hatta geçen sene 3 Mart'a farklı anlamlar yükleyenler oldu.

Esas önemli olan, Müslümanlığın milimi milimine yaşanmasıdır. Polemiklere sebebiyet vermek için tali, her zaman münakaşası yapılabilecek tarihi konuların öne çıkarılması doğru değil. Bir kısım ehl-i İslam dostlar bunun üzerinde duruyorlarsa, onların da kim tarafından kurulduğunu bilemeyeceğim. Sanki Emeviler, Abbasiler döneminde hakkıyla hilafet mi varmış? Yezid, Velid, hilafeti hakkıyla temsil etmişler mi ki, şimdi münakaşa yapılsın? Bu tartışmalar, Müslümanlığı yaşayamayanların, ayıplarını kapama adına farkında olarak ya da olmayarak ortaya koyduğu bir gayret de olabilir.

Bildiğiniz gibi Büyük Ortadoğu Projesi'yle ilgili bir tarafı da var.

Zannediyorum bir kısım süper güçler hilafet meselesini çıkartarak, sürtüşme vesilesi yapmak istiyorlar. Mesela Türkiye, Pakistan, Endonezya ya da başka bir ülkede bu mesele ortaya atılırsa, diğer ülkeler karşı çıkacaktır. Zira ulus devletler kurulmuş, herkes bağımsızlığını elde etmiştir. Başkaları da bazı hesaplarla bunu yapmak istemiş olabilirler. Eğer Türkiye'de bu meseleyi "İlle de

olsun" diye öne sürenler varsa, onlara, "Mülâhazalarını gözden geçirmeliler" diyebilirim; "birilerinin ajanı oldukları" iddiasında bulunmak istemem. Eğer dışarının bu mevzuda bir isteği varsa, o zaman da "dış teklif" olması açısından malul (sakat) nazarıyla bakarım; "Bu işe dikkat edilmeli -bağışlayın- bunda bir bit yeniği vardır" derim. Bunu gündemin en önemli meselesi gibi göstermeye çalışanlar dış güçler ya da onlara bağlı kimselerse, onlara karşı daha dikkatli olmak gerektiğini düşünürüm...

Bu hareketin sahip olduğu kurumlar dikkate alındığında, büyük bir maddi güç gözüküyor. Bu durumun da siz hayattayken problem teşkil etmeyeceği, fakat sizden sonra büyük paylaşım kavgalarına neden olacağı yorumları yapılıyor. Karşımızda nasıl bir yapı var, sizden sonra ne olur?

Öncelikle şunu ifade etmeliyim ki, bazıları meseleleri tamamen kendi vehimlerine göre kurguluyor, bu yanlış kanaat üzerine pek çok fikri bina etmeye çalışıyorlar. Başlangıç noktası vehme dayanınca sonraki fikirler de yanlış olmaktan kurtulamıyor. Benim vefatımdan sonra, maddi imkânların paylaşımı ve liderlik seçimi ile alakalı olarak ortaya atılan iddialar da vehimlere dayanan ve zihinleri bulandırmak için, birileri tarafından maksatlı olarak dile getirilen asılsız iddialardır. Her fırsatta söylediğim gibi, bu hizmetler herhangi bir şahsa bağlı değildir, millete mal olmuştur; müesseseler de milletindir.

Ortada, paylaşmayı gerektirecek ne resmi bir organizasyon ve onun kolları vardır ne de elde etmek için kavgaya verilmesi gereken bir liderlik. İnsanlar, bazılarına saygı duymuş, hürmet ederek sözlerine değer vermiş ve onların tavsiyeleri doğrultusunda millete hizmet etmişlerdir ve ediyorlar. Söyleyen insan tavsiye kabul etmese de millet doğru bulduğu fikirleri bir tavsiye telakki etmiş ve uygulamıştır. Mesele, farklı yerlerdeki insanların aynı duygu ve düşünce üzerinde ittifak edip benzer faaliyetler ortaya koymalarından ibarettir ki bu da normaldir; bir din, dil, kültür birliği vardır bunlar arasında.

Hem unutulmamalıdır ki, etrafında toplanılan şeylerin değerleri zatî ise, yani bunlar öz itibarıyla kıymetliyse ve kıymetleri de değişmez şeylerse, bugün olduğu gibi yarın da insanları etrafında toplayacak ve kendine bağlayacaktır.

Bizim dini ve milli değerlerimiz şahıslarla kaim değildir; onların varlığı bazı şahısların varlığına bağlı değildir. Bu değerler yarın da insanları dağılmadan bir arada tutmaya yeterlidir. Bu hizmetler Allah'ın rızası istikametinde devam ettiği müddetçe Cenabı Hak iftiraklara, bölünme ve dağılmalara fırsat vermez. Biz O'na güvenir, O'na sığınırız.

Anadolu insanına çok vurgu yapıyorsunuz.

Türkiye, ciddi boyutlarda ekonomik krizlerle sarsıldı; bundan sonra bir daha kriz yaşanmayacağı da söylenemez. Bugün için realite planında ekonomi düzlüğe çıkıyor, işler iyiye gidiyor gibi görülebilir, fakat düzlüğe çıkmanın asıl dinamiği insanların birbirine güvenmeleri, -bu olayın psikolojik yönünü teşkil eder- ve bu güven sayesinde endişesiz hareket edip teşebbüste bulunma mülahazalarını canlandırmalarıdır.

Biz bazı krizleri bu kriz psikolojisinden sıyrılarak aşmışızdır. Mülahaza dairesi açık olmakla birlikte -inşallah- realite planında da ekonominin düzelmesini temenni ederiz.

Şimdi, üst üste krizler yaşanmış bir ülkenin insanları, kendi problemleri olmasına rağmen, bir de bakıyorsunuz ki adeta kendi dertleri yokmuşçasına bütün dünyaya destek oluyor.

Aklıma geldikçe gözlerim doluyor; ekmeğe muhtaç bir sürü işsiz insan var, içerde bir sürü problemler çıkıyor ama düşünün ki, bu mübarek milletin bazı fertleri bu arada dünyanın değişik yerlerinde ticari müesseseler kuruyor, eğitim müesseseleri açıyor ve adeta bütün dünyayı tenvire (aydınlatma) niyetlenmiş gibi bir hal yaşıyorlar. Birileri kavgaya çekmek isterken, birileri diyalog adı altında bile gittikleri yerlerde insanları vuruşturmaya matuf (yönelik) çalışırken, bizim insanımız insanları uzlaştırmak için gidiyor ve adeta dünyaya dostluk hesabına yeni bir usul öğretiyor.

Bediüzzaman'la irtibatınız, istifade ettiğiniz öteki isimlerle aynı oranda mı?

Zübeyir Gündüzalp'in ifade ettiği gibi minnet duyma, saygı duyma meselesi, biraz da istifadenin genişliğiyle mebsuten mütenasiptir (doğru orantılı).

Ben Efendimiz'e (sav) babamdan, annemden tevarüs ettiğim duygularla, düşüncelerle sımsıkı bağlıydım. Fakat Efendimiz'in (sav) insanlık çapında yaptığı şeyleri ister mucizatıyla ister reşhalarla Bediüzzaman'da gördüğüm zaman kendi kendime şöyle dedim çocukluğumda "Demek ki ben şimdiye kadar

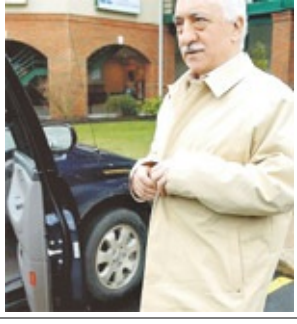
uzaktan bakıyormuşum, uzaktan bana göz kırpan o yıldızlar, neredeyse çocukların ellerini uzatıp yıldızları avlamaya çalışması gibi şimdi benim avlayabileceğim ufka girdi."

Bazı meseleler Bediüzzaman'ı okuduktan sonra benim için çok daha inandırıcı olmuştur. Mesela, yine, Zat-ı Uluhiyet (Allah'ın varlığı) meselesine "iki kere ikinin dört edeceğinden" daha kesin bir kanaatin bende hasıl olmasına sebep olduysa, Allah'ın kalbimde iman nurunu yakması onun rehberliğinde olduysa benim ona minnet duymam bir vecibedir.

Okuduğu istifade ettiği kişi kim olursa olsun, bence insan onu tereddüt etmeden, kuşku duymadan, rahatlıkla ifade etmelidir. Evet bu insan olmanın gereğidir.

'İrticacı Diyerek Halka Öcü Gibi Gösteriyorlar'

İzlenim

Ezberler, Gülen Fenomenini Vermiyor

Asırlar boyu İslami kültür mirasın taşıyıcılığını üstlenen ulema geleneğinden gelmiş ve modern çağın bütün köklü dönüşümlerine tanık olmuş, derin manevi ve sosyal kimliğe sahip bir şahsiyeti analiz etmek elbette çok güç. Onun için Gülen, ütopyasında, ufkunda, hayallerinde anlaşılması zor bir insan. Bu gerçek yarın da değişmeyecek. Seveni çok, anlayanı aynı oranda değil. Gülen'e karşı olanlar da bence onu anlamıyorlar. Gülen, bütün yönleriyle anlaşılmış değil, daha çok ezberlenmiş bir insan. Ezberler, Gülen fenomenini vermiyor.

Türkiye'de böyle bir hareketin varlığı iki şekilde değerlendiriliyor: Gurur duyup nimet olarak görenler ve her açıdan tehlikeli bulanlar. Tehlikeli görenler şöyle diyor: "Her şey çok iyi, son derece medeni, demokrasi içerisinde gözüküyor ama son tahlilde hedef İslam Cumhuriyeti..."

Merhum Aydın Bolak Bey bu hareketi karakteristik olarak Milli Mücadele Hareketi'ne benzetiyordu. Vakıa bugün, Türkiye'de milli mücadele vermeyi gerektirecek bir durum yok, fakat, temelde bu hareketi temsil eden, hareketin içinde bulunanlar açısından meseleye bakılacak olursa bir sürü gönüllü insan var ve bunlar, sadece Türkiye için değil -çünkü Milli Mücadele günlerinde ancak Türkiye için mücadele verme imkânına sahiptik- bütün insanlık için hakikaten bir şeyler yapmak istiyorlar.

Burada Aydın Bey'in benzetmesine hürmeten sadet dışı bir şey arz edeyim: Zaten "İlk hedefiniz Akdeniz'dir" sözünün, neden ısrarla "Son hedefiniz Akdeniz'dir" şeklinde algılandığını bilemiyorum; halbuki bu söz, ilim-irfanla aydınlatma, kendi kültürümüzü tanıtma ve milletçe kazanımlarımızı paylaşma

adına "Sonra bütün dünya" esprisiyle de anlaşılmaya müsaittir.

Siyasi ve coğrafi sınırları zorlama katiyen amaç olmamalı, başka milletlerin topraklarına göz dikme gibi bir niyet asla bulundurmamalı ama kültürümüzü dünyaya tanıtmaya ve faydalı yanlarımızı başka milletlerle de paylaşma büyük millet olmanın gereğidir.

Kuşku duyanlara gelirsek...

Ülkemizdeki marjinal bir kesim, vehimleriyle (yersiz kuşku) oturup-kalkıyor, meseleye vehimle yaklaşıyor. Bu durumları başta kendilerini sürekli rahatsız eder, yarın ne olacak diye uykularını kaçırır. Halbuki hiçbir şey olmayacak; yarın Çarşamba, sonra Perşembe, sonra da Cuma gelecek, değişen hiçbir şey olmayacak.

Muhtemellere hüküm bina edenler, hem kendileri acıklı bir azap çekerler, hem de bir ihtimale binaen deyip hayırlı hizmetlere engeller olurlarsa, Türk toplumunun ve dünyanın geleceğine zarar verirler. Bu gönüllü insanların dünyaya söyleyeceği güzel şeyler vardır; onlara yazık olur. Sonra başkaları da diyebilir ki; siz yapılan işleri biraz Türk milleti mülahazasıyla ve din orijinli gördüğünüz için, "Pan-Türkizm,, 'Pan-İslamizm' ya da 'din cumhuriyeti' dersanız, o zaman size de 'dinsizlik cumhuriyeti' yahut 'Pan-Küfrizm' kurmak istiyorlar" derlerse ne olacak?

Eğer ihtimaller dikkate alınır, bu da bir ihtimaldir ve dünyada emsali bulunan yerlerle birlikte siz de bu işi gerçekleştirmek istiyorsunuz. Şayet ihtimallere hüküm bina edilecekse, bu da ihtimal dahilindedir ve bu tür ihtimallere de hüküm bina edilmemelidir bence. Dünyanın dinsizliğe, Allah'sızlığa itilerek - İkinci Cihan Harbi esnasında kısmen yaşandığı gibi - bir kere daha bunalıma sürüklenmesine meydan verilmemelidir.

Burada biraz da açarak söyleyeyim: Siz Türkiye'nin gönüllü lobilerle dıştan desteklenmesini sağlamazsanız, küreselleşen bir dünyada Türkiye'nin tek başına, dünyadan kopuk olarak ayakta durması mümkün değildir. Bundan sonra, sadece Türkiye değil, hiçbir devletin tek başına ayakta durması mümkün değildir. Türkiye'nin, Asya steplerinde, Uzakdoğu'da Türkiye'yi seven insanlarla desteklenmesi lazımdır.

St. Petersburg'da mezuniyet töreninde bir Rus talebeye, "Büyüyüp bir yere geldiğin zaman ilk defa ne yapmak istiyorsun?" diye soruyorlar. -Televizyon karşısında hıçkırarak hıçkırarak ağlamıştım- Çocuk, "Türk Milleti'ne yardımcı olmayı

düşünüyorum" diyor.

Düşünün Afrika'dan, Avrupa'ya, Balkanlar'dan belki Amerika'ya kadar çok geniş bir coğrafyada Türk sevgisiyle yetişen bir çok insan var. Bu insanlar bugüne kadar bize farklı bakıyor olabilirler, ama şimdi öyle bakmıyorlar.

İrticanın sizdeki çağrışımı nedir?

Gericilik kelimesinin ihtiva ettiği hakaret manası çok açık olduğu için yerine 'irtica' gibi 'geriye dönmek', 'insanları alıp geriye götürmek' manasına gelen Arapça bir kelime tercih edildi. 'Gericilik', 'geriye dönmek' kelimeyi tam karşılamaz; kullanılan kip, yapılan işin tabiat haline geldiğini gösterir. Kipi de dikkate alarak düşünürsek, 'irtica', "İnsanları geriye götürmek için gereken ne varsa hepsini yapmayı tabiat haline getirmiş olmak" manasına gelir.

Nüansıyla birlikte bakacak olursak, günümüzde Müslümanlık adına hareket eden hiç bir kimseye bu kelimeyi yakıştırmak doğru olmaz. Zira, ne camiye gelen cemaat, ne tasavvuf geleneğini devam ettirenler, ne de zaviye gibi yerlerde zikir u fikirde bulunan insanlar ilim ve teknolojiye karşı çıkmazlar; demokrasinin ve cumhuriyetin nimetlerinin aleyhinde değildirler. En azından ben böyle birini görmedim; ama insanları onlardan soğutmak, öcü gibi göstermek ve haklarından gelmeyi kolaylaştırmak için, 'falancı-filancı' denildiği gibi 'irticacı' da deniliyor.

Türkiye'de irtica yok mu diyeceğiz?

Bağışlayın ama burada bir demagoji yapılıyor. Çocukluğumuzda benzer usullerle korkutarak bizi uyuttukları gibi: Mesela, "Issı somun, taze yağ, gel bunun boğazına ak" derlerdi. Biz de cin gibi, şeytan gibi bir şey gelecek, bizim boğazımıza akacak diye başımıza yorganı çeker uyurduk. Neden sonra öğrendim ki, çağrılan şey sıcak somunla taze yağmış... Zannediyorum, bazı kelimelere bağlı olarak halkın zihninde çok ürpertici şeyler oluşturuyorlar.

Kimmiş insanları bir asır, iki asır... gerilere götüren? Bana göre Müslümanlar, hususiyle Müslüman aydınlar bir yönüyle başka kesimlerden daha ileri düşünüyorlar; demokrasi ve cumhuriyet mülahazaları daha sağlam ve

tutarlıdır. Son zamanlarda da görüyoruz, -eğer bir şey ifade ediyorsa-, AB'ye girme, ABD ile münasebetleri sürdürme, bir tek yere bağlanmanın faydalı olmayacağı düşüncesiyle Rusya, Hindistan ve Çin gibi ülkelerle münasebete geçerek kredimizi artırma gayretleri var.

Bazı kritik dönemlerde bazı "İslami" gruplar sokağa çıkıyorlar.

Uluslararası servisleri ve kışkırtmaları unutmamak lazım; Müslümanlığı karalamak, belli zümreleri, milletleri karşı karşıya getirmek isteyenler vardır. Ben insan kesen, insanları canlı bomba olarak kullananlarda Müslüman evsafı olmadığına kaniyim. Türkiye'de de değişik dönemlerde ortaya çıkanların, birileri tarafından figüre edilen insanlar olduğunu zannediyorum.

Hizbullah örneğinde olduğu gibi mi?

Evet. İsim vermeyeceğim ama öyle sözde İslamî bir grubun başında görünenlerden bazıları kütük itibariyle Türk de, Müslüman da değildir. Ben onların Müslümanlık adına hareket eden insanlar olduğuna hiç inanmadım. Birer aktör olduklarına kani oldum. İçinde Allah, İslam ve din kelimeleri de bulunan bazı isimler adı altındaki bir kısım şahıs ve örgütler, aslında Müslümanlar aleyhine kullanılmak üzere başkaları tarafından meydanlara sürüldü. Kullanıldı onlar. Ve belki bazıları da konuşmasınlar diye öldürüldü.

Sokaklarda zikir çekenler...

Samimi, yürekten Allah diyenleri karalamaya matuftu o işler. Maalesef birileri de o istikamette kullanıldı.

Entelektüel dünya sizce bu hareketi anlıyor ve anlamlandırabiliyor mu?

Entelektüellerden çok ciddi ümidim var; böyle bir harekete karşı sürekli kapalı kalacaklarını düşünemiyorum. Zira entelektüel, sadece bilen değil, düşündüğünü, inandığını da açıklıkla söyleyebilen aydın insandır. Bazıları sayılarının çok az olduğuna inanıyorsa da, bence Türkiye'nin, topluma yön verecek kadar entelektüeli vardır ve onların çoğu yakın zamanda bu meseleyi anlayacaklardır.

Emile Zola örneği

Entelektüel olmanın bir yanı da insaflı ve hakperest olmaktır. Bu açıdan Dreyfus davasından dolayı Emile Zola örnek olarak verilir. Mesele, Zola gibi, bir hakikati haykırmaksa, onu yapacak insanlar mevcuttur; el verir ki biz yapılan şeyleri onlara anlatma imkânını iyi değerlendirelim. Çünkü, eğitim ve kültür

faaliyetlerini yerinde gördükten sonra karşı çıkan birisini hatırlamıyorum ben. Aksine, eğitim müesseselerini görenler, endişe verecek bir şey olmadığını, bunların gelecek adına ümit vaat ettiğini, Türkiye'nin tanıtımına katkı sağladığını söylüyorlar.

Heyecanım tetikleniyor

Kine, nefrete mağlup olmuş ve kendisini tutamayıp, "Türkiye'nin tanıtımı sizinle olacaksa varsın tanınmasın" diye düşünenler de çıkabilir; ben onları önemsemiyorum. Önemli olan, gidip yerinde inceleyenlerin ne düşündüğüdür; ben onlardan yumuşamayanını duymadım. Bazılarını televizyonda seyrettim, "Bize uzak olan ve şimdiye kadar mesafeli duran bir ülkede bayrağımızın dalgalanışını, İstiklal Marşı'mızın okunuşunu gözlerimiz dolarak izledik" derken gözleri yine doluydu bu insanların. Kanaatlerini dinledikçe benim heyecanım tetikleniyor.

İddialar mantıksız

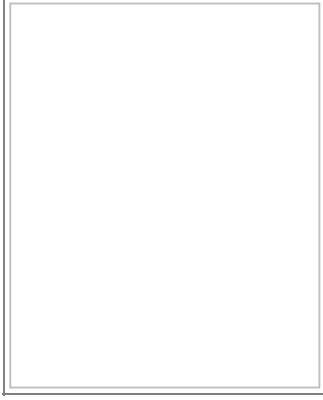
Bu yaşananlar, "Aslında dünya çapında din diktatörlüğü kurmak istiyorlar; niyetlerini gizliyorlar" gibi sevimsiz yakıştırmalarla karalanabilecek şeyler değildir. Eğer bir milletin fertleri tarafından benimsenmiş bir şey varsa ortada, o insanların hissiyatına saygılı olmak lazımdır; milletin samimane gayretlerini fütursuzca karalamaya kalkmak doğru bir şey midir? Öyle bir diktatörlük iddiası bir delile dayanmıyorsa nasıl söylenebilir; kimden duyulmuş, nerede ifade edilmiş, bu tür niyetleri olan insanlar ağızlarından kaçırmazlar mı? Siz bu insanları dünyayı idare edecek çapta dâhiler olarak mı görüyorsunuz; kaldı ki dâhi bile olsalar içlerindeki yer yer sızdırırlar. Bu iddialar mantıksız geliyor bana.

Millet ile savaşılmaz

Asıl mesele, arkasında gördükleri kimselerden dolayı hareketi mahkûm etmek isteğidir. Birisi açıktan açığa, "Keşke böyle bir işin arkasında dindarlar olmasaydı" dedi. Daha açık konuşayım: Kendi adıma bu meseleye sahip çıkmam hem saygısızlık, hem de kibir ve gururdur. Ben bu hizmetlerin milyonda birine bile sahip çıksam haddimi bilmemezlik yapmış olurum. Yine de deniliyor ki, "Keşke bu meselenin arkasında bir imam parçası olmasaydı." Zaten o meselenin arkasında destanlar ortaya koymuş bir millet var, imam parçası yok. İşte onun için savaşmakla da başa çıkılmaz bu mesele ile, çünkü millet ile savaşılmaz.

'Benim Gibi Birine Ayda 500 Dolar Yeter'

İzlenim

Fotoğraflar...

Fethullah Gülen'in ütopyası nedir biliyor musunuz? Gülen, Türkiye'yi dünyanın bir parçası olarak görmüyor. Peki nasıl görüyor Türkiye'yi? Türkiye'yi merkezi bir yere koyuyor. Bu bence şöyle ifade edilebilir: Gülen, dünyayı Türkiye'nin bir parçası gibi görüyor. Nereden hükmediyorum buna dersiniz; Gülen'in tavrından, söyleminden ve kavramlara yüklediği derin anlamlardan çıkarıyorum. O, Türk milletini, Türk tarihini, tarihi birikimini, Türk Müslümanlığını çok önemsiyor. Benim baktığım yerden görülenin açılımı: Bu toplum adam olmaz. Gülen'in baktığı yerden görülen ise, bence bir ütopya; geleceğin mimarı Türkler...

Geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?

Çok defa, "Allah'ım bana ve kardeşlerime dünyada servet verme" diye dua ettim, Rabbim de bu duamı kabul buyurdu. Tabii ki, biz de ağaç kovundan çıkmadık, Cenab-ı Hakkı'nın lütfettiği şeyler vardı; kardeşlerimin, babadan kalma 55-60 senelik matbaacılıkları vardı; fakat şimdi bir yerde işçi olarak çalışıyorlar. Araplar, onlar gibi olanların halini ifade için "Devenin kuyruğu ne uzar ne de kısılır" derler.

Bu durumlarından müteessir değilim, Allah'a hamd ediyorum; onlara, 'Çocuklarınızla birlikte böyle yaşayın ve böyle ölün. Bu haliniz hizmetin itibarıdır' diyorum.

Neden böyle bir duaya ihtiyaç duydunuz?

Allah'ın bir lütfudur ki, insanlar bize güveniyorlar, şuraya verin, buraya verin deyince itimat edip veriyorlar. Az bir sızıntı olsa, bir yere biraz fazla gitse bu güven sarsılır.

Bakın, bu konuyu serrişte edenler olduğu için açmak mecburiyetinde kalıyorum; yoksa söylemek istemezdim bunları: Benim 55 yaşına kadar yatağım olmadı. Üzerime bir battaniye alır, hasırın üstünde yatardım, hayatımı böyle fakirane geçirdim; ama artık nöropatiden dolayı öyle yapamıyorum. Sadece sağ yanıma yatabiliyorum, sol tarafa ve sırtüstü yattığım zaman kalbim sıkıştıyor. Durumum böyle olunca da arkadaşlar bir yatak aldılar.

Merak edilen konulardan birisi de, böyle fakirane yaşayan bir insan ABD gibi pahalı bir ülkede nasıl yaşayabiliyor?

Bu konu farklı maksatlarla ortaya atıldığı için, sizi tenzih ederek, hazımsızlık yapanlara söyleyeyim: Benim hakkımda böyle diyenlerden hiç birisi için ben böyle bir soru sormadım. Benim gibi, şeker hastası, günde 1200 kalori alan, ağır şeyler yiyemeyen, yemek ihtiyacını çok defa yoğurt ve çorbayla karşılayan bekâr bir insan, ABD'de olsa 500 lirayla (dolar yerine lira diyor) geçinir. Bu tür şüpheler uyararak karalamak isteyenlerin tavrını fevkalade yakışsız ve münasebetsiz buluyorum.

Bunları hiç söylemek istemezdim. Çünkü, isterdim ki, imkânım olsaydı da, o telif ücretlerini de yemeseydim. Buradaki ikametim için arkadaşlar gönderiyorlar ben de kerhen kabul ediyor ve ancak zaruri ihtiyaç çerçevesinde kullanıyorum. Zaten burada başka türlü durmam mümkün değil ve böyle bir telif ücretini alma mevzuunda da kimsenin bana bir şey demeye hakkı yoktur.

Soruldu, açıkça söyleyeyim: Arkadaşlar, -rahatsızlıklarım da olduğu için- ihtiyaten bir miktar bankada bulunduruyorlar; her sene için de 30 bin gönderiyorlar. Az önce dediğim gibi, zaruri ihtiyaçlarımı gideriyor, geri kalanını da millete tavsiye ettiğim üzere eğitim hizmetlerine bağışlıyorum. Bana gönderilmeyen ve birikmiş olan teliflerin de Allah rızası için bazı yerlere ve muhtaç kimselere verilmesini söylüyorum. Allah'ın huzuruna girerken arkada beş on kuruş bile olsa bir şey bırakmak istemem.

Huntington'ın 'medeniyetler çatışması' tezinin gerçekleşeceğine ihtimal veriyor musunuz?

Huntington'ın tezine kaynak teşkil eden fikirler aslında daha evvel başkaları tarafından da dile getirilmişti; fakat günümüzün anlayış ve idrakine göre, farklı

bir üslupla yeniden ortaya konulunca, dedim ki, "Başlangıçta böyle geniş bir kehanette bulunduklarına göre, muhtemelen, medeniyetleri, kültürleri ve değişik diyanet mensuplarını birbiriyle vuruşturmak için zemin hazırlayanlar var."

Benim aklıma ilk gelen bu oldu; tabii ki. Belki de başaramayacaklar ama biz bunların olabileceğini ve öldürmek isteyenlerin mevcudiyetini hesaba katarak dünyanın değişik yerlerinde "sulh adaları" diyebileceğimiz beyaz adalar oluşturmazsak, bir gün denizlerdeki dev dalgaların telâtumu (çarpışması) gibi hadiselerin telâtumu arasında insanlık boğulur gider.

Bu hareketin ufkunda ne var?

Dünya kavgasından herkesin belli bir ölçüde endişesi var. Konuya sosyologların, psikososyologların gözüyle bakınca durum pek iyi gözüküyor. Sürekli bazı mülahazaları kaşıyanlar, insanları karşı karşıya getirmek isteyenler var; farklı dinde, diyanette olanlar da birbirlerine aynı mülahazalarla bakmaya devam ederse -muhakkak demeyelim ama- böyle bir kavga muhtemel görünüyor. İnsan olarak, bu meseleye bir çare bulmak lazım.

Kavga vesilelerini elimizden geldiğince toprağa gömecek, üzerine altından kalkamayacağı şekilde ağır taşlar koyacak, daha ziyade sulha, sükûna, huzura giden mülahazaları öne çıkaracak, anlaşma ve uzlaşma yollarını açacak çare bulmak lazım.

Dini açıdan bakınca görülen ne?

Hadis kitaplarında "kitabı-l fiten" başlığı altında ele alınan bahisler vardır. Bu bölümlerde, Efendimiz'in kıyamete kadar zuhur edecek hadiseler hakkında vermiş olduğu haberler yer alır. Bu tür haberlerle Efendimiz başta o günün insanlarını, sonra da bizleri irşat etmiş.

Mesela, İstanbul'un fethini söylemiş, Hallikan petrollerinden haber vermiş, Fırat ve Dicle civarından bahsederken altından bir dağ çıkacağını söylemiş, belki de 'altın' sözüyle o bölgedeki petrolere işaret etmiş. Bunları haber verdiği gibi aynı şekilde bir takım korkunç fitnelerin de zuhur edeceğini bildirmiş. Mesela, Hıristiyanlığın içinden zuhur edecek büyük bir deccal'den bahsetmiş; 'Mesihi Deccal' ifadesiyle anılan bu şahsın Allah'a inanmayan, sistemleri altüst eden ve iflasıyla da nelere sebebiyet vereceğine işaret etmiş.

Müslümanların içinden çıkıp, insanları Karmatiliğe, Batınilığın değişik türlerine sürükleyenleri de deccaliyetin içinde düşünenler olmuş, aynı zamanda

kuzeyden geleceğine dair işaretler olduğu için son dönem itibariyle deccaliyetin komünizme işaret ettiğini düşünenler de olmuş. O zaman haber verilenlerin pek çoğu zuhur etmiş, diğerleri de zuhur edecek gibi görünüyor.

Bir zaviyeden bakınca da dünyanın akıbeti pek şirin görünmüyor.

Peygamberin verdiği haberlere iman edenler bu hadiseler karşısında ümitsizliğe düşmeyecekler mi?

Bu haberler tedbirler geliştirmeleri için müminlere ihbar ediliyor; yoksa ümitsizliğe düşsünler, oturup dünyanın başına geçirilecek belaları beklesinler diye değil. Siz müminler emniyetin, güvenin ve sulhun temsilcileri olarak, vazifenizi yapın deniliyor.

Yine mesela, Efendimiz buyurmuş ki, "Taberiye gölünü kurutacaklar da arkadan gelenler, 'eskiden burada su varmış' diyecek." Burada Efendimiz istiare-i temsiliye yoluyla bir şey ifade etmiş; belagat ilminde uzman olanlar onun bu ifadelerini yerinde değerlendirerek işaret buyurmuş olduğu hususları tespit edeceklerdir. İlahiyat eğitimi almış insanlar hadiseleri değerlendirirken, sosyologların meseleye bakışının yanında bir de dini kaynaklarda yer alan bilgileri değerlendirdikleri için endişeleri daha fazla olur. Bunun için de fitneleri önlemeyi, herc-ü merc dalgaları karşısında bir dalgakıran oluşturmaya vazife bilirler.

Türk insanının dünyanın değişik yerlerinde açtığı kültür lokallerini, okulları, üniversiteleri ben bir yönüyle geleceğin sulh adacıları, bir yönüyle de bu tür hadiselerle karşı dalgakıranlar olarak görüyorum.

Hareketin çabaları öngördüğünüz o dalgaları kırmaya yeter mi?

Anadolu insanları olarak bizim gücümüz, imkânlarımız ve idrakimiz bu kadarına yetiyor. Belki daha geniş ufuklu kişiler de vardır ve onlar daha büyük şeyleri planlayabilirler; eğer böyle insanlar varsa ve daha büyük şeyler yapmaya muktedirseler çıksınlar ve yapsınlar. Anadolu insanının aklı bu kadarına eriyor; bu millet aklının erdiği kadarını da yapıyor ve ben de onların yaptıklarını takdirle karşılıyorum.

Şemsettin Günaltay'dan Alıntı Yaptınız mı?

İzlenim

Fotoğraflar...

Bu röportajda ilginç fotoğraf kareleri ortaya çıktı. İçeride, çalışırken, kitap okurken, konuşurken, dinlenirken... Dışarıda, arabaya binerken, arabanın içinde, göz doktorunda, göz muayenesinde, dişçi koltuğunda... Yağmurlu havada yürürken, karlı bir günde kaldığı evin kapısında konuşurken, misafirleri giderken onlara camdan el sallarken...

Dizinin anonslarında yayımlanan, uzun ince bir yolda birlikte yürüdüğümüz fotoğraf, diş doktorundan dönerken çekildi. Arabayı Cevdet Bey kullanıyordu. Ona dedim ki, "Şurada bir yol var, idealim Gülen'i o yolda tek başına yürürken görüntülemek." Cevdet Bey o yolun tam ortasında durdu. Gülen, "Ne oldu?" dedi. Söz bana düştü ve "Rica etsem, bu yolda birlikte birkaç adım yürüsek." "Peki" dedi. İndik ve yürümeye başladık. Hava soğuk ve hafif hafif yağmur bırakıyordu. Gölge doktoru 'olmadı' der gibi bakıyordu bize. Bir şemsiye Gülen'in üstünde belirdi. Ve bu dizide benim favori karelerim ortaya çıktı. Uzun ince bir yolda tek başına yürüyen Gülen fotoğrafı...

Bu çapta bir hareketin, bağımsız kalması, siyasete ya da başka şeylere kaymaması normal şartlarda çok zor bir şey. Bu zorluğu nasıl izah edersiniz?

Allah nezdinde en büyük sermayemiz, aczimizi, fakrımızı (Allah'a ihtiyacımızı) bilmemiz, yetersizliğimizin farkında olmamız ve bu mülahazalarla ellerimizi açıp bizi takviye etmesi için dua etmemizdir. Ortaya konan hizmetleri, ilhamla, kerametle, fevkaladeden bir sezgi veya deha ile açıklamak mümkün değildir.

Bizler eksiklerimizin, zaaflarımızın, yetersizliğimizin, hatta yer yer tutarsızlığımızın farkındayız; olan şeyleri kendimizden bilemeyiz, aklımıza veremeyiz; zira Türkiye'de bizden çok daha akıllı insanlar vardır.

Aleyhinde her gün yeni yeni komplo teorileri üretilen bu hareket olmasına rağmen, halkımızın bu hizmetlere destek verme hususundaki kuvve-i maneviyesinin sarsılmamasına ve bu yolda yürümeye devam edişine bakınca, "Bu netice bizim düşüncelerimize ve gayretlerimize verilemez; demek ki Cenab-ı Hak, milletimize hizmet ettirme istikametinde bizleri -çok defa biz farkına varmadan- bir yerlere çekiyor, bize iyi şeyler yaptırıyor" diyoruz ve O'na karşı minnet hisleriyle doluyoruz.

Bağımsızlık meselesine gelince, -yine Cenab-ı Hakk'a minnet ve şükranlarımızı ifade ederek arz etmeliyim ki- bu gönüllüler hareketiyle alakalı araştırma yapan yerli ve yabancı akademisyenlerin de en çok üzerinde durduğu husus, hareketin bağımsızlığıydı. Bu hareketin bağımsız olması çok önemlidir.

Bu hareketi başkalarına el açar hale getirmek, mesela, siyasete bulaştırmak onun bağımsızlığına kerte vuran, onu delen ve kıran bir husus olur ki, bu çok tehlikelidir.

Eğer bu mesele bir iman meselesiyse, Türk milletinin birkaç bin yıllık, -çok iyi bir açılma dönemi yaşanmış olması bakımından bin yıllık kültürünü tanıtmaya adına, ancak gönüllü kahramanların yapabileceği bir meseleyse, Türk dilini bir dünya dili haline getirme meselesiyse şayet, ilerde idareye ve siyasete talip olma, bağımlı hale gelme gibi şeyler bu meseleyi kırar, çürütür. Meselenin özü budur; ama arkadaşlarımızın bu konuda yaptığı bazı şeyler, başvurdıkları argümanlar belki de ilk anda anlaşılmayabilir.

Örneklendirir misiniz? Anlaşılmayan nedir?

Mesela, "Gidiliyor da ne oluyor, bir şey anlatılamıyor, İngilizce dersler veriliyor" gibi şeyler söylüyorlar. Eğer gittiğiniz ülkenin eğitim müfredat programı ne ise onu uygulamazsanız, sizin yapacağınız şeylere müsaade ederler mi? Türkçe derslerini bazı yerlerde seçmeli olarak, bazı yerlerde de mecburi ders olarak koymanıza izin verirler mi? Diyalog ve hoşgörü diyoruz -o da sorgulanıyor gerçi ama- eğer, siz onlara doğru bir adım atmazsanız, başkalarının konumuna saygılı olmazsanız, onlarla bazı şeyleri paylaşabilecek olgunlukta davranmazsanız, onlar da size yaklaşmazlar.

Bunlar kendimize ait değerleri anlatma adına işi kolaylaştıracak şeylerdir;

aksi takdirde, meselenin organize yönü size ait olsa bile, siz davranışlarındaki katılığı sürdürürseniz başkalarına bir şey anlatmanız mümkün olmaz. Belli bir dönemden sonra bir şey anlatamamış olmamız da zaten aramızda meydana getirilen suni uçurumlardan dolayıdır; yan yana gelememişiz ki, kendimizi anlatma fırsatı bulalım.

Bugün yapılanları bazıları yadırgıyor olsa da, bütün bunlar o yüce mefkure adına, kendimizi ifade etme, dünyadaki yeni oluşumlara katkıda bulunma ve daha ileriye matuf (yönelik) Huntington gibilerin işaret ettiği herc ü mercin (katliamların) önünü alma adına elimizden gelen çabayı sarf etmek için yapılıyor.

Eski bir makalenizde Şemsettin Günaltay'dan yapılmış bir alıntı medyada çeşitli şekillerde tartışıldı...

Değişik zamanlarda farklı kimselerden istifade ettiğimi söylemiştim. Günaltay, Nurettin Topçu, Necip Fazıl, Mehmet Akif gibi, yine mesela, İsmail Safa'nın Kur'an'la alakalı şiirini ve Peyami Safa'nın eserlerini zevkle okumuşumdur. Okuduğum kişilerde tasvip edeceğim şeyler de vardır, etmeyeceğim şeyler de... Bunların da birbirleriyle ilgili tenkitleri olmuştur. Mesela, Merhum Topçu, yine saygıyla karşıladığımız Necip Fazıl tarafından Rapor'larda çok ağır bir şekilde tenkit edilmiştir.

Ben olumsuzluklara takılmaktansa, her ikisini de sevmeyi tercih ettim. Mesela Mehmet Akif, Nurlar'dan (Risale-i Nur'u kastediyor) daha evvel ufku, samimiyeti, endişeleri, eğitim ve ilim sistemi adına ortaya koyduğu çerçeveyeyle, düşünce hayatıma tesir eden bir insandır.

Şemsettin Günaltay da öyledir. Bir dönem başbakanlık yapmış, Ankara İlahiyat Fakültesi onun zamanında açılmış, maalesef 163. maddenin çıkışında da sanki ondan cevaz alınmış gibidir. Dolayısıyla onda da tasvip edeceğimiz şeyler olduğu gibi, etmeyeceğimiz şeyler de vardır. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir husus var.

Nedir?

Çok meşgul olduğunuz insanlar bir yönüyle sizin zihin muhassalanız (birikim) haline gelir. Siz farkında olmadan onlardaki mazmunu (anlam, nükteli ve sanatlı söz) kendi üslubunuzla sunarsınız, bazen hiç farkında olmadan şiirdeki tevarüdler gibi olur, belki de aynı şeyleri söylersiniz. Bazen de bir üslup diyorsunuz, kime ait olduğunu hatırlamıyorsunuz ya da falanın üslubuyla bu

mesele şöyledir, diyorsunuz.

Ben farkında olmadan bir şey söylüyorum, daha sonra bu 'Tereddütler' serisinde yahut 'Prizma'da çıkıyor; oradan okuduğum zaman fark ediyorum, kafam Nurlardaki mazmun ve disiplinlerle öylesine yoğrulmuş ki, oradaki mazmunu aynıyla vermiş oluyorum. Mehmet Akif'in şiirinde geçen mazmunlar, mantuklar, mefhumlar (kavram) o kadar çok nesir olarak tecelli etmiştir ki, şimdi yazılan şeyleri bundan sonra araştırmaya kalksam birçok şey çıkar.

Bunu benim anlayacağım bir cevaba dönüştürseniz, örneklendirseniz?

Mesela, Mecelle'deki "Zaruret miktarı mahzurlu şeyler mubah olur.." kuralını düşünün, ben kuralı aynen almamışımdır ama, "İnsanlar bazı şeylere muzdar olurlar, kendileri veya çocuklarıyla alâkalı hayatî tehlike olur, dolayısıyla bu tür durumlar bizim zararlı saydığımız bazı mahzurlu şeyleri mubah kılabilir" demişimdir. Ben o kuralı aynıyla ifade etmemiş olsam da, söylediklerim o kurala bağlı şeylerdir. Yani bunun gibi sözlerimize, satırlarımıza girmiş mantuklar, mefhumlar olabilir.

Benim aynı şekilde -sadece takdir ettiğim kimselerin değil- mesela, bütün eserlerini okuduğum halde takdir etmediğim Sartre gibi Camus gibi kişilerden de, romantizmini beğenmediğim halde okuduğum Balzac'ın Vadideki Zambak'ından da aklımda kalan bazı şeyler olmuştur.

Diğer taraftan, zihinlerde şüphe uyarmak için serrişte edilen yazıyı, 1984 senesinde bir arkadaşla dikte ettirerek yazdığımı ifade etmeliyim. O dönemde yazdığım yazılara ismimi koydurmuyordum; Sızıntı dergisindeki diğer yazar arkadaşlar da, kaleme alınanlarda bir güzellik varsa onun kendilerine mal edilmesini istemiyor, bir mahviyet duygusuyla müstear isimle ya da isimsiz yazıyorlardı.

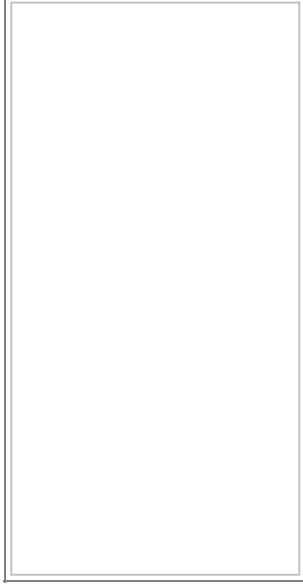
Derginin o sayısı ve sonrakilere de bakılınca görülecektir, herhangi bir isim yoktur başyazıların altında. Çünkü, bizim derdimiz, o yazdı, sen, ben yazdık, değildi; güzel bir düşünce, faydalı bir fikir varsa milletimiz bundan istifade etsin diyor ve hoşumuza giden şeyleri herkesle paylaşma isteğiyle neşrediyorduk. Ayrıca, kitapları basan yayınevi de bu konuda bir açıklama yapmış, tebyiz (yazı taslağını temize çekme) esnasında müstensihnin "ifadenin Günlüğüyle" kısmını hataen atladığını belirtmişti.

Bir insan, bütün bu hususları görmezlikten gelerek yakışsız ithamlarda bulunursa insafsızlık yapmış olur kanaati acizanemce.

Kültürümüzde Tarikatın Yeri Vardır

İzlenim

Tsunami Haberinde Gözleri Doldu

Türkiye ile Amerika arasında 7 saatlik bir fark var. Türkiye, Amerika'dan 7 saat önde. Fethullah Gülen, Türkiye'de akşam 19.00'da yayımlanan STV'nin ana haber bültenini Amerika'da öğlen 12.00'de izliyor. Haberleri izlerken zaman zaman yorumlar yapıyor. Tsunami felaketinin haberini izlerken yüzünün rengi değişti, gözleri doldu. Bir süre sessiz kaldı ve ardından "Çok sarsıldım" dedi... Gülen, daha sonra bir ansiklopedi istedi ve bölgeyle ilgili bazı bilgileri okudu. Sri Lanka'nın, Endonezya'nın nüfusuna, toplumsal yapısına baktı... Gülen, "Bu felaketin boyutları çok büyük olabilir" dedi.

İslamî hareketlerle bu hareketin temel farklılığı nedir?

Dünyada ve Türkiye'deki İslamî hareketlerin hepsinin aynı çizgide mütalaa edilmesi doğru olmaz. Bunlardan bazıları felsefî hareketlerdir; bazıları tamamen aksiyonu öne çıkarırlar; bazıları da ilk kaynaklara dayanarak İslamı yeniden çağın idrakine göre sunma hareketleridir.

İsimlendirebilir miyiz?

Hindistan, Pakistan tarafındaki hareketlerde, mesela, Şibli gibi, Nedvi gibi kimseler insanları yönlendirme mevzuunda ilk kaynakların saffetini daha güçlü

görürler ve ona göre hareket etmenin daha isabetli olacağını düşünürler. Şazelilik tarafı da olan Hasan el-Benna'nın Mısır'da başlattığı İhvan hareketi vardır; kendi risalelerinden takip edildiği zaman iman üzerinde hassasiyetle durduğu görülür; bu yönüyle Türkiye'deki harekete benzer tarafları görülebilir, fakat halefleri diyebileceğimiz kimseler meseleyi biraz siyasetin içine çekmişlerdir.

Din siyasete hadim (hizmetçi) hale getirilince insanların dini hisleriyle oynanmış gibi olmuştur; dolayısıyla hem dine karşı saygısızlık yapılmış, hem de o hareket akim (sonuçsuz) kalmıştır. Mesela, Sudan'da eskiden Mehdi hareketi vardı; şimdi de Tütabi'nin hareketi var. Tütabi hareketi, İngilizler tarafından bitirilmiş olan Mehdi hareketinin belki, evolusyon geçirerek, adeta değişikliğe uğrayarak temsil edilen hali gibi de görülebilir. Mevdudi'nin Cemaat-ı İslamiye'si de, İhvan-ı Müslimin de zamanla farklı kalıplara girmiştir ve arkadan gelenlerin hareketlerinde biraz radikalizm sezilebilir. Sebepleri tahlil edilmelidir.

Bu konuda bir tahliliniz var mı?

Bildiğiniz gibi onların istiklallerine kavuşmaları bizden çok sonra olmuştur, hatta bu konuda Türkiye'nin onlara örnek olduğu söylenebilir. Esaret altında insanlar olarak, Batı'nın tahakküm, tasallut ve zulümleri karşısında onların hakkında gelme mülahazalarına kapılmışlardır. Bunun da ancak devletle olabileceği düşüncesi ve dolayısıyla da devleti ele geçirme gibi mülahazalar, onlarda uyanan ilk refleksler ve ilk tepkiler olmuştur.

Burada sadet harici bir şey arz edeyim: Tepki hareketleri ne kadar güçlü olursa olsun, denge korunamadığı için maksada ulaşma mevzuunda faydalı olmaz, aksine zararlı olurlar, ifratlara (aşırılıklara) düşölür; o da karşı tarafta tepki doğurur. Neticede şiddet, karşı şiddete sebebiyet verir. Esas olan müspet (olumlu) harekettir; yani bir şey özü itibarıyla ne ise işte onu anlatmak, tepkilere ve reaksiyonlara kapılarak aşırılıklara girmemektir.

Sizin ölçünüz nedir?

O müessese daha organize olmadığı dönemlerde, Beyazıd-ı Bistami, Cüneydi Bağdadi, Fudayl b. İyaz ve İbrahim Ethem gibi saf ve duru insanların elindeydi. Sistemi kabul etmekle beraber tarikat kurmayan Gazali'nin elindeydi. İmam-ı Rabbanî gibi, sistemi elinde tutan insanların bu usulü vardı. Mesela orada şeyhler vardır, talip olma vardır. Talibin eğer durumu beğenilirse mürid olma vardır; mürid, isteyen demektir.

Eğer kabul edilirse mürşide intisap meselesi vardır. "Örnekleri kendinden hareket"te ne intisap vardır, ne de müritlik. Başta ben, zamanında çok gezmiş birisi olarak, Türkiye'de eğitim faaliyetlerine omuz veren, okul açan gönüllülerin binde birini ya tanırım ya tanımam. Zannediyorum, kanunlarla yasak edilen bir şeye bu hareketi nispet ederek, insanları soğutmak, ondan uzaklaştırmak istiyorlar. Bu konu, uzmanları tarafından, tarikat nedir, tasavvuf nedir, bu hareket onlara benziyor mu, benzemiyor mu diye uzun uzun tahlil edilebilir. Bu konuda ezbere konuşuluyor diyorum, çünkü, bir taraftan tarikat diyorlar, diğer taraftan da kaynak itibariyle Bediüzzaman'a bağlıyorlar. Eğer ona bağlıyorlarsa zaten tarikat dememeleri lazım; çünkü belki yüz yerde "bu tarikat değil, hakikattir" diyor.

Nasıl ezbere konuşuyorlar?

Tarikatın kendine göre bir usulü vardır. Bülent Bey'in de (Ecevit) ifade ettiği gibi, bizim kültürümüzde tarikatın kendine göre bir yeri ve önemi de vardır. Yasaklanmış olsa da, bugün kimse tarikatçılık yapmasa bile, tarikatı inkâr etmeye kalkmak, kendimize ait bir değeri inkâr olur. Bu konuda suiistimaller yaşanmış olabilir; ama -en hayati müesseseler dahil- suiistimal edilmemiş bir kurum göstermek mümkün müdür Türkiye'de?

Bu irtibatta haklılar mı?

Bediüzzaman kendi talebelerine yazdığı mektuplarda yer yer başkalarının o meseleyi değerlendireceğine bakmayarak nurcular demiş yani ci-yi, cu-yu kullanmış. Ben öteden beri değişik platformlarda nurcu, fethullahçı gibi eklerden rahatsızlık duyduğumu, bölücü bulduğumu ifade etmişimdir. Bediüzzaman da o ifadeleri kullanırken benim hazzetmediğim manada kullanmıyor aslında.

Çünkü, "Evet biz bir cemaatız, fakat her asırda 350 milyon etbai bulunan - şimdi olsa 1.5 milyar derdi- bir cemaatın fertleriyiz, Kur'an-ı Kerim bizim rehberimizdir; efendimiz terbiyecimizdir" diyor. Onun cemaattan kastettiği Kâbe'ye yönelerek namaz kılan tüm Müslümanlardır. Bazı hususi talebelerine yazdığı mektuplarda, Nurları okumalarından dolayı onlara nurcu demişse de bence Bediüzzaman'da esas olan "ci, cu" meselesi değildir.

Peki nedir esas olan nedir?

İman adına yazdığı eserlerde ve Türkiye'de belli ölçüde şartların aleyhte işlediği bir dönemde, en azından bazı memurların keyfi bir kısım tasarruflarda

bulunduğu bir devirde, kimseye ilişmeden, meseleyi rahatlıkla götürme adına ortaya koyduğu düsturların önemidir. Talebelerine mektuplar yazarak onları irşat etmiş, yapmak istediği şeyin iman kurtarmak olduğunu, tarikat olmadığını anlatmış; İmam-ı Rabbanî'ye göndermeler yaparak, "Bir tek iman meselesinin vüzuh ve inkişafı (açıklık kazanıp gelişmesi) binlerce ezvak (manevi zevkler) ve keramata (kerametler), yani, tasavvufta aranan meselelere müreccahtır (tercih edilir) demiş."

Önemli gördüğünüz o esaslarda irtibatınız var mı?

Bir insan, bir zattan iman hakikatleri, hareketlerini belirleme, insani değerleri öne çıkarma adına istifade etmişse eğer, onları söylememesi kadir nâşinaslık olur, saygısızlık olur. Şimdi her yönüyle iştirak etmesem de, gençliğimde Nurettin Topçu'nun, Necip Fazıl'ın bütün eserlerini zevkle okumuşumdur. Çok erken dönemde Mehmet Akif'i zevkle okumuşumdur. Eğitimim itibariyle, eski sistemde Arapça ders veren insanların rahlesinde yetişmişimdir ama Filibeli Ahmet Hilmi'yi, Şemsettin Günaltay'ı, Tanpınar'ı da okumuş ve bunlardan istifade etmişimdir. Şimdi ben bunları, kabul etmesem, hafife alsam ciddi saygısızlık olur. Ama benim fikirlerim üzerinde çok önemli tesiri olan bir zattır Bediüzzaman.

Allame Hamdi Yazır'ın fikirlerinden çok istifade etmişimdir, takdirle yâd ederim, Mustafa Sabri'yi takdirle yâd ederim. Bunları ben her zaman, üstatlarım, hocalarım diye takdirle yâd ediyorum.

Bu hareketin sosyolojik, kültürel ve dini olmak üzere üç boyutu gözüküyor. Bu açılardan hareketin idealleri nedir?

Dünya problemi insanla tanımış, Hz. Adem'de zelle (sürçme-hata) olarak gelen problem, çocuklarında açıktan açığa kendisini göstermiştir. Problemlerin insanda çözüleceği ana kadar da yeryüzünde katlana katlana büyümeye devam edecektir. Buna kültürel boyut da denilebilir.

Bir de, günümüzde artık hükümetlerden ve idarelerden ziyade, toplumun meselelere geniş tabanlı olarak sahip çıkması ve kendisi için yararlı olan şeyleri benimsemesi, kalıcı olmak adına daha fazla şey vaat ediyor. Mesele, lokal olarak ele alınırsa dâhiyane tedbirlerle bile götürülse kalıcı olmaz. Önemli olan toplumun bir kültür ve ahlak olarak onu benimsemiş olmasıdır. O istikamete doğru bir gidiş var. Semeresini verdiği zaman, bugün sebeplerini bilmediğimiz şekilde karşı çıkanların muhalefeti o zaman -tamamen bitmese de- azalacaktır. Milletimiz insaflıdır. İnsafsız gibi davrananların da - 'gibi' diyorum ve bazıları

bu saygılı tavrımdan, herkesi kendi konumunda kabul edişimden de rahatsızlar-zamanla azalacağına, milletimiz için faydalı olan bu meselede daha rahat hareket edilebileceğine inanıyorum.

Dini boyutuna gelince, din, -özelikle İslam- fitrîdir, fıtrat onunla desteklendiğı zaman toplum, başka hiçbir şeyden elde edemeyeceğı ölçüde bir güç kazanacaktır. Dinin esası olan iman, başlı başına bir güç kaynağıdır; imanın kuvvetine göre her şeye karşı koyulabilir, her türlü zorluğa katlanılabilir. Bunun yanında ille benim inancım, benim felsefem, benim anlayışım denilirse, anlatma mevzuunda üslup iyi ayarlanamazsa, o zaman din kavga vesilesi de olabilir; insanlar tarafından bazı garazlara alet edilebilir. Önemli olan hakiki mümin olmaktır ve hakiki müminin de iki türlü yaşaması mümkün değildir. Yunus Emre'nin ifadesiyle; küpün içinde ne varsa, dışarıya sızan odur. Eğer sızan şey gerçek din ise o da başkaları üzerinde müessir olur.

Kendimizi İyi Anlatamadık

İzlenim

Fethullah Gülen'i siz hiç tek başına, bu kadar yalnız gördünüz mü? Ben gördüm. Bu fotoğraf, ameliyatı uzun sürdüğü için randevusuna geç kalan göz doktorunu beklerken çekildi. O, kalabalıklar içinde olsa da aslında çoğu zaman yalnız. Belki de yalnızlık onun tercihi. "Garip"i tanımladığı bir yazısına rastladım. Yıllar önce kaleme alınmış. Orada şöyle diyor: "Garip, yurdundan yuvasından uzak kalan değil, garip halinden dilinden kimsenin anlamadığı insandır." Bu fotoğraf, bende böyle bir hal çağrıştırdı. Gülen'i asıl etkileyen şey, ülkesinden uzakta olmaktan daha çok, kendisinin doğru anlaşılmadığını düşünüyor olması gibi geliyor bana.

İçinde bulunduğunuz oluşuma bazıları cemaat, bazıları tarikat diyor. Siz ise "örnekleri kendinden bir hareket" diyorsunuz. Niçin cemaat değil, hareket?

Eskilerin ifadesiyle, bir şey zatında ne ise ona göre isimlendirilmelidir; böyle bakınca ben hareket demeyi daha uygun buluyorum. Belki cemiyet, cemaat veya sivil toplum kuruluşu gibi şeyler de denilebilir, fakat, cemiyet, hukuka göre tüzüğü, nizamı olan kuruluşlara deniliyor; cemaat, birisi tarafından ortaya atılmış, belli bir düşüncenin etrafında bir araya gelenlere deniliyor, onun da kendine göre kuralları vardır. Vakıa, cemaat denilmesinde bir mahzur görmüyorum; çünkü, hacda, camide bir araya gelme gibi, İslam çerçevesi içinde, insanlar bir duygu ve düşüncenin etrafında bir araya gelebilirler.

Bazıları sivil toplum kuruluşu dediler; Türkiye dışında bu hareketi araştıranlar da aynı kanaate vardılar; ama bana göre o çerçeveye de tam olarak oturmuyor. Zatında bu iş nedir diye baktığım zaman görüyorum ki, bir dönem

ileri sürülmüş bazı düşünceler Türk toplumu tarafından yaygın olarak benimsenmiş, bugün benim de, başkalarının da bilemeyeceği geniş dairede gerekli görülen, fayda mülahaza edilen şeyler etrafında bir araya geliniyor, lazım olan aksiyon ortaya konuluyor.

Ne gibi faaliyetler?

Mesela eğitim faaliyetlerini faydalı bulan, dünyanın geleceği için önemli olduğuna inanan sizin tanıdığınız tanımadığınız birçok insan bir araya geliyor, omuz veriyorlar. Bu yönüyle geniş bir kültür faaliyeti de denilecek bu hadiseye, biraz da ilmi yönüyle üzerimde tesiri bulunan merhum Nurettin Topçu'dan mülhem (esinlenme) olarak hareket demeyi daha uygun buluyorum; kendi duygu ve düşüncemizin, Türk felsefesinin önce Türkiye'de oturması için çalışma, sonra da dünyaya tanıtma adına gönüllüler hareketi...

Neden "örnekleri kendinden" kaydını koyuyorsunuz?

İnsanları teşvik edip alakalarını uyarmak için örnek vermek icap edince, saadet asrına ya da tarihimize gidiyorduk. Tarihimizdeki o kareler mutlaka takdirle yâd edilecek ve ne zaman anılsa gözlerimiz dolacaktır. Fakat bir şeyin daha tesirli olması için örneği kendi içinden olması lazım. Sahabenin de, Osmanlı'yı kuranların da, milli mücadelemizi veren kahramanların da örnekleri kendindendi. Bu açıdan o kayıt bana çok önemli geliyor.

Eğer bir hareket örneklerini kendi içinden çıkarmış ve insanlar onu takdir edip yapmaya başlamışsa, ona adanmış, gaye-i hayal (ideal) haline getirmişse, Ziya Gökalp'in ifadesiyle mefkure kabul etmişse ve onun etrafında yapması gerekli olan şeyleri yapıyorsa, işte o zaman başta görünenin de yapılanlardan çok defa haberi olmaz. Birbirinden hiç haberleri olmayan, tanışmayan insanlar her yerde benzer şeyler yaparlar. Çünkü, organik bağları ve tanışıklıkları yoktur, ama çok ciddi bir düşünce ve mefkure bağları vardır.

"Örnekleri kendinden bir hareket" denmesi, bu hareketin bugün için bir modele dönüştüğü vurgusunu da içeriyor mu?

Bana göre model olmuştur. Eğer başkaları da yapmak isterse aynı şeyleri değerlendirebilir. Anlamakta zorlandığım çarpık bir düşünce var Türkiye'de. Maalesef bir işin güzel, ideal, makul, devamlılık vaat etme gibi yönlerine bakmadan kimin ya da kimlerin yaptığına bakılıyor. İrtibatlandırılan -belki de isnat edilen demek daha doğru- insan eğer makbul görülüyorsa o iş de makbul oluyor; eğer aksi bir durum olursa en güzel işler bile merdud (reddedilmiş)

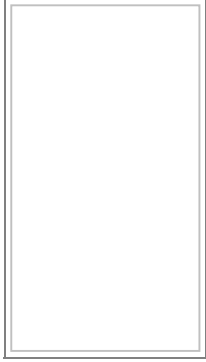
sayılabiliyor.

Türkiye dışında nasıl algılanıyor?

Türkiye dışında, o ölçüde bir çarpıklığa şahit olmadım ben; zaten öyle oysaydı iflah etmezlerdi. Aslında hareketin açılım yerleri, belli entelijans servislerinin çok hassas olduğu, buna paralel olarak kuşkunun da beraber geliştiği yerler olmasına, ayrıca hem içten, hem de dıştan onca tahrikler olmasına rağmen oralarda problem olmadı.

Mesela, kendi dinlerine, diyanetlerine sıkı sıkıya bağlı olan, kendi mezheplerinin dışında başka hiçbir şeyi iflah etmeyen ülkelerde bile, oralara giden eğitim gönüllülerine hüsn ü kabul gösterilmesi (hoş karşılama), objektif baktıklarını, yararlı gördükleri için kabul ettiklerini gösteriyor. Fakat Türkiye'de aynı ölçüde -her kesimce- hüsnükabul gösterildiği söylenemez.

Bu geçici bir dönem mi, konjonktürel mi?

Belki bazılarımıza duyulan antipatiden ve bazı tavırlarımızın yanlış yorumlanmasından dolayı konjonktürel denilebilir. Burada sübjektif bir şey arz edeyim; bu hareket dünyanın değişik yerlerinde farklı görüşlere sahip insanlar tarafından tasvip edilmesine rağmen, Türkiye'de bazı kimseler karşı çıkmaya, sert davranmaya devam edince, kendi kendime belki yüz defa dedim ki; 'Ya Rabbi, Türk milletinin adını, dilini kültürünü dünyaya tanıtan bu önemli harekete eğer benim şahsımdan dolayı antipati duyuyorlarsa, benim canımı al ama bu harekete zarar verme.' Benim milletime, dinime ve diyanetime hizmetten başka mülahazam olmadı.

Bu hususu arz etme gereği duydum; çünkü, eğer bu hareket dünyanın değişik yerlerinde ve birbirine zıt, birbirinden çok farklı anlayışların hepsi tarafından makul ve makbul bulunuyor, ama sadece bir yerde tasvip edilmiyorsa, o zaman dönüp ya onları sorgulamak lazım ya da kendimizi...

Başkalarını sorgulamaya kalkarsak, sorgulama alanını genişletme ve su-i zanlara girmiş olabiliriz. Bu konuda nefis muhasebesi yapmak daha mümince bir davranıştır. Eğer, kendi kusurlarımızdan dolayı yanlış anlaşılmış ve farklı algılanmışsak, demek ki suçlu biziz. Acaba bazı kimselerce neden bize karşı antipati duyuluyor diyerek, tavır ve davranışlarımızı yeniden gözden geçirmek lazım. Kimseyi suçlamak istemem; 'herhalde üslup hatası yaptık' derim.

Üslup hatası yaptık derken, neyi kastediyorsunuz?

Meseleye -belki de- tamamen, dini bir hareket görünümü verme gibi hatalar yapmış olabiliriz. Bazılarını da belki "Türk Milleti" mülahazası rahatsız etmiştir. Bunlar haziran fırtınasında ortaya çıktı. Birbirine zıt gibi görünse de okumuş, önemli yerlere gelmiş zatlardan bazıları, "Ne hakla haddinizi aşıp 'pantürkizm', 'panislamizm' gibi mülahazalarla dünyaya açılıyorsunuz" dediler...

Bununla da kalmayıp belki devletlerin belli kurumlarını da aşarak, oralara bazı şeyler göndermek suretiyle, o ülkelerin servislerinin kafalarını karıştırdılar. Bu açıdan da herhalde biz kendimizi çok iyi ifade edemedik, 'yakın duralım, kendimizi iyi anlatalım' diye düşündük. Hoşgörü süreci biraz da buna matuftu (yönelik). Fakat bazılarına uzanan ellerimiz havada kaldı; hiç randevu vermeyenler oldu, önce randevu verdikleri halde sonra 'gelmeyin' diyenler oldu. Bunları anlamakta zorlanıyorum ama, insan tabiatı yani.. İnananı da inanmayanı da, din kabul edeni de etmeyeniyi de bazı şeylere kilitlenmiş olabiliyor.

Ama, neticede biz de Batı gibi bir aydınlanma süreci yaşıyoruz. Orada da ciddi sertlikler, husumetler ve müsamahasızlıklar yaşandı; giyotinlerle ve yakılarak öldürülen insanlar oldu. Neticede alanları belirleyerek ya da aydınlanma ile bu fırtınaların önünü aldılar. Ben Türkiye'de de bir gün gerçeklerin ortaya çıkacağına inanıyorum. Hatta başladığını söyleyebilirim.

Çünkü, önemli bir nispette elit sınıf takdir ediyor artık bunları. Bazıları da yapılanlar çok güzel, ama keşke arkasında falanlar, filanlar olmasaydı diyorlar.

Yapılan işler beğeniliyor, yapanlar beğenilmiyor, Öyle bir şey mi bu?

Fikir bazı kimseler tarafından ortaya atılmış olabilir, fakat önemli olan bu düşüncenin toplum tarafından benimsenmesidir. O zaman arkasında falan filan kalmaz aslında. Nasıl ki milli mücadelede toplum, düşmanları memleketten atma fikrini benimsemişti ve bunu yaparken, İstanbul'un Antep'ten, Urfa'dan, Maraş'tan, hatta hemen yanı başındaki Bandırma'dan, Balıkesir'den haberi

yoktu.

Orada insanlar benimsedikleri fikir istikametinde bir şeyler yapıyordu; sonra İstanbul bu işe karışmak istedi. Pek çok entelektüelin kabul ettiği gibi, sonra Ankara idaresi halkın içinde başlamış ve devam eden bu işi organize etti. Şimdi bu hareket de toplum tarafından benimsenmiş ve halka mal olmuştur. Birbirinden habersiz ama herkes bir şeyler yapıyor.

Önemli olan bu fikrin millet tarafından benimsenmiş olmasıdır; eğer faydalı bulunmasaydı, güvenilmeseydi, yararlı olacağına inanılmasaydı benimsenmezdi ve bu gönüllüler hareketi de olmazdı. O zaman 'örneği kendinden' de olmazdı. Örneği kendinden olmayan hareketler de zaten çok fazla devam edemezler...

Bin Ladin, İslâm'ın Çehresini Kararttı

İzlenim

Fethullah Gülen'le birlikte diş doktoruna da gittik. Arabaya binerken, yine şeker dizlerine vurmuştu. Yürümekte zorlandığı görülüyordu. Diş doktoru 15 dakika uzaktaydı. Gülen, daha önce bir iki sefer yine gelmiş buraya. Doktor ve hemşireler tanıyorlar onu. Oldukça sıcak karşıladılar. Dişçi koltuğunda yaklaşık bir saat oturdu. Sanıyorum köprü yapacaklardı. Burada kalbi Gülen'i biraz zorladı. Gittiği her yere olduğu gibi, Gülen buradaki doktor ve hemşirelere de hediye götürmeyi ihmal etmedi. Bugünkü hediyeler arasında Türk lokumu da vardı.

İslâm'dan taban tabana zıt iki söylem nasıl çıkabiliyor: Ladin'in terör, Gülen'in sevgi, diyalog, hoşgörü söylemi. İkisinde de kaynak olarak din gösteriliyor...

Bin Ladin ailesi, zannediyorum 30'a yakın evladıyla geniş bir aile, aynı zamanda devlete borç verecek kadar da mali güce sahipler. Hacca gittiğimde o aileden birisi ile tanışmıştım. Mazbut bir insandı. Ailelerinin onu reddettiğini söylemişti. O zamanlar Afganistan'da ABD tarafından Ruslara karşı kullanıldığı ve Suudi Arabistan'a giriş yasağının olduğu söyleniyordu.

Hangi tarihlerdeydi?

Zannediyorum, 74 yılındaydı. O zaman Ruslara karşı kullanıldığı için, insanların ilgisine mazhar oluyordu belki, ama ben hiç alaka duymamıştım. Daha sonrasını biliyorsunuz zaten. Bin Ladin denilince terörün babası akla geliyor. Sık sık ortaya çıkarılan videolarda, sakalı, sarığı ve elindeki silahıyla oluşturulan imaj, sanki Müslümanlara karşı nefret uyarmak için betahsis (özellikle) yapılıyor gibi.

Belki, Ladin'in fikirlerinde yalnız olmayabileceğini, onun gibi düşünen başkalarının da çıkabileceğini eklemek lazım. Bir yönüyle bakılacak olursa - uygun düşmeyecek belki ama- bir buçuk milyarlık Müslüman dünyanın içinde böyle üç beş tane sergerdanın (başiboş) çıkmış olmasını. İslâmi bünyenin ifrazatı (dışkı) saymak da mümkündür. Yakışıksız davranışlarıyla İslâmın pırıl pırıl çehresini karartıyor, yeryüzünde Müslümanlığı anlatacak olanların manevra alanlarını daraltarak işlerini zorlaştırıyorlar. Bu terör meselesi herkesin sırtına vurulmuş öyle ağır bir yük oldu ki, ondan kurtulmak için verilen emekle İslâmın güzelliklerini anlatıp pek çok insanın gönlüne girmek mümkündü. Şimdi Müslümanlar, kendilerini anlatma adına işe başlarken önce karşısındakini, kendisinin terörist olmadığına, radikalce davranmadığına ya da canlı bomba olmadığına inandırmak, onu ikna etmek için uğraşmak mecburiyetinde kalıyor.

Aynı kaynaklardan birbirine zıt iki görüş nasıl çıkıyor?

Bin Ladin, Kur'an'a ve sünnete dayandığını kendince söyleyebilir. Şayet Allah beni Müslümanların küçük fertlerinden bir fert olarak kabul buyuracaksa, İslâm mütefekkirlerinin (düşünür, sosyologlarının, hukukçularının) düşüncelerine dayandığımızı, Müslümanların içinde neşet etmiş (ortaya çıkmak) felsefeci, sosyolog ve İslâmı çok iyi bilenlerin de büyük çoğunluk itibariyle bizim recamızda (dileğimiz) müttelik olduklarını söyleyebilirim.

Eğer Efendimiz ve Raşit halifelerin uygulamaları esas alınacaksa, orada Bin Ladin'den söz edilemez, onun yaptıklarıyla Efendimizin icraatları katiyen aynı çizgide ele alınamaz. Siyer felsefesi mantığıyla Efendimizin seriye-i seniyyeleri tahlil edilirse, adeta kendisini bir yerlere çekenlere karşı meşru müdafaa hakkını kullanarak kendi paktının savunmasını yaptığı görülür.

Ya da kendi sistemine veya paktına karşı anlaşmaları bozup ihanet edenleri tedip maksatlı hareket etmiştir ki, bu da çok normaldir ve Mekke'nin fethi de böyle bir ihanetin sonucunda gerçekleşmiştir. Bugün, modern demokrasilerde de oluyor böyle şeyler ve BM de sesini çıkarmıyor. Mesela bazıları demokrasiyi oturtmak için Irak'a girdiklerini söylüyorsa şayet, böyle düşünen insanların Efendimizin yaptıklarına söyleyecekleri hiçbir şey olamaz.

Bin Ladin'in bakışı?

Efendimizin uygulamalarını esas alırsak, Bin Ladin'in meseleye bütüncül bir nazarla bakmadığı ortaya çıkar. Kitap, sünnet ve selefi salihinin anlayışlarına

genel nazarla bakmıyor, sadece bazı yerleri alıyor demektir. Çok kullanılan bir örnek vardır: Ordu Bizans önlerine gelmiş, askerin üzerine taşlar, oklar atılıyor, kılıç çalınıyor, kafalarından aşağı kızgın yağlar dökülüyor. Bu arada birileri ayet okuyarak "Ellerinizi kendinizi tehlikeye atmayın" diye bağırmaya başlıyorlar.

Eba Eyüp el-Ensarî müdahale ediyor: "Yanlış anlıyorsunuz. Bu ayet bizi ikaz sadedinde geldi. Ayet, 'Size verdiğimiz şeyleri, mallarınızı ve canlarınızı Allah yolunda infak edin. Eğer infak etmeniz gerektiği yerde siz mallarınızı ve canlarınızı ortaya koymazsanız ellerinizle kendinizi tehlikeye atmış olursunuz' manasına gelir" diyerek yanlış anlaşılmayı düzeltiyor. Yani Çanakkale'de, İstiklal Savaşı'nda canlarınızı ortaya koymazsanız, bütün bir milleti tehlikeye atmış olursunuz, bunun manası budur.

Yine aynı şekilde öncesine, sonrasına bakmadan "Müşrikleri nerede görürseniz öldürün" kısmı alınıyor ve aynı şekilde benzer yanlış sonuçlar çıkarılıyor. Bunun manası sizi kabul etmiş, içinize girmiş sonra da başkaldırmış ve düşmanca tavırlara girerek millete ihanet etmiş kişiler olursa cezalandırın, demektir. Bu tür başkaldırılara karşı her devlet kendini korur, asileri tedip eder. Konunun devamında, "Sonra döner gelir, namaz kılar, oruç tutar ve eski çizgilerini bulurlarsa ellerinizi onlardan çekin" deniliyor. Konu siyak ve sibakından (bağlamından) koparılarak cımbızlanır gibi bir kelimeye bağlı olarak alınırsa, o zaman Bin Ladin ve benzerlerinin mülahazaları çıkar karışımıza.

Sorunu metodolojik mi görüyorsunuz?

Evet. Meseleye tek taraflı yaklaşıyor. Müslüman denildiği zaman eğer bu kelimenin arkasında insanlığın iftihar tablosu, Kur'an ve sünnet görülüyorsa, bizim kaba ve haşin davranışlarımız onlara perde oluyor ve çehrelerini karartıyorsa o zaman biz iyilik değil, büyük kötülük yapıyoruz demektir. Bugün Ladin hayatta mı, değil mi belli değil. Dilerim o ölmüş olsun, böyle çarpık bir anlayıştan Müslümanlar kurtulsunlar.

Irak'ta kaçırılıp kafası kesilenler hakkında ne düşünüyorsunuz? İslâm adına yapıldığı söylenen bu davranışa din nasıl bakıyor?

Öncelikle usul bakımından oradakiler esir değil, rehindirler. Çoğu rehin alınıyor ve öldürülüyor. Eğer bunu oradaki Müslümanlar yapıyorlarsa, din adına ciddi bir cinayet işliyorlar demektir.

Çünkü, "Hiçbir insan başkasının suçundan dolayı cezalandırılmaz" düsturu, Kur'an'ın önemli bir düsturudur. Tavırları ülkelerini işgal eden bir millete ise, o

zaman yapmaları gerekli olan şey, onlar karşısında yiğitçe bir istiklal mücadelesi başlatmaktır.

Amerika oraya girdiği zaman, abarta abarta anlattıkları tümenleri, kolorduları, ordularını harekete geçirselardı. Türk Milleti'nin bir dönemde Çanakkale'de, Balkanlar'da yaptığı gibi, orada ya devlet başa ya kuzgun leşe deselerdi. Savaşanların yarısı ölseydi, Çanakkale'de şehit düşen Mehmetçik gibi, geriye kalanları en azından hür bir ülkenin temsilcisi olurlardı. Mücadele edilmesi gerekli olan yerde savaşmayıp sonra Amerikalıların oradan çekilmesi için masum insanları tutacak ve öldüreceksiniz, böyle şey olmaz.

Bu yoldan bir neticeye ulaşmaları mümkün değildir. Meselenin bir diğer yanı da şudur; eğer o cinayetler oradaki bazı servisler tarafından yapılıyorsa şayet, o zaman meseleyi kızıştırmak için yapıyorlar demektir. Mesela Türk müteşebbisler oradan elini eteğini çeksın isteniyordur.

Mesela, büyükelçiliğin korumasını üstlenmek için giden güvenlik görevlilerine yapılan zalimce saldırı affedilebilir bir şey değildir. Belli ki, birileri orada meseleyi karıştırmak istiyor. Allah'a inanmış bir Müslüman'ın bu işleri yapacağına ben ihtimal vermiyorum. Gözünün dönmüş olması lazım ki yapabilsin.

Zorunlu Din Dersi Evren'in Sevabı

İzlenim

Arda Yavuz'la her akşam o gün çekilen fotoğrafları inceliyorduk. Bu bazen saatler alıyordu. Bir ara, "Arda, çok güzel, çok özel fotoğraflar çektik. Ama Türkiye'den gelirken giydiği takım elbisenin fotoğrafını henüz yakalayamadık" dedim. Ertesi gün aynı konuyu açtığım arkadaşlar; "Kaç gündür o elbiseyi giyiyor. Farkında değilsiniz, çoktan çektiniz" dediler. O gün röportaja başlarken Gülen'e sordum: "Üzerinizdeki takım elbise Türkiye'den gelirken giydiğiniz mi?" Gülen de "Evet, altı yıldır koruyorum. Hiç yıkatmadım, tozunu bile aldırmadım. Tozunda, kokusunda Türkiye var" dedi. Gülen yaptığımız bütün röportajlarda bu "Türkiyeli takım elbise"yi giydi.

Hem radikal İslamcılar hem de bazı laikler "İslam bütün hayatı kapsar" diyor. Mesela Anayasa Mahkemesi bu sebeple bizde Batı'daki gibi liberal bir laiklik olmayacağını söylüyor, bilinen laiklik anlayışını savunuyor. Radikal İslamcılar da aynı sebeple laikliğe karşı çıkıyor, İslam'ın devleti de kapsamasını istiyor. İslam neyi kapsar, neyi fertlere, neyi akla bırakır?

Beşeriyetin geldiği seviye itibariyle, önemli görülen şeylerden biri de inanma ve inandığı gibi yaşayabilme hakkının insana verilmesidir. Belli bir dönemde sistemi oturtmak için farklı davranılmış olabilir; ama bugün Türkiye'de demokrasi benimsenmiştir. Belki bundan 10 yıl önce biri çıkıp, "demokrasi artık dönüşü olmayan süreçtir" dediği zaman (Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın açılışındaki konuşmasına atıfta bulunuyor) sorgulanıyordu. Ama şimdi herkes çeşitli şekilleriyle demokrasiden bahsettiğine göre, artık demokrasi içinde bazı çareler bulunabilir.

"İslam bütün hayatı kapsar" anlayışında ortaya çıkan karşıtlık...

Bu tür cepheleşmeler, tavırların karşılıklı sertleşmesinden dolayı aşılamıyor. Taraflardan biri biraz yumuşasa diğer taraf da yumuşayacak. AB süreci de sanki Müslümanlığın tamamını yaşayabilmek için vesile kılınacakmış gibi bir endişe var zannediyorum. Bu da gerilime sebebiyet veriyor.

Dinin bütün hayatı kapsadığına inanan birisi bazı konularda daha yumuşak davranmayı nasıl başaracak?

Din hayattır, yaşandıkça var olur. Dini yaşarken dikkat edilmesi gereken öncelikler vardır. Mesela, dinin muhkemâtı dediğimiz temel esaslar önceliklidir ve kimsenin bunlardan taviz verme hakkı yoktur. İkinci olarak, bir Müslüman'ın, ferdî ve ailevî olarak Kur'an ve sünnette emredilen ferdi ve ailevî hususları nasıl anlıyorsa o şekilde yaşamasına fırsat verilmeli, sınırlar çekerek yaşama alanı daraltılmamalıdır. Diğer taraftan, Müslümanca yaşamaya çalışanların da bazı şeyleri karıştırmamaya azami dikkat göstermesi icap ediyor.

Mesela ne gibi karışıklıklar oluyor?

Dinin furuâtı bazen usulün yerine konuluyor gibi bir hal oluyor. Mesela, namaz gibi, oruç gibi dinin muhkemâtından olan şeyler aynı zamanda ferdî hayatta yaşanabilecek emirlerdendir. Aşırı, laikliğe karşı çıkanlar, dinin, ferdî ve ailevî hayatta yaşanabilecek emirlerini uygulamakta ne kadar titiz olduklarına bir bakmalıdırlar. Acaba bunları milimi milimine yaşayabiliyor muyuz? Utanarak ifade ediyorum, eğer bir vakit namaz kaçırmışsak, bir gün oruç tutmamışsak, başka iddialarda bulunurken bir düşünmeli ve Allah'tan utanmalıyız. Çünkü, bunlar taviz verilmemesi gereken şeylerdir. İslam'ın namaz, zekat, oruç gibi emirlerinden, kusuru olanlar bence, dinde ciddi kusur ediyor demektir. İftira edenler, gıybet edenler, ellerine kalemi alıp, Müslümanların yamacına geçenler dinde ciddi kusur ediyor demektir. Gıybet için Allah Rasûlü, "zinadan daha şiddetlidir" diyor, iftira için "affedilmez bir günahdır" diyor. Bu tür kusurlarımız varsa dinin tamamıyetinden söz etmek dine karşı saygısızlık olur. Allah aşkına, önce şahsi hayat, çocuklarımızın terbiyesi, fikir hayatımız ve kalp hayatımız adına dinin tamamıyetini bir yaşayalım.

Sonra...

Bu tamamıyetin meyveleri hayatımızda bir görülsün. Yani biz, dinimizin rahatlıkla yaşanabilecek kısımlarında kusurlarımız varken, kebairi irtikap ederken bir taraftan da tamamıyet mülahazasıyla kalkıp başkalarıyla kavga etme çelişkisinden kurtulalım. Bu bizim hatamızdır. Ondan sonra diyelim ki, şu

hususlarda dinimizin emirlerini tam yerine getiremediğimiz için vicdanımız rahat değil. Gelin, siz de hükümlerinizi ihtimallere bina etmekten kurtulun, insaf sınırları içinde bunlara çare bulalım.

Bulunabilir mi sizce?

Bugün demokrasinin çok farklı şekilleri var: Hristiyan demokratlar, sosyal demokratlar, liberal demokratlar... İslami duygu ve düşüncelere içinde yer veren, açılımlarını ona bağlayan bir demokrasi neden olmasın ki! İnsanız ve bir kısım ihtiyaçlarımız var. İçimizde ebed duygu var, yok olmak istemiyoruz. Allah'tan ve onun vaat ettiği ebedi hayattan başka hiçbir şeyle tatmin olamıyorum ben. Önümde ebedi bir hayat olduğunu düşünmesem, ölünce yok olacağımı bilsem, hep angaz (karın üstü kaslarının veya boğazın kasılmasına yol açan, ruhsal ve fiziksel bir rahatsızlık) yaşarım, bunalıma girerim. Ben ebediyet duygusuyla, Allah'a kavuşma mülahazasıyla soluk alıp veriyorum. İnsanî bir demokrasi olacaksa, beni her şeyimle kucaklamalı ve bu tür ihtiyaçlarıma da cevap verecek şekilde geliştirilmelidir.

Diyorsunuz ki, demokrasinin metafizik boyutu da olmalı..

İnsana kol kanat gerilmeli. Metafiziğe ihtiyaç duyan varsa, eğitim ve öğretimini de vererek ihtiyacı karşılama yolları gösterilmeli. Boşluk bırakmamak lazım; mektep, sokak, mabet ve aile insanın elinden tutmalı. Bence gelişmiş bir demokraside, dünyayı seküler bir insan olarak huzur içinde yaşama imkanı da, ahireti bir ahiret insanı gibi yaşama imkanı da bulunabilmelidir. İsteyen sahabe gibi yaşayabilmelidir. Demokrasi de bir gelişme süreci yaşıyor. Mesela, biz çoktan beri demokrasiye geçmişiz, ama Kopenhag Kriterleri, eksiklerimizin boyutlarını fark ettirdi. Bu süreç tekamül ede ede kendi kemaline doğru gidecek. Nitekim Avrupalılar da hala bir demokratlaşma vetiresi (süreç) yaşıyorlar; tamamladıkları, mükemmeli yakaladıklarını söylemek zordur. Bir gün kalbi, ruhi, fikri, hissi... Bütün ihtiyaçlarımızı demokrasi şemsiyesi altında karşılayabileceğimiz ortamların oluşacağına ben inanıyorum; o istikamete doğru ilerlediğimizi de görüyorum. Laikçi ve İslamcı (bu tabirlerden hoşlanmadığımı ifade etmeliyim) taraflar arasındaki sertliğin de

yumuşayacağına inanıyorum. Zaten okumuş, entelektüel insanların anlayışlı olmaları, meseleleri vehimlere bağlayarak hayali korkular yaşamaktan kurtulmaları lazımdır.

İki tarafın da...

İki tarafın da.

Dinin devlete, devletin dine hangi oranda ihtiyacı var?

İnsanların dinlerini gönül rahatlığıyla yaşayıp huzur duyabilmeleri için devletin kol kanat germesine, ortam hazırlamasına ihtiyaç vardır. Dinin, fertleri kıvama erdirmeye, aile ve toplumu düzene sokma, vicdanlara hükmederek kalplerin kapısını aralama ve bu yolla önü alınamayacak birçok kötülüğü önleme hususunda dinin sahip olduğu yenilmez güce ihtiyacı vardır. İyi bir din eğitimi ile devlet bu gücü arkasına almaya bakmalı. Çünkü, insan sadece dünyevi bir varlık değildir; uhrevi yanları da vardır ve dinin ona kazandırdığı şeyleri seküler mülahazalarla kazandırma imkanı bulunmamaktadır. Mesela, bir Allah'a ve ahirete inanan birisi olarak bir de inanmayan birisi olarak kardeşi veya arkadaşı ölmüş bir çocuğa ne söyleyeceğimizi düşünelim. Bu konuda dinin verdiği teselliye hiçbir kanun ve nizam veremez. Dinin bu gücünden istifade etmeleri lazım. Gençlik galeyanını yaşayan delikanlıların uyuşturucuya, teröre, satanizme daha pek çok yanlış işlere girmesini önlemenin en müessir yolu Allah'ın mevcudiyeti ve bir gün yaptıkları her şeyden Allah'a hesap verecekleri mülahazasıyla yetiştirilmeleridir. Kanun ve nizamla bunların önünün alınamadığı ortadadır. Caydırıcı tedbirler, kanun ve nizam mutlaka olmalıdır; ama eğitim hepsinden önemlidir. Eğitimde de dinin fevkalade müessir bir yönü vardır.

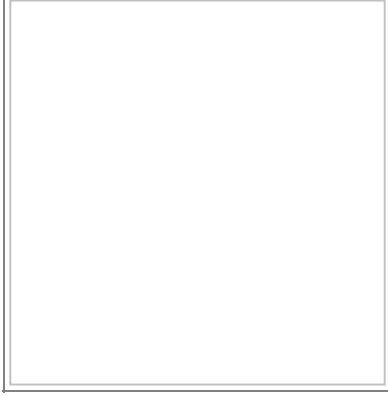
Sizin önemli gördüğünüz bu yaklaşımın laikliğe ters olduğunu düşünen çok insan var

Evet var. Ama ben eğitimde dinin çok önemli olduğunu bir kere daha tekrar edeceğim. Müsaadenizle bu konuyla ilgili antrparantez bir mülahazamı arz edeceğim: Evren Paşa demokrasinin kesintiye uğraması ve daha pek çok açıdan tenkit edildi. Ama seçmeli din derslerini mecburi yapmakla yararlı bir iş yapmıştır. Gençlerin çoğu onun bu icraatı vesilesiyle din eğitiminden nasiplerini almışlardır. Bu iş kanaatimce öyle büyüktür ki -doğrusunu Allah bilir- hiçbir sevabı olmasa bile bu icraatı ona yetebilir, ahirette kurtuluşuna vesile olabilir, cennete de gidebilir.

Devlet adamlarımız dinin etkisini göz ardı etmemeliler. Yoksa bugün şikâyet konusu olan tinerçilerin, kapkaççıların önünü alma imkânı çok zordur. Ancak Allah korkusu bu insanların ellerini tutar. Ayrıca hastalar, sakatlar, ölümün eşiğine gelmiş ihtiyarlar var. Ölüm her gün gözlerinde tülленir bunların. Ahiret inancından başka ne vardır ki, bu insanların ruhundaki feryadı dindirebilsin. Öyleyse devlet adamlarımız dinin bu yenilmez esaslarından yararlanarak, fertleri birer maneviyat insanı haline getirebilirler ve böylece asayiş ve emniyetin teminini kolaylaştırırlar. Bu din, eğitimi verildiği zaman kanuna, nizama, kanun adamlarına, zabıtaya ve mahkemelere ihtiyaç kalmayacak demek değildir. Bunlara yine ihtiyaç olacaktır ama problemlili insan sayısının azalmasına yardım edeceği için işleri kolaylaşacaktır. Zannediyorum bu anlayışımı paylaşabilecek pek çok insan vardır.

Kasetlerdeki Sözler Montajla Çarpıtıldı

İzlenim

Sohbetler ve Ölüm...

Gülen, ikindi vaktinden sonra zaman zaman gelen birkaç misafiriyle sohbet ediyor. Bu sohbetlerin birisinde söylediği şu cümle bana çok anlamlı geldi: "Kâfire kâfir demek müminin vazifesi değil. Kâfir demek insanın insanlığına saygısızlıktır." Gülen, o ikindi sohbetlerinde ölümden, ahirette büyük buluşmadan, şuurlu kul olmaktan, kul hakkından, hayatın manasından, insanın derinliğinden, İslamı iyi temsil etmekten ve elbette Türkiye'den çok bahsediyor. Ölüm vurgusu, onda büyük bir özlem olarak karşılık buluyor. Ölümü böylesine arzulayan bir başka insan hiç görmedim. Korkup kaçma değil, koşup kavuşma gibi algılıyor Gülen ölümü. Ölümü anlatırken elini şakağına dayadı ve "Akif'in ölümünden kısa bir süre önce böyle bir fotoğrafı var" demişti ki, Arda Yavuz bu fırsatı kaçırmadı...

Kasetlerdeki yer alan sözler hakkında ne diyeceksiniz?

Kasetlerde anlattıklarım bazıları tarafından kesildi, biçildi, değişik montajlarla farklı kalıplara sokuldu ve sözlerimde çıkarmalar, eklemeler yapılarak hiç düşünmediğim şeyler söylemişim gibi neşredildi. Mesela o kasetlerin bir yerinde "Allah CHP'nin belâsını versin, diyemezsiniz" diyorum. Cümlenin sonundaki "diyemezsiniz" kelimesini çıkarmış ve ben "Allah, CHP'nin belasını versin.." demişim gibi neşretmişlerdi.

Ayrıca, kullandığım bazı kelime ve kavramlar yanlış yorumlanmış veya kasten çarpıtılmıştı. Mesela, "mâmelekimi satma" şeklindeki sözüm, "memleketi satma" olarak medyada yer almıştı. Halbuki, "mâmelek" şahsî, ferdî mülk

demektir. Hemen bütün itham ve iddialar bu tür çarpıtmalara dayandırılıyordu.

Ayrıca, Türkiye'de maalesef herkesin kabul ettiği ve son birkaç yılda açıkça ortaya çıktığı üzere, kısmen de olsa kirlenmiş bir yapı vardı. Bu yapıdan menfaat umanlar ve yükselişlerini, geleceklerini bu yapının devamında görenler mevcuttu. Mesela, rüşvet gibi bir ahlaksızlığı irtikap edenler, rüşvete "haram" diyenleri kendi bulundukları yerde istemiyorlardı. Bunlar, belli mevkilerde temiz, dürüst, âdil, dindar idareci ve memurların bulunmasına tahammül edemiyor ve onların varlığından rahatsızlık duyuyorlardı. Ben de milletimin her ferdi gibi devlette temiz ve dürüst memurların bulunmasını istemişsem; bunun hakkımın ötesinde bir vazifem olduğu düşünülmeli ve sözlerim önyargıyla değil de bu zaviyeden ele alınmalıydı.

Dinin de nihai hedefinin devlet olduğu fikri çok işlendi, işleniyor. Siz 90'lı yılların başlarında İslam'ın emirlerinin yüzde 95'i bireye bakar, kalanı devletle ilgilidir demiştiniz. Dinin tam anlamıyla yaşanması için bu yüzde 5'lik dilimin önemi, anlamı nedir? Müminin hedefi aynı zamanda devlet mi olmalı?

O söz Bediüzzaman'a aittir. Ben de zannediyorum, demokratik çerçeve içinde kalınsa, "Kamusal alan" gibi kayıtlar koyarak daraltmalara gidilmese, insanlar dininin yüzde 95'ini, belki de yüzde 97'sini kimsenin endişelenmesine mahal bırakmayacak şekilde yaşar. Diğer kısma, yani yüzde 3 ya da 5'lik kısma gelince, bazıları "Din ve vicdan işidir" derler; ben buna iştirak edemiyorum.

Tamamıyla bir vicdan işinden ibaret değildir o, zira dinin sosyal hayatın içinde de, değişik dönemlerde idarenin içinde de yeri olur. Fakat bu konuların belli ölçüde izafi tarafları, tarihsel tarafları vardır. Mesela, ne seçim şekli, ne de idare konusunda tek bir şekil gösterme imkânı yoktur. Tarihi sürece bakarsak, Hz. Ebu Bekir halk tarafından seçilmiştir; ama Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir tarafından aday gösterilerek seçilmiştir. Hz. Osman, Hz. Ömer'in işaret ettiği aşere-i mübeşşere grubu içinden seçilmiş, Hz. Ali'nin seçimi biraz da muhalefetli olmuş, dolayısıyla Şam idaresine meydan açılmış ve Muaviye'ye fırsat doğmuş. Emeviler döneminde babadan oğula geçmeye başlamış, nitekim Osmanlılarda da öyle olmuş. Demek ki dinin usulü mahfuz bir kısım muhkematı (kesin hüküm) vardır, bunlara hiç müdahale edilmemiştir; ama onun dışında izafi hakikati olan kısımlar içtihat alanları, istinbat (hüküm çıkarma) alanları olarak açık bırakılmıştır ki, şartlara ve ihtiyaçlara göre değerlendirebilsin.

Hâkimiyet milletindir sözü neden tartışmalara neden oluyor?

Bazıları onu ilahi hâkimiyete karşı bir alternatif olarak görüyor olabilirler; ama "Hâkimiyet bila kayduşşart milletindir" sözü Meclis'te söylendiği zaman, orada Tahiru'l-Mevlevi, Mehmet Akif, Hasan Basri Çantay gibi kimseler vardı ve bir karşı tavırları olmadı.

Demek ki o dönemde alternatif olarak algılanmadı ya da onların başka bir bildikleri vardı. Belki de onlar bu sözü monarşik idarenin alternatifi olarak görüyorlardı. Hz. Ebu Bekir döneminde olduğu gibi seçimi halkın yapmasını ve o dönemde olduğu gibi cumhuri bir sistemin olmasını anlıyorlardı. Eğer bu mevzu Allah hâkimiyetinin alternatifi şeklinde görüldüğü halde seslerini çıkarmadıysa haksızlık karşısında susan dilsiz şeytan olmuş olurlar. Oysa onların içinde sükût etmeyecek kadar imanı polat insanlar vardı. Meseleyi çok iyi tespit etmek lazım; zannediyorum bu çerçevede bakılırsa problem kalmayacaktır.

Fakat birileri sekülerleşme mevzuunda çok ifrata düşüyorlar. Laikliği farklı anlıyorlar. Din-devlet ayırımından daha ziyade dine Descartes'in ilim ve din arasında bir hat koyup bir kırmızı çizgi çekip birbirlerinin alanlarını ihlal etmesinler mülâhazası gibi bakıyorlar. Yani problem tek taraflı değil. Farklı noktalardan besleniyor.

Haberlerde İlhami Erdil Paşa'yı mahkemede sanık sandalyesinde hâkim karşısında gördüğünüzde neler düşündünüz?

Mahkemesi devam eden bir davada fikir beyan etmek uygun düşmeyeceği için sorunuza başka bir zaviyeden cevap vermek istiyorum. Kanaatimce birbirine karıştırmadan icaplarını yerine getirmeye azami hassasiyet gösterilmesi lazım gelen iki husus vardır: Birincisi, hakkın ve adaletin yerini bulması meselesi, ikincisi de, yargı önüne çıkarılanların insani durumudur. Sormuş olduğunuz konuda adaletin yerini bulması için azami gayret sarf etmek lazımdı. Çünkü, milletimizde, başka hiçbir ülkede olmadığı kadar askere karşı bir alaka ve güven vardır. Bu konuda daha önceleri yapılan anketler, güvenirlilik

açısından TSK'nın ilk sırayı aldığını gösteriyordu. Böyle bir müessesenin aleyhinde ileri geri sözler ortaya çıktığı zaman, kurumun yıpranmaması için kendisini aklayacak yollara başvurması çok önemlidir.

Genelkurmay'ın göstermiş olduğu hassasiyeti, bu açıdan yapılması gereken, yerinde bir davranış olarak görüyorum. İnsani boyuta gelince; ben hiçbir zaman düşmüş bir insanın -ister paşa olsun isterse sıradan bir kişi- onurunu kırıcı, onu rencide edici tavırlara girilmesini tasvip etmedim.

Erdil Paşa'yı görünce neler düşündüğünüzü almakta ısrar etsem...

Paşa'yı eşi ve kızıyla birlikte sanık sandalyesinde, kameraların karşısında mahcubiyet içinde görünce yüreğim yandı. Onun emekli olduğu müessesede insanlar itibarları konusunda çok hassas davranırlar.

Bugün onların mahcubiyetini afişe edenler, görevde bulunduğu zamanlarda saygıda kusur etmiyor, belki de bu konuları bildikleri halde söylemeye cesaret edemiyorlardı. Ama şimdi düşünce, düşmüş bir insanın kafasına basıyormuş gibi bir tavır almak, nesi var, nesi yoksa her şeyi ortaya dökme peşindeymiş gibi davranılması doğru değil.

Hukukun gereğini ihmal etmeden daha yumuşak bir yol bulunmuş olmasını isterdim. Ayrıca medyada bu meselenin daha dikkatli verilmesini isterdim.

Bir de onların icraatlarından dolayı canı yananlar açısından bakarsak..

Öyle de olsa yine bu iki husus birbirine karıştırılmamalıdır. Adaletin yerini bulmuş olması yeterlidir zannediyorum. Bir kere, önemli bir vazifeyi deruhte eden büyüklerimizden birisi ile aynı mekânda bulunmuştuk. Etraftakiler bana biraz fazla alaka göstermişler ve o da bu alakadan rahatsız olmuş, sonra da o rahatsızlığın etkisi ile yapmaması gereken bazı şeyler yapmış. Elimde olmayan bir şeyden dolayı bana karşı yaptıkları tabii ki üzücü oldu. Sonra o şahsın başına bir facia geldi ve çok utandırıcı bir şekilde derdest edilişi medyada da intikal etti. Onun bu halini görünce çok üzüldüm. Çünkü bana yaptığı yanlışlık başkadır, devletin üst makamlarında vazife yapmış insanların rezil edilmesine meydan vermeden yargılanmaları başkadır. Keşke bir yol bulunsa, adaletin gereği yerine getirilirken bir zamanlar milletin önünde yer almış kimseler rezil edilmese, onurlu insanları hasta edebilecek davranışlara girilmese.

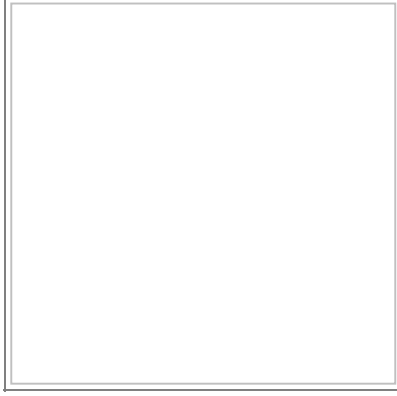
O zaman ayrıcalıklı davranılmış olmaz mıydı?

Türkiye hukuk devletiyse herkes eşit olacaktır; ama bazı insanlar konumları

ve temsil yönleriyle sadece bir şahıs olmaktan çıkmışlardır. Onlar sadece suç işlemiş bir insan olarak görülürse yapılan muamele sınırları aşarak başkalarının da zan altında kalması ve bir nevi cezalandırması gibi -en azından psikolojik- bazı sonuçların doğmasına sebep olabilir. İnsanların aklında "bu şahıs yakalandı ama kim bilir yakalanmayan nice insan aynı şeyi yapıyor; bu müessesede kırk haramiler var! gibi düşüncelerin doğmasına, belki de hiçbir yolsuzluğu usulsüzlüğü olmayan insanlar hakkında bile kötü düşüncelerin oluşmasına sebebiyet verebilir. Hasılı, mutlaka hakkın yerini bulmasını sağlamak gerektiği gibi bazı hususi durumların dikkate alınması da lazımdır.

Devlet de Yanılabilir

İzlenim

Gülen ve Saygı

Gülen'le hem misafirhanede hem de New Jersey'de yeğenlerine ait kaldığı evde konuştuk. Buradaki ev daha sade. İçindeki eşyalarla, eşyaların dizaynıyla tipik bir Türk evi. İnsan yeniden düşünmeden edemiyor, bir insan nasıl olur da kapalı bir mekânda bu kadar uzun süre kalabilir? Gülen çok farklı bir kişilik, onu anlamak, analiz etmek çok zor. Gülen, fikrini ifade ederken, hislerini saklama gereği duymadı konuşurken. Gülen'in dikkat çeken yanlarından birisi; kimsenin kendisine ayağa kalkmasına izin vermiyor. Odaya girdiğinde misafirlere o hassasiyetini bilmeyenler saygıdan ayağa kalkıyor, o ise her defasında, memnuniyetsizliği yüzüne yansıtarak, "Yapmayın, acemlerin büyüklerine ayağa kalktığı gibi ayağa kalkmayın" diyor ve ancak oturduklarında odaya giriyor. Bu durum onda anlaşılması zor bir mahcubiyet oluşturuyor.

Adınız çoğu zaman devletle anıldı. Nedir sizin için devletin karşılığı?

Ben, 'Devlet lazımdır, yıpratılmamalıdır' gibi ifadelerle devlet hakkında takdirlerimi -takdir kelimesini tercih yerinde kullanıyorum- dile getirirken, 'en kötü devlet bile devletsizlikten iyidir' kaydını mutlaka düştüm; devleti kutsal görenler gibi takdis etmedim. Böyle bir tercihi de lüzumlu görüyorum, çünkü, devletin olmadığı yerde anarşi, kaos ve başıbozukluk hâkim olur. O zaman fikirler saygı görmez, din-vicdan hürriyeti kalmaz, hakka saygıdan bahsedilemez. Ayrıca bazı zamanlarda insanımız devletsizlikten çok çekmiştir. İşte bu gibi sebeplerden dolayı devletin yanında olmayı aynı zamanda vatandaşlık görevi olarak görüyorum.

Eğer bir de size saygı duyan, sözlerinize ve düşüncelerinize itibar eden insanlar varsa, onları yanıltmamak, ifrat ve tefrite düşmelerine mani olmaya çalışmak gibi bir vazife de ayrıca karşınızda duruyor demektir. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus vardır: Güzel görüp, güzel düşünme, güzel değerlendirmelere varma yolunu tutuyorsak, meseleyi -günümüzde bazı muhaliflerin yaptığı gibi- sürekli tenkide, tahribe, muhalefete, kine, düşmanlığa nefrete bina etmekte fayda mülahaza etmiyorsak, bu bazı yanlışları görmemize rağmen, onları sinemize çekerek yaptığımız bir tercihtir. Yoksa, 'devlet masumdur, peygamberane bir ismet içindedir, ne yaparsa isabetlidir, asla hata yapmaz' gibi mülahazalarım hiçbir zaman olmadı. Onlar da yanılabilirler.

Sizi fazla devletçi bulanlar olduğu gibi devleti ele geçirmek için planlarınız olduğuna inananlar da var. 1999'da yayımlanan kasetler delil gösteriliyor. Sizin için devlet, ele geçirilmesi gereken bir hedef mi?

Devlete talip olanların hangi yoldan gideceği bellidir. Eğer böyle bir talebim olsaydı, bu milletin bir ferdi olarak ben de o yoldan gidebilirdim. Bağışlarsanız burada sadet harici bir hususu ifade etme lüzumu hissediyorum: Bu tür konularda açıklama yapmak bir yönüyle nefis tezkiyesi (temizlemek) manasına geldiği için çok sıkılıyorum. Çünkü, nefis tezkiyesinde bulunmak, temelde benim düşünceme ters düşüyor. Bu sebeple, sıkılarak diyorum ki, acaba, altmışını geçmiş bir insan hakkında bu tür vehimlere kapılanlar, 'bu insan nasıl yaşamış? Tercihlerini hangi istikamette kullanmış?' diye hiç düşünmüyorlar mı? Arkadaşlarım -bazen açık bazen kapalı ama her zaman- 'dünya ile alakamızı keselim, hayatımızı Cenab-ı Hakk'ın rızasını kazanmaya adayalım, Allah'ın ve Hz. Peygamber'in adını etrafa duyurmaktan başka gayemiz olmasın' demişimdir. Eğer ben dünyaya talip olsaydım, devletin başına geçmek isteseydim, gençliğimden itibaren bu tür taleplerin gerçekleştirilebileceği yerlerde bulunmaya bakardım. Halbuki benim tercihlerim bellidir. Gençlik heveslerinin galeyanda olduğu günlerini bir cami penceresinde, -bugün bile hatırladıkça burnumun kemiklerini sızlatan- bir tahta kulübede geçirmiş bir insan ne düşünmüş olabilir ki? Kaldı ki, o dönemde sevenlerimiz, sempati duyanlarımız adına bazı teklifler de geliyordu.

Siyasi anlamda mı?

Hem siyasi manada hem de daha farklı, benim boyumu aşacak, hiçbir zaman yapamayacağım işler de teklif edildiği olmuştur. Bağışlayın, bunları açıklamaktan sıkıldığım için tasrih (açıklama) etmeyeceğim.

Şimdi, gençliğinde ayağına kadar gelmiş bu tür fırsatları elinin tersiyle itip tahta kulübesine yönelmiş bir insan, her geceyi 'bu gece son gecem olabilir' mülahazalarıyla geçirdiği dönemde neden ona talip olsun ki? Zannediyorum, bu iddiaların hepsi birtakım garazlardan doğuyor.

Peki neden bu kadar uzak duruyorsunuz? Bir mahzur mu görüyorsunuz?

Hayır, Bir mahzur gördüğümde değil. Eğer devleti yönetme arzum olsaydı ben de bir yerden adaylığımı koyardım ve kimsenin de bir şey demeye hakkı olmazdı. Ama daha evvel de arz ettiğim gibi, benim gönlümü dolduran, hayallerimi süsleyen şeyler başka. Ben Ahmet Serhendi'lerin, Gazzali'lerin, Harrani'lerin, Akil Mübenci'lerin yaşadığı gibi yaşamayı, onların izini sürerek Hz. Peygamber'in hayat tarzına ulaşmayı ve o yolla Rabbimin rızasını tahsil etmeyi tercih ediyorum. Ülkemizde bulunan kalbi selim, aklıselim, vicdanı engin ve akli eren vatandaşlarımızdan bu işe talip olanlar çıksın, devleti yönetsin. Biz de fikren onlara destek olalım. Faydalı olabileceğimiz noktalar olursa onların istifadesine sunalım. Zaten böyle olursa maksat hasıl olur.

Devletin başında sizin görüşlerinize ters düşen birisi olursa?

Olabilir. Ben bu mevzuda hiçbir zaman saplantı yaşamadım. Devletin başına kim geçerse geçsin aklen de, vicdanen de onu kendi devletim kabul ettim. Mesela, benim devleti ilk tanımam, gençlik dönemimde, merhum Menderes'le oldu. Konuşmalarını hayranlıkla dinlerdim... Anadolu insanıydı, bizim gibi konuşuyordu, civanmertti; haksız yere idam edilmesinin inkisarını yaşadım hep.. Demirel devletin başına geçtiği zaman bir yönüyle onu da takdirle karşıladım; fikren de olsa her zaman destek olmaya çalıştım, bir ölçüde destek olunduğunu da zannediyorum.

Turgut Özal ve Bülent Bey geldiği zaman onları da takdirle karşıladım. Zaten ondan sonrasını biliyorsunuz; Mesut Bey'le de, Tansu Hanım'la da görüştüm. Hatta, o zaman bir kısım kargaşaların yaşanma ihtimalini yüksek gördüğüm için, ikisinin bir araya gelmesi halinde yüksek bir oy potansiyeli olacağını ve kargaşanın önünü alma imkânının doğacağını anlatmaya çalıştım. Bu görüşmelerin şahitleri de var. Hasılı, devleti idare eden kim olursa olsun, 'milletimiz kargaşa yaşamasın, anarşiye sürüklenmesin' gibi mülahazalarla her zaman onların yanında olmaya çalıştık. Bizim derdimiz, devletimizin saygınlığının korunması, dinimize dokunulmaması, dinimizi yaşayabilme imkânlarının sağlanmasıdır.

"Fethullah Gülen hedeflediği teokratik diktatörlüğe yumuşak geçişi sağlamak için başkanlık sistemini destekliyor" diyenler olabilir demiştim. Fakat net bir cevap almadım?

En gelişmemiş toplumlarda bile insanlar sözleri ve yaptıklarıyla yargılanır ve bunlara bakılarak haklarında hüküm verilir. Bütün yaptıklarım ve sözlerim tam 40 yıldır halkın ve hükümetlerin gözü önünde cereyan ettiği gibi, yazdıklarım da ortadadır. Eğer öyle bir mülahazam olsaydı, onlarca senedir hiç olmazsa birkaç kelimeyle o düşüncemin izleri ortaya çıkardı. Gizli hesapları olan bir insanın 40 yıl boyunca ima ve işaret yoluyla dahi bunları sızdırmadan gizleyebilmesi mümkün müdür? Oysa, bazı başka garazları olan marjinal bir kesim haricinde hiç kimsenin bu mevzuda bir şey söylemesi mümkün değildir.

Hem bir ayağı mezarda bir insanın, o mevzuda gerçekten bazı istekleri olsa bile bunu nasıl yapabilir ki! Mukaddimatı hususunda hiçbir başlangıcı yok. Bir köy muhtarlığı ölçüsünde bile hazırlığı yok. Böyle bir iddia ehl-i insafı güldürür. Bu konudaki bütün iddialar tamamen vehimlere ve muhtemellere dayanmaktadır ki, -bir başka röportaj vesilesi söylediklerimi tekrar edeyim- böyle bir mantık veya mantıksızlıkla, her solcuyu totaliter komünist idare özlemcisi, her ülkücü milliyetçiyi ırkçı ve şovenist, hatta faşist veya nazist idare taraflısı olmakla suçlamak gerekir. Böyle bir paranoyaya ise deliler bile güler.

Hazreti Ömer Beni Derinden Etkiledi

İzlenim

Gülen'in Odası

Yaklaşık 4 metre genişliğinde, 8 metre uzunluğundaki odayı Gülen hem çalışma odası hem de yatak odası olarak kullanıyor. Odanın içinde Gülen'in yatağı bir paravanla ayrılmış. Odada, çalışma masası, vitrin, kütüphane, gardırop, yürüme bandı, koltuk, duvarlarda asılı çeşitli tablolar ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinden ona gelen içindeki kutularda toprakların yer aldığı bir camekân var. Gülen, zamanının büyük bölümünü bu odada geçiriyor. Belki 20 saatin üzerinde. Doktorlara göre, Gülen'in bantta her gün bir saat yürümesi gerekiyormuş ama o yarım saat yürüyor. Odasında küçük bir balkon var. Buraya Gülen sadece iki sefer çıkmış. Üçüncüsünü de birlikte çıktık. Balkonda Türkiye'den gönderilen küçük kilim ve halılar serili. Kaldığı eve tahminen 150 metre uzaklıkta bir göl var. Oraya da 6 yılda sadece iki sefer gitmiş. Gülen pek dışarı çıkmıyor; "Bir de mevsim hazan olunca ona hiç dayanamıyorum" diyor. Gülen'in buradaki odasına, hayatına bakınca, onun Amerika'da değil de, Türkiye'de bir yerde yaşadığını düşünüyor insan. Gülen, bulunduğu yeri Türkleştirmiş, adeta Türkiye'den bir parça haline getirmiş.

Siz nasıl bir tarihin eserisiniz?

Kadimden beri gönlüm altın çağların iştiağıyla (özlem) doludur; ama, kendimi tarihte hususi bir yere, net olarak bir-iki kareye oturtamıyorum. Tarih denildiği zaman, merhum Akif'in "Gül devrini görseydim, onun bülbülü

olurdum, ya Rab beni evvel getireydin ne olurdu!" mısralarında ifade ettiği gibi, gönlüm hep saadet asrında gezse de, -inşallah- ben o çağların bir kere daha yaşanacağına inanıyorum ve böyle bir dönemin arefesinde bizleri yaşattığından dolayı Allah'a şükrediyorum. Benim tarih tasavvurumda, bizler, milletimizin, köklerimizimizin sürgünü olarak, toplumumuzun iyi dönemlerine bağlanır ve onların bugünkü sürgünleri olarak yer alırız. Ve toplum, ruh ve mana köklerine göre kendisini yeniden bularak kimliksizlikten kurtulur.

Tarihte en çok kimlerden etkilendiniz?

Dört halifenin her biri kendisine ait hususiyetiyle bana çok etkileyici gelir. Mesela Hz. Ebu Bekir, iki sene gibi az bir zamana o kadar çok şey sığdırmıştır ki, onu görmekte zorlanıyorum; onu anlamak için dönemini adeta x-ray ışınlarıyla incelemek lazım diye düşünüyorum. Fakat Hz. Ömer, daha geniş bir zamanda gerçekleştirdiği açılımlar ve bu açılımlara rağmen kendisini sıfırlamaktaki başarısı, vefatı anında "dünyaya girdiğim gibi çıkarsam kendimi mutlu sayacağım" cümlesiyle dile getirdiği duygulardaki derin mana, hakperestliği ve Allah'ın inayetinden başka dayanak tanımayışıyla bende derin bir hayranlık hissi uyandırıyor. Marx'ın da ona hayran olduğunu söylerler.

Mesela, Ömer bin Abdülaziz aklıma gelince gözlerim dolar. Yine, Fatih'e ve özellikle Osman Gazi'ye hayranlık duyarım. Fatih'in İstanbul'un fethi gibi icraatlarına kıyaslanırsa Osman Gazi'nin yaptıkları küçük görünebilir ama o bir millet mimarıdır. Büyük bir oluşumun temellerini atarken, aklî, mantıkî, hissî, ruhî, kalbî, hiçbir yanını boş bırakmayarak zor bir dönemde ortaya koyduğu askeri ve siyasi deha ile çok büyük bir iş yapmıştır.

Said Nursi'nin sizdeki etkisi?

Büyük olarak tanıdığım ve hayatım boyunca hayranlık duyduğum bazı büyükler oldu. Mesela; İmam Rabbani, Mevlana Halid, Gazalî, Aktab-ı Erbaa, Abdülkadir Geylânî, hususiyle Şeyh'ul Harranî, Hasan'ul Harakanî, Akil Mencî ve Muhammed Bahaüddin hazretleri gibi tasavvuf büyüklerine hayranlık duydum, ölçülerini anlamaya çalıştım.

Onların izlerini takip etmek, Resulullah'ın arkasında yürümek gibi geldi bana. Fakat Bediüzzaman'ın benim açımdan farklılığı, onun bu çağa ait olması ve çağını çok iyi okuması bakımındandır.

Bu çağa ait olması, çağı okuma biçiminin sizin üzerinizdeki tesiri nedir?

Yazmış olduğu eserler, iman hakikatlerine ihtiyaç duyanlar açısından iyi bir

reçetedir. Ayrıca, talebeleriyle aralarındaki yazışmaların muhassalas (sonuç) diyebileceğim mektuplar, lahikalar (ek) vardır; orada, kavgasız, gürültüsüz, radikalliğe, teröre girmeden, huzur ve emniyeti ihlal etmeden hizmet yapılabileceğini, düsturlarını (genel kural) ortaya koyarak göstermiştir.

Sadece isimlerini zikrettiğim şahıslar değil, kendilerinden faydalandığım herkese karşı minnet hisleriyle doluyum. Minnettarlığımı onlara dua ederek ifade etmeye çalışıyorum.

Ayrıca günümüz insanının çok istifade ettiği kişilere mesela Necip Fazıl, Nurettin Topçu, Seza Karakoç... gibi isimlerini sayarak bazen odamda, bazen yürüme bandımda dua ediyorum.

Size göre Türkiye, ne kadar İslam dünyasına, ne kadar Türk dünyasına, ne kadar Avrupa'ya ait olabilir. Özellikle fiili süreci de hesaba katarak... Bir makalenizin başlığı ile ifade edecek olursam, "Dünya muvazenesinde bir millet" arayışı çerçevesinde baktığınızda nereye ait görüyorsunuz?

Türkiye, hem tarihi, milli ve dini değerlerine bağlı, hem de dini hayat sahasında büyük ölçüde kendi yorumlarını ne çıkaran bir ülkedir. İslamın temel kaynaklarına dayalı esaslar açısından bakılınca da -büyük ölçüde- kendi yorumlarını ne çıkaran bir dünya olduğu görülür. Dolayısıyla duygu, düşünce, mantık, felsefe ve hayatı yorumlamada kendisine yakın olanlara karşı bir aidiyet söz konusu olabilir ve kimlerle daha çok faslı müşterekleri (ortak değerleri, çıkarları) varsa, birtakım büyük hesapları da onlarla gerçekleştirecektir. Bunlar devletlerarası münasebetler açısından çok önemlidir ama bu hakikat, Türkiye'nin AB'ye girmesine, Avrupalılarla bir kısım projeler gerçekleştirmesine mani bir durum teşkil etmez.

Zaten şu anda devam etmekte olan AB süreci bir başlangıçtır; pazarlık aşamasıdır. Ufka bakmak ve bazı şeyleri iyi görmek gerekir. Mesela, ilim, teknik, sanat ve medeniyet alanlarında ürettiklerini takdirle karşılayıp baş tacı etmek lazım olduğu kadar, Avrupa'nın ihtiyaşladığını hatta Amerika'nın bu bir ölçüde yaşlandığını görmek lazımdır. Bugün için semada parlayan bir güneş gibi grnyorlarsa da bu güneş guruba (batmaya) yaklaşmıştır. Türkiye ise şafak emareleri ufkunda parlamaya başlamış, yeniden diriliş süreci yaşayan, dinamik ve genç bir devlettir. Onların göz almakta olan parlaklığına değil, yeni parlamakta olan ve gelecekte parlaması muhtemel şeylere bakmalıdır.

Türkiye istikbal adına daha fazla mit vericidir. Bunları ezbere konuşmuyorum. Bir Türkiye gerçeği vardır ve gelecekte başkalarının bizimle

yarışması mümkün değildir. Çünkü; biz kaç defa ve farklı farklı şekillerde düşmüş ama her seferinde diriliş adına farklı doğrulma sistemleri geliştirmiş bir milletiz. Şimdilerde araştırma aşkı uyanmış ve beyin fırtınaları yaşanıyor ülkemizde. Dolayısıyla mevcut durumumuz bir sistem körlüğünü değil, yeni arayışları gösteriyor. Eğer sahip olduğu dinamikleri iyi değerlendirirse, Türkiye, devletlerarası muvazenede layık olduğu yeri mutlaka alacaktır. Fakat, sosyal hareketlerde arzu edilen şeylerin, -başladığını görsek bile- zamana vabeste (bağlı) olduğunu, birdenbire gerçekleşmeyeceğini göz ardı etmemek gerekir. Bu millet kendi karakterini bir gün mutlaka ortaya koyacaktır. Şairin dediği gibi, gözlerimi yummuş, ben öyle bir Türkiye'yi süzüyorum şimdi.

Türkiye'deki mevcut devlet yapılanması, böyle bir Türkiye'yi taşıyabilir mi? Başkanlık sistemi de tartışılıyor.

Başkanlık sisteminin -zaman zaman tavsiye etmeye de çalıştım. Türkiye açısından daha uygun olduğunu zannediyorum. Hatırlanacağı gibi, Sayın Demirel Cumhurbaşkanı olduğu dönemde teklif de etmişti ve ben o zaman "Eyvah, kendisi için istiyor derler ve bu teklif akim kalır" diye hayıflanmıştım. Nitekim, "Demirel diktatör olmak istiyor" diyenler oldu, böyle bir beyanat başkalarını karşı harekete geçirdi. Sistemin ihtiyaca cevap verip-veremeyeceği müzakere bile edilemedi. Halbuki, daha yumuşak bir üslupla ve maşeri (toplumsal) vicdana kabul ettirilerek tartışmaya açılsaydı, -kanaatimce- mevcut başkanlık sistemlerinden (Fransa, Amerika...) hangisi olursa olsun, Türkiye'nin faydasına olurdu.

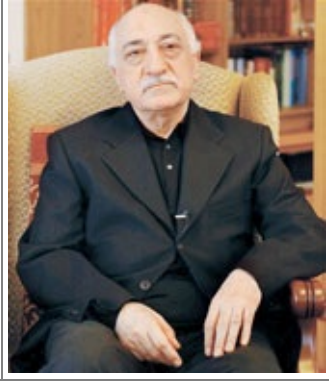
Eğer bugün de başkanlık sistemi düşünülüyorsa, bence mevcut sistemler geliştirilmeli, uzmanlar tarafından mevcut sistemlerin eksikleri iyi tespit edilmeli, parlamenter sistemin avantajlı yönlerinin başkanlık sistemine nasıl yükleneceği iyice araştırılmalı ve Türkiye'nin şartlarına göre, geliştirilerek alınmalı. Çünkü, büyük bir Türkiye için başkanlık sistemine ihtiyaç var ve bunun zamanı çoktan gelmiştir. Devlet tecrübemiz bu işi başarmak için fazlasıyla yeter. Bence başkanlık sistemine karşı çıkanlar, mantıksız bulduklarından değil, muhalefet düşüncesinden dolayı karşı çıkıyorlar.

Gülen, hedeflediği teokratik diktatörlüğe yumuşak geçişi sağlamak için başkanlık sistemini destekliyor yorumları da olabilir.

Bir ayağı mezarda bir insanın, o mevzuda gerçekten istekleri olsa bile bunu nasıl yapabilir ki! Mukaddimatı hususunda hiçbir hazırlığı yok. Bir köy muhtarlığı ölçüsünde bile hazırlığı yok. Böyle bir iddia herkesi güldürür.

Zana ve Arkadaşları Özür Dilemelidir

İzlenim

İki kat Arasındaki Koltuk

Gülen'in kaldığı evin orta katında bir koltuk var. İlk etapta küçük bir odada yalnız başına duruyor izlenimini veriyor. Halbuki burası bir oda değil. İki kat arasında merdivenlerin önündeki boşluk. Aşağıya doğru inen 14 basamak sizi mutfak ve yemek salonuna götürüyor. Yukarıya doğru çıkan diğer 14 basamak ise oturma salonuna ve Gülen'in odasına götürüyor. Gülen, öğle yemeğinde arkadaşlarıyla birlikte olmak için, üst kattan başlayarak iki katı duraksamadan iniyor. Fakat yemekten sonra yukarı çıkarken, işte o koltuk işe yarıyor. Gülen, bir kat (14 merdiven) çıkıyor, koltukta 10 dakikaya yakın dinleniyor. Ardından bir kat daha çıkıyor.

Sizin için geçmişte Turancı, Neo-Osmanlıcı, Milliyetçi, Devletçi denildi. Şimdi ABD yandaşı, CIA ajanı, Kardinal diyenler de oldu. Bu tür ifadeler sizi nasıl etkiliyor?

Ben her zaman milletimin yanında oldum. Gönlümü dolduran şeyler belli olduğu gibi, duruşum da çok nettir. İnsan kendisinin farkında olsa da, o türlü sevimsiz yakıştırmalar onuruna dokunuyor tabii. Granit gibi, ya da küre-i arz gibi olunsa bile, üzerinde zıplanınca ihtizazlar (titreşimler) meydana gelir insanın. Sabretsem de, yâ Sabûr desem de insanım ben; bu tür sözler sarsmıyor diyemem.

Fakat, hakkımda dillendirilen o zalimce mülâhaza ve düşünceleri vasıta kılmak suretiyle, muslukların altına girmiş gibi arınabileceğime inanarak teselli oluyorum. Sonra Kuran'a bakıyorum; Âlemlerin Rabbi hakkında ileri geri sarf

edilen cahilce sözleri hatırladıktan sonra, "Onların dediği bu şeylerden ötürü arz ve sema sarsılıp parçalanır" diyor.

Düşünmeye başlıyorum; Âlemin İftihar Tablosu'na 'O bir şairdir demişler; yetmemiş yok kâhindir demişler; o da yetmemiş İncil'in, Tevrat'ın kopyasını almış biridir' demişler. Bu asılsız çirkin sözler, çok aziz, çok onurlu yaratılmış o müstesna insanın ruhunda kim bilir nasıl yaralar açmıştır diyorum. Sonra kendime dönünce, 'Sen kim oluyorsun ki, hakkında söylenen asılsız sözleri çok görüyorsun' demekten başka bir şey kalmıyor. Ama işin doğrusu, o düşüncelerden sıyrılmak ve yeniden kendimi bulmak için bir hayli ameliyeye ihtiyaç hissediyorum.

Çevrenizdeki insanları bu konularda teskin etmekte zorlandığınız oldu mu?

Bana alaka duyanlar, bir dönemde talebelik yapmış, şimdi de o talebeliğin gereklerini yerine getiren arkadaşlar, uzaktan ve yakından tanıdığım dostlar, hizmet anlayışında benimle müttefik saydığım insanlardan oluşuyor. Bunlardan bazılarının isimlerini biliyorum, bazılarının da simalarını bir kere görmüşüm, ancak gördüğüm zaman hatırlıyorum.

Bu arkadaşlar, eğer hizmet anlayışının çok makul, çok mantıkî olduğuna inanmamış olsalardı dağıtılmaları mümkün olabilirdi belki. Halbuki onlar, en fırtınalı dönemde bile benim tesellime ihtiyaç duymayacak şekilde, hiç sarsılmadan, yerlerinde sapasağlam durdular. Hatta içlerinden beni teselli edenler oldu.

Hiç unutmam, o fırtınada kıymetli bir arkadaşımız geldi burada, "Hocam, Bağdat Caddesi'nde yürüyordum, önümde iki genç kol kola gidiyorlardı. Yanlarından geçerken, kızcağızın erkeğe dert yandığını duydum:

"Biliyor musun, o hoşgörüyü tanıdığımız hoca var ya, ona öyle yakışksız, öyle münasebetsiz şeyler söylediler ki, sabaha kadar uyuyamadık..." diyordu. Arkadaşımız, "Hocam, bilesin ki, senin için Türk toplumu böyle düşünüyor" dedi. Hasılı, benim arkadaşlarım, yerlerinde çelik gibi duruyorlar. Bana yakışksız isnatlarda bulunanların hiddet ve şiddetine gelince, onların bu durumu karşısında 'İçtihat ediyor ve içtihatlarında hata ediyorlar' demekle yetiniyorum.

Yani...

Diyorum ki, hakkımda şöyle böyle olumsuz mütalaa arz edenler, kamu efkarıyla oynayanlar, aleyhte bir efkar-ı amme (kamuoyu) oluşturanlar,

bunların bütünü samimiyetsiz olamaz.

Zannediyorum tavırlarımızı, yapılan şeyleri genel menatları (bir hükmün sebebini oluşturan gerekçe) nazar-ı itibara alarak yorumlasaydılar biz böyle bir kefeye konmazdık. Çünkü, o fırtınanın en şiddetli estiği dönemde bile, bizim tamamen dışımızda, başkaları tarafından yapılan anketler, halkın çoğunluğunun bu hareketleri tasvip ettiğini ortaya koyuyordu.

O günlerde bu meselelere evet demek oldukça tehlikeliydi. Böyle bir sonuca rağmen, geliştirilmeye çalışılan yakışıksız tavırlar, yakışıksız tavırların efkârı ammeyi hiçe saymak manasına geldiği galiba fark edilmiyor. Görünen köy kılavuz istemez. Eğer bu tabloya bakarak bir şey söylemek gerekseydi, 'Bu kadar açıklıktan sonra olsa olsa dalal (Yunus suresi 32. ayete işaret ediliyor) olur' demek uygun düşerdi. Fakat böyle söylemek bana ağır geldiği için, 'Belki benim bilmediğim, onların bildiği bir şey vardır; ya da yanlış yorumlanmaya müsait bir davranışımızdan dolayı böyle yapıyorlardır' anlayışıyla yaklaşıyorum. Sonra kendime dönüp şöyle diyorum: Neticede içtihat hatası yapıyorlar, içtihatla hata yapanlar da fıkıh metodolojisi açısından bir sevap kazanır.

Leyla Zana ve arkadaşları, Fransa'da bazı gazetelere verdikleri ilanda; Türkiye kültürel çeşitliliğe ve siyasal çoğunluğa saygılı, gerçek bir demokratik ülke olmak zorundadır denildi ve Kürt vatandaşlarına bizzat kendisinin Kıbrıs Türkleri için talep ettiği haklara eşdeğer haklar garantilemelidir talebi dile getirildi. Başbakan da bunu intihar olarak değerlendirdi...

Siyasilerin yaklaşımları her zaman hukuki ifadeler gibi muhkem olmayabilir. Fakat, Tayyip Bey'in bu konuda söylediğine iştirak etmemek mümkün değil. Türkiye Cumhuriyeti'nin İkinci Cumhurbaşkanı İnönü ve 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal Malatyalıydı ve Kürtlerdendi. Hikmet Çetin Bey de Diyarbakırlıdır. Doğudan ve güneydoğudan birçok vatandaşımız çıkmış, devlet kurumlarında önemli görevler almışlar; asker, vali, kaymakam olmuşlar. Adliyede ne kadar Kürt vatandaşımız olduğunu Allah bilir. Öyleyse bu tür isteklerde bulunmayı gerektirecek hangi mahrumiyetler yaşanmaktadır? Kanaatimce ilanda dile getirilen istekler saygısızca olmuştur. Daha evvel Meclis'te de, yapmamaları gereken bir saygısızlık olmuştur. Bildiğim, tanıdığım ve görüştüğüm kadarıyla Güneydoğu'daki insanların yüzde 90'ı 95'i bu tür taleplere katılmamaktadır. Muhtemelen onlar, tahribin kolaylığından yararlanarak provoke eden, gençleri sokaklara döküp kaldırımları söktüren, arabaları yaktıranlardan ve bu tür sivri

çıkışlar yapanlardan şikâyet ediyorlardır. Güneydoğu'da fitneye sebebiyet verenlerin sayısı zannediyorum hiçbir zaman 500'ü geçmemiştir; ama gayri nizami, vurkaç usullerini kullandıkları için nizami birliklerin onlarla başa çıkması zor oluyor. Ben bu karışıklıklara sebebiyet verenlerin davranışlarını mertçe ve yiğitçe bulmuyorum. Fakat okumuş, bir yerlere gelmiş, hatta belli bir dönemde seçilmiş insanların böylesine ham tavır ve davranışlarda bulunmalarını, maşeri vicdanı rahatsız etmelerini hiç anlayamıyorum.

Halbuki devlet onları bırakmakla bir cemilede (güzel davranış) bulundu. Onların da bu cemileye cemileyle karşılık verip devletimiz, milletimiz hakkında bir dönemde cahilliğe, gençliğe kapıldık, hata ettik demeleri, birlik ve bütünlüğe giden bir yol tutmaları beklenirdi. Olmadı. Bence, maşeri vicdana karşı bir özür borçları var.

80'li yılların sonundan itibaren Orta Asya'ya seferberlik çağrısı yaptınız. Cami kürsüsünde de bayıldınız o tarihlerde. Binlerce insan gitti, okul açtı, iş kurdu, yerleşti. Okullar mezunlarını vermeye başladılar. Siz hiç gitmediniz...

Mantığıma uygun düşmese de, hissi yönüm itibariyle, arkadaşlarımızın gayretlerine Allah'ın lütuf ettiği şeyleri görmek, o inşirahı onlarla paylaşmak benim için çok önemliydi. Çünkü Asya, çocukluğumdan beri dualarımda yer alırdı; oradaki soydaşlarımızla, dindaşlarımızla kucaklaşmak bana çok önemli, bir bayram gibi gelirdi.

Gün geldi, işadamı, tüccarı, sanayicisiyle tüm arkadaşları cami kürsüsünden oraya gitmeleri hususunda teşvik ettim. Bu çağrıyı makul bulup giden arkadaşların inşirahını yerinde paylaşma mülahazalarım oluyordu. Vakıa, sofiler zaviyesinden düşünülecek olursa; insanın dünyada, dünyevilik adına zevk peşinde olmaması gerekir. Benim felsefeme göreyse, ibadet ve marifetten doğan ruhani zevklere bile talip olmamak lazımdır. Allah'ı delice sevmeliyiz. Ondan nefsimiz adına zevk almaya gelince, "Hayır! Allah bize yeter. Başka beklentiye girmek uygun düşmez" derim.

Fakat, bir insan olarak; çok defa maaş almadan, bir bursla yetinerek eğitim faaliyetlerinde bulunan, yerinde bir okulun tamirinde amele gibi çalışan, yerinde bir diplomat gibi devlet adamlarıyla görüşerek Türkiye için lobiler oluşturanları gözümle göreyim istedim. Allah, belli mülahazalarla o zevki bana yaşatmadı.

Mantığınız gitmenize engel mi oldu?

Mantıki açıdan bakılınca iki nokta önemli görünüyordu. Birincisi, esasen Türk milletine mal olmuş böyle bir harekette benim katkım çok azdır. Buna rağmen gitsem, umum arkadaşların yaptıklarına sahip çıkmak gibi, arka planında benim düşüncelerim varmış gibi bir algılamamanın doğabileceği aklıma geliyordu.

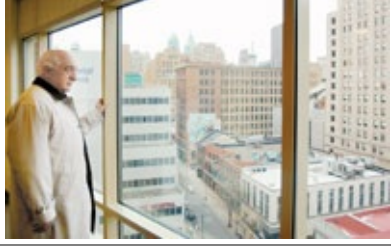
Ayrıca, bazılarında başarıyı önde görünenlere isnat etme temayülü vardır. Hatta bu temayüller, -farkına varmadan- neticeyi baştaki şahıslara bağlamak suretiyle, bazen şirke kayar. Zaten oradaki aktivitelerin arkasında benim kendimi görmem de ayrıca büyük bir zulüm olurdu. Zulüm ise imana manidir ve şirke denktir. Rabbimin lütfedeceği bir şey varsa onu dünyada almamak daha iyidir deyip gitmemek daha uygun düşüyordu. İkincisi, bazılarının tavırlarından endişe duyuyor, oradaki insanları iğfal etmelerinden korkuyordum. "İşin arkasında falanlar var, açıktan söylemeseler de hedefleri başkadır" türünden çarpıtmalar yapabileceklerini tahmin ediyordum. Bu durumda arkadaşlarımızın hizmetlerine gölge düşürmemek için, arzularımı sineme gömdüm.

Görünmekten kaçıyor musunuz?

Mahviyet insanı değilim. Fakat eskiden beri, beni bilen, gören insanların içinden geçmeye bile utanmışımdır. Edirne'de cami penceresine çekilmeme sebep olan şeylerden bir tanesi de bu duygudur. Bunlar benim tabiatımla ilgili şeyler, insanlar ister takdir nazarıyla, isterse tahkir nazarıyla baksınlar fark etmiyor, ben hepsinden sıkılıyorum. Yapılan işlerin mimarıymışım gibi, kalkıp Türkiye dünyalara gitseydim insanlar bana bakacak, sarılacaktı. Bu tür şeyler bana tabii gelmiyor. Bazıları bunların birer kompleksten kaynaklandığını düşünebilir. Ben bu tür komplekslerden arınmış bir insan olduğumu iddia etmiyorum. Ama adına ne denilirse denilsin, benim tabiatımda böyle bir utanma duygusu var. Zaten gitmeyi gerektirecek durum da yok.

İran Devrimi Zararlı Oldu

İzlenim

Para Almayan Doktora Hediye

Fethullah Gülen'le, göz doktoruna gitmek için evden çıktık. Hava soğuktu ve kar atıştırıyordu. Gülen, arabanın ön koltuğunda oturdu. Gideceğimiz yer Philadelphia, yaklaşık bir buçuk saat sürdü. Arabanın içindeki sohbetin havası çok farklıydı. Türkiye özleminden, Türkiye'ye dönünce ilk neler yapacağından bahsetti. Gülen'i, arabada, hastanede, ameliyata giren doktoru beklerken, göz hastanesinin onuncu katından dışarıya bakarken, muayene olurken görüntüledik. Gülen, doktoru beklerken ikindi namazını hastanenin 8. katındaki meditasyon odasında kıldı. Göz hastanesine Gülen üçüncü kez geliyor. Muayene bitiminde Gülen, "Doktor yine para almadı. Bu üçüncü oluyor" dedi. Doktor, "Ben din adamlarından para almam" demiş. Gülen de doktora her defasında bir hediye götürmüştü.

Ortadoğu'da devam eden süreçte İslam Konferansı Örgütü ne yapmalı?

İslam Konferansı'nın başkanı, Ekmelettin Bey gibi samimi bir insan. Bu durum değerlendirilerek ciddi bir konferans teşkil edebilir. Bölgede parçalanmaya meydan vermemek için BM'ye seslerini duyurabilir, Amerika'ya da yanlışlardan dönmeye çağıran, sulh ifade eden bir nota gönderebilirler.

Türkiye, askeri gücüyle etkili olamaz mı?

Askeri gücümüz her zaman takdire şayandır, fakat Türkiye'ye çok iş düşüyor. O mesele kuvvetle çözülemez. Türkiye oraya askeri güç olarak girerse, değişik unsurları rahatsız etmiş, Ortadoğu insanını da karşısına almış olur. Bu ise, Türkiye'nin sahip olduğu ve benim büyük bir sermaye olarak gördüğüm, "şuuraltı müktesebatını ve kredisini" yıkabilir. Oysa bu sermaye yıkılmamalı, Türkiye gelecekte Ortadoğu'nun kendisine çekidüzen vermesi için bunu

kullanmalı.

Amerika'nın geliştirdiği Büyük Ortadoğu Projesi'ni (BOP) perspektif olarak nasıl buluyorsunuz?

BOP ile bir kısım olumlu şeyler düşünmüş olabilirler. Fakat Ortadoğu'da birçok devlet gibi, Türkiye'nin çıkarları ve geleceği de var. BOP olacaksa, stratejik ortak olarak Türkiye'nin m talaalarının da alınması lazımdı. Acaba Türkiye'nin projesi nedir? Böyle bir plan var ve başından itibaren işin içinde yoksak, o oyunu başkaları planlamış demektir. Dolayısıyla planın içinde kullandıkları figürler de başkalarına ait olacaktır.

Türkiye, BOP'un neresinde yer almalı?

BOP lazım mı, değil mi? Biz buna inanıyor muyuz? Eğer inanıyorsak Türkiye dünya muvazenesindeki yerinin paha biçilemez olduğunu Rusya'ya, Avrupa Birliği'ne ve Çin'e karşı da iyice ortaya koymalı. Büyük bir Ortadoğu olacaksa, bunun ancak Türkiye'nin ağırlığı ile olabileceği iyi anlatılmalı. BOP ciddi bir proje ise ve gerçekten demokrasi getirmek gibi bir hüsnüniyet taşıyorsa bile, Türkiye temkinli davranarak plana katılmaya bakmalı, kendi çıkarlarını gözetmeli, niyetleri, oyunun kurallarını ve detaylarını öğrenmeli; Ortadoğu'daki diğer ülkelere de bu mesele mal edilmeli. şayet projeye tamamen kapanırsa oyun aleyhte neticelenir, çıkarlarımızı koruyamayız.

Uzun süre diktatörlük altında yaşamış Ortadoğu'nun halkları, kendi iç talepleriyle demokrasiye geçebilir mi, böyle bir değişim seziliyor mu?

Seziliyor gibi. Fikir vicdan, kendini ifade etme, çalışma gibi konularda hürriyet talepleri var. Seçme-seçilme gibi şeylerden dolayı, yarım da olsa demokrasiye geçmiş sayıyorlar kendilerini. Zamanla daha iyi bir noktaya ulaşırlar. şayet Avrupa'daki bazı devletler gibi ileri seviyede bir demokrasi hedefleniyorsa, bu mülahaza birdenbire gerçekleşmez.

Türkiye bir dönemde demokrasiye hangi yollarla geçtiyse, onlar da geçebilirler. Bizde nasıl oldu, milletin psikolojisi nasıldı, ma'şer  vicdan nasıl karar verdi, onu tam bilemeyeceğim ama dayatmalarla iş yapılırsa hata edilmiş olur.

Bir düşünce, bir mülahaza çok iyi de olsa milletin kendi içinden çıkmalıdır. Aksi takdirde başka yolları kapayarak, o yolu açmak, yine farklı bir diktatörlüğün devamı gibi anlaşılıyor ve tepkilere sebep oluyor. Aslında, demokratik haklardan istifade etme mülahazası var, fakat o nimetin nasıl elde

edilebileceği bilinmiyor. Bazıları radikal yollarla, bazıları iktidara talip olmakla meseleyi çözmeye çalışıyor. Problemi insanda çözmek suretiyle meseleyi çözeceklerine inananlarsa çok az.

Türkiye örneği model olur mu?

Bizim demokrasiye geçişimiz yarım asır önce oldu. Buna rağmen hâlâ çatlak ve kırıklarımızı tamirle meşgulüz. Bunlar göz ardı edilemeyecek beşeri realitelerdir. Ortadoğu'da da motivasyon kolay olmayacaktır. Ama ben şuna inanıyorum; demokrasi ile beraber gelen nimetler, sistemden daha önemlidir. Belki diktatörler kendilerini koruma adına, büyük güçlerle karşı karşıya gelmemek, kendi halklarıyla savaşmamak için taviz vere vere, bir kısım haklar ve hürriyetlere zemin hazırlamış olacaklardır.

Düşünce hürriyeti, vicdan hürriyeti, insanın kendini ifade etme hürriyeti, çalışma hürriyeti, belki bir manada ferde saygılı liberalizm... Zamanla gelişecektir. Bir gün gelecek, halk kendi istediğini de seçecektir. Şu anda tam olarak demokrasiye karar vermişlik görülüyor ama öyle bir sürece girilmiştir.

İran, rejim ihracında başarılı oldu mu?

İran, rejim ihraç ederek çevreden destek bulmak istedi. Belki Taliban da aynı hülyalara kapıldı. Türk okullarını kapatırken, "Bu yol değil, Mesele bizim davrandığımız gibi halledilir" diyorlardı. Dar düşünceli, idareyle her meselenin halledileceğini zanneden, insanlığın probleminin ne olduğunu bilmeden ezbere konuşan kişiler bunlar. İran, bir yönüyle yeni bir şeyleri ifade ediyor ve bunları ihraç etmeye çalışıyordu. Çabaları karşılığını bulmadı denilemez. 1992 yılında Avustralya'ya gitmiştim, o sene İran'ın devlet olarak 100 tane doktora talebesi gönderdiğini duydum. Kendi parasıyla her yere bu kadar insan gönderdiyse bunu düşünmek lazım. Türkiye de aynı şeyleri yapabilir, kendi felsefesi ve kültürüyle yetiştirdiği insanları dünyanın değişik yerlerine göndererek kendisini ifade edebilirdi. Lobi yapılacaksa eğer, bu ülkenin çıkarlarına inanmış kendi insanını göndererek yapılabilirdi. Lobi yapanlar, sadece elçiler, konsoloslar ve ataşelerle yetinmediler.

İran'daki İslami hareketin, Müslümanlara fayda ya da zararı ne oldu?

Cami kürsülerinden de söyledim: Bir müçtehit gibi kabul edilen Ayetullahlar, tevil ve yoruma açık, teferruat sayılabilecek meselelerde sun'i uçurumları bertaraf ederek, Sünni dünya ile yakınlaşma sağlayabilirlerdi. Bunlar aynı zamanda yersiz bir kısım münafaretleri bertaraf eder, o ülke ile daha iyi

münasebetler geliştirilebilirdi. Devrim sonrasında Humeyni çok büyük bir kredi elde etmişti. Abartıldı belki de. Arapların çıkardığı "el-Müçtema" adlı dergide, doğum yılı münasebetiyle kaleme alınmış bir yazı okudum. Yazar, başlattığı bir hareketi başarıyla tamamlamış olması bakımından Humeyni'yi öyle bir yere koyuyordu ki, kendisine böyle bakılan bir insan o krediyle teferruata ait pek çok problemi çözebilirdi... Fakat yapılmadı.

Humeyni, Sünni dünya ile barış fırsatını elinin tersiyle mi itti?

Ben, Sünni dünyayla bir barışmaya gitsin derdim. Kendi ülkelerinde inkılap yapmış olabilirler, bir şey diyemezsiniz; İslam adına hareket etmeleri kötü oldu. Hadiseler öyle sevimsizce cereyan etti ki, dünyanın dört bir yanında Müslümanlığa karşı bir nefret uyandı. Hüsnüniyetle dine hizmet eden kimselerin hareket ve faaliyet alanlarının daralmasına sebebiyet verdiler. Şimdi dünyanın neresinde din ve diyanet adına bir ses yükselse, bize ferdî planda, ailevi planda dinimizi yaşama imkânı verin dense problem oluyor. Kaldı ki, İslam dininin sosyal hayatı alakadar eden yanları da vardır ve bunlar çok güzel şeylerdir; bunlar aynı zamanda devleti, devletin kurallarını da rahatsız etmez. Ama, bir taraftan fırsat kollayanlar, diğer taraftan da gerçekten devletin yapısıyla alakalı endişe taşıyanlar, -sadece bizde değil- en küçük İslamî kıpırdanışa ikinci İran nazarıyla bakmaya başladılar. Tabii o hareketin içinde bulunan insanlara da mollalar demeye başladılar, belki bazılarına Humeynilik yakıştırdılar.

İran'daki hareketin halkına faydası ne oldu bilemem, ama diğer Müslümanları töhmet altında bıraktılar. Şimdi bütün Müslümanlar, "Acaba böyle bir emelleri var mı?" diye tüm dünyada mercek altına alınır oldu. 11 Eylül'le vehim daha da gelişti. Paranoya yaşanıyor. Müslümanlık adına İran'daki hareket zararlı olmuştur...

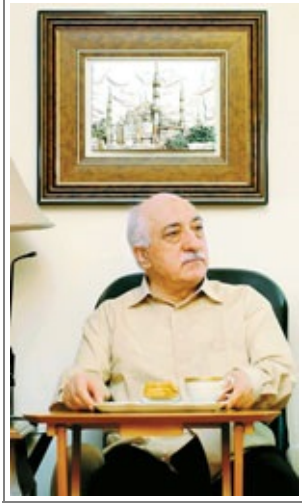
İran, birçok İslamî hareket için bir dönem, model ya da ilham kaynağı oldu. Sizin için İran devriminin karşılığı nedir? Türkiye, İran olabilir mi?

Bütün devrimler gibi İran devrimi de ihraç edilmek istenmiştir. Dini yönü olduğundan dolayı da -Sünni olsalar bile- Türkiye'deki dindar bazı insanlardan sempatiyle bakanlar, İran'ın yabancı misyon şefleriyle irtibata geçenler ve oraya gidip okullarında eğitim görenler olmuştur. Yani bir nevi örnek oldu. Orijinal olmasının da bunda etkisi vardı. Daha evvel bu orijinaliteyi Vahhabiler değerlendiriyordu. Bu bakımdan tesiri olmadı denilemez, Mısır'a, Kanada'ya kadar sıçrayan tesirler vardı ve bu tesirler sertlikler ihtiva ediyordu. Devlet

imkânlarını kullanarak Uzakdoğu'nun en ücra köşelerinde camiler, okullar, İslam merkezleri açtılar. Oysa, Türkiye'nin kendi müteşebbis insanları tarafından açılan ve bir alternatif olabilecek okullar, kültür lokalleri, Türkiye'nin içindeki bazı kimseler tarafından istenmedi. Keşke Türk devleti bunu görseydi. Niçin alternatif olarak o bölgelerde de siz olmuyorsunuz, olamıyorsunuz? Bunu anlamakta zorlanıyorum ben. Bazı kimseler demek ki hiç düşünmüyorlar, sadece bütün meselelerini düşmanlığa, kine, nefrete bina etmişler.

Ruhban Okulu Açılsın

İzlenim

Fethullah Gülen, çok az yemek yiyor. Kahvaltıda bir fincan süt ve yanında 3-5 peksimet... Kahvaltı ve akşam yemeğini odasında yiyor. Doktorlar yasakladığı halde, son Ramazan'ı oruçlu geçirmiş.

"Benim gibi hastalıkları olan birisine ben de 'sen oruç tutma' der, tutmamasını tavsiye ederim. Ama kendime onu diyemem" diyor. Öğlen yemeklerini sağlığı elverdikçe birlikte yiyorlar. Mutfaktan yemeğini kendisi alıyor, masadaki yeri belli, oraya oturuyor. Masanın öteki sakinleri içinse servis yapılıyor.

Gülen, misafirlerinin yemeklerine, önlerinde bir eksik olup olmadığına çok dikkat ediyor. Yemekten sonra düzenli olarak çay servisi yapılıyor. Çayın yerini zaman zaman Türk kahvesi alıyor. Gülen, 2-3 bardak çayı hurma ve birkaç badem eşliğinde içiyor.

Burada yemekler kalori hesabına göre yapılıyor. Öğle yemeğinde iki, akşam sadece bir çeşit yemek yeniyor.

Ruhban okulu ve ekümeniklik konularına bakışınız nedir?

Mesele, devlet politikası içinde ele alındığından söylenecek her söz bazı yorumlara tabi tutulabilir. Patrikhane zaten açık. Patrik'le defaatla görüştüm. İlk görüşmeye giderken, yukarıdaki insanları da haberdar ettik. Karşı tarafın

mülâhazalarını bildiğim için, "Bizim mülâhazamız ne olmalı" diye sorduk. Burada detayına girmeyeceğim... "Ekümenik" (evrensel patrik), patrikhane var olduğu günden beri başında bulunan insana verilen bir ad. Onlar da o adı ve unvanı normal olarak kullanıyorlar. Başına buyruk... Öyle şeyler söylüyor ki... Amerika büyükelçiliği de o istikamette ona yaklaşıyor... Meseleyi bu şekilde algılama ve tavır alma yerine, neye binaen böyle diyorlar, önce ona bakmak lazım. Siz onlara ekümen denmesini kabul etmeyebilirsiniz, ama onlar kendi aralarında eskiden beri kullanıyorlar. Mesela, Türkiye'de Hoca efendi, vaiz efendi, müftü efendi diye de bir şey yok. Fakat halk alıştığı için söylemeye devam ediyor. Hiç talip değilim ama, insanımız benim için de öyle diyor. Zannediyorum, meselenin bu yanına da bakılmalıydı.

Patriğin niyeti nedir?

Kendisini dinlediğim kadarıyla talebi şu olmuştu: Ben Türk vatandaşım. Bana bu imkân verilsin, ruhban okulu açılsın. Dünyanın değişik yerlerine göndereceğim kimseleri, Türkiye'de yetiştirip gönderelim... Bunları devlet başkanlarından bir tanesini arz ettiğimde, "çok zeki bir adam" dedi, farklı mülâhazaları olabilir. O halde siz zekâyâ zekâ ile karşılık verin. Türkiye'de, Türk kültürü ile yetişmiş Ortodoks papazların dünyanın değişik yerlerine gönderilmesi Türkiye'nin lehinde olur. Fatih döneminden başlamış ve günümüze kadar gelmiş bir meseleyi problem yapmama adına çözüm buysa, keşke ben söylediğim için karşı çıkılmasa. Ben milletimizin on ferdiyle bile bölünmesine katiyen taraftar olamam, müsaade edemem. Bunlar ayrı mesele, fakat o işin Türkiye'ye getirisini-götürüsünü hesap etmek lazım. Hissi olarak tavır almak, meseleyi düşmanlığa bağlamak, olgun, oturmuş, mükemmel bir geçmişi olan Türk milletine pek yakışmıyor. Eğer onlar da Türkiye'yi AB'ye şikâyet ettiler, Ekümenik meselesini dayatın dedilerse, bu da onlar adına yakışsız düşer. Bence sorunlarını iktidar mensuplarıyla oturup görüşmeliler.

ABD'de olmanız eleştiriliyor ve Büyük Ortadoğu Projesi (BOP), Kuzey Afrika, Yeşil Kuşak teorisiyle ilintili değerlendirmelere neden oluyor. "Neden Almanya veya Fransa değil" sorusu sorulduğu gibi, Sizi Suudi Arabistan'a veya İran'a yakıştıranlar da, "Madem çok Müslüman, neden oralarda kalmıyor da Amerika'da yaşıyor" diyor. Neden Amerika?

Amerika'ya gelişimin öncesi var. 1997'de anjiyo için gelmiş ve 2-3 ay kalıp dönmüştüm. Hatta o zaman Sayın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel referans olmuş, Cleveland'da bulunan Dr. Murat Bey'i aramıştı. Sağ olsun, alakadar oldu,

yol gösterdi, ameliyat üzerinde ısrarla durdu. O zaman da 'niye Amerika, niye orada kalıyor, kaçtı' gibi şeyler söylendi. Oysa buraya geldiğimde -kalbimden dolayı- üzerimdeki yorganı kaldıramayacak kadar halsizdim. Doktorların tavsiye ettiği ilaçları kullanıyordum. Bant üzerinde ve açık havada yürüyüşlere devam ediyordum. Ama durumum zordu. Bu seferki gelişim de yine aynı hastalıkla alakalı oldu. Mayo Kliniği'nde Kırım Türklerinden Dr. Sait Bey vardı. Türkiye'ye geldiğinde halimi gördü, ısrarla buraya gelmemi söyledi. Bu davet Almanya'dan olsaydı, Almanya'ya giderdim. Amerika'ya geldim, tedavi başladı, 1-2 ay sonra Türkiye'de o komplo fırtınası koptu. Kalakaldım burada. Gideyim dedim, doktorlar izin vermedi. 'Kendini büyük tehlikeye atıyorsun' dediler. Bu mevzuda dünya kadar rapor var. Sağlık durumun ortada. Niye kaçayım, kaçacak neyim var benim?

"Bir ayağı Amerika'da, bir ayağı Suudi Arabistan'da" deniyor.

Suudi Arabistan'a en son 1986'da hac için gitmiştim. 20 yıldır gitmedim. Bir ayağı Suudi Arabistan'da diyenler, eğer gitseydim, o zaman daha farklı yorumlar getirecek, iki ayağı da orda falan diyeceklerdi. Belki başka türlü sorgulamalar olacaktı. İran, daha büyük problem olurdu. İran'la, işin doğrusu münasebetim olmadı. Menşei Türkiye olan eğitim, kültür, hoşgörü faaliyetleri mevzuunda, müşterek bazı şeyler yapalım teklifine de sıcak bakmadılar.

Bana ve beraberimde birkaç arkadaşım oraya gitmesine sıcak bakacaklarına ihtimal vermiyorum. Öyle bir düşüncemiz de hiç olmadı. İran'a gitseydim, şimdi çeşit çeşit yorum yapanlar, o zaman da; "Batı'nın oradaki eli ayağı, gözü kulağı" diyeceklerdi. Kalp bozuk olunca, kendi hayallerinde sizi bir yere oturtunca, bir şeyle bağlayınca sizi, ne yaparsanız yapın yine öyle şeyler diyecekler. Ağızlarını kapamak diye bir vazifemiz de yok. Düşünce ve fikir hürriyeti var. Eğer öyle bir kısıtlama varsa onu sadece bize uyguluyorlar ve o da yeter.

11 Eylül'le ABD'nin içine girdiği süreci, siyasi anlamda nasıl değerlendiriyorsunuz?

11 Eylül'e ve sonraki sürece, ne Amerikalılar ne de başkaları gibi bakma mecburiyetinde değilim. Kuleler yıkıldı, başka yerlerde başka hadiseler meydana geldi. Onları, bu tür hadiselerin, ABD'nin alacağı tavrı hesap eden başkaları da, planlamış, yapmış olabilirler. Arkasında belki de daha evvel bir parçası Afganistan'da, daha sonra Irak'ta gerçekleşen hadiseleri planlamış olan insanlar vardır. Birileri bu meseleyi planladılarsa bunu iyi planladılar, turnayı gözünden vurdular. Korkunç, dünya çapında hadiselere sebebiyet verecek bir şeyi

tetiklediler.

Bazı yerlerde hâlâ çözülmeyen problemlere sebebiyet verdi. Problem çözelim derken usulünce çözüyor mu, usulünce üzerine gidiliyor mu, her zaman sorgulanabilir. Şurası muhakkak ki, yeni yeni problemler doğuyor.

Mesele Irak'ın toprak bütünlüğü parçalanma kertesine geldi. Önlenebilir miydi? Türkiye'nin ağırlığını koyması yeter miydi? Bölge ülkelerinin tavır belirlemeleri ne ifade eder? Yoksa bu mesele böyle mi gider? Bu ise Ortadoğu'yu ciddi bir tehlikeye atıyor. Sıra başka ülkelere de gelir. Başta, bu işi planlayanlar o meseleyi bahane ettiler.

Nasıl olduysa oldu, şimdi Amerika ciddi bir açmazla karşı karşıya.

Sizce Amerika nerede yanlış yaptı?

Birçok yerde yanlış yapıldı. Teşebbüs edecekleri zaman, bize yakın birkaç Türk akademisyene dedik; "Keşke yapmasanız desek, Irak'ın toprak bütünlüğünün bölünmemesi hususunda mülahazalarımızı yazsak ulaştırabilir miyiz?" Dediler ki; "Şu anda meseleleri bu şekilde anlayacak hissiyata sahip değiller. Kararlılar. Kendilerine verilen bilgiye çok inanmış bir halleri var."

Sonra görüldü ki CIA, iyi rapor vermemiş. Demek ki bünyede öyle olmasını isteyen bazı kimseler var. Herhalde onlar yanlış bilgiler verdiler. Koskocaman bir devlet, Vietnam'da olduğu gibi maceraya girdi. Her ne kadar; "başarılı oluyoruz, demokrasiyi gerçekleştireceğiz" deseler de şimdilerde Irak'ın kaderine hâkim olunamadığını söylüyorlar. Hatta şu anda nasıl geriye dönülür, onu da kestiremiyorlar. Bazı grupları birbirine vurdurup hakemliklerini pekiştirerek mi kalsalar, yoksa geriye çekilseler mi, ya da daha ılımlı Müslümanları öne çıkarıp diğerlerinin burnunu kırsalar mı gibi, hem itibarlarını kurtarmayı, hem beklentilerini gerçekleştirmeyi düşünüyorlar.

Amerikalılara operasyon öncesi, ulaşabilseydiniz ne diyecektiniz?

Amerika bugün dünya muvazenesinde önemli bir devlet. Şimdiye kadar da demokrasisi ile tanınıyordu. Kredisini burada ucuza harcamamalıydı. Fakat o kredi ucuza gitti. İtibar kaybına uğradılar. Bundan sonra kaba kuvvetle bir şey tutsalar bile, aklıselim iki adım geriye çekilmeyi gerektirir. Kaba kuvvetin kullanıldığı yerde muhakeme tam işlemez. Beyin fırtınaları yaşanmalı, alternatif çözümler düşünülmeliydi. Irak'ın huzuru, toprak bütünlüğü bozulmamalıydı. Bölgede dengeler altüst oldu. Böyle giderse bütün bölge daha da karışacak. Orada muvazene unsuru olan Türkiye'nin rağmına, başkalarının hesabına

dengeler değişti. İranlılar, şiileri de yanlarına alarak öne çıkacaklar.

Türkiye bu dengenin bilincinde mi?

Tam olarak fark ettiği kanaatinde değilim. Çünkü Yemen'de Zeydiler vardır. Hz. Ali yanları vardır onların. Bütün Ortadoğu'da, ta Yemen'e, Afrika'nın içlerine uzanacak şekilde dengeler altüst oluyor. Türkiye bunu fark etmeli.

Irak'ın önemi nedir?

Türkiye'den sonra Irak bir Everest Tepesi gibidir. Oradan bakılınca Asya stepleri ayağının altına gelir. Bir gökkubbe gibidir. Hülagü Han'ın otağını orada kurması beyhude değildir. Abbasiler de ikinci asırdan, Hilafeti Yavuz'a devredecekleri ana kadar oradaydı. Zengiler, Selçuklular, İlhanlılar, Karahanlılar, Eyyubiler o bölgenin önemini kavradı. Doğu'yu, Uzakdoğu'yu kontrol etme oradan olur. Bugün de, hem bölgeyi hem de Uzakdoğu'yu kontrol altına alma mülhazaları var. Umdukları gibi çıkmadı hâlihazırdaki sonuç. Saddam'ın o eşedd-i zülum diktatoryasına rağmen orada Sünniler böyle bir şeyi istemiyorlardı. Keşke mesele sadece Saddam'ı devirmeye matuf olsaydı. Halkın içinden Sünni, şii, Kürt ve Türkmen bir araya getirilerek o birlik korunsaydı. Öyle yumuşak bir idareyle, itibarı haleldar olmazdı, gerçekten de demokrasi havarisi gibi Ortadoğu'da tanınır ve sempati kazanırdı. Çok yönlü hatalar yapıldı. Artık bu işin hüsnüniyetle olduğunu bölge insanına anlatmak çok zor.

STV'deki Şubat Soğuğu'nu seyrediyor musunuz?

Seyretmeye çalışıyorum. Arkadaşların intikal ettirdiğine göre Kurtlar Vadisi de varmış. Yapım bakımından seviyeliymiş. Belki mantıki bazı boşluklar olabilir ama, Şubat Soğuğu'nda kurgular güzel geliyor bana. Türkiye'nin hâlihazırdaki durumunu, açık kapalı, organizasyonlarını düşündürüyor. Bence rical-i devletin seyretmesi lazım bu tür yapımları. İşin arkasında, perde arkasında neler olduğunu daha iyi görmelerine yardım edebilir.

Dizinin kahramanı Tahir Mutlu'da kendinizi gördüğünüz oluyor mu?

O büyük hadiselerle yaka paça olan bir adam. Öyle küçük insanlara ondan düşen şeyler neler olur, o kadarıyla belki bir benzerlik yakalayanlar olabilir.

28 Şubat Endişemi Dikkate Almadılar

İzlenim

Fethullah Gülen kimseye elini öptürmüyor. Çocuklar hariç... Onun çocuklarla farklı bir ilişkisi var. Konuşuyor onlarla, adlarını soruyor, başlarını okşuyor, her defasında ikişer çikolata veriyor. Bir keresinde elini öpen altı yaşındaki bir çocuğa şöyle dedi: "Kerametim yok, olsaydı hepsini sana verirdim..." Çocuklar ona ilginç sorular soruyor, "Bugün doktora mı gittin? Neyin var? Ne dedi doktor? Sen hasta mısın, niye öyle yapıyorsun elin mi ağrıyor, neden ağrıyor?" Öğle yemeğinde bir kız çocuğuyla yan yana oturdu. Adını sordu. Kız "Zeynep" dedi. Gülen, "Zeynep'in anlamını biliyor musun; Babasının süsü demektir" diye karşılık verdi. Herkes yemeğini bitirdi, Zeynep hariç. Gülen, Zeynep'e dönerek şöyle konuştu: "Sen yemeği hepimizden daha doğru bir şekilde yiyorsun. Yavaş yavaş, sindire sindire. Böyle devam edersen, büyüünce de güzel kalırsın..." Çocuklar gülümsetiyor onu...

Faili meçhul cinayetler olabilir gibi açıklamalarınız 'istihbari bilgi' niteliğinde değerlendiriliyor. Yakın zamanda bir gazetede, size bilgilerin, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Genelkurmay Başkanı'ndan birkaç dakika önce geldiği şeklinde cümleler yer aldı. Nazlı Ilıcak da, "Gülen'in istihbaratı kuvvetlidir, 28 Şubat'ın geleceğini de haber vermişti" diye yazdı. İstihbaratınız gerçekten kuvvetli mi?

Benim şahsi bir istihbaratım yok. Fakat bir Türk vatandaşı olarak, milletimin kaderiyle yakından alakadarım. Bir insanın şu veya bu şekilde şahsı adına bir çıkar mülahazası, menfaati yoksa, oturur-kalkar kendini neye adanmışsa sadece

onu düşünür. Ben ulaşabildiğim herkesi dinliyorum, değişik gazetelere, internetlerden gelen bilgilere bakıyorum. Kendime göre yorumluyor, onlardan hükümler çıkarıyorum, kendi istinbatlarımı (özümseme, hüküm çıkarma) arz ediyorum. Gezip, sağa sola haber döken insanlar var. Şimdi internette oluyor bunlar. Niye e-maile bir şey olmasın? Biri hayati bir yerden duyduğu bir meseleyi "şunlar planlanıyor" diye ifade edebilir. Değişik yollardan ben bunları duyabilirim. Ne kadar gizli olurlarsa olsunlar, günümüzdeki iletişimin çoğalması, insanların çok çabuk her şeye ulaşmasına vesile teşkil ediyor.

28 Şubat'ı gerçekten haber verdiniz mi?

Nazlı Hanım'ın ifade ettiği gibi ben, o Şubat endişesini taşıyordum. O mevzuda üslubumu kırdığım, çatlattığım da oldu. O günkü iktidara karşı endişe ediyordum. Genel tavırları itibariyle bu düşünceyi besliyorlardı. O düşünce, onların o tavır ve düşünceleri üstünde geliyordu. Ben o günkü tavırlarımı, davranışlarımı -kendime göre- saygısızlık sayıyorum, çünkü şimdiye kadar öyle konuşmadım, öyle düşünmedim. Ama o gün bir televizyon kanalında, "yüzlerine gözlerine bulaştırdılar" gibi yakışsız bir lafla meseleyi ifade ettim. Onlar, duyduğum endişenin ifadesiydi.

Uyarıların size dönüşü nasıl oldu?

Kaale almadılar, önemsemediler. Dahası, bu milletin gayretiyle bazı şeyler yapılıyor, belki bunları yıkmaya matuf kapı aralamalar da oldu. Bütün bunları değerlendirerek bu meseleyi izhar (açığa çıkarma) ettim. İsabet ettim veya hata ettim. İsabet etmişsem, milletime karşı bir vefa borcunu yerine getirdim.

O hassasiyetim üzerimde. Ben, yine acizane söylenilenleri dinlemeye, tartmaya çalışıyorum, bazı şeylere istinbatla, içtihatla, yorumla ulaşıyorum. Önemli gördüklerimi değerlendiriyor, milletim-vatanım adına ifade etmekte yarar görüyorum.

Faili meçhul cinayetlerle ilgili ikazınız hedefine ulaştı mı?

Birincisi, ilgililer haberdar olur, istihbarat, emniyet, jitem kendine düşeni yaparsa bu şeyi daha kundaktayken önünü alırlar. İki, işi planlayanlar, o mevzuda provokatör olarak kullanılanlar, kullanılacak olanlar milletin bu işten haberdar olduğunu bilince böyle bir şeye teşebbüs etmezler, vazgeçerler.

Hiçbir şey yapmasalar, vazgeçseler bile yine milletimiz kazanmış olacak. Bu tür mülahazalarım oldu ve öyle de netice verdi. Bence yadırgamaya gerek yok bu meseleyi.

Emsali yapıldı, yakın zamanda Sinagog önünde patlamalar olmadı mı? Bugün de bazı şeyler oluyor Türkiye'de.

Satırlı, baltalı üniversite talebelerinin durumları iyi şeylerin habercisi değil. Arkasının daha ağır olacağını görmemek mümkün değil.

Sizi eleştirenler de oldu...

Bazıları da diyebilirler; sen istihbarat memuru musun? Ne işin var bu tür şeylerde. Cami imamı isen oturduğun yerde kal, imam gibi davran, sana düşmez bunlar. Böyle düşünüp, böyle diyenler de kendilerine neyin yakışıp neyin yakışmadığını bilmeyen insanlardır. Ben olsam onlar için öyle demem. Yakışksız şeyler bunlar. Bir Türk vatandaşı, belli bir geçmişi var, 66 yaşına gelmiş, hiçbir şey okumasa, hiçbir şey düşünmese, hiçbir şey dinlemese bile böyle samit (sessiz duyarlılık) infialleriyle olan hadiselerle baksa yine böyle imtisas (algılayıp yorumlama) edeceği birçok şey olur. Böyle bir adamın söylediği şeyler yadırganmamalıydı. Çığ olur bu mevzudaki aykırı ses çıkışları.

Cami Yanında Cemevi Olsun

Avrupa Parlamentosu Alevileri azınlık statüsünde görmek istiyor. Alevilerin de cemevlerinin yasal statüye kavuşturulması, Diyanet'te temsil edilme gibi talepleri var. Bu konuya bakışınız ne?

Şimdiye kadar Alevilerin Türkiye'de ciddi bir problemi olmadı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında bazı olumsuzluklar zuhur etmiş, belki üzerlerine de gidilmişti. Şimdi ise Aleviler hayatın birimleri içinde her yerde, her şey olabiliyorlar. Parti de kurabiliyorlar, asker de, vali de olabiliyorlar. Türk milletinin bazı fertleri olarak (bazı Alevilerin) azınlığa talip olmalarını anlamakta zorluk çekiyorum. Devletin kanunları var, o çerçevede istedikleri yerde eğitim yapabilirler. Belki kendilerine göre bazı öğretilerin gündeme getirilmesini düşünüyorlardır. Önceki yıllarda bazı Alevi kardeşlerimize demiştim; "Şifahi kültürle bu mesele götürülemez, bunu kitabiye dökelim." Zannediyorum şimdi Diyanet'in teşebbüslerinden birisi de o. Ahmet Yesevi'nin Hikemiyat'ından, Hacıbektaş'ın Makalat'ına kadar 15-20 kitap bir araya getirilerek, belki Alevi Külliyyatı şeklinde ortaya koyacaklar. O kitaplardan çıkacak ihtiyaç, eğer bir Cemevi ise, demokrasinin gereği onlara da o hakkın verilmesi gerekir. Zaten cemevleri var. Fakat her zaman bazı mekânlar, bazı ideolojilere alet olduğu gibi cemevlerinin de - bazı şeylerde Alevi vatandaşlarımızın rızasının hilafına - kullanılması Alevi vatandaşlarımızı zor durumda bıraktı. Tekliflerimiz arasında; "Caminin yanında

cemevi de olsun" demiştik. Cemevleri, yasal bir statüye kavuşturulabilir.

Birbirimizden Farkımız Yok

Alevi gruplardan bazıları 17 Aralık öncesi Avrupa'da bu yönde lobicilik yaptılar...

Eğer, bazı Alevi vatandaşlar, Türkiye'yi Avrupalılara şikâyet ediyorlarsa, ben onu yakışksız bulurum. Bazı ektraddan arkadaşların Türkiye'yi Avrupa'ya şikâyet etmelerini yakışksız bulduğum gibi. Türkiye'de, Türk'ü, Kürt'ü, Alevi'si, Sünni'si ile esas bir Türk toplumu var. Kendilerini Türk olarak hissediyorlarsa bence birbirimizden farkımız yok.

Diyanet'ten talep konusuna nasıl bakıyorsunuz?

Osmanlılar büyük ölçüde teferruata ait meselelerde Hanefi olduğundan, fıkıh olarak daha çok o gelişmiş. Fakat bu başkalarını yok etmeye rağmen olmamış. Cumhuriyet dönemiyle beraber Diyanet teşkilatı meydana getirilmiş. Pekala Aleviler Diyanet'in, devletin açtığı mekteplerde de okuyarak Diyanet'te de vazife alabilirler. Kendilerine göre bir camileri varsa o camide imam olabilirler, cemevinde o dini törenleri idare edebilirler. Aleviler, eğer kendilerini bir mezhep olarak ortaya koyuyorlarsa, Türkiye'de, Nuseyri, Ermeni, Süryani, Rum, Musevi, Protestan, Babtis, Bahai, Vahhabi de var. Onlar da kendilerine göre bir statü talebinde bulunabilirler. Şayet bir tarikat gibi algılanıyorsa Alevilik, - Hacıbektaş Veli hazretlerinin de yoluna yöntemine bir tarikat nazarıyla bakılıyor- tarikatlar da kendilerine göre özel bir statü isteyebilirler. Oysa ki onlar da yasaklanmış. Zannediyorum bu tür istekler bazı problemler getirir, Türkiye'de daha bir kargaşaya sebebiyet verir. Nitekim demokrasinin biraz yumuşak algılandığı dönemler oldu, - 28 Şubat hadisesinden daha önceki dönemde - hiç de bizim tasavvuf ve tarikat geleneğinde olmadığı halde bazı kimseler sokaklara döküldüler. Caddelerde zikir - fikir yapmaya başladılar ve ciddi sıkıntı oldu. Bunlar, din adına mahzurlu şeylerdi.

Aleviler devletten bir şey istememeli mi?

Devlet cemevlerine bir şey demiyor. Cemlerini, semahlarını televizyonlarda bile yapıyorlar. Ama Türkiye'de hâlâ kitap okunuyor, zikir fikir yapılıyor diye basılan evler var. 40-50 yıllık tarihte cem yapıldığı için basılan ev yoktur. Ama ötekiler için açılan dava sayısı iki bindir. Cemden, semahtan dolayı tek dava açılmamıştır. Alevilere daha müsamahalı davranıldı.

Faili meçhul cinayetler olabileceği yönündeki endişeniz sürüyor mu?

Kısmen. Bu türlü hesapları olan kimseler hiçbir zaman tamamen vazgeçmezler. O kanaatimi devamlı koruyorum. Türkiye'nin derlenip toparlanıp güçlü bir devlet olmasını, hem içte hem de dışta istemeyen bazı kimseler vardır. Türkiye'yi onlar da yıkamazlar.

İçerdekileri biraz netleştirir misiniz?

Belki onun ibhamı ve itlakı (açmayıp genel bırakmak) daha önemli bir şey. Her zaman Türkiye'de gizli işler çeviren insanlar vardır. Sağımızda solumuzda devletçikler şeklinde oluşumların temelinde bile içimizdeki bazı kimselerin dahli vardır. Her kesimde vardır. Türkiye'yi çekemeyenler, hazmedemeyenler.

Daha fazlasını ifade etmeye gerek yok. Bir cemiyyatı sırriye sözü bile bazılarını rahatsız etti. İnsan görüyor ve hayret ediyor.

Niçin muhtemel bir kısım endişelere karşı mülahazalarınızı arz etmenizi, bazı kimseler kendine çekiyorlar? Sen cemiyyatı sırriye insanı değilsin ki, niye rahatsız oluyorsun. Devlet söylüyor, emniyet söylüyor, mahkemelerde ortaya çıkıyor, her zaman gizli bir kısım organizasyonlar olmuştur. Ama bunlar çeşit çeşittir, kimisi hortumlamayla alakalıdır, kimisi kanlı katilleri organize eder.

Görüyorsunuz son zamanlarda basit hırsızlık, çocuk hırsızlığı diyebileceğimiz şu kapkaç olayları ile ilgili bile neler çıktı ortaya. Bir kaymakama şantaj yapmaya kadar vardı.

Şimdi bunları görüp dururken, sen "hâlâ bir kısım gizli organizasyonlar, cemiyetler yok" diyorsan, senin başka bir problemin var demektir.

Orduda Falancı Filancı Olmaz

İzlenim

Fethullah Gülen'le ilgili ilk izlenimlerim; hem yaşadığı ortama, hem sesine, simasına hüznü bir sürgünün sinmiş olduğu. Burada o kadar büyük bir sessizlik var ki, her konuşmanın içine dalıyor.

Yine bir sessizlik sonrası, "Nasılsınız? diye soruyorum.

Fethullah Gülen de içinde bulunduğu ruh halini kendine ait bir şiirle ifade ediyor: "Beynim tıpkı bir sorular harmanı, /Kafamda istifham, cevabı sisli;/Sarmış buğulu hüznü dört bir yanı,/Kalbim annemin kalbi gibi hisli;/Gezer dururum yorgun ve âvâre.../Her hâlim garipliğime emâre.../Düşüncem "vedâ" diyor bu yerlere/Doğ ey ışıık, doğ gönlümün içinden!/Tasayla dolaştığım bu yerlerde,/Bir ses sun o eski bestelerinden,/Şu hüznü şafakta perde perde.../Hüznü gurbet... Hüznü gurbet, ah zalim gurbet!" Yine bir sessizlik...

Bu sefer sessizliği Gülen bozuyor: "Kalbim bugünlerde sıkıştırıyor..."

İki üç günde bitebilecek bir röportaj, Gülen'in sağlık sorunları nedeniyle 11 güne yayıldı.

Ordu ve asker. Bu kavramlara saygılı bir tavrınız var. Bu nereden kaynaklanıyor?

Osmanlılar, asker bir millettir. Hatta militarizm denmiştir. Askerde başlıyor, askerde bitiyor, ama yüreklerde hakkaniyet ve adalet düşüncesi olunca rahatsız olunacak bir şey yok. Hiçbir zaman sivil teşebbüslerin önü alınmamış, engellenmemiş, baltalanmamış. Ne var ki bizdeki biraz daha mukaddestir. Bediüzzaman, "Bayraktar" diyor. Malik bin Nebi de, "Alem-i İslam'ın şimalinde eğer Türk milleti olmasaydı bugün İslam dünyası yoktu" diyor. Bu, bir yönüyle

atı, silahı, kalkaniyle kahraman askerler sayesinde olmuştur. Dolayısıyla meseleye, bir ruh olarak mana olarak, bir şahs-ı manevi olarak bakıyoruz ve ona saygı duyuyoruz. Kılı kırk yararcasına hakkaniyet, adalet içinde olmuştur. Ne var ki, bazı dönemlerde o hassasiyet ve incelik korunamamış. Böyle suiistimalleri, milletin kendisine çok şey borçlu olduğu o şahs-ı maneviyeyi karalamaya vesile edilirse müesseseye yazık olur. Bir reform yapılacaksa, onlarla görüşülerek yapılmalı. Askeriyedeki insanlar birer şehit namzetidir. Pek çoğu itibariyle gazidirler. Hâlâ hayatta pek çok sakat insan var. Bunlar nazar-ı itibara alınarak hakperestlik mülahazasıyla öyle görmek ve saygı duymak lazım. Nasıl devletin sarsılması, devletin sırlarının faş edilmesi karşısında hassasiyetimiz var, devletin önemli bir parçası olan bu müessese hakkında da aynı hassasiyetimiz vardır.

"Gülen cemaatiyle ilişkisi nedeniyle ordudan ilişiği kesilenler" diye zaman zaman medyada haberler çıkıyor. Ne dersiniz?

O müessesenin, alırken kriterleri olduğu gibi, atarken de kriterleri vardır. O meseleye de hukuki bir çehre kazandırılmalı. Sayın Süleyman Demirel'in bir beyanı olmuştu: "Bazı dönemler vardır ki, o dönemler gammazlama dönemidir." Kurtulamazsınız ve gammazlanan gider. Mesela birinin birine karnı ağrımış ve oradan uzaklaştırılmasını arzu ediyorsa şayet, siciline "falancı" demek yeter. Böyle bir şey var mı yok, öyle bir "cı", "cu" var mı, yok mu, ona bakmadan hemen yakıştırırlar. Böyle olunca herkes herkese nispet edilebilir... Hangi sebebe binaen atılmıştır onlar, iyi araştırılmalı, hukuk karar vermeli. Uzaklaştırılanları da, arkalarından istihbarat örgütleri takip etse, böyle bir şey var mı, yok mu diye...

Ordu içinde sizi sevenler var mıdır?

Bazı kesimler beni sevebilirler, bir şey diyemiyorum. Bir kere biri anlatmıştı. Emekli olmuş, bir yerde karşılaştık. "Ben sizin vaazlarınızı dinliyordum. Pek çok astıma ve üstüme de dinlettim." Zannediyorum camiye de, konferanslara da gelip dinleyenler olmuştur her meslekten. Türkiye'de dinlemeyen çok azdır. Dinlemeye değer mi, değmez mi ayrı mesele. Dinleyenlere, hatta kaydedenlere abesle iştigal ediyorsunuz demişimdir. Onlardan biri, "Kara kaşına, kara gözüne hayran değilim. Sen konuşuyorsun ben de bunları kaydediyorum" demişti. Bunlara bir şey diyemem ki. İctihad hatasında bulunmuşlar derim. İctihad hatasını düzeltmek de benim vazifem değil.

Zannediyorum, birileri garazlarını gerçekleştirmek için o nispeti

kullanıyorlar. Dilerim bu müessese yapacağı reformlarla daha salim sonuçlara varabilecek bir kısım şeyler geliştirir. Gerekli tahkikat, takibat yapılır. Disiplinsizlik mi, emre itaatsizlik mi... Nitekim son zamanlarda duyuyoruz, adı suiistimallere karışmış, çalmış çırpılmış ve ondan dolayı uzaklaştırılmış olanları. Ama o tür şeyler bazen önemsenmiyor. Büyütmek için falancı denmesi yetiyor. Ordudur, askerdir, komutanlarına bağlıdırlar. Bunların içinde falancı filancı olmaz.

Emniyet ve Silahlı Kuvvetler'de örgütlenme var mı yok mu?

Ben burada dururken nasıl örgütleniyorum, nasıl yapıyorum bilmiyorum. Bunu kendilerinin araştırmaları lazım. Kim o örgüt üyeleri? Bulsunlar çıkarsınlar. Bir ara "emniyette örgütlenme" diye verilen bir liste vardı. Sonra her biri farklı, birbirine zıt dünya görüşlerine sahip insanlar oldukları görüldü. Demek ki, yine birinin birilerine karşı karnı ağrıyordu. Kendilerine kredi kazandırma, başkalarını karalama adına masa başında bir liste yaptılar.

Orduya gelince, orada nasıl örgütleneceksin ki? Diyelim, o insanlar ordunun içindeler. Başlarında subaylar, cumhuriyetin, laikliğin, demokrasinin temsilcisi insanlar var. Öyle bir örgütlenmeye meydan ve fırsat vermezler. Kafalarında, duygularında, düşüncelerinde bu türlü şeylerin gelişmesine meydan vermezler. İşin doğrusu bunu anlamada zorluk çekiyorum.

Çevrenize, "Şu okulları ele geçirelim" diye hiç telkinde bulundunuz mu?

Bir dönemde, umuma açık olarak, cami kürsüsünde söylediğim bir şey var. Dedim ki; niye sadece Kur'an kursu diyorsunuz. İmam hatiplere çocuklarınızı koymuyorsunuz. Bir gün geldi, şöyle dedim: Çocuklarınızı niye sadece imam hatiplere veriyorsunuz, neden başka liselere de göndermiyorsunuz? Neden üniversiteye, askeriye koymuyorsunuz? Dedim bunları. Açıktan açığa söylediğim bir meselede benden ne isteniyor? Bir gazetede, bir televizyonda çıkıp bir ilanda mı bulunayım, bir zamanlar size şöyle şöyle demiştim, yanlış söylemişim, geri alıyorum; sakın, zinhar başka liselere çocuklarınızı koymayın. İmam hatiplere koyun. Katiyen mülkiyede, adliyede, askeriyede çocuklarınızı okutmayı düşünmeyin. Sizden başka oralara çocuğunu kim koyarsa koysun mu

diyeyim! Beni, camide ve konferans kürsülerinde dinleyen insanlara şeffaf olarak bu duygumu ifade ettim. Bazı fertler alâka gösterip çocuklarını yönlendirdilerse, ben o mevzuda, düşüncemden vazgeçiyorum, diyemem.

Bunları cami kürsülerinde ifade ederken beklentiniz neydi?

Anadolu insanı, hayatın her ünitesinde olsun. Niye olmasın ki. Neden korkuyorlar? Bir dönemde çocuğunu okutmamış, sadece Kur'an okusun yeter demişler. Hâlâ doğuda, güneydoğuda böyle insanlar var. Yakın zamanda televizyona haber oldu, bir kaymakam ev ev dolaşüyor, aileleri ikna edip kız çocuklarını kendi aracıyla okula bırakıyordu. Bu tavır, devletin de genel politikasıdır. Siz sadece Kur'an kursunda okutacaksınız. İmam hatip ve ilahiyatların fazlalığından bahsedilmeye başlandı. Niye sadece belli okulları yeğliyorsunuz da diğer okullara koymuyorsunuz. Bir vatandaş niye Türkiye'deki bütün okullara çocuğunu koymayacak ki. Bu hakkım veya değil, ama ben topluma karşı bunu bir vazife olarak gördüm ve arz ettim. Hakikaten yanlışsa, birileri çıkıp yanlış desinler...

AB-Türkiye ilişkisinde din elden gider mi?

Türkiye'nin Avrupa tarafından kazanılması, bazılarına Avrupa tarafından fethedilmesi gibi geliyor. Yabancılar gelecekler, topraklarımızı alacaklar... Milli mülahazalarla endişe duyuluyorsa, milli değerlerimiz taviz vermeyecek kadar ruhumuza işlemiş. Bizi biz olarak kabul ederlerse beraber oluruz, biz onları kendi değerleriyle kabul ediyoruz. Dini değerlerimizin yıkılıp gideceği endişesi taşınıyorsa, bizler ne badirelerden geçmiş bir milletiz. Milletimiz, bölgedeki milletlerden daha fazlasına maruz kalmış, fakr u zaruret yaşamış, değerlerimizden uzaklaşmış, ayakları bazen yerden kesilmiş, fakat gördüğünüz gibi millet yüzde seksen, doksan oranında kendi tarihi değerlerine, ruh ve mana köklerine hâlâ sımsıkı bağlı. Ortak Pazar dedikleri dönemde de, Gümrük Birliği dedikleri dönemde de, şimdilerde de milletimizin ne milli değerlerinden, ne dini değerlerinden taviz vermeyeceğinden eminim. Toprak kaptırma endişesi de taşımıyorum.

Başbakan Tayyip Erdoğan'a mektup yazsanız veya mesaj gönderseniz ne derdiniz?

"Şu meselede şunu söyledim" demektense meseleyi Peygamber Efendimizin bir sözü ile açıklamak istiyorum: "Allah bir devlet başkanına, bir melike, bir hükümdara merhamet buyurmuşsa, onu eğrilikten alı koyacak, doğruluğa sevkedebilecek iyi vezirler (danışmanlar) lütfeder" diyor. Osmanlı'da da,

Cumhuriyet'te de büyük devlet adamları yetişmiştir. Fakat eksiklik, herhangi bir menfaat gözetmeden, doğrudan doğruya devletin, milletin çıkarları hesabına o insanları doğruya yönlendirebilecek danışmanların olmasındadır. Haddim olmadığı halde, daha evvel devletimizin başına gelen bir insana da bir arkadaşımı selamlarımı, saygılarımı arz etmenin yanı başında şu mütalaalarım olmuştu: Türkiye'de sadece partinize sempati duyanlardan danışman almakla, sadece kendi teşkilatlarınızla görüşmekle yetinmeyin. Türkiye'yi seven, bilge insanlardan yararlanın. Bunlar objektif bakarlar, çıkar gözetmezler. Bazı isimler vererek, Türkiye'ye ait bazı meseleleri bunlarla istişare etseniz dedim. Tayyip Bey'e mesaj göndermek icap ettiği zaman; siyasi mülahazası olmayan, hakkı düşünen, bilge insanları bulup, fikirlerine sık sık müracaat etmesi olur. Bu, ayağını sağlam yere basması açısından çok önemli geliyor bana. Sayın Bülent Ecevit Bey'e de, Sayın Demirel'e de mesaj göndermem icap etseydi aynı şeyleri söylerdim.

AB'ye Ders Oldu

Sunuş

2004'ün son günleri. 18 Aralık'ta New York'a indim. Ertesi gün Pensilvanya'da Fethullah Gülen'le randevum var. Dönüş biletim 30 Aralık. Bir yıl öncesinden başlayan ve defalarca yinelediğim röportaj talebim nihayet sonuçlanacak.

New York'ta o gece bitmek bilmedi. 13 sayfa soru hazırladım. Aklımda sorular uçuşuyor, yer değiştirip duruyor. Beni rahatlatacak tek şey, Gülen'le görüşmek, aklımdaki soruları teker teker sormak. Nasıl bir ortamla karşılaşacağım, ne kadar zaman ayıracak?

Sabah oldu. Bu röportajın yayın süresince fotoğraflarını göreceğimiz Arda Yavuz ve iki arkadaşıyla erkenden yola koyuluyoruz. Hedef Pensilvanya. Röportaja daha yoldayken başladım. Kopmuşum arkadaşlardan. Yalnızca soru ve cevaplara yoğunlaşmışım.

Pensilvanya'nın soğukları New York'u aratıyor. Bulunduğumuz bölge dağ ve ormanlarıyla meşhur. Çevredeki evlerin çoğu iki, üç katlı. Birkaç dönüm de bahçeleri var. Onlara benzer bir eve doğru yöneliyoruz. Çatı katı hariç iki katlı. Fethullah Gülen, burada yeğenlerinin evinde kalıyor. Kendine ait bir evi yok. İçeri giriyoruz. Burası misafirhane olarak kullanılıyormuş. Bizi karşılıyor ve bir salona alıyorlar. Dışarıdan daha gösterişli olduğu halde içerisi, iç dekoru oldukça sade. Gülen'in bu misafirhanede bir odası var ve misafirlerini genellikle burada kabul ediyor. Ve Fethullah Gülen'le bu salonda karşılaşıyoruz. Odasının kapısı salona açılıyor. Tebessümle, "Hoş geldiniz Mehmet Bey" diyor. Biraz sendeliyor; sonra öğreniyorum ki, şeker zaman zaman dizlerine vuruyormuş.

Türkiye'den, Türkiye'deki tartışmalardan uzakta, stressiz, sağlığına da titizlenen bir insan olarak düşündüğümde olacak, başka türlü bir beklentiye girmişim. Rahatı iyi, sağlığı yerinde daha dinç bir adam portresi beklentisine...

Neler Konuştuk?

Gülen'in tansiyonunu ve şekerinin dengesini küçük şeyler bile bozuyor, kalbini daraltıyordu. Yanında gölge gibi dolaşan bir doktorla hayat sürmek zor olsa gerek... Sorularımın çoğu belki ona göre can sıkıcıydı, ama sorulmalıydı. Ben de sordum...

İlk gün konuşma esnasında iki sefer tansiyon ilacı aldı. Gölge doktoru, tansiyonunu ölçtü, bana da kaş göz işaretleriyle arada bir mesaj göndermeyi ihmal etmedi. AB-Türkiye ilişkilerinden başlayıp faili meçhul cinayetler uyarılarını, niçin Amerika'yı tercih ettiğini, burada kimlerle görüşüğünü, Amerika'da oluşunun Büyük Ortadoğu Projesi, Kuzey Afrika ve Yeşil Kuşak teorisi ile ilintili görülmesini, Amerika'nın Irak politikasını, hoşgörü sürecinin stratejik misyonerlikle ilişkilendirilmesini, kişiliğini, nasıl algılandığını, geçmişte Turancı, Neo-Osmanlıcı, Milliyetçi, Devletçi, şimdi ise ABD yandaşı, CIA ajanı, Kardinal diyenlere verdiği yanıtı...

İstihbaratını, "gönüllüler hareketi" dediği oluşumun nihai hedeflerini, hayalindeki Türkiye'yi ne zaman döneceğini, sağ kolu olup olmadığını, nasıl geçindiğini, değirmenin suyunu, Şemsettin Günaltay'dan intihal yaptığı eleştirilerini, hedefinin devlet olup olmadığını, "yöntem farklı hedef aynı, demokratik yöntemlerle de olsa amaç; İslam cumhuriyeti" iddialarını...

Terör, canlı bomba, intihar saldırıları için ne düşündüğünü, cihat ilan edip etmediğini, radikal İslami akımları, Humeyni ve İran devrimine bakışını, kadını, başörtüsü sorununu, Alevilerin devletten taleplerini, Türkiye'den kimlerle görüşüğünü, ruhban okulu ve ekümenik (evrensel patrik) tartışmalarına bakışını...

Orta Asya'ya neden gitmediğini, okulların Ortadoğu'ya değil de Orta Asya'ya açılmasını yanılğı olarak görüp görmediğini, okullara yüklediği misyonu, başkanlık sistemini niçin desteklediğini, askeri, TSK ve emniyetteki örgütlenme iddialarını...

AB'nin bir Müslüman ülkeyle ilk kez müzakere sürecine girmesini, Avrupa'nın kimliği ve vizyonu açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

AB konusunda genelde Türkiye'nin kazançları konuşuldu. Avrupa ülkeleri farkında mı bilemiyorum fakat Türkiye'nin AB'ye ne kazandıracakı çok önemlidir. Eğer bunun farkında olarak temerrüt (inat) gösteriyorlarsa, demek ki inatları salim düşüncenin önüne geçiyor. Aslında bu ilişkide Avrupa'nın, itibarı ve geleceği adına çok önemli kazançları var.

Aydınımız öteden beri Avrupalılaşma peşinde. Tanzimat'la başlayıp Cumhuriyet'le hız kazanmış bir Avrupalılaşma süreci içindeyiz. Bilindiği gibi ilk ciddi anlaşma 1963'te oldu. Akabinde lehte, aleyhte konferanslar verildi. 66-67'li yıllarda dinlediğim çok ciddi insanlar karşı görüşler dile getirdiler. Onların fikirleriyle bugün AB'ye karşı olanların söyledikleri örtüşüyordu. Orası Hristiyan kulübüdür, bize oyun oynarlar, bizi Hristiyanlaştırırlar...

Bugün de bazı Müslümanlar kitap yazdırıp dağıttılar; gelirlerse, görüntüleriyle, telakkileriyle, din anlayışlarıyla, Allah mülahazalarıyla bize müessir olurlar, gençlerimizi çalarlar... Avrupalıların da belki fakir olmamız, Müslüman olmamız konularında ciddi endişeleri vardı. Belki kendi dini değerlerine tam güvenleri de yoktu, ama onlar bu endişelerini dışa vurmuyorlardı. Bugün aynı endişeleri sürüyor mu bilemeyeceğim, fakat şimdiye kadar bizi alma niyetinde olmadıkları açtı.

Yeni süreçte o niyette bir farklılık mı var?

Almanya'da asimile olabilir gibi gördükleri Türk toplumu, orada hem kendi varlığını korudu hem iki, üç nesil sonra kendine geldi. Başkalarının tesirinde bir toplumken, şimdi müessir bir toplum olmaya başladı. Çeşitli vesilelerle görüyoruz, dinliyoruz; başka Müslüman toplumlara nazaran hem Avrupa'da hem de Amerika'da Türk toplumuna karşı daha sıcak bir alaka var. Türkleri diğer Müslümanlara göre daha yumuşak buluyorlar. Belki, demokrasi, cumhuriyet ve laiklik mülahazası açısından daha sıcak bakmalarına sebep oluyor, rahatlatıcı bir yanı var. Hatta Amerika ve Avrupa'da Türk Müslümanlığı Türkiye'dekinden daha çok telaffuz ediliyor.

Müzakere tarihinin verilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Girecek miyiz ya da ne zaman gireceğiz? Bunlar belli olmasa da, tarih verilmesinin Türk toplumunun üzerinde psikolojik etkisi büyük oldu. Halihazırdaki hükümetin bir başarısı gibi görünmektedir. Sorgulanacak tarafları elbette vardır, ama politik mülahazalar şeklinde algılanır diye üzerinde durmak istemiyorum. Aslında bizim AB'ye üyelik adına aldığımız muştudan (müjde)

daha ziyade, Avrupalılar bunu bir müjde saymalı, büyük alaka duymalıydılar.

Neden Avrupa için müjde olmalı?

Çünkü bölgeye hâkim olmak isteyen başka güçler var. Çinliler, ticari rekabet güçleri ve yumuşak davranmalarıyla oraya çoktan girdiler. Amerika'nın da, Avrupa'nın da onlarla mücadele etmeye güçleri yetmez. Gelecekte ekonomik dünyada çok ciddi inkılapların olacağı muhakkak. Çin o noktada dünyayı tehdit ediyor.

Türkiye'yi yanına almış bir AB, Çin'in yayılması karşısında nasıl bir g oluşturabilir?

Türkiye esasen, hem Ortadoğu hem de Uzakdoğu'ya köprü vazifesi görebilir. Ortadoğu şuur altı müktesebatı çok derin ve zengin olan bir Türkiye'ye Avrupa'nın ihtiyacı var. Kıbrıs'ı AB'ye aldılar, ama Türkiye'nin Kıbrıs'tan çok daha önemli olduğunu değerlendirebilmeleri lazımdır. İşin bir diğer yönü de – mevcut idarelerin başındakiler takdir edemiyor olsa bile– halklara indiğimiz zaman, tarihiyle, toplumdaki psikolojiyle, kredisiyle Türk toplumuna karşı fevkalade bir sempati ve alakanın olduğunu görürüz. Geçmişimiz itibariyle de, günümüzde cumhuriyet ve demokrasiyle idare ediliyor olmamız açısından da böyledir. Eğitim faaliyetlerinin olduğu değişik ülkelerde bunu açıkça müşahede ediyoruz. Dolayısıyla AB, ancak Türkiye'yi kazanırsa bölgede bir güç haline gelebilir. Amerika da bölgede hâkimiyetini devam ettirmek istiyor. ABD idarecileri, kamuoyuna yansıyan şekliyle Türkiye'nin AB'ye girmesini istiyor gibi göründüler. Fakat bunun münakaşası yapılabilir. Bölgede hâkimiyetini sürdürmek isteyen bir ABD, Türkiye gibi bir müttefiklerini kaybetmek veya onun bir başka g içinde yerini almasını istemez.

Hükümetin Brüksel zirvesinde gösterdiği performansı nasıl buldunuz? Teslimiyetçi mi, pazarlıkçı mı?

Çok devlet adamı ter dökmüş, hizmet etmiş, Avrupa yollarını aşındırmıştı. Bir defa daha falso yaşansaydı bütün onların emekleri heba olmuş olacaktı. Hükümet bu psikolojiyi yaşıyordu. Brüksel'de benim takdirle karşılayacağım şeyler de oldu.

Mesela...

Toplantıyı terk etme kararlılığını göstermek, bence milletimizin onuruna yakışır şeylerdi. Bizim ihtiyacımız yok, biraz da karşı taraf ihtiyacını idrak etsin demekti. Nitekim, bu kader denk noktasının o şekilde değerlendirilmesi bizim

kazancımız, onların da geri adım atmasına vesile oldu. Kader denk noktaları her zaman insanın lehinde neticelenmeyebilir. Gidiyorsan git de diyebilirlerdi. Teker teker müzakere etme, bire bir görüşme mevzuu da takdirle karşıladığım hususlardandı. Bunlar, değişik devlet adamlarının bu konudaki hizmetlerini şükranla yâd edecek bir noktalama yerine geçti. Ayrıca orada Avrupalılara bir ders verildi.

Nasıl bir ders verildi?

Benim gözlerim doldu. Ülke bayrakları temsilcilerinin duracağı yerlere konmuştu. Orada Tayyip Bey de, Abdullah Bey de bayrağımızı bir kutsal varlık olarak yerden kaldırdılar... Bir de öpselerdi onu, tozunu üfleselerdi... Abdullah Bey cebine koydu. Türk toplumunun bazı değerlere karşı tavrını gösteren bir ders olması bakımından bu davranış bana o toplantı kadar önemli geldi. Biraz da her şeyin güzel yanına bakmak lazım. Olumsuz yanlarını selim akılla muhakeme yapalım, sorgulayalım ama milletimiz adına, milletimizin itibarı adına güzel şeyler de oluyor. Zannediyorum, bunları bütün entelektüeller görmüştür ve takdir de edilecektir. Takdir edilmeyen hususları da, hislerine kapılmadan, politik malzeme haline getirmeden, arkadaş bu yanlış desinler. Ülkemiz adına bunu kim yaparsa yapsın takdirle karşılarım... Hükümetin de takdirle karşılanacak yanları varsa, takdir etmede cimrilik yapılmamalı.

İçindekiler

1. [Samanyolu TV'de Kemal Gülen'in Yaptığı Röportajın Transkripsiyonu](#)
2. [Show TV Ana Haber'de Reha Muhtar'la Kaset Komplosu Üzerine](#)
3. [Show TV Ana Haber'de Reha Muhtar'la](#)
4. [Rus ORT Televizyonuna Verdiği Mülakat](#)
5. [NTV'de Taha Akyol ve Cengiz Çandar'la](#)
6. [Samanyolu TV'de Kemal Gülen'le](#)
7. [Kanal D'de Yalçın Doğan'a Verdiği Mülâkat](#)
8. [Samanyolu TV'de Osman Özsoy ve Mim Kemal Öke İle](#)
9. [NMO Hollanda Televizyonu İle](#)
10. [InterStar Televizyonu'nda Özel Haber Programında](#)
11. [TRT 1'de Ateş Hattı'nda Reha Muhtar'la](#)
12. [Samanyolu TV'de Gazi Hadiseleri Münasebetiyle](#)

Samanyolu TV'de Kemal Gülen'in Yaptığı Röportajın Transkripsiyonu

-Efendim iyi günler diliyorum. Bir kere daha geçmiş olsun. Allah sağlık ve afiyet versin.

-Teşekkür ederim.

-Görüşmeyi kabul ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Sağlık sebeplerinden dolayı 5 yılı aşkındır Amerika'da bulunuyorsunuz. Bir insanın kaldırmaya zorluk çekeceği 3 önemli hastalıkla mücadele ediyorsunuz. En son bir stent operasyonu da geçirdiniz. Öncelikle kalbiniz ve kalp damarlarınızla ilgili durumunuzu sormak istiyorum. Kalbiniz nasıl, sıkışıyor mu? Siz nasıl bir tedavi uyguluyorsunuz, nelere dikkat ediyorsunuz?

-Kalp stentleri taktıktan sonra 1-2 defa daha eforlu test de yaptık, yaptırdık. Türk doktorlar da vardı yanımda Amerikalı doktor da vardı. Çok iyi olduğunu söylediler. Kalp adalelerinin de iyi olduğunu söylediler. Bir kalp rahatsızlığı var ama, şu anda ciddi bir problem olduğu görünmüyor. Allah'ın izniyle. O birazda kolesterolün belli bir seviyede tutulmasına bağlı, onun da çok iyi olduğunu görüyorum, her gün ölçüyorum. Şekerin de kontrol altında olması gerekiyor ve kontrol altında gidiyor, çok dikkat ediyorum buna. Şu anda kalbimle alakalı şekerimle alakalı çok ciddi problemin olduğu söylenemez.

-Stent takılmasından sonra bir rahatlama oldu, sıkışma olmuyor. Bunu korumak için özel bir gayret özel bir uğraşınız var mı efendim?

-Kolesterolün belli bir seviyede tutulmasına her iki kolesterolün de belli bir seviyede tutulmasına dikkat ediyorum. Banda biniyorum, hekimin tavsiyesine göre eskiden banda binmeden evvel bir İzodril alıyordum, bir sprey alıyordum, almadan binemiyordum. Şimdi sprey almadan banda binebiliyorum. Yarım saat bazen bir saate yakın yürüyorum. Bir problem yok şu anda. Kalbimle alakalı bir problemim olmadığı gibi şekerle alakalı bir problem de yok.

-Yüksek tansiyon da kontrol altında bu beyanınızdan o anlaşılıyor efendim?

-Evet, günde 5-10 defa ölçüyoruz onu da. Bir problem yok Allah'ın izniyle.

-Doktorların verdiği son durum herhangi bir problemin olmadığını ortaya

koyuyor. Peki kendinizi nasıl hissediyorsunuz? Bu hastalıklar günlük hayatınıza nasıl etki ediyor?

-Hastalıkların etkisine çok fazla takılıp kalmıyorum. Allah'ın izniyle yapmam gereken şeyleri yapıyorum. Kitap okuyorum, not alıyorum, bazı şeyleri yazmaya çalışıyorum. Yanıma gelen misafirlerle görüşüyorum, konuşuyorum. Bazen onlar konuştuğum şeyleri tespit ediyorlar. Bazen işte, bazı sitelerde çıkıyor bunlar. Hayatım normal seyrediyor. Problem görünmüyor gibi.

-Bugün şeker komasına girdiğinize dair bazı internet sitelerinde haber çıktı, bunun böyle olmadığı anlaşılıyor, ne düşünüyorsunuz bu tip haberlerle ilgili olarak?

-Böyle komplo teorilerine girmek istemiyorum ben. Haziran hadisesinde de böyle komplo oldu. Aslında o dönemde devletin ileri gelenlerinden bazıları 'bu bir komlodur' dedi. Bazıları da 'devlet komplo yapmaz' dedi. Ne kast ediyorlardı bilemem. Daha sonra bazılarının söylediklerine göre o gün için böyle bir hadisenin çıkarılmasına ihtiyaç varmış. Hortumlamaların tamamlanması için, bunların kamufle edilmesi için ihtiyaç varmış dediler bana, bilemiyorum. Ben bunlara çok iltifat etmiyorum. Böyle olduğunu da kabul etmek istemiyorum ama öyle dediler. İhtimal, böyle bir haberi çıkarmak suretiyle de bugün bazıları bir yere varmak istiyordur. Emellerine muvaffak olamazlar inşallah. Öyle diliyorum. Aklıma bazı ihtimaller geliyor. Böyle bir hadise yani 'şeker komasına girdi, işte Türkiye'ye gelecek, gelmeyecek' diyecekler orada, heyecan uyaracaklar, ihtimal; ya birileri bununla bir yere varmak istiyor veya bir muzip kalktı, haber ajanslarından birisine yalan haber düştü. Yalan demeden bile hicap duyuyorum ben terbiyemizin gereği. Medyayı meşgul etti, meseleyi akl-ı selimle tahkik edip gazetelere, internet sitelerine intikal ettirmek yerine aceleden hemen bu meseleyi değerlendiren insanlar, zannediyorum acele ettiler. Bunlarda aceleciliklerinden ötürü belki çok yakın bir gelecekte hicap duyacaklar, utanacaklar. Ne öyle bir problem bir şekerim var ne de komaya girdim. Ama şimdiye kadar birkaç defa öldürdüler, bunlar nereye varmak istiyorlarsa bilemiyorum.

Ben ölmedim, duruyorum burada. Kim bilir belki de bana öldü diyenlerin belki o öldükten sonra ben onlara fatiha okuyacağım. Allah'ın affetmesi için istiğfarda bulunacağım. Ondan sonra da yine sağlıkla selamete ülkeme, hasretini çektiğim ülkeme döneceğim Allah'ın izniyle.

-Şu anda Türkiye'ye dönüp dönmeyeceğinizle ilgili spekülasyonlar

yapılıyor. Biliyoruz ki, büyük hasret çekiyorsunuz ülkeyle ilgili olarak. Dönüp dönmeyeceğinize dair bir kararınız var mı? Dönecek misiniz, ya da bir zaman var mı?

-Buraya geldiğim andan itibaren hep Türkiye'ye dönmeyi düşündüm. Ben burada da Türkiye hülyaları ile yaşıyorum. Türkiye'yi televizyonlardan seyrediyorum, Türkiye'yi kokluyorum. Yakında onlara bir camekan yaptırđım, koydum camekana. O toprak parçalarında Türkiye'yi seyrediyorum, temaşa ediyorum.

Türkiye sevdam, Türkiye'de bulunan Türkiye'yi seviyor gibi görünen insanların çok üstünde. Ben de mecnuncadır, delicedir. Çok arzu ediyorum, ama şimdiye kadar samimi dostlarım dediler ki; bir kısım kimseler böyle sürekli asparagas şeyler neşrediyorlar. Sansasyonel şeyler neşrediyorlar. 'Kalbin itibariyle şekerin itibariyle bunlar sana dokunabilir, orası da ormanın içi, daha salim bir yer. Orada kalmanız daha iyi olur' dediler samimi dostlarım, her seviyeden. Bana bu istikamette tavsiyede bulundular. Ben de Türkiye hasretimi sineme çekerek adeta böyle zıpkın acısı gibi acısını duyuyorum ama, fakat başkalarına sermaye olmamak orada, ben şahsım adına yıpranmamak için şimdilik burada kalmayı düşünüyorum.

Geleceğim zamanda orada yetkili ağızlar 'Türkiye'ye gelmem için hiçbir engel yok' dediler. Açıkdan açığa bakanlar söyledi bunu. Gelmem de hiçbir mahzur yok. Gelirsem de kendi üslubuma göre gelirim ben öyle kalabalık halk, falan filan. Ben Türkiye'ye gelirken uçağın içinden telefon ettim, kimseye söylemeyin bir insan gelsin beni alsın. Öteden beri alayıştan gösteriştan öyle çoğu şeylerden nefret ederim, tiksiniirim. Bağışlayın iğrenirim. O açıdan mesele ister aslı itibariyle ister meseleye ilave edilen asılları itibariyle tamamen uydurma. Benim karakterim nazar-ı itibara alınmadan uydurulmuş. Bu işi yapanlar adına işin doğrusu onların insanlıkları hesabına hicap duyuyorum, utanıyorum. Bir insan nasıl bu kadar şeylere tenezzül edebilir.

-Türkiye'de efendim bir yorum yapılıyor. Zat-i alinizin gelip gelmeyeceğı ile ilgili olarak. Türkiye'den uzak tutmak için bu tip spekülasyonlar ortaya atılıyor diye yorumlar var. Siz bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Bu ihtimal dahilindedir. Yani ben oraya gelmeyeyim diye 'işte emniyet güçleri alarında, jandarma alarında' gibi böyle haberler neşrederek esasen benim gelmemi önleyecekler. Kanuni gelmeme bir mani olmadıktan sonra ben gelirim. Kimse de bir şey yapamaz ve oradaki mü'minler çok basiretlidirler,

benim öyle bir cemaatim memaatim yok. Ben mü'minlerden bir mü'minim. Ayaklarım hep yerde bir insanım hep öyle yaşadım. Allah'ıma böyle kavuşmayı dilerim. Oraya geldiğim zamanda kimsenin nümayiş yapmasını o türlü şeylerde bulunmasını istemem. Öyle bir şey yapan olursa Allah huzurunda hakkımı helal etmem ben onlara. Bunu da bütün dünya duysun. Bunu ifade edeyim. Fakat gelmemi engellemek için yapabilecekleri gibi bu türlü şeyler bir kısım asparagas şeyler aynı zamanda zannediyorum bazı yerlerde bir kısım emniyet güçlerini tahrik etmek suretiyle Müslümanlara ait bir kısım müesseselere baskı yapmak, bir yerlere varmak istiyorlardır. Ya bu AB sürecinde o işi baltalamak veyahut da böyle birileri, üzerinde ısrarla duruyor. Müslümanlara ait müesseselerin kapatılması, bunların üzerine gidilmesi gibi şeyler müzakere ediliyor. Birkaç yeri bassınlar isterler, ihbar ederler. 'Falan yerde şunlar yapılıyor, filan yerde bunlar yapılıyor' derler. Ve 'Hoca'yı karşılayacakmış bunlar, pankartları varmış ellerinde' derler. Bağışlayın yalan söylerler. Ve emniyetin de vazifesidir, Türkiye'deki emniyet güçlerinin vazifesidir. Buralara baskın yaparlar, bazı kimseleri alırlar, bazı kimseler tahrik edilmiş olur. Birkaç tane provokatör de bulurlar, onun arkasına bir kısım saf kimseleri de katabilirler.

Hadise çıkarmak isterler, AB'ye girme sürecinde bu işi baltalamak için. Belli ölçüde kim yaparsa yapsın, Türkiye'nin kredinin yükseldiği bir dönemde NATO'nun toplantısının orada yapılması, dünyanın değişik yerlerinden birçok hariciye vekilinin gelip orada toplantı yapmaları, Türkiye'ye yeniden teveccühlerinin olması, Türkiye'nin o asırlardan beri o şuuraltı müktesebatı olan kredisi İslam Dünyası üzerindeki kredisi, esas bunun yeniden canlandığı bir dönemde zannediyorum bunlara gölge düşürmek için Türkiye'yi sevmeyenler tarafından uydurulan şeyler oluyor.

-Şimdi Türkiye AB sürecinde tarih müzakere meselesi gündemde. Diğer yandan NATO gibi büyük organizasyonlara ev sahipliği yapıyor. Türkiye'de iyi şeyler de oluyor. Türkiye'nin bu gidişatını biraz daha yorumlayabilir misiniz, değerlendirebilir misiniz?

-Şimdi bir realite var. Türkiye 1960 yılından bu yana AB'ye girme süreci yaşıyor. Eskiden ortak pazardı, daha sonra başka bir isimle anıldı. Şimdi de Avrupa Birliği şeklinde anılıyor, üzerinde duruluyor. Ve herkes bu istikamette gayret gösterdi. Turgut Bey'in de gayreti oldu, Bülent Bey'in de gayreti oldu. Başka devlet başkanlarını da gayreti oldu, hatta çok fazla gayretleri oldu. Bu gayretleri takdir etmemek mümkün değil. Kim olursa olsun takdir etmek lazım. Bir meselenin bu yanı var. Ben Türkiye'de olup biten şeylerin Türkiye'nin

geleceği adına çok faydalı olduğu kanaatindeyim. Yeniden Türk milleti bölgedeki kredisini istirdat ediyor gibi, geri alıyor gibi esas. Şuur altlarında muhteşem bir millet olduğunu yeniden bir kere daha çevresine duyuruyor, bu çok önemli.

Türkiye'nin kendini peylemesi adına da Avrupa'ya karşı Amerika'ya karşı Çin'e karşı peylemesi adına da kredisinin bu kadar yükselmesi çok faydalı oluyor. Meselenin bir bu yanı var, bir de benim açımdan bu yanı var. Ben öteden beri hep AB'ye girmenin yanında oldum. Yani bazıları Hristiyan Kulübü dediği zaman bile, ben o zaman dedim ki: 'Dininden diyanetinden şüphesi olanlar endişe etsinler. Ben Avrupa ile içli dışlı olurum. Kendi kültürümü onlara anlatırım, kendimi ifade ederim. Duygu ve düşüncelerimi onların sinelerine boşaltırım. Belki onlar müteessir olacaklar bunlar, daha iyi tanıyacaklar, yakından tanıyacaklar.

Ama bazılarının dinlerinden diyanetlerinden şüpheleri varsa 'Bunların içine girerek Hristiyan oluruz' diye korkusunu taşıyabilirler. Ben o korkuyu hiç taşımadım. Ta baştan bu yana hep AB dedim. AB, Cumhuriyetten bu yana Avrupa ile beraber olma, aynı çizgide olma, Avrupalı olma, hürriyet nesillerinin rüyası oldu. Bu rüya, belli bir ölçüde gerçekleşiyor gibi. Ben baştan bu yana nasıl düşünüyorsam şimdi de öyle düşünüyorum. Türkiye iyiye doğru gidiyor, kime ait olursa olsun şu ana kadar birçok hükümet başkanları bu işe omuz verdi, belli bir noktaya getirdiler. Kim bilir belki noktayı koymak, şu andaki bu sivil inisiyatife kalmış. Bunlar da noktayı koyacak, olup bitecek. Ama ihtimal, içte ve dışta böyle bir şeyden rahatsız olan insanlar var. Türkiye'nin büyümesini istemeyenler var. Türkiye'nin kredisinin yükselmesini istemeyenler var. Herhalde onlar AB'ye girmemizi istemiyorlar. Demokrasiden rahatsız olanlar var, buna inananlar var. Vicdan hürriyeti, din hürriyeti adına istifade edecekler var, bunu istemeyenler var.

Vicdan ve din hürriyeti derken sadece kendilerine ait hürriyeti düşünenler var. Böyle bağınazlar var, mutaassıplar var. Bunlar da her zaman olacaktırlar. AB bence Türk insanını arzu ettiği bir şeydir. Ben dilerim inşallah gerçekleşir. Takvim alınır ve sonra süreç başlar. Belli bir dönemde de alırlar. Bu mevzuda dedikodularıyla birlikte biter Allahu a'lem..

-Dönüşünüzle ilgili baskı yapan sevenleriniz, başka guruplar dönmenizi isteyen farklı guruplar var mı? Dönüp dönmemenizi isteyen fikirler var mı?

-Bazı dostlarımız, Müslüman kardeşlerimiz sadece hissi olarak 'ne olur gel filan, sizi seviyoruz, sizi içimizde göremeyince üzülüyoruz' diyorlar. Bana gelen

bazı gözü yaşlı, ağlamalı mektuplar da var. Ama ben bunları baskı olarak görmüyorum. Çünkü bunlara biraz evvel size arz ettiğim hususlar ifade edilecek olursa zannediyorum o mülahazalarından vazgeçecekler. Aksine bana 'sen orada daha rahatsın, rahat edemezsen bana alternatif yer gösterenler de oldu.

Güney Afrika daha iyidir, yani orada daha iyi dinlenirsin, havası daha mutedildir. Demokrasi daha ileri falan diyorlar. Ben burada da bir problemle karşılaşmadım. Buradaki yabancı misyon şefleri 'burada kalabilir' falan diyorlar. Ben de kimseyle görüşmeden doktorların dışında bir ormanın içinde bir evcikte kalıyorum. Şimdilik dönmeyi düşünmüyorum, döndüğüm zaman da kendime göre döneceğim. Allah'ın izni ve inayetiyle. Dönmemem için bir sebep yok.

-Türkiye'de hoşgörü ve diyalog hareketi başladığında zat-ı alinizde bu hareketin önündeki isimlerdendiniz. Bu sezon Amerika'da önemli bir toplantı yapıldı: Abant Platformu. Bu süreç hızla yayılıyor. Bu diyalog çalışmalarından memnun musunuz? Beklentileriniz alınabildi mi? Nasıl yürüyecek, devamı ile ilgili neler düşünüyorsunuz?

-Bu hoşgörü ve diyalog sürecinden fevkalade memnunum. Gelecek adına öyle kavga gürültü, harb u darp kehanetlerde bulunan insanlar vardı. Çok ciddi ağızlar bile bu tür şeyler söylediler. Bence bunlara karşı da yapılması gereken sulh adaları oluşturmak. Eğer dalgalar kabaracaksa gelip insanlığa çarpacaksa o telatumu da önceden kurmak da yarar var. Hoşgörü ve diyalog süreci zannediyorum bu misyonu eda edecek, bu vazifeyi görecektir Allah'ın izniyle. 'Ben hal-i hazırda memnun değilim' diyemem. Fakat bazıları baltalamasaydı daha özgürce dünya çapında Türkiye'den fışkıran Türkiye'den kaynaklanan böyle bir diyalog hareketi Türkiye'nin itibarını yükseltecekti. Daha geniş çapta kendisini hissettirecekti. Şu anda olan şeylerden memnun olmakla beraber gönlüm öyle arz ediyor diyor ki: 'Keşke bu tür şeyler daha güçlü olsaydı, daha hızlı yayılsaydı' Hakikaten muhtemel kavgaların önü alınsaydı. Çevremizde olan kavgalara meydan verilmeseydi. Yani bir yönüyle işin alasını talep adına 'keşke daha ileri seviyelerde bir şeyler olsaydı' diyorum. Diğer taraftan da olanları takdirden kendimi alamıyorum.

Yapanlardan Allah razı olsun benim bir dahlim yok. Burada olan şeye iştirak bile etmedim, edemedim. Yani işte bazı şom ağızların değişik şekillerde yorumlamalarından endişe ettim. Günaha girmelerinden su-i zanda bulunmalarından endişe ettim. Onları günaha sokmayayım diye katılmıyorum, görünmüyorum ortada. Onlarda o uzun dilleri ile devreye girmesinler diye.

-Son olarak sevenlerinize Türk İnsanı'na bir mesajınız olacak mı? Hem sağlık durumunuzla ilgili, hem diğer anlattıklarınızla ilgili bir son mesajınızı alabilir miyim?

-Ben Türk milletine öyle mesaj sunacak durumda değilim. Ahad-i nistan bir insanım. Ama zannediyorum, bazılarının böyle bağışlayın uyduruk haberlerde hissiyatı umumiyeyi tahrik adına ortaya attıkları şeyler karşısında seri yürekli hareket ederler, soğukkanlı hareket ederler. Ezkaza birgün provokatörler de çıksa, bunlara uymazlar, böyle oyunlara gelmezler, temkinli davranırlar. Bir, ikincisi, söyledikleri şeyler adına endişeye mahal yok. Hususi ile yakınlarım, akrabalarım, benim kardeşlerim var, ablalarım var. Kız kardeşim var, ablam var. Yani bu hadiseler bunların sinelerine oturur, yani ızdırıp olur bunlar üzerinde. Hususiyle onlara yani bu mevzuda endişe edecek bir şey yok. Sağlığım eskisinden çok iyi yerinde. Buraya geldiğimde gezemiyordum, şimdi çok rahatım. Diğer taraftan da gelme-gelmeme mevzuunda kendim karar verdiğim zaman endişe duymadığım zaman rahatsızlıklarım adına kalkar birgün bir meçhul gibi gelirim Türkiye'ye Allah'ın izniyle inayetiyle. Burada hasret yaşıyoruz diyenlerin hasretini gidermiş oluruz.

-Sorulara açık cevap verdiniz, bize vakit ayırdınız, tekrar geçmiş olsun. Sağlık ve afiyet diliyorum.

-Ben de müessesenize teşekkür ediyorum.

Show TV Ana Haber'de Reha Muhtar'la Kaset Komplosu Üzerine

Medyada, bazı kasetlerinize dayanılarak ileri sürülen iddialara göre, devleti ele geçirmeyi düşünüyormuşsunuz ve bu maksatla devlet kurumlarında gizli bir örgütlenme içindeymişsiniz. Bu, doğru mu?

Devleti ele geçirmek için gizli bir örgütlenme kurduğum iddiaları mahkemeler tarafından reddedilmiştir. Böyle bir şey söz konusu olsaydı, istihbarat tespit ederdi. Kasete alınmış bazı konuşmalarımın bir araya getirilmiş sözlere dayanılarak, hakkımda ileri sürülen bu kabil iddiaları kabul etmem mümkün değildir.

Müsaadenizle bu konuda bir-iki hususa açıklık getirmek istiyorum. Eğer devleti ele geçirme adına devlet içinde gizli bir örgütlenme içinde isem, bir defa, şimdiye kadar bu konuda ileri sürülen bütün iddialar mahkemelere intikal etmiş ve bu iddialar mahkemeler tarafından reddedilmiş, hatta, savcılar genellikle takipsizlik kararı vererek, mahkeme açılmasına gerek bile duymamışlardır.

İkinci olarak, eğer böyle bir örgütlenme söz konusu olmuş olsa idi, devletin istihbarat birimleri, şimdiye kadar bunu çoktan tespit ederlerdi.

Üçüncü olarak, bana atfedilen veya benimle münasebeti olduğu söylenen bütün faaliyetlerin hepsi göz önünde ve kanunlara uygun olarak cereyan etmiştir. Devleti ele geçirme gibi bir niyetim asla olmamakla beraber, eğer böyle bir niyet taşıdığım düşünülüyorsa, insanlar, niyetlerine göre değil, faaliyetlerine göre yargılanır. Bu, önemli bir hukuk kaidesidir.

Dördüncü olarak, devlet içindeki mevhum ve sözde örgütlendiğim iddiasına dayanak yapılan ve bilhassa bazı kısımları verilen konuşmalar, hatırladığım kadarıyla, ziyaretime gelen ve düşüncelerime saygı duyan bazı kişilerin, bilhassa Adalet Bakanlığı'nda yapılan bir örgütlenmeyi veya bazı çete, baskıcı grupları gündeme getirmeleri üzerine verilen cevaplardan ibarettir. Bu örgütlenme, onu yapan adalet bakanlarından biri tarafından, hem de parti kongresinde açıkça ve savunularak itiraf edilmiştir. Dert yanan bu mağdur insanlara mafya, çete veya ideolojik yapılanmalar karşısında meslekten bizar olmuşlara dini, milli hisleriyle onları rahatsız etmemelerini söyledim.

Bugün, konuşmalarım içinden, pek çoğunun başı ve sonu kesilerek ve televizyonlarda verilişinde araya girilen yazılı metinlerle yönlendirmede bulunularak devlet içinde örgütlendiğim iddiasıyla bir linç ve yargısız infaz hareketine tabi tutuluyorum. Pekala, aynı tavır, elde tutulan hükümet gücüyle bazı kanunlar değiştirilerek yapılan bu örgütlenme ve örgütlendiğini bizzat itiraf edenler hakkında gösterilmiş midir? Gösterilmemişse, demek ki maksat, mevhum bir örgütlenmeyi ortaya çıkarmak değil, tamamen başka hesaplara dayanmaktadır. Nitekim, medya organları ve bazı yazarlar bunu itiraf etmiş, ortaya koymuşlardır. Bir düğmeye basıldığından söz edilmektedir. Düğmeye basanlar kimlerdir? Niçin ve ne adına basmışlardır? Yoksa bunlar devlet üzerinde bir güç olma peşinde midirler; yoksa bazı kimseler bu karanlık senaryolarla rejimin her zaman yumuşak karnı olmuş yeni bir 'irtica' gündemiyle hedeflerine varmak mı istemektedirler?

Burada, çok önemli bir noktaya daha parmak basmak istiyorum. Türkiye'deki genel ortamdan ve bilhassa irtica ve dincilik adı altında İslam'a saldırılmasından dolayı, hemen her Müslüman infiale kapılabilmekte ve aşırı düşüncelere yönelebilmektedirler. Bu tür yönelişleri önlemek için bazı konuşmalarda bir gerçeğin yere, zamana ve kişiye göre farklı cepheleriyle takdim edilmesi farklılık arz eder. Tarihte hemen hiçbir gerçek gizli kalmamıştır.

Şu andaki kampanyanın arkasındaki gerçek de elbette bir gün ortaya çıkacak ve kimin gerçekten suçlu, kimin masum olduğu mutlaka açıklığa çıkacaktır. Burada bir hususu daha hatırlatmak istiyorum: Bir insan hakkında bir-iki sözüne dayanarak hüküm verilmez. Yapılan konuşmaların ne zaman, niçin ve hangi maksatla yapıldığının göz önüne alınması gerekir. Şu ana kadar yayınlanmış bir hayli kitabım, vaazlarım ve kasetlere alınmış başka konuşmalarım da vardır. Bunların tamamı göz önüne alınarak bir sonuca varılmalıdır. Pek çok konuşmamda bir müminin devlet, hükümet, devlette mevki alma gibi sevdalar taşımaması gerektiğini, Allah rızasının her şeyin üstünde olduğunu, imana ve Kur'an'a hizmetin kazandıracığı makamın üstünde bir başka makamın bulunamayacağını da defalarca ifade ettim. Birkaç yüz kere desem mübalağa etmiş olmam. Dindar, gönüllere girmeli, Allah'ı sevdirmeli, kalbi ve ruhi hayat adına herkesi inançla güçlendirmeli ve ümitlendirmelidir.

Fakat, ortada bir yargısız infaz ve başka hesaplar olduğu için, bu konudaki konuşmalarım da, mevcut iddialar çerçevesinde kesilerek verilmekte ve maksadın tam tersi yorumlara tabi tutulmaktadır.

Mesela, bir TV kanalında, 'Ne zaman, bu iman ve Kur'an hizmeti adına mülkiyemiz olsa, adliyemiz olsa, dinamik güçlerimiz olsa gibi düşünceler zihnimden bir an bile geçse, hemen tokat yerim.' ifadelerinin manası bir mümin için iman ve gönül adamı olmanın dışında bir şey düşünmemenin esas olduğunu anlatmaktır. Yani bu türden bütün beklentilerin, düşüncelerin iman ve Kur'an hizmetinde asla yerinin olmadığını ve böylesi düşüncelerin asla taşınmaması gerektiğini hatırlatmak için söylenmiş sözlerdendir. Her zaman yaptığım bu ikazlarım da, diğerleri gibi çarpıtılarak verilmektedir.

Demek ki, maksat farklıdır ve bu maksada yürümek için her yol mubah görülmektedir. Her hal u karda konu mahkemeye intikal etmiştir. Mahkemelerin vereceği karara saygım vardır.

Siz böyle söylüyorsunuz. Fakat, medyanın gündeme getirdiği kasetlerde, adliyenin, mülkiyenin can damarlarına girmekten, Cezayir'de olduğu gibi, erken bir huruçtan sakınılması gerektiğinden bahsediyorsunuz. İstikbale yürümekten bahsediyorsunuz. Bunlar, bir geleceğe doğru yürüme planlarınızın olduğunu göstermez mi?

Bir defa, kasette geçen bu sözlerin öncesi ve sonrasıyla dinlenip, ele alınması gerekir. İkinci olarak, hayatımda daima devleti, devletçilikle suçlanacak derecede ön planda tutmuş, her türlü anarşinin, terörün, kargaşanın karşısında olmuş, istikrarı ve iç barışı desteklemiş bir insan olarak, Türkiye'nin bir iç savaşa sürüklenmesinden hep endişe etmişimdir.

Bazı örnekleri geçmişte yaşanmış isyan tipi hadiselerin patlak vermesinden hep endişe duymuşumdur. Niçin?

Her şeyden önce, Türkiye'nin kalkınması, büyük devlet olması iç barışın sağlanmasıyla mümkündür. Fakat ülkemizde bu barışı engelleyebilecek potansiyel tehlikeler mevcuttur. Bu ülke halkının çok büyük çoğunluğu Müslüman'dır. Halkımız her ne kadar her zaman sağduyulu olmayı bilmişse de, dinine, inancına ve milli değerlerine saldırıldığı zaman fevri infialler ortaya koyabilecek bir karaktere de sahiptir. Güneydoğu'da vatandaşlarımızın defalarca bu milletin düşmanı güçler tarafından istismar edilebilmesi, Şii-Sünni farklılığının bir çatışma unsuru olarak değerlendirmeye açık bulunması ve mesela birkaç yıl önce İstanbul'un Gaziosmanpaşa semtinde yaşanan hadiseler, bu konudaki endişelerimi doğrulamaktadır.

Söz konusu kasetlerde herhangi bir huruçtan, huruç tipi hareketlerden,

bilhassa kargaşaya ve, Kur'an-ı Kerim'in insanları öldürmekten daha kötü, mahiyeti ve sonuçları itibariyle daha şiddetli olarak tavsif buyurduğu fitneden kaçınılmasını tavsiye etmekteyim. Her türlü sokak hareketlerinin karşısında bir insan olarak yaptığım bir tavsiyenin başka maksatlara çekilmesi, bir kasdın eseridir.

Bu ülke, yüzyıllardır yabancı güçlerin ve onların içteki uzantılarının oyunlarına sahne olmaktadır. Kanaatimce, bu ülkenin geleceğinin teminat altına alınması, bu oyunların sezilip, karşı tedbirler alınmasıyla ancak mümkün olabilecektir. Bu da, bu oyunları bilen ve bunlara gelmeyecek, alet olmayacak insanlarla mümkün, gerçekleşebilir. Bir hakim, bir kaymakam, bir vali, bunları milli ruh köküne bağlı yetiştigi sürece hiçbir olumsuzluğa geçit vermeyecektir. Evet bu güzide müesseseleri teşkil eden insanlar çetelere, mafyalara, menfaat gruplarına alet olmayacak kadar yüksek sorumluluk duygusuna bağlı oldukları ölçüde her türlü istismarın önüne geçilebilir. Devlet-millet kaynaşması buna bağlıdır.

Herkesin katılıp katılmamakta serbest olduğu bu düşüncelerimi, ziyaretime gelen bazı insanlara ifade etmemde bir mahzur olacağını zannetmiyorum. Hemen her Türk vatandaşı, bu ülkede valinin, kaymakamın, hakimın dürüst, işinin ehli, ülke ve millet sevgisiyle dopdolu, Allah'tan korkan ve ahiret inancıyla, dünyada yaptığı her işten İlahi Mahkeme'de sorguya çekileceğine inanan insanlardan olmasını arzu eder ve onlara güvenir, itimat eder. Fakat, ülkede çöreklenmiş bazı menfaat grupları, bunun böyle olmasını istemez ve emellerine alet edecek insanları ararlar.

Nitekim, benim konuşmalarımdan rahatsız olanlar da bunlardır. Kaldı ki, söylediklerimde işaretlenmiş herhangi bir hedef yoktur. Şu maksatla, şunun için çalışın gibi, rejim ve devlete muhalefet ifade eden bir hedef tayin edilmemektedir. Böyle bir hedef gösterilmiyorsa, demek ki, yapılan tavsiyeler, geleceği daha emin bir Türkiye içindir. Ayrıca az da olsa yanıma her düşünceden insan gelir. Bazıları bazı dini konularda soru sormak için gelir; beni tenkid için gelenler olur. Bunların içinde çok 'radikaller' olduğu gibi, iktidar peşinde olanlar da vardır. Bunları muhatap almayarak, harici kabul ederek bir şey kabul ettirmenin zorluğunu takdir edersiniz. O konuşmaların yapıldığı sıralarda, dönemin sayın genelkurmay başkanı, Türkiye'de Cezayir'dekine benzer bir kalkışma olduğunda, Türkiye'nin Cezayir'den daha beter olacağı hususunda uyarılarda bulunmuştu. İşte, yanıma gelenlere bir kardeşlik yaklaşımıyla, 'ülkeyi Cezayir'e çevirebilecek' her türlü hareketten uzak

durulması gerektiğini ve bu konudaki endişelerimi böyle ifadeyi daha hakimane saydım.

Hedef olarak, tekrar gündeme getirilen ve BÇG'ye atfedilen bazı raporlarda 'ak şeriat'tan bahsediliyor. Bu, ne manaya geliyor?

'Ak şeriat' diye bir şeyden bahsettiğimi hiçbir yerde hatırlamıyorum. Kaldı ki, böyle bir tabir İslam tarihinde de kullanılmamıştır. Eğer burada yine suç unsuru olarak ortaya şeriat sürülüyorsa, şimdiye kadar şeriatın ne demek olduğunu defalarca ifade ettim.

İslam bir dindir. Şeriat, bu dinin sosyolojik ve ilmi tarifidir. Mesela tasavvufta bazı evliya kendi keşfine ve sezgilerine dayanarak bazı şeyler söyler. Bu şeylerin doğruluğunun ve yanlışlığının ölçüsü, şer-i şerifin kurallarıdır. Dolayısıyla, şeriat, din olan İslam'ın içtimai açıdan ve ilmi açıdan bir tarifidir ve çok defa bu manalarda kullanılır.

Kur'an-ı Kerim'de de, 'Allah, sizin için dini bir şeriat kıldı' buyrulur. Bununla ideolojik bir sistem, dini bir düzen kastedenler olduğu gibi, şeriat adı altında İslam düşmanlığı yapan pek çok din düşmanları da vardır. Bana bu konuda saldıranlar, işte bu ikinci şıktakilerdir ve bunu kasten yapmaktadırlar. Ben şimdiye kadar şeriat kelimesi yerine, daha kapsamlı bir kelime olarak din veya İslam kelimelerini tercih ettim. Şeriat kelimesini kullandığım zaman da, itikat, ibadet, ahlak ve beşeri münasebetlerin en kapsamlı adı olarak İslam'ı kastettim. Bu konuda, başımdan geçmiş bir hadise olarak, çok önemli bir noktayı arz edeceğim: Allah'ın din olarak insanlara gönderdiği İslam'ın ilmi ve içtimai yanını ifade için kullanılan şeriattan başka, bir de şeriat-ı tekviniye denilen, Allah'ın, hayat ve kainatın işleyişi için koyduğu ve bugün tabiat kanunları olarak adlandırılıp, ilimlerin konusu olan bir şeriat daha vardır. Bir va'zımda bundan bahsettiğim ve dolayısıyla cemaati ilimlere teşvik ettiğimde, bir gazete 'Fethullah Hoca, bir sürü üniversite hocasının önünde şeriattan bahsetti' başlığı atmış ve suç duyurusunda bulunmuştu...

Bugün maalesef bazı yazar-çizerler İslam konusunda çok az şey bilmekte, pek çok şeyi de yanlış bilmektedir. Buna bir de kasıt eklenince, dolayısıyla pek çok insan mağdur olmaktadır. Böylesi mağduriyetler karşısında her zaman temkinli olmaya çalıştığım gibi, başkalarına da temkin tavsiye etmem, yadırganacak ve suç unsuru sayılacak bir şey olmasa gerektir.

'Bizim cephe' ve 'karşı cephe' gibi sözlerle ne kastediyorsunuz? Bunlarla bir cepheleşmeyi ve ayrışmayı ifade etmiş olmuyor musunuz?

Bunlar, benim kullandığım değil, başkalarının kullandığı, benim de konuşmalarına giren sevimsiz tabirlerdir. Türkiye'de bir hayli cephe icat edildi: Marksist ve Leninistlerin oluşturmaya çalıştığı cephe, yeraltı cephesi, çeteler ve şebekeler cephesi, uyuşturucu ve silah kaçakçıları cephesi. Bu cephelerin hepsinin mümeyyiz vasfı, dindarı ve namusluyu iflah etmeme. Bunlara TİKKO, THKPC ve diğerleri de ilave dlebilir. Bütün bunların karşısında da ülkesini ve ülküsünü aşıkane seven hakiki vatan evladları vardır. İkinci olarak, şu ana kadar herhangi bir insana, gruba karşı olmamış, bunun yerine, inancım ve aldığım İslami eğitim gereği daima davranışlara ve sıfatlara karşı bulunmuşumdur. Kafiye karşı olmamış, küfür sıfatına karşı olmuşumdur. Komüniste karşı olmamış, komünizme karşı olmuşumdur.

İnsanlara merhamet etmek gerekir. Peygamber Efendimiz, 'Zalim de olsa, mazlum da olsa, kardeşine yardım et!' buyurur. 'Ya Rasulallah! Mazlumu anladık, fakat zalime nasıl yardım edeceğiz?' diye sorulduğunda, 'Onu zulmünden vazgeçirmekle' cevabını vermiştir.

Dolayısıyla, burada tavsiye edilen karşı olmak, zulme, tecavüze, cinayete karşı olmaktır. Zulüm gibi kötü sıfatlara karşı olunduğu zaman, insanların üzerine gidilmez; kavga ve cepheleşme olmaz. Bu sıfatların kötülüğü anlatılarak, insanlar bunlardan vazgeçirilmeğe çağrılır. Bu türden tavırlar, insanlar arasında ayrışma ve kavga değil, bütünleşme ve karşılıklı sevgiyi doğurur. Daima bu yolu seçmiş ve bunun doğru olduğuna inanmış biri olarak, cepheleşme ve ayrışma manasında 'bizim cephe, karşı cephe' gibi tabirlerin karşısında olmuşumdur. Tersisi olmuş olsaydı, bu, en azından düşüncelerime saygı duyan insanların hareketlerinde belli olurdu ve bu insanlar, toplumda ve bulundukları yerlerde bir düşmanlık havası estirirlerdi. Halbuki, her zaman tam tersi söz konusudur.

Bir insanın bir kelimeyi veya tabiri hangi manada kullandığı hususunda, onun düşüncelerine, genel fikri yapısına ve bütün yazıp söylediklerine bakılarak hüküm verilir. En basit ilkokul Türkçe kitaplarında bile bir yazar ve eseri incelenirken böyle davranılır. Karşı bir davranış, ya bilmeme, ya da çarpıtma, dolayısıyla da kasıt olma ihtimali vardır.

'Doğum Sancısı' örnekleme ile neyi kastediyorsunuz?

Ben, yıllardır Türkiye'nin mutlu bir geleceğe yürüdüğüne, yürümesi gerektiğine inanıyorum. Büyük millet ve devlet oluşuna yakışır, dünya güçler dengesinde sözü geçer, görüşüne başvurulur bir Türkiye arzuluyorum. Bölgede ve dünyada barışın garantisi bir Türkiye arzusu ve sevdasıyla yaşıyorum.

Komşularıyla iyi geçinen, fakat barış derken, ezilmeyen, onurundan taviz vermeyen bir Türkiye arzuluyorum. Ekonomik olarak her bakımdan kendine yeter, başka ülkelere el açmayan, alan değil veren el olan, iç barışını sağlamış, insanları birbirini seven, her bakımdan güçlü bir Türkiye arzuluyorum. Soygunculuğun, yolsuzluğun, çetelerin, mafyaların olmadığı, kanun hakimiyetinin tam tesis edildiği, adliyenin, mülkiyenin saat gibi çalıştığı, eğitim problemlerini halletmiş ve insanların zihinleri ilimlerle, kalpleri inançla aydın, ahlaki değerlerle bezenmiş bir Türkiye arzuluyorum.

Ancak şimdilik, böyle bir Türkiye'nin önünde çok büyük engeller var. Harici düşmanların yanı sıra, onların içerdeki uzantıları birer engeldir. Böyle bir Türkiye için geçmişten gelen değerlerin önemine inanıyorum. Gel gör ki, Türkiye'de sesi bir hayli üst perdeden çıkan din, iman, milli mefkure düşmanları da az değildir.

Bu itibarla böyle bir Türkiye sevdasının gerçekleşmesi de çok kolay olmayacaktır. Bütün tavsiye ve teşviklerim buna yöneliktir. İşte, 'doğum sancısı'ndan kastım, hülyalarıyla yaşadığım dünyadaki saygın yeriyle böyle büyük bir Türkiye'dir.

'Kuvvet dengesinin olmadığı yerde tekniğe başvurma' gibi ifadeleriniz, belli bir hedef doğrultusunda bir plan dahilinde yol almayı çağırıştır mı?

Yukarıdan beri arz etmeğe çalıştığım bir gerçek var. Bir defa ben, dünyevi, siyasi hiçbir emel peşinde olmadım ve değilim. Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin fonksiyonlarını anlatırken, bu fonksiyonları, 'Kainatı iyi okuyup, gerçek manasını kavrayarak insanların zihinlerini yanlış inanç ve kabullerden, iman, ibadet ve güzel ahlakla kalpleri günah kirlerinden arıtmak, sonra bu arınmış zihinlere ve kalblere kainatın ve Allah'ın Kitabı'nın ilmini yerleştirmek ve ayrıca insanlara eşyanın ve hadiselerin nedenini ve niçinini öğretmek' olarak zikreder.

Dikkat edilirse, bu fonksiyonların içinde ve Kur'an'ın herhangi bir yerinde siyasi hedef, dünyevi iktidar söz konusu edilmez. Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen peygamberler kavimlerine gelmiş, tebliğlerini, irşad faaliyetlerini yapmış, inanan inanmış, inanmayan inanmamış ve sonra Allah, aralarındaki hükmünü vermiştir.

Fakat, bütün peygamberlerin karşısında inanmamakta direnen, direndikleri gibi, inananlara mani olmaya çalışan, onlara karşı savaş açan, inananları diri diri ateş dolu hendeklere dolduran, başlarından aşağı demir testerelerle kesip, vücutlarını doğrayan topluluklar olmuştur. Bu, tarihi bir gerçektir. Bu gerçek,

asrımızda komünist ülkeler başta olmak üzere, pek çok ülkede yaşandığı gibi, ülkemizde de, bilhassa bazı fanatik ateist kesimlerde böyle iflah olmaz bir İslam düşmanlığı, Kur'an düşmanlığı vardır. Sadece İslam ve Kur'an düşmanlığı değil, bu ülkenin her türlü değerlerine düşman olan kesimler vardır. İnaniyorum ki, bu kesimler bir gün gerçek yüzleriyle ortaya çıkacak ve herkes kendilerini tanıyacaktır. Bu kesimler, güçlüdür, yukardan beri izah etmeğe çalıştığım gibi, yanlarına daha başkalarını alabilmekte, en azından onları etkileyebilmektedirler. Yıllarca nasıl bir Kemalizm ve ordu düşmanlığı yaptığı herkesin malumu olup, halk nazarındaki yeri ve reyi de 1000'de 1'leri aşmayan bazıları bir takım uygulamalarda tetikçi olarak kullanılabilmekte, hatta bunlar, ülke politikasında, önemli halk reyine sahip büyük partilerden daha çok söz sahibi görünmektedir. Bu güç nereden gelmektedir; bu gücü kullananlar kimlerdir ve ne adına kullanmaktadırlar? Bunların diğerlerinden daha vatansever olduğunu kim iddia edebilir ve bunu iddia edebilecek bir delil, bir işaret var mıdır?

Beni sorgulamadan ve üzerime linç etme kampanyalarıyla gelmeden önce bu sorular ve daha benzeri sorulabilecek yüzlerce soru cevaplandırılmalı ve sonra bana 'kuvvet dengesinin olmadığı yerde tekniğe başvurmak'tan neyi kastettiğim sorulmalıdır.

Ben, bu milletin değerlerini müdafaa ediyorum. Bu değerlere sahip çıkmakla Türkiye'nin geleceğe yürüyebileceğine inanıyorum. Bunun önündeki engellerin de güçlü olduğunu gördüğümünden ve müdafaa ettiğim değerlerin hiçbir zaman kuvvet yoluyla kabul ettirilmesinin mümkün olmadığına, kuvvetin ancak nifak ve iki yüzlülük doğuracağına inandığımdan, her şeyin akla, mantığa, hür düşünceye, benimsetilmesine vabeste olduğunu düşünüyorum.

Türkiye, büyük bir geleceğe yürürken, çatışmaların, yıkmaların, iç kavgaların hiçbir zaman olmamasını, bilhassa inanan kesimlerin buna meydan vermemesini ve her zaman söylediğim gibi, istikrarın, devletin, iç barışın yanında olmaları gerektiğini söylüyorum.

'Ben, her tarafı fethetmeğe çalışıyorum.' diyorsunuz. Bununla kastınız nedir?

Eğer bir gerçeğe inanmışsanız ve bu gerçeğin güzelliğine, faydasına kanaat getirmişseniz, onu mutlaka başkalarıyla paylaşmak istersiniz. Tanıdığım ve saygı duyduğum bir zat, 'Bir genç ateist olmuş deseler ve bunun karşısında bir kalb param parça olsa değer.' diyor.

Ben, Allah'a ve Ahiret'e inanan bir insanım. Bugün dünyanın karşı karşıya bulunduğu problemlerin başında inançsızlık gelmektedir. İnançsızlık bir vebadır, tehlikeli bir hastalıktır. Ahiret'e inanan bir insan olarak da, kimsenin ebedi bir azaba müstahak olmasına gönlüm razı olmaz. Bazıları, 'günah işleme hürriyetimiz, inanmama hürriyetimiz de olsun.' diyebilir. Normaldir; zaten bu konuda her hangi bir zorlama söz konusu değildir; zaten din de bunu yasaklar. Medeni insan aklıyla mantığıyla muhakemesiyle insandır. İcbar ve zorlama vahşi ve bedevilerin işidir. Önemli olan duyurmaktır, anlatmaktır. Ben, herkesin Allah ve Ahiret gerçeğine uyanmasını ve böylece ruhunda bir cennet meydana getirdiği gibi, ebedi hayatı da Cennet'te sürdürmesi ve bunun da ötesinde Allah'ın rızasını kazanmasını arzu ediyorum. Benim bu sözümü bazıları yanlış anlayarak, dünyayı sanki ordularla fethetmek istiyormuşum gibi bir yoruma gidiyor ve buradan hareketle benim deli olduğumu söyleyebiliyorlar. Bu tür anlayış ve yorumları ancak tebessümle karşılarım.

Evet ben bir şeyin delisiyim: Herkes imanın tadını tatsın, gerçek imanın ruhta nasıl bir Cennet meydana getirdiğini görsün. Herkes Allah'ı tanınsın, ruhuna yok olmanın azabını tattırmasın ve Ahiret'e inansın. Bu şekilde, ruhta meydana gelen cennet, cennet Türkiyemize ve mümkün olursa dünyaya da taşınsın.

Işık evlerden kastınız nedir ve neden ışık evler için 'meçhul evler' diyorsunuz?

Işık evleri bir makalemde yazdım. Bütün kutsal kitaplar bol bol ışıktan bahseder. Bu tabir, Kur'an-ı Kerim'den alınmış bir tabirdir. 'Meçhul evler' demem de, bu evler tabiri Kur'an-ı Kerim'de nekre olarak geçer. Nekre, Türkçe'deki karşılığıyla belirsiz demektir. Meçhuliyetten kasıt budur. Yani, tamamen kelimenin Kur'an'daki geçiş şeklinin teknik tarifinden, açıklamasından ibarettir.

Onların meçhul evler olması, meşhur ve belli maksada yönelik evler olmaması demektir. Her mü'minin evi, bir ışık evi olduğu gibi tarihi süreç içinde İbn-i Erkam evinden, Yesevi'nin, Hacı Bektaş'ın ve Anadolu'nun Türkleştirilmesinde ve Müslümanlaştırılmasında önemli bir misyon yüklenmiş o eski dervişlerin irşat evlerini sevip beğendiğimden bilhassa aydınlık gençlerin kaldıkları evlere o ismi vermek içimden geldi.

Nitekim, Güneydoğu Asya'dan gelen bazı insanların evlerinde misafir olarak kalmışlar ve evlerdeki huzuru görünce, 'Biz de

Müslüman olsak, evimiz böyle olur mu?' diye sormuşlardır. Doğrusu bir gün 'ışık'tan rahatsız olacakların bulunacağını düşünememiştim. Kaldı ki, bu 'ışık' tabirini Türkiye'de kullanan o kadar çok insan, o kadar çok grup, hatta müessese var ki!.. Işık Lisesi, Işık Üniversitesi, Işık Mobilya vs..

Şu ana kadar ki açıklamalarınıza rağmen, hoşgörü ve diyalog çağrısıyla kamuoyunun önüne çıktığınız 1995 yılından önceki Fethullah Gülen'le, 1995 yılından itibarenki Fethullah Gülen arasında bir farklılık görüyor musunuz? Sizin için de, bir değişimden, bir söylem farkından bahsedilebilir mi?

Düşüncelerde değişiklik son derece normaldir. Hatta, alkışlanması gereken bir davranıştır. İnsan, doğruyu bulduğunda, yanlışlarından vazgeçmesini bilmeli ve o yanlışlarından vazgeçtiği zaman da, eski düşüncelerinden dolayı sorgulanmamalıdır. Bu, İslam'da da bir kuraldır ve 'İslam, evveli siler.' temel bir kaide olup, bir insan Müslüman olduğu zaman, önceki bütün günahları affedilir, silinir ve bir daha gündeme getirilmez, onlardan dolayı kınanmaz.

1995 yılından önceki pek çok yazı ve konuşmamda da hoşgörü ve diyalogdan, sevgi, merhamet ve müsamahadan bahsettim. Bunlar, bir kitaba da alınmıştır. Ben düz bir insan, düz bir Müslümanım. Böyle olmaya çalışıyorum. Herkes gibi düşüncelerimde ve davranışlarımda, tavırlarımda farklılıklar, değişimler olabilir. Kur'anı Kerim, dinin bile tekamülünden bahseder. Dinin yorumunda zamanın ve şartların da çok büyük önemi vardır. Zaman, yorumunu ve hükmünü ortaya koyduğunda, buna itiraz edilmez. Bir zaman, hadiselerin ve şartların tesirinde kalarak, sert ifadeler kullanmış, bugün benimsemediğim görüşler serdetmiş olabilirim. Bunlar için de Rabbimden bağışlanma dilerim. Yanlış yaptığının yanlış olduğunu itiraftan çekinmediğim gibi, bana doğru gösterildiğinde ona tabi olmaktan çekinmem.

DSP, CHP ve SHP hakkında, "canları cehenneme" diyorsunuz!

Hayatımda hiç beddua etmedim. En bunaldığım anlarda, "Rabbim, takatim yoktur, sana havale ediyorum" demişimdir. Bu da ülke, millet ve din düşmanlığı yapanlar hakkında söylediğim bir sözdür. Kaldı ki, DSP, CHP ve SHP'yi din düşmanı göstermek dini bilmemek demektir. Dini partilere bağlama, dine saygısızlık ve bazı partilere haksızlıktır. Bana atfedilen o "Canları cehenneme" sözünü kullanmadım. Aksine, "Bazılarının böyle diyebileceğini, katiyen denmemesi gerektiğini"söylediğim halde, sözümün sadece o kısmı alınarak tahrif edilmiş.

Atatürk'e dahi dediğiniz gibi, Hitler ve Napolyon için de dahi diyorsunuz?

Zekanın fonksiyonları olduğu gibi, dehanın da fonksiyonları vardır. Dehanın cinnet halleri olur. Hitler, Mussolini veya Napolyon bu ikinci gruba girebilir. Atatürk ise, bir ülkeyi Hitler ve Mussolini gibi, Napolyon gibi yıkıma götürmek yerine, bir cumhuriyet kurmuş ve arkasında bir enkaz değil, bir ülke, bir sistem bırakmıştır. Bunlara dahi demek, hepsini aynı kategoriye koymak manasına gelmez. Ayrıca Hitler hakkında bunu biraz da sempatizanlarının kabulü olarak, Napolyon'u da tarihi telakkiler içinde dahiler içinde saydım.

'Anayasa'nın 24. Maddesi, bu adamlara kelleyi ver demek gibi bir şeydir' diyorsunuz. Neden?

Böyle bir sözümü hatırlamıyorum; hatta o maddenin muhtevasını da hatırlamış değilim; söylemişsem, neden söylediğimi de bilemiyorum. İhtimal başka bir şeyle iltibastan ötürü bir zühul eseri olabilir. Ayrıca getirilmek istenen 8. maddenin dindarları sıkboğaz edeceği açıktı. Çünkü kanun net değildi, yoruma açıktı. 163. madde kabul edilirken, bir milletvekili, 'Arkadaşlar, bir insan Fatiha'yı okursa bu kanuna göre cezalandırılabilir.' demişti. Hazırlanan terör kanununun 8. maddesi, bazılarınca böyle yorumlanıyordu.

Emekli Orgeneral Sayın Kemal Yavuz, Kürt bir aileden geldiğinizi söyledi?

Garip tecellilere bakın ki, çokları beni aşırı Türk milliyetçisi, Turancı olmakla suçlarken, şimdi de bazıları kalkmış, Kürt bir aileden geldiğimi öne sürüyor. Kimin hangi aileden, hangi renkten, hangi ırktan, hangi fizikle, hangi anne-babadan dünyaya geleceğı konusunda, kaderin kendisine bıraktığı seçim hakkı var mı? Bir Kürt aileden gelmiş olsaydım, bu suç mu olacaktı?

Böyle bir meselenin gündeme getirilmesini bile çok tuhaf karşıladığımı belirtmek isterim. Fakat, sadece soruya cevap olarak diyorum ki, öz be öz Türk bir aileden geliyorum. Fakat, dedelerim içinde Kurt İsmail Paşa var; çokları bunu, zannediyorum kasten Kürt İsmail Paşa olarak anıyor ve benim Kürt olduğumu söylüyorlar.

Abdullah Öcalan'la el altından görüştüğünüz ve ona mesaj ilettiğiniz iddia ediliyor?

Kat'iyyen. Terörü en çok lanetleyenlerden biriyim. Ama, o terörün önlenmesi konusunda farklı mütalaalarım olabilir ve bu gayet normaldir. Terörün önlenmesi konusunda elimde güç yok, mekanize birlikler yok. Eğitim yoluyla yapabildiğim tavsiyeleri yapmaya çalışırım. Nitekim, Van'daki Serhat Liselerinin Van'da terörün büyük ölçüde önüne geçtiğı Yeni Yüzyıl gazetesinde yarım sayfa

halinde yayınlanmıştı.

Benim Abdullah Öcalan'la görüştüğüm veya ona mesaj verdiğim gibi bir iftira atılacağına, bazı sözlerim çarpıtılarak bu manaya çekileceğine, Öcalan'ın Türkiye'de kimlerle görüştüğü ciddi, objektif ve iyi niyetli olarak araştırılsın; PKK terörünün iç bağlantıları ortaya konsun. İnanıyorum ki, bunlar da bir gün ortaya çıkacak ve o gün bazılarının yüzleri fena kızaracaktır.

Bana, Güneydoğu'dan gelen bazı insanlar, PKK'nın o bölgedeki okullara saldırıp saldıramayacağını, eğer saldıracak olurlarsa ne yapılması gerektiği konusunda tavsiyelerimi sordular. Ben de cevap olarak, 'Güneydoğu'daki okullarda, o bölgede etkili pek çok kişinin çocuğunun okuduğunu, dolayısıyla PKK'nın bu okullara saldırarak, bölgedeki söz konusu etkili şahısları karşısına almak istemeyeceğini' belirttim ve her hal u kârda muhtemel bir saldırıya karşı gerekli tedbirlerin alınmasını da tavsiye ettim. Fakat, pek çok sözlerim gibi, bu sözlerimin de başı ve sonu kesilerek veriliyor ve sanki Öcalan'a mesaj verdiğim gibi korkunç bir sonuç ve iftira üretiliyor.

Tekrar BÇG raporları, teşkilatlanma iddiaları ve şemaları gündeme geldi. Orduya da karşı olduğunuz ve onu da ele geçirmeğe çalıştığınız ve ordunun size bütünüyle muhalif olduğu iddia edildi. Bu konularda neler diyacaksınız?

Bunları da defalarca cevapladım. Ben, hiçbir tarihte hiçbir zaman ordunun aleyhinde olmadım. Beni bir şaki gibi takip edenler hakkında bile, bu milletin ordusunun bir ferdi olduğu için, güzel hislerimi ifade ettim. Ordunun Türkiye'nin lehindeki hiçbir harekete muhalif olacağını düşünemem. Fakat, ordu adına çok kişiler konuşmaktadır. Doğu Perinçek çok defa ordu adına konuştuğunu iddia etmiştir, daha başkaları da...

Bırakın orduyu ele geçirme planlarımın olmasını, ordu içinde, Balkan Savaşı yıllarındaki gibi herhangi bir ikilik, anlaşmazlık olabilir endişesini benim kadar içinde bir azap, bir ıstırap olarak duyan olmamıştır. Bununla birlikte, şu da bir gerçektir ki, ordu, zaman zaman tahrik edilmektedir. 27 Mayıs'ta bu tahrik olmuştur ve bu ihtilali yapanlar içinde, 'Biz Akis gibi dergileri okuya okuya ihtilal yaptık.' itirafında bulunanlar çıkmıştır. İhtilalden sonra da binlerce subay emekliye sevk edilmiştir. Talat Aydemir teşebbüsünde Mamak'ta askerdim. O yaşma rağmen bu müessese içindeki çatlak endişesiyle iki büklüm oldum. Aynı şey, 12 Mart'tan sonra da yaşanmıştır. 9 Mart'ta tasarlanan bir ihtilal için ordu içinde cuntalar oluşturulmuştur. Ordumuzu bu milletin varlık ve bekasının her zaman en birinci şartı saymış benim gibi bir insan için, bu tür müessif

hadiselerden daha kahredici bir şey olamaz. Ordu, bu milletin dinine, inancına, asli değerlerine karşı gibi gösterilmek istenmektedir. Bu tür çalışmalara karşı zaman zaman düşüncelerimi ifade etmişimdir. Bu müessesenin dinin karşısında olmadığını göstermek ona karşı saygısızlıksa ne diyeceğimi bilemiyorum.

İddia edilen teşkilatlanma ve şemalar da uydurmadır. Bunlar, geçen yıl da gündeme gelmiş, fakat itibar görmemiştir. O raporlarda, aklımda kaldığına göre, Al-Baraka benimle alakalandırılmaktadır. Hiç alakası yoktur. Amerika imamı olarak Abdullah Aymar diye birinden bahsedilmektedir. Aymar soyadlı birini tanımıyorum. Sadece Abdullah Aymaz adlı Zaman gazetesinde çalışan bir arkadaşı tanıyorum. Zannederim bu zat, bir dönem de Zaman gazetesinin Amerika temsilciliğini yaptı. Sabri Ülker, Hacı Kemal gibi yardımcılarımın bahsedilmektedir. Sabri Ülker, tanıdığım kadarıyla çok yaşlı bir insandır ve kendisiyle birkaç yıldır görüşmedim bile. Hayatımda bir araya geldiğim de sayılıdır. Hacı Kemal, çoktan vefat etmiş bir zattır. Bunun gibi, yanlışlarla dolu bir rapora nasıl güvenilebilir?

BÇG'ye atfedilen raporlarda inanılması ve kabul edilmesi güç iddialar var. Dışarıda açılan okullarda okuyan öğrenciler, bulundukları ülkelerde yönetimi ele geçirecek ve bu arada Türkiye'de kurulacak İslami devlete uluslar arası planda destek vereceklermiş. Moskova'da, Güney Afrika'da, Danimarka'da, Petersburg'da okullar var. Bu okulların bulunduğu her ülke, laiklik konusunda Türkiye'den çok daha hassas. Bunların pek çoğunun dinleri ayrı. Kaldı ki, bu okullardan bazıları ilk mezunlarını verdi ve şu ana kadar o talebeler içinde doğrusu din değiştirip de Müslüman olanı var mı bilmiyorum. Böyle düşünmek yerine, Türkiye'yi tanıtma ve milli meselelerinde uluslar arası destek bulma adına yabancı lobilere milyonlarca dolar para akıttığımız bir dönemde, bu okullara ülkemize dost ve ittifaklar kazandırma açısından bakmak daha akıllıca, daha mantıklıca ve daha gerçekçi olmaz mı?

Show TV Ana Haber'de Reha Muhtar'la

REHA MUHTAR-Efendim öncelikle geçmiş olsun, iyi akşamlar.

FETHULLAH GÜLEN-Teşekkür ederim sağ olun.

R.M-Nasıl bir sağlık bir probleminiz var, anlatabilir misiniz?

F.G -Kalbimin üç ana damarında, üç tane de tali damarında tıkanıklık var. İki sene evvel Amerika'ya geldiğim zaman da ameliyat demişlerdi. Bir defa da Mayo Clinic'e çağırılmıştım. Sait Bey ismindeki, hastanenin başında bulunan dostumuz, Türkiye'de bulunduğu zaman misafirimiz olmuş ve bir tetkikten geçirilmenin iyi olacağını söylemişti. Mayo Clinic'teki tetkiklerimizde de yine ameliyat dediler. Ben de şu anda alternatif bir tedavi yöntemi sürdürüyorum. Ameliyat yerine bir alternatif yolu seçtik. Tedavi oluyorum.

R:M- Tekrar, tekrar geçmiş olsun efendim.

R.M-Elimde 89 sayfalık Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir rapor var. Bu raporda hakkınızda iddialar var. İddiaların başında Laik cumhuriyet için büyük bir tehdit oluşturduğunuz iddia ediliyor. Ne diyorsunuz bu konuda?

F.G -Ben başka televizyon programlarında da bu duygu ve düşüncemi dile getirdiğim gibi, Cumhuriyeti hiçbir zaman Müslümanlıkla ters görmediğimi, Müslümanlık için çok önemli bir sistem olduğunu hemen her fırsatta vurguladım. Buna sizlerde şahit olmuşsunuzdur. Bu bir iddia, şimdiye kadar da bir kaç defa oldu. Bu mevzuda Devlet Güvenlik Mahkemeleri tarafından verilmiş Ankara'da ve İstanbul'da verilmiş ikişer karar var. Bu kararların numaralarını dercettirdim. Şu an önümde bulunuyor. Böyle bir iddia daha evvelde bahis mevzuu olmuştu. Ama Ankara DGM tarafından (hazırlık dosyası 1997/18 Karar No: 1998/24) böyle bir şeyin varid olmadığına karar verilmişti. Bunu iddia eden insanla, Türkiye Cumhuriyeti Güvenlik Mahkemesine karşı saygısızlık yaptıklarını ifade edebilirim.

R.M -Bunu bir defa daha tekrarlar mısınız efendim, Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından yazılmış olan, 89 sayfalık raporu DGM ciddiye almadı ve dava açmadı mı? Onu mu söylüyorsunuz?

F.G -Hayır. Dava açmadı demiyorum. Daha evvelde böyle bir isnatta

bulunulmuştı, ve Ankara DGM, (1997/18 hazırlık dosyası, Karar No 1998/24) böyle bir şey yoktur, varid değildir, bu bir iddiadır şeklinde karar vermişti. Aynı mesele İstanbul DGM için de söz konusu olmuştu, onlarda, 1998/1283 Karar No:1998/209 numaralı karar ile böyle bir şeyin vaki ve varid olmadığını ifade etmişlerdi. Şimdi bu kararlar varken, emniyetteki bazı memurlar haklarında telefon dinlemesi ile ilgili Anayasa suçu işlediklerinden dolayı bir dava açılmışken, suçu üzerlerinden atmak için ve meseleyi çarpıtmak ve kaydırmak için atf-1 cürümde bulunmak suretiyle hüküm verme yoluna gitmişlerdir. Ben zannediyorum bu tutmayacaktır. Bunların hepsi boş isnatlardır. Ben 40 seneye yakın vaaz ettim, 40 senelik vaazlarımın kaseti bandrollü satılıyor. Bunların bir tanesinde bir tek kelimeyle, bir tek cümleyle, Cumhuriyet aleyhtarlığı yaptığımı dair bir şey söylesinler, ben o raporda söylenen şeylerin hepsini kabulleniyorum. Aksine Cumhuriyet lehinde çok konuşmalarım vardır.

R.M- Bu kararları iki DGM'nin verdiğiinden bahsediyorsunuz?

F.G -Evet biri Ankara DGM, bir de İstanbul DGM.. Ayrıca Cumhuriyet gazetesinin bir iddiasıyla ilgili olarak da Emniyet Genel Müdürlüğünün, uzun tahkikattan sonra verdiği 'böyle bir şeyin vaki ve varid olmadığı sübut bulmuştur' diye bir kararı var. Zannediyorum Emniyet Genel Müdürlüğüne sizlerde sorsanız size bu kararlar alakalı bilgi vereceklerdir.

R.M-Peki efendim bu son çıkan raporda bazı iddialar var, bu iddialardan bir iki tanesiyle ilgili sizin cevabınızı almak istiyorum. Raporda şöyle deniyor: ' Fethullah Gülen ne adına yöneldiği tam olarak anlaşılmayan, yüklendiği misyon doğrultusunda tipoloji yetiştirmek iddia ve isteğindedir.' Ayrıca, 'Kendi konuşmalarında satır aralarına sıkışmış sözleri legal ve masumane görünüm altında son derece kapsamlı ve şimdilik yeterince açığa vurulamayan özen gösterilen hedeflerle illegal bir yapılanma, yani yasadışı yapılanma içerisindedir' deniyor. Siz bu konuda ne diyorsunuz efendim?

F.G -Biraz evvel de arz etmeye çalıştım, 40 senedir vaaz ediyorum. 20 yaşımdan itibaren başladım. Eğer insanın böyle bir duygusu varsa şimdiye kadar cami cemaatına konuşurken, duygu ve düşüncesinden bir satırlık olsun bir şey açığa çıkardı. Ben vazife hayatım süresince 25-30 sene hiçbir zaman tahkikata maruz kalmadım. Hiçbir zaman hakkımda bir dava açılmadı, hiçbir vaazımdan dolayı istinkaka tabi tutulmadım, hiçbir vaazımdan dolayı mahkeme edilmedim, hiçbir vaazımdan dolayı en küçük bir ceza almadım. Ben ki Kırklareli gibi, Edirne gibi, İzmir gibi yerlerde daima amirlerimden takdir aldım.

Şimdi bir insanın böyle bir duygusu, böyle bir düşüncesi varsa, şöyle veya böyle er geç, açığa çıkar. Yazdıkları raporun satır aralarında yaptıkları şeyin niyeti ortaya çıkıyor. Mesela diyor ki, 'Şevk mesleği yoldur bize'.. Şevki, şavka karıştıracak kadar, bağışlayın, çok bağışlayın özür diliyorum, cahilce bir yaklaşımla, şavk ıslık demektir, şevk ise iştiyaktır, bir insanın neşelenmesi, sevinç duyma meselesidir. Ben bir mümin şevk mesleğine mensuptur diyorum, zannediyorum bir manzumede 'şevk mesleği yoldur bize.' şeklinde geçiyor. Maalesef kelimenin manasını bile anlamadan, yerlerini değiştirerek, gönüllerine göre bazı yorumlar yaparak ondan bir şeyler çıkarmaya çalışmışlar ve şevk tarikatı (ıslık tarikatı) yakıştırması yapılmıştır. Bu insanlar telefon dinlenmesinde nasıl anayasal bir suç işliyorlarsa, benim sözlerimi alıp değerlendirme mevzuunda da yine kanunen suç işliyorlar. Benim öyle bir suçum varsa adliyeye verilir, ve adliye onu ehl-i vukufa verir, bilirkişiye verir, o bilirkişi yapar bu tahkikatı. Satır aralarından, cümle aralarında mesele çıkarmak, hüküm çıkarmak emniyetteki memurun işi değildir. Onlar bunu yapmaları hasebiyle ikinci bir suç daha işliyorlar.

R.M - Şu anda arada kimsenin yorumuna gerek bırakmayacak şekilde, bizzat canlı yayındasınız. Türkiye Cumhuriyeti Devleti hakkında görüşleriniz nelerdir?

F.G -Türkiye Cumhuriyeti Devleti belli yüz defa söylemişimdir, Türk milleti için bence Allah'ın büyük bir lütfudur. Türk milleti büyümek istiyorsa ancak bu müsait zeminde büyüebilir. Diyanetine bağlı olan insanlar da ancak bu zeminde dinlerini diyanetlerini yaşayabilirler. Hatta bu mevzuda o kadar ısrarlı konuştum ki, sağ kesimden radikal bazı kimseler tarafından tenkit bile aldım. Nitekim Cumhuriyet gazetesinin 9 Haziran 1999 tarihinde emniyetin raporuyla ilgili yayınlanan haberinde aynen şöyle deniyor; 'İstihbarat bülteninde devletin sorunu ve Türkiye başlıklı kitaplarda, Gülen ve taraftarları, geleneksel dini akımlar çerçevesinde değerlendirildi. Hizmete özel maddesiyle yayınladığı Terörizm sorunu ve Türkiye adlı kitapta, Müslüman olan bir kişinin terörist olmayacağı görüşünü savunmak için Gülen'in yazısından yararlandı' demek suretiyle emniyet yetkilileri iddia edilenlerin vaki ve varid olmadığına ısrar ediyorlar.

R.M-Raporların dışında ben size özellikle laik cumhuriyetle ilgili, Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili görüşlerinizi rica etmiştim?

F.G -Sadece şimdi değil, başka zamanda, sizinle daha evvel yaptığımız

röportajda da, başkalarıyla yaptığımız röportajlarda da Türkiye Cumhuriyeti'nin İslam dünyası içinde bulunduğu bölgede her şeyiyle çok mükemmel olduğunu defaatla ifade ettim. Biz başkalarından daha fazla cumhuriyetçi olduğumuzu ısrarla vurguladık. Her defasında vurguladık.

R.M -Şu andaki cumhuriyetten bahsediyorsunuz değil mi?

F.G -Evet şu andaki cumhuriyetten bahsediyorum.

R.M -Mustafa Kemal Atatürk hakkındaki görüşlerinizi de rica edebilir miyim efendim?

F.G -Evet. Bu hususta düşüncemi ifade ediyorum, karşı taraf kaldırıp diyor ki, biraz evvel bahsettiğiniz şeylerde de, yok takiyye yapıyor, yok şunu yapıyor, bunu yapıyor...

R.M -Kimsenin söylediği önemli değil. Biz sizden birebir normal görüşünüzü alalım.

F.G -Evet, Ben Mustafa Kemal Atatürk'ün askeri bir dahi olduğunu, idare bir dahi olduğunu, istiklal mücadelesi ile ezilmiş bir milleti yeniden istiklalinin kazandırma suretiyle, ona hürriyeti tattırdığını, ve her şey olmaya müsait hale getirdiğini defaatla arz ettiğim gibi bir kere daha sizin vasitanızla bütün Türk toplumuna arz ediyorum.

R.M -Atatürk ifadesini kullanıyor musunuz, kendisinden bahsedildiği zaman?

F.G -Her zaman. Hem ismini, hem soy ismini, hem de Türk milletinin içinden gelerek verdiği o ismi her zaman kullanıyorum.

R.M -Peki kullanabilir misiniz efendim?

F.G -Mustafa Kemal Atatürk diyorum. Bunu Kanal D'deki programda da açık seçik olarak söyledim. Birilerinin onu bir taraflara çekip, dinin karşısındaymış gibi göstermelerine karşılık, hatta orada uzun boylu olarak onun çok iyi bir dindar olduğunu, Şemsettin Günaltay ile olan bir mülakatı ifade etmek suretiyle, onun başka tarafı çekilmeye müsait olmadığını ısrarla ifade ettim. O bu milletin içinden çıkmıştır, bu milletin evladıdır, bu millet için yüreği çarpmıştır, bizim mukaddes bildiğimiz, saygı duyduğumuz her meseleye saygı duymuş ve millet nezdinde, kalbinde saygın bir yeri olan bir insandır.

R.M -Efendim bu 89 sayfalık raporun sonuç bölümünde bir cümle var. Bu

konudaki görüşlerinizi de sizden rica edeceğim; 'Önlem alınmakta gecikildiği takdirde, tarih sayfaları arasında kalan Babailer isyanından Şeyh Bedrettin ve Şeyh Sait'e kadar uzanan din görünümlü isyanların belki de en ciddi, en sinsi, en kapsamlı ve en tehlikelisi olabileceğini işaret etmek yanıltıcı bir tahmin olmayacaktır.' diyor rapor. Ne dersiniz efendim.

F.G -Bu hiçbir akliselimin, hiçbir mantığın kabul etmeyeceği fevkalade sevimsiz alabildiğine kabaca, iftiradan başka bir şey değildir. Şeyh Bedrettin isyanı karşısında her zaman tavrımı belli ettim. Babailer, Selçuklu devletinin sonuna doğru, Osmanlı devletinin başında bu büyük Türk milleti için her zaman bir gaile olmuştur. Bu konudaki görüşlerime bantlarımı dinlediğiniz zaman şahit olacaksınız. Şeyh Sait isyanının yanında olmak ise mümkün değildir. İsyan isyandır. Devlete karşı her isyan, isyandır ve her isyan melundur.

R.M- Bir şey daha öğrenmek istiyorum. Bu raporlar sizin kanaatinize göre neden çıkıyor?

F.G -Türkiye'de bir hoşgörü süreci başlatılmıştı. İçte ve dışta artık sağ, sol birbiriyle çarpışmasın, dini olan ve dine karşı çok ciddi bir bağlılığı olmayan insanlar arasında geçimsizlik olmasın, sürtüşme olmasın, kavga ettiğimiz yeter, hoşgörü ortamı içerisinde Türkiye'yi biraz da sulh havası içinde paylaşalım, yaşayalım mülhazaları ortaya atılmıştı. Benim bu mevzuda ciddi bir dahlim yoktu. Fazla bir şey yaptığımı söyleyemem, iddia edemem, çünkü hep iddialardan uzak yaşadım. Ama hoşgörü denince adımdan bahsediliyordu. Bir hoşgörü istemiyorlar, Türkiye'de kavga olsun istiyorlar. Bana telefon edenler de oldu. Yani şimdiye kadar komünistler böyle vuruşuyordu. Bunu durduracak mısınız falan gibi... Zannediyorum bütün bu iddiaların arakasında esas bu hoşgörü sürecini baltalamak var. İkincisi anayasal bir suç işleyen insanlar, öyle iddia ediliyor, ben bir şey söyleyemem, onlar hakkında tahkikat var, hakkında tahkikat olan bir mevzuda benim fikir beyan etmem saygısızlık olur. Nitekim onların bu mevzuda bir şey varsa emniyet tahkikat yapıyordur. Böyle bir tahkikat esnasında medyaya haber ulaştırma onlar adına bir saygısızlıktır. Fakat ben onlara saygısızlık isnadında bulunmak saygısızlığında bulunmayacağım, çünkü şu anda ortalık kafi derecede saygısızlık düşünceleriyle sarsılıyor.

R.M -Bir de emniyet teşkilatının içerisinde, hatta, zaman zaman ordunun içerisinde de sizin taraftarlarınız olduğu ve bundan dolayı da görevden alındıkları yolunda isim isim bazı haberler çıktı basında. Sizin böyle emniyet teşkilatının içerisinde, ordunun içerisinde taraftarlarınız var mı? Böyle bir

Çalışma var mı? O ayrılanlar kimlerdir?

F.G -Bunları tahkik etmek meselesi devletimize düşer, ordu mensuplarına düşer, askeri şuralara düşer. Şimdiye kadar bir kaç türlü iddialar oldu. Bunların hiçbirisi doğru değildir. Bunlar mahkemelere gidildiğinde zannediyorum öyle olduğu ortaya çıkacaktır. Herhalde insanların bazı dönemlerinde jurnallama ve gammazlama dönemleri oluyor. İnsanlar öyle dönemlerde bir yerlere varmak için birbirlerini gammazlıyorlar. Zannediyorum o türlü gammazlamalar oldu. Benim hiç bir taraftarım yoktur. Bağışlayın özür dilerim.

Sevenler, sempati duyanlar vardır. Bir dostumuz bir anket yapmıştı. Türkiye'de halkın yüzde 85'i bu yapılan hizmetleri, bu hoşgörü teşebbüslerini ve okul yapma teşebbüslerini olumlu buluyorlar, sempati duyuyorlar hatta yüzde 85 nispetinde taraftarlık gösteriyorlar.

Hatta bunların yüzde 15 nispetinde CHP'den insanlar var. Şimdi bu insanlar fakir hakkında hüsnü-zanlarını ifade ediyorlarsa, iyi şeyler yapıyor diyorlarsa bunların hepsi zannediyorum benim taraftarım gibi gösteriliyor. Bir yerde bir vaaz dinlemiş olabilir, bir sohbet dinlemiş olabilir, sempati de duyabilir. Ben bildiri neşredemem, bana karşı sempati duymayın diyemem. İnsanlar doğru olarak da birini sevmiş olabilirler, yanlışmış olarak da sevebilirler. Hepimizin bu tür yanlışları olabilir. Ben bana karşı sempati duyanların, beni sevenlerin isabetli bir şey yaptıklarını iddia etmiyorum. Bağışlayın bu küstahlık olur. Benim saygım milletime karşı küstahlık olur. Ama birileri beni seviyorsa, saygı duyuyorlarsa, sempati duyuyorsa, 'niye seviyorsunuz' diyememem. İhtimal ben adlarını, namlarını, nişanlarını bilmem ama emniyetin içinde belki askeriyede sevenler sempati duyanlar vardır. Bunları hiç sevmediğimi bir tabirle 'Fethullahçı' diye karalamak çok yakışksız bir şey oluyor. Bir kere Türk toplumu içinde 'ci'ye'cı'ya' karşı benim kadar mücadele veren uğraşan bir ikinci insan gösterilemez zannediyorum. Bunu yakın çevreden uzak çevreye kadar herkes bilir.

R.M -Bütün taraftarlarınıza. Size inanan daha doğrusu sizi seven bütün insanlara şu mesajı söyleyebiliyor musunuz efendim? Bir defa daha almak isteyeceğim bunu, Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir, o laik devlet güzel bir cumhuriyettir, ve Mustafa Kemal Atatürk'te bu cumhuriyetin önderidir, kurucusudur diyebilir misiniz?

F.G -Aynı şeyleri tekrar ettiğim gibi, TBMM'de yemin ediyor gibi söylüyorum ben bu meseleleri: Cumhuriyet bir fazilet rejimidir, bunu Mustafa Kemal

Atatürk de söylemiştir. Ve demokrasiye gelinmiştir. Demokrasi Allah'ın bir nimetidir. Elverir ki insanlar bu ortamı çok işi değerlendirsinler. Gelecek adına bir büyük Türkiye inşa etsinler. Allah'ın izniyle, inayetiyle, inşallahu teala. Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin çok kritik bir dönemde halaskarı olma unvanını kazanmış bir insandır. Bütün Türk milleti bunu bilir. Benim bu mevzuda teyidime desteğime yeni bir açıklama yapmama da bir ihtiyaç yoktur. Bunun aksini benim hakkımda iddia eden insanlar sadece karalama, millet düşmanlığı, din düşmanlığı, iman düşmanlığı yapıyorlar. Zannediyorum sayıları çok azdır ama tahrip kolay olduğundan, çok gürültü çıkardıklarından sadece onların sesleri duyuluyor. Ve dolayısıyla bir olumsuz hava oluşturabiliyorlar. Ama bütün millet bunun böyle olduğunu çok iyi biliyor. Benim de düşüncelerimi tanıyor. Yüzde 85'le bu hareketleri, bu faaliyetleri tasvip ediyorlar.

R.M -Size çok çok teşekkür ediyorum efendim, tekrar geçmiş olsun diyorum. Ne zaman Türkiye'ye döneceksiniz?

F.G -Doktorlar bir on beş gün kadar daha yerinizden ayrılmayın dediler..

Rus ORT Televizyonuna Verdiği Mülakat

FG- Onların sıkıntılarını ruhumuzda duymayı, onların sevinçlerini paylaşıp, onlarla beraber aynen lezzet duymayı, mütelezziz olmayı bir yönüyle insan olmanın gereği sayıyoruz. Bu duygu dünden bu güne değişik kimseler tarafından işlene işlene aynı zaman da herkesin bildiği bir konu haline gelmiş. Yani Peygamberimizle başlamış, orada kalmış değil. Daha sonra Ahmed Yesevi gibi kimseler yetişmiş, Mevlana gibi insanlar yetişmiş.. bunlar dünya çapında, sizin meşhur edipleriniz, şairleriniz gibi kimseler.. Yunus Emre gibi kimseler yetişmiş, Hacı Bektaş Veli gibi kimseler yetişmiş ve bunlar sürekli bu duyguyu işlemişler. Bediüzzaman da son zamanlarda yetişen ve bu duyguyu işleyen insanların önde gelenlerinden birisidir. Mevlana'nın meşhurdur, o Farsça orijinal metni ile Baza baza çihesti baza der. Ne olursan gel, yetmiş defa tövbeni bozsan da gel, hangi dinden olursan ol yine gel demek suretiyle bu mevzuda önemli bir noktayı ifade etmiştir. Yunus Emre Yaratığı severiz yaratandan ötürü demek suretiyle bütün varlığa ve insanlığa karşı sevgisini izhar eder. Dövene elsiz, sövene dilsiz der.. dövüyorlarsa elini kullanma, sövüyorlarsa dilini kullanma, kırıyorlarsa gönlünü koyma der.

Bediüzzaman bu mevzuda farklı bir sestir. Memleket memleket beni sürgüne gönderenlere, hapishanelerde bana yer hazırlayanlara, mahkemelerde mahkum etmek isteyenlere karşı hakkımı helal ediyorum der.

-Bir şey sormak istiyorum: Sizce Rusya ve Türkiye'nin kaderleri birbirine benziyor mu? Gelecekte ortak olabilecek bir kader noktası olabilir mi?

FG- Bir yönüyle hadiseler bizi öyle bir birliğe, beraberliğe zorlayabilir ama fakat o küreselleşen dünyada bir araya gelmeyi olumsuz değerlendirme gibi bir talihsizlik de olabilir. Ama onu değerlendirme gibi bir bahtiyarlık da söz konusudur her zaman. Şu andaki Rus idaresinin, başta Yeltsin Cenapları olmak üzere ben şahsen diyaloga açık, demokratik bir havanın estiğine şahit oluyorum şahsen. Bu da hem dünya ile hem de Türkiye ile entegrasyon için çok önemli şartlardan birisidir. Bu olunca arkasından pek çok şey gelebilir. Ama bir dönemde karşılıklı yapılan bazı şeylerin yaraları olabilir, bazı hadiseler bazı şeyleri çağırıştırabilir. Bunların unutulması için zamana ihtiyaç var ve biz bunların unutulması mevzuunda ciddi bir gayret göstermeliyiz. Rus idaresi ve Rus halkı bizim milletimizin beklediğinin üstünde civanmertlikle davrandı,

istihdam ve iş imkanları açısından veya oralarda yatırımda bulunma mevzuunda ya da Türk müteşebbislerinin gidip oralarda okul açmaları konusunda yardımcı oldular. Bana göre önde gidiyorlar ve bu mevzuda yapılması gerekli olanları yaptılar. Bundan sonra yapılması gerekli olan şeyler de her halde bize düşüyor.

-Size resmi bir ödül verilmiş olsa idi veya ona layık olduğunuz söylense idi.. mesela Nobel ödülü gibi bir ödüle layık görülse idiniz siz onu nasıl karşılardınız ve alır mıydınız?

FG- Bana bir iki defa burada da ödül verildi. Onu biraz lehte aleyhte oluşan havadan ötürü kabul ettim de, aslında ben ödül alacak bir şey yapmadım. Ağır geliyor bana ayrıca. Hatta bazılarında ben kaçındım o türlü şeylerden, benim namıma başka arkadaşlar aldılar, Mesela eğitim ödülü, hoş görü ödülü aldılar ve bana veriliyordu. Nobel ödülü ise bizim başımızdan aşkın bir mevzuudur, Onun bir değeri bir kıymeti vardır. Layık olmadan öyle bir ödülü almak o ödüle karşı saygısızlık olur.

-O zaman sizi sevindirecek ödül nedir?

FG- Ben öldüğümde Allah'ın benden hoşnut olmasını görmeyi en büyük ödül olarak anlıyorum.

-Bildiğim kadarıyla hayatınızla bazı hususiyetler var. Yalnız yaşamak gibi, eşyanızın olmaması gibi... Siz bu eşyaları almak için vakit harcamaktan mı çekiniyorsunuz veya neyden kaynaklanıyor?

FG- Yalnız yaşıyorum. Belki bir dönemde yalnızlığı aşmak için gerekli imkanlara sahip değildim. Daha sonra da yirmi beş sene oldu, ciddi kala rahatsızlığım var, şekerim de var, tansiyonum var, hatta bir iç iltihabı da var. Bu açıdan da bu rahatsızlıklar beni fevkalade meşgul ediyor ve başka şeylerle meşgul olmaya vaktim kalmıyor adeta. İkinci husus imkanlarımın fazla olmayışı, bir şeye sahip bulunamayışımndan ötürü böyle misafirhanelerde kalıyorum. Eskiden de işte annemin, babamın yanında kalıyordum. Ne bir ev ihtiyacı duydum, ne başımı sokup barınacağım bir yer ihtiyacı duydum. Nasıl olsa tek başımayım diye böyle geçinip gittim. Bu açıdan da bir yerim olsun diye ısrar etmedim.

Bir üçüncü husus da bazı kimseler, inanıyor, itimat ediyor, güveniyorlar. Tavsiye ediyorsunuz, gidip yatırım yapıyorlar, tavsiye ediyorsunuz gidip okul açıyorlar.. eğer benim öyle geniş imkanlarım olsa idi o zenginlerle geçinip gidiyor derlerdi. Oysa ki ben onların bana olan teveccühüne saygılı olmalıydım.

Arkadaşlarımla gönlünü kazanmak için uğraşırken dünyayı kazanmaya fırsat bulamadım ve arkadaşlarımla gönlünü kazanma uğrunda dünyayı kazanmaktan vazgeçtim.

-Çok güzel ifade ettiniz. Bir Rus atasözü var: İnsan hayatında ya bir ağaç dikmeli ya bir barınak yapmalı veya bir çocuğu olmalı. Türkçe'de buna benzer bir söz var mı? Veya siz bunu değişik şekilde görüyor musunuz?

FG- Türkçe'de de ona benzer sözler var, dinimizde de var. Mesela Peygamberimiz buyuruyor ki: Bu gün ağaç dikme bir yana, kıyamet koparken elinizde bir fidan varsa onu dikin de yine kıyamet kopsun. Ve yine buyuruyor ki: Evlenin, çoluk çocuğunuz olsun. Sizin çokluluğunuzla iftihar ederim. İnsanın bahtiyar olması adına iyi bir eşinin ve evinin olması önemli bir şart sayılır. Zannediyorum bunlar insan tabiatı ile alakalı şeyler olduğundan dolayı her halde bütün dinlerde de aynı yaklaşım söz konusudur.

-Sizce insan nasıl bir hayat yaşamalı veya size göre insanın hayatı nasıl olmalı?

FG- Bu çok geniş bir şey ve üzerinde derince durulması gerekli olan bir husus. İnsan bir kere inançlı olmalı bence. Çünkü insanın gönlündeki iman istidadı mutlaka kullanılmalı. Şuna buna değil, mutlak olarak o inanmalı diyorum. Çünkü inanma insanın gönlünde bir cennet meydana getirir. Ne olursa olsun insan kat'iyyen ye'se ümitsizliğe, karamsarlığa düşmemelidir. Onun bir yönüyle psiko-somatik rahatsızlıkları bir yana ...

-Bilindiği gibi insanlar yaşları ilerledikçe kendileri için bir şeyler açıyorlar, yeni yeni ilhamlar doğuyor. Size ilk ilham edilen, ilk açılan hakikat nedir?

FG- Ben şimdi onu çok kestiremeyeceğim de, belki hayatımda en önemli şey hakikaten dinin lüzumuna ve sevginin insanlar için çok hayati bir şey olduğuna inanma olduğunu söyleyebilirim.

-Fransız yazar Labri diyor ki: En iyi yönetmen, en iyi devlet adamı felsefe adamıdır. Sizce bu doğru mudur?

FG- Felsefeden felsefeye fark eder. Farklı felsefi cereyanlar vardır. İnsan gerçeğini dört bir yanıyla ele alan, kavrayan, yorumlayan, seslendiren bir felsefe ile müşterek düşünürüz. Ama insanı tek yanıyla, mesela sadece pozitivizm açısından ele alan veya sadece rasyonalizm açısından ya da sadece natüralizm açısından ele alan, realizm açısından ele alan felsefenin insanın bazı

yönlerini ihmal ettiğini düşünürsek, bundan dolayı öyle bir felsefenin yorumları doğru değildir tabi. Felsefe, insanın düşünce hayatını, tefekkür hayatını temsil etmesi açısından Müslümanlıkta da ona karşılık kelam ilmi gelişmiştir. Bir yönüyle bazı gerçekleri onunla ispat etme, ortaya koyma ilmidir. Müslümanlar da onunla hep meşgul olmuşlardır, felsefe ile de meşgul olmuşlardır. Ama mutlak felsefe değil. İnsanı fizik ve metafizik dünyası ile, ruhu ile, bedeni ile düşünce dünyası ile geleceğe ait beklentileri ile emelleri ile kucaklayan bir felsefe.

-Bizim programımızın adı "Günaydın". Sizin gününüz nasıl başlıyor. Yani günümüzün hayırlı olması için neler yapıyorsunuz? Yani bizim insanlarımıza tavsiye edebileceğiniz hususlar nelerdir?

FG- Toplumdan topluma, kültürden kültüre tabi bu fark eder. Bizim inançlarımızda, bizim kültürümüzde millet olarak sabah erken kalktığımız zaman biraz abdest heyecanı ile sonra namazın zevk-i ruhanisi ile Allah'a yönelmekle güne başlarız. O bakımdan inanç eksenlidir. Herkes için de şunlar söylenebilir: Mesela iyi şeyler yapacağına inanmak, gönlünün iyi şeylerle dolması için gayret etmek, biraz güne ümit ile uyanmak, hayırlı işlerle karşılaşacağına inanarak güne başlamak, kararlı olmak yapacağı şeylerde ve sonra da elde edeceği şeylere daha baştan kanaat etmek. Zannediyorum o günü huzurlu geçirmek için çok önemli esaslar olsa gerek.

-Bildiğimiz kadarı ile sizin bir müzeniz var. Bir bakıma o müze sizin hayatınızı anlatıyor. Mümkünse onu görebilir miyiz?

FG- Estağfurullah çok ciddi bir müze denemez. Bana hediye edilen armağanlar var. Onlar şahsıma ait olmasın diye yine millete iade ediyorum. Geldikçe onları o dolaplarda bir köşeye koyuyorum. Öyle bir küçük müzecik İzmir'de vardı, bir odayı müzeye çevirmişlerdi. Sonra burada kaldığım sürece burada bana hediye edilen şeyleri de buradaki dolaplara koydum, yerleştirdim ve küçük bir müze teşekkül etti. İkisi bir araya getirilince belki geniş bir şey olabilir de ama bir kaç yerde olduğu için göz doldurucu bir şey olduğu söylenemez. Buradakini de görebilirler mahzuru yok. İzmir'deki daha ciddi bir şey. Bir daha geldiklerinde orayı da görebilirler.

-Bir sorum daha var: Rusya'ya gelme isteğiniz var mı? Veya gelecekseniz oradaki insanlardan, idaredeki söz geçerli insanlardan hangisi ile görüşmek isterdiniz?

FG- Hep arzum isteğim oldu da, acaba orada yapılan şeylere zararım

dokunur mu diye endişe taşıdım. Çünkü istemeyenler, çekemeyenler de var, burada da var. Orada da vardır mutlaka. Yarayı kaşımamak için gelmemede fayda ve maslahat var diye düşündüm. Moskova'daki yetkililer de beni tanırlar mı, görüşme arzu ederler mi bilemiyorum. Arkadaşlarımız Milli Eğitim yetkilileri ile görüştüler. Herhalde anlatmışlardır onlar tanıyabilirler bir de Moskova Belediye Başkanı ile Moskova'daki o okulun açılması münasebeti ile görüştüler zannediyorum. Bu vesile ile bir tanışma var yine. Bu açıdan herhalde başta bizi tanıyan insanlarla görüşmeyi tercih ederdim.

-Siz gelirsiniz sizi karşılarız.

FG- İnşallah.

-Ben günümüzün nasıl planlandığını bilmiyorum ama sanırım dakika dakika belirlenmiştir. Eğer müsaade ederseniz sizi yürürken, insanlarla görüşürken çekim yapmak istiyoruz.

FG- Estağfurullah. Bence bir mahzuru yok. Benim ne fevkalade yürüyüşüm ne de görünüşüm var.

-Siz bize bakmayın, o bizim işimizdir onun için. Çok teşekkürler, çok memnun oldum.

NTV'de Taha Akyol ve Cengiz Çandar'la

Cengiz Çandar: İyi akşamlar. Taha Akyol'la birlikte sunduğumuz bir Püf Noktası programıyla bir kez daha karşınızdayız. Bugün son derece değerli ve önemli bir konuğumuzla birlikte söyleşeceğiz. Bu konuğumuz yüzlerce yıl öncesinden ta Ortaasya'dan Hoca Ahmed Yesevi ile birlikte başlayıp Anadolu'da Yunus Emre'den, Mevlana Celaleddin Rumi'den bugüne kadar uzanan yüce fikir çınarımızın günümüze uzanan en önemli dalı belki de. Kendisi tasavvuf geleneğine bağlı olduğu için son derece alçakgönüllü bir kişiliğe sahip ve o yüzden kendisini tanıtmak için söyleyeceğimiz sözlerden mutlaka rahatsızlık duyacaktır. Onun affına sığınarak kendisi için 21. yüzyıl Türk Rönesansı ve Anadolu Müslümanlığının yükselişine sahne olacaksa bu hareketin ruh ve fikir mimarları arasında en önemli isimlerinden birisi Fethullah Gülen'dir diye başlayan tanıtmayla adını zikretmiş olayım. Ayrıca Fethullah Gülen öğretisi Batı modernliğini İslami muhafazakarlıkla sınamakta ve manalandırmakta daha ötesi modernliği Batı'nın malı olmaktan çıkarmak istemektedir diye Prof. Nilüfer Göle'nin kendisini tanımladığı bir şahsiyet. Çetin Altan kendisiyle yapılan Ufuk Turu'nda "Kaldırın şu Osmanlı haritasını ufkumu daraltıyor" deyip yerine dünya haritası astırması Hoca'nın evrensel bir bakış ve evrensel değerler ortaya koyan düşüncelerini tüm insanlığa aktarmayı planlayan geniş bir perspektifli insan olduğunu gösteriyor diyor. İşte Fethullah Gülen'le biz bu akşam beraber olacağız.

Fethullah Gülen aynı zamanda Hristiyan aleminin büyük ismi papayla çok yakın bir tarihte görüştüğü için güncel siyasi tartışmalara da ismini getirmiş birisi fakat biz, siyasetle yetinmeyeceğiz. Çok geniş bir düşünce evreninde lutfedip davetimizi kabul edip geldiği için kendisinin fikirlerinden yararlanmaya ve sizleri de bu fikirleri paylaşmaya davet edeceğiz

Taha Akyol: Efendim, programımıza hoşgeldiniz. Katıldığınız için teşekkür ederim. Biraz önce Cengiz Çandar, Türkiye'nin önde gelen sosyologlarından, batı üniversitelerinde de zaman zaman ders veren sosyologlarından Nilüfer Göle'nin sizin faaliyetlerinizi takdir eden, Türkiye için olumlu bulan, bir

rönesans işareti şeklinde değerlendiren ifadelerini okudu. Aynı şekilde Çetin Altan'ın sizin Osmanlı coğrafyasıyla bile yetinmeyen bir evrensellik cihanşümullük ufkuna yöneldiğinizi ifade etti. Hem Çetin Altan düşünce ve edebiyat dünyamızda tabiki laikliği sadece hukuki bir nizam olarak değil kendisini dünya görüşü olarak da benimsemiş büyük bir yazar ve düşünür. Nilüfer Göle özel hayatında laik değerlere göre yaşayan bir sosyolog. Fakat bugüne kadar çok farklı bir biçimde bir Fethullah Gülen hareketini bunlar Türkiye için olumlu buluyorlar.

Ben şimdi anayasa profesörü Bülent Tanör'ün birkaç cümlesini okumak istiyorum ve size bu soruyu yönelticeğim. Bülent Tanör Türkiye'nin önde gelen anayasa hukukçularından birisi. Kendisi Atatürkçüdür, Kemalisttir. Demokrasi ve Cumhuriyet prensiplerine yürekten bağlıdır. Ve aynı zamanda laiklik anlayışı, laikliğin sadece bir devlet nizamı değil, toplumun bütününe kapsayan bir yaşama biçimi olması gerektiğini söylüyor. Bu inanca sahip olduğu halde Bülent Tanör Artıhaber dergisine yaptığı açıklamada sizden bahsederek şunları söylüyor: İrtica tehlikesinin önemine inansam da bunun ordu üst çevrelerinin atfettiği boyutlarda olduğunu düşünmüyorum. İkinci olarak siyasi ya da sosyal İslam'ın toplumu istila etmesini bir olgu olarak görmekle birlikte bu yayılmanın aynı çevrelerin yumuşamasını da getireceğini gözlüyorum. Mesela Fethullah Gülen meselesine hiçbir sempati olmamakla birlikte ordunun baktığı gibi bakmıyorum. Bunu bir arada yaşamayı, bir tür karşılıklı evcilleşme olarak, bir sosyal laboratuvar olarak görüyorum. Türkiye bunu demokrasi yönünde yaşadığı taktirde çok sağlıklı bir sentez çıkacaktır.

Siz de biliyorsunuz ki kamuoyunda bir çevre sizi rejim düşmanı, bir türlü gizli ihtilal hazırlayan, takiyye yapan bir insan olarak görüyor. Türkiye'de muhafazakar ve merkez sağ çevreler size büyük saygı duyuyor. Ama beri tarafta sizi laik kesimde Türkiye için bir şans, bir barışma, Bülent Tanör'ün deyiimiyle karşılıklı evcilleştirme olarak görenler de var. Sizin fikri kaynaklarınız nedir, fikri muhtevanız nedir ki, Çetin Altan'dan Nilüfer Göle'ye kadar, Bülent Tanör'e kadar laikliği benimsediklerinden kesinlikle şüphe edilemeyecek önemli düşünce ve bilim adamları da sizi Türkiye için bir şans olarak görüyorlar? Siz kimsiniz diyelim.

Fethullah Gülen: Estağfirullah. Size, NTV televizyonuna ve bizi seyreden seyircilere teşekkürlerimi arzederim. Sizin böyle bir mülakata arzu ve isteğiniz benim için epey bir tenezzül sayılır. Ufkumun, ifadelerimin aksedişi biliyorum ki sizleri de seyircileri de bazen rahatsız edecek. O açıdan da evvela bağışlanmamı

dilerim.

Ben kimim meselesine geçmeden evvel, aydınlarımızın mülahazaları, mütâalaları karşısında siz ifade buyururken ben iki şeyi hatırladım. Bunlardan bir tanesi Türkiye'de hala kılı kırk yararcasına hakperestlerin bulunuşu geleceğimiz adına benim için ümitbahş bir husus oluyor. Fevkalade ümitleniyorum. İkinci mesele böyle bir teveccühte bulunup hüsnü zanlarını bu ölçüde ifade eden insanların hüsnü zanları demek ki her türlü kriterlerin önünde görülüyor. Bu da bizim İslami gelenekte bir düşünce bir mülahaza vardır: Mümkün oldukça hüsn ü zan etmek lazım. Herşeyi hoşgörmek lazım. Veya herşeyin hoş yanına bakmak lazım. Keder veren yanlarını da nazara almamak lazım. Bu da bir toplumun elit sınıfı için entellektüeli için çok önemlidir. Çünkü birleştirici ve uzlaştırıcı olur.

Fakirin kimliği çok önemli değil. Ben orta bir aile, orta bir ailenin de alkında dünyaya gelmiş bir insanım. Ufkumu beklenildiği ölçüde donatacak ve bana yeni ufuklar açabilecek bir çevrem olduğunu söyleyemem. Ancak Türklüğü seven Türk milletini seven bir anne ve babamın oluşu benim için bir şanstır. O dönemde bazı tasavvuf ileri gelenleriyle babam ve annemden tevarüs ettiğim o süreci devam ettirmem de benim için ayrıca bir şanstır. Cenab-ı Hakk büyük insanlarla tanışma imkanını bahşetti. Ben bu fırsatı gerektiği gibi değerlendirebildim mi, ufkumu o seviyeye yükseltebildim mi? O artam belki Yunusların yetişmesi, Cengiz Bey'in de buyurduğu gibi Mevlanaların yetişmesi için bir zemin teşkil edebilirdi. Fakat herkesin istidadına vabestedir asar-ı feyzi, evni lisandan efri sem sadef dürdane kapar diye hadis ölçüsünde bir türk atasözü var, çok hoşuma gider. Demek bizim kabiliyetimiz bu kadarmış ancak bu kadar istifade edebildik. Ben yetişmem hakkında, bilgi birikimim hakkında kendime çok fazla güvenim yok. Çok fazla birşey bildiğimi de iddia etmiyorum. Hakkımda görüşülen, konuşulan şeyleri de bir teveccühe bağlıyorum. İyi görmeye bağlıyorum ve şimdiye kadar değişik kimselerle kimliğim mevzuunda değişik mülakatlar oldu. Yeniden bir kez daha israfı kelimeler için...

T.A.: Sizin hayat hikayenizden ziyade bu şekilde bir hareketi başlatmanıza gıda kaynağı teşkil eden fikri kaynakları soruyorum. Yani İslam herkes için fakat İslam adına hareket edilen İslam adına oluşturulan cemaatlerin hepsi sizinki gibi değil. Sizin hareketinizin özelliğini oluşturan fikir kaynaklarını mesela siz batı medeniyetine, dinler arası diyaloga, dinin politik bir doktrin haline gelmemesine özen gösteriyorsunuz. Bu herhalde bir takım fikri kaynaklardan geliyor.

C.Ç.: Ben şöyle tamamlayabilirim miyim izin verirsiniz. Bir vesile ile diyorsunuz ki, denilebilir ki Müslümanlık Mekke'de Medine'de zuhur etmiş, Afrikadan çıkıp bir yol takip etmiş Asya steplerinde konak kurmuş, dinlendikten sonra bir kavis çizerek küçük asyaya anadoluya gelmiştir. Buradan sizin Asyaya dönük ve Türk gelenekleriyle süslenen bir Müslüman akıma Müslüman cereyana bağlı olduğunuz Taha Bey'in ifade ettiği fikri gıdalarınızı bu pınardan aldığınız anlamı çıkarılabilir mi?

E.G.: Biraz evvel kısaca arzetye çalıştığım gibi babam o duygu ve düşünce ile dolu bir insandı. Osmanlı ve Selçuklu tarihini mütalaa ederken onun o dolu dolu gözleri ve kaybedilmiş bir şanlı geçmişı, muhteşem bir maziyi her mütalaa edişinde adeta bir mana olmuş ruh olmuş içime atmıştır. Onun kendi çevresi ve arkadaşları vardı. O da çok okuyan bir insandı. Rençberlik yaptığı halde imamlığa geçmeden evvel her gün beş-altı saat kitap okurdu. Tarlada da evde de okurdu. Sonra onun bir diğeryanı, tarikatların her zaman münakaşası yapılabilir. İslami tasavvufi hayata eskiden zühd, takva, ihlas diye mektepleşen ekolleşen ve daha sonra tarikatlarla değişik sistemlere ulaşan bu hayata karşı açık bir insandı. Görüşüp konuştuğı insanlar da öyleydi. Onun o muhteşem millet düşüncesi şanlı fakat şu anda bahtsız bir millet. Dünya muvazenesinde önemli bir yeri olması lazım. Fakat şu anda bir yönüyle gemiyi kaçırmış bir millet duygu ve düşüncesi biraz da belki hassasiyetimle bende daha değişik bir değerlendirmelere ulaşmıştır. O çocuk yaşta hicranla hep muhteşem geçmişimi düşünmüş ve şimdi alemin gözünün içine bakışımı ve muvazenedekilerin bu mevzuda bizi yönlendirmesini gözetlemesini görmüş hicranla çok defa iki büklüm olmuşumdur. Belki de bu bir tepkidir. O andaki şartlar milletimizi o hale getirmişti. Çünkü böylesine muhteşem olan bir millet bir gün yine tıpkı bir ağacın bünyesinde bir kurdun kelebeğı metaformozla dönüşmesi gibi bu millet de kabuğunu kırarak yeniden bir metaformozla şekillenecek ve tıpkı oradaki söğüt gibi dünyanın dört biryanına dal budak salacak bir ihtişamla kendisini hissettirecektir diye düşünme belki o küçük yaşlarda başlamıştı. Ama talebelik dönemimi hatırlıyorum Arapça metinleri okurken bunu belki hiçbir yerde açmadım. Tesbihim elimde o metni ezberlerken çok defa o tesbihimi çevirirken Cenab-ı Hakk nasib eder mi yeniden bir kere daha o harita değiştirmesi gibi bir daha milletimiz dünyanın dört bir yanına dervişleriyle açılsın o ruh ve manayı

götürsün. Kendisini değişik platformlarda ifade etsin ve biz kaybettiğimiz devletler muvazenesindeki o yerimizi bir kere daha ihraz mı edelim mülahazasını çok aklımdan geçirmişimdir.

T.A.: Sanıyorum okullar projesi bir bakıma Avrasya'nın hemen hemen her devletinde gerçekleştirdiğiniz okullar projesinin bir bölümü bu. Okullara girmeden önce ben size parantez içi bir soru sormak istiyorum. Anlattığınızdan bizim anladığımız zaten tavırlarınızdan da gördüğümüz siz kökü bu topraklarda olan bir İslamiyet'i temsil ediyorsunuz. Bu özellikle sosyalizmin çökmesinden sonra Ortadoğu'da ortaya çıkan Hamas, İslami cihad gibi radikal İslam, politik İslam, funtamentalist İslam denilen hareketlerle fikri bir bağlantıdan öte bir sempati bağlılığınız bile yok benim anladığım. Çünkü bu terminoloji siyasi İslam denilen Ortadoğu radikalizminin terminolojisi değil.

F.G.: Cengiz Bey'in de meseleyi açarken ifade buyurdıkları gibi İslam ceziretülarapta zuhur etmiş, Asya steplerine intikal etmiş, orada temerküz etmiş, duygusu ve düşüncesiyle ekonomik tabirle ifade edeyim tahaşşüd etmiş (birikme, toplanma) adeta ve oradan bir kere daha bükülerek Anadolu'ya küçük Asya'ya gelmiş ve birgün büyük Asya'ya analık yapabilecek ona bazı şeyler bırakmış miras bırakmış ve vakti gelince o mirasın gereklerini yerine getirsin diye düşünmüş. Bu bakımdan ben bir yönüyle İnsanlığın İftihar Tablosu'nu Mehmet Akif'in ifadesiyle "Medyun ona cemiyyeti medyun ona ferdi medyundur o masuma bütün bir beşeriyet" derken ona karşı medyuniyetimi ifade ederken İslamiyet'in hem fıkıh olarak hem hukuk olarak hem kelim olarak, hem tasavvufi düşünce olarak esas Asya'da geliştiğini oradan dünyanın dört bir yanına dağıldığını, dal budak saldığını düşünerek görerek şimdilerde şurada burada mini mini teşekkül etmiş, bir kısım akımlara ihtiyaç hissetmeyecek kadar zengin bir kültürün mirasçılarıyız. Hatta bu açıdan öyle bir zengin kültür ki belki bazen de biraz balapervazane bir hal alarak adeta milletim olarak kendi insanım olarak kendimi yeryüzü mirasçılarından bir tanesi olarak görüyorum. Hele dünyanın değişik yerlerini gezip gördükten sonra görüp anladığım şu oldu ki, Türklerin Asya'da şekillendirdiği, yorumladıkları, seslendirdikleri bu anlayışı eğer çok iyi platformlarda çok iyi ifade merkezlerinde dünyanın değişik yerlerinde ifade edilse bir büyük mütefekkirin dediği gibi "sair dinlerin salikleri belki küre-yi arzın bazı kıtaları bu ilelmerkez güce koşacaklar, onun vesayetine girecekler" diyor. Buna inancımı hiç kaybetmedim. Zaman geçtikçe inancım daha bir pekişiyor. Taha Bey buyurdular, Hamas'ın tutarsız hareketlerini hatta İhvan'ın bu mevzuda tenfir edici davranışlarını bu tabiri bizzat Efendimiz

kullandığı için buyurur ki "yessiru vela tuassiru beşşiru vela tüneffiru=kolaylaştırın zorlaştırmayın, insanları müjdeleyin, kendinize çekin, nefret ettirip kaçırmayın" tabirine dayanarak ifade ettim. Bunları gördükçe ve insanlığın esas Türk milletinin bin seneden beri geliştirdiği onun geçmişi de var esasen. İsmail Hami Danişmend ta Hz. İbrahim döneminden Türkler müslümanlığa girmişti. Ve Hz. İbrahim'in getirdiği esaslar tevhid esasları olması itibariyle aynı zamanda Efendimiz'in de beslendiği kaynaktı. Aynı kaynaktan geliyordu. Bu kanaata ben de katılıyorum. Böyle çok köklü düşünce ve cereyan dünyanın hiçbir yerinde olan hiçbir cereyana ihtiyaç bırakmayacak kadar zengin zannediyorum. Bize düşen şey buna evirip çevirip değerlendirmek, yeni terkip ve tahlillerle yeni boyutlara ulaştırmak ve insanlığın istifadesine kabul görebilecek platformlarda onu gürül gürül ifade edebileceğimiz adreslerde ifade etmek.

T.A.: Efendim konuşacağımız pek çok konu var. Okullar meselesi, laiklik, Atatürk, askerin rejimdeki yeri, tartışmalı tartışmasız pek çok konuyu konuşacağız. Dinlerarası diyalog, papayla görüşme, Türkiye'de patrikhane ile Yahudi cemaatiyle hahamlıkla ilgili.. bunların hepsini konuşacağız. Fakat şimdi bir reklam aramız var.

C.Ç.: Müslümanlık-Türkiye.. ikisinin buluşması halinde ifade buyurduğunuz o muhteşem maziye gelecekte canlandırmak imkanı olabilir diye düşünüyorsunuz anladığımız kadarıyla. Yine anlatırken, izah ederken görüşlerinizi Ortaasya'dan küçük asyaya geldi. Yani Anadolu'ya bizim bugün yaşadığımız coğrafyaya geldi. Bu coğrafya burası analık edebilir. Hem asyaya hem bütün insanlığa adeta analık edebilir diye Türkiye'ye çok büyük bir değer ve önem atfettiniz. Yine anlatımınız sırasında dervişlere, alperenlere bir gönderme yaptınız. Ve bütün aradığınız Türkiye'nin milletler muvazenesinde hakettiği hak etmesi gereken mümtaz bir yere oturması.. şimdi bütün bu çerçevede sizin artık isminizle özdeşleşmiş hale gelen bu büyük okullar projesine modern dönemin, çağdaş yaşamamızın dervişlerin yetişeceği ocaklar, o sizin ufkunuzdaki Türkiye'nin dünyaya adeta analık edebilme kabiliyetine sahip olabilmesi için yeryüzünün her yanına salacağı misyonerler gibi mi anlamak gerekiyor? Okulların sebebi bu mu? Bir de çok sık söylenen bir şey var. Sizin de malumunuzdur. "Devletin yapamadığını yapıyor." "Devletin yapması gerektiğini ama gücünün yetmediğini yapıyor." diyorlar.

T.A.: Ki aslında bu devletin yapıp yapmaması değil, dünyanın her yanında bu işi dini cemaatler, sivil toplum kuruluşları yapıyor. Fransız okullarını cizvitler

açıyor, misyonerler açıyor. Bizde alışılmadığı için devletle rekabet gibi gösteriliyor.

C.Ç.: Bir başka husus orta asya'nın da sınırlarını aşp batı ülkelerine de uzanan bir yanı var okulların. Televizyon görüntülerinde yakın geçmişte Rusya'da istiklal marşımızı söyleyen rus çocuklarının okuduğu okullar görüldü. Bütün bunlar ne ifade ediyor? Yani bir okullar projesiyle bu bakışınızdaki, yaklaşımınızdaki irtibat nedir? İkincisi bu okullar nereyle sınırlıdır? Batı dünyasında hristiyan toplumları içinde de bu okullar niye vardır?

F.G.: Ben bu hususa girerken evvela bir meseleyi açıklamak, vuzuha kavuşturmak istiyorum. Bu okullarla münasebetimin çok değişik platformlarda ifade ettim. Sadece bir teşvikçi olmadan öte değildir. Fakire inanan, itibar eden insanların var olduğunu gördüm. Bunu bir kredi gibi kabul ettim. Böyle bir şeyi israf etmemeye çalıştım. Madem insanımız çok civanmert. Güvendiğine itimat ettiğine dayanıyor. Onun bu itibar kridesini rantbal, çok isabetli yerlerde kullanmak lazım. Bazıları da öyle bir teveccühe hakkım yoktu ama bir büyüğün dediği gibi "Değildir bu bana layık bu bende, bana bu lutf ile ihsan nedendir" der kendi hakkında hayretini ifade eder. O vaazlar o kadar teveccühe esas teşkil etmemeliydi. Fakat millet geldi dinledi. Ben de baktım dinliyorlar. Bunlara ne demeliyim ki hakikaten büyümesini arzu ettiğim milletin büyümesine yardımcı olsun bu millet. Ve bu millet verdiği şey hakikaten yerine gitsin. Bu açıdan netice itibariyle herşey ilme bağlıdır. Gelecekte zimamı ele geçirecek ilimdir. İlimsiz hiçbirşey yapılamaz. İlimsiz hiçbir yere varılamaz. Bunu batılıların bir yönüyle elimizden herşeyi aldıktan sonra aynı zamanda bizi hiçbirşey yapamaz insanlar gibi gösterip ademe mahkum etmelerinde anladım. Sanki biz hiçbirşey yapamayız gibi elimizden hiçbirşey gelmezmiş gibi hatta biraz da dışa mazaret bulmak için bu iş gavurların işi, biz onlar yapsınlar onu kullanalım gibi mülahazaların çok tekrar edildiği bir ortamda yaşadım ve bunların hepsi bana dokunuyordu. Bir dönemde dördüncü hicri asırda rönesans gerçekleştirmiş bir millet niçin bunu tekrar etmesin? Tarihi tekerrürler devri daimi içinde değişik fasılalarla belli şeyler hep tekerrür edip durmuştur. Bir kere daha niye tekerrür etmesin? Bu mülahazalar, diğer taraftan da halkımızda gördüğüm o civanmertlik, o cömertlik, o milletimizi büyütme mevzuundaki azim ve kararlılığı cami kürselerinden, konferanslarda değişik platformlarda

hep ifade etmeye çalıştım. Bu teşvik gönlüme göre oldu mu olmadı mı o mevzuda birşey demiyeceğim. Demek ki gönlümün derinliği o kadardı, ancak o kadar müessir alabildim. Ama milletimizin civanmertliğine, milletimizin vefasına gelince o derindi. Hiçbir söz adeta yere düşmedi. Evvela bunu tesbit etmek lazım. Ben sadece civanmert bir milletin yanında, sağında, solunda, arkasında -önünde hiç olamadım- teşvikçi gibi oldum. Okulları milletimiz açtı. İstiklal mücadelesini gerçekleştiren milletimiz.. yoklukta varlık cilvesi gösteren milletimiz.. bir batılının ifade ettiği gibi her milletin müdafaadan ümidinin kesildiği yerde taarruz başlatan milletimizin yaptığı şeylerdir. Topyekün milletimizi şükranla yadediyorum. Şu anda onların yaptıkları okulların sayısını bilmiyorum. Onu milli eğitime sormak lazım. Onların bütün kayıtları milli eğitimde vardır çünkü milli eğitim, o da onun civanmertliği her sene dünyanın değişik yerlerindeki müdürleri, genel müdürleri çağırdılar. Onlardan birifing aldılar. Bir yönüyle yabancı misyonlarımız gibi arkadaşlarımız döndü. Dünyanın değişik yerlerinde vazifelerini yaptılar.

T.A.: Efendim, bu okullar bir kısmını ben de gördüm. Özellikle kfkasya ve orta asya cumhuriyetlerindeki ben de gördüm. Birkaç defa gittim. Üniversitelere de gittim. Çünkü açtığınız okullar, sadece orta eğitim okulları değil aynı zamanda üniversite okulları. Buralarda binlerce öğretmen çalışıyor. Binalar yapılıyor. Labaratuarlar var. Muazzam yatırımlar. Milletin teveccühüyle yapıldı diyorsunuz. Bu organizasyon nasıl oldu? Ordaki insanlar maaş alıyorlar. Sigortaları var ve çok kaliteli insanlar.

F.G.: Bu, merkezde çok küçük bir dairede başladı. Malumu alileri olduğu üzere merkezde küçük bir çizgi muhit hattına açılınca kocaman bir aç meydana getiriyor. Başta bu işe teşebbüs edilirken belki herkes şu anda duyduğu güveni duymuyordu. Ama bu işin tuttuğunu gördüler. Şimdi teşvik biraz daha candan, gönülden hüsnü kabul görüyor. Herkes hemen koşuyor. Hatta ben teşvike devam ediyorum. O okullar arzu edilirse ben şimdiye kadar teşvikle kurulmalarını arzu ettim ve herkes de koştı kurdu. Hangi sayıya ulaştı bilemiyorum. Bundan sonra eğer arzu edilirse bir kuşku ve endişe varsa okulları devretme mevzuu bu türlü bir ifadeyle ifade edilmişti. Bundan sonra teşvikimi ben devletime, devlet istikametinde kullanırım.

C.Ç.: Efendim bu konuda şimdi siz ima yoluyla ifade etmiş oldunuz aslında. Bazı çevrelerde bir allerji ve kuşku var. Bunu neye bağlıyorsunuz ve bunun gidermenin yolunu nerde görüyorsunuz?

T.A.: Veya şöyle soralım. Kendinizi bir baskı altında mı hissediyorsunuz ki durup dururken okulları güvenmiyorsanız alın dediniz. Size devletten bu şekilde bir baskı mı geldi?

F.G.: Devletten de baskı gelmedi. Açıkta açığa ordumuzdan da öyle bir baskı gelmedi. Fakat belli çevrelerde duyduğum şeyler var. Bazıları değirmenin suyu nereden dediler. Bazıları sonra ne olacak dediler. Muhtemellere, vehimlere hükümler bina ettiler. Vukuat görülmüdi. Hali hazırda olan şeylerle test edileceğine topyekün bir türk milleti o mevzuda eğitim seferberliği yapan insanlar esas vaki olan şeylerle test edilmeliydi. Eğer bu işin 15-20 senelik bir geçmişi varsa hususiyle fakirin 30-40 sene cami kürsülerinde bir geçmişi varsa ve bugüne kadar konuşulan şeylerde, bantlarda endişe edilen şeylerin bir tanesi bile telaffuz edilmemişse vehmetmek bence insanın hayatını azaba çevirir böyle bir meselede. Gayet emin olarak hem milletimden hem kendimden fevkalade güven içinde dedim ki arzu ediliyorsa ben milletimle, devletimle, devletimi idare edenlerle hayalde dahi olsa çelişki içinde olmayı düşünmem. Teşvikle oldu bunlar ve teşvikle devletime devredilmesi istikametinde elimden gelen herşeyi yaparım. Sonrası devletin gidip bu okulları açan şirketlerle, varsa vakıflarla oturup konuşmalarına bağlı. Konuşurlar ve devralırlar kaliteyi koruyabilirlerse.

T.A.: Kazakistan'da üniversitenin adı sonradan Süleyman Demirel üniversitesi oldu biliyorsunuz. Sayın cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel ve Kazakistan cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından törenle açılırken Nazarbayev'in teklifiyle Süleyman Demirel üniversitesi oldu. Ben de oradaydım. Üniversite binasıyla lise binası yanyana. Ve ben hemen Atatürk köşesi var mı diye dikkat ettim. Buna dikkat edişimin sebebi bu konuda çok spekülasyon yapılıyordu. Bütün okullarda Atatürk köşesi var. Acaba bu bir takiyye midir? Yoksa gerçekten Atatürk'e bir saygının mı ifadesi diye ben orada bir Özbek talebeye yanıma çağırarak bu köşe nedir dedim Atatürk köşesi dedi. Peki kimdir bu Atatürk sen biliyor musun dedim. Türkiye'yi kurtaran adam, Türkiye'yi medeni bir devlet yaptı. Bütün türk dünyasına rehber oldu ışık oldu diye anlatmaya başladı. Ben ordan şu sonuca vardım ki, o köşe oraya askerlerden birisi gelirse yahut Türkiye'den bu okullardan şüphelenen bir müfettiş gelirse veya bir gazeteci gelirse Atatürk köşesi varmış diye not tutulsun düşüncesiyle değil oradaki Özbek talebeye anlatılmış. Ben inanıyorum ki bu iş bir takiyye değil. Sizin Atatürk hakkındaki görüşlerinize ilgili sürekli bir spekülasyon sürüp gidiyor. Bu mesele nedir?

F.G.: Şimdi bu okullar hayra matuf yapılan şeylerdir. Hem toplumumuzun kültür seviyesini yükseltmek hem hayır yapmak isteyen insanların hayırlarını en yararlı yerlere tevcih etmek.. cami yapmak isteyenlere cami yapacağınıza her yerde namaz kılınır fakat eğitim her yerde yapılamaz. Bu kalite başka türlü korunamaz. Bunlar belki Türkiye'de bazı kesimler tarafından antipati uyuracak şeylerdir. Ama yararlı gördüğüm bir meselede ben onları da göğüslemeye kararlı olarak okul yapın dedim senelerden beri. Milletimiz okul yapıyor. Zannediyorum bir taraftan bazıları -belki de çok yakınlar- bu işi kendileri yapmadıklarından dolayı çekemiyorlar. Bazıları da bu işi bunların yapması olmamalıydı. Bu iş yapılacaksa biz yapmalıydık. Çünkü hani doktorların bir şeyi vardır "hastalık yoktur hasta vardır". Esas bu meselede de zannediyorum bir saplantı var. Yani yapılan işi hayırlı olması değil o işi bizce hayırlı olan insanlar yapmalı bunlar değil. Eğer bunlar yapıyorsa bu iş hayırlı bile olsa hayırlı değildir. Çünkü bu insanlar bu işe bir şey bulaştırmışlardır gibi mülahazalar var. Bunların hiçbirini akli ve mantiki bir mesnede oturtmak mümkün değildir. Yanlış yapıyorlar.

T.A.: Bu okulların bulunduğu devletlerden mesela ben çok iyi biliyorum Kazakistan Özbekistan gibi ülkeler, fundamantalist İslam veya laiklik konusunda çok duyarlılar. Bilgisiz oldukları için daha fazla duyarlılar. Normal laik medeni bir insanın da gayet tabi göreceği dini bir tezahürü ortaasyadaki yöneticiler çok şiddetli bir Afganistan'ın Taliban'ın tesiriyle İran korkusuyla çok fazla reaksiyonla karşılıyorlar. Laiklik konusundaki duyarlılıkları Türkiye'den daha fazla. Orda sizin okullarınızı laikliğe aykırı bularak kapatmak gibi bir şey oldu mu?

F.G.: Şimdi bu hususu müsadenizle siz soruda tevcih buyurmuştunuz. Ben cevap verme fırsatını bulamadım. Türkiye'nin içinde dışında öyle diyorlar 500'e yakın böyle müesseseler var ve hepsi bizim kriterlerimize göre bizim saygı duyduğumuz şeylere göre Atatürk köşesi de var, istiklal marşı da var, türk büyükleri de var. Zannediyorum çok usulüyle bu meselelere yaklaşıldığından çok akıllıca bu meseleler onlara teklif edildiğinden dolayı hüsnü kabul görülüyor. Red edilmiyor. Esasen zannediyorum Türkiye dahil bir başka ülkede böyle bir iş yapmaya kalksanız o ülke kendi kriterlerini öne çıkarmak ister. Yani

şunu demek istiyorum. Bunca zaman komünizmin baskısı altında kalmış bu ülkelerde bir Atatürk köşesi yapmak, onun kitaplarını bir yere koymak, kendi bayrağımızı asmak, istiklal marşımızı söylemek, türk büyüklerinden bahsetmek...

T.A.: Zaten Türkiye'de Fransız mekteplerinde, Amerikan okullarında bu yapılamaz.

F.G.: Evet bu fırsatı vermezler. Oysaki 6-7 senedir bu ülkelerin hiçbirinden bir şikayet gelmedi. Özbekistan'da belli bir dönemde bir kısım rahatsızlıklar oldu. Bildiğiniz gibi bu ülkelerde hala KGB'nin büyük tesiri olduğu söylenebilir. Burada anti parantez bir hususu arzedeceğim. Ben Asya'ya hayatım boyunca hep ulaşma hasretiyle ağladım durdum. Fakat bu eğitim faaliyetleri başladıktan sonra arzu ettiğim halde gidemedim. KGB bir irtibat tesis eder ve milletimiz adına yapılan bu hayırlar engellenir diye bağırma adeta taş bağladım sabrettim "Ya Sabûr" dedim gitmedim. Şimdi böylesine herşeyin yakın ve sıkı bir takibe alındığı bir ülkede bu insanların hiçbirinden şikayet gelmedi. Şikayet etme şöyle dursun Haydar Aliyev geçende gelmişti. Fakire bir randevü verdi. Fakat o esnada sayın genel kurmay başkanımız benim randevü saatimde yanına girdiği için görüşme imkanı olmadı ama büyükelçisini gönderdi. Beni Azerbaycan'a davet etti.

T.A.: Özbekistan cumhurbaşkanı Kerimov ki laiklik konusunda en dikkatli olandır. Size bir teşekkür mektubu yazdı.

F.G.: Evet bir teşekkür mektubu yazdı. Kendilerince kıymetli bir kısım meskukat paralar gönderdiler. Aynı zamanda Türkmenbaşı da davet etti. Diğerlerinden de bu kabil davetler gelmişti. Hatta Moğalistan'dan davet etmişlerdi. Ben bugüne kadar bu davetlere cevap ı sevap veremedim. Eğer onların takiyye dediği türden bir şey olsa bunca zaman bir yerden mutlaka sızardı. KGB tesbit ederdi. Öyle anlaşıyor ki takiyye diyenler zannediyorum Türkiye'de önemli bir oluşuma karşı kendi hesaplarına takiyyeler yaparak onu baltalamak istiyorlar.

C.Ç.: Bu okullarla ilgili konuşmalardan da açığa çıkıyor okulların bulunduğu ülkelerden ne oradaki insanlardan ve o ülkelerin yöneticilerinden bir rahatsızlık izhar edilmiyor. Bu Türkiye'nin kendi içinde bazı çevrelerin rahatsızlığı şeklinde ifade buluyor. Yalnız sanıyorum yine bizim ülkemizde maalesef müslümanlıkla Atatürk'ü mezcdebilecek bir anlayışın olabileceği hiç düşünülüyor. Hele Müslüman bir din adamının zat-ı alileriniz gibi Atatürk'e teveccüh duyabileceği

akla gelmiyor. Amiyane tabirle öküz altında buzağı arama eyilimi var. Belki Atatürk konusunda kısaca Fethullah Gülen Atatürk'ü nereye oturtuyor, nasıl bakıyor lütfedip görüşlerinizi ifade ederseniz bu tartışmanın da belki önüne geçeriz.

F.G.: Şimdi bir kere bu mevzuda değişik platformlarda onun nasıl bir askeri ve idari bir dahi olduğunu hep ifade ettim. Hatta yabancı bir ülkede aleyhinde konuşulduğundan dolayı ben şimdiye kadar olmuş değildi cami kürsüsünde protesto ettim. Bunlar meselenin bilinen yanları. Eğer bir insanın içinde olumsuz bir müzmeratı varsa, bir insan cami kürsülerinde veya değişik yerlerde kırk sene konuşmuşsa bir tek kelimeyle dolaylı yoldan dahi olsa herhalde bu dışarıya sızardı.

T.A.: Hele Türkiye'de. Bir de insan eğer içinde bir duygu saklıyorsa ömrü boyunca saklayamaz bir yerde patlar diye düşünüyorum. Bir de benim bildiğim birkaç olay ortaasyada başlangıçta bir takım şüpheler varmış. Acaba bunlar Türkiye casusu mu diye okullarla ilgili şüpheler ortaya çıktığında başta sayın Hikmet Çetin olmak üzere sosyal demokrat dışişleri bakanları da bu okulların lehinde diplomatik girişimlerde bulundular. Onu da biliyoruz herhalde MİT onları uyarmıştır Türkiye'nin aleyhinde olsaydı yapmayın diye.

C.Ç.: Efendim bu ülke insanların birbirleriyle tarihleriyle ve tarihi şahsiyetleriyle barışık yaşamalı şart. Bunda hemen herkes mutabık. Zaten siz de bu ülkede hoşgörü kültürünün yerleşmesi için çok büyük gayretler sarfettiniz. O yüzden Atatürk hakkında gerçe dediniz ki, aksi bir şey olsaydı mutlaka çıkardı. Biraz daha açarsanız Atatürk, Fethullah Gülen'in nezdinde nereye oturuyor, ne şekilde tanımlanıyor? Bu ülkemizde sizin de hassasiyetle durduğunuz hoşgörü kültürünün biraz daha yerleşmesine katkıda bulunur düşüncesiyle sormak istiyorum.

T.A.: Müsaadenizle Cengiz Bey'in bu sorusunu ben şu şekilde derinleştireyim. Sizin tavsiyelerinizle dünyanın muhtelif yerlerinde okullar açılıyor. Sizin irşatlarınıza bu kadar ehemmiyet veren geniş bir camia var. Ben şahsen bu camianın Türkiye için bir kazanç olduğunu kabul ediyorum. Bu camiaya siz bu nüfuzunuzu da Atatürk hakkında ne söylüyorsunuz ki onlar da Atatürk hakkında öyle düşünsünler diye tavsiye etmiş oluyorsunuz.

F.G.: Bütün Türk büyüklerine söylediğim şey artı onun çok önemli bir dönemde bir istiklal mücadelesi vermesi, onun bayraktarlığını yapması ve o gün bize musallat olan bir dönemin batı zalimleri onlara karşı bir istiklal mücadelesi verip bize bir istiklal kazandırması bizim bu günlere ulaşmamıza vesile olması bakımından çok önemli bir hadisedir. Bunu görmezlikten gelemeyiz. Bediüzzaman bu meseleyi ifade ederken der ki, onlar zaten o zalimler değil mi bazılarını bize musallat ettiler. O bakımdan Türkiye'nin bir istiklali, bugünlere gelmesi bundan sonra büyüklüğe oynaması için öyle bir mücadele çok önemliydi, çok hayatiydi Atatürk bu hayati meseleyi başarmıştır. Atatürk'e Türkiye'de düşmanlık yapan insanlar, onu dinin karşısında olmayacak bir şekilde göstererek düşmanlık yapmışlardır. Aslında o akılla dini mezceden çok ender yetişmiş insanlardan birisidir. Bazılarını bunları belki ben vesikalarıyla ifade edemem ama çok inandığım birisi Şemseddin Günaltay merhumdan naklettiği bir husus vardı. Bir gün yanına gittim bana demişti ki şu Falih Rıfkı şu mevzuda şöyle düşünüyor. Sen şu hususta ne diyorsun diye dine karşı. Ben yanlarına gittiğimde İsmet Paşayla bir haritanın başındaydılar. Ve ben ne yapıyorlar diye dikkatle baktım haritanın başında. Bana döndü dedi ki Hz. Muhammed'in harp stratejilerini görüşüyoruz burada. Atatürk, İsmet paşaya döndü dedi ki, sen olsaydın bu şartlar altında nasıl hareket ederdin? Aynen böyle hareket ederdim diyor. Bu değişik zamanlarda tekrar ettiğimde benim gözlerimi yaşartmıştır. Bir insan kendi toplumunca zannediyorum yanlış biliniyor ve yanlış takdim ediliyor. Çok manasız bir takdim etme meselesidir bu. Atatürk'ün nutkunu dikkatli okuyanlar onun dinine apaçık sahip çıktığını görürler. Bizim dinimiz akıl ve mantık dini dediği değişik hutbelerinde çok açıktır. Onun milliyetçiliği de o ölçüde derindir. Müsbet manada milliyetçilik ırkçılık değil. Deme damara bağlı bir milliyetçilik değil ama Asya hakkında o da belki bir vesike ortaya konamaz ama şimdilerde çok tekerrür ediyor. Birgün Rusya İmparatorluğu dağılacaktır. Türkiye devleti bu mevzuda hazır olmalıdır. Bir başka genaralden bizzat dinlemiştim. İsmi tasrih edemiyeceğim. Mark Artur'la konuştuğunda belli bir dönemde 27'lerde mi 28'lerde mi, niye gelmişti buraya onu da bilemiyorum. Der ki misak-ı milli sınırları belirlenirken biz belki Asya ile alakalı bazı mülahazalarımız vardı. Süleymaniye ve Kerkük'le alakalı mülahazalarımız vardı. Adalarla alakalı bazı mülahazalarımız vardı. Atatürk Mark Artur'a söylüyor. Fakat o gün şartlar namüsaitti, baskı altındaydık. Dayatmalar vardı bunları gerçekleştiremedik. Fakat Türk milleti bunu unutmamalıdır diyor. Bunun içinde Asya da vardır. Bugün sizin düşündüğünüz mülahazalarla dopdolu bir insan hakkında olmayacak şeyler söylemek dinin

ruhuna da terstir, milli hislerimizle de telif edilmesi mümkün değildir. Çünkü din, dinin sahibi Hz. Sahibi Risalet buyuruyor ki, "Vela tezkuru mesavi mevtaküm=Size ait ölüleri olmayacak şeylerle, sevimsiz şeylerle yadetmeyin" buyuruyor. Kur'an da bize bu edebi verirken "Rabbenağfirlena veli ihvanina ellezine sabekune biliman=Allahım bizi mağfiret eyle. Bizden evvel gelip geçenleri, kardeşlerimizi de mağfiret eyle" duasını öğretiyor. Ve yine İnsanlığın İftihar Tablosu buyuruyor ki "Arkadan gelenler, önden gelenleri olumsuz şeylerle yadedelerse o toplumun işi bitmiştir." Bütün bu mülahazaları bir araya getirerek o mevzuda bizim nasıl düşünmemiz lazım geldiği açıktır.

T.A.: Hakikaten ben de o kanaatteyim. Atatürk'ü dine karşıymış gibi göstererek kötülemek çok vahim bir milli hatadır. Türk milletini kamplaştıran, bizim milli değerlerimizi tahrik eden.. aynı hata Atatürk'ü yine din ve vicdan hürriyetine karşıymış gibi göstererek din ve vicdan hürriyetine karşı çıkmak. O da aynı hata madalyonunun diğer tarafı. Türkiye'nin bugün varlığının banisi olarak Atatürk'ün siyasi fikirleri ayrı ama milli bir sembol olarak ona saygı duymak lazım. Burada Atatürk deyince latin harflerini hatırlamamak mümkün değil. Burada Özbekistan Cumhurbaşkanı sayın İslam Kerimov'un size gönderdiği mektuba iliştiirdiği armağan var. Bu armağanlardan birisi Uluğbey resmi ve dikkat çekerim latin harfleriyle yazılmış. İkincisi onlar Emir Timur diyorlar. Biz Timurlenk diyoruz. Onun bir madalyonu. Üçüncüsü ise büyük alimlerden Görü Amir'in türbesinin resmi ve o da latin harfleriyle yazılmış. Latif harfleri Ortaasya'da çok şükür yavaş yavaş yayılıyor. Türkiye ile Ortaasya arasında çağdaş ve kopmaz bir bağdır. Ve bunda sizin açtığınız okullar büyük rol oynuyor. Sizin açtığınız okullar arapça öğretmiyor, latin harflerini ve Türkiye türkçesini öğretiyor, İstiklal marşını öğretiyor. İngilizce öğretiyor, dünyaya açıyor. Yani hem batı medeniyetine hem Türkiye'ye yöneliyor. Bu latin harflerinin yayılması mevzuunda ne diyorsunuz?

F.G.: Asya'ta latin harflerine geçme meselesi, daha doğrusu alfabe değiştirme mevzuu sözkonusu olunca Rusçada mı kalalım, kril alfabesine mi geçelim başka alfabe mi seçelim mülahazası sözkonusu olunca arkadaşlarımız çok erken dönemde tanıdıklarım benim hatırlarını bir kredi olarak kullanabileceğim arkadaşlar oraya gidip geliyorlardı. Şunu arzedeyim çok erken dönemde ulaşıldı. Mesela Azarbeycan, tanklarla işgal edildiği dönemde bana telefon edip gelelim mi gelmeyelim mi orada tankların altında ezilme de var. Fakir onlara oraya bir dava ve düşünce için gittiniz kalın demiştim. Ve Türklerin böyle civanmertliğini görünce arkadan bir sempatinin geleceği muhakkaktı. Bize çok

itimatt ettiler. Ŗu anda o güvenin ancak Ŗrn onda birini alabiliyoruz. KeŖŖe devam etseydi ama öyle zannediyorum ki devam edecek. Türkiye bunun yararını görecek. Böyle bir harf deęiŖim meselesi söz konusu olunca tabi orada okullar açıyorsunuz. Gelecekte Ŗyle ya da böyle bir duygu ve dŖnce birliği ancak alfabeyle olur. Ben gönderdiğim arkadaşlara ısrarla Haydar Aliyev Bey'e de diğerlerine de mümkünse Türkiye'deki latin harflerine geçme mevzuunda ısrar edelim. Çünkü bunun bir yanı Ŗudur: Aramızda eskiden zaten olan bir birliği yeniden bir kere daha yenilemiŖ oluruz. Bir ikinci mesele de baŖkaları belki kendi alfabeleriyle girerler. İran kendi alfabesiyle girer, baŖkaları kendi alfabeleriyle girer. O zaman bizim oraya girmemiz de, girdikten sonra orada kalmamız da zorlaŖır. Bizimle göbek bağı olan bu insanları kaırmamanın, elde tutmanın ve onlarla birliğimizi devam ettirmenin geleceğin Ŗartları da meseleye nasıl bir Ŗekil verecek nasıl bir format karŖımıza çıkacak onu Ŗimdiden kestirmek zordur ama aynı harfleri kullanmamız bu mevzuda bana göre çok önemli bir köprü sayılıyor. Eğitim köprüsü gibi, kültür köprüsü gibi köprü sayılıyor. Dünyanın deęiŖik yerlerinde sadece Asya'da değil arkadaşlar pasifikte açtıkları okullarda türkçe öğretiyorlar, oralarda da türk alfabesi dünyanın 4-5 kıtasında öğretiliyor. Bu da gayet yumuŖak eğitim yoluyla türk kültürünün yayılması demektir.

C..: Ŗimdi hocam bütün bu faaliyetlerinizin neticesi biraz bugüne doğru gelirsek sizi birden bire uluslar arası Ŗahsiyet haline getirdi. Biz Türkiye'de sizin öyle olduğunuzu biliyorduk ama bütün dünya sizin öyle olduğunuzu Papa grŖmesiyle öğrendi. Bu bir Türk Ŗahsiyeti için de çok onur verici bir durumu Ŗphesiz. Aynı zamanda dünyanın geleceği bakımından insanlığın iyimser bakmasını teŖvik edici nitelikteydi.

C..: Efendimiz, bu papa grŖmeniz ne anlam ifade ediyordu? Neler grŖtnz? Türkiye'deki insanlar ekran karŖısında bulunmanın imkanlarını kullanarak neler syleyebileceksiniz? Buna geleceğiz ama tekrar iznimize sığınarak tam iki gün önce papa grŖmesine iliŖkin olarak çok tepkisel bir değerlendirmenin ortaya çıktığını hatırlayarak yine o proğramda bu konuya iliŖkin sözleri hatırlayalım. Ondan sonra size sorularımız olacak. Çünkü bu papa grŖmesi anlaŖılıyor ki Türkiye'de herkes tarafından çok iyimser, mutlu bir

hadise gibi algılanmadı. Nitekim birazdan izleyeceğiz. Bir emekli general bu konuda bir değerlendirme yaptı. Onu izleyip zat-ı alinize sual tevcih edeceğiz.

Emekli General: Şimdi geçtiğimiz birkaç gün içerisinde bir olay meydana geldi. Bir zat, bir tarikat şeyhi, Vatikan'da papayı ziyaret etti. Ben şu suali sormak istiyorum. Bu zat kimdir? Kimi temsil etmek için papayı ziyaret etmiştir? Bazı kimseleri temsil etme yetkisini bu zata kim vermiştir?İşin enteresan tarafı bu zat devlet protokolüyle karşılanıyor ve devlet protolüyle uğurlanıyor. Halbuki devletin bir protol yönergesi var. Bu protokol yönergesinde kimin nasıl karşılanacağı, kimin nasıl uğurlanacağı gayet açık bir şekilde ortaya konmuş. Bu zat hangi kişiliğiyle bu devlet protokolü içine girmiştir. Ben bunu devletimden sormak ihtiyacı duyuyorum sıradan bir vatandaş olarak.

C.Ç.: Şimdi tabii emekli general sizi tarikat şeyhi zannediyor ama sizin tarikat şeyhi olmadığınız biliniyor.

T.A.: O şeyden kaynaklanıyor. Tarikat, cemaat ve şeyh kavramlarını bilmemekten kaynaklanıyor.

C.Ç.: Evet. Fakat böyle bir tepkiye maruz kaldığınız zaman ne hissettiniz? Ordaki soru üsubunu bir yana bırakıyorum ama papayla niye görüştünüz? Kim olarak görüştünüz? Hangi hedefe yönelik görüştünüz?

F.G.: Bir kere tarikat şeyhi değilim, şeyh hiç değilim. Türkiye'de bunu diyanet işleri başkanlığından değişik yerlerde çalıştığım müftülere de sorabilirler. Çünkü şeyhlik meselesi tarikatçı olma meselesi bunlar belli statüleri olan şeylerdir. Ben sadece saf ve düz bir müslümanım. Hiçbir tarikatla alakam olsaydı söylerdim. Ondan kaçınmam. Çünkü belli bir dönemde tasavvufun değişik varyasyonları sayılan tarikatlar 10 asır Türkiye'de yararlı olmuşlar. Her müessesenin içinde yararsız insan zuhur ettiği gibi onun içinde de zuhur etmiştir. Ve bir dönemde bunlar Atatürk tarafından kapatılmıştır. Din adamları camiasında da yararsız insanlar olabilir. Valiler arasında da, devlet adamları arasında da, gözümüzün bebeği askeriyenin içinde de olabilir. Hiçbir müessese bundan eski ifadesiyle müstağni kalamaz. Öyle tarikatla da olabilir. Ama ben değilim. Çünkü ben bir tarikat şeyhiyim, bir tarikatçıyım dediğim zaman yalan söylemiş olurum. Yalan, küfre eşit bir günahdır. İkincisi ben tasavvuf ve tarikatın ne demek olduğunu çok iyi bilen insanlar karşısında kendime bir makam ve paye veriyor gibi kendimi bir yere oturtmuş olurum. Bu onlara karşı bir saygısızlık olur. Üçüncüsü bunca zaman şimdi aynı misyonu eda etmiyor

olabilir. Bunca zaman milletimize yararlı olmuş bir müesseseye karşı saygısızlık yapmış olurum. Bunu değişik platformlarda defaatla arzetmiş olmama rağmen kıymetli pašamış her nedense bu mevzuda belli kimselerin tesiriyle hiç okumdan kimseye sormadan konuşuyorlar.

T.A.: Hocam tarikat ile cemaat arasındaki fark ne? Bunu birçok insan bilmiyor olabilir. Tarikat olunca nasıl olunur, cemaat olunca nasıl olunur?

F.G.: Tarikat, bir insan bir şeyhe intisap eder. Onun seyri süluku vardır. Bağlılık gerektirir, erkanı, disiplini vardır. Evvela bir şeyhe bağlanılır, rüşdünü isbat ederse, kendisini ifade ederse, ona paye verilir, ders verme imkanı verilir. Mevsimi gelince o da başkalarına ders vermeye başlar. Ve bunun bir silsile ile Efendimiz'e kadar gittiği söylenir.

T.A.: Bir de tarikatın özel ayinleri vardır. Sizin öyle bir özel ayininiz yok herhalde.

F.G.: Benim kitapta, sünnette, fıkıh kitaplarında olan ibadet ü taat, evradı ezkar ve tesbihin dışında bir hususum yok. Kalkar namaz kılabilirim, çok da kılabilir deyince yine yalan söylemiş olabilirim. Ama tarikatla alakalı bir yanım yoktur. Bunu hem tarikatçılara bir saygımın ifadesi olarak söylüyorum. Aynı bir şey. Bugün olmayabilir, kapanmış olabilir. geçmişte Ahmet Yesevi tarikatçıydı, Mevlana tarikat ehliydi, Yunus Emre bir tarikata Taptuk Emre'ye bağlıydı. Bunların hepsi bir tarikat idi ama ben değilim. Bu büyük zatlara karşı ben de oyum demek bana göre büyük bir saygısızlık. Hem de bir yalan söylemedir. İddia edenler de aynı zamanda hilafı vaki bir beyanda bulunduklarını düşünerek bence Allah'tan korkup tirtir titremelidirler. Tarikat şeyhi değilim. Evvela bunu bir yere oturtmak lazım.

İkincisi bence bir insanın milleti adına, ülkem ve ülküm adına, herhangi bir insanın ve fakirin bir şey yapması için herhangi bir payeye sahip olmasına gerek yoktur. Ben bir vatandaşım. Milletimin adına yaptığım herşeyi de bir vatandaş olarak yaptım. Vatandaşlığın üstünde de daha büyük bir paye bilmiyorum. Meclisi oluşturan askeri oluşturan da odur, mülkiyeyi, adliyeyi oluşturan odur. Vatandaştır ben de uzun zaman severek devlete hizmet ettim. Bir devlet memuruydum sayın pašamız gibi. Şimdi emekliyim 12 eylülünden sonra emekli oldum. O da emekli olmuş. Şimdi o da bir yere gidebilir. Ülkemiz adına bazı hizmetlerde bulunabilir. Ben onu takdirle karşılarım. Bir vatandaş olarak burada diyalog ve hoşgörü adına teşebbüslerde bulunduğum gibi Bartelemeous'la görüştüğüm gibi, Ermeni patriğiyle görüştüğüm gibi.. fakat

bütün bunları devletime sorarak yaptığımı söyleyebilirim.

T.A.: Vatikan'a giderken devlete haber verdiniz mi?

C.Ç.: Onlar davet etti değil mi?

F.G.: Burada acı bir şey daha söyleyelim. Vatikan'ın temsilcisi Maroviç'in ciddi gayreti oldu bu mevzuda. Hatta bir emri vaki ile ben kendimi böyle bir süreç eskilerin ifadesiyle bir vetire içinde buldum. Ve böyle bir şeye hayır demeyi çok büyük bir dinin temsilcisi olan Vatikan'daki papaya karşı onu da bir saygısızlık saydım. Türk milletinin centilmenliği ile telif edemedim. Böyle bir fırsat doğmuş. Biz zaten Türkiye'de diyalog arıyoruz, niye değerlendimeyelim? Ama bunun bir başlangıcı var. Bartholomeos'la görüştüktan sonra yine bazıları bu meseleyi tenkite tabi tuttular. Ama o Amerika'da gitti anlattı. Anlattıktan sonra orada bir kardinalle görüşme imkanı bulduk. Burada musevi cemaatle görüşüyoruz. Diyaloğumuz çok iyidir. Onlar da Amerika'da anlattıklarından dolayı ben Amerika'ya gittiğimde tedavi amaçlı mütevazi bir evde kalıyordum. Oraya gelip benimle görüştüler musevi cemaati. Çok alaka gösterdiler. Burada açacağınız okullara destek olalım dediler. Madem birileleri dinler arası medeniyetler arası çatışmadan bahsediyor. Biz bu hareketi bir dalgakıran gibi görüyoruz sizinle beraber olalım dediler. Değişik platformlarda bu mesele görüşüldü. Bu iş aynı zamanda karşımıza papayla görüşme sürecini çıkardı. Ben de kendimi böyle bir süreç içinde bulunca biraz da ister istemez o tasavvuf geleneğinden gelen tevafuk dedim eskilerin ifadesiyle bir vechi rahmet var dedim. Bir vatandaşım, düz bir vatandaşım diyerek böyle bir şeye evet dedim. Sonra davet ettiler kalktık oraya gittik. Hatta Moroviç gelmeyecekti. Tercüman olarak o da bizimle beraber refakat etti. Moroviç dendi, geldik buraya medyadan bazıları aldılar hatta MİT raporu gibi aksettirdiler Abromoviç ile görüşüldü şeklinde intikal ettirdiler. Abromoviç musevidir. İşte onunla görüşüldüğüne göre demek bunun altında şu mülahazalar var. Bir dönemde CIA'nın başına gelecekti. Demek bunların CIA ile alakaları var diye teoriler üretildi. Değişik vehimlerle senaryolar üretildi ama bunların hiçbirinin aslının olmadığını maşeri vicdan biliyor. Ben de biliyorum. Bunu Allah da biliyor. Ben böyle bir mülakattan şu anda pişman değilim. Zuhur etse bir kere daha giderim. Hatta ayrılırken arkadaşlara dedim. Ben ölebilirim, papa da ölebilir. Fakat bence bu

süreç devam ettirilmeli.

T.A.: Papayla görüşme, esas itibariyle dinlerarası diyalog açısından önemli. Yoksa bir müslümanla bir hristiyan her zaman görüşebilir. Siz bu dinlerarası diyalogtan ne bekliyorsunuz? Ne olur yanı dinler arası diyalog olmasa da, haçlı seferlerinden bu yana devam eden işte onlar gavur bir müslümanınız veya onlar bize barbar diye bakmaya devam etseler. Bir de siz dinlerarası diyalogla yetinmediniz Türkiye'nin Avrupa Birliğine kabul edilmesi mevzuunda papaya gayret etmesi için telkinde bulundunuz. Yani siz öyle bir din adamısınız, öyle bir cemaat liderisiniz, öyle bir İslami düşünce hareketinin liderisiniz ki papayla bir dini diyalog başlatıyorsunuz ve Türkiye'nin Avrupa birliğine girmesini istiyorsunuz. Niye?

F.G.: Bir husus kaldı zannediyorum. Yaptığımız bu şeyden devletin haberi vardı. Amerika'da bulunduğumuz zaman sayın hariciye vekilimiz Cem Bey'le arkadaşımız görüştü. Böyle bir sürecin başladığını söyledi. O da böyle bir şeyi istihsan etmişlerdi, güzel görmüşlerdi. Hatta kardinale görüşme bu mesele için ilk adım olarak sayılıyordu. Vatikan tarafından davet edildikten sonra da gitmeden bir iki gün evvel Sayın Ecevit ile görüştük. İstanbul'daki vine gitmiştik. Kendileri önümüzdeki günlerde Vatikan'a gideceksiniz dedi. Dinlerarası diyalog adına daha doğrusu değişik din müntesiplerinin diyalogu adına iyi bir şey olacağına inanıyorum dedim. O da çok isabetli olur dedi. Bu açıdan devletin üst kademesindeki yetkililer bu meseleyi biliyorlardı.

T.A.: Tabii Ecevit bir entelektüel olduğu için kimin adına gidiyorsun, yetki belgen var mı demiyor.

F.G.: Evet. Oraya gitmek için ben şahsen bir yetki belgesine ihtiyaç olduğu kanaatinde de değilim. Ben milletim adına birşeyler yaparken bunu devletime haber vererek yapıyorum. Yanlış bir şey olmasın. Bartholomeus'la görüşürken de bir arkadaşımın güvenlik kuruluna telefon etmişim. Ben Selanik'te bir okul yapmalarını teklif edeceğim bu meseleyi nasıl karşılıyorlar. Ben isimlerini tasrih edemiyeceğim. Oradan gelen cevap da çok isabetli olur denmişti. Bu açıdan devletimle herhangi bir tenakuza düşmeyi hiçbir zaman düşünmedim, aklımın köşesinden geçirmedim. İşte böyle devletin haberinde oraya gittik. Tekliflerimizi arzettik. Malum son zamanlarda medeniyetlerin diyalogların çarpışmaları gelecekte sözkonusu ediliyor. Ve geleceğe adeta kızıl kıyamet şeklinde bakılıyor. Orda da bu meseleyi izah ettim. Arkasındaki insanlara, onların vehimlerini, hayallerini hem papaya arzettim. Papadan evvel konsülde

bu meseleleri görüşürken daha uzun boylu bir buçuk saat kadar görüşmemiz oldu. Onlar o görüşmelerin metnini de papaya gönderdiler. Papaya da meseleleri arzettik. Aynı zamanda ben bazı meseleler unutulur diye bir de mektup halinde onları akşamdan bir arkadaşına ingilizceye çevirttim. Takdim ettik. Herşeyden haberdar oldular. Ve hiç kimseye olmayacak şekilde bir sıcaklıkla karşıladılar. Şimdiye kadar diyalog teşebbüsleri olmuştur ama bu ölçüde bir diyalog olmadığı için onlar da bu meseleyi yeni buldular.

C.Ç.: Peki devam edecek mi bu diyalog? Yani papa seviyesinde...

F.G.: Devam ettirmeyi düşünüyoruz da bu türlü mantaliteler ve düşünceler varsa Türkiye hayrına yapılacak şeyleri engelleyecek insanların da var olduğunu hesaba katarak herhalde daha dikkatli olmak icab edecek. Ben Türkiye'nin daha evvel Bartholomeus'la konuşurken Bartelemeus Türkiye'de nasıl tanınırsa tanınsın Beyaz Saray'da ve George Town Üniversitesi'nde bizi ve Türkiye'yi oldukça iyi anlattılar. Clinton'ın hanımı bu mevzuda fakire bir mektup yazdı. Onlara ben de bir mektup yazıp hediyemi takdim etmiş, Türkiye'nin görülüp gözetilmesi meselesini anlatmıştım. Bir vatandaşım ben. Eğer bir vatandaşın bunları yapmasını meneden bir kanun ve mevzuat varsa ben onlara uyarım, ağzıma bir fermuar vururum. Kimseye de hiçbir şey söylemem. Fakat böyle bir şey yoksa ben milletime, ülkeme, ülküme hizmet etme mevzuunda herkese ve herşeye rağmen devam ederim.

C.Ç.: Böyle bir kanun ve mevzuat yoksa sonradan çıkmasını uygun görür müsünüz?

F.G.: Bu benim problemim değil başkalarının problemidir. Onu millet görür ve değerlendirir. Ben orada bir değişik platformda da Türkiye'yi batılılar Avrupa birliğine almadıklarından dolayı gözlerim dolarak hislenerek bizi bir kere daha yetim bıraktınız dedim. Bütün bunların hepsi papaya da, konsüle de ulaştırıldı. Bu türlü şeylerin en küçüğü bile zannediyorum çok önem atfediliyor. Ben milletim adına orada denmesi gerekli olan şeyleri demeye çalıştım. Maalesef Türkiye'de çekemeyen bir zümre bu işi biz yapmalıydık. Bir de baştan bizi bir yere koymuş. Ne yaparsanız yapınız. Hatta zannediyorum elimizden gelmez bizi bir kıtmir olarak cennete koysalar ben çok sevinirim fakat Allah lutfetse de insanları cennete taşıma merdivenini bana verseler, semaya uzatsam, Türkiye'deki bazı kimseler benim uzattığım o merdivenden çıkıp cennete girmeyi düşünmeyecekler zannediyorum. Ama buna rağmen hiçkimsenin çevresine bir şey koyarak, bir çeper koyarak bunlar bizim hoşgörü ve diyalog

dairemizin dışındadır şimdiye kadar demedim. Dövene elsiz, sövene dilsiz ve kıranlara karşı da kırmamaya çalıştım. Bu yaptıkları şeyler karşısında insan çok üzülmüyor ama ben üzülmeye aklıma geldiği zaman 'Ya Sabûr' dedim Allah'a yöneldim.

T.A.: Zaten demokratik bir ülkede kanunlar, yasalar üstünse ve herkesin üstünde ise herkes hürriyet içerisinde uygun gördüğünü yapar. Herkesi de memnun etme mecburiyeti yok. Dinler arası diyalog deyince ister istemez iki dinin birbirine alıp vereceği, anlatacağı şeyler var. Din, felsefe, bilim ilişkileri konuşulacak konusu da ortaya çıkıyor. Gidildi papayla görüşüldü, Türkiye için çok iyi bir temsil oldu. Türkiye'de Avrupa'da İslam denilince işte bu İran rejimi, Afganistan'da vahşetler akla gelen dünyaya bakın işte papanın kabul ettiği böyle bir medeni müslüman var ve bu da bir türk mesajı da verildi. Bunlar Türkiye'nin iftihar etmesi gereken tablolar. Ama işin fikri ve felsefi boyutuna baktığımızda da bir temasın ötesinde İslam, Hristiyan, bilim, felsefe ilişkileri diyalog bunu çağrıştırıyor. Böyle bir şey öngörüyor musunuz?

C.Ç.: Yani ilahiyat alanında bir diyalog...

E.G.: Şimdi bu diyalog meselesi zaten din müntesiplerinin birbirleriyle diyaloglarıdır. Bu da aralarındaki fasl-ı müşterekler üzerine bina edilecektir. Ahdi atik ve ahdi ceditle bizim aramızda o kadar çok müşterek yanlar var ki bunları kullanarak bir araya gelebiliriz. Asrımızın büyük bir mütefekkeri diyor ki, onlarla medar-ı münakaşa meselelerini medar-ı bahsetmemek lazım şimdilik. Bu acib zaman -onun ifadeleri- bunun böyle olmasını iktiza ediyor. Çünkü dünyanın akibetini hep böyle kargaşa içinde görmek isteyenler var. Vehimlerine hükümler bina ederek, biraz da arzularını hayallerini fikir suretinde görmek isteyenler var. Bu açıdan evvela ehl-i kitap olan insanların bir araya gelmesi, sonra da bu meseleyi ehl-i kitap saymadığımız değişik din mensuplarıyla mesela Budistlerle, Konfüçyüstlerle, Brahmanistlerle bir araya gelerek görüşme yapmak gerek. Önce semavi dinler ki dünyanın değişik yerlerinde hakim görülüyorlar. Böyle bir diyalogu ilahiyat boyutu içerisinde gerçekleştire, bu fasl-ı müştereklerimizi ortaya koyarak, saygı duyduğumuz insanları ortaya koyarak, bu meseleyi gerçekleştirme.. bunun arkası eskilerin ifadesiyle ilermerkez bir güç meydana getirince arkasının geleceğine inanıyoruz. Onların da buna inandığını gördüm ben. Çünkü onların temsilcilerinden bir tanesi Allah size büyük işler yaptırtıyor dedi. Türkiye'deki bir kısım ferasetsizler bu mevzuda nasıl düşünürlerse düşünsünler fakat bu çok önemli bir misyondur dedi. Ama bu misyonun benim gibi küçük bir adama düşmesini ben şahsen arzu

etmezdim. Bunu gerçekten hissiyle, fikriyle, mantığı, muhakemesi, müktesebatıyla çok seviyeli temsil edebilecek kalifiye insanların yapması gerekirdi. Ben de iştiyakla onu alkışlardım. Bu yol açılmıştır. İnşallah bundan sonra o seviyeli insanlar bunu götürürler.

T.A.: Efendim bir de sizin siyasilerle ilişkileriniz.. siz dinin politik bir ideoloji olmadığını, bir rejim ve devlet tarzı öngörmediğini söylüyorsunuz. Bu bakımdan gayri siyasi bir din anlayışına sahipsiniz. Fakat siyasilerle rahmetli cumhurbaşkanı Turguz Özal'la, şimdiki cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'le, başbakanlarla, dışişleri bakanlarıyla yoğun temaslarınız var. Merkez sağ ağırlıklı olmak üzere, soldaki işte biraz evvel buyurdunuz Ecevit'le de.. bu siyasilerle ilişkinizi nasıl izah edersiniz?

F.G.: Bir insanın ne dindar olması, ne de siyasetin dışında bulunması Türkiye'yi idare eden insanlarla temasına mani değildir kanaat-ı acizanemce. Bunlar bu ülkenin insanlarıdır, bu ülkeye hizmet ediyorlar. Biz de ister ferden isterse bazı itibar ve itimadı kullanarak birşeyler yapmaya çalışıyorsak gönüllü kuruluşlar içerisinde onlarla el ele diz dize vererek, yapacağımız şeyleri müşterek olarak yapmada yararlar var. Ve bunun çok yararı da görülmüştür. Çünkü merhum Turgut Özal hem gitti gezdi okulları, gitmeden önce arkadaşları istemişti refakat etsinler diye, arkadaşlar da herhalde müstenkif kaldılar, gitmek istemediler. Özal telefon etti, ben bu okullar için gidiyorum. Bunları Türkiye'nin istikbali adına çok önemli görüyorum, niye gelmiyorsunuz dedi. Geldikten sonra da iki gün yaşadı, vefat etti. Dünya kadar yere mektup yazdı.

T.A.: Demirel'le aranız nasıl?

F.G.: Sayın cumhurbaşkanımız Demirel'le eskiden bir partinin başında iken de bir siyasi partinin temsilcisi olarak o mülahazayla değil de Türkiye'de devletimizin başında bir insan olarak hep münasebetlerimiz oldu. Görüşme az olmakla beraber, o aradı sordu. Fakir de onu aradım sordum. Mesela validem vefat ettiği zaman Çankaya'dan telefon etti. Ben de sayın cumhurbaşkanımız

dedim sizin bunca işiniz var. Böyle küçük şeylerden dolayı aramanız çok önemli bir tenezzül sayılıyor. Vakit israf etmeseniz. Mesela yine Amerika'da olduğum zaman aradı, durumunuz nasıl dedi. Bu bakımdan ben ister merhum Turgut Özal'ı isterse çok kıymetli belki çağımızın en büyük devlet adamlarından biri sayılan şimdiki cumhurbaşkanımızın bu mevzudaki hem düşüncelerinden ötürü hem de teveccühlerinden ötürü kendilerini tebrik ediyorum, takdirlerimi arz ediyorum. Kendilerine teşekkür ediyorum. Sayın cumhurbaşkanımızın olması Türkiye için bir şanstır.

C.Ç.: Demokrasi ve İslam mevzuunda neler söylersiniz? Şu anda Türkiyemizin sıkıntılı bir siyasi dönem geçirdiği konusunda bir hayli müşterek fikir var. Türkiye'nin şu andaki durumunu ve yakın geleceğini nasıl değerlendiriyorsunuz? Ne gibi bir telkinde bulunursunuz?

F.G.: Demokrasi meselesini ben hiçbir zaman İslamiyet'in ruhuna muhalif görmedim. Hatta ilk konuşmada bu süreçtir, içine girilmiştir, geriye dönülmesi mümkün değildir dedim. Farklı bir platformdu. Demokrasinin de değişik türleri var. Sosyal demokratlar var, Hristiyan demokratlar var, totaliter demokratlar, liberal demokratlar var dünyada. Ben arzu ederim ki demokrasi bir gün öyle gelişsin ki, o gelişme süreci içinde de çünkü Türkiye'de mevcut demokrasiden şikayet edenler var ve daha ileride bir seviyede demokrasi olmasını arzu edenler var. İnsanların, fertlerin maddi-manevi, dünyevi-uhrevi bütün ihtiyaçlarını görebilecek bir zemin hazırlasın. Yani kabre kadar benim ihtiyaçlarımı gördüğü, baktığı, başkasına zarar vermeyecek bir şekilde bana imkanlar hazırladığı gibi benim kabirde çok rahatlıkla aşmama bir zemin hazırlasın, berzahı rahat bir şekilde aşmama zemin hazırlasın. Hatta benim için bana hazırladığı imkanlarla cennete uzanmama da bir zemin hazırlasın. Ben bu düşünce ve mülahazalarımı Amerikalı bir profesöre arz edince bu çok güzel bir demokrasi tarifi deyip alıp kaydetmişti. Mülahazamız bu olunca şimdi demokrasinin neresindeyiz. Herhangi bir anlayışa bağlı kalarak hüküm vermek yanlıştır bence. Demokrasi birgün öyle gelişecek ki, zannediyorum Türkiye'de ben değil hiçkimse ona itiraz etmeyecek.

YARINLARIN MEŞKİ

Her yerde bahar ve çiçeklerde naz,
Bülbül seslerinde sırlı bir niyaz,
Tül tül emarelerle apak bir yaz,
Meşk ediyor yarını avaz avaz...

Her yanda İsrail'in gür sadası,
Her ufukta bir diriliş edası
Ve ruhlarda geleceğin sevdası,
Meşk ediyor yarını avaz avaz...

Gerçi tasa hep bizleri seçiyor,
Ne gam, her şey bir bir gelip geçiyor,
Kader bizi bir ikbale çekiyor,
Meşk ediyor yarını avaz avaz...

Başladı, ruhlara ilham iniyor,
Sinelerde hafakanlar diniyor;
Her yanda sanki hızır geziniyor,
Meşk ediyor yarını avaz avaz...

Şimdi artık her şeyde bir neşe var,
Güller açmış bülbül sesini arar;
Masmavi bir vuslat çağıyla bahar,
Meşk ediyor yarını avaz avaz...

Gelecek adına mülahazalarımı, ümitlerimi, düşüncelerimi ifade etmesi bakımından...

C.Ç.: Çok veciz ve şairane bir ifade oldu. Bu arada şiire kabiliyetinizin olmadığı kendi alçak gönüllülüğünüzün bir ifadesi. Fevkalade bir şiirle lutfedip katılıp bizleri ve bütün izleyenleri zenginleştirdiniz. Bu programdan ötürü size şükranlarımızı arzederiz. Çok çok teşekkür ediyoruz.

E.G.: Ben bunca başınızı ve seyircilerimizin başlarını ağırttığımdan dolayı hepinizden özür diliyorum. İnşallah böyle bir daha böyle bir tasdiata, baş ağırtmaya sizi maruz bırakmam.

C.Ç.: Estağfirullah, çok teşekkür ediyoruz efendim.

Samanyolu TV'de Kemal Gülen'le

Ŗu anda ABD ile telefon bağlantısı kurduk ve telefon hattımızın diğer ucunda muhterem Fethullah Gülen Hocaefendi var.

Kemal Gülen: İyi akŖamlar efendim. Muhterem hocam öncelikle söylemeliyim ki sizin Haber Kritik'e katılacağınızı alt yazıyla duyurmamızın hemen ardından telefon santralimiz kilitlendi. Arayanlar tekrar sağlığınıza kavuŖmanız için dua ettiklerini ve kandilinizi kutladıklarını ifade ettiler. YaklaŖık bir aydır tedavi görmek üzere ABD'de bulunuyorsunuz. Öncelikle tüm sevenleriniz adına size gemiŖ olsun demek istiyorum efendim. Yine ayrıca onlar adına bir kez daha kandilinizi tebrik ediyoruz. Haberde de seyrettiğimiz gibi bir süre önce anjiyo geçirdiniz Ŗu anda sağlığınız nasıl? Ŗeker, tansiyon, kolestrol oranları normal mi? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz efendim? Bir baŖka soruya geçmek istiyorum. Siz Türkiye'de diyalogun yerleŖmesi adına önemli adımlar attınız Ŗu an ABD'desiniz bu diyalog rüzgarlarını orada da estirdiğinize inanıyoruz ve bu kutlu günde Dünya'ya vermek istediğiniz mesajlarınız nelerdir efendim?

Fethullah Gülen: Fevkalade iyi hissediyorum. Tabii kendine göre bazı sıkıntıları var. Türkiye'ye kendim gitmeyi dŖnyorum mesajımı kendim götürmeyi dŖnyorum inŖallah. Diyalog süreci hoŖgr süreci dünya çapında geriye dönülmesi mümkün olmayan bir süreçtir ve devam ediyor ve dünyanın buna ihtiyaı var...

Kemal Gülen: Duygusallık payı olmadan ülke gündeminden bir iki soru sormak istiyorum müsaade ederseniz. Sizin ülkeden ayrılmanızdan sonra Türkiye'de önemli deęiŖiklikler yaŖandı yeni bir hükümet kuruldu güvenoyu aldı ve görevine baŖladı. Hatta bu arada Emniyet ile Genelkurmay arasında istihbarat kaynaklı eŖitli gerginlikler de yaŖandı. 8 yıllık eğitimin hayata geçirilmesi kararı alındı. Hatta iki gün önce Türkiye'de büyük bir zam furyası bile esti. Bu olanları takip edebildiğiniz ölçüde ülke gündemini değerlendirebilir misiniz efendim?

Fethullah Gülen: Biz hkmetsizliği kargaŖanın en büyük amili kabul ettik. Asker ve Emniyet devletin iki önemli nitesi. Askeri istihbarat ve Emniyet bir bütünün deęiŖik yanları. nemli olan Türk toplumunun deęiŖik kesimlerinin uzlaŖması, anlaŖması ve bu kriz dönemini böylece atlatıp geleceğe daha emin

adımlarla yürümesidir.

Kemal Gülen: Bir diğer konu gerek Haber Kritik'te gerek Yalçın Doğan'la yaptığınız söyleşide ülkenin en yakın zamanda bir seçime ihtiyacı olduğunu belirtmiştiniz. Şu an Türkiye dediğiniz duruma geldi. Ülkede seçim şartıyla güvenoyu alan bir hükümet iktidarda Meclisteki aritmetiği de dikkate alarak bu gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz ve diğeri de Türkiye, demokrasiyi zora sokan bu krizleri nasıl bir seçim sistemiyle aşabilir?

Fethullah Gülen: Seçim sistemi değiştirilirken mutlaka görüşler alınmalı. Hiç kimse ilelebet siyasi partilerin başında kalabileceğini zannetmemeli. Milletimiz inşaallah ebet müddet payidar kalacaktır. Siyaset mevzuunda çok fazla şey konuşmak istemiyorum. Bu olumsuz da yorumlanabiliyor diyalog ve hoşgörüyü açık durumuz itibariyle. Bu mevzuda düşüncelerin ve sözlerin çerçevesini tam belirlemeye gücüm yetmediğinden dolayı bazen nabeca naseza şeylere muhatap oluyorum bunu da burada noktalamak istiyorum.

Kemal Gülen: Eğer yormadıysak bir de dış dünya ile alâkalı sorumluk var. Bugün açıklanan bir haberde Türkiye diploması alanında büyük bir yara aldı. Avrupa Birliği 2000 yılına kadar Türkiye'nin topluluğa alınmamasına karar verirken Kıbrıs Rum Kesimi'nin ise topluluğa üye olması için bir yıl sonra masaya oturmasına karar verdi. Bu kritik gelişmelerle birlikte Türk diplomasisi uygulayacağı dış politikada da hangi hususlara dikkat etmeli?

Fethullah Gülen: Güçlü istikrarlı bir devlet olması lazım. Bu devletin dış itibarı olması lazım. Bu devletin bir hariciye politikası olması lazım. Ondan sonra dünya devletleriyle istediğimiz gibi oturup pazarlık edebiliriz. Şartlarımızı ileri sürebiliriz. Dış politika plan ister. Ben 3 sene evvel Türkiye'nin ciddi bir hariciye politikasının olmadığını arz etmiştim. Türkiye dış politikada belirsizlik yaşıyor.

Kemal Gülen: Sayın hocam sizi Türkiye çok özledi televizyonumuzu arayan pek çok seyircimiz size hasretlerini dile getiriyorlar ve bu hasret ne zaman bitecek diyorlar bu ayrılık gerçekten ne zaman bitecek Türkiye'ye ne zaman döneceksiniz?

Fethullah Gülen: Ben de bir an evvel bitmesini bekliyorum. Bir aşık-maşuk münasebeti içinde Türkiye'ye kavuşmayı arzu ediyorum ciddi bir özlem içindeyim.

Kanal D'de Yalçın Doğan'a Verdiği Mülâkat

Yalçın Doğan: Türkiye'de son aylarda her gün bir gerilim yaşanıyor. Bu gerilimin, toplumdaki bu bunalımın bir genel değerlendirmesini yapar mısınız?

Fethullah Gülen: -Bir gerilimin yaşandığı Türkiye'de muhakkak bir gerçek. Fakat sebepleri, saikleri üzerinde herhalde durmak lazım. Toplumun genel yapısı bu mevzuda müessir bir faktör sayılabilir. Kimse alınmamalı. Bana göre toplumumuz, henüz rüşdünü idrak etmiş değildir. Böyle bir aydınlama çağında, aydınlanmanın gerektirdiği hususları ortaya koyamamıştır. Bir ikincisi, demokrasiyi hazmedememiştir. Herkese, düşünme, yazma, kendini ifade etme imkanını verdiği halde onu bazan yetersiz bulmuşuz. Bazan de ondan rahatsızlık duymuşuzdur, kanaati acizanemce. Bir diğer husus da gerilimlerin arkasında siyaset üzerine, siyasetler daha ziyade menfaat üzerine, çıkar üzerine bina edilmektedir. Çağın büyük mütefekkirinin ifadesiyle, menfaat üzerine dönen siyaset canavarlıktır. Zannediyorum yani siyaseti canavarlık haline getiren, çıkar üzerine siyaset kuran insanların tavrı oluyor.

- Yani şu anda Türkiye'de çok fazla mı siyaset üzerine çıkar sağlanıyor?

- Evet. Çıkar üzerine siyaset yapılıyor gibi geliyor. Hatta bu ideolojilerin de önünde gibi geliyor bana.

- Bu çıkarı nasıl tanımlıyorsunuz? Nasıl bir çıkar bu?

- Bu çok şumullü, herkes derecesine göre. Zannediyorum, bağışlayın, devletin parası deniz mülahazasıyla, gerisini söyleyemeyeceğim. Herkes acaba, veya büyük bir çoğunluk belki, siyasete intisab etmekle gelirim ne olur, çıkarım ne olur mülahazasıyla koşuyorlar. Herkes tuttuğu yeri tuttuktan sonra da ordan ayrılmak istemiyor. Ve böyle bir makama çokları gözlerini diktiklerinden dolayı eskilerin ifadesiyle orda, mücadele, münakaşa, münazara başlıyor ve bu, tabana da aksediyor. Sadece orda zirvedekilerin kavgalarıyla bitmiyor, herşey tabana aksediyor. Çünkü mesaj veriyorlar aynı zamanda.

- Ne tür bir mesaj?

- Karşı tarafı karalama şeklinde mesajlar da veriyorlar ama asıl, hedefledikleri birşey vardır, O hedefe ulaşmak için uğraşıyorlar. O da çıkardır.

Ve dolayısıyla çıkar mülâhazası bazan içinde samimi gayretler bile olsa onu dahi karartıyor.

- Yani gerilimin birinci nedenini siyasetteki çıkara bağlıyorsunuz?

- Siyasetteki çıkarla beraber demokrasiyi hazmedememe gibi hususlar da var.

- Bu nedir? Bunu biraz açar mısınız?

- Bazıları demokrasiyi gereksiz fantazi buluyorlar. Bazıları da yanlış yorumluyorlar. Yanlış yorumlayanlar bazan baskı unsuru olarak kullanabiliyorlar. Diğerleri de onu dini düşünceye mani kabul ediyorlar. Çok da öyle olmayan, demokrasiye karşı bir tavır alınıyor. Zannediyorum, şu anda cephe demeyeyim ben, çünkü hep iyi düşünmek istiyorum, ama başka kelime de bilemediğimden ben onunla ifade edeceğim. Cephe haline gelmiş gibi. Cephelerde, işte birisinin demokrasiyi böyle, kendi sertliklerinin ifadesi olarak kullanmaları, başkalarının da onu yetersiz bulmaları gibi hususlar da var.

- Demokrasiyi baskı unsuru gibi kullanmak isteyenler kimler? Dine alet etmek isteyenler kimler?

- Bunları tayin etmek, belirlemek oldukça zordur. Samimi de olmayabilirler. Dini ifade etme, dini yaşamaya manidir diyenleri belirlemek oldukça zordur. Çünkü öyle derler, öyle düşünürler de, temelde, esasen dini yaşamak adına bir istekleri yoktur. Diğer tarartan bigleri de dindarlara karşı baskı yapıyordur ama, bunu yapanlar demokrasi adına yapıyordur. Yani samimi olmayabilirler. O açıdan da onları belirlemede zorlanabiliriz.

- İki unsur saydınız. Gerilimi artıran başka unsur var mı?

- Bir de herkes kendi doğrularını şov haline getirerek, tabir-i diğerle eskilerin ifadesi, "Görünmeyi olmanın önüne çıkarmak" suretiyle sürekli, karşı saydığı kesimleri tahrik etmektedir.

- Kim bunlar? Kendi doğrularını şov olarak, kimler? Bazıları diyorsunuz?

- Bu inanan insanlar içinde de vardır, inanmayan, dini kabul etmeyen hatta varsa ateistler arasında da vardır. Türkiye'de uzlaşmayı istemeyen insanlar Türk toplumunda birliğe tahammülü olmayan insanlar. Bazıları da bağışlayın, dışın maşası olabilirler. Figürleri olabilirler. Ama bunların hepsini değişik hadiselerle görme imkanı oldu.

- Mesela, bir örnek verebilir misiniz? Değişik hadiselerle görme imkanı oldu dediniz. Bir örnek verebilir misiniz?

- Belki işi ta başında böyle, özür dilerim, sulandırmış olacağız da, fakat din adına böyle şov sayılabilecek davranışlara girmenin hepsini hemen bu kategoride mütalaa edebiliriz yani. Çünkü, din, Allah'la insan arasında temeli samimiyet ihlasa dayanan Allah'ın rızasını kazanmaya dayanan ve elde geldiğinde insanın dışı bakan yanından daha ziyade kalbî derinliklerine dayanan bir husustur. Allah'la insanın irtibatıdır, derinliğidir, hayatını kalbin zümrüt tepelerinde geçirmesidir, bir insanın. İşin bu yanını bütün bütün ihmal ederek, onu merasim gibi ve herkese gösterme adına, şov yaparcasına, zannediyorum herkesimde, bu türlü şeyler oluyor. Daha fazla tavzihe gerek olmasa gerek, fakat sokaklarda def çalıp zikir yapanlar oldu. Tekkelerine kameralar götürerek orada yaptıkları şeyleri tespit edenler oldu. Daha sonra televizyonlara verenler, kimbilir bilemiyorum, belki de satan oldu. Bütün bunları dinin ruhundaki Allah rızâsıyla irtibatla, ihlasla irtibatla, özyüreklilikle irtibatla mülahaza etmemiz mümkün değil, irtibatlandıramayız bunu.

-Bu, dinin kendi doğrularını şov haline getirmek de toplumdaki gerilimin bir başka nedeni size göre.

-Gayet normaldir yani.

-Yani gerilimde olması normal.

-Gerilimi meydana getirmesi gayet normaldir. Havanın böyle olması karşısında gerilimin olmaması zor düşünülür, imkansız gibidir, zannediyorum. Çünkü tahrik var. Müsade buyurursanız şöyle müşahhas bir misalle arzedeğim. Mesela, bir komşunuz vardır, sabah akşam içer. Evden dışarıya çıkarken kapıya, merdivene tekme sallar, karşısına çıkan herkese tekme sallar. Siz bu insanın bu ölçüde bir alkolik olduğunu bilirsiniz. Ama apartmandaki kimselere zarar vermiyorsa, sessiz girip çıkıyorsa, mevcudiyeti sizi rahatsız etmez, onları rahatsız etmez bu haller, ama mevcudiyetini dışla ifade etmeye kalkarsa, kendisini o haliyle gösterirse, bütün apartman sakinleri rahatsız olur. Şimdi bu böyle olduğu gibi aynen, Allah'la insan arasında- ve kanunlarla belli çerçevede zaten eda etme imkanı verilen dini emirler yerine getirilirken, meseleye şov katıldığı anda onu çekemeyenler de vardır, rahatsızlık duyabilirler ondan, tahrik manası da vardır, tahrik olurlar. Hatta benim inancım, din Allah rızası için ortaya konmalı, öyle yaşanmalı. Samimiyetle temsil edilmezse o bile tepki getirir gibi geliyor bana. Reaksiyona sebebiyet verebilir yani.

- Bunu son zamanlarda çok sık yaşıyoruz diyorsunuz. Böyle bir dönemi, dinin bu biçimde şov haline getirilmesini siz kendi yaşantınızdan ve deneylerinizden hareketle daha önce hiç gördünüz mü? Bu kadar yoğun bir biçimde.

- Şimdi bu kadar yoğun bir biçimde daha evvel gördüğümü söyleyemem. Acaba hadiseleri tam analiz edemedik mi? iyi neticeye varamadık mı? Ondan dolayı görmedim diyebilirim, bu bir yanılgı olabilir. Ama bu ülkede birkaç defa hercümerç diyebileceğimiz şeylere şahit oldum. Yaşım itibarıyla, yaşımın ulaştığı zamandan bu yana değişik- hercümerçler gördüm. Fakat bunların hiçbirisi şu anda meseleyi usturanın sırtında götürüyor gibi, böyle kaosa açık cereyan etmemişti. Yani her birisinde hedeflenen belli birşey vardı. Yaşanan o süreçte, o hedefe ulaşmak isteniyordu. Onu görüp sezebiliyordunuz. Fakat bana öyle geliyor ki, şu anda yaşanan kaos itibarıyla neyin hedeflendiği belli değil. Her an çok değişik şeyler olabilir. Toplum bir kaderdenk noktasında yaşıyor. Bu kaderdenk noktasında kuvvetlerden herhangi biri bir yumruk gibi terazinin kefelerinden birisine indiği zaman birdenbire bütün dengeler değişebilir.

- Ustura üzerinde dediniz, Bu nasıl bir ustura? Neyin tehlikesi bu?

- Bu, rejim adına da olabilir, rejim adına sanılabilir de. Yani fakat, artık bugün algılama önemlidir. Falanın filanın bu mevzuda gerçekten rejim içi bir tehlike teşkil etmemesi başka meseledir, ama onun öyle algılanması çok önemlidir.

- Bu kadar yoğun daha önce yaşanmadığını söylediniz benim bir sorum üzerine. Peki o zaman tersinden, neden bugün bu kadar yoğun yaşanıyor?

- Belki günümüzdeki idareciler kendilerinden beklenen performansı, -insaflı konuşmaya çalışıyorum- ortaya koyamadılar.

- Yani bugünkü iktidar sahipleri.

- Bugün Türkiye'yi idare edenler gerekli performansı ortaya koyamadılar zannediyorum. Çünkü idarede uzlaşma çok önemlidir. Benim şahsen hayat felsefem, böyle idare adına birşey söylemem gerekirse şayet, idare felsefem de diyebilirim, iyi bir idareci en kötü insanlarla dahi arızasız, çok iyi geçinen insandır. Şimdi, iktisadi, siyasi, kültürel bazı faaliyetlerde bizi idare edenler başarılı olabilirler. Fakat aynı zamanda kendilerine muhalif, hatta kendilerine zıt bir cephede bulunan insanlarla eğer iyi geçinemiyorlarsa hiç olmazsa

aralarındaki müşterek meselelerde konsensüs sağlayamıyorlarsa iyi idareci sayılmazlar. Bu meselenin bir yanı. Bir diğer yanı, böyle bir meselede başarılı olamayınca, bir Hz. Ebubekir, bir Ömer bin Abdulaziz edasıyla -en azından bir kaç defa yapmışlardır- minbere çıkmış demişlerdir ki, bu ağır yük, bunu biz götüremiyoruz. Biz bunu size devrediyoruz, halk alsın kime verirse versin. -. Bu çok anlamlı bir cumhuriyet anlayışıdır, demokratik anlayıştır, ama halk Hz Ebubekir'de ısrar etmiştir. Emevilerden Ömer bin Abdulaziz'de ısrar etmiştir. Senden başkasını istemiyoruz, demişlerdir. Sevad-ı Azam yapmıştır. Yani topluluğun görülen bilinen hemen büyük kesimi bunu böyle yapmıştır. Temelde de bu Allah Rasulünün ifade ettiği önemli bir söze dayanır. Der ki "Bu vazife onundur ki o, benim değildir. Bu onun değildir ki, hırsla ona sahip çıkar, o benimdir" der. Zannediyorum büyük ölçüde bizim problemlerimizi çözebilecek bir, panzehir gibi birşeydir

- Sizin anlattığınızı ben günlük dile tercüme edersem, şunu anlıyorum. Bugün Türkiye'yi yönetenler karşıdakilerle çok fazla uzlaşmıyor. O zaman uzlaşmadıkları zaman da verdiğiniz örneklerden hareketle, halifelerden, o zaman seçime gitmek daha doğru, yani görevin geri verilmesi, yeni bir hükümet, bugünkü siyasi dile çevirirsek ya yeni bir hükümet ya da seçimdir gibi anlamak mümkün, değil mi?

- Bu biraz daha farklı. Beceremedik bağışlayın, bu işi yüzümüze, gözümüze bulaştırdık; belki bir kabiliyetimiz istidadımız vardı. Ben herkesi öyle görmeye çalıştım, bunlara bütün bütün kabiliyetsiz de demiyorum. Fakat büyüyen bir Türkiye dünya ile entegrasyona giden bir Türkiye çok problemi olan Türkiye, iktisadi, siyasi, kültürel ve dünya ile münasebetleri açısından kocaman, büyük dev bir Türkiye, ve gelecekte dev olmaya müsait bir Türkiye. Bunu idare edememiş olabilirler. Bu açıdan da tamamen yetersiz deme meye çalıştım. Fakat öyle de olsa Türkiye'nin bahis mevzuu olduğu bir yerde milletimizin geleceği bahis mevzuu olan bir yerde, bizim şahsi onurumuz, şahsi gururumuz hatta siyasetten beklediklerimiz bahis mevzuu olamaz.

- Peki, siz biraz önce tanıtımda da gördük, önceden de biliyoruz. Bugünkü Türkiye'yi yönetenleri yada yönetmeye talip olan muhalefet liderlerini siz tek tek tanıyorsunuz. Bu tanıma çerçevesinde bugünkü iktidar, yönetime gelmeden önce böyle bir gerilimle ya da bu belirttiğiniz uzlaşma arayışının olmayışıyla karşılaşacağınızı tahmin eder miydiniz?

- Biraz tahmin ediyordum. Daha farklı birşey olsun diye hep tanıyabildiğim,

bilebildiğim daire içinde hemen herkese bu hislerimi de açtım. Belki bazan şöyle de olabilir diyerek farklı alternatifler de haddim olmadığı halde tavsiye etmeye çalıştım, teklif ettim. Fakat böyle bir tablo hasıl olacakmış ve oldu, tablo da bizi aştı. Yani sanki o zaman Türkiye böyle bir şey olmasını arzu ediyordu. Herkesin arzu ettiği birşeyin de önüne geçilemedi.

- Şu anda bu tür bir telkin veya tavsiyede bulunuyor musunuz hâlâ?

- Şimdi sizin biraz evvel işaret buyurduğunuz bir şey var. Benim arzetmeye çalıştığım mülahazaların eskiler lâzım-ı mana derlerdi, onun gerektirdiği şeyler bunlar. Bir erken seçim veya bir istifa, farklı alternatif bir hükümetin teşekkülü ve teessüsü gibi hususlar, bunlar olabilir. Aslında, iyi bir seçim kanunu, umum Türk toplumunun benimseyeceği bir intihap hususiyeti ve keyfiyeti ve aynı zamanda belki şu da, bu da belki benim haddimi aşan bir husus, maksadı da aşmışlık sayılabilir. Biraz da liderler ve liderler kadrosunun partiler üzerindeki sultasını gözden geçirerek biraz da mesele onlardan kaynaklanıyor. Yeni bir yapılanma ister seçim kanunuyla, isterse liderlerle alakalı yepyeni bir yapılanma ile bir seçime gidilmesi bir çare olabilir. Erken bir seçime gidilmesi bir çare olabilir. Böyle herkes ârıyla, bağışlayın eskiler piriyle derlerdi. Tıpkı Ömer bin Abdulaziz gibi ben bu işi götüremiyorum veya yükün ağırlığından. Ben çok hayranlarımdan biriyim, Marks da hayrandır Hz. Ömer'e. Hilafetinin 10. senesi başını bir harabede yere kor der ki: 'Ben bu işi götüremiyorum Allahım bu emanetini alsan çok iyi olur' der. En azından bu kadar sorumluluk altında nerede bulunduğunu, ne yapmakla karşı karşıya kaldığını idrak etmeli, onun şuurunda olmalı ve demeli ki, ben ayrılalım ve yardımcı olayım, Türkiye'de siz nasıl bir idare istiyorsanız onu teşkil edin ve milleti idare edin.

- Ama görünen emaneti sizin deyiminizle pek geri vermeye niyetli olmayan bir iktidar var bugün. Diyelim ki bu emaneti vermemekle iktidar direniyor. Nasıl bir sonuç çıkar bundan? Demokrasi çerçevesinde soruyorum bunu.

- Bu mevzuda emaneti verecek insan adına, kaht-i rical derdi eskiler.

- Ne demek?

- İnsan kıtlığı demek. Böyle büyük ölçüde belki, belki de bu işlere talip olanların arasında çokça göremediğimiz, bilmediğimizden dolayı insan kıtlığı var denebilir. Onun için ben misalleri, biraz 14 asır önceye sığınarak onların içinden getirmeye çalıştım. Önemli birşeydir. Eğer bir toplum yenileniyorsa şayet, geliyorsa örnek olarak vereceği misalleri kendi içinden verebiliyorsa, o

toplum büyük ölçüde problemlerini aşmış demektir. Biz hala 14 asır seyahat yapıyor misallerimizi ordan seçiyorsak şayet, fedakârlık, feragat, diğergamlık, başkalarını düşünme, yaşatma zevkiyle yaşama zevkinden vazgeçme gibi ulvi hisler adına misalleri çok uzaklarda arıyorsak durumumuzu bir kez daha gözden geçirmek lazım. Ama şu hususu arzedeyim. Bilebildiğim zamandan beri, bugüne kadar hemen idareye talip olan hiç kimse böyle zorla alaşağı edilmeden inmemiştir, tanıyabildiğim kadar. Çünkü o büyük bir fedakârlıktır. Ama şurası da bir gerçek, kim meseleyi nasıl algılasa algılasın millet adına öyle bir fedakârlığa katlanmalıdır. Aslında bu bir fedakârlıktır. Biraz evvel belli bir mülahazayla arzettiğim zatlar da fedakârlık yapmıştır. Bu Türkiye için ne yapılırsa değer bence. Hele sosyal uzlaşma, içtimai uzlaşma için partiler arası uzlaşma için buna ihtiyaç varsa, bu ihmal edilmemelidir.

- Peki biraz önce Türkiye'deki gerilimi anlatırken demokrasiyi içimize sindiremediğimizi belirttiniz ve bunun karşısında da baskı unsurları olduğunu, dini alet edenleri söylediniz. Oraya dönmek istiyorum. Demokrasiyle din arasındaki bağlantıyı kurar mısınız? Nedir bu? Şu anda sanki, ikisi birbiriyle atbaşı gitmiyormuş gibi bir izlenim var. Oysa hep söyleniyor. Türkiye'nin % 99'u Müslüman ve 70 küsur yıldır cumhuriyetle yönetiliyoruz, demokrasiyle yaşıyoruz 1946'dan, 50'den bu yana, Siz dinle demokrasi arasındaki bağlantıyı nasıl kuruyorsunuz?

- Demokrasi bir halk idaresidir. Cumhuriyetin daha bir derinleşmiş şeklidir. Hayati, daha insani bir buudunu teşkil eder. Bu açıdan eskiden beri bir manada onun varolduğu söylenebilir. Adı konmamıştır. Hatta biraz evvel isimlerinden bahsettiğim raşid halifeler döneminde bir cumhuriyetin var olduğundan, adı konmamış cumhuriyetin var olduğundan söz edilebilir. Bir demokrasinin var olduğundan, adı konmamış bir demokrasinin var olduğundan bahsedilebilir. Belki sistemler arası böyle tedahüller, iç içe girmeler vardır. Hemen her birerlerini bu sistemlerin bir diğeriyle bir yanından telif etmek mümkündür. Onun içinde mütalaa etmek mümkündür. Tabi bu arada cumhuriyet ve demokrasi, islam'a, islami düşünceye, islam'ın yaşanmasına, müsait birer zemin teşkil ederler. Bunları Müslümanlığa ters görmek, bence yanlış bir yorumdur, yanlış bir yaklaşımdır. Ancak hani keşke daha olgun, daha gelişmiş bir demokrasi olsa, Batılılar da onu istiyorlar, biz de çok defa onu istiyoruz. Yani öyle bir demokrasi olsa ki ferdi, içtimai bütün problemlerimizi çözse.

- Bu soruyu biraz daha farklı bir biçimde sorabilir miyim. Dinin, çok ciddi biçimde siyasallaştığı bir dönemi yaşıyoruz, insanın kendi vicdanıyla, Tanrı

arasındaki ilişki bir yana bırakıldı. Bu siyasi bir amaç için kullanılmaya başlandı. Siz dinin bu şekilde siyasallaşmasını rejim için tehlike görüyor musunuz?

- Şimdi din siyasallaştı deniyor. Böyle bir kabul bazı kesimler dini siyasallaştırıyor, dini politize ediyor anlamına gelir. Ben o mevzuda bana bunu kim yapıyor falan dersiniz, belki cevap vermede o hususta tasrihte bulunmada biraz zorlanırım. Ama bir mesele var ki, dinin politize edilmesi, siyasallaştırılması tehlikelidir ama rejim için tehlikeli olmaktan daha çok din için tehlikelidir. Esas dinin ruhunu karartma demektir. Çünkü din herkesin dinidir. Herkesin saygı duyacağı, herkesin onunla dünyevi huzuru temin edeceği, kalbi itminana ulaşacağı, insanın Allah'la irtibatının adıdır.

- Yani dindar olup da dini siyasete afet eden önce dine aykırı davranıyor.

- Evet, bir kere dinin tehlikeye sokulup, dinin politize edilmesi, siyasallaştırılması esas dini tehlikeye atmak demektir. Çünkü siyasi mülahazayla dine sahip çıkanlar herşeyi siyasetlerine, siyasi mülahazalarına, siyasi hedeflerine alet etmek isterler.

- Bugün öyle bir durum var mı?

- Evet olabilir. İnsanların niyetlerine giremediğimden, kalblerini bilemediğimden niyetlerini göremediğimden dolayı belki bazılarını elin yordamı gibi gözün de yordamı varsa şayet, göz yordamıyla öyle yorumlamak mümkündür. Ve çok tehlikelidir bu. Bir diğer taraftan, siyasiler siyasetlerine herşeyi alet ettikleri gibi aynı zamanda, din de onların temsilleri içinde kararır. Yani dindar biziz, dini biz temsil ederiz, dini hayata biz taşırız onu hayata biz hakim kılarız gibi mülahazalarla bu işin takipçileri olurlarsa şayet, onların kusurları evrensel olan dinin ruhuna raci olur. Din karartılmış olur. Bu da ayrıca tehlikeli bir husustur.

- Yani önce siyasallaşma dinin kendisine aykırıdır diyorsunuz. Ve inandıklarını ve din için uğraştıklarını söyleyenler önce kendi inançlarına aykırı davranıyorlar. Buradan hareketle bu aynı zamanda rejim içinde bir tehlike yaratır mı? Demokrasi için bir tehlike yaratır mı?

- Bu yanlış anlamalar, yanlış yorumlamalar demokrasi için de rejim için de her zaman bir tehlike olabilir ama onların niyetlerini bu mevzudaki mülahazalarını, mütalaalarını tam bilemediğimden dolayı bir kere o cereyanlar tam şu istikamette cereyan ediyor, onu belirlemede zorlanacağım.

- Peki ben sizi biraz daha zorlayacağım. Daha somut birşey sorayım. RP dini siyasete alet ediyor mu?

- Cevap hakkı doğar, o tür şeyler de iyi desem propaganda olur, onlarla alakalı olumsuz birşey söylesem cevap hakkı doğar, ya çok olumsuz fakslar gelir, telefonlar gelir. Müsaade buyurursanız onu geçelim. Şiddetli, lüzumundan fazla gibi görünen bazı şeyler var. Ben onları sizin firasetinize, seyircilerimizin de anlayışına bırakıyorum.

- Zaten söyledikleriniz ne anlama geldiği açık. Peki hazır dini bu kadar konuşurken, size göre laiklik nedir? Sizin laiklik anlayışınız nedir? Din ve laiklik birlikte yürür mü? Yürümez mi?

- Laiklik anlayışını, laikliğin kendi tarifinde bulmak lazım, aramak lazım. Maalesef orda belli bir noktaya tarifleri teksif etmek, ondan hareketle gerçek bir laiklik anlayışı ortaya koymak oldukça zor. Ama ansiklopedilerde laiklik, devlet ve din ayrılığı ve devletin tarafsızlığı gibi. Belki kestirmeden üç kelimeyle ifade etmek istersek böyle ifade ediliyor. Ancak hukuki, felsefi, ve siyasi laiklik deyince, bu dünyanın değişik yerlerinde, siyasisiyle tatbik ediliyor. Bazı yerlerde hukuki olarak. Laiklik, yani devlet din ayrılığı, devletin bu mevzuda tarafsızlığı hatta bizim siyasilerimizin çoğunun ifade ettiği gibi, laiklik aynı zamanda dini kendi konumunda koruma demektir. Onun Olumsuz yorumlanmasına meydan vermeme demektir. Siyasi laiklik anlayışında, biraz da şahısların anlayışına göre bir farklılık olabilir. Ama, bana öyle geliyor ki, Türkiye'de laiklik derken hukuki laiklik, belki felsefi laiklikten daha çok, daha farklı bir laiklik yorumuna gidildi. Aytunç Bey'in ifade ettiği, Ahmet Gürtaş'ın da yazdığı kitapta ifade ettiği, Ali Fuat Başgil Hoca'nın da 'Din ve Laiklik' kitaplarında temas ettikleri gibi, biraz sekülerizm manasında algılandı burada. Laiklik Türkiye'ye gelirken ilk Türk yorumcuları lâdini dediler, yani sistemde din yok manasına geliyordu. Sistem sistemdir, zaten sistem tüzel bir kişiliktir; bir manevi bir şahsiyettir. Olmayabilir din. Fakat bu yorumu çokları tenkit ettiler. Öyle demek doğru değil, işte o, din devlet ayrılığı daha makuldür gibi meseleyi öylesine yerli yerine oturtmaya çalıştılar. Ama çok defa yazarlarımız, düşünürlerimiz laiklik anlayışını ortaya koyunca o hep bize sekülerizmi tanıttı. Yani daha ziyade dünyevilik demek, din devlet ayrımı değil de dünyevilik bu meselenin diğer bir yanıyla -başınızı ağrıtaacağım- aslında modern yorumcular laikliği Kur'an-ı Kerim'in bazı esaslarıyla telif ederek aslında çok eski devirlerde laiklik vardı, adı konmamıştı. Hatta Osmanlı döneminde de vardı.

Şu kadar bin kilometrelik bir sahada onbir milyon safkan Türk'ün 250 milyona yakın insanı idare etmesi ayrı ayrı dinden, ayrı ayrı mezhepten, ayrı ayrı anlayıştan, mizacı ayrı, meşrebi ayrı, mezhebi ayrı, çok farklı insanları idare etmesi, bu engin görüşe bağlıydı. Ama o gün laikliğin adı konmamıştı, kimse onu bilmiyordu. Kur'an-ı Kerimin "La ikrahe fi'd-Din. Kad Tebeyyene'r Rüşt" ayetinde "Dinde zorlama yoktur. Hak hakikat kendine has çizgileriyle tebellür etmiş, ortaya çıkmıştır, isteyen onu seçer, isteyen onu, isteyen rüşt yolunu seçer, isteyen başka yolu seçer" demek suretiyle çok erken dönemde vicdan hürriyetiyle alakalı bir kısım prensipler vaaz edilmiştir. Belli ölçüde Selçuklular, daha sonra Osmanlılar laikti diyenler de var.

- Bu tarihi ve fefsefi girişten sonra şuraya gelmek istiyorum. Türkiye'de çok ciddi bir tartışma var. Türkiye'deki laikliğin tehlikeye düştüğü tartışması var. Buna karşılık bir yığın gösteriler oluyor, değişik olaylarla karşılaşıyor, laikliğin tehlikede olduğuna inanan çok geniş bir kesim var Türkiye'de. Buna karşılık Erbakan hayır asıl laik benim, çünkü bütün bunlara izin vermek laiktir diyor. Hangisi doğru?

- Sayın Başbakan'ın laik olup olmadığını bilemeyeceğim. Çünkü bazılarına, bazı yorumlara göre de fert, şimdi bahsettiğimiz zatlar da öyle diyor, laik olmaz, laik düşüncenin olmasını arzu edebilir. Bazılarına göre devlet laiktir, bazılarına göre Aytunç Bey gibi, devlet de laik olmaz esas şahs-ı manevi, kanun, nizam devletin mevzuatı esas laikliğe göre tanzim edilmiştir derler. Bu açıdan ben laikim sözü, laisizme inanıyorum, onu tavsiye ediyorum, onun olması lazım diyorsa o zaman laikim demekten farklı birşey ifade etmiş olur. Eğer bize ait bazı anlayışlarla, islam'a ait bazı anlayışlarla, hatta Kur'an'ın bazı naslarıyla, hatta kısa surelerde ve bazıları "Leküm diniküm ve liyedîn" ayetleriyle yorumlarında bunları telif ediyorsa, şayet bence bu mesele çok büyütülecek bir mesele değildir. Eğer devletin dine sahip çıkması, ama karışmaması başkalarının da dine karışmaması, dindarın da dinini yaşarken başkalarına karışmaması şeklinde anlaşılacaksa ve devlet ciddi bir tarafsızlıkla bu meseleyi götürecekse hiçbir problem yok. Fakat zannediyorum birileri suni problem çıkarıyorlar. Bazen belki laikliğin müdafası adına bazıları sert davranıyorlar. Bu başkalarını tahrik ediyor. Ama önce kimden başlıyor onu bilemeyeceğim. Bazen de bazıları haksız yere laikliğe hücum ediyorlar veya sekülerizme hücum ediyorlar veya demokrasiye hücum ediyorlar. Onlar karşı tarafı harekete geçiriyorlar.

- Peki bugüne kadar Türkiye'de bu tür bir tartışma bu kadar yoğun bir

biçimde yaşanmadı. Hemen hergün laiklik tartışması yapılıyor. Yani elden gidiyor, gitmiyor tartışması. Neden son aylarda bu kadar yoğun bir biçimde tartışılıyor?

- Belki laikliği, cumhuriyeti, demokrasiyi o ölçüde tehdit ettiği ancak şimdilerde anlaşıldı, tebeyyün etti, veya öyle algılandı mesele.

- Bu kadar hiç tehdit altında olmadı mı?

- Olmadı veya hatta öyle algılanıyor. Demokrasinin, cumhuriyetin, laikliğin muhafızı konumunda kendisini görenler tarafından mesele öyle algılanıyorsa haklıdır, herkes belli bir sorumluluk taşıyor, sorumluluk taşıyanlar bu mevzuda tavırlarını ortaya koymalıdır. Çünkü konumları bunun böyle olmasını gerektirmektedir.

- Yani laiklik sizce tehlikede mi şu an?

- Ben laikliğin tehlikede olduğunu, olacağını zannetmiyorum. Çünkü büyük çoğunluk Türkiye'de halinden memnundur. Laiklik aleyhtarları bir avuç insandan ibarettir. Herkes çok rahatlıkla dinini yaşamakta, sokağa dökülme olmuyorsa, şov yapma olmuyorsa şayet devletin temel esaslarıyla uğraşma olmuyorsa, iktisadi, siyasi, kültürel başka şeylere bina etme mülahazası yoksa şayet zannediyorum herkes dini duygusunu, dini düşüncesini çok rahatlıkla yaşayabiliyor ve kimsenin derdi değil.

- O zaman tersinden bakalım, şeriatten hareket edelim. Son zamanlarda din şeriattir, yok değildir tartışması çıktı. Bu tartışmada kadınların şeriata karşı yürümesiyle alevlendi. Arkasından Ankara DGM bir karar verdi ve kararda dedi ki, 'şariat din olarak değil din esaslarına dayalı devlet rejimi ve hukuk düzenidir' dedi. "Din esaslarına dayalı devlet düzenidir" dedi. Şariat nedir? Şariat din midir? Sizce nedir?

- Şimdi şariat, din ve İslamiyet bunlar eskilerin ifadeleriyle müteradif lafızlardır. Nüansları vardır aralarında. Mesela şariat dediğimiz zaman Kur'an-ı Kerim'de bir yerde şariat tabiri geçer bir yol bir sistem, bir şehrahtır, islam Allah'a teslim olmuşluğun Allah'ın emirlerini dinlemenin, işini O'na tevdi etmenin adıdır. Din kelimesi de bir yanı ahirete de raci olur, din, o da bir yoldur, bir yöntemdir, neticesi gidip ahirete dayanan ki, Fatiha'da bunu ifade ediyoruz. "Maliki yevmid-din" din gününün sahibidir diyoruz ki, dünyada bir sistemdir, fakat ahiretle neticelenen bir sistemdir. İnsanın ebede uzanan arzularını da tatmin edecek ebedden ve ebedi Zat'tan başka bir şeyle tatmin olmayacak insanı

tatmin edecek bir kanunlar mecmuasıdır. Bunların bütünü de din adı altında tarif ederken de derler ki uzun bir Arapça'sı vardır. Kur'an'dan ve Sünnet'ten çıkararak tarif etmişlerdir. Fakat ben iki cümleyle sadece Türkçe'sini arzedeceğim, insanları kendi ihtiyaçlarıyla netice itibarıyla sevimli, mahmuden bizzat diyorlar, kendi ihtiyaçlarıyla o hedefe götüren kanunlar mecmuası deniyor. Bu tarif şeriat için de islam için de söz konusudur. Bu meselenin bir yanı. Ancak şeriat dediğimiz zaman eskiler, usulcüler derlerdi ki, mutlak zikir kemaline masruftur. Yani birşeyi mücerret kayıtlardan, soyutlayarak ifade ederseniz temelde kemali neyi ifade ediyorsa, tastamam olması neyi ifade ediyorsa o anlaşılır, o akla gelir. Şimdi böyle bir kayıtta şeri at dediğimiz zaman onun hukuka müteallik yanları, bir kısım ahkama müteallik yanları, medeni ve cezai kanunlarla alakalı ihtiva ettiği müeyyideler falan bunlar da içine aldığından dolayı zannediyorum şeriat dediğimizde bazıları onu umumi manasıyla almıyor da sadece bu hususlara bakan hususi manasıyla alıyorlar.

- Yani ibadetle ilgili muamelatla ilgisi...

Müsade buyurursanız arzedeceğim. Yani itikat dediğimiz şeylerde esas, bu şeriatın parçasıdır, dinin bir parçasıdır, imanın bir parçasıdır. Hepsinin içine girer inandığımız imanın_ esasları onun içine girer. Hatta iman esasları adına kainatın bir kitap gibi okunması, bir maşer gibi temaşa edilmesi onun içine girer. Namazımız, orucumuz, haccımız, zekatımız onun içine girer. Bizim ferdi ve ailevi bazı muamelelerimiz onun içine girer.

Onun içine giren yani dinin, islam'ın ve şeriatın % 95'leri aşar. % 95, Allah'ın insana yüklediği bu şeyleri yapması için insanı zorlayan herhangi bir mani yoktur, insan herhangi bir mania ile karşı karşıya kalmaz. % 5'i idareyle alakalı, bazıları hukuk sistemiyle alakalı % 4, % 5 nispetinde bir yanı vardır ki, o teker teker fertleri alakadar etmez, idare edenleri alakadar eder.

- Yeniden sormamı bağışlayın. Ben şeriat istiyorum diyen gerçekte neyi istiyor?

- Belki çokları neyi istediklerinin farkında değildir yani.

- Aslında neyi kastediyor?

- Ben onu bilemeyeceğim. Belki % 95'in yaşandığının farkında değildir de. Belki onu istiyordur yani yaşadığı şeyi istiyordur belki.

- Peki belli bir çevrenin şeriata karşı yürüyüşe duyduğu tepki o zaman ne?

Onlar da biraz evvel arzettiğim gibi temelde işte o % 5'i taammüd ederek sanki onun bütünüymüş gibi hatta orda hassas bir husus da var. Ecevit Bey ifade ettiler, hani şeriat diye yürüyüş yapıp sesini yükseltmek, beri tarafta laikliğe küfrederek demokrasiye küfrederek yürümek kadar bence saygısızlıktır bu da. Çünkü onca hissiyat rencide edilmiş olur. Çünkü kimse onun ne demek olduğunu bilmiyor. Birileri bu işin arkasında şayet onu din olarak tanıyorsa, İslam olarak tanıyorsa ki, Kur'an-ı Kerim'de yüzlerce yerde geçiyor, o mübarek kelimeler. Bir yerde şeriat geçiyor bir yerde de onun fiil mazi kipi geçiyor. Şimdi dünya kadar insan rencide edilebilir.

Oysa ki böyle bir uzlaşma döneminde, sath-ı mailinde insanları rencide etmişme, onları küstürmeme de çok önemlidir. Bağışlayın sapı samanı birbirinden ayırmak lazım. Efendimizin burada çok önemli bir mesajı vardır. Ebu Cehil herkesin bildiği bir insandır. Amr ibnül Hişam malûm. Bu düşmanlıkla yaşamış Efendimize karşı hayatını düşmanlık içinde geçirmiş ve korkunç bir düşmanlığı temsil ettiği bir yerde de ölmüştür. Birgün onun oğlu ihtida etmiş, Allah Rasulü'nün huzurunda otururken, Ebu Cehil için yakışsız birşeyler söyleniyor. Allah Rasulü kaşlarını çatıyor, ikaz ediyor, diyor ki, ölmüş gitmiş insanlar aleyhinde bazı şeyler konuşarak hayatta olanları rencide etmiş olursunuz.

Bazen konuşacağımız şeyler ve davranışlarımız eğer başkalarını rencide ediyorsa, bu laikliğin aleyhinde olan, demokrasinin aleyhinde olan için de söz konusudur, şeriatın aleyhinde olan için de söz konusudur. Çünkü kitleler bu meseleleri sapı samandan ayıracak şekilde tefrik edecek, temyiz edecek herşeyi net ortaya koyacak durumda değildir. Bu bir toplum saygısıdır yani, toplum bu saygıyı, bence ortaya koymalı, cimrilik yapmamalı.

- Peki bütün bunların öğrenilmesi gerekir, bunun için de eğitim gerekir, eğer biraz daha somuta inersek siz İmam-Hatip okullarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Açılıp açılmaması yada kapanması bu arada 8 yıllık eğitim. Sfz imam hatip okullarına ne diyorsunuz?

İmam Hatip okulları bir ihtiyaca binaen doğmuştur. Bunu kimse inkar edemez. Atatürk döneminde bilebildiğim kadarıyla 25 tane açılmış, İsmet Paşa döneminde de açılmış ve şimdiye kadar gelen devlet başkanları döneminde de açılmıştır. Samanyolundaki şeyde espiri mahiyetinde ifade ettim. Bir tek Necmettin Erbakan döneminde açılmamış. Bilinmesinde yarar var bunun da. Bir ihtiyaca binaen açılmıştır. O ihtiyaç bugüne kadar açılan İ.H.L'lerle karşılanmış

mıdır? Artık bundan sonra ihtiyaç yok mudur?

Devletin istatistik enstitüleri vardır, oturur görüşürler ihtiyacı da görüşürler, bu meseleyi de görüşürler. Onları yönlendirme meselesini de görüşürler. Bence bu mesele tatlıya bağlanabilir. Benim, açılan İ.H.L. ler bugüne kadar bir ihtiyaçtı, bundan sonra ihtiyaç fazlası var. İhtiyaç fazlası olunca tabii olarak bunlar bir yerlere yönlenecek. Acaba oralara yönlenince rejim tehlikeye mi girecek gibi mülahazalar doğabilir. Rejime siyasi ideolojiye, demokrasiye, laikliğe bu kadar bağlı olan ve onu muhafaza etme, müdafaa etme konumunda bulun insanlar, konumlarının hakkını vermek için hassasiyet gösterebilirler.

Temkinli olmak mecburiyetindeyiz, ancak ben şöyle diyorum, bunlar belli bir ölçüde tahkik edebilir, fakat aslında çok İHL.liye ihtiyaç vardır. Devlet bunları yeniden gözden geçirmeli bence alternatif sistemler vazetmeli. Mesela dünyanın değişik yerlerinde ilahiyatçıya ihtiyaç var. ABD'de keşke bazı ilahiyatçılarımız olsaydı. Arzedeceğim, müsaade buyurursanız. Mesela, İngiltere'de, mesela, Almanya'da ilahiyatçılarımız olsaydı. Fakat devlet bunu kendisi yapsaydı tıpkı bunları misyoner gibi yetiştirseydi, tıpkı oryantalistler gibi yetiştirseydi, mesela, Asya'da 70-80 milyon belki daha fazla, bu insanlar arasında doğru, dini doğru olarak temsil edebilecek insanlara ihtiyaç vardı.

Ama zannediyorum ben, oraya devlet insan gönderemiyor. Gönderemeyince bizim şiddetle karşı olduğumuz İran fundemantalizmi din adına geliyor. Onların dinlerini, dini hissiyatını din adına istismar ediyor. Şimdi hakkı değil midir yani, Türk milleti kendi kültürü, kendi terbiyesi ile yetiştirdiği bu insanları dünyanın dört bir yanına göndersin ve oralarda insanların dini hissiyatının istismar edilmesine fırsat vermesin.

-Bu işin tabii başka bir yönü aktardığınız. Türkiye'deki tartışma bunun dışında geliyor. Yani ona devlete diyorsunuz baksın, bir ihtiyaç fazlası da olabilir diyorsunuz. Fakat İHL ile birlikte tartışılan kesintisiz eğitim var, siz buna taraftar mısınız?

- 8 yıllık eğitim, 11 yıllık eğitim öteden beri hep telaffuz edilip durdu. Ben Türkiye'deki her değişim ve dönüşümün arkasından bunların gündeme geldiğine şahit oldum. 12 Eylül sonrası da zannediyorum bu bahis mevzuu edildi. Fakat sonra tatbikin zorluğundan mıdır nedir tatbik edilemedi ve bu mesele. Mekteplere ahlak, din dersi konma mecburiyetiyle iktifa edildi ve İHL açılmaya devam edildi. Bana göre milletimizin kültür seviyesinin yükselmesini ben şiddetle arzu ederim. Ancak kesintili, kesintisiz meselesi bir konsensüsle

halledilebilir yani, bu mesele. Burada bazı şeyler, bazı dostlarımızı belki benim senelerce içlerinde hizmet ettiğim, beraber bulduğum insanlardan bazılarını da rencide edebilir. Ben başkalarının gördüğü gibi kesintisiz 8 senelik eğitimi çok da tehlikeli görmedim. Öyle bir kaynağın kurutulması şeklinde almadım, algılamadım. İsteyen ondan sonra da kendi çocuğunu yine ilahiyata koyabilir. Çünkü ilahiyatlara bugün giden öğren cilerin % 50'si hemen hemen başka liselerden geliyor. İstiyor, liseyi başka bir lisede okumuş geliyor, ilahiyatta okuyor, ortaokuldan sonra da İHL'ye gidebilir. Kaldı ki uzlaşmaya esas teşkil edebilecek alternatif düşünceler de oldu. Mesela, dediler ki ihtiyari dersler verelim bunlara. Seçmeli dersler verelim ve bunlar belli bir ölçüde yönlendirilsin. Ortaokulu bitirdikten sonra da bir insan birşey olacaksa ben dahasını okumuyorum, yani 8 sene okudum, okumuyorum. Hafızlık yapmak istiyorum, bir iki senesini de versin hafızlık yapsın. Yani bunların hepsi bence çözülebilir. Buradaki sinevizyonda da gösterildiği gibi, yani fűrüata ait meseleler teferruat gibi, fűrüata ait meseleler usul değildir. Dinde temel meseleler değildir. Bunlar bence büyütülmemeli. Bazı şeyler vardır ki, bunlar küçüktür. Toplumumuz bunları şer olarak algılasa bile, bu şerlere katlanmalı, daha büyük şerler mevzubahis olabilir.. Burada bir yaklaşımı arzedeceğim. Bu toplum, uzlaşmayı, anlaşmayı, birleşmeyi, bütünleşmeyi eğer caminin avlusunda, bahçesinde gerçekleştirecekse, bence bunu caminin içinde ihtilafa düşmeye tercih etmelidir.

- Peki, bu tartışmaya şeyden geldi Türkiye. İmam hatip okullarının ve 8 yıllık eğitimin MGK kararları ile geldi. Gerçi siz din adamısınız. Ama önemli bir kitleye de rebberlik ediyorsunuz. MGK kararlarının siyasetteki yeri nedir sizce?

- MGK kararları belki bu şekilde tavsiye niteliğinde, bazıları onları muhtıra şeklinde de algıladı. Bu şekliyle gelişmiş demokrasilerde antidemokratik bulunabilir. Fakat şurası da bir gerçek ki milli güvenliğin hali hazırdaki konumu anayasal bazı esaslara dayandırılmıştır. Milli Güvenlik Kurulu herşeyi aşarak, kanunları aşarak, parlamentoyu aşarak, anayasayı aşarak kendi kendine o konuma yükselmemiş, oraya gelip oturmamış ve millete karar yağdırmıyor yani, anayasal bir müessesedir. Anayasal bir müessese, anayasanın getirdiği yerde kendi konumunun gerektirdiği şeyleri yerine getirmeyi düşünür. Mesela şimdi onlar da şöyle düşünüyorlarsa, biz burada milli güvenlik, milletimizin güvenliğini şayet koruma mevkiinde bulunuyorsak ister gerçekten ve öyle olsun ister bizim içtihatlarımıza, algılamalarımıza göre şu gelişmelerde rejim için

şayet bir tehlike ise bizim sorumluluğumuz altındadır bunlara müdahale etmek. Müdahale etmediğimiz zaman tarih önünde suçlu oluruz mülahazasıyla hareket ediliyorsa meseleyi böyle algılıyorsa bana göre onlar masumdurlar. Eğer işin içinde bir hata varsa bu içtihat hatasıdır. Hatta fakihlerin mülahazasıyla da yaklaşılabılır, içtihatındaki hatalar bir sevap kazandırır, isabet olursa iki sevap kazandırır mülahazası.

- Şimdi burada isabet mi var yok mu?

- Bunu biraz neticesi gösterecek, yani isabet var mı yok mu. Belki bazı kimselerin te'dibi, bazı kimselerin önü arkası kesilmeyen iddialarına bir tahdit koyma meselesi. Gelecekte Türkiye'de umum huzurunu sağlayacaksa isabet olmuş demektir. Farklı mülahazalarım var, fakat Jules Verne'in mülahazasıyla Türkiye henüz böyle bir seyahata muktedir değildir. Denizin Dibinde Yirmi Dört Bin Fersah'ta. Toplumun bazı kesimleri bazı şeyleri henüz hazmedebilecek seviyede değil.

- Hazır okullardan söz etmişken İHL okullarından söz etmişken siz, biraz önce de gördük biliniyor zaten çok fazla okul açıyorsunuz. Ama bunlar İHL okulu değil. Siz bu okulları önce neden açıyorsunuz? Sonra bu okulları açmak için parayı nerden buluyorsunuz?

- Bu değişik platformlarda hep fakire soruldu. Okul açma mevzuu, gençliğimden bu yana belki belli bir dönemde bu milletin bir fanus içine konmak istendiği bir dönemdi. Yani bizden insan çıkmaz, bizden anlayışlı insan, bizden kaşif, bizden mucit, bizden dahi çıkmaz gibi bir psikolojik ruh haleti ile bir fanusun içine konduğumuz dönemden bu yana, yani keşke bu fanusu kırsak, bu zincirleri, bu tasmayı, boynumuzdan koparıp atsak, ayağımızdaki prangayı koparıp, söküp atsak, kendimizi dünyaya bir göstersek bir ifade edebilsek, evet olma çok önemlidir demiştim ama burada görünmede çok önemlidir. Son zamanlar itibarıyla öyle bir görünme ile hakikaten belki bizim içimizde de inşirah hasıl oldu, sevinç hasıl oldu. Bir yönüyle bu fanusu da kırdık, bu zinciri de kırdık. Eskiden bu yana talim ve terbiyeye, eğitim ve öğretime karşı şahsen çok önem verdim. Kendi şahsi hayatım adına da- bazı umduğum şeyleri bulamadım, ama, fakat onları telafi etmeye çalıştım. Şimdi belli bir dönem geldi. Türkiye'de özel okullar açılmasına fırsat verildi. Bu 70'li yıllardan evvel de olmuştu. 71 de 12 Mart muhtıracıları bu özel okulları yeniden devletleştirdiler. Fakat o zaman, ben şimdi de olduğu gibi küçük bir vaizdim. Öyle bir fırsat o ölçüde halka müessir olsaydım, o zaman da aynı şeyi yapardım ve derdim,

eğitim. Mutlaka eğitim derdim. Okul açın derdim. Esas cins kafalar yetiştirin, düşünce insanı yetiştirin, fikir işçisi yetiştirin, fikir mimarı yetiştirin. insanımızın kabiliyetini ortaya koyma mecburiyetindeyiz, derdim. O zaman bu fırsat yoktu. Ne ben o kadar müessirdim, ne de bütün meselem benim teşvikten ibarettir, ne de teşvik dairem içine giren öyle insanlar vardı.

- Ama imam Hatip okulu açmadınız.

- İ.H okulu açtığımı hatırlamıyorum. Fakat izmir'de bulunduğum sırada bir i.H derneği için de Kestane Pazarı i.H'e talebe yetiştiriyordu o dernek. ilk düzenli sistemli bir dernekti ve Türkiye'de bir okul gibi işliyordu. imam Hatip talebelerine bakıyordu, yatırıp kaldırıyordu iâşe ve ibatelerini sağlıyordu. Orada 4-5 sene idarecilik yaptım. işte bu esnada bazı kimselerden himmet adına birşey istemek icap etti ise onlarda bulundum. Bu benim iH, okulu açmam demek değildir.

- Biraz önce filmlerde de gördük. Orta Asya cumhuriyetlerinde Türk cumhuriyetlerinde okullardaki çocuklar isriklal marşı söylüyorlar. Neden?

- İstiklal marşı bizim marşımız. Biz hep bunu duya duya, dinleye dinleye yetiştik. Fakat işin doğrusu ben Türkiye'de 58-59 yaşındayım, bugüne kadar hep dinledim bir taraftan istiklalimizin marşı olması itibariyle, bir taraftan bana milli mücadeleyi çağrıştırmaması itibariyle, boynundaki zincirleri kıran bir milletin şahlanması, üveyik haline gelmesini çağrıştırmaması itibariyle, bir diğer taraftan da Akif'e olan hususi bir saygım ve sevgimle öyle katlanarak bir saygı içimde hasıl etmiştir ki, istiklal marşını her zaman gözlerim dolarak dinlemiş, gözlerim dolarak okumuşumdur, başkaları nasıl anlarsa anlasın. Fakat ben onun tadını, şivesini, lezzetini esas Asya'daki talebeler okuduğu zaman duydum. Gerçekten biraz evvel de olduğu gibi kendilerine has ağızlarıyla, aksanlarıyla, Afganistan'ı Ayna programında vermişti. Ve ben TV' nin başında belki de bayılırim endişesiyle hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak onu seyretmişim. Çok tatlı, çok nefis, çok lezzetli birşey yani. Bir başka yerde, çok uzak bir yerde, bir Moğolistan'da bir Yakutistan'da din olarak şamanist veya hristiyan veya budist bu insanların sizin bayrağınızın altında sizin istiklal marşınızı korkma sönmez diye-söylemeleri bana o kadar engin tesir etti ki, şimdiye kadar seyretmemişim ben onu,o zevki hiç yaşamamışım. Ayna programına çok teşekkür ettim, bana böyle bir zevk yaşattınız diye. Arkadaşlarım da bilirler bunu. Bunlar bize ait değerler, ve bunları o teşvik dairem içinde müessir olabildiğim ölçüde yapmaya da devam edeceğim. Benimki bir teşviktir sadece, hatta bu okulları açanların çoğunu

şahsen tanımam. Camii kürsüsünden söylüyorum. Sizin de orada tespit buyurduğunuz gibi camii kürsüsünden söylüyorum. Camiye gelen 8-10 bin insan. Onlar belki beni yakinen tanımaz, ben de onları yakinen tanımam, ama çok samimi Türk milleti için yararlı olur diye düşündüm.

Finans mevzuuna da temas etmek istiyorum. Fakirin bu mevzuda bütün gayretleri, cehdleri, sadece bir teşvikten ibarettir. Ve şimdi açıktan açığa bu alternatif böyle himmet arama, alternatif başkalarına okul açtırma mülahazasıyla hiçbirine iştirak etme şerefini daha paylaşmadım ben şahsen. Türkiye'nin hemen her kesiminden Yeşilçam'dan medyaya kadar Türkiye'deki ileri gelen zenginlerden, holding sahiplerinden halktan insanlara kadar belki imamlara kadar herkesin iştirakıyla bu alternatif himmet toplantıları devam ettiriliyor. Yani falan yerde siz de böyle bir okul almak ister misiniz? Şimdi bu okullar istiklal mücadelesini gerçekleştiren ve istiklal mücadelesinin esas finans kaynaklarının, finansının esas olduğu noktalar yeniden bir kere daha harekete geçirilse şayet o kaynaklardan besleniyorsa, zannediyorum onun arkasında birşey aramamak lazım. Ben burada üzülerek, esefle birşey ifade edeceğim. Bana defaatle sorulduğu için, ben dünyanın fakir insanlarından biriyim, ama şöyle fakir, yani. Misafirhanelerde kalıyorum, bu yönüyle başımı sokacak bir yerim olduğu gibi siz de teşrif edip buyurmuştunuz, fakir de demeyebilirim. Fakat gittiğim zaman ahirete bir dikili taşım olmayacak. Bu meselenin bir yanısıdır. Bir diğer yanı da şudur. Benim ailem vardır, kardeşlerim vardır. Burada şu tavzihi de yapayım. Bağışlayın, bir ağaç kavuğundan da çıkmadım yani, kardeşlerim vardır. Eğer bu mevzuda birilerinin kafasına takılan birşey varsa şayet, ailem inceden inceye tetkik edilebilir. İğneden ipliğe sorgulanabilir, sorgulandığı taktirde görülecektir ki, "Kutu layemut" derlerdi eskiler, yani, ölmeyecek kadar bir şeyle geçinen bir aileye sahibim.

- Ben sorgulamak için sormadım.

- Sizin sormadığınızı biliyorum. Sorgulama konumunda bulunan bazı kimselere cevap teşkil etsin diye arzettim. Sizin sormayacağınıza, sizin saygınız manidir.

-Okullarla ilgili bir de şunu sormayı isterdim. Hocalar nerden bulunuyor bu okullara?

- Okulları açan arkadaşlar mülakat teşkil ediyorlar. O mülakatlarda böyle bir fedakârlığa katlanacak insanları seçiyorlar. Biraz da bu meseleyi bir yönüyle hicret gibi kabul edecek ve Türk'ün adını oralara götürecek, hamasi duyguları

olan, milli duyguları olan insanları seçiyorlar veya onlarda bu duyguların bulunması tercih ettirici faktör olabilir.

- Okullardaki eğitim Türkiye'deki eğitim düzeninin aynısı değil mi?

- Türkiye'deki Anadolu Liseleri'ndeki müfredat programı uygulanıyor ve kitaplar oralarda okutulan kitaplar bizim talim ve terbiyeden çıkma imzalanma kitaplar oluyor. Hatta o kitaplar da belki Asya'daki genel durum, jeopolitik durum nazarı itibara alınarak farklı hazırlanmalar da oluyor. Geçenlerde talim ve terbiyeye ait bir üye gelip görmüş onları, kitaplar çok şahane çok enfes dediğine bizzat şahit olmuştum.

Okullarla birlikte bir de son zamanlarda bir başka konu daha gündeme geldi. Asya Finans şimdi böyle bir kurumun kurulmasına neden ihtiyaç duyduunuz ve yine aynı soru tabi, kuranlar kim ve parayı nerden ve nasıl buldular?

- Çok haklısınız. Yani belki başkaları da haklıdır. Bu mevzuda düşünebilirler. Hatta zâtı âliniz belki kulağımıza gelen başkalarına ait düşüncelere tercüman oldunuz böyle. Çevremdeki insanların sözümün sazımın ulaşabildiği insanların, küçük himmetlerini bir araya getirerek öteden beri 25 sene evvel belki 30 sene evvel aynı düşünceleri taşıdığımı burada oturan arkadaşlarımdan şahitler vardır. Hep şöyle ifade ederdim, biraz belki yakışksız seviyesiz bulabilirsiniz. Önümüzdeki ticari işler, böyle köşe taşı bakkal dükkanı ile olmayacaktır. Biraz daralan büzüşen dünyada bu küçük dükkanların yerlerini süpermarketlere terk ediyorlar. Himmetlerinizi bir araya getirerek daha büyük oynayın. Hatta bu mülahaza ile nazımın geçtiği dairede İzmir'de bulunduğum yıllarda bazı arkadaşlara süpermarketler açtırmıştım, süpermarketler açın, sen himmetini koy, sen de koy koyabilirsen. Fakat o günkü müessiriyet ve teşvik dairesi gayet dardı. 3 tane süpermarkete inhisar ediyordu. Asya'da okullar açılma süreci içinde fakir bu defa ben yine cami kürsüsünden, Süleymaniye kürsüsünden 5 sene evvel, Asya'da gidin yatırımlar yapın, himmetlerinizi inzılam ettirin tek başınıza birşey yapamıyorsanız şayet, hepimizin imkanlarını biraraya koyarak orda yatırımlar yapın, sanayi tesisleri kurun, ticaret yapın, oraya ithalat yapın, Türkiye' den ihracat yapın gibi mülahazalarımı cami kürsüsünden söyledim. Bu, Türk insanının hemen hayatının her kesiminde zenginleşmesi için gerekli olan şeylerin, ona telkininden ibaretti. Asya Finans içinde benim tanıdığım kişiler vardır. Bunların sayısı zannediyorum, karşılaştık bunların ismen, cismen, resmen ancak on tanesini tanırım. Ama sayılarını bilmiyorum. Ortakları her

halde bir iki yüzü aşkındır. Zannediyorum o açıdan da, Asya Finansı ben kurdurdum değil, genel teşviklerden müteessir bu insanlar bu teşvikleri kaale almış, lüzumlu görmüşler, tıpkı bir banka gibi finansa ihtiyaç var. Ondan evvel finans kurumları da olmuştur. AlBaraka gibi, Faysal Finans gibi Kuveyt Finans gibi, Anadolu Finans gibi ihlas Finans gibi. Bunlar halkta bir istek bir arzu uyandırmıştır. Onlardaki bu arzu ve istek fakirin de çok defa 5-6 sene evvel cami kürsülerindeki teşvikiyle inzimam edince, bir araya gelince, bu müesseseyi kurmaya karar vermişler. Benim, bu mevzuda belki haddim olmadığı, hakkım da olmadığı halde bu yanlışlık şuradan kaynaklandı. Asya Finansın açılışında beni tanıyan 5-10 kişi, beni de o açılışa davet ettiler ama zannediyorum,o gün binlerce insan vardı, ve eski başbakan Sayın Tansu Hanım da oraya gelmişti. Orada oturdum ben, medyaya mevzu oldum. Mesele böyle, sanki benim bu işin içinde bir dahlim var, çok ciddi bir yönlendirmem var gibi algılandı, biraz yanlış yorumlandı. Bazıları günaha girdiler, bu finansın arkasında kim var, karıştırıldığı zaman görülecek ki şimdi değil, dün değil, hatta öbür gün değil, çok eskiden beri Türkiye'de serveti olan imkanları olan pekçok kimse o finans kurumunu kurmuş biraz kendi işleri için kurmuşlar, kendi ticaretleri, kendi sınıilleri, kendi yatırımları için kurmuşlar.

- Sizinle ilgili doğrudan sizinle ilgili okullar ve Asya finanstan sonra biraz önce de isimlerini verdiğiniz liderler sizinle ilgili son bir soru sormak istiyorum. Siyasi liderlerle ilişkiniz nasıl, biraz önce de gördük. Hem Sosyal demokratlarla hem de merkez sağ parti liderleriyle bir ilişkiniz var bu nereden kaynaklandı? Onlar sizi arıyorlar mı?

-Şimdi onların aradığı da olmuştur. Belki defaatle. Ben, aslında bugün ortada olan bir hoşgörü bir diyalog meselesi söz konusu. Fakat kendi ruh haletimde vardır bu aslında. Herkes ile çok iyi geçinmeyi öteden beri herkesi bir kardeş gibi bağrıma basmayı çok arzulamışımdır. Hatta bu ruh haletim liyakatim olmadığı, benim-seviyemi aştığı halde böyle yakınımnda bulunan cismaniyet itibariyle yakınım, kim olduğu belli olmaz da ben hani kimse bir mana çıkarmasın. Çok defa yanıma gelen ya hekimlik mülahazasıyla ya danışmanlık, hukukla alakalı hususlarda yakınımnda bulunan arkadaşlarım bilirler hep arzetmişimdir. Mesela Edirne'de kaldığım yıllarda askerlik öncesi adliyedeki insanlarla en iyi geçinen bendim. Hatta en genç askerlik yapmamış bir imam olduğum halde, orada iki defa idam gerçekleştirildi, reis olarak o kadar yaşlı başlı adamlar olduğu halde beni götürdüler. Çünkü sabah akşam onlarla oturup, çay içiyor konuşuyor, Türkiye meselelerini tartışıyorduk, Şimdi öyle bir

diyaloğum vardı. Şubedeki albayla çok ciddi diyaloğum vardı. Hatta Karadenizliydi Hocam niye Erzurumlusun derdi bana.

- Yani siyasi liderlerle de böyle bir diyaloğunuz var.

- Şimdi ruh haletimin aksidir bu. Hemen herkesle görüşmeyi arzu ederim, ikincisi siyasi liderler Türkiye'yi idare eden insanlar, idare edenler ediyorlar. Etmeyenler de yarın idare edebilirler. Türkiye'nin geleceği adına Türkiye'nin büyümesi adına şu eğitim faaliyetleriyle de büyüyeceğine inanıyorum Türkiye'nin. Bu eğitim faaliyetleri adına açılan ilim, irfan müesseselerini Türkiye'nin büyümesi adına birer köprü ayağı kabul ediyorum. Türkiye'nin lobilerinin oluştuğunu kastediyorum. Şimdi bu hususlarla ilgili düşüncelerimi, mütalaalarımı başa gelen herkese arzetmeyi istemişimdir.

- Sık sık görüşüyorlar mı sizinle?

- Hayır sık sık görüşmüyorlar. Tansu Hanım'la üçü bilemedin dördü geçmez. Mesut Bey'le de bu kadar ancak. Ecevit Bey'le de iki üç defa olmuştur. Deniz Baykal Bey'le bir defa veya iki defa. Birisinde herhalde Kasım Gülek'in - merhumun- cenazesinde olmuştur, inönü Bey'le de orada görüşme nasip olmuştur.

- Sayın Erbakan'la?

-Necmettin Erbakanla da hayatımda iki veya üç defa görüşmüşümdür. En son görüşmemizde Alparslan Türkeş Bey'in cenazesinde ben Diyanet işleri Reisi'nin yanında idim, onu iyi tanıyorum, diyanetten çıktık, biz böyle saf tuttuk. Sayın Cumhurbaşkanı vardı, Meclis Başkanı vardı, ben orda duruyordum, başbakan olarak yanıma gelince ben biraz kenara çekildim. Yerimi ona verdim, fakat herhangi konuşma olmadı. Ona görüşme denir mi, denmez mi, çünkü Sayın Kalemli ile bir el sıkışma, Sayın Cumhurbaşkanı ile bir el sıkışma oldu ama, fakat onunla bir konuşma olmadı, gerçekleşmedi. Bir konuşma olduğu şey, geçen sene matematik olimpiyatları oldu. Bu Yükseliş Koleji'nin geniş bir salonu var. O da oraya gelmişti Arkadaşlar beni çağırmışlardı. Orada 3-4 kelimelik, o kalabalık içinde, öyle bir konuşma oldu. O benden evveli ayrıldı gitti, ben de sonra kalktım gittim.

- Aranızda bir gerginlik mi var?

- Bir gerginlik yok da 'El ervahu cunudun mücennedetün' diye birşey var. "Ruhlar" tıpkı bir sistem altında ordunun fertleri gibidir. Bunlar arasında içten böyle birbirine akma, birbirine kayma, birbirine dökülme, birbirini çok iyi bilme

varsa telif olur, anlaşma uzlaşma olur, Şayet öyle birşey yoksa tenakür denir ona.

- **Yani tenakür mü vardır ruhların uzlaşmazlığı, uyuşmazlığı mı var?**

- Bilmiyorum yani bu şeyleri bir atasözü vardır. Kalpten kalbe yol vardır.

- **Şu anda kalbten kalbe pek yol gözükmüyor.**

- O yolu koymamışlarsa bizim uzlaşmamız da biraz zor olabilir.

- **Bu kişisel birşey mi? Yoksa dünya görüşü meselesi mi?**

- Dünya görüşü meselesi de olabilir. Ben şahsen kişisel olarak, hiç kimsenin aleyhinde olmama niyetinde ve kararındayım. Bir ismi ifade etmeme mücadele buyurur musunuz?

- **Buyurunuz.**

- Bir bardak suda boğmak isteyen insanın bile sıkıştığı bir yerde dudaklarının kıpırdandığını görünce hıçkırı hıçkırı ağlamış kendimi tutamamıştım. Yâni öyle bir durum olsa zannediyorum ben kişisel görüşüm itibariyle onun için bile ağlarım. Dilimi çok ısırđım, Alparslan Türkeş Bey'in cenazesinde, Kasım Gülek'in cenazesinde dilimi çok ısırđım, ağlamamak için, o benim ruh haletim, ayrı bir mesele. Fakat islam'ı temsil, islam'ı yaşama islam'la alakalı hareketler meselesine gelince, zararlı bulduğum bulabileceğim şeylere meydan verilmesini fırsat verilmesini, istemem şahsen.

- **Yani aranızda bu kalpten kalbe giden yolun belli ölçüde tıkanık olması İslamiyet'e zarar verecek davranışlar tarafından mı karşı tarafın..**

- Öyle zannediyorum veya öyle algılıyorum, öyle içtihat ediyorum.

-**Sayın Gülen, ben size şunu sormak isterim efendim. Biraz önce sohbetin başında dediniz ki gerilimin sebeplerini anlatırken çıkar var siyasette dediniz. Peki, İslamiyette yolsuzluklara göz yummak var mı?**

-İslamiyette yolsuzluklara göz yumulması meselesi ahireti görmeme demektir.

-**Yani göz yuman ahirete gidemez?**

-Ahirete gidemez değil de, görmemezlik demektir ahireti. Ahiret varken bir insanın yolsuzluklara göz yumması düşünülemez, islam'ın kaldı ki bu mevzuda müeyyideleri var. Ahlaki prensipleriyle bu meseleye karşı çıkmış. Hatta bazı

meselelerde cezalar vardır. Hiçbir yolsuzluk tasvip edilemez. Hiçbir yolsuzluk yapanın yanına kalmaz. Ancak ahlaki olarak şu husus da vardır. Yani hukuk olarak- mesele öyledir, idari olarak olabilir, idari cezalar da öyledir. Ama ahlak olarak günah hata, yanlışlık fert planında kalır. Toplum onunla müteessir olmazsa zararları topluma raci olmazsa, o mevzuda islam, o insanın affedilmesini, bağışlanmasını ister. Onların şahsi haysiyetleriyle ve şerefleriyle oynamaya meydan vermez, fırsat vermez. Bu iki hususun birbiriyle karıştırılmaması lazımdır. Yani bir tarafta başkalarının hakkı mevzu bahis olduğu yerde, şunun bunun hakkı yendiği yerde, yolsuzluklara yer verildiği yerde, islam onu yakın takibe alır ve tecziye eder icabında.

-Ne gibi cezalar verir. Yani cezası ne? Yani Kur'an'da din ve İslamiyet'te bu cezanın yeri ne?

- İslam'da Kur'an'da ve Sünnet'te değişik şeylerin değişik cezaları vardır. Yani hadler vardır, had denir bunlara. Had birisini tecziye etme mevzuu, icâbında alıp bir insanı bir yerde tutmadan alın da, dövmeye kadar her şey vardır.

-Yani yolsuzluğa göz yummanın cezası budur diyorsunuz.

-Hayır esas yolsuzluğu yapanın yani.

-Hayır ben yolsuzluğa göz yummanın..

-Yolsuzluğa göz yummanın hususi bir cezası, bu belki ahirete kalacak birşeydir. Allah ile arasındaki birşeydir. Yolsuzluğa göz yumdu diye götürüp insanı tedip etmek, bir üçüncü şahıs oluyor. Ama idare edenler bu işi yapıyorlarsa bu meseleyi gören amirleri, daha üstleri onları azedebilir. Ve bu, bilebildiğim kadarıyla islâm'ın geçmişinde hep olmuştur. Mesela bir Hz. Omer, bir ibn Ganem'i azletmiştir. Valiyi, bölge valisini, Afrika valisini azletmiştir, diyelim, Amr ibnül' As'ı azletmiştir.

- Yolsuzluk yaptı diye

-Yolsuzluk yaptı diye, belki yolsuzluk da değil, yolsuzluk yaptı diye ona intikal etmiştir. Yine bildiğim meşhur valilerden aynı zamanda Kadisiye Meydan Muharebesi'nin de, İranlılara karşı, fatihidir. Onu da azletmiş Medine'ye çağırmıştır. Aslında hiçbir suçu yoktu. Fakat hakkında dedikodular vardı. Hakkında dedikodu olan bir insan vali olamaz, millet onu dinlemez, böyle itibar kaybına uğramış bir insan orda Medayin'de bulunmamalıdır diye Medine'ye celbetmiştir. Yine yolsuzluk yaptığı mülahazasıyla bir Batılı bir yazarın Arap ırkının yetiştirdiği en büyük kumandan dediği Halid ibn Velid'i Yermuk gibi çok

önemli bir muharebenin cereyan ettiği hatta hararetle cereyan ettiği sırada azletmiştir; sarığı boynunda Medine'ye çağırmıştır. Evet yani yolsuzluk iddialarını, Hz. Ömer, onlara karşı alakasız kalmamıştır. Yakın takibe almıştır.

-Siz tarihten bir örnek verdiniz. Ben bugünden bir örnek vermek istiyorum. RP, DYP hakkında yolsuzluk iddiaları bulunduğu ilişkin muhalefette iken önerge verdi. Birlikte ortaklık kurdular, bunlara göz yumdu. Şimdi burada dini açıdan bir terslik var mı?

-Burada Türk toplumunun zararına, milletimizin zararına, ülkemizin zararına böyle har vurup harman savurmalar, eğer örtbas ediliyorsa tabii. Allah sorar bunu. Gerçekten birşey vârsa mutlaka bu ortaya çıkarılmalı ve har vurup harman savuranlara hesap sorulmalıdır.

-Peki İslamiyette yalan söylemek?

-Yalan söylemek büyük günahlardandır. Hatta münafıkların üç alametlerinden bir tanesi sayılmıştır. "Konuşurken yalan konuşur" der Allah Resulu, münafık Ve hatta küfür, bir yönüyle Allah'ı kabul etmeyen bir kafirin düşüncesidir; yalan bir kafirin düşüncesidir. Bir müminin yalan söylemesi düşünülemez. Bir mümin yalan söylememelidir. Yalan Museylemetü'l-Kezzab'ın sıfatıdır. Doğru konuşma Allah Resulu'nun sıfatıdır.

-Yani yalan söyleyen mü'min değildir, inanan değildir.

-Bir kayıp içindedir. Üç tane vasıftan birini kaybetmiştir. Onun diğeri de kendisine bir emanet tevdi edildiği zaman emanette emin olma, bir de konuştuğu zaman doğru konuşan, vaat ettiği zaman vaadinde durmadır.

-Peki efendim son ofarak size şunu sormak isterdim. Çok güncel birşey çok tartışma yarattı. Hacca gidilirken ihram nerede giyilir. Nerede giyilmesi gerekir ve bunun bu kadar böyle, gösterişine gerek var mıdır?

- İhram aslında o çarşaflara sarılma veya havlulara sarılma meselesi ihramlı olmanın 'değişik bir adı ve ünvanıdır, ihram hacca niyet eden insanın mikatten evvel dikişli elbiseleri çıkarıp, erkeklerin, dikişsiz elbiseleri giymeleridir. Yani bu gerçek ihramda olmanın şartıdır. İhramda olmanın bazı şartları vardır. Mesela işte orada bir canlıya kıymama gibi,- birşey kesmeme gibi ve aynı zamanda dikişli elbise giymeme gibi bir şeydir. O açıdan halk arasında genelde ihram denince bizim omzumuza aldığımız belden aşağıya sardığımız havlular zannedilir, bezler zannedilir. O değil. O ihramda olmanın bir şartıdır.

-İhramda olmak ne demek?

-İhram hacca niyet etme demektir. Allah'ım farz olan hacca niyet ettim, nafile hacca niyet ettim demesidir. Bu niyette mikat dediğimiz ihramsız girilmeyecek, dikişsiz elbiseyi giymeden içeriye girilmeyecek yerden itibaren.

-Bu yer neresi?

-Bu yer Mekke'nin çevresinde bazı yerlerde çok açılır. Mesela Cidde tarafından giderseniz mikat 70 km, kadardır. Tenim dediğimiz bir yer vardır. Bugün Mekke'nin genişlemesi ile Mekke'nin içinde kalmıştır. Eski küçük Mekke itibarı ile 10-12 km, kadar bir yerdir Rabi' diye bir yer vardır. Mekke'nin etrafında böyle muttarıt, dairevi bir çizgi değil de fakat içeri girerek dışarıya çıkarak Allah Resulu tarafından Allah'ın emri ile belirlenmiş bir sınırdır. Şimdi biz burdan hacca giderken genelde Zülhüleyfe dediğimiz yani Medinelilerin ihramı diyebileceğimiz, ihrama son girme mekanıdır ki oradan içeri ihramsız, yani dikişli elbise ile girilirse hacı bir cinayet işlemiş olur. Tıpkı namazın erkanına riayet etmemede yapılan bir hata gibi hata yapmış olur. Bir cinayet kurbanı kesmesi lazım. Öyle bir cinayet işlememek için o mikatın berisinde ihrama girerler ve sonra öyle mikatı geçerler. Şimdi araba ile gidenler için bir problem yoktur. Araba ile gidenler mikattan biraz beride ister, 15 km, lik mikatta isterse 70 km'lik mikatta orada ihramlarını giyerler ve mikatı geçerler. Uçakta da aslında bir beis yoktur. Fakat hacıların çoğu o mevzuda öyle bir uçuş terbiyesi, uçağın içinde oturma, kalkma eğitimi, bunu almadıklarından dolayı işte şu noktadan itibaren kalkın ihramlarınızı giyin, hacca niyet edin denildiği zaman 50-100 insan birden kalkar ve bunlar orada soyunma giyinme gibi harekette bulunurlar. Bu, uçağın dengesini bozabilir, yani. Buna pilotlar da hostesler de müsaade etmezler. Bu açıdan doğrudan doğruya Mekke'ye gidiyorsa hacılar Medine'ye gidiyorsa fukahanın bu konuda bir noktai nazarı vardır. Mikatten geçse dahi hedefi Mekke olmadığından dolayı onun için mikatın berisinde ihrama girmeye lüzum yok. Medine'ye gideceksiniz bu elbiselerle, veya Cidde'ye gidiyorsunuz, Cidde mikatın dışında gerek yok ona der fukaha. Yani, hedefin Mekke olması önemlidir. Burada, ihrama girmeyi o belirler derler. Ama hacılar Kabe'ye gidiyorlarsa ne taraftan girerlerse girsinler Kabe'ye ulaştıklarında, uçakta, mikatı ihramsız geçmiş olacaklar. Onun için ya uçağın içinde ihrama girecekler, ya da uçağa binmeden ihrama girecekler. Doğrudan Mekke'ye gidiyorsa. Şimdi ihrama girme meselesi de yine bizim Allah'a karşı kulluğumuz gibi samimane ve halisane olmalı. Herkes samimidir ve halisdir fakat bunlar şov gibi algılanıyorsa riyakârlığa hamlediliyorsa şayet,

toplum bunlar karşısında hazımsızlık ortaya koyuyorsa, insanların hissiyatına saygının ifadesi olarak, bence onları günaha sokmamak lazım.

-Yani şov yapmamak lazım.

-Şovsa tabii. Onun da şov olduğunu bilemiyorum. Yapmamak lazım. Bir kere bizim için de öyle mukadderdi. Ama televizyon kameraları çağrılmadı yani.

-Yani siz gittiğiniz zaman?

-Bir keresinde gittiğimizde öyle oldu. Çok da soğuktu aslında. Ben urbalarımı çıkarıp da öyle ihrama girmeyi düşünmezdim. Fakat dediler ki uçakta sizi ihrama sokturmayacağız uçağın ahengi bozuluyor, dengesi bozuluyor dediler. Binmeden ihrama girdik. Bir kere, öyle başımdan geçti. Fakat maruf, meşhur ve malum olan insanlar herhalde daha temkinli daha dikkatli olmalılar. Dini duygu dini düşünce adına temsil ettikleri şey onların yanlış yorumlanabilecek davranışlarından dolayı karartılmamalı.

-Çok teşekkür ederim benim sormak istediklerim bunlardı. Siz, son olarak eklemek istediğiniz konu varsa buyrun.

-Türk toplumunun çok uzlaşmaya anlaşılmaya ihtiyacı olduğu bir dönemde yaşıyoruz. Bütün güçler ve kuvvetler Türkiye'de, hatta gücü temsil edenler demokratik davrandıkları zaman bu gaileleri aşabileceğimize inanıyorum. Ancak demokrasi ile, ancak Türkiye'deki mevcut hayata hakim bazı kriterlere saygılı olmakla bu badirenin aşılabileceğine inanıyorum. Hislerimize kapılarak ister medya açısından, ister devleti idare eden insanlar, ister partilerin başındaki liderler açısından hissi, mantığın, muhakemenin önüne geçirirsek şayet eğer çok yanlışlıklar yapılabilir. Hele bazı kimseler kuvveti temsil ediyorlarsa şayet. Genelde kuvvetin temsil edilmesi de kuvveti aklın, mantığın, muhakemenin önüne çıkarır. Nasıl olsa kuvvetle bu meseleyi çözüyoruz dedirtir onlara ve bu da Türkiye'de dengelerin alt-üst olmasına sebebiyet verebilir. Herkesin herhalde çok dengeli olması lazım. Ben Türk toplumuna tavsiyede bulunma durumunda, konumunda değilim ama, düz bir vatandaş olarak hislerimi ifade etmede de bir beis görmüyorum. Sayın Cumhurbaşkanımız bu mevzuda kendi sorumluluklarının şuurundadır. Zannediyorum dengeye çok hizmetleri olacaktır. Askerlerimiz bir yönüyle yaptıkları bazı şeylerden ötürü bazı çevrelerce, belki antidemokratik davranıyor sayılabilirler. Ama onlar konumlarının gereğini anayasanın kendilerine verdiği şeyleri yerine getiriyorlar. Hatta dahası, ben zannediyorum, onlar, bazı sivil kesimlerden daha demokrat. Biraz evvel arzettiğim mülahazalar açısından herhalde onların temsil

ettikleri kuvvet Şu partiler arasında birbirini istemeyen insanların elinde olsa bir gece hızlı bir baskınla gelirler hasımlarını bertaraf ederler onun yerine otururlar. Kuvvet ellerinde olduğu halde. Fakat çok mantıki davranıyorlar. Çok muhakemeli davranıyorlar. Epey zamandan beri. His öne çıkmıyor burada ve kuvvet, güç gösterisi şeklinde öne çıkmıyor. Bana demokraside daha dengeli geliyorlar, o açıdan. öyle bir tehlikenin var olup olmadığını da söyleyemeyeceğim. Başta bahsettiğim ustura sırtında yaşanıyor. Bir kriz var, geçmiş krizlerden daha büyük bir krizdir. Ne olacağı belirsiz. Eskiden işin neyin ne olacağı biraz belirli idi. Şimdi belirsiz olduğundan dolayı belki hepimiz birer kaos yaşıyoruz. inşallah neticesi hayırlı olur.

-Birşey sormayı unuttum size. Siz ne kadar geniş bir kitleye rehberlik ediyorsunuz. Onlara yön veriyorsunuz?'

-Ben evvela, bu rehberlik meselesini evvela müsaadenizle kabul edemeyeceğim. Hiçbir zaman rehber olamadım. Hele iyi bir rehber hiç olamadım. Kitle meselesine gelince millet beni cami kürsülerinde tanıdı. Bazan çok geniş bir alanda vaaz etme imkanı oldu. Mesela izmir'e tayin edildiğimde Diyanet beni bölgede istihdam etti. Türkiye'de gitmediğim, vaaz veya konferans için bir-iki vilayet vardır. O açıdan geniş kitleler tarafından hakkım olmadığı, liyakatım olmadığı halde tanınma maruziyeti mi diyelim, mağduriyeti mi diyelim, mazhariyeti mi diyelim bilemeyeceğim ben, böyle bir tanınma sözkonusudur. Ama fakiri tanıyan bu insanlar arasında siz eğitim dediğimiz zaman bu eğitime yönelecek, siz himmetlerinizi bir araya getirerek, imkanlarınızı bir araya getirerek finans kurumları veya banka gibi şeyler tesis edin dediğiniz zaman sözünüzün saızınızın geçtiği daire, ben onun çerçevesini de şimdi bilemeyeceğim. öyle bir test yapmadım, anket yapmadım. Ne kadar insan kabulleniyor, ne kadar insan seviyor bunu test etmedim. Hatta bir yönüyle de o beni rahatsız ediyor. Bana eğer cemaatin önünde bir rehber gibi bakılması hatta mübalağası bunun, abartılmışı, bir lider gibi bakılması, bir cemaati sevk ve idare etme mevkiinde bir insan gibi bakılması bağışlarsanız bana hakaret gibi geliyor. Çok samimi söylüyorum. Bunları bana böyle saygısızlık yapılmış gibi kabul ediyorum. Ben düz bir insanım ve ondan çok hoşnudum. Hz. Ali mülâhazasıyla "Kün inde'n-nasi ferden mine'n nas" insanlar nezdinde insanlardan bir insan ol. Hatta şimdilerde Rabbimle başbaşa kaldığımda dileklerimde münacaatlarımda bunlar bana çok fazla. Emaneti al ve bu ağır hacaletli yükten kurtar dediğim çoktur herhalde.

Samanyolu TV'de Osman Özsoy ve Mim Kemal Öke İle

Üst üste bir kısım hadiseler cereyan ediyor. Bu hadiseler fasit bir daire gibi birbirlerini destekliyor. Biraz da mevcudu köpürten budur. Abartmak isteyenler meseleyi biraz daha abartıyor. Her gün gerilim üstüne gerilim. Aslında gerilimden dünyanın hiçbir yerinde hiçbir kimse hiçbir zaman istifade etmediği ve gerilim hiçbir işe yaramadığı gibi bu gerilimin umumi olarak bizim için de bir şeye yaramayacağı muhakkak. Çünkü gerilim içinde olan insanların mantıkları sürekli muhakemelerinin önünde olur. Bu da onları eski ifadesiyle taaruz ve tasallutların ağına çeker. Şahıslar şahıslarla, düşünceler düşüncelerle çarpışır, nötralize edilir. Böylece ortalığı kimsenin faydalanamayacağı düşünceler kaplar. Buna düşünce de denmez belki düşüncenin kırıntıları demek daha doğru olur.

Bir yönüyle fikirler hep çatışır, heyecanlar hep yüksek cereyan eder, fakat işe yarar hiç bir şey ortaya konamaz. Fikir üretilemez, strateji üretilemez, politika üretilemez, bu kısır döngü böyle devam eder gider. Bizim gibi ülkelerin bu kısır döngüye karşı bir velud döngü, doğurgan döngü, yani hayır doğurma, iyiliğin iyilik doğurması, güzelliğin güzellik doğurması gibi bir hayırlı döngü üretmesi gerekir. Belki ancak bu espriden hareketle ülkede çağın aşılması meselesini gerçekleştirebiliriz.

Türkiye'nin genel manzarası maalesef içte ve dışta devlete ve aydınlara karşı itimadı sarsıyor. Zannediyorum böyle bir itimad sarsılışı Türkiye'ye çok pahalıya mal olmuştur. Doğrudan doğruya alakası görülme bile ihracat ve ithalatımıza tesir etmiştir, sosyal ve siyasal hayatımıza tesir etmiştir. Bu kısır çekişmeler yüzünden, maddinin yanında manevisiyle değerlendirilirse, zannediyorum trilyonlarca kayıplara uğradı Türkiye. Bu açıdan gerilimin yararı hiç olmamıştır.

Bir an evvel herkese vazife düşüyor. Kendilerine vazife düşen insanlar, ne yapıp yapıp bu gerilimin havasını almalı, indirmeli ve Türkiye'de akl-ı selimi, salim düşünceyi hakim kılmaya çalışmalı. Bizde şu ana kadar yapılan şey; içimizde olan olumsuz şeyler karşısında mazeret ararız.

Fakat meseleyi onlar planlıyor demenin rahat bir yanı olsa da, diğer bir yan ihmal ediliyor, görülmüyor. O da provoke edilecek insanların bulunmasıdır. İki şey var, iki şey buluşuyor: Dış kendine düşeni yapıyor. İçte bir kısım

düşünmeyen insanlar bu stratejilere alet ediliyorlar. Türkiye'nin başına gaileler açabiliyorlar. Bu kişiler çok azınlıktır. Teşhis ve tespit edilip üzerlerine gidilirse ancak sesleri kesilebilir.

Dış yapısı itibariyle kararlara bakılınca bir muhtıra şeklinde de yorumlayabilir bazıları. Ben şahsen öyle yorumlamak istemiyorum. Öyle yorumlamamak için de bazı sebepler var.

Bunun kitaplardaki yerini aramaktan ziyade 12 Mart muhtırasına muhatap olan insanlardan biri olarak yaşadım, gördüm. Muhtıra muhtıraydı. Doğrudan doğruya devletin dışında, Cumhurbaşkanı ve Başbakanın dışında, Bakanlar kurulunun dışında, devlete tavsiye şeklinde değil, doğrudan doğruya bazı şeyler gönderdiler ki, devlet tecrübesi olan Cumhurbaşkanı devleti devretti. Bu millet, avam halk bile muhtıranın ne olduğunu gördü.

Oysa burada belli ölçüde Milli Güvenlik Kuruluyula, Dahiliye Vekili ve Hariciyeden insanlar var. Devletin başındaki insan başbakan var. Oturuyorlar bunlar aralarında konuşuyorlar, Türkiye'nin bir krize doğru kaydığını müzakere ediyorlar. Bazı aşılmaz problemler ve ileriye matuf endişe verici bazı şeylerin söz konusu olduğu kararına varılıyor ve sonrasında ortaya bir tavsiyename çıkıyor. Bir tavsiyename diyoruz. Bu tavsiyenameye orda herkes imza atıyor, bir ikisi de sonra atıyor. İmzayı geciktirmede kendi açlarından bir mülahazaları olabilir.

Fakat insanların müzmeratına girerek onları bir şeye mahkum etmek doğru değildir. Muhtemellere hüküm bina etmek sui-zan kapısını açar. Ve muhtemellerle mahkum edilmedik insan kalmaz. Bu açıdan buna muhtıra denmez. Muhtıra bir gücün başka bir tarafta iş yaptırmayı, birine karşı açıktan açığa bu yapılsın şeklinde tavır koymasıdır.

Burada tavır koymadan daha ziyade, Jan Jaques Rousseou mülahazasıyla yaklaşacak olursak Güvenlik Kurulu İçtimai Mukavelesi denebilirdi. Yakışksız bir şey oldu ama karşılıklı oturup bazı şeyleri görüşmüşler ve mukavaleye imza atılmış.

Bu mukavelede ele alınan tavsiye kararlarını bu açıdan ben şahsen muhtıra şekliyle algılanmasını telif edemiyorum. Niçin bu işin üzerinde bu yorumlarla duruluyor, askeriye muhtıra verdi diye suçlanıyor? Ben bunu yanlış buluyorum. Askeriye gerçi gücü temsil ediyor. Gücün temsil edildiği yerde mantık, muhakeme tam kıvamına da ulaşmayabilir. İsteselerdi orada bu böyle olacak diyebilirlerdi. Oturup orada meseleyi altı saat müzakere etmezlerdi.

Demek ki, devlet başkanının huzurunda meseleye çok yumuşak ve inşaflica yaklaştılar. Orada bir kısım tavsiye kararlarını ortaya koydular. Bu süre içinde tatbikini devlete bıraktılar. Yani demokratik yollardan problemler çözülsün istediler. Antidemokratik muaccelelere başvurmayı düşünmediler. Ben bunu böyle algılıyorum.

Türkiye'de neredeyse çeyrek asrı aşan bir süredir bir mefhum kargaşası yaşanıyor. Bazı kanunlarla beraber gelen ve yasaların hazırlanmasında geçen mefhumların çok iyi tarif edilemeyişi yanlış yorumlara sebebiyet veriyor. Eğer bu vüzuha kavuşturulmaz, çerçevelendirilmezse bu te'vil devam edebilir, yine kavgaya sebebiyet verebilir.

İslam, Kur'an ve sünnetten alınarak tarifi gayet açık olarak ortaya konmuştur. O, bir prensipler bütünü olması hasebiyle de aynı zamanda şeriattır. Nitekim bunu son hadiseler münasebetiyle parti liderlerimiz de telaffuz etme gereği duydular. En azından halkın meseleye öyle yaklaşması, öyle anlaması, öyle algılaması, onların hissiyatının rencide olacağı söz konusu olacağından dolayı, üslupların bir kere daha gözden geçirilmesi gerektiği sık sık gündeme geldi.

Din, kısa bir özet olarak, insanları kendi ihtiyarlarıyla mutlak hayra sevk etmek, Allah tarafından vaz edilmiş prensipler, disiplinler mecmuasıdır şeklinde ifade ediliyor. İslam nedir diye tarif edilince teslim olma, ve aynı zamanda herkese selamet vaad etmedir. Güvenin ve selametın temsilcisi olan İslamiyet, ıstılahi manada dinin tarifiyle tarif edilmiştir.

Kur'anda din kavramı bir çok yerde geçer. Aynı zamanda din kelimesiyle ahiret mevzuu da vurgulandığından dinin önemli iki rüknüne dikkat çekilmiş. Kur'an, "Allah din olarak İslam'dan hoşnut oldu. Allah kitabında size Müslüman ismini koydu" der. Sünnette de, "Müslümanın elinden dilinden zarar gelmez. Elinden dilinden herkesin emin olduğu, herkese güven vaad eden insan mümindir." tarifiyle bize sunulan imandan ve böyle bir imanı yaşayan bir insandan zarar gelmesi söz konusu değildir. Ben bunların hakkıyla anlaşıldığı kanaatinde değilim. Tariflerini yaparken anlamış gibi görünüyorlar fakat bazen şahsi mülahazalarına kuvvet kazandırmak isteyenler biraz hissi yorumlara girebiliyorlar, şahsi yorumlara girebiliyorlar. Daha doğrusu heva ve heveslerini kutsama yoluna gidiyorlar. Kendi içtihatlarına, kendi yorumlarına din diyebiliyorlar. İslam evrenseldir. Hristiyanı da, Yahudiye de, ateisti de, hiç inanmıyanı da, Mecusiye de kucaklayıcıdır. Nitekim ilk Medine toplumu pratik

bir örnek sergilemiştir. Yanlış yorumlanan kavramlar sadece bunlar değil.

Bunların yanında laiklik gibi, sekülerizm gibi mülâhazalar, düşünceler, Kemalizm gibi düşünceler... Bunları her iki cephede de yanlış anlayanlar var. Kendilerini ifrata çekebilecek yorumlarda bulunan insanlar sürekli kavgaya çeker. Hayli anlayışlı insan var, onları şükranla yad etmek lazım. Bu sun'i kavganın gereksiz olduğunu sık sık vurguladılar. Birbirimize karşı anlayışlı olalım, kendi konumlarımızı, birbirimizi kabul edelim. Sonradan arzettiğim bu tabirler de çok farklı yorumlandı. Mesela devletin başındaki insan Sayın Erbakan defaatle dedi ki "Batıdaki tatbiki şekliyle laikliği getirin ben herkesten evvel onu kabullenirim." Yani demek bir yorumuyla öyle bir laiklik var ki onu kabullenmeyecek insan yok. Keza demokrasi için aynı mütaalalarını söylediler.

Cumhuriyet için öteden beri hiç itiraz eden olmadı zaten. Ta ilk dönemler itibariyle çağın mütefekkeri "Ben hepinizden evvel Cumhuriyetçiyim" der. "Zira şarkta kaldığım sırada yemek yiyip çorbanın danelerini karıncalara veriyordum. Bana bu işin hikmetini sordular. Dedim ki bu arı ve karınca milleti cumhuriyetçidir. O bakımdan benim Cumhuriyete karşı bir sevgim var, alakam var. Ben bu sevgimin ve alakamın gereğini yerine getiriyorum.

Ama şekli ve sun'i Cumhuriyet değil. Doğrudan doğruya hakkaniyet ve adalet üzere büyük çoğunluğun katkısına dayanan bir yönüyle bir Cumhuriyet." Hatta Raşid Halifeler dönemini misal verir. Bu ölçüde bir Cumhuriyet ki kanaat-ı acizanemce buna, dine karşı en katı bir düşüncenin bile karşı çıkacağına kani değilim.

Şimdi bazılarına göre laiklik de sekülerizm de çok farklı şekilde yorumlanabiliyor. Hatta laisizmin şöyle veya böyle Türk devletlerinde uygulanmadığı dönem yok gibi. İşte gayri müslimler içimizde her zaman çok rahat yaşamışlar. Onların dinlerine, diyanetlerine ilişilmemiş. Hatta bugün modern yorumcular bu meseleyi ileriye sürerken, Kafirun süresindeki "Lekum dinikum veliyedin"i misal veriyorlar buna.

Cihad, harp gibi hususi şartlarla ortaya çıkmış, eskilerin ifadesiyle 'evvel ve bizzat değil saniyen ve bil ahara' bir iştir. Zaruretlerin zorladığı bir şeydir. Bir gün insanlar böyle bir şeye mecbur kalırlarsa şayet Hristiyanlıkta olduğu gibi -bağışlayın- apışıp kalmasınlar. Herşey bir disiplin içinde cereyan etsin gibi bir mülâhaza vardır. Sulh esastır. Hatta harb en hararetle devam ettiği zaman dahi Kuran-ı Kerim noktalı virgöl kor ve şöyle der "Harb kızgın devam ederken onlar sizden sulh isterlerse sulha hemen yanaşın." Şimdi bu açıdan bakınca harbla

alakalı, muharebeyle alakalı, maddi cihadla alakalı meselelerde böyle bir strateji bu, "lekum dinikum veliyedin" hakikatı. Bu biraz da İslamın evrenselliğinin ifadesidir.

250 milyon nüfusla, üç kıtaya yayılmış bir alanda safkan 10 milyon Türk ile asayişini temin edemezsiniz. Bu zaviyeden hadiselerle bakanlar diyorlar ki Osmanlı döneminde de bir manada laisizm sözkonusuydu.

Günümüzde de laisizm sözkonusu. Ve birçok aydın diyor ki demokraside kamil manada laisizm Türkiye'de uygulanmıyor. Batılılar da bunu söylüyorlar. Onların dediği kadar da olmasa bile demek ki Türkiye'de görünen bir eksiklik var. Öyleyse mesele izafi demektir. Yani o dönemde de vardı. Meşrutiyet döneminde de belli ölçüde oldu ve o meşrutiyet-i meşrua içinde Cumhuriyete doğru gelindi. Cumhuriyette mesele biraz daha ileriye götürüldü. Çok hayati bir prensip olarak devlet kendi hayatı adına bunu benimsedi, bunun ısrarla üzerinde durdu. Anayasanın ilk maddelerine değiştirilmemek üzere yerleştirdi.

Ben hukuk bilmem ama Laisizmi diyanetin dünya hayatına karışmaması, idarenin de dini hayata karışmaması, herkesi kendi dünyasında dinini rahat yaşar olarak bırakması şeklinde kabaca yorumlarımla ifade ettim. Buna karşılık Türkiye'de çok defa sekülerizm laisizmle karıştırılıyor. Sekülerizm dünyevidir. Hatta bu dünyeviliğin bile Selçuklular döneminde Osmanlılar döneminde var olduğu bahis mevzu ediliyor bugün. Eğer böyle olmazsa sünnetin hatta icmanın dışında örfe dayanan içtihatlar ve ihtisasa dayanan bir kısım yeni kanunlarla kanunnameler mecmuası vardır ki bunların sayısı başımızı aşkın. Ahmet Akgündüz Bey 11 cilt neşretti. Bu kanunnameler bir başka zaviyeden ele alındığında orada anlatılan bazı şeyleri sekülerizmle irtibatlandırabilirsiniz. O dönemdeki bir kısım şeyler ön plana çıkarıldı. Şimdi biraz daha fazla ön plana çıkmış durumda. Bir defa laisizm sekülerizm olarak algılanıyor. Türkiye'de hemen hemen inanmayan insan yok gibi. Kimisi dini inançlarını dolu dolu yapıyor, kimisi az yapıyor. Ama kimin Allah indinde makbul olduğunu tahmin etmeye gücümüz yetmez.

Bazen birisi bir "Lailahe illallah"la kurtulur, bazen birisi sabahlara kadar ibadet yapar da kurtulamaz. O mevzuda bizim anlayışımız ölçü değildir. Ölçü ihlastır, samimiyettir ve Allah'ın vereceği karardır. Elbette zahiri bir takım ölçü ve prensipler mevcuttur. Ancak nihai karar Allah'ındır. Bu mevzuda kimin önde kimin arkada olduğunu bilemeyiz. Birilerini geride görmek yanlışır. Mefhum kargaşasının yanında bir de bu mesele var.

Laisizmi sekülerizm olarak anlayan kimseler tamamen meseleye dünyevilik şeklinde yaklaşıyor. Öyle olunca idaremizin içinde hiç bir uhrevilik olmasın, hiç bir ukba olmasın diyorlar. Oysaki bana göre -mümkündür veya değildir- Demokrasi, insanların bütün ihtiyaçlarını karşılamaya cami' bir sistem şeklinde dizayn edilirse şayet, ben, kabre kadar benim hayatımı yaşamaya yaradığı gibi, kabirden öte benim problemlerime cevap vermesini de çok arzu ederim. Mahşerdeki problemlerimi tekeffül etmesini isterim.

Ben bu problemin nasıl çözüleceğini düşünmedim, fakat geleceğin çok iyi demokratlatmış, demokrasiyi iyi bir zemine oturtmuş insanların düşünmesini arzu ederim. Çünkü ben sadece bir bedenden ibaret değilim. Benim bir de ruh yanıam var. Fizik yanıamın yanıamda metafizik yanıam var, dünyeviliğimin yanıamda uhreviliğim var.

Bütün yanıamlarıam ele alındığıam zaman ben bir bütün olarak ele alınmış olacağım. Her yönümle ele alınmalıyım ki demokrasinin bana vaadettiğı huzuru soluklayabileyim. Mükemmel bir demokrasi insanların fiziki ve metafiziki bütün ihtiyaçlarını da karşılamalı diye düşünüyorum. Bence yapılacak ilk iş duygu ve düşüncelerimizi ele alıp üslubumuzu değıştirmektir. Birbirimize karşı çok saygılı olmalıyız. O zaman bu kavgalar belli ölçüde dinedecektir zannediyorum.

Din, beşer tabiatının tabii bir yanıamdır. Denilebilir ki gerçek insani derinlik dinle gerçekleşir. Mükemmel bir demokrasi bence dini ihmal etmemelidir. Bu manada demokrasiye ulaşıldığında dinin, ruhi hayatımız adına, hasret ölçüsünde bir ihtiyaç olduğu görülecektir. Batı'da bir dönemde Jan Jacques Rousseoular, Renanlar, Voltaireler bunun gereksizliğine inandılar. Fakat sonra onu yerine koyma ihtiyacı hissettiler. Zatında olmasa bile insanlar için bunun gereğı var dediler.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Atatürk, dinin lüzumunu ısrarla vurgulamış. Hatta 25 kadar İmam Hatip o mevzudaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere o dönemde açılmış. Hiç bir dönemde dinden müstağni olunmamış. Ne monarşi döneminde, ne meşrutiyet döneminde ne de Cumhuriyet döneminde.

Çağın büyük mütefekkirinin 'meşrutiyet-i meşrua' demesi de cumhuriyete açılma adına bence bir rampa olmasa bile bir rıhtıamdır. Çünkü bu türlü meselelerde yavaş yavaş, biraz da toplumu alıştırma alıştırma gidilmelidir.

Abraham Lincoln'un insanları hürriyete kavuşturduktan sonra alıştırma meselesini ihmal etmesi neticesinde ins anın esareti tercih etmesi esprisi

gözden uzak tutulmamalıdır.

Buradan hareketle demokrasi nedir, cumhuriyet nedir, ferdi hürriyet nedir, şahsi hukuk nedir, bunların çok iyi anlaşılabilmesi için meşrutiyet-i meşrua bu mevzuda çok önemli bir köprüdür. İnsanlar adeta demokrasiyi tahayyül ediyorlardı.

Dinin lüzum-u hayatiyeti, önemi ve demokrasinin çok önemli bir ruh olduğu vurgulandıktan sonra belki o sistem bununla gerçek hayatiyete kavuşacak. Bu vurgulandıktan sonra dinin politize edilmesi meselesine gelinebilir.

Din ne kadar mukaddes olursa olsun mukaddesiyet ifadesinin kabulü, ona bu şekilde yaklaşmanın bir diğer yanı da dini, dünyevi hiçbir şeye alet etmemektir. Maddi manevi şeylere alet etmemektir. Hatta din insanın manevi füyuzat hislerine de alet edilmemelidir. Şahsın şahsi cennete girişine bile alet edilmemelidir. Öyle ise dünyaya ait gelip geçici şeyler katiyyen dine bina edilmemelidir. Dinin politize edilmesi, imanın kudsi bir me'haz olarak bir kısım siyasi mülahazalara esas alınması, meselelere o merceklerle bakılarak, kendi yorumlarımız, kendi idare anlayışlarımıza kudsiyet kazandırmak, onları kutsamak, dine tahkir edecek bir durum olabilir.

Saniyen, siyasi düşüncemizi, mülahamızı, parti anlayışımızı dine bina ettiğiniz zaman, dine bir yönüyle bizim eksikliklerimiz, bizim arızalarımız bizim kusurlarımız da akseder. Bize tepki dolayısıyla ona da tepki salar. Diğer bir yaklaşımla bize nefret duyan insanların nefretinden din de nasibini alır. Çünkü dini temsil ediyoruz. Din hakikatı öyle temsil edilmeli ki bütün siyasi ve gayr-ı siyasi mülahazaların üzerinde olsun. O büyük mütefekkir, milletin imanını kurtarma istikametinde "Gönlümde ne cennet sevdası ne cehennem korkusu" diyerek meselelere yaklaşır. "25 milyon (o zaman öyle) insanın imanını selamette görürsem cehennemin alevleri içinde yanmaya razıyım." der. Böylesine her türlü telaşenin üstünde verilen bir dersi hakikata zannederim şeytan-ı racimden başka kimse itiraz etmez. Din politize edildiği, onu biz temsil ediyoruz denildiği zaman, başkalarını adeta işin dışında görmüş oluruz. Oysa ki Türk toplumu içinde yüzde seksen, -hatta yüzde 98 bile deniliyor- dindar var. Belki Hristiyanlar, Yahudiler de kendilerine dindar diyorlar. Bunların hepsini işin içine katarsak, meseleyi yüzdelerle ifade etmekte biraz zorlanırız. Eğer insanların inancına göre Allah değer verecek, onları değerler üstü değerlere ulaştıracaksa, biz o mevzuda saldırıda olmamalıyız. Burada herhangi bir kimseyi ya da siyasi bir yapıyı hedeflemiyorum. Dinin politize edilmesinin, din adına

nasıl bir tehlike oluşturabileceğine dikkat çekmekteyim.

İster şahıslar olsun, ister müesseseler olsun, herkese vazife düşmektedir. Sayın Cumhurbaşkanımızdan belediye'deki çöpçü -çöpçüyü bir tahkir değil, bir mukayese unsuru olarak kullanıyorum, rencide ediyorsam özür dilerim-vatandaşımıza kadar herkese belli sorumluluklar düşmektedir. Medyaya da düşmektedir, parlamentoya da düşmektedir. Parti liderlerine ve lider kadrolara da vazife düşmektedir. Yine de, bunların çoğunun bu meselede kendilerine düşen vazifeleri yaptığı hüsn-ü zannını koruyorum ben.

Cumhurbaşkanı da üzerine düşen görevi yapıyor görülüyor. Öyle yorumlamak istiyorum. Devlet tecrübesi itibarıyla, dikkatli davranışlarıyla, en kritik durumları, krizleri aşma meselesinde isabetli manevralarıyla bir görev yapıyor. Veya en azından ben şahsen böyle görmek istiyorum. Görmek istiyorum derken, benimle bu manada bu anlayışta olmayan ihvanlarım beni mazur görsünler, bunlar benim yorumlarımdır. Fakat gönlüm öyle arzu ediyor ki, hem dehasıyla, hem yüksek performansıyla büyük gayret göstererek bu krizi yağdan kıl çeker gibi çözebilirsin.

İkincisi medyaya çok önemli bir vazife düşüyor. Medya aslında epey zamandan beri bilhassa son günlerde, Türkiye'de kuvvetlerden bir kuvvet olma ruh haletini de paylaşıyor. Böyle bir ruh haletini paylaşma sürecini yaşayan medya, üzerine düşen vazifeyi mutlaka yapmalıdır. Ciddi tahriş edici olduğunu ben söylemeyeceğim. Bunlar hakkında da yine hüsn-ü zannımı korumaya çalışıyorum. Medya çok şey yapabilir. Bazan bir harbe sebebiyet verebilir, ciddi çatışmaya sebebiyet verebilir. Toplumun bir kesimini diğer kesimiyle karşı karşıya getirebilir. Biraz evvel bir kısım kavramların, kargaşaların kavgasıyla ilgili mülahazalarımızı arzettik. Medya laisizmi değişik şekilde tarif ederek, dini de dindarı da karşısına alabilir. Sekülerizmi farklı yorumlayarak insanları karşısına alabilir. İnsanlar tahrik edilebilirler. Böylece gerilim ortamı doğar. Hisleri, mantıklarının, muhakemelerinin önüne geçen kimselerin bir karara varmaları, isabetli içtihatlar varmaları, isabetli yorumlarda bulunmaları düşünülemez. Bir fasit daire oluşur. Ve insanlar her an birbirlerine düşerek gerilim biraz daha artabilir. Medya pekâlâ üslubunu gözden geçirerek bunu yapabilir. Basın Ahlak Yasası bu manada medyaya ışık tutacak mahiyettedir bana göre. Bu yasa çok mükemmel bir şekilde hazırlanmış. Kanaat-ı acizanemce bunlar bir kısım müeyyidelerle desteklenmeli. Burada şahsi haklar da nazar-ı itibara alınmalı. Devletin temeline dokunabilecek hususlar da nazar-ı itibara alınmalı.

Susurluk meselesi bir ayıptır. Bunun üzerine gidilmeliydi. Fakat üzerine gidilirken aynı zamanda düşünülmemeliydi.

Devletin de içtihat hataları içinde bulunan bir hadiseyse, o hadise teşhir masasına yatırıldığında devleti, devletçiliği, devlet mülahazasını da delme sözkonusu olabilirdi. Bu meselenin açıktan açığa yürütülmesi iyi bir devletçilik anlayışıyla telif edilebilir miydi?

Ta başından itibaren medyanın her şeyi apaçık en ince noktasına kadar deşeleyp, iddianamesine yerleştiren bir savcı gibi bu işin üzerine gitmesine hakkı var mıydı? İyi bir devletçilik mülahazası içinde bu tasvip edilen bir şey midir?

Susurluk'la bir cinayet işlenmiş, bir toplum suçu işlenmişse şayet, bunun örtbas edilmesini ben de istemem. Fakat üslubu her zaman, her yerde, her platformda münakaşa edebilirim. Bunun temelinde bizim milli birliğimize, milli bütünlüğümüze devlet telakkimize eğer dokunacak bazı şeyler varsa, bu kapı aralanmamalıydı. O kapıdan girilince şayet askere olan güvenimiz sarsılacaksa, güvenlik kuvvetlerine olan güven sarsılacaksa, meclise olan güven sarsılacaksa, insanlara olan güven sarsılacaksa bunun üzerine biraz daha farklı bir yöntemle gidilmeli ve mesele çözülmeliydi. Suçlular ortaya çıkarılmalı ve ceza verilmeliydi. Medya savcı olmamalıydı, hakim olmamalıydı. Bu açıktan açığa medya yanlış yaptı manasına çekilmemeli.

Fakat bir üslup hatası yapıldı. Bilemiyorum belki biraz da reyting endişesi var mıydı? O kadar seyirci ben de bulayım mülahazası oldu mu? Vatanperver insanların böyle önemsiz basit mülahazalardan dolayı devletin temelini sarsabilecek, devlet mülahazamızı delebilecek teşebbüslere gireceğine ihtimal vermek istemiyorum.

Türkiye'de bir krizin bulunduğu muhakkaktır. Bu krizin onda üçü gerçekse, onda yedisi bazılarının üslup hatasından, biraz da bir kısım sun'iliklerden kaynaklanıyor. Bu açıdan da en azından görüntü itibariyle rahatsız edebilecek bir bunalımın, bir krizin var olduğu söylenebilir. Bazı şeylerin korunması ve kollanması meselesinde fevkalade hassas olunmalıdır. Ben bu duygumu her zaman her platformda ifade ettim. Bir mağduriyet, bir mazlumiyet dönemim de oldu. O dönemde bir askerimizin hatası neticesinde Sefiller romanındaki şaki gibi aranırken bile ben o günkü mülahazalarımı, bir mecmuada -arşivlerde bulunabilir- 'Son karakol' um diyerek ona saygı duyulmalı şeklinde ifade ettim. Çünkü o bir peygamber ocağıdır. O mevzuda saygımı her fırsatta vurgulamaya

çalıştım. Ülke bir kriz içindedir. Ve Türkiye'de gücü temsil eden kimselerin dileyelim ki akılları, hisleri de o ölçüde tamdır. Bazı şeyleri, kendilerince şimdiye kadar müdahale keyfiyetleri nasıl idiyse öyle önleyeceklerine inanıyorlar. Burada müdahale edilecekse bu tavsiye kararları şeklinde olabilir. Daha demokratik bir yol, bir dönem Türkiye'de gerçekleşti.

Bir de doğrudan doğruya darbe olsun diyebilirler. Bir kriz, bir bunalım varsa bence çok defa darbenin kendisi de krizdir. Darbe beraberinde bir kısım krizler de getirir. Darbenin getirdiği krizleri çözmek için yeniden kriz masaları kurulur. Darbeciler hep su-i niyetli olmamışlardır. Güzel şeyler olmuştur. Fakat darbede çok önemli kayıplar da olmuştur. Bunların başında demokrasi inkıtaa uğramıştır. Bir sürü tecrübe, birikim heba olmuştur. O ölçüde tecrübe ve birikime sahip olmayan insanlar başkalarından beslenmek, sistemi çürütmek hevesine sahip olmuşlar. Oysa ki bu da bir uzmanlık sahasıdır. O açıdan darbe tam bir çözüm değildir. Darbe, çaresizlikte hekimin neşteri gibi, komplikasyonları da nazar-ı itibara alınarak yapılan bir mualecedir, Arap ata sözü vardır. "Dağlama en son çaredir." Bütün mualeceler kullanılır, en son demir kızdırılır, basarlar. Bu bir yönüyle kader-denk noktasında bir değerlendirmedir. Bu götürebilir de, yerinde bırakabilir de. Bu bir yanı.

İkinci yanı bu türlü krizler mevzu bahis olunca hemen darbe yolu açılıyor Türkiye'de. 27 Mayıs'ı benim neslim yaşadı. Acı yanlarıyla, bazılarına ümit vaad eden yanlarıyla... 12 Mart muhtırasını yaşadık. Yine çokları acı çekti. 12 Eylül'ü de yaşadık. Çok acı çeken insanlar oldu. Bu tür krizler mevzu bahis olunca hepimiz çok ciddi endişelere kapılabiliriz. Bizim toplumumuz böyle bir krize büyük çoğunluğu itibariyle arkadan darbe getirir mi getirmez mi endişesiyle bakıyor? Kriz, artık bizim için darbeyi çağırıştırır oldu. Tanklar bu mülahaza ile yürümese bile genelde yorumlar hep onun etrafında öykülendi. Tanklardan sonra zannediyorum normal tabii uçuşlar olsaydı "prova yapıyorlar" denilebilirdi.

Bu da ne doğurur? Türkiye'de fert planında ve bu işle hiç alakası olmayan toplum planında sürekli bir gerilim hasıl eder. Hatta denilebilir ki psiko-somatik rahatsızlıklara sebebiyet verebilir. Yapılan bir kısım güzel şeyler vardır. Bu güzel şeylerin arkasındaki insanlar bunlar yıkılacak diye endişeler taşıyabilirler. Aylarca gözlerine uyku girmeyebilir. Böylesine istikrarsızlaşan bir ortamda bu istikrarsızlık para piyasalarına girebilir, borsaya girebilir, yatırımlara girebilir, teknolojiye girebilir. Bizim dünyadaki itibarımıza dokunabilir. Bize teveccühlere dokunabilir, ithalata dokunabilir, ihracata dokunabilir. Bu açıdan, bir taraftan

krizlerle darbelerin çağrıştırılması mülahazası, bir de diğer taraftan darbeye karşı çok hassas bir noktaya gelmiş, ayakkabı vurmuş bir ayak gibi ipek dokunurken bile duyarlı olan toplumumuzun duyarlılığı Türkiye'de kriz üstüne kriz hasıl ediyor. Adeta toplum paniğe kapılıyor. Elden geldiğince medya ile bunu aşağıya çekmek lazım. Her kriz bir darbe daveti değildir. Her zaman darbe olmayabilir. Bundan o kadar da endişe etmemek lazım. Askerimiz bizim milletimizin parçasıdır, bir yanıdır. Onu gelir gelmez mukaddesatınızı, tarihinizi, düşüncenizi hedef alarak üzerinize yürüyecek gibi görmek onu tanımamak demektir. İlk kararı, orta kararı, son kararı itibariyle onu bu toplumun değerleriyle karşı karşıya gelmiş, toplumun temel çizgisinden dışarıya çıkmış görmek, onu tanımamak demektir.

İmam Hatipler, bu milletin dine ihtiyaç duyduğu gibi ona da ihtiyaç duyduğu müesseselerdir. Gönül rızasıyla İmam Hatipler açılmıştır. Atatürk döneminde açılmıştır, İsmet Paşa döneminde açılmıştır. Bazıları bazı mülahazalarla kapanmış, fakat neticede açılmıştır. Dünya kadar ilahiyatçı yetişmiş, bu okullarda hocalık yapmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nde Türkiye'nin başına geçip İmam Hatip Okulu açmayan hiçbir başbakan yok gibidir. Her başbakan imam hatip açmıştır. Hatta şimdiki Cumhurbaşkanımız zannediyorum 300 küsur imam hatipin açılışına imza atmıştır. Sayın Bülent Ecevit birçok imam hatip lisesinin açılışına imza atmıştır. Vak'adır bunlar. Hatta isterseniz bir espiri şeklinde alın. İmam Hatip açılmasında imzası olmayan tek başbakan Sayın Başbakan Necmettin Erbakan'dır. Ona nasip olmamıştır bu mesele. Şimdi bunca Başbakanın altına imza attığı bir mevzuda Türk milletine, onun tarihi gelişimine, tarih şuuruna ters bir iş yapılmış gibi meseleye yaklaşmak yanlıştır. İmam Hatip, dine duyulan bir ihtiyaç gibi toplumumuz tarafından benimsenmiştir. Ama bir taraftan İmam Hatiplerin vazife ve misyonları açısından o vazifeye göre fazla görülmesi diğer taraftan da bunca İmam Hatip Lisesinin açılması, keyfiyet noktasında acaba bir kayba sebebiyet veriyor mu? mülahazası ortaya çıkıyor. Ki aynı mülahaza üniversiteler için de sözkonusudur.

Türkiye'de bir anlayış var; Her vilayette, hatta büyük kasabalarda üniversite açılırsa Türkiye kalkınır. Hayır öyle değil. Açılan her üniversiteyi seviyeli, Batı tarzında, Amerika'daki Harvard üniversitesi ölçüsünde açarsak Türkiye kalkınır. Neticede tartışılacak bir mevzudur. İmam Hatipler için de böyle bir mülahaza var. Bazıları böyle bir mülahaza içinde çok fazla imam hatip açılıyor diyebilirler. Bugün İmam hatip lisesinin orta kısmındaki talebe sayısı Türkiye'de kaba taslak zannediyorum o seviyedeki diğer umum talebelerinin yirmide biri

civarındadır. Bunlar milli eğitimden de öğrenilebilir. Bu talebe için bir ihtiyaç fazlası var mıdır, yok mudur onu yetkililer bilirler. Bu mevzuda bir dengeleme, bir tahdit etme, bir sınır koyma düşünebilirler. Fakat kanaat-ı acizane bu noktaya gelinceye kadar MGK'da İmam Hatip Meselesi'nin teleffuz edildiğini hatırlamıyorum.

Bunlar da sekiz senelik mecburi eğitim ve bir de kesintisiz sözü ile ifade edildi herhalde. İmam Hatip Liselerinin orta kısmına dokunma meselesi ve kesintisiz 8 sene mecburi eğitim... Kesintisiz 8 sene mecburi eğitime Türkiye'de hayır diyecek bir insan yoktur. Mesele Şililerde, Brezilya'da, Arjantin'de eğer görüşülüyor, düşünülüyorsa, Türkiye bu ülkelerden geri değildir, olmamalıdır da. Şu andaki durumu itibariyle geri görünüyor olsa bile, bence tasavvurları itibariyle, planları itibariyle geri olmamalıdır. Ama kesintisiz 8 sene ilk eğitim denince sadece imam hatipler değil, Anadolu liseleri, özel anadolu liseleri, yabancı anadolu liseleri de nasibini alacak. Ki bunlarda okuyan talebe sayısı, İmam Hatipte okuyan talebe sayısının iki katına yükseliyor. Bunlara çok rasyonel bir gözle bakmak lazım. Öyle bir mantıkla tartmak, değerlendirmek lazım. Kesintisiz 8 yıl eğitim denince bu meseleye hemen karşı çıkmamak lazım. Bir çözüm yolu bulunabilir. İmam Hatiplere karşı ciddi bir ihanet ve bu ihanetin bazı kesimlerce küfür şeklinde algılanması, bu işe sebebiyet verenlerin bu sıfatla anılmaları... bunlar fevkalade yanlış olur.

Mesela ilkokula tercihli dersler konularak isteyen veli evladına o tercihli dersleri verdirebilir. Ortaokulda da tercihli ders olabilir. Liseye de öyle girebilir. Bence eğer toplumun değişik kesimleri bu meselede bir konsensus sağlayacaklarsa şayet, caminin içinde ihtilaftansa caminin dışında mutabakat daha iyidir. Bu önemlidir. Bir şey daha vurgulamak istiyorum. Böyle bir meseleyi vesile ittihaz ederek Türkiye'de bazı müesseseler için olumsuz düşünme veya en azından onları kendi haklarında öyle düşünüyor gibi bir töhmet altında bırakma fevkalade yakışıksızdır. Türk askeri bir kere dinsiz değildir. Güvenlik konumunda olan insanların hangisine sorarsanız orucumu tutuyorum der. Oruç tutuyorum demek 'Lailahe İllallah Muhammedun Resullullah' demekten daha ileri bir seviyedir. Kaldı ki dine göre 'Lailahe İllallah Muhammedun Resullullah' diyen kurtulur. Allah Resulü 'Kulu Lailahe İllallah, tuflihu' diyor. Efendimiz (SAV) buyuruyor ki; birisine birisi kafir dediği zaman, ikisinden birisi kafir olur. Karşıdaki kafir değilse kendisi kafir olur. Ya o gerçekten kafirdir veya değildir diyen kafir olur. Bu çok hassas ve din açısından da çok önemli bir noktadır. Meselenin böyle sadece iman ve küfür zemininde

yoklanması fevkalade yanlıştır.

Türk milleti asker bir millettir. O kadar askerle bütünleşmiştir ki, yeri geldiğinde Malazgirt'ten Çanakkale'ye, Çanakkale'den Kıbrıs'a uzanan çizgide askerlik vak'ası bütün şuuraltımızı etkilemiştir. Bugün de Güneydoğu'da seve seve canlarını vererek şehid düşen askerlerimiz vardır. Bunlar milletimizin askere olan manevi bağlarının ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir. Kim ne derse desin asker millet, askerini sever, bağrına basar ve o asker ocağına peygamber ocağı nazarıyla bakar. Kimsenin hiç endişesi olmasın.

Sesim, sözüm, bu meseledeki acizane sözlerim, meseleyi gönlümde tuttuğum ölçüde ma'kes bulmadı. Allah'a hamd ve şükür olsun ki milletime karşı medyuniyet hisleriyle meftun bulundum. Bu işin gerçek müşevviği değilim, kaynağı da değilim, yönlendiricisi de değilim. Bu meseleyi yürüten Türkiye'deki yüzlerce insanla birlikte olup belki bir tanesi olma yolunda Rabbimin rızasını kazanmaya çalışıyorum. Pek yakında onlardan çok değerli birisini kaybettik. Allah rahmet etsin. Hacı Kemal Erimez. Çok yer bu fikir işçisinin, fikir mimarının düşüncesiyle şenlendi. 70 küsur yaşlarında ömrünün son günlerini Tacikistan'da o fevkalade şekeri, fevkalade rahatsızlığıyla geçirdi. Benim on gündür hayatımı hicran etti göçüp gitmekle. Hacı Kemal gibi yüzlerce Hacı Kemaller var. Geçen gün onlara iltihak eden Aydın Bolak gibi binlerce aydın insanlar var. Bunların her biri biryerlerde böyle bir müesseseseye sahip çıkarak 'ben yapacağım' diyor. Bunun arkasında hiçbir şey aramamak lazım. Bana bir gün sordular, bu değirmenin suyu nerden geliyor diye. Ben de dedim; milli mücadelede geldiği yerden geliyor. Bu millet bir hizmete inanırsa küheylanlar gibi şahlanır, üveykler gibi semada pervaz eder. Ve seve seve ölüme koşar Allah'ın inayet ve keremiyle. Hiç kimse bir şey aramamalı. Su-i zan edip bir şeyler yapmak yerine bu hizmetleri yapan insanların üzerine sistemli maliyelerini salarlar, kontrol ederler. Çünkü artık o ülkelerde sahip çıkılıyor bu işe, onlar yapıyorlar. Hayırlı bir teşvik yapılmışsa bir yerde, bence bu teşvik su-i niyetlerle karartılmamalı, üzerine gidilmemeli. Şayan-ı takdir Türk toplumu o meseleyi anladı ve değişik platformlarda bu meselenin yanında olduğunu ifade ediyor. Kadirşinas Cumhurbaşkanımızın bir okulu açmasının yanında, o okulda her nasılsa kazaya uğrayan bir öğretmeni de kendi uçağında kendi yerine oturarak Türkiye'ye getirmesi ona öyle bir kredi kazandırmıştır ki, bunu tarih yazacak. Sayın Meclis Başkanımızın o yürekten ifadelerini, kadirşinas sözlerini, Türk toplumu değerlendireceği yerde değerlendirecektir.

Bu okullarda güdülen gaye, ulaşılmak istenen hedef nedir? Ben hayatımda o

binlerce insan içinde çok ciddi, çok büyük bir hedefe sahibim. Allah'ın benden hoşnut olması hedefi. Ben zannediyorum, oralarda o mazlum ve ma'kus milletlerin idbara uğramış kaderleri tersine dönerse ben Allah'ın rızasına mazhar olmuş olurum. Hedefim Allah'ın rızasını kazanmak noktasında ihlasla oralarda ülkemizin kültürünü temsil etme, milletimin anlayışını temsil etme, bizim bin senelik tarihi birikimimizi oraya götürme ve ruhumuzun ilhamlarını o insanların sinelerine boşaltmadır. Birincisi bu.

İkincisi bu insanların imdatlarına eğer eğitimle biz koşmasaydık, Batılılar koşacaktı, istişrak koşacaktı, misyonerler koşacaktı. Koşsun, bunlar da insan. Fakat bu ülkelere bir dönem Çarlık Rusyası hakimdi. Daha sonra Komünizm bunları adeta paletler altına aldı. Duygularını, düşüncelerini dümdüz etti. Yeniden bir istismar ağına girmemeleri için Türkiye'nin bunlara sahip çıkmaları lazımdı. Devletimiz o dönemde acele edemedi, aheste hareket etti. İmkanları açısından da milli eğitim o mevzuda davranması gereken gibi davranmadı. Şüphesiz bu çok önemli masraf gerektiren şeylerin finanse edilmesi lazım. İstiklal mücadelesi gibi topluma mal edilmeli bunlar. Meseleyi, ancak sath-ı hat ile topyekün bir ülkeyi bir hat haline getirerek, umumi bir seferberlikle yüklenmek suretiyle götürmek mümkün olacaktır. Götürülsün dendi ve götürüldü. Gelecek adına bunlar bu ülkelerde oturma mülahazasıyla birer köprü ayağıdır. Meseleyi mütevazî olarak ifade etmek istiyorum. Birer köprü ayağıdır, tam köprü değildir. Köprüyü geleceğin aydınları inşaallah kuracaklar. Bu köprü ayakları sadece Asya'ya münhasır kalmamış, dünyanın değişik yerlerine de uzanmıştır.

20. asra girerken Türk toplumu ne duygusuyla, ne düşüncesiyle ne de yapılanmasıyla yeniden yapılanan dünyanın içinde yoktu. Dünya yeniden yapılandı fakat o yapılanma içinde biz yoktuk. Biz o dünyaya bir yönüyle Yahya Kemal'in Mehlike Sultana aşık bir şekilde ifade ettiği gibi, kendi değerlerimizden, kendi hayat felsefemizden, kendi inançlarımızdan, kendi düşünce dünyamızdan kaçarak bir çeşit Batıyla zifaf peşinde olduk. Belki hala o duygu devam ediyor. Avrupa Ortak Pazarı, Avrupa Birliği. Ve şu günlerde de bir beklenti içindeyiz. Onu sürdürüyoruz. Bu bir yönüyle bir motivasyon peşinde olmak demektir. Fakat onlar da bir türlü bizi kabul etmediler. Dilerim bugünlerde bizi kabul etsinler ve bizim bir, bir buçuk asırdan beri beklediğimiz bu zifaf intizarı sona ersin. Hasret sona ersin, hicran sona ersin, vuslat gerçekleşsin. Bunu alaylı bir edayla anlatmıyorum. Gereğine inandığımdan arz ediyorum. Küreselleşen bir dünyada zaruretine inandığımdan dolayı

arz ediyorum. Ve bu yapılacaksa şayet Türkiye'nin de çıkarları çok iyi hesaplanarak yapılmalıdır diyerek görüşlerimi nokt alıyorum.

Bir dördüncü husus dünya küreselleşirken, biz bize çok yakın olan dünya ile duvar komşusu olacağız, kapı komşusu olacağız, Bu dünya ile duvar komşusu olacaksak, kapı komşusu olacaksak, bunu kendi irademizle gerçekleştirmek için iki şey var. Bunlardan bir tanesi biz bunu gerçekleştirmezsek, hadiseler kendi yorumlarını, zaman kendi yorumunu ortaya koyacak ve bu gerçekleşecek. Fakat bizim çıkarlarımız hesaba katılmadan gerçekleşecek. Başkalarının çıkarları bahis mevzuu olacak. Biz Asya'nın yanına gideceğiz. Avrupa'nın yanına gideceğiz, ABD ile diyalog içinde olacağız ama düşünen, taşınan değişik politika merkezlerinde, strateji merkezlerinde herşey onların çıkarlarına göre bir gergef gibi şekillenecek. Fakat biz o çıkarların dışında olacağız. Atılım, daha önce çıkış... En iyi müdafaa taarruzdur. Meseleyi taarruz planında gerçekleştirmek, biçim çıkarlarımızı öne alma açısından geleceğin felsefe, tarih yazarlarına çok önemli bir mevzu teşkil edecek kanaatindeyim. Meselenin bir diğer yanına da ben dinimiz açısından bakıyorum. İyi işler, güzel işler iradeyle yapılırsa gelecekte küreselleşecek dünyada siz de kalkıp duvar komşusu olacaksınız, fakat hadiseler ve zaman yorumu ortaya getirip koyacak. İradeler işin içinde olmadığından dolayı sevap kazanamayacaksınız. Ben sevap kazanayım istiyorum.

Yakın çevrem beni bilirler. Halihazırda belli mülahazarla açıkça söylemeliyim ki; ben kendim için o kadar güvenlik lüzumunu hiç duymadım. Yahya Kemal merhumun yaklaşımıyla, 'Felek esbab-ı cefasını toplansın gelsin.' Böyle bir yaklaşımı hayatımda hep düstur-u hayat edindim. Hatta cismaniyet itibariyle bazı şeylerle tehdit ettiklerinde, bana yakın olan arkadaşlarım dediler ki, sizi haklayacaklarmış, haberiniz var mı? Benim mukabelem şu olmuştur; Nerde bende o şans. Allah yolunda şehit olmak, mazlumen, mağduren öldürölerek, her gece belki rüyama giren selefimle beraber haşrolmak... Mülahazam bu. Bu mülahazalar içinde yaşadım. Bu mülahazalar belki şimdi bana ait olmayan, misafireten bazı binalarda kalma gibi, bir düşünceye arkadaşlar sahip oldu. Arkadaşların düşüncesine saygılı olmaya çalıştım. Fakat kaldığım o binalarda ben kalmıyorum. O binaları sırtımda taşıdığımı rahatlıkla söyleyebilirim.

Bir dönemde, bir aramada benim seneler evvel yazdığım vasiyetnamemi o günkü istihbarat erleri almışlardır zannediyorum, Benim söyleyeceğim şeyleri onlar da biliyorlardı. Benim yanımda bulacağınız herşeyi kitaplarım dahil ben vakfettim. Eğer üzerimde kefenime yetecek para bulamazsanız, yakın

arkadaşlarım falan falan falandır. Onların himmetleriyle beni gömebilirsiniz. Biraz helal kazandıklarına inandığım insanlar... Yeryüzünde bir dikili taşım yok. Bunu söyledikten sonra ağaç kovuğundan çıkmadığımı bu arada vurgulamalıyım. Bu açıdan bana bir holding demek meselesi saygısızca yüzüme savrulmuş bir şeydir. Bir kısım karalamayı şiar edinmiş insanların karalama adına kendi mantıksızlıklarını -benim üslubuma uygun değil bu sözleri söylemek, hep saygılı olmaya çalıştım- adet edinmiş kimselerin söyledikleri sözlerdir. Asya'daki okulları milletimiz finanse ediyor. Şimdilerde alternatif himmet meselesi Çırağanlarda, Hiltonlarda yapılıyor. Ve bu işe sahip çıkılıyor. Türk müteşebbisleri Asya'da yatırım yapıyor. Özbekistan'da, Kazakistan'da himmetlerinin bir kısmını bu okullara tevcih ediyorlar. Belki vergilerinden de düşüyorlar. Bu okullara sahip çıkıyorlar. Bu mesele ne beni, ne de benimle beraber olan refiklerimi, dostlarımı hiç alakadar etmez.

Cami kürsülerinde ve hususi sohbetlerde hep himmetleri ve imkanları dar olan insanları yine mumin olarak bu işe teşvik etmişim. Bu işe teşebbüs eden insanlar arasında bana yakın olan insanlar da olabilir. Bazıları süper market kurmuşlardır bu arkadaşlardan. Hatta İzmir'de ben acizane zorlayarak üç tane süper market kurdurdum. Fakat zannediyorum arkadaşlar başaramadılar. Bunların içinde benim 2 bin liralık himmetim dahi yoktu. Niye 2 bin lira tabirini kullandım? Çünkü o gün bu himmetlere talebe arkadaşlar burslarından arttırarak iştirak ederlerken, benim 2 bin liram bile yoktu ki ben de iştirak edeyim. Bunlar benim arzu ettiğim gibi insan bulamadı ve işleyemedi.

Demin arzettiğim Asya'ya eğitim yatırımı yapın derken bu mülahazamı şu düşüncelerle besledim; Türkiye'nin nefes boruları olacaktır Orta Asya. Ekonomi adına çok rahat soluk alacaktır. Çünkü Türkiye bir noktada doyuma ulaşmıştır. Türkiye'de bazı kimseler zengin olmuştur. Bunlar kadar zengin olmayan çok az insanlar zengin olabilir. Başkalarına zenginlik düşmez. Asya bizim için ideal bir yatırım yeridir. İster ticaret, ister sanayi, isterse pazar olarak. Avrupa ile pazarlama mevzuunda, dünya ile hesaplaşma mevzuunda bizim için iyi bir rampadır. Dünya ile rekabet edebiliriz mülahazalarıyla da gidin yatırım yapın düşünceleriyle hep teşvik ettim. Türkiye'de finans konularını tesis eden banka türünden şeyler yapın. Bunu değişik yerlerde söylemişim ve birileri kalkmış bir finans kurumu kurmuş. Aslında Türkiye'de bir finans kurumu süreci yaşanıyor zaten. Önce El-Baraka, Faisal Finans, sonra Kuveyt Türk, Anadolu Finans, ve başka finans kuruluşları oldu. Dostlarımızın, kardeşlerimizin kurduğu İhlas Finans... Türkiye'de demek buna bir ihtiyaç var. Müteşebbislerimiz buna ihtiyaç

hissettiler. İhtiyaca cevap vermek için düşündüler bunu.

Şimdi böyle şeylere arkadaşlar teşebbüs ederken, arasına sohbetlerimde bulunmuş, hatta bana çok yakın olmuş, bulunduğum yere sık sık gelen, belki her gün gelen 5-10 insan vardır. Bu beş on insan içinden bir iki kişi bu işin içinde bulunmuş. Asya Finans'a himmetlerini yatıran, imkanlarından bir kısmını oraya kanalize eden birkaç yüz tane insan benim karşıma çıksa ben ancak bunlardan 10 tanesini tanırım. Ve bu iş için ben kasekle de teminat verebilirim. İkincisi şu anda ben kaç yerde şube açtıklarını da bilmem. Genel Müdürle açılıştan tanıştım. Daha sonra ziyarete geldi. Orda ne türlü personel çalışır, kimler vardır? Bunları da bilmem. Bunun bir idare heyeti vardır, Yüksek Kurulu vardır. Bence bu türlü meselelerde, -üslubuma ters düşüyor- Dudu Nine üslubuyla meseleye yaklaşıp dedikodu yapma derdim ben buna. Terbiyem müsaade etmediğimden dolayı bunu dememiş gibi kabul edin.

Benimle uzaktan yakından alakası yoktur. Meseleyi bana atfedeceklerine oranın bir başkanı vardır. Yüksek İdare Heyeti vardır, çalışanları vardır. Gitsinler onlarla röportaj yapsınlar. Bu işin ne olduğunu görsünler. Amma bana gelince ben ister eğitim seferberliği adına, ister finans kurumu açma adına, büyük ticaret merkezi açma adına ağzıma fermuar vurulmazsa her platformda bunu dile getirmeye çalışacağım. Camide konuşma fırsatı zuhur ederse orda da konuşacağım. Yanıma gelen beş on insan olsa onlara da konuşacağım.

Bendeniz hep iyimser olmaya çalıştım. İyimserlik bir yönüyle ümit demektir. Yaşamak için de buna ihtiyaç vardır. Kötümser olmak için de çok ciddi bir sebep görmüyorum ben. Dünya şimdiye kadar böyle elli defa kaosa girmiş ve çıkmıştır. 50 defa korkunç buhranlar yaşamıştır. Ama yollar yine düzlüğe varmıştır. Ovalar dümdüz olmuş, arızalar pürüzsüz hale gelmiş, insanlık hedeflediği şeylere gidip ulaşmıştır.

Bugün hedeflenen şey bir kere bizim kendi kültürümüzün mayasındadır. Dinimizin ruhundadır. Bu İslamiyette var, milletimizin yoğrulduğu esaslar içinde var, milletimizi yoğuran elde var. Bu açıdan ben şahsen çok iyimserim. Geleceğin bu şekilde şekilleneceğine inanıyorum. Bugünkü bu teşebbüslerin şurada burada bir yönüyle geleceğin fikir işçilerini yetiştirdiği kanaatini korumaya çalıştım. Diyologa, hoşgörüyü kimsenin hayır diyebileceğine inanmak istemiyorum. Ben diyalog istemiyorum, hoşgörü istemiyorum diyenler oldu. Fakat bunlar marjinal bir kesimdir.

Biz sevgiye, hoşgörüyü, anlayışa müesses bir dünya kurmaya çalışalım. Üç

beş adamla bunu aramızda görüşmeye çalışalım. Karara varalım. Her şey merkezde küçük bir nokta halinde belirir. Birkaç sene sonra muhit hattında koskoca bir aç meydana gelir. Eğer gelecek nesiller tarafından yad-ı cemil olmayı düşünüyorsak gelin insanlara bu hayrı yapalım ve onların hayır dualarına mazhar olalım. Boynuma sarılan bir Patrik ve onun yardımcısı... Papanın yardımcısı bana dedi ki, ibadethanelerimizde sana dua ediyoruz. Ben bu duaya liyakatımı iddia edemem. Onlar belki vizyonun tesirinde öyle söylediler. Esas böyle şeylere açık koskocaman bir Türk toplumu var. Ve arkada yetişen nesiller var. Öyle bir nesil var ki, belki pek çok yönüyle mütehayyir, mütereddit.

Fakat öyle inanıyorum ki gelecekte hiçbir provokatör onları provake edemeyecek. Ne üniversitede ne lisede katiyyen karşı karşıya getiremeyecek. Bu hissilikler hep arkada kalacak. Bir taraftan inancın insanları oldukları gibi diğer taraftan da muhakemenin ve anlayışın insanı, düşüncenin insanı olacaklar bunlar. Bu mantık, bu düşünce bu muhakeme nesli, aynı zamanda hoşgörü ve diyalogun da nesli olacak. Ben geleceğin o dünyasının mutlaka gerçekleşeceğine inanıyorum. Hatta medeniyet çatışmaları eğer şimdiden zuhur etmeye başlamışsa, korkunç dalgalarla boğuşan dalgakıranlar gibi bu çatışmaları kıracağımız inancını taşıyorum.

Belki bazı zamanlar şu daha iyi demiş olabilirim. Fakat bilhassa son seçimler itibariyle ben arkadaşlarımızı hiçbir tarafa yönlendirmeyi düşünmedim. Aslında beni sevip sayan insanlara da şu mebhasta reylerinizi kullanın dememde de bir mahzur olmasa gerek. Ben bir diyanet mensubuydum, vazediyordum, memurdum. Onların bu işin içine girmemeleri lazımdı. Benim de girmemem lazımdı. Fakat şimdi sade bir vatandaşım. Bu mevzuda da fikir arzetmemde bir mahzur olmasa gerek. Hiç kimsenin de buna itiraza hakkı yoktur. Fakat genelde seçim sath-ı mailine girildiğinde Türkiye'deki dengenin ve istikrarın teessüsü adına, güçlü hükümetler adına şu daha faydalı olur, bu daha faydalı olur mülahazasını ifade etmeyi düşünürüm. İfade etmişsem mazurum. Türkiye'nin çıkarlarını düşünmüşümdür. Ve devleti onun arkasında düşünmeye çalışmışımdır. Öyle muhteşem bir mantığım yok ki aldanmayayım, yanlış yapmayayım. Allah aldatmasın.

NMO Hollanda Televizyonu İle

- Fethullah Gülen kimdir?

- Meşhur, üzerinde durmaya değer bir namım yok. Bir köyde doğdum. Köy çocuğuyum. Ne ölçüde oldu bilemiyorum, avamın ifadesiyle feleğin cenderesinden geççe geççe.. anlatmaya değmez.. bir köylü çocuğuyum.

- Bize ailenizden bahseder misiniz?

- Ailem de doğduğum köyde reçber bir aile. Babam daha sonra imamlık vazifesine intisap etti. Orta halli bir aileydi. Belki biraz aile fertleri çoğalınca babam imamlığa intisap etme mecburiyetini duydu. Ben de o ailenin anlayış atmosferinde yetiştim. Din ailimizin eskilerin ifadesiyle lazım-ı gayri müfarikiydi. Yani ayrılmaz bir parçasıydı. Küçük dünyam'da arkadaşlar onu neşrettiler. Onun için kestirmeden cevap veriyorum.

- Ama biz Fethullah Gülen'i merak ediyoruz. Çocukluğunuzu merak ediyoruz. Bize çocukluğunuzu anlatabilir misiniz?

- Böyle bir soru karşısında kalınca neresinden anlatayım. Hangi varyantla işin içerisine gireyim bunda zorlanırım. Bazı doneler verilirse..

- Bugünkü Fethullah Gülen oluşunuzda bunun çekirdekleri size çocukluğunuzda mı verilmişti..

- Şimdiki durumumla hayatımı tecessüs ettiğim ölçüde çocukluğumu ince ölçülerden geçirmedişim için onun varyantlarını çok tespit edemiyorum ama hareketli bir çocuk olduğumu söyleyebilirim. Spora meraklıydım. Kendime göre o günkü imkanlarla koşu yapan bir çocuk olduğumu söyleyebilirim. Çok erken yaşlarda annem Kur'an bildiği için 4 yaşında hatim ettiğimi onlardan öğrendim. Babam Arapça bildiği için ilk Arapça derslerini onun verdiğini erken yaşlarda hatırlıyorum. Bir taraftan hareketlilik fazla olmasa bile çünkü doğu insanı, Müslümanlığı yanlış anlamaları baskı şu bu bütün bunlara rağmen toplumun içinde hususiyle büyüklerin içinde hayatını geçiren bir çocuk olduğumu söyleyebilirim. Çocukluğumda emsalim içinde oturmaz, yaşlılarla oturup onları dinlemeyi daha zevkli bulurdum. Böyle bir çocukluk yanımda vardı.

- Bugünkü Fethullah Gülen olmanızda annenizin nasıl bir etkisi vardır?

- Annemin de babamın da büyük annemin de etkisi var. Bunlar arasında en

çok büyükannemin üzerimde tesiri olmuştur. Saf inanç dediğimiz hususu yüksek seviyede temsil eden bir kadındı. Saf derken iki manayı birden mülâhaza ediyorum. Birisi o kadar çok fazla okumamış, düşünmemiş olmasına rağmen Allah'la irtibatı çok ileri seviyede bir kadındı. Diğer yanıyla da saf bir gönlü vardı. Yanında bir kere Allah'tan peygamberden, dinden, Kur'an'dan bahsedilirse yirmi dört saat samimi yürekten ağlayan bir kadındı. Benim ruhî hayatım üzerinde engin tesiri olmuştur. Babamın da ona yakın bir hali vardı. Onu tevarüs etmişti. Genleriyle, kromozomlarıyla. Annem de kendi aile yapısı itibariyle zaviyelerde neşet etmiş, büyük insanların dizinin dibinde oturmuş bir kadındı. Üzerimde çok hakkı vardır. Bütün bunların hepsinin tesiri olmuştur da ne ölçüde? Bir de benim o tesirden eskilerin ifadesiyle teessürüm onlar çok mükemmeldi ama ben istifade edebildim mi etmedim mi kendimi hesaba çekmem açısından istifade edemedim şeklinde kanaatim var. Ama birileri dışarıda bir insan gibi görüyorlarsa bunu evvela Allah'a sonra da o mükemmel mazbut aile yapısına borçlu olduğunu söyleyebilirim.

- Neden istifade edemedim diye düşünüyorsunuz?

- O zemin daha büyük insanlar yetiştirmeye istidatlı nüveleri, çekirdekleri daha bir salkım saçak getirmeye müsaitti ama ben öyle mükemmel insan olamadığımın şuurundayım. Annem de, büyükannem de çok büyük insanlardı. Elimden tutmuşlardı. Ama o varidatı gerektiği kullandığımı söylersem, fahir, gurur olur. Gerektiği gibi istifade ettiğim kanaatinde değilim.

- Hocaefendi, Türklerin Avrupa'ya göç edişleri 35 yıl oldu. Bugün dönülmüş olsa Avrupa'nın zihninde hiçbir kültürel iz bırakmamış olacak. Size göre bu durum nereden kaynaklanıyor?

- Türk toplumu burdan Avrupa göç ederken bir kesim itibariyle değişik maksatları olanlar da vardır. Ama o külliden istisna diyeceğiz o her zaman istisna tutulur. Fakat global olarak öyleydi. Bu toplum ihtiyacından dolayı Avrupa'ya göç etti. Gidip üç beş kuruş biriktirip gelip Türkiye'de kendine göre bir hayat standardı elde etmeyi düşünüyordu. Gayesi dinini yaşamak, ruhi ve manevi köklerini orada yaşamak, devam ettirmek değildi. Dini dinamiklerine saygı değildi. Belki, gitme, bir şeyler kazanma, geriye dönme gibi mülâhazalar vardı. Aslında insanları yönlendiren gayedir. Oysa ki buradan oraya göç edenler bunlardan yoksundu. Daha sonra gönülleri bu gayeyle mamur hale gelenler olabilir de fakat öyle bir gaye ile gitmediler. Diğer taraftan cehalet, bilgisizlik vardı. Bir diğer taraftan da İslami örnek olarak temsil edememe vardı. Oysa ki

İslam kültürü temsil edilmeliydi ki iz bıraksın. İslam yaşanmalıydı ki iz bıraksın. Biz bir taraftan bilgisizlikle, bir diğer taraftan belki tefrika düşüncesiyle giderken oraya gittik. Bir diğer taraftan da fakirdik, fakr u zaruretimiz gözlerimizi kör etmişti. Başka hiçbir şey görmüyorduk. Bilmediğimiz bir dünyanın içinde kendimizi bulduk. Örnek olmak şöyle dursun belki milletimiz adına maddi-manevi ruhi kökleri adına belki utantırıcı bazı şeyler bile yaptık denebilir. Ama oraya bir gaye ile gidilseydi bir temsil ruhuyla gidilseydi zannediyorum iz de bırakırdı, kalıcı da olurdu.

- Ahirzamanda İslam Batıdan doğacak denir. Şu anda görebildiğimiz kadarıyla Batılı İslama sempati ile bakmıyor. Nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Batının İslam'a sempati ile bakmadığı yeni değildir. Kadimden bu yana İslam'a karşı sıcak bakmamış, hiç alaka duymamışlardır. Hatta İslamın ilk zuhuru itibarıyla Batı, zannediyorum bugünkünden daha çok İslama muhtaçtı. Fakat o zamanda iyi rehberleri, öncüleri olamayışından dolayı batı islama sığınacağına gitti antikiteyi İslamın karşısına çıkardı. Geçmiş şanlı, şerefli o müdepedep tarihine sığındı. Onunla İslama karşı koydu ve bir fırsatı kaçırdı. Şu anda da yine İslama sıcak bakmıyor. Tabi bunların sebepleri var.

Bunların birincisi hristiyanlık, taassubu maksadı aşan bir tavırla İslam'a karşı bir tavır koydu. Yani dinler, mezhepler arası bir farklılık olabilir. Bu farklılık bazı çekişmeler, vuruşmalar ortaya koyabilir ama hristiyanlığın müslümanlığa karşı tavrı çok sert oldu. Yermuk'le başladı, Mutede müslümanların karşısına çıktı. Daha sonra yedi sekiz sefer hatta Çanakkaleye de haçlı seferi nazarıyla bakılır. Bu batılı insanı sürekli İslama karşı olumsuz bir gerilim içinde tuttu. Salim düşünemediler. Onun için İslama sıcak bakmıyorlar.

İkincisi müslümanlığı daha ziyade az evvel bahsettiğiniz soru içindeki cevaplarla yaklaşıp çözebiliriz. Karşılarında müslümanları gördüklerinde müslümanlığı onlarda gördüler. Fevkalade fakir, derbeder alabildiğine bilgisiz, görgüsüz... (Müslümana saygısızlık olmasın diye cahil demedim) ve tefrika içinde.. gruplar halinde birbirini yiyen böyle bir temsil batılıya, 'müslümanlık araştırılmaya, üzerinde durulmaya değer' mülahazası vermedi. Temsildeki fenalık, seviyesizlik zannediyorum İslama karşı geçmişten tevarüs ettikleri o duygu, o düşünceyi biraz daha besler oldu. Sempati ile bakamadılar. Ve biraz da işrak ve aynı zamanda hristiyan misyonerleri de böyle olmasını istiyordu. Şu anda dünya medyası da bunun böyle olmasını istiyor. Böyle bir sıcak bakmak salim bir mülahazayla işe yaklaşmayı gerektirir. Onda da Batının kaybı olur.

Yani müslümanlığa sıcak bakmayı bir kayıp sayıyorlarsa Batının kaybı olur gibi mülahazalarla zannediyorum Batı kadimden bu yana sekiz on asırdan devamedegelen düşmanlığını devam ettiriyor ama biz buna taraftar değiliz. Batıya düşman olmadığımız gibi Batının bize düşmanlığı karşısında da fevkalade rencide oluyoruz. Çünkü eserleri itibariyle çok vahşice şeyler irtikap ediliyor.

Bununla beraber devletlerin bir dünyanın, çok geniş, bir coğrafyanın birden bire İslama sıcak bakması hemen çarçabuk olmaz. Doğru Güneş Batıdan doğacak bazıları ahir zamanda güneşin batıdan doğacağı hadisi şerifiyle batıdan bir güneş gibi İslamın zuhuru yorumunu yapmışlardır. Türkiye'de Süleyman efendi hazretleri ve talebeleri o yoruma bakarlar. Bediüzzaman'ın bir hareket tarzı vardır. O yorumdan hareket ederek mi bir neticeye varır bilemem de fakat İstanbul'da ilk dönemde Ezher ulemasından büyük bir muhaddis onun bir sorusu oluyor. İslam dünyası hakkında, batı hakkında ne düşünüyorsun. Diyor ki Üstad; 'İslam dünyası batıya hamile, çok yakın bir gelecekte Osmanlı devlet yıkılmadan bir avrupa devleti doğuracak, Avrupa da bir islami düşünceye hamile gelecekte o da hamile olduğu o şeyi doğuracaktır.' Ama gelecekte diyor. Tabii devletler arası bu türlü istihaleleler uzun zaman ister. Fırsat kaçmamıştır. Zaman dolmamıştır. Yine de beklenebilir. Batıda eskiye nisbeten bugün İseviyim ama muhammedun resulullah diyenler vardır. Hristiyan müslümanlar vardır. Serbes düşünen mütefekkiirelr vardır. İslamı arayan cemaatler, cemiyetler vardır. Bütün bunlar zuhur edecek bir fecri sadıkın şafak emareleri sayılabilir. Bir yarım asır, çeyrek asır daha bekleyelim bakalım neler oluyor. Ondan sonra konuşmak icab eder.

- Batılıya göre Berlin duvarının yıkılışı, Rusyadaki gelişmeler 'kızıl tehlike bitti', şu anda 'yeşil tehlike var' diyorlar. Bu konuda düşünceniz nedir?

- Belki bu soruya cevabı biraz evvelki soruyla irtibatlandırarak ortaya koymak mümkün olabilir. Tevarüs edilen bir düşmanlık var. Malesef bu düşünceyi besleyen bir kısım radikal görünümündeki hareketler de olmuştur. Görünümü bilhassa vurgulamak istiyorum. Radikal olma meselesiyle temelden İslama sahip çıkma, kökten onu benimseme manasını kastediyorlarsa müslümanlıktan insanları kaçırmaya radikalizm denemez. İş zorlaştırmaya radikalizm denemez. Bu açıdan bilhassa görünenler deme lüzumu duydum. Dünyanın değişik yerlerinde bazı müslümanlar yanlışlıkla terör eylemlerine girdiler. Bu müslümanlığa maledildi. Hedefe varmak için her vesileyi meşru saydılar. Çok pragmatist hareket ettiler. Bütün bunlar da müslümanlığa mal edildi. Kitabın, Kuranın içinde ve Asr-ı saadette yaşanan müslümanlığa

bakmadan daha çok bugünkü zayıf, derbeder müslümanların yaşayışındaki müslümanlığa baktılar. Ve müslümanlık hakkında öyle hüküm verdiler. Birileri de bunun böyle olmasını istiyordu. Müslümanlık olduğu gibi kendi orjiniyle görünmesin. Biz nasıl istiyorsak öyle görünsün. Hep tenfir etsin bu insanları. Bu açıdan hakikaten Berlin duvarı yıkıldı, dünyada çok şeyler değişti ve dünyada yeni oluşumlar başladı. Bu oluşum içinde müslümanlığın çok eski 1400 seneden beri devam eden bir din olması itibariyle bu oluşumlara katkısı büyük olacaktı. Dünyadaki oluşum mayalanmalarında İslamın mayası büyük olacaktı. Ama dünya buna karşı sırtını döndü. O da zannediyorum bizim bir ölçüde temsildeki zaafımızdan kaynaklandı. İyi temsil edemedik. Bazı yerlerdeki görüntünün ürkütmesinden, nefret ettirmesinden, işi olduğundan farklı göstermesinden dolayı bir 'yeşil tehlike' çıkardılar. Ve bunu devam ettirecekler. Hoşgörüyü, müsamahayı temsil eden bir zümre herşeye rağmen bu olumsuz davranışları, akımları aşarsa İslamı kendi orjinalitesiyle yani Asrı saadetteki temsil keyfiyeti ile, İnsanlığın İftihar Tablosunun haliyle temsil edebilirse bu olumsuz imajlar yıkılır. Ve Türkiye'de bu türlü olumsuz imajları yıkmaya matuf şu anda bir kısım oluşumlardan bahsedilebilir. Radikalizmle çatışa çatışa, İslam düşmanlarıyla çatışa çatışa devamedegelen böyle bir oluşum sürecinin var olduğundan bahsedilebilir.

- Radikalizmi siz İslam düşmanlığı olarak değerlendiriyorsunuz..

- Bilmeyerek, aslında bunlar marjinal topluluklardır. Sayıları azdır, güçleri de azdır ama tahribin gücüyle seslerini duyurmakta, tahrib dinamiği kolay olduğundan dolayı onu kullanmakta ve dolayısıyla seslerini duyurmaktalar. Müslümanlığı kendi orjiniyle yaşayan insanlardan daha çok dünyada onlar bilinmekte, onlar tanınmakta. İsim vermek istemiyorum. Ama zannediyorum hayalimizi dünyanın değişik yerlerinde gezdirdiğimiz zaman pekçoklarıyla karşılaşırız. İşte bu da olumsuz bir imaj uyarmıştır. Onlar da bilmeyerek müslümanlığa kötülük yapmaktalar. Ve Kur'anın nurundan batı dünyasının istifade etmesine engel teşkil etmektedirler, kanaati acizanemce.

- Batılı İslam'ı niye bu kadar olumsuz gösteriyor?

- Bizdeki bu değişik yanılmalar gibi zannediyorum belli bir dönemde kilise insanı da yanıltıldı. Yani Seyyidina Hz. Mesih'e karşı belli bir dönem uzun bir süre müslümanlık doğacağı ana kadar yanıltıldığı gibi, hatta nesepsiz bir çocuk nazarıyla bakıldığı gibi değişik mahfillerde hususiyle yahudilerin elinde islamın zuhuru karşısında da müslümanlık öyle bir hazımsızlıkla karşı karşıya kaldı. Bir

kere bu tevarüs mevzuu.

İkincisi devletler halinde güçlü olduğumuz zaman aklı, mantığı kullanarak ve insanî yanlarımız kullanarak, gönüllere girmemiz varken, çok defa kuvvetle karşı koyduk. Kuvvet, akıl ve mantığın verdiği şeyleri attı, yıktı. Kuvveti hakkın önüne geçirdik. Batıda bunun olumsuz izleri var. Bizim Batıya karşı teşkil ettiğimiz orduların hepsi hakkaniyet üzere kurulmuş, hakkaniyet yürümüş olduğu söylenemez. Temelde hakkaniyet mülahazası olsa bile o hakkaniyetin sürdürüldüğü söylenemez. Bu da olumsuz bir imaj meydana getirmiştir. Daha sonraki dönemlerde de Batının gadr u efganı altında inlerken İslam dünyası olarak parçaladılar bizi. Devletçikler haline getirdiler. Bize zulm ettiler. Dolayısıyla Batının mazlumu, mağduru, mahkumu haline geldik. Ve bu, bu dünyada bir antipati meydana getirdi. Bu antipatide de gelecekte bu insanlar bir diyalog kurabiliriz. Küreselleşen bir dünya bizi bir araya getirecek. Duvarın öbür tarafında onlar beri tarafında bizler oturabileceğiz. Muhabere, muvasala, telekominikasyon dünyayı çok daralttı, büzdü bir köy haline getirdi. Mecburen biz bir arada bulunma luzumu duyacağız gibi mülahazaları kulak ardı ederek hali hazırda duyduğumuz, ettiğimiz şeylerden dolayı düşmanlık yaşamaya başladık. Ve bu düşmanlığı izhar ettik. Görüyorsunuz Türkiyede saf müslümanlığı temsil ediyorum gibi görünen kimseler, Batıya veryansın etmeyi cihadın bir buudu zannediyorlar. Küfrü marifet sayıyorlar. Bu zannediyorum geçmişten, miras aldıkları atalarından, Arslan yürekli rişarlardan, filiplerden miras aldıkları bu düşünceyi bugün biraz daha kızıştırarak devam ettiriyorlar. Yeşil tehlike demeleri de ondan. Sert, musamahasız tavırları da ondan. Ama öyle inanıyorum ki bütün bu olumsuz şeyleri aşabilecek Mevlanaların, Yunus Emrelerin, Ahmet Yesevilerin yolunda bir müsamaha topluluğu, bir ufuk topluluğu o yüce gayeyi hayalleri etrafında bu sertlikleri kırarak islamın kendi evrenselliğiyle dünyaya tanıtacaklar. O zaman da Nasr suresinde ifade edildiği gibi fevc fevc İslam'a dehalet edecekler. Bediüzzaman da bir yerde buna temas eder. Biz ağzımız Kur'an okurken ahval ve etvarımızla onu yaşasak sair dinlerin salikleri belki küre-i arzın bazı kıtaları İslamiyete fevc fevc dehalet edecekler ki bu yedhulune fi dinillahi efvaca ayetini tercüme etmektedir.

-Batı dünyasına İslamın kendine has ekoloji ve insan hakları konusundaki görüşlerini neden anlatamadık? Ve bu görüşlerini siz anlatır mısınız?

- O mevzuda da yine İslamın ekoloji ile alakalı yanı zannediyorum bizim cehaletimize kurban gitti. Aslında onu temel kaynaklarıyla şimdilerde ele alan uzmanlarımız var. Hadis uzmanları, tefsir uzmanları var. Zannediyorum o

meseleyi anlayamadık. Efendimiz (sav)'in hayatı seniyyeleri açısından mesele ele alınacak olursak bir ker çöl ve kurak çorak bir yer olan Mekkeyi korunma havzası içine alıyor. Diyor ki bunun otu kesilmez diyor ve Allah (cc) bunu Kur'an'ıyla yapıyor. Bir yönüyle orada insanlara bir fikir veriyor. Kuraklık, çoraklık ölüm demektir. Mutlaka tabiat, ekoloji kendi dengesi içinde korunmalıdır. Vakıa onun harem olması tamamen dini bir şeydir ama örnek almamıza mani değildir. Çünkü Medineyi münevvereye teşrif buyurunca diyor ki Allah Mekkeyi harem kılmıştı ben de Medineyi harem kılıyorum diyor. Bir korunma alanı içine alıyor. Onun otuna ağacına dokundurmuyor. Hatta ihramda iken haremi şerifte mekkede sair zamanlarda da bu türlü tecavüzleri cinayet sayıyor. İşin bir yanı bu. Allah Resulu bu ise zannediyorum bütün dünya avucunun içine girdiği zaman bunu tamim edecek dünyada büyük parklar ve bahçeler tavsiye buyuracaktı.

Bir ikincisi köpeklerin zararları ki günümüzde Avrupada değişik araştırmalarda sadece bir yönüyle değil, insana zararlı olabilecek virüsler taşımaları itibariyle aleyhlerinde bir hayli şeyler yazıldı. İnsanlığın İftihar Tablosu bu meseleye de bir hijyenik yaklaşımla birgün köpeklerin zararlarını nazarı itibara alarak diyor ki öldürülmeli. Sonra hemen vazgeçiyor. Şöyle buyuruyor. Buhari ve Müslimde, eğer köpekler başlı başına bir millet olmasaydı ben öldürürdüm. Bunun manası şudur: Onlara dokunulmamalı çünkü tabiattaki denge bozulur. Çekirge öldürülmemeli Hz. Ömer tabiattaki denge bozulur diyor. Ona karşı keffaret vaz ediyor. Eğer öldürülürse insan şunu ödemeli diyor. Bunlar çoğaltılabilir. Bu zaviyeden bakılınca denilebilir ki İslam insanı koruma mevzuunda ne kadar hassas ne kadar alem şumul bir hüviyeti varsa ekolojik dengeyi koruma mevzuunda da o kadar hassastır. Mesela İnsanlığın İftihar Tablosu buyurur ki kıyamet koparken elinde bir fide olursa onu dik. Kıyamet koparken ağaç dikeksen dünyadan ümidini kesmemişsen dünyayı ağaçlandırmak mecburiyetindesin. Bunları emreden bir dinin şarii teşrideki kaynağı sayılan İnsanlığın İftihar Tablosuna intisabını söyleyen insanların ağaçları kesip ortalığı çöle çevirmelerinin onunla nisbetlerinin var olup olmaması meselesinin her zaman münakaşası yapılabilir. Yeniden İslamı ve müslümanları bir kere daha gözden geçirip, doğrudan doğruya asrı saadetten ilham almalı ve ona göre konuşulmalı. Bu da Akifin Kur'anla alakalı yaklaşımıdır.

- İslam'da insan hakları.. bu konuda bize ne söyleyebileceksiniz?

- İslam bilindiği gibi evrensel bir din. Sadece insan hakları değil, hayvan

haklarıyla gelmiştir İslam dini. Bir kuşun yavrularını alma kuşa heyecan uyarma mevzuunda Allah Resulunun heyecanını görseydik zannediyorum ne insan kafasından çıkan sistemler adına ne de semadan indiği veya indiği söylenen sistemler arasında bu ölçüde herşeyi kucaklayan birşeyin var olduğu söylenemez. O kadar engindir. Bir kere Kur'an-ı Kerim bir insana dokunma mevzuunu bütün insanlara karşı cinayet işleme şeklinde ele alır. Açıktır. Devlete millete başkaldırmış, başkalarını öldürüyor, öldürüp geziyor. Böyle bir istihkakı yoksa bunun bir insanı öldürme bütün insanları öldürmek demek gibidir. Ben bu tabiri hiçbir dinde ve modern hukukda hiçbir sistem içinde görmedi. İnsan hakları var bugün. Devletlerarası değişik hukuki toplantılar var. Cemaatler, cemiyet var. Hiçbirinde bu seviyedeki bir ifadeye rastlamadım. Neden? Çünkü bir insanı öldürülmesi insanın öldürülebileceği fikrini vermek demektir. Onun için Kur'an ve sünnet kaynaklarında isim tasrihi yoktur fakat genelde Tevrat kaynaklı tevratın şerhlerinde Hz. Ademin çocuklarının habil ve kabil olduğuna dair rivayetler vardır. Bizim kaynaklarda isim tasrihi yoktur ama böyle iki insandan bahsedilir. İşte bu iki insandan biri diğerine karşı hakkına razı olmayıp öbürünü öldürdüğünden bahsedilir. Kur'an'ın o mevzuda meseleyi ele alması çok ağırdır.

Bir diğer taraftan yine Kur'an-ı Kerimde başka bir surede buyrulur ki bir insan haksız yere birini öldürürse o halidin olarak cehennemde kalır. Halidin kelimesini bilhassa tasrih ettim. Ebeden değil çünkü Kur'anda ebeden kelimesi de kullanılır. Ebedi manasına. Burada halidin tabiri kullanılır. İbni Abbas ve ondan sonra gelen tabiin imamlarından onun talebeleri tıpkı küfür gibi kasdi iradi o mevzu da çok su götürür Allah'ı inkar edenler nasıl ebedi bir azaba düşür olurlar, insan öldüren de öyle ebedi bir azaba müstahak olur gibi bir yaklaşımı vardır ki bence bu insanı ürpetselidir. Bu esaslardan hareket ederek, insan hukuku sistemi geliştirilmiştir. Efendimiz (sav) sahih hadislerinde bir insan kendi nefsi kendi aklı kendi malı kendi dini uğrunda ölürse şehid olur. Ve bu hususlarda mücadele verme cihad sayılır. Dünyadaki bütün hukuk sistemlerinde temelde beş esasın birer esas olarak alındığı ve korunulduğu da bir esastır. Bu bizim hukuka esas teşkil edecek usul kitaplarında da vardır. Başta din gelir dinin mutlaka korunması lazım. Nefis gelir, insanın kendini koruması. Nesil gelir, mal bunlar korunması gerekli olan şeylerdir. Bu açıdan nefislerin, nesillerin korunması mevzuu temel esaslardandır. Ve insan haklarına İslam bu temel prensipler açısından yaklaşır. Böyle bir dinde insan haklarının ihmal edildiği söylenemez. Onun için biz bir yerlerde bir uyuşturucudan dolayı insanların kellesini alan hukuki sistemleri kritik ettik, bu doğru değil, bunun ne modern

hukukla ne vazi hukukla ne de dünyadaki ilahi hukukların herhangi biriyle telif etmek mümkün değildir dedik.

- Batılı bizi düşman olarak görüyor ve İslamda insan hakları yok diyor. Örnek olarak da kadının durumu gösteriliyor. Örneğin bir şahitlik olayında....

- Belki geriye döneceğiz. İnsan hakları derken biraz evvel arzetmeye çalıştığım gibi insan yeryüzünde Allah'ın halife ünvanıyla sadece İslam dininde esas, eski ifadesiyle serfiraz kılınmıştır. Bir sultan haline getirilmiştir. Allahın halifesidir. Eşyaya müdahale imkanı verilmiştir. Kendini koruması, nesillerini koruması, yaşama-çalışma hürriyeti, teşebbüs hürriyeti gibi hürriyetlerle serfiraz kılınmıştır. Bu mevzuyla alakalı müslümanlığın karşısına herhangi bir şeyle çıkmak mümkün değildir. Bu mevzuyla alakalı olumsuz bir şey göstermek mümkün değildir. Şu olumsuz yanını gösterebiliriz.

Kadın hakları meselesine gelince aslında İslamda kadın-erkek bir vahidin iki yüzü gibidir. Eksik yan mı diyelim yoksa birbirlerini tamamlama adına birinde negatif olan bazı şeyler öbüründe pozitif şeklinde kendisini gösterir. Bu açıdan da kadın-erkek cüzi ferdine çünkü onlar bir araya gelerek bir vahidi teşkil ederler. Bunlara çarkın dişlileri şeklinde bakmak daha uygun olur. Negatif tabirini önce kullandım. Sonra ondan içtinab ediyorum. Birinde bir eksiklik düşünme mülahazasını hatırlatabilir. Ama çarkların dişleri, sistemin dönebilmesi için birinde diş olacak, şöyle bir yiv veya bir civata gibi bir somun gibi ve böylece bir vahit meydana gelecek. Dolayısıyla bunlar anlaşarak iş bölümü yaparak birbirlerine destek olarak çok mükemmel işleyen bir sistem meydana getirecekler. Evvela temelde dimağlarımızda kadının farklı yaratılışını bir eksiklik şeklinde algılamadan daha ziyade aile yapısı mükemmeliyetini meydana getirmek için erkeğin öyle yaratılması, kadının da öyle yaratılmasına esasına vermek lazım. Bu işin biraz tabiatının biraz fitriliğinin bir buududur. Bu birinci şık. Bir kere bunun kabul edilmesi lazım. Tabiatıta bunlar belli ölçüde farklı yaratılmışlardır. Yapabilecekleri iş açısından, ve aynı zamanda altında bulundukları bazı sorumluluklar açısından hatta maruz kaldıkları bazı şeyler açısından farklılıkları vardır. Tasrihi yakışsız buluyorum. Tabiatının icabı iş bölümünde ona bazı şeyle düşecek öbürüne de bazı şeyler düşecek. Kadın normal çalışabilir. Kadının çalışmayacağına dair İslamda herhangi bir şey gösterilemez. Ancak bir yerde ona takatinin üstünde vazife tahmili mevzuunda Allah Resulu karşı çıkmıştır. Mesala bir yerde buyurur ki geçmiş dönemde bir zat bir öküzle beraber bir ineği koşmuştu. O inek ona hal diliyle veya mucize olabilir dedi ki ben bu iş için yaratılmadım. Silahı omuzuna verme, cepelerde

bir kadını o yanları itibariyle zayıf sayılabilecek bir kadını en ağır şeylerde koşturma ona karşı bir haksızlık olur. Bir yönüyle mizacı itibariyle sert, dış işlere karşı açık ama evde şefakat isteyen, mülayemet isteyen bazen çok defa dışarıya çıkma gibi biraz sabır tahammül isteyen çıldırtan bazı şeyler karşısında şefakat kahramanı olmak isteyen bazı hususlar vardır ki bence erkeği getirip o işlere sarf etme ona karşı zulüm olur. Tabiatı icabı evde çok mükemmel bir mürşide bir muallime olarak bir taraftan çocuklarını yetiştirirken diğer taraftan beyinin bir kısım aldığı sitresleri onları dökmesine yardımcı olacak, fikir taatisinde bulunacak onun evindeki işlerini görecektir ama dışarıda da çalışacak. İster memur olarak çalışacak, ister başka şekilde çalışacak ama takatini aşan işlerin altında ezilmeyecek gibi bir iş bölümüyle büyük ölçüde ona evinin içindeki işler düşmüşse insanlık bir gün düşünür siz böyle demişsiniz ama yanlıştır. Gelin kadını biz işlerin en ağırla sorumlu tutalım. Erkeği de hafifleriyle sorumlu tutalım, bu işi değiştirelim derler ve öyle yaparlar. Vazgeçerler, geriye dönerler. Tabi bütün bunlar oturup bu meseleyi müzakere edince, münakaşa yapınca sorgulayınca varid olabilir. Bir yönüyle zannediyorum iki kadının şهادette bir erkek yerine konması da biraz bundandır. Vazife ve sorumluluk itibariyle çok defa evde bulunan çok defa hayati içtimaiyedeki hadiseler şahit olma imkanını bulamayan, hepsi için olmasa bile, mesela çok asker kadın olabilir, memur kadın olabilir, tarlada çalışan kadın olabilir fakat genellikle insan tabiatı bu işe yatkınsa o çoğunluk nazarı itibara alınarak kanunlar öyle vaz edilir. Modern hukukda da böyledir. Büyük çoğunluk işin objektif olması onun öyle olmasını gerektirir. Büyük çoğunluğu itibariyle kadınlar dışta cereyan eden hadiselerin hepsine tam müttali olmadıklarından bu açıdan iyi görmemiş, iyi tecessüs etmemiş olabilirler. Bu onların konum itibariyle bir zaafı olabilir. Evde bulunma, çocuğuyla meşgul olma gibi birşey. Öbürünü görmemiş olabilir. Bundan dolayı ekseriyet için varid olan bir şey tamim etme olabilir. Aksi olsa ne olurdu? Azınlık itibariyle çarşıda pazarda erkek gibi çalışan, çalışmasında da mahzur yok. Onları nazarı itibara alarak burada deseydik ki hayatı içtimaiyyenin içinde erkek kadar bulunmayan bir kadının şهادeti de tıpkı bir erkek gibi geçerlidir filan deseydik bu defa hukuki hükümleri azınlığa bina etmiş olacaktık. Hukuk felsefesi açısından acaba o mu tasvip edilir beriki mi? Çoğunluğunun mülahazası mı tasvip edilir bu mu tasvip edilir? Bunların hepsinin münakaşası yapılabilir.

Bir diğer yandan; Allah kadını değişik şeylerle donatmıştır. Bir şefkat kahramanı desek mübalağa yapmış olmayız. Öyle olmasa mesela biz hepimiz

çocukları severiz, çocukları yetiştirmeyi de severiz ama bir, iki, üç... nihayet kaldırır bir tarafa çalarız. Ben arkadaşlarımdan biliyorum. Çocuk yanımda ağlayınca 'onu götürüp hanımın yanına koyup kendim istirahatıma çekiliyorum' derler. Ama anneler öyle yapmazlar. Demek ki bir ekstra yanları var. Bir tavuk yumurtalar, civcivler üzerinde öyle yapamaz ama o mesele horozun umurunda değildir. Başkaları da öyledir. Şefkatla donanmış bir kadın. Şimdi bu şefkat o aile fertlerinin iyi yetişmesi için annenin silahıdır, malzemesidir. Öyle olursa çocuk mükemmel yetişir. Şimdi bu şefkat başka yerlerde de şimdi bir yönüyle belki negatif yanları olabilir. Öyle bir şehadette aleyhte olabileceği bir yerde o şefkat öne çıkabilir. Kadın orada objektif olmayabilir. Bir yerde kendisi için yararlı bir duygu, bir düşünce, bir his onun çok faydalı.. onu rantabl kullandığı zaman iyi bir muallime, iyi bir mürşide olabilirken fakat şehadet meselesinde şefkat öne çıkar. Halbuki orada hakkaniyet önemlidir, ihkak-ı hak etme önemlidir. Onun için şefkatini orada bir yönüyle bir zaaf nazarıyla bakılmıştır. Aslında zaaf değil de bir vahidi tamamlayan bir yandır o. Fakat orada mücerred, nisbî olarak onu ele almadığınız zaman ona bir zaaf nazarıyla bakılabilir. Onun için Kur'an-ı Kerim de, o ayette meseleye böyle yaklaşmış, onu öyle ele almıştır. Yani sürekli evinden, işinden alıp mahkemelere götürmek.. sürekli hakimlerin karşısına dikmek.. bence kadın hakları adına, feminiz adıma bile bu mesele münakaşası yapılırken üzerinde durulmaya değer. Zannediyorum Avrupalılar, Batılılar İslam'a böyle garazla bakarken bu mevzuda çıkış noktalarını da çok iyi tesbit edememişler. Objektif bakamıyorlar meselelere, denilebilir. Tabii üzerinde çok durulabilecek bir husus.

- Bir de şunu soracağım. İctimai ölçülerin değişimine göre şeriatta bir değişiklik olacak mı?

- Şimdi müşahhas misal verme meselesi bazı zihinleri karıştırabilir. Din-i mübin-i İslam. Bir adını dindir bunun, bir adı İslam, bir adı şeriattır, bir adı Allah kanunudur. Zaten din tarif edilirken de, din; 'vaz'ün ilahiyyün saikün lisevki ukuli bihtiyarihimi mehmudeti ilel hayri bizzat' sözüyle ifade edilir. 'İnsanları kendi iradeleriyle mutlak hayra sevkeden ilahi kanunlar mecmuasıdır' şeklinde bir kaba tercümeyle verebiliriz bu tarifi.

Şimdi şeriata karşı, bazılarının batıda da, Türkiye'de de bir ürperti var. Bu isimle ürperti hasıl etmeye gerek yok. Din, İslam'dır; İslam dindir ve din şeriattır. Şeriat bir yol demektir. Bu da Allah yoludur. Bunun insanların ferdi, ailevi hayatlarına taalluk eden yanları %95 nisbetinde muhtevada zenginlik, bir çokluk ifade eder. Devlet ve idare hayatıyla alakalı ancak %5 kanunlar vardır bu

mevzuda. Bu açıdan o sahaya olmasa bile insanlar %95 müslümanlıklarını yaşamış olabilirler. Bir yüzde beş eksiğiyle. Bu bir eksikliktir. Ama statik güçler arasında mesela tamam olunca zannediyorum belli ölçüde o da giderilebilir. Allah Rasûlü 'Kema tekünü yüvalla aleyküm' 'Nasıl iseniz öyle idare edirsiniz' buyurulurlar bu mevzuda.

Şimdi dinin Kitab ve sünnet kaynaklı olan yanları var. Bir de Kitab ve Sünnet'in açık olmayıp da usulde -meselenin ilim ıstılahlarına girerek bir röportajı başka sahalara taşıma gibi bir yakışsızlığa girmeyelim- muhkem, sabit değişmeyen nasslar olduğu gibi yoruma açık naslar da var. O onun biraz evrenselliğiyle alakalıdır. Enginlik kazandırır ona. O esneklik dolayısıyla her devir adına İslam'a tatbik gücü verir. Her devirde tatbik edilebilir. Bu açıdan bir doğrudan doğruya Kitab'dan ve Sünnet'ten çıkarılan şeyler vardır, bir de bilindiği gibi, ictihad vardır, kıyas vardır; benzetmelerle elde edilen şeyler vardır ve bunları pekiştirme adına diğer bir rükun; icma vardır. Yani kollektif şuurun veya erbab-ı ilim, bilenlerden, uzmanlardan çoğunluğun bazı meseleleri 'bu budur, evet bundan şu yorum çıkar' deyip de sahip çıktıkları, ortaya koydukları şeyler var.

Bazan da örfe, adeta, dayalı olan hükümler vardır. Bu açıdan Allah (cc) esnekliğiyle beraber Kur'an'da birşey buyurmuşsa onu değiştirmek bizi aşar. Efendimiz (sav) sarih birşey buyurmuşsa onu değiştirmek bizi aşar. Fakat böyle örfe, adete ve daha değişik şekilde icmanın, o sevad-ı azam tabiriyle yaklaşılr, uzman çoğunluğun ictihadlarına vabeste bazı hükümler vardır ki bunlar Mecelle'ye giren kaideyle; 'Zamanın değişmesiyle ahkam değişir.' Bir meselenin bu yanı var. Yani değişecek şey var. Onun yorumu, tevili, tefsiri insanlardansa şayet ve onun başka yorumlara, başka tevellere de müsait yanları varsa şayet bir başka dönemde uzmanlar yeni teviller, tefsirler ortaya koyup yeni şekiller teklif edebilirler. Alternatif tekliflerde bulunabilirler, denebilir. Ki Osmanlı hukuk sisteminde bu örf, adet, anane hakkında nass bulunmayan hususlarda hatta Efendimiz'den, sahabiden birşey rivayet edilmeyen hususlarda çoğunluk teşkil eder kararnameler vardır. Ve bu mevzuda uzman bir profesörümüz 10. cildi neşrediyor. Ve böyle bir sistem gelişmiş. Şimdi bu kararnameler gözden geçirilebilir. O dönemdeki şeyhülislamlar, büyük İslam alimleri tarafından ortaya konmuştur. Bunların içinde temel kaynaklardan neşet etmeyen şeylerin münakaşası yapılabilir. Evet, ama diğer öyle örf değildir, anane değildir ve İslam bunları görmüşse biz başka bir millettten taşımışız sükut etmiştir.. bunlar her zaman değişebilir. Bu cümleden olarak mesela kılık-kıyafet. İlle de devr-i risalet

penahideki gibi olması gerekmez. O toplumun gelenekleri öyleydi. Dügmesiz cübbeler giyiyorlardı. Göğüsleri açıktı. Bugün bizim giydiğimiz urbalar gibi urbalar yoktu. Bizim giydiğimiz pardisöler, sakolar gibi şeyler yoktu. İsteyen onları taklid edebilir. Bir mahzuru yok. Belki halis niyetiyle mükafat da alabilir. Fakat bunlar da müslümanlıktır diye bunları müslümanlığın içine sokarsınız işi zorlaştırmış, tenfir etmiş olursunuz. Bunlara dinin fûruatı bile denmez. Usul, temel meseleler şöyle dursun onlara teferru eden detaylar bile denemez zannediyorum onlar hakkında çok abartılı bir hüküm vermiş olursunuz. Bunlar adetlerdir, örflerdir. Hatta denebilir ki bazılarına göre, baştaki sarık bile öyledir. Mesela sarık müslümanlar arasında Efendimiz de sarık sarardı, asr-ı saadette de sarılırdı. Çok yaygın olmasına rağmen sarığın, Buhari, Müslim, Tirmizi gibi kitablarda sarıkla alakalı birşey yok. Ebu Davud'un Sünen'inde sarıkla alakalı olan şey Mekke fethinde Efendimiz içeriye girerken Mihver'inin üzerinde sarık vardı. Maslahatı bilemeyiz bunun. Belki bizim motosiklet binerken başlarımıza taktığımız kasklar gibi birşeydir, o mülâhazayla yapılmıştır. Ve bazıları öyle olduğunu da söylüyor. Şimdi ille de müslüman olabilmek için bunlar lazımdır dersiniz meseleyi zorlaştırmış olursunuz. Teferruatı usulün önüne çıkarmış olursunuz. Kaldı ki Kur'an-ı Kerim'de Hacc Suresi'ndeki bir ayette buyuruluyor ki, 'şeaire tazim kalbin takvasındandır.' Yani Allah'ın büyüklüğü gördüğü şeyleri büyük görmek, kabullenmek, Allah'ın küçük gördüğü, zikretmediği, zikrederken çok önem vermediği şeyleri de kendi çerçeveleri içinde bırakmak lazım. Yoksa sahib-i şariat tarafından çok önemsenmemiş, öne çıkarılmamış meseleyi farzların önüne, imanın önüne çıkarırsanız hatta bu arada devleti mesela inanmanın önüne çıkarırsanız, devleti ibadet-ü taatın önüne; namaz kılmanın, oruç tutmanın, zekat vermenin, hacca gitmenin, insanca davranmanın, insanları sevmenin, insanlara kucak açmanın önüne çıkarırsanız Allah'ın vazettiği dengeleri bozmuş olursunuz. Ekolojik dengenin bozulması nasıl bir handikaptır aynı zamanda insanlar arasında onların hayatlarını tanzimde dinin dengesinin bozulması da böyle bir handikaptır, kanaat-ı acizanemce. Bu açıdan fûruat, detay diyebileceğimiz meseleleri öne çıkarmak dindeki dengeyi, ahengi bozmak demektir. Buna fırsat verilmemeli. Teferruat teferruat olarak kalma, usul usul olarak benimsenmeli. Dinin usulü; 'Lailahe illah muhammedürresulullah'tır. Dine göre bunu diyen Ebu Hanife Fıkh-ı Ekber içine sokmuştur. Bu insan cennete girebilir, bitti artık. Hatta bir yönüyle belki Maturidi akidesine göre bir yaratıcıya inanma, Eşari akidesine göre peygamber gönderilmemişse, sesi duyurulmamışsa, iyi anlatılmaşa bu mesele, Allah dilerse, murad buyurursa bu mahrum insanları da cennete koyar gibi bir enginlikle sunulmuştur. İnsanları

mahkum eden, mahkum edici bir muhakeme şeklinde hükümler vermektense bence, Allah'ın rahmetinin enginliği açısından meselelere yaklaşmak daha isabetli bir yol olsa gerek İslam'a göre.

- Dinin değiştirilmez unsuru İslam'da bakış nedir?

İslam'da din değiştirme meselesi daha ziyade bu tabir kullanılırken itikade müteallik meselelerde din değiştirmek şeklinde yaklaşılır. Buna irtidat denir; gerisin geriye dönme. Müslümanlığa göre mürted, vicdanı tefessüh etmiş insan. O kadar kabullenip geriye dönünce kötülük yapabilir, yılan gibi zehirleyebilir. Bu açıdan başkalarına tanınan bir kısım haklardan mahrum edilmesi sözkonusu olabilir. O da şöyle:

Dinden geriye dönme, doğrudan doğruya, silahlı bugün bir PKK hareketi gibi, bir İrlanda ordusu gibi. Meşru ise şayet, meşru devletlere karşı başkaldırma. Osmanlı döneminde, Selçuklu döneminde de olmuştur. İrtidat eder başkaldırır. Asilere, bağilere, taği tabiri de kullanılır ki daha çok çoğuluyla hukuk kitaplarında rastlarız, buğat, tuğat tabirleriyle ifade edilir. Ee bunlar normal. Size karşı savaş ilan ediyorlar. Savaş ilan edenlere karşı nasıl davranılıyorsa öyle davranılır. Bir; böyle bir dinden dönme hali, keyfiyeti vardır. Ve bu keyfiyette onlara karşı karşılık verilir.

Bir de böyle değil de şöyle düşünmüş, böyle düşünmüş, şu dinden vazgeçmiş, ya ateizme kendini salmış veya hristiyanlığa, yahudiliğe girme arzusu vardır. Cumhura göre fukuhadan bazıları bunu evvelki kategori içinde mütalaa ederler de azınlıkta kalırlar. Genelde İslam Hukukuna göre bunun şüpheleri giderilmeye çalışılır. Bir yerde tutulur. Bu düşüncesini etrafta neşretmesine fırsat verilmez bir yönüyle de. Yani başkalarına bu küfrünü sirayet ettirmesine belli ölçüde fırsat verilmez. Bu da mazur görülmelidir.

Diyelim siz demokratik sistem var, yaşıyorsunuz. Sağda-solda bu sistem aleyhinde konuşuluyor. Ve bu mevzuda grup oluşturuluyor. Lobiler oluşturuluyor. Sistem hakkında insanlar şüpheye düşürülüyor. Buna karşı nasıl bir tavır alınacaksa şayet onun için öyle bir gözaltı olabilir. Ebu Hanife'ye göre ona tereddütleri anlatılmalı. Hangi hususlarda şüpheye düşmüşse o anlatılmalı. Bu açıdan dinden dönenler için bir şekilde muamele değil de alternatifli muamele şekilleri vardır. Ve geniştir bu. Değişik fıkıh ekollerinin farklı mülahazaları vardır. Ve çok insancadır bunlar. Öyle yapılmış. Hatta çok defa da bunlara nazar-ı müsamaha ile bakılmış. Düşüncelerini çok rahat ifade etmişler. Hiç ilişilmemiş. Zannediyorum ictihaddaki farklılık Asr-ı Saadet'teki mürdetler

ordular teşkil ederek Medine-i Münevvere'yi tehdit etmeye yönelmişlerdi. İtikadî ve amelî irtidatlar olmuştu. Bu devleti yıkalım, yerine yeni devlet kuralım. Buna karşı bir tavır konmuştu ortaya. Daha sonra bazıları mürtede karşı tavır belirlerken bunu esas almış. bu noktadan hareket etmiş, öldürmeye yönelmişlerdi. Oysa ki şartlar ve durum çok farklıydı. Evet, bu daha sonra cereyan eden ferdî hadiseleri, ailevî hadiseler, bölgevî hadiseler misal teşkil etmezdi bu. Onlarda devletin temel yapısı ele alınıyordu, daha doğrusu hedef alınıyordu. Evet, bu farklı mülâhazalarla iş ele alınmalı, üzerinde durulmalı derim.

- Hocam, zimmî gayr-i müslimler konusundaki düşünceniz nedir?

Din önemli bir faktör. Fakat dinin kanatları altında o zimniyeti düşünmek de mümkündür. Çünkü İslam'ın evrenselliği de onu gösterir. İslam'ın hemen her döneminde yani Mekke'de bu işe mecbur idiler öyle oldu, Medine'ye geldiklerinde çevrelerinde çok az gelip-giden hristiyanlar ve kalıcı yahudiler vardı. Ondan dolayı bir zimmî hukuku teşekkül etti. Plan değil. Efendimiz (sav) öbür aleme intikal buyururken buyurur ki, zimmîye eziyet eden bana eziyet etmiş olur. Yani onlar idarede bizi kabul ettiklerinden dolayı bir yönüyle bizim adaletimize, hakkaniyetimize sığınmışlardır. 'Onlara haksızlık yaparsanız, bana haksızlık yapmış olursunuz.' Şimdi bu, Efendimiz'in şefkatine ait bir mütala değildir. Hz. Ömer vefat ederken buyurur ki, 'zimmîleri size emanet ediyorum' der. İki şey emanet eder, biri zimmîlerdir. Zimmî kendi rızasıyla bir yönüyle. Müslüman fatihler gelmiş bir ülkeye. Anlaşmış-uzlaşmışlar. Müslümanların verdiği zekat kadar, öşür kadar bir zimmet borcu cizye vermişler. Ve müslümanların korunması altına girmişler.

Değişik zamanlarda paktlar oluşumunda bu hep cerayan edegelmiştir. Ve müslüman fatihler mesela Haleb'e geldiklerinde, Şam'a geldiklerinde, mesela Humus'a geldiklerinde hristiyanlarla karşılaştılar. Hristiyanlar müslümanları tanıyınca onların zimmetini kabul ettiler. Mevlana Şibli'ni Asr-ı Saadet'le alakalı engin araştırmasında diyor ki, 'Bir aralık Hirakliyas çok büyük, karşı konulmaz ordularla Antakya'ya kadar gelince Şam'da bulunan Ebu Ubeyde (Aşere-i Mübeşşereden. Efendimiz'in önemli komutanlarından. Ümmetin emini zat) cizye alarak ordaki hristiyanları korumaya almıştı. Fakat o orduya karşı koyamayacağını anlayınca hristiyan büyüklerini çağırdı ve 'ben sizi koruyamayacağım' dedi. 'Oysa ki zekat ölçüsündeki bu vergiyi sizi korumak için almıştım. Gelin bunu geriye alın. Çünkü haksızlık yapmış olurum.' Onu dağıttı ve öyle geriye çekildi. Ve sonra onlar kiliselere doldu ve ağladılar: 'Allah yeniden

sizin dönmenizi müyesser kılsın' dediler.

Bir idarenin beğenilmesi meselesi vardır, bir hoşgörü vardır, bir tolerans vardır. Aynı şeyi zannediyorum Osmanlı bidayetinde de yaşamıştır. Düşünün çok müsamahalı, toleranslı hareket etmişlerdir. İslam mesajını sundukları yerlerde iltihaklar olmuştur. Mesela akıncı beyleri arasında hristiyan büyükler vardır. Bunlar hristiyanlığı bırakmış müslüman olmuşlar. Evranos adını değiştirmemiş ve tarihimize öyle geçmiş. Zağnos Paşa. Bunlar adına camiler, köprüler yapılmış. Edirne'yi, İstanbul'u bilenler bilirler. Gazi Mihal mesela. Osman Gazi'nin yanında savaşan insanlar. Öyle müsamahayla hareket edilmiş ki bu insanlar zorlanmamış katiyyen. Eğer zorlansaydı Osmanlıların müslümanlık adına girdikleri yerlerde hristiyan kalmazdı.

Ama şimdiki asimilasyonlara bakınca kim zorluyor, o açıktır. Hukuk sistemlerinin günümüzde iyice belirgin hale geldiği ve bir yönüyle insanlığın kaderine hükmettiği şeylere bakın, bir de o dönemdeki yapılara bakın. Bu açıdan denebilir ki din o zimnet meselesinde hakikaten çok esnek, çok yumuşak hareket etmiş ve bir yönüyle onun prensipleri, evrenselliği içinde zaten insanlığı kucaklama olduğundan dolayı yahudiye de kucaklamış, hristiyanı da kucaklamış. Onlar tek taraflı bu işi, bu zimmeti, mukaveleyi bozmadıkları sürece İslam da tek taraflı o meseleyi hiç bozmamış. Kendi vatandaşları başkaldırdığında nasıl bir tavır almış, mukabelede bulunmuş. Aynen onlar da zimmeti bozup karşı koydukları zaman öyle bir tavır almış, öyle bir muamelede bulunmuş.. belki daha müsamahalı bulunmuştur zannediyorum.

- Bugün Türkiye İslam kurallarına göre yönetilen bir ülke olmuş olsa müslim ve gayr i müslimlerin yaşayış biçimleri 14 asır öncesi olduğu gibi mi olacak yani zımmî mefhumu kullanacak mı yoksa günümüzün şartlarına uygun bir ahenk mi oluşacak?

Zimmi adının, ünvanının kullanılması meselesi bir tarihi vakadır. Tarihseldir bu mesele. İlle bunun tevarüs edilip onları kendi hukuk sistemleri içinde, kendi anlayışları içinde, kendi düşünceleri içinde din-inanç-çalışma-ticaret-teşebbüs hürriyetleri içinde, kabulleri içinde kabullenme esası vardır. Öyle bir kabullenişe o dönemde biz onları koruyoruz diye, devlet veseyatine alıyor, dokundurmuyoruz diye zimmi denmiş. Arapça bir kelime. Fakat şimdilerde onların kanunları, nizamları neyse onları kendi konumlarıyla kabul edeceksek, müsamahayla bağrılarımızla basacaksa, İslam bunu amir-se şayet ad ve ünvan dan hiç bahsedilmez. Ad ve ünvan tarihsel şeylerdir. Onlara zimmi

demek.. Hele zimmi demek meselesini hakaret şeklinde alıyorsa hiç denmez. Hatta hristiyan demeyi hakaret kabul ediyorsa hiç denmez o. Bunlar İslam'ın emridir, Efendimiz'in emirleridir. Kafir demek meselesi, Allah kabul etmiyor, ateist bir insan bu kafir demektir. Kafir demeyi hakaret sayıyorsa kafir diyemeyiz ona.

Bu bizim müslümanlık adına takınmamız gerekli olan tavidir, o tavrın gereğidir. Kendi terbiyemizin ifadesidir. Üslubumuzdur bizim. Bu açıdan bir ölçüde belki çağın gerekleri de kemal-i hassasiyetle ele alınacak, kimse rencide edilmeyecek. 14 asır öncesine gidilen hususlar olacak muhakkak. Keşke o döneme ait müslümanlığıyla o safvetiyle yaşayabilsek. Hz. Muhammed (sav)'in anladığı manada o enginlikle yaşayabilsek. Raşid Halifelerin kucaklayıcılığıyla yaşayabilsek. Evet, bunlar özlenen şeylerdir. Ama teferruata ait mesele.. böyle iki yanlı meseleler onların hukukları, onların anlayışları nazarı itibara alınarak anlaşmalar yapılır. Tek taraflı olmaz.

Bu açıdan da Osmanlıyı veya daha evvelki islami idareleri tahrip eden düşünce insanları felsefe açısından bakınca onlara diyorlar ki Osmanlılar laikti. Çünkü 250 milyon insanın sınırları içinde yaşadığı bir dönemde saf kan türk 10 veya 11 milyondur. Fakat hiçbir arıza, problem yoktu. 4 asır arıza olmadı. Polisiye devlet ve zabıta ile olmaz. Muhabare, muvasele imkanları ulaşım imkanları telekomünikasyon gelişmiş olmasına rağmen bakın dünyanın jandarmalığını yapan ne Rusya ne Amerika bu ölçüde hakimiyet tesis edemedi. Oysaki önceden fizanda çıkan bir hadise, ona ulaşmak için 3 ay at koşturmak icab ediyordu. Fakat yerinde duruyordu.

Demek ki meselenin insani buudları çok engindi. Hakikaten herkeshalinden memnundu. Ve şimdilerde bunu daha iyi anlıyoruz. O altın kuşakta devletler muvazenesinde kuvvetle güçle beraber hakkı temsil eden devletin yok oluşu bu bölgede genel ahengi bozmuştur denebilir. Batılara karşı bu belki bu anlaşılabilir ama birgün onlar da anlayacaklar.

- İslam dininde ırkçılık yoktur. Fiiliyatta bu olmuyor. Bu nereden kaynaklanıyor?

Aslında insan mahiyetine Allah'ın dercettiği bazı duygular vardır. Bunlar islami bir terbiye ile tadil edileceği bazen nötre edileceği demekle belki ifade edilir. Yumuşatılacağı ana kadar bunların olumsuz yanları da olabilir. Mesela diyelim ki bir yerde insanda bir inat duygusu var. Bu insanın hakta sebat etmesi için verilmiştir. Ama haksız yerde bazen insanlar hiç olmayacak şeylerde inat

edebilirler. İslamî terbiye ile olmayacak şeylerde inat etme meselesi yumuşatılır, kırıtılır, o inad hakta sebat şeklinde yine tesirini gösterir. Allah'ın mahiyetimize koyduğu birşeydir bu.

Mesela akıl diyelim. Çok meseleleri akılla çözeriz. Hatta İslam'da bilginin bir yönü de selim akıldır. Bilgi toplama unsurudur akıl. Ama akıl vahiyle, haber-i mütevatirle beslenmiyorsa şayet bazen cerbezeye kayan bir akıl ifratkar rasyonalizmin temsilcisi, aleti bir akıl haline gelebilir, zarar olabilir. Bu İslam'la tadil edilmeli, yumuşatılmalı, ilmen çok önemli bir sebebi olabilir.

Hicab ederek arz ediyorum ıfık tutacağı mülâhazası var. Mesela insandaki şehvî hisler. Bunlar insanın mahiyetine konmuştur. Eğer bunlar olmasaydı nesiller devam etmezdi. Herşey kururdu. Ama bu bir ilahî avanstır. Bu su-i istimal edildiği, dinle yoluna konmadığı zaman hafizanallah insan bohemlik yaşar. Ama tadil edildiği zaman meşru dairede 'evet', gayr-i meşru dairede 'hayır' gibi şeyler olabilir.

Aynen öyle de her insanın kendi milletini sevmesi insanın mahiyetinde vardır. Allah 'Ve cealnaküm şüüben ve kebaile ve litearüfü.' Sizi şube şube, kabile kabile kıldık. Ayrı ayrı milletler, farklı farklı düşünceler var. Böyle olması o insanlık çapında evrensel tearüf için bir esas. O mevzuun felsefi yanına geçmiyeceğim. Çünkü sorunun içinde de yok. Şimdi bu duygu insana verilmiş, insanda var. İnsan evvela kendini belli bir ölçüde tutar, sayar, sever. Sonra ailesini. Toplumun cüz'i ferdidir, molekülüdür bu. Sonra da kendi toplumunu. Kendine en yakın, en iyi bildiği, en iyi tanıdığı için sever. Ama bu sevme dini esaslarla modern, gelişmiş hukuk sistemlerle tadil edildiği, yumuşatıldığı zaman zararsız olur. Ama bunu tıpkı o şehvet, o inad gibi kendi taşkınlığı içinde bırakırsan ondan korkunç bir ırkçılık çıkar. Bir dönemde İtalya'da yaşandığı, Almanya'da yaşandığı gibi. Hala dünyanın yerlerinde işte Saraybosna'ya karşı Sırbistan'da yaşandığı gibi, Rusya'da yaşandığı gibi.. Bir sürü mesaviye, fecai ve fezaie sebebiyet verecek şekilde sahnelerendirilebilir, yaşanabilir. Bu açıdan onun bir yönünü tabii kabul etmek lazım.

İslam meseleye yaklaşırken, Bediüzzaman'ın yaklaşımı içinde ele almakta yarar görüyorum ben. 'Menfi milliyet', 'müsbet milliyet' der. Menfi milliyet; dinle tadil edilmemiş, yumuşatılmamış, başkalarını da kendi konumları içinde kabul edecek hale gelmemiş bir milliyetçilik. Bu gider ırkçılığa, kafatascılığına, deme-damara dayanan bir milliyet mülâhazasına incirar eder, tehlikeli olur. Her insan bir Hitler olur, bir Mussolini olur.

Ama bir de müsbet milleyetçilik vardır. 'Evet, ben kendi milletimi başkalarından çok severim. Kendi mezhebimi başka mezheplerden çok sevdiğim gibi.. kendi dinimi başka dinlerden çok sevdiğim gibi. Fakat bu benim başkalarına karşı düşmanlığımı gerektirmez. Yine Bediüzzaman'ın bir yaklaşımı içinde 'kendi mesleğinin muhabbetiyle yaşamak başkalarına düşmanlık beslememek.' Bunlar birbirinden farklı şeylerdir. Mesela kendi milletinin muhabbetiyle, sevgisiyle yaşamak başkalarına düşmanlık beslememek. İşte bu müsbet milliyetçilik. Bu da dinin yerine konmamalı. Belki dini koruyan bir kalkan olmalı, bir sera olmalı. Ona yardım etmeli, onun yerine geçmemeli. Çünkü onun düsturları, prensipleri elmadır.

Şu anda zannediyorum İslam dininden nasibini alamayan ırkçı milletler değişik hukukî sistemlerle, değişik paktlarla tadil edilmeye çalışılıyor. İslam'dan nasibini almayanların öyle olmaları gayet normaldir. Müslüman görüldüğü halde meselelere ırkçılık mülahazasıyla yaklaşanlar zannediyorum onlar da İslamiyet'i anlıyamamışlar. İslam'ın evrenselliğini anlayamamışlar denebilir.

- Müslümanlık ilk olarak Arabistan'da yayılmaya başladı. Türkler daha sonra müslüman oldular. Türklerle Araplar aynı dini paylaştıkları halde birbirlerine sempatik bakmadıkları gibi nefret bile etmektedirler. Bunun nedeni nedir sizce?

Aklıma gelen yanlarıyla birkaç sebep söyleyebilirim.

1- Bunlardan bir tanesi biraz evvel bahsetmeye çalıştığım gibi milliyetçilik mülahazası herkesin mahiyetine konduğundan dolayı tadil edilememiş, dolayısıyla su-i istimale uğramış. Yani Arap da şeriftir, kavm-i neciptir veya Farslar kavm-i neciptir, bir dönemde Acemler -Fars ırkı- işe vaziyet edince öyle demişler. Dünyada müslümanlık adına Türk hakimiyeti ki hicri 5. asırdan itibaren belli ölçüde başlar. Başladığı andan itibaren onu tam anlayanlar olmasa bile pekçoğu itibariyel o kavm-i necip Türk milletidir, mülahazasıyla bakılmış ve dolayısıyla millet seviceği yerde, 'müsbet milliyetçilik'le meseleye yaklaşılaacağı yerde bir yönüyle başkalarını tahkir, tezyif gibi, sanki müslümanlık onlara muvakkaten inmiş, o muvakketen temsil etmişler, daha sonra başkalarına onu tevdi edecek, kendileri kenara çekilecekmiş gibi bir nazarla bakılmış. Bu bir yanlış algılama zannediyorum. İşin temelinde bir bu mülahaza var.

2- İstişrak belli ölçüde, bazıları bunu tam yüz sene evvel müslümanların içine girmiş kabul eder. Vakıa biz İşrak tarihini çok yakın dönem itibariyle müsteşrikleri ele alıyor, inceliyoruz ama 1100-1200 senelik tarihi vardır. Ta

Abbasi döneminde müslümanlar tanıştılar onunla. Müslümanlar arasına fitne sokmak için bu ırkçılık mülâhazasını da körüklediler. 'Hayır o kavim değil, o kavim beceriksiz, falan kavim değil filan kavim...' gibi başkaları sürekli bu duygu, bu mülâhazayı körüklediler.

Yakın tarih itibariyle gördüğümüz şeylerle daha iyi anlıyoruz ki mesela Araplara telkin ettiler. Şimdi Batıda bu meselenin filmleri de çevriliyor. Mesela Lavrence'yi Almanlar çevirdiler. İngilizlerle aralarında olan şu şekilde-bu şekilde bir kısım huzursuzluktan dolayı Almanlar biraz İngilizlere vurmak istediler. İlke defa onlar çevirdiler. Araplar tahrik edildi: 'Türkler sizi sömürüyor. Tıpkı Batılı müstemlekeçiler gibi bunlar. Eziyorlar sizi.' dediler ve onlar da işin doğrusu -avamca diyeceğim- bu oyuna geldiler. Senelerce kendilerini koruyan, himaye eden Türk askerlerini arkadan vurdular. Bir kere onlar böyle bir hınçla arkadan vurdular. Şimdi yürekleri yansa, acısa bile geçmişte yaptıkları böyle bir hatanın hacaletini yaşıyorlar. Eee Türk milleti de arkadan böyle hançer yemiş veya ciğerinden zıpkın yemiş bir millet olma konumunda olduğundan işin doğrusu bu mağduriyet, bu mahkumiyetten dolayı antipati duyuyuyorlar.

Bir diğer taraftan dünyada medya, büyük ölçüde haber ağı Batılı büyük haber ağlarının elinde. Ve hadiseler yoruma bu haber ağları tarafından esas sunuluyor, veriliyor ve dünya medyası hep bununla besleniyor. Meseleler çok yanlış intikal ettiriliyor. Mesela Cezayir'de bir durum var. Cezayir'deki müslümanlar 'teröristler', Sudan'da bir durum var 'Turabi ve çevresi terörist', mesela Bangladeş'deki kendi ülkelerinde davranışını yakışıksız bir çıkış olarak kabul ettikleri bir kadına karşı 'ordaki insanların hepsi terörist', 'Kaddafi terörist'... Haber ağları meseleye böyle yaklaşıncı ve o değişik ülkelerdeki insanlar da meseleleri öyle kabul ediyorlar. Şimdi biri kalksa size bu ülkede toleransın, hoşgörünün, müsamahanın tellallılığını yapıyorsanız, size , 'inhisar-ı fikrin temsilcileri, bağnaz insanlar, fundemantalist insanlar, filan...' deyince hakikaten başkalarında da aynı duygu uyatabilir. Bu açıdan bir de böyle bu milletleri bu şekilde, bu yolla birbirine düşürme gibi bir plan var. Ama öyle inanıyorum ki, küreselleşen bir dünya bizi bir ölçüde batılılarla entegrasyona zorladığı gibi İslam dünyasıyla da bir entegrasyon sözkonusu olabilir. Anlaşacak, uzlaşacak, bu asırlardan beri devam edegelen kini, iğbirarı, nefreti bir daha hortlamamak üzere bir yere gömecek, üzerine de çok ağır taşlar koyacağız. İnancım tam.

- Türkiye hep dış güçlere bağlı olmuştur. Ve dış güçlerin yarı sömürgesi

durumundadır. Türkiye bağımsız olsaydı daha ileri gidemez miydi?

Bu hepimizin arzu ettiği birşey. Senelerce komünist bloka bağlı olanlar Türkiye'de hep bunu terennüm ettiler. Aşırı milliyetçiler de terennüm ettiler. Müslümanlar da bu meseleyi terennüm ettiler. Herkes bir 'bağımsız Türkiye' dediler. Slogan buydu. 'Ne Amerika, ne Rusya; bir bağımsız Türkiye' bu Türkiye'de çok yerleşmiş, yaygın sloganlardan birisidir. Bu, hepimizin arzu ettiği birşeydir. Kendimiz olalım, kendi ayaklarımız üzerinde duralım, kendimiz düşünelim, kendimiz planlıyalım, kendimiz yapalım.. yürünmesi gerekli olan yolu kendimiz seçelim.. başkaları bizi yönlendirmesin. Bu, bir esas. Fakat acıdır ve gariptir tabii devlet olarak zaafa düştüğümüzden andan itibaren kendimiz olamamışız. Başkaları yönlendirmiş. Çünkü devletçe zaafa düştüğümüzden, cehalete kurban gittiğimizden, fakr-u zaruret içinde kıvrandığımızdan hatta belli bir dönemde yanlış harplere girdiğimizden dolayı istiklalimizi kaybettiğimizden başkalarının boyunduruğu altına girmişiz. Ve bunlar da bizim dirilmemize imkan vermiş.

Bugün dünyanın değişik yerlerinde değişik dirilişlere yol vermedikleri gibi bize bir yönüyle yumuşak bakıyor gibi davranmışlar ama öldürmemekaldırmama politikasıyla cankeş etmişler; fakat 'ne öl, ölürsen başımıza dert olursun, tampon vazifesi göremezsın bir yerde ama kendi kendine dirilirsın, kendi dinamiklerinle ayaklanırsın bizim bir için gaile' olursın demişler, sürekli böyle adeta uyuşturucuyla bir nesli mahvettikleri gibi bizi kendi düşünceleriyle, kendi anlayışlarıyla birer uyuşturucu mübtelası haline getirmiş ve ezmişler, yönlendirmişler bizi. Bu açıdan da güç kazanıp kendimiz olacağımız, kendi ayaklarımız üzerinde ayakta duracağımız ana kadar zannediyorum bu açık-kapalı sömürüden kurtulamayacağız. Bir yönüyle açık yanıla bir istiklal var. Müstakil bir Türk devleti var. Fakat kapalı sömürüler var. IMF ense kökümüzde. Bir yönüyle dünya devletlerine muhalif kendinize göre birşey yaptığınız zaman hemen amborgalar geliyor. Bir Kıbrıs Harekatında hemen ambargo geldi. Körfez Savaşı esnasında o gün devletin başında olan insanla görüşülürken 'bedava böyle birşeye iştirak etmeseydiniz daha iyi olmaz mıydı? Böyle davranmakla kendi dünyanızı düşman yaptınız?' diye sorulunca 'Gitmeseydik kulağımızdan tutar götürürlerdi. Ve size bir ambargo ilan ederlerdi' diye cevap vermişti.

Bu açıdan anlaşılıyor ki aslında biz o kapalı sömürü de istemiyoruz, o ezikliği de istemiyoruz. Kendimiz olmayı istiyoruz. Kendi kendimizle ayakta durmak istiyoruz. Ama başkaları bize o fırsatı vermiyor. PKK musallat ediyor, alevi-

sünni birbirine musallat ediyor ve düşünün şu esnada bile zannediyorum şu hükümet krizlerinin arkasında yabancı misyonlar var. Aslında birilerini alet ediyor, satın alıyor, kullanıyor, Türkiye'de problem çıkarıyorlar ve tabii bir krizler silsilesi yaşanıyor. Krizden krize giriliyor. Krizlerin komplikasyonları yaşanıyor. Millet derlenip-toparlanamıyor. Aslında ülkemiz ve milletimiz büyüklüğe yürüme sath-ı mahilinde bulunuyor. Zannediyorum rampaya binmiş gibi dikey olarak büyüklüğe sıçrayabilir. Fakat bu krizler devam ettiği sürece tabii bu çok zor olacaktır. Yani mesele bize ait yanı belki daha dikkatlice, daha politik hareket ederek başkalarının bizimle oynamasına fırsat vermemek şeklinde bize ait yanı olabilir ama koskocaman bir dünyayla uğraşmak da epey zor olduğunu zannediyorum takdir edersiniz.

- Türkiye'nin geleceğini nasıl buluyorsunuz?

- Herşeye rağmen Türkiye şimdiki durumu itibariyle bakir bir millet zannediyorum. Kendisini ayakta tutabilecek dinamikleri yeniden kullanmaya yöneldi. Bir dönemde Allah'ın bir sıfatından gelen esasları zannediyorum şimdi yenilerde Allah kelam sıfatına yöneldiği gibi ayet-i tekviniye diyebileceğimiz kainat kitabına da yönelmeye başladı. Fiziğe, kimyaya, matematiğe, ilmi araştırmalara da yöneldi. Ve bunca zamandır böyle gadr ü efgan yaşamasından dolayı biraz da bilenci azcık. Yani 'yeter bu mağduriyet, mahkumiyet, mazlumiyet' deme gibi bir ruh haleti yaşıyor. Bu açıdan Türkiye gibi dünyada böyle bir ülke azdır. Ben şahsen Türkiye'yi şu anda aşağılarda bile olsa başı yukarıya doğru yürüyen, tırman şeridinde bir ülke olarak görüyorum. Başkaları da çok yukarda bile olsalar başları aşağıya doğru, aşağıya inmeye namzet milletler şeklinde görüyorum.

Genci var Türkiye'nin. Genç zengini denebilir bu. Güç zengini denebilir Türkiye'ye. Bazı problemleri var. Beş, on, yirmi sene içinde bu problemlerini çözebilirse tekerlek tümsekte sayılabilir. 'Ebed bizimdir, elbet bizimdir' Necip Fazıl'ın sözü nazarıyla bakabiliriz Türkiye'ye.

- Amerika ve Avrupa yeni bir doğa programıyla ortaya çıktılar. Ortadoğu ve Akdeniz ülkelerinin yaptığı kirliliği durdurmak istiyorlar. Bu biraz çelişkili değil mi?

- Orada hocamızın da ifade ettiği gibi hakikaten tam çelişki denecekse, çifte standart denecekse ona denir. Vakıa doğayı kirletmeme, ekolojik dengeyi koruma mevzuunda batılı bir hata yaptı. Onlar doğayı kirlettiler. Hatta büyük, engin denizleri kirlettiler. Tertemiz suları ; Tuna'yı kirlettiler, Nil'i kirlettiler,

Don nehrini kirlettiler, Amazon'u kirlettiler, Mississippi'yi kirlettiler. Dünyada kirlenmedik yer kalmadı. Amerika'da bile açık denizlere baktığınız zaman denizlerde kir yüzdüğünü görürsünüz.

Onlar bilmeyerek, teknolojinin bu neticelerinin bir kısım ceremelerini olduğunu da mülahaza edemiler, tabiatı kirletti, ekolojik dengeye aleyhimize bozdular. Yani bugün üzerinde durulacak birşey varsa teknolojik gelişme sürecini tamamlayan milletler bu işi götürürken onlara bu ölçüde ekolojik dengeyi bozmamaları tavsiye edilmeli, yolları gösterilmeli. Fabrikada birşeyle aranmalı. Atıklar ve artıklar mevzuu gözden geçirilmeli. Batının şimdilerde ekolojik denge adına bulduğu dinamikler çok iyi değerlendirilmeli, meseleye böyle yaklaşılmalı. Yoksa teknolojik gelişme vetiresi yaşayan milletlere 'siz dengeyi bozuyorsunuz, ekolojik dengeye dokunuyorsunuz, tabiatı kirletiyorsunuz, vs.' derlerse bunların o süreci tamamlamalarına fırsat vermeme demektir. Kendileri yapacaklarını yaptılar, öne geçtiler ve size arkadan belli bir ölçüde belli bir süre için şablonculuk, taklid yapıyorsunuz. Ama siz de dünyadan nasibinizi almaya, o vetireyi tamamlamaya çalışıyorsunuz. Çok kullanılan bir tabirle 'çifte standart.' Oraya başka, buraya başka bir muameleyle şeklinde bir muameleyle elimizi, kolumuzu bağlayıp bizi bir kere daha dışlamak istiyorlar. Yani bir dönemde şaşkınlığımızı, cehaletimizi değerlendirdiler.

Şimdi gözlerimizi açtık bu defa da tabiat katili olarak mahkum edip bizi zindana koymak istiyorlar. Yani yine kendileri çok rahatlıkla yürüsünler diye. Hoca'nın o sözü de güzel. Hakikaten mahalle aralarını arabalarla doldurmuşlar, bir garip, bir fakir bir araba getirip koyunca sen garaj adına mahalleyi yürünmez hale getirdin, filan deyip sadece onun üzerine yürüyorlar. Evet, 'niye bu kadar araba üretiyorsunuz, eksoz borularından çıkan gaz atmosferi kirletiyor, siz fabrika bacalarıyla onu kirlettiniz, hatta bize de tesir etti, bizi de tesir altına aldınız, bizi de kirleten bir unsur olarak kullandınız şimdiye kadar' denebilir. Bunların hepsi yaklaşımlardır ama belli bir süre zannediyorum biz onlara bunu anlatamayacağız. Ve onlar bu mevzuda ısrar edecekler.

İşte düşünün Patrikhane veya Yunanlılarla Türkiye'deki bir kısım gruplar ekolojik denge adına, tabiat ve yeşil adına vahy veya yeşil, tabiat veya ekolojik denge deyip Türkiye'de geziler tertib ettiler. Temeli, esasları, temel prensipleri o dengeye dayalı olan din ve o dinin erbabına yeni birşeyler öğretmeye çalışıyorlar. Felek çarklarının tersine dönmesi demek.

- Günümüzde ırsî hastalıkların araştırmaları yapılabiliyor. Hamile bir

kadında böyle bir araştırmanın yapılmasını nasıl karşılıyorsunuz?

- Bu türlü meseleler biraz da fetva mahiyetinde olduğundan dolayı genel düşüncem benim bunları uzman bir heyet cevaplandırmalı şeklindedir.

Genetik bugün çok ilerde. Daha embriyolojik safhaların ilkinde, başlangıcında insanlar buna muttali olarak öyle arızaya açık bir küçük kan pıhtısına, daha canlı şekline gelmemiş birşeyi almalarında zannediyorum fukuha birşey demeyebilir de benim hususi görüşüm, nokta-i nazarım gerek yok buna şeklinde olabilir. Ama fukuha öyle bir müdahaleyi mahsursuz görür. Bunu, ailelerin o mevzudaki hassasiyetine, öyle bir meseleden dolayı açılıp saçılmaya değer mi-değmez mi mülahazalarına bırakmakta yarar olabilir; bir.

İkincisi de; bu türlü meselelerin yani münakaşaya açık meselelerin artık her türlü dedikoduyu, güft u gûyu önleyebilecek şekilde bir heyetten çıkması isabetli bir yol olur kanaatini taşıyorum. Müsaade ederseniz burda da o disiplini bozmayı düşünmüyorum.

- Kesinlikle iyileşmeyen, ağrıları artık morfinle bile kesilemeyen bir hastaya ötenazi uygulanabilir mi? Siz ne dersiniz?

- Ötenazi zannediyorum yakın tarih itibariyle bizim medyada da bahis mevzuu edildi. Bilindiği gibi, sizin de buyurduğunuz gibi, tahammülfersa olan hastalıklar karşısında biraz da hastanın rızası, gönlü alınarak ona belki yüksek dozda birşey vererek veyahut da oksijen çadırı gibi birşeydeyse şayet serumla nebatî hayatını veya nebatî hayata yakın bir üst hayatını böyle devam ettiriyor da serum çekilince, oksijen çadırından uzaklaştırılınca öldürülmesi. Türkiye'de yakın tarih itibariyle bu mesele görüşüldü.

Bir kere dünya hukuk sistemlerinde bu meseleyle alakalı kesin, kati bir şey söylenilememiş daha. Bu açıdan dünya hukukuna karşı bir şey demiş oluruz evvela. Yani olmalı demek, insan haklarını ihlal gibi bir meseledir. Meselenin bir yanı budur.

Bir ikincisi İslamî hukuk sistemi açısından meseleye yaklaşılnca aklıma ilk gelen misal şudur: Bir muharebede birisi çok ağır yaralanır. Tahammülfersadır. Kan kaybediyordur. Acıyı duymamak için okunun veya mızrağının temreni üzerine kendisini salar ve öldürür. İslam saflarında savaştığı halde Efendimiz buyurur ki, acıya dayanamadı, öldürdü, cehennemi gitti, der. Şimdi eğer bu hukuk sistemi Efendimiz (sav)'e ait bu espri üzerine değerlendirilecek, geliştirilecekse şayet çok acılı dönemlerde bile böyle bir meseleye tevessül etme

tecviz edilemez. İslam Hukukunda bu meseleye evet demek de mümkün değil.

Meselenin bir diğer yanı ağrı, sızı, dayanma, dayanmama meselesi hukukun temel disiplinlerinden birşeydir. Sınırları belli olmayan şeyler bir kısım hükümlere esas teşkil etmez. Mesela bu nasıl bir ağrıdır? Bu ağrıyı bir kantara, bir teraziye, bir basküle koyup tartmak lazım. Ona tahammül-fersa demek lazım. Yani bu götürülemezdi. Kaç dirhemi götürülür, kaç dirhemi götürülemez? Dolayısıyla dünyadan bıkmış, usanmış, bedbin, karamsar, nevmid bir insan bir dişi ağrıdığı zaman bile bunu diyebilir. Ama bir taraftan da metastas olmuş, ağır bir kanser karşısında da diyebilir bunu insan. Bu açıdan yani ağrıyı, sızıyı duymanın, tahammül edilir mi-edilmez mi sınırları belli olmayan böyle bir mesele karşısında ferdin feza ü ceza nazarı itibare alınarak dayanmayışı, çılgınları, feryad ü figanı nazar ı itibare alarak bu mevzuda hüküm vazederek zannediyorum sınırları belli olmayan birşeye hüküm bina etmiş oluruz. Bu da hukukun ruhunu sarsar.

Bu üç açıdan ötenaziye 'evet' demek mümkün değil. Ama bir gün dünya hukuk sistemleri ve İslam hukukçuları, uzmanlar bu mevzuda bilgisayarla, kompitürlerle ağrıyı tartacak hale gelirlerse, 'artık bu insanı bayıltıyor, dayanılmaz birşey, filan...' derlerse, yeni ve değişik bir şey ortaya atarlarsa o zaman ben değil onlar hüküm vermiş olacak.

-Teşekkür ederim.

- Ben teşekkür ederim. Siz tenezzül edip benimle mülakat yaptınız. Gönlümden çok mülakatlarımı sevmediğim halde fakat arkadaşlarımız teklif edince. Hollanda'dan gelmişler. Ben de kırmayı size karşı nezaketsizlik saydım. Ve hocamızı da sevdim. Az görüştük ama çok görüşmenin hasıl ettiği bir intiba üzerimde hasıl etti. Size teşekkür, ona da saygılarımı arzederim.

InterStar Televizyonu'nda Özel Haber Programında

S: Siyasi parti liderleriyle görüşme arzusu nereden kaynaklandı?

FG: Bülent Ecevit Bey'le görüşmede ziyaret arzusu bende oldu. O 'ben geleyim' dedi. Ben; bu ülkede başbakanlık yapmış birini ayağıma getirmem, dedim. Hikmet Çetin Bey'in hem hariciye vekaleti zamanında yararlı işleri olduğundan takdirlerimi, tebriklerimi arz etmek istedim, hem de bazı arkadaşlarımızın Ortaasya'da yaptıkları hizmetlerde yardımcı olmuştur; oradaki rical-i devletle görüşmüştür. Bu mevzudaki takdirlerimi arz etmek için bir bayram ziyareti yapmıştım.

S: Libarellerden sosyal demokratlara, muhafazakarlardan milliyetçilere hemen bütün siyasî çevrelerin faaliyetlerinden rahatsızlık duymadıkları bir isim Fethullah Gülen. Hatta pek çok siyasi çalışmalarında destek bile oluyor hocaya. Acaba neden?

FG: Şimdi, onların da Türkiye'nin birlik ve beraberlik adına belki fakirde gördükleri bazı şeyler vardır. Benim de onlarla görüştüğümde sonra gördüğüm şeyler oldu. Gördüğüm şeyler şu ki; onlar birbirinden çok farklı yelpazenin değişik yerlerinde yer almış olsalar bile Türkiye'ye, ülkemize ait meselelerde fasl-ı müşterekleri daha çok insanlar. Ciddi bir gayretle, bunlar, bazı meselelerde olmasa bile, ülkemiz adına çok yararlı meselelerde aynı platformda bir araya getirilebilirler, müşterek düşüncelerinden istifade edilebilir mülahazasına sahip oldum. Ben onları böyle görüp böyle tanıdığım gibi ihtimal onlar da değişik zamanlarda fakirin beyanatlarından onunla görüşülebileceğine, diyaloga geçilebileceğine inanmış, öyle bir arzu izhar etmiş olabilirler.

S: Siz politika dışında kalmayı tercih ettiğinizi söylüyorsunuz. Aynı zamanda dini çevreleri etrafınızda toparlıyorsunuz. Bunun bir rolü olabilir mi acaba?

FG: Dini çevreleri etrafımda toplama gayretim olmadı.

S: Olsa da olmasa da sonuçları itibariyle böyle olduğunuzu görüyoruz.

FG: Sonuçları itibariyle de bazıları öyle diyorlar. Sempati duyuyor olabilirler. Ben de ondan müşteki değilim. Belki genelde böyle tanınıp bilinmeden halet-i ruhiyem itibariyle sıkılıyor olabilirim. Mahyivet ve tevazu içinde milletime, ülkeme hizmet edip kenara çekilmeyi düşünen bir insan olarak arzu etmediğim

bir dönemde bir görünme, bilinme patlaması beni fevkalade rahatsız ediyor. Ama bana bu ülkedeki insanımız böyle arzu ediyor, böyle istiyorsa ben de, Necmeddin Erbakan Hocamın çok tekrar ettiği bir şey var, kerhen kabullenme durumunda kalıyorum.

Şimdi Refah partisiyle arada bir farklılık meselesine gelince ben o mevzuda araştırma yapmadım, tecessüsde, teşebbüsde bulunmadım. Bazıları bunda ciddi bir farklılık görüyor ve bu farklılığa göre yaklaşıyorsa bu onların kendi ictihadları.

S: Size göre bir farklılık var mı yok mu?

FG: Şimdi, her türlü siyasî anlayış ve düşüncenin üzerinde ülkemin birliğine, dinime, imanıma hizmet etmeyi yararlı görüyorum. Hiçbir kesimin itiraz etmemesi gerekir kanaat ı acizanemce. Ülkenin birliğine ve beraberliğine siyaset üstü kalma durumundan çok yararlanacağına inanıyorum.

S: Evet.. Hoca'nın önündeki esrar perde yavaş yavaş aralanıyor. Hoca siyasetten uzak durmak istiyor. Halbuki bugün Türkiye'de siyasetin içinde ve dini çevreleri de etrafında toplayan güçlü bir oluşum var. Ve bu oluşum dini tek başına bir motif olarak izlemeyen öteki siyasi partilerin Türkiye Cumhuriyeti'nin bugüne dek hiç olmadığı kadar ciddi bir rekabet halinde. İşte Fethullah Hoca'nın rolü tam bu noktada çıkıyor.

FG: O da siyasi iktidara talip, öteki de siyasi iktidara talip. Zannediyorum mesele biraz bundan kaynaklanıyor.

S: Dolayısıyla sizi siyasi iktidara talip olmadığınız ve etkili bir isim olduğunuz için size olan yakınlıkları diğerlerinden fazla oluyor.

FG: Evet, işin aslını bilmemekle beraber öyle bir şeyden kaynaklanabilir. Siyasete karşı bugünkü insanların anladığı manada siyasete yakın olduğum söylenemez.

S: Sizce bu Refah partisini rahatsız ediyor mu?

FG: Ben şahsen bir rahatsızlık hissetmedim. Refah çevresinde olan bazı şahısların bu mevzuda olan düşünceleri, mütalaaları kendilerini bağlar.

S: Fethullah Hoca siyaset kulvarında koşmuyor. Koşmaya niyeti de yok. Ancak koşanlarla olan yakınlığı hiç de sıradan bir yakınlık değil. Bu bir anlamda Hoca'nın eğilimini ele veriyor. O bakından dini ana motif olarak kullanan siyasi partilerden uzak kalmak istediğini açık-seçik gösteriyor. Acaba Fethullah

Hoca'nın bu davranışı din adına siyaset yapanları rahatsız ediyor mu?

EG: Eğer herkes bu mülahaza açıksa zannediyorum yine rahatsızlık duymamak lazım. Yani biz belli noktada birleşiyoruz. Ben, halkımızın, insanımızın bana olan teveccühü eğitim, kültür faaliyetleri istikametinde kullanmayı düşünüyorum. Ama bu orada onları, büyük ölçüde siyasi tercihleri mevzuunda ilzam etmiyor, bir yere çekmek istemiyor, baskı altında tutmak istemiyorum. Zaten tutamam da. Çünkü bir yönüyle onlarla aramızdaki münasebet, onların bir ictihad hatası olarak teveccühü, bir şey kabul etmeleri, bir insanın fikrine müracaat etmeleri, düşüncelerini almaları şeklinde oluyor. Bu açıdan zaten öyle bağlayıcı, ilzam edici, zorlayıcı bir durumum olamaz. Kaldı ki, siyasi tercihleri açısından serbest bırakılan bu insanlar istediği partiye tercihlerini kullanabilirler. Bunun bizi alternatif gören insanları rahatsız etmemesi lazım.

S: Fethullah Hoca siyasetle din arasına bir çizgi çekiyor. Öyle olunca bir önemli kavramı, uzlaşmayı rahatlıkla kullanıyor. Bu nedenle siyasi çevrelerde kendisine ayrıcalıklı bir yer buluyor. Toplumdaki sempatisini de buna borçlu. Şimdi Fethullah Gülen Hoca'nın uzlaşma kavramına olan yakınlığını daha yakın anlamaya çalışalım: Türkiye'de radikal akımların hallerinden rahatsızlık duymanız mı söz konusu? Yani Türkiye'nin içinde bulunduğu günlerde özellikle uzlaşmaya ihtiyacı olduğunu mu düşünüyorsunuz?

EG: Uzlaşmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum da, bu uzlaşmayı sağlayabilecek faktörler yalnız çok farklı. Bir taraftan Türkiye'nin büyüklüğe sıçramasını istemeyen dış güçler var.. Bir taraftan bunların Türkiye'nin içinde bağışlarsanız arz edeyim kullanabilecekleri piyonlar var.. bir taraftan Türkiye'de nifaka, şikaka müsait görünen potansiyel tehlike unsuru olabilecek insanlar var, oluyor.. Yer yer tahrik edildiğinde, provoke edildiğinde bakıyorsunuz kavga çıkarabiliyor bu insanlar. İşte bir taraftan böyle içte provoke edildiğinde hadiselerle karışabilecek insanlar, diğer taraftan da dışın tahrik etmesi.. Mesela PKK hadisesini çıkaranlar.. Mesela Türkiye'de Sünni ve Alevi kavgası çıkarmak isteyenler.. sun'î bir kavga çıkarmak istemişlerdi Gaziosmanpaşa'da.. Türkiye'nin başına halk ifadesiyle çorap örmek istiyorlar. Ve bu mevzuda öteden beri birliği, beraberliği adına çok hassas yaşamış, hep onun için gözyaşı dökmüş, inkisardan inkisara girmiş bir insan olarak biraz fazla hassas davranıyorsam mazur görülmeli.. Hatta buna Türkiye'nin ihtiyacı var.

S: Uzlaşmaya bu kadar yatkın olan Fethullah Hoca'ya göre acaba din

birleştirici bir unsur olabilir mi? Bugünün Türkiye'sine baktığımızda aslında din birleştirici olmaktan çok ayırıcı bir unsur: Dindarlar-dindar olmayanlar.. dini görevlerini yerine getirenler-getirmeyenler.. giderek dini partiye dönüşen partilerde yerini alanlar-almayanlar.. Toplum bir anlamda neredeyse ikiye ayrılmış durumda. Bu noktada dini verilen role yaklaşım son derece önemli: Din kendi başına birleştirici bir motif olabilir mi?

FG: Din eskilerin ifadesiyle bir vaz'ı ilahidir. İnsanları uzlaştırmak, şu dönen kainat çarkları içinde daha ahenkli yürümesini sağlamak için Allah tarafından gönderilmiş Allah'ın en sevdiği insanlar tarafından en mükemmel şekilde temsil edilmiş bir nizamdır. Onun ahlakî yönü, insanları yönlendirme yönü çok ağırdır. Bu açıdan da din önemli uzlaştırıcı, birleştiricidir. Dinin hakkıyla yaşandığı dönemde bunlar da olmuştur. Dinin hakkaniyetinden ayrılma olduğu, inhiraf edildiği sürece ve ölçüde aynı zamanda çatışmalar da olmuştur. Allah bir, peygamber bir, Kitap bir.. bunca fasl-ı müşterek varsa insanlar arasında bu insanlar birleşmeli. Ve yine millet bir, ülke bir, ülkü bir... bu insanlar birleşmeli. Ve şimdilerde mağduriyet bir, mahkumiyet bir, mazlumiyet bir, dışta-içte hasımlarımız bir; bu ülkeyi parçalamak ve bazı avantajları elde etmiş büyüklüğe sıçrama fırsatını kazanmış olup tam rampada olan bir ülke, gerçekten siyasilerimizin dediği gibi Adriyatik'den Çin Seddi'ne kadar bir dünya üzerinde müessiriyeti söz konusu olduğu bir dönemde gerçekten hasımlarımızın ciddi bir gerilimde bulunmalarına karşı, hakiketen din önemli bağlayıcı, birleştirici, uzlaştırıcı bir unsurdur. Böyle bir unsurdur ama dini kendi hakikatı, kendi gerçeği içinde anlamayıp da yorumlardaki farklılıklar bir yönüyle yeni kamplaşmalara vesile olabiliyor. Yani bu dinin zatında, ruhunda, özünde değil.

S: Evet, burya kadar dinlediklerimizle Fethullah Gülen Hoca'nın Türkiye'deki klasik din adamı tipinden bir hayli uzak olduğunu görüyoruz. Din ve siyaseti ayırmaya çalışan, dini uzlatıcı bir motif olarak gören, etrafındakilere siyasi bir partiyi adres olarak göstermeyen, siyasete tepeden bakan bir portre bu. Ama bunun Hoca'nın dünya meseleleriyle ilişkisinin olmadığını söylemek doğru olmaz. Bu nedenle ona, Türkiye'de son derece hayatî bazı meseleler ait sorular yönlendirdik: Batı'yla entegrasyon konusunda siz ne düşünüyorsunuz?

FG: Şimdi, kaçınılmaz bazı şeyler var ki bizim bunlardan kaçınmamız mümkün değil. Belli ölçüde, Tanzimat'tan bu yana, batının bir parçası olma ve bu bir parça olma meselesini Türk toplumu bir şeb-i arus, bir vuslat arzusuyla yaşamıştır. Hususiyle Türk aydını o günde bugüne bunu yaşamıştır. I. Meşrutiyet'te ayrı bir hamle başlatmışızdır. II. Meşrutiyet'te ayrı bir hamle.

Cumhuriyet dönemiyle ayrı bir süreç, vetire başlatmışsızdır. Belli bir dönemden sonra artık bu su yüzüne çıkmıştır. 63'den sonra Ankara Antlaşmasının imzalanması gibi bazı şeyler yapılmıştır.

Bir zamanlar Avrupa Ortak Pazarı, daha sonra Avrupa topluluğu söz konusu edilmiştir. Şimdilerde de gümrük birliği mevzubahis olmuştur. Bazı insanlar, hüsnü niyetle, samimi olarak toplumumuzun milli görüş, milli düşünce, dini görüş, dini düşünce adına çok iyi beslenmediği endişesiyle böyle bir entegrasyonda Türk toplumunun bir asimilasyona maruz kalacağı endişesini taşımışlardır.

S: Siz bu endişeyi taşıyor musunuz?

FG: Ben o zaman da taşımadım. Yani 65-66'lı yıllarda bu mesele gündemdeyken taşımadım. Türk toplumunun basiretli davranacağına, kendi kimliğini koruyacağına, Avrupalılaşsa bile merhum Akif'in ifadesiyle Avrupa'dan alması gerekenleri alsa bile esas Avrupa'ya kabul ettirmesini beklediğimiz şeyleri de kabul ettireceğine o günlerde de inandım. Belki o günlerde bir kısım endişe olabilirdi. Çünkü Avrupa'ya giden işçilerimiz 77'deydi Avrupa'da bazı ülkeleri dolaştım Diyanet göndermişti, vaz u nasihat ettim. Türk toplumu kendi çizgisinden %98'i itibariyle uzaklaşmıştı. Tamamen Hollanda'daki Hollanda vesayetine, Almanya'daki Alman vesayetine girmişti. Daha sonra 4-5 sene sonra gördüm ki Almanın, Hollandalının kapısında çalışan bu insanlar ekonomik olarak iş yerleri açmış, holdingler kurmuş, Almanları, Hollandalıları çalıştırıyorlar. Ve yine gördüm ki, o dönemde fevkalade bir konferans, bir panel, camideki bir topluluğa iştirak eden insanların sayısı mesela Berlin, Frankfurt gibi bir yerde % 2-3 nispetinde olmasına karşılık, 4-5 sene sonra bu nispet % 40'lara ulaşmış ve şimdilerde % 80'lere ulaşmış. Demek ki bir dönemde gerçekten belki kapalı bir asimilasyon yaşanmış fakat Türk toplumu yeniden kendisine dönüyor, kendi özüne dönüyor. Orada kendi çocuklarını artık işçi olarak okutmuyor. Üniversite hazırlık kursları açarak o ülkenin elit sınıfı olma peşinde. Bu açıdan ne Avrupa Ortak pazarı, ne Avrupa Topluluğu ne de Gümrük Birliğiyle böyle endişeye mahal verecek şekilde bir asimilasyona mahal olmaz.

S: Başka bir hayati soru. Fethullah Hoca darbeler konusuna nasıl yaklaşıyor. Ve Türkiye'nin içinde bulunduğu durumda acaba asker kışlasından bir kere daha çıkmayı düşünebilir mi: Türkiye'nin yeni bir askeri müdahaleye tahammülü var mı sizce?

FG: Askeri müdahaleye, hiçbir ülkenin hiçbir zaman tahammülü olmamıştır.

Askeri müdahaleler demokrasinin inkitasına sebebiyet vermiştir. Ulkede karmaşa yaşanmıştır. Devlet idaresinin başına büyük ölçüde bilmeyen insanlar gelmiştir. Öğrenecekleri ana kadar o gitmiş, demokratik yeni bir seçim olmuş yerine başkaları gelmiştir. Onu genel yapısı itibariyle tasvip etmek mümkün değildir.

Ama bazı durumlar olmuştur ki askeri müdahalelerin neşter vurması söz konusu olmayınca belki o kangren bertaraf edilememiş, o kanser aşılamamıştır. Türkiye'yi 12 Mart muhtırasına götüren dönemleri biliyorum. O dönemde gadre uğrayanlardan birisiyim. 12 Eylül dönemini de çok iyi biliyorum. Devlet memuruydum, vaz u nasihat ediyordum. Herkes belli bir hevesin zebunu Türkiye'yi bir yere çekmek istiyordu. Ve çekilmiş de olabilirdi 12 Eylül'de. Türkiye bir ejderin ağzına atılmış olabilirdi. Ve şimdi biz Asya'daki o devletler gibi perişan, derbeder, yıkık-dökük Rusya'nın vesayetinde bir hale gelebilirdik. Bu açıdan askerî müdahaleleri bütün bütün yadırgamak, bütün bütün isabetsizdir demek doğru değildir ama acaba demokrasi içinde askeri güç o dönemde anarşiyi aşamaz, kargaşanın önüne geçemez miydi? Terörü bertaraf edemez miydi? Bunları geleceğin sosyologları, felsefî tarihçileri değerlendirecek, hükümlerini verecek, yanlış iş yapanları efkar-ı ammede mahkum edecekler. Tarih de mahkum edecek onları. O bakımdan o hususlara girmek istemiyorum.

S: Türkiye'de yeniden böyle bir durum sözkonusu olabilir mi? Yani daha çok dini motif işleyen politik oluşmaların iktidara yaklaştığını düşünen asker tekrar iktidara el koyabilir mi?

FG: Türkiye'de dini motif mevzuu başlangıcı itibariyle ele alınacak olursa bu durum, 46'lı yıllardan itibaren tahmin edilmeliydi. O dönemde Dünya'da Henry Link'in de ifade ettiği gibi dünya çapında bir dine dönüş oldu. O da zaten 'Dine Dönüş' kitabını yazdı, kitabına da o adı koydu. Hitler'in hareketinden sonra Avrupa'da millet, hatta varoluşcular bile, Sartre millet kiliselere koşuyordu diyor. O dönemde bir dine dönüş yaşandı. Türkiye'nin bundan nasibini alması gayet tabiidir. Türkiye bundan müstağni kalamazdı. Onun için ta 46'lı yıllarda İmam-hatipler, ilahiyat fakülteleri açıldı. 50'den sonra değişik platformda imam hatipler açıldı. Ve bunlar zamanla çoğaldı. Bunlar genelde dünyada dine dönüşün yanında Türkiye'de de dine dönüşün ifadesiyde. Yani bu kaçınılmaz birşeydi. Bu meselenin kontrollü, dinin ruhuna uygun şekilde gelişmesi mümkün mü? Eskilerin ifadesiyle meseleyi öyle bir kanala sokmak mümkün idi ama yapılamadığından dolayı bir kısım yanlışlıklar olabilir. Onun için meseleyi

ta başlangıcından gören insanlar bugünlere gelineceğini bilmeliydiler. 12 Eylül hareketini gerçekleştiren insanlar da din realitesi karşısında duyarlı davrandılar. Müfredatlara ahlak-din dersi koydular. Şimdilerde bu mecburi olmamalı dediler. Ama din öğretilecekse bu cumhurî bir okulun diğer müfredat programları içinde dine ait meselelerde görüşülmesi mülahazasıyla din dersini mekteplere koydular. Ve komite bu işe sahip çıktı. Çok önemli de bir iş yaptılar. Din realitesi karşısında duyarlı davrandılar. Ve bu çok önemli bir değişimdi. 23-24'lı yıllardan 80'li yıllara gelinceye kadar demek Türk toplumunda ciddi bir değişme olmuş ki o 23'lü, 38'li yılları herşeyiyle kabul etmelerine rağmen fakat din realitesini de kabul etmek durumunda kalmışlardır.

Ancak bir kısım askeri hareket ve müdahalelere din sebep olmuş gibi gösterilmek isteniyor öteden beri. Belki müdahale eden insanlar müdahalelilerine sebep olarak göstermiş oldukları hususlardan bir tanesi de bu dini motif söylenebilir. Ama acaba doğru mu? Yer yer sayın Cumhurbaşkanı Demirel'in de ifade ettiği gibi bazıları bir yerlere varmak istiyorlarsa şayet bazı bahaneler gerekliyse bu bahaneler için mi acaba bunları böyle yaptılar.

S: Geçmişten farklı olarak bugün dini oluşumların potansiyel olarak ciddi bir iktidar alternatifi olduklarını görüyoruz. Acaba bunu asker nasıl yorumluyor?

FG: Bizim Erzuurum'un Keçelizade şairi vardır. Der ki; 'Benimle müttefiktir bu recada cümle ihvan' der. Fakirle bu terakkide, bu yorumda bir hayli müttefik vardır. Onunla aynı düşünceyi paylaşanlar vardır. Kimle görüştüm, zirvede de kimle bu meseleyi müzakere ettiysem 'Ben bir askerî müdahale olmaz demiyorum' dediler. Fakirin kanaatleri de o istikamette. Ama şimdilerde hemen böyle bir şey olur mu olmaz mı bilemiyorum. Yer yer endişemiz oldu. Bir kere daha demokrasinin kesilmesi bizim peygamber ocağı, güzide asker müessesesine karşı bir tavır değildir. Ama askerin bir konumu vardır. Parlamontunun bir konumu vardır, demokrasiyi onlar temsil ederler. Askeriye hayatî önemli bir müessesedir. Kendine ait bir misyonu vardır, onu yapar. O kışlada kalmalı.

S: Bugünlerde bu nedenle kışladan dışarı çıkmayı düşünüyor olabilir mi?

FG: Eğer çıkmayı bazıları -bazıları diyeceğim, askeri karalamadan Allah'a sığınırım, askeri rencide etmek istemem çünkü fakirde o ruh vardır, askeri çok severim- o düşüncede olabilir, çıkmak istiyorlardır. Ve bunlar bir taraftan potansiyel bir tehlike dedikleri bu dinin ister siyasi, ister gayr-i siyasi gelişmesini bu mevzuda bir vesile sayabilirler. Ekonomik tutarsızlığı, yetersizliği

de bir vesile sayabilirler. Dünya karşısında hususiyle harici politikada çok iyi bir politika izlenmemesini de bir vesile sayabilirler. Değişik vesile sayıp gelebilirler. Evet, gelebilirle endişesini taşıyoruz. Ama gelirlerse kendilerini de yıpratırlar. Ve bundan sonraki de diğerleri gibi olmaz. Daha farklı olabilir. Bazı büyük yanlışlıklar yapılabilir. Dilerim olmasın. İlahiyatçı kendi çevresi içinde, asker kışlasında, cemaat camide kalsın.

S: Acaba birileri size siyasî bir oluşumun önünü engellemek için misyon mu yüklüyor?

FG: Niyetleri öyle olabilir. Böyle derken su-i zan etmiş olabilirim. Başkaları o mevzuda o türlü yorumlar ortaya koyabilirler, bu da isabetsiz olabilir. Ama bu ülkenin barışa, uzlaşmaya ihtiyacı varsa şayet bu birileri tarafından gerçekleştirileceğine inanılıyorsa bence herkes insaflı olup o hareketin yanında olmalıdır. Bu arkadaşlar ister eğitim faaliyetleri, isterse mesela aleviler adına cem evleri yapıldığı gibi, Diyanet işleri başkanına söyleyelim o da bu mevzuda destek versin. Uzlaşacağımız kendi projelerimiz de var. Arkada durup destekleyeceğimiz insanlarla görüşüp konuşuyoruz. Bütün bunlar bana bu ülkede uzlaşma adına önemli gibi geliyor. Bunları yapmaya devam ederken birileri hakkımızda kendi hayallerine, kendi düşüncelerine göre bir kısım senaryolar yazabilir, planlayabilirler. Ama evvel ve ahir görülecektir ki inşallah herhangi bir politikaya, siyasete alet olmuyoruz, olmayacağız.

S: Yanlış oldu belki. Politikalara alet olmak belki doğru bir kelime değil. Bazı politikalardan yana olmak ülkenin çıkarlarına denk düşüyorsa olumlu bir katkıda bulunulur.

FG: İnsanımız ve ülkemizin çıkarları adına, geleceği adına, büyümesi hesabına, yakın gelecekte insanımızın çağıyla hesaplaşması adına bu mevzuda o türlü yanlış yorumları da nazar ı itibare alarak inandığım yolda bu teşvikleri devam ettirme kararındayım.

TRT 1'de Ateş Hattı'nda Reha Muhtar'la

Reha Muhtar: Tanıtımlarımızda ve gazetelerde de izlediğiniz gibi birazdan son aylarda siyasî çevrelerde olay olan, büyük tartışmalara yol açan bir kişiyi konuk edeceğiz stüdyolarımızda. Bu kişinin adı Fethullah Gülen. Kimdir bu Fethullah Gülen? Ne yapmak istiyor? Neyi Amaçlıyor? Fethullah Gülen'le karşı karşıya geleceğimiz bu tartışmada bugüne kadar hiç duymadığınız şok açıklamaları işiteceksiniz, göreceksiniz. Son günlerde medyada ve siyasi parti liderleriyle arka arkaya görüşerek Türkiye'de en fazla konuşulan isim haline gelen hoca. Fethullah Gülen şu anda Ateş hattı programının İstanbul stüdyolarında. Hoş geldiniz, efendim.

Fethullah Gülen: Teşekkür ederim.

Reha Muhtar: Teşekkür ederiz, böyle bir programa geldiğiniz için. Güzel olacağını umduğumuz böyle bir söyleşi için. Efendim size ilk sorum; son günlerde siyasi parti liderleriyle Başbakan'dan başlayarak Türkiye'nin tüm siyasi parti liderleriyle hemen hemen görüşmeler yaptınız. Neden böyle bir açılıma gerek duydunuz. Bu kişiler içinde Başbakan var, Başbakan yardımcısı Hikmet Çetin ve DSP lideri Bülent Ecevit de var. Bu görüşmelere neden ihtiyaç duydunuz?

Fethullah Gülen: Ben düz bir vatandaşım aslında. Vatandaşlık hakkını kullanmayı hem milli, hem de dinî bir sorumluluk olarak biliyorum. Bir dönemde bunu yapma imkanı yok idiyse bu bana ait değildi. Benim gibi kimseler herhalde sayın başbakana ulaşamıyordu, muhalefet parti başkanına ulaşamıyordu, sayın Bülent Bey'e ulaşamıyordu. Şimdi böyle bir fırsat doğunca ben bunu dini ve milli bir görev bilerek bazı şeyleri anlatma fırsatı mülahaza ettim.

Reha Muhtar: İlk görüşme teklifleri sizden geldi değil mi efendim?

Fethullah Gülen: Büyük ölçüde benden geldi. Biz gelelim demelerine mukabil de devlet büyüklerine karşı terbiyemin gereği, 'Hayır ben sizin ayağıma gelmenizi istemem. Ben gelip ziyaret ederim' dedim. Aslında bir vatandaş olarak, devleti idare edenlerle görüşebilecek dünya kadar mesele var zannediyordum. Bir vatandaş olarak beni, devlet ricalini alakadar edecek kadar beni alakadar ediyor bir PKK mevzuu' son zamanlarda biraz da belki şişirilerek,

büyütölerek, provoke edilerek meydana getirilmeye çalışılan sünnî ve alevî mevzuu beni çok alakadar ediyor' Hem iktidar partisinin başındaki insana, hem iktidar ortağına, hem muhalefet partisinin başındaki insana anlatmada şahsen fayda mülâhaza ettim. Arkadaşlarımla görüştüm-konuştum. Beni sevenlerle. Onlar da hüsn ü kabul gösterdiler. Çok centilmen buldum. Halktan bir insanın kendileriyle görüşme talebine 'evet' dediler. Daha önce bendeniz de Mesut Bey'le görüştüm. Daha sonra sayın Başbakan'la görüştüm. Mesut Bey'le daha sonra bir kere görüşme oldu. Bülent Bey'le görüştüm. Hikmet Bey'le görüştüm. Daha sonra yine Mesut Bey'le görüştüm. Hepsinden de şahsen memnun çıktım. Bu ülkede yer yer ülkeyi idare etmiş insanları, şimdiye kadar bildiğimiz gibi öyle olmadıklarını gördüm. Hatta uzlaşmaya açık olduklarını gördüm, ben şahsen. Ve hissiyatımı bir vatandaşlık mülâhazasıyla ifade etmeye çalıştım.

Reha Muhtar: Efendim, siz diyorsunuz ki; mütevaziliğinizden böyle söylüyorsunuz; 'düz bir vatandaş olarak görüştüm' diyorsunuz. Oysa ki siz bir düz vatandaş olmanın- elbette düz bir vatandaşsınız Allah'ın indinde- ama onun ötesinde kimlik olarak, kişi olarak, etkinlik olarak; hem gazeteler, televizyonlar, Zaman Gazetesi, Samanyolu Televizyonu, Aksiyon dergisi ve onun gibi dergiler var' Yani bir çeşit, son günlerde çok görülen 'medya imparatorluğu' Tabii bu çok fazla görünüyor. Tabii sizinki çok farklı bir durum ama böyle bir durumunuz var' Artı sizin bir cemaatiniz var' Belki siz ona tam cemaat demiyorsunuz. Size çok fazla inanan, sizin peşinizde çok gelen var. Dolayısıyla böyle çok düz bir vatandaş portresi çizmiyorsunuz. Bu kendi etkinliğiniz altında bulundurduğunuz şeyler nasıl oldu? Nasıl bu noktalara geldi? Sizin ağzınızdan dinleyelim.

Fethullah Gülen: Sizin de açıklamada buyurduğunuz gibi ne televizyonla doğrudan doğruya, ne radyolarla, ne gazetelerle, ne mecmualarla, ne de onca okulla alakam olduğu söylenemez. Ancak öteden beri halk, ister bir içtihat hatası olarak bana inanmış olabilir' -ki ben halkın içtihat hatasından dolayı Allah'ın affedeceğine inanıyorum. Çünkü dini yaklaşımla yanlış içtihatla sevap bile kazanılabilir- Ben dinlenecek bir insan zannedilmiş olabilirim, bunda halk yanılmış olabilir. Bir teveccühü olabilir halkın. Ben halkın bu teveccühünü bir kredi kartı olarak milletim adına kullanmada fayda mülâhaza ettim. Mesela bizim düşmanımız, cehalettir, fakr u zarurettir, tefrikadır. Halkımızın bu mevzuda bir şey yapması gerektiğine inandım. Ve halkın o teveccühünü, o kredi kartını bu istikamette kullanmaya çalıştım.

Reha Muhtar: Parti liderleriyle görüşmek anlamıyla..

Fethullah Gülen: Hayır. Yani mesela kültür seferberliği mevzuunda okul açın dedim.

Reha Muhtar: Kaç okul var bu şekilde.?

Fethullah Gülen: Türkiye'nin içinde zannediyorum yüz kadar diyorlar.

Reha Muhtar: Türkiye'nin dışında var. Azerbaycan'da, diğer devletlerde. Hatta İspanya'dan, İtalya'dan bahsediliyor.

Fethullah Gülen: Zannediyorum 150'den fazla sadece Asya'da var, herhalde.

Reha Muhtar: Orada yapılan eğitim sadece Anadolu liselerinde yapılan eğitim değil mi?

Fethullah Gülen: Evet.

Reha Muhtar: Onun dışında farklı bir eğitim var mı?

Fethullah Gülen: Hayır katiyen.

Reha Muhtar: Sadece Anadolu liselerinin eğitimi.

Fethullah Gülen: Orada Anadolu liselerinin müfredat programı ve burada Milli Eğitim'in evet dediği, talim-terbiyeden geçen kitaplar. Burada yani Türkiye'de bir Anadolu lisesini nasıl görmek isterseniz, giden devlet ricali de zaten öyle görüyor, orada köşemiz, büstümüz, İstiklal Marşımız mevcut.

Reha Muhtar: Burada öyle bir tartışma oldu. Dendi ki, orada Fethullah Hoca'nın kurduğu okullarda Atatürk büstü yok, İstiklal Marşı okunmuyor. Nasıldır?

Fethullah Gülen: Hayır, katiyen. Burada da gezilebilir, orada da. ister devlet ricalinden, parlâmenterlerden, ister üniversite camiasından, isterse emekli olmuş askerlerden şahit gösterilebilir. Ben şahsen gitmedim. Dünya kadar insan gelip gidiyor. Ülkemiz insanının hüsnü niyetle, samimiyetle yapılan hizmete orada atılan bir çamur gibi' Şu tabirleri de ben yakışksız buluyorum burada: Çamur gibi bir şeydir. Ben o arkadaşların haysiyetini koruma adına diyeceğim ki, devlete ait okullar, nasıl işliyorsa oradakilerde farklı bir şey yok. Katiyen ve katibeten. Hatta bazıları çok hayret ettiler. Asya'da bazı okullarda daha altı ay geçmeden İstanbul aksanıyla okuyan çocuklar karşısında ister bizim hariciyemiz gözyaşlarını tutamadı, hıçkıra hıçkıra ağladılar.

Reha Muhtar: İstiklal Marşı okunuyor değil mi?

Fethullah Gülen: Tabii İstiklal Marşı.

Reha Muhtar: Atatürk büstü de var.

Fethullah Gülen: Tabii köşesi de var, büstü de var. Her okulda muhakkak. Ona ait kitaplar var.

Reha Muhtar: Sizin son zamanlardaki yaklaşımınız çok daha yumuşak. Toplumun değişik katmanlarıyla ilginç bir yakınlaşmayı içeriyor. Mesela İstanbul surlarının kapatılması olmuştu. O mevzuda ağızlarını kapattım, fermuarı kapatırım dediniz. Yani Refah partisiyle aranızda bir hafif uzaklık görülüyor. Siz bütün siyasi parti liderleriyle hemen hemen görüşürken Refah partisiyle görüşmenizde bakıyoruz Oğuzhan Asiltürk'le görüşüyorsunuz, Necmettin Erbakan'la görüşmüyorsunuz. Şartlar belki uygun olmamıştır. Ama bütün bunları topladığımızda Fethullah Hoca'nın çizgisiyle Refah Partisi arasında belirgin bir farklılığın olduğu görülüyor. Neden?

Fethullah Gülen: Kastî, iradi öyle bir farklılıktan söz edilemez. Bunların hepsi Kur'an ve sünnetin yorumudur. Bu millet kendi dinini, diyanetini, kitabına, sünnetine bağlı olarak yorumlamıştır. Ben bunu herkesi kendi konumunda kabul etme şeklinde anlıyorum. Bu ülkede huzur ve emniyetin ancak hoşgörüyeye dayalı olarak gerçekleşeceğine inanıyorum. Bütün bunları semadan indiğine katiyen inandığımız kitabımızla telif ediyorum. Sünnetle telif ediyorum. Başkalarının bu konuda farklı mütalaaları varsa bu benim kuran tarzı telakkime sünnet tarzı telakkime aykırı geliyor. Ama Refah Partisi öyle düşünüyor mu düşünmüyor mu ben Öyle bir arayışa girmedim. Onlar hakkında bir tecessüse girmedim. Onlar benden farklı düşünüyorlar demedim. Ne var ki benim Kur'an ve sünnetten anladığım 9 asırdan beri Türk milletinin İslam'ı yorumlamasından anladığım şey budur. O da bu ülkede olan herkesle ala külli hal eğer bir diyalog noktası varsa onu mutlaka değerlendirerek, onlarla anlaşma ve herkese hoşgörüyeye muamele etme, aramızda bunca faslı müşterek varken birbirinize karşı böyle farklılıkların şamar oğlanı olmayalım mülâhazasıyla hareket ediyorum. Allah bir, kitap bir, din bir, ülke bir ve şimdilerde mağduriyet bir, mazlumiyet bir, mahkumiyet bir. Dünya kadar hasımlarımız var. Bu milletin büyüklüğe sıçramasını istemiyorlar. Bu mülâhazayla evvelâ içte bir tevhit ve vahdet diyoruz.

Reha Muhtar: Peki efendim Türkiye'de çok farklı bakış açıları, görüş açıları var. Ve zaten son zamanlarda laik-dinci, Kürt-Türk gibi çatışmalar yaşıyoruz. Daha doğrusu bu tip bölünmeler meydana getirilmeye çalışılıyor. Herkesinde

kendisine göre bir inancı var. Tabii ki Türkiye'de herkes sizin yaşamış olduğunuz bu inançlar sistemine uymuyor. O zaman o sizden farklı insanlar için ne tip bir şey öngörüyorsunuz. Beraber yaşama adına ne tür bir şey öngörüyorsunuz.

Fethullah Gülen: Günümüz insanına neden? olduğu nazarıyla bakıyorum. Zannediyorum düşünme düşünme, konuşa konuşa, meseleleri müzakere ede ede eğer başkalarına anlatmayı planladığım bir şeyim varsa, dinim adına, milletim adına bunları anlatmada yarar görüyorsam, medenilere meselelerin anlatılması ikna yoluyla. ilmi usullerle mi? metodolojinin değerlendirilmesiyle ancak mümkün olacaktır. Kaba kuvvetle, huşunetle, hırçınlıkla şimdiye kadar bedeviler bir yere varsa bile ki vahşete varmışlardır. Medeni insanların bir yere vardığı gösterilemez.

Reha Muhtar: Pek ikna olunmadı diyelim efendim, illa ki demokrasilerde herkes sonunda aynı şekilde düşünmek zorunda değil, ikna olmuyor. Yine de yaşamaya devam edeceğiz. Nasıl devam edeceğiz?

Fethullah Gülen: Bu bizim iknaa dönük bir tavrımız olabilir de. Herkese ille de ikna etmek, kendi anlayışımıza çekme meselesi değildir. Başta arz ettiğim gibi herkesin bir kere başta kendi konumunda kabul etme meselesi var. Benim ekonomi adına parlak bir düşüncem varsa, inanç adına parlak bir düşüncem varsa, insanlara huzur, itminan verecek, aşk adına, şevk adına, marifet adına, zevk i ruhani adına inşirah verecek bir düşüncem varsa ben bunları anlatmaya çalışırım. Kabul eder veya etmez. Ben öyle inandığım için, yararlı olduğuna inandığım için onları anlatırım. Kabul etmediği zaman onlarla kopma meselesi mevzubahis değildir. Temelde herkesi kendi konumunda kabul etme, onları öyle kabul ederek onlarla diyalog yollarını araştırma meselesi vardır. Ve arkadaşlarım, yakınımnda bulunan insanlar bilirler. Bana göre iyi insan, yüksek performans sahibi iyi bir insan akreplerle, yılanlarla anlaşmasını bilen iyi bir insandır. Herkesle mutlaka bir koalisyonu olabilmelidir bu insanın. Ve zaten zannediyorum dünyada gelişen hadiselerde cebren, zoraki olarak bizi böyle bir noktaya itiyor. Küreselleşen bir dünyada, Amerikalılarla sırt sırta vereceğimiz bir binada, böyle bir dünyada kavganın yeri yoktur

Reha Muhtar: Peki size geleceğim bu arada. Çok sorulur böyle bir soru ama Çok somut soracağımı Siz kişisel inanış olarak laikliğe inanıyor musunuz, laik misiniz, kendinizi laik olarak nitelendirir misiniz?

Fethullah Gülen: Şahıslar laik olur mu bilemiyorum. Şimdi ben dinimi milimi

milimine yaşamaya çalışan bir insanım. Bunu söylemek burada fahirlenme olabilir. Sabahlara kadar namaz kılsam yine bir insanın kelime-i tevhidine denk bulmam onu. Derim ki keşke bin rekat kılsaydım. Abdestsiz olmamaya çalışırım. Ben şahsen böyle bir Müslümanım. Ama laiklik belli bir dönemde sistem adına kabul edilmiş. Herkese bir kısım duygularını, dini düşüncelerini yaşama hak ve imkanlarını veren bir sistemin içinde bir parçadır. Bence, böyle bir sistem içinde herkes rahatlıkla dini duygusunu, dini düşüncesini hem ifade edebilir, hem yaşayabilir.

Reha Muhtar: Bu sistem içinde!

Fethullah Gülen: Evet bu sistem içinde.

Reha Muhtar: Laik sistem içinde.

Fethullah Gülen: Evet. Eğer laikliğin tam tatbik edilme meselesi söz konusu ise ve onun bir kısım arızalı yanları varsa demokrasi hemen herkes için çok rahatlıkla duygu ve düşüncesini bağrında böyle tohumlar halinde saçabilip ve ürün alabileceği bir sistemdir. Eğer bu sistem insanlara yetmiyorsa bir gün yetmeyecekse o, sistemin kendilerine yetmediği insanlar tarafından düşünülecek bir mevzudur. Ben günümüzü değerlendirmeye bakıyorum.

Reha Muhtar: Günümüzdeki bu durum kişilerin inançlarını, ibadetlerini istediği şekilde yapacağı bir sistemdir diyorsunuz. 'Bu laik sistem içinde kendi dini inançlarımıza uygun nasıl yaşayabiliriz? Sizin siyasi parti liderleriyle bir görüşmeniz vardır. soldaki iki parti lider, Hikmet Çetin ve Bülent Ecevit'le görüşmeniz vardı. Merkez soldaki bu iki parti liderinin görüşmesi daha bir ilginç karşılandı. Onun için önce bir Bülent Bey'le röportaj yaptık, onu dinleyip görüşmemize devam edelim.

Bülent Ecevit'le Röportaj Bandı

Bülent Ecevit: Fethullah Gülen benimle görüşme isteğini belirtti. Ankara'ya kadar geldi. Evimde beni ziyaret etti. Yaklaşık bir saat kadar sürdü. Çok ilginç bir görüşme oldu benim açımdan. Sayın Gülen'in bazı kitaplarında dinsel inançta kuşkuculuğa yer olmadığı belirtiliyor. Bu doğrudur. Ancak iş bilim konusuna gelince kuşkuculuk gerekiyor. Bu ayrımı kendisinin de normal karşıladığını gördüm. Din görevlerinin veya din bilginlerinin siyaset adamlarıyla da görüşmelerini çok normal karşılıyorum. Zaten partimin üyeleri de bunu çok doğal karşıladılar. Onun için benzer bir ziyaretin CHP'de yadırganmasını ben yadırgıyorum Dinsiz bir toplum yoktur. Çünkü tabii insan

bilimsiz ilerleyemez. Ama bilimin hiç bir zaman yanıt veremeyeceği sorular vardır. Bunu Gogen bir resminde çok güzel özetler: 'Nereden geldik, neredeyiz, nereye gidiyoruz.' Bilim, bunların yanıtlarını hiçbir zaman veremeyecektir. Din inanç yoluyla o yanıtlarını bulmaya çalışmakta veya o konularda insanları tatmin etmeye çalışmaktadır. O bakımdan önemli bir gereksinmedir.

Soru: Fethullah Hoca'yla aranızda dini bir yakınlaşma oldu diyebilir miyiz?

Bülent Ecevit: İşte artık. Tabii sorunuza çok net bir şekilde yanıt verdiğimde sayın Fethullah Hoca adına da konuşmuş olurum. Onun için ben kendi görüşlerimle çok rahat bir diyalog oldu. Birbirlerimize anlayışla karşıladığımız izlenimini edindim.

Soru: Görüşmeye karşı çıkanların savunduğu şey Laiklik. Lâiklik konusunda ödün vermek istemiyoruz' diyorsunuz?

Bülent Ecevit: Biliyorsunuz, ben laiklik konusunda en ön safta mücadele veriyorum, DSP'yle birlikte. o konuda hiçbir ödün vermiyoruz. Ancak dinde bağnazlık olabileceği gibi laiklikle de bağnazlık olabiliyor. Bazı kimseler sanki laikliği dindarlıkla bağdaşmaz bir kavrammış gibi gördükleri izlenimini veriyorlar. Bunu da dinde veya dini siyasal amaçla istismar etmek isteyenler bunu da kullanıyorlar. İslâm'la laikli bağdaşmaz diyorlar. Oysa Türkiye Cumhuriyeti döneminde Türk ulusu İslam'ın çağdaşlıkla, demokrasiyle, laiklikle çok uyumlu bir şekilde bağdaşacağını kanıtlamıştır. Bu şekilde İslam'a da bir çağdaşlık, güç kazandırmıştır. Benim Fethullah Hoca'yla görüşmem partililer arasında hiç yadırganmadı. Ama CHP'de sayın Hikmet Bey'in görüşmesini çok yadırgadılar. Ben de bu davranışlarını yadırgadım. Ortaasya'da ve Kafkasya'daki okullaşmaya gelince; devletimizin maddi olanaksızlıklar nedeniyle bıraktığı boşluğu Fethullah Hoca veya ondan ilham alan bazı çevreler ve varlıklı kimseler doldurmuşlar. Bu şu açıdan da hayırlı bir hizmet. Biliyorsunuz o Türk ağırlıklı cumhuriyetler, tam bağımsızlıklarına kavuştuktan sonra çağdışı bir din ve rejim anlayışını benimseyen bazı ülkeler; Örneğin İran, Suudi Arabistan, belki Sudan o ülkelere sızmaya, o ülkeleri kendi doğrultusunda çekmeye çalışmışlardır. Eğer Fethullah Hoca'nın girişimiyle kurulan okullar bu girişimlere bir set çekebildiyse ki çekebildiğini umuyorum- bu olumlu karşılanması gereken birşeydir.

Soru: CHP'de bu durum çok büyük bir tepkiyle karşılandı. Hatta CHP genel sekreteri Adnan Keskin; "Modern Papazla görüşmüş bir insanla görüşme yapılması' bizim alet edilmemiz gibi yorumlarda bulunmasına ne diyorsunuz?

Bülent Ecevit: Bir Hıristiyan ülkesinde bir sosyal demokrat gerekirse modern papazla da görüşür. Öyle bir tanımla Fethullah Hoca için uygundur anlamında söylemiyorum. Fakat öyle olsa bile bunun yadırganacak tarafı yok. Din toplumun bir gerçeğidir. Ve solcular, sosyal demokratlar da toplumun gereksinimini öncelikle gözetmek zorundadırlar. Din de bir insan ve toplumsal gereksinmedir. önemli olan dine bağlılıkla devlet yönetimini, toplum düzenini bir birinden ayırabilmektedir. Türkiye'de de bu yapılmıştır, yapılmaktadır.

Soru: CHP'de muhalif sesler, özellikle Adnan Keskin olmak üzere; 'Biz laik bir partiyiz. Biz Atatürk devrimlerine bağlı bir partiyiz. Bu görüşme olmamalıydı diyorlar.

Bülent Ecevit: Benim bildiğim Atatürk de din görevlileriyle görüşmüştür. Hatta hatta Ankara'yı kurtuluş savaşının hareket merkezi ve kurulacak cumhuriyetin başkenti olarak kabul ettiğinde birçok değerli din adamlarından büyük destek görmüştür.

Reha Muhtar: Sayın Ecevit'in görüşlerini beraberce dinledik. Çok olumlu bir hava görülüyor. Peki biraz önce benim sorum vardı. Yarım kalmıştı. Niçin Necmettin Erbakan'la görüşülmedi efendim?

Fethullah Gülen: Necmettin Erbakan'la eskiden görüşmemiz oldu. Hastaydım ziyaretime bir kere geldi, ilk siyasete atılacağı zaman benim, İzmir'de imam-hatip ve ilahiyata talebe yetiştirme derneğinde Kestanepazarı'nda, çok eski yıllarda, talebelerle dışta beraber kalıyorduk, oraya da gelmişti. Bunun dışında kastî görüşmeye karşı bir tavır olduğu söylenemez de belki fırsat olmadı.

Reha Muhtar: Ama bütün siyasi partiler varken. Mesela Oğuzhan Bey oluyor? Bir uzak durma var sanki?

Fethullah Gülen: Uzak durduğumu söyleyemem. Arzu ederlerse onla da görüşürüm. Görüşme ufkumu daha geniş tutarak, hatta genelkurmay başkanıyla da görüşürüm, demiştim daha evvel. Sayın cumhurbaşkanıyla da görüştüm. Aslında çocukluğumdan bu yana genel havam budur. Size çok garip gelecek ve beni yakından bilen arkadaşlar da belki duymamışlardır şimdiye kadar. Ben 15 yaşındayken İsmet Paşa'yla da görüştüm. Erzurum'a geldiklerinde, yılını tam hatırlayamayacağım, Edirne'ye ayrılıp gitmeden önceydi.

Reha Muhtar: Nasıl görüştünüz?

Fethullah Gülen: Geldiğinde herkes gidip ziyaret ediyordu. Ben de gittim, konuşuyordu, dinledim. Tabii bir çocuktum. Bir çocuk olarak bana ne kadar

alaka gösterilirse işte o kadar alaka gösterdi. İlk defa açıklıyorum 15 yaşında İsmet Paşa'yı ziyaret etmiştim.

Yani eskiden beri ben herkesle görüştüm. Bu görüşmede hiçbir mahzur görmüyorum. Aksine bunda çok insani yanlar, insani yönler görüyorum. Görüşülmesinde yarar var diyorum. Sayın Ecevit'in de ifade ettikleri gibi Atatürk de görüşmüş değişik kimselerle. Meclis açılırken Rıfat Börekçi dua etmiş. Bir sürü sarıklı hocalar var, mücahitler var. Beraber oturmuş, kalkmış. Ve son CHP'nin bir bakanı da eski şeyhülislamı gibi o da bir din adamı, bir ilahiyatçıdır. Doktora yapmış bir ilahiyatçıdır. Geçende bir arkadaş da köşesinde yazdı bunu. Bu meselenin yadırganmasını ben anlayamadım. Benim görüşmemin anlaşılma bir yanı yok. Niçin bu meseleyi yadırgadı, parti için muhalefete vesile yaptılar. Onu anlayamadım, anlamış değilim. Hele o mevzuda düşüncelerini, duygularını ifade ederken bir parlâmenterden beklemediğim yakışksız sözler herhalde hislerine yenik düştü mağlûp oldu' Yoksa 40 bin insanı temsil eden birini ben o tabirleri ifade ederken bir parlâmentere karşı yakışksız buluyorum. O türlü konuşmalara başkası olsa ben ulu-orta derim. Dikkatsizce, temkinsizce konuşma derim.

Reha Muhtar: Beraberce dinledik.

Fikri Sağlar: 'Laik demokratik cumhuriyete karşı olan bir insanla ne diye görüşeceksiniz. Fethullah Hocayı değiştiremeyeceğinize göre neye görüşüyorsunuz?'

Fethullah Gülen: Evvela şunu arz edeyim. Benim laik cumhuriyet esaslarına, cumhuriyete, hele cumhuriyete karşı söylediğim bir kelime varsa, yazdığım bunca kitap, 35 sene kürsülerde vaaz ettim, bunca sohbetlerim var, Türk toplumuyla bütünleşmiş bir insanım. Eğer bir kelimem varsa. Doğru derim, hakikaten benimle konuşulmasın derim. Bunu ispat edemezler. Bu mevzuda o bakımdan zannediyorum bakanlık yapmamış bir insan olsaydı şöyle derdim ben: Ezbere konuşuyor ve kendi itibarlarına, saygılarına dokunduruyorlar. ikinci mesele. Muhal farz. Muhal farz dedikten sonra her şey caizdir. Diyelim ki ben onlardan evvel cumhuriyetçiyimdir. Hatta İslam'ı ilk dönem itibariyle ben cumhuriyet kabul edenlerdenim. Aksi iddia edilemez bu meselenin. Muhal farz diyelim ki ben onlara karşıyım. Karşı olan bir insana başkalarıyla görüşmesinin bu kadar yadırganmasını anlayamıyorum. Tâbii onların verdiği gibi tabii ben gaybe hüküm vermeyeceğim. Çimdi benim gıyabımda hükümler veriyor. Şöyle düşünüyor, böyle düşünüyor diyor. Böyle düşünen bir insanla laikliğin

savunucusu bir partinin genel başkanının konuşması, laikliğin bombardıman edilmesi gibi bir şeyler söylüyor. Başarılı bir hariciye vekilliği yapmış bir insanı bayram ziyaretinde bayram ziyareti olarak ziyaret etmek, zannediyorum dünyada, hatta değil böyle demokratik ülkelerde, zannediyorum bir kısım sosyalist, komünist ülkelerde bile böyle masum bir ziyaretin yadırganacağına ihtimal vermiyorum.

Reha Muhtar: Laik ve demokratik cumhuriyete karşı mısınız efendim?

Fethullah Gülen: Diyorum ki ben; Benim bu mevzuda söylenmiş bir kelimem varsa, bunu söylesinler. Ben de çıkıp televizyonda diyeyim ki; arkadaşlarım doğru söylüyormuş. Ben de zaten ülkeden ayrılmak istiyordum. Bu kadar tanınıp bilinme bana fazla geliyor. Gaybubet düşünüyorum şimdi, çekip gideyim. Laik cumhuriyete karşı bir söz söylediğimi ispat etsinler ülkeden ayrılırım.

Reha Muhtar: 1970 döneminde bir hapse girmişliğiniz var. Bir de 12 Eylül döneminde 6 yıl aranmışsınız. Nedir efendim bu aramalar?

Fethullah Gülen: Hapse değil de tutuk evine girdim. O dönemde muhtıra verildiğinden herkesi tutup götürüyorlardı. Dünya kadar üniversite hocaları da gitti. Hem sağdan, hem de soldan bir sürü insan girdi. O arkadaşlarla beraber bir koğuştaki kaldık. Hatta sol adına tutup getirdikleri bir insanla çok da iyi geçindik. Halef-selef olduk. Koğuş başkanlığı yaptık.

Reha Muhtar: Nasıl buldunuz efendim solcuları?

Fethullah Gülen: Biz anlaştık orada. Tabii bu anlaşma biraz da mağduriyet, mazlumiyet, mahkumiyet anlaşmasıydı. Benim kanaatim odur. Bir kısım fasl-ı müştereklerde farklı düşünüyorlar. Bana göre inanmama çok önemli bir meseledir. Ve benim için inanma çok Önemli bir mesele. Ama bu ülkede bunların altında da bir kısım insanlarla anlaşabileceğimiz bazı doneler vardır, bazı dinamikler vardır. Onlara bulunup sorulabilir. Çok iyi geçindik. Hiç kavga etmedik. Affa uğrayıp çıktık, ben yine vazifeme döndüm. Nedenine gelince? Ben nurları okumuş bir insanım. Kürsülerde de yine şimdilerde olduğu gibi halkın içti hatası bir teveccühü vardı. Bazı çevrelerde bu hazmedilemedi. Dolayısıyla' belki o günkü emniyet yapısı da biraz öyleydi. işin içinde askerî müdahale vardı. Kılı kırk yararcasına hakkaniyete riayet edilmiyordu. Böyle bir dönemde götürdüler. 12 Eylül'e gelince bir ölçüde yine aynı durum yaşıyordu. Bazılarına göre, komünistler geldi geliyordu. Bir bakıma onlara karşı bir darbe olunca bizi de yine arananlar listesine koydular. Ben de daha evvel ağzım yandığı için' Hatta bilmem bunları söylemem doğru olur mu: Mesela eve

geldiklerinde ben evde yoktum. Validenin yanına geldiklerinde ben oradan ayrılmıştım. Böyle üç-beş ben ayrıldığı yere gittiklerini görünce galiba dedim kendi kendime, tefe'ül ettim, galiba bir müddet bekleme de yarar var dedim. Sonra da iş aydınlığa kavuşmadı. Daha sonra Burdur'da yakalandım. Orda asker ziyaretine gitmişti. Sonra İzmir'e getirdiler, saldırlar beni.

Reha Muhtar: Orada bir şey söylediler. Sizi yakalayan emniyet müdürü başka bir göreve sürülmüş deniyor. Siz yakalanıyor sonra serbest mi bırakılıyorsunuz?

Fethullah Gülen: İzmir'de biz aramıyoruz dediler. Arıyorlardı belki aslında. Sıkıyönetim arıyoruz deyince arıyorlardı. Burdur'da kendi üzerinden atmak istedi. O zaman herhalde yukardan bazıları dediler ki ne diye arıyorsunuz? Nesi var bu insanın? Senelerden beri devlet memurluğu yapmış. Devlet memurluğu yaparken siz bunu derdest ettiniz, dediler. Ve ben Salıverildim. 12 Eylül döneminde aranırken yukardan bazıları galiba beni kolluyordu.

Tahdit de kalktı. Hatta o sene ben hacca gittim. Ben hacda iken başka bir yerde bir hadise oldu, yeniden onunla irtibat kurarak, hakkımda yeniden tahdit koydular. Hava yollarıyla gelmedim de —her şeyi doğru ifade etmek lazım— Halep'ten geçtim. Doğru İzmir'e gittim. 'Ben' dedim 'hakkımda tahdit konmuş, ben aranıyormuşum' dedim. ifademi aldılar, bir kere daha aldılar ve takipsizlik kararı verdiler ve o günden sonra da hiç bahis mevzuu edilmedi.

Reha Muhtar: Artık geldi geçti bu dönemler. Nerede kalıyordunuz, nerede saklandınız? Elbette sürekli bilinen mekanlarda değildiniz. Sakıncası var mı?

Fethullah Gülen: Hayır. Dünyada çok akrabası olanlardan birisiyim ben. Belki İstanbul'da yüz tane akrabam vardır. Erzurum'da da o kadar vardır. Ankara'da da bir hayli tanıdığım vardır. Bunların yanı başında da arz etmişim halkın isabetli isabetsiz fakire bir teveccühü var.

Reha Muhtar: Şimdi bir başka döneme geçmek istiyoruz. Sizin konuşmalarınızda diyorsunuz ki vatandaşlık görevidir oy verme. Oy verme görevini de teşvik ediyorsunuz. Geniş bir taraftar kitleniz var. 9iz kendinizin bir tarikat lideri olmadığını söylüyorsunuz. Tam bir cemaat liderini de olduğunuzu söylemiyorsunuz. -cı,- cu gibi kelimelerden hiç hoşlanmıyorsunuz. Ama çok geniş bir kitle, rakamını saptayamayacağımız, en azından benim bilmediğim bir kitle de sizin etrafınızda toplanmış. Şöyle sormak istiyorum Kaç kişilik bir kitle vardır, etrafınızda etkilenen ne kadarlık bir kitle var.

Fethullah Gülen: Sevgi duyan, sempati duyan insanlar benden etkileniyor,

şeklinde meseleye yanılmışlığa veriyorum. Ama şahsen kendim içlerinde bulunduğumdan dolayı iftihar edeceğim ülke yararına hizmet eden insan dersiniz ben de şahsen onların sayısını bilmiyorum. Onun kemmiyet buutlarını bilmiyorum. Türkiye'de gitmediğim üç-dört vilayet vardır. Ege'de gezici vaizlik görevinde bulundum. Birçok beldeleri gezdim, kasabalara kadar gittim. Yani mesele medyaya intikal edene kadar bile değişik bir platformda milletin çok iyi tanıdığı bir insandım. Benim adıma bunu Cenab-ı Hakk'ın bir lütfu, bir ihsanı sayarım. Ama belli bir dönemden sonra tabi medyayla münasebet oldu. O günlerde belki kendimizi anlatamadığımızdan dolayı bazıları aleyhte yazılar yazıyordu. Kusur bizdeydi. Biz kendimizi anlatamadık.

Reha Muhtar: Şimdi anlatmaya başladınız. Hem televizyon, hem gazete, hem dergilerde yer alıyorsunuz?

Fethullah Gülen: Biraz fazla oldu tabii.

Reha Muhtar: Fazla mı anlatmaya başladınız.

Fethullah Gülen: Fazla oldu biraz. O da beni ayrıca sıkıyor. Çünkü mahviyet, tevazu, hacalet kendimi biraz ona zorluyorum. Bilinmeden, milletime, ülkeme, ülküme hizmet edeyim, sonra da kenara çekilmeyi planlarken birden bire hiç farkına varmadan medyanın gürül gürül içine girdik. Ondan da işin doğrusu çok sıkılıyorum.

Reha Muhtar: Efendim biz de bu TV, medya dünyasının içindeyiz. Bu tip şeyler çok büyük paralar, dünyanın en büyük teknolojilerini gerektiriyor. Gazete, radyo, TV neredeyse bir medya grubu sizin etrafınızda duruyor, örgütlenmiş bir şekilde. Nereden geliyor bu paralar?

Fethullah Gülen: Bu paraların bence nereden geldiği mevzuu üzerinde evvela şahsi durumum, aile yapım üzerinde bir araştırma yapsalar zannediyorum soru sormazlar. Şahsen ben dünyanın çok fakir insanlarından biriyim. Bir de eğer bunda kuşkuları varsa, ailemden sorabilir, kardeşlerim vardır. İzmir'de bir matbaada işçi olarak çalışıyorlar. Geçende bir tanesi durumunu anlatırken 15 milyon alıyorum dedi. Bunun ne demek olduğunu, 30 senelik matbaacı bunu siz anlarsınız. Bir kardeş olarak gözlerim doldu. Budur, aslı da budur. Erzurum'da kardeşim var, matbaacı babadan kalma bir matbaa var onunla geçiniyor. Bunlara bakınca, bence ben bu sorunun muhatabı değilim. Öyleyse nedir? Başkaları da dedi. Değirmenin suyu nereden geliyor? Değirmenin suyu değişik yerlerde milletin hamiyetinden geliyor, milletin millete sahip çıkmasından geliyor. Biraz evvel arz ettiğim gibi ben halkın bana olan teveccühünü çok

yerinde değerlendirmeyi düşündüm. Eğer seviyorsanız, mesela gününüzde Önemli bir dildir, bir TV kurun. Yüz adam, iki yüz adam, üç adam bir araya gelin bir TV, bir radyo kanalınız olsun. Bir taraftan bu insanların teveccühlerini rantabl değerlendirmeyi çalışma. Ve diğer taraftan da isabetli yönlerle yönlendirmeye çalışmadır. Eğitim, kültür faaliyetlerine ve bir de medyaya yönlendirmeye çalışmaktır.

Reha Muhtar: Zaman Gazetesi'nde Atatürk resminin kazınması mevzuu. Sizin bilginiz olsaydı o şekilde gazetede çıkar mıydı?

Fethullah Gülen: Hayır katiiyen. Bir kere o gazeteye bağışlayın avamca yaklaşacağım böyle zır zır müdahale hakkım yoktur. Gazetenin kendine göre genel müdürü vardır, yayın yönetmeni vardır, pikajın başında birisi vardır. Gazeteyi daha çıkmadan, basılmadan evvel böyle sayfa sayfa görme imkanı yoktur. Hele ben çok uzakta bulunuyorum. Göremeyebilirim. Ama böyle bir şey sorulsaydı mani olmak şöyle dursun bu işi düşünen insanı oradan uzaklaştırırdım. Eğer elimden geliyorsa, öyle bir gücüm varsa uzaklaştırırdım. Yakınımda bulunan arkadaşlara o andaki hissime, heyecanıma şahittirler. Fevkalade rahatsız oldum. Bu başkalarının emeline hizmet etme demektir. Bağışlayın belki de bu ne rezalettir, dedim. Tabi işin gerçek yüzünü bilemiyorum. Belki orada çok aşağılarda pikajda bir tanesi, bir küçük bir insan şahsen öyle bir tasarrufta bulundu. Belki genel yayın yönetmeninin bile haberi olmadı bu meselede. Bana dedikleri şey şu oldu: Koyduğumuz yer itibariyle ya aşağıdan kesmek icap ediyordu, ya yukardan. Öyle kesince de bütününü silmenin ona karşı belki daha iyi olacağı kanaatine vardık, gibi dediler. Belki benim de çok inanmadığım bir yorum, bir yaklaşımdı. Fakat şurası bir gerçek ki, Zaman gazetesinin açıklamaları oldu. Ondan evvel Zaman Gazetesi dünya kadar Atatürk'ün resmini bastı. Para olarak bastı. Bir 30 Ağustos'ta da, bir 23 Nisan'da da bastı. Şimdi bir dönemde basarken başka bir dönemde basmama meselesini kastî göstermek doğru değildir. Orada böyle bir kasıt yoktu, burada böyle bir kasıt vardı demek doğru değil.

Reha Muhtar: Peki bu olaydan dolayı uzaklaştırılan arkadaş oldu mu?

Fethullah Gülen: Zannediyorum o arkadaş uzaklaştırıldı. Zaman Gazetesi'nde Atatürk'ün fotoğrafını sildiklerinde, bu ne rezalet dedim. Onu yapan kişi görevden alındı.

Reha Muhtar: Bugünlerde yeni bir dönemle beraber artık bir farklı, sanki bilinen anlamdaki bir radikal portresi çizmiyorsunuz. Çok daha yumuşak,

hoşgörüyü, toplumun diğer kesimleriyle bağlantı içerisinde görünüyorsunuz. Mesela bazı demeçlerinizde Picasso'yu çok sevdiğinizi söylüyorsunuz. Oysa biz biliriz ki radikal çevrelerde resme karşı bir mesafe konuyor. Bunları -kusura bakmayın- Rahmetli Turgut Özal dönemindeki bir tabirle takıyye mi?

Fethullah Gülen: Ben iyi bir Sünni olduğumu zannediyorum. Ama bu Sünniliği de Alevîsine ve başkasına kanatlarını şefkatle açan bir Sünnilik şeklinde görüyorum. Rahatlıkla kardeşimiz diyebiliyorum. onların bana tevcih ettiği sualler karşısında bir manada ben de Aleviyim. Çünkü çocukluğum talebelik dönemin bir ölçüde tasavvufi çevrelerde geçti. Kerbela türküleri söyleye söyleye ben yetiştim. O açıdan zannediyorum Hz. Ali'ye, ehl-i beyte en yakın olanlardan birisiyim. O camiadan dünya kadar insan da gelir gider çok rahatlıkla görüşürüz.

Onların problemleri, müşterek meseleleri beraber çözmeye çalışırım. Bu açıdan aleme karşı açık olma meselesi biraz tabiatım gereği. Takıyye meselesine gelince takıyye meselesi Farşlıların icat ettikleri Alevilik içinde bir prensiptir. Türk Aleviliğinde de bu yoktur. Sünni insanda yoktur takıyye meselesi. Hatta başkalarına oyun oynamak, başkalarını aldatmak-haşa- imam Cafer'e isnat ederek takıyye bir esastır derler. O Fars Alevilik ki Şiilik diyebiliriz bir esastır. Bizim Türk Aleviliğinde de bilinmez o mesele. Hele Sünnilerde takıyye mevzubahis hiç değildir. Bana takıyye isnadı, nifak isnadı, küfür isnadı gibi bir şey gelir. Dünden bugüne nasıl inanıyorsam hep Öyle görünmeye çalıştım. Yani 30 sene evvel bir komünistle konuşurken oradaki tavrım, üslubum, hatta onun Allah hakaretinde nasıl sabır göstermiş ve sonra da bir iki lafla kendim edebilmek için fırsat kollamışsam şimdiki halim, şimdiki durumum bundan farklı değildir. O gün 9 sene evvel beni tanıyanlar, şu anda tanıdığı insanla fark görmezler. Bülent Bey'le görüşmede de biraz Picasso mevzubahis edildi. Vakıa Picasso yerinde müşahhas, yerinde mücerret sanata yönelmiş. Biraz içinde yaşadığı dönemin krizden o da müteessir olmuş. Ben onu mücerrede sanata yöneldiğinden dolayı islamî sanat anlayışını da onunla telif edileceği açısından onun hakkı da Birankuş gibi takdirlerim var.

Hatta Bülent Ecevit Bey'le görüşmem de genelde mevzuları herhalde bunlar teşkil etti. Onun zaten öyle bir kitabı var. Kitabı vermişti, okuma fırsatını bulmuştum.

Reha Muhtar: Radikal İslam? çevrelerde resme karşı bir uzak durma var. Onu nasıl değerlendiriyorsunuz, bu hareketinizle nasıl bağdaştırıyorsunuz?

Fethullah Gülen: Picasso'nun resim telakkisi de farklı biraz. Zannediyorum radikal dediğimiz İslâmî çevreler, Picasso'yu tanıyor mu bilemeyeceğim.

Reha Muhtar: Hikmet Çetinkaya Bey'in görüşlerini dinledik. İzmir'in değişik yerlerinde bir röportaj yapıyor. Kamplar oluyor. Bu kamplar da sizin yetkinizdeki eşrafın düzenlediğini söylüyor. Orda ben çocuklara sordum onlar da cevap verdi. 'Dinsizleri öldüreceğiz, imansızları keseceğiz' dediler. Bu 20 yıl önceydi, şimdi o çocuklar 30-35 yaşındalar. Bu çocukların etkisinde olduğu kişi Fethullah Gülen'dir diyor..

Fethullah Gülen: Ben, Hikmet Çetinkaya Bey'e falan yalan söylüyor, filan yalan söylüyor tabirlerini ben saygısızca buluyorum. Zannediyorum ben bundan dolayı kimseyi ne tekzip, ne tashih, ne tavzihle karalamak istemedim. Hatta onların karalamalarına bile cevap vermeyi düşünmedim. Fakat böyle üst üste gelince zannediyorum Cumhuriyette çıkan tekzip sayısı 100'ü geçmiştir. Son tekziplerden birinde Hikmet Çetinkaya Bey'e 50 milyon mahkumiyet aldı. Ben bir espriyle, eğer mahkeme yapabiliyorsa Mehmetçik Vakfı'na versin dedim.

Reha Muhtar: Mehmetçik Vakfına verilmesini mi istediniz?

Fethullah Gülen: Öyle iki tane oldu. Tazminat yiyecek halimiz yok. Alınırsa tabii. Hilafı vaki beyanlarda bulunuyor.

Reha Muhtar: Var mıdır efendim böyle kamplar?

Fethullah Gülen: Şimdi kamp meselesi zannediyorum, Türkiye'de her yerde çok eskiden beri var. 60'lı yıllarda ben Kestanepazarı'na geldiğimde kamp yapıyorlardı. Bunlar genelde, bir orman kenarında, ağaçların, çamların altında olur. Bu sorulsa, araştırma yapılsaydı, ben orada idareciydim. Başka hocalar da vardı. Mesela Avcılarda kamp yaptık.

Reha Muhtar: Peki o çocukların dedikleri?

Fethullah Gülen: Katiyyen ve katibeten. Mümkün değil bunu demeleri. Çünkü öyle bir şeyin denmesi için öyle bir şeyin söylenmesi lazım. O çocukların öyle bir şeye şartlandırılması lazım. Hikmet Çetinkaya Bey zannediyorum kendi hayallerini söylüyor. Bu senaryoları oturup, düşünüp yazıyor. Mesela yine yazdığı şeylerden biri de şuydu, -elli defa tekzip aldı-; 'Fethullah Hoca bu kamplarda aranıyordu'. Ben katiyyen aranmadım. Kamplarla alakalı güvenlik mahkemesinde duruşma olduğu zaman güvenlik mahkemesi reisi Halim Bey'le bir muarefemiz, dostluğumuz vardı. O dönemde Yahova şahitlerinin meselesi

vardı. Ehl-i vukuf olarak on!arın kitaplarını tetkik etme işini Halim bey bana verdi. Hala hayatta olan emekli bir albaydır, İzmir'de tanırım.

Reha Muhtar: Peki efendim Hikmet Çetinkaya kaç yılın gazetecisi. Görüştüğü kişi neden böyle bir şeye ihtiyaç duysun. Yani biz de görüşüyoruz, konuşuyoruz onları demeç olarak yayınlıyoruz. Hayali şeyler gazetecilikte pek görülmez.

Fethullah Gülen: Ama tekzip ediliyor, tavzih ediliyor. Belki şimdiye kadar o mevzuda isabetli olan bir-iki şey oldu. Zannediyorum Hikmet Çetinkaya Bey farklı düşünüyor, tam benim gibi düşünmüyor. Bu ülkede aynı vatanın evlatları olmayı yeterli bulmuyor. Bu ülkede aynı şeyi yaşamamızı, mahkumiyetimizi, mağduriyetimizi, mahkumiyetimizi vatandaşlık adına yeterli bulmuyor. O mini küçük farklılığı çok büyüterek, abartarak mevcudiyetimizden rahatsızlık duyuyor. Ben o rahatsızlığı duymuyorum.

Reha Muhtar: Hikmet Bey'in söylediği ikinci bir iddia daha vardı. 10 Mart 1992 tarihli İçişleri Bakanlığı raporunda Fethullahçılar olarak bilinen grup polis kolejlerinin içine giriyor, oradan sonra geri alıyor. Bunlar devlet güvenlik mahkemesinin raporu diyor. Siz de devletin size ait raporlarında devletin sizin hakkınızda tuttuğu raporların PKK'dan bile tehlikeli olduğunu yazdığını söylüyorsunuz. Peki devlet neden böyle raporlar tutuyor efendim?

Fethullah Gülen: Aslında güvenlik mahkemesinin o mevzuda öyle bir raporu olamaz. Güvenlik mahkemesi rapor merci değildir. Olsa olsa böyle bir meselede emniyet genel müdürlüğünün, istihbarat daire başkanlığının olabilir.

Reha Muhtar: Savcılığın?

Fethullah Gülen: Savcılığın da olamaz. Yani güvenlik mahkemesi bir intikal etse mahkeme görülür, ya mahkumiyet verilir, ya da takipsizlik kararı. Öyle birşey hatırlamıyorum. Böyle bir şey Cumhuriyet'te yayınlandı. Sonra Emniyet Genel Müdürlüğü onu tekzip etti.

Reha Muhtar: Efendim bir de THK alakalı bazı söylediğiniz şeyler var. Orada da 1985'de sizin, bu grubun esas yükseldiği, maddî açıdan da yükseldiği yıl olarak söyleniyor. Yani onun içerisinde THK bağışlanacak kurban derileri yerine kendileri kurban derileri alıyor ve yaklaşık bir trilyonluk bir gelir elde ediyorlar. Ben de Zaman gazetesinin yayınlarında görmüştüm. En azından THK'ya kurban derisi bağışlanması yanlış bir politika izlemiyor. Siz biraz önce tazminat parasını Mehmetçik vakfına verilmesini istediğinizi söylediniz. THK da bu devletin bir kurumu. Neden öyle verilmesinden yana bir tavır izlenmiyor ve

böyle bir trilyonluk bir bağıştan söz ediliyor. Ne düşünüyorsunuz?

Fethullah Gülen: Hayır aksine. Bence kurban bayramı sath-ı mailine girildiğinde isteyen herkes deriyi toplayabilsin. Deri toplama meselesi 85 yılı meselesi değildir. Ben 66'da İzmir'e geldim, Kestanepazarı deri topluyordu, ben de o işin içinde bulundum. Herkes de topluyordu. Değişik Kur'an Kursları ve İmam-Hatipler deri topluyordu. Yer yer bakanlığın bu mevzuda tamimi oldu: Sadece THK deri toplayabilir. Çekişmeler oldu, farklı mütalaalar oldu. Değişik hayır kurumları, hayır yapıyoruz, burs veriyoruz, diye hayır yaptığına inanan herkes deri topluyordu.

Açık oturumlar oldu, ATV'de de oldu. Türk hava kurumu da toplansın. Zaten netice olarak o programda da öyle bağlandı, öyle neticelendi. Başkaları da toplansın. Demokratik ülkelerde bu böyle olur. Amerika'da, İngiltere'de dünya kadar vakıflar, vakıf hastaneleri, okulları var. Hristiyanların var, Yahudilerin var. Bunlar bu türlü yardımları topluyor ve sonra özel okullar, üniversiteler açıyorlar. Dünyanın her yerinde tatbik edile gelen demokrasiden bu ülkenin insanı da nasibini alıyor. Bence bunu çok görmemek lazım. Bence bunu bir hava kurumuna karşı bir faaliyet bir hareket olarak da görmek de bence yanlıştır. Demokrasinin gereği o.

Reha Muhtar: Bazı gazeteler THK'yı terörist ilan ettiğini söylüyor. Ne diyorsunuz?

Fethullah Gülen: Ben Zaman gazetesinde öyle bir şeye rastlamadım. Varsa, şu yazar öyle yazdı diyorlarsa, arkadaşlarla oturup görüşüp konuşalım, telafi edelim. Bence o büyük bir yanlışlıktır. Cumhuriyet döneminin başlamasıyla kurulmuş bir kuruma karşı, hizmet verdiği inandığım bir kuruma, pilot yetiştiren bir müesseseye karşı o türlü tavır doğru değil. Arkadaşlarım THK'ya terörist demişlerse fevkalade yanlıştır oturup düzeltelim.

Reha Muhtar: Bir taraftan Bakan geliyor, fikir danışıyor bir yandan iftar programınıza bütün sanayi, siyaset, spor çevrelerinden insanlar katılıyor. Bu çıkartmayı niye yapıyorsunuz?

Fethullah Gülen: Evvela bu çıkartma mı? Yoksa milletimizin birliği, beraberliği adına müsait bir zemin mi? Zamanlama önemlidir çok. Bir taraftan bazıları Türkiye'de yeni bir kısım iftiralar çıkarmaya çalışırken, bazıları bölmeye parçalamaya çalışırken, beri taraftan da insanımızın artık bu türlü iftiraklardan bıkmışlığı, usanmışlığını görerek acaba zamanı mıdır deyip değişik kuruluşlar adı altında hemen herkesin Türk toplumunun zenginliğin remzi

sayılabilecek, sizin de buyurduğunuz gibi hemen herkesin Yeşilçam'dan futbola kadar her çevreden insanı bir araya getirme, bir kere daha en azından onların uzlaşabileceği bir zeminde, bir masanın etrafında, geleceğimiz adına, diyalogumuz adına çok önemli bir adım gibi geliyor bana.

Reha Muhtar: Bir demecinizde İslam'ın emirlerinin %95'i kişiseldir. %5'i devleti ilgilendirir. Bu da bir şekilde düzenlenir, diyorsunuz. Bu nasıl düzenlenir? Bu ifadeler radikal çevrelerde tepkiyle karşılanıyor. %5 nedir?

Fethullah Gülen: İçice sorular oldu, ilk soru Hakan'la alakalıydı galiba. Evet, Hakan geldi. Başkaları da geliyor. Dünya kadar gelen insan var.'

Reha Muhtar: Hamza da geliyor galiba.

Fethullah Gülen: Evet, Hamza da gelmiş olabilir. Yanıma gelen insanların hepsini tanıma fırsatını bulamayabilirim. Ekranlarda gördüğümüz tanıdığımız simaların hal ve hatırlarını sorabilirim, isteklerini alabilirim. 'Milletimize şeref getireceksiniz, milletimizi tanıtacaksınız' dedim. GS'lı Hakan yanıma geldi, İtalya'ya gitmesini ben istedim.

Reha Muhtar: Galatasaraylı olduğunuzu söylüyorsunuz?

Fethullah Gülen: Olma mevzuu mu? Aslında olma mı fazla alaka duyma mı denilir. Bunun da nedeni ve objektif saikleri olabilir. Bu saiklerden biriyle en çok alaka duyduğum olabilir Aslında sporu da ben diyalog adına çok önemli bir müessese olarak görüyorum. Farklı görüntüdeki insanların aynı tribünde oturup bir takım etrafında toplanmaları uzlaşma adına önemli görüyorum. Uzlaşma adına önemli gördüğüm her şeyin yanındayım. Demokrasiden geriye dönülmez, sözünü Gazeteciler ve Yazarlar vakfının ilk toplantısında söyledim. Bu bizim için de herkes için de hatta inanan için de inanmayan hatta bir yönüyle uzlaştıracı bir zemindir. Bunun aleyhinde olmayı çok anlamsız buluyorum.

Reha Muhtar: Yani şöyle diyebilir miyiz? Radikal İslamcı bir parti seçimleri kazandı, dört yıl iktidar hakkını kazandı, muhalefet partileri aynı şekilde kalacak, siyasi sistem değişmeyecektir. Bir daha seçimde kaybetti veya kazandı devam etti. Bu sistem devam mı etmeli Türkiye'de?

Fethullah Gülen: İşin doğrusu ben o hususlarda hiç meşgul olmadım, hiç düşünmedim. Hatta değişik iki yönden ben onu mahzurlu da buluyorum. Bu yönlerden bir tanesi geleceğe matuf olması meselenin. Gelecek neslin düşüneneceği bir mesele. Diyelim ki biz bir zaman mutlak idareyle idare ediliyorduk. O günlerde Fransa'yı bile vesayetine alan Kanuni'ye denseydi ki

senin bu sisteminden daha mükemmel bir sistem var, inandıramazlardı ona. Denebilir ki maşeri vicdan açısından hüsnü kabul görecektir bir sistem ve bugün herkes bu demokrasinin yelpazeleri altında belli duygu ve düşüncesini daha rahat yaşayabilir. Devlet idaresiyle alakalı çok az bir şey bu işin dışında kalır. Eğer bu mevzuyla alakalı bir şey söylenecekse bence onu demokrasiyi aşmış insanlar söylemelidir. Çok erkendir bugün için. Sistem odur. Biz bugün daha demokrasi tam değil diyoruz. Öyleyse hal i hazırda olan nedir? Demokrasi gelince bir gün, şimdilerde iki ayağı bir kap içine koyan demokrasiye biz ne diyeceğiz acaba? Spekülasyonlara girmemek gerekir bence.

Reha Muhtar: O bir sonraki aşamadır diyorsunuz.

Fethullah Gülen: Aşama değildir efendim. Önce bir demokrasi otursun, demokrasiyi yeterli bulmayıp da insanî bulmayıp da küreselleşen bir dünyada sistemin arızalarına binaen şu tarafı rötuşlanmalı, bu tarafı rötuşlanmalı diyecek insanlar varsa onları alakadar eden bir meseleyi bugün benim bahis mevzuu etmem yakışsız olur. Tarihe karışmam gibi bir şey olur. Meselenin bir diğer yanı şudur: Ben sadece Allah'ı anlatmayı vazife edinmiş bir insanım. Allah'ı anlatıp Allah'a inanma etrafında insanların kalplerini marifetle, muhabbetle, zevk i ruhaniyle kenetleme peşindeyim. Benim gibi düşünenlerle, Mevlana'yla, Ahmed Yesevi'yle, Yunus Emre'yle, Hacı Bektaş Veli'yle beraber Bediüzzaman'la beraber hep aynı düşünceyi paylaştım. Onu insanları bağlayıcı önemli bir esas olduğuna inanıyorum. Bu açıdan da ben bu saf, bu duru düşünceme başka dünyevî mülahazalar katmayı Rabbimle aramdaki münasebeti bulandırma sayıyorum, onunla pazarlık, saygısızlık sayıyorum. Siyasetin işin içine girmesini, siyasetle bir yere varmayı Rabbimle aramdaki münasebet açısından Rabbimle aramdaki münasebete toz dokundurmak kabul ediyor ve saygısızlık sayıyorum. Hatta kendime göre diyorum ki eğer buna misyon denecekse, hanüman dediğim, marifet dediğim, zevk i ruhani dediğim bu mesele, insanları gönülde pekiştirme, sonra irade de pekiştirme, sonra teşebbüste bir araya getirme meselesi bu mevzuda benim yapacağım bir şey kalmazsa benim yeryüzünde durmam abestir.

Reha Muhtar: Yani, hiçbir şekilde siyasete girmeyeceksiniz.

Fethullah Gülen: Aklımın köşesinden hiç geçirmediğim de ben onu bulduğunu bulmuş bir insanın, Rabbisiyle münasebete geçmiş bir insanın Yunus'un vadilerini araladığı bir kapıdan sızan birisinin bence o türlü şeylere girmesine yeniden birkaç merdiven aşağıya inme-kabul ediyorum. Siyasete hiçbir zaman

girmeyeceğim, girenleri birkaç basamak aşağıda görüyorum.

Reha Muhtar: Peki yine sizin yakın çevrenizden sizden etkilenen birileri siyasete girerse?

Fethullah Gülen: Birisi siyasete girecekse eğer, akıl edip diyeceğim müsaade ederlerse, danışacaklarsa şayet onlara da aynı mülahazalarımı anlatacağım. Ye nitekim yanımda çok sık bulunan arkadaşlara aynı şeyleri tekrar ediyorum. Bu mevzuda ahd-u peymanımız vardır, inşallah bu işi sonuna kadar bu anlayış içinde götüreceğiz. Girme meselesi falan da kendi hesabıma o kadar zaid görüyorum ki şu samimane, halisane yapmaya çalıştığımız bir yönüyle ben arkadaşlarımın teveccühlerini bir kredi olarak değerlendirip eğitim deyip kültür deyip Goethe'nin Faust'unda ifade ettiği gibi 'insanın problemi, insanın kendisidir ve kültürdür, onu onda çözmemiz lazım' biz bu işlerle meşgul olurken nasıl oluyor da bazı kimseler günlük meseleleri gireceğimize, karışacağımıza ihtimal veriyorlar, işin doğrusu bunu da bir türlü anlayamıyorum.

Reha Muhtar: Biraz da Refah Partisiyle aranızdaki fark bundan mı kaynaklanıyor?

Fethullah Gülen: O da içtihat meselesi.

Reha Muhtar: Birkaç merdiven aşağıda görüyorum dediniz, ondan mı?

Fethullah Gülen: Halihazırdaki işim itibariyle, Rabbimle münasebetim itibariyle bu mevzuda her şey çok büyük görüyorum.

Reha Muhtar: Hanımların elini sıkıyorsunuz, Başbakan içeriye girerken çok büyük olgunluk gösterdi, elini uzatmadı diyorsunuz, elbette ki siz ona içtihat diyorsunuz. Necmettin Erbakan'ın kadınların elini sıkığı söyleniyor. Siz daha çağa uygun söylemler söyleyen birisi olarak görülüyorsunuz. Mesela Bülent Ecevit böyle bir yorumda bulundu. Ama bazı davranışlarınızda daha farklılıklar var.

Fethullah Gülen: Bu da yine demokratik çerçevede kabul edilmeli. Sayın Başbakan'ın olgunluğunu veya bir başkasının o mevzudaki öyle davranmasını onun demokrasi anlayışındaki seviyesine atfederim. Bence bu ülkede herkes kendi konumu ve kendi anlayışı ile kabul edilmeli. Bir bayanın elinin sıkılmaması meselesi, bir gericilik gibi algılanmamalı. Yanlış olur, insanların kanaatları vardır, tarzı telakkileri vardır. Eğer bütün insanlık adına yapacağım şeyler hepsi gelip bir el sıkma meselesinde kilitleniyorsa doğrusu hakikaten ben de incinmiş olurum. Ama bayan olsun bay olsun yapacağım

dünya kadar centilmenlik varsa başımı ayaklarının altına kaldırım taşı gibi koymaya kadar bunların hepsini tereddüt etmeden yaparım. Fakat bazı meselelere getirip işi bağlamak, insanları onunla yorumlamak, takılmışlık gibi geliyor bana.

Reha Muhtar: Hiç evlenmemişsiniz, neden hiç evlenmediniz? Edirne'de günaha girmemek için caminin penceresine taşındığınız doğru mu?

Fethullah Gülen: Askerlik öncesiydi. Gençlik döneminde içtihat hatası, şahsî mülahazalarım vardı. Güçlüydüm, güreş tutardım, spor yapardım, imamlık da yapıyordum. Hassasiyetim de vardı. Talebelik dönemim büyük ölçüde hep tasavvufi çevrede oldu. Onların bana telkin ettikleri hassasiyet vardı. Bu dönemde mesela ellerimi açıp dua etmişim: Allah'ım bana -öyle hastalık ver ki kendimle meşgul olayım da nefsimin gayyalarına itilmeyeyim. Bunlar şahsî içtihatlardır. Rabbimle aramdaki münasebeti, inceliğiyle koruma cehdi gayretidir. Hastalık istemek yanlış bir şeydir. Çünkü Allah Resulünün dediğini terstir. O buyuruyor ki: Sabalı akşam Allah'tan avf u afiyet isteyin. Halkın içinde Kanunin dediği gibi sıhhat kadar muteber bir nesne yoktur. Bu açıdan böyle bir çıkmaz sokakta bir ev tutmuştum. Oraya giriyor, çıkıyor sonra da üç şerefeli camiye imamlığa dönüyordum. Kadınlara karşı tavırdan değil de utanıyordum. Bu biraz da yetiştiğim muhit itibariyle olabilir. Ben hususi din hocalarından ders aldım. Tasavvuf çevreleriyle temasım oldu. Girip çıkarken bayanların bakması - belki de bakmıyorlardı- bana ağır geliyordu. Onun için caminin penceresine taşındım. Ye üç sene orada kaldım. Bu da yine o günkü benim içtihatlarıma verilmeli. Düşünün askerlik yapmamış bir genç delikanlı bazı meselelere karşı korunma serası budur deyip, korunduğu bir şeydir. Mazur görülebileceğine inanıyorum. Evlenme meselesine gelince sizin de buyurduğunuz gibi evlenmeye karşı tavır almak dine karşı tavır almak demektir. Çünkü din yerinde ona mübah diyor, yerinde ona sünnet diyor, yerinde vacip, yerinde de hafazanallah insan günahlara girecekse, nesil tükenecekse, bir milletin nesli kuruyacaksa orada o bir farzdır. Tıpkı ibadet u taat gibi farzdır, öyle bir şeye karşı gelmek bizi aşar.

Değişik zamanlarda bir-iki defa aklımdan geçmiş, belki mini teşebbüsler de olmuştur. Olmayınca da o bir kör düğüm olmuştur. Bir başka dönemde de kendi mantığım devreye girmiştir. Ben az maaş alan bir insanım. Yiyeceğim, içeceğim şeylere de çok dikkat etmeye çalıştım. Bu subjektif şeyler de makul karşılanmalı. Yani olmadı, ben de hayır vardır dedim. Demek ki ben çoluk çocuğuma bu maaş yetmeyecek, nerden bulacağım ne yedireceğim. Dini bir esastır; Bir insan kendi

şüpheli şeylerle geinse bile, bir başkasına onu yediremez. Ben de helalinden onları tatmin edebilecek bir şeyi bulacağım ümidine hiç sahip olmadım. Babam orta halli bir renperdi. Bana bakması mümkün değildi. Bir imamlık maaşının bir vaizlik maaşının bu işe yetmediği de muhakkaktır. Böyle bu türlü çok da objektif olmayan bu türlü mülahazalarla evlenemedik demek daha doğru olur. Bu yaştan sonra da şeker hastası olan, tansiyonu olan ve fevkalade hassas olun, bir hazan mevsiminde yaprağın düşmesi karşısında bile oturup ağlayan, bir karıncanın yuvarlanıp helaya gitmesi karşısında yarım saat uğraşan bir insan olarak bir kadını başına bela olmaktan başka bir durumum söz konusu olmadığı için.

Reha Muhtar: Son bir sorum olacak. Teşekkür ederiz. Sorularımıza açıklıkla cevap verdiniz. Atatürk hakkında neler düşünüyorsunuz.

Fethullah Gülen: Askeri ve idari bir dahi idi.

Samanyolu TV'de Gazi Hadiseleri Münasebetiyle

Hidayet Karaca: D n İstanbul Gazi Mahallesi'nde faili meçhul denilen cinayetlere yenileri eklendi ve Alevi vatandaşlarımızın devam ettiği dört kahvehanenin silahla taranması sonucu vefat edenler oldu ve hayli vatandaşımız da yaralandı. Bu olay hakkında neler düşünöyorsunuz?

Fethullah Gülen: Bu konunun değişik yanlarıyla ele alınmasında yarar var. Türk milleti Sünni'siyle, Alevi'siyle birleşmiş bir toplum olması bakımından asırlarca aralarında hiçbir problem olmamıştır denilebilir. Son zamanlarda şurda burada birkaç küçük olay meydana gelmiştir. Bundan sonra da biliyorum bu işler havada kalacak. Birileri Alevilik ve Sünnilik kışkırtmalarıyla varmak istedikleri yerlere varamayacaklar. Hevesleri kursaklarında kalacak. Denebilir ki Türk milleti bir mânâda bütünüyle Alevîdir. Aleviliğin böyle keskince yaşandığı yerlerde bile Türkiye'de samimane Ali sevgisinin yaşandığı kadar yaşanmıyor. Bizim inanmış her ferdimiz Müslümanlığa duyduğu al ka kadar Raşid halifelere ve bu arada Hz. Ali'ye karşı çok aşırı al ka duymaktadır. Bu açıdan konuyu Hz. Ali'yle irtibatlandırınca bütün Müslümanlar Alevîdir.

Bizim inanmış her ferdimiz Müslümanlığa al ka duyduğu kadar Raşid halifelere ve bu arada Hz. Ali'ye karşı çok ciddi bir alaka duymaktadır. Bu açıdan da konuyu Hz. Ali'ye irtibatlandırınca bir Alevi-Sünni  atışması mesnetsizdir. Öyle anlaşıyor ki birileri bu duyguyu, bu düşünceyi provoke etmek istiyor. Birkaç sene evvel Sivas'ta cereyan eden hadise, Başbağlar'da cereyan eden hadise ve medyada bir kısım şeylerin yanlış algılanmasıyla meydana gelen hadiseler gösteriyor ki, birileri bu meseleyi sürekli olarak kurcalıyor. Ve bazı siyasilerimizin beyanlarına iştirak ediyorum.

PKK hadisesinden umdukları şeyleri elde edemeyince, şimdilik potansiyel bir tehlike olarak göstererek Alevîliği-Sünnîliği karşı karşıya getirmek istiyorlar. Başlangıç itibariyle bizim bu mevzuda istihb ri bir kısım bulgularımız da olmuştur. Mesela aynen PKK'yı tezg hlayanlar, bir terör  rg t  şeklinde başımıza musallat edenler, şimdi de Avrupa'nın değişik yerlerinde çıkardıkları bazı gazete ve mecmualarla Türkiye'de sözde Alevîler'i organize etmeye çalışıyorlar. Zannediyorum bir kısım istihbarat örgütlerinin bundan haberi var. Baştan da haberleri olabilirdi. Bilemiyorum, olmayabilirdi... Baştan haberleri var idiyse şayet, bunu  nleyebilirlerdi. şimdilerde ise hem i te, hem de dışta bu

millele dūřman olan kimseler, daha deęiřik bir zaviyeden bu tūrlū dūřman kamplar meydana getirmek suretiyle tam būyūklūęe sıçrama yapacaęımız bir dōnemde tekere omak sokuyor gibi bir řey yapmak istiyorlar. Bu açıdan ben řahsen Gaziosmanpařa'da cereyan eden, Alevī vatandaşlara karřı yapılmıř bu řen'ī tecavūzū nefretle karřılıyorum. Alevīler bizim kardeřlerimiz. Arz ettięimiz gibi ileri bir Alevī gibi ben de Ali muhabbetiyle meřgul bir Alevi'yīm. Kerbelā için dūnya kadar gōzyařı dōkmūřūmdūr. Diyebilirim ki, hiçbir Alevī ocaęında, cemevinde o kadar gōzyařı dōkūlmemiřtir. Bu açıdan bōyle bir olaya nefret duymak, tabiatımın gereęi... Ve milletimin de benimle beraber aynı duyguyu paylařtıęını dūřunuyorum. Millet, nefretiyle bōyle bir geliřmeyi boęacaęını dūřunuyorum. Bu iřin terōr yanı da var, ama buna mūcerret bir terōr demek yanlıř olur. Biryerlere varmak isteyen bazıları hedeflerine bu yollarla varmak istiyorlar. PKK ile varamadılar. Yarın Çerkez'i çıkarabilirler, een'i çıkarabilirler. Bu da kursaklarında kalır inřallah.

Alevīler'e karřı yapılan bu hareketler, zannediyorum, birileri tarafından planlanmıř, būyūtūlmeye mūsait, -būyūtūlmez inřallah- Sūnnī Alevī atıřması haline getirilmek isteniyor. Burada aklı bařında olan insanlar soęukkanlılıkla meseleyi karřılayıp, baęırlarında, engin sadırlarında karřılayıp, boęabilirler. Fakat kitle ruh haleti meselesi de gōzardı edilmemeli. Bir takım saf yıęınlar, ōnceki geceden bu yana cereyan eden olaylardaki gibi, bu tūr meselelere taraflar olarak her zaman teveccūh edebilirler. Yapılacak řey, burada bōyle bir terōre karřı koyarken, terōrle karřı koymamalı. Bōyle bir anarřiye karřı çıkarken, anarřiyle karřı ıkılmamalı. Yoksa herkes hakkını almak için silaha sarılır, ilhakı hak edeęim derse būtūn haklar çięnenir. Devlet vardır, gūvenlik gūleri vardır. Haklarında, birilerinin deęiřik mūlahazaları olabilir, fakat onlara gūvenlik lazım. Devlete gūvenmek lazım... Bu açıdan, yani bir taraftan milletimize geçmiř olsun dersen, dięer taraftan da soęukkanlı olmayı yeęliyoruz. Rical-i devlet temkinli hareket etsin. Adli mekanizma iřlesin."

HK: Hocam, son zamanlarda medyanın da destek ve aracılıęıyla ūlke genelinde bařlayan diyaloga ōnayak oldunuz. Ramazan ayında bazı ūniversitelerimizde, řimdi de bōyle mūessif bir hadiseyle diyaloęun altına bomba konmaya çalıřılıyorsa gerek bu tūrden provokasyonların akim bırakılması, gerek diyaloęun artarak devamı için neler tavsiye edersiniz?

FG: İster daha ōnce bařka bōlgelerde cereyan eden anarřist hadiseler, isterse Ramazan'daki terōr, Allah'tan mevsimsiz bařlatıldı ve tutmadı. Tūrkl toplumu feraset ve basiretiyle uyanık davrandı ve terōrū boędu onu engin sinesinde.

Müsamahasıyla boğdu. Zannediyorum orada bu işi tutturamayanlar bir başka platformda tutturabilecekleri zannıyla bu yeni işe teşebbüs ettiler.

Türkiye'de son zamanlarda, toplumumuzun diyaloga koşması ve sizin benim hakkımdaki mülahazanıza gelince, Türk toplumunun diyaloga ciddi bir iştiyaki vardı. Yoksa öyle küçük bir iki sözle, birden bire herkesin, böyle bir meseleye hüsnü kabul göstermesi sözkonusu olamazdı. Yıllardan beri toplumumuz, bu türlü müsamahaya çok susamış olacak ki, o istikamette bir-iki kelime edince herkes alaka gösterdi ve ciddi bir hüsnü kabul sergiledi. Bu da Türkiye için iyi bir gelişme sayılır.

Ama Türkiye için çok daha başka iyi gelişmeler de var. Bu açıdan da, böyle parça parça sahneye sürülen terör olayları, özellikle de dün gece tezgahlanan müessif hadiseler, Türkiye'de daha önemli şeyleri hedefliyor gibi geliyor bana. Bir taraftan Türkiye Asya'ya açıldığı günden bu yana büyüklüğe sıçramaya namzet bir ülke konumuna geldi. Diğer yandan, Batı'yla münasebetlerimiz de bir anlamda iyi bir çizgide geliyor. Bizim için bakir sayılan Pasifiğe de gitmeyi başladık. Bu açıdan o da önem arz ediyor. Japonya'ya, Tayvan'a açılan Türkiye, bu yönüyle yeni bir dünyaya uyanıyor. Türk insanı işadamlarıyla, yatırımcısıyla, devlet adamıyla şu günlerde adeta bir ba's-u ba'de'l-mevt yaşıyor. Gerçekten belki bir manada Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar, devletler muvazenesinde en azından muvazene unsuru olabilecek ağırlık kazanmakta. İşte bunu, içte bizi istemeyenler ve hususiyle de dışta bizi çekemeyenler, içteki bazı müsait fitratları bize karşı piyon olarak kullanıyorlar.

Ve Türkiye'nin büyüklüğe sıçramasını engellemeye çalışıyorlar. Evet, Türkiye şu anda büyüklüğe sıçrama rampasında gibi ve ben şahsen milletimizin bunu gerçekleştireceğine inanıyorum. Bu açıdan mesele sadece iyi münasebetler ve bir diyalog süreci içine girmiş olması hedefleniyor. Ve bunun altına bomba konuyor gibi algılamaktan daha ziyade Türkiye'nin giderek, devletler platformundaki itibarına bombardıman edilmesi, Türkiye'nin dünyaya açılmasının bombardıman edilmesi, Asya ile bütünleşmesinin bombardıman edilmesi, yine belli bir ölçüde onun Pasifiğe açılmasının bombardıman edilmesi ve bu arada Türkiye için Alevi'siyle, Sünni'siyle, Kürd'üyle, Türk'üyle, Çerkes'iyle, Arnavut'uyla ve Boşnak'ıyla, dinsiziyle birbirini kabul etmenin bombardıman edilmesi sözkonusudur. Bugüne kadar bizde böyle bir problem yoktu. Bunu birileri icat etti. Bir düşünceyi ortaya atınca, o düşüncenin karşısını da tedavi ettirmiş oluyorsunuz. Birileri ısrarla şu-bu dediler. Sanki başka bir mesele yokmuş gibi yeni bir kesim icat ettiler. Bütün bunlara rağmen,

Türkiye'de son zamanlarda hakikaten sımsıcak bir diyalog zemini oluştu. Bunda sizin ve bütün arkadaşlarımızın, ister sizin ifade ettiğini gibi birilerinin derdi olması sözkonusu olsun, ister olmasın bütünüyle bunlar Türkiye'de oluyor. Türkiye kardeşliğe susamış. Türkiye, hızla kardeşliğe gidiyor. Son terör hadisesiyle hedeflenen işlerden biri de kanaati acizemce bu olsa gerek. Sünni'siyle, Alevi'siyle Türkiye'de Müslümanlığın çok engince yorumlanması, çok iyi temsil edilmesi, bütün dünyada ses getirebilecek bir keyfiyette olması, hatta Selçuklular'da ve Osmanlılar'da aynı şekilde yaşanması o zaman ve şimdilerde içte ve dışta, o tatlılığıyla böylesine hüsnü kabule mazhariyetiyle, birikimi etkileyeceği endişesi rahatsız etmiş olacak ki bu meselenin temellerine bomba koyuyorlar. Bunu tahrip etmek istiyorlar. Ve rabbim sonsuz inayetiyle, hakkımızda böyle kabit şeyler planlayanların mizansenlerini kursaklarında bıraksın.

Evet, bunlar inşallah toplum içinde makes bulmasın, gelişme göstermesin!

HK: Bazı değerlendirmelerde bu saldırının laik cumhuriyete yönelik bir tehdit olduğu iddia ediliyor. Bu iddiaya katılıyor musunuz?

FG: Meselenin cereyan etme şekli nazarı itibare alınacak olursa, bence laik cumhuriyete karşı tertiplenmiş bir hadise gibi göstermek bana biraz kasıtlı gibi geliyor. Öteden beri bazılarının en küçük hadiseleri bile, evirip-çevirip laikanti laik çizgiye getirmeleri bana göre biraz yakıştırma oluyor. Serin bir mantıkla düşünüldüğünde, hadisenin cereyan şekli ile bunu laiklikle irtibatlandırmamıza mani gibi görünüyor. Hatta bu hadise değil, doğrudan doğruya laiklikle irtibatlandırılan meselelerin bile laiklikle alakası olmadığı kanaatindeyim. Nereden nereye kadar? Uğur Mumcu'da Üçok'a kadar. Ondan Çetin Emeç'e kadar. Bunlar birileri tarafından, biryerlere varmak için değerlendirilmiş hadiselerdir. Ve bunların da uzaktan yakından laiklikle alakası yoktur. Bizim de kendimize göre duyumlarımız var, tespit ve değerlendirmelerimiz var.

Şimdilerde Alevi vatandaşlarımızla ilgili, Batı'da planlanan şeylerle alakalı duyduğumuz gibi daha başka hususlarla alakalı duyduğumuz şeyler de var. Bu itibarla laiklik demek aceleden verilmiş karar gibi geliyor bana. Böyle bir dönemde toplumun değişik kesimlerini birbiriyle uzlaştırıp birbirinden, kopmuş parçaları bir araya getirmek icap ederken toplumun değişik kesimlerine kin ve nefret pompalamak yakışıksız düşüyor. Bu açıdan hemen bunu laiklik karşıtı yığınlar, kitleler tezgahladı şeklindeki yaklaşımı yanlıştır. Bu yakıştırmayı bir siyasetçi söylüyorsa, onun Türkiye'deki hadiselere akli ermiyor demektir.

Aslında bu türlü durumlarda öyle konuşulmaz. Birileri kin ve nefretlerinin eseri olarak masum vatandaşlarımızı kahvehanede taramış, bu hareket milletçe nefretle lanetleyeceğimiz şekilde şen'i bir iştir. Buna karşı içimiz nefretle dolup taşıyor. Ama beri tarafta da devlet ve güvenlik güçlerine güvenmeyi herkese salıklamalı ve Alevi vatandaşlarımızı teskin etmeye çalışmalıyız ki, bu meselenin çözüm yeri adliyedir, devlettir. Yoksa meseleyi sağa sola çekersek yanlış yorumlamalarla yeni yırtıklar açmış oluruz. Bu açıdan da benim böyle bir şeye katılmam mümkün değildir. Fevkaalede yanlıştır. Bu konuda şöyle denebilirdi: Türkiye'de Alevi vatandaşlarımızla alakalı medyada bazı isabetli yapımlar sayesinde onlarla Sünniler arasında çok da farklı bir şey olmadığı anlaşılmış ve bir kaynaşma sürecine girilmiştir. Farklı, böyle bir anlaşma, uzlaşma sürecine girilmesi şimdiye kadar onların Alevilik hissiyatlarını istismar etmek isteyen içte ve dışta Alevi ve Sünni uzlaşmasından rahatsızlık duyan birilerini tahrik etmiş olacak ki, var veya yok bir kısım siyasi mülahazalarla yeniden böyle bir parçalamaya ve bölmeye teşebbüs ediyorlar.

HK: Hadise Alevi vatandaşlarla devleti karşı karşıya getirme yönünde geliyor. Bu konuda ne dersiniz?

FG: Devletin emniyet güçleri, sivil emniyet güçleri bu meselede boy hedefi oldular. Ülkede emniyetin, asayişin temsilcisidir emniyet güçleri. Bunlar boy hedefi olunca, hakem durumunda olan devlet de diskalifiye edilmiş olur. Devlet diskalifiye edilince dış müdahale, baskı yolları açılır. Yani Avrupa'da değişik platformlarda bu mesele Türkiye'yi baskı altına alma vesilesi sayılır. Onlar bu problemi çözmeye çalışırlar veya bundan evvelki değişik müdahalelerde görüldüğü gibi evvela üniversitede hadise çıkarılır. Hadiseler değişik zeminlerde yaygınlaştırılır ve gücü kuvveti temsil edenlere davetiye çıkarılmış olur. Alevi meselesini kurcalamak şimdilerde kanaatimce demokrasiyi yeniden kesintiye uğratarak askeriye'nin gelmesiyle bir yere varacaklarını zanneden bir kısım kimselerin planı olarak düşünülebilir. Zira Türkiye, şu anda bir yönüyle, bazıları tenkit etseler bile, yarım ayak dahi olsa Avrupa'ya adım attı sayılır. Bu meselenin ekonomik yanlarını ekonomi uzmanlarının görüşmesi lazım. Böyle bir süreç yaşandığı bir dönemde, Alevi vatandaşları eziyorsunuz. Hem de emniyet güçleriyle eziyorsunuz imajı Avrupa'da değişik parlamentolarla çok farklı algılanacaktır zannediyorum. Bu da, Türkiye'nin attığı yarım adımı ileriye götürme mevzuunda bir takım Avrupa'lı devletler engelleyecekler bu işi.

Yani bir gümrük birliği demiş yürümüşsünüz ama, Avrupa Topluluğu, bunu size olumlu neticeleriyle vermeyecektir. Vermeyecek ve gümrük birliği ile, elde

etmeyi planladığınız bir kısım faydalardan sizi mahrum edeceklerdir. hem de siz hala mezhep farklılığından dolayı Türkiye'de birilerini eziyorsunuz diyerek. Birileri bu meseleyi çok iyi planlıyor. Diğer taraftan da sivil güçler, emniyet bu hadiselerle başa çıkamazlarsa o olaylar büyürse, üniversitede, Gaziosmanpaşa'da yapmak istediklerini yarın belki başka yerlerde yapmak isteyecekler. Tahrip çok kolaydır, tamir ise çok zor. Önlenemeyip de bu hadiseler devam ederse, bu "askeriye gel" demektir. Bu da demokrasinin bir defa daha inkitai demektir. Çok iç açıcı ekonomik bir durumumuzun olmadığı dönemde bir de böyle bir inkitai kanaatimce her şeyi alt üst eder. Ve Türkiye on sene daha geriye gider. Her defasında gittiği gibi. Tabii o da, gözümüzün nuru ve kalbimizde önemli bir yeri olan askeriye'nin de yıpranması ve halk nazarında menfur bir duruma düşmesi demektir. Henüz o eski yaralar tedavi ediliyor şimdilerde... ve bir kere daha önü alınmaz, alışılmaz meseleler getirilir ve yeniden bir kere daha böyle bir yanlışlık yapılırsa ciddi bir yara daha alırız... ve zannediyorum, böyle bir yara 15 senede kapanmaz. İçte dışta bu meseleyi planlayanların hedeflerinden bir tanesi de bu olabilir.

HK: Dün Pakistan'da tezgahlanan Şii-Sünni çatışmalarından çok sayıda insan öldü. Bu hadiselerle İstanbul'daki hadiseler arasında münasebet kurulabilir mi?

EG: İstanbul'a cereyan eden hadiselerle, Pakistan'da cereyan eden hadiselerin aynı kaynaktan kaynaklandığını söylemek doğru olmaz kanaatindeyim. Hatta Afganistan'da da aynı şekilde olaylar cereyan eden hadiseleri de, belki dünyanın daha değişik yerlerinde de aynı şekilde olaylar cereyan ediyordu.

İçindekiler

1. [Aktüel'de Necdet Açan'la](#)
2. [Aksiyon'da Hakkındaki İddialara Cevap Veriyor](#)
3. [Aksiyon'da Papa Görüşmesi Üzerine](#)
4. [Bu Mozaik Asırlarca Beraber Yaşadı](#)
5. [Aktüel Para'da Gülçin Tahiroğlu İle](#)
6. [Aksiyon'da Patrik Bartholomeos'la Görüşmesi Üzerine](#)

Aktüel'de Necdet Açan'la

Necdet Açan: Son konuşmalarınızdan birinde ölümü özlediğinizi söylemiştiniz. Uzun süredir inzivada yaşıyorsunuz; bu böyle bir şeye hazırlık mı yoksa bir kırgınlık ve küskünlük hali mi?

Fethullah Gülen: O günkü ifadelerimle ölüm arzusu sevgiliye kavuşma olarak yorumlanabilir. Allah'a Resulullah'a kavuşmak istiyorsun, arzuluyorsun. 'Sen dünyada onlardan uzak mıydın, yalnız mıydın, inanmıyor muydun' derlerse, ona ne derim gibi endişelerim de var. O açıdan öbür tarafa gitme arzusu denmeyebilir. Ancak sizin işaret buyurduğunuz hususların hepsi söz konusu olabilir.

Temelde ruhumda o inziva arzusu vardır. O'nunla münasebet içerisinde olma, kendi vicdanım içerisinde O'nunla diyalog içerisinde olma yollarını araştırma. Bana nasıl tecelli edecek, nasıl doğacak? şimdiye kadar öyle bir tecelliye mazhariyetimi söyleyemem ama hep arayış içerisinde olduğumu söyleyebilirim.

İkincisi; bazı kimseler şöyle veya böyle ortaya çıkınca az önde görününcə, isimimizden bahsedilince rahatsızlık izhar etmeye başladı.

Millete mal olmuş bazı hizmetler ve bir hareket var. İçinde benim çok fazla dahlim yok. Bir dönem cami kürsüsünde, başka platformlarda, komünizm Rusya'da dağılınca gidin orada iş yapın, eğitim müesseseleri açın dedim. Fakirlikle ve cehaletle mücadele Türkiye'nin en büyük problemidir. Cumhuriyetten bu yana bunlarla mücadele edilmiştir. Ve milletimiz paramparçadır. Bu kristallerin bir araya getirilip yeniden bir gerdanlık haline sokulmasının gereğine ve zarureti ne inanıyorum. Hiç kimse bunlara karşı çıkamaz. Bunları anlattım. Fakat gördüm ki, temelde zaruret ve lüzumuna inanıldığı halde camiden gelme bir insanın, Diyanet'te çalışmış bir insanın bu meseleleri yapması bazılarını rahatsız ediyor.

NA: Siz cemaat yerine fikir hareketi ya da cemiyet sözcüğünü tercih ediyorsunuz. Cemiyetleşme sürecinde nereye geldiniz, nasıl devam edecek?

FG: Bu benimle başlamış bir mesele değil. Peygamber Efendimiz kaynaklıdır. Fakirlikle mücadele gibi. Bir kere aşağılık duygusundan sıyrılmamız lazım. Türkiye insanı okusa bile büyük iş yapamaz, gibi bir fikrin içine girmişiz. Bunu

yıkmamız lazım. Niye bizim milletten bir ilim adamı, araştırmacı çıkmasın?

Bu yönüyle bu duygularımı, bu düşüncelerimi eğitime önem vermek mülahazası başlığı altında, cami kürsülerinden oturup konuştuğum değişik mahfillere kadar her yerde anlattım. Çok kolay makes bulmadı bu. Tanıdığım-tanımadığım insanlar arasından buna önem verildi. Özel okullar açıldı. Zor kabul edildi. İnanın vazı nasihatta gözyaşı döken arkadaşların bu mevzuda geçirdiği tereddütlerden dolayı onlara da gönül koyduğum oldu. Hafif küser gibi oldum. Bu meselelerin önemini anlamıyorsunuz, dediğim oldu. Bir duygu ya da düşünceyi ifade ederken ilk evvela bu düşüncelerinize, size inananlar olur.

Önce bir tereddüt yaşıyor, kuşkuyla bakıyorlar bu meseleye. Sonra size daha fazla güveni olanlar yapıyor bunu. Ama bu iş yapılırken; özel okul açınca, üniversiteye hazırlık kursu açınca hemen hizmet oldu demek değildir. Fedakar insan ister. Hakikaten mesai bilmeyen insan ister. Sekiz saat mesai yaptım, tamam işim bitti değil. Hayır. Bu talebeyi ne kadar mesai sarf edip kıvama getireceksem işte o kadar mesai. Seçin bu insanları, bulun onları. Bu ülkeye aşık, bu ülkeyi seven insanları bulun, yapın onu. Şimdi her yerde yapmışlar. Ben ne Türkiye'nin içinde ne de Türkiye'nin dışında, milletin o hizmetlerinin kemiyet boyutları hakkında hiç bir şey söyleyemem. Ne kadar okul olduğunu söyleyemem. Milli Eğitim Bakanlığı'na sorun diyorum. Çünkü bunların orada kayıtları var. Ben bilemiyorum.

Cemaat denecekse, beni camide dinleyen herkes bu cemaatin fertleridir. Bir cemiyet denecekse, camilerde dinleyen insanlar bu cemiyetin fertleridir. Bir kategoriye oturtmak zordur bunu. Camide vaaz ettiğim zamanda namaz kılmadıkları halde, abdestsiz sohbet dinleyen insanlar vardı. Şimdi beş-on bin insanın sizi dinlediği bir yerde konuşurken o nasıl cemiyettir, o nasıl cemaattir bilemiyorum yani. Devletin memurlarına da açık bu. Askere de açık, valiye de açık, hakime de açık.

Bir Musevi, Moskova'da sizin teşvikinizle açılan bir okula yardım ederse onu ne cemiyet çerçevesine, ne cemaat çerçevesine oturtmak mümkün değil. Onun için, bir hareket bu. Tamamen Türk milletinin geleceği adına bir harekettir. Devletin, bir güçşe şayet, istediği zaman alıp kendi hesabına değerlendireceği bir harekettir.

NA: "Devlet isterse okulları devrederim" demiştiniz.

EG: Ben o zaman tavsiye ettim. Kimler yaptıysa yine tavsiye ederim. Tavsiyemi bu defa da o istikamette işlettiririm. İkna etmeye çalışırım. Bu devlet

bizim devletimizdir. Yapılan her şey tamamen devlet içindir. Ben şimdi inzivada da olsam bu mevzuda yapılan şeylerin isabetsizliğine hiçbir zaman inanmadım. Onun için millete, "Aman bu işten vazgeçin, bazıları rahatsız, ne okul açın ne himmetleri bir araya getirerek firmalar kurun, gidip oralarda yatırım yapın" demem. Ne de "Millet varsın dağınık olsun, ne diye bir araya getireceğim. Diyalog, müsamaha, tolerans, bunların gereği yok, bunlar gereksiz şeylermiş. Bu milletin ayrı-gayrı yaşaması lazım" deme niyetinde değilim. Bu düşüncelerimin lüzum ve samimiyetine inanıyorum. Susarım sadece. O mevzuda bir şey konuşmam. Ama o meselenin aleyhinde de bir kelime etmem. Etsem de o zaman yüzüme çarpılır. O mesele artık millete mal olmuştur. Bu açıdan beni aşar o mevzu. Sonra bir çelişkinin, bir tenakuzun insanı olmak da istemem. Dün şunun, şunun yararlı olduğunu söylemişsin, onun aleyhinde bir beyanda bulunmak sizi kendi içinizden bir çelişkiye itmiş olur. İtibarınız delinir. Ona sebebiyet vermek istemem. Ama sükut ederim. Zannediyorum, sükutumdan da kimsenin rahatsız olmaya hakkı yoktur. Sükut ediyorum, o kadar.

NA: Uzun süren inziva ve sessizlik hali, ciddi sağlık problemlerinizi olduğu kanaatini doğurdu. Nedir sağlık durumunuz?

EG: Rahatsızlığımı teşhir etmek bir şeye yarar mı bilmiyorum da. Kalbim var. Üç damarımda ciddi tıkanma var. Fakat beş-altı aydır neredeyse çok iyi oldum gibi hissediyorum. Fakat kolesterol yüksek. Damarlar içerisinde lezyonlar var. Kolesterol bu mevzuda bir risk faktörü. Aynı zamanda şeker ve yüksek tansiyon var.bunlar, aralarında fasit daire teşkil edebiliyor. Ama bunların ilaçlarla, yanımda kalan doktorum var, bir kontrol altında olduğu söylenebilir.

ABD'ye gittiğimde anjiyo oldum. Ameliyat teklif ettiler. Bu arada halk ilaçları da teklif edildi. Ben halk ilaçlarını aldım. Bantta yürümeyi tavsiye ettiler. Tali damarların gelişmesi istikametinde önemli gördüler. Biraz başarılı olduğu da söylenebilir. Şimdi böyle bir ifakat dönemi yaşıyorum diyebilirim. Nekahat demeyeceğim çünkü onda geriye dönme olabilir. Her an biraz daha iyileşme sürecini yaşadığımı hissediyorum.

Doktorlar istemiyor ama 60 yaşından sonra ahir ömründe oruç yemenin psikolojik durumum üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle oruç tutuyorum. Ama iki-üç gündür ciddi sıkıntı oldu. Yatarak geçiriyorum, zaten az bir süre kaldı.

NA: Cemaat ticaret, kurumlaşmak gibi daha dünyevi işler içine girdi. Daha az manevi, daha çok dünyevi işlerle uğraşmanın yarattığı ne gibi çelişkiler yaşanıyor?

FG: Hamiyetli insanlar, gelecekte kâr getirecek diye gidip değişik yerlerde okullar açmışlar. Meselenin misyonerlik yanı olabilir. Fakat bunu temelde yalnızlığa itilmiş Türkiye'nin dünyaya açılması olarak algılamakta yarar var.

Ama bu düşüncenin mantıklı olması için meselenin ticaret yanını da düşünmek lazım. Bu okullar en azından kendi yağıyla kavrulmalı. Bir tüccar gitmeli, orada bir şeyler yapmalı. Bir taraftan okula bakmalılar, bir taraftan okul onlar için referans olmalı. Böylece bu okullar burada kalmalı. Dünyanın her yanında böyle. Belli ölçüde ticaretin içine girilmişse, bu mülahaza ile girilmiştir.

Bazı kuruluşlar, bu cümleden olarak Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'na gelince; üç-dört sene evvel belki komünizmden ötürü, beri tarafta da bir aşırı ırkçılıktan ötürü, diğer taraftan da böyle aşırı din gibi görünen mülahazalarla parçalanma unsuru olmuştur. Daha vakıf yokken bunları bir araya getirelim dedik. Hatta Türkiye'nin içindeki değişik dinlere mensup azınlıklarla birer ikişer görüşüyorduk. Bunun daha açık platformlarda gerçekleştirmek için legalize etme daha yararlı olacak gibi geldi. Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı fikri ortaya atıldı. Hatta fakire ben hiçbir vakfın içinde değilim, hiç de olmadım, arzu etmediğimi bildikleri için onur başkanı dediler. Ne demekse. Ben de arkadaşlarımla hissiyatına saygının gereği reddetmedim.

Şimdi işin muhasebesini yapmıyor değilim. Yararlı mı oldu, yararsız mı oldu bu vakıf? O da bazılarını tahrik mi etti? Ama biz hoşgörü, diyalog dedik. Bizi dinleyen insanlar başka bir şey duymadı bizden. Bunlar olmasaydı, fert ferde görüşüp kendimizi ifade etseydik daha mı iyi olurdu? Hala o tereddüdü yaşıyorum.

Yararlı yanlarını da görüyorum. Mesela bu sene Abant'ta belli meseleler (laiklik) müzakere edildi. Yüzde 80 olumlu şeyler çıktı. Asya devlet başkanlarına birer ödül verme gayretleri de oldu arkadaşlarımızın. Uzlaşmaya vesile oldu zannediyorum. Ama bu türlü bir oluşum bazılarını rahatsız ediyorsa -aklıma geliyor tabii- acaba olmasa mıydı diye düşünebiliyoruz. Her kesimle geçinmek çok zor. Türkçe'ye de mal olmuş bir sözdür; Alemi memnun etmek ulaşılmayan bir zirvedir derler.

NA: Sizinle yola çıkanlar yaşılanıyor. Gençler ise bu yeni sürece daha iyi ayak uyduruyor gibi. Eski-yeni ya da yaşlı-genç çelişkisi var mı, size nasıl yansıyor?

FG: Bu mevzuda Rabbime karşı şayan-ı şükran bir şey görüyorum. İş, tabii bir gelişme süreci içerisinde devam ediyor. Bazıları ilk planda mantıki

bulmadılar. "Yapabilir miyiz, eziliriz" mülâhazasıyla da bazıları hafif bir tereddüt yaşamıştır. Bana çok yakın dostlarım bile "Senelerden beri faşist-komünist mücadelesi, dinci-dinsiz mücadelesi var, bunu sen mi önleyeceksin" demiştir. Şimdi böyle şom ağızlı konuşmaktansa İngiliz atasözündeki gibi "Bir mum yak" eline bir meşale alıp vahdete doğru yürü. Niçin "Bu parçalanmışlığı sen mi gidereceksin" diyorsun? Ben bunu bir sorumluluk olarak görüyorum. Allah'a karşı vazifemi yaptığıma inanıyorum.

Şimdi o tereddüdü yaşayanlar muvakkaten hareketten bir-iki adım geride kalmıştır. Ama sonra gelip iltihak etmiş ve harekete omuz vermişlerdir. Onun için ne ciddi bir tereddüt ne bir karşı çıkma ne engelleme ne de birilerinin kafasını bozma gördüm.

Ama her devirde olduğu gibi, bir-iki tane karakter itibariyle bazen şehvetine, bazen maddi menfaate, çıkara yenik düşen insan olabilir. Bir gün karşımıza çıkarsa buna da kimse şaşırmmalı. Peygamberlerden, büyük dahilerden, milli mücadeleyi gerçekleştiren insanlardan ayrılanlar olmuştur.

NA: Hareket şahsınızla özdeşleşmiş durumda. Lider hareketleri liderin ölümünden sonra dağılıyor. Fethullah Gülen ölürse ne olur?

FG: Temelde ben davranışlarımı neticeye bina etmiyorum. Çünkü netice Allah'ın lütfedeceği şeydir. Ülkemizi zengin ülkeler seviyesine getirme gayretleri, bu birleştirme, uzlaştırma hamlesi onları gerçekleştirme istikametinde hareket eder; affımızı, Allah tarafından bağışlanmamızı ona bağlarız. Bir yönüyle de şöyle diyebiliriz; insanların insanlığa yükseltilmesine hayatımız bağlayıp kendimiz için değil de onlar için yaşama, onda Allah'ın rızasını araştırma. Bu yolda bizden hoşnut olsun deriz. Fakat ben şöyle yaparsam sen şöyle yapar mısın, diye, O'nunla pazarlık yapacak halimiz yok. Af isteyen, arayan bir insan evvela o türlü mülâhazalardan tecerrüd eder. Biri bu.

İkinci mesele, öyle inanmışız ki, milleti birleştirecek Allah bizden hoşnut olacak, ötede bizden hayatın hesabı sorulmayacak. Buna böyle inanılmışsa, zannediyorum bu işi devam ettireceklerdir.

Bir üçüncüsü, ben de bir espri yapayım. Zannediyorum aleyhte olanlar da bu meselenin böyle zavallı Fethullah Hoca'ya bağlı olduğuna çok fazla inanmıyor. Eğer onlar da katiyyen inansalar ki hareket dağılır, bu meseleyi çoktan çözerlerdi. Türkiye'de bu ölçüde zavallı kimseleri devirmek çok kolay, bir çarpıp götürmeleri mümkün. Türkiye'de en ucuz şey insan. Ve en çok insanın kanına girilmiştir. Dünya kadar faili meçhul cinayet işlenmiştir Türkiye'de. Siz de o

binlerce den biri olurdunuz. Hatta bazıları kadar bir ses bile yükselmezdi arkanızdan.

Bu benim için çok endişe verici değil. Çünkü gadren, bir mazlum olarak öldürölüp Allah'ın huzuruna gitmeyi ben de çok arzu ederim. Affıma ferman sayarım onu. Rahat bir yol gösteriyorum onlara aynı zamanda. Fakat herhalde kendileri de inanmıyorlar ki, çok ucuz bir şekilde halledebilecekleri meseleyi halletmeye teşebbüs etmiyorlar.

Bazıları mevcudiyetimden rahatsızlık duydu. Daha önce de söyledim; ne yapayım ben, kendimi ifna mı edeyim? Dinim ondan menediyor beni. Birilerinin gönlü olsun diye onun yapılması bahis mevzuu ise, dinim müsaade etmiyor. Başka türlü kendimi nasıl yok edeyim, nasıl unutturayım, nasıl zihinlerden sileyim? Kaldı ki öyle bir şeye teşebbüs etsem; dünyanın ücra bir yerinde şanıımı, izimi kaybetsem, zannediyorum hem istemeyenlerin aleyhinde bir şey olur hem de istemediğim halde biraz daha mitleşme olur. Hiç farkına varmadan belki biraz daha alâka uyarır. Bu bakımdan biraz böyle sessiz kalmak, bu ülkede yapılması gerekli olan böyle önemli işlere zarar verilmesin diyedir. Diğer taraftan da neden alındıkları belli olmayan bir kısım tipleri rahatsız etmemek eğer bu yolla mümkün olacaksa, yine inziva diyorum.

NA: Sizden sonra sizin söylediklerinizi kim söyleyecek, misyonunuzu kim sürdürecektir?

EG: Hz. Ömer; Karl Marks'ın bile hayranlık duyduğu bir insandır halifeler arasında. Yüzde yüz halk tarafından seçilen insanlardır, cumhurbaşkanıdır onlar, o bakımdan herkeste olduğu gibi bende de hayranlık uyandıran bir insandır. Hz. Ömer hançerlenmiş yatıyor, kendinden sonrası için derler ki oğlunu, falancayı, birin tavsiye et. "Ömür boyu o işin vebalini sırtımda taşıdım, vefat ettikten sonra tavsiye ettiğim insanla bir daha sırtımda taşımak istemem" der.

Aksiyon'da Hakkındaki İddialara Cevap Veriyor

Efendim, öncelikle, bazı çevrelerin dile getirdiği 'Fethullah Gülen irticacıdır' iddiasıyla başlamak istiyorum?

FETHULLAH GÜLEN: İrtica, geriye gidiş, eski hali bugüne taşıma demektir. Ben, yarını değil, ebediyeti hedef almış bir insanım. Ayrıca, ülkemizin yarını adına düşünüyor ve yapabileceğimi yapmaya çalışıyorum. Şu ana kadar hiçbir yazımda, sözümde ve faaliyetimde geriye dönme, ülkeyi geriye götürme anlamında irtica ile asla alâkam olmadı. Varsa, gösterson. Ama, Allah'a iman, ibadet ve ahlâkî değerler gibi, zamanla sınırlı olmayan hususlara sahip çıkmayı da herhalde hiç kimse irtica ile yaftalayamaz.

Sizin "ben Aleviyim" demenizin irticacı kimliğinizden kaynaklandığı, aslında Alevi-Sünni, Türk-Kürt ayrımı yaptığınızı ima edenler var?

F.G: Türkiye'de asıl Alevî-Sünnî, Müslüman-ateist ayrımı yapanlar, Müslümanları bu türden ayrımcılık yapmakla suçlayan ve böylesi ayrımlardan ikballeri uğruna medet umanlardır. Yıllardır ülkede toplumun her kesimi arasında, herkesi kendi konumunda kabûl etme ve bütün inanç, fikir ve hayat tarzlarına saygı duyma esasları üzerinde diyalog ve hoşgörü çağrısı yapanlarla, toplumdaki ayrılıkları menfaatleri uğruna körükleyenleri halkımız çok iyi biliyor. "Ben Alevîyim" dememe gelince, Hz. Ali'yi ve Ehl-i Beyt'i her Müslüman sever. Bilhassa Anadolu'nun Müslüman halkının Ehl-i Beyt'e karşı sevgisi, her türlü sevginin üstündedir. Alevîlik, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt'i sevmek ve onların yolunu takip etmek ise, "benden daha öte Alevî olamaz" dersem, mübalâğa yapmış ve büyük bir iddiada bulunmuş sayılmam. Ama, Alevîlikle, isimle Alevîlik fakat pratikte başka şeyler kast ediliyorsa, müsaadenizle, önce bu hususun tebarüz ettirilmesi lâzım.

Hakkınızda kamuoyunda dile getirilmiş olan iddialarla devam etmek istiyorum: Deniyor ki, 'irtica bölücü, takıyyeci, yasa tanımaz, anti-demokrat ve gayr-i millîdir. Fethullah Gülen de irticanın içinde olduğuna göre, o da böyledir'.

F.G: Türkiye'de kanunlara en fazla saygılı, millî değerlere bağlılık ve milliyetçilik mânâsında millî, hattâ demokrasiye herkesten daha çok saygılı olanlar, genellikle bu ülkenin inançlı insanlarıdır. Esas bu iddiada bulunanlar,

ülke insanını böylesi asılsız ve gerekçesiz isnatlarla paramparça ettikleri için takıyyeci, anti-demokrat, yasa tanımaz ve gayr-ı millî görülmeye daha lâyıktır.

Refah'tan önce mevcut olan MSP lehine çalışmalarınız veya o parti ile bir ilginiz var mıydı? Bu tür ilişkileriniz ve Türkiye'de İran rejimi türü bir şekil istediğiniz yönünde iddialar ileri sürülüyor?

F.G: Millî Nizam, MSP ve RP olarak devam eden siyasî hareketle, onlardan olduğumu gösterecek uzaktan yakından herhangi bir münasebetimin olmadığını herkes bilir. Hele hele İran rejimine taraftar olduğum iddiası, olsa olsa, gerçeği tam tersine çevirmenin eşi bulunmaz bir örneği olabilir.

1980'de İzmir'de "huruç herakâtı"nı başlattığınız söyleniyor? Huruç hareketi ne demek?

F.G: Huruç, çıkış demektir, fakat 'huruç herakâtı'nın ne demek olduğunu, bunu hayallerinden uyduranlara sormak lâzım. Nereden nereye çıkış herakâtı başlatma kararı alınmış? Nisanın kaçında ve İzmir'in hangi semtinde, hangi binada böyle bir karar alınmış ve iddia edilen konuşma yapılmış? Sonra böyle bir herakâtla, yurtlar açmanın, kitap ve dergi çıkarmanın münasebeti nedir? Ayrıca, Türkiye sathında özel talebe yurtlarının açılması bu tarihten çok önce olduğu gibi, meselâ, fakirin yazı yazdığı Sızıntı dergisi de yine bu tarihten önce yayın hayatına atılmıştır.

Bazıları, "Fethullah Gülen'in geçmişi, cemaatini ileride Türkiye Cumhuriyeti aleyhinde harekete geçirebileceği endişesini veriyor" diye yazdılar. Sizin geçmişinizde korkulacak ne buluyor bu insanlar?

F.G: Geçmişimdeki hangi hareketim, hangi sözüm ve hangi yazım böyle bir endişeyi tevlid etmektedir? 60 yaşında ve 45 yıldır halkın içinde olup, 30 civarında yayınlanmış kitabı, yüzlerce makalesi, şiirleri, bini çok çok aşan vaaz ve yine çok sayıda konferansları bulunan, bütün bunlara karşılık, hakkında kesinleşmiş hiçbir mahkûmiyet kararı olmayan bir insan hakkında böyle bir hükme varmak hangi insaf, hangi vicdan, hangi mantık ve hangi hukuk anlayışıyla izah edilebilir?

1971'de İzmir Sıkıyönetim Mahkemesi'nce tutuklanmanız bugün, bazı çevreler tarafından rejim düşmanı olarak telakki edilmeniz için malzeme olarak kullanılıyor. Bu olayın esasını bir de sizden dinleyebilir miyiz?

F.G: Sıkıyönetim, adı üzerinde olağanüstü hal demektir ve mahkemeleri olağanüstü mahkemelerdir. 1971 Muhtırasından sonra tutuklanmamızın

sebebini, dönemin İzmir Sıkıyönetim Mahkemesi Savcısı, "Solculardan o kadar insan tutukladık ve cezalandırdık. Dengelemek için, sizden de birkaç kişiyi almışsak ne olmuş?" şeklinde açıklamış, daha sonra, hakkımda alt="*" mahkemece verilen ceza kararı Askerî Yargıtay tarafından bozulmuş ve yeniden görülmekte olan dava, o sırada çıkan umûmî af sebebiyle düşmüştür. Bu durumda, hukukun temel prensibi "suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz" olduğuna göre, herhangi bir mahkûmiyetimden söz edilemeyeceği ortadadır. Yukarıdaki iddianın cevabında ifade edildiği gibi, 60 yıllık hayatının en az 40 yılı adeta yakın takip altında geçen bu süre zarfında, hakkındaki onca isnada, iftiraya, suçlamaya ve yalan-yanlış yayınlara rağmen, hiçbir mahkûmiyet kararı bulunmayan bir insanın gelecekte, geçmişine tamamen ters şeyler yapabileceği endişesi varid ise, bu durumda, bu ülkede kendisinden endişe duyulmayacak insan yok demektir. Kaldı ki, bana bu isnadı yapanların geçmişlerinde devlet ve rejim karşıtı pek çok faaliyetleri ve mahkûmiyetleri bulunduğu gibi, şu andaki halleri bile şaibelidir.

Olağanüstü özellikleriniz olduğuna dair iddialar dolaşıyor. Kendinize "kutuplar kutbu" olarak baktığınız, Hz. Peygamber'in rüyanızda size, "SSCB yıkıldı, orada okul yap" dediği, sizin perşembe akşamları kaybolarak, ruh alemine gittiğiniz ve orada görüşmeler yaptığınız ve bunun gibi..

E.G: Bunların hepsi, maksatlı olarak uydurulmuş, hayal mahsûlü iddialar olmaktan öte hiçbir değer taşımamaktadır. Şahsım itibariyle, kendimi en küçük Müslümandan daha küçük kabûl ettiğimi herkes çok iyi bilir.

Gandhi'nin mücadele tarzını benimsediğiniz söyleniyor?

E.G: Gandhi, mücadelesini, yabancı işgali altındaki bir ülkede İngilizlere karşı verdi. Acaba Türkiye yabancı işgali altında mıdır? Sonra, şimdiye kadar kimi, meselâ, Gandhi'nin yaptığı gibi, idareye karşı pasif direnişe, birtakım malları boykot etmeğe çağırdım? Eğer birinden etkilenmem gerekirse, elimizde Kur'an var, Peygamberimizin sünneti var ve her zaman herkese örnek olabilecek tarihe geçmiş binlerce büyüklerimiz var.

Sizin için "üç aşamalı bir plan izliyor" diyor: İlk aşama bireye ulaşmak, ikincisi toplu davet, üçüncü aşama ise insanları cemaate zorla katmak. Siz böyle plan takip ediyor musunuz?

E.G: Her şeyden önce, insafı, iz'anı olan müddeîlerin, böyle gülünç bir iddiaya yarım satırlık olsun bir vesika ibraz etmeleri gerekmez mi? İkinci olarak benim, böyle belli aşamaları olan bir yolda yürüdüğümden hiç haberim yok. Kaldı ki, 40

küsur yıldır daha henüz birinci merhaledeymişiz. Diğer merhalelerin her biri için birer 40 yıl daha gerekirse, bu takdirde önümüzde daha bir asırlık mesafe var demek!..

Türkiye'de İslamcılığı kullanmak isteyen dış mihrakların ilgi alanına girdiğinizden veya girebileceğinizden bahsedildi.

F.G: İslâmcılık gibi -eğer varsa böyle bir ekol veya hareket- bir ekol veya hareketle hiç münasebetim olmadı. Hiçbir dış mihrakla da alâkam yok ve olamaz. Herkes dış mihrakların ilgi alanına girebilir ama, onların ağına düşenler, ikbal, iktidar ve daha başka dünyevî menfaatler peşinde koşanlardır. Böylesi süflî şeylerle alâkamin olmadığını ve olamayacağını vicdanı olan herkes çok iyi bilmektedir.

Kravat takmayışınızın özel bir sebebi mi var, yoksa böyle yapmakla, iddia edildiği gibi bir yerlere mesaj mı veriyorsunuz?

F.G: Giyim renk ve şeklinin Müslümanlıkla şu veya bu şekilde öyle önemli bir münasebetinin olmadığını defalarca hem de kürsülerde dile getirdim. Herhangi bir elbise şeklini İslâmî bir sembol olarak asla görmediğim gibi, doğrusu kravatın bir mesaj vasıtası ve bir sembol olabileceğini de hiç tahmin etmiyordum. Demek, onun da gördüğü böylesine önemli bir fonksiyon varmış. Fakat, bu nasıl mesajdır ki, tavsiye ve teşviklerimle her yerde müesseseler kuran insanlar hiç bu mesajı anlamıyor, anlasa da uygulamıyor ve hemen hepsi kravat takıyor!.. Kravat taktığım da oldu. Fakat takmamam, gömlek veya kazak giymek, spor veya daha resmî giyinmek gibi, hemen herkeste görebileceğimiz şahsî tercih meselesidir. Doğrusu, kravat takıp takmamaktan bile manâ çıkarıp, insanlar hakkında belli hükümlere varmanın gülünçlüğünü anlamakta zorlanıyorum.!

Sizin İslami anlayış içindeki yeriniz konusunda çok spekülasyon yapılıyor. Mesela sizin tarikatçı olduğunuz söyleniyor.

F.G: Tarikatçı olmadığımı defalarca ifade ettim. İslâm, bir din olarak, tabiatıyla manevî cephesi ağır basan bir dindir. İnsan nefsinin terbiye edilmesini esas alır. Zühd, takva, ihsan, ihlas onda esastır. İşte, İslâm tarihi içinde, onun bu yanları üzerinde en fazla duran disiplin, tasavvuf olmuştur. Buna karşı çıkmak, İslâm'ın özüne karşı çıkmaktır. Tarikatlar ise, Peygamber Efendimiz'den (s.a.v) 6 asır sonra tasavvufu temsil adına ortaya çıkmış müesseselerdir. Kendilerine ait kaideleri, yapıları vardır. Hayatımda hiçbir tarikata intisabım olmadığı gibi, hiçbir tarikatla münasebetim de olmadı.

Hatta sizin tarikatınıza bir giriş töreni bile olduğu söylendi.

E.G: Her şeyden önce, böyle bir tarikat yok ki, giriş töreni olsun. Sonra, şu ana kadar iddia edildiği şekilde tek bir törenin yapıldığını gören tek bir kişi olsun gösterebilirler mi? Eğer gösteremezlerse, bu isnatları yapanları en büyük müfterî ilân etmek hakkım değil midir?

Bu soruyu da ortaya atıldığı şekliyle sormak istiyorum: Tarikatınıza ait yurt içinde sayıları 90-182 özel okul, 300-460 dersane, 25 bin öğrenciyi barındırabilecek 240 yurt, bazı rakamlara göre 500 yurt bulunduğu söyleniyor.

E.G: Rakamlar arasındaki çok büyük çelişkiler bile, her şeyin ne kadar masa başında hazırlandığını ortaya koyması bakımından yetip artıyor. Öyle anlaşılıyor ki, bir insan namaz kılıyorsa, oruç tutuyorsa, hanımı veya kızının başı kapalıysa, ya da bir kadın başörtüsü takıyorsa, suçlama hazır: Mürteci ve tarikatçı. Bir insan da Fethullah Gülen'i tanıyorsa, ona veya teşvik ettiği hizmet stiline karşı belli bir sempati besliyorsa, hele bir de Fethullah Gülen'in vaazlarının hiç olmazsa birini dinlemişse, suçlama yine hazır: Fethullahçı veya Fethullahçılık tarikatından. Dünya tarihinin hiçbir döneminde ve hiçbir yerde herhalde insanlar bu kadar basitçe ve hoyratça etiketlenmemiştir. Acaba Türkiye'yi gezseler, özel yurtlar içinde binden fazla öğrenciyi barındırabilecek kaç yurt bulabilirler, bir tane olsun var mıdır? 25 bin kapasiteli 240 yurt. Kaldı ki, mevcut mer'î kanunlar çerçevesinde talebenin okuması için okul, barınması için yurt açıp, her zaman her türlü teftişe açık olarak işletmek, neden böylesine korkulacak bir hareketmiş gibi üzerinde duruluyor? Şu ana kadar, bu okullarda ve yurtlarda talebeye ilim, ahlâk, terbiye, vatan ve millet sevgisi ve ülkeye hizmet aşkından başka ne verilmiş ki, bu müesseseler, böylesine mübalâğa ve mesnetsiz şüphelerle mahkûm edilmeye çalışılıyor?

Peki, okul açmaktaki maksadınız nedir? Osmanlı'nın kılıçla girdiği yerlere kalemle girmek mi?

E.G: Osmanlı'nın girdiği yerlere girmek gibi bir düşünce, Osmanlı düzenini özlüyor suçlamasına zemin hazırlamak için uydurulmuş. Kaldığım odama dünya haritasını astığımı yapılan mülâkatlarda ifade ettim ve kaç gazetede yayınlandı. Dünya çok küçüldü; artık herkes her tarafa gidebilir. Kaldı ki, yurt dışında açılan okulların alanı, Osmanlı ile alâkası olmayan Yakutistan'dan İngiltere'ye, Güney Afrika'dan Amerika'ya uzanıyor. Bu okulları sadece teşvik ettiğimi, açanların çok büyük kısmını tanımadığımı ve bu okulları teşvikten maksadımın ne

olduğunu defalarca söyledim. Sonra, Türk Milleti'nin kalemle dünyanın değişik yerlerinde kendini ifade etmesinden niye korkulsun ki?

Bu okulların açılmasını teşvikteki gayeniz, mevcut eğitim sistemine alternatif bir başka sistem kurmak mı?

F.G: Bana atfedilen eğitim müesseselerinin hepsi, Millî Eğitim'den öğrendiğime göre, mevcut mer'î kanunlar çerçevesinde kurulmuş ve faaliyette bulunan müesseselerdir. Bu müesseselerin hepsinde tamamen benzeri resmî eğitim müesseselerinde uygulanan program ve müfredat uygulanmaktadır. Başka türlü olması zaten mümkün de değildir.

Teşviklerinizle açılan okullarda irticai eğitim verildiği, doğrudan dinî eğitim yoksa bile davranışlarla siyasal İslam'ın telkin edildiği iddiaları var?

F.G: Bahsi geçen okullar sürekli teftiş altında. Yurt dışındakilerin açıldıkları günden bu yana, bazıları itibariyle 7-8 yıldır, her ülkenin hem haber-alma teşkilatları, hem de millî eğitim bakanlıkları tarafından kontrol ve teftiş edildikleri kesin. Sonra, bu ülkelerin hepsi irtica konusunda en az Türkiye kadar hassas. Ayrıca, bu okullara Türkiye'de her seviyeden insan gitti, gördü, gezdi ve pek çok gazeteci intibalarını günlerce yazdı. Şu ana kadar herhangi bir okulda irtica eğitimi verildiğini gösteren tek bir müşahhas delil bulunmuş mudur? Teftişler bir yana, bu okullarda, cemiyetin her kesiminden talebeler var. Şimdi, bunların hiç birinden bu hususta şikâyet olmamışsa, velilerden bu hususta şikâyet gelmemişse, hangi gerekçe ile bu müesseselerde irticaî eğitimden bahsediliyor? Davranışlarla dinin telkin edildiği iddiasına gelince: Evrensel ahlâkî kriterler var, eğitimin gerektirdiği davranış şekilleri var. Öğrenciye iyi davranmak, güler yüzlü olmak, büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermek, insanlara her işlerinde yardımcı olmak, cömertlik, affedici olma, kısaca bunlar gibi pek çok ahlâkî kriterler çerçevesinde davranma neden dinî eğitim olsun? Başka türlü mü davranılsın, ahlâksızlık mı teşvik edilsin? Siyasal İslâm gibi hiçbir davamız da olmadı. Aksine, benim kullandığım Türkiye Müslümanlığı tabirini, işin uzmanları kültürel İslâm olarak tavsif ettiler.

Yurtdışında okul açılmasını teşvikteki gayenizi öğrenebilir miyiz? Bu konuda da, menfaat temin etme, böylece şeriat devleti çalışmalarına dış destek sağlama gibi iddialar ortaya atılıyor.

F.G: Maddî menfaat peşinde olan insanlar, herhalde gidip yurtdışında büyük fedakârlıklarla okul açmaktan çok daha tatlı iş sahalarına pekalâ girebilirler. İkinci iddianın ise çürüklüğü ve mesnetsizliğini bu okullarda verilen eğitim,

okulların bulunduğu ÷lkelerin lâiklik konusundaki Türkiye'den daha az olmayan hassasiyetleri ve şu ana kadar iddia edildiği istikamette hiçbir faaliyetimin tespit edilememiş olması apaçık göstermektedir. Okulların açılmasındaki maksat da, fakirle yapılan ve yayınlanan mülâkatlarda defalarca dile getirilmiş ve pek çok insan tarafından da yazılmıştır.Ülkemizden iki cumhurbaşkanı, başbakanlar, bakanlar, milletvekilleri, ilim adamları, yüksek rütbeli emekli askerler, gazeteciler ve daha başka her görüşten, her seviyeden binlerce insan bu okullara gitti, gezdi, gördü ve döndüler. Okulların bulunduğu ÷lkelerden ve Türkiye'den gidip bu okulları görenlerden, iddia edildiği şekilde tek bir şikâyet gelmiyor, aksine istisnasız hepsi bu okullardan övgü ile bahsederken, masa başında bu türden iddiaları ortaya atanların asıl maksatlarını anlamakta güçlük çektiğimi söylemeliyim. Her bakımdan ülkemizin faydasına olduğu apaçık bu okullar hakkında böylesine mesnetsiz ve düşmanca hisler beslemenin vatanperverlikle münasebetini bulamıyorum.

İmam-Hatip okullarının orta kısımlarının kapatılmasından sonra, sizin açtırdığınız okullara özellikle irticacı kesimden akın olduğu dile getirildi.

F.G: Bu okulların devlet ve halk işbirliğiyle açıldığını defalarca ifade ettim. Şimdi, bu okullarla alâkalı bir istatistik mi yapılmış veya bu okullara geçtiğimiz eğitim-öğretim yılında kayıt yaptıran öğrencilerin envanteri mi tutulmuş da, hem buralara daha fazla akın olduğundan, hem de bu akımın irticacı kesimden geldiği iddia ediliyor. Yapılacak ufak bir araştırma, sanırım, bu iddianın gerçeikle hiç alâkasının olmadığını ortaya çıkarmaya yetecektir.

Okullarda neden karma eğitim yapılmıyor? Yani kız ve erkek öğrencilerin ayrı olmasının sebebi nedir?

F.G: Benim herhangi bir okulum olmadığını ifade ede ede yoruldum. Karma eğitimin çağdaşlığın bir sembolü ve çağdaş eğitimin bir göstergesi olduğunu ciddî bir eğitimci söylemiş olsaydı, dikkate almaya değer bulurdum. Halbuki, dünyanın her yanında gerçek eğitimciler ve bu konudaki istatistikler başka türlü söylüyor. Zannediyorum, böylesi iddialar eğitim adına değil, daha başka şeyler adına ileri sür÷lmektedir. Bu iddiaları ortaya atanlar, gerçekten bu ÷lkeyi seviyorlarsa, aynı Millî Eğitim'in program ve müfredatını uygulamalarına rağmen, eğitim seviyeleriyle Türkiye içinde ve dışında kendilerini çoktan ispat etmiş olan bu okullarla uğraşacaklarına, Türk millî eğitimini ıslah konusunda imal-i fikirde bulunsun ve çalışma yapsınlar. O zaman milletin, büyük paralar vererek özel okulları tercih etmesinin de bir sebebi ve manâsı kalmaz. Eğer

böyle bir şey yapar ve muvaffakiyet de gösterirlerse, buna en çok sevinenlerden biri ben olurum.

Yurtdışındaki Türk okullarında dönen sermayenin 350 trilyon lira olduğu söyleniyor. Bu kadar para nereden karşılanıyor?

F.G: Bir defa, bu hesabın neye dayandığı belli değil. Öyle bir hesap yapıyorlar ki, okulların binasını, her talebenin masrafını bu hesaba kattıkları gibi, her öğretmene de 1500 dolar maaş biçiyorlar. Bir defa bildiğim kadarıyla, bu okulların binalarından pek çoğunu, bulundukları ülkeler sağlıyor. İkinci olarak, okulların tefrişatı, bu ülkelerde bir profesör maaşının 30-40 dolar olduğu zamanlarda yapıldı ve eğitim-öğretim malzemeleri o dönemde temin edildi. Üçüncü olarak, çoğu okulda talebelerden belli bir ücret alınıyor. Dördüncü olarak, bu okulları bizzat ziyaret eden değerli basın mensuplarının yazdıkları üzere, öğretmenler büyük bir fedakârlık içinde 400-500 dolara çalışıyorlar. Şimdi bu gerçekler, bahsi edilen rakamı birkaç yüz defa küçültecektir. Ayrıca, bu okulların finansmanının nasıl sağlandığı defalarca ifade edildi, yazıldı, söylendi. Dışarıdan en küçük bir desteğin olmadığı, olsa da kabul edilmediği ve edilmeyeceği daha ciddî resmî raporlara dahi girdi. Buna rağmen, bu iddialarda hâlâ ısrar edenler, ya kasıtlıdır, ya herkesi cimri, millet ve ülke hizmeti için kuruş veremez, aksine devletin malından ve başkalarının üzerinden geçinmeye bakan kişiler olarak görmektedirler. Halbuki, bu millet elindeki avucundaki her şeyini harcayarak İstiklâl Savaşı'nı yapmıştır ve ülkesinin faydasına gördüğü her hizmete de yine neyi varsa verebilir. Allah'a çok şükür, her şeye rağmen o, bu karakterini korumuştur.

Size sempati duyan talebelerin kaldığı evler "ışık evler" olarak isimlendiriliyor. Bu evler misyonerlik faaliyetlerinden etkilenerек mi oluşturuldu?

F.G: Asrımız ilim asrıdır ve bundan sonra da ilim hükmedecektir. Bir insanın gerçek insan olması da kafasının müspet ilimlerle, kalbinin de inançla aydınlanmasına bağlıdır. Aydınlanmanın kaynağı 'ışık' olduğu için, bazı talebeler kendi aralarında, kaldıkları evlere 'ışık evleri' demiş olabilirler. Fakat, çok tabîî olarak, birbirleriyle anlaşabilecek 5-6 lise veya üniversite talebesinin bir araya gelip kiraladığı ve kaldığı evlerin misyonerlik faaliyetleri veya bu faaliyetlerden etkilenmekle ne alâkası olabilir? Sonra bunlar neyin, hangi teşkilatın hücreleridir?

Öğrencilerin askeriye, hukuk, kamu yönetimi gibi okullara yönlendirildiği

iddiaları konusundaki cevabınız...?

E.G: Tutarsızlıkta önceki iddialardan farklı olmayan bu iddia, acaba hangi istatistiğe dayanıyor? Kaldı ki, sayın Nevval Sevindi, benimle yaptığı mülâkatta, kurulmasında sadece teşvik ve tavsiyede bulunduğum bazı özel okullarda sosyal derslerden ziyade fen derslerine ağırlık verildiğini ve bunun bir eksiklik olduğunu söylemişti. Gerçek olan da bu iken ve bana atfedilen okullar veya öğrencilerin başarılarının fizik, kimya, biyoloji, matematik gibi derslerde yoğunlaştığı herkesin malûmu iken, bu iddianın da bir kasıt mahsulü olduğunda şüphe yoktur.Şeriat devleti nerede?

Bütün faaliyetlerinizin bir şeriat devleti kurmaya yönelik olduğu iddialarına ne diyorsunuz?

E.G: En iptidaî toplumlarda bile insanlar sözleri ve yaptıklarıyla yargılanır ve bunlara bakılarak haklarında hüküm verilir. 60 yaşındayım ve her yaptığım tam 40 yıldır halkın ve hükümetlerin gözü önünde cereyan ettiği gibi, yazdıklarım da ortada ve bilhassa neredeyse bütün söyledikleri kayda geçmiş belki tek kişiyim. Bu konudaki bütün iddialar tamamen vehimlere ve muhtemellere dayanmaktadır ki, böyle bir mantık veya mantıksızlıkla, her solcuyu totaliter komünist idare özlemcisi, her ülkücü milliyetçiyi ırkçı, şovenist, hatta faşist veya nazist idare taraflısı olmakla suçlamak icap eder. Böyle bir paranoyaya ise deliler bile güler.

Laiklik, demokrasi ve cumhuriyet gibi mefhumlara bakışınızı öğrenebilir miyiz?

E.G: Bu iddiayı haklı çıkaracak tek bir hareketim, sözüm veya yazım varsa göstereyim. Yıllardır herkesi kendi fikrinde ve konumunda kabûl etmek, insanların düşüncelerine saygı duymak ve bu temellerde toplumun bütün kesimleri arasında diyalogu ve hoşgörüyü teşvik etmek için adeta canhıraş feryat eden bir insan, nasıl lâikliğe, demokrasiye ve cumhuriyete karşı görülebilir?

Sizin için bazı çevrelerin bir iddiası da şöyle: "Fethullah Gülen, sadece kendi inancındaki insanlara hayat hakkı tanıyacak bir diktatörlük taraflısıdır." Ne dersiniz?

E.G: Türkiye içinde ve dışında bütün başka dinlerin temsilcileriyle diyaloga giren, bunu müdafaa eden ve çeşitli din mensupları arasında diyalogu samîmî bir şekilde müdafaa eden bir insan için böyle bir suçlama yapılabilirse,

yeryüzünde böyle bir suçlamaya maruz bırakılmayacak kimse yok demektir.

Ilımlı bir Müslüman portresi çizmeniz anlayış ve yapınızdan mı kaynaklanıyor, yoksa iç ve dış tepkileri azaltmak için mi böyle davranıyorsunuz?

F.G: Neden, görüştüğüm başka din mensupları ve önde gelenleri ve başka aydınlar, gazeteciler, kanaat önderleri böyle bir iddiada bulunmuyor? Yoksa, bu masa başı iddialarda bulunan ikbal heveslileri, onlardan daha mı akıllı, daha mı dikkatli, daha mı iyi gözlemci? Yoksa, ellerinde insanların kalblerini okuyacak aletleri mi var?

Sizin, hoşgörü ve barış tablosu çizerek devletin ileri gelenlerini etkilediğiniz ve bunun Türkiye için büyük bir tehlike olduğu söyleniyor?

F.G: Ancak kafalarındaki şablonlarına veya heveslerine esir, ya da kendilerine aşık insanlardır ki, kendilerinden başkasının yaptığı hiçbir müspet hareketi kabûllenemez. Bu ülkede 60 milyon insan yaşıyor. Bir ülkede olup bitenden artık bütün dünya haberdar oluyor. Kendilerinden başkalarına hayat hakkı tanımak istemeyen ve "ülke için ne gerekiyorsa biz yapmalıyız" felsefesindeki insanlardan başka hiç kimse, hoşgörü ve barış faaliyetlerine karşı çıkamaz ve çıkmamaktadır.

Ulusal uzlaşma ödülleri verilmesini teşvik etmekle kendinizi belli bir statüde göstermeyi mi hedeflediniz?

F.G: Düz ve insanlardan bir insan olduğumu, devletimin, ülkemin ve bütün insanların hizmetine koşmayı en büyük bir şeref telâkki ettiğimi defalarca dile getirdim. Sözlerimdeki samimiyeti göstermek için, art niyetli garazkârlara kalbimi de çıkarıp gösteremem ki! Göstersem bile, inanmak istemeyenler bu defa başka bahaneler uyduracaklardır. Sonra, Türkiye'de ve dünyada pek çok kuruluş değişik ödüller dağıtıyor. Niye aynı iddia bunlar için ileri sürülmüyor da, herkesin ittifak ettiği üzere, yıllardır iç kavga, anarşi, terör, ekonomik dengesizlik gibi faktörlerle parça parça olmuş ve Alevî-Sünnî, Kürt-Türk gibi etnik ve inanç temelinde daha tehlikeli şekilde parçalanmasına çalışılan ülkemizde uzlaşma ve hoşgörüyü teşvik ederek bu parçalanmaları gidermeye çalışanlar için böylesi bir isnatta bulunuluyor? Yoksa bu isnadı yapanlar, ülkenin parça parça olmasından ve daha da parçalanmasından menfaat uman çevreler midir?

Yaptığınız/teşvik ettiğiniz çalışmalar, devleti tabandan tepeye doğru

kuşatma hareketi olarak telakki ediliyor.

E.G: Devleti ele geçirme, bir yerleri kuşatma gibi işlerle hiç ilgim olmadığı gibi, bu hususlarda hiçbir hevesim de olmadı. Teokratik devlet kurma çalışmaları yaptığım iddiasında bulunanlar gibi, bu konudaki isnatları da haklı çıkaracak tek bir müşahhas delil ortaya koysunlar, çok sevdiğim bu ülkeyi terk etmeye ve hayatımın gayesi bildiğim ülkeme ve milletime hizmeti bırakmaya hazırım. Ama, ellerinde hiç bir müşahhas delil olmadan böylesi isnatları yapanları ve yayanları, tarihin en büyük müfterîler arasında zikredeceği bilinmelidir.

Bir de, biraz önceki sorumun zıddı bir iddia var; devleti zirveden ele geçirmeye çalıştığınız şeklinde.

E.G: Önceki isnatta "tabandan tepeyi" deniyordu; burada ise devleti zirveden ele geçirmeye çalışma iddiası var. Cevabım, yukarıdaki iftiranın cevabından farklı olmayacaktır Yalnız şunu ilave edebilirim: 40 yıldır yazan, konuşan ve karınca kaderince bir şeyler yapmaya çalışan bir insanım. Eğer böyle bir niyetim ve bu yönde bir çalışmam olsaydı, şimdiye kadar tek bir müşahhas delil ortaya çıkmaz mıydı? En azından birkaç cümle, birkaç kelime veya birkaç davranışla olsun, kendimi ele vermez miydim? Bu konuda, tamamen çarpıtma, yanıltma ve kasıtlı yorum ve iktibasta bulunmaya dayalı birkaç iddiadan başka, gerçek ve müşahhas bir delil ortaya konabilmiş midir? O halde, böylesi isnatları haklı çıkaracak tek bir vak'ası olmayan bir insanla uğraşmak boşunadır, beyhudedir.

Aslında sizin politik yolla iktidara gelmeye uğraştığınız fakat şimdilik ortamı müsait görmediğiniz doğru mu?

E.G: Böyle bir şey söz konusu olmuş olsaydı, 60 yıllık hayatımda bir defa olsun politik teşebbüsüm görülürdü. Bundan sonra da, politik bir yol takip etmek veya değil devleti ele geçirme, politika yoluyla ülkeme hizmet verme gibi bir düşünce yine aklımın köşesinden bile geçmeyecektir. Hizmet adına milletvekili olmak isteyen birkaç dostumu yanımdan kovduğuma çokları şahittir.

Hakkınızdaki bir iddia da aynen şöyle: "Fethullah Gülen, Peygamberimizin Mekke şerifiyken devletten bahsetmediğini, dolayısıyla şimdilik devletten bahsedilmemesi gerektiğini söylüyor. Fakat temelde, 'ilâ-yı kelimetullah' denilen, İslâm'ı dünyanın her yanına yaymak, anayasa hükmündeki Kur'an-ı Kerim hükümlerini hem fen alanında, hem de toplumsal alanda etkin kılmak

ve neticede, ümmet zihniyeti ile, Mekke merkezli, bütün dünya Müslümanlarının bağıllık duyacağı hilâfet veya saltanat benzeri bir sistem oluşturup orduya sızmaya çalıştığınız iddialarına cevabınız ne olacak?

F.G: Hayatımda hiçbir zaman orduya ters, ordu aleyhinde ve ordunun kabûllerine aykırı bir faaliyetim olmamış ki, orduyu faaliyetlerime engel görerek, ona sızmaya çalışayım. Asıl, Din'in her türlü tezahürüne karşı çıkıp, lâikliği ve Atatürkçülüğü dinsizlik şeklinde takdim edip, kendi emelleri istikametinde kullanmak isteyenler, ordunun lâiklik ve Atatürkçülük konusundaki hassasiyetini istismarla, onu bu ülkenin dindar ve vatansever evlâdlarına karşı kışkırtmaya çalışıyorlar. Ordu, ilki bizzat ordunun komutanını, genelturmay başkanını müebbed hapse mahkûm edecek bir cunta hareketi olarak, Cumhuriyet tarihinde üç defa idareye müdahalede bulunmuş, fakat her müdahale sonrasında hiçbir zaman Din ve dindarlar aleyhinde, kendisini Din aleyhinde kışkırtanların istekleri istikametinde bir uygulamada bulunmamıştır. Asıl tehlike, ordu ile, bağrından çıktığı milletimizi ve onun mukaddeslerini karşı karşıya getirme çalışmalarındadır. Ordunun bunun şuurunda olduğuna inancım tamdır.

Fethullah Gülen tarikatına bağlı askerlerden bahsediliyor. Ve bu askerlere sizin, "Çalışın, İngilizce öğrenin, kendinizi saklayın ve âmirlerinizle iyi geçinin" tavsiyesinde bulunduğunuz iddia ediliyor?

F.G: Tarikat ve tarikatçılıkla bir münasebetimin olmadığını defalarca ifade ettiğim gibi, tarikatın ne olduğunu bilen objektif ilim adamları ve aydınlarımız da, bu hususu zaman zaman yazılı veya sözlü olarak dile getirmişlerdir. Buna rağmen, şabloncu bir tavırla meselenin hâlâ böyle takdimi, ancak bir garaz saikiyle olabilir. Sonra, kendilerine tavsiyede bulunduğum iddia edilen askerler kimlermiş? Bunu açık olarak medya vasıtasıyla da sordum. Sözü edilen tavsiyeleri ne zaman, nerede, kime yapmışım? Bu iddia olsa olsa, bahse konu hususlar ordumuzun önem verdiği prensipler olduğundan, iddiaya güya doğruluk kazandırmak için ileri sürülmüş olabilir. Bu prensiplere, "Kendinizi saklayın" ifadesi de eklenmelidir ki, zikredilen tavsiyeler bana atfedilebilsin!..-

Orduya sızmak için yeni yöntemlerinizin, sızma projelerinizin olduğu, cemaat mensubu türban takmayan modern görünümlü bayanların subaylarla evlenmesini teşvik ettiğiniz yazıldı.

F.G: Bu da, yukarıdakiler gibi, hiçbir mantığı olmayan ürpertici bir yalan. Bu projelerin ne olduğunu hiç bilmiyorum. Hiçbir zaman da böyle bir projem

olmadı. Çünkü sızma, düşmana karşı yapılır. Ordumuz hakkındaki hislerim çoklarının malûmu olduğu gibi, yazdıklarım ve söylediklerimin de hepsi meydandadır.

Özel finans kurumlarına olan ilgi, irticacı sermayenin güçlenmesi olarak değerlendiriliyor. 10'dan fazla özel finans kurumu, bir o kadar holding ve 4 bin şirket, yine aynı sayıda vakfın irticacıların elinde olduğu, finans kurumlarının 1990 yılında 1.7 trilyonluk işlem yaparken, 1997 yılında 340 trilyon liralık işlem yaptığını söyleyen bazı çevreler, bu durumdan korkulması gerektiğini belirtiyor. Bu durumdan birilerinin korkması için sizce sebep var mı?

E.G: Bu iddiada iki husus var. Biri, yine yuvarlak rakamlar, bunların hiçbir mesnede dayanmadığını gösteriyor. İkinci olarak, bu iddia, garazın insan gözünü nasıl kör ettiğini ve insan zihnini nasıl dumura uğrattığını gösteren çok önemli bir misal. Çünkü, 1990 yılındaki 1.7 trilyon, 1997 yılının en az 350-400 trilyonuna eşittir. Bu kadar basit bir gerçeği göremeyen insanların hangi iddiasına inanılır? Ayrıca, 1990 ile 1997 arasında yeni özel finans kurumları da kuruldu. Buna rağmen, bu kurumların gerçek iş yapma kapasitelerinde hiçbir artışın olmadığını, bizzat iddiacıların "korkunç artış" yorumlarına mesnet yaptıkları rakamlar gösteriyor. Sonra, özel finans kurumlarından korkmak niye? Bir defa, bu kurumların, emsali bankalar dahil, bütün finans müesseselerindeki toplam mevduatın sadece % 3'üne sahip olduğunu gazeteler yazdı. İkinci olarak, Türkiye'nin yastık altındaki döviz ve altın bakımından dünyanın en zengin ülkesi olduğunu yine gazeteler yazdı. Ülkesini seven bir insanın bu döviz ve altınları piyasaya çekme yollarını araştırması gerekmez mi? Bu kurumlar, bunlardan çok az bir kısmını çekebiliyorsa, bunu teşvik etmek daha akıllıca olmaz mı? Sonra, bu kurumlar hangi irticaî faaliyete destek vermişler?

Sizin teşvikinizle kurulduğu söylenen Asya Finans ve Işık Sigorta'dan, Asya Finans'ın devletten yüzlerce milyar lira teşvik aldığı söyleniyor.

E.G: Asya Finans ve Işık Sigorta'nın kurucuları vardır, idarecileri vardır, sahipleri vardır. Sonra, irticacı olduklarının delili nedir? Üçüncü olarak, bu her iki müessese de, kanunlar çerçevesinde kurulmuştur, kanunlar çerçevesinde icra-i faaliyette bulunmaktadır ve yine kanunlar çerçevesinde her türlü teftişe açıktır. Ayrıca, devletten teşvik alıp almadıkları bizzat idarecilerinden tahkik edilebilir. Eğer almışlarsa ve devlet de bunu vermişse, herhalde mevcut mer'î teşvik kanunlarına göre alınmış ve verilmiştir. Acaba neden, yarın kendilerini

mahcup edecek bir iftiraya başvurmak yerine, işi kaynağından araştırmıyorlar?

Aynen şu şekilde bir iddia daha var: "Fethullah Gülen, iş adamlarıyla 'feyiz' denilen toplantılar yapmakta, bu iş idamları ise, diğer gruplarla 'halka' diye anılan toplantılarda bir araya gelmektedir."

F.G: Buradaki yanlışları düzeltmeye hangisinden başlamak lâzım bilemiyorum. Feyiz, tasavvufî bir ıstılahtır. Allah'tan kulun kalbine gelen manevî haz, bereket, vâridât demektir. Halka ise, tarikatlarda zikir için bir araya gelen insanların teşkil ettiği şekle denir. Bunların benimle ve dostlarımla hiçbir alâkası yoktur. Bu, tamamıyla uydurma bir şeydir. Kim uydurmuşsa, çok acemice uydurmuş.

Sizin için, itham eder tarzda, 'Nurcu' deniyor?

F.G: Nurcu kelimesi, Bediüzzaman Said Nursî de, önce muarızları kullandığı için az da olsa kullanmakla birlikte, esasen, onun hizmetini ve taraftarlarını küçük düşürmek isteyenler tarafından uydurulmuş bir kelimedir. Herkes, hayatında pek çok kimseden, yazardan, şairden, alimden istifade eder, hattâ etkilenir. Hayatımda, Doğu'dan ve Batı'dan pek çok tarihçi, edebiyatçıyı okuyup, kendilerinden istifade ettiğim olmuştur. Bediüzzaman Said Nursî de bunların önde gelenlerinden biridir. Kendisini görmüş değilim. Diğer taraftan, hayatımda -ci, -cu gibi, bir gruba aidiyet ifade eden sözleri hiç kullanmadım. Kur'an'da emredildiği şekilde Müslüman olarak yaşayıp, Müslüman olarak ruhumu Allah'a teslim etmekten başka bir derdim olmadı.

Medyaya intikal eden bazı raporlarda sizin, Yazıcı Nurcular'ın lideri olduğunuza dair cümleler yer aldı.

F.G: Herhangi bir -ci, -cu ile alâkamin olmadığını belirttim. Şimdiye kadar da bu türden ayırım ifade eden sözleri hiç kullanmadım ve bunlardan şiddetle kaçındım. Bazıları tarafından 'Yazıcı Nurcular' denilen kesimle de, onlardan olduğumu gösterecek hiçbir yakın münasebetim olmadığına bütün hayatım şahiddir. Başkalarının o türden tanıdığı kimseler varsa, onlara da sorulabilir.

İzmir Kestanepazarı Kur'an kursunda görev yaparken, Nurculuk faaliyetlerinde bulunduğunuz gerekçesiyle işinize son verildiği söyleniyor, Nurcu olduğunuzu delillendirmek için?

F.G: Bu da asılsız bir isnat olmaktan öte bir mânâ ifade etmemektedir. Bir defa, işime son verilmedi, kendim istifa ettim. İstifamın sebebi de, idarî konumda yapılan değişikliklere razı olmamamdır.

Yine Nurculuk'la ilgili olarak öne sürülenlerden biri de, 1970'te İzmir'de Nurculuk faaliyeti programı hazırlayıp, toplantılarla bu konuda eğitim çalışmaları yaptığınız şeklinde?

E.G: Tamamen hayal mahsûlü bir isnattan ibarettir. İddia edenler, delillerini de ortaya koymalıdır.

1972 yılında Erzurum'da, 1982'de de Konya'da Nurcu liderlerle toplantılar yaptığınız iddia ediliyor?

E.G: Bir haber veya istihbarat için bir yıl çok uzun bir süre. Dolayısıyla, günü, yeri, katılanları belli olmayan ve hiçbir istihbarat değeri taşımayan böylesi gülünç iddialar herkes hakkında ileri sürülebilir. Sonra, bu Nurcu liderler kimlerdir? Kaldı ki, 1972 yılında tahliyeden sonra, yıllardır gitmediğim ana-baba ocağım Erzurum'a ailemi ziyaret maksadıyla gitmişsem de, 1982 yılında Konya'ya gittiğimi hiç hatırlamıyorum.

Aksiyon'da Papa Görüşmesi Üzerine

A: Dünya bir çatışmaya gidiyor. Özellikle medeniyetler çatışmasının gündeme geldiği, NATO'nun yeni düşman olarak İslam'ı seçtiği yolundaki iddiaların yoğunlaştığı bugünlerde sizin teşebbüsünüz dünya çapında bir diyaloga yönelik. Böyle bir ortamda sizi diyalog konusunda ümitlendiren şeyler nelerdir?

EG: Şahsen, dünyanın bir çatışmaya gittiğini kabûl edemiyorum. Bu tür iddialar, esasen sahip oldukları bizatihi değerlerle kendilerini kabûl ettiremeyenlerin, çatışma ve düşmanlıklardan medet umarak ortaya attıkları birer beklenti, belki içten içe arzularından ibarettir. Kur'an-ı Kerim'de ifade edildiği, Üstad Bediüzzaman Hazretleri'nin de söyledikleri gibi, insan kerim yaratılmıştır ve daima iyi şeylerin, güzel şeylerin peşinde koşar. Fakat bazen elinde olmadan veya farkına varmayarak, başına istemediği, beklemediği taşlar düşer. Fakiri, dünya çapında bir diyaloga şevklendiren, işte insanın bizzat yaratılışında var olan bu kerem ve güzelliştir. Mayası iyilik ve güzellikle yoğrulmuş olan insanlığın, bir gün bu mayanın gerektirdiği, zorladığı çizgiye geleceğine inancım da, ümidim de tamdır. Şu anda, savaşımlardan, çatışmalardan, akan kanlardan, işlenen zulümlerden bıkmış olan insanlığın evrensel bir diyaloga ve barışa hazır olduğuna ve böyle bir diyalog için konjonktürün müsait bulunduğuna, bu kutlu gaye için, eğer biz yanlış adım atmazsak, tam bir kaderdenk noktasında bulunduğumuza inanıyorum.

A: Bu teşebbüsünüzün Kur'an-ı Kerim, hadis-i şerifler ve İslam büyüklerinin geleceğe dair işaretleri arasında tekabül ettiği noktalar var mı?

EG: Kur'an-ı Kerim, sulhün, silmin, barışın yanındadır. Kutub merhum bu konuda 'Cihan Sulhü ve İslâm' isimli bir kitap da yazmıştı. Kur'an-ı Kerim'in önümüze koyduğu hedef, yeryüzünde fitne ve fesadın olmamasıdır. Dikkat edilirse, Allah katında kabûl gören amellere de Kur'an-ı Kerim'de salih amel denir. Sulh ve salih aynı kökten gelen iki kelime olup, salih, sulhe götüren, bizatihi sulh eksenli olan demektir. Esasen, İslâm'da 'küçük cihad' olarak tavsif edilen savaş da arızî bir durumdur ve sulhün önündeki engelleri, insanla iradî tercihi ve Allah arasındaki engelleri kaldırmak için yapılır. Sulh, aynı zamanda tevhidin de bir neticesidir. Dolayısıyla, bir tevhid dini olan İslâm, birliği, beraberliği ve evrensel sulhü, huzur ve barışı âmirdir. Ayrıca, bilhassa âhir

zamanda İslâm'ın şefkat, sevgi, af, hoşgörü ve diyalogda temsilini bulan Mesihîyet cenahı ön planda olacaktır.

A: Papa ile görüşme süreci nasıl başladı ve gelişti?

FG: Düşmanlıklar üzerinde, kavga zemininde ve başkalarının gündemine karşı sürekli tavır alarak ve reaksiyoner davranarak müsbet hiçbir şey yapılamayacağı ortadadır. Bu bakımdan, yaratılışı gereği medenî bir varlık olan insan, medeniyet değerlerinin de en azından gaye olarak ön plana çıktığı günümüzde, meselelerini ancak konuşarak halledebilir. Bu da, diyalog demektir. Bizim için eskiden beri vârid olan, fakat dünyanın Demirperdenin yıkılmasından sonra keşfettiği bir gerçek var ki, gelecek asırda dinler çok söz sahibi olacaktır. Bu, insanların yürüdüğü tabîî bir hedeftir. Şu anda, İslâm ve Hıristiyanlık, dünyada en fazla müntesibi olan iki dindir. Budizm ve Hinduizmin de çok sayıda müntesibi vardır. Yahudilik, müntesiplerinin sayısı itibariyle küçük gibi görünse de, etkilidir. Dolayısıyla, âhir zamandaki evrensel bir dirilişin, sulhün ve barışın bu dinler arasında, önce ortak noktalarda başlayacak bir diyalogdan geçeceği bir vakıa olarak karşımızda durmaktadır. Böyle bir diyalogda geç kalındığı bile söylenebilir. Biz, kendi değerlerimizden şüphe etmiyoruz ve kimseye iltihak teklifinde bulunmadığımız gibi, kimsenin aklından da bize böyle bir teklifte bulunmak geçmiyor. Kur'an-ı Kerim 14 asır önce, bu diğer din mensuplarına diyalog çağrısını yapmıştır. Fakat, aradan geçen asırlar, zamanın ve şartların gereği olarak daha çok çatışma asırları olmuş. Bundan sonra ise, zihinlerin, kalplerin fethi, en azından karşılıklı saygı ve sevgiyle kaynaşma asırları olacaktır. Bu konuda, Hudeybiye öncesi ile, Hudeybiye ve Mekke'nin fethi arasında geçen 2 yılın karşılaştırılması bize gerekli ipucunu verebilir. Kur'an-ı Kerim, Mekke'nin fethi için değil, Hudeybiye sulhü için fetih der. Hudeybiye ile kavga kapıları kapanmış, kalplerin kapısı açılmıştır. Gerçek fetih budur. Toprak elde etmek değildir. İşte, bu hissiyatla sayın Papa ile görüşmemiz tabîî idi. Geçen seneden bu yana, Papalığın Türkiye temsilcileri gibi, Amerika'da görüştüğümüz temsilcileri de bu konuda bir hayli istekli davrandılar ve gerekli zeminin hazırlanmasıyla bu görüşme gerçekleşti. İnşallah hayırlara vesile olur.

A: Görüşme sırasında dile getirilen teklifler dünya çapında çatışma alanlarını uzlaşma alanlarına çevirerek, yüzyılların kinini sevgiye çevirmeyi hedefleyen teklifler. Siyasi ihtiraslar ve tarihi düşmanlıkları aşma konusunda ümit verici ne gibi gelişmeler görüyorsunuz?

FG: Allah, kıyametten önce insanlığa bir yeryüzü cenneti va'd etmişse, O'nun

bu va'di yerine gelecektir. Bu hedef yönünde bir adım attığımız takdirde, bu adıma karşılık on adım atıldığını görüyoruz. Tarihin hiçbir döneminde böylesi kolay bir yakınlaşma, kaynaşma ve karşılıklı kabûl olmamıştır. Bu da, ümitlerimizde haksız olmadığımızı gösteriyor. Siyasî ihtiraslar ve tarihî düşmanlıklar, daha çok dünya menfaatlerini paylaşma üzerinde cereyan ediyor. Biz, hiçbir zaman bir dünya nimeti paylaşımı kavgasında olmadık. Sürekli alan değil, veren olma, yaşatmak için yaşama zevkinden vazgeçme, başkalarını kendimize tercihle, mükâfatı sadece Allah'tan bekleme ve en büyük mükâfat olarak O'nun rızasını kazanma çizgisinde hareket etmeye çalıştık. Bazıları, yaptıklarımızdan kuşku duyuyor. Halbuki, eğer ömrüm olursa, 40 yıl sonra bile beni arayanlar, arkadaşlarımla birlikte ya bir ders halkasında veya sohbet meclisinde bulurlar. Dünyevî hiçbir şeye gözümüz yok ki, bazılarına rakip olalım ve onlarla zıtlaşalım. Uhrevî menfaatler ise, ı ışık gibidir, manevîdir, paylaşmakla asla tükenmez. Güneşten 6 milyar dünyalı istifade ediyor ve birinin istifadesi başkasına mani olmuyor. Manevî kazançlar da böyledir. Dolayısıyla, bugün siyasî ihtiraslarla hareket edenler, dünyevî en küçük bir beklenti içinde olmadığımızı görecek ve inşaallah, siyasî ihtirasların kimseye bir şey kazandırmadığı anlaşılacak ve gerçek zenginlik keşfedilecektir.

A: Papa veya Vatikan diyalog konusunda sizin heyecanınızı paylaşıyor mu?

EG: Vatikan, uzun zamandır diyalog çağrılarını bütün dünyaya yapıyor. Hattâ bu konuyla ilgilenen bir bakanlıkları bile var. Sayın Papa, Ümidin Eşiğini Aşarken isimli kitabında da diyalogdan bahsediyor. Bu konuda, kendilerini hayli istekli bulduğumu söyleyebilirim. Aynı dinin değişik meşrepleri arasında bile anlaşmazlık ve rekabetler oluyor. Nasıl herkesin kendi meşrebini güzel, hattâ en güzel bulması yadırganmazsa, herkesin kendi dinini daha çok sevmesi de yadırganmaz. Herkes dininin revaç bulmasını ister. Bununla birlikte, kendi inanç ve meşrebimize sevgi, başkalarınınkine düşmanlıktan beslenmez, hiçbir çatışma olmaz.

A: Birbirlerine yüzyıllarca hep farklı bakmış iki dinin mensuplarının özellikle fanatik olanları böyle bir teşebbüsü nasıl değerlendiriyor. Ayrıca Yahudilerin bu konuya bakışları nasıl?

EG: Türkiye'de ve Amerika'da görüştüğüm Yahudi olsun, Hristiyan olsun herkes, sanki diyaloga ve birbirlerini kabûle çok hazır gibi. Dünyadaki milletlerin de aynı olduğuna inanıyorum. Belki varlıklarını çatışmada gören yönetimler kavgayı körüklüyorlar. Ayrıca, varlığını ve bekasını çatışmada,

kavgada, zıtlaşmada gören, bir de hazımsızlık, s -i zan, yanlış anlama, Allah'ın rahmet paylaşmasına razı olmama ve bazı meseleleri kavrayamama gibi sebeplerle, birtakım marjinal grupların dışında, herkes diyalog ve uzlaşma teşebbüslerine taraf ve destek olacaktır. Diğerlerinin de, bu işe vicdanlarında hayır diyebileceklerini sanmıyorum.

A: Görüşmede Körfez Krizi gündeme geldi mi?

FG: Günlük hadiselerden ve aktüel, siyas  gelişmelerden hiç bahsetmedik.

Bu Mozaik Asırlarca Beraber Yaşadı

- Başka Türkiye olmadığına ve farklı grupların kendi görüşünde olmayanları yok sayamayacağına göre, aynı gemide birlikte yaşamak zorundayız. Bu farklılık içinde beraberliğin temel ölçüleri neler olmalıdır? Bu birlik nasıl tesis edilebilir?

Yalnızca Türkiye'de değil, kendilerine riayette gereken hassasiyet gösterildiğinde, bütün dünyada insanların bir arada yaşayabilmelerini sağlayacak temel hak ve sorumluluklar vardır. Bunların başında, Müslüman Fakihlerin Kur'an ve Sünnet'ten istinbatla dini, canı, malı, akli ve nesli korumak şeklinde İslâm hukukunun temel umdeleri olarak tesbit buyurdıkları ve modern dünyanın ancak asırlar sora farkında olunsun olunmasın, akli dahil etmeden- insan hakları adı altında ilan ettiği bu temel haklara saygı ve riayet, bir arada yaşamanın asgarî şartlarını teşkil etmektedir.

Hayat, hayatın idamesi için gerekli mala sahip olma, akıl ve her insanın e tabî ihtiyacı ve hakkı olan evlenip çocuk sahibi olma ve çocuklarını istediği gibi yetiştirme, her insana başka kimsenin değil, Allah'ın verdiği ve modern dünyada doğuştan gelen haklar şeklinde kabûl edilen temel haklardır. Herkesin aynı haklara sahip olduğunun şuuru ile toplum içinde bunlara karşılıklı riayetin yanı sıra, yine herkesin en fitrî bir ihtiyacı ve Yaratanına karşı şükür borcu olarak telâkki ettiği inanç hürriyeti vardır. İnanç ve onun tabî tezahürü olan din daha çok kişinin Ahireti'ni ilgilendiren bir imtihan vesilesi olduğu için, kimse herhangi bir dini kabûl edip etmemeğe zorlanamaz. Buna karşılık, herkesin istediği dini seçmesi ve dinine göre yaşaması, başkalarının da bunu saygı duyup, kimsenin inancına ve dinî hayatına herhangi bir şekilde müdahale etmemesi, yine bir arada yaşamanın temel prensipleri arasındadır. Modern dünyada bu inanç hürriyeti olarak, temel insan hak ve hürriyetlerinin arasında sayılmıştır. şu halde, herkesin hukuken teminat altına alınmış bulunan temel hak ve hürriyetlerine saygı duymak ve bu saygının gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmek, her arada yaşamanın temel şartıdır.

Ülkemizde, bu temel hak ve hürriyetlerden başka, bir arada yaşamamızı gerektiren daha pek çok unsurlar vardır. Biz, hiçbir dini, ırkî (etnik), coğrafî... ayırım gözetmeden, çok çeşitli ırk, din, dil, renk... cümbüşü içinde asırlarca bir arada yaşamasını bilmiş bir milletin çocuklarıyız. Asırlardır aynı tarihi, aynı

coğrafyayı, aynı kültür ve medeniyeti paylaşıyor, aynı havayı teneffüs ediyor ve aynı sevinçler ve acılardan örölmüş aynı kaderi paylaşıyoruz. Şu halde, bilhassa ülkemizde toplumu kamplara bölecek ve ayıracak hiçbir unsur yoktur denebilir. Bir arada yaşamamızdan, ancak, başkalarının en temel hak ve hürriyetlerine saygı duymasını bilmeyen, bencilliklerinin, kendi menfaatlerinin ve hırslarının esiri bazı insanlar rahatsız olabilir. Bunlardan ayrı olarak, ülkemiz içinde sun'î ayrılık tohumları ekmeye çalışanlar, ancak milletimizin dünya muvazenesinde hak ettiği yeri almasını istemeyen dış güçler olabilir ki, bunlara karşı elbirliği içinde olmamız gerektiği bile, bir arada yaşamamızı gerekli kılmaktadır.

- Türkiye'de, devamlı olarak çatışma modeline göre mes'eleler çözülmeye çalışılmaktadır. Uzlaşma modeline göre çözümler nasıl gerçekleşebilir?

Türkiye'de mes'elelerin çatışma modeline göre çözülmeye çalışıldığı, abartılmış bir iddia olabilir. Bunun yerine çatışmadan medet umanların varlığından söz edebiliriz. Bunların da çoğunlukta olduğu kanaatinde değilim.

İnsan, hedef ve ideallerinin kudsiyeti ve büyüklüğü nisbetinde insandır. Hayatta kendisine, başkalarına ve milletine, hattâ bütün insanlığa ve varlığa hizmet gibi ulvî bir hedef seçmemiş insanlar, nefsanîliğin cenderesinde boğulmak tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Bu tür insanlar, yüce bir hedefe ulaşma çizgisinde müsbet hareket etmeği başarmadıkları için, toplumda görünme penceresi olarak kendilerine daha çok başkalarını tenkit etmeyi seçerler ve bu şekilde isbat-ı vücut etmeye çalışırlar. Dolayısıyla, mes'eleleri sizin ifadenizle, çatışma modeline göre değil de, uzlaşma modeline göre çözmek için, -menfide birlik olamayacağından- insanları yüce bir hedefe ve bu hedef istikametinde müsbet harekete yönlendirmemiz gerekiyor. Esasen her insan, kerim olan fıtratı gereği bu yolu arar. Fakat her zaman bulunmayabilir. Geçmiş mefahirle örtülü ve şu anda şerefli mazisinin rampasına oturmuş peyk gibi havalanma merhalesine gelmiş bulunan milletimiz içinde çatışmadan medet umanların, ülke havz-ı kebirinde eriyeceklerine inanıyorum. Bunun için de, yangına karşı körükle gitmeden, kavgayı değil, barışı, düşmanlığı değil sevgiyi ve merhameti esas almamız gerekiyor. Hoşgörü ikliminin daha bir enginleşmesi, diyalog köprülerinin daha bir güçlenmesi gerekiyor.

- Toplumun fertlerinin birbirlerine düşman gibi bakmalarına sebep olan hadiselerin -son olaylar ve skandallar gibi- Türkiyemiz ve insanımız üzerinde bıraktığı menfî tesirleri değerlendirir misiniz?

İkinci sokunuzda ifade ettiğiniz gibi, toplumumuz içinde çatışmadan medet

uman bazı marjinal gruplar var. Bunlar, çatışmayı körüklüyor ve havanın daima dumanlı, suyun da bulanık olmasını arzu ediyorlar. Fakat, arzetmeğe çalıştığım gibi, bunlar marjinal kalmış ve toplum tarafından kabûl görmeyen bazı gruplardır. Esasen, çok büyük çoğunluğu itibariyle insanımız bunlara itibar etmemekte ve çok büyük bir sağduyu örneği vererek, herhangi bir kamplaşmaya ve bölünmeğe gitmemektedir. Güneydoğumuzda 12 yılı aşan dış destekli teröre ve bunun getirdiği çok menfi şartlara rağmen, oradaki insanlarımızın bile, sahip oldukları dînî, milî ve insanî faziletleri sebebiyle ülke bütünlüğünün şuurunda oldukları görülmektedir.

Sorunuza cevap olması bakımından, burada şu kadarını arz etmekte ayda mülâhaza ediyorum:

Ülkemiz, bilhassa son dönem tarihinin en kritik dönemeçlerinden birinde bulunmaktadır. Bünyesinde dünyanın geleceğini etkileyecek faktörleri taşıması hasebiyle, pek çok iç ve dış tezgâhlara maruz kalabilir. Bunları yanı sıra, menfaatlerinin haleldar olmamasını isteyen ve mevcut çarpıklıklardan medet uman küçük gruplar da vardır. Bunlara, Peygamber idaresinden bile memnun olmayacak gayr-ı memnun taifeyi de eklediğimiz zaman, azınlıkta olmakla birlikte, sesleri çok çıkan şaz unsurların varlık sebebine inebiliriz. Fakat, harice yansıyan manzara bizi aldatmamalıdır. Önemli bir siyasetçimizin ifadesiyle, 'derin Türkiye' halkı temsilen gittiği yere 'hayat' taşıyan bu gibi derinde akmaktadır.

- Basın, toplum kesimlerinin birbirlerine bakış açısının ve 'öteki' hakkındaki kanaatinin oluşmasında sizce ne derece etkili oluyor?

Basın veya daha geniş ifadesiyle medya, temel varlık sebebi gereği çift yönlü bir vazife ile karşı karşıyadır. Bir yanda, toplumun gözü-kulağı mesabesinde olarak, bilhassa idareciler ve marjinal çıkar grupları üzerinde demokratik denetleyici ve gözetleyici olma ve kitleleri bilgilendirme fonksiyonu, öte yanda, herkesin temel hak ve hürriyetlerine saygılı kalma, ülkemizin hayatî çıkarlarına sahip çıkma ve millî birlik ve bütünlüğümüzü sarsmama sorumluluğa arasında medyamızın bazı kesimlerinin zaman zaman belli bir bocalama içine girdiği ve kendilerinin de itiraf ettikleri hataları işledikleri görülmektedir. Fakat bunlar, medyanın bütününe teşmil edilemeyeceği gibi, medyamız hakkında menfi fikirlerin oluşmasına da sebep teşkil etmemelidir. Arz etmeğe çalıştığım şekilde medyamız, vazife ve sorumluluğunun şuurunda olarak, dünyanın her yerinde bağımsız ve sorumlu bir medyadan beklenen fonksiyonu yerine getirmeli ve

bunu yaparken temel ferdî hak ve hürriyetlerle birlikte, ülkemizin hayatî çıkarlarını ve millî birlik ve bütünlüğümüzün korunması hususunda azamî dikkati göstermelidir kanaatindeyim.

- Sosyal barışın sağlanmasında basın nasıl bir rol üstlenebilir?

Yukardaki sorunun cevabında arz edildiği gibi, medyanın tabîî bir varlık sebebi vardır ki, bu da, kitleleri ülkede ve dünyada olup bitenler konusunda doğru olarak bilgilendirme, onları, şüphesiz görüş ve yorum farklılıkları mahfuz olmak üzere, gerekçi ve belli prensiplerin ışığı altına yapılmış yorumlarla zihnen besleyip aydınlatma ve bu çerçevede bilhassa idare üzerinde kısmî denetleyici olmalıdır. Bu fonksiyonun gerektiği ölçüde yerine getirilmesi bile, medyanın sosyal barışın sağlanmasında üzerine düşeni yapmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, herkesin riayet etmesi gereken temel ferdî hak ve hürriyetlere azamî saygıyı göstermek, kimseyi rencide etmeyici bir tavır ve üslûp benimsemek, her zaman doğrunun ve gerçeğin peşinde koşmak ve ülke gerçekleri çizgisinde her zaman -en tabîî bir insanlık vazifesi olarak- birleştiriciliği ön planda tutup, ülke içinde kamplaşmalara sebebiyet verecek yayınlardan kaçınmak, esasen medyamızın kabûl etti temel prensipler arasındadır. Buna karşılık, medyanın bağımsızlığı, haber kaynaklarına en kısa zamanda inebilmesi ve aslî fonksiyonunu görebilmesi için kendisine azamî kolaylığın gösterilmesi de, bilhassa yetkililerin dikkat etmesi gereken hususlardır. Kısaca, temel hak ve hürriyetlere karşılıklı riayet, toplum barışın en önemli unsurudur.

Aktüel Para'da Gülçin Tahiroğlu İle

Sizin bir sözünüz üzerine cemaatinizdeki işadamları yüzlerce okul yapıyor, üniversite kuruyor. Bu nasıl oluyor?

GÜLEN- İnanç başka bir meseledir. Allah'ımın verdiği her şeyi milletimin sıçraması istikametinde harcayınca cennete girmekten daha fazla zevk duyuyorum. Bana gelip de nasıl bir hayır işleyelim diyen herkese okul, yaptırım eğitime katkıda bulunun diyorum. Şirketse şirket, vakıfsa vakıf, dernekse dernek... Kuruyorlar. Bir nevi danışmanlık gibi bir şey onlara yol gösteriyorsunuz, size güveniyorlar.

Okullarda nasıl bir eğitim modeli uygulanıyor?

GÜLEN- Anadolu ve fen liselerindeki müfredat uygulanıyor, Türkçe ve İngilizce öğretiliyor. Bu işte başarılı olunduğunu buradan giden devlet adamları da takdir etti. Hatta Milli Eğitim Bakanı Mehmet Sağlam Bey de Türkiye Cumhuriyetler'e gitmiş, çok uygulanmış, ağlamış. O kadar ki bu okullarda İstiklal Marşı bile İstanbul aksanıyla okutuluyor, türküler söyleniyor. Şu anda KGB'nin rahatsızlığı var. Pantürkizm mi getiriliyor diye. Bu mülahaza dünyanın değiştiği bir dönemde hüsnü kabul görecektir bir mülahaza değildir. Ama bizim Misak-ı Milli sınırları ile sınırlanan sınırlar içinde bir milliyet mülahazamız var. Ama bu çerçeve korunamamış. Korunsaydı bugün çevremizdeki olaylar da olmazdı. Şimdi bir güven hattı şeridi diyoruz. Bütün bunlara ihtiyaç kalmazdı.

Bir zamanlar 'Kaldırın şu Osmanlı haritasını ufkumu daraltıyor' demiştiniz...

GÜLEN- Ben büyük bir milletin çocuğuyum, bir dönem kendi düşüncesine göre dünyayı idare etmiş. Çok fuzuli idare ettiği de olmuş. Bu bakımdan ben bu küçülmeyi çocukluğumdan beri muvakkaten daralma, sağlam bir çekirdekte sıkışma şeklinde gördüm. Bir gün hep açılacağına inandım. Odamda Milli Savunma'nın bastığı Osmanlı haritası asılıydı. Arkasında da 'Sen istersen hakikattir, hayal değil' diye yazılıydı. Bir kılıç vardı, eskiden devlet kılıç üzerineydi. Bir de kalem vardı. Halen devam ediyor. Ancak büzüşen, daralan bir dünya küreselleşen bir dünyada bu tür şeyler artık olmaz. İnsanlar ilimle aydınlandı, oldukça medenileşti. Duyguların, düşüncelerin medeni bir üslupla anlatılması lazım. Biz diyoruz ki milletimiz ruhunun ilhamlarını dünyada

herkesin sinesine boşaltsın. Herkes kültürümüzden, medeniyetimizden istifade etsin. Bunu eğitimle, kültürle yapalım. Sizin 23 Nisan'larda çocuklara bayrak sallatarak yapılan şey böylece realize edilmiş olur. Ama esefle ifade edebilirim ki giremediğimiz yerler de oldu.

Nereleri onlar?

GÜLEN- Suudi Arabistan kapıları sonuna kadar kapadı. Çünkü, genelde bu dünyadan ayrı bir dünyaları var. Ondan dolayı da dünyaları yıkılır diye endişe ediyorlar. Onlar kapılarını açmadı. İran kapılarını kapadı, açmadı. Emirlikler de öyle. Fas, Tunus biraz daha yumuşak davranmaya başladı. Sudan da öyle. Osmanlı'nın torunları geliyor diye adeta prensler geliyor gibi karşıladılar.

Kuzey Irak'ta okul açmayı nasıl başardınız?

GÜLEN- Erbil'de Türkmenler için okul açtığımız zaman orada Barzani ile Talabani hakimdi. Ben Sayın Cumhurbaşkanımıza sordurdum, 'Devletin Kuzey Irak'ta bir okul açmasını ben şahsen zaruri görüyorum, aksi halde oradaki Türkmenler'i Kürtler eritir, eğer siz yapmayacaksınız, bilin ki biz yapacağız' dedim. Onlar da nasıl istiyorsanız öyle yapın dedi. Onun için MİT de, oradaki istihbarat örgütleri de bu işin hep yanında oldu. Ve Erbil bombalandığı halde bizim okula bir şey yapmadılar. Irak da yapmadı, Barzani de. Orada eğitim devam ediyor. Hatta ikincisinin, üçüncüsünün açılması bahis mevzuu. Onlar çevremizde bir şey oluşturacaksa, otonom bir devlet olacaksa onların şiddetini, hiddetini kırma adına yararı olduğuna inanıyorum...

İslam'da reform tartışılıyor, siz de reformist olarak tanımlanıyorsunuz... Suudi Arabistan ve İran'ın okul açmaya izin vermemesinin ardında bu reformist, ılımlı yaklaşımlarınızın bir payı var mı?

GÜLEN- Şimdi reform kelimesini iyi değerlendirmek gerekir. Reform bildiğiniz gibi yeniden şekillendirme, deforme olmuş bir şeyi yeniden formuna koyma hareketidir. İslam'ın ruhu ve temel prensipleri açısından hiçbir zaman bir deformasyon görmedim aslında. Ama Kuran'ın ve sünnetin yorumlanabilecek yanları vardır. Bizimki, Mehmed Akif merhumun dediği gibi, asrın icaplarına göre söyletmeliyiz Kuran'ı gibi bir mütalaadan kaynaklanır. O bakımdan bunlar İslam dışı, İslam'a yeniden sokuluyor gibi görülebilir, öyle telakki edilebilir. Ama aslında benim kanaatim, bizim arkadaşlarımızın yapmak istedikleri şey İslam'ın temel ruhundaki silimdir; İslam zaten ondan geliyor. Allah'a teslim olmadır. Bu açıdan bizimkine bir reform denmez ama, kendi özülle, asıyla ele almak ve çağın gerektirdiği şekilde yoruma açık yanlarını

yorumlamak; bu da onun esnekliğinin, evrenselliğinin aldığı boyutu teşkil eder.

Türkiye'de sizce İslam dininin temsilcisi görünenler nasıl bir yolda? Refah Partisi'yle birlikte kamplaşma da başladı, laik - antilaik tartışmaları yeniden gündeme geldi. İslami çevrelerdeki radikal kesim geniş bir halk kitlesinde tedirginlik yaratıyor. Siz de bazı çevrelerde RP'ye alternatif olarak görülüyorsunuz?

GÜLEN- Refah Partisi aslında rejimin partisidir. Diğer partiler gibi kurulmuştur. O bir kesimin farklı isteklerini arzularını göz ardı etmedi, hatta onları öne çıkardı. Adil Düzen dediler, insanlara huzur ve mutluluk vadettiler. Ve dilerim olsun, insanımızı mutlu ve huzurlu etsinler. Ben zannediyorum RP'nin içinde de, yakın çevrede de böyle radikal düşünenler var. Fakat bütün Refah Partisi öyle düşünüyor demek kanaatimce doğru değil.

Şu ana kadar ki uygulamalarına bakarak RP'yi değerlendirmenizi istesem...

GÜLEN- Aslında koalisyon hükümetiyle birbirlerine zıt gibi göründüler. Hatta Tansu Hanım çok defa ben onlarla hükümet kurmam, dedi. Birlikte hükümet kurma mevzuu bile böyle bir sertliğin olmadığını gösteriyor. Bence solda da o kadar radikal insan var ki. Türkiye'de bir türlü uzlaşmaya gelmeyen, siz el uzatırken, bağışlayın, tüküren insanlar var. Fakat bu değişik uçlardaki marjinal kesimler biraz gürültülü yaşadıkları için, bunlar çokmuş gibi, kalabalıkmış gibi, çok büyük bir tehlike yaratacaklarmış gibi bir imaj olabilir üzerimizde zannediyorum. Aslında Türkiye'de hemen her kesimde mutedil diyebileceğimiz insanlar çoktur.

Aksiyon'da Patrik Bartholomeos'la Görüşmesi Üzerine

-Patrik Bartholomeos ile görüşmeniz kamuoyu açısından sürpriz bir gelişme oldu. Görüşmeyi değerlendirebilir misiniz?

-Kısa bir görüşme oldu. Bu belki etraflıca bir değerlendirme için yeterli olmayabilir.

-Görüşme isteği galiba Patrik Bartholomeos'tan geldi.

-Evet. Görüşme isteği onlardan geldi. Ben de kabul ettim, siz de bu ülkenin insanısınız bir araya gelip konuşabiliriz dedim.

-Patriğin son zamanlarda bir takım gayretleri var ve bir süre önce bunlar Türkiye'de tartışma konusu olmuştu.

-Patrik Bartholomeos'un gayetlerini anlıyorum. Patrikhane kendi Ortodoks cemaati tarafından da tazyik ediliyor. Bugün bir Ortodoks Rusya var. Zannediyorum Rusya müstakil hareket etmek istiyor, kendisine ayrı bir mabet arıyor. Tabii Patrik Bartholomeos da bu konuda sorumluluk hissediyor. Heybeliada'daki ruhban okulu 20 küsur senedir kapalı. Zannediyorum o günlerde yetiştirdikleri insanlar da Yunanistan'a gidiyorlar, geriye dönmüyorlar. Belki orda vazife de almıyorlar, başka işlerle uğraşıyorlar. Dolayısıyla Patrikhane'nin gayretleri boşuna gidiyor. Belki orda vazife de almıyorlar, başka işlerle uğraşıyorlar. Dolayısıyla Patrikhane'nin gayretleri boşuna gidiyor. Patrik çok geniş bir cemaatin temsilcisi gibi görünüyor fakat Ortodoks dünyada kendi düşüncesi adına temsilcileri olmayınca, bir cemaati temsil ediyor sayılmaz. Bunun için Heybeliada'daki imam hatip ve İlahiyat karşılığı olan okullarını faaliyete geçirmeyi düşünüyorlar. Rum okulu olduğu için değil, 71'li yıllarda özel okulların kapanması esnasında ruhban okulunun da aynı statüye uygun olarak kapandığını söylüyorlar. Tüm özel orta dereceli ve yüksek okulların kapandığı gibi bu da aynı kanunla kapatıldı, öyleyse açılmalı diyorlar.

-Siz de Selanik'te bir okul açılması için vasıta olmalarını istemişsiniz. Bu teklifinizi nasıl karşıladılar?

-Ben, Selanik'te bir lise açılması için tavassut etmelerini söyleyince, Selanik'te kapatılan bir Türk lisesi yoktu ki, dediler. Fakat benim maksadım

mütekabiliyet değildi. Zaten onlara da, bu konuyu mütekabiliyet çerçevesinde anlamayın, dedim. Bunlar devletler arası centilmence hareketlerdir, prosedürleri kolaylaştırır, yumuşatır. Rumlar da bu ülkede yaşıyor ve Türk vatandaşı. Eğer böyle bir jest yaparlarsa zannediyorum Meclisi de, Türk efkarını da yumuşatırlar. Bir şarkiyat lisesi açılırsa orada ille Yunanistan'daki Türk çocuklarını alır, onlara şarkiyat öğretiriz. Dostluğun yolu da buradan geçer. Ahlakımızı, kültürümüzü, geçmişimizi bilen insanlar iki ülke arasında bir diyalog zemini teşkil eder. Biz Yunanistan'a talebe gönderelim, onlar da buraya talebe göndersinler. Komşuyuz, uzaklaşmamız mümkün değil. Yan yana yaşayacağız, aynı kaderi paylaşacağız.

-Bu yaklaşımınızı patrik nasıl karşıladı?

-Patrik Bartholomeos, diyalog kurulabilecek bir insan intibai bıraktı bende. Bütün bunları çok sıcak karşıladı zannediyorum. Başka bir yerde eğer Ermenistan yumuşak davranırsa orada da okul açmayı düşünüyoruz, demiştim. Benim düşüncem bu. Yaşadığımız bölgede muvazene unsuru bir devlet haline gelmek, biraz da çevrenin güvenli olmasına bağlıdır. Başka bir mülahazamız yok. Birbirimizi huzursuz edecek şeyler yapmadan geçinelim istiyoruz. Hepimiz aynı bölgenin insanları, Mezopotamya insanlarıyız. Sosyologlara göre, Grek medeniyetinin, Yunan medeniyetinin, Helenizmin arkasında, Mezopotamyalı insanlar vardır, Doğu medeniyeti vardır.

-Devletin Selanik'te okul açmak için bir çabası olur mu?

-Zannediyorum olur. Böylece bir diyalog süreci de başlamış olur.

-Halkın geçmişten gelen bir güvensizliği var..

-Halkın Patrikhane'ye ve ekümenliğe karşı sert bir tavrı vardı. Tabii bu da bazı sebeplerden kaynaklanıyordu. Eskiden sert yazanlar şimdi görüşmeyle alakalı yazarken yumuşak yazıyor. Medyada bu konuda güzel şeyler yazanlar oldu. Zannediyorum, halkın psikolojisi üzerinde bir kere bu mesele çok da fena değilmiş, demek diyalog olabiliyormuş kanaati uyandırabilir. Patrikhane eğer devletin aleyhinde olacak faaliyetlerde bulunursa bu beni değil devletin istihbarat teşkilatını ilgilendirir.

-Patrikhanenin gücü Yunanistan'ı yumuşatmaya yeter mi?

-Yunanistan patriğe karşı çıkarken koskocaman bir Ortodoks dünyayı karşısına almayı düşünmez herhalde.

İçindekiler

1. [Fred A. Reed'le "Yeni Bir Uzlaşı Hattı İçin"de](#)

Fred A. Reed'le "Yeni Bir Uzlaş Hattı İçin"de

Montreal, Kanada'da yaşayan Fred A. Reed 1992'de L'Orient Imaginaire (Orta Doğu'yu Resmederken) isimli tercümesiyle tercüme dalında Genel Vali Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Japon yazar Aki Shimazaki'nin ilk romanı Tsubaki'yi İngilizce'ye çevirdi. CBC Radio, Radio-Canada, Maclean's, The Globe and Mail, Le Devoir, La Presse, Aegean Review, Odyssey ve Revmanta (Yunanca) için yazılar kaleme aldı.

Fred A. Reed, Fars Kartpostalları: Humeyni Sonrası İran (1994), Salonica Terminus: Balkan Kâbusuna Yolculuklar (1996) ve Anadolu Kavşağı (1999) isimli eserlerin yazarıdır. Fred A. Reed, Massoumeh Ebtekar'ın anlatımıyla Tahran'da İşgal: 1979 Amerikan Elçiliği İşgalinin Perde Arkası kitabını da kaleme aldı (2000).

Fred A. Reed: Kendinizi Said Nursi'nin bir takipçisi olarak görüyor musunuz?

Fethullah Gülen: Onun küçük risalelerinden istifade etmeye çalıştım. Ben basit, küçük bir adamım ve böyle bir iddiayı yapacak son insanım. Onun takipçisi olmak, benim üstesinden gelmekten aciz olduğum büyük bir iş ve büyük bir iddia.

Reed: Diğer dinlerle ilişkilere büyük bir vurgu yapıyorsunuz. Ama aynı vurguyu İslâmî gruplarla olan ilişkilerde göremiyoruz. Neden?

Gülen: Kendimi ifade ederken yahut içinde olma fırsatıyla inayet edildiğim hizmetle ilgili fikir alışverişi yaptığım arkadaşlarla konuşurken sarfettiğim her bir sözde, daima Allah rızasına ulaşmaya çalışırım; ve her zaman bu sözlerin benim inancıma ve düşünce biçimime bir faydası olup olmadığını veya sıkı sıkıya bağlı olduğum fikriyata herhangi bir yardımı olup olmayacağını ciddi bir şekilde düşünürüm. Ki bunun içinde, tüm insanlarla ve insanlıkla aramızın iyi olması veya en azından insanlar arasında karşılıklı anlayış ve uzlaşmaya katkı noktası da söz konusudur. Bir yandan, Allah rızasını dikkate alırım; diğer yandan, inananları gücendirmemeye, onların hislerini incitmemeye büyük önem atfederim.

Gelecekte beni tartışmalı bir duruma sokabilecek, ilgili olmadığım bir konu hakkında veya bir kitap yada dergide basılacak bir şey hakkında söz

sarfetmemeye dikkat ediyorum.

Reed: Sayın Gülen'in bugünün toplumundaki rolü nedir?

Gülen: İlk olarak, bunun bir hareket olmadığını açıklığa kavuşturmak isterim. Ben yapılan şeyleri bir hareket, kendimi de bir lider olarak asla düşünmüyorum. Çünkü, bir hareket, bireylerin ötesinde olan bir şeydir. İkinci olarak, bu, aynı görüşleri paylaşan, yani iman esasları ve insanlığa hizmet felsefesinin ortak zeminlerinde buluşan insanların bir araya toplanmasıdır. Ama yine de, eğer bazı insanlar bunu bir hareket olarak tanımlamaya teşebbüs ederlerse, empatik bir şekilde belirtilmelidir ki, bu 'sözde' hareket, İslâm'a yeni ve kendine has bir şey getirme gibi bir iddiaya sahip değildir.

Biz bir şey yaptığımız zaman, onu öncelikle dinî ödev ve mükellefiyetleri gözeterek yaparız ve her zaman dinin şartlarını aklımızda tutarız.

Muhtemelen, Bediüzzaman'la başlayan ve insanları en çok etkileyen şey, belirli bir iman ve din anlayışıdır. Ki bu anlayışın temel misyonu, birbirinden ayrı düşmüş toplumun parçalanmış ve dağılmış kesimlerini bir araya getirmektir. Onların yeniden bütün bir vücut olmalarını sağlamak, birbirine yabancılaşmış tüm Müslümanları uzlaştırmak, yeni bir uzlaş hattı tespit etmek ve en azından bu yeni uzlaş hattında Müslümanları bir araya getirmek için çaba sarfetmektir.

Bu, insanlarda en çok iz bırakan şeydir ama Kur'ân ve Sünnet'le ilgili bir meseleden başka bir şey de değildir. Bu, insanların kendi inanışları ve yargılarıyla ileri sürülen birtakım fikirler yada reformist düşünceden kaynaklanan bir düşünce sistemi değildir. Dolayısıyla, eğer bir hareket olarak düşünülüyorsa bunun arkasında yatan neden, (içinde bulundukları gün ve çağ yorumlayabilme niteliği ve kapasitesine sahip) bazı insanların Kur'ân ve Sünnet'i zamanın icaplarına göre yeniden yorumlayabilmeleridir. Bir diğer neden de, bunun insanların hâlihazır zamanı kuşatan istek ve ihtiyaçlarını gözetmeye dayalı yeni bir düşünce sistemi olmasıdır. Diğer insanların İslâm anlayışlarından farklı bir şey değil bu. Biz İslâm'ı diğer Müslümanlardan farklı bir şekilde algılamıyoruz. Aslında, İslâm'dan bütünüyle aynı şeyi anlıyoruz.

Bununla birlikte, bazı açılardan, sözelimi, insanları toplum içindeki mevkileriyle olduğu gibi kabul etme, dolayısıyla onlara saygı duyma bakımından, diğerlerinden biraz ötede olabiliriz. Ben bir Müslümanım ve Hz. Ali, Şah-ı Geylani, Ahmed Yesevi, Mevlâna Celâleddin, Yunus Emre ve Bediüzzaman da Müslümandılar. Yalnız, sözünü ettiğim bu insanlar tüm

meselelerini aşk ve insanları olduğu gibi kabul etme üzerine temellendirdiler; tüm insanlara kucak açtılar ve onları olduğu gibi kabul ederek hepsini kucakladılar. Üzerinde çalıştıkları diğer İslâmî meseleler arasında, barış ve uzlaşî büyük oranda başat konuyu oluşturdu. Öte taraftan, onların yaptıkları şeyler, asla sunî ya da İslâm çizgisi dışında değildi. Hatta, İslâm buyrukları veya esaslarından bazılarını esnetme gibi bir tavra dahi sahip değildiler. Tam aksine, dinin özünden çıkan ve türeyen bir yaklaşıma sahiptiler. Bunda, belli ölçüde zamanın ihtiyaç ve gereklilikleri de rol oynadı elbette.

Bir örnek vermek gerekirse, geçmişte insanlar ekonomi üzerine Kur'ân ve Sünnet'ten birçok mesele çıkardılar. Sahip oldukları şeylerin yeterli olmadığını ve daha fazlasına ihtiyaçları olduğunu hissettiklerinde, söz konusu iki kaynağa daha sıkça atıfta bulundular ve sonuç olarak eskiye göre daha fazla çözüm buldular. Bugün çağımızda, Batı gelişmiş ve Müslümanları hem teknolojik hem de bilimsel olarak geçmiş oldukları için, bilim ve teknoloji ihtiyacı ve gerekliliği Müslümanları çok meşgul etti ve nitekim bu bağlamda onlar Kur'ân ve Sünnet'e döndüler ve insanların önceki çağlarda bulamadıkları birçok farklı şey buldular. Dolayısıyla, biz görüyoruz ki, Bediüzzaman'ın sözleri ve yaklaşımında olduğu gibi inanç ve iman algısı yada idraki, birçok meselede hayati ve belirleyici faktörlerdir.

Bugün bazı insanlar sevgi, hoşgörü, diyalog ve uzlaşma için muazzam bir ihtiyaç hissetmektedirler. Bediüzzaman zaten gergin, sinirli, kızgın, dirençli yada yanlış bilgilendirilmiş olan insanlara aynı ölçülerle, yani kızgınlık, nefret ve sertlik ile karşılık vermenin iyi bir şey olmadığını ve bir işe yaramayacağını ifade etmiştir. Yukarıda bahsettiğim insanların tecrübeleri ve erdemlerinden istifade ederek, onlar öfke, nefret ve garazdan karşılıklı sevgi, tanıma ve kabule döndüler. Onlar bunu yapmaya giriştiler ve biz onların yöntemlerinin işe yaradığını ve hâlâ işe yaramakta olduğunu görebiliriz.

Reed: Sizin inancınızı reddeden baskıya tepkiniz nedir?

Gülen: Müslümanlar başkalarının idaresi altında dinlerini zorluklar içinde yaşadılar. Sadece Müslümanlar değil diğer İlâhî Dinlerin inananları da aynı baskı ve acıları yaşadılar. Peygamberlerin büyük bir kısmı kendi vatanlarında bile bitirilmeye çalışıldı, kendi halklarının elinden eziyet gördüler ve hatta katledildiler. Onların çoğu, zihinlerdeki dev testerelerle ikiye bölündü ve benzeri görülmemiş belalara maruz kaldı. Ama biz onların çekmiş olduklarının onda birini bile çekmiyoruz. Öte taraftan, biz geçmişte Türkiye'de takibata uğrayan,

bir bölgeden diğerine sürgün edilen, aylarca başka insanlarla görüşmesi yasaklanan, eşkıya ve vatan haini gibi mahkemeye çıkarılan, eziyet gören ve mahkûm edilen ya da ölüm cezasına çarptırılan insanları da biliyoruz. Yine, ifade etmeliyim ki, biz onların yaşadıklarının onda birini yaşamıyoruz. Yunus Emre'nin şiirinde ifade ettiği gibi:

'Allah'a giden yol uzun ve uzak
Mola vermek için durağı olmayan
Ne geçitler ne yollar
Sadece katedilecek derin sular.'

Türkiye'deki Müslümanların geçmişte bugünkünden çok daha zor günleri oldu. Dinlerini ve dinlerinin dilini öğrenmek için mücadele ettiler ve çok acı çektiler. Bunun üzerine vaizler, imamlar, ezan okuyacak ve Kur'an öğretecek insanlar yetiştirmek için okullar açmaya gayret ettiler ve millî eğitim müfredatına din ve ahlâk eğitimi dersleri koymaya çalıştılar.

Bununla birlikte, yaklaşık 50 yıl önce, Türkiye'de demokrasiyi tam olarak yerleştirme amacıyla olan yeni hareketler ortaya çıktı. O zamandan beri, Türkiye'de insanlar sözünü ettiğim konularda belli bir rahatlığa kavuştular. Demokrasi, insanların dinlerini yaşamaları ve ona göre hareket etmeleri için müsait ortamları belli ölçüde sağladı. Buna rağmen, Türkiye, her on yılda bir, bir darbe yada anti-demokratik müdahale yaşamaya devam etti. Bazı kişiler, Türkiye'yi insanların kendilerini ifade etme hakkına pek sahip olmadıkları, dolayısıyla Müslümanların baskılara maruz kaldığı eski günlerine döndürmek için gerçekten çok çalıştılar.

Son iki yıla kadar, Türkiye'de insanlar büyük bir özgürlük ortamı ve rahat içerisinde idiler. Türkiye'yi öteki Müslüman ülkelerle karşılaştırdığım vakit, Türkiye'nin Müslümanların yaşamasına daha uygun olduğunu söyleyebilirim. Çünkü İran ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde belli bir İslâm'ın var olduğu gözüküyorsa da, onlar toplum içinde farklı düşünce ve anlayış biçimlerinin varlığını hoş karşılamazlar. Maalesef, Arap dünyasının kalan kısmı da onlardan farklı değildir. Gerçek şu ki, batılı anlamda olmasa da, cumhuriyetçi sistem ve demokrasinin Türkiye'de belli ölçüde yerleşik olması, dinlerini yaşamak isteyen Müslümanlar için rıza gösterilebilir bir ortam sağlamaktadır.

Bununla birlikte, sizin sorunuzda ifade ettiğiniz tasvip edilemez şartları düşündüğümde, kendime Türkiye'de bazı Müslümanların bu şartları suistimal edip etmediğini sormadan edemiyorum. Acaba bu bize dinimizi yaşamak için

yeterli hürriyet verildiği, ama bundan bazılarının hoşnut olmadığı ve bu bazılarının aşırılığa müracaat eden ve böylece bazı insanları derin endişeye sevkeden marjinal bir grup olarak fazla talepkâr oldukları anlamına gelir mi? Bu üzerinde düşünülmesi gereken bir sorudur. Zannımca, bu sebeplerden ötürü, Türkiye'de Müslümanlar için şartlar, oldukça ağırlaşmıştır. O yüzdendir ki, şartların her zaman kötü yada zor olduğunu ifade etmek doğru değildir. Sanırım, biz Müslümanlar Türkiye'de şu anda mevcut olan ortamın müsebbibleriyiz. Çünkü ellerimizi herkese uzatamadık ve toplumu bir bütün olarak kucaklayamadık ve inançlarımızı yaşamamızı sağlamakta olan demokrasi lütfunu takdir edemedik. Mevcut sistemin bize dinimizi yaşayabileceğimiz kabul edilebilir bir atmosfer sağladığını, dolayısıyla sahip olduğumuz şeyleri takdir etmemiz gerektiğini fark edemedik. Eğer biz mevcut durumu tevhid anlayışımız ışığında değerlendirirsek, Kadir-i Hakîm Müslümanlara bir nimet olarak ihsan ettiği şeyleri geçici olarak onların ellerinden geri aldı diyebiliriz.

Ama yine de, ben bunun (bu geri almanın) sonsuza dek süreceğini zannetmiyorum. Samimiyetle umut ediyorum ki, bir şekilde kesintiye uğramış olan Allah'ın inayeti devam edecektir ve ülkemizi geriye götürmeyi planlayan kötü insanlar meydana çıkarılacak ve yok edilecektir; dini siyasallaştıran ve kendi siyasî endişelerinden ötürü onu sömüren kimseler saf ve masum müminlerden ayrılacak; ve şartlar samimi Müslümanların dinlerini -en azından bizim eskiden sahip olduğumuz düzeyde- yaşayabilmeleri için daha uygun hale gelecektir.

Reed: Şimdi sorularımın ikinci kısmına geçiyorum. Ne yapacaksınız? Reaksiyonunuz ne olacak?

Gülen: Türkiye diğer tüm Türk vatandaşları gibi bizim de anavatanımızdır. Ben anavatanımda yaşamayı kişisel bir yükümlülük olarak hissediyorum. Gidecek başka bir yerim yok. Aslında, bizim sahip olduğumuz ve inandığımız görev ve sorumluluk, zaten başka bir yere gitmememizi gerektirmektedir. Biz gerçekten anavatanımızda kalarak başarabileceğimiz birçok şeye sahibiz. Eğer demokrasi Müslümanlara ve diğer anlayışlara uyum içinde yaşamak için müsait şartları sağlarsa, demokrasiyi yerleştirmek için kendimizi teşvik etmeli ve ülkemizde batılı anlamda tam demokrasiye sahip olmak için her türlü çabayı sarfetmeliyiz. Ki bu, iki sebepten dolayı gerçekten önemli ve esastır: birincisi, bizim itikadımızı ve inançlarımızı huzur içerisinde yaşamamız ve ikincisi yeni nesillerin hayatlarını ve anlayışlarını barış içinde yaşayabilmeleridir.

Eğer bizim İslâm hakkındaki yanlış yorumlarımız bazı insanların Müslümanların üzerine yürümesine ve bir şekilde saldırı ve baskı yapmalarına neden oluyorsa, o zaman görevimiz, böylesi yanlış yorumlara karşı çok sıkı çalışmak ve bunları düzeltmek için gayret sarfetmektir. Eğer İslâm bir inanç, ibadet ve ahlâk dini ise, demokratik ülkelerde hiç kimse böyle bir sisteme itiraz edemez. Fakat bu sistemi göz ardı etmek ve İslâm'ı sadece halkı yönetim ve idare etme tarzı olarak anlamak ve bu şekilde birtakım siyasî mevkilere aday olmak ve teşebbüslere girişmek, İslâm'ın yanlış yorumlanmasından başka bir şey değildir. Zaten, niçin Türkiye'de kalmamız ve İslâm'ın siyasallaşmasına karşı mücadele etmemiz gerektiğinin sebebi de budur. Yani, biz İslâm'ı toplumun geniş kesimlerine dönük, büyük ölçüde inanç, pratik ve ahlâk ile ilgili bir olgu olarak sunmalıyız. Ve İslâm'ın demokrasiyle çelişmediği ve çatışmadığını ortaya koymalıyız.

Bunu başarabilmek için, insanlar diğergam ve verici olmalıdırlar. Gelecek nesillerin barış ve huzur içinde yaşayabilmeleri için, insanlar kendi kişisel zevklerinden vazgeçmeli ve rahatlarını terketmelidirler. Ben bu insanlardan biri olduğumu ima etmiyorum, fakat inanıyorum ki, bu vazifeyi hakkıyla ifa edecek kimseler olacaktır. Ve ben kendimi irademiz dışında geçici bir süre için Allah tarafından bir inayet ve lütuf olarak bu tip işlere sevk edilmişlerden biri olarak görüyorum. Bu yüzden, biz Türkiye'de kalacağız ve belli tarzlarda İslâm adına çalışacağız. Amacımız da İslâm'ın hakiki yorumlarını insanlara götürmek, demokrasiyi bütünüyle ve herkesin onayıyla yerleştirmek ve İslâm'ın siyasallaşmasına karşı çalışmak olacak.

Reed: Dünyadaki düzen adil bir düzen değil. Bunu düzeltmek için ne yapmak gerekir?

Gülen: Sanırım, günümüz kargaşası ve düzensizliğinin altında yatan şey, alınan acele kararlar ve dünyaya bir düzen getirmeyi hedefleyerek yapılan hatalı müdahalelerdir. Söz gelimi, kapitalizm dünyaya huzur ve refah getireceği düşünüldükçe öne sürüldü ve kabul edildi. Fakat görünen o ki, bazı insanlar kapitalizmle gelen şeylerden memnun olmadılar; o yüzden de bir alternatif olarak komünizm ve sosyalizme yanaştılar. Bugün, bunlar liberalizm -yada popüler olarak tanımlandığı şekliyle, pazar ekonomisi- gibi yeni sistemlerle yer değiştirmiş durumda. Bu kavramların hepsi kendisinden çok şey umulan dünyaya ve insanlığa barış ve düzen tarafgirliği ile formüleştiriliyor fakat belki de yeterince iyi bir çözüm yolu bulunamadığı ve insan akıl, mantık, muhakeme, hisleriyle birlikte çevre ve kâinatla olan ilişkileri açısından analiz

edilemediğinden dolayı bir şekilde insanın tabiatına uymuyor.

Dolayısıyla, biz bir sistemden diğerine kayıyoruz ve yönümüzü sürekli olarak değiştiriyoruz. Maalesef, her müdahale ettiğimizde, aslında bugün tecrübe etmekte olduğumuz yeni karmaşıklıkların ortaya çıkmasına sebep oluyoruz. İnancım o ki, günümüzün gelişmiş ülkeleri ve süper güçleri silahlanmaya yaptıkları yatırımın yarısını, sosyologlar, psikologlar, pedagoglar gibi dünya çapında kabul gören ilim adamlarıyla birlikte dünyanın şimdiki ve gelecekteki problemlerine çözüm arayan araştırma ve strateji geliştirme merkezlerine yapmış olsalar, çok daha etkin sonuçlara ulaşabilirdik. Aksi halde, eğer herkes bir iddiayla ortaya çıkıp kendi huzur anlayışını yerleştirerek dünyaya düzen getirmeye devam ederse -ki bunlar sadece kendileri tarafından doğru kabul edilmektedir- bu karmaşıklık ve çatışmalar birbirini izlemeye devam edecektir.

Reed: Bu adil olmayan düzene sizin çözümünüz nedir?

Gülen: Dünya daha küresel bir hal almaya başladıkça, insanlar arasındaki sunî engelleri ortadan kaldıracak yeni tarzlar ve sistemler bulunmalı ve hayata geçirilmelidir; böylece insanlar bir araya gelebilecek ve birbirlerini daha iyi tanıyabilecektir. Belki ileride çok daha iyi çözümler teklif edilebilir, ama kanaatime göre tüm ülkeler birbirleri arasında köprüler kurmalı ve kendilerini karşılıklı yatırım ve ticarî faaliyetlere açık tutmalıdırlar. Ancak bu sayede başkalarının yaşama ve düşünme biçimlerinin farkına varabilirler.

Ne var ki, bundan daha önemli görünen şey, eğitim faaliyetlerinin, gelecekte üreteceği sonuçlar dikkate alındığında, milletler arasında çok daha önemli bir rol ve etkiye sahip olacağıdır. Dünyanın her tarafında açılan okullar, çok semeredar olabilir: Sözelimi Amerikalılar burada okullar açabilirler ve biz de aynısını Birleşik Devletler'de yapabiliriz. Benzer şekilde, Kanadalılar Türkiye'ye gelip okul açabilir ve biz de Kanada'da okul açabiliriz. Eğer kanunlar ve düzenlemeler insanların uluslararası düzeyde okul açmalarına imkân tanımıyor ve insanların kendilerini özgür bir şekilde ifade etmelerine izin vermiyorsa o zaman, büyük sayıda öğrenci değişimleri gibi alternatif kanallar düşünülebilir.

Benim düşünceme göre, insanların birbirleri hakkında fikir sahibi olmaması, bugün yaşadığımız çatışmaların en birinci sebebidir. Söz konusu eğitim faaliyetlerine burada ve orada girişmemizin öteki faydaları, kayıtsızlık, cehalet, fakirlik ve sosyal bölünme gibi problemlerin çözümüne yardım etmesidir. Ki bu problemler, tüm dünyayı ilgilendirecek şekilde ortaya çıksalar da, güney yarımkürede daha tehlikeli boyutlardadır. Üçüncü olarak, aynı kaderi paylaşan

lkeler ve milletlerin bir araya gelmelerinden bahsedebiliriz. Bizim rahmetli cumhurbaşkanımız Turgut zal, geçmişte benzer teşebbüslerde bulunmuştu. Meselâ, bu teşebbüslerden biri olan Karadeniz Ekonomik işbirliği rgt milletleri ve ülkeleri aynı masanın etrafında toplamayı ve böylece kendi aralarında güçlü ilişkiler geliştirmeyi ve birbirlerini daha iyi tanıma fırsatı elde etmeyi amaçlıyordu. şu anda biz NATO ve diğer benzeri örgütlere sahibiz, ama bunların gerçekten planlandıkları şekilde fonksiyon icra ettiklerinden veya sorumluluklarını yerine getirebileceklerinden kuşkuluyum.

Çok yakın zamana kadar kendi erevesi içinde bir dizi işleve sahip Varşova Paktı yürürlükteydi. Onun dağılmasından sonra, o örgüt içindeki ülkeler kendi haline bırakıldı ve hâlâ da bir boşluk içindeler ve onlar için bir örgütlenmeye gidilmedi. Uzak Doğu da aynı şekilde bir örgütlenme sıkıntısı içinde. Siz sorunuzda andığınız için, ben Endonezya'yı örnek vereceğim. Endonezya Uzak Doğu'nun bir parçasıdır ve uzun süredir bahsettiğim türde bir örgütlenmeden yoksun olarak bir boşluğa terkedilmiş durumdadır. Maalesef, Endonezya o bölgede en kötü etkilenen ülkedir. Bu ülkelerin bir araya gelmeye, problemlerini müzakereler ve uzlaşmalar yoluyla analiz etmeye ve çözmeye ihtiyaçları var.

Siz rnek olarak Endonezya'yı verdiniz ve ben onun hakkında birkaç söz daha söylemek istiyorum. Biz bundan böyle dünyada bu tür hadiselerin görülmesini istemiyoruz. 28 yıl önce bir diktatör iş başına geldi ve mill menfaatler ve hislerle komünist ayaklanmaya karşı millyetilerin safında yer aldığı halde, sonradan millete rağmen konumunu bırakmadı. Epey yıl sonra, o baskıdan dolayı insanların içinde hâlâ öfke var. Dahası, yönetimi de başarısızdı, çünkü halk fakirlik ve yoksulluk içindeydi. Bütün bu faktörler borsanın çöküşüyle birleşince, insanlar gerçekten yaşama bağlılıklarını ve ümitlerini yitirdiler.

Bunun ötesinde, insanlar tevekkül ve İlâh İrade ile kuşatılmış olduklarına ilişkin din çerçevelerden de mahrumlar. Ve sahip olduklarından memnun değiller; büyük oranda arlık Rusya'sındaki köylüler gibiler. Biz bu problemlerin üstesinden gelmek için ne kendileri ne de dünya gemisine yön veren kaptanlar tarafından hiçbir şeyin yapılmadığını görüyoruz. Bu yüzden, dünyanın farklı bölgelerinde çatışmalar hâlâ devam ediyor. Tekrar ediyorum çözüm, gelişmiş ülkelerin samimi eylemlerine bağlıdır. Onlar bir araya gelmelidir ve bu tip krizleri insanlığın bir problemi olarak işbirliği içinde zmeliler.

İnsanın kendini bilmeden problemleri çözmesi imkânsız değil midir? İnsanı

bir birey, aile ve toplum içindeki rolü, temelinde anlamayla doğrudan bağlantılı olarak birinin kendini bilmesi, sanırım anlamlı bir şeydir. Alexis Carrel, Bilinmeyen İnsan adlı kitabında insanın fizyolojik ve anatomik yapısına odaklanır. Bu kitap ilk basıldığı yıllarda çok popülerdi, çünkü Carrel insan anatomisinin gizemli boyutlarını bir araya getiriyordu o kitapta. Ve onun iddiaları, Allah'ın varlığı için delillerin bir araya getirilmesi olarak da düşünülebilir. Aslında, anlatmak istediğim bu değil. Benim inancım ve itikadım diyor ki, insan tüm varoluşun bir modeli olarak en iyi biçimde yaratılmıştır. İnsan yaratılışın özü olarak düşünülür.

Hem İncil'in Yaratılış kitabında hem de Kur'ân'ın yaratılışla ilgili bölümünde insanın dünyanın her bir tarafından harman yapılan bir hamurdan, karışımdan yaratılmış olduğu söylenir. Bu yaklaşım insanın hem dünya hem de semânın kendine has niteliklerini buluşturan bir tabiatla mübarek kılındığı anlamına gelir. Bizim çokça saygı duyduğumuz Hz. Ali'nin bir sözü var ki ikinci cümlesi çok etkileyicidir 'Sen kendini küçücük bir zerre sanıyorsun ama aslında tüm âlemler senin içinde kökleşmiştir.' Eğer inancımızın bize öğrettiği şekilde tüm mevcudat Allah'ın isimleri ve sıfatlarının tezahüründen başka bir şey değilse ve insan tüm varoluşun özü olarak en mükemmel bir surette yaratılmışsa, o zaman, insan Allah'ı yansıtan parlak bir ayna gibidir.

Hıristiyanlık Allah'ın isimleri ve sıfatları şeklinde bir kavrayışa sahip değildir. Onun yerine, her şeyi insan kavrayışı yoluyla ele alır. Bununla birlikte, eğer eski ve yeni ahitler dikkatli ve titiz bir şekilde çalışılırsa, Allah'ın isimleri ve sıfatlarının zımnen oralarda anıldığı görülebilir. Bizim inancımızda en mükemmel insan olarak görülen Peygamberimiz Hz. Muhammed 'Allah her zaman Muhammed Aynası'nda görülür' sözleriyle tanımlanır. İslâmî tarikatlar arasında, özellikle Melamilik'te insanın Allah'ı yansıtan bir ayna olduğu gerçeği hususan ele alınır.

Daha açık olmak gerekirse, insan özel bir varlıktır ve bu özel varlık aklı, kalbi ve ruhu, ruhî, entelektüel, fiziksel yapısı, hayatı ve vasıfları, muhakemesi, hisleri ve genellikle Sufiler tarafından ele alınan sır, hafi, akfa, şuur gibi batınî hususiyetleri itibarıyla incelenmelidir. İnsanın hakiki özü ve tabiatını keşfetmeden, kavramadan yapılmış ve yapılacak her türlü müdahale, tamamen yanlış ve yanıltıcıdır. Bu bana Ziya Paşa'nın dörtlüğünü hatırlatıyor:

'Evvelâ hastalığı teşhis et, sonra onu tedavi etmeye yollar ara,
Sakın her merhemın yarana iyi geleceğini düşünme,

Hiçkimsenin tahmin etmediği bir adam en sırlı şeyleri keşfedebilir
Asla senden başkalarının senin gibi kör ve aptal olduğunu sanma.'

Dolayısıyla, biz ilk önce insanın hastalıklarını teşhis etmeliyiz. Ancak ondan sonra bu hastalıkları tedavi edecek yollara müracaat etmeye girişebiliriz. İnsanın ve insanlığın problemleri derken biz insan tarafından tecrübe edilen tüm bireysel ve sosyal problemleri, fiziksel, psikolojik, ekonomik tüm rahatsızlıkları, depresyonları ve krizleri kastediyoruz. Maalesef, insanlar insan varlığına, onun batınî özellikleri ve niteliklerine yeterince dikkat sarfetmediler ve bunları dikkate almadan çözümler üretmeye giriştiler.

Aslında, Camus, Sartre ve Varoluşçu yaklaşım içindeki başka bazıları mevcut sistemlere karşı geldikleri zaman bile, öncelikli noktaları, insan iradesini veya ruhunu dinlemek, böylece onu daha iyi tanımaktı. Onlar, insanı, sistemin aksesuarları olarak gördüler, dolayısıyla onların iradeleri ve ruhları bu yapıya karşı koydu. Bu, insan gururu ve onuruna karşı bir ayaklanma idi. Ama yine de, çok komik ve hatalı bir şekilde, yaklaşımlarını Yaratıcı'nın ve insan ruhunun inkârı üzerine kurdular. Meselelere ateist bir perspektiften yaklaştılar, bu da yeni sapıklıklara yol açtı (bununla birlikte, tüm varoluşçu insanların ne geçmişte ne de bugün bütünüyle ateist yada sapkın olmadıklarını eklemeliyim). Benim vurgulamak istediğim nokta, pedagoji, eğitim, psikoloji, psikiyatri, iktisat vs.den türetilen sistemler insan tabiatı ve özüne kapalı oldukları ve bu çerçeve içinde insan problemlerine çözüm aradıkları müddetçe, sadece daha fazla yeni problemlerin ortaya çıkmasına sebep olacaklarıdır. O nedenledir ki, ben insan türünün birçok probleminin altında yatan nedenlerin insanın tam manasıyla bilinmemesinden kaynaklandığını düşünüyorum.

Her ne kadar bilimler belli ölçüde ilerlemiş ve rafine bir hal almış olsa da, insanın hâlâ bilinmiyor olduğu gerçeği, bir kördüğüm gibi karmaşık bir mesele olarak duruyor ve hiçkimse onu çözmeye çalışmıyor. Hâlbuki yapılması gereken, bu. İnsanlar en azından Yaratıcı'nın Kutsal Kitaplar'da insan tabiatının hâlihazırdaki vaziyetine ilişkin vahyettiği değerleri dikkate almalılar. İnsanlar en azından bu Kitaplara ve değerlere, her imalâtçının müşterisine ürünü için bir el kitabı sunmasına benzer bir çerçevede atıf yapabilirler, elbette bu ürün uygun ve etkin kullanmak isteniyorsa. Kuşkusuz, insanlar bu 'ürün'ü istedikleri gibi kullanabilirler ama takip etmeyeceklerse bile el kitabındaki talimatlara yine de bir göz atmaları gerekir diye düşünüyorum. Bu 'ürün'ün birçok problemi çözümünde ve kolay çözümler bulmada söz konusu tarzın daha faydalı olacağı kesindir. Bu, antropolojik, sosyal, psikolojik ve ekonomik konuları içine alan çok

geniş bir mesele ve bu meseleler benim kapasitemin çok fevkindedir.